YAŞAR KEMAL

DAĞIN ÖTE YÜZÜ

Ortadirek

Yer Demir Gök Bakır

Ölmez Otu

YAPI KREDİ YAYINLARI

YAŞAR KEMAL

DAĞIN ÖTE YÜZÜ

Ortadirek

Yer Demir Gök Bakır

Ölmez Otu

YAPI KREDİ YAYINLARI

DAĞIN ÖTE YÜZÜ

Ortadirek - Yer Demir Gök Bakır - Ölmez Otu

Yaşar Kemal Asıl adı Kemal Sadık Gökçeli. Van Gölü'ne yakın Ernis (bugün Ünseli) köyünden olan ailesinin Birinci Dünya Savaşı'ndaki Rus işgali yüzünden uzun bir göç süreci sonunda yerleştiği Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı Hemite köyünde 1926'da doğdu. Doğum yılı bazı biyografilerde 1923 olarak geçer.

Ortaokulu son sınıf öğrencisiyken terk ettikten sonra ırgat kâtipliği, ırgatbaşılık, öğretmen vekilliği, kütüphane memurluğu, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük yaptı. 1940'lı yılların başlarında Pertev Naili Boratav, Abidin Dino ve Arif Dino gibi sol eğilimli sanatçı ve yazarlarla ilişki kurdu; 17 yaşındayken siyasi nedenlerle ilk tutukluluk deneyimini yaşadı. 1943'te bir folklor derlemesi olan ilk kitabı *Ağıtlar*'ı yayımladı. Askerliğini yaptıktan sonra 1946'da gittiği İstanbul'da Fransızlara ait Havagazı Şirketi'nde gaz kontrol memuru olarak çalıştı. 1948'de Kadirli'ye döndü, bir süre yine çeltik tarlalarında kontrolörlük, daha sonra arzuhalcilik yaptı. 1950'de Komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı, Kozan cezaevinde yattı. 1951'de salıverildikten sonra İstanbul'a gitti, 1951-63 arasında *Cumhuriyet* gazetesinde Yaşar Kemal imzası ile fıkra ve röportaj yazarı olarak çalıştı. Bu arada 1952'de ilk öykü kitabı *Sarı Sıcak*'ı, 1955'te ise bugüne dek kırktan fazla dile çevrilen romanı *İnce Memed*'i yayımladı. 1962'de girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde genel yönetim kurulu üyeliği, merkez yürütme kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmaya uğradı. 1967'de haftalık siyasi dergi *Ant*'ın kurucuları arasında yer aldı. 1973'te Türkiye Yazarlar Sendikası'nın kuruluşuna katıldı ve 1974-75 arasında ilk genel başkanlığını üstlendi. 1988'de kurulan PEN Yazarlar Derneği'nin de ilk başkanı oldu. 1995'te *Der Spiegel*'deki bir yazısı nedeniyle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandı, aklandı. Aynı yıl bu kez *Index on Censorship*'teki yazısı nedeniyle 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edildiyse de cezası ertelendi.

Şaşırtıcı imgelemi, insan ruhunun derinliklerini kavrayışı, anlatımının şiirselliğiyle yalnızca Türk romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimlerinden biri olan Yaşar Kemal'in yapıtları kırkı aşkın dile çevrilmiştir. Yaşar Kemal, Türkiye'de aldığı çok sayıda ödülün yanı sıra yurtdışında aralarında Uluslararası Cino del Duca ödülü, Légion d'Honneur nişanı Commandeur payesi, Fransız Kültür Bakanlığı Commandeur des Arts et des Lettres nişanı, Premi Internacional Catalunya, Fransa Cumhuriyeti tarafından Légion d'Honneur Grand Officier rütbesi, Alman Kitapçılar Birliği Frankfurt Kitap Fuarı Barış Ödülü'nün de bulunduğu yirmiyi aşkın ödül, ikisi yurtdışında beşi Türkiye'de olmak üzere, yedi fahri doktorluk payesi aldı. En son, 9 Kasım 2013'te Norveç Edebiyat ve İfade Özgürlüğü Akademisi'nin (Bjørnson Akademi) Norveç'in ünlü milli şairi Bjørnstjerne Bjørnson adına verdiği "Bjørnson Ödülü"nü aldı. 28 Şubat 2015 tarihinde İstanbul'da hayatını kaybetti.

Yapı Kredi Yayınları - 4413
Edebiyat - 1245

Dağın Öte Yüzü / Yaşar Kemal
1. baskı: İstanbul, Haziran, 2015
ISBN 978-975-08-3276-5

Kitap editörleri: **Pınar Çelikel - Tamer Erdoğan**
Düzelti: **Korkut Tankuter**

Kitap tasarımı: **Mehmet Ulusel**

Baskı: Mas Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

•

Dağın Öte Yüzü 1 - Orta Direk
1. baskı: 1960, Remzi Kitabevi, 1960-2003, Remzi Kitabevi, Ant Yayınları, Cem Yayınevi, Tekin Yayınevi, Toros Yayınları, Adam Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 2004, 13. baskı: İstanbul, Nisan 2015
ISBN 978-975-08-0711-1
Takım ISBN 978-975-08-0709-X

Dağın Öte Yüzü 2 - Yer Demir Gök Bakır
1. baskı: 1963, Güven Yayınevi, 1963-2003, Güven Yayınevi, Ant Yayınları, Cem Yayınevi, Tekin Yayınevi, Toros Yayınları, Adam Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 2004, 14. baskı: İstanbul, Nisan 2015
ISBN 978-975-08-0725-1
Takım ISBN 978-975-08-0709-X

Dağın Öte Yüzü 3 - Ölmez Otu
1. baskı: 1968, Ant Yayınları, 1968-2003, Ant Yayınları, Cem Yayınevi, Tekin Yayınevi, Toros Yayınları, Adam Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 2004, 11. baskı: İstanbul, Nisan 2015
ISBN 978-975-08-0743-X
Takım ISBN 978-975-08-0709-X

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

YAŞAR KEMAL

Dağın Öte Yüzü

Ortadirek
Yer Demir Gök Bakır
Ölmez Otu

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

Doğayla Çatışanların Öyküsü

Yaşar Kemal, daha sonra *Dağın Öte Yüzü* adını vereceği üçlemenin ilk romanı *Ortadirek*'i yayımladığında bir bakıma yazarlık serüveninin en önemli çıkışını da yapmıştı. 1955'te yayımlanan *İnce Memed* öylesine büyük bir ilgi uyandırmıştı ki, okurun yazardan beklentisi nerdeyse masalsı bir boyut kazanmıştı. *İnce Memed*'in çıktığı yıl bir de kısa roman çıkmıştı, *Teneke*... Ama bundan sonra Yaşar Kemal adı sadece muhteşem röportajlarda görülüyordu. Yaşar Kemal'in ikinci romanı beklenirken, Türkiye'de bir "köy romanı" akımı da başlamıştı. O dönemin eleştirel kolaycılığı içinde, *İnce Memed* de köy romanı diye adlandırılıyor, farklılıkları aramak yerine benzerlikler yani kişilerin köylü, olayların geçtiği yerin köy olması bu sınıflandırma içinde yer alınasına yetiyordu. Ve Yaşar Kemal'in büyük boyutlu ikinci romanı 1960 yılında çıkageldi: *Ortadirek*.

Geleneksel olarak bizim de içinde bulunduğumuz, *Don Quixote*'den (Don Kişot) başlayan Batı romanı geleneğinde iki temel olaylar dizisi-kişi ilişkisinden söz edilebilir. Birinde, *Don Quixote*'de de görüldüğü gibi, kişiler olaylar dizisini oluşturur, ikincide ise olaylar kişileri oluşturur. Buna Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ını örnek verebilirim. *Ortadirek*, kişilerin olayları oluşturduğu bir romandır. Hatta, kişileri göz ardı ettiğimizde, tek cümlelik bir olaylar dizisine ulaşırız: Toroslar'ın arka yüzünde, bozkırın eşiğindeki yoksul bir köyün halkı, her yıl yaptıkları gibi Çukurova'da pamuk toplamak üzere yola çıkarlar. Oysa roman, muhteşem bir portreler (kişiler) galerisidir. Ve Yaşar Kemal'i bence "köy romanı" klişesinden sıyırıp, özgün kılan nokta da budur. Bu portrelerin, bu kişilerin, her biri bir bireydir, bir kişidir, "tip" değildir. Köyün ağası Sefer bile köy romanlarının "ağa" tiplemesinde ele alınamayacak kadar özgün bir kişilik çizer. Yaşar Kemal romanlarını, özellikle burada ele aldığımız üç romanı kişi bağlamı içinde dikkatle incelediğimizde, çok önemli bir başka özellikle karşılaşırız. Geleneksel romanda çoğunlukla romana adını da veren bir baş kişi bulunur. Flaubert'in Madam Bovary'si, Tolstoy'un Anna Karenina'sı, Hardy'nin Tess'i, Gonçarov'un Oblomov'u gibi... Romanlar, bu kişilerle, onların yaşamını etkileyen karşıt kişilerin çatışmasıyla ilerler. Oysa, *Ortadirek*'ten başlayarak üçlüde bir ana kişi yer almaz. Romanların her birinde, birden fazla kişi (hatta zaman zaman bir kişi kimliğiyle bütün köy) birbiriyle etkileşerek romanın olaylar dizisinin akışını kurar. Şimdi bu ilişkileri önce roman roman inceleyelim:

Ortadirek'in açılış sayfaları *İnce Memed*'in başlangıcı kadar çarpıcıdır: "Döngele geldi kapıya dayandı. Al götür döngeleyi."/ "Yok," dedi kendi kendine, "yok. Bu döngele şaşkın döngele. Çukurovada pamuğun açmasına daha çok var. Bu

yıl döngelelerin kökünde bir şey var. Köklerini kurt yemesin? Sıçan yemesin? Kopup kopup geliyorlar." Bu iki konuşma alıntısından ikincisi Koca Halil'in iç konuşması, ilk konuşmaya yanıtıdır. Ya ilk konuşan kimdir? Koca Halil'in yalnız olduğunu, evinin dışında tek başına oturduğu belirtir Yaşar Kemal hemen bu konuşmaların ardından. Çizgi roman diliyle söyleyecek olursak, bu iki "konuşma balonu"nun ilki de Koca Halil'e ait olmalıdır. Oysa ilk ses, öyle bir sestir ki, Koca Halil'i bastırır, onu zorlar. Onu iki ayrı kişiye dönüştürür. Hem Koca Halil'in kendiyle hem köy halkıyla çatışmasını başlatır. Yaşar Kemal, kişilerin iç seslerini kendilerine karşı ustalıkla düzenleyerek, kişiliklerini daha iyi görmemizi de sağlar daha sonra teker teker karşımıza çıkarttığı kişilerde. Kaldı ki bu açılış cümleleri ve Koca Halil *Ortadirek*'in diğer kişilerinin yaşamlarına hükmedecek ama asla baskın kişilik olmayacak, hatta zaman zaman sahneden uzunca bir süre çekilecektir. Bu noktada klasik romandan da adım adım uzaklaşmaya başlarız. Yaşar Kemal nasıl olaylar dizisini kişilerle kuruyorsa, kişileri de anlatı zamanı içinde tanıtır bize. Kişilerini onların iç konuşmaları ve hesaplaşmalarıyla ve diğer kişilerin onun için söylediği sözlerle çizer. Bu nedenle de tip olmaktan çıkıp bir özgün kişilik olarak yaşarlar romanda çünkü her kişinin kendini tanımlaması ve her bir başka kişinin onun için söyledikleri farklıdır hatta çelişkilidir. Her yıl köyünü Çukurova'da pamuğun olgunlaştığını gelen döngelelere bakarak yollara düşüren Koca Halil kimdir, nasıl bir kişidir? Koca Halil'in hem kendi kendisiyle yaptığı iç konuşmalardan hem başkalarına anlattıklarından onun maceralı bir yaşamı olduğunu anlarız. Arabistan çöllerinde savaşmış, savaştan kaçmış, yakalanıp askere gitmemek için (özellikle İstiklâl Savaşı sırasında) bir çeteye katılmış, önce onlar için sonra çeteden ayrılıp bütün bu serüveni yaşadığı arkadaşı İbrahim'le birlikte at hırsızlığı yapmıştır. Romanın başlangıcında İbrahim öleli uzunca bir zaman geçmiştir. Zaten Koca Halil'in döngelelerin geldiğini yani aylardan ekim olduğunu ve Çukurova'da pamuğun toplanacak hale geldiğini söyleyememesinin nedeni de Çukurova'ya yürüyerek (bu yoksul köyde sadece Muhtar Sefer'in eşeği ve birlikte at çaldıkları İbrahim'in son hırsızlıklarından getirdiği at vardır) inemeyecek kadar yaşlanmış olmasından, yolda ölüp kalacağı korkusundandır. Onun bu korkusu ve bu korkuyla hem köylülerin tümünü hem iki önemli kişinin yaşamını etkiler. Bu kişilerin başında da İbrahim'in karısı Meryemce ve onun oğlu Uzun Ali'yle karısı Elif ve çocukları Hasan'la Ummuhan gelir. Gene de önce Meryemce üzerinde durmak gerekir. Nerdeyse bir antik trajedi kişisi, bir mitik kimliktir. Bütün öfkelerin, ağıtların, muhteşem ilenmelerin (beddualarn), başkaldırıların "anası"dır. Bir yandan da ölümcül bir öfkeden, yürek paralayıcı bir sevgiye geçebilir. Bırakın sadece Türk edebiyatını, bilebildiğim, okuyabildiğim kadarıyla Batı edebiyatında da benzeri olmayan bir kurmaca kişisidir. İnanılmaz çok boyutlu, inanılmaz sahidir. Ve *Dağın Öte Yüzü* üçlüsü boyunca bir yanıyla daha belirir: Cesaretiyle. Brecht'in *Cesaret Ana*'sını fazlasıyla aşar bu yanıyla. Öte yandan, o da Koca Halil kadar

yaşlıdır. Ne var ki Meryemce şanslıdır: İbrahim'in son hırsızlığından kalma Küheylan adlı atıyla iner Çukurova'ya. Müthiş bir öfke küpü ve müthiş bir isyan bayrağı olan Meryemce'nin en fazla kızdığı, adeta düşman olduğu kişiyse kocası İbrahim'in yoldaşı, Koca Halil'dir. Onun Koca Halil'e duyduğu ölümcül öfke ve nefreti açıkça ortaya koymasına karşın tam bir "dolapçı" olan Koca Halil ancak iç konuşmalarında Meryemce'ye duyduğu nefreti ortaya koyar. Gerçi Meryemce *Ortadirek*'in olay örgüsünü tek başına yaratmaz ve sürdürmez ama, baş kişi değilse bile "çekirdek kişidir". Koca Halil, Uzun Ali ve Ailesi ile Meryemce, romanda yola çıktıktan sonra köyden koparlar ve romanın sonuna kadar köy halkı bir daha ortada görülmez ve roman bu altı kişinin serüveni olarak izlenir. Belki burada at da vurgulanmalıdır çünkü at da rol alır bu altı kişinin yaşamında, hem de başat bir rol alır.

Uzun Ali ve ailesinden önce Muhtar Sefer üzerinde durmak gerekir. Muhtar Sefer, Hıdır Kahya'nın oğludur. O da muhtarlık etmiştir. Hatta Sefer, bütün soyunun muhtar olduğu savındadır. Daha önce de sözünü ettiğim gibi Sefer, "köy romanı" kalıpları içinde gördüğümüz muhtar kalıbından çok daha boyutlu ve bireysel bir kişidir. Romanın başında hem Koca Halil'in tedirginliğini hem döngeleleri fark etmiştir ama harekete geçmemiştir çünkü köylünün bir bölümünün bir süredir Çukurova'da yaşadıklarından hoşnutsuz olduğunu, ona karşı cephe aldıklarını sezinlemiştir, kısacası pusuya yatmış, olup bitenin ortaya çıkmasını beklemektedir. Köylüyü kızdıran şey şudur: Sefer'le Delice Bekir köylüyü başka köylülerin girmek istemediği pamuğu az tarlalara sokmuştur, tarlaların sahipleriyle anlaşıp. Bu da onların daha az pamuk toplanmasına ve köylünün veresiye tek alışveris yaptığı Adil Ağa'ya olan borçlarının kabarmasına yol açmıştır. (Bu durum, üçlünün ikinci romanı *Yer Demir Gök Bakır*'ın temel izleklerinden birini oluşturacaktır.) Uzun Ali'nin arkadaşı ve akrabası Taşbaşoğlu başı çekerek köylüyü Sefer'le Bekir'in gösterdiği tarlaya girmemeye, kendilerine başka bir tarla bulmaya ikna etmeye çalışmaktadır. Başta başarılı olmanın eşiğine gelirler ama Muhtar Sefer'in hızla tavır alması ve yaptığı bir konuşmayla yandaşlarının çoğunu yitirirler. Muhtar'ın etkileyici (!) nutku tam bir mizah şaheseridir. Yaşar Kemal, üzerinde çok az durulmuş olmasına karşın, romanlarında komiği ustaca kullanır. Buna özellikle kutuplaşmaları belirlemek için başvurur. Burada da Muhtar'ın laf ebeliği ile köylünün saflığını belirler komiklik. Bunu yutmayan ve alaya alan sadece Taşbaşoğlu'dur. Taşbaşoğlu'nun kendisine başkaldırdığını fark eden Sefer, Koca Halil'in gecikerek haber vermesini de fırsat bilir ve köylüyü hareket ettirmeyi bir de o erteler. Köylünün bu pasifliği, yola çıkmak için ille de Muhtar Sefer'in duyuru yapmasını beklemesi, köylülüğün pasifliğinin, kadere boyun eğmişçiliğinin, son derece belirgin örneklerinden biridir.

Sefer'in giderek can düşmanı bellediği kül yutmaz ve son derece akılcı bir kişi, cahiller arasında bir bilge olan (yaşına karşın çok bilmiş olsa da bilge bir

kişi değildir Koca Halil ve üçlü boyunca bu defalarca serimlenir Yaşar Kemal tarafından) Taşbaşoğlu'nun asıl serüveni *Yer Demir Gök Bakır*'da izlenir, bu nedenle de Uzun Ali ve ailesine dönmek gerekir.

Son derece iyi yürekli, anasından çok, hem Meryemce'in anlatımlarından hem Koca Halil'in anlatımlarından anlaşıldığı üzere, babası İbrahim'e "çekmiş" bir kişidir Uzun Ali. Sanatçı, "serazat" bir yanı da vardır, çok güzel "düdük" çalar, oynak havaları sever, çal denildiğinde de kırmaz hemen çalmaya başlar. Zaten bu romanda başına ne geldiyse bu iyi yürekliliği, hayır demeye yüzünün tutmamasından gelir. Koca Halil'in yakınmalarına dayanamaz, Meryemce'yle birlikte ayakta zor duran Küheylan'a bindirir, Meryemce'nin bütün karşı çıkışlarına karşın. Yola çıkıldığında, atla ve Meryemce'nin öfkesiyle ilgilenmez, çevresiyle ilgilenir. At, önce köylülerden geri kalır ve tökezler daha yolculuğun başlarında. Uzun Ali ortalarda yoktur ve bu Meryemce'yi büsbütün öfkelendirir. Köylüler yeniden Koca Halil'le Meryemce'yi bindirir, kısa bir süre sonra yeniden düşer. Köylülerden iyice koptuklarında at bir daha düşünce, ölür. Koca Halil ortadan kaybolur ve Meryemce çılgına döner. *Ortadirek*, bundan sonra Meryemce, Uzun Ali, Elif ve çocuklar arasında "menzile erişme", sağ kalma çatışması olarak sürer. Meryemce'nin eziyet çekmesi ve çektirmesi, Uzun Ali'nin saflığı ve umuduyla yeni bir gerilim düzeneği kurar. Meryemce'nin daha at üstündeyken başladığı doğrudan konuşma yerine kullandığı dolaylı konuşma yöntemi bir tür antik trajedi ortamı yaratır. Atla konuşurken atın ölümüyle ağaçlarla, otlarla, taşlar konuşur, söyleyeceklerini Uzun Ali'ye değil, bunlara söyler. Başta Elif ve çocuklarla konuşurken, yol sarplaşıp iyice Toroslar'a sardırdığında bir çığlığa dönüşür Meryemce'nin monologları. Uzun Ali'nin önce atın yüzdüğü derisini sonra Meryemce'yi taşıması, bütün doğallığı yanında Sisyphos söylencesini de çağrıştırmadan edemez. Uzun Ali annesini dinlemediği için ağır bir cezaya uğramıştır.

Yaşar Kemal patetik bir yazar değildir. O ağır, acılı, zorlu yürüyüşü, olağanüstü doğa betimlemeleriyle, daha önceki –hep aynı güzergâh üzerinden iner köy Çukurova'ya– yolculukların anılarıyla özellikle molalarda yedikleri basit yemeklerin kişilerin bakış açılarından anlatımıyla bir ziyafete dönüşüyle, küçük komikliklerle (örneğin Meryemce'nin bir yatırın yanında uyandığını fark ettiğindeki tepkisi) hem okuru rahatlatır hem akıcılığı sağlar.

Bu zorlu yolculuğun sonunda hep birlikte Çukurova'ya indiklerinde daha köyün diğer kişileriyle karşılaşmadan Koca Halil ortaya çıkar. Ardından Meryemce'nin o muhteşem giyip takıp takıştırma faslı gelir... Ve köylülerini bulduklarında Muhtar Sefer'in Taşbaşoğlu'na duyduğu kinle onları gene verimsiz tarlaya soktuklarını öğrenirler. Hem geç kalmışlardır hem Sefer'in oyunun kurbanı olmuşlardır. Romanın son cümlesi tıpkı ilk cümlesi gibi son derece çarpıcıdır. Uzun Ali yaşadıkları onca serüvenin hem nedenini hem sonucunu verir bu cümleyle: "İndik ya!" dedi. "Geldik ya!"'

Romanın adı, romanın yorumunu etkileyen bir soruyu gerekli kılıyor: Kim ya da nedir bu romanın "orta direği"? "Orta direk" *Ötüken Türkçe Sözlük*'e göre şu anlamları taşıyor: "1. Çadırın ortasında bulunan direk. 2. dnz. Gemilerin ortasında bulunan en uzun direk. 3. Toplumda gelir düzeyi düşük olan geniş bir kesim. 4. (ağız) Orta parmak." *TDK Türkçe Sözlük* (2005) ise "Çadırda veya çeşitli yapılarda merkezî ağırlığı yüklenen ve dengeli dağılımını sağlayan direk" ve yukarda 3. tanım olarak verileni mecaz olarak da vurgulayarak daha açık bir ifadeyle tanımlıyor. Romanın adının dar ve sabit gelirli kişiler tanımının ötesinde olduğu kanısındayım. Hatta romanda anlatılan köylüler, Muhtar Sefer bir yana dar ve sabit gelirli tanımına bile uymayacak kadar yoksuldur. Köyün bırakın okulu ve öğretmeni, bir mesciti ve imamı bile yoktur. Oysa, zaman zaman geçen jetlerden, muhtarın nutuklarında geçen Demokrat Parti adından, 1950'li yılların başlarında olduğumuzu anlarız. Öyleyse orta direk Meryemce midir? Ölüp giden ve ölüp gitmesiyle Meryemce ve oğluyla ailesinin hayatını da göçüren at mıdır? Çukurova mıdır, pamuğuyla köylüyü ayakta tutan? Yaşar Kemal bir sezdirmede bile bulunmuyor. Seçmeyi ve yorumu okura bırakıyor.

Üçlünün ikinci romanı *Yer Demir Gök Bakır* 1963 yılında, yani ilkinden üç yıl sonra basılır.

Roman, Hasan'la Ummahan'ın "meşeliğe" gidişinin betimiyle açılır. Kış gelmiş, "kar dereleri tepeleri silme doldurmuştu. Dünya yalnız bir aklıktı." Yaşar Kemal'in hiç birbirinden ayırmadığı iki kardeşle romanı açması, onların davranışlarını konuşmalarını verirken yarattığı gizem, sanki ilk romanın devamı değil de yepyeni bir olaylar dizisinin, o diziye yol verecek dolantının kurgulanmasıdır. İlk romanda "çocuk" genellemesi, bulanıklığıyla değil de gerçek birer kişilik olarak tanımladığı Hasan ve Ummahan'ı Yaşar Kemal bu romanda da, özellikle açılışta kullanarak, ön plandakiler arasında ele alacağını belirler. Zaten, çocuklar Yaşar Kemal'in gözünde her zaman küçük boyutlu büyük insanlardır. Kişilikleri de bu romanda daha da belirlenir: Hasan babası, belki de deli İbrahim gibi bir düş insanıdır. Ummahan'sa küçük bir Meryemce'dir. Meraklı, sorgulayıcı, kül yutmaz ve inatçı... Hasan bir kuşun peşindedir: Mavi bir kuştur bu. Su kenarlarında derin oyuklar açar, oralarda yumurtlar. Yuvasının ağzında ya bir yoğurt çiçeği ya bir pampal ya bir ağınağacı çiçeği ya bir su püreni biter. Bu kuşun başı büyülüdür, uğurludur. Nazara karşı çocukların omuzuna asılır. Hasan'ın da vardır bir zamanlar ve onu Meryemce'ye Koca Halil vermiştir. Hasan'ın bunu anımsamasıyla roman birden Çukurova'ya, pamuksuz tarlaya ve köylü kendisini öldürecek korkusuyla ortadan kaybolup aranıp aranıp bulunmayınca da öldü kabul edilip mevlüt okunmasına, Meryemce'nin buna tepkisine gider. Bu bölüm, vurgulanmamış, "edebi"leştirilmemiş, bir çocuğun doğal bir anımsamasıyla verilen bir "bilinç akışı" tekniğidir. Kış şiddetini artırıp

"yer demir gök bakır" kestiğinde olaylar da hızlanır. Köylü bütün yıl ihtiyacını kasabadaki bir dükkândan, Adil Efendi'nin dükkânından alışveriş yaparak giderir ve borçlanır. Güz başında Çukurova'ya inip pamuk toplayınca, aldıkları parayla hemen borçlarını öder ve yeniden borçlanır... Bu kez hem Koca Halil'in gecikmesi yüzünden hem muhtar Sefer yüzünden hiç pamuk toplayamadıkları için borçlarını da ödeyememişlerdir ve bu koca (!) Yalaklı köyünün tarihinde ilk kez olmaktadır. Birisinin, Adil Efendi'nin köye gelip her şeylerini ellerinden alacağı şaiasını ortaya atmasıyla birden her şey birbirine girer köyde. Gerçi köylünün korkusu bir hayli dramatiktir ama bunu abartmalarını, birbirlerini korkutup işi çığırından çıkartmalarını Yaşar Kemal adeta kıs kıs gülerek anlatır. Hayvanlarını ve önemli eşyalarını perilerin yaşadığına inandıkları, perilerden de korktukları için hiç yaklaşmadıkları Peri Mağaraları'na götürmeleri, bilinçaltlarında gerçeklikle düşsel arasındaki sınırları belirleyişlerini de gösterir. Köylülerin Adil Efendi korkusu arttıkça Muhtar Sefer'in köylü korkusu da artar. Özellikle kadınlardan korkar Sefer. Kadınların birleşip kendisini parçalayacağından korkar. Bu korku düşsel bir korku değildir. Çukurova'da kadınların bir ağayı nasıl parçaladıklarına şahit olmuş ya da duymuş ve olay iyice benliğine yerleşmiştir. Sefer'i sarsmaya başlayan ikinci olay, köylülerin belki de Adil Efendi baskınından, korkularından, sıyırmak için başlattıkları, Taşbaşoğlu'nun ermişliğidir. Bu olay *Yer Demir Gök Bakır*'ın belki de en önemli olgularından biridir. Yaşar Kemal romanın dolantısını yani merak ve gerilim öğesini bu olayla ilkinden koparınadan yeni bir yöne çeker. Köylünün Taşbaşoğlu'nu ermiş yapmasıyla Taşbaşoğlu'nun, köyün en akıllı ve akılcı kişisi olan Taşbaşoğlu'nun buna karşı çıkması ama zaman içinde kendinden bile kuşkulanır duruma gelmesi, Üçlü'nün ikinci kitabına damgasını vurduğu gibi üçüncü kitabının en önemli olaylarını da hazırlar. Bu üstelik Sefer'in büsbütün kendini kaybetmesine ve zaten düşman bellediği Taşbaşoğlu'na da köylüye de kötülük etmeye başlamasına yol açar. Adil Efendi'nin köye gelip herkesin nesi var nesi yoksa her şeyine el koymak istemediğini hatta yeniden kredi açacağını söylemesine karşın Sefer bunu gizlediği gibi Adil'e gider ve kredi açmaması için ona yalvarır. Candarmaya gider, Taşbaşoğlu'nu ihbar eder. Fakat, Yaşar Kemal, bütün bunları Sefer'in korkudan yaptığını gözden kaçırmaz.

Bu iki ana olay ilerlerken Yaşar Kemal, romanın ilk tutkulu aşk öyküsüne de yer açar. Köy böylesine kaynaşırken Hüsne ve Recep'in tutkulu aşkları bir umut gibi yer alır romanda ama kış acımasızlığı içinde bu umudu yok eder. İki aşık kar fırtınasında kaçmaya kalkar ve kaybolurlar... Koca Halil, uzun bir süre oğlunun evinde saklanır ama orada olduğu anlaşılınca, kar fırtınasına dalar, kaybolur...Taşbaşoğlu, muhtarın üstelemesiyle ikinci defa tutuklanınca, kar fırtınası sırasında candarmalarla sığındığı mağaradan kaçar, kaybolur. (Çavuş'un Taşbaşoğlu'nun kayboluşuna verdiği doğaüstü anlatım, köylününkilerle örtüşür). Sadece Hasan'ın ve ona eşlik eden Ummuhan'ın öyküleri umut taşır... Ve

romanın sonunda, Hasan'ın gizemli taşının altında üç çiçek açar: "Taşın yerinde daha yeni açmış üç çiçek, kara toprağın yüzüne yaslanmış duruyordu. Birisi kırmızı, parlak bir billur kırmızısı... Yalım yalım... Uzun boyunlu. Birisi de sarı, ekin sarısı, güneş sarısı, sapsarı, billur sarısı... Uzun boyunlu. Birisi de mavi, devedikeni mavisi, camgöbeği, gök mavisi, deniz mavisi, yalım mavisi, billur mavisi... Uzun boyunlu."

Kış bitmiştir. Artık "yer demir, gök bakır" değildir.

Üçlü'nün üçüncüsü, *Ölmez Otu*, ikinciden beş yıl sonra, 1968'de basılır. Roman, Çukurova'da, geceleyin başlar: "Memidik söğüt yaprağı bıçağını olanca hızıyla kınından çekti, bıçak ay ışığında bir şimşek mavisinde balkıyarak havada geniş bir yay çizdi." Memidik, ikinci romanda Taşbaşoğlu'nun ermişliğinin bir tür sözcüsü olduğu için Muhtar'ın adamı tarafından ölesiye dövülmüştü ve ona giderek artan bir kin besliyordu. Çukurova'ya kışın ardından inip, çok iyi pamuğu olan bir tarlaya davet edildiklerinde –bu kez Muhtar hiçbir müdahelede bulunmamıştır– bu tarlanın bereketini de kaybolan Taşbaşoğlu'na bağlamışlardır. Her gece Muhtar'ı takip eden Memidik onu "öldürür" ama önce kabul etmese de onun Muhtar olmadığını kabullenir ve öldürdüğü kişiyi ortadan kaldırma çabasına girişir. Nasıl ilk romanda Uzun Ali'nin Koca Halil'i ata bindirip sonra at ölünce Meryemce'yi sırtında taşıması bir Sisyphos cezasıysa, Memidik'in suçsuz yere öldürdüğü kişinin cesedi de onun cezası olduğu gibi, korkusudur da. Çünkü eyersiz atlara binmiş üç tuhaf adam o ölen kişiyi aramaya gelir... Araya candarmalar ve polis de karışır ve Memidik bir yandan pamuk toplarken bir yandan da ölüyü attığı kuyunun üstünde dönen kartalları gözler. Memidik bütün bunlara karşın Muhtar'ı öldürmeyi hiç aklından çıkartmaz.

Romanın suçlu olmasa da suçlanan ikinci kişisi Uzun Ali'dir. Uzun Ali Meryemce'yi köyün geleneğini hiçe sayıp tek başına köyde bırakıp inmiştir Çukurova'ya ve köylü onun Meryemce'siz gelişine hemen bir kulp takmıştır: Uzun Ali annesini, Meryemce'yi öldürmüştür. Uzun Ali derdini bir türlü anlatamadığı gibi, bir yandan da bir an önce yeterli pamuk toplayıp köye olduğunca çabuk gitmeyi kurmakta ve ölümüne çalışmaktadır. Romanın en gerilimli yerinde Yaşar Kemal birden köye, köyde tek başına kalmış Meryemce'ye döner. Yaşar Kemal onun ruh durumunu bölümün başında şöyle özetler: "Meryemce Yalak Köyünde tek başına. Oğluna karşı, köylüye karşı yumuşar öfkelenir, öfkelenir yumuşar. Bu minval üzere gözü Çukurova yolunda bir canlı beklemektedir. Bir de Taşbaşoğlunu, Vurgun Ahmedi, perileri beklemektedir." Ama öte yandan Muhtar Sefer'in Memidik'i dövdürdüğü Ömer'i bu kez Meryemce'nin ölüp ölmediğini öğrenmek ama ölmediyse öldürtmesi için köye göndermesi romanın dolantı dozunu artırır. Köylü gizli gizli geceleyin tarlanın en verimli yerinde pamuk topladığı için Uzun Ali'ye saldırır ve döver. Sel başlar ve Memidik'in kuyudan çıkartıp Ceyhan ırmağı kenarına gömdüğü ölü kaybo-

lur... Uzun zamandır kayıp olan Taşbaşoğlu'na nihayet döner Yaşar Kemal ve onun candarmalardan kurtuluş öyküsünü ve sonrasını anlatır. Hastaları iyileştiriyor, uğur getiriyor diye tutulduğu köyden kaçan Taşbaşoğlu, pamuk toplayan köyünü araya araya bulur. Karısı dahil, köylünün Taşbaşoğlu'na gösterdiği tepki onu yaralar. Aslında bu tepki Taşbaşoğlu'nun dönüşünden ve durumundan kaynaklanır. Onların düşlediği, anlata anlata bitiremediği nurlar içindeki Taşbaşoğlu değildir ki gelen. Bitik, çöküк, üstü başı lime lime bir zavallıdır. Onların bu tepkisi Taşbaşoğlu'nu büsbütün yıkar. Özellikle Muhtar Sefer'in tavrı, sonu gibidir.

Romanın son çeyreğinde Yaşar Kemal olayları hızlandırıp yavaşlatarak dolantıyı güçlendirir. Gene de romanı son sayfasında bile "kapatmaz", sanki bir başka romanla sağ kalanların öyküsünü sürdürecekmiş gibi ucunu açık bırakır.

Üçlü ne kadar gerilimli, meraklı bir öykü üzerine kurulmuş olursa olsun onu edebiyat katında belirleyici kılan dilidir elbette. Bir edebiyat yapıtında dil derken genellikle "üslup"tan söz ederiz. Zaman zaman değindiğim gibi Yaşar Kemal gerçekçilikten asla taviz vermeyen usta bir üslupçudur. Özellikle betimlemelerinde dili coşar, düpedüz şiir olur ama asla "şiirsel" yani zorlama değildir. Bunun yanında dil dediğimizde çok önemli bir anlatım özelliğine de vurgu yapmak gerekir. Yaşar Kemal hiçbir yapıtında ağız (şive) taklidine yer vermez. Düz, düzgün bir Türkçeyle konuşturur. Bu özelliğiyle de "köy" anlatısından ayrılır. Buna karşılık, bitki, hayvan adlarında yerel adları seçer. Öyle ki kimi zaman bu adları ne bitki ne hayvan adı sözlüklerinde, ansiklopedilerinde bulabiliriz. Kimi zaman bu adların, mitos örer gibi Yaşar Kemal'in kendi yarattığı sözcükler olduğunu da söylebiliriz. İnsanlarını ağız taklidi yapmadan konuşturan Yaşar Kemal, Anadolu Türkçesinin özgün sözleriyle edebiyat dilini birleştirmiştir. "Portmak" der örneğin, "cipil cipil" der, hatta sözlük ustası Ali Püsküllüoğlu'nun bir *Yaşar Kemal Sözlüğü* yapmasına neden olur...

Güven Turan
2015

Dağın Öte Yüzü 1

Ortadirek

Yürü bre fıkaralık elinden
Dolanıp belime kuşak olmuşsun

GÜNDEŞLİOĞLU

1

"Döngele geldi kapıya dayandı. Al götür döngeleyi."

"Yok," dedi kendi kendine, "yok. Bu döngele şaşkın döngele. Çukurovada pamuğun açmasına daha çok var. Bu yıl döngelelerin kökünde bir şey var. Köklerini kurt yemesin zıkkımların? Sıçan yemesin? Kopup kopup geliyorlar."

Evin günden yanına oturmuş, ayaklarını upuzun uzatmış, sırtını da duvara vermişti. Yorgundu, bitkindi. Öfkeleniyordu. Zayıflamış, bitmiş, yerinden kıpırdanamayacak bir haldeydi. Sararmış, kırış kırış olmuş, uzamış yüzünde, alnında çöreklenmiş bir acı okunuyordu. Uzun, ak, kirlenmiş sakalı göğsüne düşmüş ta aşağılara kadar uzamıştı. Püskül püskül, kırçıl kaşları küçücük yeşil, kenarları kızarmış gözlerinin üstüne dökülüyordu. Sakaldan bıyıktan da ağzı zor gözüküyordu. Başı da dümdüzdü. Bir tek kıl bile yoktu. Kemikleri sayılan, kapkara, yarık yarık, tırnakları uzun sarı ayakları kocaman, yalındı. El dokuması pamuk şalvarı yamadan gözükmüyordu. Mintanı da öyle.

Elinin oralarda bir oğlak dolaşıyordu. Ötede bir de kurk tavuk vardı. Kıyameti koparıyordu. Ardında yumak yumak, yumuşak, elinde tutsan dağılıverecekmiş gibi duran bir top sarı tüy gibi, toza belenen civcivleriyle oradan oraya koşuyordu. Hoca Halil dünyada en çok yumurtadan yeni çıkmış sarı sarı, yumuşacık, güneşe toprağa alışma gayretinde olan civcivleri seyretmeyi severdi. Arada bir tavuğun gürültüsüne başını kaldırıyor: "Vay ocağın bata vay! Ne de çok bağırıyor," diye söyleniyor, sonra başını geri indirip, çenesini göğsüne dayıyordu.

Döngele de gelse kapıya otursa, Çukurovada da pamuk açsa, dünya, yazı yaban apak kesilse bu yıl dizlerimde derman yok. Ben bu yıl bu hal ilen Çukura inemem. İnemem Halil, inemem.

İkindiyi geçe doğruldu. Ama zorla.

Gelinini çağırdı:

"Kız, bir kaşık su. Kız soyka kalası."

Çağırdı çağırdı içerden bir ses gelmedi.

"Bir kaşık su veren de yok. Adam kocayacağına ölsün."

Vardı içerden tası doldurdu, elleri titreyerek sakalına döke döke içti. Değneğine çöke çöke, bir yürüyüp bir durarak karşı tepeye yollandı. Akşama doğru tepeye çıktığında uzaklardaki bozkır dumanlanıyor, uçsuz bucaksız bozarıyordu. Bir top döngelenin savrulduğunu görür gibi oldu.

Döngele geldi kapıya dayandı. Alıp götürmemek olmaz. Çukurda pamuğun açtığını her yılki gibi söylemezsen köylüye, köylü seni yer Halil. Geç kalırsa pa-

muğa, pamuk açtıktan, elin ırgadı tüm pamuğa girip de topladıktan sonra senin köylü varır da toplayacak tarla bulamazsa... Şaşırdım mı dersin Halil?

Döngele uçsuz bucaksız bozkırda savruluyor. Bu, Çukurda pamuk açtı açacak demektir Koca Halile göre. Her yıl bu zamanlar, belki de bundan daha önce, Koca Halil bozkırdan kopup gelmiş bir döngeleyi eline alır, dallarına, yapraklarına, dikenlerine bakar, doğru Muhtara koşar:

"Hıdır Kahyanın oğlu," derdi, "döngele geldi. Turna kataı gibi ardardına tirkenmiş bir katar döngeleyi de Tekeç dağına doğru göğe ağarken gördüm. Köylü üç gün içinde pamuğa inmeye hazırlansın."

Ve köylü üç gün içinde Çukurovaya inmeye hazırlanırdı.

O gece Koca Halil sabaha kadar gözlerini kırpmadı. Hayallıyordu.

Güz yelleri neredeyse esmeye başlayacak. Boz toprağı soğuk, ürpertici bir yel yaladı yalayacak. Kuşlar boyunlarını kanatlarının arasına çekmiş kuytularda büzülmüş duruyorlar. Üşümüş kuşlar. Keklik sesleri gelmez oldu. Kınalı ayaklarının izi yok artık çalı diplerinde. Günler geçtikçe bu azıtan ne? Yaz sonu yelleri. Bu yellerin kökünden söküp kopardığı, tepeden tepeye savurduğu ne? Döngele dikenleri.

Kel tepelerde, her biri bir sepet büyüklüğündeki döngeleler, göğün aklığında dönüp duruyor mu? Bugün değilse yarın dönecek. Binlerce ıslığıyla boz toprakları dolanan yeller, döngelelerle yolları, çukurları, koyakları, dereleri ağzına kadar doldurmadı mı? Az sonra, birkaç gün sonra dolduracak. Derelerden koyaklardan döngele akacak.

Bu köylüde hiç akıl yok mu? Hiçbirinde göz kulak, duygu yok mu? Otuz yıldır Koca Halil olmasa ne yaparlardı. Haydi Koca Halil öldü. Öldü den varın. Ulan Çukura, pamuğa gitmeyecek misiniz? Bre deyyuslar, biriniz bir gün, bin yılın bir başı gelip de, sağ ol Halil Emmi, zamanında, tam pamuğun açtığı gün bizi tarlanın başına götürüyorsun, demedi. Ben de şaşırdım bu yıl. Kul olan şaşırır. Şaşırdım işte. Halim yok. Şuradan şuraya gidecek halim yok. Ne bilirim ta Çukurovadaki pamuğun açıp açmadığını. Bilemem ulan. Bilemem işte teresler.

Sabaha kadar böyle içi aldı aldı verdi.

Sabahleyin yataktan çıktığında gözleri biber sürmüşsün gibi acıyordu. Uzaklara baktı. Soğuk esen yele baktı.

"Bu köyün damı tüm eşşek," dedi. "Tüm eşşek."

Oğlu arkasındaydı.

"Ne diyorsun baba?" diye sordu.

Koca Halil karşılık vermedi, az öteye gitti. Oğlan da arkasından geldi:

"Baba," dedi, "daha pamuğun açmasına çok var mı?"

Koca Halil karşılık vermedi.

Oğlan:

"Allahını seversen baba, noldu sana bugünler böyle? Ağzını bıçaklar açmıyor."

Oğulun da saçı sakalı apaktı. Elliyi geçkin gösteriyordu.

Halil kaşlarını kaldırdı, şöyle bir oğluna baktı:

"Sen," dedi, "sen Allahın kahrı gazabına uğra e mi? Bir de durmuş bana söz ediyor."

Öfkesinden dört dönüyor, köylüye demediğini koymuyordu. Muhtara, oğluna, Taşbaşoğluna, herkese herkese sövüyordu.

Öfkesi geçince halsiz, bir taşın üstüne oturdu. Ellerini kenetleyip sakalının altından geçirdi, çenesine dayadı.

Oğlu başucunda durmuş babasının öfkesine bir anlam veremiyordu.

"Sen de eller gibi, ellerin oğulları gibi olsaydın, ben böyle mi olurdum?"

Durmadan söyleniyordu. Oğlu onun ağır sözlerini daha çok dinlememek için oradan ayrıldı. Koca Halil orada yapayalnız, öfkesiyle kaldı.

"Döngele geldi kapıya dayandı. Alıp götürmemek olmaz."

Kalktı. Gerindi. Tüm bedeni sızım sızım sızlıyordu. Köyün içine doğru değneğine çöke çöke yürüdü.

Mollanın oğlunun evinin önünden geçilmez. Temmuz bitip de günler ağustosa doğru yol alınca her Allahın günü Koca Halili, nerede görse sorar: "Halil Emmi, daha kaç gün kaldı senin döngele turnalarının gelmesine? Bizim Çukura inmemize? Halil Emmi, bir köyün canı senin elinde. Halil Emmi, istersen sen üç ay sonra indirirsin pamuğa bizi. Kış ortası. Halil Emmi..."

İt dölü. Adam değil ki Mollanın oğlu. Yayvan yayvan güler. Pis. Sırıtkan.

Bre köpoğlu, eğer adamsan bir yılcık da sen bil pamuğun açma zamanını. Döngeleden bilme de kendiliğinden bil.

Yolunu değiştirdi, başka, uzun bir yola saptı. Gerçekten de dizi tutmuyordu. Bir durup, bir yürüyordu. Çoktandır kendi kendine soruyordu: İyice kocadım mı ola? Seksenini de geçmiş olacağım Allalem. Kocalıktan değil benim düşkünlüğüm. Karnım doymaz ki. Şu orospu gelin de bana yiyecek mi verir ki? Hepsini saklar bulamayacağım yere. O yüzden tutmaz elim ayağım. Çukurovaya inince karpuz, domates... Adamın canı yerine gelir. Ama nasıl inip varmalı Çukurovaya? Pamuk bugün açmadıysa, yarın açacaktır. Ulan İbrahimin oğlu, sen iyi bir oğlansın. Babandan da iyi. Ama o anan yok mu, koca domuz, babayın ölümüne sebep olan. Vallahi baban onun yüzünden öldü. Billahi onun. Bu zalim avradın.

Varıp Uzun Alinin kapısında durdu. Değneğini küt küt yere vurdu. Alinin evi ta dededen kalma sıvasız koca koca biçimsiz taşlardan örülmüş basık bir

toprak damdı. Şimdi evde Ali yalnız olmalıydı. O anası, o Meryemce yok mu? O koca kaltak. O, evdeyse gene iş olmazdı. İkircikliydi. Geri mi dönmeli? Başka bir gün mü, Meryemcenin olmadığı bir gün mü gelmeli? Belki de evde yoktu Meryemce. Belki de yanlarına gelmezdi onlar konuşurken.

Tatlı yumuşak, şefkatli bir sesle:

"Ali yavrum," diye seslendi. "Ali."

Ali içerden:

"Buyur Halil Emmi," diyerek dışarı çıktı hemen. "Buyursana içeri."

Yanına geldi.

Koca Halil oradaki bir kütüğün üstüne çöktü.

"Sen de otur hele şöyle yanımdan."

Ali de yanına oturdu.

Şu kocanın dilinin altında bir şeyler vardı. On gündür, her iki günde bir yanına geliyor, ağzında bir şeyler geveleyip geveleyip gidiyordu. Ali ne istediğini sezmişti. Sezmişti ama elinden ne gelirdi.

"Pamuğa daha epey var," diye başladı Koca Halil. "Bu yıl havalar soğuk gitti. Geç açar Çukurda pamuk. Geç açsa da, erken açsa da ben bu hal ilen Çukura inemem Ali. Elim ayağım tutmuyor. Her adım attıkça belim bıkınım kırılıyor. Şu kocalık batsın. Kapıya koyacak mal değil. Kocalık demek rezilliğin büyüğü. Bugün değilse yarın. Yarın değilse öteki gün açar Çukurda pamuklar. Bizim döngele gelse de gelmese de, ben Muhtara Çukurda pamuk açtı da desem, açmadı da desem Çukurda pamuk açacaktır. Ama Halil Emininde Çukura inecek hal yok. Buraya gelinceye kadar yolda on kere durdum da soluk aldım Alim. Nasıl inerim Çukura kadar? Bir aydır bunun düşüncesindeyim. Dizlerim tir tir, zangır zangır eder, zelzeleye tutulmuş gibi. Bir de ağrır, bir de çekilir ki... Canımdan usandım. Adam kocamamalı yavru, ölmeli. Deh var da git Çukura bu hal ilen."

Sesini kirp diye kesti. Ortalığa bir sessizlik çöktü. Koca Halil başını yere eğmişti. Esen yel öteden küçücük bir döngeleyi getirdi ayaklarının dibine sürdü. Koca Halil onu tuttu kaldırdı, öteki yana koydu. Yel yeniden döngeleyi önüne kattı sürükledi.

Başını kaldırınca Ali onun ıslak küçücük gözlerini gördü.

"Aaah senin rahmetli, mezarına nur damlayası baban," diye usulca söylendi. Sesi bozuk bozuktu. "O senin baban İbrahim... Aah İbrahim. O sağ olsaydı, ben böyle mi olurdum? O ölmeseydi de ben ölseydim. Keşke ikimiz birlikte ölseydik. Ben İbrahimin ardına kalmamalıydım. Oğuldan, avrattan, komşudan adama vefa yok. İlle arkadaş. Amma İbrahim gibi arkadaş. Çok mazlum adamdı İbrahim."

Gözlerini Alinin gözlerinin içine dikti.

"Hem mazlum, hem de çok yiğit bir adamdı. Bir de hırsızdı ki, cümle alem bilir, sürmeyi gözden çekerdi. Eşkıyalar başı Cötdelek bile ondan korkardı. Ben de onun yanında giderdim hırsızlıklara. Bana da hırsızlık öğrettiydi. O yüzden muhanete muhtaç olmadan rahat rahat yaşadım. Amma kocayınca... İbrahim de ölünce... Kocalık batsın. Bir adamın beli bükülünce o adamı öldürmeli."

Şu anda Aliye dönmüş bunları söylerken, Koca Halil söylediklerine iyice inanıyordu. İnandığı, yüzünün kararlı görünüşünden belli oluyordu.

"Deh şimdi şu bükülmüş bellen, şu titreyen bacaklarlan in Çukura. Mecburiyet tahtında ineceksin. Kuran böyle kurmuş dünyayı. Kurmaz olsun. Köyde kalayım desem Ali, tek başıma, yalnız bir başıma... Koca Halil delirmiş derler. Bir başıma da acımdan ölürüm. Bir başına adam ıpıssız, koskocaman bir köyde kalabilir mi? Başına da türlü hal gelir. Beş gün değil, on gün değil, iki ay. Adamı kurt kuş yer. Tek başına bir adamı bir köyde karıncalar bölüşür. Karıncalar gözlerini oyar. Şimdiye kadar, pamuk zamanı köyde hiçbir insan kaldı mı? Ben kendimi bildim bileli kalmadı. De kaldı mı?"

Gözlerini Alinin gözlerinin içine dikmişti.

"De kaldı mı?"

Ali bezgin, ağlamsı:

"Kalmadı," dedi.

Sözlerinin Aliye dokunduğunu anlayan Koca Halil bir zafer havasıyla sesini yükseltti:

"Keşke İbrahimle beraber öleydim. Öleydim de bu hallere düşmeyeydim. Senin gibi bir oğlum olsa gene neysem ne. Allah bana boyu devrilesi bir sümüklü Hacıcık verdi ki, vermese daha iyi ederdi. Bir atı, bir eşeği bile yok. Senin gibi. Beni bindirecek. Senin küheylan bu eve geldiğinde... Ta Uzunyayladan bir Çerkes ağasından alıp getirmişti İbrahim. Hırsızlık mal ama, demek helal çıktı. Yıllar oluyor ki kapınızda. Ölmedi yitmedi. Yaa oğlum Ali, işte böyle. Senin gibi bir atı da yok. Eşeği de yok sümüklü Hacının. Ben öylesi sümüklülere oğul mu derim..."

"Senin gibi atı da yok," derken kaşlarını alnına doğru çekti, gözlerini iyice açıp, Alinin gözlerinin içine sivri uçlu bir çivi gibi dikti. Boynunu da ona doğru uzattı, bekledi. Ali gözlerini yere eğdi, yerden bir çöp aldı toprağı eşelemeye başladı. Sonra da başını ağır ağır kaldırdı, hemen gene Koca Halille göz göze geldiler. Koca Halilin kendine dikilmiş gözleri öyle, sivri çivi gibi duruyordu. Bekliyordu.

Bir kere daha "senin atın gibi" dedi. Sonra da "böyle oğlan, sümüklü Hacı Allahın kahrı gazabına uğrasın," diye var öfkesiyle söylendi. Hemen de ayağa kalktı. Umudunu kesmişti. Oradan beli bükülmüş, neredeyse düşecek gibi yalpalayarak ayrıldı.

Hayır mı, hayır mı çıkar Meryemce kaltağının doğurduğundan! Bu, İbrahimin dölü değil. Kim bilir kimden aldı Meryemce bunu. O koca orospu. Ulan o

küheylanı kim getirdi de bağladı kapınıza? Kimse bilmez bunu. Kimsecik bilmez ama şu Meryemce de mi bilmez. Bilmez mi kocasının karıncayı incitmez biri olduğunu. Yürü behey kahpe dünya. Çarkın kırılsın felek. Koca Halili bu hallere mi düşürecektin! Bir at sırtı için, Çukura kadar azıcık binmek için böyle kapı kapı mı dolaştıracaktın? Elaleme yüzsuyu mu döktürecektin! Yürü bre orospu avratlı dünya! Demini süren övünsün. Oy oy oy, başım dönüyor, başım dönüyor da belim, bellerim kırılıyor.

Öfkeden köpürüyor, söyleniyordu.

Ali orada, başı yerde kalakaldı. Sonra başını kaldırdı, ayakları biribirine dolanırcasına yürüyen Koca Halilin ardından baktı:

"Bu hallen Çukurovaya kadar yürüyemez," dedi kendi kendine. Toprağı eşeliyordu boyuna.

Bu sırada anası arkasından, çoktandır içinde birikmiş bir öfkeyle seslendi:

"Ne dedi sana gene o koca köpek?" diye hışımla sordu.

Ali yılgın:

"Ne desin fıkara," diye karşılık verdi. "Ne desin kocacık. Ağzıyla demedi ya, demek istedi ki... Her zamanki gibi."

Meryemce:

"Hiç! Aklından çıkar onu. Aklıyın köşeciğine uğratma Ali. Şu canım sağ iken, Meryemce de şu dünyada var iken, soluk alırken o, o ölmüş koca it leşi, kokmuş domuz artığı, atımın sırtına binemez. Geçen yıl bindirdim. Senin gül hatırın için. İbrahim düşüme girdi. Bre koca Meryem dedi, sen onu atımın sırtına nasıl olur da bindirirsin, dedi. Senin sadıklığın böyle mi? O atımın sırtında Çukura indikçe ben mezarımda yatamadım. Dedim ki İbrahim, oldu bir iş. Oldu bir kere, oğluyun gönlünü kıramadım, hatırından geçemedim. Kusurumu bağışla İbrahim, dedim. Bir daha mı? Allah göstermesin. Bir daha mı? Deliktaşın Evliyası mezarından kalksa da bindir Koca Halili atına dese, bindirmem. Var git, Evliya derim, sen Evliyalığına karış. Karışma elalemin atına. At zaten hasta. Vallahi ayakta duramıyor. Koca Halilden daha çok kocadı Küheylan. Vallahi öyle. Bu yıl beni ya götürür, ya götürmez. Kulakları düştü, burnundan sümük akıyor. Bana bak Ali, şurada, şu duvarın dibinde beni yatırır boğazlarsın da, ondan sonra onu atıma bindirirsin. Anladın mı?"

Ali ayağa kalktı, şalvarını elleriyle çırparken:

"Beni atına bindir demedi ki fıkara," diye derin derin içini çekti. "Halim yok, dedi. Dizlerim, dedi. Yüreğim yanıyor Koca Halile."

Meryemcenin gözleri döndü. Nerdeyse öfkeden saçını başını yolacaktı.

"Bugün istemez, yarın ister. İster o. Yüzsüz o. Beni indirir de kendisi biner ata. Onun ne gavur oğlu, ne şeytan oğlu olduğunu bir ben bilirim, bir de şu üstümüzdeki koca Allah bilir. İster o, ister."

Sonra onların kalktığı kütüğün üstüne oturdu:

"Vay," dedi, "vay, küheylan kocadı. Halil kalmadı. Vay! Amma tay olsa da, yüz tane de atım olsa da bindirmem onu. Bindiremem. Sen bilmezsin onu. Hiç söyleme. Ona hangi yürek yanarsa... Söyletme beni. O Koca Halilin pis yüreğine yağlı kurşunlar saplansın."

"Öyle deme güzel anam. Kocalık batsın. Halini gördüm de yüreğim ağzıma geldi. Olmaz olsun böyle dirlik. Şu fıkara şimdi bu biribirine dolanan ayaklarla nasıl Çukura iner? Ölmez mi yolda?"

"Ölsün," diye ayağa kalktı Meryemce. "Ölsün o koca köpek. Ölsün de gebersin. Benim atıma binmesin de."

Ali elindeki çöpü yere fırlattı:

"Bilseydim ki ikinizi de götürür at, onu da senin terkine bindirirdim ana."

Meryemce, Ali bunu söyler söylemez kudurdu. Bağırmaya, sövmeye başladı. Ne dediği anlaşılmıyordu. Deliye dönmüştü. Ali korktu. Vardı kolundan tuttu:

"Yok, vallaha yok. Bindirmem onu. Bindirmem onu."

Meryemce azıcık sakinleşti, ne dediği de anlaşılır oldu.

"Sen de onu bindirirsen, ben de başımı alır bilinmez, adı sanı duyulmadık bir diyara giderim. Giderim de şu mememden emdiğin ak sütümü de sana haram ederim. Ederim."

İriyarı, beli bükülmüş, sivri çeneli, uzun yüzlü, elmacık kemikleri çıkık, gençliğinde iri gözlü olduğunu gösteren güzel, kara gözlü bir kadındı Meryemce. Tüm dişleri dökülmüş, avurduna geçmişti. Yüzü, gözlerinin kenarları, alnı, dudakları kırış kırıştı. Yeldirmesinin altındaki azıcık kalmış ak, kınalı saçının bir kısmı alnına dökülmüştü.

"Bir daha at sözünü ağzına alayım deme. O koca domuz gelsin gelsin gitsin," dedi, dama doğru yürüdü.

"Döngele geldi kapıya dayandı. Alıp götürmemek olmaz."

Koca Halil birkaç kere daha geldi Aliye. Her gelişinde biraz daha halinden yakınıyor, biraz daha Alinin babasını övüyor, sonra umudunu kesip öfke içinde geri dönüyordu.

Köyde dört tane at vardı. Öteki üçüne de gitti. Onlara da yakındı. Elinin ayağının tutmaz olduğunu söyledi. Ama doğrudan doğruya hiçbirisine atına binmek istediğini söyleyemedi.

"Anlasınlar it dölleri. Anladılar. Gel bin derlerse derler."

Ama hiçbirisi de:

"Canın sağ olsun Halil Emmi, bacakların titriyorsa bizim ata binersin," demedi. Dinlediler dinlediler oralı bile olmadan, yüzlerini eğip savuştular.

"Ulan haberiniz yok. Ulan it dölleri. Çukurda pamuk açalı haylidir. Döngele bozkırdan kopup geleli haylidir. Ulan ben bu bacaklarla Çukura inemem. Pamuğun açtığını da size söylemeye dilim varmıyor. Yok mu bir çareniz? Ben yürüyemem."

Günler geçti. Koca Halil sarhoş gibi köyün içinde dört döndü. Gözlerine uyku girmedi.

"Ölüme," diyordu, "ölüme kurban olayım. Ölüm bundan iyi. Varınca Çukura görecekler cümle alem, öteki köyler çoktan inmişler. Yarılamışlar bile pamuğu. Demezler mi Halil Emmi, yaktın bu yıl bizi demezler mi? Ocağımızı söndürdün, çoluk çocuğumuzu aç kodun bu yıl. Adil Efendiyi de sırtımıza bindirdin demezler mi? Yerler beni çiğ çiğ, şişe geçirip kebap eder yerler beni. Arkadaşlar derim, kocadım gayrı. Bunakladım. Benden geçti. Bundan böyle size pamuk açımını başkası haber versin. Ben otuz yıldır sizi pamuğa bir gün geç koydum mu, bir gün erken götürdüm mü? Pamuk çat deyip de çatladığı, ak salkımı dışarda gözüktüğü an, siz tarlanın başında buldunuz kendinizi derim. Yeter gayrı. Benden bu kadar. Paso. Fayda etmez. Dinlemez köylü. Amma ben Çukura bu dizlerlen inemem. Biri beni atına bindirmeyince yola düşemem. Köylüye de pamuğun açtığını haber veremem."

Haber vermiyordu. Köylü bir kulak olmuş onun ağzına bakıyordu sanki.

"Vakit geçmedi mi Halil Emmi? Daha ne kadar var?"

"Geçen yıl bu zamanlar mı? Ohhooo, geçen yıl biz bu zamanlar çoktan Çukurovadaydık."

"Bu yıl havalar soğuk gitti de onun için mi geç açtı? Allah Allah."

"Halil Emmi, döngele geldi doldurdu dereyi, koyağı. Tekeç dağına doğru bir turna katarı süzülmedi mi?"

"Halil Emmi şaşırmayasın."

"Yanılmaz bir Allah, bre Halil Emmi."

"Durun millet yahu. Düşmeyin adamın üstüne. Koca Halil ne zaman yanılttı sizi? Elbette bir bildiği var."

"Ben korkuyorum. Bu işte bir bit yeniği olmasın."

"Bu yıl Koca Halil bir hoş."

"Koca Halil yanılmaz."

"De bre Halil Emmi, kaç gün kaldı?"

Kimine durup yalan doğru karşılık veriyor, kimine sövüp geçiyor, kimini de duymuyordu.

"Döngele geldi kapıya dayandı. Alıp götürmemek olmaz."

Ama sonunda canını dişine taktı. Her yıl yaptığı gibi bir döngele dikenini eline aldı. Her yıl döngeleyi eline alır almaz sevincinden uçar, oynar güler-di. Gene öyle güler bir tavır takındı elinden geldiğince. Koşarak Muhtara gi-derdi. Gene koşarcasına Muhtara gitti. Onu elinde döngeleyle, köyün içinden koşmaya çalışarak, tökezleyerek, düşerek Muhtara gider görenler:

"Çukurda pamuk açmış," dediler. "Açmış ama bu yıl da Koca Halil iyice ko-camış gayrı. Koşmak değil, doğru dürüst yürüyemiyor bile fıkara."

Muhtar onu kapıda karşıladı.

"Bu yıl ne geç açtı pamuk?" diye sordu. Sonra da ardından ekledi. "Senden hiç beklemezdim Halil Emmi, Uzun Aliylen, öteki köylüylen bir olup benim aleyhime çalışıyormuşsun. Ayıp. Sana yakışır mı? Sakalından utanmadın mı?"

Koca Halil:

"Doğru konuş Muhtar, senin baban bile bana böyle laf edemezdi," diye söy-lendi. Eskiden olsa böyle bir söz karşısında kükrer, kıyameti koparırdı. Yalnız, "Doğru konuş. Ben senin bildiğin adam değilim," demekle yetindi.

Her yıl döngeleyi getirince:

"Döngele geldi kapıya vurdu. Bir katarını da göğe ağmış, turna katarı gibi katarlanmış Tekeç dağına doğru uçarken gördüm," derdi.

Bunu öyle sevinçle, öyle şen şakrak söylerdi ki... Şimdi ağzından dökülüyordu.

Muhtar da:

"Amma da atıyorsun bre emmi," der, oradaki köylüler gülerlerdi. Sonra da tellal çağrılır, köy Çukurovaya iniş hazırlığına başlardı.

Muhtar "atıyorsun" diyemedi. Oradaki köylüler gülemediler. Yaşlılar bu yıl-da bir uğursuzluk olacak diye içlerinden geçirdiler.

Tellal da cansız cansız bağırmaya başladı. Her yıl sesi çın çın öterdi.

"Ulan bu ne iş? Bu ne durgunluk?" diye biribirlerine sordular. "Sonu hayırlı gelsin."

Koca Halil döngeleyi Muhtara verdikten sonra evine geldi, kapandı. Büyük toplantıya kadar da bir daha dışarı çıkmadı.

2

Ağustos ortasından ekime kadar döngeleler kırmızıdır. Bir kırmızı sis, bir kırmızı bulut gibi bozkırın üstüne çöker. Ardından gün verilmiş. Bir kırmızı yol, uzun, dalgalı bir şerit, bir turna katarı, çığlık çığlığa geçen bir kuş sürüsü gibi açılır kapanır, iner çıkar, toplanır dağılır. Deli yeller önünde bozkırı bir uçtan bir uca dolanır. Yalar. Bir yerde duramaz. Kabına sığamaz.

Döngele bozkırın en önemli bitkisi, dikenidir. Yazın tatlı bir yeşildeyken dikenleri kadar kökleri de sağlamdır. Görünüşü bozkıra can verir, hayat bağışlar. Kuruyunca kökü zayıflar, dikenleri sertleşir daha da. Esen yellerin önüne düşer sonra.

Orta güzden sonra yeller iyice azıtır. Döngele de. Ve döngelelerin rengi açılır altın sarısına keser. Toprağa sağlamca yapışmış, inat, kopmaz. Ama kökler iyice incelir. Orta güzden sonra esen ulu yeller toprakta dikili hiçbir döngele bırakmamacasına çabalar. Islıklar doldurur bozkır dünyasını. Yüzlerce binlerce döngele bozkıra ağar. Bozkır sarı, altın pırıltısına boğulur. Bozkır gün ışığına batar, balkır. Yalp yalp eder. Balkıyarak döner, savrulur. Döngeleler olmasa bozkır bozkır değildir.

Koca Halil der ki: "Şu uçsuz bucaksız, cansız toprağın şenliği, güzelliği döngeleyle gelir. Döngelesiz, şu boş, ölü toprak neye yarar ki!"

Çatırtılar gelir bozkırdan. Koca Halil kulağını toprağa dayar, toprağın derinden gelen sesini, uğultusunu dinler. Bozkır toprağı iyi bir iletkendir. Toprakta karınca sesleri. Kuş yuvaları. Bir kuş vardır, salt mavi. Yanar döner mavi. Yarlarda toprağı oyar, uzun bir delikle ta toprağın derinliklerine gider, yuvasını toprağın dibine yapar. Onun toprağı delişi duyulur. Civcivlerin sesi gelir. Uzak uzak bir türkü gelir. Döngele kökleri ne zaman kopacak, çatırtısından bilinir. Koca Halil der ki: "Bu toprak gibi yok. Telgraftan beter. Daya kulağını duyulmadık sesler duy. Bir çobanın kavalını duyarsın, dünyanın öte ucundan gelen. Bir türkü duyarsın, söylenmedik. Bir hoş, bir uğultulu. Çiçek yüklü bir türkü. Daya kulağını, bir günlük yol öteden giden atların nallarının sesini duy. Her adam toprağın sesini duyamaz. Kulak ister ona. Sesleri bir bir seçecek Koca Halil kulağı ister, düdüklerim..."

Koca Halil en çok kulağını dayayıp saatlarca toprağı dinlemeyi sever. Taa gençliğinden beri.

Torosların arka yanındaki, düzleşerek uzun, büyük bir dalgayla bozkıra doğru sarkan ak, yanıkçasına kavrulmuş topraklı, ağaçsız kısmındaki köyleri, güzün kokusu gelmeye başlayınca, toptan köylerde siniler sinek kalmamacası-

na, Çukurovaya çalışmaya inerler. Köylerde hiç mi hiç insan kalmaz. Hastaları, sayrıları, yaşlıları, bebeleri bile götürürler. Ipıssız kalmış köylere bir bekçi bile koymazlar. Halbuki kuyularda tahılları, yüklerde yatakları, sandıklarda giyitleri, en değerli şeyleri çeyizleri kalmıştır. Bu ıssız, kimsesiz, bu bomboş köylere kimse girip de bir çöpünü bile yerden kaldırmaz. Buralarda hırsızlık olmaz mı, olur. Ama köy boşken, köyde kimsecikler yokken olmaz. Dışardan birisi gelip de köye giremez. Gün gelir köylü Çukurovadan döner, o zaman dövüşler, kız kaçırmalarla birlikte hırsızlıklar da başlar.

Çok eskiden eşkıyalar başı bir Cötdelek varmış bu yanlarda. Astığı astık, kestiği kestik bir er kişiymiş. Harami, zalim. Kimsenin gözünün yaşına bakmayan bir cibiliyetsiz. Bir yerde bir para kokusu almasın, ne yapar yapar da, öldürür keser de, çocuğunu, karısını boğazlar da o parayı alırmış. İşte bu eşkıyalar başı namlı Cötdelek yılın bir ayında, ayın bir gününde candarmaların takibine uğramış. Candarmalar, süre süre namlı Cötdeleği Torosun ardına, ta buralara kadar getirip izini yitirmişler. Cötdelek gelmiş köyün kapısına dayanmış. Yorgun, aç susuz perperişan. Elini çenesine dayamış. Varmış bir derin düşünceye. Düşünmüş: "Arkadaşlar," demiş, "ben bu ıssız köye girip de karnımı doyuramam. Bu olamaz." Köye girememiş. Köye doğru da bir adım atamamış. Çeteleri: "Behey Cötdelek Ağa," demişler, "biz acımızdan ölemeyiz senin erkekliğin uğruna. Biz acımızdan öldük. Perperişan olduk. İler tutar yerimiz kalmadı. Şu köyde yiyecek dolu, girip yiyelim. Şu köyde yatak dolu. Ve hem de pamuk yatağı. Çukurovanın ak pamuğundan. İki aydır uyku dünek görmedik, varıp bir iyice uyuyalım."

Cötdelek gene elini çenesine dayamış, düşünmüş. Derin fikirlere dalmış. Sonra da başını kaldırmış ki, Allah hışmından esirgesin, amanallah, gözleri yalım saçar. "Olamaz arkadaşlar," demiş. "Ben her şeyi yaparım, her bir işi irtikap ederim ama, bu işi yapamam. Acımdan şuracıkta can versem, ıssız köye girip de yemeğini yiyemem. Ve de acımdan ölüyorum. Uykusuzluktan can veriyorum. Ayakta duramıyorum. Yumuşak bir yatak olsa, ak Çukurova pamuğundan. İçine girer de tam bir hafta uyurum. Hiç uyanmadan uyurum. Kuru yerlerde yata yata böğürlerim çürüdü arkadaşlar. İşte halimi görüyorsunuz. Bitkinim. Varıp o yataklarda uyuyamam. Velakin uyuyamam. İlk olaraktan bu düzeni bozamam Yüz yıl, iki yüz yıl, üç yüz yıl sonra gelecek insanlar ne diyecekler, bu köylerin hali böyle böyleydi. Çukurova zamanı bu köylerde kurtla kuzu yayılırdı diyecekler. Bir namussuz kemiğine yesdehlediğimiz bir Cötdelek çıktı da düzeni ilk olaraktan bozdu. Boş köylerden haramilik etti. Boş köylerden haramiliği o icat etti dediremem arkadaşlar. Anam avradıma, hem de kemiğime kıyamete kadar sövdüremem arkadaşlar. Eğer burada, şu köyün kapıcığında açlıktan, uykusuzluktan, hem de susuzluktan ölürsek, bizden sonra gelecekler ne derler, derler ki, bir Cötdelek Ağa gelmiş derler, kan içiciymiş, haramilerin başıymış, ama velakin açlıktan, şuracıkta, şu köyün kapısında can vermiş de, ıssız köyde ekmek, yağ bal doluymuş da, hem de yataklar Çukurovanın ak pamuğundanmış da, gözle-

rinden de uyku siyim siyim akarmış da köye girip de bir çöpüne bile dokunmamış, pıravo adama, pıravo, hem de bin kere, iki bin kere pıravo. Yiğit arkadaşlarıyla, doğruluk uğruna can verene pıravo. Nur dolsun mezarlarına, diyecekler."

Çeteleri bunun üstüne Ağalarına demişler ki, sızlanmışlar ki: "Girelim köyü, ne alırsak yerine para koyup alalım. Evin kapısını da tanık tutup, hem de evin bacasıyla pazarlık edelim. İstersen saban demiriyle pazarlık edelim. Saban demiri yemez içmez ama adamdan sayılır. Toprağı delen, aktaran kim?" Cötdelek kızmış: "Olamaz, dedim size arkadaşlar. Bu iş olamaz dedim. Hiç yorulmayın. İnsanlığa sığmaz bir işler yapamam. İsterseniz şu uzaklara, içinde insan olan köylere gidelim. İsterseniz tüm köyü, içinde bir tek çöp komamacasına soyalım. İsterseniz adamlarını koyun boğazlar gibi bir teki kalmamacasına boğazlayalım. Ne dersiniz? İstemezseniz, oralara kadar gidecek haliniz yoksa, mecburi ya Musa burada durup, Çukurovadan köyün dönmesini bekleyeceğiz. O zaman tüm köyü yağma edelim. Kızlarını, avratlarını yağma edelim. Yağlarını ballarını yağma edelim. Başka türlü muamelenin mümkünü yok. Duydunuz mu arkadaşlar!" demiş.

Koca Halil bugünlerde Cötdeleğin kemiğine sövüyor babam sövüyor. "Bir yolunu açsa da köye girseydi. Boş köylerden de hırsızlık başlasaydı, köylünün hepsi Çukura inmezdi o zaman. Hiç olmazsa kocamışları köyde kor da giderlerdi. Kemiğine de o Cötdelek itinin. Sütüne sümecine de..."

Köylülerin Çukurovada çalışmaları bir, bir buçuk ay sürer. İşleri de bitince, gene toptan, indikleri gibi köylerine dönerler. Bu, eskiden beri böyledir. Yani Uzunyaylanın bu yan insanlarının gelirlerinin çoğu, Çukurovadandır. Tarlamdaki ekinimden, kapımdaki koyunlarımdan keçilerimden, sığırlarımdan gelecek şu kadar der gibi, Çukurovadan gelecek şu kadar gelirim derler.

Kasabadaki, bu yan köylülerin dükkancısı Adil Efendi sorar:

"Kaç başsınız?"

"On baş."

"Onu da pamuk toplar mı?"

"Birisi bebecik daha Ağam. Beş gün oldu dünyaya geleli. Kara gözlü bir bebecik. Kara kara gözlü."

Adil Efendi önce kafasında ölçer biçer, inanmazsa sorar soruşturur. Sonra da insan başına bir şeyler verir. Sarı deftere yazar. Bilir ki millet Çukurovadan dönünce, bir ölüm kalım olmamışsa, bir tanesi köyden, toplulukdan tezikip başını alıp gitmemişse sarı deftere yazılılar eksiksiz avucunun içindedir. İşte Çukurova böylesine güvenli, böylesine sağlamdır.

Köy hazırlıktaydı. Gidişler, gelişler, evden eve seslenmeler... Bir yerde bir ağıt, bir yerde ağız dolusu gülüş. Bekçinin, köyü bir baştan öteki başa gidip gelerek, arada durup, "eeeey, ahaliiii, duyduk duymadık demeyin. Bugünden

sonra iki gün kaldı. Elinizi çabuk tutun. Amanın millet. Öteki köyler çoktan Çukura indi bile. Çabuk olun. Olmayan ceza giyecek. Köy kurulu ve de Muhtarımız böyle emrediyor," diyen bağırması, hastaların iniltisi, yaşlıların homurtusu. Hasta sahiplerinin hastalarını Çukura taşıma telaşları, gayretleri. Biribirine yardımlar. Dedikodular, sövüşmeler.

Bu hayhuy, bu hengame içinde bu yıl köyde alttan alta, gizli bir şeyler de oluyor gibi. Havada bir şeylere hazırlanmak, karar vermek kokusu var. Bu karar vermek kokusu çolukta çocukta, kadında, kızda, delikanlıda, kocada, herkeste, herkesin yüzünden anlaşılıyor.

Konuşmadan, gözleriyle biribirlerine: "Amanın," diyorlar. "Amanın kahpegidi! Amanın renk vermeyin. Duymasın ha! Sezmesin bile. Engel olur."

Köy beş yıldır bu konu üstünde düşünüyor ama bir karara varamıyordu. Kimi o yana çekiyordu, kimi bu yana. Ama bu yıl Uzun Ali, Taşbaşoğlu, Öksüzoğlan üçü birlik olup çalışmışlar, köyün çoğunu, yan çizenlerini yola getirmişlerdi. Yani köylüye gerçeği göstermişlerdi. Köylü milleti bu! Bir kere bir şeye heyye demesin, aklı kesmesin. Korkma gerisinden.

Sabahtan beri Taşbaşoğluyla Uzun Ali köyün içine düşmüşler, kimseye sezdirmeden şöyle bir güvendikleri evlere uğruyor, evin erkeğinin kulağına "Öksüz Duranın evine," diyorlar, hemencecik çekiliyorlardı.

Öksüz Duranın evi köyün dışındaydı. İkindiye doğru eve epeyi bir köylü kalabalığı birikti. Kalabalıktan, Uzun Aliyle Taşbaşoğlu gelinceye kadar, her ağızdan bir ses çıkıyordu.

Taşbaşoğlu geldi kapının eşiğine oturdu. Cebinden sarı tespihi çıkardı. Başını yere eğip elindeki tespihi şöyle bir süzdükten sonra geri kaldırdı. Yüzü terlemiş gibiydi. Çok da ciddiydi. Yüzüne konan sinek bin parça olur derler ya, işte öylecene. Bir atın yüzü gibi uzamıştı yüzü. Süzülmüştü. Kalabalığın üstünde şöyle bir gözünü gezdirdikten sonra:

"Emmiler," diye başladı. "Hepimiz kararımızı verdik mi?"

Arkadan bir ses, Gümüşoğlunun sesi:

"Verdik Taşbaşoğlu. Ya ölüm, ya kalım dedik."

Başka birisi:

"Hakkımızı yediremeyik bundan böyle. Kanımıza ekmek doğradılar."

Yaşlı biri, mıy mıy bir sesle:

"Doğruyorlar," diye bastırdı.

Kalabalıktan beş kişi sigara içiyordu.

Taşbaşoğlu:

"Hep dikileceğiz Muhtarın karşısına. Ama hep birden. İki kişimiz bile içimizden ayrılırsa, geri kalanımızı ezer. Ceppeyi bozmak yok."

"Yok," dediler.

"Ceppeyi bozanın avradı üçten dokuza boş düşsün mü?"

Coşmuşlardı:

"Düşsün," diye bağırdılar.

Bir zaman hepsi, hep bir ağızdan konuştu. Kimse kimsenin ne dediğini anlamadı.

Bu sıra Öksüz Duran sözü aldı. Yüzünde ev sahipliğinin kendine verdiği güven, gurur vardı.

"Aramızdan iki kişi seçmeliyiz. Onlar varıp Muhtara demeli ki, Muhtar demek köyün öz babası demek. Senin baban Hıdır Kahya işte öyledir. Halbuysam ki, sen orospu avratlı Delice Bekirlen bir olursun. Bir olmuş da köylünün kanına ekmek doğrarsın. Bir olup da Çukurovanın en kötü tarlalarına, en verimsiz, bir dalında bir koza bile bulunmayan tarlalarına rüşvet alaraktan bizim köylüyü sokarsın. O tarlaları öteki köylüler beğenmezken, görünce ardını dönüp kaçarken. Elin köylüleri bir günde adam başına yüz kilo toplarken bizim köylümüz yirmi beş kiloyu bile tutturamıyor. Elin köylüsü bir etek paraylan dönerken, bizim köylümüz işte bu yüzden Adil Efendinin borcunu bile tamı tamına ödeyemiyor. Sende yürek, sende vicdan yok mu? Sen insan değil misin? Muhtar olduysan sen de bu köyden değil misin? Aldığın rüşveti, ne kadar alıyorsan biz verelim de, gel bizden yana ol. İstediğimiz, kendi elimizlen seçtiğimiz tarlaya girelim. Yok, eğer bizimle olmazsan orası da senin bileceğin iş. Biz toplayacağımız tarlayı kendimiz seçeceğiz. Delice Bekirin bulduğu tarlalara girmeyeceğiz, desinler. Bu sözleri söyleyeceklerin ardında durmalıyız ki, yüreklerine bir korku gelmesin, kavi dursunlar."

Taşbaşoğlu:

"Duran bir iyice söyledi," dedi. "İki kişiyi seçelim. Ama kimi seçelim? Yüreği sağlam, korkmaz iki kişiyi."

Öksüz Duran hemencecik onun ağzından sözü aldı. Heyecandan eli ayağı titriyordu.

"Uzun Aliyi seçmeli. Çok dokunaklı söz söyler Ali. Adamın yüreğine işler. Hem de korkmaz. Hem de bu işleri, Muhtarın rüşvetçiliğini ortaya atan odur. Muhtarın Delice Bekirle rüşvet alaraktan bizi verimsiz, ağaçsız, hem de hendeksiz, susuz, hem de rezil yerlere soktuğunu haber veren, keşfeden, beş yıldır dili döndüğünce bizim akılsız kafamızı uyarmaya çalışan, gayret eden Uzunca Alidir. Bu iş için ondan münasibi bulunamaz."

Birkaç ses birden:

"Bulunamaz," dedi.

Taşbaşoğlu:

"Öteki de Öksüz Duran olsun. Demokrat gibi söz söyledi."

"Olsun," dediler.

Uzun Ali ötede oturmuş uyuklar gibiydi. Doğruldu, dikeldi.

"Günü, saatı gelince caymak yok. Bizi sipsivri ortada koyup da bir yana çekilmek yok."

Köstüoğlu koskocaman gövdesiyle ayağa kalktı. Geri oturdu.

"Avrat boşadık. Kanımıza ekmek de doğradık da... Olamaz. Böyle daha münasiptir efendim."

Köstüoğluna hep güldüler.

Taşbaşoğlu:

"Şu bizim Muhtar, şu Hıdır Kahyanın oğlu gibi bir iblisi lain bu yeryüzüne gelmiş değildir. Hepiniz huyunu husunu bilirsiniz. Türlü deliğe, türlü türlü boyalara girer çıkar. Türlü türlü gözdağı verir. Her bir tarakta bezi var. Bir anda on tane adamın kisvesine bürünür. Demokrat olur, İsmet Paşacı olur. Olur oğlu olur. Onunla başa çıkması epeyce zor. Bunu bilmeli de öyle yola çıkmalı. Önce yapacağı işi size söyleyeyim, bizi Çukurova ağalarına söyler. Köylü isyana, ayaklanmaya kalktı. Bunlara bir yıl iş vermemeli. Vermemeli de akılları başlarına gelsin, der. Ve de bu köylünün, ve de hükümetimize, milletimize, güzel Ağalarımıza başkaldıranların, ve de namkörlerin başlarını yılan başı ezer gibi ezmeli, der. Ve de... Ve de, diye diye anamızı beller. Bu yıl bize hiçbir pamuk tarlası verdirmez. Eli boş döneriz Çukurdan bu yıl. Bu adam her bir namussuzluğu yapar selamet. Gelecek yıl istediğimiz yerden, istediğimiz tarlayı alırız. Başımızda da Koca Halil varken pamuğun açıp açmadığını her köyden iyi biliriz. Öteki köylülerin daha haberi yokken biz tarlaların başına inmiş oluruz."

Koca Halil gırtlağını temizledi. Uzun bir nutuk çekmeye hazırlandı.

"Heyye..." dedi. "Öhhö öhhö... Heyye..." Gerisini getiremeden lafı Uzun Ali aldı:

"Dayanabilir misiniz?" diye sordu.

Köstüoğlu gene ayağa kalktı oturdu:

"Avrat boşadık, dayanmak mecburi bir iş," dedi.

Kalabalık ellerini kucağına almış, bir ayinde gibi susuyordu. Susuyor, düşünüyor.

Koca Halil gırtlağını temizliyordu o zamandan beri. Gırtlağını temizliyor, bir fırsatını bekliyordu. Çabuk çabuk söylemeye başladı:

"Yaaaa... İşte tam böyle. Beni taşkalaya aldı o pis oğlan. Hıdırın uyuz oğlu. Muhtar olmuş da yamuk Sefer. Sefer Efendi demeden yanına varamazsın. Ulan dedim bre oğlum senin o baban olacak herif... İşte böyle dedim. Senin o baban olacak herif dedim vallaha. O benim elime, Koca Halilin eline su dökemezdi. O benim sayemde kahyalık ederdi. Geçti zaman, döndü devran. Tekeri dönenler

övünsün. Sen dedim ulan bana gülecek adam mısın? Bana Koca Halil demişler. Koca Halilin yüreğinin içindekini Allah bile bilmez. Bir Koca Halil bilir. Ulan dedim, bre oğlum ayıp değil mi? Bir koca köyün hakkı yenir mi? Bir koca köyün topladığı pamuk gasbedilir mi? Yazık değil mi? Ayıp oğlum, ayıp işler bunlar. Bu görülmüş iş mi? Sen avradı köyün orospusu olan biriylen birlik olup da nasıl yaparsın bu işleri? Ulan dedim, bre oğlum, el mi yaman, bey mi yaman? Aklını başına devşir. Köylü senin başına büyük işler açar sonra. Biz bu sakalı değirmende ağartmadık. Sözümü tutasın da sonunda bana hayır dualar eyleyesin. Yüksek alkışlar kopa yüreğinden. Delice Bekir gibi bir soysuzlan arkadaş olacağına kendi köylünle, öz emmilerinle, hısımlarınla birlik olsana. Olmaz."

Koca Halil tam kıvamına girmiş, güzel sözlere yol vermişti ki, Taşbaşoğlu lafı ağzından aldı.

"Olmaz, Alinin bunu Muhtara açacağı güne kadar, hiç kimse bunları, bu konuşukları ona duyurmayacak. Duyarsa bir gavurluklar çevirir. Ali bunu ona yolda söyleyecek. Çukurovada... Daha iyidir. Olur mu?"

"Olur," dediler.

Koca Halil de bağırarak "olur," dedi. Sözü yarım kaldığından ötürü kıvranıyor. Neredeyse tepesinin tası atıp, Taşbaşoğluna ana avrat girişecek.

"Bu yıl da aldım döngeleyi elime, adamdır, köyün başıdır diye ona götürdüm. Dedim ki, bir katarını da bu döngelenin Tekeç dağına uçarken gördüm. Neee? dedi. Üstüme güldü. Ulan ölüyün körü, dedim. Deyyusun dölü. Köpoğlu köpek, dedim. Hem de it oğlu it. Şu avradımın üstüne ağlayım ki, şu avradımın ölü yüzünü öpeyim ki..."

Başta Taşbaş, sonra ötekiler gülüştüler. Koca Halil buna çok kızdı. Kaşlarını kaldırdı. Gözlerini belertti.

"Ne gülüşüyorsunuz it dölleri?" diye başladı. "Ben avradımın ölümünü istedim mi sanıyorsunuz? Dövüşür çekişirdik ama, gene de istemedim. Bunca yıl bir yastığa baş koyduk, köpek südükleri. Öpeyim ki... Bir sürü döngele şu güneşin altında Tekeç dağına doğru süzülüyordu. Alimallah bir katar. Demek inanmadın ha. Vay deyyus vay! Öyleyse gitme Çukura. İnanmazsanız bana, inmeyin Çukura. İnmeyin de elalem pamuğu toplasın, siz de avucunuzu bir iyice yalayın."

Gittikçe kızgınlığı artıyor, söyledikçe zayıf, kırış kırış boynunun damarları parmak gibi şişiyordu.

"Size de söylüyorum, siz de bilesiniz ki, ben döngeleyi Muhtara bugün götürmedim. On beş yirmi gün önce götürdüm. Duysun kulağınız. İyice açın da kulağınızı duyun bu sözlerimi. Geç kaldınız. On beş gün önce götürdüm. Dün götürdüğüm sonuncusuydu. Duydunuz mu? Üstüme kabahat almam. Hiçbir kimseden bir laf istemem. Ben ona, yani size pamuk Çukurovada, açtı diyeli on

beş gün oluyor. Dünya apak pamuğa kesti diyeli. Hıdır Kahyanın oğlu benimle oynama. Köylüyle oynama, dedim. Çukurda pamuk açtı açacak. Haber ver köylüye, kanına girme köylünün. Ben, senin lafınla haber veremem, sen bunadın, dedi. Kocadın."

Kalabalık hızlı bir tartışmadaydı. Kendi kendine konuşur gibiydi Koca Halil.

"Kocadım amenna. Kocadım, doğru doğru dosdoğru. Bu yıl Çukurovaya kadar da yürüyemem. Bu da doğru. Ama pamuk zamanını şaşırmam. Şu düzlükte döngele dikeni var iken, dedim."

Aliye şöyle bir göz attı. Ali onu hiç dinlemiyordu. Sanki burada değil de uzaklardaydı. Ayrı apayrı bir düşüncedeydi.

Arkadan zayıf, incecik, üstü başı paramparça Güdük Murtaza:

"Kötü," dedi, sustu.

"Nedir o kötü olan?" diye sordular.

İçini çekerek, gene:

"Çok kötü," dedi. "Düşündüm ki, çok fikir ettim ki Sefer Efendi Ağalara söyler de, Çukurova Ağaları bize toplayacak tarla vermezlerse hep bir ağız edip, halimiz nicolur o zaman? Eli boş köye dönersek, bu kış aç, çıplak... Ölmek var. Adil Efendi de köyümüzü yakar. Yakar da ateşe vurur."

Birkaç kişi hınçla:

"Yaksın," dedi.

"Bu yıl veremezsek, gelecek yıl fayızıylan veririz."

Sonra gene uzun bir tartışma başladı.

Konuşması yarım kalmış Koca Halilse bir iki kere ortaya ana avrat sövdü. Sövmesine kimse aldırmadı. O orada sabırsızlıktan kıvranır kaldı. Bir fırsat kolluyordu ki, bir eline geçirse bir daha ağzını kapamayacaktı.

"Ben döngeleyi gökte gördüm mü," diye bağırdı birkaç kere. "Gördüm mü gökte, on gün sonra Çukurovada pamuk ağardı demektir. Gülgülü pamuk açacak demektir. Çukurova alıç çiçeği gibi kokacak demektir. Burcu burcu."

Daha da sesini yüseltti:

"Otuz yıl hangi gün yalancı çıktım söyleyin teresler. Ellerin köylüsü şaşırır, ya pamuk açmadan on gün önce, ya pamuk açtıktan on beş gün sonra varırlar tarlaların başına. Otuz yıldır bir güne bir gün siz hiç şaşırdınız mı teresler? Ne zaman Çukura indikse, önümüzde apak açılmış, ırgat bekler pamukları bulmadık mı? Dedim ki ona, o, bu köyün kanlısına, sizin can düşmanınıza, Hıdırın dölüne, dedim ki ona, bre ulan, bre Hıdırın oğlu sen de adam oldun da sana Sefer Efendi diyorlar. Varsın desinler. Amma sen benim yanıma it bile olamazsın. Dedim ki, baban Hıdır zamanında da bu böyleydi. Dedim ki ona, o Sefer Efendiye, o ağzı karaya... Ondan korkulmaz, o yüreksizin biridir. Dedim ki ona, dön-

gele geldi de benim kapıya vurdu muydu, bir döngele katarı da turna gibi gökte döndü müydü, Tekeç dağına doğru da ağdı mıydı bil ki Çukurovada pamuk tarlaları kar yağık gibi olmuştur. Tarlalar ırgadını bekliyor, pamuk sahipleri ellerini kavuşturmuşlar ırgat diye yollara bakıyorlar. Hiçbir yıl şaşırdım mı ki ben, sen benimle eğlenip köylüye pamuğun açtığını haber vermiyorsun? Köylünün kanlısı oluyorsun. Çoluk çocuğunun aç kalmasının sebebi oluyorsun. Sebep gözün kör olsun, evin yıkılsın sebep. Haber ver köylüye, dedim. Haber ver arkadaş. Veremem, dedi. Sen bunaklaştın, dedi. Buna tam on beş gün oluyor. Size de haber veriyorum, Çukurovada pamuklar açtı da bitti bile. Belki de yirmi gün oluyor. Başınızın çaresine bakın emmiler. Suç bende yok, o deyyusta. Size söylüyorum işte. Beni tuttu da dedi ki, bu haberi köylüye söylersen hakkında üfürükçü diyerekten, şeytanla gece gündüz konuşur diyerekten, yüksek vetanımız için mazarrat bir ademdir diyerekten, sabıkası vardır, Yemen kaçkınıdır, Aslan Ağanın çetesidir diyerekten bir müzekkere çıkarırım, hem de seni o İbrahimin yattığı yere Adana zindanına gönderirim, ve de oradan ipe..."

Ortalık azıcık yatışıp, sesler durulunca Koca Halilin sesi meydana çıktı.

Öksüz Duran:

"Halil Emmi Allahını seversen kes de azıcık konuşalım. Millet buraya müzakereye geldi. Ala keçi can derdinde, kasap da yağ derdinde."

Koca Halil iyice alındı. Köpürdü:

"Ulan it dölü sümüklü Öksüz, bizimkisi laf değil mi? Hem de bir zorlu laf değil mi? Kes diyeceğine o eşşek kulağını açsan da dinlesen ya, şu kocacık, bunca ömür görmüş Koca Halil ne diyor diye. Siz, siz dinlemen beni. Başınıza geleceği görürsünüz. Evine köylü toplandı diye adam mı oldun ulan ötürüklü Öksüz?"

Başkaları da Öksüze yardımcı oldular:

"Ulan Halil Emmi sus da iki laf edelim. Büyük iş konuşuluyor."

Koca Halil azıcık şaşırmış, küskün:

"İştecik sustum. Varın konuşun. Dinlemen benim sözlerimi. Dinlemen bakalım. Kim zararlı çıkacak. Varın dinlemen."

Çocukçasına somurtup, köşeye çekildi.

"Heee. Varın dinlemen bakalım."

Kümbetoğlu çoktandır susuyor, hiçbir söze varmıyordu. Toplantıdaki herkes konuşmuştu. Onun da konuşması gerekti. İçinden öyle geçiyordu.

"Onlar öyle yaparsa, biz de Parti Başkanı Tevfik Beye gideriz. Hal keyfiyet böyle böyle deriz. Yüksek oylarımızı size vermedik mi, deriz. Al işte milletini aç koyuyorlar. Çukurova Ağaları Muhtarla elbirliği olup. Bir muhtar yüzünden bize pamuk tarlası vermiyorlar ki, azıcık biz de pamuk toplayalım."

Tevfik Beyin köylüyü mü Muhtarı mı tutacağı üstüne öfkeli bir tartışma başladı. Sonunda Tevfik Beyin azıcık aklı varsa, onun akıl küpü olduğunda kimsenin şüphesi yoktu, yoksa Demirgıratın Başkanı olabilir mi idi? Köylüyü tutacağı sonucuna varıldı.

Koca Halil kıpır kıpır, yerinde duramıyor, söyleyecekleri içinde kalmış, neredeyse hırsından patlayacak. Bir fırsatını bulur bulmaz:

"Benim zaten halim yok imansızlar. Dinleyin gayrı. Lafımı kesenin gözlerini oyarım. Halim yok."

Halim yok derken gözlerini Alinin gözlerinin içine dikmeyi de unutınadı gene.

"Çukura nasıl ineceğimi düşünüp dururum. Gözlerime uyku girmez. Dizlerim de tutmaz oldu. Tir tir titriyor. İki adımcık yol yürüyemiyorum. Nasıl inerim ki Çukura? Benimle oynama Muhtar, köylüylen oynama... Ben senin bildiğin adam değilim. Bu köylü senin bildiğin köylü değil. Hakkını yedirmez. Ulan Muhtar, ulan Hıdır Kahyanın sümsük oğlu, sen beni bindirecek at bulamazsın da koca Muhtarlığında, Başkanlığın, hükümet adamlığınla eğer köylü isterse at değil, koskocaman bir tren bulur. Yeter ki istesin köylü. Getirir de kara treni köyün kapısına dayar. Buyur Halil Emmi, bin! der."

Taşbaşoğlu:

"Vay ocağın bata Halil Emmi, yalanınla bir giresin toprağa. Köylü bu dağlara treni nasıl getirir, getirir de Halil Emmi bin, der?"

Koca Halilin sakalı titredi. Bir yandan da konuştuklarıyla ilgileniyorlar diye sevindi.

"Getirir," diye bağırdı. "İstesin yeter ki köylü. Köylüylen başa mı çıkılır oğlum? Bana bak oğlum takılına bana. Kanlı Taşbaşın oğlu. Babayın ölüsünü çakal ölüsü gibi itler sürüdü. Ağzımı açtırma. Senin ocağın batsın itin oğlu. Dedim ki Muhtara, söz temsili dedim, el mi yaman, bey mi yaman? Dedim ki Muhtara, senin o mezarında kemikleri cirit oynayası baban köylünün bir dediğinden dışarı çıkmazdı. Köylünün her bir işini görür, hastasına kocasına bakardı. Bana da sen evliyasın Halil derdi. Herkes hırsızlık yaptı da bir sen bozmadın müslümanlığını. Hıdır derdi ki, sen bu köyün yiğidisin, şerefisin Halil derdi. Sen yoksan, bu köyü de yok bil. Bir gün köyü eşkıyalar bastı. Hıdırı öldürecekler. Dedim ki Hıdır kaç da gel bizim eve. Hiçbir eşkıya bizim kapıya bakamaz bile. Bakanın gözleri çıkar. Pört der de çıkar. O da geldi bizim eve saklandı. Canını, tatlı cancağızını kurtardı. Sonra da bana dedi ki, sen canımı kurtardın, sana çok borçluyum Halil Ağa dedi. Ben de bir şey değil Hıdır, dedim. Şu koca köyün bir başısın, senin için çok mu? Siz o zaman bu dünyada yoktunuz. Muhtar da yoktu. Bir İsmet Paşa vardı dünyada, bir de Abdülaziz Paşa. O zaman benim atlarım vardı. On tane. O zaman Çukura inmezdik. Elin pamuklarını toplamaya. O zaman ben tuvana delikanlıydım. O zaman böyle miydim ki?"

Durdu, dinledi, herkes kendisini dinliyor. Kimi gülüyor, kimi göz kırpıyor ama, dinliyorlar.

"Dedim ki Muhtara, bak babayın mezarına yesdehlerim. Mezarındaki kemiğini... Köylüye dokunma. Sonra seni toz eder bu köylü. Toz duman eder. Ben köyün Koca Haliliyim elim ayağım tutmaz oldu. Hepinizin dedesinden de daha çok yaşadım. Sen Muhtarsan, adamsan bana bir... Bana bir binet bul, dedim. Sen bulmazsan köylü bulur. Senin de şerefin beş paralık olur. Bulamazsan dokunma köylüye de kendi halınca yoluna gitsin. O köylü ki, köyün kapısına bir kara tren çeker de bin Halil Emmi der. Bin de in Çukurovaya. Elin ayağın tutmaz oldu. Çok emek verdin bu köylüye. Treni getirmezse bir at bulur. Hem de kır bir at. Köroğlunun kır atı gibi. Atı da bulamazsa bir eşek bulur."

Taşbaşoğlu dayanamadı:

"Eşeği de bulamazsa bir sıpa. Sıpayı da bulamazsa bir tazı. Tazıyı da bulamazsa Halil Emmi?"

Koca Halil çıldıracakmış gibi bir hal aldı, yüzü morardı:

"Lafımı kesme lafımı. Babayın ağzının ortasına... Tam ortalık yerine. Eşşek bulamazlarsa, nöbet nöbet sırtlarında taşır delikanlılar, dedim Muhtara. Senin o babayın Taşbaş gibi. Neden Taşbaş demişler o deyyusa? Ben bilirim. Dedim ki Muhtara köylüylen başa çıkılmaz, yeme köylünün hakkını. Senin ananı da bilir Koca Halil oğlum Taşbaş. Dedim ki o da olmazsa Uzunca Ali Efendi var. Efendi diye senin gibisine demezler Muhtar, efendi diye askercilikte sıhhiye onbaşısı olana derler. Ali Efendiye derler. Ne belledin ya. Ali Efendi benim can bir arkadaşımın oğlu. Bu Uzunca Ali Efendi bana yeter de artar bile. Halil Emmisini yazıda yabanda elsiz ayaksız kor mu ki? Ne mümkün. Ben senin o it Taşbaş sülaleyin gelmişini geçmişini, her bir bokunu bilirim. Sırası değil şimdi. Ben senin arkamı öptüğünü de bilirim. Arkalısın diye ne konurlanırsın? Köyün yarısı benim arkamda da olsa... Ben de... Erkeksen tek başına."

Taşbaş gülerek:

"Yalana ha, yalana... Şimdi bu yalanlar sakalına yakıştı mı? Burada söylenenleri varıp da Muhtara dersen, sakalına bir kibrit çakar cayır cayır yakarım. Eğer kolay yanmazsa üstüne gaz dökerim. Seni cascavlak ederim."

Koca Halil öfkeyle ayağa kalktı, değneğini çekti, Taşbaşın kafasına indirecekken tuttular. Gülmekten kırılıyorlar, kasıklarını tutuyorlardı.

Koca Halil bu öfke içinde bile Uzun Aliye mahzun mahzun bakmadan bir adım atamadı. Sonra aynı öfkeyle yürüdü gitti.

Kararları karardı. Demir kazık gibiydi. Muhkem. Ölmek var da dönmek yoktu. Her bir şeyi göze almışlardı.

Bütün buna rağmen Aliyle Taşbaşoğlu ikircikliydi. Bu üç yıldır böyle oluyor, sonra Muhtar allem ediyor kallem ediyor köylüyü kendi tarafına çeviriyor, Aliyle Taşbaş da dımdızlak ortada kalıyorlardı. Ama bu yılki, her yılki gibi değildi. Köylü daha kararlıydı. Canlarına tak demişti. Öyle görünüyordu. Bir düzensizlik çıkmazsa Muhtar zor kandırırdı köylüyü bir daha.

Ali:

"Dönerler mi ki?"

Taşbaş:

"Avrat boşadılar ya..."

"Şimdi Muhtarın kulağına gider mi dersin?"

"Gider. Kimse götürmezse o kocamış köpek götürür."

"Halil Emmi götürmez. Bunu iyi biliyorum," dedi Ali inançla.

"Kim çağırdı onu buraya? Sen mi?"

"Yoook. Kendisi duyup gelmiştir."

"Amma da dil döktü. Yaladı köylüyü. Dilinin altında bir şeyler vardı."

Ali başını salladı. Derinden bir aaah çekti.

"Kocalık batsın. Kapıya konacak mal değil."

Taşbaş, Alinin üzüntüsünün sebebini anlayamadı.

3

Meryemce tanyeri ışımadan çok önce Aliyi uyandırdı. Gelin de çoktan uyanmıştı. O da çocuları uyandırdı.

Ali şalvarını çekiştirerek atın yanına gitti. Atın yanı karanlıktı. Karısından bir çıra parçası istedi. Ahırın içine tuttu çırayı. At, akşamdan döktüğü yemin, samanın ancak azıcığını yemişti. Tımar edeyim mi diye düşündü. At, o kadar yaşlı, öylesine zayıftı ki kaşağı sırtında dolaşamıyordu. Tam belinin ortasında da iyi olmaz bir yağarı vardı. Atın başındaki torbasını aldı, ahırlıktaki yemi, samanı içine doldurdu. Çıralığı tutan karısına verdi. Atı çözdü, dışarı çekti.

Upuzun atın karnı karnına geçmişti. Alacakaranlıkta bir hayal gibi duruyordu. Eyeri içerden getirdi, sırtına koydu. Bu bir Çerkes eyeriydi. Atla beraber getirilmişti. Bu at, bu eve geleli on sekiz, on dokuz yıl oluyor, on sekiz on dokuz yıldır da aynı minval üzere Çukura iniyordu. At geldiğinde de eremeke kocaman attı. Ali, taydır der ama, değil. Küheylan gibiydi. Tüyleri cilalanmış gibi parlardı. Gümüşçesine. Bu kadar güzel at bu fıkara evine nasıl girmişti? Onu Meryemceden, bir de Koca Halilden başka kimse bilmiyordu. Koca Halil atı gördükçe durup durup ah çekiyor, "eşşek başım," diyordu.

Çerkes eyeri de attan beter olmuştu. Üstünde deri diyecek deri kalmamıştı. Tüyleri tüm dökülmüş, kaltak olduğu gibi dışarda kalmış, altının delik deşik olmuş keçesinin püskülleri dışarı fırlamıştı. Ali eyeri atın sırtına iyice yerleştirdi. Belini de keçi kılından yapılmış örmeyle iyice bir çekiştirdi, sıkı sıkıya bağladı. Döşekleri de eyerin üstüne yerleştirdi.

Köy de uyanmıştı. Bir hayuhuy, bir telaş, patırtı kütürtü ortalığı almıştı.

Uzaktaki evinde Köstüoğlu gene durmadan sövüyordu. Muhtarın bağırtısı bütün gürültüleri bastırıyor, köyün üstünde dolanıp duruyordu. Yakında, durmadan bir bebek vızıldıyor, bir hasta inliyor, ah vah ediyor, bir çocuk ağlıyordu. Köpekler ürüşüyorlardı. Sonra bir at kişnedi, bir iki eşek anırdı.

Ali yükünü sardı bitirdi. Anasını elinden tuttu ata getirdi. Kaldırdı atın üstüne koydu. Atın ayakları bükülüyordu. Ali aldırmadı. Bu her yıl böyle olur, gene at bana mısın demez, Çukura aslan gibi inerdi.

Meryemce:

"Şu oğlanı da kucağıma versene Alim," dedi.

Ali bir ata, bir anasına baktı.

Tanyerleri attı atacak, nerdeyse uzaktaki dağların başı ağaracaktı. Alacakaranlık ışıklıydı.

"Ana, bu yıl atın hali kötü," dedi. "Varsın oğlan da yürüsün. Büyüdü gayrı."

Meryemce:

"Bir çocuktan ne olurmuş!" diye dudaklarını büzdü.

Ali karısına:

"Her bir işin bitti mi? Kapıyı kilitledin mi?" diye sordu.

Elif:

"Her bir işim bitti, kapıyı da kilitledim," diyerek yürüdü.

Teneke sesleri bütün seslerin, at kişnemelerinin, eşek anırtılarının, sığır böğürtülerinin, bağırmaların çağırmaların üstüne çıktı. Bu, köy yola düştü demekti.

Köy göçüyordu. Ardında kediden, köpekten, baykuşlardan, kara kuzgundan, sarıca karıncadan, sığırcıklardan, evlerin karanlık yerlerine büzülmüş, kocaman açılmış, pörtlemiş gözleriyle dünyaya bakan kuru yer kurbağasından, dağlarında mecnun dolaşan, nerede dolaştığı belirsiz Vurgun Ahmedinden başka canlı hiçbir şey komamacasına köy her şeyiyle göçüyordu.

Günün ucu göründü görünecek. Dağların başı ağarırken gürültü birden düştü, homurtu oluverdi. Bu sırada da göçün ucu köyün dışına çıktı. Göç köyü çıkınca da sesler iyicene kesildi. Ortalık sessizliğe gömüldü. İnsanlardan çıt çıkmıyordu. Yalnızca, arada bir kuşların ötüşleri, yürüyenlerin ayak sesleri, bir de atlara, eşeklere takılı boş tenekelerin, bakır kapların tıngırtıları duyuluyordu.

Öksüz Duranın göçü her yıl köyü çıkarken en arkada olurdu. Gene en arkadaydı.

Duran, her yıl en arkadan gelir, Çukura en arkadan iner, geri dönerken de köye ilk o girerdi.

Gün çıktı, köyün üstünü bir kavak boyu aştı. Poyraz esiyordu.

Atların, eşeklerin, sığırların, keçilerin, insanların çıkardığı ak toz esen yelle uçuyor, boz ovayı dumana boğuyordu. Göç Çukura doğru, bir canavardan kaçarcasına hızla iniyordu.

Öksüz Duran, sırtında yükü yolun ortasında durdu, arkasına döndü, köye doğru baktı:

"Heeey millet!" diye bağırdı. "Köy görünmez oldu."

Her yıl, köyün gözükmezde kaldığı haberini böylece Öksüz Duran verirdi.

Bir zaman kimseden ses çıkmadı. Sonra bütün köyün gürültüsü birden patladı. Yol canlandı.

Uzun Ali düdüğünü belinden çıkardı. Oynak, belalı, adamı durduğu yerde oynatan havalar çalmaya başladı. Döngele nasıl Koca Halilin, geride kalan köy nasıl Öksüz Duranın, muhtarlık nasıl Hıdır Kahyanın oğlunun işiyse düdük çalmak da Uzun Alinin işiydi.

Hem çalıyor hem de oynuyordu.

Ali upuzundu, incecikti. Buğday benizli, kapkara kalın kaşlıydı. Yüzü de uzundu. Yüzüne bakınca ilk kaşlarını görürdün. Çenesi kadınların çenesi gibi sivriydi. Şalvarı da eski, yamalıydı. Mintanı eskilikten rengini yitirmişti.

Atının sağ yanında hem yürüyor, hem çalıyordu. O kadar gönülden çalmıyordu. Bu yıl bir keyifsizliği vardı. Belliydi.

Sırtında da bir kilimin içine dürülü iki yorgan vardı. Öne doğru azıcık eğilmişti. Göçteki dört beygirden birisi de onun beygiriydi. Yıllar yılı evcek bu atla övünmüşlerdi. At yaşlanınca, Ali köylüyle birlik olup alay olsun diye adını Küheylan koymuştu.

Küheylanın yürürken ayakları ayaklarına dolaşıyordu. Çok yüksek, sallı, deve gibi bir attı. Üstündeki Meryemce deve üstündeymişçesine öne arkaya sallanıyordu. İnsafsızcasına yüklemişti Ali. Kendinin öteberisinden başka, dayısı oğlu Kara Velinin de öteberilerini yüklemişti. Yürüdükçe bacakları bükülüyor, tökezleniyordu. Görenler, Küheylanın bu haline gülüyorlardı. Ali de işi alaya vuruyor:

"Heeey bre yavru kır at, yavru Küheylan, senin gibisi Köroğlunda da yoktu. Heeey, heeeeeey!"

Sonra atın kulağına doğru uzanıyor, gülerekten ona bir şeyler söylüyordu.

"Heheeeey, evlerin uğuru, şenliği, tavşan gibi sekişlim, kalem kulaklım, on yaşlı kız gözlüm, kaval yelelim, uğru nakışlım... Heheeey..."

Önündeki topallayan yaşlı kadın geri döndü, elini kamaşan gözüne siper etti. Atı, Meryemceyi bir iyice süzdü:

"Bu at senin evine de uğur getirecek. Yüzüne bakarsan, sırtındaki yüke bakarsan öyle görünüyor. Öyle görünüyor Meryemcenin oğlu. Öyle bir yüklemişsin ki, ölecek fıkara. Uğuru görürsün az sonra... Baksana fıkaraya."

Uzun Ali buna karşılık az önce beline soktuğu düdüğünü çıkardı:

"Al sana Zalaca Hatun," diye çalmaya, oynamaya başladı. "Getirirse getirsin. Getirirse getirsin. Canı sağ olsun. Canımla da senin şu tatlı, şu güzel, şu düşlü uryalı canın sağ olsun. Al sana... Düşünde mi gördün? Bu genç oğlan değil düşlerde gözükecek. Kocamış at, Zalaca güzel. Al sana!"

Göğüsleri fistanlarını germiş yalınayak kızlar fıkırdaştılar.

Göç akşama doğru ak topraklı yerleri arkada koymuş, Torosun eteğini tutmuştu.

Yeşil ağaçlar tek tük gözükmeye başladı. Sonra, gün kavuşurken, baştan başa ağaçlarla örtülü bir koyağa girdiler. Yol koyağın tam dibinden geçiyordu. Yolun üst başında, dört bir yanını kokulu yarpuz almış ulu cevizlerin altında bir pınar vardı. Adına Çağıloluk derlerdi.

İlk konak burasıydı. Göç, oluğun başına indi. Öteden beriden ateşler yanmaya başladı. Tencereler ocağa vurulup içine bulgurlar atıldı.

Ay, ulu cevizlerin yapraklarının ardındaydı. Nerdeyse batacak. Batıya sarkmış. Çok eski bir ay.

Orman uğulduyor, yanan ocakların yaş odunları çatırdıyor, fışıldıyordu. Yarpuzdan başka, ortalıktaki acı koku, yanan yaş odunların kokusuydu.

Ali bir çınarın altına indirmişti göçünü. Çınarın altına bir ateş yakmıştı. Üşümüş çocuklar, ateşin kıyısına sokulmuşlar kızınıyorlardı.

Küheylan ötede, başında torbası öylecene duruyor, kımıldamıyordu bile. Başına takılı torbadaki yemden azıcık alıp da ağzını oynatmıyordu. Meryemce atın yanındaydı. Epeydir onun boynunu okşuyordu.

Elif üç büyücek taş bulmuş, ateşe sürmüş, üstüne de tencereyi yerleştirmiş bulgur aşı pişiriyordu.

Uzakta, ateşin aydınlığının sınırında bir karartı duruyordu. Esen yel, yalımları o yana uzattıkça karartı ortaya çıkıyordu ama kim olduğu seçilemiyordu. Uzun Ali karartıyı merak etti. Sonunda dayanamadı.

"Kimsin, orada durmuşsun? İstersen gel ateşe," diye seslendi.

Karartı kımıldamadı. Ses de vermedi. Uzun bir sessizlik oldu. Uzun Ali boynunu o yana uzatmış bakıyor, bekliyordu.

Sonra:

"Kimsin, orada durmuşsun?" diye gene seslendi.

Karartı gene ses vermedi. Ali yalnız karartının yere çömeldiğini gördü.

Meryemce oğluna:

"Sana ne? Elin adamı ha dursun orada, de dursun. Sana bir diyeceği olsaydı yanına gelirdi."

Alinin içine kurt düşmüştü. Ayağa kalktı karartının yanına gitti. Karartının yanına varınca kim olduğunu hemen anladı.

"Ooo Halil Emmi, sen misin? Eee noldu sana? Gelsene ocağın başına."

Koca Halil, kocaman ellerini ormanın ıslak toprağına bastırarak ağır ağır ayağa kalktı. Usul usul, elindeki değneğe çökerek, ateşin yanına vardı. Orada öyle dikildi. Ali de yanında dikildi.

Sonra Ali tatlı, yumuşak bir sesle:

"Otursana Emmi," diye ayaklarının oraya bir çul parçası çekti.

Koca Halil şaşkınlıkla Alinin yüzüne baktı.

"Oturayım mı yavru?" dedi, oturdu. Dizlerini göğsüne çekti. Ellerini sakalının altına aldı. Ak sakalına yalımların kırmızılığı vurdu, bakıra boyadı.

Koca Halilin geldiğini gören Meryemce hemen atın boynunu bıraktı, çabucak ocağın oraya geldi, öte geçeye, Koca Halilin karşısına oturdu.

Şimdi iyicene yanan ateş, ormanı apaydınlık etmişti. Yanan ateşler, gidip geliş, telaş, ormanın içini karınca yuvası ağzına çevirmişti. Orman, göçün gürültüsüyle bir başka türlü uğulduyordu.

Koca Halil elleri sakalının altında, büzülmüş durmuş. Yanına yönüne bakmıyor, kımıldamıyordu. Koca ateşin yalımları, ince, uzun, titreyen sakalının üstünde oynaşıyordu.

Uzun uzun sustular, ateşe gözlerini dikip beklediler. O onu bekliyor, o onu. Birisi konuşsun diye öteki can atıyordu. Meryemce kızıyordu. En sonunda duramaz oldu. Kan tere batmıştı. Keskin, sert:

"Oğlum," dedi, "haberin olsun, atımız ölüyor."

Ali anasına baktı. Sakalı titreyerek Koca Halil de ağır ağır başını Meryemceden yana çevirdi. Sakalı daha çok titriyordu. Bir zaman gözleri Meryemcenin üstünde kaldı.

Meryemce, Koca Halilin gözlerinin ağırlığını üstünde duydu. Başını toprağa eğdi.

"Fıkara atın hiç hali yok, üç gündür yem yemiyor."

Ali de başını toprağa eğdi. Eline bir çöp aldı toprağı karıştırmaya başladı. Elifse ötede, bunların aralarında geçen sessiz savaşı seyrediyor, eziliyordu. Biliyordu ki, Meryemce bu işte, ne olursa olsun, Koca Halil tabutluk olsun yenilmeyecektir.

Usulca:

"Oğlum, Alim, yavrum, tırnaklarına kurban olduğum! Bir düşün, atımız ölürse ben nasıl giderim? Yüreğim kopuyor."

Sesi belli belirsiz çıkıyordu.

Koca Halil ilk olarak kımıldadı. Sağ elini sakalının altından çıkardı, usul usul sıvazlamaya başladı.

Usul, ölgün bir sesle de konuştu:

"Koca Halil onun taylığını, senin gelinliğini bilmez mi, Meryemce? Söyle, bilmez mi?"

Bu Meryemceye bir taştı. Koca Halil Meryemcenin gelinliğini, bu atın bu eve nasıl girdiğini bilirdi. Hem de iyi bilirdi. Sesinde bir umursamazlık vardı.

Meryemce karşılık vermedi, sustu. Veremezdi de. Ali başı yerde, elindeki çöple boyuna toprağı karıştırıyordu.

Gene uzun bir sessizlik oldu. Orman kaynaşıyor, her yandan bir ses geliyordu.

Ali elindeki çöpü yere koydu, azıcık doğruldu. Bu kadın, bu adama niçin böyle düşman ki, diye düşündü. Niçin düşman olduğunu o da az buçuk sezer gibiydi. Aralarında bir şey, çok eski bir şeyler olmalıydı. Meryemce sert, keskin, ağır bir taş gibi çökmüştü oraya. Koca Halilse gittikçe yumuşuyordu. Dokunsan

kırılacak, konuşsan ağlayacak. Çocuklar gibi. Bir şeyler konuşacak oldu, vazgeçti. Yerdeki çöpü aldı, gene yumuldu.

Koca Halil, umudu kesildikçe, Meryemce Karı sustukça, oğlu Uzun Ali sustukça öfkeleniyordu. Öfkelendikçe de boynunun damarları şişiyordu. Sakalını çekiştiriyor, parmaklarını emiyordu. Birden, bir çocuk çevikliğiyle ayağa fırladı. Meryemcenin üstüne eğildi, tok, gür sesiyle:

"Atı olan da, tarlası olan da, yerdeki karınca da, gökteki kuş da, ipek yatakta yatan da, kuru yerde kıvranan da, kuşsütü içen de, sen de, ben de... Uzun Ali gibi oğlu olan da kara toprağa karışıp, toz olacak Meryemceeee!"

Arkasını döndü çabuk çabuk onlardan uzaklaştı.

Ali, arkasından baktı. Çabuk yürümek için büyük bir gayret harcayan Koca Halil topallıyordu.

Kim bilir, diye içinden geçirdi. Kim bilir ne kadar yoruluyordur fıkara. Kim bilir ayakları nasıl şişmiştir. Dizleri nasıl sızlıyordur. Vay fıkara. Kocalık batsın. Geçen yıl, Çukura bir buçuk gün kalıncaya kadar yürümüş, ama oradan öte bir adım atamamıştı. Ali de onu alıp Küheylana bindirmişti. Ne kadar sevinmişti fıkaracık. Atın üstünde ona bakmış, gözleri dolu dolu olmuştu. Ama Meryemce kıyameti koparmış, Aliye dünyayı dar etmişti.

"O günleri bilin mi Alim? Şu kocalık batsın. Babanla ben, Çukura indiğimizde Kocabucaktan çuval çuval karpuz taşırdık. Biz de yerdik, köylü de yerdi. O günler aklında mı, Alim? Kocalık batsın. Bir gece, biz babanla bir çuval pamuğu sırtımıza yüklemişiz geliyoruz. Çiftçibaşı atlan arkamıza düşmesin mi? Atlan arkamızdan yetişemediydi, Alim. Kocaları Osmanlı toplayıp Yemene sürmeli. Kocayacağına adam, varmalı, gitmeli Yemende ölmeli. Öyle değil mi, Alim? Bir yağmur yağıyordu, Alim, hışım gibi. Pamuk tarlasını sel almıştı, Alim. Geceydi, karanlıktı, aklında mı? Tenekeleri, yatakları sel götürdüydü. Alaçıkları, çadırları... Köylüyü bu beladan kim kurtardıydı? Babanla ben değil mi? Ali, sen bir ulu dut ağacının bedenine sırtını vermiş, büzülmüş titriyordun. Göbeğine kadar su içindeydin. Dutun gövdesinden de üstüne sel gibi su akıyordu. Dişlerin kenetlenmiş açılmıyordu. Sabaha karşı seni orada öyle buldum. Seni çırılçıplak soydum da sen ısınasın diye kendi sıcak bedenime sardıydım, Ali. Aklında mı? Sonra da sen sıcak bedenime yapışmış, köye kadar, sen kucağımda koştuydum, Ali. Köyde seni ateşin yanında, az uzakta yavaş yavaş ısıttıydım. Sonra da sıcak çay verdiydim. Aklında mı Ali? Sen küçüktün, ya beş ya altı yaşındaydın. Benim gene sakalım aktı ya, koca denmezdi. Yağmur on gün yağdı, tüm Çukurovayı su bastıydı, aklında mı? Atı olan da, tarlası takımı olan da, kuşsütü içen de toprak olacak da, toza dumana karışacak. Sen de, ben de...

"Uzak şeftali bahçesinden, babayın sağlığında, bana sulu şeftali hırsızlardın, aklında mı Alim?"

Alinin gözleri dolu dolu oldu.

Ateşler yavaş yavaş ufaldı. Yalımları düştü. Közler kaldı yalnızca. Ağaçların arası yıldız yıldız oldu. Sonra közler küllendi. Ortalık derin bir sessizliğe gömüldü. Arada bir, bir ağacın altından horultu geliyor, bir bebe ağlıyor, bir at tıksırıyordu.

Alinin gözüne uyku girmiyordu. Uzun zaman ormanı dinledi. Küllenen közlerin ağır ağır kabuk bağlayışlarına, ışıklarını yitirişlerine baktı. Sağa sola durmadan döndü durdu. Bilmediği bir yerleri acıyordu.

Gece yarıyı geçerken bir horoz öttü. Horoz ötünce Ali de kalktı atın yanına gitti. At başını toprağa sarkıtmıştı. Başındaki, ağzına kadar yem, saman dolu torbanın altı yere değiyordu. Yemi samanı sevmez oldu belki diye düşündü. Atın sağrısına elini koydu. Sağrıda bir dirhem et kalmamıştı. Takır takırdı Küheylan. Karanlıkta, el yordamıyla ormandan bir kucak ot yoldu getirdi, Küheylanın önüne attı. At, tüyünü bile kıpırdatmadı. Ali öfkelendi, atın başını tuttu, otun içine soktu. Başı otun içinde tuttu, olmadı. Sonra ağzını açtı, bir tutam otu ağzına tepti. At, gene çenesini bile oynatmadı. Kaskatı, öyle kaldı.

Alinin öfkesi arttıkça arttı:

"Zıkkım ye," diye atı hınçla itti. At sallandı. "Zıkkım zehir ye de, inşallah geber. Ben de elinden kurtulayım."

Akşamdan beri öfkesi gittikçe kabarıyordu. Öfkesini kimden çıkaracağını bilemiyor kıvranıyordu. Soğuktu, üşümüyordu. Yatağa girdi. Ay çoktan batmıştı.

Alinin ömründe üçüncü seferdir ki uykusu gelmiyordu. Bir sel gecesi korkudan, üşümekten gelmemişti. Bir de babasının öldüğü gece.

4

Daha tanyeri ışımadan, ortalıkta ses sada yokken, oluktan dökülen suyun sesi büyür, ormanın uğultusuna karışırken Ali yataktan çıktı, atın yanına varır varmaz ağzını açıp baktı. Atın ağzında geceki teptiği ot yoktu. Yanı yönü yokladı, atın ağzına teptiği parçayı bulamayınca sevindi. Ama akşamdan atın önüne attığı bir kucak yeşil ot öyle duruyordu. Ayağıyla yeşil otu ötelere fırlattı. Otlar bir çalının üstünde salkım saçak kaldı.

Atın yularından tuttu, ağır ağır çekti. Çiy yağmış, orman ıslanmıştı. Önündeki ağaçtan bir ağaçkakan çıktı, gitti. Uzaklarda birkaç kuş cıvıldaşıyordu. Birden burnuna mezdeğe sakızı kokusu geldi. Sonra da seher yelinde acı bir yarpuz koktu. Ayakları, ormanın çalılarına, devrilmiş ağaçlarına takılıyordu.

Anası, karısı, çocukları da uyanmıştı. Karısı yatağı, kapkacağı topluyordu. Ali durup atı süzdükten sonra, yüklemeye koyuldu. Bir yanına bulgur, bir yanına da un çuvalını sardı. Un, değirmende gibi tozuktu. Sonra da boşalmış Çerkes eyerinin üstüne döşeği attı. Yorganları, kapkacakların bir kısmını da sırtına sardı.

Bu sırada köylü de uyandı. Orman, az önceki orman değildi. Ne oluğun şırıltısı, ne ormanın uğultusu kaldı. Tanla birlikte göçün gürültüsü ormanı doldurdu. Gündoğudan gelen bir kuş sürüsü çığlık çığlığa ormanın üstünden aktı. Ormanın üstü buğulanır gibiydi. Yeşil yeşil bir şeyler tütüyordu uzakta.

Çürümüş ağaç kabuğu koktu.

Ana:

"Tırnağına kurban olduğum, Alim. Şu kesip attığın tırnağına kurban olduğum, sırtım dizlerim bir ağrıyor ki... Beni bindirsene ata. Eskisi gibi binemem ki. Nerde o haller bende."

Ali atı büyücek, yarı devrilmiş bir kütüğün önüne çekti. Anasını kütüğe çıkardı. Kendi de altından kaldırıp ata bindirdi. Meryemce atın yularını topladı. Atın üstünde dikeldi, dimdik durdu. Gören, bu bükük belli, kocamış Meryemce değil derdi. Atı üzengiledi. At ağaçların geçidinden ilerlerken, önlerine yükü devrilmiş bir eşek çıktı. Eşeğin sahibi bir yandan eşeği dövüyor, bir yandan da eli yükte, yüklemeye çabalıyordu. Meryemce geçitten ormanın içine saptı, onu geçti. Yol açıktı. Ötede, ta uzaklarda sis içinde bir dağ morarıyordu.

Onun ardından çocuklar, sonra gelin, en arkadan da Ali yola çıktı. Ağır yükünün altında iki büklümdü. Gözlerini atın ayaklarına dikmişti. Atın ayakları dolaştıkça, at tökezledikçe yüzü kararıyor, at dümdüz ceren gibi sektikçe seviniyordu. Burnuna bir yerlerden başak kokusu geldi. Gözünün önünden, sırt sırta ver-

miş, üst üste abanmış başaklı tarlalar geçiyordu. Gün ışığı altında. Gün olanca sarısıyla, uçsuz bucaksız bir ovada başaklarla, başaklara bulanmış dalgalanıyordu.

Başını yana çevirince, yanında yürüyen Kara Veliyi gördü. Gülümsedi.

Veli:

"Bre ulan, amma da dalmışsın ha! Yarım saattır yanında yürüyorum, haberin bile olmadı. Bu hal, ne hal böyle?"

Ali:

"Yok bir şey," dedi. "Fatmalı Bacıcık nasıl?"

Veli:

"Hiç sorma. Köyden bu yana, daha gözünü açmadı. Ne dersin, sen askercilikte çok hasta gördün. Ne dersin, Ali kardaş?"

Ali:

"Ne denir ki," diye içini çekti.

Yanlarından Delice Bekir, yanına yönüne bakmadan hızla geçti.

Ali:

"Hele koca hörtüğe hele. Yetiş ha kocamış azılı, yetiş! Yetiş de bize pamuğu açmamış tarla bul. Yetiş!"

Veli:

"Yetiş teres, yetiş!" dedi. "Köylü ne karar aldı, herhalde haberin yok."

Ali:

"Yok olur mu hiç, Muhtarlan birlik olmuş köylüyü takmıyor."

Veli:

"Takmazlar, takmasınlar ya görürler." Sonra geri döndü: "Fatmalı geride kaldı. Başına bir hal gelmesin. Ben varayım da Aliylen iki laf edeyim, dedim. Sağlıcakla kal."

Göç tüm yola düzülmüştü. Mavi dolamalı, ayağı yalın yaşlı kadınlar, ak başörtülü orta yaşlılar, zülüflü, sırmalı fesli gelinler, çeşit çeşit renkli krep bağlamış kızlar yola düşmüşlerdi. Yalın ayaklarının izleri ak topraklı yolu nakışlıyordu. Erkekler birkaçı bir arada toplanmışlar, konuşarak yürüyorlar, çocuklar yolun dışında oynaşıyorlardı.

Gün attı. Ak yolun üstüne, orman ağaçlarının ötesine karmakarışık gölgeler düştü.

Alinin oğlu babasına, soğuktan kızarmış elini gösterdi. Dağların soğuğuna gelmişlerdi artık.

"Çok şükür gün doğuyor," dedi.

Alinin oğlu yedisini daha yeni bitirmişti.

Ali aldırmadı.

Oğlan:

"Bir gün doğdu ki," dedi.

Ali duymadı.

Oğlan Küheylanı geçti, atın önünde yürümeye başladı. Önünden yüklü bir eşek gidiyor, eşeğin ayağına bir kolan dolaşıyordu. Eşeği çeken kadının kolundan çekti.

"Zala Teyze," dedi, "eşeğin ayağına kolan dolandı."

Atın üstünde dimdik giden ninesine de bir göz attı. Zala perperişandı.

Zala eğilmiş, eşeğin ayağına dolanan kolanı açarken Meryemce yanından geçti.

Oğlan ninesine güldü.

"Nene," dedi.

Meryemce oğlanın sözündekini sezmişti.

"Zıkkım, batasıca. Hep de adamı iğneler," diye karşılık verdi öfkeyle. "Babana bir dersem! Bir kımık çocuk. Nereden bellemiş bu iğneleri?"

Ali atın ayaklarına bakmaktan usandı. Atın ayağının üçünde nal yoktu. Birisinde de yarısı kırık bir nal vardı. Yıllar yılı Ali atı bir türlü nallatamamıştı. Onun için atı bıraktı, hızla ileriye geçti. Ormanı çıkınca, enişe döndüler. Boz, ağaçsız bir koyağa iniyorlardı. Birden önünde Koca Halili gördü. Koca Halil değneğine basa basa, çok yavaş gidiyor, topallıyor, arada bir de duruyor, ağzını havaya dikiyor derin bir soluk alıyordu.

Ali önünde Koca Halili bu halde görünce, onun kendini görmemesi için yavaşladı. Koca Halil gittikçe yavaşlıyordu. Kadınlar geçti, çocuklar, yaşlılar geçti, hastalar, atlılar, eşekliler geçti. Koca Halil ta gerilerde kaldı. O kaldıkça Ali de kalıyordu.

Birisi:

"Ne o Ali, ne geriliyorsun öyle? Yürü," dedi. "Bir yerine bir şey mi oldu?"

Ali, yüzünü buruşturarak sol yanına eğildi.

"Böğrüm ağrıyor," dedi.

Sonra anası geldi, geçti. Sonra karısı...

Enişi ininceye kadar bütün köy onları geçti.

Ali, şöyle bir karartı bulup yanından sıyrılıversem, kasketimi gözümün önüne indirip görmemezlikten gelsem de yanından sıyrılabilsem diye acı acı düşünüyor, hiçbirini kendisine yediremiyordu. Ama ne yapmalıydı? Yapacak, elden gelir hiçbir şeyi yoktu. İçinden, bu köylü gavur, diyordu, gavur da imansız da. Şu Kocanın haline bak hele! Olmaz! Olmaz olsun böyle düzen, böyle dirlik.

Dişlerini sıktı.

Koyağın dibine indiklerinde göçü, yokuşu çıkmış, öndeki tepeyi aşmış buldular.

Koca Halil yokuşun dibinde, Ali de enişin orta yerindeydi. Oturmuş düşünüyordu. Birden ayağa kalktı, yok işte, yok bir çarem, dedi kendi kendine. Vermezse, neylesin Mahmut. At hasta. Anamı Çukura yetiştirirse gene iyi. Bunu da bindirirsem, merhametten maraz o zaman doğar işte. Zaten anam da kıyameti koparır ya... Ne yapayım, elin kaygısı bana mı düştü!

Hızla enişi aşağı indi. Ter içinde kalmıştı. Koca Halilin yanından daha hızlı geçti. Onun durup kendine bir hoş, bir acıklı baktığını anladı. Ezildi. Daha hızlandı. Yokuşu çıkarken, yokuşun ortasına gelince dayanamadı, geriye baktı. Koca Halil değneğinin üstüne yumulmuş, arkasından bakar gördü. Düğme gibi küçücük, büzülmüş gözlerini bütün ağırlığıyla sırtında buldu. Bir anda yokuşu çıktı. Deli gibi koşarak, ona buna çarparak anasına yetişti. Atın başını tuttu geriye çevirdi. Yüzü öylesine kararmıştı ki, öfkesinden patlayacak bir hal almıştı. Anası, hiç kimse bir şey soramadı ona.

Döndüklerinde, Koca Halili yokuşun ortasında bulmuştu. Atı yokuşun başında durdurdu. Meryemce şaşkınlık içinde, eli titreyerek atın yularını tutuyordu.

Ali koşarak vardı. Koca Halilin koluna girdi. Yaşlı adamı koşarcasına yokuş yukarı çıkardı. Yokuşun başına çıktıklarında Koca Halil neredeyse tıkanıyordu.

Atı yandaki çukura çekti. Koca Halili de çukurun başına getirdi. Sonra adamı anasının terkisine atıverdi.

Meryemce buna kızdı. Eli ayağı titremeye başladı. Yular elinden düştü. Ali yerden aldı, sertçe anasının eline verdi. Sonra atın başını tuttu, çekti. Yola düştü. Öyle çabuk yürüyordu ki, neredeyse arkasındaki at devriliverecekti.

Ali göçe ulaşınca atın başını bıraktı. Köylüler:

"Şu Ali gibi iyi oğlan bulunmaz. Allah tuttuğunu altın etsin," dediler. Sonra da ata bakıp gülüştüler.

Oğlan babasına yanaştı:

"Amma da terlemişsin ha," dedi. "Koca Halili de bindirdin. Ya atımız ölürse ebem neyler?"

Ali karşılık vermedi.

Oğlan ısrar ediyordu.

"Ya ölürse..."

Ali:

"Ölsün," diye gürledi. Arkasından da toprağa kocaman bir tükrük attı.

Meryemceyle Koca Halili Küheylanda gören Muhtar:

"Bunun sebebini Muhtar bilir," dedi. "Şu ufacık köye de particiliği soktunuz. Deli Bekirle benim aheyhime, ve de hükümetimizin... Hep birlik olup... Ve de evet..."

Meryemce, Koca Halil ata bindiğinden bu yana homurdanıyordu. Hele at, her tökezledikçe homurtusu bir kat daha artıyordu.

Tekkaleyi geçip Serçeliğe geldiler. Dağ yolu buradan başlıyordu. Yolun en zor yerlerinden biriydi. Yol, yol denecek yol değildi. İnce, keskin kayalıklı bir yerdi. Kayalıkların arasındaki çukurlara ancak basa basa yürünürdü.

At bu yola girince Meryemce daha da azıttı. Artık söylediklerini Koca Halil ayan beyan duyuyordu. Duyuyor, duymamazlıktan geliyor, yutuyordu.

"Gelme, bre kardaşım. Halin yoksa gelme. Elin ayağın tutmuyorsa gelme. Her yıl binersin bizim atımıza. Elin atı senin babayın malı mı? O gök gözlerinle pamuğu benim için mi topluyorsun? Sen topluyorsun, o oğlun olacak sümsük, avradının koca kalçasına sıvıyor. Azıcık daha büyüsün de, köyün delikanlılarına hoş görünsün diye. Gelme kardaşım, gelme sakalı boklu, gök gözlü ellisekiz. Senin elinden İbrahimin çektiği... Gelme uğursuz oğlu uğursuz baykuş... Gelme gök gözlü kuru yer kurbağası. Gelme, sümüklüböcek ölüsü. Yal verip büyüttüğün oğlun sana bir eşekçik almadı da, senin topladığın pamukları da, şu kurbağa ölüsü suratınla topladıklarını da avradının götüne sıvarsa gelme. Senin elinden çektiklerim! Kal köyde de, kurda kuşa yem ol da gelme! Gelme geberesice koca domuz. Gelir, bir de elim ayağım tutmaz oldu diye binersin elalemin fıkara atına. Ayakları biribirine dolanan ölümcül atına. Demezsin ki, bu at iki kişiyi götüremez. Ölür. Şu Meryem Karıcık da yaya kalır. Yürüyemez de yolda ölür demezsin. Git de oğluyun, o pis, o orospu, o pasaklı geliniyin sırtına bin. Tanrı canını alasıca, soyka kalasıca ötürüklü Halil. İbrahime ettiklerin... Gül adını pis ettin.

"Adam hiç düşünmez mi? Adam hiç elini yüreğinin üstüne koymaz mı? Demez mi ki şu beygir ölünce şu fıkara oğlanın anası, avradı, çocukları şu dağlarda kalır. Bre hey... Heeeeey, batasıca vicdansız herif. O İbrahime ettiklerin. Bir ömür, bir ömür süründürdün bizi. Elalem ne bilir! Ben bilirim."

Koca Halil sakalının ucunu ağzına sokmuş, dişsiz ağzıyla çiğniyor çiğniyor, aldırmamazlığa vuruyor, bazan çatlayacak gibi oluyor, içinden, "vur şunun tepesine bir yumruk da indiriver atın ayağının dibine. Ölüversin. Ölmez de, beni Koca Halil attan düşürdü derse... Mapusane kötü," diye geçiriyordu.

Başını sağ yana döndürüyor, gözleriyle karşıki dağı tarıyor. Dağlar ötede, uzakta usuldan bir mavi. Başında bulutlar. Doğuya doğru akıyor. Islak, pırıltılı. Mor. Meryemcenin sözlerini duymamak için elinden geleni yapıyor. Eski günleri düşünüyor. En güzel zamanları angılıyor. Dağların moru, diyor. Ak bulutlar. Şu yolda çok eskiden... Kısıkgediğin gök, turuncu topraklı yamaçlarını aklına getiriyor. Olmuyor. Duymamazlık edemiyor. Sakalı ağzında habire çekiştiriyor. Kulağının dibinde karı vız vız ötüyor. Ona söylüyor. Bana mı söylüyor? Neden bana

söylüyor. Oğlu bindirmedi mi? Ben yalvardım mı oğluna, beni atına, anayın, şu kaltağın terkisine bindir mi dedim? Neden bana söylesin. Kocacık aklını çıvdırmış. Adam kocayınca ağzı hiç durmaz. Vır vır eder durur. Ben ona ne yaptım ki?

Dağın doruğu kayalık. Isırganlılar oraya geyik avına giderdi. Gidip de gelmeyeni çok. Geyik avı gereksiz bir iştir. Allah göstermesin. Dorukta, upuzun, Adana çarşısındaki minarenin üç misli bir kayalık var. Yüzü mermer gibi. Mermer aklığında. Ak kaya her bahar çiçekle donanır. Bahçe gibi. Üstünde ulu kartallar döner.

Döven sürmek rezillik. Hele ekin biçmesi. Pamuk toplama da bir bela. Adam kocayınca beli kırılır.

Göğün uzağında, şu açık mavi dağların az berisinde kartallar dönüyor.

Hani bir gün bir başak kaçınıştı boğazıma. İki gün öksürdüydüm.

At bir daha tökezledi. Arkası da acıyordu. At tökezledikçe Meryemce sesini daha bir yükseltiyordu.

Amanın, ben duyuyorum, elalem duymasın. Bana sövüyor sanır, bilmez de, ağzının durmadığını el ne bilsin.

"Koca batasıcalar. Millet yüzlerinden bir rahat yüzü görmez. Allah belanızı versin. Batasıcalar. Bunlar ölmeyince dünya durulmaz. Direk çakacaklar dünyaya. Ne ölür kurtulurlar, ne de milleti kurtarırlar."

Aşağılar orman. İkindiyi geçerken göçün ucu ormana girecek. İkinci konalgamız ormanın içi. Orman gittikçe yaklaşıyor, yaklaştıkça kayıyor. Ormanda çiçek eksik olmaz. Her gün bin tevir çiçek bulur donanacak. Orman insanoğluna benzer. Çiğ süt emmiş. Ya şu Meryemceye benim iyiliklerim. Orman öteye akıyor. Bir koku geliyor. Bildik bir koku. Azıcık acırak. Çok eskiden geliyor. Bir düş içinden. Yarpuza benzer, çama, pınara, çürümüş elmaya benzer. Çok eski çağlardan bir yana hep gelir. Efil efil. Allah belanı versin Meryemce! Sesini kes de adam azıcık rahat etsin. Arkam da acımaz oldu. Ah, şimdi bir cıgara veren olsa... Babası bin kere cennete gider. Bir de Meryemce dırdırını kesse. Göçün tenekeleri tıkırdıyor. Bir eşek anırdı. At bir daha tökezledi. Meryemce, ata söverek yuları topladı. Yuları hemen toplamasaydı at tepetaklak gidecekti.

Ali yanlarına geldi. Yüzü ter içindeydi. Kararmıştı.

"Nasılsınız? Rahat mısınız?" diye yumuşacık sordu.

Meryemce hiçbir şey söylemedi.

Koca Halil en tatlı sesiyle:

"Sağ ol yavrum, Alim," dedi. "Kötü gün yüzü görme."

Ali geride kaldı.

5

Göçün ucuna yakın yerinde, kara, üç yaşında, kulakları dimdik, canlı bir eşeğe binmiş, uzun kalın bacaklarını sarkıtmış, kasketinin siperliğini sağ kulağının üstüne yıkmış Muhtar afili afili gidiyordu. İki karısının ikisi de arkasından saygılıca, onun geniş omuzlarına gözlerini dikmişler, biribirlerine bakmadan, diş gıcırdatarak yürüyorlardı.

Köstüoğlu, uzun bacaklarını çabuk çabuk açarak Muhtara yanaştı. Eşeğin ön ayaklarının yanında yürümeye başladı. Sonra Öksüz Duran geldi. Sonra Kara Veli, Osmanca, Taşbaşoğlu, sonra Uzun Ali geldi. Sonra da başkaları geldiler. Otuz kırk kişilik bir kalabalık Muhtarın dört bir yanını sardı.

Muhtar kalabalığa şaşırmadı. Yüzünde kendine güvenen adamların alaylı gülümsemesi belirdi. Eşeğiyle baş başa yürüyen Köstüoğlunun omuzuna elini koydu.

"Ne o Köstüoğlu?"

"Sağlığın, Muhtar Ağamız."

Taşbaşoğlu içinden:

"Senin de Muhtarıyın da anasını, avradını..." çekti

Ali öne atıldı. Ter içindeydi. Gözlerinde canlı, yiğit bir ışıkla:

"Muhtar Ağa," dedi, "işin aslını astarını ben sana söyleyim. Üstüme ben aldım. Bu yıl, biz Delice Bekirin bulduğu tarlayı toplamayacağız. Köylü tüm toplandık da karar verdik. Avrat boşadık."

Muhtarın yüzündeki o alaylı gülüş daha duruyordu. Aliden bu kararlı sözleri duyunca, yüzü bir ara sarardı, sonra hemen eskisi gibi oldu. Bir şeyler söylemeliydi. Gene yanındaki Köstüoğluna döndü:

"Sen de avrat boşadın mı bre?" diye alaylı sordu. "Sen ne diyorsun?"

Köstüoğlu telaşlandı:

"Haşa huzurdan, Ağamızın huzurundan. Muhtar Ağamız neredeyse, ben de oradayım. Ben ne diyeceğim! İşte."

İriyarı, boynu upuzun, kalın yapılı bir adamdı. Ömründe ayağına ayakkabı giymemişti. Askerlikte giydirmek istemişler, ayağına olacak bir ayakkabı bulamamışlar önceleri, sonra ayağının kalıbını almış ona bir ayakkabı yapmışlar, ayaklarına giydirmişler, Köstüoğlu ayaklarında ayakkabıyla bir adım yürüyememiş, bacaklarını gerip, "can kurtaran yok mu?" diye bağırmıştı. Kösteklenmiş gibi olduğu yerde dikilmiş kalmıştı. Çalışmış, çalışmışlar, onu, ayağında ayakkabıyla bir türlü yürütememişlerdi. Askerliği yalınayak bitirmişti.

Muhtar birden öfkelendi.

"Bu işin başı sensin, Ali," diye bağırdı. "Beş yıldan beri söylersin. Sonunda köylüyü de gavline uydurdun. Ben senin yüreğindekini bilmiyor muyum? Öksüzoğlan da üç yıl önce, ve düz tarlanın ortasında, kuru toprağın üstünde, ve de çoluk çocuğun önünde olanı unutmadı. Ve de ondan da haberim var. Ve de arkadaşlar, bir köyün işi ipile kuşak... değil. Ve de almışsınız şeyinizi elinize ve de su kıyısı, esikli kesikli, hendekli sazlıklı, büklü ormanlıklı tarla ararsınız. Ve bu ayıptır. Ve de çoluk çocuğun içinde. Yakışmaz!"

Ali:

"Sen ne dersen de, biz toplayacağımız tarlayı kendimiz bulacağız. Koca Halillen, Osmanca bulacak Çukurda. Köylü böyle istiyor."

Muhtar, Alinin bu sözlerine kıpkırmızı kesildi. Böyle bir karşı koymayı beklemiyordu.

Ali:

"Su dökünmeyelim. Sazlık, hendeklik, büklük aramayalım. Aradığımız da yalan ya, haydi aramayalım diyelim, ama bir mecburiyetimiz olursa..."

Muhtar köpürdü:

"Ve de mecburiyetçiliğimiz var. Çukurun düzünde size orman mı yapsın tarla sahibi? Size dağ mı diksin, dere mi kazsın, su mu akıtsın, ırmak mı döksün? Hususi surette bre bin veren bir pamuk ağacı mı? Ve de her ağacından bin pamuk veren tarla mı yapsın? Ağalar zengin olacak diye! Ve de..."

O kadar sinirlenmişti ki, boğulur gibiydi.

Ali bastırdı:

"Deli Bekir kötü adam. Ona azıcık koklatsınlar, bir ağaçta isterse bir tek koza bile olmasın, o tarlayı tutar o. İsterse köylü yansın, batsın. Yeter ki, onun kesesi dolsun."

Nedense Muhtar indirdi. Sesi azıcık tatlılaştı. Eski hiddetini yitirdi.

"Sizin neden Delice Bekir Ağanın bulduğu tarlayı kabul etmediğinizi biliyorum. Uçkur meselesi. Ve de yemin ederim ki, düz yer olmasın Bekir Ağanın bulduğu yer, ve de o tarlada bir avuç pamuk olmasın. Yeter ki düz yer olmasın, siz o tarlaya girersiniz de toplarsınız. Ve de isterse çoluk çocuğunuz acından ölsün."

Mustuk gülerek:

"Ovanın ortasında, elalemin gözü önünde, itler gibi de çatışmaya hiç mecburiyetçiliğimiz yok."

Muhtar:

"Var," diye gürledi. "Çoluk çocuk mu daha kıymetli, uçkur mu?"

Ali sesini yumuşatarak, indirerek:

"Muhtar Ağam, biz çocuklarımızın kıymetli olduğunu bildiğimiz için, elin köylüsü her yıl Çukurdan bir etek parayla döndüğü için, bizi Deli Bekir kıraç tarlalara vurduğu için, biz de tarlamızı bu yıl kendimiz bulacağız. Sen bu yıl Deli Bekirden olma. Bizden ol. Bir köyün Muhtarı köylüylen birlik olmalı."

Muhtar:

"Köylü de Muhtarıyla..." derken, ardında çektiği eşeğine atladı. Eşeğe bindikten sonra bir sağındaki, bir solundakilere baktı. Sonra boğazını temizledi, başladı:

"Arkadaşlar," dedi, sonra kesti. Yeniden boğazını temizledi. "Arkadaşlar! Muhterem köylü kardaşlarım. Ve de vetan perveranlarım. Ve de Demirgırasiyi seven öz hemşerilerim! Size söz söylemek için huzurunuza gelmiş bulunuyorum."

Taşbaşoğlu geride kaldı. Gülüyordu.

"Breh breh!" diyordu. "Vay ocağın bata herif gene başladı Gödece Tevfik Beyin dilinden konuşmaya. Vay ocağın bata herif, gene sıçtın batırdın. Breh! Breh!"

Osmanca:

"Batırdı," dedi.

"Demirgırası olmayan yerde, söz birliği olmayan yerde hiçbir dirlik düzenlik olamaz arkadaşlar. Ve de hiçbir zaman milletin beli doğrulamaz. Bir işte demirgırası olacak ki belimiz doğrulacak. Size deyim ki, ve de efendime söyleyeyim ki, bu Uzun Alinin arkasına gitmeyiniz. Ve de o, demirgırası düşmanlığı yapıyor. Hepiniz hükümet nazarında cunhalı düşersiniz. Ve de ben de sizi kurtarmam. Muhtara karşı koymak, ve de bir köyün büyüğüne ve de köy kuruluna... Delice Bekir Ağa akıllı, ve de cin gibi bir adamdır. Ve de çok ömür görmüştür. Seferberlikte Alaman arkadaşları, Bekirce demişler ona, Türk ordusunun tüm askerleri senin gibi olsa, bu millet yeryüzünde toprak koymaz zapt eder. Ne Alaman kor, ne de İngiliz. Ve de al sana, Bekirce, bir sandık ilaç, hediyemiz olsun. Götür köyüne. Götür de hastalık sayrılık uğramasın yanlarına. Delice Bekir Ağadan çok Çukurova Beylerinin dilinden kim anlar içimizde? Onları ondan daha iyi kim kafese kor? Elin adamı on kuruştan toplarsa pamuğu, biz on birden toplarız. Ve de kar ederiz. Ve de Delice Bekir Ağanın sayesinde. Ve vetandaşlarım, ve sevgili köylülerim, siz demirgırasiye ezelden gönül vermişsiniz. Delice Bekir Ağa ezelden beri size çiftlik bulur. İyi, verimli pamuğu olan tarlalar bulur. El bir dönümlük tarladan elli kilov toplarsa, biz yüz kilov toplarız. Ve de Bekir Delice Çavuşun sayesinde. Demirgırasiyi bozmak, ona aykırı bir hareketlerde bulunmak alimallah günahtır. Ve de adam cehennemin içinde, tam gözünde yanar. Ve de cehennemin gözünde durmak ne gayri mümkündür."

Taşbaş, Osmancanın kulağına eğildi:

"Ba... ba... ba... Bu da Karatopraklı hocadan belledikleri. Ba... ba... bak domuza. Vay! Ocağın bata. Yalanınla bile düşesin cehennemin gözüne."

"Ve de efendi kardaşlarım..."

Muhtar kızdı, köpürdü. Eşekten indi. Birden sağ ayağını yere küt diye vurup durdu.

Taşbaş:

"Şimdi de Yüzbaşı Kurt Ali. Gözün çıka Muhtar. Duruşa bak!"

Osmanca:

"Duruşa bak ya, dediğini yaptıracak herif. Görürsün şimdi."

Taşbaşın yüzü asıldı.

Muhtar:

"Siz ne laftan anlamaz küçük kafalı adamlarsınız," diye tekrar başladı. "Ve de sizde beyin yerine toprak var. Ve de ot bitmez kıraç toprak. Altı üstü köylü milleti değil mi? Uçkurundan başka bir şey düşünmez. Ve de uçkurunuzu elinize almışsınız dolanırsınız. Çalışmaya mı gidiyorsunuz, yoksama? Ulan iki ay tutun kendinizi. Ulan, gelin köye her gün yapın. Fıkara Delice Bekir Ağa size akarsulu, çalılıklı, hendekli yeri nereden bulsun? Tutun kendinizi."

Muhtarın yüzü, boynu, kulakları, alnı köz gibi olmuş, boynundaki damarlar parmak parmak şişmişti.

Parmağıyla Aliyi gösterdi. Parmağını Alinin gözlerinin içine dikti.

"Ve de arkadaş, sen bu köyde baş çekemezsin. Al avradını deniz kıyısına git. Sen gitmezsen, ben seni gönderirim."

Sesini alabildiğine yükseltti. Şimdi uzaktaki, yakındaki göçte bütün sesler durmuştu.

"Orada su da çok. Bir de kamışlık var ki, orman dersin. Amma velakin toprağının bir dönümü on kilov pamuk vermez. Kupkuru tarlalar. Git de acından öl. Haydi defol! Bekçi gel! Sana emir veriyorum. Köy kurulu emir veriyor. Çukura inince, bu, İbrahim oğlu, Meryemceden doğma 1338 doğumlu Ali Uzunca köyde kalmayacak. Madem köyümüzü hor görüyor. Köyümüzü hor görenler, köyümüzden ayrılsınlar!"

Arkasına döndü, parmağını arkadakilerin gözlerine uzattı:

"Köyümüzü hor görenler varsa, güzel köyümüzden şimdiden ayrılsınlar. Ve de dişlerini sökerim onların. Ve de köyün birliğini bozanı. Ve de Delice Bekir Ağanın bulduğu yeri beğenmeyeni. Tarlayı, çiftliği beğenmeyeni. Ve de bu köye hıyanatlık edeni. Ve hükümetimizi hiçe sayanı. Demirgırasiyi bozanı. Ve de demirgırasi böyle Uzun Aliler yüzünden sersebil oluptur. Ve de İsmet Paşanın diktatur adamı."

Ali hırsından tir tir titriyordu. Taşbaş vardı, Alinin koluna girdi, durdurdu.

"Bak hele Ali şuna. Breh! Breh! Vay ananı avradını herif. Sesini çıkarma Ali. İtleri dövüş çıkaracak. Köylünün yüzünü gördün mü? Seni kayıracak yüz var mı onlarda? İki lafına hepsi kandı."

Alinin geride kaldığını gören Muhtar zaferi kazandığını anladı, sağ ayağını hızla yere vurup olduğu yerde zınk deyip durdu. Köylüler de durdular.

Muhtar gözlerini teker teker kalabalığın üstünde gezdirdikten sonra, daha yumuşakça:

"Bakın Ağalar, bakın vetandaşlarım, benim ve de Delice Bekir Ağanın sayası himmetlerinde, ve de Delice Bekir Ağa Efendinin tatlıca dilleri sayasında bol pamuklu, verimli, bereketli tarlalar buluyorsunuz. Etek etek paracıklar kazanıyorsunuz."

Ayağını kaldırdı, küt diye yeniden yere öyle bir vurdu ki, Taşbaşoğlu sesli sesli:

"Bire ocağın bata ayağını kıracak. Ne bu öfke? Bre ocağın..."

Muhtar, Taşbaşoğlunun sözlerini duydu ama aldırmadı. Taşbaşoğluyla çekişmekten çekinirdi. Köyde en arkalılardan biriydi.

"Nankörler, ekmek bilmezler. Bir uçkurları için! Ellerinde uçkurlar, ve de evet! Ve de derler ki, Muhtar Delice Bekir Ağabayla bir olup, ve çiftlik sahiplerinden rüşvet alıp, ve de alsak ki ne lazıma gelir? Ve nankör vetandaşlar. Kim Delice Bekir Ağabayın bulduğu tarlayı beğenmezse, ben de onu köyden kovarım. Ve de Delice Bekir Ağa gibi bir adam, ve de bir ülkede bulunmaz. Ve yüce Tanrı, Cenabı Hak Delice Bekir Ağamızı bize devlet kuşu diye göndermiş."

Ali kendini tutamadı:

"Onu yüce Tanrı bize bela..."

Taşbaşoğlu, eliyle ağzını kapadı:

"Sus," dedi, "bu işler böyle olmaz."

"Bekçibaşı," diye gürledi Muhtar."

Bekçibaşı geldi, askerce selam durdu.

Göç arkadan gelmiş, yolun ortasında duran erkek topluluğunu geçiyordu.

"Bekçibaşı, Çukura inince, Uzun Aliyi, 1338 doğumlu Uzun Aliyi Bekir Ağanın bulduğu tarlaya sokmayacaksın. Yoksa cunhalı düşersin. Ben de bu köyün yirmi yıllık Muhtarıysam, nankörler, eli uçkurlular, sizi Çukurda süründürürüm. Canımı sıkarsanız, size Çukurda hiçbir pamuk tarlası verdirmem. Ve de sabırsızlar. Pis ademoğulları. Ve de çiğ süt emmişler. Ve de köy hıyanatları. Haydi dağılın başımdan!"

Taşbaşoğlu:

"Öfkeye bak, öfkeye!" dedi. "Bir öfkeye gelmiş ki... Bir de, ve de çekiyor ki... Sanırsın Ulu Caminin büyük hocası. İşte, her namussuzluğu yapar, Ali. Gider, çiftlik sahiplerine allem eder, kallem eder, bize tarla verdirmez. Amanı bilin mi, sus!"

"Verdirmez, "dedi öteden biri.

"Verdirmez."

Bu "verdirmez" lafından herkes korktu.

Muhtar eşeğine binmiş, çoktan göçün önüne düşmüştü.

Koca Halil, Meryemce Karıyı dürttü. Meryemce Karı hışımla arkasına başını çevirdi.

Koca Halil gücengin, bozuk bir sesle:

"Hiç küşümlenme Meryemce Bacı. O it, ben sağken Alime hiçbir şey yapamaz. Alimallah, adamın ocağını söndürürüm."

Bununla Meryemceyi yumuşatırım sanıyordu. Ama Meryemce başını gene aynı hiddetle öne çevirdi.

"Pisler, geberesiceler. Eşşek kocalar. Akılsızlar. Demezler ki..."

Sesini yükseltti:

"Güzel atım, fıkara Küheylanım, sana söylüyorum. Kulağını aç da, iyi duy. Hiç kimseye değil, doğruca sana söylüyorum. Bu dediğimi de anlamazsan, ben de sana Küheylan demem. Bunca yıl sakalı boşuna ağartmışsın derim. Eşşek kulaklı, beş kulak derim. Bre atım, sen çok çok kocadın. Ya, fıkara atım..."

At tökezler, Meryemce yulara asılır.

"Höst! Höst, domuz malı, gavurun, söz anlamazın bindiği, höst! Kocadın işte. Uyuz ite döndün. Bu dediğimi anlamazsan iki gözün çıksın."

Koca Halil, yanından oynayarak giden iki çocuğa bakıyor. Bir kadın, kocaman memesini çıkarmış, bebesinin ağzına dayamış, hem çocuğu emziriyor, hem usuldan duyulur duyulmaz bir ninni söylüyor, hem de çabuk çabuk yürüyor. Kocaman memesinin sarı tüylerinin uçları yıldırdıyor. "İşte" dedi Koca Halil, "meme olunca böyle olmalı. Tüh sana kocamış it," dedi sonra da.

"Atım, iyi duy, sen ölürsen, benim oğlum, senin sahibin Uzunca Ali sersebil olur. Buna yürek dayanır mı? Sen iki kişi götüremez, ölürsün, öyle mi atım? Sen bu hal ilen Çukura inemezsin. İki kişiden birinin sırtından inmesi gerek. Gel atım, şunlara yalvaralım da, elini ayağını öpelim de birisi insin. Birini dersen atım, senin soyunda küheylanlık var, kocamış bir karı. Ötekini dersen, yirmi yaşında bir delikanlı. Sakalı ak, yüzü kırışık ya, buradan Çukurovaya değil ya, Akçadeniz gölüne kadar yürür. Kocamış karıyı dersen iki adım atamaz, dizleri tutmaz. Dizleri tutsa iniverir de üstünden, Çukura kadar yürür."

Koca Halil, söyle, söyle! dedi içinden, söyle! Çatlasan da patlasan da inmeyeceğim. Ata değil, istersen yüzüme karşı söyle. İnmem. Bu atın sahibi beni bindirmedi mi? Bindirdi. At da iyi değil. Vallahi halim yok. Yok işte. İki adımlık yol için yoksa, senin şu kahrını çeker miydim? Ağzının kokusunu çeker miydim? Soyka kalsın böyle dirlik. "Ofof... Ofof... Ooof!"

Şu topal topal yürüyen Hüseyincik. Tavşan Hüseyincik. Daha genç. Ama çok zabın, çok zabın. Bir deri bir kemik. Çukura inene kadar, sırtında derisi bile kalmaz, erir dökülür.

İlerde, ak taşın üstüne oturmuş kaşınır. Yedi yıllık uyuz. Uyuz Mahmut. Bir askere gitse de şu uyuzluktan kurtulsa.

Tebdilhava Memet durmuş yolun ortasında derin derin soluk alıyor. Tebdilhava Memedin çocukluğunda üstüne türkü söyleyen yoktu bu ülkede. Dokuz yıldır askerliği bitiremedi. Tebdilhava geldi, tebdilhava gitti. Köylü de adını Tebdilhava koydu. Bundan böyle adı, ölünceye kadar Tebdilhava diye anılacaktır köyde.

Eşeğe yüklü teneke amma da tıngırdıyor. Zalaca Karının dolamasının arkası baştan aşağı yırtılmış. Donu gözüküyor. Vay, Zalaca Karı!

Yoztaşa geldik. Bir gece, karanlık, kurşun geçmez bir gece, burada at hırsızlarıyla, Aslan Ağanın at hırsızlarıyla bir ateş yakmışlardı. Bir harman büyüklüğünde. Dağlar bile ışığa boğulmuş, ortalık gündüz gibi olmuştu. Atları Halebe, dil bilmez bir Çerkes götürecekti. Kemerinin savatı, güneş vurmuş gibi balkıyordu.

"Höst, domuzun bindiği! Höööst! Sen de yere kapanıp durursun hep. Hösst, gavur malı! Küt deyip de canın çıkınca ben nişlerim? Körolası koca domuz, on beş yaşlı delikanlıdan daha iyi yürür. Alimin çocuklarının ayağı şişti yürümekten. Şimdi bu koca dinsiz olmasaydı üstünde atım, ben de kızcağızı kucağıma alırdım. Sen de bir çocuğun sevabına girer, cennete giderdin, atım. Bir kımık çocuk, şu taşın kayanın içinde nasıl yürür? Yürür, atım. Yerlerini şu arkamdaki, geberesice, orospu gelinli, sakalı boklu, sakalı da sirkeli, bitli, pireli... İt nasıl pirelenir de götünün altına başını sokup kaşırsa, o da hep pireli sakalını kaşır. Kaşır da kaşır. Yürür işte. İşte bu geberesice koca, yerlerini alırsa. Sen bilirsin atım, bu dinsiz kulağını sağır etmiş de, gelininin pis beziylen kulaklarını tıkamış da... Kulağına kurşun akıtılası, duymuyor da... Höst! Höööst..."

At neredeyse kapaklanacaktı. Meryemce öyle usulünü biliyordu ki Küheylanın, tam kapaklanacağı sıra, yuları öyle bir topluyordu ki, at toparlanıveriyordu.

"Sen bilirsin güzel atım, bu geberesiceden hayır yok. Ölme Çukura inince ye kadar. Sen ölürsen ben öyle kalırım yolda. Kalır da kurda kuşa yem olurum. Sen öleceğine, şu arkamıza sakırga gibi yapışmış, geberesice ölsün. Ölme atım. Biliyorum bunca yüke dayanamazsın. Amma gene de ölme atım. Bunca yıl tuz ekmeğimiz var seninle. Höööst!"

Başını arkaya usulca çevirdi, Koca Halile baktı. Halilin gözleri görünmüyordu. Yüzü de, daha çok kırışmış, bütün yüzü kırışık almıştı.

"Oooooh," dedi. "Oooooh! Yüreğine kurşun gibi işlesin sözlerim de, seni iflah etmesin... Atım! Atım, kulaklarını aç da iyi duy! Hiç kimseciklere söylemiyorum, yalnızca sana söylüyorum. Bir adam, gelininin Mullanın oğluyla oynaştığını gözüyle görür de hiç ağzını açmaz, görmemezlikten gelirse, hem de oğlanın verdiği yarım kilo üzüm için, o adam batsın. Allahın kahrı gazabına uğrasın. Yılancıklar çıkarsın da yılın yılın yatsın. Sürünsün. Bak atım, sana diyorum. Yaa, atım, şu arkadaki pis koca, sakalı boklu da sakalı bitli, gelinini dümdüz

pamuk tarlasının ortasında, şafağa karşı, istersen dalgündüz de, Mullanın oğlunun altında gördü de, kolay gelsin, beline kuvvet, dedi. Ya atım, işte böyle dedi. Bir de gelmiş de, senin güzel sırtına binmiş. Bir de ölümüne sebep... Höst! Höst, geberesice! Noluyor sana?"

Gene arkasına döndü baktı. Koca Halilin sakalını titrer gördü. Sevindi.

"Sen olmazsan atım, ben bir adımlık yer yürüyemem ki... Gelininin donunu bayrak ettiler pamuk tarlasına. Oğlu buna dayanamadı. Ama o oğlunun önüne geçti. Mullanın oğlunun yarım kilo üzümü için. Sen, şu yeryüzünde böyle boynuzlu, böyle sümük gibi, ölesice koca gördün mü, atım? O boynu kopasıca, boyuncuğu... Alinin yüzünden. İşte bu pis lanet senin sırtına biner de keyf çatar."

Koca Halil, sakalının ucunu ağzına almış, gev babam gev ediyor, ağzından salyalar aşağı doğru sızıyordu. Kıpkırmızı kesilmişti.

Bir ara yüksek sesle:

"Patlayacağım, millet," diye bağırdı. "Bu orospunun elinden..."

Meryemce, atın boynuna bir şaplak indirdi.

"Atım, sana diyorum. Sen duy. Kimsecikler alınmasın. Kimsecikler çatlayıp da patlamasın."

Umut ışıkları belirmiş, Meryemcenin bu gidişle Koca Halili kaçıracağına aklı kesmişti.

"Sen çatla da güm diye patla atım. Etlerin şu havada dönen kel kerkezlere yem olsun atım. İnşallah. Amin! Sen, şimdi çatlarsan, atım, ben de üç ay oruç tutar da bir uyuz itilen üç cuma birlikte yemek yerim."

Koca Halil sakalını çiğniyor, ısırıyor, koparıyordu. Yalvarırcasına:

"Meryemce," dedi, "Meryemce, halim olsa yürürdüm. Senin bu ite atsan it yemez sözlerini dinlemezdim. Allahını dinini seversen, sus, Meryem Bacı. Sus, hatun bacım!"

Meryemce azıcık arkasına döndü, atın başını çekti. Hayretle:

"O neeee, babam! Sana da ne oluyor? Herkes atıyla da mı konuşmasın? O ne babam!"

Sonra döndü, sevincini iyice belli eden, oynar güler bir sesle:

"Yaa, atım! Öyle ederler o koca teresler. Ellisekizler. Ellerinden gelse, gelinlerinin üstüne kendileri çıkarlar. İki boyalı şekere köyün tüm delikanlısını gelinlerinin üstüne çekerler. Çekerler de öteye bile geçerler. İnanmıyor musun atım?"

Atın yelesini okşadı. Sağını küçük küçük şaplakladı.

"İnan atım, inan. Sen bu koca domuzları bilmezsin. Bu koca ellisekizler. Saçına sakalına bakmaz, Çukurda pamuk toplayacağı yerde pamuk hırsızlığı yapar da, çiftlik sahipleri de onu yakalar da, çeker orta yere de elaleme yüzünü tükürttürür de, bu da yemin eder de bir daha yapmayacağına da, sonra gene

yapar da, bütün bunları senin sahibin Alinin suçsuz babasının üstüne atar da, suçunun hepsini ona yükler de, sonra gelir de oğlunun atının üstüne biner de. Uzun Alinin anası Meryemce Karı da ona sıçar sıvar da... Senin de bu söylenen sözleri hiç kulağın duymaz da, bir kulağından girer, ötekinden yel gibi çıkar da... Taşa söylesem bu sözleri, sana değil de taşa söylesem, atım, pat diye patlar da... İbrahim ettikleri de..."

Atın başını çekti, durdurdu.

"Sen hiç sözden anlamaz mısın, atım? Sakalına sıçsalar da bir iyice boyasalar, senin hiçbir söze aklın ermez mi?"

Koca Halil, bütün sesiyle acı acı bağırdı:

"Ali! Aliiii! Gel de beni şu attan indir. Şu koca orospu beni yedi de bitirdi. Canımı aldı, ata bindim bineli. Aliiii! Ali, yetiş!"

Sesi öylesine korkunçtu ki, bütün göç birden gürültüyü kesti, bir an durdu. Hiç kimseden bir an çıt çıkmadı.

Ali, öndeki ata doğru koştu.

"Aman yavrum, indir beni şu attan. Şu koca orospu, anan olacak koca orospu öldürdü beni."

Ali anasının gözlerinin içine sert sert bakarak:

"Ana!" diye bağırdı.

Koca Halil:

"İndir beni yavrum. İndir, kölen olayım. Ben at mat istemem. Sürünürüm daha iyi."

Meryemce atın üstünden oğluna doğru eğildi.

"Ben bir şey yapmadım ki. Canım sıkıldı da, ha dedim, şu Küheylanla azıcık bir konuşayım, dedim. O da üstüne alındı zaar."

Koca Halil:

"Ali, indir beni, yoksa ben atlarım da bir yerim kırılır."

Ali yumuşak yumuşak:

"Sakalını sevdiğim Halil Emmim, o sana dememiş, atıylan konuşmuş."

Anasına döndü:

"Ana, Allahını seversen sen de atla konuşma. Nolursun ana!"

Meryemce:

"Ona alındıysa Halil Ağacık, ben de konuşmam. Vallaha da konuşmam, billaha da... Ben ne dedim ki Halil Ağama?"

Aliyi yanına çağırdı eliyle. Ali yaklaşınca kulağına eğildi:

"At ölüyor," dedi. "İkimizi de götüremiyor. Hiç olmazsa beni indir oğlum. Vallaha ölüyor."

Ali anasının yanından hızla çekildi:

"Varsın ölsün," dedi. "Ölsün de ben de kurtulayım."

Koca Halilin gözleri yaş içindeydi. Bir çift laf daha etseler, ya da kendi konuşsa çocuklar gibi hıçkırarak ağlayacaktı. Boğazına bir şeyler tıkanmıştı. Boğazı acıyordu. Küçücük, yeşil, çocuksu gözlerinde keskin bir acı vardı. İçinden:

"Sen bunları yutacak adam mıydın, Halil?" diyordu. "Halil! Kurtlar kocayınca itlere değil de, böyle kancıklara, hem de uyuzlarına maskara olurlar. Ah, ayaklarım tutsa, şuradan atlasam da, şu Meryemcenin, şu nekes, yılan dilinin sözlerini duymasam. Tutmuyor ki ayaklarım."

Kızıyor, kurdukça kızıyor, Aliye indir diye yalvarmak istiyor, ağzını açarsa ağlayacak. Açamıyor.

Ali:

"Canını sıkma Emmi," dedi. "O anam hep kendi kendine söylenir. Aldırma Emmi. O ha söylensin, de söylensin. Aldırma."

Bu sözler azıcık yüreğine su döktü. "Şu Uzunca Ali ne iyi, ne hoş çocuk. Şu yezit Meryemceden düşmemiş sanırsın."

Azıcık açılınca, önde giden Aliyi çağırdı. Elini omuzuna koydu, muhabbetle sıktı:

"Sen sağ ol, iyi yürekli yavrum," dedi. "Baban da senin gibiydi. Ben kimsenin üzümünü almadım, Ali. Çukurda kimse de yüzüme tükürmedi. Kimse de sırtıma binmedi."

Ali gülümsedi:

"O da mı kaygı Halil Emmi! Tükürürler de, öldürürler de. Onlar Çukurova Ağaları. Mühür kimdeyse Süleyman o, Halil Emmi..."

"Bak, sana deyim de Alim, inan bana. Gelinimi de gözümlen görmedim. Oğlum yutuyor. Hayırsız. Benim elimden ne gelir ki..."

Ali:

"O yutuyor, sana ne."

"Höstöst, domuz malı! Geber de kurtulayım inşallah."

Arkadan Taşbaşoğlu çağırdı. Ali bekledi

Taşbaşoğlu:

"Gel kardaş," diye söze başladı. "Anladın ya, köylü gene Muhtardan yana oldu. Biz ayrılıp kendimize ayrı tarla bulalım. Muhtar rüşvet yesin diye her Allahın yılı biz eli boş mu dönelim köye? Bu Allaha yakışır mı?"

Ali:

"Bu Muhtar başımıza çok işler açar," dedi. "Köylü tüm bizden yana geçinceye kadar bekleyelim. Bak, gün ikindin oldu. İki konalga geçtik, herif göçü durdur-

madı. Bak havaya. Hava da bozuyor. Şu esen yel, yağmur yeli değilse ben de bir şey bilmem. İstersen Koca Halile sor. Köylüye kötülük edecek."

Taşbaş:

"Kasdı var."

Ali:

"Akşama kadar böyle yürürse göç, kimsede can kalmaz."

Taşbaş:

"Şu taklitçi deyyustan da köylü kurtulamadı gitti."

Ali:

"Köstüoğlu tabansızlık etmeyeydi..."

Meryemce habire homurdanıyordu. Taşbaş başını kuzeye döndürdü. Öteden, dağların üstünden gelen kapkara kesilmiş bulutları gösterdi.

"Şunu görüyor musunuz? Bu tutarsa burayı, ortalık selsele gider. O zaman gör kıyameti. O zaman gör rezilliği. Allah vere de biz gediği aşıncaya kadar..."

Ali buluta baktı baktı:

"Bir saat sonra burada. Bir de patlar ki, adamın ödünü koparır. Yaz yağmuru."

Taşbaş:

"Aman, şu Muhtara yetişelim. Ona tehlikeyi söyleyelim. Ormana yetişemezsek, bu koyakta bizi sel götürür. Çabuk olalım, Ali. Aman çabuk olalım."

Koşa koşa öndeki Muhtarın yanına vardılar.

Taşbaş, eliyle kuzeyden kararıp gelen bulutları gösterdi. Tam bu sırada da soğuk bir yağmur yeli tozları kaldırdı, geçti gitti.

Muhtar telaşlandı:

"Allah, Allah! Bu da nereden çıktı? Amanın söyleyin millete, herkes ayağını çabuk tutsun."

Altındaki eşeği dürtükledi. Kara eşek yorulmuştu, ama sivri değneğin ucunu kıçına yiyince koşmaya başladı.

"Taşbaş kardaş, söyle köylüye çabuk olsunlar. Ormana. Yoksa sersebil oluruz. Millet hep satlıcan olur. Kırfacan olur. Amanın! Bekçi! Bekçi!" diye bağırdı. "Amanın gel! Gel de millete tellal çağır."

Millet, zaten başına geleceği sezmiş, hızlanmıştı. Bekçinin tellalı çağırması fazlaydı. Ama çağırması gerekti. Muhtar tellalsız iş görmezdi.

"Eeey ahali, duyduk duymadık demen, şu bulutu görür müsünüz? Erciyes üstünden kararıp gelir. Yaman gelir. Bu ağaçsız düz koyakta, bu yağmur tutarsa bizi, hepimizi sel alır da gider. Yağmuru yer de, kızınacak ateş, yakacak odun bulamazsak, satlıcan oluruz. Kırfacan gibi dökülürüz. Onun için herkes canını

dişine taksın. Var gücüyle önümüzdeki ormana doğru yürüsün. Atlı atını, eşekli eşeğini sürsün. Yayalar tabana kuvvet. Duyduk duymadık demeyin. Haaaaaa..."

Muhtar, kalın gür sesiyle bekçiyi yeniden çağırdı.

Bu sırada teneke sesleri, çocuk ağıtları, bağırtı, patırtı da arttı. Herkes hızlanmıştı. Canını dişine takmıştı.

"Bekçi, tellalı eksik çağırdın. Köy ihtiyar heyetinin, ve de muhtarımızın emriyle, yağmur geldiğinden dolayı, ve de çabuk yürüyeceksiniz demedin! Ve de sağırları unuttun. Geriden gelen çobanlara İbrahim oğlu 1338 doğumlu Ali Uzuncayla, Cabbar oğlu 1335 doğumlu Öksüz Duran Altıntop köy ihtiyar heyetinin ve de muhtarımızın emriyle gidecekler, çobanlara diyecekler ki, toplayın sığırları ormana sürün. Haydi yalla."

Hayuhay içinde, bekçinin sesi kayboluyordu. Aliyle Öksüz Duran geriye döndüler.

Duran:

"Herif bize taktı kancayı. Gayrı ölünceye kadar... Taşbaştan korktu. Arkalı herif."

Ali:

"Bu adama karşı durmalı."

Karşısından gelen karısına:

"Ata iyi bak. Dün yem yemedi," diye tembihledi.

Bu sırada anası yanından geçiyordu.

"O gavur seni mi gönderiyor sığıra?" diye acı acı sordu. "Ne dedin ki ona? Karşı mı kodun ki? Bu atta hal kalmadı. İki kere dizinin üstüne geldi de kalktı. İki adımda bir de tökezliyor."

Ali:

"İyi olur, iyi olur," dedi, hızla yürüdü.

Bulutlar gittikçe kararark yaklaşıyordu. Yağmur yeli bir duruyor, sonra birden kalkıyor, tozları döndürüyor, göçün üstünü kapatıyor, çok az bir zaman göz gözü görmüyordu.

Şimdiden herkes üşümeye başlamış, yağmur yemiş gibi büzülmüştü.

Küheylan bir daha dizüstü geldi.

Meryemce:

"Amanın, amanın," diye bağırdı. "Amanın uşaklar, yetişin!"

Bir iki delikanlı yetişti. Onlar yetişir yetişmez de Küheylan bir dayandı, ayağa kalkıverdi.

Meryemce:

"Oh," dedi, "Allahıma şükür. Çok şükür."

Bir yağmur yeli daha geldi, ortalığı toza boğdu.

Meryemce ağlamsı ağlamsı:

"Ben demedim mi bu kocamış beygir, iki kişiyi götüremez. Şu benim akılsız oğlum da hiç büyük sözü dinlemez ki. Ölsün de atı, açıkta kalsın. Açıkta..."

Parmağını dişsiz ağzına soktu, hırsla somurdu. Çekti. Çekince şap diye bir ses çıktı. Ağzından çıkan parmağını havaya dikti:

"Hah böyle, bunun gibi çırılçıplak açıkta. Varayım ben ineyim bari. Yürüyebilirsem. Çocuklar, gelin beni indirin!"

İki delikanlı geldi, onu atın üstünden alıverip yere indiriverdiler.

Koca Halilin küçük kurnaz, acılı, yeşil gözlerinin içi güldü:

"Bre çocuklar, beni de şu eyerin üstüne koyun. Arkam yağar oldu kemiğe değe değe."

Delikanlılar, onu da kaldırıp eyere geçirdiler. Koca Halil yüksek sesle:

"Allaaah," diye bağırdı. "Allah ne muradı varsa versin şu Uzunca Alinin. Bu köyde onun gibisi yok. Benim böyle bir oğlum olsaydı, yemez içmez, yatar kalkar Allahıma dua ederdim. Bana böyle bir melek verdi diye. Öyle nankör analar gibi homur homur homurdanmazdım, köyün kocalarına sövmezdim. Oooh, arkam rahatladı. Ne de yumuşak eyer!"

Meryemce yolun kıyısına çekildi, Koca Halil karşısına gelinceye kadar durdu. Hışımla Koca Halile baktı. Koca Halil memnun, bıyık altından gülümser gibiydi. Meryemce buna içerledi. Atın başını tuttu, durdurdu.

"Çocuklar," diye seslendi, "ölünüzün hayrına beni bir daha şu ata bindirin."

Gene o iki delikanlı geldi. Gülümsüyorlardı.

"Şu kocayı gene eski yerine, beni de yerime. Ölürse ölsün, Uzun Alinin de kocamış atı."

Delikanlılar Koca Halili eyerden aldılar terkiye. Meryemceyi de yerden aldılar eyere oturttular.

Meryemce:

"Allah ne muradınız varsa versin," dedi. Sonra atın yularına asıldı, üzengiyi atın karnına karnına vurdu. Ölü gibi sallanarak yürüyen at azıcık canlandı.

Sonra sağ eliyle atın boynuna bir şaplak indirdi.

"Sana diyorum ki atım, kulağını aç da iyi dinle. İyi dinle ki sana bir iki söz söyleyim ki atım, ağzın açık kalsın. Açık kalsın da bir daha kapanmasın. Gözü yılan gözü gibi olanlar... Gözlerinden hıyanet akanlar, eşkıyalarla, adam öldürenlerle, kan içicilerle bir olanlar, Çukurovalı ağaların bir cıgarasını içip de köylüye kan kusturanlar, o günleri unuttular mı? Onu da İbrahimin üstüne atanlar? Atım, kulağını iyice aç da dinle. Bu yeşil ağı gözlüler... Atım, sen hiç ağı gördün mü, acı bir yeşile çalan ağı? Şu batasıca kocanın yılan gözleri gibi... Seni öldürmeye ahdetmiş ağı gözlü. Kemikleri değirmen taşı ağırlığında. Eti kalmamış, dişleri gibi dö-

külmüş ya... Bir de kaval çalar bu ağızlan. Kocamış beygir, tay olmuş da çocuklara karışmış. Bunu iyi duy, fıkara atım."

Köylü gittikçe hızlanıyordu. Yoldan çıkan tozlar bulutçasına göğe yayılıyordu. Tenekeler, gürültüler, boz topraklı koyağı dolduruyor, uzaktaki karşı kayalıkları buluyor, yankılanıyordu.

Şimdi göç, çoluğu çocuğu, atı eşeğiyle ormana doğru kaçıyordu. Yükler devriliyor, yükler doğrultuluyor. Olmazsa devrilen yükler sırtlanıyordu. Muhtar kara eşeğini tırısa kaldırmış, göçün önünde ilerliyor, arada bir dönüyor, "Ormana marş! Ormana marş!" diye bağırıyordu. "Marş ileri! İleri, marşşş!" İlkin toplu bir halde yürüyen göç, gittikçe uzuyordu. Uzuyor, yayılıyordu yol boyunca. Göçün bir ucu ormana yaklaşmış, öteki ucu da buralarda kalmıştı.

Delicesine bir yağmur yeli geldi. Soğuk, buz gibi. Tozu dumana kattı. Yolun üstünü, bir ipe dizilmiş boncuk gibi sıralanmış göçün üstünü örttü. Ortalığı bir karanlık kapladı, gece karanlığı gibi. Bir iki sıcak damla düştü toprağa, pat pat.

Meryemceyle Koca Halilin bindiği Küheylan ta gerilerde, göçün uzağında kalmıştı. Meryemce boyuna atı üzengiliyor, Küheylan aldırmıyordu. Azıcık, beş altı adımlık bir tırısa kalkıyor, sonra yavaşlıyordu. At yavaşlayınca, Meryemce de artık "atım sana diyorum" demiyor, kızgınlıktan taşıp köpürerek, doğrudan doğruya Koca Halile söv babam söv ediyordu.

Gök gürültüleri arttı. Uzakta, ta göğün derinliğinde gökler gürlüyordu. Gökyüzü kütür kütür ediyor, yankılanıyordu. Kayalıkların üstü ışıyordu. Şimşekler oradan oraya akıyordu.

At bir iki kere daha diz çöktü, sonra gene kalktı. Zamanında çok güçlü bir at olduğu belliydi. Meryemce boyuna üzengiliyor, Koca Halil elindeki sopayla boyuna atın sağrısına dürtüyordu.

Meryemce, toz duman içinde, göçün sonunun ilerde kararan ormana girdiğini gördü. Atını iyice mahmuzladı.

"Hıh, hıh! Senin de küheylanlığın batsın. İşte yazıda yabanda kaldık, yağmurda."

Arkasına döndü, ağlamsı, bozulmuş, yumuşak bir sesle:

"Kurban olduğum Halil Ağam, millet ormana girdi bile. Çadırlarını kurdular bile. Biz kaldık yağmurun altında. Bir de yağmur geliyor ki. Vay, vay vay! Vay amanın! Netsek neylesek dersin?"

Koca Halil de:

"Üzengile bacı. Üzengile. Yağmurda kalırsak ölürüz. Bir de geliyor ki..." diye onu kışkırtıyordu.

Elindeki sopasını var gücüyle Küheylanın karnına indirdi.

"Vur bacı!"

Kadın atın karnını delercesine, gerildi, ayaklarının topuğunu atın karnına indirdi. Bir daha, bir daha, bir daha indirdi. Koca Halil de durmadan dişini sık-

mış, değneğini vuruyordu. Küheylan tırısa kalktı. Sonra azıcık da hara kalktı. Düşmemek için Koca Halil Meryemceye, Meryemce de eyerin kaşına yapıştı. Bir zaman böyle gittiler. Küheylan duyulmamış sesler çıkararak soluyor, karnı durmadan inip kalkıyordu.

Bir fırtına koptu. Bir çilenti geldi geçti. Ardından bir şimşek çaktı. Her yer ışığa kesti. Ardından da bir gök gürledi. Göğün her bir yanı çatırdadı. Bu çatırtı arasında Küheylan bir kapaklandı. Hemen kalktı, bir daha kapaklandı. Kalktı, kapaklandı. Sonunda tepesinin üstüne gitti, bir daha da kalkamadı.

Meryemce attan yolun kıyısına, bir devedikeninin üstüne düşmüştü. Eline ayaklarına, sırtına devedikenleri batmıştı.

Koca Halil, ötede inleyerek: "Uy belim, uy," diye bağırıyordu. "Ümmeti Muhammet, can kurtaran yok mu?"

Bir sürü çabalamadan sonra Meryemce ayağa kalktı, ata doğru koştu, atın soluk aldığını duyunca:

"Allah," dedi, "büyük Allah, sen çok büyüksün."

Koca Halil düştüğü yerden kalkamadan daha bağırıyordu. Bir şeyler söylüyor, söylüyor, sonra en acıklı sesiyle: "Can kurtaran..." diye bağırıyordu.

Meryemce atın başını kucakladı.

"Çok şükür ölmedin ya," dedi. "Çok şükür! Seni veren Allaha kurban olurum. Seni verene de..."

Atın başını bir zaman okşadı, sonra döndü yerde debelenen, inleyen, bağırıp çağıran Koca Halile baktı.

"Ata hiçbir şey olmamış," dedi kendi kendine.

Sonra bir sağanak geldi. Gökten sel nasıl inerse öyle indi. Bu sağanak epeyce sürdü. Sonra geçti gitti.

Sağanak geçince, Koca Halil yattığı yerden kalktı:

"Bunlar nasıl adamlar?" dedi. "Zamane insanı bir çeşit olmuş. Şu iki koca, dağın yüzünde konur da ormana kaçılır mı?"

Meryemce karşılık vermedi. Atın başının yanına oturmuş, iki elini yüzüne almış, çenesi biribirine vuruyor, tir tir titriyordu.

Koca Halil de geldi onun yanına oturdu. O da cıbıldak suya batmıştı. Ayaz bir yel esiyor, insanın ta iliğine işliyordu. O da Meryemce gibi tir tir titriyor, başı, dalındaki yaprak gibi sallanıyordu.

"Hiç canını sıkma bacı, hiç. At yağmurdan korktu da yere attı kendini. Soylu atlar böyle olur. Bilir tehlikenin geldiği yeri. Şu yağmur bulutları iyice gökyüzünden silinsin, at da hemencecik kalkıverir. Yağmurdan korkuyor o."

Meryemce gene karşılık vermedi. Usulca da ona ardını döndü. Bu, Koca Halilin içine zehir gibi işledi.

"Hatun bacım Meryemce, hiç içine küşüm getirme. Bu soylu atlar... Bu atı İbrahim, Urfadan getiren birinden hırsızladıydı. Onun için bilirim ki, bu at soyludur. Sahibinin cebinde fermanı da vardı. İbrahim diyordu ki o zaman bana, şu fermanı da hırsızlayabilseydim, diyordu, bu atı götürür de Mercimek harasına bin liraya aygır deyi satarım. Uğraştık uğraştık da fermanı hırsızlayamadıktı. İbrahim istedi de, şu dünyada, yalnız bir şeyi hırsızlayamadı, o da atın fermanını."

Meryemce iyice kızmıştı. Nerdeyse patladı patlayacak.

"İbrahim gibi var mıydı. Seni almak için, hatun bacım, bir koca Çukurovanın pamuğunu hırsızladık da Mısırlı çiftliğine doldurduktu. Çiftçibaşı onu gözlerinden öptüydü."

Meryemce hışımla ona döndü. Gözlerini belertti. Sonra ağır ağır arkasını iyice döndü. Koca Halilin de sözü ağzında kaldı. Düğme gibi küçücük gözleri acı bir pırıltı içinde yanıyordu. Konuşurken titremesi durmuştu. Sonra gene başladı titremeye.

Bulutlar güneye doğru akıyordu. Kuzey yanı açılmıştı göğün. Ufukta, dağlar boyunca, aka çalan bir mavi yol açılmıştı. Yol gittikçe de büyüyordu. Gökyüzü açıldıkça ayaz da çoğalıyor, keskinleşiyordu.

At yandaki kuru bir ota ağzını uzattı, otu kopardı. Ağır ağır çiğnemeye başladı. Sonra çenesi birden durdu. Başı az daha yere eğildi. Altdudağıyla toprak arasında dört parmaklık bir yer kaldı.

Gün yıkılmış gitmiş, gökyüzü açılmış, masmavi besberrak kesilmiş, acı, donduran bir poyraz hızlanmıştı. Meryemce oturduğu yere büzülmüş, bir topak kalmıştı. Koca Halil de öyle.

Koca Halil, epeyden beri Meryemceye bir şeyler söylüyor, bir şeyler soruyor, karşılık alamıyordu. Yalvarıyor yakarıyor, taşta ses var, Meryemcede yok.

Meryemce gözünü atın gittikçe sönükleşen, yumulan gözüne dikmiş, tertemiz, iyi adam, yumuşacık, kız gibi utangaç kocasını düşünüyor, bu atın evlerine ilk geldiği günü gözünün önüne getiriyordu. Hiç kimseye sezdirmeden, bu atın karşılığı olarak Koca Halile, anasının dokuması nakışlı kilimi vermişlerdi.

İçinden: "Vay," dedi, "vay günler. Vaay! Şu koca domuz da babayiğidi bir zamanlar..."

Sonra Koca Halil ayağa kalktı. Eli ayağı buz gibi olmuş, apak kesilmişti.

"Bacım," dedi Meryemceye doğru eğilip, "sırma saçlı da, ceren gözlü güzel bacım. Haydi kalk da yola düşüp gidelim. Burada buyar ölürüz sonra. Kalk yürü."

Sesi yumuşak, tatlı, acımaklı, okşar gibiydi.

Meryemce başını bile kaldırmadı. Orada, öyle bir toprak kımıldamadan durdu.

"İnad etme. Bu poyraz, yaman poyraz. Bu esen belalı yel, ta Urumdan gelir. Buyduruverir alimallah. Haydi kalk. Kalk da gidelim. Koltuğuna girerim daha da olmazsa. Burda kalırsan sırtlanlar gelir yer seni. Gün batarsa dünya buz olur."

Koca Halil edemedi, karşısına geçti çömeldi, diller dökmeye başladı. Bin dereden su getirdi. Meryemce kaşını bile kaldırmadı. Çamur toprağa oturmuş, ellerini koltuğunun altına sokmuş titriyordu.

En sonunda Koca Halil kızdı:

"Ben ne yapayım, sen Gök Hacının kızısın. Siz inatçı bir soysunuz. Çare yok. Ben burada kalıp buymadansa, varıp gitmeliyim."

Meryemcenin omuzundan tuttu.

"Sana diyorum, gül bacım. Haydi gidelim. Kalınca ne olur bu atın başında? Kaldıramazsın ki... Yürü haydi."

Meryemce kıpırdamadı bile.

Koca Halil:

"Allah sizin inatçı belanızı versin Gök Hacı soyu. Allah bin belanızı..."

Çabuk çabuk uzaklaştı. Meryemce ağır ağır üşümüş, uyuşmuş başını kaldırdı ardından bir zaman baktı. Her bir yanı tir tir ediyordu. Zorlan çenesini kımıldatıp bir şeyler mırıldandı. Başı göğsüne düştü. Gittikçe büzüldü. Dizlerini göğsüne iyice yerleştirdi. Ayağını altına çekti. Alnını dizinin üstüne koydu, ellerini de kasığına soktu, bir topak oldu.

Birkaç kilometre giden Koca Halil, edemedi, geri döndü. Geldi Meryemceyi iki omuzundan tuttu, var gücüyle sarstı, ağlamaklı:

"Bacım," dedi, "hatun da bacım, ceren gözlü de, sırma da saçlım, hatunların hatunu bacım haydi kalk da gidelim. Bu beygire hiçbir şey olmaz. Hiç mi hiç bir şey olmaz. Burda kalırsan ölürsün, vallaha da billaha da ölürsün. Bak öteden kar da geliyor."

Söyledi, söyledi, yalvardı olmadı. Omuzlarını bıraktı, bir zaman başında hınçla durdu bekledi. Sonra var gücüyle böğrüne bir tekme savurdu.

"Geber! Geber, batasıca! Kal da geber! Bana ne!"

Hınçla öfkeyle yürüdü.

"İnşallah az sonra burada, kocamış beygirin yanında buymuş ölünü bulurlar."

Killi, yağmur yemiş toprak, sakız gibi ayaklarına yapışıyordu. "Çabuk yürümeli, çabuk yürümeli de şu ocağı batasıcayı ölmekten kurtarmalı."

Sırtındakiler de öyle ağırlaşmıştı ki...

Uzun uzun yürüdü. Sonra kesildi. Yolun kıyısındaki ıslanmış bir otun üstüne oturdu. Ellerinin kanı tüm çekilmişti. Döndü Meryemceden yana baktı. Meryemceyle at çukurda kalmışlar, gözükmüyorlardı.

"Vay ocağın bata avrat, vay," dedi öfkeyle. "Böyle de iş olur mu? Adam böyle dağda kalır, inadından ölür mü? Ben nedeyim şimdi, ben! Geri dönemem. Ölse de dönemem. Hem dönsem kaç para eder. Gelmez ki!"

Yeniden, zorla ayağa kalktı. Yaygın yaygın, durarak ormana doğru yürüdü. Uzaktan, ormandan bir horoz sesi geldi. Bir eşek anırdı. Biri ta uzaklara bağırıyordu. Bağırıyor, kesmiyordu.

"Vay ocağın bata, vay!" dedi kendi kendine. "Vay ocağın bata. Kan kusturdu avrat bana. Azıcık beygirine bindik diye. Gök Hacının kızından da hayır çıkar mı? Buysun da ölsün koca domuz. Dünyaya direk mi çakacak? Aliye yük olmaktan kurtulur."

Ormanın kıyısına yaklaştığında gün batıyordu. Yerdeki yağmur gölcüklerinin üstü allaşmıştı azıcık. Ormanın içinden gürültü, gülüşmeler, küfürler geliyordu. Bir kadının nen çalan sesi de geldi kulağına. İçine ılık ılık bir şeyler damladı. Bir sevinç, bir uyanma. Kendine geldi. Orman ıslak ıslak koktu. Belki otuz yıldır Çukurovaya inerdi. Otuz kırk yıldır da bu kokuları, buraya gelince burnu alırdı. Her yerin bir kokusu vardı. Gece olsun, kapkaranlık, göz gözü görmez bir gece olsun, Koca Halili bir yerlerden geçirsinler, orasının neresi olduğunu söyleyiverirdi. Burası Çiğilcepınarı, burası Kırksuyun birinci geçidi, burası Akkalenin altındaki yol, burası Savrunun üstü, burası Dikirlinin altı, derdi. Gözlerini kapatırlar, ayaklarıyla yordamlayarak bilemesin diye eşeğe bindirirler, dolaşık yollardan köyü ev ev gezdirirler, Koca Halil burnuyla bulur, burası Gökoğlanın evi, burası Muhtarın ambarı, burası Öksüz Duranın samanlığı derdi.

Otuz kırk yıldır bu yolu koku koku bilirdi. Ormanı koklarken:

"Vay ocağınız bata vay," dedi, "yakmışlar da kül etmişler bu güzelim ormanı. Yarıdan çoğunu yakmışlar. Vay ocağınız bata, ne istersiniz Allahın dağındaki ormandan? Ne istersiniz de batırırsınız? Sizden su istemez, ekmek istemez. Üstelik de tatlı tatlı kokar. Kurdun kuşun, garip yolcunun da sıtarası. Bizim gavurcuklar da birer ateş yakmışlar. Bir de kızınırlar ki..."

Her bir yanı buza kesmiş, uyuşmuştu. Ayaklarını sürükleyerek, sürünerek yürüyordu. Birden aklına gene Meryemce Karı geldi. "Koca herif avradı dağın yüzünde kodu da, ölümüne sebep oldu derler. Münafık derler. Vay ocağınız bata vay. Ben nişleyim ki şimdi?"

Bağırmaya başladı.:

"Can kurtaran yok mu? Adam ölüyor, can kurtaran... Din İslaaaam!..."

Kendini yere attı. Tavşan öldüye vurdu. Gençliğinin alışkanlığıydı. Bir hırsızlıkta yakalandı mıydı, baktı ki hesapsız dayak yiyecek, ilk sopada kendini yere atar cansız kesilirdi. Çok kere böylece paçayı kurtarmıştı.

Köylüde bir telaş, bir kaynaşma. Sesin geldiği yana bir koşuşma.

İlkönce Osmanca yetişti, eğildi baktı ki Koca Halilin sesi soluğu kesilmiş.

"Vay kocacık vay," dedi. Başında öyle durdu kaldı. Sonra da öteki köylüler geldiler. Sonra da Muhtar geldi. Köylüler, insan ölü karşısında nasıl sessiz olursa öyleydiler. Sessiz, kederli.

Muhtar gelir gelmez bir kahkaha attı:

"Bir eşek, bir yolda giderken, o yolda bir kere çamura batsa, ve de bir daha o yoldan gitmez. Ve de siz insansınız, estağfurullah eşek değilsiniz. Ve de haşa huzurdan. Ve de böyle olduğu halde, ve de her birinizin önünde Koca Halil yüz kere tavşan öldüye vurduğu halde, siz gene onu öldü sanırsınız. Ve de insanoğlu hayvanattan daha akılsızdır. Hayvanat yılın bir ayında kırışır. Ve de döllenir. Siz benim iki ayağımı bir çarığa soktunuz. Ve de düz ova, ve de susuz tarlada pamuk toplayamayız dediniz. Ve de meretinizi elinize almışsınız. O sebepten, sevgili vetandaşlarım, işte ol sebepten, asil kanlı, mücevher yürek sevgili köylülerim, insanoğlu hayvanattan daha alçaktır. Akılsızdır."

Hızla, ayaklarını sert sert yere vurarak upuzun yatan, soluk bile almayan Koca Halilin yanına vardı. Eğildi, omuzlarından tuttu, hızla kaldırdı. O kaldırır kaldırmaz da Koca Halil gözlerini açtı, şaşkın şaşkın, yanına, yöresine, tanımıyormuşçasına köylünün yüzüne bir zaman baktı. Sonra gözlerini kırpıştırarak usul usul, iyice açtı. Hasta, ölümden yeni kurtulmuş bir adamın sesiyle ağır ağır:

"Müslümanlar..." Durdu, başını yere sarkıttı. Sonra bacakları büküldü, yere oturuverdi. Muhtar omuzlarından tutup geri kaldırdı.

Koca Halil, başını yeniden ağır ağır kaldırdı.

"Yetişin Müslümanlar," dedi. "Ocağınıza düştüm. Yetişin. Meryemce Karı buyuyor. Yolda kaldı. Atın yanında. Ya buydu, ya buyacak." Sesini yükseltti: "Yetişin Müslümanlar!" diye bağırdı.

Sonra gene dizleri büküldü. Yere yığılacakken, Muhtar omuzlarından iki eliyle sıkıca kavradı.

"Dur gayrı," dedi. "Anlaşıldı."

Kalabalık, başta Taşbaşla Osmanca yola atıldı. Geldikleri yöne doğru hiç ses çıkarmadan koşuyorlardı.

Alinin karısı dövünmeye başladı:

"Anası buyar ölür de, kendi sığır ardında. Atı düşer ölür de..."

Hem dövünüyor, söyleniyor, hem de kalabalığın içinde düşüp kalka kalka koşuyordu. İki çocuğu da ardına düşmüştü. Çocukları gözü görmüyordu.

Muhtar, ormanın kıyısında Koca Halille beraber kalınca:

"Bana bak Koca," dedi, "Herkes yutar senin o oyunlarını amma..."

Koca Halil:

"Vallaha Muhtar Ağa, buydum. Sağ olun, canımı kurtardınız. Ben de senin bu iyiliğini unutursam..."

Yeşil, küçücük, ak kaşlarının altında bir düğme kalmış gözleri cam gibiydi.

Muhtar:

"Meryemceyi öldürdün. Atını da... Sonra da geldin buraya, tavşan öldüye vurdun. Niye öldürdün avradı Koca?"

Koca Halil ağır ağır gözlerini yumdu, çocukçasına:

"Vallaha ben öldürmedim Ağaların ağası," dedi.

Muhtar:

"Terkisine bindin diye avrat sana alkış etti. Sen de atın üstünden yere yuvarlayıverdin. O da ölüverdi. Ve de sen benim elimden kurtulamazsın. Ve de adalet yerini bulacaktır, Koca Halilce! Ve de köylüyü başına toplayıp, benim rüşvetçiliğimi sen ilan edersin."

Koca Halil hemen yere çöktü, Muhtarın ayaklarına kapandı.

"Kulun kurbanın olam Muhtar Efendi, senin babanla içtiğimiz su ayrı gitmezdi. Çukurun atlarını hep beraber hırsızlardık. Ve de baban elini ılıktan soğuğa vurmazdı. Tüm atların bukağılarını ben kırardım. Kulun kurbanın olayım, babayın ölüsünün hatırı için... Gel dedim geberesice Meryemceye, donarsın dedim, gelmedi."

Muhtar, hızla ayağını ellerinden çekti, koşarcasına oradan ayrıldı.

"Ve de seni mahpushane mahpushane süründürmezsem, ve de sakalını candarmalara teker teker yoldurmazsam Çukura inince... Bekçiii!"

Büyük bir ağacın ardından çıkan bekçi:

"Buyur Ağam," diye seslendi.

"Çabuk yetiş! Mustuk oğlu, Anakızdan doğma 1300 doğumlu Halil Taşyürek, Gök Hacının kızı Anşadan doğma 1302 doğumlu Meryem Uzuncayı katleylemiştir. Tevkifini emreyliyorum. Ve de ellerini arkasına bağlayıp, tevkif edeceksiniz. Önümüzdeki ilk karakola alatı carihasıyla tesellüm edeceksiniz. Ve de tarafımızdan bu emir onaylanmıştır."

"Kulun kurbanın olayım. Babayın kemikleri mezarında dört oynar kederinden... Benim elimi bağlarsan."

"Daha duruyor musun? Bağla şunun ellerini. Ve de sıkıca."

Bekçi, Koca Halili tuttu, cebinden çıkardığı bir iple elini arkasına bağladı. Önüne kattı, Muhtarın alaçığının kapısına getirdi. Sağlam bir at yularıyla da ocağın başındaki bir ağaca onu sıkı sıkıya sardı.

Muhtar öfke içinde bir gidip, bir geliyor, ocağın yanında elleri arkasına bağlı, dizüstü çöküp oturmuş Koca Halile başını kaldırıp da bakmıyordu.

Muhtar yanına yaklaştıkça, Koca Halil başını kaldırıyor:

"Aaah!" diyordu. "Aaaah eski günler, aah! Koca Halilin Koca Halil olduğu günler! Kurtlar kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş. Vay kocalık vay, evin yıkılsın. Hay kahpe felek hay, çarkın kırılsın."

Muhtar duyuyor, duymamışçılıktan geliyordu. Kasabadaki, çiftlik sahibi Cemal Koşak Bey de öyle yapardı. Irgatların parasını vermediğinde, kulağının dibinde ırgatlar ona ana avrat ne kadar söverlerse sövsünler aldırmaz, "İnsan kısmı eğer bu dünyada yaşayacaksa geniş olmalı. Onlar ha sövsünler, de sövsünler, varıp da bizim avrada değecek değil ya, bizim avradın haberi bile olmaz," derdi. Doğru dosdoğruca bir laf!

Kalabalık uzaktan, çukurda yan yatmış atla bir topak olmuş Meryemcenin karartısını görünce olduğu yerde durdu, bekledi. Kimseden de çıt çıkmadı. Neden sonra Taşbaş:

"Amanın uşaklar, ne donmuş bakıyorsunuz öyle? Ya karı daha sağsa..."

Kalakalmış kalabalık birden Meryemceye doğru fırladı.

Osmanca vardı iki eliyle onu kavradı. Şöyle bir yokladı.

"Sağ," dedi. "Soluk alıyor amma, donmuş. Çabuk çabuk bir ateş yakın."

Gerilerden gelen gelin kaynanasının üstüne atıldı:

"Anam," dedi, "fıkara anam, neler geldi başına?"

Sonra ata döndü, baktı ki at da sağ.

"Allahım, sen büyüksün," dedi. "Çok şükür büyüklüğüne."

Osmanca:

"Amanın çocuklar, ateş yanıncaya kadar ellerini, ayaklarını avuçlarınızın içine alıp puflayın. Sırtını da okşalayın."

Gelin, daha birkaç kişi, ellerini, ayaklarını, yüzünü ellerinin arasına aldılar, puflamaya başladılar. Meryemce bir zaman sonra sıcak insan soluğunu, insan etinin sıcağını teninde duyunca ağır ağır kendine gelmeye başladı. Gözlerini usulcacık araladı. İçinden: "Kurban olayım size. Kurban olayım can otları. Can vericiler. İmdadıma ne de çabuk ulaştınız. Can otları."

Derken, oracıktan çalı çırpı toplayanlar, yolun içinde Meryemcenin önüne bir ateş yaktılar.

Osmanca:

"Yumuşak ot bulup ateşte azıcık kurutun," diye emretti. "Kurutun da şu ateşin yanına serin."

Ot buldular, uzaktan ateşe tuttular. Islaklığı gitti. Ateşin yanına serdiler. Meryemceyi de kaldırdılar üstüne yatırdılar. Ateşin yalımları Meryemcenin üstüne üstüne sünüyordu. Az sonra Meryemce doğruldu. Yanındaki kalabalığa sevgiyle baktı. Gözünü teker teker hepsinin üstünde dolaştırdı. Hepsine sevgi dağıttı. Bir ara gelinini gördü.

Usulca:

"Güzel kızım da gelmiş," dedi. "Kızım ata baktın mı? Sağ mı?"

Gelin ileri geldi:

"Sen canını sıkma, sağ. O iyi olur. Şimdi ona da bir ateş yakarız."

Bu sözü duyan birkaç kişi çalı çırpı toplamaya dağıldı. Az sonra Küheylanın dört bir yanına, fırdolayı ateşler yakılmıştı.

Taşbaş:

"Meryemce teyze, kalkabilir misin? Kalk da köye gidelim."

Meryemce dudakları titreyerek:

"O nerede? O sütümü haram ettiğim?" diye sordu.

Gelin:

"Onu Muhtar sığırlara saldı. Daha da gelmedi."

Meryemce:

"Gelsin, ak sütüm, şu memeciklerimden emzirdiğim ak sütüm ona zehir olsun. Gelsin de şu hallerimi görsün. O gelmeyince ben buradan bir adım bile atmam. Öldürseler, kesseler kıpırdamam yerimden."

Taşbaş:

"Sen kıpırdamazsan ben seni kıpırdatırım," dedi gülerek. Sırtlamak istedi. Meryemce çırpındı, çığlığı bastı. Bir de boşandı, durmuyor ki dursun.

Taşbaş suçlu suçlu:

"Yok anam yok. Seni götürmem. Kal burada oğlun gelene dek. Seni kimse sırtına bindirmek hevesinde değil."

Meryemce usul usul durmadan ağlıyordu.

Gelin de, öteki kadınlar da yalvardılar, oradakilerin çoğu da, kadın erkek yalvardı. Meryemce Nuh dedi de Peygamber demedi.

Elif çocuklarına:

"Yavrularım, gelin gelin," dedi. "Ebenize yalvarın da köye götürelim. Sizden alır."

Torunlar da yalvardılar. Önünde ağladılar. Meryemce onların saçlarını okşadı ama, başıyla da olmaz dedi.

Taşbaş:

"Ben gidiyorum, donacağım. Karanlık basıyor. Allah belasını versin böyle kocakarıların." Arkasını döndü. "Ben üşüyorum. Üşümekten ölüyorum."

Soğuk, buz gibi bir ay doğmuştu. Poyraz esiyor, gittikçe de hızlanıyordu.

Kalabalık birer ikişer köye dönmeye başladı. Az sonra Meryemceyle yan yatmış atın yanında gelinle torunları, bir de Veli kaldı. Veli sönen ateşe boyuna kenger taşıyor, ateşi bekliyordu. Gelinle torunlar Meryemcenin karşısına oturmuşlar, somurtup düşünüyorlardı.

Veli yolun içine bir adam boyunca kenger yığdı.

"Sabaha kadar kalsak da bize yeter," dedi, geldi gelinin yanına, Meryemcenin karşısına oturdu. Yorulmuştu. Dizlerini dikti, başını dizlerinin üstüne koydu. Ay neredeyse batacaktı. Buz gibiydi. Tekmil soğuklar aydan sel gibi aşağıya iniyora benziyordu. Önü yanıyor, ardı buyuyordu.

Yoldan, ayın inmekte olduğu yandan, bir ses geldi. Veli kulak kabarttı. Bu Alinin sesiydi. Başını kaldırdı. Elini uzattı. Meryemcenin elini tuttu.

"Meryemce Hala, halamoğlu geliyor," dedi sevinerek.

Öteki karşılık vermedi. Şaşkındı.

Veli:

"Gel Ali! Gel Ali, korkma! Hiçbir şey yok. Gel, burdayız," diye bağırdı. Ali sustu.

Yaklaşıp, karartısı ortaya çıkınca Veli onu karşıladı.

"Anan iyi ya kardaş, atın işi bitik. Anan inat ediyor. Çocuklar da aç, Elif bacım da kendini yedi bitirdi. Al sırtına da köye götür ananı. Canını sıkma."

Ali önce atın yanına geldi, eğildi gözlerine baktı. Sonra da anasına döndü, kırık bir sesle:

"Nasıl oldun ana?" diye sordu.

Meryemce kımıldamadı bile.

Ali yanına, otların üstüne diz çöktü:

"İyi misin?" dedi.

Meryemcenin sağ eli başına gitti. O kadar.

"Geçmiş olsun anam, ne yapayım, sığıra saldı beni."

Meryemce ağzını açmadı.

Ali baktı ki anası ağzını açmıyor, içinden, "Bunun da huyu kurusun," dedi. "Ben ne yaptım ki ona?"

Bağırırcasına:

"Ben ne yaptım ki sana?"

Sırtını döndü.

"Veli, sırtıma bindir anamı," dedi.

Veli, Meryemceyi Alinin sırtına bindirdi. Ali yorgun, zorlayarak ayağa kalktı.

"Haydi çocuklar, haydi kız, siz de düşün önüme. Veli sen de burada kal. Sana çorba getiririm."

Oradan epey uzaklaştıktan sonra:

"Ne yüzünü eğersin bana anam? Ben ne yaptım ki sana!" diye özür diledi.

Ali yol boyunca, ormana varıncaya kadar anasına yalvardı. Suçunu sordu, anası bir söze varmadı. İyice, yürekten küstüğü anlaşılıyordu.

Tan ışımadan çok önce millet bir gürültü patırtıyla uyandı. Ormanın içi dumandan görünmüyordu. Her evin önünde koskocaman bir ateş sabaha kadar yanmıştı. Duman, ormana sis gibi çökmüştü.

Herkes hazırlıktaydı. Kimi eşeğini, kimi atını yüklüyordu. Kimi de öteberisini kendi yükleniyordu.

Bu sırada atının başında sabahlamış, yüzü kararmış Ali ormana girdi. Onu görenler başına biriktiler.

Osmanca:

"Nasıl oldu hayvan?" diye sordu.

Ali:

"Ne yiyor, ne içiyor, öyle duruyor," diye kederli, gamlı karşılık verdi. İçi yanıyordu.

"İstiyorum ki, şu ornana getireyim hayvanı. Taşbaşoğlu, bana yardım etsene."

Taşbaş, yanına yönüne bakındı. Gözleriyle:

"Haydi sen, sen... Durmuş sen de. Haydi yürüyün. Çabuk olun, göç yola düşmeden..."

Başlarında Taşbaş, Osmanca, delikanlılar atın olduğu yere koştular. Onları görünce, kocaman bir ateşin başında kızınan Kara Veli sevinçle ayağa kalktı:

"Bir tutam ot yedi," diye bağırdı. "Şimdi önüne saman yığdım."

Atın başı tüm samana gömülmüştü.

Osmanca:

"Bre ulan, fıkaranın başını gömmüşsün. Soluk moluk alamaz olmuş." Vardı, çabucak atın başının etrafındaki samanları dağıttı.

"Ölmediğine şükür," diye gülümsedi.

Delikanlılara döndü:

"Durmuş, sen güçlüsün. Mıstık, sen de. Sen başa, sen de kuyruğa, biz de sağdan soldan yardım ederiz."

At çamura batmıştı. Boynu zayıf, upuzundu. Rengi eskiden demirkır olmalıydı. Şimdi, kirli bir akın üstünde büyücek, kırmızıya, kirli bir kahverengiye çalan benekler vardı. Yer yer de omuzunun, sağrısının, dizlerinin üstündeki tüyleri dökülmüştü. Kuyruğu da kısacık kalmış, üstündeki kıllar dökülmüş, seyrelmişti. Yelesi yoktu. Yarı kırpılmış, yarı dökülmüş. Kulakları kırmızı et kalmıştı. Gözleri sapsarıydı. Kirpikleri çapak içinde. Hasta, dünyadan umudunu kesmiş bir adamın son, kederli bakışlarıyla, aldırışsız dört bir yanına bakınır gibiydi.

"Haydi, hep birden, bir ki, bir ki," diye bağırdı Osmanca. "Haydi, hooooop! Haydi, hoop!"

Atı ayağa kaldırdılar. Bacakları titriyordu ama gene de toprağa sıkıca bastı.

"Haydi, sıkı tutun, yürüyün!"

Küheylana sıkıca sarıldılar, yürümeye başladılar. Atın ayakları biribirine dolanıyor, diz çökecek oluyor, yalpalıyor, bırakmıyorlar, sürüklüyorlardı.

Osmanca:

"Hay bre Küheylan, bu hallerini de mi görecektim senin! Dünya bu. Hem de bu kahpece dünya. Aklında mı Ali, bu Küheylan yeni geldiğinde tavşan tuttuyduk koca koca onunla. Yel gibi uçuyordu Küheylan. Aklında mı Ali o günler?"

Ali başını kederli kederli salladı. Osmancanın o günleri angılaması, onu azıcık sevindirmişti.

Taşbaş çoktandır susuyordu. Herkes de susmuştu. Birden sesini yükseltti:

"Hiç küşüm çekmeyin, koca at ölmez. Küheylan ölmez," dedi.

Gülüştüler. Alinin yüreğinden kan gitti.

Gün bir adam boyu yükselmişti. Küheylanı ormana getirdiler. Alinin konduğu ağacın altına, Meryemcenin tam önüne, ateşin yanına yatırdılar.

Koca Halil uzakta durmuş bir ata, bir Aliye yüzünü buruşturarak acıyla, sonra sevgiyle bakıyordu. Gözleri Meryemcenin gözleriyle karşılaşınca da kırpıştırarak öteye çeviriyordu.

Meryemce ormana getirilince, Koca Halil ayağa kalkmış, Muhtara:

"Aç şunu, köpek," demişti. "Aç şunu itin oğlu. Aç şu elimi. Aşağı inersem, Başkana gidersem, bu kocamış halimle ellerimi bağladı, sırtıma bindi, sakalıma tükürdü dersem, sen de enseyin kökünü görür de bir daha muhtarlık göremezsin. O muhtarlığı senin, mezarından hortlayasıca baban yapardı. Köpek, it dölü. Azılı. Tu sana. Gözleriyin içine tu. Avradını eşeğin tepelediği köpeğin oğlu. İmansız, dinsiz. Aç ellerimi..."

Muhtar kulaklarını kapamış, hızla oradan uzaklaşmış, bekçiye de şunun ellerini aç işaretini vermişti. Koca Halil, kolları açılıp da bırakılınca, sesini sonuna kadar yükseltmiş, Muhtara, babasına, avratlarına ağzına geleni söylemişti. Söylediklerini köpek yemezdi köpeğe atsan ama Muhtar yutuyordu. Suçluydu. Köylü yatmış uyumuş, ama Koca Halilin sesi sövmeleri durmamıştı. Köylüden de kimse, "sus bre Koca Halil Emmi, ayıptır yahu, bir koca köyün Muhtarıdır. Seni suçlu sanmış da ellerini bağlamış," dememişti. Koca Halilin sövmeleri herkesin hoşuna gidiyordu. En sonunda Muhtarın akrabalarından bir delikanlı gece yarısına doğru başını kaldırmış Koca Halile susmasını söylemişti. Koca Halil de çok ileri gittiğini anlamış, bu kadar nasıl ileri gittiğine şaşarak, hemencecik sesini kesivermişti.

Bir anda, avrat uşak, çoluk çocuk, tüm köylü atın başına birikti. Kimseden çıt çıkmıyordu. Herkes hasta atın karşısında saygıyla duruyordu. Sanki karşılarındaki bir insan ölüsü, bir evliya ölüsüydü.

Koca Halil, kimseye çaktırmadan Alinin yanına yaklaştı, sağ elinin serçeparmağından tuttu, aşağıdan yukarıya sıvazladı. Küçücük, yaşarmış gözlerini ona dikti, usulcana:

"Alim," dedi, "yiğidim, benden bilme. Çok ihtiyardı o ocağı batasıca. Ben ne bilirdim. Gene de kusuruma kalma."

Ali onun yüzüne eğildi, sevgiyle gülümsedi. Koca Halilin boğazına bir şeyler tıkandı. Dokunsan boşanacaktı. Oradan ayrıldı. İçinden: "İşte," dedi, "rahmetli babası, rahmetli İbrahim de böyle iyiydi. Ne yapsan üstüne alınırdı. Benim için öl desem ölürdü. Nerde öyle candan yoldaş şimdi! Hey gidi hey! Çarkın kırılsın felek. Ocacığın batsın da, sönsün de bir daha yanmasın."

Kalabalığın ötesinde, bir ağacın altına çömelmiş, belini ağaca dayamış, gözlerinden siyim siyim yaş geliyordu.

Birden aklına geldi.

"Allahım," dedi, "senin de aklın hiçbir şeye ermiyor." Sonra: "Tövbe, tövbe. Günaha girdim, tövbe tövbe!" dedi. "Ya gözünü sevdiğim Allahım, aklın erse şu Uzunca Alinin fıkara atını öldürür de baş belası anasını Gök Hacının kızı Meryemceyi kor muydun? Tövbe, tövbe! Tövbe günahıma, Allahım. Ters işlerin var senin."

Bir gürültü duydu, başını çevirdi. Muhtarı gördü. Bağırarak kalabalığı yarıyor, içeri giriyordu. Atı görünce o da durakladı. Sesini indirdi. Eğildi, atın gözlerine baktı. Başını o yana bu yana çevirerek, "cık cık" yaptı. Sağına soluna, kalabalığın içine göz gezdirdi.

"Yemen Ağa nerede? Burada yok mu?"

Kalabalığın içinden ince, kız gibi bir ses geldi.

"Burdayımdır, Muhtar Beg."

"Ata baktın mı? Ve de bu at yaşar dedin mi?"

Yemen Ağa:

"Bakmamışım gurban."

"Gel bak. Ve de söyle. Bu at ölür mü yaşar mı?"

Yemen Ağa geldi, uzun uzun atı muayene etti. Gözlerini attan ayırmadan:

"Bu beygirdeji ölmüş yakinmiş. Yazıkmiş, bu at halis Arapmış. Küheylandır. Yazıkmiş."

Hem başını sallıyor, hem de atın boynunu sıvazlıyordu.

Muhtar:

"Bakın, Yemen Ağa ne dedi? Yaşamaz, dedi. Yemen Ağa dedikten sonra yaşamaz. Ve de böyle hasta değil, ayakta ata ölecek desin, yaşamaz. Ve de bu işi iyi bilir. Haydin yola düşelim. Gecikirsek, tarlaları öteki köylüler kaparlar. Ve de mesuliyet kabul etmem o zaman. Haydi çabuk."

Kalabalığı yeniden yardı, dışarı çıktı. Ormanın dışına doğru yollandı. Atın dört bir yanını sarmış kalabalık kıpırdamıyordu. Muhtar uzakta durdu, bir zaman kalabalığa baktı. Sonra bekçiye:

"Var şunlara söyle de yola düşsünler," diye emir verdi.

Bekçi kalabalığa zorlu bir tellal çağırdı.

"Duyduk duymadık demeyin," diye başladı.

Köylü ağır ağır yollandı. Çok az kimse kaldı atın başında.

Muhtar, yanına gelen bekçiye sordu:

"Kim ordakiler?"

Bekçi:

"Uzun Ali atı koyup da gelmiyor. Dayısı oğlu Veli de ona yalvarıyor. Koca Halil de belini ağaca vermiş, gözlerini ata dikmiş öyle duruyor. Taşbaş da Aliye gidelim, diyor. Yemen Ağa Aliye yemin ediyor, bu at ölür diye."

Muhtar atın yanına döndü:

"Ali! Uzun Ali!" diye bağırdı. "Bu at bugün ölmezse, yarın ölür. Kes atı, yüz de yola düş! Sürüden ayrılanı kurt kapar, demişler. Seni affeyledim. Bozma düzenini köyün, bir ölümcül at için. Kalma burada."

Kalma burada dedikçe, Alinin inadına kalacağını biliyordu. Aliyi daha da kızdırmak için, öteki Koca Halile döndü:

"Sümsük Koca," diye bağırdı. "Sen de haydi düş yola!"

Onun da aksini yapacağını biliyordu. Koca Halil de kalsın istiyordu.

"Canını iyi kurtardın. Haydi, haydi. Yemen Ağa, sen de yürü. Çocukların şimdiye kadar Çukurovayı tuttular..."

Koca Halil:

"Senin ananı avradını, soyunu sopunu, sülaleni, mezardaki Hıdır Kahyanın kemiklerini..." diye yere tükürdü. "Şu senin inadına, burada, Aliylen kalır gitmezdim ama, şu Meryemcenin suratına bakacak gücüm yok. Ananı avradını, Hıdır Kahyanın ümüğünü..."

Yemen Ağa toparlandı:

"Ya gurban, dorgi diyersin. Dorgi."

Telaşla yola düştü.

Taşbaş:

"Ali kardaş, çaresiz. Ölenle ölünmez. Bu Kürt iyi bilir. At ölecek. Bak, Muhtar ne diyor, sen burada kalasın diye, at ölecek diye sevincinden göt atıyor. Deli olacak. Boyuna kalma, kalma diyor. Onun inadına, keselim şu atı, yüzelim hep birlikte. Haydi gel, at ölecek. Bak Muhtara nasıl sevinçle dönüp bakıyor. Bak, bak nasıl!"

Osmanca:

"Vallaha ölecek," dedi. "Haydi! Kalıp da düşmanı sevindirme."

Koca Halil ayağa kalkmış, öfkeyle, hınçla, hışımla uzaklaşmış gitmiş Muhtarın arkasından durmadan daha sövüyor, sonra ürkek ürkek bir ata, bir Meryemceye, bir Aliye bakıyor, ikircikleniyordu. Gitsem mi, kalsam mı? Bir zaman durdu, bekledi. Kalsam ne gelir ki elimden, atlarına can veremem ki, diye düşündü. Yürüdü. Yürüdü ama ayakları geri geri gidiyordu.

Uzaklardan teneke tıkırtıları, çığrışmalar, bir de bir türkü geliyordu. Bir de bir horoz uzun uzun öttü.

Alinin başında kalmış, onu sevenler, Taşbaşoğlu, Öksüz Duran, Osmanca, Kekilli Musa, dilleri döndüğünce perişan olacağını, pamuğa yetişemeyeceğini, atın

öleceğini söylediler, söylediler. Aliye dinletemediler. Alinin kalması Muhtarı sevincinden deli edecekti. Hep bir ağızdan, onu da belki on kere söylediler. Olmadı. Sonra sustular, usulca bir ölü yanından ayrılırcasına sessiz, oradan, Alinin yanından ayrıldılar. Hepsinin başı yerdeydi.

En sonuncu Kara Veli kaldı.

"Ben seninle kalıyorum, halam oğlu," dedi. "Varsın onlar koysunlar gitsinler."

Ali öfkeyle bağırdı.

"Sen de git. Avradın hasta. İki güne dek bu at ya ölür, ya dirilir. Sen git. Ben yetişirim size üç güne varmaz."

Kara Veli gitmiyordu. Alinin dikilmiş gözlerini görünce, azıcık korktu.

Ali sert:

"Git Veli," diye tekrarladı. "Senin avradın hasta. Haydi."

Veli de istemeye istemeye yola düştü.

Ali yalnız kalınca, başını kaldırıp gördü ki Muhtar geri dönmüş geliyor. Ne istiyordu acep bu kudurmuş?

Muhtar, artık Alinin gelmeyeceğine iyice aklı kesince, köylüye yaranmak, bakın düşmanlarına bile iyilik ediyor, ne alçakgönüllü adam, onun dağda kalmasına gönlü razı olmuyor, desinler diye geri dönmüştü.

"Sana diyorum ki, Uzunca Ali, ve de emreyliyorum ki, sürüden ayrılanı kurt kapar. Başına bir hal gelirse mesuliyet kabul etmem. Ve de seni köy kurulu, ve de ben affeyledik."

Az ötede, Alinin önünde durdu. Ondan bir iki söz bekledi. Ali ağzını açmadı.

"Kendi düşen ağlamaz."

Köy uzaklaşmıştı.

Arkasını döndü.

"Ağlamaz."

Uzun adımlarla uzaklaştı.

Meryemce, gelin, çocuklar, atın yanı başına çökmüşler, gözlerini ata dikmişler, sessiz, soluk alınamacasına oturuyorlardı.

Ali de geldi yanlarına oturdu.

Konuşmadılar, biribirlerine bakmadılar. Öyle taş gibi, donmuş gibi, tüten iki ocağın arasında kalakaldılar.

Teneke sesleri gittikçe uzaklaştı. Gürültü patırtı kesildi. Neden sonra bir horoz öttü; ama sesi yarı duyuldu, yarı duyulmadı. Sonra her şey sustu. Ormanın dalları çıtırdıyor, dökülen yaprakların yere düşüşleri, yerde sürüklenişleri duyuluyordu. Ağaç kökleri, sapsarı yaprak içinde kalmış, gözükmüyordu.

Atın burnundan habire su akıyordu. Ağzı topraktaydı, çamura belenmişti.

Ali kalktı, ormanın içine doğru yürüdü. Meyremce Karı arkasından endişeli endişeli gözden ırayıncaya kadar baktı. Başını toprağa eğdi.

Biraz sonra Ali kucağında bir kucak yeşil otla geldi. Otu bir ağacın kökünün yanına koydu.

Ocakta bir tencere vardı. Tencereyi indirdi. Tencerenin dibinde azıcık bir dövme çorbası kalmıştı sabahtan.

Çocuklara:

"Şunu gelin de biriniz kaşıklayın. Ziyan olmasın," dedi.

Oğlan çocuğu elinde kocaman bir tahta kaşıkla geldi tencerenin başına oturdu. Çorbayı içmeye koyuldu. Bir çırpıda da içti bitirdi. Ali başını kaldırdı, karısına döndü. Kadın anladı, tencereyi aldı ötedeki pınara götürdü yıkadı. Sonra da suyla doldurup getirdi Aliye verdi. Ali tencereyi ocağa koydu.

At başını iyice toprağa sermişti.

Ali serçeparmağını suya soktu. Su ılınmıştı. Tencereyi ocaktan aldı atın yanına getirdi, başının yanına koydu. Gitti, yırtık, bir yorgandan bir parça bez yırttı, suya soktu, atın gözlerini usul usul sildi. Hemen karısı geldi, ona yardım etmeye başladı. Ali elindeki çaputu karısına bıraktı. Atın yerdeki, çamur içindeki başını kaldırdı. Elif su dökerek atın ağzını, çamura batmış yerlerini, durmadan su akan burnunu bir iyice yudu. Ali, atın başını kurakça bir yere çevirdikten sonra gitti ağacın dibine koyduğu yeşil otu aldı getirdi, atın önüne koydu. Oraya oturdu, başı yeniden kucağına aldı. Atın ağzını da ota dayadı. At taze ota aldırmadı bile. Ali aldı yeşil otu koklattı. Dişlerine sürdü, ağzını açtı, iyicene içeri tepti. At dudaklarını bile kıpırdatmadı. Yeşil ot ağzına tıkalı, öylece tıkıldığı gibi kaldı. Yeşil otla tıkanmış açık ağız, ak dişler, bir iskeletteki dişler gibiydi. Ali otu çıkardı ötekini tepti. O onu çıkardı ötekini... Sonunda kucağındaki başı otun üstüne uzattı, kalktı. Kederinden deli olacaktı. Sol bacağına bir sızı girmişti. Uzun zaman atın başına dikildi kaldı. Elif ötede, bir ağacın gövdesinin arkasına yumulmuş ağlıyordu. Meryemce çenesini dizlerinin üstüne koymuş, elleriyle de yüzünü kapamış, bir topacık kalmıştı. Çocuklar kocaman kocaman olmuş gözlerle bir ata, bir babalarına, bir ninelerine, arada bir de ağacın arkasında yumulmuş kalmış analarına şaşkınlıkla bakıyorlardı.

Böylece öğlen oldu, ikindi oldu. Kimse yerinden kıpırdamadı. Bir ara at birkaç kere kuyruğunu salladı. Yüreği hop etti Alinin. Sevinçle bir çığlık attı:

"Ana, ana! Elif! Bakın, bakın kuyruğunu salladı."

Meryemce ellerini yüzünden çekti, şöyle bir, oralı olmadan baktı, sonra gene açtığı gibi yüzünü elleriyle kapadı, bir daha da yüzünü açmadı. Çocuklar, babalarının sevincini duyunca biribirlerine bakıp gülüştüler. Ayağa kalktılar, usul usul babalarına sokuldular.

Oğlan:

"Sallıyor ya, sallıyor. Baksana kız, ne de güzel sallıyor kuyruğunu. Ne de güzel kuyruğu var," diye atın kulağını eğildi okşadı.

Kız da eğildi parmağını korkarak atın kulağına değdirdi.

"Kulağını da güzel güzel sallıyor," dedi.

Atın orasını burasını elliyorlardı. Korka korka hem babalarına bakıyor, hem atın kuyruğunu, kulağını tutuyor, okşuyorlardı.

Öteden, ağacın arkasından Elif hışımla çıktı, çocuklara yürüdü:

"Ömrü kesilesiceler," diye bağırdı. "Ala keçi can derdinde, kasap yağ derdinde. Şunların oyunlarına, keyiflerine bakın hele!"

Çocuklar hemen atın yanından çekildiler, ninelerinin arkasına kaçıp süt dökmüş kedi gibi oturdular.

Üstlerinden bir bulut gölgesi geçti. Uzakta bir yusufçuk öttü. Önlerindeki dala bir çobanaldatan geldi kondu. Elini uzatsan tutardın. Sonra uçtu.

Elif birkaç kucak odun topladı getirdi, sönmekte olan ocağa vurdu. Birkaç da büyücek kütük getirdi. Kütüğün birisinin üstü karıncalarla doluydu. Götürdü ormana onu geri koydu. Atın yanındaki tencereyi aldı. Su doldurdu, ocağa vurdu. İçine de bulguru hemen boşalttı. Pilav pişinceye kadar, ateşin yanına oturmuş, gözleri ocakta bekledi durdu. Pilav pişince isteksiz, ocaktan aldı tencereyi, yana koydu. Tavanın dibine de yanındaki hızmandan bir başparmak büyüklüğünde yağ aldı attı. Yağ tavada cızırdadı, acı acı koktu. Yağı pilava dökünce bir cızırtı daha oldu. Pilavı karıştırdı. Çabucak kalktı sofrayı ortaya attı:

"Gelin de yeyin," dedi yılgın yılgın.

Ali geldi sofraya bağdaş kurdu. Çocuklar da korka korka geldiler, oturdular. Gelin, Meryemcenin yanına gitti, elini omuzuna koydu:

"Ana, ana haydi kalk da iki lokma yiyiver. Ana! Ana!"

Meryemce hiç aldırmadı. Karşılık da vermedi. Gelin ısrar etti. Meryemce en sonunda:

"Hiç canım istemiyor, güzel kızım," dedi. "Sen git ye. Ben zıkkımlar, yeyim, yavrum."

Kendini zor tutmuştu. Gelin azıcık daha üstelese kalkacaktı. Gelin üstelemeyince bir kızdı ki... Kendisini tutmasa önündeki taşı alacak Elifin başına vuracaktı.

Söylenmeye başladı.

Gün battı. Göğün bir yanı kızardı. Çobanyıldızı bir ayna gibiydi. Gökyüzüne asılmış. Ali ateşi öylesine yakınıştı ki, ortalık gündüz gibi olmuştu. Birini atın kuyruğunun bulunduğu yere, birini sağına birini soluna, birini de önüne yakmıştı. Durmadan ormandan odun taşıyordu. Dört bir yanı ateşle çevrilmiş at hiç kıpırdamıyor, başını yeşil otun üstüne uzatmış, ağzından burnundan boyuna salyalar akıyordu.

Ali ocakları yakıyor, sonra geliyor, atın burnuna dikkatli dikkatli gözlerini dikip bakıyordu.

Çocuklar büyük ateşin yanında oturan analarının dizine başlarını koymuş uyumuşlardı. Meryemce sabah nasılsa, gene öyleydi, hiç durumunu bozmamıştı. Yalnız üstüne yalım sündükçe küçülüyor, karanlıkta kaldıkça büyüyordu.

Yorgun Ali, iyice odun taşıyıp ocakların yanına yığdı. Bir zaman oralarda öyle dolaştı. Ta ötelerden çakal sesleri geliyordu. Belki yüz çakal bir araya gelmişti. Sonra birkaç horoz öttü. Vakitsiz öten horozlardı bunlar. Kim bilir, belki bir köy daha iniyordu Çukurovaya.

Gece cikiliyordu. Ali bir ara başını gökyüzüne kaldırdı. Gökyüzü yıldızla doluydu. Bir hoş oldu. Güz yıldızları üşümüş, kırılacak kadar incelmiş gözüküyor. Ali iyice yorulup bakınca atın başucunda geldi durdu. Sonra da oracığa çöküverdi.

Gün ışıyordu ki at ön bacaklarını uzattı, gerdi. Bacaklar bir zaman titredi. Sonra da öyle kalakaldı. Başı da bir yana yatıverdi. Ali, atın başını tuttu. Baktı ki ses soluk yok. Bir "Aaah," çekti, "Aaaah! Ocağım battı."

Olduğu yere çöküverdi. Elif uyukluyordu. Sıçradı, çığlık attı. Çocuklar da uyandılar, neye uğradıklarını bilemeden ağlamaya başladılar.

Meryemce yerinden ağır ağır kalktı, geldi kendisini atın üstüne attı:

"Kurban olduğum, tırnağına kurban olduğum atım. İbrahimimin teberiği. Bu da mı geleceğidi başımıza? Bunu da mı getirecektin başıma?"

Atın üstünde inliyordu.

Tanyerinin çakalları pavlıyordu. Ateşleri sönmüştü.

Güneş doğduğunda hepsinin gözleri kıpkırmızıydı. Ayağa kalktılar, güne karşı bir zaman ayakta durdular. Serince bir yel çıkmıştı. Onları üşütüyordu. Titrediler.

Meryemce gelinin kolundan tuttu:

"Sana diyorum güzel kızım, kimseciklere demiyorum. Benim İbrahimimin teberiğini öldürenlere demiyorum. Şunu yüzün de, derisi araya gitmesin hiç olmazsa. Satarsınız."

Ali kızdı:

"Ana! Bu nasıl yüzülür, bıçağım yok. Bu kadar yüklen yaş deriyi nasıl götürürüm?"

Meryemce:

"Gelinim, sana söylüyorum, bulgur çuvalının içinde keskin bir bıçak var. Gitmeye gelince biz nasıl gidersek, o da gider. Gelinim sana diyorum! Ben sırtıma alır da götürürüm. Anladın mı gelinim?"

Ali hiç ses çıkarmadı. Atın derisini yüzmezse, anasının da gelmeyeceğini biliyordu. Karısının bulgur çuvalından alıp getirdiği bıçağı aldı. Atın ölüsünün başında durdu. Hem dertli dertli ata bakıyor , hem de elindeki bıçağı keskinleştirmek için bel kayışının ucuna sürtüyordu.

Yüzmeye koyuldu. Ana, gelin her biri bir yanda ata arkalarını dönmüşler, toprağa yumulmuşçasına oturmuşlardı. Çocuklar atın yanında dikilmişlerdi. Kocaman çakır gözleri kederli. Oğlan gerekince babasına yardım ediyordu.

Uzakta akbabalar dönüyordu.

Ali atı yüzüp bitirinceye kadar gün tepeye dikilmiş, öğlen olmuştu.

Ali yılgın, yorgun:

"Elif tuz getir," diye seslendi.

Yere bir çarşaf gibi serdiği deriye tuzu ekeledi:

"Külü de getir. Kömürsüz olsun."

Kadın avuç avuç kül de getirdi ocaklarından. Onu da ekelediler.

Deri bir iki saat orada, güneşte kaldı. Sonra Ali, savana sarılmış yatağı, yorganı, tenekeleri yüklendi. Öteki öteberileri de Elifin eline verdi. Deriyi de dürdü büktü yükün üstüne koydu. Deri kurşun gibi ağırdı.

"Bu kocamış atın derisini de kimse almaz," diye söylendi.

Anasını da elinden tuttu kaldırdı. Oradan ayrıldılar. Oradan daha yüz, yüz elli metre yürümüşlerdi ki bir akbaba sürüsü atın ölüsünün üstüne çullanıverdi. Ali geriye döndü baktı. Akbabalardan atın leşi gözükmüyordu.

Güneyde ak bir bulut salınıp duruyordu. Sağ yanda ak bir çınar ağacı sararmıştı. Dalları da kocalıktan bükülmüştü.

Yola çıktılar.

Ali yanında yürüyen karısına:

"Böyle çabuk gidersek, Aşağı Andırında onlara ulaşırız," dedi kırık kırık.

Elif karşılık vermedi.

Ali:

"Beş gün deyip de altıncı güne gelince, bir de görürler ki karşılarında biz. Öyle değil mi? Söylesene."

Elif dalgın. Duymuyor gibiydi.

"Kaldı diye, atı öldü diye sevinsinler, muzular! İstemezler..."

Elife baktı. Durdu iyice baktı. Elif oralı bile olmadı. Ali hızla yanından yürüdü geldi geçti.

Küheylanın bütün yükü, bir derisi Alinin belini büküyordu. Ağır yük altında bu kadarcık yürümekle bile kan ter içinde kalmış soluyordu. Hepsinin beteri deriydi. Sırtına kurşun gibi oturmuştu. Bereket ki, önlerinden, güneyden bir yel esiyordu. Çam kokusu almıştı ortalığı. Atın derisi de sası sası, kansı kokuyordu.

Ali kızdı birden. Köpürdü. Bağırıyordu:

"Ulaşmamak olmaz. Köy Aşağı Andırına erişmeden, biz onlara yetişmeliyiz. Yetişmeli, yetişmeli!"

Elif dalgınlığından sıyrıldı. Şaşkın, olduğu yerde durdu. Ali neden böyle kızmıştı, anlamadı.

"Olmaz, olmaz! Ulaşamazsam, onlar gideli çok oldu, ulaşamazsam çoluk çocuğum aç, çıplak kalır. Borcumu da ödeyemezsem, Adil Efendi de ağzıma sıçar. Ben ulaşamazsam köylü Muhtara, Delice Bekire kul olur, kul olur avrat. Köylü verimsiz tarlalarda sürünür sürünür, köye beş parasız döner. Duydun mu? Ulaşamazsak olmaz diyorum sana. Olmaz avrat, olmaz! Çabuk çabuk, canımızı dişimize takmalı, onları Aşağı Andırında, olmazsa Narlıbahçe konalgasında tutmalı."

Elif yıllar yılı Alinin böyle bağırdığını, öfkelendiğini hiç duymamıştı. Bu yüzden şaşkınlığı geçeceğine, düşündükçe artıyordu. Ona bir şeyler söylemek, bir karşılık vermek istiyordu ama aklına hiçbir söz gelmiyordu.

"Köylü başını aldı da gitti. Uçtu da gitti. Ulaşmamak olmaz."

Hızlı hızlı yola koyuldu. Koşarcasına ilerliyordu. Az sonra çocuklar, Elif, Meryemce çok gerilerde kaldı. Daha çamlığı çıkamamışlardı.

Elif de var gücüyle yürüyordu ama, Aliye ulaşmak ne mümkün. Elifin de yükü ağırdı. İkide birde de ardına dönüp dönüp bakıyor, üzülüyordu. Kaynanasının gittikçe gerilediğini, adımlarını atarken düşercesine sallandığını görüyordu.

Ormanı çıkmış, görünmezlere karışmış Alinin de boynu, yüzü kıpkırmızı kesilmiş, su gibi tere batmıştı. Boğazındaki damarları parmak gibi şişmişti.

Çocuklar ninelerinin yanında, onun ağırlaşmış yürüyüşüne uyduruyorlar yürüyüşlerini, böylelikle de hem gidiyorlar, hem de oynuyorlardı. Nine de onlara boyuna çıkışıyor, alkış ediyor, öfkesini çocuklardan çıkarıyordu.

Bir ara oğlan ninesini, oyunu bıraktı, koşa koşa anasının arkasından yetişti:

"Ana!" dedi.

Anası:

"Hörtük," diye bağırdı. "Ebeyin yanında dursana. Dur da şurada, bir adım atma! Bekle ebeni. Gelsin. Onunla bile yürüyeceksin."

Çocuk:

"Çok acıktım," diye burnunu çekti. "Bir acıktım ki..."

Ana:

"Zıkkım ye," diye çıkıştı. "Bekle ebeni."

Çocuk mahzun kaldı. Anasından ürktü.

Meryemcenin beli iyice bükülmüştü. Tüm bedeni ağrıyor, tutmuyor, tir tir titriyordu. Ter içinde kalmıştı. Bir adım atıp, sonra duruyor, ağzını havaya dikiyor, kuşların su içmesi gibi... Derin derin soluk alıyor, sonra da ayaklarını zorla kaldırıyor, sürüklüyordu. Yüzü kapkaraydı. Güneşte kalmış, buruş buruş olmuş bir deriye benzemişti. Gözleri çukura kaçmış, görünmez olmuş, dudakları dişsiz ağzından içeriye çökmüş, avurdu avurduna geçmişti. Kınalı saçları da başörtüsünün altından çıkmış, yüzüne boynuna yapışmıştı.

Elif ileri doğru koşmaya başladı. Ormanı çıkınca uzaktaki Aliyi gördü. Arkasından bağırdı:

"Ali, Aliii! Ali Aliiii!"

Ali duymadı.

Hızını artıran Elif az sonra arkasından yetişti, kolundan tuttu çekti.

"Anamın hali iyi değil," dedi soluyarak. "Hiç iyi değil. Geriye dön de haline bak. Bu böyle olmaz Ali, yazık, fıkaracık."

Ali durdu, bir an düşündü, sonra:

"Ona hiçbir şey olmaz," dedi, sertçe kolunu Elifin elinden kurtardı, aynı hızla yoluna yürüdü.

Elif:

"Bre Ali," dedi arkasından, "sen delirdin mi? Vallaha fıkaranın hali hal değil."

Ali aldırmayınca Elif geriye döndü, ormanı çıkmakta olan Meryemcenin yanına geldi, koluna girdi. Aliye kızmıştı.

"İyi misin güzel anam?" diye sordu.

Meryemce, derince bir içini çekerek:

"İyiyim güzel kızım, işte görüyorsun. Buna iyilik derlerse iyiliğim batsın."

Elif:

"Hiç mi yürüyemezsin?" diye utangaççа sordu.

Meryemce etine kızgın demir sokulmuşçasına:

"Ben yürürüm," diye bağırdı. "Öyle bir yürürüm ki, yer ayağımın altında dürülür. Şimdi bakma bana. Daha yola alışamadım. Hamlığım çıkmadı."

Ama sesi eskisi gibi diri çıkmıyordu. Bir eli çocuğun omzundaydı. Kolunda da Elif vardı. Elini çocuğun omzundan hemencecik çekti. Elifi de şöylece öteye itiverdi. Dikleşti. Birkaç adım attı böyle. Sonra sallandı. Elif tetikteydi bereket. O anda tutmasa yere kapaklanıyordu.

"Daha alışamadım yol yürümeye. Adam bir iki gün acemilik çeker, sonra cirit atı gibi olur. Yaa, öyle değil mi? Dur kızım, azıcık dur. Bir soluk alayım da. . Yürürüm. Hem de bir yürürüm ki... On beş yaşında gibi."

Sonra:

"Vay," dedi, "vay, atımız olaydı şimdi! Sürmelice gök kır atım. Senin akılsız kocan yüzünden, o koca domuz Halilce, koca köpek, atımızı öldürmeyeydi. Benim neme gerekti böyle sürünmek..."

Gözleri yaş içindeydi. Ağlamsı ağlamsı:

"Ben senin herifine sütümü helal etmem. Dünya dünyaya girse helal etmem. Cehennemde çatır çatır yanar inşallah! Ölünceye kadar da ağzımı açmam ona."

Ağlamayı kendine yediremiyor, boğulurcasına hıçkırığını içinde tutuyordu. Bir zaman öyle kaldı. Sonra birden geçti bu hali. Gözlerini başörtüsüyle siler gibi yaptı. Gülümsedi. Sanki hiçbir şey olmamış, az önce içi içini yememişti.

"Yürü kızım, yürü. Biz böyle akılsız olunca..."

Gelinine sıkı sıkı tutundu, topal topal yürümeye başladı.

"Bak ne güzel yürüyorum. Güzel kızım, sen yanımda olunca..."

Elifin gözleri ilerde, koşarcasına giden Alideydi. Neredeyse önündeki gediği aşacak, görünmezlere karışacaktı. Bir daha da nerde durup bekleyeceği belli olmazdı. Böyle dalar, ekmeği suyu unutur, Çukura kadar inebilirdi. Elif kocasının huyunu bilirdi.

"Ali! Ali!" diye var gücüyle arkasından seslendi.

Meryemce:

"Varsın gitsin, itin dölü. Varsın gitsin cehennemin zıbarasına," diye alkış etti.

Elif:

"Ana, o deli," dedi, "bizi unutur da, bir daha arkasına bakmaz."

Meryemceyi bıraktı, çocuklara:

"Siz ebenizden ayrılmayın, ben babanızı durdurayım," dedi.

Oğlan:

"Ben acıktım ya."

Elif:

"Zıkkım ye! Babana haber vereyim de."

Ali gediği aştı aşacak. Elif koşamıyor. Sırtındaki yükünü çıkardı, yolun üstüne koydu. Ardına döndü.

"Ana, çocuklar, ben gelinceye kadar siz şurada, şu yükün yanında oturun."

Kırmızı krepi saçlarından boynuna düşmüştü. Saçları darmadağınıktı. Koştukça daha da dağılıyordu.

Ali gediği aşağı inerken, ardından yetişti:

"Ali," dedi, "öldüm koşa koşa, soluğum çıktı."

Ali sırtındaki yükle kendini yere atıverdi.

Elif soluk soluğa:

"Anayın hali perişan. Sen burada dur da, ben gideyim onları getireyim. Biz gelinceye kadar sen şuraya bir ateş yak."

Ali başını salladı. Siperi kırık kırık olmuş eski kasketini başından çıkardı yanına koydu. Saçları ıpıslaktı. Alnını geniş bir çevirmeyle sildi. Terli parmağını yılgınlıkla silkeledi. Sırtındakileri bir taşın dibine yerleştirdi. Atın derisini de açtı, yolun kıyısındaki çimenlerin üstüne serdi. Bir yeşil sinek, ışıl ışıl gelerek, şimşek gibi derinin üstüne indi. Gene şimşek gibi kalktı. Az sonra yeşil sinekler üçleşti.

Ali ateşi yaktı, başına oturdu. Her bir yerleri sızlıyordu. Ateş yandı geçti. Ali bir daha, bir daha yaktı.

"Nerede kaldı şu baş belaları?" diye kendi kendine birkaç kere söylendi. "Neredeyse gün battı batacak."

Düşündü kaldı. Gözünü ateşe dikmiş kalmıştı. Çok eskiden, daha çocukken Çukurovada yağmurlu bir gün. Babası öfkeli. Önlerinde böyle bir ateş. Babası boyuna çakmak çakıp sigara yakıyor. Öfkesi gittikçe kabarıyor. Neredeyse çatlayacak. Ninesi hangi tarlada kalmış? Meraktan deli oluyorlar. Gün batmış, akşam olmuş, babası ateşin başında bir kalkmış, bir oturmuş, sabaha kadar sigara sarmış içmişti.

"Biz sigara bile içemiyoruz."

İçini çekti. "Zamane kötü."

Ateş ovanın ortasına düşmüş bir yıldız gibiydi. Büyüdükçe büyümüştü. Pamuk çöpü yakmışlardı. Belki on araba.

Sabaha babası sarhoş gibi çıkmış, gözleri kan çanağına dönmüştü.

"Adam kaçar da yağmur altında anasını kor mu?"

Öğleye doğru anasını öteki tarladaki komşularda bulmuştu. Ninesi gülmüş, babası somurtmuş, küslüğünden üç gün ağzına bir lokma ekmek koymamıştı.

Tatlı bir sıcaklıkla o günleri angıladı.

Ayağa kalktı, gerindi.

"Nerede kaldı bunlar? Bu gidişle Çukurova nere, bura nere! Yetişmemek olmaz. Nerede, nerede?"

Karnı açlıktan ağrıyor, kazınıyordu. Dişini sıktı. Koşarak yola girdi. Geriye döndü. Aynı hızla gediği aştı. Uzaktan karısını gördü. Yanında çocuklar. Anasının karartısı yoktu. Daha hızlı koştu. İçine korku düşmüştü. İyice yaklaşınca karısının sırtındaki yükün anası olduğunu gördü. Hemen vardı, anasını karısının sırtından kendi sırtına aldı.

Ateşin yanına geldiklerinde gün batıyordu. Ortalık soğumuştu. Gece çok ayaz olacaktı. Sabaha kadar ateş yakmalıydı. Elif ocağa bulgur pilavı koydu. Bulgur pişinceye kadar konuşmadan ocağın yanında beklediler. Sonra, isten kapkara olmuş tencereyi ortalarına aldılar, gönüllüce kaşık salladılar pilava. Meryemceyse bir iki kaşık aldıktan sonra çekildi.

Ali yüreğinden vurulmuşa döndü, vardı ağlamsı ağlamsı anasının boynuna sarıldı:

"Anam, güzel anam, kusurum varsa bağışla nolursun. Kocamış bir adam, geldi yalvardı. Üç ay... Bindirmez de neylerdim? At ondan ölmedi ki... Kocamıştı at. Ayaklarım tutmuyor, dedi. Dizlerim kırılıyor, dedi. Ben de... Küheylan ölecekti zaten. Koca Halil babamın arkadaşı. Halil kötüydü, güzel anam."

Meryemce, arkasındaki kalın, uzamış gitmiş, gövdesinden sakızlar sızmış çam ağacına döndü:

"Ağaç," dedi, "kimseye demiyorum, sana diyorum, hey ulu ağaç. Benim atımı Koca Halil öldürdü. Ömrünü kısalttı. Sana diyorum koca ağaç. Sen çok gün gördün. Sen eski devirleri bilirsin ağaç. Şu dünyada her ne varsa, ne gelip geçmişse senin avucuyun içinde yazılı. Koca Halil benim erimin arkadaşı, can yoldaşı değildi. Ağaç, şimdi sana söylüyorum. Koca Halil, benim erime düşmandan da daha kötüydü. Sen bir ulu ağaçsın, her bir şeycikleri bilirsin. Başın yıldızlara erer, kökün cennete varır. Bunu bir sen bilirsin, bir ben, bir de o boyu devrilesi çakır gözlü Halil bilir. Her şey her yerde söylenmez, ağaç. Oğul olsa da söylenmez. Yalnız sana diyem de inan, ağaç. Koca Halil, İbrahimin yoldaşı değildi. İbrahim karıncayı incitmezdi. Bil ki ağaç, adı hırsıza çıkan İbrahim kimsenin bir iğnesini bile çalmadı. Bunu böylece bil de, inan bana, ağaç. Duydun mu ağaç, dediklerimi? İnsanoğlu bunlara inanmaz. Sen inan ağaç. Ulusun, dalların güneşe erişir. Üstüne nur iner. Ulusun, akıllısın, güzelsin. Her sır her yerde, oğul da olsa herkese denmez. İbrahim cümle hırsızlıkları neden üstüne alırdı? Güzel ağaç, şu Halil elime geçse, onu kıyma gibi doğrarım. Doğrarım da etini itlere atarım. Yüreğim de buz gibi olur. Tutar da ondan sonra da toy düğün ederim. Ederim de halay çekerim, ağaç. Hiç kimse bana hak vermese de sen bana hak verirsin, ağaç. Sana şunu deyim ki ağaç, dallarına tan ışığı değen ağaç, benim İbrahimim bu düğme gözlü kocamış itin yüzünden gitti. Atımı da o öldürdü, oğlumla birlik olup. Ben de bu oğlana, kıyamet kopsa da, akça sütümü helal etmem. Ağzımı açıp da bir çift söz söylemem. Ölene dek küs giderim ona. Sen tanık ol ağaç!"

Meryemce boyuna ağaca elini vura vura konuşuyordu. Sonunda ne söylediği anlaşılmaz oldu.

Ali anasını kucakladı.

"Kalk da uyu güzel anam," dedi. "Vakit geç."

Onu kaldırdı götürdü, Elifin koca çamın yatık dalının altına serdiği yatağın üstünde çoktandır uyumuş çocuklarının yanına yatırdı. Kendi de uzaktaki bir çamın altına serilmiş yatağına hemen girdi. Karısı da geldi yanına sokuldu. Hemencecik uyudular.

Meryemcenin gözüne uyku girmiyordu. Sabaha kadar döndü durdu.

Dönüp dönüp:

"Sen böyle mi olacaktın, Meryemce? Böyle el eline kalıp, böyle el sırtında yol mu gidecektin, Meryemce?" diyordu. "Bundan sonra sana ölmek yakışır," diyor, için için ağlıyordu.

Şafağa karşıydı ki, ancak, azıcık dalabildi.

Uyandığında gün yükselmişti. Geceden uyanan Aliyle karısı onu uyandırmamışlar, başucunda, o uyanıncaya kadar beklemişlerdi.

Uyanınca bulgur çorbasını önüne sürdüler. Acıkmıştı. Yüzünü çabuk çabuk yıkadıktan sonra çorbasını içti.

Gene akşamki ağacına döndü:

"Ağaç ağaç, çok şükür daha kimseye muhtaç değilim. Kendi ayaklarımla kendim yürürüm. İyice uyudun mu, ağaç? Kimsecikler, Meryemceyi sırtında taşıyacağım diye yerinmesin, korkmasın. İyice kulağını açıp da bu dediklerimi duydun mu ağaç?"

Torunlarını ellerinden tuttu. Yola düştü.

Ali de hiçbir şey söylemedi. Yükü yüklendi. Sonradan ateşin yanına serdiği deriyi de dürdü büktü, onu da yükün üstüne attı. Azıcık kurumuştu ama, gene de kurşun gibiydi deri. Elif de yükünü yüklendi.

Kuşluğa kadar hiçbir şey olmadan ilerlediler. Karaduman yokuşuna geldiler. Yokuşun altında bir mola verdiler. Çocuklarla Meryemce uzakta bir ağacın altına oturmuşlar, sırtlarındaki yükün üstüne dayanmışlardı.

Önce Meryemce çocuklarla kalktı. Yokuşa vurdu. Sonra karıkoca kalktılar. Yokuş dikti, uzundu. Dibinden başı üç kilometre kadar tutardı. Çınar ağaçlarının dökülmüş yapraklarının sarısı almıştı dibini. Güneş gibi akıyordu.

Karıkoca, çocuklarla Meryemceyi az sonra geçtiler. Ali on adım gidiyor, bir duruyor soluk alıyordu. Utanmasa yükü mükü bırakacak, öylecene başını alıp gidecekti. İçi zehir gibiydi.

Yolun ortasına geldiğinde dayanamadı, orta yere çöküverdi. Gözleri yumruk gibi dışarı uğramıştı. Döndü aşağılara baktı. Derenin dibinde çocuklarla anası didinen karıncalar gibi gözüküyorlardı.

Elif kocasından daha ilerdeydi. Ama artık soluk alamıyordu. Derenin içine sıcak çökmüştü. Bacakları yapış yapıştı.

Meryemce, elleri üstüne düştü. Doğruldu, beş on adım yürüdü, gene düştü. Güçsüzlüğüne başkaldırıyordu. Yeniden kalkamadı. Durmak da istemedi. Emeklemeye başladı. Böyle daha iyi gidiyordu.

"Çocuklar," dedi, "böyle çıkması daha kolay! Siz de benim gibi yapın."

Çocuklardan utanıyordu.

Kız:

"Ya," dedi, "ebem, böyle daha güzel,"

Ali, yokuşun başına çıktığında bitmişti. Üstünden yükünü attı. Kendi de yere boylu boyunca serildi. Körük gibi soluyordu. Ter içindeydi.

Kendine geldiğinde gün öğleye yaklaşmıştı. Yokuştan aşağı baktı. Derenin renkli, küçük küçük keskin taşlı yamacına yapışmış, emekleyerek gelen üç kişiyi gördü.

Elif:

"Ocağın bata herif, karı ölecek böyle. Kendini öldürecek," dedi. "Onda yokuş çıkacak hal mı var?"

Ali koşarak indi. Gördüğü şey yüreğini ağzına getirdi. Anasının elleri yırtılmış, dizleri kızıl kana batmıştı.

"Anam," dedi, "fıkara anam. Hakkın var. Gözden göze hayır yok imiş."

Anasını sırtladı.

Meryemce sırtında çırpınıyordu.

"Yokuş, yokuş sana diyorum. Ölsem de ben seni çıkarım. Söyle de yokuş, sütümü haram ettiğim, beni sırtından indirsin, indirsin."

Çırpınıyordu.

"İndirsin!"

Tepeye çıktılar. Yokuşun aşağısı yukardan karanlık bir uçurumcasına gözüküyordu.

Yokuşun başında Ali yüzünü elleri arasına almış düşündü kaldı. Birden içine bir sevinç doğdu. Ayağa kalktı. Yüzü, at öldükten bu yana ilk olarak ışıyordu.

Karısına:

"Çaresini buldum," diye sevinçle seslendi. "Kaldır şu yükü sırtıma. Haydi, çabuk. Anam burada kalsın çocuklarla. Sen de yüküyün ağırını bana ver."

Karısının kulağına eğildi:

"Şu atın derisini de yolda atacağım. Yüküm yeyniler o zaman. Anam duymasın."

Yükü sırtına aldı.

"Siz burada ebenizle kalın. Ben döner sizi alırım şimdi. Buradan kımıldamayın. E mi çocuklar? Olur mu ana? Bu iyi bir usül."

Koşarcasına oradan ayrıldı.

İkindiye kadar karıkoca şevkle yürüdüler. Bağlama pınarının yanına gelince Ali yükünü çaputlarla sarılı, giyinmiş kuşanmış ulu, gök gibi dallı Ziyaret cevizinin altına indirdi. Bağlama pınarının oluğunda yüzünü yıkadı. Azıcık dinlendi. Dinlenir dinlenmez de gerisin geri hemen döndü. Anasının yanına vardığında gün batıyordu. Anasına yaklaşırken yüzüne bir sevinç, bir dinçlik havası vermeye çalıştı. Bir iki kere, en güzel, en tatlı şeyleri aklına getirerek güldü.

Anası yerinde değildi. Epeyce ilerlemişti. Ama fıkara karıcık ne kadar ilerleyebilir?

Uzaktan:

"Güzel anam," diye sevinçle bağırdı. "Bu usül, iyi usül. Keşke yürümeseydin. Ne var yürüyecek? Ben seni şimdi sırtıma alır uçururum. Geciktiğime canın mı sıkıldı?"

Yanına diz çöktü. Yüzüne baktı. Karının yüzü taş gibiydi. Gözleri görünmüyordu. Dudakları kırış kırış, içeri göçmüş. Yüzü kararmış. Ter içinde.

"Bak, güzel anam. Yükü ta Bağlama pınarına, Ziyaret ağacının altına götürdüm. Uçarak gittim. Kanat taktım da."

Meryemce yere bakıyordu. Onun söylediklerini duymuyor, derdin. Öyle hareketsiz. Hiçbir yerinde bir kıpırtı bile yoktu.

Ali baktı anası kıpırdamıyor, iki elinden tuttu üstüne çekti. Sırtına aldı, ağır ağır kalktı. Gençliğinde iri bir kadın olan Meryemce kemikliydi, ağırdı.

Çocuklar sevinmişlerdi, babalarının sevincini görerek. Ta ilerden koşarak gidiyorlardı.

Ali onu sırtına alırken karı hiçbir şey dememişti ama öfkesi biraz daha artmıştı. Bu güldükçe, o öfkeleniyordu.

Ali anasının altında, hoşuna gitsin diye çabuk çabuk yürüyor:

"Yollar böyle güzel, hava böyle iyi olursa köylüye bir yetişiriz ki, sorma! Köylü de şaşar kalır. Ne canını sıkarsın bre ana. Ohhoo... Sen de! Yaşı belli değildi ki fıkaranın. Sen de bilirsin. Küheylan bizim eve geldiğinde kocaman attı. Ben daha çocuktum. Yemen Ağa dedi ki, oğul, dedi, bir at bundan fazla yaşamaz. Bunun yaşı yirmiden yukarıdır."

Öyle çabuk yürüyordu ki, soluğu taşıyor, sözler ağzından yarım yarım çıkıyordu. Yavaşlasa anası belki kendisine acıyacak, canı sıkılacaktı.

"Bir at yirmisini geçince, onu ölü sayacaksın. Ben biliyorum güzel anam, sen Koca Halili bindirdiğime alındın."

Meryemce öfkesi gittikçe kabararak düşünüyordu:

Alındım ya, alındım itin dölü. Hem de bir alındım ki, ölene dek, kemiklerim sinimde çatır çatır edene dek, ben de Meryemceysem sana ağzımı açmam. Şu memeklerimden emzirdiğim akça sütümü de bir vakit için olsun sana helal etmem, Ali. Buz gibi kış gecelerinde, sabahlara kadar beşiğini salladığım, boklu götünü yuduğum, Uzun Alicik, sana uykusuz gecelerimi, emeciklerimi helal etmem. Boynunda zebaninin tohtu, kızıl cehenneme gidersin, Uzun Ali. Ana hakkı zor. Bunu hocalardan duymadın mı, Uzun Ali? Cehennem ateşini de duymadın mı, Uzun Ali?

"Koca Halil binmeseydi de ölecekti. Yüzüme bir bakış baktı ki..."

Bakmaz olsun. Bakmaz olsun da arkasının üstüne baksın. Hiç çabalama Uzun Alicik, ben sana ağzımı ölene dek açmam.

"Dayanamadım. Dayanılmaz. Yaşlanmış adamın hali duman. Görmedin mi, fıkaranın halini güzel anam? Dayanamadım bindiriverdim. Yaa, güzel anam."

Gönlü oldu mu diye bir zaman bekliyor, sırtını dinliyor, anasından bir kıpırtı bile gelmiyordu. Ağzını bile açmıyordu. Sırtında sıcaklığını duymasa ölmüş sanırdı.

Akça sütümü sana helal etmem. Boşuna çabalama. Yakamı yırttım, Uzunca Alicik. Ana vebali alınmaz. Neylesen netsen beni kandıramazsın. Gönül bir sırça, Uzunca Alicik, kırılınca düzelmez. Beni sırtına alıp Çukura değil de, Mekkeye, Medineye götürsen, bana Hac yaptırsan, ta sırtında, sırtın yağar olsa, ayak-

ların şişse benim yüreğim sana düzelmez. Sen benim bineğimi, İbrahimimin teberiğini öldürdün, Uzunca Alicik. Elalemi üstüme güldürdün.

"Ben sana nettim ki bana böyle durursun, güzel saçlarına kul olduğum anam?"

Çabalama, ağzımı açmam. Kul olmasan, ölsen, gene ağzımı açmam.

"Ben ne bilirdim, Koca Halil binince ölecek?"

O Koca Halil uğursuzun uğursuzu. O, altına elini değdirse kum eder. Sen bilmez misin Uzun Alicik, Koca Halili? Baban onun elinden neler çekti. Ben seni bilmez miyim? Elalem, bak Uzun Ali Koca Halili atına bindirdi desinler diye, bindirdin de benim atımı öldürdün. Teh! Ali iyi oğlanmış! Yavrum adam evine, anasına iyi olmalı ki elalem ona teh demeli.

"Ana, at ölecekti zaten. Daha köydeyken yem yemiyordu. Neden atarsın bir elsiz ayaksız fıkara kocanın üstüne?"

Elsiz ayaksız mı? Kırlangıcın zevalı yok derler. Git de Yemenden sor zevalını. Sen gel de benden sor o hırsızbaşının hünerlerini. Senin babana kan kusturdu o bir ömür. Sen bunları bilmez misin, Uzunca Alicik Ağa?

"Vallaha anam, işte böyle. Hiç güzel yüreğini keder almasın. Ben seni sırtımda uçurur da götürürüm. Çok şükür gücüm yerinde."

Cehennemin kara dibine götür, dinsiz. Yalvarma, hiç boşuna uğraşma, Uzun Ali. Koca Halillen bir olan sensin. Atımı yüzen sensin İbrahimimin teberiği.

Ali gittikçe yavaşlıyordu. Yavaşladıkça canı sıkılıyordu. Gece yeli esiyor, yıldızlar parlıyordu. Kurumuş kekik kokusu getiriyordu yel. Acı acı. Ali cıpıldak terlemişti. Azıcık oturup dinlense... Olmaz. Esen soğuk güz yeli bıçak gibi kesiyor. Bu yel, bu dağların yeli değil. Öteden, şu aşağılardaki düzlükten, ot bitmez bozkırdan gelip Çukurovaya iniyor. Terli adam durur, bu soğukta dinlenirse, bir satılcan kapar, bir daha belini doğrultamaz. Ateş yakıp kızınsa, çok vakit alacak.

Ama sırtı, anasının asıldığı boynu acıyor. Ayaklarının altı yanmış gibi.

Kekik kokusu. Ötelerde bir ulu ağaç ışıldıyor. Bir su sesi geliyor. Çocuklar gölge gibi yanlarında yürüyorlar.

Ali bir yokuşu çıkınca dama dedi. Anasını bir taşın üstüne indiriverdi:

"Üşüdün anacığım sırtımda. Arkan esen yele karşı. Yel de buz gibi."

Meryemcenin elinden ayağından kan çekilmiş. Meryemce donmaya doğru yüz tutmuştu.

"Sana bir ateş yakayım da kızın. Sonra yola düşeriz."

Atım olsaydı, ne üşürdüm, ne de gecelere kalırdım böyle. Ocağıma incir diktin, Uzun Alicik! Evimi yıktın. Ben ölürüm bundan böyle. Zaten ne kadar canım kalmış ki? Üfürsen çıkıverecek. Üfürüver Ali. Aaaah, gavurun başı perişan ettin beni!

"Çocuklar gelin de odun toplayın şuralardan. Ebeniz üşümüş."

Sırtındaki ter soğumaya başladı. Ali geziniyor bu yüzden. Oğlan çocuk bir kucak çalı çırpıyı getirdi, ninesinin önüne koydu. Ali cebinden çıkardığı kibriti çaktı. Kuru çalılar hemen ateş aldı. Kız da getirdi. Ali kızın getirdiğini de ocağa attı. Baktı ki ateş parlayıp geçecek. Odun toplamaya yolun kıyısından içerilere kendi gitti. Ayaklarına değen odunları, çalıları topladı. O gelinceye kadar çocuklar ateşin yanına, o kadar çok odun yığmışlardı ki şaştı kaldı.

Nineleri onlara sevgiyle bakmış bakmış, şu Uzunca Alinin çocukları olmasanız sizi daha çok severdim ciğerlerim, diye düşünmüştü. Babanızdan ötürü size de yavrularım demeye dilim varmıyor, yavrularım. Evimin düşmanı, çocuklarımın, gelenimin düşmanı Uzunca Ali ateş yakarsan yak! Ne edersen et, öteki dünyada, yakanı iki elime alır da, Allahın karşısında, yakanı parça parça ederim. Derim ki, atın şunu cehennemin en derin yerine.

Ali de oturdu. Ateşi bacaklarının arasına aldı.

"Ana, şöyle yan dön. Senin sırtın çok üşüdü. Bugün geceye kaldık. Bir daha geceye kalmak neyime. Nasıl? Yel gibi getirmedim mi seni buraya? Çukura da böyle indiririm."

Teri kurudukça, bedeni de usul usul gevşiyordu. Gevşedikçe yorgunluğunu ta derinden duyuyor, bir daha ayağa kalkamayacakmış gibi geliyordu ona.

Ay harmanlamıştı. Ayazdı. Ötelerde bir şeyler çıtırdıyordu. Ayazda toprak çatlar. Az pişmiş testiler gibi ortasından yarılır. Çocuklar da biribirlerine sokulmuşlar, ateşin içine gireceklermiş gibi ateşe yaklaşmışlardı.

Oğlan:

"Baba," dedi, "adam durunca daha çok üşüyor. Yürüyünce ateş gibi oluyor."

Alinin canı hiç kalkmak istemiyordu.

"Ana, üşümen geçti mi güzel anam? Üşümen geçtiyse, gelirken dedim ki gelinine, kız dedim, biz soğuktan geliriz. Sen biz gelinceye kadar, bir tarhana çorbası koy ki ocağa, dumanı tütsün biz gelinceye dek. Dumanı bir tütsün ki... Biz varınca oraya, Ziyaret ağacının altına... Hem de Ziyaret ağacı adama uğur getirir."

Çabalama Alicik, kuş sütü bulsan da bana, değil tarhananı, kuş sütünü de içmem. Sana yüreğim doğrulamaz hiçbir vakit. Doğrulmaz. Kırıldı, paramparça oldu. Yürek dediğin...

"Şafaklayın yola çıkarız. Şu kara dağı aşınca Çukurova kokusu gelmeye başlar ılık ılık. Sıcacık. Neden konuşmazsın? Niye bir söze varmazsın güzel anam? Biliyorum yüreğin yaralı. Küheylanı sen çok severdin. Babamın teberiğiydi. Ölenlen ölünmez, anam. Allah verir de bu yıl çok pamuk toplarsak, sırf senin için bir eşek alırım ki, taplı eşek. Kıbrıs eşeği. Bin üstüne. Yayla gibi. İki günde in Çukura."

Konuşmam! Ölsem yitsem de konuşmam! Sen bunu bana yaptıktan sonra. Dilsiz olur da ağzımı açmam. Ölürüm, ölürüm de vasiyet ederim. Uzun Ali sinimin başına gelmesin, salacamdan tutmasın, derim.

"Bak anam, çocuklar da büyüdü. Çocuklar bu yıl daha çok pamuk toplarlar. Öyle değil mi Hasan?"

"Bir toplarım ki güzel ebem, ta geceden kalkarım. Ummahan da geceden kalkar."

Kız, incecik sesiyle:

"Gece yarısı... Köstüoğlunun kızı gibi gece kalkarım da, hırsızlarım da..."

Ateş söndü geçti. Ali kucak kucak odun attı diriltti. Odun kalmadı, çocuklar gittiler odun getirdiler.

Ali her seferinde davranıyor, ama bir türlü ayağa kalkamıyordu. Isındıkça çözülüyordu.

"Eşek senin olur anam. Senden gayrı kimse karışamaz eşeğe. İstersen köyü tüm bindirirsin, istersen yanına uçan kuşu bile yanaştırmazsın. Vızıldayan sineği bile."

Meryemce ocağın yanında, ateşin üstüne eğilmişti. Başı neredeyse ateşin içine düşecekti. Yüzü hiç görünmüyordu. Yalımlar ak başörtüsünün üstüne doğru sünüyordu.

"Sana bunu almazsam gelecek yıl, bu eşeği de almazsam bana da Ali demesinler. Borç eder harç eder, varır Adil Efendiye yalvarırım, gene de bu eşeği sana alırım."

Alamazsın. Alsan bile, benim yüreğimi doğrultamazsın. Ben ölüyorum işte. Alamazsın. Sen borcunu veremezsin. Alamazsın. Ben de Çukura varmadan ölürüm. Senin inadın için ölürüm. Atım ölürken nasıl oldu. Ruhu cennete uçtu da gitti. Hiç can çekişmedi. Çok kahrımızı çektiydi. Gözleri süzülüverdi. Ön ayaklarını uzatıverdi, geriverdi. Başını toprağa yatırıvermese, öldü demezdim. Ölemezsem bile, ben bu yıl sana pamuk toplayamam.

"Bir de eyer yaptırırım ki eşeğe, yumuşacık."

Çocuklar ateşin başında uyukluyorlardı. Oturalı çok olmuştu. Gece yarıyı geçiyordu. Çok uzakta bir katır çanı bir kere öttü, sonra sustu. Gecede hiç ses yoktu. Ay batacak gibi, eğilmiş öyle durur. Çukurovanın üstü olmalı durduğu yer. Uzun, kavak gibi bir taş dikilip durur az ilerde. Gelin taşı dedikleri bu mu?

Ali yeniden davrandı. Kalkamadı. Kalkmak istemedi. Ama karısı merak ederdi. Bir başına genç kadın dağda konur da gelinir miydi? Çocuklar yanında olsaydı bari. Koca karıya kim ne yapacak? Gelene dek bekler durur. Karşısına bir ateş yakarsın. Çocuklar analarının yanında olmalı. Doğrusu da bu. Biriyle karşılaşır da, ıpıssız dağda, ya biri başına çöküverirse avradın?.. Var namusu temizle temizleyebilirsen. Namus bostan tarlasında biter mi ki? Yazık oluyor el kızına. Şimdi ne yapıyor ola?

"Haydi kalkalım da yola düşelim, anam. Yornuğumuzu aldık nasıl olsa."

Kalkalım dedi ama, Ali gene de yerinden kımıldayamadı. Kolları, bacakları, sırtı yok gibiydi. Boğazına yumruk gibi bir şeyler tıkanıyordu.

Meryemce öfkesinden patlayacaktı neredeyse. Alinin her sözünde bir öfkesi artıyordu. Bir, bir kat daha.

Kalk da düş yola. Kalk, benim kanlım. Sen oğul değil, benim öz kanlımsın. Ben ölürsem, senden sorulsun. Uzunca anasını... Önceden, atını, sonradan anasını öldürdü desinler. Sana bir alkış ederim ki, Uzunca Alicik, bir alkış... Toza dumana karışırsın. Amma, analık batsın. Sana alkış etmeye, ellerimi açıp da güzel Allahım şu Uzunca Aliyi atım gibi eyle, üleşi kuşlara yem olsun demeye dilim varmıyor. Var git, cehennem yolun olsun.

Ali kocaman, uzun, kamış gibi uzun parmaklı ellerini yere dayadı. Epeyce elleri üstünde yaylandı. Önlerindeki ateş de sönmüş, közleri kül bağlamıştı. Zorla ayağa kalktı. Anasını doğrulttu. Çevirdi.

"Haydi çocuklar," dedi. "Düşün yola."

Çocuklar uyukluyorlardı. Zıpladılar.

Anasının önüne oturdu. Kalkamayacağından korkuyordu. Ellerinden tuttu, üstüne iyice çekti, davrandı ama ilk davranışta kalkamadı. Bir daha davrandı. Üçüncüsünde kalktı ama, az daha anasıyla birlikte yere kapaklanacaktı. Anası bir kurşun külçesi gibi geliyordu ona. Öylesine ağırlaşmıştı. İçine bir korku düştü. Bu korku iflah etmez adamı, diye düşündü. Korku adamın elini ayağını keser. Ya düşüverirsem şuraya? Düşer de şuracıkta kalırsam? Bayılırsam... O zaman benimle varsın konuşmasın karıcık, diye düşündü. Varsın konuşmasın. O zaman konuşmayanı bir göreyim.

Gittikçe kızışıyordu. Kızıştıkça da gücü artıyor, Meryemce yeyniliyordu.

Çocuklar önde, onlar arkada konuşmadan uzun zaman yürüdüler. Meryemce öyle bir açlık duydu ki içinde, yüreği kazınıyordu. Aklına geldi ki çoktandır bir şey yememişti. Gelinin pişirdiği tarhana geldi gözünün önüne. Sıcak sıcak, tüt babam tüt ediyordu, kalaylı, parıl parıl bir tasın içinde.

Artık elleri, oğlunun omuzunu tutamaz olmuştu. Eli bir açılsa da omuzu bıraksa, bir daha tutamayacaktı. O yüzden ellerini kenetlemişti.

Ali bir duruyor, soluk alıyor, sonra birazcık yürüyordu. İkide birde de "Amma da ırağa götürmüşüm yükü o sevincilen," diyordu.

Ayağını bir taşa vurup, anayı fırlatırcasına toprağa attığı zaman ay batıyordu. Hemen yere oturdu, çarığını çıkardı. Sırtından yolun kıyısına hızla düşen, toprağa çarpan Meryemce of bile dememişti. Sağ dirseğinin üstüne abanmış, gözlerini yummuştu. Kulakları uğulduyordu. Çocuklar başına dikilmişler, orada korka korka duruyorlardı. Önlerindeki yusyuvarlak kararı, nineleri, donar gibiydi. Tir tir titriyordu.

Ayağının taşa gelen başparmağını yokladı, ovuşturdu, acılı ayağına sert çarığı giydi. Sonra da, çabuk çabuk bağladı bağlarını, hemen ayağa kalktı, anasının elinden tuttu, kendine doğru çekti, önüne çömeldi, var gücüyle üstüne çekti. Çekmesiyle ayağa kalkması bir oldu. Koşuyordu. Çocuklar ta gerilerde kalmışlardı.

Sırtındaki anası kalkıp kalkıp iniyordu. Çocuklar babalarına ne kadar koşsalar da yetişemiyorlardı. Koştu koştu, sonra duruverdi. Durmasa yere yuvarlanıverecekti. Dizleri titriyordu. Anasını sırtından usulca indiriverdi. Belini bir ağaca dayadı.

Gece buz kesmişti. Ateş yakmak aklına bile gelmiyordu. Birden çocuklar aklına düştü. Bu gecede o sabileri dağda koyup da nereye gelmişti?

Hemen ayağa fırladı.

"Nerdesiniz çocuklar?" diye bağırdı. "Nerde kaldınız?"

Çocuklar babalarının sesini duyduklarında epey uzaktaydılar. Ses verdiler. Sonra da yeniden koşmaya başladılar.

Ali çocuklar yanına gelince kalkmak için bir iki kere davrandı, kalkamadı. Üşümeye de başlamıştı. Şurada dursak bir ateş daha yaksak mı? Ama genç kadın, şu dağın başında, kurdun, kuşun, hırlının hırsızın, uğursuzun itin içinde... Olur mu? Bir ateş...

"Hasanım, elimden tut bakalım," dedi. Bu sözün ağzından nasıl çıktığına o da şaştı. Ya Meryemce duyduysa? Duydu da yüreği acılıysa, yandıysa? Bilmiyor muydu sanki?

Çocuk daha yanına yaklaşmadan ayağa fırlayıverdi.

"Beni kaldırabilecek misin diye yalancıktan söyledim."

Kendini toparladı, sesini dikleştirdi.

"Gel anam."

Anayı sırtına aldı. Ellerini bacaklarının üstünden geçirdi, kenetledi. Bir iki kere silkeledi. Meryemceyi sırtına iyice yerleştirdi. Ayaz, ama ne gavur ayaz. Adam donuverecek. Bu dağlar böyle. Yaz kış... Torosun boranı, adamın kıranı demişler. Ne doğru laf etmişler.

Bir kuş öttü. Bir dereden geçerken keskin bir yel yüzlerini yaladı geçti. Su sesi, çığıltı. Bir ağaç uğuldadı.

Ayın battığı yerde azıcık bir aklık kalmıştı.

Ayaklarının altı yeniden yanmaya başladı. Yüreğine işliyordu. Her adımda sırtında anası biraz daha ağırlaşıyor, ayakları kendisini biraz daha zor taşıyordu. Ama artık durmak olmazdı. Neredeyse tanyerleri ışıyacaktı. Uzaktaki dağların ardında ışık belirtileri vardı. Durulmazdı. Şu kurdun kuşun ortasında, şu ıssız dağda, vay Elif vay! Kadın kısmı da bir korkak olur ki, fıkaracıklar. Çocuklardan beter. İyi, çocuklardan güzel, azıcık saf. Hepsi böyle. Kocasına da, gencine de adamın yüreği acır. Kadın kısmı bir hoş, vefalı. Ne dedim de çocukları Elifin yanında koymadım? Anama nolurdu ki? Üstelik kocamış kadınlar gençler kadar korkak olmazlar.

İçi alıp alıp veriyor, kafasında kötü kötü yüzlerce olay kuruyordu. Sonunda:

"Ana," diye kırık bir sesle seslendi, "bu gece yarısı dağda kaldı gelinin. Korkmaz mı ola? Başına bir hal gelmez mi ola? Kurdun kuşun arasında."

Meryemce eti kemiğiyle, düşüncesi hayalleri, düşleriyle uyuşmuş gitmişti. Birden öfkelendi. İçindeki uyuşmuş her bir yan uyandı, deprendi, canlandı, öfkeye kesti.

Kalır yaaa... Korkar ya, gelir yaaa... Başına da... Uzunca Alicik Ağa! Kurdun arasında da, eşkıyaların, köpeklerin, itlerin, hırsızların arasında da... Başına işler de gelir. Şu yollar şimdi adam dolu. Aklın yeni mi başına geliyor, Uzunca Alicik? Soyka kalası herif! İnşallah o aklına gelen gelinin başına gelir de, ben de varır, köyün ortasında zil takar da oynarım. Şıkır da şıkır. Uzunca Alinin akılsız kafası yüzünden başına bir iş geldi ki, ey komşular, duyun! Duyun da parmağınız ağzınızda kalsın, der şıkır da şıkır, şıkır da şıkır göbek atarım. Senin akılsız kafan yüzünden o gelinimin başına bir iş gelsin de... Beni bu hallere düşürdün. Beni hasta, sayrı gibi, beni yatalak gibi, beni elden ayaktan düşmüş gibi sırtlarda taşıyan Uzunca Ali, şıkır da şıkır, şıkır şıkır. Şıkır da şıkır. Şıkır da şıkır.

"Korkmaz değil mi ana, gelinin? Korkmaz canım. Ne diye korksun."

Hıh sen korkmaz belle. Bir korkar ki! Korkusundan ödü bile patlar. Yazı yaban adam dolu, başına çökecek adamdan başka. Dağ taş, kurt kuş, ayı dolu, parçalayacak canavardan başka. Ak dona bürünmüş dağlarda dolanan ölülerden başka. Dağda heykiren, dişleri bir karış dışarıda kaplandan başka, adamı çont eden ulu Ziyaret cevizi var. Sen korkmaz belle. Bir kaya sürüsü olup da, yol yol gezen, uçan, değince patlayan, sonra da yolun ortasında bir dağarcık gibi kalakalan, sonra da adamı olduğu yere yapıştıran cinleri bilin mi? Sen görünmezleri hesaba katmazsın... Var katma amma onlar senin başına bir iş getirirler ki... Anayın da duası üstünde olmayınca... Üstelik de alkışını almışken. Sen de şaşıp kalırsın. Sen görünmezleri duydun amma, inanmazsın. Var inanma. Anasının atını göz göre göre öldürüp de gözünün önünde derisini yüzen dinsiz imansız neye inanır ki! İnanma. Başına gelince öyle bir inanırsın ki... Ziyaret cevizinin altında avradıyın ağzı eğilip de çont olunca, bir inanırsın ki! Senin hayırsız yüzünden, fıkara gelincik. Amma ben de Meryemceysem, senin yüzünden gelinimin başına bir iş gelince, işte o zaman, ben de o zaman yapacağımı bilirim sana. Atımı öldürdün de sana neyledim ki? Gelinimi çont edince sana neyleyeceğim ki? Varsın o da çont olsun. Vay vay vay! Üşüyorum, donuyorum. Amma da soğuk çıktı. Ona nolur ki, sırtında ben soğuğu tutuyorum. Benim de sırtımda sıcacık birisi olsa, bir gece de yürürüm, beş gece de. Kurtar Allahım! Şu Çukurovaya sağ salim çıkar beni. Dizlerim, tüm ayaklarım uyuştu. Bu ayaklar bir daha yol yürüyemezler.

Adam varır da hiç Ziyaret cevizinin altına konar mı canım? Bu ne akılsızlık, Rahmetlik Mutsan Çavuş ne derdi. Sakalı upuzundu, apaktı. Sakalı geyik tüyü gibi yıldırdardı. Yunmuş arınmış. Bir Allahın evliyasıydı canım. Birisi azıcık hatırına dokunsa, bir şeye azıcık canı sıkılsa, bir yerde küçücük bir uygunsuzluk görse oturur da hüngür hüngür ağlardı. Çocuklar gibi burnunu çeke çeke.

Bu Ziyaret cevizinin altından geçiyordum bir gece, karanlık, kurşun geçmez bir gece. Dalları uğulduyordu. Dalları karanlık bir su gibiydi. Tüm göğü tut-

muştu ceviz. Birden bir şey çat etti. Döndüm baktım, topraktan bir top ışık cevize doğru ağıyor, o ağdıkça cevizin dalları ışıklanıyor, ışığa batıyor, ışığa kesiyor. Ben orada donmuş kalmışım. Ağzımda dua, oku bre oku ediyorum. Az sonra, cevizin dalları, yaprakları, gövdesi, tüm ceviz, karanlığın içine oyulmuş gibi ışığa kesti. Sonra dallarıyla, gövdesiyle ceviz göğe doğru uzadı, şu karşı dağlara doğru genişledi. Tüm dünya, gün doğmuş gibi apaydınlık oldu. Dağların karanlığı durdu, gecenin karanlığı durdu. Siz ışıktan kocaman, karanlığa oyulmuş gibi kocaman, dünya kadar bir ağaç gördünüz mü? Aman Allah, hikmetine kurban olduğum Allah! Işıktan koskocaman bir ağaç. Güneşin doğduğu yere, yıldızların oraya doğru uzanır. Gece karanlık mı karanlık. Vallahi billahi tek bir yıldız bile yok. Ağaç büyüyor ha büyüyor. Göğe yukarı dallı yapraklı bir ağaç seli, ışıktan bir ağaç seli ağıyor. Şafağa kadar Ziyaret cevizi ışıktan oldu. Şafak atıncaya kadar durdum seyreyledim. Gözlerim kamaştı, bende de hal kalmadı. Altımdaki at da, o kutlu hayvan da kulaklarını dikmiş bakıyordu. Şu dağın ardından şafak belirip gelince, ceviz de küçüldü, küçüldü, gittikçe ışığını attı üstünden, toprağa indi.

Gün boyunca ulu cevizi, yeşil yaprakları, yarık gövdesiyle, karşımda gördüm. Öyle durup durur. Ben de doğruca Topaklı Hocaya gittim.

"Şafağa daha ne kadar var ola ana?"

Adam hiç Ziyaret cevizinin oraya konar mı? Gece ışığa kesip de gündüz ağaç olan cevizin altına konar mı adam hiç? Geceleri başını alıp gider. Görünmez olur. Var bak ki ceviz yerinde yok. Bir ay iki ay yok. Sonra bir gün, bir de bakarsın ki gelmiş yerine oturuvermiş. Adam böylesi cevizin altına varır da göçünü yıkar mı?

"Ana, üşüdün mü ana? İstersen şu sırtımdakini çıkarayım da sırtına giy sen. Ben boyuna zırıl zırıl terliyorum."

Başını yesin, istemem. Senin hiçbir şeyini istemem Uzunca Ali. Ağaç gelinimi öldürdüyse, eey Uzunca Ali!

"Yükü amma da uzağa götürmüşüm. Bir daha böyle olmaz. Ha dedim ki konalgamız Ziyaret cevizi olsun."

İyi bok yemişsin. Ya gelin çarpıldıysa onun altında?

Ali artık ayaklarını sürüyordu. Söz söylemek bahanesiyle sık sık duruyor, dinleniyordu. Gözleri de şafağın yerindeydi.

"Koca Halil dedi ki..."

Koca Halil de gebersin, senin de boyun devrilsin.

"Bu yıl Çukurovada bir pamuk olacak ki, toplamakla bitmez. Her adam tam yüz liraylan dönecek köye. Bu yıl döngele çok kalınmış. Çok da hızlı uçuyormuş. Koca Halil, ben böyle döngele görmedim, diyor. Bu yıl pamuk bir bereketli..."

Sana ne oğlum, sen atı öldürdükten sonra. El toplar gider de, köye döner de sen ancak ondan sonra Çukura ulaşırsın. El de sana güler. Haydi durma. De yü-

rü Uzun Alicik! Ettiğini çekiyorsun. Sana hiç yüreğim acımaz. Ne duruyorsun? Yoruldun mu? Gece olmasa da yüzünü, perperişan halini, şorul şorul terlediğini bir görseydim Uzun Alicik! Koca deyyusu bindirir de atı öldürür müsün? Çek şimdi, çek! Ben de sırtında donarım, ölürüm inşallah.

"Bir bereketli olacak ki, topraktan yardan çoğunu kaldıramayacak Çukurovalı. Biz de yerde kalanı başak edeceğiz, diyor."

O dedikleri hep senin gönlünü etmek, atına binip de öldürmek içindi, hay akılsız yavrum. Yok yok, Uzun Ali yavrum değil. Domuzun doğurduğu.

Ali konuştu konuştu, bir karşılık alamayınca kızgınlıkla yürüdü.

Durdu. Konuşacak şeyi de kalmamıştı.

"Nerdesin Hasan? Yoruldun mu?"

Hasan:

"Hiç yorulur muyum? Bir yürüyorum ki. Ummahan yoruldu."

Kız:

"Yalan diyor," dedi, "hiç yorulmadım."

Ali birden farkına vardı ki dağların başı ağarıyor.

"Çok şükür gün açılıyor."

İlerlere baktı. Uzaktı. Ürktü. Bir adım attı. Dişlerini sıktı. Bacakları gerildi. Acımadık, yanmadık, kopmadık yeri yoktu. Titriyor, düşecek. Yola çıktı. Anasını indirdi. Dünya başında dönüyor, fır dönüyor. Gözüne bir ağaç kestirdi, vardı kendisini ağacın altına atıverdi. Belini gövdeye dayadı. Sık sık soluyor, alıp alıp veriyordu. Yüzü kapkara kesilmiş, gözleri küçülmüştü. Yakasını can havliyle, yırtarcasına açmış, göğsünün kılları dışarı fırlamıştı. Terler yüzünde domur domurdu. Soluması bir türlü kesilmiyordu. Soluğu çıkacak gibiydi.

Orada, sırtı ağaca dayalı, ağzı açık, avurtları çökmüş, sakalının iğne iğne kılları iyice uzamış kalakaldı. Bir daha kalkamayacaktı. Ona öyle geliyordu.

Gün dağın tepesine çıktı oturdu. Sonra kalktı, yükseldi, ortalığı kızdırdı. Gün ortalığı kızdırınca Meryemcenin uyuşukluğu açıldı. Ayağa kalkmayı denedi, kalktı da. Bir adım da attı. Sonra eremeke yürüdü de.

Yarı baygın oğluna döndü. Bu haline acır gibi oldu, ama bastırmak için de aklına ne kadar küfür geldiyse üstüne yağdırdı. Baktıkça içine bir acıma doluyor, öfkesi iniyordu. Meryemce bu halde daha fazla burada kalamazdı. Yolun kıyısındaki bir ağacın dalını kırdı. Dalı budadı. Uzunca bir değnek yaptı. Oğluna da son olarak şöyle bir göz attı. Çabucak arkasını döndü, yola düştü. Bükülmüş beliyle ilerledi.

Arkasında ayak seslerini duyunca geri döndü, torunlarını gördü. Onlar da beraber geliyorlardı.

"Gelin, gelin ebelerinin can yoldaşları. Sürmeli Ummahanım da, babayiğit Hasanım. Gelin de, ebeniz kesip attığınız tırnaklarınıza kurban olsun. Kurban olsun da yolunuza ölsün yavrularım. Keşke o gavur Uzun Alinin yavruları olmayaydınız. Nasıl öldürdü, nasıl öldürdü atımı? Aaaah, onu doğuracağıma bir kara da taş doğuraydım. Keşkeee... Atımı öldürdü de beni böyle perperişan dağlara düşürdü. İflah olmaz bu Uzunca Ali inşallah."

Kız:

"İnşallah ebem, inşallah," dedi. "Yazık oldu atımıza."

Oğlan kızı dürttü:

"Zıkkım," diye tersledi. "Babam Çukura inince sana bir eşek alacak ebe. Atıyın yerine."

Nine döndü, elindeki değneği salladı:

"Sus bakalım, sus! İtin dölü. İt herifin sakar dölü. Almaz olsun. Almaz olsun da arkasının üstüne alsın. Ayağı kırılsın da Çukura inemesin. O gavur Uzunca Alinin gözü çıksın, e mi?"

Hasan dargın dargın sustu.

Öğleye doğru, Ali arkalarından yetiştiğinde, daha öyle ağır ağır, konuşarak yürüyorlardı. Alinin arkadan yetiştiğini duyunca, sözlerini kestiler. Meryemcenin iler tutar yeri kalmamıştı ama. Ali hemen önüne çömeldi. Meryemce onun sırtına atılırcasına bindi.

Ali ileriyi, sık bir ormanlığı gösterdi.

"Baksana ana, Bağlama pınarı orası değil mi? Şu görünen ince, uzun doruk Ziyaret ağacının doruğu değil mi?"

Sen de bat, Ziyaret ağacının doruğu da batsın, bir işe yaramaz Uzunca Ali. Atım gibi benim de derimi yüzeceksin. Senden bunu umut ederim.

Başını kaldırıp ilerde, uzakta gelinin karartısını görünce, bir anlık, bütün öfkesi geçti.

Gül gibi gelinimi görmez de, ağacın doruğunu görür. Aaah, sen ne iyi, sütü helal, sütü temiz bir avratsın Elif! Amma bir suçun var. Keşke şu kötü herifin avradı olmayaydın. Keşkeee... Seni canımdan da çok severdim.

Ali birden silkindi, sevindi, bir sevinç çığlığı attı:

"Ana, ana, ana bak! Bak, bak gelinin geliyor."

6

Ceviz ağacının dibine gelir gelmez Ali anasını oracığa, bir kütüğün üstüne indiriverdi. Elif onlar orada uğraşırlarken, akşamdan beri ocağın yanında duran tarhana tenceresine gitti tarhanayı çabucak büyük bir sahana doldurdu. Kız sofrayı cevizin gövdesine yakın bir yere sermişti. Tüten sahanı getirdi sofranın ortasına koydu. Sonra gitti, kütüğün üstüne oturmuş Meryemceyi elinden tuttu, getirdi sofraya oturttu. Kocasını da:

"Gel Ali," diye çağırdı.

Ali ayakta durmuş sallanır gibiydi. Oğlan çocuk çekinerek, korkarak babasının elinden tutmuştu. Gülümseyerek:

"Gel baba," dedi.

Elif kocaman açılmış gözlerle kocasına bakıyordu. Kocası yalpalar gibiydi. Uyku sersemi bir hali vardı. Sofraya bakmadı bile. Elini oğlanın elinden kurtardı, yalpalayarak arkadaki üst üste yığılmış yüklere yürüdü, oradan bir çul çekti, güneşe doğru bir yere atıverdi, hemencecik de üstüne kıvrıldı. Elif sofradan kalktı, yükten küçücük, kirli bir çul yastık aldı, kocasının başını kaldırdı altına koydu. Sonra da üstüne bir yorgan örttü. Ali başını koyar koymaz uyumuştu. Elif kocasının başucunda durdu. Onun incelmiş, kararmış yüzüne acıyarak baktı. Yüzü zayıflamış, çekilmişti. Uzamış seyrek sakalının kılları sivri sivri, kirpi oku gibi yüzüne çakılmıştı.

"Oğlun çok yorulmuş ana," dedi. "Yüzü iki günde çocuk yüzü gibi ufalıvermiş."

Meryemce elindeki kaşığı sahanın içine bıraktı, elini dizine vurdu:

"Daha kötü olsun. Beterin beterine uğrasın Uzunca Ali," dedi. "Bir seviniyorum ki bu hallerini gördükçe "

Elif:

"Öyle deme ana," dedi. "Yazık değil mi? Oğlundur."

Meryemce dikeldi:

"Yazık değil," dedi. "Hiç de değil. Akılsız baş olunca, cezasını ayaklar çeker. Ne vardı Koca Halili bindirip de atımızı öldürecek! Elalem tek Ali iyi oğlanmış desin diye."

Ellerini göğe açtı:

"Allahım," diye yalvardı, "şu Uzunca Alinin halini bundan beter et. Çoluğunu çocuğunu dağda koydun, kendini de bu hale soktun, daha da perişan et, koca Allahım, kara gözlüm, güzel Allahım."

Elif:

"Etme anam, etme," dedi. "Etme bunu. Oğlun ne bilirdi?"

Meryemce:

"Kes!" diye bağırdı. "Sen de onunla birlik olma! Beter olsun, beter! Sürünsün. İnşallah bu yıl pamuğa yetişemesin de, akılcığı başına gelsin. Adil Efendi de onu boğazlasın."

Sofradan kalktı, bükük beliyle topal topal cevizin gövdesinin arkasına, çalılıkların içine gitti.

"Ben şuracıkta uyuyacağım. Giderken kaldırırsınız. Olmaz mı gelin hatun?"

Elif, onun sesindeki alaya aldırmadan kederli:

"Olur güzel anam," dedi.

Sofrayı kaldırdı. Dürdü büktü, yüke koydu.

Çocuklara:

"Siz de uyuyun yavrular," diye seslendi.

Kız uyukluyordu zaten. Kaldırdı, babasının yanına yatırdı, yorganın bir ucunu da onun üstüne çekti.

Oğlana:

"Var sen de sokul babayın yanına," dedi.

Gözlerinden uyku akıyordu. Sabaha kadar uyumamış, merakla, korkuyla onları beklemişti. Meryemce, çocukları, kocası uyuyorlardı. Şimdi kendi de uyusa olmazdı. Aşağıdaki yoldan bir geçen olur, öteberiyi, kabı kacağı çalar götürürdü.

Ocağın başına vardı oturdu, dizlerini göğsüne doğru çekti, çenesini de üstüne koydu. Düşüncelere daldı. Tam on yıldır bu evdeydi. Meryemceyi hiç böyle görmemişti. Bugünkü oğluna kinlendiği gibi hiç kimseye kinlendiğini de bilmiyordu. Bu ne öfkeydi böyle! At anıldıkça, karı cin çarpmış gibi titriyor, ağzı köpürüyordu. Adam ölse, şu çocuklardan biri ölse, Meryemce bu kadar öfkelenip kinlenmezdi. Yolda mı kaldı, yaya mı kaldı? İşte oğlu onu sırtına bindirmiş götürüyordu. Ta Çukura kadar da götürürdü. Oğlunu sevecek, ona acıyacak yerde kinleniyor, öfkeleniyordu. Oğlunu nasıl sever, üstüne nasıl titrerdi! Ali onun biriciğiydi. Sekiz çocuğu olmuş, Aliden gayrısı ölmüştü. Ali bir yere gitse de, azıcık gecikse başına bir hal mi geldi diye kendini yer bitirirdi. Daha, Aliyi iki yaşında bir çocukmuşçasına severdi. Öyle okşardı. Birinde bir dolu olmuştu. Meryemce, Ali tarlada kaldı, şu dolulardan bir tanesi başına geldiyse diye tutturmuş, bütün köyü ayağa kaldırmıştı. Sonunda Ali, köyün öte ucundaki bir evden çıkmış, oğlunu görünce de sevincinden bayılmıştı. Adam düşmanına bile, Meryemcenin şimdi Aliye kinlendiği, öfkelendiği gibi öfkelenmez. Altı üstü bir ölümcül at. Bu yıl ölmese gelecek yıl nasıl olsa ölecekti. Tövbe tövbe, bin kere tövbe. Vadesi gelince hiçbir mahlukat daha fazla bir an bile yaşar mı? Kara Topaklı Hoca tam böyle söylemişti. Öyleyse ne istiyor bu karı? Kara Topaklı Ho-

canın bu sözlerini o duymadı mı ki? Söylerken o da vardı. "Elimi ayağını kestin de Uzun Ali, beni şu dağlarda perperişan koydun. Beterin beterine uğra!" Bu ne çeşit söz böyle? Elin adamı oğluna değil, düşmanına bile böyle alkış etmez.

Uyukladı.

Gün dikildi, öğleyi geçti. Onun başı daha dizlerinin üstündeydi. Ateş yandı geçti, közleri kül bağladı, o farkında olmadı. Yarı uyur, yarı uyanıktı. Düş içinde bir uyanıklık. Ama daha çok uykuda.

Bir uğultu, bir gürültüyle başını kaldırdı. Gürültü sol yandan geliyordu. Aşağıdan bir köyün geldiğini gördü. Atlı, eşekli, yaya, hasta, topal, sevinçli, kederli bir sürü insan önünden geçiyordu. Bir bebe ağlıyordu. Bu yollarda hep bebeler durmadan ağlar zaten. İçinden bir sevinç kabardı. Neye sevindiğini bilemedi. Ayağa kalktı, yolun kıyısına geldi. Önünden geçenler ona bakmıyorlardı bile. Bu sıralar, bu yollar köylülerle dolardı. Köylü tüm önünden geçip gidinceye kadar öylece durdu baktı. Sonra içine bir karamsarlık, bir keder çöktü. Vardı sönmüş ocağın başına yeniden oturdu.

"Şu giden köylüde, karıyı bindirecek bir beygir, bir eşek bulunmaz mıydı ola?" diye düşündü. "Aliyi uyandırsaydım da bir soraydı. Bir umut. Göç daha ıramadı."

Kalktı, vardı, Alinin başucunda bir zaman durdu baktı. Ali çocukçasına uyuyor, sanki soluk alınıyordu. Bebeler gibi. Üstdudağı azıcık uzamış, yalnız soluk aldıkça içeriye bir parça iniyor.

Uyandırmalı mı? Üstüne eğildi, kolundan usulca tuttu:

"Ali, Ali!" dedi. Sonra sustu. "Ali! Ali! Uyansana."

Ali kıpırdamadı bile.

"Ali! Uyansana! Gün ikindin oluyor."

Ali sağ bacağını karnına çekti. Bu artık uyanacak demekti.

"Ali, gün yekindi. Yola düşmek gerek."

Ali, doğruluverdi, oturdu.

"Ali, seni uyandırdım ki..."

Ali yumruklarıyla gözlerini uğuşturuyordu.

"Ne var ki?" diye yayvan yayvan, isteksiz söylendi.

"Gün ikindin oldu. Anan, çocuklar daha uyuyorlar. Yola düşeceksen düşelim. Burada kalacaksak kalalım."

Ali:

"Kalalım," dedi.

"Sen gel hele şu ocağın başına."

Ali kalktı ocağın yanına geldi. Orada dikildi kaldı.

Koca cevizin dalları esen yelle uğulduyordu usuldan. Gök görünmüyordu.

Elif ağzını kulağına yaklaştırdı:

"Demin," dedi, "şuradan bir köy geçti, yoldan. Ne köyüydü bilemedim. Sonra aklıma geldi ki seni uyandırayım."

Ali önce:

"Geçsin," dedi. "Varsın geçsin." Sonra düşündü.

Elif:

"Daha sesleri geliyor. Sanırım ilerde, Topaktaşa konacaklar. Buraya konmazlar. Ziyaret cevizinden korkarlar."

Ali gülümsedi:

"Korkarlar. Bir ben, bir de sen korkmazsın. Akılsızlar. İyi kimselerden korkulur mu? Kötülük yerine iyilik yaparlar adama."

Elif:

"Hani aklıma geldi ki... Dedim ki..."

Ali güldü. Dudakları inceldi, gerildi, acılaştı.

"Bre avrat," dedi, "sen deli misin, aklını mı çıvdırdın? Bu zamanda, köylü yola düşmüşken, şu dağ köylülerinde hiç binek bulunur mu? Baktıysan gördün herhalde, kaç kişi kaç kişiyi sırtında taşıyordu. Hastalar sayrılar... Kocalar, el ayak tutmazlar. Binekleri olsa, istesem verirler, iyi bilirim ki verirler. Şu günde varır da, ey köylü, atını bana versene, ben anamı bindireceğim denir mi? Olur mu?"

Yüzü umutsuz, kızgındı.

"Soyka kalsın böyle dirlik," dedi, halsizcesine yere çöktü. "Başka yolu yok. Bu gece burada kalmalı. Yornuğumuzu bir iyice çıkardıktan sonra..."

Elif:

"Sonra..." dedi. "Öyleyse ocağa bir aş koyayım."

Çalı çırpı topladı, ocağı yeniledi.

Ali uyuşmuş, ocağın yanına çöktü. Yorgun bitkin, bir düş içindeydi. Güpegündüz, al basmış gibiydi. Kımıldayacak hali yoktu. Bıraksalar şurada, şu ocağın başında on gün kalırdı. Kıpırdamadan. Gündüz uyumak böyle olur. Ceviz altında uyumak zararlı. Koygundur, ağırdır gölgesi. Döndürüyor, dolaştırıyor, bitkinliğini cevizin koygun gölgesi üstüne atıyordu.

Bir ara, oğlu Hasan geçti gözlerinin önünden hayal meyal. İlerde, arkasını bu yana dönmüş, bir çalının dibine işiyordu. Vay, it südüğü vay! Ulan adam varır da Ziyaret cevizinin yanındaki çalının altına siyer mi? Cin çarpar adamı. Vallaha billaha çont olursun. Alimallah olursun. İt dölü. Köylü neden konmaz ziyaretlerin dibine? Bundan dolayı işte. İşerler altına, işerler. Dalını keserler, gövde-

sine çivi sokarlar. Onların da canı var. Onlar da çarpıverir, sakat korlar, adamı. Amma değmedin miydi keyiflerine ziyaretlerin, uğur getirirler. Kim bilir, şu ulu ağaç, nakışlı ağaç bize bir uğur getirir ki. Ne gelmez ki elinden. Ulan, azıcık iyi olursam, halim olursa, bu ağacın altında beş rekat namaz kılacağım ki... Namazdan hoşlanırlar bunlar. Belki de yüreğine bir hoşluk gelir de şu ağacın, bize yardım eder. Kim bilir? Belki yüreği acır da halimize. Şu anam olacak bir akıl etse de o da kılsa bir namaz. Akıl etmez ki. Boşu boşuna üç ay, beş ay kılar da, burada, şu ulu, kutlu ağacın altında bir gün bile namaz kılmayı akıl etmez. Söylesem olur mu? Bu sefer aklındaysa da kılmaz. İnadından. Kılmasın. Baktım ki şafağa uyandım, gün ışıyıncaya kadar kılarım. Kılmalı namazı. Ne olur, ne olmaz. Adamın uykusu olmamalı ki, olmamalı da beklemeli. Görmeli ağaç nasıl ışığa kesiyor! Nasıl başını alıp da, kökünü çıkarıp da, uzun köklerini... Nasıl gezmeye gidiyor! Amanın şu namazı kılmalı. Yüreğini iyice temizledikten sonra, kin haset komadıktan, Delice Bekiri, Muhtarı bile, Delice Bekirin avradını bile düşünmeden, pamuğu, atı, borçları, hiçbir şeyi akla getirmeden, tertemiz olaraktan, yunmuş arınmış, bomboş, Allahın huzurunda...

Hiçbir zaman içini yuyup arıtamamıştı, hiçbir namazında. Düşünmeyim, demiş, hiçbir kötü şey, hatta iyi şey. Ama hep kötü şeyler, gelip gelip aklına musallat olmuş, namaz sonuna kadar onları kovamamış, namazı da hiç işe yaramamıştı.

Karanlık bir gece. O zaman babası sağ. Hangi yıl, kaç yaşında aklında değil. Değil ama, karanlık gece bütün sesleri, çığlığı, oyunu küfürleriyle aklında.

Gecede çocuklar oynuyorlar. Saklambaç oynuyorlar. Çocuklar... On beş, yirmi çocuk biribirlerini kovalıyorlar. Biribirlerinin üstüne düşüyorlar. Ali koşmaktan, saklanmaktan, cebelleşmekten deli gibi. Saklandığı yerde üç çocuk onu bastırıyor. Bir mısır sapı yığınının içinde saklı. Korkuyor. Elinde çakısı, açık. Karanlık, göz gözü görmüyor. Kıpırtısını duyup çocuklar üstüne çullanıyorlar. Birden bir çığlık. Elindeki bıçağın birinin boynuna battığını fark ediyor. Hiç ses çıkarmadan koşuyor. O olduğunu kimse bilmiyor. Gece karanlığında saklanan bir o değildi. Yaralanan Öksüz Memet. Kimi kimsesi yok. Bir acıyor ki aylarca Öksüzün yüzüne bakamıyor. Öksüzün sağ çenesinden aşağı doğru derin bir yara izi. Bir yıl sonra sıtmadan, Öksüz bir ahırlıkta ölüyor. Ölüsüne de gidemiyor Ali.

Şu Öksüz olmasa. Aklıma gelmese.

Bir de yalıda çocuklarla birlikte kaplumbağaları taşlamışlar, kablumbağanın birinin kabuğunu sırmıştı. Kaplumbağanın sırtı kızıl kan içinde kalmıştı.

Bunu da gözümün önünden atamıyorum. Kaplumbağa inlemişti.

Şafağa karşı kalkacağım. Öksüz Memedi, tosbağayı gözümün önüne getirmeyeceğim, içim parıl parıl, gün ışığı gibi Allahın huzurunda, Ziyaret ağacının altında duracağım. Belki bir iyiliği tutar da...

Şu anam da, ne biçim oldu böyle? Ne ister benden? Ölsem, şimdi ölsem ağlar mı ki? Çok kızgın. Allah Allah! Şaşılacak iş. İşte sırtımda rahat rahat. Bir insan bir oğuldan daha ne ister ki? Bir oğul daha ne tür bakar ki anasına? Olmaz olaydı Koca Halil. At gene ölürdü. Gene sırtıma alırdım. Ama bana böyle yüz eğmezdi.

Gözünü azıcık açınca, önünde kırmızı közleri gördü. Sonra karşıda, ötede anasını. Başını kaldırıp da anasını görünce birden, hiç de farkında olmadan, ölgün bir sesle:

"Ana," dedi, "ben yarın tanyerleri ışımadan kalkacağım, şu kutlu cevizin altında sabaha kadar namaz kılacağım."

Kıl bakalım, kıl. İstersen bir ay sabaha kadar, bir ay gece gündüz kıl. Allah sana yardım eder mi ki yavrum? Allah anasının gönlünü yıkmışa atını öldürmüşe, elsiz ayaksız, el içinde anasını rüsvay komuşa hiç yardım eder mi yavrum? Benim yüreğim sana doğrulmaz. Kıl bakalım, belki de Allah günahlarını bağışlar. Sana bir kapı açar. Ama senin işin iş değil yavrum. Sen bu işi, anayın rızasını almadan çok kötü ettin. Sanınam ki kara gözlüm, Allahım, güzel Allahım, seni bağışlasın da... Hiç sanmam.

"Çukura inince de iyice başlayacağım namaza. Beş vakit."

Başla bakalım. Şu anayın yüreğini kırdığını öder mi? Seksen sekiz bin yıl kılsan, mademki teline değdin anayın, yüreğini incittin, Allah yanında makbule geçmez. Var git istersen Kara Topaklı Hocaya sor. Şu atı elinle öldürdün. Sana yalvardım, yakardım, kurban olduğum babayiğit oğlum, yiğidim, bindirme şu uğursuzu ata dedim. İnadına bindirdin. Üstelik de beni dövdü koca dümbük. Böğrüme bir depik indirdi ki, depik derim ona. Ciğerim söküldü dedim yerinden. Bir daha öyle vuraydı, ciğerimi bölük bölük kusardım. İstersen yüz yıl kıl namazı akılsız yavrum, Allah indinde makbule geçer mi sanırsın? Senin namazın Deli Bekirin namazına benzer. Heeey Ali! Sana yüreğim bir vakit için doğrulmayacak.

Ali sevinçle karısına döndü:

"Avrat," dedi, "gayrı namaza başlıyorum. Beş vakit. Bundan böyle, Çukura iner inmez başlayacağım. Kellem gidecek, namazım geçmeyecek."

Kadın ağır, uysal gülümseyerek:

"Kıl herif, kıl, namaz kılmak çok iyidir. Babam hiç namazını geçirmezdi. O yüzden de başı hiçbir belaya girmedi. Namaz kılmak gibi var mı?" dedi.

Hasan yanındaki Ummahanın saçlarına elini değdirdi.

"Babam namaz kılacak, Çukura inince. Ben de duaları beller, ben de kılarım."

Ummahan:

"Çocuklar namaz kılmazlar."

Hasan düşündü kaldı. Sonra:

"Ben de büyürüm," dedi. "Ondan sonra."

Meryemce çocukların konuşmalarını duyuyordu.

Kılın, kılın, diye geçti içinden, kılın da hep cennete gidin. Anasının atını öldüren babanız da cennete gidecek. Ona cennette allı yeşilli bir köşk hazırladılar ki, Ali Ağa gelsin diye bekliyorlar. Siz de kılın, ananız da kılsın, evdeki tavuklarınız, itiniz köpeğiniz, kediniz de kılsın. Tövbe tövbe... Hepiniz kılın da cennete gidin. Şu beni şurada öldürün de doğru cennete... Sizi daha iyi kabul ederler orada. Sonracığıma Peygamber sofrasına da oturturlar. Bunlar analarının atını, sonra da kendisini öldürmüş gelmişler, bunlar Kırklara layık kimseler derler.

Elif yemeği ocaktan indirdi. Yağ tavasına bir parça yağ koydu, ocağa sürdü. Az sonra yanmış yağ acı acı koktu. Bulgur aşına yağı dökerken aş cızırdadı.

Ali bir iyice acıkmıştı. Yanda serili sofranın başına geçti oturdu, bekledi.

"Ah avrat," dedi, "şu aşın yanında bir de soğan olmalı ki... Bir baş."

Elif aşı sahana boşaltırken:

"Ta çuvalın dibinde. Çıkarması zor."

Ali:

"Keşke çıkarabilsen. Bir canım çekti ki..."

Kadın sahanı sofranın ortasına koydu, cevizin gövdesine dayalı çuvalın ağzını açtı, kolunu sıvadı, çuvalın altına daldırdı. Terleye terleye araştırdı, sonunda bir baş soğan çıkarabildi:

"Al herif," dedi zaferle. Sofraya, kocasının yanına çöktü. Meryemce, çocuklar da oturmuşlar pilavı lokmalıyorlardı.

Ali yumruğuyla soğanı kırarken, bir ayak sesi duydu ardında, başını çevirdi:

"Selamünaleyküm, bereketli olsun."

Ali azıcık şaşırarak:

"Aleykümselam. Sağ ol. Buyur kardaş."

Adam sırtındaki kıl heybesini ocağın yanına indirdi, ocağın başına çöktü.

Ali toparlandı, gülümsedi:

"Buyursana kardaş. Buyur da iki lokma ekmek ye."

İçine bir sevinç girmişti.

Adam başını çevirmeden:

"Afiyet şeker olsun. Bereketli olsun. Çok yorgunum. Hiç canım istemiyor," diye kendi kendine söylendi.

Ali kalkar gibi yaptı:

"Gel kardaş gel!" diye ısrar etti. "Hepimize yeter. Gel! Çok var. Aç aç olur mu? Öksüz evine gelmedin. Elhamdülillah..."

Adam yerinden, ellerini toprağa dayayarak kalktı. Çok uzun boylu, geniş omuzlu, kartal burunluydu. Sofraya oturur oturmaz bir kocaman lokma yaptı. Ali de kırdığı soğanın bir kısmını ona uzattı.

Adam:

"Soğan gibi yok," dedi. "Yiyecekler içinde bir soğan, bir tuz! Soğan olmayınca ben o sofraya sofra demem."

Ali:

"Adını bağışla."

Adam gülümsedi:

"Yanıkoğlan köyünden Körlü Osman derler bana. Pamuğa gidiyorum. Siz de pamuğa, öyle mi? Köyünüz nerede?"

Ali de adını, köyünü söyledi.

Osman:

"Köyünüz geride mi kaldı?" diye yeniden sordu.

Ali:

"İlerde," dedi.

Konuşacaktı. Meryemce sözü ağzından aldı, olayı baştan sona öyle bir anlattı ki, Ali de şaştı, Osman da şaştı. Osman onu dinlerken neredeyse ağlayacaktı.

Meryemce her sözün başı:

"Ah kardaşım," diyordu, "çocuğun var mı? Ah kardaşım, çocuk büyüt ki safasını süresin. Öyle mi? Al sana! Çocuk büyüt ki cefasını çekesin."

Coşmuştu. Atın ölümünü, soğuğu, donmasını, tekmeyi, Koca Halilin zulmünü bir çırpıda saydı döktü. Sonra da öyle bir yorgun düştü ki, sanki sabahtan akşama kadar sırtında taş taşımıştı.

"İşte böyle, elsiz ayaksız, kimsiz kimsesiz, yüce dağlar başında, kurdun kuşun arasında, cinin perinin içinde kalakaldım."

Ali utancından Osmanın yüzüne bakamıyordu. Meryemce öylesine söylemişti ki, sanki Ali onun bindiği atı, onu dağda bırakmak için mahsustan Koca Halile öldürtmüştü.

Yemek bitince, Ali, Osmanı elinden tuttu kaldırdı, şöyle içeriye çekti. Kulağına:

"İnandın mı anamın dediğine kardaş?" diye sordu. "Adam hiç anasını dağda koymak için kendi öz atını öldürür mü? Öldürür de, sonra anasını eşek gibi sırtına bindirir de taşır mı?"

Osman gülümsedi, Alinin kulağına ağzını dayadı:

"Yok, bre kardaşım," dedi. "İnanır mıyım hiç? Kocamışları bilmez miyim? Çok alıngan olurlar."

Ocağın başına geldiler, yan yana oturdular.

Alinin gözü Osmanı tutmuştu. İçinden, ta yürekten gülüyordu. Böyle gülen adamlardan, insanlara kötülük gelmez.

Alinin içinde bir umut belirdi. Osmanı süzdü. Ceketi yepyeniydi. Kaçak malın da en iyisi. Her olur olmaz da böyle ceket giyemezdi. Umudu bir zaman için söndü. Vay güzel ceket vay!

Sonra gözü ceketinden yüzüne gitti. Kara gözleri keder içindeydi. Kalın, kırmızı dudaklarında bir yumuşaklık vardı. Esmer yüzü sağlam, cana yakındı. Ali gene umutlandı. Bu adamdan her şey istenebilir, dedi kendi kendine. Gözüne, göğsündeki gümüş köstek çarpınca, bir iyice şaşırdı. Gene yüzü değişti. Bir iyice umutsuzluğa kapıldı. Gözlerini ocağa dikti, düşündü kaldı. Sonra, epey sonra, başını kaldırdı, adamın gözlerine baktı. Osmanın kocaman, kara gözleri ışıltı, sevinç içindeydi. Varsın kösteği olsun, nolurmuş, dedi. Sonra ayaklarını gördü. Ayağındaki ham çarık parçalanmış, delinmişti. Ali, söylerim, dedi. Ne icabeder ki, çarığı da amma eski. Ayağına da benim yedek çarığımı veririm. İyi adamlar yeryüzünden hiçbir vakit eksik olmaz. Mintanı da eski, kir içinde. Hemen söylerim. O da bunu severek kabul eder. Gözlerini gümüş köstekten, kaçak ceketten alamıyor, umutsuzluğa düşünce gözlerini adamın tatlı, şefkatli gözlerine dikiyor, oradan da yırtık çarıkla, kirli mintana göz atmadan edemiyor, söylesin mi söylemesin mi? İkircikli. Adamın gözleri ona güç veriyor. Baktıkça umudu artıyor. Rahat. Neredeyse söyleyecek.

Bu ara, Osman elini ceketinin cebine attı, tabakasını çıkardı. Tabaka çok güzel, görülmemiş bir tabakaydı. Ceviz ağacından yapılmış, üstüne tazı, kuş, yılan suretinde sedefler kakılmıştı. Altında da kocaman bir çiçek vardı. Tabakayı açtı, şöyle yollu yordamlı, bir fiyakalı sigara sardı, Alinin önüne yuvarladı. Ali sigara tiryakisi değildi. İkircikle elini uzattı, durdu, sarma sigarayı aldı. Ocaktan bir eski çekti, somurarak sigarayı yaktı. Osman sigara içişinden onun acemi olduğunu anladı. Yeni sigara içenlerin göstermelikleriyle içiyordu. Çocuklar, Elif, Meryemce onun afili sigara içişini seyrediyorlardı.

Elif şefkatle, acımayla içinden geçirdi: "Olmaz olsun yokluk. Adamın boğazının tohtu, kesip atamazsın. İstediği yere seni çeker götürür. Sen de eller gibi, bre Alim, sırtını ağaca verip bir cıgara içemedin. Şöyle, elin adamları gibi."

Gözleri yaşardı.

Alinin gözleri sedefli sigara tabakasında kalakaldı. Vay ocağın bata adam, dedi içinden. Yıktın viran eyledin. Tüm umudumu suya düşürdün. Var git yolun açık olsun. Sen bizlerden birine hiç benzemezsin. Senden bir şey istenmez. Yürü yolun açık olsun. İyisin, hassın, velakin cıgaran...

Gülümsedi. Onun gülümsemesini görünce Osman da gülümsedi.

Osman sigarasını sarıp yakınca, sol dirseğinin üstüne kösgeldi, öyle rahat içmeye koyuldu.

Ali, arkadaş, diye içinden geçiriyordu. Sen bu söylenmeyle iyice belli ettin bir Ağa, ya da Bey oğlu olduğunu. Hiç saklama. Köyünde mutlak sana Koca Osman diyorlardı. Adam da böyle kocaman olur muymuş? Vay babayın şarap çanağına. Bir ucun mağrıpta, bir ucun maşrıkta bre ulan. Bu ne boy!

Boyuna Osmana gülümsüyor, Osman da ona gülümsüyordu.

Ali de onun gibi kösgelmek istiyor, ama karşısında bir Ağa oğlunun varlığını hissediyordu. Nasıl kösgelsindi!

Sıkılarak, çekinerek:

"Osman Ağa kardaş," dedi, "sormak acep olmasın amma, tek başına böyle nereden gelip nereye gidiyorsun? Sizin köylü de mi seni yolda kodu gitti?"

Osman, ağzında sigarası, gülümsemesini kesmeden:

"Ben köylüyü köyde koydum da gidiyorum."

Ali bir zaman düşündü. Sonra gene başını kaldırdı, çekinerek sordu:

"O neden ola ki?"

Osman hiç durumunu bozmadan:

"Küstüm o köye," dedi. "Bir iyice küstüm. Kodum da geldim."

Meryemce içinden, ha şöyle, diye başladı. Halı, şöyle. Dillerine hayran olayım senin, yolcu. Küs, küs! Bir daha yüzlerine bakma o deyyusların. Demek yüreğine dokundular. Sana olmaz bir iş ettiler. Bakma yüzlerine, ölene dek de bir söze varma onlara. Kurban olsunlar onlar senin kesip attığın tırnağa. Öyle de bir güzelsin ki yolcu. Arap ata benzersin. Maşallah, maşallah! Güzel Tanrım. Kem gözlerden ırak. Tu tu tu.

Ali boynunu büktü. Bütün köye küstüğünü söyleyen adam, çok önemli biri olmalıydı köyünde.

"Ağam, neden küstün ola?"

Osman:

"Ben küserim, hem de öyle bir küserim ki... Bir daha yüzlerine bakmam. Hem de o köye ölene dek bir daha adımımı atmam."

Meryemce, atma yiğidim, bakma o kafirlerin yüzlerine, dedi, zalimlerin.

Ali, incelmiş, hafif bir sesle sözünü yeniledi:

"Neden ola?"

Osman:

"Ben küserim," dedi daha hiddetle. "Onlar it gibi pişman olacaklar. Kapımdaki köpek gibi yalvaracaklar. Amma ne fayda. Bir daha beni ele geçiremeyecekler."

Meryemce yerinden kalktı, geldi Osmanın ayakucuna oturdu.

Hışımla:

"Olsunlar yavru," dedi. "Olsunlar. Dönüp de yüzlerine bakma. Yansınlar, kavrulsunlar, bir daha o köyden yana yönünü dönme!"

Osman, yumuşak, tatlı, gülümser bir yüzle:

"Dönmem ana!" dedi, ayağa kalktı. Yerdeki heybesini aldı omuzuna attı. "Sağlıcaklan kalın. Karanlık kavuşacak neredeyse. Ben asıl gece yürümeyi severim. Hoş olur. Şu dağlar bir burcu burcu kokar ki, cennet gelmiş de yeryüzüne kurulmuş dersin. Varın sağlıcaklan kalın," dedi, kocaman adımlarını açarak çabuk çabuk yürüdü, yola çıktı.

Meryemce:

"Var git sağlıcağlan, babayiğidim. Dönme o imansızların içine. Dönme!"

Ali arkasından, o gözden ırayıncaya kadar baktı, sonra karısına:

"Söylesem miydi ola?" diye sordu.

Elif:

"Söylesen iyi olurdu. İyi bir adama benziyordu. Belki hiç olmazsa yükün yarısını alırdı.

Ali:

"Kösteğini gördün mü?"

Elif:

"Gördüm."

Ali:

"Tabakasını?"

Elif:

"Onu da gördüm."

Ali:

"Kim bilir," diye içini çekti. "Söyleyemedim."

Karanlık kavuşmuş, çocuklar ocağın kıyısına büzülmüş, uyumuşlardı.

Ali:

"Şu güzel közde ekmek kızartıp da tatlı tatlı yesek. Daha şimdi yedik bulgur aşını. Tatlı tatlı. Öyle mi?"

Elif kalktı, ekmeklikten bir dürüm ekmek aldı getirdi. Ali de odunların altındaki közleri önüne doğru çekti, geniş bir alana yaydı. Yufka ekmeği açtı, közlerin üstüne serdi. Ekmeği ateşe koyar koymaz kaldırdı çevirdi. Sonra da hemen ekmeği sokum yaptı.

"Şunun içine bir de çökelek olmalıydı ki..."

Elif sevinçle:

"Var," dedi. "Hem de bir tulum. Bu yaz ne kadar ayran geçtiyse elime hep çökelek yaptım."

Ali:

"Getir," dedi, çocukları uyandırdı.

İkinci ekmeğe çökelek koyarak sokum yaptı Ali, anasına uzattı. Anası onun elinden almadı sokumu. Ali anladı. Hasana verdi. Hasan da ninesine verdi. Meryemce dişsiz çenesiyle, kurutulmuş ekmeği ağır ağır çiğneyerek yedi.

Elif de sokumunu ısırırken, kocasına sordu:

"Ne düşünüyorsun bre herif? Noldu?"

Ali geniş geniş güldü:

"Düşünüyorum ki şu dünyada ne adamlar var. Ne tuhaf. Şu adama baksana, köye küsmüş de başını almış, tek başına gidiyor."

Elif de güldü. Çocuklar da kahkahalarla güldüler. Bir tek Meryemce gülmedi.

Gülün gülün, o buradayken niye gülmüyordunuz? Küser ya. Bunda tuhaf olacak ne varmış. Küser. Küser de yüzlerine bakmaz. Yalvarırlar, tabanlarını öperler gene bakmaz. Ben de adam diye yiğit diye böylesine derim. Anasının atını öldürenlere demem. Dümbük Halillen bir olaraktan... Anladın mı, çok güzel oğlum. Ben adam diye, avradını köçek gibi karşısına alıp da kıkır kıkır edene erkek demem, böyle tek başına yollara düşene derim. Gülün gülün, kellerini avrat eteği altından çıkaramayanlar. Gülün.

Ali:

"Şimdi kalktık ya uykudan, uyusak iyi ederiz. Ben tanyeri ışımadan, kalkmalı, namaza durmalıyım. Şu ağacın dibine ser yatağı. Başımız köke gelsin. Ben uyanmazsam, sen uyandırırsın."

Çabalama, kara gözlü Allahın senin iğvalarına kanmaz.

Uyudular.

Ateşleri sabaha kadar yandı. Ortasında büyük bir kütük vardı da...

7

Meryemce uyandığında, koca cevizin gövdesine arkasını dönmüş, namaz kılar gördü Aliyi. Ali iki elini açmış, kulaklarına vermiş bir sağa, bir sola selam veriyordu. Selam verdikten sonra, iki dizinin üstüne kalkmış, duaya durmuştu. Ağzı kıpır kıpır ediyordu.

Amanın kurbanınız olayım millet, bu oğlan dua da bilmez! Oturmuş da Allahı kandırmaya kalkar.

Ali hem dua ediyor, hem de gözlerinin önünden Öksüz Memedin yarılmış yüzünü, kaplumbağanın parçalanmış sırtını kovmaya uğraşıyordu. Bir de, kendine bile diyemiyordu, bir başka şey musallat olmuştu başına. Sırtı parçalanmış kan içinde kaplumbağa sürüleri. Gözleri yumurta gibi dışarı uğramış korkunç gözlüler. Öksüz Memedin ölüsü. Ölürken yarası açılmış, büyümüş, sapsarı, sarı kehribar gibi kesilmiş. Allah kimseyi öksüz, kimsesiz etmesin. İnsan ineklerin ahırında ölür de kimse yüzüne bakmaz. Bakmaz mı? Bütün köy onun üstüne titremedi mi? Ama, anasız babasız, kimsiz kimsesiz...

Bugün de yüreği temizleyemedik. Namaz boşa gitti. Öteki olmasa, bunlar neyse ne... Öteki pis, çok pis... Gençlik işte.

İnşallah Çukura inince, pamuk tarlasının ortasında, akar suda çimdikten sonra, bir iyice de aptes aldıktan sonra, ak kirsiz savanı da tarlanın yumuşak toprağına serdikten sonra, gece yarısından sonra, şafak ışıyıncaya kadar namaz kıldıktan sonra... İşte o zaman. İşte o zaman ne olacak? Karanlık bir boşluğa yuvarlandıktan sonra toparlandı. İyi olacak, dedi, zaferle.

Gün doğuyordu. Yukardaki, duman gibi yükselmiş, üstünde ağaçlar boy vermiş kayada ince ipiltiler seçiliyordu.

Hiç canı istemeyerek ağır, ölgün, ellerini toprağa dayayıp kalktı. Altındaki çuvalı da aynı yavaşlıkla topladı. Şafağa karşı durdu, alnı, yüzü kırışık içinde kaldı. Sol bacağına dayanılmaz bir ağrı girmişti. Beli de ağrıyordu. Başında bir uyuşukluk vardı. Namazdan kalkınca, ne kaplumbağalar, ne Öksüz Memet, ne de öteki şey, hiçbir şey kalmamıştı başında. Ama, yüreğini arıtmak için harcadığı gayret onu yormuştu.

Meryemceye gözü ilişti bir ara, ona bıyık altından gülüyor gibi geldi: Ne bıyık altından gülüyor, kahkahalarını savuruyor! İçinden... Aliye, kan içinde, gözleri pörtlemiş kaplumbağaları, sapsarı, sarı kehribar gibi Öksüz Memedin yarasını, bir de öteki şeyi, anası görmüş gibi geldi. Usul usul bir öfkeye doğru kayıyordu. Anasına bir daha baktı. Kadın sanki, oh oldu sana, diyor gülüyordu. Oh oldu sana! Yüreğim bir soğudu ki...

Gülmüyor canım. Gülse güldüğünü görmez miyim? Gülüyor, hem de bir gülüyor ki, göstermiyor. O öyle bir güler ki adamın üstüne, yüreğini göğsünden koparır da çıkarır.

Kaşlarını çattı, gözlerini anasının yarı gölge içindeki yüzüne dikti. Bir şaşkınlık içinde kaldı.

Eskiden beri, ta çocukluğundan beri ne kadar öfkelenirse öfkelensin, bir şeye ne kadar kızarsa kızsın, anasının yüzünü görünce geçiverirdi öfkesi. Şimdi, ilk olarak gördü ki öyle olmadı. Telaşlandı.

"Ana," dedi.

Ona doğru birkaç adım attı.

"Ana! Sen burada, şu kutlu ağacın altında kal, seni öğleye kalmaz gelir alırım."

Karısı yatakları, yükleri denk yapıyordu.

Meryemce karşılık vermedi.

Ali karısına döndü:

"Bitti mi?"

Kadın başıyla tamam işareti yaptı. Ali yükü sırtladı. Telaşından, şaşkınlığından ayakları ayaklarına dolanıyordu. Koşarcasına yola çıktı.

Sabah yelinde, ulu cevizin dalları bir kocaman ormancasına uğulduyordu.

Meryemce Elifin önüne dikildi:

"Çok şükür," dedi. "Çok şükür, daha elim ayağım tutuyor. Hiç yerinmesin, o kocan olacak Uzunca Ali Ağa. Çukura kadar ondan iyi yürürüm. Hem de cirit atı gibi. Ben bu yollarda az mı yürüdüm!.. Şöyle iyice baksan şu yola, izimi görürsün. Amma şu yokuşlar yok mu, belimi büken onlar kızım. Zaten oldum olası sevmezdim yokuşu."

Yerden uzun bir değnek aldı.

"Siz ne ederseniz edin, ben yola düşerim de, bir de giderim de..."

Torunlarına döndü:

"Gelin, gelin, ebenizin yanına, benim çiftçelerim de, kara gözlülerim. Keşke o imansızın çocuğu olmayaydınız. Keşke... Size canımı verirdim. Onun yüzünden siz de düştünüz gözümden."

Gün doğdu. Yol kıyısındaki devedikenlerinin yaprakları toz içindeydi. Bodur fundalar başlıyordu bundan sonra. Yol ufacık taşlıydı.

Elif:

"Ana," diye yanına yaklaştı. Kocasının yüzündeki öfkeyi okumuş, anayla oğul arasında bir şey çıkacağını sezmişti. Şimdiye kadar, şeytan kulağına kurşun, anayla oğul, gelinle kaynana hiç çekişmemişlerdi. Elif arada sırada, o da

yılda, iki yılda bir yalnız Aliyle, bir de çocuklarla ağız dalaşı yapardı. Meryemce hiçbir zaman bir kavgaya, bir çekişe meydan vermemişti. Çok akıllı, yatkın hareket ederdi. "Ana, gözünü sevdiğim ana, kal burada, şu ağacın altında, ocağın başında da oğluyun dönüşünü bekle! Nasıl olsa yürüyemezsin."

Meryemce sapsarı oldu, dudakları titremeye başladı, var gücüyle bağırdı:

"Ben, ben mi yürüyemem? Ben mi?"

Değneğini yere vurdu. Çocuklara:

"Haydin cehennem olun siz de. Alçak adamın südükleri, sizi de istemem. Düşerim de yollara, bir başıma da giderim. Kocasam da, şu ayaklarım sağ olsun."

Elifin kolundan tuttu, cevizin gövdesine doğru çevirdi:

"Var oradaki ekmeği al. Ben burada kalamam. Al çocuklarını yanına da, yürü git."

Elif olduğu yerde durdu. Yüzü değişti. Meryemcenin yüzüne baktı baktı. Ne demek istiyordu bu kadın? Ağacın dibindeki ekmeğini aldı. Yükünün altında iki büklümdü. Yola girerken, Meryemceye ulaşınca, gene dayanamadı:

"Kalsan da, oğlunu beklesen iyi ederdin güzel anam," dedi içini çekerek. "Çok yorulursun. Daha iki günlük yokuş var. Belki üç günlük."

"Olsun," dedi Meryemce hınçla. "On günlük olsun."

Çok hızlı yürüyordu. Elif arkasından zor yetişiyordu. Çocuklarsa ta gerilerde kalmışlardı.

Hasan Ummahana:

"Ebem çok öfkelenmiş babama. Ne söylerse ağzını açmıyor."

Ummahan:

"Açmaz, hiç de açmaz. Babam da onun atını öldürdü. Dedemin yadigarını."

Hasan:

"Babam öldürmedi. Koca Halil öldürdü. Koca Halil kaçıp gidince de, ebem öfkesini babamdan alıyor."

Ummahan "Cık," etti, anasına yetişmek için koştu.

Meryemceye kendinin de bir türlü anlayamadığı bir güç gelmişti. Tam gençliğindeki gibi dinç, çabuk, yorulmadan yürüyordu. İçi sevinçle doluydu. Atın ölümü, oğlunun ettikleri hiç geliyordu şimdi. Sanki düğün bayramdı, o kara günler. Oğlanın ne suç vardı, dedi kendi kendine. Fıkara oğlan. Merhametli. Onda derya deniz kadar merhamet var. Çok yüreği acır düşmüşlere. Hele çocuklara, hele kocalara. Görmedin mi, sakız gibi yapıştı oğlanın yakasına. Kara sakız... Gözleri çıkası düğme gözlü. Suç bende. Bir gün oturup da karşıma almadım oğlanı. Babasına ettiklerini bir bir anlatmadım. Söylersem o işleri Alinin de ağzı açık kalır, elalemin de... Neden benim karıncayı incitmez kocama,

Çukurovanın büyük hırsızı demişler, iyi anlar o. Anlaması gerek ki... Benim ince yürekli, yufka yürekli yavrum, ciğerim. Anan sana küser mi hiç! Üç gün oldu da ben sana kan kusturdum. Senin o kesip attığın tırnaklarına kurban olsun Meryemce. Anam incinmesin, atı öldü, fıkaranın yası var, babamın yadigarı kocamış atını çok severdi, yüreği yaralı diye beni o güzel sırtına aldın da yokuş yokuş taşıdın, güzel sırtına kurban olduğum Alim. Sana da ben, iki gözüm önüme aksın da, koca mezarlığa gömüleyim, zulüm ettim de, sütümü emeciklerimi haram ettim, üç gündür benden bir tek gönül alacak söz bekledin de, şu kuruyası dillerimi oynatıp da bir çift söz etmedim. Hey koca Allahım, kara gözlü güzel Allahım, ben tüm dediklerimi geri alıyorum. Sütüm helal olsun güzel Alime, ince de yürekli kara gözlüme, tüm emeciklerim. Bu yaşa geldi de ana, şuradan kalk şuraya otur demedi. Benim ne geçmişim varsa, bu yaşa geldim, hepsi helal olsun. Güzel kara gözlü, koca Allahım, ben bir hoş oldum, öfkeye gelince ağzıma geleni söylüyorum. Başım sıkışınca... Sen onları, o söylediklerimi o zaman hiçe say. Aklı ermez bir delice karıyım, kara gözlüm. Cümle suçlarımı bağışla. Ali iyi oğlan. Ona yardım et, kara gözlüm. Namaz da kıldı sana.

Bir sevinç düşü, bir aydınlık kasırgası içindeydi. İçinden, çok uzak, belli belirsiz bir türkü, bir koku, bir renk gibi bir şeyler geçiyordu. Uzak, çok uzak, ta Akçadenizin kıyılarında, silme bir mavilik... Mavinin üstünden akıp giden bir pamuk aklığı... Kocası çok genç, ince, uzun boylu. Güneşten yanmış yüzü, kocaman ela gözleri... Saçları alnına dökülür, ışıltılı. Bir candan güler ki, adamın yüreğine işler. Çocukların düşü gibi tatlı güler. Al da canıyın içine sok. Kör olsun Yemen.

Bir düğün gecesi, karanlıkta elini tutmuş sıkmış, tüm bedeni tatlı bir çımgışma içinde kalmış, o anda bunun İbrahim olduğunu ne güzel bilmişti. Bilmiş, sevinçten, tattan erimişti.

Yolun üst başında, tek, kocaman, dalları kanat gibi açılmış, uçmaya hazırlanmış bir ulu kuşa benzer bir çam ağacı vardı. Çama sevgiyle baktı. Belki otuz yıl, aynı dal, aynı yapraklarla oradaydı ağaç. Ha uçtu ha uçacak.

Kim bilir, belki de uçuyordur dedi Meryemce. Ağaçların da insanlar gibi tatlı canları var. Evliyası olanın canı olmaz mı?

Soğuk kesilmiş, güneş az da olsa kızdırmıştı. Meryemce usuldan terlemeye başlamıştı. Tam, dedi kendi kendine, gençliğimdeki gibi terliyorum. Terlemek iyidir. Çok iyidir. Çok uzun zaman oldu böyle terlemedim.

Arkasına döndü baktı, gelinle çocuklar ta gerilerde kalmışlardı. Genç, sağlam gelin arkamdan ulaşamıyor. Bu da Allahın bir hikmeti. Ziyaret cevizine ettiğim dualar boşa gitmedi. Yönümü döndüm de ağaca, gün atıncaya kadar dua eyledim. Gelecek yıl senin köküyün dibine bir horoz keserim, dedim, dizlerime Allah güç verirse... Keserim de etini pişiririm, ağzıma da bir lokma atmadan gelip geçen yol-

culara dağıtırım. Sana borcum olsun ey kutlu cevizim. Bir horoz değil, iki horoz hak ettin. Bak şu dizlerimin gücüne! Gençliğimde bile böyle olmadıydım. Sana kurban olaraktan, gücüm yetse de bir koca deve kurban etsem. Çerkeslerin at kurban ettikleri gibi. Bir tüylü deve ki, iki hörgüçlü.

Tek cevizi geçti. İlerde artık orman başlıyordu. Dalmıştı.

Savrun derler bir su akar. İçinde ne kadar balık varsa yüzündeymiş gibi gözükür. İlkin uzun kavaklar gözükür. Gözükünce dünya bayrama döner. Ot, ağaç, çiçek bayram bayramdır. Bir değirmen vardır Süleymanlıda. Yanından geçerken sıcacık unu kokar. Süt gibi, kar gibi apak, un. Sonra çınarlar, çınarlardan önce kocaman mor mor çiçeklenmiş, bir kilim gibi serilmiş yarpuz tarlası gelir. Bir zamanlar, bir Hasan vardı. Kır Hasan. Cabbarın oğlu Kır Hasan. Anası vardı. Dili tatlı bir kadın. Yarpuz tarlasının oradan geçerken, dünyayı bir koku doldurmuş ki, nereyi koklasan, taşı toprağı, ağaçları, suyu, nereyi koklasan taze taze yarpuz kokuyor. Hasan dedi ki, birdenbire duruverip... Çok güzeldi Hasan, erkek güzeliydi. Şöyle bir sıfatına bakardın da, Yusuf Efendimiz herhalde Hasan kadar güzeldi derdin. Dedi ki, emmiler, burada şu yarpuz tarlasının mor çiçekliğinde bu gece konaklasak gerektir. Varsın pamuk da bir gün geç toplansın. Biz de bir gün geç döneriz köye. Sesi sihirli gibiydi. Hiç kimse bir söze varmadı. Gittiler, yüklerini çınarların altına indirdiler.

Yedinci gün demeden, altıncı günün öğlesi yarpuz tarlasının yanından geçilir. Hiçbir zaman köylü konaklamaz orada. Ondan sonra köylü bir daha yarpuz tarlasında neden konaklamadı? Hasan öldü. Kim bilir?

Çukurovanın kavakları güzel olur. Telli kavaklar. Telli gelin gibi salınır ha salınır. İnceden bir yel esmeyegörsün. Çukurova yemyeşil bir bahçe gibidir. Serilmiş.

Ne o? Dizlerim mi kesiliyor Allahım? Şöyle bir kendini yokladı.

Orman, kırmızı kayalar, kayalarda kertenkeleler. Bir gelincik, yolu bir uçtan bir uca yıldırım gibi ortadan biçiverir. Anızlar. Bir yamaçta ipilti içinde bir tarla. Anız kadar gür olan, ipileyen hiçbir şey yoktur. İçine, ortasına tüm gün ışığı dolmuş da, fışkırıp durur, saçılıp durur. İpileşir.

Kendini duaya verdi, bütün yüreği, bütün varlığıyla. Ardına döndü. Cevizin doruğu görünüyordu ancak. Doruğa gözlerini dikti. Gelini gelip de:

"Amma çabuk yürüyorsun, güzel anam! Çabaladım, çabaladım da ardından ulaşamadım," deyinceye kadar öyle kaldı. Avuçları göğe açılmıştı. Sonra bezgin, bitkin iki elini yanlarına indirdi.

"İşte ulaştın ya, güzel kızım," dedi. "Ulaştın işte."

Öyle bitikti ki, bedeni, ayakları, kolları, başı yok gibiydi. Kendisini bıraksa, belki bir daha hiç kalkamayacaktı. İleriye iki adım attı:

"Ulaştın işte," dedi. "Ulaştın."

Sesi o kadar acı, çaresizdi ki Elifin gözleri yaşla doldu. Meryemcenin yüzüne bakınca korktu. Yüzü kara sarı olmuştu. Hastalar ölüme doğru o renge girerler. Hemencecik sırtındaki yükünü indirdi, yere attı. Meryemceyi kolundan tuttu:

"Otur anam," dedi. "Gayretli, güzel anam. Kurban olduğum."

Meryemce oturdu. Elif, çocuklar, ayakta durmuşlar korkuyla ona bakıyorlardı. Meryemce başını toprağa eğmiş, yüzü gözükmüyordu. Ağzı kupkuru olmuş, etleri çekiliyordu. Derin derin bir soluk aldıktan sonra, başında bekleşen çocukların, Elifin korkulu yüzlerini gördü.

"Geçer gibi oldu. Hiçbir şeyim kalmadı. Adam çok çabuk yürürse, gençken de böyle olur. Ne durmuş başımda öyle bakarsınız?"

Elif:

"Kul olduğum anam, bakıyorum ki... İyisin çok şükür."

Meryemce karşılık vermedi sustu. Başını da yere eğdi. Uzun bir sessizlik oldu. Elif, çocuklar soluklarını bile tutmuşlardı. Neden sonra başını kaldıran Meryemce derin derin içini çekti:

"Ulaştın işte," diye inledi.

Elif onun yüzünü görünce sevindi. Yüzü açılmış, rengi yerine gelmişti. Yolun kıyısına, Meryemcenin sağına oturdu. Çocuklar da onun yanına oturdular. Sıralandılar.

Aradan epey geçti. Konuşmadılar. Biribirlerinin yüzüne bakmadılar. Göz göze gelmekten korkuyorlardı. Çocuklar bile.

Elif, sonunda yarılmış ellerini toprağa bastırıp, ağır, inleyerek ayağa kalktı. Sırtındaki ağır yükle ayağa kalkmak her insanın harcı değildi.

Meryemcenin başında dikildi kaldı. Ne söyleyeceğini bilemiyordu.

"Ana," diye derinden, ince bir sesle söze başladı. "Hanım anam, sen buradan kımıldama. Biz Aliye yetişelim. Konağa varınca, biz yanında olmayınca, yükü dağda koyup da gelemez. Sen şuracıkta dur da bekle oğlunu. Ben hemen geri salarım Aliyi."

Çabuk çabuk yürüdü gitti. Çocuklar da analarının ardına düştüler. Neden sonra, onlar ta ötelere uzaklaşmış gitmişlerken, Meryemce başını kaldırdı, arkalarından baktı. Çocukları da analarının arkasında görünce, yüreği ağzına geldi. Başından aşağı kaynar kazanlar döküldü. Donmuş, soru dolu gözlerini üstlerine dikti. Onlar gediği aşıp da, gözden ırayıncaya kadar oradan gözlerini ayırmadı.

"Ulaştın işte, ulaştın orospu gelin. Boynuzlu herifin avradı. Ulaştın da, geçtin de," diye inledi. "Seni şu kör olası Uzunca Aliye almaz olaydım da, Allah belamı vereydi. O Uzunca Aliden sen azıcık daha iyisin ya. Bak o çocuklara, bak o it doğurduklarına da domuz döllerine, onlar da... Ulaştın işte. Ulaştın da beni yazıda yabanda koydun da gittin..."

Birden ondan hiç beklenilmez bir çeviklikle ayağa fırladı. Gözleri yuvalarından dışarı fırlamıştı.

"Ali," diye bağırdı var gücüyle. Uzaktaki kayalıklar yankılandı. "Aliii!"

Sonra halsiz yere çöküverdi. Ellerini yere vurarak çırpınıyordu.

İçinden bir yıldırım hızıyla geçiyordu:

Amanın millet, kurbanınız kulunuz olayım, bunlar bana bir al ettiler. Bir al. Bir al! Vay vay vay! Toprak benim başıma. Bir al olmasa bu çocukları alır da yanımdan yola düşer de giderler miydi? Vay vay vay!

İçindeki korku gittikçe büyüyor, kökleşiyordu. Bir al... Bu dağda... Kurt kuş... Ziyaret cevizi...

Ziyaret cevizi deyince, birden içi ışıdı. Tüm korkusu akıverdi gitti. İçine bir güven geldi oturdu. Başını kaldırdı ağaca çevirdi. Ellerini havaya açtı. Sevinci uzun sürmedi. Şu ıssız dağın başında bir ağaçla yapayalnızdı. Yalnızlığı, çaresizliği öylesine duydu ki içinden... Ipıssız, ıpıssız, ıpıssız... Boşalmış dünya... Arısı sineği, karıncası kuşu, yılanı kertenkelesi, solucanı böceği başını almış da gitmiş. Boşaltmışlar dünyayı. Bir ağaç, bir Meryemce şu yeryüzünde.

Ağacın da insanoğluna ne faydası olur ki... Eli ayağı yok ki gelene git desin. Dili yok ki haydi öte desin. Tüfeği yok, bıçağı yok. Evi yok, barkı yok. Ekmeği aşı yok. Gözü kulağı yok. Sipsivrice uzamış göğe öte. Bir fıkara ağacın elceğizinden ne gelir ki... Köyü de yok, kömeci de... Avradı yok, uşağı da... Çırılçıplak. İlacı yok, ateşi de... Fıkara...

Korku bastırdıkça bastırıyor, ona bir tuzak, ona bir al edip dağda koyup gittikleri düşüncesi içine bütün şiddetiyle ağısını akıtıyordu.

Ne güzel de yüzüme gülüyorlardı. Ne de güzel... Alinin de yüzü hürü melek yüzü gibiydi. Çocuklar yüzüme bakamıyor, gülemiyorlardı. Çocuk kısmı ne bilir al etmesini, ne bilir her bir kötülüğü içinde saklamasını! O büyüklere has. Kırk şeytanlığı etsinler de sonra adamın yüzüne gülü gülüversinler. Seni az sonra öldürecekken kardeş gibi boynuna sarılsınlar. Çocuklar ne bilirler ki... Hasanımla Ummahanım yüzüme bakamıyorlar. Ha desen ağlayacaklardı. Hele yiğit Hasanım ardıma ardıma dolanıyor, kulağıma kulağıma eğiliyordu. Fırsat bulup da söyleyemedi fıkaracık. Boynunu bükmüş de gidiyordu. Ben ebemin yanından ayrılmam, beni de onunla birlikte kurt kuş yesin der gibi, hem de demiş de, öylecene gözü yaşlı gidiyordu. Demiş ama, o dinsizler aldırmamışlar.

Ana kanlısı Uzunca Ali, bu dünya hiç. O dünyaya varınca yakanı kara gözlümün elinden nasıl kurtaracaksın?

Fısır fısır konuşuyorlardı. Çocukları da yanıma yaklaştırmıyorlardı. Anlamalıydım. Bende akıl mı var ki? Akıl mı koydu başımda şu atın ölümü? Gözlerini süzdü de, bacaklarını uzatıverdi. Tıpkı insan gibi can verdi. Ala gözleri süzülüverdi.

Ağır ağır ayağa kalktı. Bir ileri, onların indikleri gediğe, bir sağa, bir sola, ulu kayalara, bir arkaya. Ziyaret cevizinin doruğuna baktı. Sonra bir zaman gözlerini ağacın doruğundan ayıramadı.

Çukurova buraya kaç günlük yol çeker? diye kendi kendine sordu. Tüm bundan sonraki konakları getirdi gözlerinin önüne. Yokuşları, karanlık ormanları, geçit vermez karanlık suları, yol üstündeki mezarlıkları. Kaplan kayasını getirdi gözlerinin önüne. Kaplan kayasında kocaman, perıçeleri yalımdan kaplanlar heykirir. Adamın başını gövdesinden ayırır da çeker gider dağına. Ama şimdiye dek kaplanın bir insan başı kopardığı görülmüş değildi. Eskiden beri söylenirdi ya, gözüyle gören yoktu. Yokuşlar da, her zaman, yavaş yürüyünce çıkılır. Karanlık, derin suların da bir sığ bir yuka yeri bulunur. Ama Körmezar! Körmezar! Körmezar! Karanlık, kötü, sağır edici. Uzun bir tarla. Taşlar yan yatmış, perişan. Gözünü kapamadan Körmezarın yanından geçemezsin. Körmezar! Körmezar. Olmaz ol Körmezar!

Çukurova buraya ne kadar yol çeker? Kaç günde varılır oraya?

Beni koyup da gittikleri daha iyi. İnerim Çukura, varırım bir Ağanın evine, Abla derim avradına, hal keyfiyet böyle böyle. Gözlerinden yaş gelir. Dünyada çoook merhametli var. Otur da köşeye, ölene dek ye iç ana, der. Bizde ekmek de aş da çok. Arada da şu çocuklara azıcık bakıverirsin. Ona derim ki biz çocuk büyüttük de ne oldu sanki. Ama sen bilirsin gene de. Senin çocuklarına, benim çocuklarımdan bin kere daha iyi bakarın.

Pamuk dönüşü, benim Çukurovada olduğumu, Ağanın evinde durduğumu haber alır Ali. Gelir yalvarır. Ağlar. Beni kandırmak için bir dil döker ki, olmaya gitsin. Ben de... Derken Abla gelir, Aliye açar ağzını yumar gözünü. Bana da, ben seni anamdan ileri tutuyorum, der. Seni ölümün koynuna atıp da giden, Ziyaret ceviziyle kucak kucağa koyan pis adamın yanına, amanı bilin mi gitme, der.

İçini çekti. Duyulur duyulmaz bir sesle:

"Haklısın kızım. Haklısın. Gitmem onun yanına. Beni dağda kurda kuşa yem diye koyup da giden sütsüzün yanına."

Uzakta bir yerlerde bir şeyler uğulduyordu. Başının içine sanki bir kovan arı doldurmuşlardı.

Çukurovaya döndü yönünü. O yana bir iki adım attı, sonra durdu. İçinde bir çatışma vardı. Bir de sevinç. Ablanın ak başörtülü yüzü, sürmeli gözleri, tatlı gülümsemesi... Onu göreliden bu yana çok uzun yıllar geçmişti. Pamuktan dönerken, Abla yarım günlüğüne dikiş diken birisini istemişti ırgatlardan. İşini bitirince de Abla bir fistanını vermişti ona. Ne güzel Ablaydı o. Tatlı gülümsemesi hiç aklından çıkmamıştı, o gün bugündür.

Yürüyor, hayal canlanıyordu. Neredeyse, elini uzatsa tutacaktı.

"Yaaa Ablam, halimiz böyle. Halimiz, dirliğimiz işte."

Nasıl olsa, aç susuz da olsa, nasıl olsa varılır Çukura. Ben ulu yoldan giderim. Varsın uzun olsun. Arkamdan da bir köy gelir. Ulu yoldan köy eksik olmaz. Beni görürler, halimi, başıma gelenleri sorarlar. Bir bir anlatınca, başıma gelenleri, kızlar, gelinler ağlarlar. Beni güzelce bir ata bindirirler. Çerkes eyerli ata. Bir delikanlıyı indirirler de beni bindirirler. Ben de onlara, korkmayın köylüler, derim. Geç kaldığınızdan korkmayın. Çukura varır varmaz, ben de size bir çiftlik bulurum ki, bereketli. Bir günde bir haftalık pamuk toplar, bir etek para alırsınız. Elsiz ayaksız bir kadınım ya, iyilik ettiniz. Ben de bu iyiliğinizin altında kalır mıyım ki... Elsiz ayaksız bir kocamış kadınım ya, o Abla bana allı, basma fistanını vermişti. El değmemiş. Yepyeniydi. Ben de Ablanın yadigarını hiç giyer miyim. Daha öyle, olduğu gibi sandıkta durur. Keşke yanıma alaydım basma fistanı. Gösterirdim ona. Yadigarını daha elimde, daha solmamış görünce bir sevinirdi ki...

Birden yolun ortasında zınk diye durdu. Orada, bükülmüş beli, beline dayanmış elleri, gözleri yerde kalakaldı.

Gözlerinin önünden uçsuz bucaksız, karanlık, göz gözü görmez, kurşun geçmez bir karanlık içinden Körmezar geçiyordu. Mezarlık geçiyor, geçiyor, devriliyor. Mezar taşları kaçıyor. Taşlar biribirine giriyor. Ölüler. Ölü kemikleri! Körmezar! Körmezar! Uuuuuuuuy Körmezar. Bir ucundan bir ucu bir öğle çeker. Körmezarda yola yakın, kocaman, taşı yana yatmış, uzun bir mezar vardı. Üstündeki, dalları yapraksız meşeyi kurt yemiş, diş diş etmiştir. Körmezarın önünden, yapayalnız, ödü kopmadan kimsecikler geçemez. Karanlık sulardan, kaplan kayasından, cin mağarasından geçilir. Körmezarın yanına yaklaşılmaz.

Körmezardan kaçarcasına, geriye, köyüne döndü. Şimdi Çukurova, Abla, yoldan giden köy, bindiği at gerilerde, hayal içinde kalmıştı. Aaaaah şu Körmezar olmasaydı yolun üstünde. Olmasaydı, olmasaydı. Koşarcasına, gücünün yettiğince yürümeye başladı. Ardına bile bakmıyordu.

Varırım köye, evde bulgur çuvalının dibinde bulgur kaldı. Bir de buğdayı kuyudan çıkarırım, el değirmeninde un ederim. Varsın iri olsun, iri olursa boğazdan geçmez mi ki? Ben de iki kere değirmende çekerim, daha iyi yumuşar.

Ipıssız köy, siniler sinek yok. Uçsuz bucaksız. Can yok. Can olmayınca... Can! Bir can! Bir başına insan bir iki ayda aklını çıvdırıverir. Yok, çıtırtı yok.

Hiç düşünmemişti. Acaba köy ıssız kalınca ne oluyordu. Ipıssız. Bomboş. Sinek kanatlarının sesi duyulur. Ya ulu bir poyraz esse, uğultusu top gibi patlar.

Issızlık kafasında büyüdükçe büyüdü. Döngeler tüm gelir de köyü doldurursa?

Oraya, yolun kıyıcığına çöktü. Gökler, tüm mavisiyle genişledikçe, genişliyor, dağlar düzeliyor, ağaçlar, evler gözükmüyor, ıssızlık çın çın ötüyordu. Gümüş rengi döngeleler boşlukta, ıssızlıkta yalnızlar. Bir yel bile esmiyor. Kıpırtı yok. Durgun. Birden ürperdi. Issızlık içine işlemişti. Korktu. Büzüldü. Sonra ayağa kalktı, Çukura doğru döndü. Köyde köpekler kalmaz mıydı, dedi ken-

di kendine. Kediler de. Nakışlı çuvallar, tahıl kuyuları. Bir sığırcık gelir, evin köşesine yuvasını kurardı. Kapkara, ak benekli. Güneşte yeşillenir, karalanır, aklanırdı sığırcık. Yavruları yuvadan düşerdi çoğunluk. Yumuşacık. Avucumun ortasına koyar, incitmeden yuvasına götürürdüm. Gökyüzü kararıverirdi, bir zaman gelir, sığırcıktan.

Sığırcıklar gökyüzünü örttükçe, köylünün oğlanlarına gün doğar. Küçüktür ama eti tatlıdır. On tanesi bir araya gelince bir doyumluk olur. Yağlı parmaklarını yalayarak yersin. Sığırcık zamanı her yerde bir tüfek patlar. Dağlar, ovalar boz dumanla dolar. Her evin önüne de bir ateş yakılır. Her ocakta yağ cızırtısı. Yanmış, taze et yağı kokusu, tatlı, iştah açıcı, köyü doldurur. Sığırcıklar gelir geçer. Sığırcıklar gelip geçtikten on, on beş gün sonra bile yanmış taze sığırcık kokusu köyde her kapıya, kaba kacağa, elbiselere, yataklara, duvarlara siner kalır.

Yaralı bir sığırcık tutmuştu bir zaman. Ne zaman? Bilinmez.

Sığırcık ayağından yaralıydı. Elini uzatmış kaçmamıştı. Kocaman gözleri ürpertiliydi. Tüyleri diken dikendi. Almış koynuna koymuştu. Yüreği durmadan atıyordu. Sıcacıktı. Koynundan çıkarıp gözlerine bakmıştı. Gözlerinde bir keder, amanallah! Yaralı ceren gözleri... Çukurova cereni. Muradına erememiş, güzel, kara gözlü bir kızın keder dolu gözleri. Amanın tıpkı gözleri öyle.

Eve getirmiş, azıcık buğday çiğneyip ayağının yarasını sarmıştı. Köy, sığırcık kokuyordu. Binlerce, ocakta, kırmızı közün üstünde pişen binlerce sığırcıktan çıkan dumanla köy kokuyordu.

Sığırcığın sıcacık kanatlarının altına parmaklarını sokup, seni ateşe, seni avcıya, çocuklara, kimseciklere vermem. Ye, iç, yaran iyi olsun, ko git, var da yuvana kavuş, demişti.

Gene durdu. Bir kişi, bir kişi sığırcık avlamazdı sığırcık zamanı. Bir kişi. Yaralı sığırcığın gözleri gibi gözleri. Hep gülerdi. Durmadan, her zaman, ağlarken bile gülerdi. Vurgun Ahmedim, yavrum, anan, Meryem Anan sana kurban olsun. Nerelerdesin şimdi?

Vurgun Ahmet, yüzü apak, donmuş gibi ak. Uzun boylu, dal gibi. Bu köye onun gibi yakışıklı, tatlı dilli bir erkek ne gelmiş, ne de gelir. Vurgun hiç kimsenin yüreğini bir güne bir gün ne incitmiş, ne de incitir. Arkadaki ulu dağda, meşelerin orada peri padişahının ülkesi vardır. Sarayı tüm sırçadandır. Gün onun sırça sarayından doğar. Bir gün peri padişahının kızlarından biri, meşelikte odun keserken Ahmedi görür. Kız Ahmedi görür görmez dili tutulur. Bir vurulur ki, olmaya gitsin. Dumanı tepesinden çıkar. O anda dünya güzeli donunda gözükür Ahmede. Ahmet de kızı görür görmez kıza vurulur. Vuruluş o vuruluş. Kız Ahmedi alır, babasının sarayına götürür. Babasından gizli evlenirler. Gel zaman git zaman peri padişahı, kızının bir insanla evlendiğini duyar. Duyunca bir öfkeye gelir ki, vay anam vay! Vurunca öfkesinden Ahmedi, dal gibi Ahmedi sakat eyler. Öldürecekken kız araya girer, beni öldür Ahmedimi öldürme, der. Varsın insan

olsun. Ben insanoğluna vurgunum, der. Şuracıkta bana bir mağara ver de yaşayayım sevdiğimle. Anası, öteki kardeşleri araya girerler, sarayın ötesinde, uzağında da bir mağarada yaşamalarına izin alırlar. Kız der ki Ahmede, Ahmet anasına aynen böyle söylemiş, dünyada her şeyden çok insanoğlunun kokusunu seviyorum, der. Çocukluğumdan beri sizin köyden bu yana bir yel esmeyegörsün, deli divane olurdum, çıldırırdım. Hele bahar vakti, tüm ağaçlar, otlar çiçeğe durmuşken.

Meryemce, sesli sesli:

"Çiçeğe durmuşken," dedi.

Köy boşalınca, tüm Çukurova inince, Ahmet dağlardan, çoluğunu çocuğunu, avradını, baldızlarını, canı köyde yaşamak isteyen, insan kokusu seven perileri alır köye gelirmiş.

Şimdi varsam köye Ahmedimi köyde, elimle koymuş gibi bulurum.

Geriye döndü, hızla geri, köye doğru yürümeye başladı.

Ahmedim beni görünce önce şaşırır, sonra tatlı tatlı, bebecikler gibi güler. Sonra da kaçmayın avrat, korkmayın çocuklar, korkmayın peri milleti, bu Meryemce Anadan sır çıkmaz. Ben de, gel güzel kızım gel, derim. Sen akıllıymışsın. Perilerin en akıllısı sen olmasan, insanoğlunun en güzelini, en tatlı gülenini almazdın. Korkma benden, periler de din İslam değil mi, onlar da insan yapısında değil mi? Siz gidin, gezin, oynayın, ben çocuklarınızı nen çalıp uyuturum. Sesim peri sesi gibi güzel olmaz ama, kim bilir ne güzeldir peri sesi? Olmaz ama, çok yanıktı eskiden. Ninni söylemeyeli çok oldu. Aliden sonra, Hasandan sonra. Ağlayan çocuk kirp diye sesini keser. Bir çocuğu sevmeliyim ki, sesim ona dokunsun. Dokunsun da ağlamasın bebecik. Ben sizin çocuklarınızı severim. Bana peri dili belletirsen kızım, ben ona ninninin yarısını insan dilince, yarısını da perice söylerim. Perilerin de hakkı kalmasın, öyle değil mi? Köy de dönünce Çukurovadan, beni de görünmez edersiniz, mağaranıza götürürsünüz. Kızım, senin babayın sarayında kırk tane oda varmış, kırkı da kilitliymiş, kırkının içinde de altın oluklu birer pınar kaynarmış. O pınardan bir avuç su içen bir daha ölmezmiş. Ahmedime içirdin mi ondan? İçirmelisin kızım. Bilirim baban zorlu bir padişahmış...

Hem yürüyor, hem terliyordu. Dudakları da kıpır kıpır ediyordu.

Anahtarları da saçlarının arasında saklarmış. İnsanoğlu da içerse o sulardan ölmezmiş. Bir yolunu bul kızım, baban uyurken. Kocayın arkasına kalırsan, benim gibi perişan olursun. Kocadan arda kalmak, yalnız tek başına kalmak, ıpıssız dünyada, tek başına, insansız kalmak gibidir. Uyurken çalıver. Çabuk çabuk. İçsin Ahmedim. Ölmesin. Hayat suyunu bir Köroğlunun kır atı içmiştir. Ölmez. O olmaz olası Koca Halil söylerdi. Kır at her yıl Halep pazarında bir altına satılırmış. Kır at şafaktan önce pazara getirilir, orta yere bağlanırmış. Öyle zayıf, öyle zayıfmış ki, tüm kemikleri dışardaymış. Sallanırmış halsizlikten yürürken. Pazara ilk gelen, atı ilk gören alırmış onu. Çünkü hangi eve girerse

o yıl o eve bolluk, uğur getirirmiş. Bir daha da o eve bela uğramazmış. Bu yüzden Pazar olacak günleri, gece sabaha kadar, bütün yıl bekleyenler olurmuş, ilkin göreyim de, kır atı alayım diye. Bir yolunu bulup kırk odanın birini açmalı, hayat suyunu hiç olmazsa kocana içirmelisin kızım. İnsan kokusunu bu kadar seven, bunu yapar kızım.

Eğildi ayaklarına baktı. Gülümsedi. Ayaklarım kanat takmış da uçuyor, dedi. Kara gözlerine kurban olduğum Ahmedim, bana bakarsın, bana can yoldaşı olursun değil mi? Pamuk zamanı, pamuğun olduğunu söyleyen, döngeleyi Koca Halilin kapısına getirip de koyan sensin değil mi?

Gavur Uzun Ali, anasını kurda kuşa yem olaraktan yüce dağlar başında kosun da gitsin. Varsın gitsin, yavrum Ahmedim, cehennemin zıbarasına gitsin. Sen varsın ya.

Derler ki, perilerin burunlarının direkleri yok derler eskiler. Senin çocuklarıyın da mı burunlarının direkleri yok? Varsın olmasın. Çok bir kusur sayılmaz. Azıcık burunları basık olur. Varsın olsun. Hiç ona canını sıkma Ahmedim, yavrum.

Aşağıdan, koyağın içinden köye doğru çıkarken, Ahmedin haberi olur da Meryemce Anasını karşılar mıydı ola? Belki karısını da alır yola çıkardı.

İçine bir de şüphe düştü birdenbire. Bundan dolayı da ayakları durdu. Sanki ayaklarına kilolarca kurşun asmışlardı. Ya karşılamaz, ya peri töresince avradını, çocuklarını göstermez, kendi de gözükmezse?

Ağlarım, sızlarım, köyün içinde yar yar yalvarırım. Bağırır, kıyameti de koparırım.

Öğleyi geçiyordu. Gün batıya yıkılmıştı. Arkasına ilk olarak bir umutla döndü baktı. Görünürlerde kimsecikler yoktu.

Oracığa oturuverdi.

Kurdun kuşun içinde, yüce dağların başında, gündüzün, gecenin ortasında kalıverdim işte.

"Allaaah, canımı al," dedi seslice. Korkuyla, kederle.

Sağ ayağı ağrıyordu. Bütün bedeni de çürümüş gibiydi. Öylesine sızlıyordu.

Köy şimdi Çukura indimola? Daha inmez. Daha çok günü var. Pamuklar açar, ak, yelken bulutları gibi Çukurun toprağına çöker. Çukurun adamı kara yağız olur. Gün yakmış. Bakır tadında. Usul usul konuşurlar. Ak ayakkabı giyerler ayaklarına.

Orman morarıyordu. Bir ağacın tepesinde bir sincap vardı. Fıldır fıldır gözleriyle arpacık kuşlarına benziyordu. Çukurda çok olur arpacık kuşu.

Bir uğurböceği geldi ellerinin üstüne kondu. Buna sevindi Meryemce. İşte bu uğurdur, dedi. Perilerden muştuluk getirdi. Perilerden, Ahmedimden muştuluk getirdi.

Yarılmış, diş diş olmuş parmaklarıyla uğurböceğini okşadı. "Böcecik," dedi. "Meryemce Anan sana kurban olsun böcecik. Ne var, ne yok? Ahmedimden bir haber? Avradı nasıl, böcecik?"

İçi sevgiyle doluydu. Bir hoştu. Neredeyse tutup küçük uğurböceğini dudaklarının arasına alacak öp babam öp edecekti. Yeynilemişti. Tüm bedeni tüy gibiydi şimdi. Sızlıyordu her bir yanı ama duymuyordu. Kendi kendisinden utanmasa, uğurböceğini öpecek öpecek, varıp şu ağaca yavrum Ahmedim, can kurtaranım diye sarılacaktı.

"Seni Ahmedim mi saldı yanıma, karşıla Meryemce Anayı diye? Onun için mi geldin, böcek? Sen peri böceğisin, yavrusun herhal. Ne de küçük durursun. Nen nen, nen aloloş nen... Güzel böcek nen! Muştuluğun başım gözüm üstüne, neeen..."

Böcek başparmağının üstündeydi. Ninni söyledikçe, başparmağını da onun havasına uyduruyor, beşik sallar gibi uğurböceğini sallıyordu.

"Neeen, yavru neeeen! Alolooooş! Neeeeen!"

Biri görür de, şu Meryemce Karı delirmiş der. Böceğe de nen çalıyor, bebecikler gibi. Aklını iyice çıvdırmış bu avrat diye elaleme yayar.

Böcek başparmağının ucunda, uçmasından korkarak usul usul, temkinli ayağa kalktı.

"Dur," dedi, "güzel böcecik. Akıllı böcecik... Muştuluğun başım gözüm üstüne. Peri padişahının askeri. Sen Ahmedimden bana bir çağrısın. Kim gülerse gülsün üstüme. Böcekten de çağırıcı olur muymuş desinler. Varsın desinler. Peri kızından avrat olur da, peri böceğinden çağrıcı olmaz mı?"

Gözlerini başparmağı üstünde duran sırtı benekli, al böceğin üstüne dikti. Böcek, bir iki kere uçmak için kanatlarını açtı, geri kapadı.

Buralarda, bu dağların başında, perilik diye top top dikenli otlar vardır. Mantar gibi toprağa yapışmışçasına dururlar. Boz renkli. Bunların içinde yüzlerce, binlerce uğurböceği barınır.

"Dur fıkaram, dur," dedi Meryemce. "Kim bilir ne ırak yoldan geldin! Kanatların tutmaz oldu. Her bir yanın sızım sızım nasıl sızılar kim bilir!"

Başörtüsünün bir köşesini açtı. Usulca, incitmeden iki parmağıyla böceği tuttu başörtüsünün üstüne koydu. Yavaşça da üstüne geniş bir düğüm vurdu.

"Sen burada yornuğunu al, yavru. Çok ırak ellerden geldin. İyice yornuğunu alınca seni bir çiçeğin üstüne koyuveririm. Şimdi senin ayakların, ellerin, kanatların nasıl da ezim ezim eziliyordur!"

Gülümsedi:

"Dur orada," dedi. "Dur yavru. Güzel bir çiçek bulunca..."

Köyüne doğru sevinçle gidiyordu.

8

Elif Aliye yetiştiğinde öğlen geçiyordu. Alinin ince yüzü uzamış, kararmıştı. Gözleri dumanlıydı. Sıkıntılı.

Bazı yüzler vardır, içini saklar saklar da, sonra birden boşanıverir. Yüz bütün bentlerini yıkar. Bütün ışıkları sönmüştür artık. Alinin yüzünün bentleri yıkılmıştı. Yüzünde yorgunluk, keder, acı elle tutulurcasına donmuş gibiydi.

Ali yükün altında iki büklümdü. Elifin yüreği yanıyordu. Yürüyüşünden, ayaklarını kaldırmaya gücünün yetmediği besbelliydi. Sürünüyordu.

Yorgun, bitkin, başını arkaya döndürmeden, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Elif, sen misin?" diye sordu.

"Benim," diye of çeker gibi karşılık verdi Elif. "Uzun gitmedin mi gene? Öğlen geçiyor."

Ali hırsla:

"Geçsin," dedi. "Varsın geçsin. Köy başını aldı da gitti. İmi timi yok. Neredeyse ulaşacaklar pamuğa. Vardılar varacaklar. Varsın geçsin," diye yere kurumuş bir tükürük attı. Alnından şıpır şıpır ter damlıyordu.

Elif, duyulur duyulmaz:

"O Koca Halil de olmaz olaydı," dedi.

Ali:

"Duymadım. Ne dedin?" diye sordu.

Sağ eliyle alnını silerken, bir an durdu.

"Bu gidişle biz ancak elalem pamuğu toplayıp bitirdikten sonra varırız. Elimize de bir bok geçmez. Şu çektiğimiz de boşa gider. Yürü. Yürü avrat. Çocuklar yorulmadılar ya..."

Hasan:

"Hiç yorulur muyum ki! Heeyt," diye babasının önünde koşmaya başladı. Kız yorulmuştu, somurtuyordu.

"Anam cevizin altında mı kaldı?"

"Yok. Yola düştü geliyordu. Kuş gibi uçuyordu. Sonra yoruldu mu ne, yolun kıyısına oturdu. Fıkara netsin! Gücünün yettiği kadar sana yük olmamaya çalışıyor. Amma... Belki de yola düştü, bize yetişmeye çabalıyor. Dur ana, etme ana, dedim. Dinlemiyor. İlle de yürüyor."

Ali, bir zaman yürüdükten sonra, ormanın kıyısında durdu. Uzaktan orman, yağmur bulutu gibi kararıyordu. Torosun ormanına gelmişlerdi artık. Yaz ortasında bile buz yapardı buralar.

"Konalım mı Elif? Ne dersin?"

Elif:

"Konalım. Bu gece burada donmazsak. Bereket odun çok. Sen gelene kadar ateş yakarım ki..."

Ali sırtındakini indirdi. Bir derin soluk aldı. İki elini beline verdi, gerindi. Kemikleri çatırdadı. Ayakları yanmış gibi acıyordu. Sol ayağını kaldırdı baktı. Altı delinmişti. Delikten küçücük, keskin taşlar gitmiş, tabanını kesmişti.

Yükü yerleştirdikten sonra:

"Ben anamı bilirim Elif," dedi. "Çok iyi bilirim. O, bana düşman değil. Elden ayaktan düşmesi zoruna gidiyor. Benim sırtıma binmesi öldürüyor onu, savaşı, düşmanlığı bana değil, kocalığa. At da bahane. At kendiliğinden, yani Koca Halil binmeden de ölseydi, ben de onu gene öyle sırtıma bindirseydim, bundan daha çok düşman olur, gene benimle konuşmazdı."

Elif:

"Meryemce Anam da bir hoş karı. Adam kocamaz mı? Elden ayaktan düşmez mi hiç?"

Ali:

"Anam daha kocalığa alışamadı. Azıcık suyuna gitmesen, öldürür kendini. Kız, görmedin mi, bir güne bir gün saçı kınasız durdu mu?"

Elif gülümsedi. Ali de.

"Nerdeyse gelin olup da zülüf kesecek."

Ali sırtını ağaca verdi. Hasan kuru odun toplamaya gitmiş, bir köknarın altına boyunca odun yığmıştı. Bir de perilerevi koparmıştı. Perilerevi çıradan da iyi tutuşurdu.

Hasan kibriti çalmış, perilerevini tutuşturacakken, Ali onu gördü:

"Ulan," diye bağırdı. "Ulan! silktin mi onu? Onun içi böcek dolu. Yuva o. At onu. Çırayla tutuştur."

Hasan öteye gitti, elindeki otu silkti. İçinden yüzlerce uğurböceği döküldü. Baktı ki olacak gibi değil, dökülen böcekler bitmek tükenmek bilmiyor, gittikçe dökülüyor. Elindekini uzağa fırlattı. Yanındaki çamın balta yarası almış gövdesinden bir çıra kopardı, tutuşturdu.

Alinin canı hiç gitmek istemiyordu. Oturdukça da çözülüyor, her bir yerleri sızlamaya başlıyordu. Biraz daha oturunca kalkamayacağını anladı. Uykuda sıçrarlar ya, öyle ani bir kararla ayağa fırladı.

"Ben gidiyorum," dedi yola düştü.

Elif arkasından yetişip eline bir dürüm ekmek verdi.

"Acından öldün. Ye!" dedi. "İçine peynir sardım. Çökelek..."

Ali onun yüzüne bakmadan elindeki dürümü aldı yürüdü. Koşarcasına gidiyordu.

Elif uzun zaman orada durdu. Arkasından baktı:

"Netsin neylesin fıkara," dedi. "Netse neylese faydasız. Biz bu gidişle Çukura ininceye kadar el pamuğu toplar da, bitirir de... Belki de köye dönerken karşımızdan gelirler. Bu kış Çukurda kalsak mı?"

Konak yerine döndü. Suya tarhana ısladı. Ali kim bilir ne zaman gelirdi? Belki gece yarısı, belki de gün ışırken... Ocağın yanına oturdu. Başını dizleri üstüne koydu. Çocuklar yanında habire konuşuyorlardı ama o hiçbir şey anlamıyordu.

Hasan:

"Ana kele," dedi, "ebem dağda tek başına korkmaz mı?"

Ummahan:

"Korkmaz işte," dedi. "Korksaydı biz yanında kalırdık."

Hasan:

"Sus bre," dedi. "Sana demiyorum. Ana, korkmaz mı?"

Elif duymuyordu. Hasan dürttü:

"Korkmaz mı? Hışt, hışt ana! Korkmaz mı? Korkmaz mı diyorum sana, ana?"

Kız:

"Korkmaz, korkmaz," diye karşılık veriyordu ona boyuna.

"Ana kele, sana diyorum, korkmaz mı?"

Sert dürtmüştü. Elif başını kaldırdı, apak, donuk gözlerle, ne dediğini bilmeden:

"Korkmaz," dedi, başını dizlerine koydu.

Hasan somurttu:

"Yah! Korkmazmış. Bir korkar ki. Ödü düşer."

Ummahan:

"Kormaz işte," diye üsteleyince, Hasan saçlarına yapıştı. Kavgaya başladılar.

Elif yeniden başını kaldırdı, ölgün bir sesle:

"Ne istiyorsunuz batasıcalar? Bizim derdimiz bize yetmiyor mu ki?" dedi, başını geri koydu.

Analarının bitkin sesi çocukları ürküttü. Orada, mahzun, kederli gözleri yerde durdular kaldılar.

Ali hem yürüyor, hem de boyuna kendi kendine söyleniyordu.

"Yarın değilse öbürsü gün, yarın değilse öbürsü... Yarın değilse... Pamuğa girerler. Bir de bereketliyse pamuk. Vay anam vay! Herkes bir etek parayla döner. Vay kara başım vay. Vay ocacığı batasıca kem talihim vay! Satılmazsın ki satalım, atılmazsın ki atalım. Bu gidişle bir yolu üç kere yürürsen, varılır mı Çuku-

ra. El beni bekler mi? Girerler pamuğa. Girerler de bir toplarlar ki... Adil Efendi Müslümanım demez, evin kapısını söker de borcunun yerine alır götürür. Tarladaki yanık sabanı bile alır. Evdeki unu, çuvaldaki bulguru bile alır. Yarın değilse öbürsü... Muhtarda da insaf var mı ki? Salmayı bile birinciden atar. Düşman. Yarın değilse öbürsü gün...

Adımlarını, içinden boyuna söylediği, öbürsü gün temposuna uydurmuş, hızla gidiyordu. Aklına ikide bir, bir ağıt takılıyor, dilinin ucuna kadar geliyor, ama Ali kovuyordu onu. Ağlatıcı, kocaman adamı taşın üstüne oturtup hüngür hüngür ağlatacak bir ağıt. Osmanın Ağıdı. Osman, Alinin halasının oğlu olurmuş. Uzun bir yolculuktan gelirken. Meryemçil belinde borana tutulmuş, boran içinde iki gün, iki gece yürümüş, sonra kesilip kalmış. Ölüsü karın altında ta ilkbaharda çıkmış. Mevsimin kış olmadığına seviniyordu. Bu ağıdı en güzel Sultanca Karı söylerdi. Söyler ağlardı. Tek başına kim yola çıkarsa, her zaman onun önüne geçmeye, onu göndermemeye çalışırdı. Sultanca Karı.

Üşüdü yavrum üşüdü
Ne kötü yerin kaşıdı
Kıyma kadir mevlam kıyma
Dört kızının bir çeşidi.

Kapıya bayrak dikmedin
Sinsin ateşi yakınadın
Yernik giden ergen oğlum
Kınalı parmak sıkmadın.

İçten içe ağıt işliyordu. O ittikçe, bir korku gölgesi gibi, ağıt yüreğini bırakmıyordu. Ağıt bir suyun altından ağır ağır yüze çıkar gibi çıkıyordu. Sonunda türkü yüze çıktı. Ali yanık, belalı, ağlatan türküyü yollara söyledi, söylerken gözleri doluyordu.

Bu ağıdı hiçbir zaman böyle dertli, böyle yakıcı söylemedim, diye düşündü. Yarın değilse öbür gün. Yarın değilse öbürsü gün, diye düşündü. Hiçbir çıkar yol bulamıyordu.

Yarın değilse... Köylü... Deli Bekir gözünün önüne geldi. Bu yıl pamukta olsaydım, yetişebilseydim, Delice Bekir Ağa Efendi, avradınla sana bir şapka dokurdum ki... Ayaklarını havadan indirmezdim, alimallah.

Sonra böyle kötü şeyler düşündüğünden dolayı utandı. Allah görmez mi adamını? Allahım, tüm kusurlarımı bağışla sen. Güzel Allahım, aslan Allahım. Ama şu Deli Bekir de çok deyyus. Ona boynuz takmazsak olur mu? Tüm kö-

yün delikanlıları... Ha dedik, bir kerecik de biz. İnat için. Avrat Osmanlı, hayır sahibi. Deli Bekirin gözünün önünde bile donunu indirir. İndirir de gelin yiğitlerim, der. Vallahi der. Şu Çukura erken bir günde inersem, ahdim olsun aslan Allahım, sana bir kurban keserim. Bir koca horoz. Hemi de kırmızı. Tez günde ulaştır beni Çukura. Sen beni tez günde Çukura ulaştırırsan, ben de bu yıl Delice Bekir itinin karısına dokunmam. Mademki bu işe rızan yok, Allahım, alametler öyle gösterdi. Ben de parmağından bile tutmam o avradın. Ha dedim ki inat için. Köylüye bunca zulüm edenin avradını... Madem istemezsin, ben de...

Koşuyor, yorulunca yürüyor, dinleniyor, yeniden koşmaya başlıyordu. Ziyaret cevizinin doruğu görününce, anamla ha şimdiye karşılaşırım, ha biraz sonra karşılaşırım, diye yavaşladı.

Ziyaret cevizinin yanına ikindiyi az geçe geldi. Anasını orada, önünde ateş, kendini bekler bulacağını sanıyordu. Bulamayınca şaşkına döndü. Korktu. Dudakları kuş kanatları gibi titriyordu.

Cevizin altında epey bir zaman düşünerek kaldı: Esen serin yel terini kurutunca kendine geldi. Anam geride, geldiğim yolda kalmıştır, dedi. Ben önünden geçerken de ses çıkarmamıştır. Ben de sağıma soluma bakmam ki! Anamın ne suçu var? Cümle suçlar bende. Ne olurdu. Koca Halili ata bindirmeseydim. Belki de at ölmezdi. Gözlerindeki acılığa dayanamadım. Gözleri çıksın koca dümbüğün. Elilen birlikte o da beni şu yüce, ıssız ıpıssız dağın başında kodu da gitti. Suç bende. Suçun hepiciği, tümü bende. Anam bir tek laf etmese de, ağzıma sıçsa da yerden göğe kadar hakkı var. Ama ben önünden geçerken gördü beni. Mademki konuşmuyor, haydi konuşmasın diyelim, bir öksürüverseydi. Öksürmez. Allah onun öksürüğünü ağzından alıverse de, ben de elinden kurtulsam. Tövbe, tövbe Allahım, bin kere tövbe! Kimsenin ölümü istenmez. Neden beni buralara kadar yordu? Sırtıma binmek istemiyor, varsın binmesin. Beni buralara kadar yormak, süründürmek insanlığa sığar mı? Varsın binmesin. Sonra, belki buralardadır, şu çalıların içindedir. Belki uyumuş kalmıştır şuralarda. Belki yolda uyumuş kalmıştır, diye düşündü. Bağırmaya başladı. Var gücüyle bağırıyor, sesi dağdan dağa yankılanıyordu.

"Anaaa! Anaaaa! Ana! Ana! Ses ver bana! Seni almaya geldim. Ses ver hatun anam. Ses ver güzel anam. Ses ver de bana, konuşma. Şu yanındaki ağaca, arkandaki kayaya, ayağıyın altındaki toprağa, çürümüş dökülmüş yapraklara, dallara konuş. Tek konuş da, ses ver de. Ses ver anam. El yarın değilse, öbürsü gün pamuğa girecek. Beni üzme, ana! Bir boktur yedim, atını öldürdüm. Tüm suç bende, güzel anam! Kusurumu bağışla. Allah huzurunda söylüyorum ki suç bende. Ses ver, ana! Anaaa!.."

Epey zaman bağırdı. Durdu, dinledi, gene bağırdı. Hiçbir yerden bir çıtırdı çıkmadı.

"Burada olsa, bu kadar bağırmaya dayanamaz, ses verirdi," dedi kendi kendine. "Gavur değil ya. Onda da insan yüreği var."

Anasının orada olmadığına iyice inandıktan sonra, gerisin geri geldiği yola düştü. Her on beş dakikada bir duruyor:

"Anaa, anaaaa!" diye gücünün yettiği kadar bağırıyordu. Sesi kırık, yaslı, yılgındı. Gittikçe boğazından çatal çatal çıkıyor, gevrekleşiyordu.

"Anaoooo! Anaoooo! Bir kere ses ver de, bir daha verme. Bana söyleme. Altındaki toprağa de ki, toprak de, güzel anam, ben buradayım toprak de."

Gece yarıyı geçerken konak yerine geldi. Bir ağacın altında yanan ateşi gördü ilkönce. Yaklaşınca da karısının, başını dizlerine koymuş karartısı çarptı gözüne. Heyecanla uzaktan bağırdı:

"Anam geldi, öyle mi Elif?"

Elif uykulu başını kaldırdı, sesin geldiği yana döndürdü. Ali olduğunu anlayınca da hemen ayağa fırladı.

"Anam geldi, öyle mi Elif? Geldi değil mi?"

Elif karşılık vermedi. Ne diyeceğini bilemedi. Aliden yana koştu. Ali karısının elini tuttu, sevgiyle sıktı.

"Anam ne zaman geldi?"

Elif yutkunuyordu.

"Neden ses vermezsin? Anam gelmedi mi yoksa?"

Elif, bitkin bir sesle:

"Yok gelmedi. Göremedin mi?"

Ali ateşin başına, ölü gibi yığılırken:

"Yok," dedi, "yok. Göremedim. Anam batsın. Anam Allahın kahrı gazabına uğrasın."

Karşı karşıya oturdular. Uzun zaman sustular kaldılar.

Sonra Ali başını kaldırdı, gözlerini karısının yalımdan kızarmış yüzüne dikti:

"Ne oldu şu anama? Bu gece vakti nerde kaldı dersin?"

Elif karşılık vermedi. İçin için ağlıyordu.

Neden sonra:

"Şu çorbayı içsek de yeniden yola düşsek. Anamı arasak. Bu gece o ölüverir. Canavarlar parçalar."

Ali:

"Hiç canım istemiyor çorbayı, ama..."

Kadın tencereyi Alinin önüne doğru sürdü. Ekmeği de yanına getirdi. Eline de bir tahta kaşık verdi. Ali kaşığı tutacak halde değildi. Çorbayı ağzına götürürken, neredeyse elinden düşecekti kaşık.

Birkaç kaşık içtikten sonra, kaşığı yanına koyuverdi. Ağır, ellerini toprağa dayayarak, sızlayan bedenini yukarı kaldırdı.

İnler gibi:

"Haydi, kalk avrat. Haydi kalk yürü!" dedi.

Elif:

"Ya çocuklar uyanırlarsa?"

Ali:

"Sabaha kalmaz döneriz."

Yeniden, Ziyaret cevizine doğru yola koyuldular.

Uzaktaki ormandan bir rüzgar sesi, belli belirsiz bir uğultu geliyordu. Arada bir, bir yel dalgasında çam, köknar, peryavşan, yarpuz kokusu geliyordu burunlarına. Çok uzaklarda, belki de ormanın arkasında bir çakal pavladı.

Ali yürüyordu ama, uykudaydı. Yol düzdü. Esikli kesikli olsa, Alinin yuvarlanması işten bile değildi. Yola çıktıklarından bu yana durup da biribirlerine bir çift söz bile etmemişlerdi. Elif bir adım önünden gidiyordu Alinin.

Ali, yarı uyur, yarı uyanık hayallıyordu. Şimdi, diyordu, bir yağmur yağmalı Çukurovaya, ortalık sel sele gitmeli. Bir zamandı, ta çocukluk günlerindeydi. Uçsuz bucaksız, mora çalan bir deniz. Kumluk. Bir sabah güneş çıkmış, gelmiş o kumluğun üstüne oturmuştu. Deniz eritilmiş altına kesmişti. Bir altınca çalkalanmış, sonra güneş kalkıp gidince, deniz deniz olmuştu. Ak köpüklü. Deniz dedikleri de kocaman, bir hoş sudur. Dünyanın ötesi.

Şimdi bir yağmur yağmalı. O yılki gibi. Çardakları sel götürmüştü. Pamuk tarlasının orada, ilerisinde bir kavak ormanı vardı. Allahın bir hikmeti. Bir orman ki, şu Torosun çam, kamalak ormanından beter. Belki on misli. Karşısında durup dersin ki, şu Çukurovada üç şey var. Düz, esiksiz kesiksiz bir ova. Bu ucuna yumurtayı koy, öteki ucundan seyret. Bir de mosmor kesiliveren, turuncu oluveren, türlü renge durmadan giriveren, nerede başlayıp, nerede bittiği belirsiz, ne olup, ne olmadığı bilinmez ulu deniz. Bir de bu kavak ormanı. Arkasından bir su akarmış derler. Ulu. Köyler, bentler, ormanlar, tarlalar, portakal bahçeleri varmış derler. Uçsuz bucaksız. İnsan öteye, denize kadar, arkaya Torosa kadar, kavak ormanı sanır dünyayı. Bütün bir dünya kavak ormanıdır, dersin. İçinde yılanlar, kaplumbağalar. İçinde sırtlanlar, uzun kuyruklu tilkiler, şeytan gözlü çakallar. Bilinmez, görünmez yaratıklar... Periler, cinler...

Bir yağmur yağmalı. Öyle bir yağmur, evleri ağaçları, çardakları kökünden söküp götürmeli. O ulu suyun yüzü çerden çöpten gözükmemeli. Boz, bomboz toprak gibi akmalı. Su değil, çamur akmalı, doğrucası. At kuyruğu nasıl dökülür, sicimler nasıl gerilir yukardan aşağı, öyle bir yağmur yağmalı. Kavakları, toprağı, yeri yurduyla, kaplumbağası, tilkisi, kurdu, atı, ineği, cini perisiyle nasıl alıp götürmüştü su? Ta denize kadar. Öyle bir yağmur yağmalı.

Denizin ötesinde bir hüyükteydik. Gün yeni ışımıştı daha. Biz cıpıldak su içinde, tüm pamuk ırgadı biribirimize sokulmuş, sabaha kadar orada titremiş

durmuştuk. Yağmur azıcık olsun, bir göz açıp kapayıncaya kadar olsun dinmemişti.

Tanyerleri ışıyıp, gün doğanda ne görelim? Öteden, ovanın üstünde bir kavak ormanı, dimdik, bir tek ağacı bile eğilmeden, düşmeden, olduğu gibi denize doğru akıp gelir.

Irgatlar donmuş. Yağmur hışım gibi durmadan iniyor. Herkes kendisinden umudunu kesmiş. Titre ha titre. Yağmur dinmezse hüyükte kalıp donmaktan başka çare yok. Hüyükten inip de bir köye sığınmak da var. Ama bir köye ulaşmanın mümkünü yok. Köylerle hüyük arasını seller basmış.

Yağmur perde perde güneşle aramızı, denizle aramızı kesiyor. Böyle yağmur düşman başına. Ama şimdi öyle bir yağmur yağmalı.

Baktık, kavak ormanı aktı geldi, denizin kıyısına yanaştı. Kim ne derse desin, Koca Halil akıllı adam. "Bakın uşaklar," dedi, "bu Allahın büyük bir hikmeti. İnsanlara gösterdiği büyük bir mucizat. Bakın uşaklar..."

Ötedeki kayalıktan bir puhu üç kere öttü. Onun arkasından da bir yusufçuk birkaç kere "yusufcuuuuk!" çekti.

"Allahın hikmeti demezlerse buna, bu yağmura, hiçbir şey demezler. Bakın hele, bakın şuna. Cıngıloğlunun bir dünya kadar kavak ormanını toprağıyla kökünden sökmüş. Kökünü değil, tümden toprağıyla birlikte sökmüş, alıp getirir."

Köylüler, tanyerleri ışır, yağmur alandaki sellere ışık vururken, tüm Çukurova su altında ışıldarken, canlarını unutup gözlerini yürüyüp gelen kavak ormanına diktiler. Kavak ormanı yürüdü yürüdü, denizin kıyısına geldi. Hüyüktekiler, içlerinden, burada, şu denizin kıyısında, şu orman durur inşallah, dediler. Her bir kavak nazlı nazlı kızlar gibi salınır, gün ışırken, doludizgin boşanmış yağmur altında.

Gözlerini deniz kıyısına diktiler. Bir an orman deniz kıyısında durur gibi oldu. Sonra birden, en öndeki ağaçlar, denizin içinde devriliverdiler. Sonra onların arkasından başka bir sıra geldi devrildi. Sonra gelenler perde perde devrildiler. Durmadan, öteden, uzaklardan, dimdik ağaçlarıyla kavak ormanı aktı, geldi, devrildi. Aktı geldi, perde perde devrildi. Gece karanlığına kadar devrildi. Yağmur dinmedi.

Aklında, gönlünde, bir kavak ormanı, telli, durmadan akar, gelir denizin kıyısına, bir an durur, sonra hooop devrilir.

Yağmur bir hafta sürdü. Orman aktı geldi, bir hafta durmadan denize devrildi. Köylüler gelip, bizi hüyükten kurtarmasalardı, çoluk çocuk hepimiz kıkırdayacaktık.

Ayağına bir taş takıldı. Uykulu, bitkin Ali, az daha kendini toplamasaydı yüzükoyun yere kapaklanacaktı.

Elif hemen vardı, kolundan tuttu. Daha epeyce sessiz yürüdüler.

Sonunda Ali karısına tatlı, okşar, kadife gibi yumuşak bir sesle:

"Avrat," dedi, "o yağmur aklına geliyor mu? Hani, kavak ormanı sel gibi denize aktıydı. O yıl sizin köy Çukurdaydı, değil mi?"

Elif:

"Aman herif, Allah göstermesin o günleri bir daha. Bizim köy üç gün yağmur altında döndü durduydu da, bir köye ulaşamadıydı. Her yer karanlık bir geceydi."

Ali:

"Şimdi, bu gece, ya da yarın, bir yağmur yağmalı Çukura. O yağmurdan daha beter bir yağmur yağmalı. Tüm ağaçları kökünden sökmeli. Yağmur bir hafta sürmeli. Bir hafta, on gün de ırgatlar tarlaya giremez. O zamana kadar da biz ulaşırız onlara... Benim şimdiki gibi aklımda, yağmurdan bir hafta sonra tarlalara vardık ki ne görelim, tüm pamuklar dökülmüş, toprağa karışmış, çiftlik sahibi tarlaya baktı baktı da gözyaşlarını tutamadı, o kadar ırgadın karşısında, çoluk çocuğun içinde, 'hey koca Allahım, bana edeceğin bu muydu? Buysa senin hiç adaletin yok,' diye hüngür hüngür, çocuklar gibi burnunu çeke çeke ağladıydı. Biz de tarlaya girdik, toprağa çamura karışmış pamuğu topladıydık. Topraklı pamuk ağır çeker. O yıl, her yılkinin iki misli para kazandıydık. Şimdi, Elif, şu koskoca Çukurun üstünü bir bulut örtmeli. Kapkara, yağlıymış gibi parlayan bir bulut. Bir yel esmeli ki, bir şimşek çakmalı, gökyüzü kütür kütür etmeli. Ondan sonra ulaşmalıyız. Adil Efendiye o zaman borcumuzu da veririz, bir etek de para yanımıza kalır."

Elif:

"Bizde de öyle olduydu. Pamuk kurşun gibi ağır çekiyordu. Çiftlik sahibi topladığımızın yarısını ancak verdiydi. Gene de her yılkinden iki misli kazandıydık. Aman, Allah etmesin, herif. Öyle bir yağmuru Allah bir daha kul olana göstermesin. Çukura inen köylülerin, ırgatların yarıdan çoğu hastalandıydı. Hastalananlar iflah olmadılar. Kışın köyde birer ikişer, birer ikişer ölü ölüverdiler."

Ali:

"Bizde de," dedi. "Bizde de öyle olduydu. Amma şimdi, yarın sabah bir bulut örtmeli. Çukurun üstünü. Buz gibi bir yel esmeli. Esmeli de tozu dumana katmalı. O yağmurun iki misli, üç misli, bir yağmur yağmalı. Sicim gibi inmeli, hışım gibi inmeli. Gökyüzü öyle bir..."

Elif korktu, kocasının zalimliğinden ürktü:

"Aman herif," dedi, korkulu bir sesle, "aman herif, ağzından yel alsın. Yazık değil mi elalemin çocuklarına? Etme Ali. Yağmuru batsın. Gene yetişir, gene toplarız. Allah ne rızk verdiyse. Kısmetimiz ne kadarsa..."

Ali:

"Gökyüzü gürlemeli. Gök gürlemesinden bir koyunların, bir de kaplanların ödü kopar derler. Kaplanların ödünü koparacak bir gürleme. Davul gibi, bin tane, iki bin, on bin davulu bir arada çalar gibi gürlemeli."

Elifin korktuğunu biliyor, kendi de korkuyor. İstemiyordu ama, söylemekten de öyle bir tat alıyordu ki şehvet gibi. Yorgun bedeni sarsılıyordu.

"Öyle bir yağmur olmalı ki, hani Çukurda iki su var. Seyhanla Ceyhan derler adına, onlar gibi yüz bin tane suyu gökyüzüne çıkartmalı da, oradan hep birden tarlalara boşaltmalı. Öylesine yağmalı yağmur. Nuh Efendimizin tufan seli gibi taşmalı ortalık."

Elif:

"Aman herif, etme kurbanın olayım. Sabi çocuklara hiç yüreğin yanmaz mı? Bizim de çocuklarımız var."

Ali hınçla:

"Yanmaz," diye gürledi. "Bana ne! Elin çocuğundan bana ne! Ben bu yıl yağmur yağmazsa, pamuk tarlası yüzü göremem. Görsem de, bir hafta görürüm. O da borcumun beşte birini ödemez. İlle yağmur olmalı. Tufan gibi."

Elif:

"Çok çalışırız. Bir hafta bile olsa, elin iki misli çalışınca..."

Ali:

"Baksana," dedi, "şu batasıca Meryemceye. Ölmedi de kurtulamadım elinden. Kim bilir nereye gitti? Bu böyle olursa, el pamuğu bitirir, biz yollarda daha uğraş babam uğraş. Başka çaremiz yok. Bir yağmur yağmalı ki... Hey babam heey! Ah yağmur! Hey, güzel Allahım, sen iyi bir yağmur ver, sana bir kurban keseceğim. Tellice, bir kırmızı horoz. Yağlı. Hey güzel Allahım, bir yağmur! Göğün dibi delinmiş gibi olsun."

Elif neredeyse ağlayacaktı. Ama biliyordu ki, Ali bunu yürekten değil de kahrından söylüyor.

Ali de hiç durmuyordu: "Kavaklı yağmur gibi," diyordu. "Hey koca Allahım."

Elif kurtulmak için:

"Belki şu yolun kıyısına, bir yere düşmüştür de anam, sesi çıkmaz olmuştur fıkaranın. Kulak verelim de, sesini duyarız belki. Ana, ana! diye seslenelim."

Ali, sesinin çıktığı kadar, yırtınırcasına:

"Anaoooo! Anaoooo!" diye bağırdı. "Olmaz olsun, ne duyduğu var, ne bir şey. Nereye gitti ola şu anam da? Başına bir hal mi geldi ki?"

Elifi kolundan tuttu:

"Onu sağlam bulursam, bilirsem ki bu gece bana bir oyun oynadı, anam avradım olsun, onun burnundan bunu fitil fitil getiririm. Ne ana derim, ne baba. Fitil fitil de fitil."

Elif hiçbir söz söylemedi. İlk olarak Aliden anasına karşı böyle bir söz duyuyordu. Şaşırmış kalmıştı.

"Gece gündüz, atımı öldürdü diye ye beni, bitir beni, didik didik et beni, parça parça et beni! Bir söz söylesem, gece gündüz yalvarsam, sözüme karşılık verme, bitir beni. İt gibi şu yolu senin yüzünden on kere yürüyüm, tabanlarımın altı yara olsun..."

Ali öfkesinden soluyordu.

Elif:

"Etme Ali, etme! Anandır. Boyunca günaha girersin sonra. Allah indinde cünhalı düşersin. Cehennemin kızgın tohtu boynuna geçer. Ana hakkı. Sütünü sana haram eder de bedduasını alırsan, çocuklarımız da iflah olmaz."

Ali:

"Olmasın olmasın! Hiç olmasın! İflah olmasın. Ben de cehennemin ortasına düşeyim de cayır da cayır yanayım. Aldım, kabul ettim cehennemi. Eğer o bana bu gece bir oyun ettiyse, ben de şu Torosun başında, kurdun kuşun, sırtlanın canavarın ortasında onu koyup da gitmezsem anam avradım olsun. Allah huzuruna çırılçıplak cehennemlik çıkayım. İki zebaninin ortasında. Gavur gibi de cennet yüzü görmeyim. Hiç de dirilmeyim. Duydun mu dediklerimi? Ana dedikse analığını bilsin."

Elif:

"Zalim olma. Zalimlik iyi değil. Sonra pişman olursun. Ya şurada, şu ağacın altında öldüyse! O yüzden sesi çıkmıyorsa! O zaman ne olursun? Böyle deme. Bin pişman olursun."

Ali ölüm sözünü duyunca, öfkesi o anda iniverdi. Öfkesi geçince de tüm bedeni gevşedi, çözüldü. Bir yorgunluk, bir uyku bastırdı ki, kendi de şaştı buna.

Kar ilk düşmüştü o yıl. Dışarısı soğuktu. Ocağa kocaman, bir adam gövdesi kalınlığında bir kütük atmışlardı. Kıpkırmızı, billur kırmızısı bir köz koyvermişti kütük. Ama Ali üşüyordu. Buyuyordu. Anası onun üşüdüğünü anlamış, göğsünü açmış çıplak memelerinin arasına sokmuştu başını. Az sonra da Alinin titremesi durmuştu. Sıcak, ılık ılık bir insan, bir ana kokusu dolmuştu içine. Sonra hastalığında... Askercilikte, bir güne bir gün harçlıksız komamıştı onu. Ellerin anasına benzemez Meryemce Karı. Yiğit, Osmanlı. Bir kucaklayıp öpmesin. Bin öpüşle öper. Böyle ana bulunmaz. Amma bir inadı var, kör inat. Olmaz olsun. Çukura ininceye kadar ölmezsem, ben de çelikten yapılmış olmalıyım.

"Ah! Ah!"

Elif:

"Ah çekme, kurban olduğum Ali. Pamuğa yetişemezsek, bu yıl Çukurda kalırız. Sen kök sökersin. Onda da çok para var derler."

Ali gene kızgınlıkla:

"Elalemi, şu namussuz köylüyü de üstüme güldürürüm, öyle mi? Çukurda kaldı da..."

Sustu. Elif onu teselliye çalışıyordu, bin dereden su getiriyordu. Oysa hiç karşılık vermiyor, boyuna içi alıp alıp veriyordu.

Sıcacıktır Çukurun toprağı. Yumuşacık, pamuk gibidir. Kim bilir nasıl böyle un gibi yapmışlardır bu toprağı? Kara, ışıltılıdır. Yürürken ayak bileklerine kadar toprağa gömülürsün. Seher vakti düş gibi buğulanır. Işık günden değil, topraktan çıkar gibidir. Çukurun bu hali dağlarda yoktur.

Deli Bekirin avradının kalçası yuvarlak, oynaktır. Boyu azıcık kısadır amma, cilvesinden geçilmez. Yüzü yanal elma gibi pembeleşir, açılır. Uzun kirpiklerinin gölgesi ak yüzüne düşer. Kömür gibi kara gözlerine bakamazsın. Dur bak, karşısında titretir. Zangır zangır titrer kalırsın. El değdiremezsin eline. Ne demiş, yatmaya kaya gölgesi, eğer şahınaran olmasa, sevmeye güzel kısası, eğer fitnekar olmasa. Gerçekten de fitnekar. Delice Bekir inanmaz. Gözüyle görse, inanmaz. Bir genç gelsin yetişsin de, şu on yıldır Delice Bekir Ağanın avradının koynuna girmesin, bu olacak iş değil. Kitapta yazılı gibi, hükümetin kanunu gibi. Bir delikanlı önce Döndülü gelinle yatar. Delikanlı evlenir, çoluk çocuk sahibi olur da Döndülü gelinin cilvesini anlata anlata bitiremez. Hemen hemen hiçbir evli erkekle yatmaz Döndülü gelin. Üstelik türküler çıkarılmıştır. Deli Bekirin yanında da söylerler. Birinde Deli Bekir boş bulunmuş, "kim bu üstüne bunca türkü çıkarılan Döndülü gelin?" diye sormuş. Bir tanesi, "bizim nene," demiş, "çok güzelmiş de üstüne ezelden böyle türküler çıkarılmış."

Bilir bilir, her bir şeyini bilir ama Döndülü gelinin Delice Bekir Ağa, göz yumar. O da öyle bir adam. Aldırmaz. Bir güne bir gün avradını karşısına alıp da, bu nedir? Nedir bu ettiklerin avrat, dememiştir.

Sıcak bir gecede. Sıcak değil, ılık. Garbi yeli efil efil ederken. Denizin üstündeki ak, yelken bulutları gönderir o yeli. Şafağa karşı, hava soğur azıcık. Ülker yıldızı, pervazlanıp, ışık saçar dönerken. Yatırmalı Döndülü gelini sıcak, yumuşacık pamuk tarlasının toprağına. Kalçaları toprağa gömülür. Ilık. Tadına doyulmaz. İnsanın başı döner. Bedeni yeyniler, uçar. Böylesi insanoğlunun başına bir ömürde ancak bir kere gelir. Döndülü gelin bu işi iki kere yapmaz. Evlilerle hiç yapmaz. Ama Aliyi sever. Bayılır. Türküsünü, kavalını sever. Boynunu, dudaklarını sever. Avrat olunca, Döndülü gelin gibi olmalı.

Elif sağında yürüyordu. Yanladı, ona dokundu. "Fıkara," diye düşündü. "İki yılda, ne cilvesi kaldı, ne kişnemesi. Kocayıverdi."

Elif:

"Herif," dedi, "tırnaklarına kurban olduğum. Ana, ana diye bağır. Yolların kıyısında da bakalım. Bir karartı görürsek..."

Bu yıl pamukta, şafak vakti. Toprak, yanan harlı ocak gibi tüterken... Döndülü gelin. Ahdim olsun. Ama şu Meryemce Karı başımdayken, böyle yitip dururken, ne pamuk, ne de senin yuvarlak...

"Ana! Anaooooo! diye bağırdı. "Anaooooo!"

Karşı kayalarda sesi yankılandı.

Ziyaret cevizinin koyu gölgesi geceye düşüyordu.

"Ana! Anaooooo! Nerdesin? Azıcık ses ver."

Bir Elif bağırıyor, o durup, Ali alıyordu. Ziyaret cevizinin altına gelinceye kadar bağırdılar, yoldaki çalı diplerine, her gördükleri karartıya baktılar.

Gün ışıdı.

Yorgun, cevizin dibine çöktüler. Sırtlarını da ağaca dayadılar. Habire soluyorlardı.

Ali, Elif'in sararmış domur domur terlemiş yüzüne baktı:

"Ne oldu? Nereye gitti anam dersin, Elif?"

Elif:

"Konaktan buraya kadar çağırdık. Buralarda olsa bir ses verirdi."

Ali:

"Kim bilir? Verir miydi dersin?"

Elif:

"Bu gece yarısı koşturmazdı bizi oradan oraya. Nereye gitti ola? Bu yakınlarda köy möy de yok. Öyle mi?"

Ali içini çekerek:

"Yok," dedi.

Sabah aydınlığında yüzü yarı apaydınlık, yarı karanlık içindeydi. Yakınlarındaki bir çalının tek yaprağı sabah yelinde pır pır ediyordu. Uzaktan, apak bir güvercin sürüsü kalktı. Bir top köpük gibi göğe savruldu, kayalıklara indi. Ali, güvercin dedikleri yaratığı severdi. Aklığını, gökte sürünün açılıp kapanmasını severdi. Şu anasının derdi olmasaydı, düşüncesi bir zaman şu güvercinlerin ardınca gider, su başlarına, yumuşacık sıcak tarlalara, portakal bahçelerine, göğün mavisi altında tatlı, güzel ne varsa oraya inerdi.

Elif gözlerini Alinin gözlerinin içine dikti baktı. Bir şeyler soruyordu. Ali gözlerini indirdi. Sonra gözlerini kaldırınca, Elifin ağladığını gördü.

"Başına bir hal mi geldi dersin?"

Elif:

"Şu yolda başka nereye gider ki?"

Ali:

"Nereye gider ki?"

Elif ayağa kalktı. Yüzü soluktu.

"Gün aydınlığında, şu yolun kıyısına baka baka konak yerine doğru yola düşsek. Çocuklar uyanınca..."

Ali, sert:

"Çocuklara hiçbir şey olmaz!"

Biri yolun bir kıyısında, biri öteki... Her çalının, her ağacın dibine, her çukurun, koyağın içine bakarak gidiyorlardı. Alinin yorgun, bitkin kederli yüzü sapsarı kesilmişti. Sakalının diken diken kılları ona bir perişanlık, bir zavallılık veriyordu.

Öğleye yakın konak yerine geldiler. Çocukları onları ta uzaktan gördüler, koşarak karşıladılar. Nenelerini aramaya gittiklerini anlamışlar, korkmadan sakin sakin oturmuşlardı. Ali kendini taşın üstüne atıverdi. Kolları da yanına sarktı. Gözleri güneşte yumulmuş, küçücük kalmıştı. Çocuklar, Elif ona korkuyla baktılar. Hiçbir zaman, hiçbir olay karşısında onu bu kadar bitmiş görmemişlerdi. Yüzü boyuna uzuyor, sararıyor, terliyor, soğuyor, iyice bakılınca da azıcık küf yeşiline çalıyordu. Elif küf yeşilinden korkardı. Ölüm yeşiliydi.

Ali başını kaldırdı. Elifin gözlerinin içine gözlerini dikti, bilmem kaçıncı defa, gözler o kötü şeyi sordu. Evet karşılığını bu kere de alınca:

"Suç bende," dedi, "tüm bende. Anamı ben öldürdüm. Beni parça parça etseler de leşimi itlere atsalar, yeri var. Bindirmeyecektim Koca Halili ata. Benim yüzümden benim, benim yüzümden! Aşağı inince de köylü beni diri diri yer. Anasını öldürdü, dağın başında, leşini kurtlara, kuşlara attı da geldi, derler. Ölünceye kadar, kime ağzımı açsam bunu yüzüme vurur. Anasını öldüren Ali vururlar adımı da. Muhtar bir duymasın, didik didik didikler beni. Karakol karakol süründürür. Belki hapise de attırır. Suç bende, Elif. Suçun büyüğü bende. Bari şunun ölüsünü bulsak da... Bir yere gömsek. Aaah benim deli başım, serseri başım, ne dersin de Koca Halili bindirirsin ata da, başına da bunca işleri getirirsin?"

Hasan anasının eline yapışmış, boyuna soruyordu.

"Ebem nerde? Ebem ölmüş mü?"

Kadın kocasını dinliyor, onunla uğraşıyor, çocuğa karşılık vermiyordu. En sonunda Hasan söyledi, söyledi dayanamadı, bağırdı:

"Ana be! Ana! Ana be, ebem ölmüş mü?"

Anası:

"Hörtük," dedi, "neden ölsün eben? Kayıp. Bulamadık ebeni. Nereye gittiği belirsiz."

Hasan kendine önem veren bir durum takındı. Sağ elini şakağına dayadı. Çok önemli bir şey söyleyeceği zaman babası da öyle ederdi.

"Ben biliyorum," dedi, "onun nereye gittiğini. Ben biliyorum. Ben arkasından geliyordum. Ağzı kıpır kıpır ediyordu. Duydum. Hani babam dedi ki, siz ananızla gidin, dedi bize, ben onun hemen ardındaydım. Ağzı kıpır kıpır ediyordu. Duydum."

Ummahan:

"Yalan," diye dudağını büktü. "Ben de onun yanında yürüyordum. Hiçbir şey duymadım."

"Ben de duymadım ya, ağzının kıpırtısından, yüzünden anladım."

Elif sabırsızlanmıştı:

"Söyle!" diye bağırdı. "Ne duydun?"

Hasan:

"Duymadım," dedi, gene eli şakağında, "amma anladım. Ebem, geri köye döndü."

Ali hemen ayağa sıçradı:

"Bunu edeceğini biliyordum. İşte bunu yapacağını..."

Ummahan:

"Yalan," dedi. "Hasan hep yalan söyler."

Ona kimse aldırmadı. Ummahan buna kızdı.

"Ebem hiç köye gider mi? Hasan zaten gece gündüz yalan söyler."

Hasan sevincinden uçuyor, Ummahanın söylediklerini duymuyordu.

Ali koşarak yola çıktı:

"Siz durun, ona ben yetişirim. Yetişir alır getiririm."

Yarı sevinç, yarı kızgınlık... Bir anda dereyi indi, gözden kayboldu.

İkindiyi az geçe, Ziyaret cevizine vardı. Ağacı hızla geçti. Ceviz ağır, uğultulu, yerine bir dağ gibi oturuvermişti. Bir dalı vardı hele, salt gök boncuk. Biçim biçim, irili ufaklı, koyu maviden açık maviye bütün dala mavi boncuk sıvamışlar, yıllar yılı. O dala baktı. Ağacın hiçbir yerini görmedi ama, boncuklu dal içine yerleşti kaldı.

Şu koca dala tüm boncuk sıvayan Allah, diye yalvardı. Şu benim halimi görmez misin? Şu başımdaki püsküllü belayı? Köylü yarın sabah pamuğa girecek. Vallahi billahi girecek. Biz ayazda kalacağız çoluk çocuk. Ceviz dalına boncuk sıvayan hey koca Allah, bir yardımın olmaz mı bana?

Birden tepesinin tası attı. Ne ister şu karı da benden? Bir yolu üç kere yürüdüğüm yetmezmiş gibi, on kere yürütür. Ulan karı, ulan ana, bela mısın sen? Çoluk çocuğum aç kalacak bu kış, ulan ana, haberin var mı?

Titredi...

Vallah billah günaha, köylünün anasını öldürdü de geldi lafına bakmaz, vallah billah seni şu yüce dağ başında, şu ormanın içinde, şu kayalığın arasında

kor da giderim. İki gün içinde ölür gidersin. Etme bunu bana. Allah bin belanı versin ana! Köye gidip de ne edeceksin? İki güne varmaz açlıktan ölürsün. Elin tutmaz, kolun tutmaz. Etme bunu bana, vallaha billaha, başıma bela kesildin. Seni şu dağ başında koyar da giderim.

Kızdıkça kızıyor, yürüdükçe öfkesi kabarıyor, ilerledikçe, anasıyla karşılaşmadıkça, deliye dönüyordu.

Bu kadar yolu Çukura doğru yürüsen ya. Başımın belası. Allah belasını veresi, pis avrat. Yürür mü Çukura doğru? Yürünür mü hiç? Bana zorluk verecek. Bu yıl pamuk toplayamayacağım. Çoluk çocuğum açlıktan kırılacak. Düşman.

Gün battı batacaktı. Çukurun düzlüğüne, karşıdaki ulu sıradağların ardına iner gibiydi. Gölgeler uzamıştı.

Seni şurada koysam da gitsem, hiç suçum yok benim.

Durdu, geriye döndü. Güneşe baktı.

Seni koyup şurada geriye dönmeliyim. Var git köye, bomboş köyde kal da geber.

Gözlerinin önüne bir sıcak gün geldi. Evlerinin önündeki düzlükte anasının ölüsü. Çukurova güneşi gibi bir güneş. Tüten. Binlerce sinek inip inip kalkıyor. Sinekler burnundan girip ağzından çıkıyor, ağzından girip burnundan. Çukurdan dönen köylü daha yükünü çözmeden ölünün başında. Korkunç gözlerle bir ölüye, bir Aliye bakıyorlar. "Vah, vah," diyorlar, "olmaz olsun böyle evlat. Adam böylesini doğuracağına taş doğursun daha evla."

Ne derlerse desinler, vız gelir, sen bunu böyle yaptıktan sonra geri dönmeliyim. Sen olmasan, beş altı günde, haydi haydi bir haftada Çukura iniveririm. Geri dönmeliyim. Geri, geri dönmeliyim.

Sesli sesli söyledi:

"Seni şurada komalı, geriye dönmeliyim. Öl!" dedi.

Sesi öyle korkunçtu ki, kendi de ürktü.

Ayaklarının altı yüzülüyormuşçasına sızladı.

Bir karşılaşırsam seninlen, seni öyle bir yaparım ki ana, anandan doğduğuna pişman olursun.

Bağırarak:

"Olursun," dedi, daha öfkeli, hınçla yürüdü.

Bodur ağaçlı bir dönemeci geçince, uzakta bir karartı gördü. Yüreği hop etti. Anası mıydı taş mıydı?

Daha çabuk yürüdü. Yaklaşınca gördü ki anası, yolun kıyısına oturmuş, göğsüne doğru çektiği dizlerinin üstüne başını koymuştu.

"Ana!" diye sevinçle bağırdı. Bu sevincine kendi de şaştı. Meryemce başını dizlerinden kaldırdı, geri koydu.

"Ana! Ana!" diye Ali ona koştu, vardı yanına oturdu. Kolunu omuzuna doladı.

Hep gülüyordu:

"Köye mi gidiyordun, ana kız? Hasan söylemeseydi seni bulamazdım. Bir korktum ki... Ödüm koptu, vallaha. Nerden aklına düştü, geri köye dönmek? Ipıssız köyde o kadar gün sen tek başına nasıl kalırsın? Ölürsün tamam. Güzel anam! Gel sırtıma da gidelim. Konak yerimiz bunca uzak değil! Gece yarıdan önce varırız. Bin sırtıma!"

Meryemce, ayağa kalktı, ağır ağır, elini sallayarak yanındaki bir kayanın üstüne koydu.

"Kaya! Kaya sana söylüyorum, kimse üstüne alınmasın. Ben varır da köyüme giderim. Köyümde ölürüm. Bir aya çıkmaz ölürüm. Hiç olmazsa köyümde öleyim. Ele aleme yük olup, çocuklarını aç komadansa, yolundan alakomadansa, varır kendi köyümde, baba yurdumda, evimin eşiğinde ölürüm. Kaya, sana diyorum. Sen insanoğlu gibi çiğ süt emmiş değilsin. Varır, evimin eşiğine başımı koyar, oracıkta ölürüm."

Köye doğru yürüdü. Ali epeyce durdu, arkasından baktı... Beli bükülmüştü. Topallıyordu. Ayağını zorla kaldırıyor, ürkek ürkek yere basıyordu sonra.

Alacakaranlıktı.

Ali vardı, anasının önüne oturdu, onu sırtına çekti, sonra hızla ayağa kalktı.

Meryemce bunu bekliyordu epeydir. Çaresiz!

Benim gibi kocakarıyı sırtına alma, güzel, nazik sırtına yazık değil mi, tırnağına kurban olduğum yavrum. Alim. Benim ardımdan böyle yol yol geleceğini bilseydim hiç kıpırdar mıydım yerimden? Ben batayım, ben öleyim de, sen böyle yollarda sürünme kuzucuğum. Ne kötü haldesin, haberin var mı, koçyiğitim? El pamuğa girdi bile.

9

Karşıdaki dağın sırtına neredeyse gün vuracaktı. Dağ soluklanır, gerinir gibiydi. Sıcacık, ışıltılı günü bekliyordu. Sarılı, kırmızılı, mor halkalı yeşile çalan mavi, aydınlık kanatlı yabanarıları uzun bacaklı, yuvalarının önüne yığılmış karıncalar, yuvalarına büzülüp tek gözlerini açmış kartallar, bir koğukta üst üste yığılmış, bulut aklığında dağ güvercinleri, yabancı atmacalar, doğanlar, peri yuvası dedikleri yumak yumak dikene binlercesi dolmuş uğurböcekleri, dağkeçileri, korkak çakallar, uzun, yalımcasına savrulan kırmızı kuyruklarıyla tilkiler, sarı gazellerin üstüne boylu boyunca uzanmış, kış uykusuna yatmış mosmor, tatlı ayılar, kayadan kayaya uçan süzgün, muradına erememiş kız gözlü, kederli geyikler, solucanlar, büyük küçük kuşlar, yeraltı, yerüstü tekmil yaratığıyla dağ, göğsünü, ağzını açmış, sırtına vuracak sıcak günü bekliyordu.

Şimdi doruklarda, koyaklarda, yollarda bir uyanma bir kıpırdanma, bir hayuhuy, korkunç bir hareket başlayacaktı. Dağ taş, toprak ağaç uyanacaktı.

Dağın sırtına, önce bir harman yeri büyüklüğünde gün vurdu. Sonra ışıklar aşağılara, koyağın dibine doğru indi. Yuvalarının ağzına çıkmış iki karınca uzun uzun koklaştı, biri bir yana, biri öteki yana gitti. Tam bu sırada alnına gün değen Ali de uyandı. Birden, nerede bulunduklarını toparlayamadı. Şaşkındı. Sonra karşı dağın doruğuna gözü ilişince, içine ağır, tuzlu bir su gibi bir acı oturdu. Yataktan çıktı. Yorganın üstü yarı yarıya gece yağan çiyden ıslanmıştı. Yorganı ağacın altından güne doğru attı. Bir an yatak ekşi ekşi koktu, sonra geçti.

Ali ayaklarının üstüne basamıyordu. Topallayarak, köknar ağaçlarını dolandı, kayanın ardına vardı. Sol omuzunu kayaya dayayıp, uzun uzun işedi. Şalvarının bağını gene öyle, kayaya dayalı bağladı. Sonra bir taşın üstüne oracığa çöküverdi. Uykusunu alamamıştı.

Ateşin başında, şafaktan önce kalkıp ocağa tarhana vurmuş Elif, bir bekledi, iki bekledi, kocasının gelmediğini görünce ağaçların arkasına gitti. Taşın üstündeki yarı uyur yarı uyanık kocasını uyandırdı.

"Anan daha uyanmadı. Uyuyup durur. Çekilmiş bitmiş fıkara. Kurumuş. Yüzünü görsen, yüreğin ağzına gelir. Çocuklar gibi küçülmüş. Bir topak. Senin ayakların nasıl?"

"Tuzlu su hiç fayda vermedi. Gene öyle. Yüzülmüş gibi. Yüreğime batıyor."

"Keşke anamı yürütmeseydin o kadar. Kaldırıp sırtına alsaydın."

"Yok çaresi. Son gücü bitene kadar yürüyor. Yürüyecek. Önüne geçemezsin. Sen bana bak, avrat. Çocuklarım aç sefil kaldı bu yıl. Adil Efendi beni iğnenin deliğinden geçirir. Sen bana bak, benim halime. Pamuğa ulaşamadım bu yıl. Ulaşacağım da yok."

"Hani dedim ki..." dedi Elif, sonra sustu.

Ali oradan, kurumuş bir güz çirişi sapı kopardı. Ucunu kırdı. İçinden küçücük, mavi ışıltılı bir tek arı çıktı uçtu. Ali sapı ortadan ikiye yardı. Sapta boylu boyunca bal yatıyordu. Onu diliyle aldı yedi. Bir tane daha kırdı, bir, bir daha... Bal bir hoş, acı, buruk, sarhoş ediciydi. Tekmil otların taze, yeşil, gıcır gıcır kokusuyla kokuyordu. Ali uyuyordu. Ayakları sızlıyordu. Kanından kokular, tekmil bir dağ kokusu akıyordu.

Elif baktı baktı:

"Imaaav herif, bre ulan, sen iyice çocuk oluksun," dedi. "Gel de çorbanı iç, çocuklar gibi sap ayıklayacağına."

Ali aldırmadı. Birinde, amcasının sağlığında, amcasıyla, Tekeç dağına bal bulmaya gitmişlerdi. Amcası dağları delik deşik, taş taş bilirdi. Sonra bir gün tam öğleüstü, bir koyakta belki bin yıllık bir çınar bulmuşlardı. Çınarın içi baştan aşağı, dallarına kadar kovuktu. Amcası bir paçavra yakmıştı çınarın alt deliğinden kovuğuna doğru. Sonra duman çıkaran bir de ateş yakmıştı. Orman dumana boğulmuştu. Bir yarım saat sonra bir top arı dışarı pörtleyivermişti çınardan. Ormanı arı almıştı. Bulut gibiydi orman arıdan. "Dolu dolu, çınar ağacı ağzına kadar balla dolu," demişti amcası. "Tüm bir köy yese bir yılda bitiremez. Ekmeği çıkar," demişti sonra da. İlk kestiği baldan oturup yemişlerdi. Ali sarhoş olmuştu. Kanında, başında arılar gibi uğultulu, deli eden bir yel dolaşmıştı. Dünyadaki tüm çiçekler kanında kokuyor, rüzgarlanıyordu. Sedir, köknar, çam kokusu. Bir de yağmur yağmış, taze toprak kokusu durmadan başını döndürür adamın.

Bir sap daha kırdı. Sevinçle açtı. İçi bal doluydu. Diliyle yaladı. Ne çare, diye düşündü. Bundan bir kilo olmalı ki... Adam ayak sızısını da unutur, her bir şeyi de.

Elif:

"Sen aklını yitirdin, adam," dedi, son kırdığı sapı elinden aldı, yere attı.

Aliden korkmaya başlamıştı. Dudaklarının kıyısında delilerinkine benzeyen, gülmek isterken gülemeyen, bir şeyler donup kalmış. Orada ak bir çizgiyi hayal meyal görüyordu.

"Gel de çorbanı iç!"

Ali gülümsüyordu. Elif hiç onu böyle görmemişti. Tam çalıklar böyle, gözlerinin anlamı silinmiş gülümserler.

"Neyin var Ali?" dedi. "Kurban olduğum Ali, neyin var yiğidim?" diye inledi.

Ali, Elifin yalvarışlarıyla kendine geldi.

"Çocuklar aç, perişan kaldı bu kış, ulaşamadım işte. Ulaşamam da böyle giderse. Ben ne bok yeyim, söyle? Ne bok! Adil Efendi beni hapislerde süründürür. Ya köylü, ya Delice Bekir ırzı kırığı, ya Muhtar olacak zebani?"

Gözleri döndü, anasının yattığı yere baktı:

"İşte şu geberesice koca domuzun, koca orospunun... Gebermez de kurtulmam. O olmasaydı, ben çoluk çocuğumla şimdiye Çukuru çoktan tutmuştum. Bana ettiği yetmiyor gibi, bir de geri dönüp köye doğru gider de, iki gün de beni ardından koşturur. Gönül diyor ki, şunu koy şuraya, bas git. Ne hali varsa görsün."

Elif kocasının kolunu hırsla tuttu, sarstı:

"Sus!" dedi. "Suuuusss! Uyandı. Bir duyarsa..."

Ali:

"Duysun," diye bağırdı. "Duysun da gebersin. Çoluk çocuğumu aç komasın."

Elif kocasının ağzını eliyle kapadı.

"Allahtan kork Ali, anadır. Allahtan korkmaz mısın sen? Şu söylediklerini duyduysa ölür. Diri diri ölür. Öldürüverir kendini."

Ali, hırıltılı, elin altından:

"Öldürsün," dedi. "Bir sevinirim ki, öyle bir iş yaparsa. Bayram ederim. İki güne varmaz Çukura da inerim."

Elif:

"Gene ineriz. Gene varırız. Korkma. Bir kapı örterse, birini açar."

Ali:

"Açmaz olsun."

Elif korktu:

"Tövbe de, tövbe de, tövbe! Tövbe, tövbe! Boyunla bile günaha battın."

Ali:

"Demem," diye var gücüyle bağırdı. "Açmaz olsun. Açmaz olsun da evceğizi başına yıkılsın o Allahın. Yıkılsın! Yıkılsın! Yıkılsın! Gözü olsa beni görür, kulağı olsa sesimi duyar. Tövbe demem!"

Elif oraya çöküverdi, ellerini yüzüne kapatıp ağlamaya başladı. Ummahanla Hasan uzakta durmuşlar, babalarının öfkesine bakıyorlar, titriyorlardı. Ummahan anasını çökmüş, ağlar görünce hemen koştu, yanına oturdu, onunla birlikte ağlamaya başladı.

Meryemce oğlunun sözlerini duyduğunda ocağın başına geliyordu. Bir hoş oldu. Kulakları uğuldadı. Başı döndü. Olduğu yere oturdu. Yumuldu. Bir daha hiç kıpırdamadı. Parmağını bile oynatmadı. Toprak gibi kımıltısız, öyle durdu orada.

Karısının, kızının yerde perişan ağladığını gören Alinin birden öfkesi indi, yok oldu. Bağırmış boşalmıştı. Karısına, kızına ne söyleyeceğini, onları nasıl teselli edeceğini bilemiyor, dört yanlarında dönüp duruyordu. Sonra karısının omuzundan tuttu:

"Kalk Elif," dedi, ölgün bitkin bir sesle. "Ne dedim ki sana? Kalk da çorbamızı içelim. Kalk da yola düşelim. Baksana gün ne kadar yekindi."

Elifin, kızın sırtı inip inip kalkıyordu.

Ali kıza:

"Kes," diye çıkıştı. "Kes, itin kızı!"

Ummahan hemencecik kesti.

"Ağlama Elif! Ağlama kele, nolursun!"

Gülümsedi. Acıyla:

"Haydi... Bak, tövbe diyorum. Bak! Tövbe, tövbe, tövbe!"

Elinden tuttu kaldırdı. Ayağa kalkan Elif gözlerini silerken mırıldandı: "Öldürdün karıyı. Sağ sağ öldürdün. O bundan sonra yaşarsa da iflah olmaz. Vay anam!"

Ocağın yanına gelince, Meryemceyi gördü:

"Güzel anam, sırma saçlım, kusuruna kalma, oğlundur. Çok öfkeye gelmiş. Aklı başında değildi. Aklı başında olan adam koca Allahımızı öyle ağzına alır mı? Sen canını sıkma. Biz nasıl olsa Çukura ineriz."

Ali uzakta durmuş, suçlu suçlu anasına bakıyordu. Hiç mi hiç öfkesi kalmamıştı.

Elif anayı kaldırdı, ocağın başına getirdi. Sofrayı açtı, önüne serdi. Eline bir kaşık verdi. Dudaklarını şapırdatarak içmeye başladılar. Ali bir kere olsun, yemek boyunca anasının yüzüne bakamadı. Meryemceyse gözlerini oğlundan alamıyordu. Bir hoş, şaşkın, gözlerini olanca açmış, hayretle oğluna bakıyordu... Ali bu muydu? Çok eski günleri gözlerinin önüne getirdi. Ağlayamıyordu, tıkanıp kalmıştı. Bir şeyler de söyleyemiyordu. El kadar bir bebecik... Ali.

O günleri bilir misin Uzunca Ali? diye mırıldandı kendi kendine. Ben senden hayır görmedim Uzunca Ali, inşallah sen de şu çocuklarından görme! Anla ki, bu acı, ne acıymış. Uzunca Ali. Anla ki Uzunca, bu acı... Evladın kötü sözü kurşundan da beter. Tam yüreğin ortasına gelen yağlı kurşundan da beter!

Ayağa kalkarken:

"Şu bana gösterdiğini inşallah sen de çocuklarından görürsün, Uzunca Ali," dedi boşandı. Ağladığını göstermemek için de, çabuk çabuk, topallayarak çalıların içine daldı, kayboldu.

Elif:

"Gördün mü ettiğini, adam!" diye hışımla bağırdı.

Ali derin derin bir ah çekti.

"Kendimi öldüreyim mi şuracıkta? İşte şurada."

Gözlerini dimdik Elifin gözlerine dikti. Sonra başparmağını ağzına aldı ısırdı. Kemirdi. Ceketinin kolundaki yamayı çekti, söktü attı:

"Öldüreyim mi? Öldüreyim, öldüreyim, öldüreyim mi?"

Elif kocasının öfkesine bakakaldı. Sonunda:

"Yok Ali," dedi, "yok kurban olayım. Çocukların önünde."

Ali ayağa kalktı, çalılığa gitti. Anasını küçük bir ağaca dayanmış, ağlar buldu.

Usulca anasına yaklaştı. Elini tuttu öptü. Sonra geri döndü.

"Var da, anamı al gel Elif," dedi. "Vakit geçti. Vakit geçti! Şu ayaklarımı ne yapsam? Yere basamıyorum."

Gözleri kan çanağına dönmüştü.

Elif Meryemceyi kolundan tuttu, çalılıklardan aldı getirdi.

"Bu ayaklan mümkünü yok yürünmez. Altı kabardı. Şişti. Kıpkırmızı oldu. Aklıma bir şey geldi, Elif..."

Öfkesinden gene zerrece eser kalmamıştı.

"Ne geldi?"

"Şu çuval var ya, var. Onu ikiye ayırsak. Ayırsak da birini bir ayağıma, ötekini öbür ayağıma bağlasak."

Elif yanına vardı, kulağına eğildi:

"Şu atın gönünden iki çarıklık kesip alsaydın ya."

Ali öfkeyle:

"At gönünden çarık olur mu, deli?" dedi. "Adamın ayağını sıkar, berbat eder."

Elif telis çuvalı getirdi. Ali belinden bıçağını çıkardı, telisi dörde böldü. Bir parçasını aldı, sağ ayağına sardı. Kınnapla çeke çeke bağladı. Kırık ayakları alçıyla sararlar ya, ayak öyle oldu. Sonra da sol ayağını aynı titizlikle sardı. Ayağa kalktı. Bir acayipti ama yumuşaktı. Vardı yükü iyice bağladı. Sırtladı.

"Düş önüme Elif," dedi. "Çocuklar, siz de düşün, haydi. Ana sen şu sıcak ocağın başında kal, ben ikindine döner seni alırım. Allahını seversen dönüp köye gitme bir daha."

Meryemce duymamışlığa vurdu. Ocağın kıyısındaki değneğini aldı yola çıktı. Sonra yolun ortasında durdu:

"Allah kul olanı kimsenin sırtına muhtaç etmesin," dedi. Ellerini havaya açtı, sonra yüzüne getirdi, sıvazladı. "Amin, amin!"

Ali arkasından vardı:

"İnat etme güzel anam, kal şurada. Sen bize ayak uyduramazsın. Otur şurada. Bak ayakta bile duramıyorsun."

Meryemce çığlığı bastı:

"Kim demiş ayakta duramıyorum. Kızım, sana söylüyorum, Elif! Siz işinize bakın, varın gidin, koyun gidin. Ben inerim kendi kendime. Ta Çukura kadar."

Ali kolundan tuttu:

"Ana, inat etme! Uğraştırma beni. Ben ilerde kese yola sapacağım. Zor yol ama, yakın. Sen o yolu bulamazsın. Biribirimizi yitirirsek... Etme eyleme."

Meryemce değneğini beline dayadı, ellerini gene havaya kaldırdı. Yettiği kadar göğe uzattı.

"Allahım, sırma saçlı da kara gözlü güzel Allahım, sen kimseyi kimsenin sırtına muhtaç etme! Anaysa bile oğluna muhtaç eyleme! Amin!"

Elife döndü:

"Siz gidin, benim altın yürekli kızım. Ben usul usul gelirim. Beni bekleyip de bu kış çocuklarınızı aç komayın."

Ali gene öfkelendi. Demek ki anası söylediklerinin tümünü duymuştu.

"Kal," dedi, "istediğin yere yürü git. Çocuklarımı da senin yüzünden aç koyamam."

Karısına, çocuklarına döndü.

"Düşün önüme, düşün de yürüyün. Kalsın o. Kalsın da görsün."

Elif Meryemceye doğru yürüyecek oldu, Ali kolundan tuttu onu ileri doğru fırlattı.

"Yürü! Varsın kalsın. Günlerden beri şunun bana ettiği yeter. Anaysa ana. Herkesin var anası. Yürü!"

Elif, Aliden iyice korkmuştu. Çocuklar, gözlerini kocaman kocaman açmışlar bir ninelerine, bir babalarına bakıyorlardı. Ali onları önüne kattı, hızla yürüdüler. Meryemce arkalarında, yolun ortasında, değneğine dayanmış, öyle kaldı.

Ali koşarcasına yürüyordu. Ayağına sardığı çuval parçaları, sanki biribirlerine dolanıyordu. Ayak değil, iki lastik top yuvarlanır gibiydi. Az sonra çocuklar, karısı onun yürüyüşüne ayak uyduramayıp gerilerde kaldılar. Ali dalmış, öylesine çabuk yürüyordu ki uğunuyordu. Az sonra, Elif, Aliyi gözden yitirdi. İlerlemiş gitmiş, koyağı aşağı inmişti.

Ağaçlardan, çalılardan, karşı sırttaki kararmış kalmış ormandan, boz topraklardan, kısacık, parlak renkli dağ çiçeklerinden boz, ak bir buğu bulutçasına yükseliyor, dağılıyordu.

Aliyi gözden yitirince Elifi önce bir sevinç aldı. Onun için o kadar Alinin ardınca gitmemiş, bağırmamış, çağırmamış, onu uyarmamıştı. Şimdi geriye dönmeli, Meryemce Ananın yanına varmalı, yüzünü, ellerini öpmeli, ondan Aliyi bağışlamasını istemeliydi. Meryemce, inatçıydı, dediğim dedik, çaldığım dü-

düktü ama, iyi, yiğit, konurdu. Candandı. Tüm kusurlarını insan o anda bağışlayabilirdi. Meryemce gibi oğluna, gelinine, torunlarına, öteki insanlara düşkün, toksözlü bir insan az bulunurdu.

Elif içini çekti:

"Sevgi ambarı anam," dedi. "Bin yürekle seven, canını istesen canını veren, sen bu hallere mi düşecektin?"

Gözleri doldu. Varmalı elini ayaklarını öpmeli. Güzel, kınalı saçlarını okşamalı. Onu güldürmeli. Hasan oğlan şu çam ağacından ona yalabuk soymalı. Dişleri yok, çiğneyemez ama, içine cümle ormanın tadı dolar. Kokusu, yeşilliği, derinanı dolar. Yüzü de güler.

Tam geriye dönecekken, Hasan boynu bükük, kederli korkulu:

"Babam gitti," dedi. "Başını aldı da gitti."

Ummahan:

"Çok öfkeli. Ben babamı hiç böyle görmedim. Öldürecek gibi."

Elif kızgın:

"Varsın gitsin. Gider, gider..." durdu. Geriye dönemedi. Giderdi. Sağına soluna bakmadan, bu öfkeyle ta Çukura kadar, son gücü de bitinceye kadar gider, orada, öylece çöker kalırdı. Belki de öyle olmazdı. Belki öfkesi bir zaman sonra geçer, bir yerde duruverirdi.

Bunlarınki deve inadı, dedi kendi kendine. Bunlar durmaz. Bir işi sonuna dek, ölene dek götürürler.

Sonra döndü. Alinin gittiği yana koşmaya başladı. Canını dişine taktı. Hali de yoktu. Bacaklarından bir şeyler çekiliyor, başı zonk zonk ediyordu ama, başka çare yoktu.

Öğlen olduğunda öylesine ter içinde kalmıştı ki, tüm fistanı, donu saçlarıyla cıbıldak suya batmıştı. Boyuna kan ter gözlerini dolduruyor, yakıyordu. Yüreği küt küt atıyordu. Yüzü kıpkırmızıydı. Yalım yalımdı. Ağzını açmış kesik kesik durmadan soluyordu. Ağzı kurumuştu. Artık dizlerinin derinanı kesilmişti. Düşüyor, düşüyor, kalkıyordu. Çocuklar ta gerilerde kalmışlardı. İkindiye gelirken, uzakta, bir nokta gibi yokuşu inen Aliyi gördü. Görmese, daha bir adım atacak gücü kendinde bulamaz, orada çöker kalırdı.

Var gücüyle birkaç kere Aliden yana bağırdı. Ali ya duymadı, ya duydu aldırmadı. Ağzı dili kurumuştu. Yokuştan aşağı kendini bıraktı. Karşıdan esen yel onu kendine getirdi azıcık. Alinin yanına vardığında gözleri kararıyor, sağı solu görmüyordu.

Birden kendini Alinin üstüne attı, bir inilti çıkardı, sonra yere düştü. Ali durakladı. Yerdeki karısını görünce kendine geldi. Apak, gözlerinin karasına kadar apak kesildi. Yerdeki kadının başucunda epeyce durdu, tüm kanı çekilmiş, donmuş gibi orada kaldı.

Elif:

"Ali, azıcık su, ölüyorum," deyinceye kadar, bakmadan, görmeden kadına baktı.

Sırtındaki yük sanki kendiliğinden düştü. Eli kendiliğinden yükün arasındaki tası çıkardı. Ayakları kendiliğinden soldaki köknarın altındaki oluğa gitti. Kendiliğinden su doldu tasa. Kadının dudakları tasa kendiliğinden uzandı. İçti. Ali gene öyle ayakta kalakalmıştı. Bakıyor, görmüyordu.

Az sonra Elif kendine geldi. Sağ dirseğinin üstüne dayandı. Zayıf, ölgün bir sesle:

"Gel Ali, yanıma otursana," dedi.

Eliyle yere vurdu:

"İşte şuradan..."

Ali kendi kendinin farkına vardı, oturdu. Şimdi usul usul yüzü kararıyordu. Elif iyice kendine geldi, toparlandı.

"Yetişmesem," dedi, "Çukura kadar giderdin. Bak ayaklarındaki çuvallar da düşmüş."

Ali ayaklarına bir göz attı. Ayakları çırılçıplak birer kuş yavrusu gibiydi. Çırpınır, sürünür gibi bir halleri vardı. Zavallı! Ömründe ilk olarak ayaklarına acıdı.

Başını salladı:

"Düşmüş," diye karşılık verdi. "Düşmüş de hiç haberim olmamış."

Az sonra, Elif ayağa kalktı, oluğa gitti, başını oluğun altına soktu. Ayaklarını da suya soktu. Yüzünü, ellerini, boynunu iyice yıkadı.

"Ali, sen de gel!" diye seslendi.

Ali, ta yüreğinin başında, kıvrandıran hışım gibi bir ağrı duydu. Ayaklarına baktı. Sızı sağ ayağının tabanından geliyordu. Tabanlarını kepir taşlık yemiş kızıl ete çevirmişti. Her yerde yalınayak yürünürdü de, kayada, çakmaktaşından keskin kayada, ormanda, dikenlikte, suda, bataklıkta, her yerde yürünürdü de kepir taşlıkta yalınayak yürünmezdi. Hem de böyle sırtında ağır yükle! Battın, yandın.

Ağır ağır, ayaklarını sürüyerek, ikide bir sıçrayıp, of of, diyerek oluğa vardı. Başını suyun altına soktu, çıkardı.

"Çocukları nerde koydun da geldin?" diye sordu.

Elif:

"Yolda."

Anamı? diyecekti, diyemedi. Ona sabahki ettiği aklına geldi, utandı.

"Bugünlerde ben bir hoş oluğum, avrat. Ne var bende ola? Şu benim ettiğim! Bir gören möreн olsa?"

Elif gözlerini yere dikmiş, kocasının yüzüne bakamıyordu.

Epey zaman, ikindiyi geçeye kadar biri oluğun bir yanına, biri öteki yanına, oturdular kaldılar. Sonra Ali kalktı yükü açtı, kalan çuval parçalarını çıkardı. İki çift de yün çorabı vardı. Bir çiftini yorganın arasından aldı, ayağına giydi. Çorabın üstüne de telisleri sardı. Bir iyice, sağlam sağlam bağladı. Gerisin geriye, anasının yanına doğru, sabırsız, yola düştü. Elif de onun arkasına takıldı. Meryemcenin gönlünü almak gerekti.

Bir buçuk saat kadar sonra çocuklar karşılarından geldiler. Gülüyorlar, eğleniyorlar. Hasan çamlardan yalabuk soyuyor, kız elinden almak için onu kovalıyordu.

Elif, durmuş kendilerine bakan çocuklara yaklaştı:

"Evimiz şu ilerdeki pınarın başında. Varın oraya. Bir ateş yakın. Tencereye su koyun. Onu da ocağa vurun. Korkmayın gecikirsek. Ateşi yakarsanız cin min ateş ışığına gelmez. Gelseler de çocuklara bir şey yapmazlar. Ayılar da, kurtlar da ateşten kaçarlar. Ateş yakarsanız, size hiç kimse yanaşamaz. Haydin, çabuk gidin."

Hasan:

"Bir büyük ateş yakarım ki...Füüüt! Kocaman. Bir harman yeri kadar."

Elif:

"O kadar da büyük olmasın. Sonra orman yanar."

Ummahan:

"Ana, çabuk gelin," diye yalvardı. "Acımdan öldüm. Bir de yoruldum ki..."

Hasan:

"Gelmeyin," diye onu karşıladı. "Yalancıktan söylüyor. Hiç acıkmadı."

Ummahan:

"Sen bat. Sümüklü!" diye sırtına vurdu.

Hasan:

"Sen bat," dedi. "Şimdi anam gitmez mi? Burnunu ezerim de, cin burnu gibi yassı ederim. Cinler de seni kendilerinden sanır, alır götürürler."

Ummahan:

"Anaaa, bak oğlun durmuyor!"

Elif:

"Dur Hasan," dedi yürüdü. "Dursana. Ne istersin kızdan?"

Yan yana küçük bir yokuşu çıkıyorlardı. Boz toprakta gölgeler sallanıyordu. Oya gibiydi gölgeler. Elif, gözünü kocaman açmış, Alinin yüzüne dikmişti. Alinin yüzüne dayanılmaz bir acı çöreklenmiş gibiydi. Yüzü kırış kırış olmuş, gerilmişti. Bir yanı kıpırdar, oynar gibiydi. Hasta yüzleri gibi, yüzün-

den yalım fışkırıyordu. Gözleri kısılmış, ta uzaklara bakıyordu. Avurdu avurduna geçmişti. Ayaklarını topraktan kaldırmadan sürüklüyor, gittikçe de yavaşlıyordu. Elif bir iki kere teklif etmek istedi. Her seferinde de Alinin yüzüne bakınca çekindi, vazgeçti.

Sonra Ali sarhoşlar gibi iki yanına sallanmaya, uykuda gezenler gibi ayakları biribirine dolanarak zorla, oraya buraya yürümeye başladı.

Elif kolundan çekti sonunda:

"Azıcık otursan da yornuğunu alsan. Akşama daha epey var."

"Oturamam," dedi hiddetle, ama bitkin, ölgün. Hiddete bile gücü yetmiyordu. "Oturamam, Elif. Millet yarın pamuğa girecek. Bugün girmediyse. Belki de gireli üç gün oluyor. Bu yıl, kış ortasında, çırılçıplak, aç oturmak olmaz avrat, yürü!"

Azıcık toparlandı, sallanması, yalpalaması, uykuda gezerlik hali az bir zaman için üstünden gitti.

Elif, sevgiyle içi dolup taşarak, gözleri dolup, boğazı düğümlenerek kocasına baktı. İnsanlar içinde bir kocaman çocuk, diye düşündü. Fıkaram benim, canım, ciğerim, gücüm yetmeli de seni ben sırtıma almalıyım, götürmeli pamuk tarlasının ortasının ortasına koymalıyım. Tarlanın yumuşacık toprağına insan basınca ayak bileklerine kadar gömülür. Çukurova bir düş içinde gibi dumanlıdır. Taşa, toprağa, ak pamuklara, cıvıl cıvıl kaynaşan insanlara, karıncalar gibi, bir mavi çöker. Bir mavi ki, amanallah! İlk denizi görüşünü angıladı. Eline, yüzüne, burnuna saçlarına bir mavi bulaşır, çıkaramazsın. Yu yu çıkmaz. Düş mavisi. Tuzlu.

"Aaaah!" dedi, derince. "Aaah, bir yorumdum ki..."

Boş bulunmuş, nasılsa ağzından kaçıvermişti. Bir pişman oldu ki. Ne edeceğini şaşırdı. Şimdi Alinin yüzüne nasıl bakmalıydı. Herkes onun başına yük. "Ben öleyim," diye içten içe inlerken, Ali durdu, gözlerini belertti. Gözleri yuvalarından fırlamıştı. Elif korktu.

"Ne düştün arkama? Dön geri, dön geri de, ulaş çocuklarına. Dön, dön geri! Başımın belaları. Hep sizin için. Hep sizin yüzünüzden. Şimdi bulabilirsen bul, o geberesiceyi de. Gene köye dönüp gitmişse, vallaha billaha Allahımı inkar edeyim ki, anam avradım olsun ki arkasına düşüp onu geri döndürmem. Gebersin varsın, varsın yolda gebersin. Çukurdan dönerken kemiklerini toplarım yolda. Kalırsa o zamana dek. Apak kemiklerini. Kel kerkesler etini yer bitirirler. Atın başına nasıl çokuştular, onun başına da öyle çokuşurlar. Bir dakikada bitirirler."

Ağzı köpürmüş gibiydi. Dudakları mosmor kesilmişti.

"Bitirirler inşallah!"

Elif durmuş, gözlerini yere dikmiş, tüm kanı çekilmiş öyle duruyordu. Kolları kopmuşçasına iki yanına sarkmıştı.

Bağırıp çağırmaktan yorulup kesilince, çok ileri gittiğini anladı. Karısına doğru bir iki adım attı, zorla.

"Elif," dedi tatlılıkla, duyulur duyulmaz. "Elif, benimle birlikte yorulma. Daha uzak değil. Var git, dön çocukların yanına. Korkarlar fıkaracıklar. Ben gider onu bulurum. Korkma, köye doğru dönmüşse de ardınca giderim. Gider alır getiririm. Hiç korkma. Haydi, dön!"

Halsizce yere çöktü. Elinde olmayarak yere oturması ağrına gitti. Kendini toparlamak istedi. Ayağa kalkmak, yürümek, uçarcasına şu yolu aşmak... İki üç kere davrandı, kalkamadı, yığılırcasına orada öyle kaldı.

Halsiz halsiz, eliyle yere vurdu:

"Gel, gel şuradan otur sen de, Elif. Şimdi kalkarız. Pamuğa da yetişemezsek yetişemeyiz. Bir kapı örterse, birini açar. Sıkma canını. Bu yıl da başımıza bu geldi. Nidelim? Elbet bir kapı açılır. Kul sıkışmayınca Hızırın eriştiği görülmüş müdür?"

Gülmeye çalıştı. Acı, ağrır gibi bir gülümseme, şimşek gibi dudaklarının kıyısından geçti.

Elif, yorgun, ağır ağır geldi, korkarcasına yere oturdu.

"Bir kapı açılır. Nasıl olsa açılır. Nasıl olsa pamuk bitmeden ulaşırız. O zaman gece demez, gündüz demez toplar, onlar kadar kazanırız. Bu yıl çocuklar da toplarlar."

Ali karşılık vermedi. Düşünüyordu. Sonra birden, fırlarcasına ayağa kalktı. Yola doğru atladı:

"Olmaz," dedi, "olmaz. Onlar pamuğa girmeden ulaşmalıyım. Belki beş gün sonra girerler. Onlar daha pamuğa girerken... Ben tenekeyi, sepeti çekip..."

Köylü ne şaşardı! Vay anam vay! Şu Uzun Ali, kanatlı kuş. O kanatlı kuş olmasın da kim olsun. Bakınsana uzun bacaklarına. Leylek gibi. Bir adımı üç adım kadar.

"Onlar tam pamuğa girmiş, ilk kozadan, ilk pamuğa daha çekerken, arkalarına dönünce beni görmeliler. Mutlaka yetişmeliyiz. Durmak olmaz, Elif!"

Çabuk çabuk, hiç yorgun değilmişçesine, ilk yola çıkıyormuşçasına yola düzüldü.

"Durmak olmaz. Olmaz, olmaz. Mutlak yetişmeliyiz. Yetişmemek olmaz Elif. Yetişmemek olmaz."

Elif de kalktı, çabuk adımlarla ona ulaştı. Ama Ali, öyle çabuk yürüyordu ki Elif onunla birlikte yürümekte güçlük çekiyordu.

Epey gittikten sonra, yeniden arkasına döndü. Yüzü ter içinde kalmıştı. Gerilerden, ona ulaşmaya çalışan karısına:

"Onlar pamuğa girmeden... Yetişmemek olmaz," dedi, döndü. Biraz daha hızlandı.

10

Yolun ortasında durmuş kalmıştı. Öfkesi usul usul inmiş, yerini kötü bir korkuya terk etmişti. Ama gelini az öteden gidiyor, gittikçe yavaşlıyordu. Elif iyi kızdı. O dinsiz Uzunca Ali onu bu yabanın dağında bıraksa bile, gelin onu bırakmazdı. Altın yürekli gelin. İşte durdu. Geriye de döndü. Sırma saçlarına, güzel kara gözlerine kurban olduğum. Geliyor. Korkusu geçti. İçine bir güven geldi. Öfkesi yeniden kabarmaya başladı. Çocukken, el kadar kırmızı bir et parçasıyken, Durmuşun deli avradı gibi, ümüğünü sıkıp da mezarlığa atmadım da o et parçacığını. Boku daha tırnaklarımın arasında durur. Uykusuz gecelerim, vay! Vay emeklerim vay!

Ne oldu? Gelin geriye döndü. Senin de babayın ağzına. Seni aldım da o ite verdim. Tam iki yüz yeşil kağıt saydım. Bu yanlarda bir avrat için iki yüz yeşili kim vermiş! Seni de, o orospunun doğurduğu Uzunun da ümüğünü sıkıp soluğunu kesiverseydim. Ah, ah! Aaaah! Uzunca Ali, aaah! Sen askerdeyken harp olacak dediler de aylar ayı, geceler gecesi uyumadım da saçlarımı yoldum. Tüm köylü çığırınama başıma birikti. Yüreğimin yangınından sen gelinceye kadar, Uzunca Ali, kuşlar gibi çığrıltıya boğdum dünyayı. Bana bunu edeceğini bilseydim zil takar da oynardım. Şıkır şıkır şıkır... Şıkır! Şıkır da şıkır. Şıkır da şıkır.

Kendinde olmayarak gelinin ardınca yürümeye başladı. Çocuklar analarının ardınca koşuyorlardı. Gelinine, dur, diye bağıracaktı. Bağırmak istiyordu. İçine bir korku düşmüştü. Tam ölüm korkusu. İkide bir de kendisini yok oluveriyor sanıyor, gözleri kararıyordu. Önce bağırmak istedi, kendine yediremedi. Koşmayı daha uygun bulmuştu. Gelin çok uzaklaşıp da kendisi koşamaz olunca, kendisini ölümün karanlığı içinde buldu, bağırmaya başladı. Ama sesi çıkmıyor mu, çıkıyor mu, kendisi de farkında değildi. Yalnız ağzını açtığını biliyordu. Gelin gözden kayboluncaya kadar hem ardından koştu, hem de bağırdı. Gelin, çocuklar dereyi aşağı inip görünmez olunca bütün gücü kesilip boylu boyunca yere uzandı. Yerde epeyce bir zaman çırpındı kaldı. İkide birde her şey kapkaranlık kesiliyor, ölümü görünüyor, yok olup gidiyordu. Yeri tırmalayarak ayağa kalktı. Karanlıktan, zifiri, göz gözü görmez, içine düştüğü ölüm karanlığından, yok olmaktan korkuyordu.

Üstü başı toz içinde kalmıştı. Bir iyice silkti elleriyle fistanını. Temizledi. Sağına soluna habire dönüyordu. Birden kafasında bir şimşek gibi Vurgun Ahmet çaktı. Gülen yüzüyle geldi karşısına dikildi. Dişleri apaktı. Ne güzeldi Vurgun Ahmet! Peri kızları değil de, gökteki melekler bile sevdalanırdı ona. Şuracıklarda bir köy yok mu? Bu yoldan Çukura, pamuğa inen kimse bulunmaz mı? Yoksa tüm köyler indi de, şu koca domuzun yüzünden bizim köy geç mi kaldı? Ne

gelen var, ne giden. Kurtlar geliyordu, akın akın. Aç kurtlar. Kocaman dişli. Her biri bir parçasını alıp götürüyorlardı. Apak kemikleri kalıyordu. Kurtların gelişleri bir türlü kesilmedi. Akın akın. Koşarak, uçarak, karınca gibi geliyorlardı.

"Aliiim," diye bağırdı. "Yavrum Ali. Yetiş anayın imdadına. Oğul değil misin, yetiş! Aliiim, Alim yavrum, ulaş bana. Kurtlara kuşlara..."

Bağırınca kurtlardan kurtuluyordu. Hem bağırıyor, hem şaşırmış, ne yapacağını bilemez, orada dört dönüyor. Orada durdu, döndü, bağırdı. Akşam oluncaya kadar bağırdı. Sonunda sesi kesildi. Akbabalar kocaman, yırtıcı gagalarıyla, karanlık, uçsuz bucaksız kanatlarıyla, binlerce, on binlerce, karıncalar gibi gökte kaynaşmaya başladılar. Bağırıyor, bağırıyor, sesi çıkmıyordu. Hiç mi hiç çıkmaz olmuştu sesi.

Burnunun önünden birkaç yarasa fırt diye geçti. Alacakaranlık deli ediciydi.

Yere yığılıverdi. Ölümle burun burunaydı. Soluğunu yokladı. Soluk alıp veriyordu. Çok şükür, dedi. Daha ölmedim.

Serin bir yel esti. Dağlardan iniyordu. Gökte parlak yıldızlar vardı. Meryemce hemen ayağa kalktı. Bacakları titredi, geri oturdu. Ama, nereden olduğu belli değil, bir sevinç dolmuştu içine. Bir umut sevinci, kaybedenlerin, birdenbire bulduklarının sevinci.

Ayağa yeniden kalktı. Artık bacakları titremedi. Değneğini yitirmişti bu arada. Çalılıktan bir ağaç buldu eline aldı. Boğazı acıyordu. İçinden sevinçle, inançla söyleniyordu.

Hasanımı dersen bir aslan. Tam da dedesine çekmiş. Bu gavurca Aliye hiç benzer yeri var mı? O pasaklı anasına da hiç benzemez. Gözleri de dedesinin gözlerinin tıpkısı. Sağlam. İnatçı. İnatçı adam iyi olur. Kötülük gelmez ondan. Bir kötülüğü varsa, o da kendine. Hasanın yatar yolun ortasına ebemi getirmeyince gitmem, ben de burada kalırım der. Öyle eder. Tutar kaldırırlar gavurlar. Hasanın ellerinden kurtulur kaçar, dağlara düşer. İlle de ebem. Eben senin tırnağına kurban olsun. Hasanım.

Aşkla şevkle, şehvetle düşünüyordu Hasanını. O kız mı? O da iyi ya, azıcık anasına benzer.

Karnının acıktığının ilk olarak farkına varınca, şaşırdı. Karnı kazınıyordu. Ya Hasanın elini ayağını bağlarlarsa?

İçine deminkinin birkaç misli ağırlığında bir korku çöktü. Karanlık, ağır, elle tutulur gibi ağır, bir karanlık korku. Birden koşmaya başladı. Sesi azıcık çıkıyordu. Hem koşuyor, hem Hasanın diye bağırıyordu. Koştu koştu, sonra derınanı kesildi, oracığa oturdu. Korkuyordu. Şimdi kurtlar yoktu. Gökyüzünün karanlığını doldurmuş, karanlık, uzun kanatlı akbabalar yoktu. Ama içine kapkara, koyu, karanlık bir su gibi çökmüş oturmuş bir ölüm korkusu vardı ki, büzüldükçe büzülüyor, küçülüyor, nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu.

Korku dört bir yandan bastırıyor. Meryemceyi habire, belki de dakika başında bir ürpertiyordu.

Hava serinliyordu gittikçe. Korkunçtu ürpermeler. Öyle geliyordu ki, ölmeyip kurtulsa da bu korku onu iflah etmeyecektir. İçinden bu karanlık korkuyu kim söküp atabilirdi. Korku yüreğinden başına, boynuna, ellerine, karnına, sırtına, ayaklarına titremelerle, ürpermelerle yayılıyor, korku yayıldıkça o büzülüyordu. Büzülmekten kemikleri çatırdıyordu. Başını, göğsüne çekip yapıştırdığı dizlerinin arasına koymuş, saklamıştı. Ortalıkta çıt yoktu. Gecenin cikiltisi bile yoktu. Çakal sesi, kuş sesi yoktu. Bomboştu. Soğuktu. Ürperiyordu. Tir tir titriyordu. Bir ara iyice umudunu kesti. Ayağa kalkıp, namaza durmak istedi. Kalkamadı. Sonra ağır ağır, güney sandığı, kıble sandığı yöne döndü. Ellerini havaya kaldırmak istedi, elleri uçar gibi titriyordu. Azıcık olsun havada tutamadı. Birkaç tane dua bilirdi. Daha çok öğrenememişti. Onlar da aklına gelmiyordu. Allahım, güzel güzel Allahım, canını sevdiğim, kurbanlar olduğum, tırnağına, kesip attığın tırnağına kurban olduğum, gökgözlüm, kara gözlüm, sevdiğim, şu duadan birini aklıma düşür de ırnırdar gitmeyim öteki dünyaya.

Allah geldi gözlerinin önüne. Saçı sakalı ışıklı, ak sakalı ışık içinde yanan, pırıl pırıl bir kocaydı. Hemen de o duayı hatırladı. Başladı çabuk çabuk okumaya. Duaya, duadaki sese kapıldı. Hem titriyor, ürperiyor, hem de sallanıyordu. Birden her şey gözlerinden silindi. Ortalık bomboş kaldı. Duayla yalnız başına, bir düş içinde kaldı. Hiçbir şeyi, korkuyu, ölümü, hiçbir şeyi hatırlamıyordu.

Küçüldükçe küçülüyor, bir topak oluyordu. Bir avuç. Dili damağı kurumuştu duayı tekrarlamaktan ama, artık dua mua tekrarladığını da bilmiyordu.

Tanyerleri ışıyıncaya kadar böyle kaldı. Böyle bir topak. Sonra kulağına çok uzaklardan bir ses gelir gibi oldu. Önce bir erkek sesi uzaklardan, dağların arkasından, ta ötelerden parladı, söndü. Sonra onun tıpkısı bir kadın sesi duydu. Sonra gene ortalık ıssızlığa gömüldü. Sesi bir daha duyunca, yüreği hop etti. Kurumuş kalmış ağzındaki dualar dondu kaldı. Üşümüş, kaskatı kesilmişti. Kulak kesildi. Kendisini azıcık toparlayabilse, sese doğru atılacaktı. Kuş olup oraya doğru uzanacaktı. Hiç olmazsa sese karşılık vermeli, dedi kendi kendine. Ağzını açtı ama, sesi çıkmadı. Kendini zorladı, gene sesi çıkmadı. Ses gittikçe yaklaşıyordu. Yaklaştıkça da Meryemcenin yüreğine ılık ılık, usul usul bir kurtuluş, bir yeniden dünyaya geliş sevinci dökülüyordu. Az sonra sesi iyice duydu:

"Ana! Anaooo! Neredesin? Ses ver. Ses ver de seni bulalım."

Sonra Elif alıyordu:

"Kurban olduğum, güzel anam ses ver," diye yalvarıyordu. Boyuna yalvarıyordu. Sesinde bir utanç vardı. Belki de yoktu ama Meryemce öyle sezinliyordu.

Kurban olduğum kızım, diye geçirdi içinden, beni mi ararsın, düştün şu yazıya yabana da?

Yola çıkmalıyım diye aklından geçirdi. Yola çıkmalıyım da onlar beni görmeli. Buradan, beni görmeden önümden geçerlerse, o zaman iyice kurda kuşa yem olurum. Hay bacım, yem olurum.

Uğraştı uğraştı, elinden gelen gayreti harcadı, ama hiç durumunu bozamadı. Gene öyle yerinde, gene öyle büzülmüş bir topacıktı.

Sesler bir duruyorlar, bir çağırıyorlardı. Yaklaştılar yaklaştılar, tam Meryemcenin önünden geçerlerken, yandan çalılıkların içinden iniltiye benzer bir ses duydular. Durdular, epeyce bir zaman sağa sola kulak kabarttılar. Ortalıkta ne ses vardı, ne de soluk. Ali bir iki adım attı, sonra durdu. Gözleri kapalı gibiydi. Neredeyse olduğu yerde uyuyup kalacaktı. Sallanıyordu. Niçin durmuştu? Onu da bilmiyordu. Buralarda bir şeyler olmalıydı.

Oracığa oturuverdi.

"Elif, sen sesi iyice duydun mu?" diye sordu.

Elif:

"Duydum," diye karşılık verdi. "Tıpkı tıpkısına da anamın sesine benziyordu. Şu çalılığı bir arasak."

Ali:

"Ara," dedi.

Elif çalılıklara daldı. Bir adım atıyor, "Ana!" diye sesleniyordu. Gözlerini de kocaman kocaman açmış her çalı dibine bakıyordu.

Çalılar sıktı. Çiy yağmıştı. Bu yüzden de üstü başı tüm ıslandı, ıpıslak oldu, içine geçti. Üşüttü.

Gün doğarken, bir çalının dibinde, ince bir çığırın üstünde, bir topacık, küçücük karartıyı gördü. Tostoparlaktı karartı. Yüreği ağzına geldi. Karartıya koştu. "Ana!" diye üstüne atıldı. Meryemce bir şeyler söyleyecek oldu. Yalnız boğazından bir hırıltı çıktı o kadar. Dili tutulmuştu.

Elif:

"Seni öldürdük. Seni öldürdük, anam!" diye inledi. "Senin kanlın olduk."

Sağında solunda, önünde arkasında, bir zaman bir şey yapamadan dört döndü. Başına vurulmuş gibi dönüp duruyordu. Bir ara Meryemceyi sırtına alıp Alinin yanına götürmek istedi, sonra vazgeçti. Telaşından ne yapacağını bilemiyordu. Yerden bir taş aldı, öteki yanına koydu. Başka bir taş aldı, onu da ötekinin yanına koydu. Birden farkına vardı. Cebinde kibrit vardı. Bir ateş yakmalıydı. Çabuk çabuk oradan çalı çırpı topladı. Meryemcenin önüne hemencecik bir ateş yaktı.

Gür bir gün doğmuştu. Kütür kütür. Toprak, çalılık buğulanıyor, doğan güne yapışıyordu. Önlerindeki çığırdan yavaş yavaş uyanan, bıyıklarını sıvazlayan bir karınca katarı aşağı iniyordu. Yanan ateşe gelince yollarını, değiştirdiler. Güneş ısıtmaya başlayınca, uzaktan uğultu gibi kuş sesleri gelmeye başladı.

Şimdi Elif, Meryemcenin arkasına oturmuş, ellerini, ayaklarını, dizlerini, boynunu ovuyordu.

"Senin kanlın olduk, güzel anam, kara gözlüm," diyordu. "Kanlın."

Güneş iyice kızdırınca, Meryemce gözlerini açtı. Kuruyup biribirine yapışmış ağzı dili açıldı:

"Su," dedi, "güzel kızım su! Bir su."

Elif sevincinden deliye döndü, Meryemce konuşunca.

"Şimdi, şimdi, şimdi su, güzel anam," diyor, ellerini yüzünü, gözünü öpüyor babam öpüyordu.

Birdenbire Meryemceyi bıraktı:

"Ali, Ali!" diye bağırdı. "Anam konuştu. Anam iyi, Ali. Su istedi. Hiç korkma!"

Sonra, bu ormanda suyu nereden bulacağı, bulsa da neylen getireceği aklına düşünce inanılmaz bir kedere gömüldü. Düşünüyor, düşünüyor, bir çare bulamıyordu.

Boyuna gidiyor, geliyordu:

"İyi misin, iyi misin, iyi misin güzel anam, hanım anam?" diye soruyordu.

"İyiyim," karşılığını alınca da sevincinden uçuyordu.

"Çok, çok, çok.. Çok iyi misin?"

"İyiyim."

Sonra derinden bir yorgunluk duydu. Elleri iki yanına düştü.

"Suyu nereden bulayım anam?" diye söylendi.

Meryemce:

"Dilim damağım kurudu," diye inceden söyledi. Sesi daha da düzgün çıkıyordu.

Elif:

"Bir su bulamadık," dedi.

Meryemce:

"Şu dokuz ay karnımda taşıdığım, üç yıl da ak sütümü içirdiğim, şu benim çiğerparçam, şu Uzun Ali sana kurban olsun kızım. El kızının bokuna da kurban olsun. O beni koydu gitti de sen aradın, öyle mi?"

"Öyle deme ana, oğlundur. Ayakları tüm şişti. Etleri döküldü. Perişan oldu. Öyle deme anam. Seni kor gider mi Ali? O bir kızgınlıktı. Bir pişman oldu ki..."

Meryemce, hem "olmaz o, olmaz o," diyor, hem de Elifin saçlarını, yüzünü okşuyordu derin bir ana şefkatiyle. Sevgiyle. Alıp yüreğinin içine sokmalı adam seni, kızım. Can kızım.

"Keşke," dedi, "öylesi yezitleri doğuracağıma, seni doğursaydım gül kızım. Ne iyi, ne iyi olurdu. Ne güzel."

"Yok anam, yok," dedi Elif. "Yok anam, yok."

"Kurtardın beni. Can verenim. Can ilacım."

Elif elinden tuttu:

"Ana," dedi sevinçle, "şu ilerde bir kaynak sızıyordu. Küçücük. Sırtıma alsam da seni?"

Meryemce ayağa kalkmaya davrandı:

"Ben kendim, ayacıklarımla giderim oraya dek. Ben giderim oraya, güzel sırtına kurban olduğum kızım."

Kalkamadı. Bir daha, bir daha davrandı, gene kalkamadı. Buruşmuş dudaklarının kıyısında ak bir gülümseme belirir gibi oldu, sevince benzer. Sonra tüm dudakları, aklık, yüz kedere gömüldü. Derin derin soluk alıyordu.

"Demek iyicene kocamışım, yorulmuşum gül kızım. Demek ki ölmüşüm."

Bu usul usul, aşağıdan söylenme, boşlukta, ıpıssız, tek başına kalmış bir dünyada bir umutsuzluk, bir ölüm çığlığıydı.

Elif buna dayanamadı. Oturuverdi oracığa. Gözlerinden yaşlar durmadan sızıyordu. Meryemce son gücünü de harcamış, teslim demişti. Demiş miydi ola?

Elif ayağa kalkarken, kendi kendine:

"Kocalık batsın," dedi. "Olmaz olsun. İnsan eli ayağı tutarken ölüvermeli."

Meryemceyi de elinden tuttu, ayağa kaldırdı. Sırtına almaya korkuyordu.

"Daha sen kocamadın anam," dedi. "İyilerin iyisi anam. İyilik kocamaz ki..."

Koluna girdi, Alinin kaldığı yere doğru onu sürükledi.

Meryemce uzaktan, Aliyi yolun ortasına uzanmış, ölü gibi uyur gördü.

Başucuna varıp durdular. Ali rahat, çocukçasına derin, bu dünyadan değilmişçesine, perilerden, Vurgun Alımedin yurdundan gelmişçesine, kendinden dünyadan geçmiş uyuyordu. Şu kıvrılmış, sapsarı, bir yavru kuş pençesine dönmüş yarık yarık ellerini, gelip karnına kenetlenmiş bacaklarını, kundaktaki bebelere benzemiş sıkıntılı ayaklarını kessen de şuraya üst üste yığsan haberlenmeyecekti.

Elif Meryemceyi oğlunun yanına, işte görüyorsun halini dercesine oturttu. İçinden, bir su, bir su, bir su geçiyordu boyuna. Şu fıkara karıya bir su. Susundan ölmüştür. Yanmıştır fıkara. Bir daha, ölse de söylemez. Bunu nasılsa ağzından kaçırdı. Bir su. Hiçbir çare aklına gelmiyordu. Ne olacaktı şimdi? Sırtına alıp, ilerdeki kaynağa mı götürse? Ah, su koyacak bir kap olsa, iş kolay ama... Bir ağaç kabuğu olsa. Şöyle derince.

Kadının yanına oturdu. Gözlerini yüzünden alamıyordu. Meryemceyi hiçbir zaman böyle görmemişti. Kıtlık yılında bile. Hiç kimsenin yüzünü de bu kadar acı görmemişti. Ölüde bile. Yüzü buruş buruş, ufalmış. Gözleri donuk, üstü tozdan kırışmış, bulanık su gibi. Elleri boyuna titriyor.

Ne olursa olsun, Aliyi tutup ayağından Çukura kadar sürüklesen bu durumda gene uyanmaz, karıyı sırtıma almalı kaynağa kadar gitmeliyim.

Önüne oturdu, onu sırtına çekti. Meryemce daha bir ağırlaşmıştı. Bir iki kere kalkmaya davrandı, kalkamadı. Kurşun külçesiydi Meryemce. Yoksa kendisi mi yorulup tüm gücünü yitirmişti? Kalkmasa olmaz. Azıcık hali olsa, Meryemce sırtına mı binerdi? Demek ki tüm tükenmiş. Bir su içirmeli, sonra azıcık yemek yedirip güne yatırmalı. Kendine gelir. Sonra da Aliyi uyandırmalı.

Bir daha var gücüyle davrandı. Sağ ayağını öne çıkarmış, üstüne eğilmişti. Kaburgaları derin bir acıyla ağrıdı ama, ayağa da kalktı.

Kaynağı çok uzak sanıyordu. Az sonra iki çam ağacının arasından karşısına sızan bir su yolu çıkınca sevindi. Sırtındakinin ağırlığını unutmuş, kaynağa koştu. Kaynak beş on adım ötede, bir köknarın kökünden, ak çakıl taşlarının arasından kaynıyordu.

Kadını köknarın köküne indirdi. Su, toprak, köknarın dalları, gövdesi, her yan sakız kokuyordu. Önce bir iyice kadının yüzünü yıkadı. Sonra suyu avuçladı. Meryemcenin ağzına götürdü. Meryemce uzanıp içmedi. İçmeyince Elif ellerini açtı, su döküldü. Meryemce dökülen suya gözlerini dikti. Sonra acıyla gülümsedi. Gözleriyle Elife bir şeyler söyledi. Elif anladı. Onu kaynağın yanına çekti. Ağzı üstü yatırdı. Meryemce uzandı, dudaklarını suya değdirdi, içti. İçtikçe kendine geliyor, açılıyordu. Elif, o su içmeyi bitirmeden omuzlarından tuttu, doğrulttu.

"Güzel anam, çok içme. Azar azar. Şimdi de azıcık ekmek ye."

Belinden azık çıkınını çıkardı, açtı. Meryemcenin önüne serdi. Meryemce, gözleri dolu dolu, sevgiyle, saygıyla gelinine baktı:

"Sen," dedi, usuldan," o dinsizin avradı olmayacaktın ki... Ah!"

Sonra ekmeğe uzandı. Yarım ekmekle sofradaki lor peynirinden, çökelekten bir dürüm yaptı. Yemeye başladı. Hem yiyor, hem de sağındaki kaynaktan avucunu suyla dolduruyor, içiyordu. Uzun uzun, dişsiz ağzıyla dürümü çiğneyerek yedi, bitirdi.

"Sen dert görme. Koca Allahım tuttuğunu altın eylesin, kızım. Sen olmasan, o beni şu dağda kor da giderdi."

Elif:

"Öyle deme, ana," dedi, "öyle deme, oğlundur. Fıkaranın halini görmedin mi?"

"Gördüm," diye kükredi Meryemce, umulmadık bir güçle. "Gördüm! Daha kötü olsun. Sen olmasan, o beni şuracıkta boğar. Boğar da üleşimi itlere kurtlara atar. Aman, yanımdan ayrılma kızım!"

Elif, şaşkın, hiçbir söze varamıyor, yalnız:

"Öyle deme, ana! Öyle deme," diyordu boyuna. "Oğlundur ana. Sana hiç kötülük düşünür mü? Ben el kızıyım ne olsa. Oğlundur. Et tırnaktan ayrılır mı?"

Meryemce her seferinde de aynı hışımla:

"Ayrılır," diye karşılık veriyordu.

Elif ayağa kalktı:

"Ana, sen şuraya uzan da ben Alinin yanına gideyim. Uyanır da bizi bulamazsa..."

"Git! Git cehennemin dibine! Git Uzunca gavurun yanına. Git."

Ellerini göğe açtı:

"Git kızım. İnşallah... İnşallah, kara gözlüm, ak sakallı koca sana yalvarıyorum. Gökgözlerin üstümüzde. Dediklerimi duy. İnşallah, şu Uzunca Alinin ölü yüzünü öperim. İnşallah öperim."

Elif korktu. Yüzü sapsarı kesilip dudakları titredi:

"Tövbe de ana," dedi heyecanla. "Tövbe tövbe de ana! Biricik oğlundur. Nasıl kıydın ona?"

Çabuk çabuk Meryemcenin yanından uzaklaştı. Onu üzdüğünü, korkuttuğunu gören Meryemce, elini havadan indirmemiş, o gözden ırayıncaya, yitinceye kadar ağzı kıpır kıpır oğluna alkış etmişti.

Dediklerini bir türlü yutamıyordu oğlunun. Oğul sözü de kurşun yarasından betermiş meğer. Yüreğe saplanır da çıkmaz.

"Allahım, kara gözlü, ak sakallı, nur yüzlü yiğidim. Şu canımı al da tez günde, beni şu Uzunca Aliden kurtar. Gökgözlüm, eli ayağı tutmaz bir koca karıyım. İşte kapına geldim, yalvarıyorum. Kurtar beni..."

Birden gözleri doldu. Boğazı gıcıklandı. Yanına yönüne bakındı. Kimseciklerin olmadığını anlayınca, bir boşandı, bir boşandı... Çoktandır, belki yirmi yıldır böyle ağlamamıştı.

"Alimin," diyordu, "kara gözlüm de sırma sakallım, beni Alimin başına bela ettin. Çoluk çocuğu aç kalacak bu kış. Hem de çıplak. Adil Efendi dinsizi de onu iğnenin deliğine sokup da çıkaracak. Perişan olacak. Gavur köylü de, imansız Muhtar da Alime gülecekler. Gökgözlüm, güzelim, Alime yardım et! Ben onun, bana karşı işlediği..."

Alinin bitkin yolun ortasına uzanıp kalışı, çocuk kundağı gibi sarılmış ayakları, kıvrılmış bedeni gözlerinin önünden gitmiyordu.

"Suçlarını bağışladım. Tüm bağışladım. Aklım başımdan gittiğinde ona çok alkış eyledim. Sana daha evvel de söyledim. Kızgınlığımda dediklerimi saymayacaksın. Sana daha önceden de söyledim. İyi aklında tutarsın sen, kara gözlüm. Alime yardım et. Şu benim canımı da alıver. Sen Alime yardım edersen, onlar daha pamuklara girmeden, sen Alimi, fıkara, yüzü yumuşak, yüzü güleç oğlumu... Yüzünün yumuşaklığından, yüreğinin yufkalığından atıma bindirip de Koca Halili, atımı öldürmedi mi? Sen her bir şeycikleri bilen, yeraltındaki karıncanın da avazını duyan değil misin? Ulaştır, e mi? Alimi ulaştırırsan, ben

geri dönerken Ziyaret cevizinin dibinde Çukurdan alacağım kocaman, kırmızı bir horozu sana kurban keserim. Keserim de bir parçasını yemem. Yersem zehir zıkkım olsun, gökgözlüm. Alemleri gören sensin. Yedi kat yerin altındaki ağaç kökü de seni deyi çağırır. E mi güzelim?"

Elleri yoruldu. Ellerini indirdi. Ama daha epeyce mırıltısı kesilmedi. Sonra sağ yanına yatıverdi. Uyudu.

Ali uyandığında ikindiyi geçiyordu. Her bir yeri de sızlıyordu. Elifi yanı başında, başını dizleri üstüne koymuş, uyuklar buldu. Her bir yanı havanda dövülmüş gibi, tepeden tırnağa sızlıyordu. İler tutar yeri kalmamıştı.

Şaşkınlığı geçtikten sonra:

"Nereye gittiydin sen?" diye sordu.

Ağzının içi zehir gibi yanıyordu.

"Anamı buldum," dedi Elif. "Sırtıma aldım, suyun başına götürdüm. Şurada ilerde. Ekmek yedirdim. Sonra da senin yanına geldim."

Ali önce sevindi, sonra birden yüzü gerildi. O koca, o ağır yükü gene mi sırtına alacaktı? Anası gözüne dağ gibi, kocaman, ağır bir dağ gibi geliyordu. Gözü korkmuştu. Ürküyordu. İçine bir eziklik, bir çiğsime geldi. Eli ayağı, her bir yanı çözüldü, tutmaz oldu. Neredeyse korkusundan tir tir titreyecekti.

"Buldun ha?" diye büyümüş gözlerle, korkuyla sordu. "Buldun ha?"

Ayağa kalkar gibi ellerini toprağa dayadı. Yeniden:

"Buldun ha?" diye inledi. "Kalkmalı. Durmak olmaz. Yetişmeli. Yetişmemek olmaz. Biri gitti, dört gün kaldı. Dört gün sonra pamuğa girecekler. Neredeyiz? Dağı aştık. Çukura bakan yüzündeyiz. Dört günde yetişiriz. Bir bokluk çıkmazsa. Şu geberesi dönüp de gene köye kaçmazsa. Böyle sabaha kadar bizi aratmazsa. Kalkmalı."

Habire "kalkmalı, ulaşmalı," diyor, bir türlü de yerinden kıpırdamıyordu.

Belki yüzüncü kere kalkmalı, ulaşmalıdan sonra, Elif dayanamadı, içindekini açığa döküverdi. Sabahtan beri kendini tutmuş, bu sözü açmamıştı.

"Çocuklarım," dedi, "çocuklarım aç susuz dağ başında kaldılar. Açlarından da öldüler. Korkularından ödleri kopmadı mı, dersin? Çocuklarımız, Ali. Hasanımla Ummahanım..."

Ali birden ayağa fırladı. Gözleri dönmüş, çılgın gibiydi.

Yumruklarını sıktı, ellerini var gücüyle silkeledi.

"Çocuklarıma bir şey olduysa, ben de onun boğazını sıkar öldürürüm."

Durdu. Çabuk çabuk soluk aldı.

"Öldürürüm," dedi, hışımla. Yürüdü.

Anasının yanına gelinceye kadar içi aldı aldı verdi. Anasına demediğini bırakmıyordu. Sıkılmış boğazı, sapsarı uzamış yüzü, yeşil sinekler girip çıkan ağ-

zı açık, morarmış, incelmiş boynuyla anasının hayali hiç gözünün önünden gitmiyordu.

Arkadan Elifin sesini duyunca durdu. Elif gelince birlikte yürüdüler. Elif ormanın içine saptı. Ali az sonra başını kaldırınca ilerde, dizlerinin üstüne yumuşmuş, küçücük kalmış, bir topak olmuş anasını gördü. Kirli bir paçavra yığını gibiydi fıkara anası. Zavallı. Perişan. Öfkesi iniverdi. Şimdiye kadar ettiği küfürlere pişman oldu. Neredeyse anasının boynuna sarılıp, ellerini yüzünü öpücüğe boğacaktı. Yapamadı. Yapamazdı. Öylece anasının başucunda durdu kaldı. Ağzını açıp da bir çift söz söyleyemedi. İki eli yanlarına sarkmıştı. İki omuzundan birer dal asılmış gibi cansız.

Elif de bitkin Meryemcenin yanına çöktü.

Önüne varıp oturmalı, diye düşündü Ali. Onu sırtına almalıydı. Kurdun kuşun, hırlının hırsızın ağzına koyup geldiği çocuklarına ulaşmalıydı. Onlar da pamuğa girmeden yetişmeliydi. Mümkünü yok yetişmeliydi. Ama korkuyordu. Sırtı cılk yara olmuştu. Bu cılk yaraya sivri uçlu bir bıçağı sokacaklarmış gibi korkuyor, ürpertiler geçiriyordu. Elif de gözlerini gözlerine dikmiş, bir hoş, yüzünde karmakarışık bir anlam, dört dönen, çaresiz bir yüzle bakıyordu. Gözlerini ondan ayırmadan, korkmadan.

Ne kadar zaman geçti, Ali farkında bile değildi. Korkuyor, kendinden geçmiş ürperiyor, anasının korkunç ağırlığını sırtında, yanmış ayaklarının üstünde duyuyor ürperiyordu.

Uzun, upuzun yol! Yollar biter mi? Şu yolun nasıl sonuna gelinir? Gözleri kararıyordu. Yolu bir türlü bitiremeyeceğini sanıyordu. Şimdiye kadar bu yollar, yıllarca, yukardan aşağı, aşağıdan yukarı nasıl olmuş da tükenmişti? Köylüler bir olunca biter. Düğün dernek, dövüş cangama biter. Köylü birliğine can kurban. Bir yerde kalabalık kokusu duydun muydu, ne bel ağrısı, ne ayak sızısı kalır. Bugün değilse yarın köylüye ulaşmalı. Mutlak ulaşmalı. Ama bir türlü eğilip de anasını sırtına alamıyordu. Bir keresinde sırtını döndü eğildi. Neredeyse önüne diz çökecekti anasının. Etine iğne sokulmuş gibi sonra yerinden fırladı. Gene olduğu yere vardı, soluk soluğa dikildi kaldı. Ayakta duracak hali de yoktu ama oturamıyordu.

Meryemce Alinin halini anladı mı, ne yaptı, ellerini toprağa batırarak ayağa kalktı:

"Kızım, bana bir değnek bul da yola düşelim. Çocuklar yükün başında kaldı öyle mi? Vay fıkara yavrularım. Aç susuz."

Ali, içinden, senin gibi geberesinin yüzünden, diye öfkeyle söylendi. Öfkesi yeniden kabarmaya başlamış, soluğu sıklaşmıştı.

Elif içini çekerek:

"Aç susuz," dedi, oradan bir dalı zorla kırdı, yapraklarını, küçük şıvgalarını

budadı, getirdi Meryemceye verdi. Yüzüne bakınca sevindi. Meryemcenin rengi üstüne gelmişti.

Önce değneğini bir adım ileri koydu, sonra da adımını attı.

Az sonra Meryemce önde, Elif arkasında yola çıktılar. Yol elma büyüklüğünde, sel getirmesi taşlarla örtülüydü. Yola düşünce yürümekte zorluk çektiler.

"Ana, şu çimenlere çıksak da oradan yürüsek," dedi Elif, elinden tuttu, onu yolun kıyısına çekti.

Ali durduğu yerde öyle durup kalmış, arkalarından bakmış kalmıştı. Ne düşündüğünün kendi de farkında olmadan arkalarınca yürüdü.

Sel taşlarını geçince yola indiler. Gelin kaynana eremeke yürüyorlardı. Bu Alinin hoşuna gidiyordu. Üstelik de bayağı çabuk yürüyorlardı. Bu gidişlen Çukura varılırdı. Onları böyle yolda bırakır kendisi Çukura yürür giderdi. Ah böyle gidebilselerdi. Ali gittikçe hafifliyor, öfkesi sevince dönüyordu.

Bir yokuşa gelinceye kadar Alinin sevinci böyle sürdü. Umutlu, aydınlık. Onlara, köylülere pamuğa girmeden yetişecekti. Belki de iki gün önce, onlar daha Çukura inmeden, yolda... Yolda yetişse ne güzel olur! Dikilir Muhtarın karşısına, alır Taşbaşı yanına, söyler her şeyi bir bir köylüye. Köylüde de akıl var. Köylü milletine, işine gelen doğru yolu göster, onu inandır, karışma gerisine. Köylü inandı inanmasına ya, Muhtarın yanındaki itleri, akrabaları kopmadı. Aralarında iyi bir birlik var. Varıp koparmalı. Gözleri yaşla dolmalı, öyle bir konuşmalı ki... Öksüz hakkı, sefil, dul, fıkara hakkı demeli. Şu köylünün emeği kan emek demeli. Verelim de bu köylüyü, Delice Bekirle bir otup da bu hale koymasın. Delice Bekirin de avradı. Yanağı pembe pembe. Şu köy yerlerinde de böyle avrat bulunmaz. Böyle tatlı gülen. Böyle kalça kıvıran. Kadını çırılçıplak soydu. "Ahdim olsun," diye mırıldandı. "Deli Bekir de sanki çok mu fedakarlıkta bulundu onu almak için? Hiç!"

Sevmediğiyle yatmaz. Amma bir de sevdi mi, Delice Bekir Ağanın önünde, tekmil köyün gözünün önünde yatar da aldırmaz. Tüyü bile kıpırdamaz. Birine göz koydu mu, artık mümkünü yok, o işi yapar. İsterse seksenlik koca, beş yaşında çocuk olsun. Avradın böyle inatçısına can kurban.

Yokuşta Meryemce kesildi kaldı. Elif onu yürütmeye çalıştı. Meryemcenin ayağı bir taşa takıldı, yüzükoyun yere serildi. Hiç ses çıkarmadı. Of bile demedi. Kıpırdamadı bile Elif öldü sandı. Vardı kaldırmaya çalıştı, kaldıramadı. Bu sırada yerdeki Meryemceyi Ali gördü. Görür görmez tüm cinleri başına toplandı. Öfkeden kudurdu. Meryemceye doğru koştu, kolundan tuttu, sırtına öyle bir fırlattı ki, kendi de Meryemce de şaştı. Küt diye Meryemceyi sırtına oturttu. Ama Meryemce çözülmüştü. Pelte gibi bütün ağırlığıyla üstüne çöktü. Anasının cansız kollarını getirdi, boynuna iyice doladı. Sonra da ellerini kıçının altına kenetledi, bütün ağırlığı, biri ellerinin üstü, öteki kulunçları olmak üzere ikiye böldü.

Yokuşu çıkıncaya kadar tepeden tırnağa, suya girip çıkmışçasına tere batmış, soluk soluğa kalmıştı. Ayakları da yanıyordu. İnsan dediğin de bu kadar ağır olur mu? Ölü gibi. Ocağın bata karı! Senin yüzünden çocuklarımın başına bir hal geldiyse, ben de seni boğarım. Boğarım da üleşini bir mağaraya atarım. Şu orınana da, kel kerkezlerin önüne de.

Boynu uzamıştı. Yoruldukça da öne doğru uzuyordu. Karı da aşağı doğru sarktıkça sarkıyor, buruşuk, incecik kalmış kollarını Alinin boynuna asılmış, aşağı sarktıkça ağırlık yalnız kollara, oradan da Alinin boğazına biniyordu. Ali soluk almak için ikide birde anasını yukarı doğru silkerek beline, omuzlarına kaldırıyordu. Ama, az sonra, Meryemce gene aşağı sarkıyordu.

Düzlüğe geldiklerinde Ali iki adım yürüyor, bir adım duruyordu. Dinlenmeye de can atıyordu ya, korkuyordu. Bir oturunca, bir daha sonuna kadar kalkamayacağını biliyordu.

Gün batmış, vakit alacakaranlığa çevrildi çevrilecek. Güneyden ıslak, kokulu bir yel esiyor.

Ayın doğmasına daha çok var.

11

Yoldan kimsecikler geçmiyor. Ipıssız. İn cin yok. Her yıl bu sıralar yollar böyle ıpıssız olmaz, Çukurovaya inen köylülerle dolardı.

Belki Koca Halil yanılmıştır. Yanılmıştır da pamukların açımına daha çok varken köylüyü yola düşürmüştür. Öyle olsa ne güzel olurdu.

Köylü Çukura iner, açmamış pamuk tarlasının kıyısına çardağını kurar, gözlerini pamuk fidanlarına diker beklerdi. Çok eskiden, Koca Halilin hastalığında da böyle olmuştu bir kere. Öbür köylülerinse hiç olmazsa her iki yılda bir başlarına bu hal gelirdi. Pamuk tarlalarının kıyısına çömelirler, açılan kozaları teker teker sayarlardı. Bugün beş, bugün on, on beş, bugün yüz tane açtı. Açanlar gün geçtikçe çoğalırdı. Bir sabah erkenden görürlerdi ki, dünya apak kesilmiş, kar yağmış gibi.

Ali, kabarmış şişmiş ayaklarına yağ sürmüş, güneşin alnına uzatmıştı. Yarı aklaşmış, uzamış sakalı tozlanmıştı. Güneşten gözlerini kirpiştiriyordu. Kısmıştı. Oluktan su akıyordu. Uzakta, dalları bükülmüş bir çam ağacının yanmış yerinden sakızlar sızmıştı. Boz topraktaki otların çoğu kurumuştu. Ali uyandığından bu yana ağzını açıp kimseye bir laf etmemişti. Hep düşünüyor, içi alıp alıp veriyordu.

Meryemce Karı da oluğun öbür yanına, uzağa yumulmuş kalmıştı. Kıpırdamıyordu. Gözlerini açıp da Aliden yana bir kere olsun bakmamıştı. Elif, ilerdeki tek alıç ağacına sırtını dayamış, çocukların gömleklerini, donlarını çıkarmış bitlerini kırıyordu. Güneş bahar güneşi gibiydi. Ortalık durgundu. Yaprak kıpırdamıyordu. Torosun denizden yanına geçtikleri belliydi. Bitleri kırıyor, kendine, çocuklarına acıyordu. Meryemceye de yüreği parçalanıyordu. Hele kocasının yüzüne, şişmiş ayaklarına bakamıyordu. Şöyle uzunca bakacak olsa, gözleri yaşarıyor, tıkanıyordu. Elinden gelse hepsini sırtına alacak, kuş gibi Çukura indirecek, pamuk tarlasının kıyıcığına konduracaktı.

Çocuklar çırılçıplaktılar. Anadan doğma. Toprağa oturmuşlar, konuşmadan, mahzun, ormanda buldukları sakızı çiğniyorlardı.

Göklerden uzak bir gürültü geldi. Başlarını göğe kaldırdılar. Meryemce kıpırdamadı bile. Çocuklar çığlık attılar, ayağa fırladılar. Ali için için gülümsedi. Elif, elinde çocukların giyitleriyle Alinin yanına vardı. Alinin gözleri gökteydi. Öylece bakıyordu. Elif de durdu olduğu yerde göğe baktı. En sonunda Meryemce de başını kaldırmış, göğe bakıyordu. Çocuklar da babalarının yanına geldiler. Yüzlerinde yarı korku, yarı sevinç, Elifin yüzünde de azıcık hayret, azıcık hayranlık.

Uzakta, göğün öbür ucunda, üç tane jet, göğün bir ucundan bir ucuna gümüş ışıltılı yollar bırakarak gidiyorlardı. Az sonra gözden kayboldular. Sonra da sesleri kesildi.

Ali gülümseyerek şaşkın kalmış çocuklara, hayran kalmış karısına baktı:

"Bunlara uçmak derler askercilikte. İçine yüz adam, bin adam, iki bin adam, bir ordu biner. Her bir askerin eline bir bomba verirler, salarlar gavur köylerinin üstüne. Üstlerine yağan bombalar gavurları kırfacana çevirir. Taş üstünde taş kalmaz. Gördün ya, göz açıp kapayıncaya kadar da kaçar gelirler. Dediler ki askercilikte, bunların en zorlu binicisi Türklerden olurmuş. Askercilikte, bizim çavuş, Ali, sen de bin de gökyüzüne doğru bir havalan, dedi. Aman Çavuşum, elini ayağını öpeyim, ben binemem, düşerim, dedim. Çavuş güldü. Ulan, dedi, ona uçmak demişler, Allahın bir hikmeti, dedi, hiç düşer mi insan? Düşmesin ama ben binemem Çavuşum, dedim. Çavuş bir güldü, bir güldü ki, Ali, dedi, ben de seni hep yürek bir adam sanırdım. Halbuysam ki fos çıktın. Çavuşum, dedim, yürek deyince ayağın yerde olmalı. Kuş gibi gökyüzüne çıkmışsın, ona yürek neyler ki?"

Elif geldi kocasının yanına usulca oturdu. Çocuklar da geldiler yanına sokuldular analarının. Ali anlatıyor gülüyor, anlatıyor seviniyordu. Bu uçak işini, çavuşuyla aralarında geçeni çok anlatmıştı. Ne kadar çok anlatmışsa bütün köylüye o kadar dinletmişti. Kimse bıkıp usanmamıştı uçmak lafından. Ayaklarını, perişan anasını, pamuğu, Adil Efendiyi, deyyus Muhtarı, boynu kalın Delice Bekiri, bitmeyen yolları, hepsini unutmuştu.

"Yürek dediğin yürekse eğer, yerde de olsa yürektir, gökte de olsa, deniz deryada da olsa. Hiç söyleme, Çavuşum, dedim, binemem. Varsa eğer benim yiğitliğim topraktadır. Canımı kuşun kanadına güvenemem. Onun içine binenler, ana kuzusu değil mi, dedi. Çavuşum, ana kuzusu, dedim. Bizim ordumuzda bunlardan çok, dedi. Arı gibi var. Hani pamuk topladıydık bir yerde. Dümdüz bir yerde. Sizin köylü de oradaydı o yıl. Bir pamuğu olurdu oranın, amanallah! Amanallah! Kar yağık gibi dünya. Aklında mı, ortasından tren geçerdi. Adına Misis derlerdi. Ulu bir su akardı. O düzlüğü bunların yuvası yapmış hükümet. Her sabah, arılar çiçeğe dağılır gibi, bunlar da yuvalarından dışarı uğrarlarmış avrat. Bin tane, iki bin, üç bin, dört bin tane, say sayabilirsen, öyle çok. Gökyüzünü tutarlarmış. Bulutun aynısı."

Başını göğe kaldırdı. Üç tane gümüş yol, göğün uzağında salınmış kalmıştı.

"İşte avrat, onlar kendilerine böyle yollar yaparlar. Bir daha gelince yollarını şaşırmasınlar diye. Bir yakından görsen onları ağzın ayrık kalır. Her kanadı bir renkte. Mor, sarı, yeşil, kırmızı... Yaradana kurban olduğum, bir ışıldar, renkler bir döner ki alından moruna, bakamazsın. Alaman demiş ki, pravo Türk milletine. Yiğit millet, demirgırasi millet, akıllı millet demiş, biz, demiş, bunca yılın Alamanı olalım da Türklerde bizden çok uçmak olsun, demiş. Avrat sana deyim ki, gece de uçarlar bunlar. Kırmızı, ak, turuncu, yeşil ışık takarlar. Göğün yüzü

parıl parıl eden renk renk yıldızdan döşenir. Bir görmelisin ki, bunlar hep birden uçarken! Gece görmelisin. O İncirlik denen yere varmalısın, bir varmalısın ki... Alaman demiş ki, bundan böyle, elinde bu kadar uçmak var iken gayrı bu Türk milletiyle harp edilmez, demiş. Bundan böyle demirgırasi sayesinde Türk milleti yaşadı, demiş. Her günde yüz tane uçmak yapan adamın sırtı yere gelemez, arkadaş demiş. Bitti gayrı demiş. Türk milletine harp yok. Nutuk çekmiş ki milletine, yüksek milletim demiş, bakın şu Türklere, ne kadar uçmakları var, harpten kurtuldular, hiç kimse gayrı onlara yanaşamaz. Biz de öyle olalım, demiş. Bizim çavuş da öyle derdi. Gayrı avratlar dul kalmayacak, çocuklar da öksüz. Bu uçmaklar ta güneşin yanına varırlarmış. Güneşin köylerini görürlermiş. Derdi ki çavuşum, çok kabadayı oğlandı, yiğit adamdı, bu dünyada iş kalmadı, derdi. Yıldızlar gerek bize. Bu uçmakları bir görsen, arının oğul verdiği gibi yuvalarına gelirler. Çavuşum derdi ki, ne bakıyorsun Ali, derdi, daha bunlar uçmak mı? Bunların devi de var. Şu karşıki dağ gibi. İçine üç köyü doldur da ta buradan Adanaya kadar götür. Çoluk çocuk, sığır inek, at eşek. He vallaha..."

Durdu. Uçaklar üstüne çok çok şeyler söylemek istiyordu. Ama bir türlü bulamıyordu. Ne söylemeli, nasıl anlatmalıydı?

Sonunda:

"Bunlar karanlık gecede ışıklarla bir donanır, bir donanır! Allah seni inandırsın avrat, bir donanır! Göğün yüzünde bir ışık dağı, bir nur dağı gidiyor bellersin. Alimallah öyle!"

Sustu. Elif başını eğmiş, gene bitleri kırıyor, köylü çoktan Çukura indi diye düşünüyordu. Çocuklar usulca, gökyüzündeki yollara baka baka analarının yanından kalktılar, ilerdeki çalılığa doğru yürüdüler.

Aradan epey bir zaman geçtikten sonra, Ali:

"Avrat," dedi, iyice gerneşti. Ilık güz güneşi kanını kaynaştırmıştı. "Avrat, köylünün varmasına daha dört gün var. Bugünden başka dört gün var. Bak şu otlara."

Yanından bir tutam otu tuttu kopardı, karısına doğru uzattı.

"Bak şu otlara. Daha kurumamış. Koca Halil pamuğun açıp açmadığını ne bilir? Ben onu bir gün seyreyledim nasıl biliyor, diye. Otları çekip çekip köküne bakıyordu. Kurumuş mu, diye. Otların kökü kurumuşsa pamuk açmış demektir, Çukurovada. Yani döngele dikeninin kökü."

Zaferle elindeki kökü Elifin önüne attı:

"Al bak. Kökü kurumuş mu bu otların? Kendi kurumamış ki kökü kurusun. Halbuysam ki kuruması gerek kökün. O zaman pamuk açar Çukurovada. Demek ki köylü şimdi de varsa Çukura, oturup pamuk tarlasının kıyısına, pamukların açmasını bekleyecekler. Öyle değil mi avrat?" diye bağırdı.

Elif:

"Öyle," diye onayladı.

"Önümüzde var dört gün, bugünden başka. On gün de açmasını beklerler oturup. Eder on dört gün. On dört günde adam Çukurovaya değil, buradan Çanakkale Boğazına, Geliboluya kadar gider. Benim şaştığım..." Güldü. "Allah Allah, demek olurmuş! Yanılmaz bir Allah. Demek Koca Halil de yanılırmış. Baksana şu otların köküne, yapyaş. Bir ay sonra ancak kurur. Allah Allah! Allahın büyük hikmeti bu. Yeri göğü yaratan, kurban olayım sana!"

Ali gene sustu. Ağzı yukarı yattı, sevinçli bir türkü mırıldanmaya başladı. Güneş gittikçe kızdırıyordu. Üstlerinden gürültüyle bir kuş sürüsü geçti gitti. Biraz sonra yüzü iyice terlemiş, doğruldu.

"Avrat," dedi, "şu benim eşşek kafama bak. Şu akılsız kafama. Ulan eşşek kafa düşünsene ki bu yıl köylü çok erken yola düştü. Baksana ki yollarda in cin yok, ıpıssız. Düşünsene ki Koca Halil bunadı. Eşşek kafa, düşünsene ki Koca Halilden gayrı insanlık kalmadı. Şimdi şu yollar köylüyle dolmaz mıydı? İnsan kum gibi kaynamaz mıydı? Beş altı gün sonra köylü ardımızdan sökün eder. Sizin köylü çok erken gitti. Netsin fıkara Koca Halil, avrat, nişlesin? Allah kimseyi elden ayaktan düşürmesin. Ben de deliymişim, koşturup dururum günlerden beri. Ne akıl benimki de canım?"

Elifin iri kocaman gözleri vardı. Gözlerini açmış kocasına bakıyordu. Kırpmadan.

"Tüh, Allah belasını vermesin benim gibi akılsız adamın. Ulan düşünsene ki otlar daha yamyaş. Yoldan tezikmiş bir tek köyden başka, bir adamdan başka kimse geçmedi. Varırım ki köylü çardaklarını kurmuş tarlanın kıyısına. Elimi belime koyar, gülerim. Gülerim ki gülerim. Selamünaleyküm der, gülerim. Daha beş gün var pamuğun açmasına. Ben bildim de ondan geciktim, heeey emmiler, derim. Bu yıl Koca Halilin hali hal değil. Onun kusuruna bakmayın, sizi boşu boşuna Çukurovanın üvezine yedirdi, derim. Size söylemediğimden dolayı benim de kusuruma kalmayın, derim. Beni kodunuz kodunuz, geldiniz de iyi mi ettiniz, emmiler? Belimden düdüğümü çıkarır, bir çalarım ki, dağ taş, ağaç çalı oyuna kalkar. Daha on beş gün var, hiç canını sıkma. Bizim önümüzde de dört günlük yol. Yarın akşama Çamurlunun oradayız. Konalgamız Çumurlu düzü, avrat." Belinden düdüğünü çıkardı, çalmaya başladı. Ayağa kalktı. Ayaklarının acısını duymuyordu. Gezinerek çalıyordu. Çocuklar çalılıktan koşarak geldiler. Elifin gözleri kocaman kocamandı. Kocasından ayıramıyordu. Meryemceyse düdüğe başını kaldırdı baktı.

Yürü Uzunca Ali, dedi kendi kendine, yürü! Meryemceyi bu hallere düşürdükten sonra, çal, söyle!

Ali düdüğünü ağzından çekip:

"Avrat," diye bağırdı sevinçle. "Acımdan öldüm. Ne bit kırıp durursun öyle? Bir çorba pişir de, şöyle karnı doyası bir içelim. Anam da acıkmıştır şimdi."

Hemen anasına koştu, elini aldı öptü.

"Güzel anam, hep çektiğimiz benim eşek kafamdan. Daha pamuğun açmasına, köylünün pamuğa girmesine..."

Parmaklarını "bir, iki, üç, dört," diye saymaya başladı.

"On bir, on iki, on üç, on dört... On dört gün var daha. On dört günde, değil Çukura, adam taaa Çanakkale Boğazına varır da Geliboluyu bulur. Çanakkale içinde aynalı çarşı demişler. Ben ne bilirim, inandım o koca köpeğe. Bunadığı hiç aklıma gelir miydi? O Koca Halile... Koca Halil batsın! Geç kalmadık, çok şükür. Dönünce bundan dolayı Ziyaret cevizine bir telli horoz keseceğim. Allah kabul etsin. Amin."

Dört bir yanında dönüyor, o elini bırakıp, onu, o elini bırakıp onu öpüyordu. Bir sevinç kasırgası içindeydi.

Meryemce içinden, kes oğlum kes! Ben de keserim bir tellice horoz köye varınca. Koca köpeğe, o dinsiz imansıza inanılır mı, yavru Alice oğlan, yavrum, sen iyisin, hassın amma...

"Haç canını sıkma ana. Bu yıl bir toplarım, bir toplarım ki... Çocuklar da büyüdüler. İki misli toplarım. İki, iki, dört."

Anasından ayrıldı, karısının yanına vardı:

"Ocağa tarhana koydun mu?"

Elif:

"Bulgur koydum," dedi.

Ali:

"Bugünlük çorbaya yağ da koy. Anam içsin. Çok zabınıdı fıkara. İğne iplik kaldı. Anam içsin. Yağlı yerini onun önüne sür."

Vardı, yeniden güneşin alnına yattı, ayaklarını uzattı.

Çocuklar gene sevinçle çalılığa, ondan ötedeki ormana daldılar. Hasan elindeki bıçakla kiraz dallarını kesiyor, değnek yapıyordu.

"Varınca Çukurovaya bir çubuk verir, on tane karpuz alırım, heyt!"

Ummahan dudak büküyor, ağzını burnunu oynatıyordu.

"Yirmi tane de alırım. Kiraz çubuğu için Çukurovada ölürler. Ovada ağaç olmaz."

Ummahan uzakta, o ne söylerse söylesin boyuna alay ediyordu.

Hasan:

"Ben de sana karpuz verirsem... Sümüğünü çeke çeke ağlar, varır babama söylersin"

Ona öyküdü. Sesiyle ağladı. Sonra karpuz verir gibi etti. Kaptı. Ummahan nasıl yerse öyle çabuk çabuk açgözlülükle yedi.

Ummahan hiçbir şey söylemedi, yalnız omuzlarını silkti. Ağzını burnunu oynatmaya devam etti.

"Bir tane kuş lastiği alırım. Tibilli çavuş vururum ki, yağlı..."

Dudaklarını yaladı, şapırdattı.

"Ateş yakarım, tuzların közün üstünde bir kızartırım. Yağları damlar. Sen de seyredersin ben yerken, ağzının suyu akar. Varır babama dersin ki..."

Ummahan güldü. Hasan daha çok alındı.

İkisi de çırılçıplaktı. Hasan gittikçe öfkeleniyordu. Çabuk çabuk, uzun kiraz dallarını kesiyor, ölçüp biçip, buduyordu. Gözleri işindeydi.

Ummahan karşısına geçmiş, yalancıktan o da onun gibi kiraz dalı buduyordu. Alnı, bütün bedeni ter içinde kalmıştı.

Hasan göz ucuyla Ummahana bakıyordu. Bakıyor, çileden çıkıyordu. Gergindi. Sonunda başını kaldırdı, çok ciddi:

"Kız," dedi, "başıma bela olma. Siktirol şuradan. Bak, çalışıyorum."

Ummahan az uzağa çekildi, ama takılmalarını bırakmadı.

"Kız," dedi Hasan, "bak seni ayağımın altına alır karınca gibi ezerim. Rahat bırak beni. Vallahi ezerim. Şuna bak! Şunun ağzına gözüne. Nolacak? Bak seni döverim. Zaten babamın canı sıkkın. Bela olma başıma."

Ummahan bu sırada birden şakayı, her şeyi bırakıp patladı:

"Deli domuz," diye bağırdı, "biz zaten kendimizi götüremiyoruz. Atımız öldü, ebemiz öyle kaldı. Babamın ayakları şişti. Elalem Çukura indi. Pamukları toplamaya başladılar. Biz varmadan onlar tarlaları bitirip de köye dönecekler. Batasıca. Sen daha burada kiraz değneği yap."

Hasan da kendini topladı, oralı olmadan:

"Ben," dedi, "ben değneklerimi sırtıma alır götürürüm."

Ummahan:

"Onları sırtına alacağına, babamın yükünden ikisini alsan ya."

Hasan:

"Vermez ki..."

"Vermezkiymiş! İstedin mi?"

Hasan:

"Kız, siktirol başımdan," diye öfkelendi. "Siktirol."

Kız gene ağzını burnunu oynatıp dilini çıkarınca, Hasan yerden bir taş kaptı, arkasından fırlattı. Sonra kaçan kızı ormanda kovalamaya başladı.

"Orospu," dedi, "sen orospu olacaksın. Deli Bekirin avradı gibi."

Ummahan durdu, dimdik karşısına dikildi:

"Ne olacağım? De bakalım ne olacağım?"

Hasan bir anda yumuşadı:

"Yalancıktan söyledim onu. Babama söyleme. Sana üç karpuz veririm. Bir de yağlı ibibik vururum senin için."

Ummahan kocaman kara gözleriyle baktı:

"Sen de bir daha öyle deme," diye tembihledi. "Babam duyarsa, tutar bacaklarından ayırır seni. Zaten canı çok sıkkın."

Çubukların yanına geldiler. Hasan kesti, yonttu. Ummahan seyreyledi. Analarının çağırmasını duyuncaya kadar konuşmadan, orada öylece kaldılar.

Vardıklarında, sofrayı serilmiş, ninelerini, babalarını çorbayı kaşıklar buldular. Anaları olukta bir şeyler yıkıyordu. Hemen sofraya oturdular. Elif onların ellerine yıkanmış kaşıkları verdi.

"Yavaş olun, çok sıcak," dedi, "ağzınızı yakarsınız."

Kendi de oturdu. Çorbayı hepsi de üfleye üfleye içiyordu. Üstü bol yağlı, kırmızıbiberli, soğanlı bir çorbaydı. Yanmış soğanı tertemiz dağ havasında daha bir kokuyordu.

Az sonra, çorba azıcık soğuyunca, bir tencere çorbayı öylesine çabuk içtiler ki sümürdüler.

Hasan:

"Karnım şişti," diye söylendi. Karnını iki eliyle çalmaya başladı. "Davul gibi şişti."

Ummahan da ondan geri kalmadı. Övündü:

"Benim de şişti. Davul gibi."

O da karnını şaplaklamaya başladı.

Meryemce onlara baktı. Çırılçıpak karınlarını dövüşlerine. İçinden, benim de, dedi.. Gülümsedi.

Ali onun gülümsediğini görünce yüreğine su serpildi.

"Ana," dedi, "çok tatlı çorbaydı. Öyle mi? Eline sağlık Elif," dedi sonra da.

"Ne güzel oldu, ne güzel," dedi. "Ne güzel oldu bizim köyün erken yola çıkması! Yoksa bu yıl ne yapardım, öyle değil mi, ana? Tam vaktinde yola çıksaydı, her yılki gibi köylü, biz ancak onlar pamuğu toplayıp bitirince yetişirdik bu gidişle. İyi ki Koca Halil yanıldı. Her yılki gibi olsaydı, çoluk çocuk bu yıl perişan kalırdık. Perperişan! Aç sefil. Adil Efendi de beni..."

Elif ellerini göğe kaldırdı:

"Çok şükür Allahıma, çok şükür," diye sevindi. "Bir kapı örterse, birini açar demedim mi?"

Ali:

"Çok şükür," diye tekrarladı.

Meryemce de elini havaya açtı:

"Çok şükür, çok şükür, güzel Allahıma çok şükür. Hiç kimseciklere demiyorum, sana diyorum, kara gözlü Allahım. Çok şükür."

Hasan gülerek:

"Çok şükür," dedi.

Ummahan:

"Çok şükür."

Ali bütün bedeninde korkunç bir kırıklık duydu. Bedeninin tüm parçaları ayrılıyormuş gibi oluyordu.

"Burada, şu oluğun yanında, iki gün kalırız. Yornuğumuzu alırız. Benim de ayaklarım iyi olur da, ayağa kalkarsam yarın size şu ormandan yalabuk yaparım ki, cana can katar. Gücümüz yerine gelir. Öyle değil mi? Ha burada beklemişim, şu güzel dağda kalmışım, ha Çukurda tarlaların başında. Tarlaların başında kalmaktansa, kalıp sabırsızlanmaktansa, sineğe yenmektense, burada kalmak daha iyi değil mi ana?"

Meryemce:

"Gelinim sana diyorum, sen duy," dedi. "Daha iyi. Daha iyi olmaz mı?"

Hasan ayağa fırladı:

"Ben bir yalabuk yaparım ki..."

Elif sofrayı topluyordu:

"Elini kesme amana. Bak elini kesersen seni öldürürüm."

Sofrayı kaldırıp, bulaşıklı tencereyi oluğun altına koyup geldikten sonra:

"Ben de yarın erkenden kalkar, yunak kazanını ocağa vurur, şu çamaşırlarımızı kaynatırım. Çocukların çamaşırlarındaki biti sabahtan beri kırdım kırdım da bitiremedim. Bitten görünmüyor giyitleri."

Ali birden bir kaşıntı duydu ki bedeninde, şaşılır.

"Amanın avrat," dedi, "beni de bit almış da, hiç haberim olmamış."

Hart hart kaşınmaya başladı.

Elif:

"Sen, ben, anam, çocuklar, iyice de bir çimeriz. Kirden saçlarım odun gibi oldu."

Ali:

"Şu ayaklarıma bir tuzlu su yap hele avrat. Anam da şu ormanın sakızlarından, otlarından o merhemden yapsın ayağıma. O merhem gibi var mı? Anamdan başkası da yapamaz o merhemi. Kurşun yarasını iyi eder o merhem, değil şişmiş ayağı."

Meryemce:

"Kızım sana diyorum," diye sallanarak ayağa kalktı. "Kurşun yarasını beş günde. Yağlı kurşunun yarasını."

Çocuklara bağırdı:

"Bana bir tutam çam sakızı, bir tutam da mezdeğe sakızı, azıcık kekik getirin."

Sonra:

"Yok, yok, olmaz. Ben gitmeliyim ormana."

Ormana yönünü döndü. Ağır ağır, iki adım atıp, bir adım durarak yürüyordu. Beli iki büklümdü. İçinde, çok derinlerde koyu, karanlık bir su gibi ağır bir koku vardı.

Alinin türküsünü duydu az sonra:

Söyle, dedi, söyle Uzunca Ali! Bu talih sende varken. Koca hortlak bu yıl köylüyü erken yola düşürmeseydi, ağzını bıçaklar açmazdı ya. Çoluk çocuğun aç kalırdı ya. Daha şimdiden dama deyip de ayakların şiştiydi ya. El pamuğu topladıktan sonra sen de Çukura, bu gidişle ancak ulaşırdın ya. Çoluk çocuğumu aç koydu, beni yollarda perişan etti diye benim üstüme de atardın ya. Söyle Uzunca Ali, söyle. Kara gözlüm sana bir kere yürü kulum dedi. Şimdi varır, ben de senin ayacıklarına merhem yaparım. Yaparım da sabaha kalmaz ayakların anadan doğmuşsun gibi tazecik olur. Söyle Uzunca Ali, söyle! Benim dizlerim kırılıyor, canım çekiliyor. Kara gözlüm yardım et!

Ellerini göğe kaldırdı, birtakım, çocukken bir hocadan öğrendiği duaları okudu. Nedense, her zaman bu duaları söylemezdi.

Uzun Alinin sesi güzeldi, yanıktı.

Ses, dua biribirine karışınca, Meryemcenin burcu bulandı, taştı. Gözleri doldu, boğazı tıkandı.

"Amin," diye ellerini gökten indirdi, yüzünü sıvazladı.

"Amin, kara gözlüm. Tırnağına kurban olduğum, amin. Sen yaptın bu işi. Pamuğu sen açtırmadın. Amin. Amin... Bir merhem yaparım ki Uzunca Aliye varsın bana ana demesin. Horlasın..."

12

Çam ağacıyla kabuğu arasında incecik, kağıt gibi ak bir zar vardır. Kabuğu soyunca bu zar kabukla birlikte gelir. Sonra o da kabuktan soyulur yenir. İşte buna yalabuk denir. Çamdan başka sedirden, köknardan da çıkarılır.

Çiğnerken, kocaman, kekikli, naneli, sakızlı, pınarlı, çiçekli, yarpuzlu bir ormanı kendindeymiş sanırsın. Bütün tadıyla, kokusu rüzgarıyla orman sende uğuldar.

Bu uğultuyu Meryemce bilir, Elif de, çocuklar da bilirler. Yirmi yıl önce Ali Torosun Çukurovaya bakan bu yüzünde, belki de ta buralarda bir yalabuk soymuştu.

Buralarda iki gün mü, üç gün mü kalmışlardı. O günleri ansıdıkça, daha o ormanı rüzgarıyla, kokusu, nanesi, yaban gülü, yani it burnu, salep çiçeğiyle, peryavşanı, püreni, yarpuzu, sarı sarı mantıvarı, arı kekiğiyle, çürümüş toprağıyla etinde duyar. Tadı damağında ballanır. Ormana karışır gider. Sarhoş olur, başı döner. Kanında yeşil bir orman uğultusu akar.

Bir lokma yalabuk yesin, kirden pastan arınır. Taptaze, anadan yeni doğmuş gibi olur. Ormanlığı duyar. Yepyeni bir dünyaya, uğultulu, kokulu, yıldız yıldız yellere esip gelir.

Erkendi. Gün bir kavak boyu yekinmişti. Aşağılar, orman buğulanıyordu. Yarı uykuluydu. Yataktan doğruldu. Yorganın üstüne yukardaki çam dallarından azıcık çiy inmişti. Gözlerini yumruklarıyla ovdu. Sonra sağ ayağını kucağına çekti, sargısını ağır ağır, korkarak açtı. Sonra da sol ayağını. Topuklarına basarak kalktı. Döşeğin üstünde bir iki adım attı. Şaştı, sevindi. Ayakları hiç ağrımadı. Döşekten toprağa indi. Gene ayakları acımadı. Şişi inmiş, hiçbir şeyi kalmamıştı. Yataktan oluğa kadar yürüdü. Önce ayaklarını bir iyice yıkadı. Sonra yüzünü, saçlarını yıkadı. Üç gündür yürüyememişti. Elif ötede durmuş onun yürüyüşüne bakıyordu. Meryemce gene yumulmuştu. Bir yerlere bakıyor mu, uyuyor mu, ne zaman yataktan çıkmış da buraya yumulmuş? Düşünüyor mu? Öfkeli mi? Halinden hiç belli değil. Yırtık bir bez yığını.

Ali sevinçle bağırdı:

"Elif, şu anamın ellerine sağlık. Merhemi ayağıma bir geldi ki... Kurşun yarasını bile bir günde iyi eder. Şu ayaklarıma bak hele!"

Ayaklarını bir iki kere vurdu, birkaç adım yürüdü.

"Anadan yeni doğmuş gibi. Kaya gibi maşallah. Anamın elleri dert görmesin. Şimdi bu ayaklan, alimallah, sırtıma şu dağı da yükleseler, cirit atı gibi tozu dumana katıp inerim. Alimallah ortalığı alaboz duman ederim."

Anasının yanına vardı. Sevinçle önüne diz çöktü. Ellerini ellerinin arasına aldı. Meryemce başını kaldırdı. Yüzü sapsarıydı. Kırış kırıştı. Gözleri iyice çukura kaçmış, kenarları kararmıştı. Burnu titrer gibiydi. İncelmişti.

"Dövüş yok gayrı, güzel anam. Beni bağışladın ya. Daha on dört..."

Durdu. Anasının elini bıraktı ayağa kalktı. Uzaktan çocuklar geldiler, yanında durdular.

Hasan:

"Hani ya baba," dedi, "ayağın iyi olunca, benimle birlikte ormana gelip yalabuk çıkaracaktın? Anam da istedi yalabuktan, ebem de. Ben yedim."

Ummahan:

"Yalancıktan," diye söylendi. "Çalıştı çalıştı da azıcık çıkaramadı. Hiç bile yemedi."

Hasan:

"Yalancıktan olsun. Ona vermedim de... Gidelim mi baba? Ben köküç yaptım. Ucu keskin."

Alinin yüzü asılmış, oğlana bakmıyordu bile. Yüzü de gittikçe kararıyordu.

Ama bir canı çekiyordu ki yalabuğu. Ormanı yüreğinde duymanın deliliği... Bugün akşama kadar burada kalmalı ki... Başında ulu yeller, kanında uğultular, fırtınalar. Orman gibi fışkırmış. Işık gibi gür. Tüm bedeni dinlenirdi. İyice, iyice.

"Baba, bir yedim ki, bir hoş ki..."

Baktı ki az önceki sevinçten babasında eser yok. Sustu. Elleri yanlarına düştü. Ummahan ona yaklaştı. Karşısına geçti durdu. Hasan ona bakınadı bile.

Meryemce de, Elif de onu yalabuğa gidecek sanıyordu.

Ali olduğu yerde durmuş, karardıkça kararıyor, yüzü öfkeye kesiyordu. Birden hızla fır döndü:

"Ocağım battı, avrat, ocağım söndü. Çabuk çabuk ol avrat. Çabuk ol, ocağım battı."

Gözleri dışarı uğramış, öteberiye koştu, toplamaya başladı.

"Amanın avrat, çabuk ol. Yükü toplayalım. Çocuklar siz de."

Elif ne yapacağını şaşırmıştı. Bu adam deli mi oluyordu. Az önceki neydi, şimdiki ne?

"Topla topla. Vakit geçirmemeli..."

Elif azıcık kendini toplayınca, Aliyi yeninden tuttu çekti.

"Dur hele, dur hele acelen ne? Noldu sana böyle hemencecik? Dur hele, aklını mı çıvdırdın?"

Ali bağırdı:

"Durmak olmaz, olmaz... Çocuklarım bu kış... Adil Efendi de..."

Sustu.

Elif soru dolu gözlerle ona baktı. Gözleri kocaman kocaman açılmıştı gene.

Ali şaşırdı.

"Çabuk olmalı," dedi tekrar. Güzün yağmur eksik olmaz. Güz yağmurları gibi bela yağmur gördün mü sen? Bir tutarsa perişan eder bizi. Seller alır götürür bizi. Şu dağda bir yağmura tutulmayagör. Topumuz satlıcan olur da ölürüz. Aman Allah esirgesin. Çabuk olmalı. Çabuk, çabuk, çabuk. Yağmur gelmeden..."

Meryemce ağır ağır ayağa kalktı. Gökyüzüne baktı. Gökte bir parçacık olsun bir bulut yoktu. Dümdüz, mavi, duru bir gök. Uzak.

Nişliyor bu itin südüğü, aklını mı çıvdırdı, dedi kendi kendine. Nişliyor bu oğlan? Varıp yola düşmeli.

Kendini yokladı. İyiydi. Bir yerleri ne ağrıyor, ne sızlıyordu. Üç günlük dinlenme onu da dinceltmişti.

Çok şükür kara gözlüme, beni kimsenin sırtına muhtaç etmedi. Ayağım da şişmedi eller gibi. Çok şükür. Ayağıma merhem de sürmedim. Bir yalabuk getirseydi bana o imansız Uzunca, o zaman iyice cana gelirdim. Mahsus yaptı. Bilir benim yalabuğa deli olduğumu. Salt benim için gitmedi. Varsın gitmesin. Eeee Uzunca Ali, bugünler de geçer.

Değneğini çekti:

"Güzel kızım, ben şöyle ağır aksak yola düşeyim. Sen de gelirsin arkadan, bana ulaşırsın."

Yola çıktı. Her zamankinden daha çabuk gidiyordu. Beli de öyle iki büklüm değildi.

Az bir zamanda karı koca, çocuklar, öteberileri topladılar kilime sardılar. Ali hemencecik yola düştü, anasının yanından geçerken:

"Yorulursun, otur güzel anam, öğleye kalmaz, seni döner alırım," dedi fırladı.

"Haydiyin Elif, çocuklar haydiyin! Bir yağmura tutulursak, hal kötü. Ana, sen de yağmura tutulursan, ulu bir ağacın altına, kovuğuna saklan. Hava bulutlanır bulutlanmaz, ben sana hemen yetişirim. Yürüyün, güz yağmurları beter olur. Gürültüsü adamın ödünü koparır."

Elifin gözleri hala kocaman kocamandı.

Hasan:

"Yağmur gelmeseydi," dedi Ummahana, "babam bir yalabuk soyardı ki, bir kucak. Bir yerdim ki, bösböyük olurdum."

Ummahan:

"Heeee..." dedi.

Elif:

"Dalaşmayın hörtükler," dedi. "Yürüyün."

Meryemceyi geçerlerken Elif durdu:

"Otursan da beklesen ya, ana, halin yok senin. Ali döner seni sırtına alır."

Meryemce yolun ortasında bir öfke gibi durdu:

"Kızım, kızım," diye gürledi. "Sana kızım demem, Uzunca Alinin avradı. Allah kimseciklerin sırtına beni muhtaç etmesin, elim ayağım tutarken. Yürü, var git yoluna, çocuklarını al da."

Ali döndü, onları durmuş görünce bağırdı:

"Yürüyün!"

Iradılar. Sonra da bir koyağa düştüler. Sonra da Meryemce onları iyice gözden yitirdi.

Şimdi Meryemce dipdiriydi. İçinde bir sevinç vardı. Dağlar, taşlar, yol yüzüne gülüyordu. Ne beli, ne başı, ne sırtı ağrıyordu. Dizleri de feldirdemiyordu. Beli de bükülmese, şu yürüyüşüne bakarak, ona yirmi beşinde bir gelin derdin. Dizlerine bir güç gelmişti ki, o da şaşıyordu.

Sevinçli bir türküyü habire söylüyordu. Hem yürüyor, hem de adımlarına uydurmuş, ona göre söylüyordu.

Ne sandın ya, Uzunca Ali? Meryemceyi ne sandın? Sen koyar gidersin de, onu yürüyemez mi sandın? Var git Uzunca Ali, beni şu ıssız dağda, tek başıma ko da var git! Avradını çocuklarını al da ko git. Çukurovaya kadar git.

Dizlerine eğildi iki eliyle iki dizinin üstüne bastırdı.

Kurban olurum dizim sana. Sen böyle aslan gibi, titremeden dururken, ben de kimseciklere, erimin teberiği küheylan atımı öldürenlere muhtaç olmam. Atımın, küheylanımın, kara gözlü küheylanımın kanlılarına. Duydun mu, dizim?

Onların indikleri koyağı, Meryemce hızla indi. Koyağın dibindeki akarsuya gelince, oradaki bir taşın üstüne oturdu, azıcık dinlendi. Sonra bir avuç su içti. Sonra da eğildi yüzünü suyla iyice yıkadı. Boynunu saçını, bacaklarını ıslattı. Koyakta epeyi bir sıcak vardı. Kuşluk sıcağı çöküyordu. Ortalık ışığa batmıştı. Uzaktaki benekli bir kaya parçası küçük küçük ışıldıyordu.

Başını kaldırınca koyağın tam üstünde, sırtındaki yüküyle Aliyi gördü. Sevindi.

Yetişirim, yetişirim sana Uzunca Ali. Hele dur, yetişir de geçerim seni. Ne sandın sen Meryemceyi. Heeeey bre Uzunca Alim. Babayiğit oğlum. Kendin yaptın, kendin çek!

Yokuş yukarı baktı. Bir belalı yokuştu. Dik, kaygan, küçük, küçük taşlıydı. Yokuşa baktıkça içi kararıyor, umudu kesiliyor, dizlerinin bağı çözülüyordu.

Amaaan, olsun, dedi kendi kendine. Varsın olsun. Bu yokuşu belki bin kere çıktım.

Gözlerini yokuştan ayırdı. Bir daha da başını kaldırıp yokuş yukarı bakmadı.

Şu yolların da yokuşu olmasa, dağı olmasa, geçilmez suyu olmasa, yağmuru, boranı, karı buzu olmasa... Tüm yollar Çukurova yolları, tüm zaman hıdrellez zamanı olsa. Hele yokuş hele! Vay, ocağın bata senin yokuş gibi. Ne vardı şu zamanda insanın karşısına çıkacak. Allahın kahrı gazabına uğra, e mi? Uğra yokuş gibi.

Gözleri yerde, ayağa kalktı. İçinde dizlerinde az önceki gücü kalmamıştı.

Keşke bakmasaydım, dipten başa kadar şu gavur, dinsiz imansız yokuşa, dedi.

Başladı çıkmaya. Bir iki adımda, ayağı kaydı, yere düştü. Bereket ellerinin üstüne düştü de, toprağa tutundu da yuvarlanmadı.

"Ocağı sönesice, gavurun malı da, domuzun doğurduğu," diye küfretti yokuşa.

Sağ eli ağrıyordu. Üstünü çırptı. Değneğini arandı. Bulamadı.

Bu yokuşta da insanın elinde değneği olmazsa. Vay haline, binlerce vay! Ocağı söndü demektir. Bir adım atarsın, iyice bir adım, sonra çökersin değneğe, soluğunu alırsın.

Durdu. Bir zaman orada, sağına soluna bakarak durdu. Bir kere de dayanamadı, yokuşun tepesine doğru baktı, gözlerini hemen geri indirdi. İçinde bir güç belirdi. Bir karşı koyma gücü.

"Ben de seni çıkarım yokuş!" diye bağırdı. Sesi, böyle bağırması hoşuna gitti. Yeniden bağırdı, sesini dinledi. Bir daha, bir daha bağırdı:

"Ben de senin başına çıkarım, yokuş! Taa tepene çıkarım."

Adımını atarken dizlerini okşadı:

"Beni utandırma güzel dizim, kara gözlüm. Kul kurban olurum sana. Haydi! Haydi!"

Başını kaldırmak istemiyordu. Ama kaldırmadan da edemiyordu. Kaldırdı. Yokuşun başı öylesine uzaktaydı ki.

"Tövbeler olsun bir daha bakınam tepene. Ölsem de bakmam. Gözümü kaldırıp da bakmam. Eğer bakarsam, güzel Allahım, yücelerden yüce kara gözlüm, eğer bakarsam sen beni gavur et de cehennemine at. At da orada cayır cayır yak beni. E mi? Oldu. Tamam işte."

"Tamam işte!" diyor, yürüyordu.

"Tamam işte!" Bundan güç alıyordu.

Eğer yokuş seni çıkarsam, "tamam işte." Ben de varır şu ayaydınlık cevize bir tellice, güzel gözlü, al bir horoz keserim. Bir lokmasını bile yemem. "Tamam işte." Hepsini pamuktan dönenlerin çocuklarına dağıtırım. "Tamam işte." Zabın

kalmış çocuklarına. Etlilere vermem. "Tamam işte." Büyük çocuklara da vermem. "Tamam işte."

Yokuşun yarısına kadar "tamam işte" ile yürüdü. Hiçbir yerden azıcık bir yel esmiyordu. Soluyordu. Soluğu çıktı çıkacak. Öylesine. Yokuşun başına ne kadar kaldı diye bakmayı o kadar istiyordu ki... Ama yemin etmiş, ant içmişti. Bakamıyordu. Epeyce, orada, bakınamakla bakmak arası ikircikli durdu kaldı. Dizleri titriyordu. Ayakta duracak hali kalmamıştı artık. Ama ya yokuşun başına azıcık kaldıysa? İki üç adımlık bir yer? Nasıl etsindi? Şöyle uğrun uğrun başını sağ yana usul usul, hiç kimseye sezdirmeden çevirdi. Hiç kimseye sezdirmeden başını yukarı kaldırdı. Yokuşun tepesini görür görmez hemen, o anda geri indirdi. Yokuşun başı daha çok uzaklardaydı. Oraya çöküverdi.

Öğleye yaklaşıyordu. Oturduğu yerdeki taşlar kızgındı. Uzakta, ta ilerdeki sararmış düzlükte, Dikenlidüzünde, güneş, çakırdikenlik ipileşiyordu. Gözü bir zaman düzlüğe takıldı kaldı. Gittikçe teri soğuyor, bedeni çözülüyor, düştüğü yerde inciyen yerleri sızlamaya başlıyordu.

Allalem, dedi kendi kendine, allalem, burası İnce Memedimin yeri. Şu görünen de yaktığı çakırdikenlik. Varıp o köye mi gitmeli? Kurtulmalı şu Uzunca Aliden. Varıp o Hürü avradın evine misafir olmalı. Hürü avrat, demeli, sen yiğit bir avratsın, sen hiçbir şeyden korkmazsın. Sen olmasan, o Memed oğlancık, İnce Memed olamazdı. Benim halim dirliğim şu şu şu! Arar Uzunca Ali. Arar bulamaz. Öldü der de başını alır gider.

Epeyce gözleri düzlüğe takıldı kaldı. Eski günlere gitti. Yolları ansıdı. Bir hıdrellez gününü ansıdı. Ulu bir ateş yakarlardı. Dünyayı çiçeklerle donatırlardı. Düğün şenlik. Ta ötelerden, Horasandan sazcılar, davulcular gelirdi.

Ayağa kalkmaya davrandı. Tüm kemikleri çatırdadı.

Ayırmışlar, dedi, tüm kemiklerimi biribirinden ayırmışlar. Amma şu yokuşu çıkmak gerek. Uzunca Aliyi üstüme güldürmemeli. Güldür, güldür, güldürmemeli. Hürü bacıcığa da Çukurdan dönerken uğrarım, derim ki, bacım Hürü avratçık, senin o ince oğlan netti neyledi de sonunda anasının öcünü aldı. Canını dişine taktı da... Şu benim Uzunca Alicik de işte görüyorsun, boyu devrilsin, bak karşında gülüp durur, benim başıma bunu, bunu, bunu getirdi. Öyle derim. Hürü avratçık yapışır yakasına Uzunun, gözlerinin içine diker gözlerini. Gözleri yalım gibi yanar, Uzunca Ali kaçacak delik arar. Öyle mi, der sorar. Uzunca ağzını açamaz. Hürü durur durur, yüzünün orta yerine tükürür. Sonra da der ki, yaşarsan bu sana ölünceye kadar yeter. Var git yoluna, der.

Şu yokuşun başına varmalı, isterse sonra da ölmeli, Uzunca Ali gelip görmeli ki, çıkmışım yokuşun başına orada ölüvermişim. Sevinir. Varsın sevinsin. Yokuşu çıkamazsam, orta yerde gelir beni böyle görürse daha çok sevinir.

Ellerini yere koydu:

"Ya Allahım, sen yardım et sürmelim," diye bağırdı. "Yusufu kuyuda koymayan, sen yardım et!"

Ayağa kalkabildi. Titriyordu. Bir iki adım attı, sallandı. Düşecekti. Tuttu kendisini. Yokuşun başının uzaklığını unutmuştu. Yanında yönünde bir değnek aranıyordu. Ah bir değnek olsaydı. Yokuşu da çıkmak iş miydi?

Ağır ağır yere çöktü. Değnek olmayınca ayakta durulur muydu? Güneşe baktı. Gözleri kamaştı, yandı. Gözlerini iyice açarak, tam güneşin ortasına bir daha baktı. Öğle olmuştu. Uzunca Ali neredeyse gelecekti. Gelmez olsun. Gelip burada biçare, zavallı, eli ayağı tutmaz, yokuşun ortasına ölü gibi yapışmış bir Meryemce görecekti. Görmez olsun. Ayakları kırılsın. Şişsin. Bir daha ona merhem mi? Kurban olsun merheme. Ayağına vurunca merhemi cirit atı gibi oldu. Nerdeyse şimdi gelip yetişecekti.

Emeklemeye başladı. Ölecek, ama yokuşun başında ölecekti. Çıkmış da yokuşun başında can vermiş diyeceklerdi. Ne yiğit avrat Meryemce! Aynen İnce oğlanın Hürü anası gibi. Daha da yiğit. Eli ayağı tutarken oğluna bile mudana etmemiş diyeceklerdi. Pravo Meryemceye. Pravo da pravo.

Emekledikçe terliyor, açılıyordu. Açıldıkça daha çabuk ilerliyordu.

Sesli sesli:

"Ayacığı kırılır da, inşallah gecikir Uzunca Ali. Yarabbim geciktir şunu. Geciktir de sana bir horoz ki, bir kuzu büyüklüğünde bir horoz, Muhtarın çil horozundan da büyük keserim. Geciktir, sakalına kurban olduğum. Akça pakça sakalına. Geciktir, yeri göğü yaratan. Büyüklüğüne diyecek yok. Ya şurada canımı al, ya da geciktir."

Bir davrandı. Sırılsıklam ter içinde kalmıştı. Kalkamadı. Bir daha, bir daha davrandı. Sırılsıklam ter içinde kalmıştı. Yüreği küt küt atıyordu. Yerinden kopacakmış gibi. Böylece epeyi yol aldı. Belki de yokuşun başına yaklaşmıştı.

Keşki ant içmeseydi. Ant içince ne olurdu sanki? Yokuştur, nasıl olsa çıkılırdı. Görsen de çıkacaksın, görmesen de. Mecburi. Deli Avrat Meryemce, ne vardı büyük ant vermek, bakmayasıya? Haydi kaldırabilirsen, kaldır de başını. Deli avrat!

Göz ucuyla, oralı olmadan bir daha baktı. Az kalmıştı. Başını hemencecik indirdi.

Ben bakmadım, gözüme ilişti. Yaklaştım da ondan.

Şu kayayı, yolun üstünde dağ gibi oturmuş şu kayayı dolanıp çıkmak güç olacaktı. Kim getirip o pisi koyuvermişti oraya? İşleri güçleri yok da kayaylan oynarlar. Koskoca, yeri göğü yaratan olmuşlar da. Of, of, dinden çıkıyordu! Aman Allah bağışla, diyordu. Büyük kusurları, şu yol boyunca işlediği günahları vardı.

Göğe baktı. Sonsuz, aydınlık, ışığa batmış bir maviydi. Ellerini açtı:

"Geciktir. Azıcık daha geciktir şu Uzunca Aliyi, Allahım. Sen yedi kat göğün, yedinci katında otursun, yere göğe, suya, karıncaya kuşa sözün geçer. Geciktir."

Daha hızlı ileri atıldı. O hızla kayayı döndü. Yokuşun başına vardığında gözleri kararmaya, başı dönmeye başladı.

"Çok şükür," diye bağırdı. "Burası yokuşun başı. Çok şükür!"

Uzak bir yol, bir düzlüğü ortadan bölüyor, ormanlı bir dağa doğru çıkıyordu sonra da. Meryemce yolu gördü görmedi, kendini fazla tutamayarak yere çöküverdi. Az sonra da başucunda dikilmiş kalmış Uzunca Alinin sesini duydu. Ama başını kaldırıp da ona bakacak hali kalmamıştı.

Başını kaldıramıyordu ya, içten içe gülümsüyordu.

Ali orada durmuş boyuna bir şeyler söyleyip duruyordu.

Ne söyler ola şu Uzun Alicik de? Yokuşun başına, hem de tepesine çıkmıştı ya. Ne sanırdı Uzunca? Ölür de çıkamaz sanırdı. Alsındı işte. Var git, köpek südüğü. Kanının son damlasına kadar sürünürdü de gene sırtına binmezdi onun. O lafı etti mi, etmedi mi? Dillere destan olurdu tüm ırgadın içinde. Urusun, Fransızın içinde. Derler ki, seksen beş mi, doksan mı, yaşı almış da yürümüş bir karı ta koca Torosun arkasından oğlu atını öldürmüş de, o da sütsüz oğlunun sırtına binmemiş de, yürümüş gelmiş Çukurovaya. Bir yokuş çıkmış da önüne minare gibi dik. Oğlu gelmiş başucunda durmuş da, bunca zamanda bu dik yokuşu, değil seksen yaşında insan, şahin olsa da çıkamaz. Millet, var olsun böyle analar, derdi. İnce oğlanın Hürü anasından da baskın çıktı bu. İnmiş de böyle böyle Çukurovaya, pamuğa girmiş. Pamuk toplamakta bir usta ki, üstüne yok. Bir pamuk toplamış görenin parmağı ağzında kalmış derlerdi. Duysundu Uzunca Ali bu sözleri. Meryemce değil, İnce oğlanın Hürü anası!

Ali konuştu, konuştu, anasının duymadığını, ya da duyup aldırmadığını görünce sustu, yanına çöktü, oturdu. Bir koşu gitmiş, bir koşu geri dönmüştü.

Sıcaktı. Havada yel adına fısıltı yok. Sırtı ağrıyordu. Ağrımadan da başka bir şey. O ağrıyor sanıyordu ya. Sırtı korkmuştu. Sırtı yaklaşırlar, bir şey dokunur diye ürpertiler geçiriyordu. Anasının karşılık vermemesi işine geldi. Hemen oturdu. Ama vakit geçiyordu. Çukurova daha uzaktaydı. Yüreği parçalanıyordu. İçine bir koyu, ürpertici bir kara çökmüştü. Bir felaket ha geldi, ha gelecekti. Ama nasıl bir felaket?

İstemeye istemeye ayağa kalktı. Yukardan anasına baktı. O kocaman kanlı canlı kadın bu muydu? Çukura inince köylü ne diyecekti? Anasını yemiş bitirmiş diyeceklerdi. Amaan, ne derlerse desinlerdi!

"Ana," dedi, yumuşak, tatlı, şefkatli bir sesle. "Ana, gel sırtıma bin de gidelim. Karanlığa kalmadan."

Sırtıma derken içinde olmadık bir acı, bir ürküntü duydu. Kusacağı geldi.

Hiç beklemiyordu. Meryemce ellerini toprağa dayadı, ağır ağır doğruldu, kalktı. Kalkarken de sağ eliyle bir tutam ot koparmıştı.

Ali istemeye istemeye, öle öle, içinde Meryemceye dayanılmaz, patladı patla-

yacak bir öfke duyarak önüne oturdu. Şimşek gibi bir "bin!" çıktı ağzından. Kayan, ıslık gibi, kurşun ıslığı gibi dişlerinin arasından çıkan bir "bin"di bu.

Meryemce:

"Elimdeki yeşilcecik ot, sana diyorum, kimseciklere demiyorum. Üstlerine alınmasınlar. Yeryüzünün süsü, toprağın canısın sen. Doğmaz, ölmezsin, güneşe bulaşır, dağ dağ, düz düz parlarsın. Dünyanın gözüsün. Yeşilcecik ot, benim elim, ayağım tutarken, şu koca yokuşu da çıkmışken ben yürür de giderim. Kimsecikler yerinmesin. Sevinsinler, sırtlarına binecek değilim. Yeşilcecik ot, dur şurada da şu yokuştan aşağı bak. Gözün kararır. Bu yokuşu çıkan, şu düz yolu yürüyemez mi? Ben yürüyorum, sen sağlıcağlan kal, yeşilcecik ot!"

Otu elinden fıldırdı yere attı. Attığına pişman oldu. Gözünü yerdeki ota dikti. Bir şeyler söyleyecekti, söylemedi. Gözüne azıcık ötede, bir çalı yığını çarptı, ona doğru yürüdü. Çalıdan bir dal kesmeye uğraştı.

Uzun Ali koşarak çalıya gitti. En uzun dallarından birini belinden çıkardığı bıçağıyla kesti, çabucacık budadı.

"Al ana," dedi.

Meryemce doğruldu. Aliyle göz göze geldiler. Meryemce gözlerini indirmedi. Çivi gibi Alinin gözlerine dikti kaldı. Alayım mı, almayayım mı diye azıcık ikirciklendikten sonra aldı. Yola düştü.

Öylesine yürüyordu ki, Ali yetişemiyordu.

Kurban olayım sana, güzel dizim, güzel ayaklarım. Kurban olayım sizin gibileri yaradana. De yürüyün, geride kalsın Uzunca Ali. Haydi yürüyün!

Ancak gün kavuşur, Meryemce ormana girerken Ali arkasından yetişebilmişti.

Gönülsüz gönülsüz:

"Ana gel azıcık bin sırtıma. Bizim konak işte şurada. Şurada, pınarın başında. Aklında mı ana, hani Keçigözü pınarı vardı? Bir kuzu kestik de kızarttıydık?"

Meryemce içinden, aklımda ya. Hiç aklımda olmaz mı, Uzunca Ali? Bir budunu tüm sana közleme yaptıydım da uyudun uyandın yediydin. Aklıma düşürme o günleri. Hiç düşürme. Utanmadan da...

Ali:

"Ana gelsene."

Meryemce gene bitmişti ama, birkaç kere iyice yalvarmasını bekledi. Karşılık vermedi.

O karşılık vermeyince Ali de sustu. "Dur sırtına bineceğim," der diye ödü patlıyordu.

Alacakaranlığa doğruydu. Azıcık, güneyden bir yel efiledi. Erimiş gibi sıcak bir sakız, bin türlü çiçeğin karışımı kokuyordu orman.

Ayaklarını kaldıramıyordu ama Uzunca Aliyi kendine güldürmek de istemiyordu. Canını gene dişine takmıştı. Allaha yalvarmaya başladı. "Tez ilet," diyordu. "Düşürme. Dayan dizlerim, dayan!" diyordu. "Az kaldı ocağı batasıcalar, dayanın!" diyordu.

Ali arkasından Meryemcenin içinde olandan bitenden habersiz:

"O Koca Halile hiçbir diyeceğimiz yok. O olmasaydı, biz bu yıl çoluk çocuk iyice, iyice çıplak kaldıydık. Hem de aç. Hem de sefil. Açlıktan gözlerimize karıncalar üşüşürdü. Varınca Çukura, toplayınca pamuğu, kazanınca parayı, Koca Halile beş paket cıgara alacağım ki, şaşıracak. Bu da ne ki, Ali oğlum, diyecek. Bu senin emeğiyin karşılığı. Köylüyü yola erken düşürdüğünden dolayı. Ben pamuğa yetiştiğimden dolayı. Sen bir Hızır mısın, behey mübarek? Yolda atımın öleceğini bilir misin ki de, köylüyü erken yola çıkarırsın? Gevrek gevrek güler. Al, iç şu cıgaraları, helal olsun. Al iç de şu kocamış halinde gamını gasavetini dağıt."

Meryemce birdenbire olanca öfkesiyle bağırdı:

"Orman, sana diyorum," dedi. "Zıkkımın kökünü içsin."

Ağır ağır yere çöktü. Tıkanıyordu.

"Su, su, su," dedi. "Çabuk azıcık su."

Öteden, Hasanla Ummahanın sesi geldi.

"Yavrularım su!"

Yakınlarından bir pınarın ayağı akıyordu. Ali avucunu doldurdu.

"İç!" dedi. "Haydi iç!"

Dudaklarını ıslattı. Geriye kalan suyu Ali yüzüne serpti. Bir avuç daha serpti. Çocuklar, Elif koşarak geldiler. Elif ellerini tuttu. Yüreği küt küt atıyordu. Yüreğinin atışını Elif bile duydu.

Meryemce azıcık kendine gelince:

"Zıkkımın, zıkkımın, zıkkımın, yeşil ağının, zıkkımın kökünü içsin o koca köpek," dedi. "Ağının, yeşil ağının kökünü, koyusunu... Hem de beş paket. Bir değil, iki değil, beş paket... Ağının keskinini, yıllanmışını, günden gölgeye iletmeyenini..."

13

"Günden gölgeye iletmeyenini..."

Yalan, dipten başa kadar yalan. İnsan kırk yıl koynunda yattığı kocasının huyunu husunu bilmez mi? Neyi yapıp da, neyi yapmadığını bilmez mi? O öyle bir adam değildi. Cümle alem yanlış biliyor. İbrahim, şu olmaz olasıca Uzunca Alinin babası İbrahim, karıncayı bile incitmezdi. Bir utangaç, bir yumuşacık bir adamdı ki, başını kaldırıp da insanın yüzüne bakamazdı. Tatlı, yumuşacık, ak pamuklar gibi gülerdi. Hep güler, konuşmazdı. Çocuklar gibiydi. İnsan içine çıkmaz, düğüne derneğe gitmezdi. Suyun ağır akanı, insanın yere bakanı derlerdi onun için. Yalan. Vallahi billahi salt utandığından çıkamazdı ortalığa. Biri ona bir uygunsuz söz söyleyecek diye ödü patlar, köşe bucak kaçar, girecek delik arardı.

Ona ne yaptı, ne etti eylediyse şu hortlak, şu Koca Halil etti eyledi. Bu Koca Halil fesat, domuz, uğursuz, hörtük, dört kitapta katli vacip cinsinden bir dinsiz. Cin tayifesinden. Yıllar yılı gün göstermedi ona, o fıkaraya. Bunu kimsecikler bilmez. Bir Allah, bir de şu bağrı yanık, bağrı köz köz olmuş Meryemce bilir.

O yıl, o yokluk, o kıtlık yılı, millet tahıl yerine sakızlık ağacı pürünü değirmende öğütüp ekmek yaparken, katık yerine dağda bayırda cacık, kenger otlarken, baharın sıcak bir gününde, Koca Halil gelmiş dediler. Tüm köylü, Yemen kaçkını Koca Halili görmek için başına birikti. Köyde hemen hemen erkek, eli saban tutacak kimse kalmamıştı. Köydeki erkeklerin en kabacası on birini geçmiyordu.

Koca Halil insanlıktan çıkmıştı. Kuruyup kapkara kesilmiş, derisi kemiğine yapışmıştı. Üfürsen yıkılacak. Yeşil kocaman gözleri çukura kaçmış. Soluk alacak halde değil.

"Kıtlık mı var?" diye soruyor. "Yiyecek ekmek mi yok? Toprak kuruyup çatladı mı? Topraktan yalım mı çıkıyor? Çocuklar sıtmadan mı kırılıyorlar? Köyde uyuz olmadık kimse mi kalmadı? Kadınlar mı sürüyor tarlaları? Kadınların sürdüğü tarladan ne mi olacak? Varın halinize şükredin. Beterin beteri var. Şu dağların arkasında kızgın bir kum denizi var. İçine düşen kurtulamaz. Mümkünü yok kurtulamaz. Kurtulursa da benim gibi kurtulur. Bakın şu halime. Tam yedi yıl. Biz buradan gideli tam yedi yıl oldu, öyle mi? Yedi yıl. Kaç kişiydik aklımda değil. Bir köyün erkeği. Bir ben kaldım. Bir de İbrahim. Ben sürünerek buraya kadar çıkabildim. İbrahim aşağılarda kaldı. Ölmediyse varın da getirin. Nerede mi? Keçigözü pınarında kaldı. Oraya gelince bir su içti. Yoldan yürüyemiyorduk, tutarlar da geri Yemene götürürler diye. Açtık, perişandık. O oraya yıkıldı kaldı. Ben canımı dişime taktım. Ölürsem de ana baba ocağımda Tanrı canımı

alsın diye canımı dişime... Varın, ölmediyse kurtarın o ağzı var dili yok İbrahimi. Amanın burada zaptiye yok ya... Kahyaya duyurmayın geldiğimi, tırnağınızı öpeyim köylülerim. Yemen zor. Duymasın. Gönderir geri, ben de gitmem. Ya kendimi öldürürüm, ya onu. Gitmem Yemene. Kimseyi, kimsecikleri salmayın Yemene. Hele kendime azıcık geleyim. Körlünün oğlu Osman mı? Duran mı? Kim? Kızgınoğlu mu? Battal mı? İnce Battal öyle mi? Durun hele azıcık kendime geleyim. Bir bir söylerim size Yemeni. Bir bir. Duracak halim yok. Kıtlık mı dediniz? Bir lokmacık ekmeğiniz de mi yok? Üç aydır yoldayım. İbrahim de yanımda. Keçigözü pınarının oraya gelinceye kadar iyiydi, sağlamdı. Oraya düşüverdi. Ne kaldı ki, İbrahim, kalk yürü dedim, canını dişine tak da dedim. Kalkamam, dedi. Hiç takadım yok, dedi. Sen var git köye de haber ver, yetiş Halil. Yetiş köye elini ayağını öpeyim, diye yalvardı. Benim için hiç canını sıkma. Geldim ya, o çölde, kızgın cehennemde can verinedim ya. Ölürsem de, şurada baba ocağının dağlarında can veriyorum ya. Durma, var git köye. Sen yetiş bari. Durma Halil kardaş, dedi. Açlıktan ölüyorduk. Sarıldık biribirimize. O orada kaldı. Ben yola düştüm. Köyün altına gelince, ben de İbrahim gibi oldum. Gözüm karardı, dizlerim tutmaz oldu. Ulan Halil, dedim kendi kendime, bre ocağın bata Halil, köye gelmişken, tam eve gelmişken ölmenin sırası mı? Yürü, dedim. Dizlerime can geldi. Yürüdüm. Belki daha ölmemiştir. Bir lokma da mı ağzıma atacak bir şeyiniz yok? Dağlarda cacık, kenger yiye yiye bir hal oldum. Sıcacık bir suyunuz da mı? Bir parçacık kara ekmek? Köyde, bir koca köyde, bir dirhemlik? İki tek iki tane çiğneyecek buğdayınız, arpanız da mı? İbrahimi aramaya gidecek hiç erkek yok mu köyde?"

"Yok," dediler.

"Avratlar, siz gidin. Siz gidin. Bunca yıl çifti sizler sürdünüz, ekini sizler biçtiniz. Varın İbrahimi de siz getirin. Kurda kuşa yem olmasın, Keçigözü pınarının başında. Avradı nerede? Avradı Meryemce?"

"Duyar duymaz, yola düştü, gitti," dediler.

"Güdük Ahmet mi? Durun, durun Allahaşkına. Sesim soluğum çıkmıyor. Size sonra bir bir söylerim Yemeni."

Kocaları Yemende kalmış gelinler, oğulları dönmemiş analar, babalarını görmemiş çocuklar, ne yapıp ne edip, bir koca köyden, Yemen kaçkını Halile bir öğünlük sıcak yemek çıkarıp, onun yanından bir ağıt kasırgası haline gelip ayrıldılar.

İbrahimi Keçigözü pınarının yanında baygın buldu Meryemce. Tanıyamadı. Şu kurumuş kemik, pis paçavra yığını o İbrahime, o burma bıyık, dal gibi ince İbrahime hiç benzemiyordu. Sırtına aldı, düştü köyün yoluna. İbrahim ancak üç ayda kendine gelebildi. Ancak üç ay sonra o tatlı gülüşüyle, gevrek gevrek gülebildi.

Meryemcede bir sevinç bundan sonra, deme gitsin. "Bir buldum," diyordu. "Yitirdim de buldum."

Yıllarca İbrahimi, Koca Halili zaptiyeye göstermemek için ellerinden gelmeyeni bile yaptılar. Tüm köy tetikteydi. Yemenden iki tek kişicikleri dönmüştü. Bunları da kahyaya, zaptiyeye kaptırırlar mıydı? Hele kahya bir ihbar falan etsin yerdi onu köylü. Gözünü çıkarırdı. Kahya değil, isterse padişah olsun. Köylü iki Yemen kaçkınının üstüne titriyordu. Kanadının altına almıştı kaçkınları.

Koca Halil durmadan Yemeni, nasıl kaçtıklarını anlatıyor, köylüyü kimi ağlatıyor, kimi şaşırtıyor, kimi de güldürüyordu. İbrahimse ağzını açmıyor, öyle hayran onu dinliyordu. Doğru yanlış hiçbir imada bulunmuyordu. Koca Halil Yemen üstüne çıkarılmış eski yeni türküleri Kel Aşıktan dinliyor. Dinledikçe boşanıyor, iki gözü iki çeşme köyü dolanıyordu. Kel Aşık o yönlerde duyulmuş işitilmiş ne kadar Yemen türküsü varsa, Yemen kaçkını Koca Halile her birini belki on kere söylüyordu.

Köyde herkes, kocaları, babaları Yemende kalmışlar bile memnundu. Koca Halil geldi geleli köye bir canlılık, bir hareket gelmişti. Koca Halil gelmeden Kel Aşık türkü mü söyler, saz mı çalardı? Evinin günden yanına oturur, sakalını göğsüne bastırır, somurtur, yüzüne konan sinek kırk parça sabahtan akşama kadar öyle otururdu. Koca Halil geldi geleli, hiç olmazsa millet doya doya ağlıyor.

Koca Halilden, onun anlattıklarından köyde bir tek kişi, Meryemce gelin memnun değildi. Yemendeki İbrahimini tam yedi yıl, uyku dünek yok, gecelerce düşünerek beklemişti ama, memnun değildi. Ağırına giden, onuruna dokunan bir şeyler oluyordu. Gerçi Halil kocasını övüyordu. Övüyordu ama işin içinde de bir bit yeniği olduğunu biliyordu. İbrahimse ağzını açmıyor, ne söylerse söylesinler, kendisi hakkında, başkaları hakkında, tatlı tatlı gülümsemekle yetiniyordu.

"Günden gölgeye götürmeyenini..."

Tüm köylü Yemeni, kum çöllerini, susuzluktan baygın düşen, su su su diye bağırarak aklını yitiren, sonsuz kum çöllerinde ufuklarca koşan, yiten askerleri, kum fırtınalarını, hurma ağaçlarını, sıtmaları, açlıkları, bozgun askerlerin karınlarını deşen Arapları, her şeyi, her şeyi gidip görmüş, varmış yaşamış gibi biliyordu. Hele onların Yemenden kaçmaları herkesin belleğindeydi. Kaçmaları üstüne daha şimdiden türküler çıkarılmıştı.

"Bir ikindiüstüydü. Gene kum deryası dalgalandı. Önce kara bulutlar görünür gökyüzünde tek tek çölde. Sonra bulutlar yan yana gelir. Karanlık bir perde gerilir gökten toprak arasına. Vay ocağın bata, vay! Güpegündüz, ortalık karanlığa keser. Yel başlar, kumlar savrulur. Yeller bir kum dağını buradan alır, öteye kurar. Adam kaynar bir kazana düşmüş gibi olur. Bir çölde bir kasabadan bir kasabaya gidiyorduk. Yolumuz bir haftalık. Mataramızda suyumuz kalmamış, dilimiz damağımıza yapışmış. Millet su diye ağzını havaya açmış. Ağız, göz açamazsın. Kum dolar. Kum dalgalandı durdu. Sarı Durdunun oğlu yanıma geldi. Sallanıyordu. 'Ölüyorum,' dedi, 'su!' kimseciklerde su yok. Bin sırtıma, dedim,

bu hal ile yürüyemezsin. Öğleden ikindine kadar yürüdük. Bir baktım, sırtımdaki hasta ağırlaşmış. İşte bu sırada kum deryası dalgalandı. Fırtına başladı. Şaşırdık. Ne yapacağımızı bilemedik. Kumlar oradan vurur oraya, oradan oraya. Bir ara sırtımdaki ölü düştü. Alayım yeniden sırtıma, dedim. Vay ocağın bata vay, koydunsa bul! Ben nerde, ölü nerde. El yordamıyla kumun içinde, karanlıkta ara ettim, ara baba ara. Yok. Fırtına durdu. Sarı Durdunun oğlunun ölüsünü koydunsa bul. Kim bilir hangi kum dağının altında kaldı, fıkara? Şu İbrahim var ya, görüyorsunuz. İşte bu İbrahim, bulmadan olmaz Sarı Durdunun oğlunu dedi. Ağladı, sızladı. Ne gelir elden? Sonra Güdüloğlu da öldü yolda. Sonra arkadaşlar sapır sapır dökülmeye başladılar. Sonunda su olan, bir damlacık yeşillik olan bir yere geldik. Geldik ama hiçbirimizde de hal kalmadı. Bir de Arapların korkusu var. Ha burda, ha şurda önümüzü kesecekler de bizi öldürecekler. Aman gelseler de şu işi bitirseler de, toptan kurtulsak.

"Ağır ağır, teker teker öleceğimize, toptan kurtulsak. Sonunda, bir de baskına uğradık. Konak yerimize vardığımızda üç yüz kişiden yüz otuz kişi kalmıştık. Keşke kalmasaydık. Bizim köyden on dört kişi bir aradaydık."

Meryemce gece yatakta İbrahimi sıkıştırdı:

"Hani geldiğinde Sarı Durdunun oğlunu sırtıma ben aldım, kum dalgasında düşürdüm, kumların altında kaldı, aradım bulamadım, daha çok arayacaktım ama Koca Halil aratmadı, diyordun. Şimdi Halil, ben sırtıma aldım, diyor. Tüm köye rezil olduk. Halil mi yalan sen mi? Halil senin önünde söyledi. Neden ağzını açmadın?"

İbrahim karşılık vermiyor, ağzını açmıyordu.

"On dört kişiden sekizimiz ölmüş, altımız kalmıştık. İbrahim bana geldi dedi ki, başka çare kalmadı arkadaş, firardan başkası haram. Kurtulursak kurtuluruz, kurtulamazsak, öyle de ölüm, böyle de ölüm, dedi. Ben dedim ki, arkadaş, buna hıyanatlık demezler mi ki? Vetan hıyanatlığı? Olsun, dedi. Vetan bize ölümden başka ne verdi ki? Tutarlarsa kurşuna dizerler. Köyde de tutsalar, divanı harbe verirler. Kurşuna dizerler. İbrahim yiğit adam, tüm yürek adam, varsın kurşuna dizsinler, dedi. Ya tutamazlarsa, ya ölmeden kurtulur da memlekete bir varırsak... Ben dedim ki, haydi ben razı oldum, öteki arkadaşlar ne diyecekler? Olur, diyecekler mi? Bir soralım, dedik. Vardık, şöyle usuldan yanaştık arkadaşlara. 'Arkadaşlar,' dedik. 'Köylülerimiz, biz kaçmaya, açıkçası firar etmeye karar verdik. Siz ne dersiniz?' Biri dedi ki, iyi amma, dedi, haydi kaçtık diyelim, yolda da kimse bizi yakalamadı, kimse bizim karnımızı deşmedi, buradan memlekete varabilir miyiz? Memleket nere, bura nere? Altı aylık yol var arada. Ulaşılır mı? Öteki arkadaşlar, ağızlarını bile açmadılar, iyi kötü, hiçbir lafa varmadılar. Ben aldım, ben söyledim, İbrahim aldı, İbrahim söyledi, onlara söz kar ettiremedik. İki gün, iki gece söyledik de onları kandıramadık. Bir gece de biz, yataktan kalktık. Yola düştük. Şafağa kadar kum içinde yürüdük. Gün do-

ğarken kuma gömüldük. Kimsecikler görmesinler diye. İbrahime dedim ki, bre İbrahim, biz insanlığa sığmaz bir işler ettik. Arkadaşları bıraktık geldik. Köye varınca, analarına, babalarına, çocuklarına, yavuklularına ne diyebiliriz? Sorarlarsa, onları çöl Yemende koyduk da geldik mi deriz? Biz canımızı kurtardık çok şükür mü deriz? Ne deriz, İbrahim? İbrahim ağzını açmadı. Bilirsiniz ağzı var, dili yok. Öyleyse burada kal. Ben döneyim, onlara bir daha yalvarayım. Belki de gönülleri olur. Sen beni burada bekle, İbrahim. İbrahim, beklerim, dedi. Orada çölün ortasında kaldı. Gel istersen beraber gidelim. İbrahim dedi ki, bunca çöl yolunu ben bir daha yürüyemem. Sen git, kandırırsan al getir onları. Gittim. Gece sabaha kadar yalvardım. Gelin arkadaşlar, dedim, ya yurdumuza bir yetişirsek, Torosun çam havasını alır da, soğuk sularından bir içersek, ya bir de yalabuk soyarsak, o zaman ölmek ne ki, arkadaşlar, ölmek ne ki? Nuh dediler de peygamber demediler. Benden suç gitti. Öyleyse biz gidiyoruz. Siz kalın arkadaşlar, dedim. Terhisi bekleyin. Tam yedi yıl oldu. Yedi yıl sonra terhisiniz gelir arkadaşlar, dedim. İbrahimin yanına geldim. İbrahim daha kumun içinde, boğazına kadar... Yerinden kımıldamamış. Haydi yola düşelim İbrahim, dedim. Haydi yola. İbrahim kumdan hemen çıktı, yürümeye başladık. Az bir yol gittikten sonra, ben dedim ki İbrahim, böyle iş olmaz. İbrahim dedi ki, ya ne yapalım, arkadaş? Ben dedim ki, bir daha geri dönüp arkadaşlara yalvarmalıyım. Kalmasınlar fıkaracaklar çöl Yemende. Teskire gelmez. Boşuna beklerler. Yemenden kaçan kurtulur. Onları bırakıp vetana gidersek el anamıza avradımıza söver. Çocukları ağlaşır, nerede kodunuz da geldiniz babalarımızı diye ağlaşırlar. İbrahim dedi ki, ilkin gelmeyen insanlar, sonunda gelirler mi, dedi. Haydi kaçalım. Bir yakalanırsak öldük. Dedim ki, İbrahim, gelmezler biliyorum amma biz insanlık vazifemizi yapalım. Yüzümüz kara gitmeyelim köye. İbrahim oracıkta gene gırtlağına kadar kuma gömüldü. Var git yalvar, dedi öfkeyle. Azıcık su da getir. Nöbetçilere de gözükme. Ben gene gittim. Gene yalvardım. Olmadı. Dinletemedim. Ellerine ayaklarına düştüm, olmadı. Az daha nöbetçilere yakalanıyordum. İki matara suyla gene İbrahimin yanına geldim. Ocağın bata İbrahim, bunlardan hayır yok. Yürü, dedim. Yola düştük. Gene benim içimde kurt. İçim diyor ki, ulan Halil, sen kurtuluyorsun amma arkadaşların, köylülerin çöl Yemende, kızgın kumun içinde kalıyor. Ölüp kalıyor. Geri dön de diliyin döndüğünce onları kandırmaya çalış da al gel. İbrahimden korkarım. O bu sefer dinlemez, başını alır kor gider diye korkarım. Çaresi yok, arkadaşlar kalmamalı. Onları koyup gitmek hıyanatlıktır. Canımı dişime taktım. İbrahim, dedim, böyle böyle. Onları koyup gitmeyi benim içim götürmüyor. Bir daha dönüp yalvarayım mı? İbrahim kızdı. Var git cehennemin dibine, dedi. Ben gayrı seni bekleyemem. Var git. Elini ayağını öpeyim İbrahim, bir sefer daha bekle, nolursun. İbrahim dedi ki, bekleyemem arkadaş, senin de gözün kalmakta. Geri dön. Onlarla kal. Bu İbrahimin böyle olduğuna, böyle yumuşak olduğuna bakmayın. Yiğit, aslan gibi, tüm yürektir İbrahim. Tek başına yola düştü. Ben de döndüm. Gene arkadaşlara yalvardım. Tabanlarını öptüm. Gene olmadı. Bir gün bir gece yürüyerek, bir

hurma ağacının altında, kaynar güneşte, kum çölü kaynıyordu, fıkır fıkır ediyordu, yetiştim İbrahime. İbrahim, tamam mı, dedi. Tamam, dedim, gelmediler. Heriflerde serçe kuşu kadar yürek yok İbrahim, dedim. Diyorlar ki, yolda Araplar karnımızı yararlar. Memlekete varsak bile, orada kahya tutar da bizi geri teslim eder hükümete. Hükümet de öldürür bizi. Onları kandır da al gel Halil, diyor. Tam beş gün daha gittim gittim geldim. Yalvardım yakardım. Tam beş gün beş gece. Nöbetçiler beni yakalayıncaya kadar. Nöbetçiler beni vuruyorlardı. Kuma gömüldüm. Sonra yakaladılar. Ben de ellerinden şafağa karşı porttum kaçtım. Haydi İbrahim, onlar gelmezler. Onları Yemen toprağı çekmiş. Burada kalacaklar. Burada onların ölümü. Düşelim yola."

O gece Meryemce gene kıyameti kopardı. Meryemce tepeden tırnağa öfkeydi:

"Sen mi yalansın, Koca Halil mi? Sen bana geceler gecesi, Koca Halilin arkadaşları koyup geldiğini, senin de arkadaşlara beş gün, beş gece yalvardığını söyledin. Koca Halil olmasa, arkadaşları kandırmadan gelmezdim, dedin. Sen mi yalansın, o mu?"

İbrahim karşılık vermiyor, ağızını bile açmıyordu.

"O Koca Halil mi? O hörtüklerden gitsin. Cıgara mı? Ağının kökünü... Günden gölgeye götürmeyenini içsin. Bir de cıgara öyle mi?"

Kıtlık, kıyamet, fıkaralık, açlık. İş güç yok. Köyde erkeklere hiç mi hiç iş kalmamış. Her işi kadınlar yapıyorlar. Rençberlik işinde bir ustalaşmışlar ki değme erkek onların ellerine su dökemez. Kadınlar bir çift sürüyor, bir ekin biçiyor, bir harman savuruyorlar ki... Amanalallah!

Koca Halil bir gün İbrahimi çağırdı:

"Bre ulan İbrahim, bu ne iştir böyle? Bu avratların yaptığı? Sana bana iş kalmamış köyde, oturup yatmaktan başka. Ben bir şey duydum. Aşağıda, Kozan taraflarında bir Aslan Ağa çıkmış ortalığa. Bir çete kurmuş tüm Anadoluyu tutan. Şu Osmanlı toprağında kimin, nerede bir güzel atı varsa, Aslan Ağa onu çetesine çaldırıyor, Arabistana, Gavur İzmirine, Kürdistana satıyormuş. İzmirden çaldırdığını Trabzonda, Karstan çaldırdığını Halepte, Halepten çaldırdığını da Kayseride satıyormuş. Sen ben Halep yolunu iyi biliriz. Bize köyde iş kalmadı. Haydi gidelim de Ağanın çetesine girelim. Girelim mi?"

İbrahim karşılık vermedi.

Halil:

"Öyleyse yarın sabaha hazır ol arkadaş. Yol tedarikini görsün Meryemce. Hem de o ocağı batasıca Meryemceden kurtulursun. Ulan, Meryemce Yemenden beter be! Yemenin öldüremediği seni, yiyip bitirecek."

Birkaç gün sonra iki arkadaş, Halil önde, İbrahim arkada Aslan Ağanın köyüne geldiler. Hal keyfiyet böyle böyle dediler. Aslan Ağanın tüm çetesi asker kaçağı, Yemen kaçağıydı. Hemencecik onları oracıkta çeteye aldı. Oraları iyi bil-

diklerinden, yanlarına da tecrübeli bir hırsız katarak Uzun Yaylaya gönderdi. Uzun Yaylada Çerkes atlarını çalmaya.

İşte bu günden sonra, Koca Halille İbrahim yıllarca Uzun Yayladan Halebe at taşıdı. Halepten Aslan Ağaya da para taşıdılar. Sattıkları hayvanların parasını bir kuruşuna bile dokunmadan Ağaya teslim ederlerdi. Ağa onlara yıllık verirdi. Yıllık da ne ki... Boğaz tokluğuna bile değil. Ama tutumu çetedeki herkese karşı aynıydı. Öyleyse niçin çalışırlardı bu adamlar çetede? Hepsi kaçaktı. Çoğu ipten kazıktan kurtulmaydı da ondan. Çete içinde gizli bir dayanışma buluyorlar, bir çeşit korunuyorlardı. Aslan Ağa da adamlarını korurdu.

Bir gün, Çerkesler Koca Halille İbrahimi yakaladılar. Öylesine dövdüler ki, ölü diye dağda bıraktılar gittiler. Bir köylü onları buldu köylerine kadar getirdi. Yaralılar üç ay yatakta kaldılar. Bu, çetelik yıllarında köyde en uzun kalışlarıydı. Başka zaman altı ayda bir, birkaç gün uğrarlar, sonra da eve birkaç kuruş bırakmadan çeker giderlerdi. Meryemce kıyameti koparır, "sen Koca Halilin kulu musun?" diye bas bas bağırır, tüm köyü ayağa kaldırırdı. İbrahim ağzını bile açmaz, Halilin ardına düşer giderdi. Hiçbir şey olmamış gibi.

Birinde, bu Cumhuriyetin kurulduğundan sonraydı. Aslan Ağanın nüfuzu gittikçe, günden güne azalıyordu. Halille İbrahimi bir gece, Halep yolunda, Gavur dağlarında bir yılkı atla candarmalar yakaladılar. Halille birlikte yanlarındaki Kürt Dursun, Çerkes İdris ikişer yıl hüküm giydiler. Adana hapishanesine atıldılar. Koca Halil bütün suçu İbrahimin üstüne yüklemesine, İbrahimin de mahkemede ağzını açmamasına rağmen İbrahim kurtuldu. Buna Koca Halil, Aslan Ağa, cümle hırsızlar, bilen gören herkes şaştı. Bir tek İbrahim şaşmadı.

Herkes İbrahimi, Koca Halil içeri düştükten sonra, artık köyüne gider, bir daha da bu işlere burnunu sokmaz sanıyordu. Bu yüzden de Aslan Ağa onunla hiç ilgilenmedi. Sanki çetesinde böyle bir adam yoktu.

İbrahim köye dönmedi. Bir kere olsun karısını çocuğunu görmeye gitmedi. Adanada kaldı. Sırtında balta, mahalle mahalle dolaşarak odun yardı. Kazancını hapishanedeki arkadaşı Koca Halile taşıdı. Her görüşme günü bir sepet sebze, un, yağla hapishaneye geliyor, bir tek söz bile etmeden, gülerek onları Halile, birkaç kuruş harçlıkla birlikte veriyordu.

Halil, her görüşmede ona:

"Köye git," diyordu, "çocukları gör, bak bakalım, ne haldeler? Benim çıkmama daha çok var. Sen perperişan olursun bu Adanada, bu koca şehirde."

Her söyleyişinde Halil, İbrahimi köye gitti sanıyor, her pazartesi görüşme günü de onu hapishanenin kapısında görünce seviniyordu.

Kötü, ıslak, at sidikleri kokan handa yatıyor, az boz karnını doyuruyor, başkaca ne kazanırsa Halile taşıyordu. Halil içerde, Aslan Ağanın yardımı da bir taraftan, bey gibi yaşıyordu.

İbrahim hastalandı, sıtmalara tutuldu. Zangır zangır titredi ve arkadaşını burada, şu delikte koyup da köye dönmedi.

Halilin tahliye gününe bir hafta kala İbrahim işi gücü bıraktı, geldi hapishanenin kapısına dikildi. Gözünü hapishanenin kapısına dikmiş sabahtan akşama, akşamdan gece yarılarına kadar tam bir hafta, soğukta, sıcakta, tozda dumanda bekledi.

Halil dışarı çıkıp da kucaklaştıklarında, İbrahim sevincinden deli oluyordu.

Halil:

"Dağlara," dedi.

İbrahim, Uzun Yaylaya sandı:

"Halil kardaş," dedi utanarak, "epeydir, evi çocukları görmedik. Köye varsak da ondan sonra da Uzun Yaylaya gitsek olmaz mı?"

Halil güldü:

"Bundan böyle köyden hiçbir yere çıkmak yok. Yeter bu kadar Aslan Ağaya. İnsanlığa geçtiyse geçti. Diyorlar ki, Yemen yok gayrı. Diyorlar ki Aslan Ağanın da hükmü yok artık. Köye gidelim de, millet ne iş görüyorsa biz de o işi görelim. Çoluk çocuğumuzla birlikte yaşayalım."

Köye geldiler. Köylü Koca Halillen İbrahimin başına birikti. Gene köye bir canlılık geldi.

Köyde artık Aslan Ağa çetesinin ettiklerini, Uzun Yaylayı, Halep yolunu bilmeyen yoktu.

"Bu İbrahim mi?" diyordu Koca Halil, İbrahimse hiç ağzını açmıyordu. "Bu İbrahim gibi hırsız şu koca dünyada bir tane daha yok. Sürmeyi gözden çalar. Uzun Yaylada bir Çerkes Beyinin zorlu bir küheylanı varmış. Köroğlunun kır atı gibi. Yıllar yılı o atı hırsızlamak için Aslan Ağa yüzlerce kişi göndermiş, kimse hırsızlayamamış atı. Çerkes Beyi çifte bukağı vurmuş ata. Bir ahıra kilitlemiş ki, demir kapılı. Atın yanında da iki adam yatarmış ki, adamlar her gece yatarlarken kendilerini ata iyice bağlarlarmış. İşte bu İbrahim, bu, bu İbrahim yok mu, o atı çaldı da geldi."

Meryemce gece yatakta kıyameti kopardı:

"Ya sen yalancısın, ya Koca Halil. Hani, köye geldiğinde sen demiştin ki, Çerkes Beyinin atını Halil adamlarıyla birlikte aldı da getirdi?"

İbrahim susuyordu:

Koca Halil:

"Bu İbrahim yok mu? Aaah, bu İbrahim! Halep yolunda kaç taş var bilir. Karıncanın deliğinde kaç karınca var, nasıl yer, nasıl sevişirler, çalınacak neleri var, neleri yok, bilir. Bu İbrahim dünyayı serçeparmağının üstünde oynatır da kimse farkına bile varmaz. Bu İbrahim üç yüz atlık yılkıyı güpegündüz Adana çarşısının içinden sürer çıkarır da kimsecikler göremez. Cin mi, şeytan mı kılı-

ğına girer, göremezler. Bu böyle adamdır. Ben de onun kıymetini bilirim. Onun yoluna ölürüm. Herkesin başına bir kaza gelebilir. Bir kazadır İbrahimin başına da geldi. Bir yılkıyı Halebe sürerlerken arkadaşlarıyla birlikte yakalandı. Ben de içlerinde. Öteki arkadaşlar, ben, hepimiz kurtulduk, çetebaşımız olduğundan dolayı İbrahime iki yıl giydirdiler. Öteki arkadaşlar çekildiler, çekildiler gittiler. Ben gider miyim? Can arkadaşımı buralarda, içerde, canı sıkılır, bir şey ister. Ben de bir balta aldım, odun yarmaya başladım. Yemedim, içmedim, ne kazandıysam, her pazartesi görmeye gittiğimde hepsini İbrahime verdim. İçerde İbrahimin arkadaşları, ona derlermiş ki, bre İbrahim bu arkadaş değil, baba bir, ana bir öz kardaştan da ileri. Öyle değil mi İbrahim?"

Başını, doğru der gibi aşağı indirir, sevinir.

"Çıkacağına bir hafta kala gayrı dayanamadım. Elim işe güce varmadı. Arkadaşım, can kardaşım bir hafta sonra çıkacak diye. Vardım, hapishanenin kapısında bir hafta sabahtan akşama, akşamdan gece yarılarına kadar, gözlerimi hapishanenin kapısına diktim bekledim. Yağmur altında, toz duman, sarı sıcak altında oradan ayrılmadım. Beni oraya, hapishanenin kapısına kırk kat urganlan bağlamışlar sanki. Derken bir gün öğleye doğru İbrahim çıktı. Sevincimden deli olacaktım. İbrahim gözüme baktı baktı da, pravo sana Halil, dedi. Yoluna ölünecek arkadaş işte sensin. Öyle değil mi İbrahim?"

İbrahim başıyla bir evet daha yaptı usulca, gülümseyerek.

Meryemce:

"Sen yalancının birincisisin. Hani sen beklediydin? Bir daha Allah bir dersen de senin sözüne inanmam."

İbrahim başını yere eğdi, öylecene durdu

"Atımın tırnağına, tüm köyün en kötüsünün dökülen kılına kurban olsun Koca Halil. Kanlı katil eyledi de çıktı fıkara, ağzı var, dili yok İbrahimi. Bir cıgaranın, bir çekimlik dumanına da kurban olsun."

Aslan Ağanın çetesi yavaş yavaş küçüldü. Belki de iyice ortadan kalktı. Bilinen bir şey varsa Halille İbrahim bir daha o işe girmediler. Çukurovada pamuk işi başlamıştı. İki üç yıldır da köylü pamuğa iniyordu, tüm çoluk çocuk, at, eşek, it, kedi, köyde canlı komamacasına. Bunlarla birlikte Halillen İbrahim de iniyordu. İniyorlardı ya, ya köylüden çok önce, ya da köylüden çok sonra. Köylü onları, pamuk bitip de köye dönünceye kadar, hiçbir yerde göremiyordu. Onlar aşağılara, Yüreğir toprağına, daha ötelere, Tarsusun oralara kadar gidiyorlar, Koca Halilin söylediğine göre İbrahim hırsızlık yapıyordu. Kocaman, tahta tekerlekli manda arabalarına yükleyip çaldıkları pamukları Adana pazarına satmaya götürüyorlardı. Satıp bir etek dolusu para kazanıyor, paraları yiyorlar, sonra da köye dönüyorlardı. Bu, İbrahim ölmeden iki yıl öncesine kadar böyle sürdü gitti.

Halil o gece kocaman bir harar pamuk doldurmuş, tarlalardan, su dolu bir hendeğin içinden Tarsusa doğru iniyordu. Sabah olunca yola çıkacak, oradan ge-

çen bir manda arabasına yükleyip kasabaya götürecekti. Zorlu bir avdı. Şimdiye kadar böylesi, bu kadar çok pamukla böyle ıssız bir tarla hiç eline geçmemişti. Kimsiz kimsesiz öbeklerden elindeki hararı ağzına kadar doldurmuş yola düşmüştü. Ama gel gör ki, tarladan ayrıldıktan yarım saat sonra karşılarına köylülerle pamuk sahibi çıkmış, onları yakalamışlardı. Çukurovada pamuk hırsızlığının cezası büyüktü. Öyle karakola falan teslim etmek yoktu. Hırsızın boğazına bir ip takıyorlar, sırtındaki yükle birlikte köy köy dolaştırıyorlar, her köyde onu köyün meydanına çekiyorlar, bütün köylüyü, genç-yaşlı, kadın-erkek, çoluk-çocuk yüzüne tükürttürüyorlardı.

Koca Halili yakalayınca bir sevindiler, bir sevindiler ki... Sırtında koskocaman da bir yükü vardı bu hırsızın. Böyle bir yükü öyle her adam götüremezdi. Sonra hırsız da iriyarı, epeyce de yaşlıydı. Ardında da mazlum, her halinden uysal biri olduğu anlaşılan bir de arkadaşı vardı. Oracıkta boğazına ipi geçirdiler, ilk köye çektiler. Koca Halil tükürük içinde kaldı. Amma da çok tükürüğü vardı bu Çukurova adamının! Vay anasını! Tükürükten yüzü gözü, giyitleri ıpıslak oldu. Sonra başka bir köye, oradan başkasına, oradan ötekine... Halilin dizleri tutmaz oldu. Sırtındaki yükün altında ezildi kaldı, yorgunluktan bitti de gene bırakmadılar yakasını. Dört günde on beş kadar köyü yüzüne tükürttürdüler. Halil son soluğa gelmiş, tanınmayacak gibi olmuş, insanlıktan çıkmıştı ki, sırtındakini alıp sonra onu salıverdiler.

Koca Halil köyü dışarı çıkınca İbrahimi elinden tuttu.

"Bundan böyle pamuk hırsızlığına tövbe arkadaş," dedi. "Bu yenecek bok değil. Tövbe, tövbe, tövbe arkadaş."

İbrahim:

"Tövbe," dedi

Köye geldiklerinde kış önüydü. Döngeleler yok olmuşlardı. Çürümüş, uçup gitmişlerdi.

Koca Halil:

"Tövbe etti gayrı İbrahim pamuk hırsızlığına. Nasıl tövbe etmesin! Yakaladılar, sırtında yüz okkalık bir harar pamuklan, boğazına taktılar ipi, köy köy dolaştırdılar yüz okkalık yüklen. Yüzüne tükürttürdüler. Öyle çok tükürdüler ki, az daha İbrahim boğuluyordu tükürükten. Elli köy bir hafta atıyla itiyle, sığırı sıpasıyla İbrahimin yüzüne tükürdü. Allah başa vermesin..." diye başladı.

Bu sefer Meryemce sordu:

"Koca Halilin yüzüne tam elli köy mü tükürdü? Tam bir hafta mı tükürdüler? Vay fıkara! Ya sana ne yaptılar?"

İbrahim gene sustu.

Herkes İbrahimi öyle sanır, Koca Halil ise karıncayı incitmez.

"Ölmedi gitti. Ölmedik gökgözlü domuz. Gebermedi. Ağının kökünü içsin cıgara yerine. Günden gölgeye götürmeyenini..."

14

Elif çoktandır, uyanmış tanyerinin ışımasını, kocasının uyanmasını korkuyla bekliyor, içinden bir eziklik, bedeninde bir ağrı, bir sızı duyuyordu.

Tabanları yarılmış, yarıklarına toprak dolmuş, yanıyordu. Ayağını kucağına çekmiş bir çöple yarıklardaki toprağı, sıkışmış küçük taş parçalarını ayıklıyordu. Arada da yakınında uyuyan kocasının yüzüne eğiliyor, bakıyordu.

Boynu upuzundu Alinin. Gittikçe de uzuyordu. Gittikçe de gözleri büyüyor, kocamanlaşıyordu. Bu pörtlemiş gözleri gören korkardı.

Çocuklar da halden düştüler diye düşündü. Ya onlar da hastalanır, yürüyemezlerse? Meryemce de bitti tükendi. Onun yerinde başkası olaydı, çoktan canı çıkıverirdi. Dayanıyor. Ya artık dayanamazsa?

Süleymanlının yokuşu daha ilerde. Dik, sarp. Öyle bir yokuş ki dibinden başını göremezsin. Tam sabahtan ikindiye dek çeker. Köylü yokuşa geldi mi, önünde yığılır kalırdı. Hastalar, kocalar yokuşta bir baş belası olurdu.

Yokuşu çıkmak Çukura inmek demektir. Ondan ötesi eniş, bir günlük yol bile çekmez.

Bu kadar yorgunluktan, tükenmişlikten sonra o yokuş çıkılır mı? Sağlam, delikanlı adam boydak çıkamaz. Sırtında bir de yük, bir de anası... Ali nasıl çıkar?

Aliye bir daha göz attı. Yarı aydınlıkta, uykuda bile yüzünün acısı, gerginliği belli oluyordu. Yüzü tüm ağıya kesmişti.

Ya yokuşu çıkamazlar da dibinde yığılır kalırlarsa? Yokuş Alinin aklında yok. İyi ki düşmüyor aklına bu sıralar. Bir düşerse... O zaman kendini öldürür işte. Amanın yokuş lafı etmemeli yanında.

Ilık bir koku geldi burnuna. Toprak kokusu. Hani bir sağnak gelir geçer de topraktan taze bir koku yükselir. İşte o koku. Gün açılırken de o koku duyulur bazı yerlerde. Elif bu kokuyu yalnız Çukurovada duyardı.

Şu gözü kör olası yokuş da olmasaydı hiçbir şey kalmamıştı Çukura. Böyle giderse yiyecek de kalmayacak. Kim yok, kimse de yok.

Ali yakındır diye bu kese yola saptı. İşte bu kese yoldan da ne gelen var, ne giden. Ölsek bir kaşıcık su veren bulunmaz. Öteki yolda şimdi insanlar karınca gibi kaynaşıyor. Bu yıl ters işler oldu. Başımıza olmadık haller geldi.

Gün göründü. Sararmış, ıslak otlar ışıladı. Alinin de alnına bir parça gün geldi.

Elif Alinin alnına gelen günü görünce korktu. Şimdi uyanacaktı. Uyanacak, kıyameti koparacak, yağmur geliyor diye başını alıp Çukura doğru koşacaktı. Deliler gibi.

Ayağa kalktı, vardı güneşine oturdu.

Meryemce ötede, bir meşe ağacının altında çocukların arasına kıvrılmıştı. Kıvrılmış bir yumak olmuştu. Hiç mi hiç kıpırdamıyordu. Yüzünü altındaki minderin içine iyice gömmüş, soluk bile almıyor derdin.

Elif, almıyor mu ola, diye hopladı yanına vardı. Eğildi yüzüne baktı. Usul usul soluk aldığını gördü. Fıkara dedi, gitti Alinin güneşine gene durdu.

Şu adamın telaşı, kendi kendini öldürmesi boşuna. Bundan sonra varılır da Çukurda pamuk mu toplanır? Bu tükenmiş hal ilen.

Sağ yanındaki kayalıkların üstünden bir hışıltı koptu. Bir güvercin sürüsüne bir alıcı kuş dalmış, onları oradan oraya, oradan oraya çarpıyordu. Bu dövüş uzun zaman sürdü, güvercinler uzun zaman havada dalgalandılar. Kuş bir güvercini kapınca çekti gitti. Güvercinler de yorgun, bitkin kayboldular.

Bu sırada da Ali birden sıçradı ayağa kalktı. Şaşkın, deli gibi ayakta sallandı, sonra durdu. Gözlerini ovaladı. Hayretle dört bir yanına bakındı. Elifi görünce de kendine geldi. Yandaki pınara koştu. Çabuk çabuk yüzüne bir iki su serpti.

"Haydi toparlan avrat. Yok yok. Sen toparlanma. Ateş yak, çorba pişir. Tarhana. Ben anamı bu sefer geride koymayacağım. İleri götüreceğim. İleri götürüp bırakacak geri geleceğim. Nerde o?"

Elif:

"Sus! Uyuyor," dedi yavaşça. "Sus!"

Ali:

"Uyuması batsın. Uyuması. Uyansın. Ocağıma sıçtı, batırdı. Çoluk çocuğumu bu yıl aç koydu zaten. Bir de uyuyor mu? Uyansın!" diye bağırdı.

Elif vardı kolundan yapıştı:

"Sus kurban olayım Ali. Sus nolursun! Anandır. Fıkara karıcık sabaha kadar inledi durdu. Şimdi şimdi, şafaktan az önce kesildi iniltisi. Sus tırnağına kurban olayım Ali!"

Ali:

"Ne susu be! Ne susu. Ocağıma sıçtı o karı. Bir de başında onun uykusunu bekleyemem. Bekleyemem günler boyu. Varır da ayaklarından tutar..."

Kolunu karısının elinden kurtardı, hızla Meryemcenin yattığı yere yürüdü. Dişi dişini yiyordu.

Varıp ayaklarından tutup yataktan çıkarıp şuraya atacaktı. Tam aklından bu öfkeyi geçirirken yatakta, çocukların arasına kıvrılmış, yumruk kadar kalmış, solmuş, kırış kırış, dağarcık gibi olmuş, yarısı mindere gömülmüş yüzüyle anasını görünce öfkesi birden iniverdi. Elleri yanlarına düştü. Her bir yerleri çözüldü. Boğazına gelip bir yumruk tıkandı. Geriye döndü. Kendisini oracığa bir kaya parçasının üstüne bırakıverdi. Başı da göğsüne düştü.

Gün iyice yekindi, ortalığı kızdırmaya başladı. Sararmış otlara bir ipilti çöktü ki, burası Çukurova dersin. Toprak çatlamıştı Çukurova toprağı gibi. Alinin gözlerinin önüne dümdüz serilmiş Çukurova toprağı geldi. Bir uçtan bir uca dümdüz bir aklık, bir dünya. Irgatlar aklığın üstüne karıncalar gibi yapışmışlar. Nasıl da topluyorlar!

Sesli sesli:

"Ocağım battı, ocağım söndü, kül oldu," dedi.

Birkaç kere kalkmaya çabaladı, kalkamadı. Omuzları, sırtı, beli korkmuştu. O ilk hızla anasını uyandırabilseydi alır giderdi. Şimdiyse bedeni gittikçe soğuyor, çözülüyordu. Kendini bıraksa, şu ağrılar sızılar içinde, şu yanan, delinen ayaklarla yatağa girecek, üç gün üç gece çıkamayacaktı.

Çukurovaya ne kaldı ki, çok çok üç günlük yol. Bilemedin dört. Köylüyse ancak dört gün sonra yetişir Çukurovaya. İki gün de Söğütlüde durur. Delice Bekir deyyusunu, dümbüğünü, bayraklısını, ellisekizini, it kuyruğunu bekler. Eder mi sana altı gün.

Amanın altı gün kaldı. Yetişmek gerek.

"Elif," diye ocağa tencereyi yerleştirmeye çalışan karısına seslendi. "Gel buraya. Var da şu olmaz olası karıyı uyandır. Altı günümüz kaldı. Köylü beş deyip de tam altıncı gün Çukurda..."

Gene birden ayağa fırladı:

"Uyandır, uyandır şunu. Uyandır Elif!"

Elif olduğu yerde donup kalmış, gözleri gene kocaman kocaman açılmıştı.

"Ne durdun öyle, batasıca? Var uyandır şunu!"

Meryemcenin uyuduğu yere hışımla yürüdü.

"Bak, insan nasıl uyandırılırmış! Bak, bak!"

Öfkeyle Meryemcenin üstüne eğilmesiyle geri kalkması bir oldu. Gene mindere gömülmüş, solmuş, kırış kırış yüzünü görmüştü anasının. Sabi çocuklar gibi uyuyuşunu.

Karısına:

"Uyandır, uyandır, uyandır şunu!" diye bağırarak gitti. "Elini ayağını öpeyim Elif, uyandır şunu."

Elif ne kımıldadı ne de bir söze vardı. Açılmış, kocaman gözlerle...

"Ne oldu sana? Uyandır! Çoluk çocuğum aç kaldı. Farkında değil misin, tüm köye rezil oldum. Uyandır şunu!"

Birden geriye döndü.

"Allah senin de belanı versin. Hep bir olmuşsunuz, hep bir, beni yemek, bitirmek, öldürmek için."

Anasının başına varınca gene durdu. Tam bu sıra Meryemcenin yanındaki çocuklar uyanmış, doğrulup oturmuşlar gözlerini ovuşturuyorlar, hart hart kaşınıyorlardı.

Çocukları kollarından tutup birini bir yana, birini bir yana fırlattı.

"Olmaz olasılar, bela oldunuz başıma."

Çocuklar neye uğradıklarını bilemediler. Ağlaşmaya başladılar.

Ali sonra var gücüyle bağırmaya başladı. Korkunç sesler çıkarıyor, sesler karşı kayalıklarda yankılanıyordu.

"Uyanmaz, uyanmaz, uyanmaz," diyerek geldi, gene o kaya parçasının üstüne oturdu.

"Uyanmaz o, uyanmaz! Elif var da şuna bakıver," dedi ağlamsı ağlamsı. "Soluk alıyor mu? Başına bir hal gelmesin."

Elif donuk donuk kımıldadı. Meryemceye gitti. Üstüne eğildi dinledi.

Aliyi bir sevinç almış, üstünden ağır bir yük kalkmış gibi her bir şanı yeynilmişti. Elifin sözünü bekliyordu.

"Soluğu iyi. Düzgün. Uyumadı fıkara. Uyanmadığı ondan. Bütün gün de yürümüş, sen söyledin. Onda yürüyecek hal mi var?"

Ali etine bıçak sokulmuşçasına bir çaresizlik çığlığı attı:

"Battım. Yandım Elif, yandım. Ben öldüm. Çoluk çocuğum da öldü."

Çorba pişti, oturdular çorbayı içtiler. Meryemcenin payını da ayırdılar. Meryemce uyanmadı. Öğlen oldu geçti, Meryemce uyanmadı. Ali kıvrandı, deli divane oldu, dört döndü, bağırdı çağırdı, sövdü saydı, Meryemce gene uyanmadı.

Ali sinirinden boğuluyordu. Eli ayağı zangır zangır titriyordu.

"Avrat," dedi, "avrat, uyandır şunu. Uyandırmazsan ben başımı alır giderim. Onu şu dağ başında kor da..."

Birden aklına bir düşünce geldi:

"Vay," dedi halsizce. "Vay eşek başım vay. İnsanın hiç de sabahtan beri aklına düşmez mi?" Yumuşadı. Yüzünün gerginliği gitti, gülümsedi de.

"Şu karı uyusun kalsın burada. Topla yükü. Biz alalım gidelim. O uyusun. Ben sizi konağa götürürüm. Sonra da gelir onu alırım. Olmaz mı? Topla yükü!"

Elif kocasına yapıştı:

"Etme bunu! Etme Ali! Etme kulun olam. Uyanınca beni komuşlar da gitmişler diye ölüverir. Ya gece uyanırsa? Etme Ali!"

Ali canlandı. Karısını bir yana fırlatıverdi.

"Topla topla," diye bağırdı. "Topla yükü!"

Gözleri dönmüştü. Elif korktu. Yükü toplamaya başladı. Çocuklar da analarına yardım ediyorlardı.

Ali de bir yandan tozu dumana katarak öteberiyi topluyor, sarıyordu.

Yükü sırtına fırlatıverdi. Canı müthiş yandı, ama aldırmadı.

"Yürüyün!"

Elif Meryemcenin başucunda duruyordu. Birden hıçkırmaya başladı. Sonra eğildi dizleri üstüne çöktü. Şefkatle elini alnında gezdirdi:

"Uyan anam, uyan kadersizim, kimsesizim uyanıver! Bak seni koyup gidiyoruz. Uyan! Senin ölümünü istiyoruz. Şu karıcık ölüverse de kurtulsak, diye alkışlar ediyoruz. Uyan!"

Ali hışımla geri döndü, karısının böğrüne bir tekme atmaya hazırlanırken, gene anasının ter içinde kalmış yüzünü gördü. Yüz incelivermişti.

Elif:

"Ali gitme," diye inledi. "Ben onu hemen uyandırırım. Ana! Ana! Kalk güzel anam, kalk! Akşam oldu, gün batıyor."

Usul usul sallıyordu. Birden kaldırdı, oturtuverdi.

"Kalk güzel anam. Yola düşmek zamanı."

Meryemce gözlerini açtı. Elifin gözlerinin içine dikti kaldı.

"Anacığım, gün ikindin oldu."

Meryemce:

"İkindin mi?" diye sordu. Güneşe baktı. Yeniden: "İkindin mi?" diye sordu.

Ali:

"Yaa," dedi içini çekerek.

Meryemce kalkmaya davrandı. Elif koluna girdi kaldırdı. Çalılara doğru gittiler. Meryemce orada bir iyice çatladı.

Elif seviniyordu.

"Ana," diye seslendi. "Çökeleğin içinde peynir buldum da sana sakladım. Bir de kırmızı soğan var. Soğanın kırmızısı şifadır, der Delice Bekir. Tarhana çorbası da ayırdıydım ya, Hasan içti."

Meryemce pınarda yüzünü çarpa çarpa bol suyla yurken, İbrahim de Yemenden gelirken burada kaldığında benim gibi halsiz, böyle elsiz ayaksız, perişan mıydı? diye düşündü.

Sonra geldi gelinin hazırladığı sofraya oturdu, ağır ağır dişsiz ağzıyla lokmaları çiğneyerek, her lokma üstüne bir yudum su içerek yemeğini yedi, kalktı, hiç kimseye bir şey demeden topal topal yola doğru yürümeye başladı. Eliflen Ali ardından bakakaldılar.

Meryemce çığırı geçti, yola düştü. Aliyi bir sevinç aldı. Neredeyse düdüğünü çekip oynak bir hava çalacak, oynayacaktı. Anasına karşı içinden bir sevgi kabardı ki... Varıp boynuna sarılacak, yüzünü, ellerini öp babam öp edecekti.

"Avrat, siz kalın. Ben onunla gideyim. Gece yarısına dönerim. Yolda gönlünü eder de sırtıma alabilirsem daha da çabuk gelirim."

Hemencecik anasının arkasından yetişti, önüne geçti, çömeldi:

"Gel güzel anam, sırtıma bin de gidelim. Köylünün Çukurovaya inmesine altı gün, pamuğun açmasına da on dört gün var. On dört günde ta Çanakkale Boğazına varılır da, Geliboluna gidilir."

Meryemce değneğini yana çekip, önüne çömelmiş oğlunu dolandı geçti, arkasına bakmadan gitti. Ali bir zaman orada, yolun içinde çömeldi kaldı. Sırtı korkmuş, anasının önüne oturunca bütün bedenini bir ürperme almıştı ki, dayanılmaz. Anası sırtına binmeyince sevinci bir kat daha arttı.

"Analaron anası, analaron anası senin gibi var mı ki," diye söylenerek ayağa kalktı. "Sen ne iyisin sen. Sen hürü meleksin sen! Kadrini kıymetini bilmediğim. O Koca Halil domuzunu atına bindirip de, gül gibi, sağlam, daha on yıl yaşayacak atını öldürdüğüm..."

Arkasından koştu:

"Anam," dedi, "hatunların hatunu, hanımların hanımı, benim soylu anam, sana çok kötülük ettim. Şimdi iyice anladım ki atını ben öldürdüm, seni ben böyle perişan koydum. Koca Halili, o uğursuzu, yılan gözleri meymenetsizi atına bindirmeyeydim, senin de atın ölmezdi. Biz de böyle perperişan dağda yaban yollarında sürünmezdik. El ilen bile varır da pamuğumuzu toplardık. O Koca Halil sebep oldu."

Meryemce başını şöyle belli belirsiz döndürdü. Alinin yüzüne şöyle bir göz attı. At öldüğünden bu yana ilk olarak Alinin yüzüne bakıyor, onu ilk olarak görüyordu. Belki ömründe de Aliyi ilk olarak görüyordu. Ona öyle geldi.

Yaaa Uzun Alicik. Aklın başına geldi mi? Büyük sözü tutmazsın, ananın atanın yolundan çıkarsın. Aldın mı Uzun Ali? Geldin mi sözüme! O uğursuzdur, mendeburdur demedim mi? O rezil, pis, o sürüngen, o solucan demedim mi? O Akçadeniz gölüne şöyle bir göz atsa da baksa kurutur. Yeri toz duman olur. Torosun ormanından geçse yan baksa kurutur. Yeri toz duman olur. Torosun ormanından geçse yangın yerine çevirir. Adana şehrine girse zelzeleye uğratır. Yıkar da taş üstünde taş koymaz demedim mi? Şimdi geldin mi sözüme? Hiç çabalama. Sana ağzını açmam.

Ali anasının kendisine şimdi daha az düşmanca, daha yumuşak baktığının farkına vardı. Sevindi. Kadının yüzü bir anda ışıyıvermişti.

"Bundan sonra ben o Koca Halile bir çöp bile vermem. Yılkı yılkı atlarım otlasa Çukurova toprağında, hem de Akçadeniz kıyısında, Koca Halilin de ayakları kesilse, kökünden kopsa da onu bir atımın sırtına bindirmem. Onu atımın tırnağına kurban ederim. Ambar ambar buğdaylarım yatsa, sürü sürü koyunlarım süt verse, kovan kovan ballarım süzülse, gömü gömü altınlarım parlasa,

Koca Halilin de açlıktan gözleri pörtlese de dışarı uğrasa, ben de ona bir lokmacık bir şeycik gene de vermem. Veremem anam veremem."

Meryemce o an durdu. Belini dikleştirdi, başını kaldırdı, gözlerini ta ileriye dikti. Bir zaman böylece kaldı. Sonra ağır ağır:

"Değnek," diye başladı. "Elimdeki cefakarlı değnek, kimseciklere demiyorum, sana diyorum. Kimsecikler üstüne alınmasın güzel değnek. Bebelerin beşiği senden yapılır. Dağların kokusu sende. Tarlaların sabanı, öküzlerin boyunduruğu senden yapılır. Güz gelince, çırılçıplak kalır, baharın yeşil, yeşilcik yaprak salarsın. Sen olmasan bunca yolu ben yürüyemezdim. Sen var iken Allah kimsenin sırtına muhtaç etmesin beni. Sen var olasın aslanım değnek. Sen kör karıların, kimsesizlerin, elden ayaktan düşmüşlerin, çaresizlerin değneği, can yoldaşısın. Onlarla bile bitmez tükenmez Çukurova yollarında sürünür de of bile demezsin. Senin hakkın ödeşilmez, kul olduğum değnek. Seni tellemeli pullamalı evin orta yerine asmalı. Sana diyorum ki, kulağını iyice aç da dinle ki, bak ne diyorum yiğidim değnek! Birinin aklı başına gelmiş. Amma çok geç gelmiş. Tavşan yamacı geçtikten sonra gelmiş. İş işten geçtikten sonra. Yürek dediğin bir sırçadan köşk, kırıldıktan, paramparça, un ufak olduktan, her parçası esen yele karıştıktan sonra gelmiş. Eeeey elimdeki değnek, bu dediklerimi kulağını iyice açıp da duydun mu ki?"

Ali:

"Duydum ana, duydum. Yerden göğe kadar hakkın var. Tüm suç bende. Bağışla suçumu. Olan oldu, bağışla! Bilmeden yaptım."

Sol eliyle tuttuğu değneğe sağ eliyle bir iki kere vuran Meryemce:

"Hey bre güzel değnek," dedi. "Değneklerin padişahı, onbaşısı, muhtarı dediklerimi bir iyice anladın. Sen insanoğlundan duygulusun, hem de akıllısın, bir iyice anladın. Un ufak olan sırça köşkü, ben yalvarsam yakarsam da, ayağına düşsem de kim, hangi usta yapabilir de, birleştirebilir de? Haydi yaptı, birleştirdi diyelim, bir yerinde, bir köşesinde azıcık kırığı kalmaz mı ki? Bunu iyice kulağına sok, bunu kulağına küpe yap yiğidim değnek."

Adımını attı, öylece durdu. Bir şeyler daha söyleyecek oldu, sonra vazgeçti yürüdü.

Gene yürümesi zorlaştı. Konuşmuş tüm varını tüketmişti. Beş on adım gittikten sonra gene durdu.

"Fidanım değnek, dallarımın en güzel ışkını değnek, anladıysan sana bu kadarı bir ömür yeter değnek. Kırılan sırçayı bitiştirebilir misin? Duyuyor musun değnek?"

Ali:

"Duyuyorum ana," diye yanına vardı.

Meryemce:

"Yaaa," dedi, "işte bizim halimiz dirliğimiz değnek."

Ali:

"İnat etme de gel sırtıma bin ana," diye önüne geçti.

Meryemce alaylı, her şeyden vazgeçmiş, ölümü kabullenmişlerin yılgın sesiyle:

"Işkınım değnek, ben seninle ölene dek giderim. Senin ardında ölürüm de kimseciklerin sırtına binemem. Ölüm o kadar uzakta değil. Yaklaştı, yaklaştı, ta şuraya geldi. Görüyorum onu. Sen koru beni kara gözlüm."

Ellerini havaya açınca elindeki değnek yere düştü. Ali hemen aldı verdi. Meryemce gene yürüdü.

Ali:

"Suç benim değil ki, suç Koca Halilin. O domuzun. Bir elime geçse Koca Halil, vallaha boğuveririm. Boğar da tavşan ölüsü gibi şuracığa atıveririm. Ona bir yüreğim yandı ki... Kocamış, tömtömülemiş haline. O Koca Halil dinsiz. Senin dedikleriyin hepsi ona layık. Bu köye gelen uğursuzluğun hepsi onun yüzünden. Dört kitapta katli vacip bir murtad."

Meryemce durdu, sonra yürüdü. Arada bir duruyor, bir şeyler söyleyecek oluyor, sonradan gene yürüyordu.

Gün batıncaya kadar böyle gittiler. Bir durup, bir, birkaç adım atarak yürümek Aliye daha zor geldi.

Sonuncu durduğunda artık Meryemcede ayakta duracak hal kalmamıştı. Ayakları feldirdiyordu. Ama düşmemek için var gücünü harcıyor, bütün ağırlığıyla göğsüne dayadığı değneğin üstüne yükleniyordu. Yükleniyor, Alinin gel sırtıma bin demesini bekliyordu.

"O Koca Halil mi? O yezit mi? O dört kitapta katli vacip, Yemen kaçkını, hırsızlar başı, ocağı sönesice yerinde incirler bitesice koca murtad mı? Kahrımı çeken değneğim sana söylüyorum. Onun yüzünden. Sırça köşk... O..."

Ali anasının perişanlığının farkına varınca gözünü yumdu, önüne çömeldi, hızla üstüne çekti, yere düşen değneğini aldı eline verdi, ayağa kalktı, koşarcasına ileriye atıldı.

Gün de battı.

Ağaçların deniz gibi gürlediği, uzakta karanlık bir deniz gibi kararan, fırtınalanan yere gelinceye kadar durmadılar, konuşmadılar.

Burada, karanlık gece tüm çam sakızı, sedir kokuyordu. Hava ipek gibiydi. Güz yellerinin ince okşamasındaydı.

Ali anasını uzaktan şırıltısı duyulan bir oluğun yanına götürdü, diz boyu yumuşacık otların üstüne indirdi. Otlar koktu.

"Ana, havalar gayrı ılıklaştı. Çukurovaya iyice yaklaştık da herhal ondan. İstersen önüne bir ateş yakayım. Üşür müsün? Korkmazsın değil mi karanlıktan?"

Meryemce uzun zaman karşılık vermedi. Ali bekledi. Çözülmekten korkuyordu. Bir yere otursa, iyi biliyordu ki kalkamayacaktı. Ayakta sallanıyor, uyukluyordu. Anasından bir söz almadan da geri dönüp gitmenin uygun olmayacağını sanıyordu.

Sonunda kendini toparlayan Meryemce:

"Orman orman," diye başladı. "Mutlu orman, yüz bin ağaç bir aradasınız, bir yere kımıldayamaz, biribirinizden ayrılamazsınız. Gürleyince hep birlikte gürlersiniz, hep birden yaprak döker, hep birden kök salarsınız. Hep birden çiçek açar, hep birden donarsınız. Üstünüze hep bir yağmur yağar, hep bir gün açar. Hep bir kokarsınız burcu burcu. Yanınca hep bir yanarsınız. İşte ben size söylüyorum kimseciklere değil, insan olmadığınıza şükredin. Türkü söylemesini, yatmasını, kalkmasını, öpüşmeyi koklaşmayı, sevişmeyi bilmezsiniz amma, gene de şükredin."

"Yanımdaki oluk..."

Ali baktı ki Meryemce başladı derinlerden vurmaya, hiç duracağa benzemez. Çenesi bir açıldı ki Allah vermesin, durdur durdurabilirsen. Sözünün karşılığını beklemeden, usul usul, çıt çıkarmadan, sezdirmeden döndü, yola çıktı.

"Suların apak oluk. Gün ışığınca parlar, ulu dağlar, yollar aşar, parıldayıp gidersin. Yerin altına girer, gün yüzüne çıkarsın. Oğlun yok, uşağın yok. Sen de insan olmadığına şükret.

"Hey bre üstümdeki küçümencik yıldız. Sen kimin yıldızısın? Kim bilir sahibin nerede? Hangi ovada, hangi dağda belde. Belki de sıcacık yatağında uyuyordur gamsız gasavetsiz. Belki de şimdi gözlerine uyku girmiyor, bin dert, bin bela içinde, yara bere, ağrı içinde kıvranıyordur. Biliyorum, o ölünce sen o gökyüzünden aşağı düşeceksin, sen de öleceksin, amma senin hiçbir derdin yok, gündüz söner gece yanarsın. Ekmek istemez, su istemezsin sahibin gibi. İşin gücün parlayıp sönmek. İnsan olmadığına şükret.

"Yanımdaki tazecik ot. Dokunsam kırılır, incinirsin. Baharın parlar, güz gelir yanarsın. Ömrün azıcık, amma sürünmezsin. Sen de insan olmadığına şükreyle.

"Altımdaki kara toprak, her işin başı, her işin sonusun, çok incinir, çok yıpranırsın, sana olmadık işler ederler, türlü türlü hallere sokarlar incinmez, gücenmezsin. Yüreğin geniş, yayla gibi serinsin, cümle yaratık sende gönenir, barınır, ağaçlar bağrına batar, sular seni oyar, yıldırım seni bulur, dile gelmez haller gelir başına, amma gene de insan olmadığına şükreyle.

"Size, hepiciğinize söylüyorum. Ben gayrı hiçbir şeycikten korkmuyorum. Ölümden, soğuktan, hiçbir şeycikten."

Sözünü bitirince baktı ki Alinin karartısı karşısında yok. Bir an bir yalnızlık duydu, sonra geçti.

"Gitti," dedi. "Varsın gitsin. Şükredin," dedi sonra da. "Şükredin, şükredin."

Ağzı yukarı yattı. Dalların arasından birkaç uzak yıldız gözüküyordu.

Şu gökyüzünde her yaratığın bir yıldızı var. Kurdun, karıncanın, sudaki balığın, kovandaki arının, her yaratığın parlayan bir yıldızı var. Yoksa gökyüzü bu kadar çok yıldızla döşeli olur muydu? Gökyüzü bir yıldız ambarı.

Koca Halilin de bir düşesi yıldızı var. Uzunca Alinin de. Atırnın da vardı. Küheylanımın da. Şimdi düştü. Kim bilir nereye? Hangi denize deryaya? Hangi kara toprağa?

Şu üstümdeki yıldız belki de benim. O yüzden bir yanı kararmıştır. Sahibinin talihi kararırsa, yıldızın da bir yanı kararır. Düşeceğine yakın gökte sallanır durur. Çiğ ipliğe bağlı öyle sallanır.

Benimki çiğ iplikte mi şimdi? Birden ürperdi. Doğruldu. Ter bastı. Doğrulunca karşısında büyük, yıldızla dolu bir gök parçası gördü. Birden bir yıldız uzun uzun kaydı gitti, kayboldu.

Meryemce bir "Aaaah," çekti. "Kim bilir kim öldü şimdi..." dedi. "Aaah! Aaah!"

Yalan dünya. Tadına doyamadığım.

Geri yattı. Gözkapakları, o yıldızları düşündükçe ağırlaştı. Bu giden yıldız kimindi ola? Genç mi koca mı, çocuk mu sabi mi?

Uyudu.

Ali karısını bıraktığı yere geldiğinde gün batıyordu. Uzaktan tüten ocağı gördü. Ocağın başında karısı yumulmuş oturmuştu. Alinin ayak sesini duyunca başını kaldırdı.

Ali yaklaşınca:

"Uyumadın mı?" diye sordu.

Elif başını salladı. Gözleri mahmurdu.

Elif, ocağın başında, yarı aydınlıkta, kızlığındaki gibi güzel gözüktü Aliye. İçinde bir şeyler kabarmaya, ılık ılık bir şeyler akmaya, bedenine bir tazelik, bir dinçlik gelmeye başladı. Vardı, arkasından karısına sarıldı öptü. Yanına oturdu, kucakladı öptü. Öptükçe, karısına sarıldıkça yorgunluğu, bitkinliği kalmıyor, terütaze anadan doğmuşçasına dinceliyordu. Edemedi. Elifi yeniden kucakladı. Kemikleri çatırdadı. Öylecene ayağa kaldırdı, arkadaki çalılıklara götürdü. Heyecanından tıkanıyordu. Uyuyan çocukları görmediler bile.

Çalılıktan çıktıklarında ayakta duracak halleri yoktu. Gün de bir minare boyu kalkmıştı.

Keçigözü pınarına girip yıkandılar. Bir çamın altına uzanır uzanmaz da uyudular.

Gün doğup da ortalık kızdırınca, yarı yeri güneşte kalmış Meryemce ter içinde uyandı, doğruldu. Dört bir yanına boş, uykulu gözlerle bakınırken birden dehşet içinde kaldı, tüyleri diken diken oldu. Elleriyle yüzünü kapattı.

Körmezarın tam ortasındaydı. Bütün gece ölülerle birlikte, şu mezarlığın orta yerinde uyumuştu.

Titreyerek ayağa kalktı. Yol az ilerideydi. Ayakları otlara, çalılara takılarak yola çıktı. Koşmaya başladı. Koştukça korkusu artıyor, korktukça koşuyordu. Yolda gözüne, o başı, ucunda çürümüş, ulu meşe ağacı bulunan tek mezar ilişti. Daha beter korktu. Tam mezarın yanına gelince boylu boyunca yere kapaklandı.

"Allahım, Allahım, kara gözlüm sen imdat eyle. Sen kurtar beni."

Epey zaman elleriyle yolun toprağını döverek, çırpınarak Allaha yalvardı. Gözlerini yummuştu, tir tir titriyordu. Bu durumda azıcık dinlenip, soluğu düzelince ayağa kalkmaya çalıştı. Kalktı da. Artık koşamıyordu. Ama mezarlıktan kurtulmak için var gücünü harcıyordu. Ne uzun bir mezarlıktı bu! Bütün yol boyu.

Bir iki kere daha ayağı toprağa takıldı düştü. Sonunda da artık ayağa kalkamadı. Sürünerek, emekleyerek yol almaya çalıştı.

Bir an soluğu tıkanıyor, kendinden geçer gibi oluyor:

"Kurtar kara gözlüm," diye yalvarıyor, kendine gelince gene durmadan yol alıyordu.

Yüzü gözü toz içinde kalmış, toz tere karışmış, yüzü, elleri tüm çamura kesmişti. Yalnız gözleri ışıldıyordu. Avuçları, dizleri kanamıştı. Fistanı, donu yırtılmıştı.

Ama Meryemce, tam bir kaplumbağa ağırlığıyla bir duruyor, bir yürüyor, bir emekliyordu.

Öğleye doğruydu ki, birden içine bir şeyler doğdu, yanına yönüne bakındı, ne yan yatmış mezar taşları vardı, ne de kara meşeler, ne de meşelere bağlanmış çaputlar. Arkasına döndü, mezarlık çok gerilerde kalmış, gözükmüyordu. Ayağa kalkabildi. Bir iki adım atıp yolun kıyısındaki bir süyenin yanına vardı, ince süyeni eğildi aldı. Ucu kırılsa bu süyen iyi değnek olurdu. Uzun geliyordu.

Yeniden ağır ağır yola düştü. Durmadan arkasına dönüp dönüp bakıyordu. İyice uzaklaştığını aklı kesince tüm dermanının, takadının kesildiğini anladı, kendisini yolun kıyısındaki tek bir çamın altına atıverdi. Dili damağı kurumuştu. Yaraları soğudukça acıyor, yüreğine işliyor, dinlendikçe çözülüyor, tükenmiş bitmişliğinin farkına varıyordu.

"Ölüyorum," diyordu. "Ölüyorum komşular. Ölüyorum, sen imdat eyle kara gözlüm. Ölüyorum vallahi. Yardım eyle de Uzunca Ali ölümü bulabilsin. Kurt kuş parçalamasın ölümü. Ölüm dağda kalmasın güzelim. Bana kefenli mezarı sen nasip eyle. Ölüyorum, ölüyorum, canım cesedimden süzülüyor, sen imdat eyle kara gözlüm."

Çoktandır uyanmışlar, Elif ocağa tarhana koymuştu. Aliyse yattığı yerden kıpırdayamamış, öylece bakıyordu. Bakıyor, hiçbir şey görmüyordu. Hiçbir şey de düşünemiyordu. Kafasının içi bomboştu. Çocuklar pınarın başındaydılar.

Oturmuşlar, sessiz sessiz dört bir yanlarına ilgisiz bakınıyorlardı. Kederliydi, yorgundu, sapsarıydı yüzleri. Hallerinde yaşlı adamların durgun, temkinli halleri vardı. Gözleri de yorgundu. Kocaman, kapkara, puslu, açılmışlardı.

Ocağın başında iyice tere batmış Elif azıcık yağı cızırtıyla tarhana tenceresine boşaltırken:

"Haydi gelin," diye çağırdı.

Ali yerinden gene kıpırdamadı. Çocuklar ağır ağır, ölgün kalktılar geldiler. Açlıkları yüzlerinden okunuyordu.

Elif yeniden:

"Gelsene Ali," dedi, yumuşak, şefkatli sesle. "Haydi gel."

Ali davranmaya çalıştı olmadı.

"Buraya getir sofrayı," diye emreden bir sesle söyledi.

Elif hiçbir şey söylemeden sofrayı yanına götürdü serdi.

Ali ilk olarak dert yandı:

"Perişanım. Ölüyorum yorgunluktan. Çukurovaya inmekten umudu kestim. Ben bundan sonra yürüyemem gayrı. Halim kalmadı avrat."

Elifin yüzü birden değişti, kocaman gözleri gene açıldı. Bir an düşündü. Göz çukurlarında iki damla yaş geldi durdu. Sonra gerildi. İçinde bir öfke, bir isyan dimdik oldu.

"Hiç canını sıkma sen," dedi keskin, çığlık gibi, güvenli bir sesle. "Sen buraya kadar anamı da yükü de iyi getirdin. İyi dayandın. Şimdi sıra bende. Bundan sonra az kaldı. Ne kaldı ki? Bundan sonra anamı da, yükü de ben indiririm Çukura. Ah..." Sustu.

Aaah, Süleymanlının yokuşu da olmasa, diyecekti. Diyemedi, sözlerini yuttu.

"Bana hiçbir şey olmadı. Ne yoruldum, ne taşıdım. Öyle elimi kolumu sallaya sallaya geldim."

Tarhanaya sertçe bir kaşık çaldı, içti.

Ali boğulur gibi oldu. Hüngür hüngür ağlamalıydı şimdi. Çocukların, karısının karşısında. Ağzındaki lokmayı çiğniyor çiğniyor yutamıyordu.

Sağ elini titreyerek uzattı, usulcana, okşarcasına Elifin elinin üstüne koydu.

Yemeklerini bitirince Elif ayağa kalktı, yükü yaparken Ali yanına geldi.

"Şimdi gene ben götüreceğim. Daha halden iyice düşmedim. Ben halden iyice düşünce, ondan sonra sen yüklenirsin. Olmaz mı Elif?"

Elif karşı koymanın faydasızlığını biliyordu. Yükten bulgur çuvalını aldı, bir yana koydu. Hiç olmazsa onu götürmeli, yükü azıcık yeyniltmeliydi. Karıncanın sidiğinin bile denize faydası olurdu.

Bulgur çuvalını gören Ali hiçbir söze varmadan çuvalı aldı. Elifin sarmakta olduğu yükün yanına koydu. Elif onu da aldı, yüke kattı. Yükün sarılması, bağlanması bitince Ali çöktü. Elif onun sırtına yükü itti. O kalkarken, kendi de yükü bir ucundan tuttu kaldırdı.

Alacalı, nakışlı kilimin toprağa gelen yeri tozlanmıştı. Ali giderken Elif tozu çırptı.

Alinin sırtındaki yükle ayağa kalkarken her zamankinden daha zorlukla kalkışı Elifin gözünden kaçmadı.

Çukura geldik demektir. Ne olursa olsun geldik sayılır. Aaaah, olmaz olası Süleymanlının yokuşu!

"Anamı uzağa mı koyduydun?" diye sordu. "Biz ulaşıncaya kadar acından ölmesin fıkara. Bak nerdeyse gün ikindin oluyor."

Ali duyulur duyulmaz:

"Körmezarın oraya koydum. Şimdi yetişiriz."

Ayaklarına sarılı telis parçası da aşınmış, yırtılmıştı. Yırtıkları sarkıyor, yolu süpürüyordu.

Çocuklar bütün neşelerini yitirmişler, koşamıyorlar, oynayamıyorlar, gülemiyorlar, ölgün ölgün, yan yana ayaklarını sürüyerek ta gerilerden geliyorlardı. Ummahanın gözleri çapak içindeydi. Sabah uyandığında bir zaman gözlerini kapatan çapaklar açılmıyor, hiçbir yeri göremiyordu. Gözleri acıyordu.

Hasanınsa sümükleri yeşil yeşil ta ağzına kadar süzülüyordu. Gücü yettiğince sümüğünü arada sırada yukarı doğru hınçla içeri çekiyordu.

15

Köy gelmiş Söğütlüye konmuş epeydir burada bekliyordu. Burası son konaktı. Çukurova toprağı aşağılarda, bir sis, bir güneş buğusu içinde ağaçları, hüyükleri, akarsularıyla uzayıp gidiyordu.

Eskiden beri, sabahleyin erkenden kalkar Çukurovaya iner, doru tarlaya varır, pamuğa girerlerdi.

Günler gelip geçiyor, köylü sabırsızlanıyordu. Bu sıralar adam gelir de şu Çukurun üst başında çöker oturur muydu, elalem harıl harıl çalışırken? Her kafadan bir sestir yükseliyordu ama, Muhtarın aldırdığı yoktu. "Ha zırlasınlar, de zırlasınlar," diyordu. "Herhalde bizim de bir düşündüğümüz var."

En sonunda Taşbaşoğlu dayanamadı, yanına Öksüz Duranı da alarak Muhtarın karşısına geçti. İlk sözü:

"Bu böyle olmaz arkadaş!" oldu. "Sen bu köylüyü pamuk bittikten sonra Çukurovaya indiremezsin. Yazık değil mi bize? Baksana çoluk çocuğumuzla ne hallere düştük yollarda sürüne sürüne. Baksana şu köylüye arkadaş!"

Muhtar aşağıdan aldı. Yumuşaktı sesi. Umursamazdı, alaylıydı.

"Arkadaş," dedi, "Taşbaşoğlu Memet Efendi, biz bu köyün Muhtarıyız Allah sayesinde, hükümetimiz hem de partimiz sayesinde. Hem de akrabalarımız, köylümüz sayesinde. Köylümüzü canımızdan, anamızdan, avradımızdan çok düşünürüz. Bazı kendini bilmezlerin iğvaları yüzünden yoldan çıkmalarının da önüne geçeriz. Köylülerimizi onların canavar çırnaklarına kaptırmayız. Bunu böylece bilesiniz.

"Burada neden bekletirim köylüyü, o benden sorulur. Onu ben bilirim. Sizler Koca Halil bunamışıylan bir olursunuz, bana döngeleyi geç getirir, köylü sizin yüzünüzden yola geç çıkar. Elin cümle köylüleri inerler Çukurovaya, girmedik pamuk tarlası bırakmazlar. Delice Bekir Ağa da köylüye pamuk tarlası bulacağım diye Çukurovada dört döner fıkara. Biz de mecburiyet tahtında bekleriz Söğütlüde. Siz de gelirsiniz, arkadaş diye söz ederekten karşımda kubarırsınız. Arkadaş, sen Taşbaşoğlu Memet Efendisin. Bu köyde akraban, arkan benden çok. Benim sülalemin çoğu da senin tarafında. O boyu devrilesi Uzun Ali gibi. Bak akrabasına hıyanetlik eden adamın halini gördünüz. Atı hastalanıp dağ yüzlerinde nasıl kaldı. Ben sülaleden Muhtarım. Ben sizin oyunuzla Muhtar olmadım arkadaş! Babamın babası da Muhtardı. Dedesi de. Muhtarlık bize haktan vergi. Şu Demikrası çıktı da hükümet sayesinde, sizin gibi akrabası çoklar bize padişah kesildi. Gelir karşımıza sual sorarsınız. Gelecek seçimden tezi yok, ben de bu köyün muhtarlığını kabul edemem. Benim sülalem ezelden beri

bu köye gelen zaptiyeyi, candarmayı, kaymakamı, valiyi, binbaşıyı ağırladı, doyurdu. Hiçbir vakit de hükümet yanında köyümüzün yüzünü kara çıkarmadı. Yüksek şerefini yücelerden engine düşürmedi. Siz de böyle ederseniz, ben de bir daha köyümüzün muhtarlığını üstüme alamam. Sonracığıma efendim, benim aleyhime Öksüz Duran Paşanın evinde büyük bir kongre toplarsınız, aleyhime atar tutarsınız. Hükümetten izinsiz kongre toplamak ne demektir? Sizin gösteri ve yürüyüş kanunundan haberiniz var mı? Hepiniz cünhalı düşer, ipe kadar gidersiniz. Bunu biliyor musunuz?"

"Biz hiçbir yerde toplanmadık. Bunu kimse ispat edemez."

Muhtar bağırdı:

"Ben ederim, Taşbaşoğlu Efendi. Ben ederim amma, köyüme kötülük etmek, bir yarısını da senin gibilerin yüzünden ipte sallandırmak istemem."

Taşbaş:

"Et kötülük de, varsın hükümet bizi sallandırsın."

Muhtar:

"Bende yürek var," dedi, göğsünü yumruklayarak. "İşte burada bir yürek var ki, Taşbaş Efendi, hem de öyle bir yürek ki, demircilerin örsü gibi. Birine, soylu köylümden birisine bir kötülük gelmeyegörsün, kan ağlayan bir yürek. Köylünün bir sümüklü çocuğunun tırnağına değen taş, benim yüreğime hançer olur saplanır. Ben sizin gibi değilim arkadaş. Değilim Taşbaş Efendi. Sizin yaptığınızı varıp haber verip de, tüm köyümü cünhalı düşüremem. Hepsini ipte sallandıramam."

Göğsünü bir daha yumrukladı, bağırarak:

"İşte burada yürek var arkadaş. Cevahir misali. Can düşmanım Uzun Alinin atının ölümüne de yanar. Hem de bir yanar ki, Çukurova yazısına ateş düşük gibi kavrulur. Kavrulur da ördolur. Yaa ne sandın ki sen bizi Taşbaş Efendi!"

Taşbaşoğlu sakin, elini onun dizine koydu:

"Beni taşkalaya alaraktan Efendi deme bana arkadaş! Ben Efendi değilim Sefer Efendi Ağa. Ben buraya seninle dövüşmeye gelmedim. Demem o ki, herkes, tüm öteki köylüler Çukurovaya inmişler, tarlalara gireli on gün olmuş, biz burada daha ne bekleriz? Onu sormaya geldim. Köylü öyle sabırsız ki soluğu burnundan çıkıyor."

Muhtar sesini indirdi, elini Taşbaşın omuzuna koydu, bastırdı:

"Sen deminde ol Memet kardaş. Muhtarı elbette sevgili köylüsünü düşünür. Sana söyleyim ki, o Koca Halil mendeburunun yüzünden bu yıl köylü geç kaldı. Çukurovaya iner inmez, yalancı şahadette bulunaraktan, döngeleyi Muhtarına geç getirerekten, bir koca köyü perişan eylediğinden dolayı onu kanunun adil pençesine tevdi eyleyeceğim. Bunun çok büyük cezası vardır... Arkadaşım, burada beklememizin tek sebebi, geç inmemizdir. Erken gelseydik her yılki gibi, Bekir Ağa aşağıda pamuğu bulur, daha biz konmadan karşıdan gelir müjdelerdi.

Şimdileyin biz geç kaldığımızdan Bekir Ağa Çukurda perperişan tarla arıyordur. Bulunca gelir. Ve de bulur. Benim sözüm bu kadar arkadaş. Benim iyiliklerimi kötülüğü sayarsanız, seçimde oyunuzu bana vermezsiniz. Olur biter. Ben de bıktım, usandım zaten. Gelecek seçimde benden iyisini bulursunuz inşallah. Köyün yüzünü daha ak, daha pirüpak çıkaranını."

Taşbaşoğlu:

"Demek daha bekleyeceğiz?"

Muhtar:

"Elimizden başka bir gelir var mı? Şu koca domuz yaktı bizi. Geç koydu. Bir daha mı? Onun sözüne inanır mıyım?"

Taşbaşoğlu, sarı tespihini cebinden çıkardı, ayağa kalktı. Başı önüne düşmüş oradan ayrıldı. Hiçbir söze varmamış Öksüz Duran da ayağa kalktı. Muhtar ona öyle bir göz belertti ki, on yaşında çocuklar görse Muhtarın bu belermiş gözlerini ödleri patlardı. Öksüz Duran Muhtarla göz göze gelmemek için başını çevirdi. Taşbaşın önüne düştü, çabuk çabuk oradan uzaklaştılar.

Bütün konuşulanları baştan sonuna kadar köylü durmuş dinlemiş, öfkeleri bir an için Koca Halile dönmüştü. Koca Halil de yerin dibine geçmiş, kimsenin yüzüne bakamıyordu. Zaten yorgundu, bitkindi. Sağ bacağı da tutulmuş, açılmıyordu.

Suçluydu. Amenna köylüyü o geç koymuştu. Köylü onu parça parça etse de leşini köpeklere atsa haklıydı. Ama hali yoktu. Gönlüyle mi yapmıştı bu kötülüğü köylüye?

Koca Halil konaklarının arkasındaki çalılığa gizlenmiş, korkudan utançtan kıvranıyordu. Burada akşamı zor etti. İkide bir çalılığın içinde titreyerek doğruluyor batan güne göz atıyor, yerine yeniden büzülüyordu.

Akşam olup da alacakaranlık çökünce sevindi, kimseciklere görünmeden doğru Taşbaşa gitti.

Bir ufacık başına, bol dünya dar geliyordu. Cehennem içindeydi:

"Yiğit Taşbaşımın oğlu, seni diye geldim," dedi. İki eliyle, titreyerek elini tuttu. "Oğlunu öldürdüm de ocağına düştüm. Beni kurtar. Bu köylü beni parça parça eder. Hakları da var. Ben köylünün yüzüne bundan böyle, bir vakit için bakamam. Aaaah, Taşbaş Hüseyin Ağa, o senin baban çok yiğit adamdı oğlum. Koy bir ordunun içine de öteden bak, işte şu dal gibi yiğit Taşbaş Hüseyin derdin. Tatlı dilliydi. Dilinden ballar akardı. Bana derdi ki, Halil kardaş sen benim kardaşımsın, ben senden önce ölürsem, oğlum Memede vasiyet edeceğim, benim yerime seni baba saysın. İşte yavrum Memet, baban böyle derdi. Mezarına nur yağası Taşbaşoğlu Hüseyin Ağa böyle derdi. Ölürken sana böyle bir şey demedi mi? Onun bana çok iyiliği vardı. Benim de ona. Çok zengindi. Çok ekini olurdu. Ekinin hepsini biçemezdi de beni yardımına çağırırdı. Ben de bir tarafından girer tarlanın, öteki tarafından çıkardım. Biçer bitirirdim göz açıp kapayıncaya

kadar. Taşbaş Ağa, bana Halil derdi, sen Hazreti Ali zorundasın. Şimdi ihtiyarladık, öldük. Bana yardım et yiğit Taşbaşımın oğlu Memet. Dedeni sen bilir misin? Şöyle karşıdan gelirken dokuz tuğlu vezir bellerdin. Hükümette çok sözü geçerdi. Hıdır Kahya olacak o yezidi senin deden çaldı başımıza. Kasabaya inse mutasarrıf kalkar da buyur Taşbaş Ağa, derdi.

"Sana yalan söyleyecek değilim ya oğlum, döngeleyi ben geç götürdüm Muhtara. İnan ki kötülüğümden değil, halsizliğimden, kocamışlığımdan. Bile bile geç götürdüm. Köylüyü işte bu hale düşürdüm, perperişan eyledim de pamuksuz koydum. Beni kurtar yavru!"

Taşbaşoğlu sesini indirdi, ağzını kulağına dayadı, güldü:

"Korkma Halil Emmi, sen hiç korkma. Köylüyü sen geç koymadın. Onun bir gavurluğu olmasa senin döngeleni bekler miydi hiç? O pamuğun zamanını bilmez mi?"

Koca Halil öfkeyle:

"Bilmez," dedi. "Hiç kimse bilmez pamuk zamanını benden başka. Köylüyü ben geç koydum."

Taşbaşoğlu:

"Bre Halil Emmi sen delirdin mi? Aklını mı şaşırdın? O bizi mahsustan geç indirmedi de, burada ne bekletir bizi? Pamuk zamanını bilmez mi o?"

Koca Halil gene öfkeyle:

"Bilmez o. Hem de hiç bilmez. O, avradının orasını bile bilmez o! O kim oluyormuş, o! Sümüklü Hıdırın oğlu. O daha dünkü çocuk."

Taşbaşoğlu:

"Bak Halil Emmi, öfkelenme de beni dinle, ben sağlam yerden duydum, küçük avradından. Bizim avrada söylemiş. Seferlen Deli Bekir konuşurlarken duymuş. Muhtar Deli Bekire diyormuş ki, Bekir Ağa, diyormuş, bu köyün gözü bu yıl göz değil, biz Çukurovaya bu yıl erken, öteki köylülerden önce inersek, o zaman ırgat bekleyen tarla çok olur, bizim köylü de canının istediği tarlaya girer, biz de eli boş, bakar kalırız, diyormuş. Ben bu köylüye güvenemem, köylü kısmı koyuna benzer, biri bir yana baş çekmeye görsün, ardınca akar gider. Çoban baş edemez onlarla. İşte bu yüzden biz köylüyü geç koyacağız ki Çukurovaya, öteki köylüler hep insinler de tutulmadık tarla kalmasın. Diyormuş ki, tutulmadık tarla kalmayınca da, köylü senin tuttuğun tarlaya mecburiyet tahtında girecektir. Bir de tenbih etmiş ki Delice Bekire sen köyden önce in Çukura, tut tarlayı, başka köylüler tarafından tutulmadık tarla kalmayıncaya kadar dönme geriye. Baktın ki bütün tarlalar tutuldu, hiç boş tarla yok, işte o zaman ineriz, köylüye deriz ki, işte tarla, toplarsanız toplarsınız, toplamazsanız uğur ola derim, diyormuş. İşte o yüzdendir ki günlerdir bizi burada bekletiyor. İyice anladın mı bu dediklerimi Halil Emmi? Sen bilmez misin o Sefer ne plancıdır. Onun dubarasıylan başa çıkılmaz..."

Kulağına eğildi:

"Seferin küçük avradı bilirsin bizim dayının kızı olur, bizim avrada söylemiş. Kimseye söyleme bunu. Anladın mı iyice?"

Durdu. Bir an aralarında sessizlik oldu.

"Bu yıl değilse, gelecek yıl, ben onu yıkarım Halil Emmi. Ama köylü korkuyor. Bir kere gözünü korkutmuş ki köyün. Arkasına gelince hep benimle birlik. Yüzüne gelince hep ondan oluyorlar. Ağızlarını açamıyorlar. Duydun mu dediklerimi Halil Emmi? Arkasını dayamış partiye. Sizi asarım, astırırım, seferberlik ilan ederim deyince inanıyorlar. O devirlerin geçtiğini öğretemedim, anlatamadım gitti, Halil Emmi! Bak sen bile korkuyorsun. Tir tir titriyorsun."

Koca Halil derinden bir aaah çekti:

"O beni köylüye parçalatır. Hakları da var. Var güzel Taşbaşımın oğlu. Var. O bilmez. Bilmez pamuk zamanını. Netsen neylesen köylü beni bilir. Ben geç koydum köylüyü."

Ellerini elinden çekti, dirseğine yapıştı:

"Senden bir isteğim var. Beni kurtarmak için yalan söyleme. O Sefer olacak pamuk zamanını bilir deme. Bilemez o. Ben bile geç koydum. Döngele şaşmaz pamuk zamanından. Ben şaşmam. Gün şaşar, saat şaşar, ben şaşmam. Beni böyle, doğru dosdoğru kurtarabilir misin köylünün elinden? Beni beş para etmeden. Bir ayağım çukurda, beni bilmez diye rezil etmeden kurtarabilir misin? Bile bile yaptı Halil Emmi diyerekten... Beni parçalatır o. Olmazsa astırır o. Onda yalan, onda dubara çok. Oyun çok onda. Şimdi de avradı seni kandırmış, pamuk zamanını bilir diye. Onu da elimizden alacak. Anladın mı yiğit Taşbaşımın safça oğlu? Dediğimi bir iyice duydun mu? Gözümün yaşına bakmaz o."

Taşbaş öfkeyle:

"Gördün mü işte," diye umutsuz bağırdı. "Senin gibi Yemen görmüş, ömür görmüş bir adamın bile yüreğinden söküp alamıyorum onun korkusunu. Halil Emmi, kimseyi astıramaz o gayrı. Yalan yere elini kolunu bağlataraktan askere göndermez. Köylü de sana hiçbir şey yapmaz. Seferberlik çıkaramaz bir başına o. Yemene de kimseyi gönderemez. Yemen yok. Yemen kalmadı Halil Emmi. Korkma."

Koca Halil bitkin bir iniltiyle:

"Suçluyum yavru, suçum büyük, benim akıllı oğlum. Yaktım köylüyü. Beni parçalasınlar."

Taşbaş acımaklı, onun sakalını okşayaraktan, derdini anlatamamanın kederiyle, çaresiz:

"Halil Emmi o senin döngeleni bekler mi hiç? İşine geldi de bekledi. Korkma Halil Emmi, suç yok sende."

Koca Halil, onu dirseğiyle, kendinden umulmazcasına, sertçe iterek dikeldi. Sesi toklaştı:

"Ben onu bunu bilmem. O benim döngelemi bekler. Koca köyün önünde de, beklediğini söyledi."

Birden iyice kızdı. O yalvarır halinden, yaltaklığından üstünde eser kalmadı.

"Yani ne demek istiyorsun? Koca Halil bunadı da sözü beş para etmez oldu mu diyorsun? Kim olmuş da o benim döngelemi beklemezmiş! Ben onu, onun babasını adam mı sayarım sandın? Ne bilirmiş, o pamuk açımını? Ne bilirsiniz hepiniz? Nankörler! Bunca yıl şaşırmadan sizi Çukura kim indirdi?"

Homurdanarak:

"Varın parçalayın beni. Öldürün, yeyin beni," diyerek koşarcasına, topallayarak, söverek Taşbaştan ayrıldı.

Evine korkunç bir öfke içinde geldi.

"Sabah çıkacağım şu ulu meydana, ulan namussuz köylü diyeceğim, emeksiz, nankör köylü, işte alanın ortasındayım, haydi ne duruyorsunuz, parçalayın beni."

Şaşkın oğlunun, gelininin sorularına karşılık vermedi. Yatağa soyunmadan şalvarı ayakkabısıyla girdi, yorganı başına çekti.

Gece yarıyı geçinceye kadar yatağın içinde gerilmiş, tetikte öyle bekledi kaldı.

"Bak hele şu uyuz Taşbaşın oğluna," diyor, homur homur ediyordu. "Bak hele şu deyyusa, benden başka Çukurda pamuğun açtığını kim bilebilirmiş ki... Sefer oğlancık bilir diye, söyle köylüye de inandır! İnandır inandırabilirsen de kurtar beni. Ulan kim inanır buna? Bu senin boş laflarına. Çocuklar, bebeler bile inanmazlar. Ulan Taşbaşın taşağı sirkeli oğlu, beşiğinden kaldır da bir yaşındaki bebeyi, sor bakalım, bebecik de, Çukurda pamuğun açtığını kim bilir? Sana ne karşılık verecek, bekle: Koca Halil Emmi bilir diyecek. Bir de senin üstüne gülecek. Yaa Taşbaşın akılsız oğlu! Sen beni ne belledin bre oğlum? Ben yanıldım, der miyim? Ben bilerek, çaresizliğimden geç koydum. Bunu köyün koskoca bir Muhtarı da söyledi. Dedi ki, bizi bu yıl, o ocağı batasıca Koca Halil geç koydu da perişan eyledi. Koskoca bir köyün koskoca Muhtarı. Hem de dedi ki, bilmediğinden değil, köylüye kötülük etmek için geç koydu, dedi. Sana kim inanır Taşbaşın oğlu? Sen nerde, Muhtar nerde? Onun ayağının vardığı yere senin başın varamaz."

İçine bir sevinç, bir umut doğdu. Gece yarıyı geçmiş, ortalıktan el ayak çekilmiş, uyuyanların soluk alışlarından, horultularından başka ses duyulmaz olmuştu.

Usulcana yataktan çıktı. Yordamlayarak, emekleyerek oymağın dışına çıktı. Ayağa kalktı, birkaç adım atıp sonra durdu. Orada dikildi kaldı.

Varıp Muhtarımı, Seferimi uyandırmalı. Varıp kusuruma kalma Hıdır Kahyanın oğlu demeli. Tüm Maraş ülkesinde, Kayseri sancağında senin eliyin üstüne el koyacak babayiğit çıkmaz. Ne akılda, ne ferasette, ne ülemalıkta. Çıkmaz Hıdır Kahyanın oğlu. Kardaşlığımın oğlu. Ben bu işi bilerekten yaptım. Sen de bilirsin ki, sen herkesin yüreğindekini bilirsin. Uçan kuşun yüreğini de bilirsin,

öyle akıllısın, gavurluğumdan değil, çaresizliğimden yaptım. Şu kocamış halimlen, şu akpak olmuş sakalımlan, elsiz ayaksız, gece bir yarısı, kurt kuş derin uykusundayken geldim seni uyandırdım. Uyandırdım da ocağına düştüm. Sen adamı da bilirsin, iti de. O Taşbaş adamı ne bilir, boku ne bilir. O Taşbaş olacak uyuz itin dölü dedi ki... İşte böyle böyle, dedi. Ne yaparsan yap bana. İstersen sabahleyin kalktığında, şuradaki ulu ağaca as beni. Köylüyü kaldır da, işte geçimimize sebep olan, bizi geç koyan şu kocamış dinsiz, de. İşte üleşi ağaçta sallanır, de. Osmanlı izniyle, Demirkıratlının sayesinde onu astım, de. Hakkın var oğlum. Sen Hıdır Kahyanın oğlusun. Osmanlının, Demirkıratlının baş tacısın. Namın ta Yemene, Firengistana ulaşmış da dünyayı tutmuş. Sana da dokuz tuğlu bir vezirlik yakışıp gelir. Senin sıfatına bakan kimse, donup da kalır. Ya paşa sanır, ya da vezir. Padişah sıfatlım! Hem de bu köyün has vezirisin. Osmanlı toprağında bir sen varsın. Hem de öyledir. Demirkıratlımın gözbebeğisin. O köye gelen parmakları altın yüzüklen dopdolu göde herif ne dedi? Sen, dedi, Demirkıratlımızın sağ kolusun. Yalan dedi. Sen öz gövdesisin. Hem de öyledir.

Bir cücük de bir çalıya sığınır. Yüreciği korkudan pat pat eder. O çalı da, yavru kuşu alıcı kuşlara vermez. Ben de bir yavru cücüğüm, bir yavru kuşcağızım. Sen de ulu çalısın. Verme beni alıcı kuşlara. Parçalatma beni.

Senin aleyhinde çok bulundum. Çok attım tuttum. Babana dedene sövdüm. Kemiğine de sövdüm Hıdır Kahyanın. Şu çürüyesi dil ilen. Amma şimdi anladım adam kim, babayiğit kim bu köyde. Bundan böyle Koca Halil, bu yaştan sonra, bir ayağı çukurdayken senin tabanlarını öpecek. Boynu tohtlu kölen olacak kapında. Öl dediğin yerde ölecek.

Allah senin kılıcını keskin, sözünü geçkil etsin. Osmanlı yanında, ala gözlü Demirkıratlı karşısında. Gece gündüz böylece dua edeceğim Allaha, alkış tutacağım. Allah, şu Hıdır Kahyanın oğlunun tuttuğunu altın eyle. Düşmanlarını kahrı gazabına uğrat!

O Taşbaşın taşağı uyuz oğlu da geçmiş de senin karşına adamım diye çalım atar, beş on sümüklü akrabasına güvenerekten. Hiç korkma ondan. Arkanda ben varım. Benim dualarım var.

Allah seni Demirkıratlının gözüne hoş gösterir inşallah. Ben de oyumu bundan böyle hep Demirkıratıma veririm. O İsmet Paşaya da hiç vermem. Köylüyü başıma toplarım da, hey bre komşular, derim, ben çok ömür görmüş bir kocayım, derim. Yemenden bir ben sağ çıktım. Hanyayı konyayı iyi bilirim. İnanın bana da Muhtarımızın, Demirkıratlının yolundan çıkmayın. Yüksek bir yoldur Demirkıratlı yolu. Allah yoludur. O İsmet olacağın yoluna gitmeyin. Osmanlı toprağını o batırdı. Götürdü de toprağımızı, babasının malı gibi o verdi gavura, derim. Milleti Yemene o paşalar sürdü. Kemiklerini onlar çürüttü Yemende. Başlarında da İsmet Paşa vardı. Şu gözlerimle gördüm, derim. Bana inanmazsınız da kime inanırsınız hey komşular, derim. Milleti götürdü de Yunana o kırdırdı. Yunan harbinde kan gövdeyi götürdü. Kimin yüzünden? Bir de derler

ki, o İsmet harbi sevmez. Harbi sevmez de, hey millet, hey akıllı komşular, ne demeye paşa olmuş? Elinden gelseydi o İsmet olacağın, bu topraklar üstünde kendinden başka erkek koymayacaktı. Damızlığını kesecekti. Bereket ki, derim, Demirkıratlı bindi de atına ulaştı milletin imdadına, derim. Siz de onun tarafını nasıl tutarsınız? Hepiniz Demirkıratlımın tarafına geçin, derim. Millet de benim dediğimi tutar. Ak sakalımı sayarlar. İşte böyle, derim.

O zaman, ben böyle söyleyince Demirkıratlının yanında senin şerefin artar, ta göğün bir yücesine çıkar. Demirkıratlı da senin bir dediğini iki etmez. Kurtar beni yavru. Sen bu beladan beni kurtarırsan, ben de bir daha köylüyü hiç mi hiç geç koymam pamuğa.

Duydun mu dediğimi, anladın mı iyice kul olduğum Muhtarım, Sefer Ağam?

Ağır ağır, korkarak, bir adım atıp bir durup etrafı dinleyerek Muhtarın yattığı ağacın altına yürüdü.

Çıtırtı çıkarmadan az ötede durdu. Bir yanda ağaca bağlı eşek başını toprağa eğmiş, öylece duruyordu. Muhtar, iki karısının ortasında olmalıydı. Gözlerini kısıp araştırdı. Ağacın köküne doğru serilmiş yatağı seçebildi. Yatağın içinde üç yumru kabarıyordu. Soluğunu kesip iki adım daha attı. Sonra kollaya kollaya ağacın arkasını dolandı, geldi yatağın başucunda durdu. Muhtar hafifçe soluk alıyordu.

Koca Halil ağaca omuzunu dayadı. Gözlerini yatağa dikti. Gittikçe yataktakileri daha iyi görüyordu. Küçük karının gür saçları tüm yastığı tutmuş, Muhtarın yüzünün bir yanını örtmüştü.

Baktıkça Koca Halili bir titreme alıyordu. Onu uyandırmak için, kendini zorlayarak iki kere öksürdü. Öksürüğü istediği güçte çıkmadı. Boğazından çıkmadı derdin. Öyle zayıf bir öksürük. Bu öksürükten bir korktu ki, daha da titremesi arttı.

Korku gittikçe tüm bedenine yayılıyordu.

İçinden, "ne olurdu sen de öteki insanlar gibi olsan. Merhametli, yumuşak yürekli. Fitnekar olmasan böyle. Herkesin yüreğini yumuşattığım gibi, iki sözde de senin yüreğini yumuşatıp, yüreğinin içini cennete çevirebilsem," diye geçirdi.

Bir daha öksürecekti, öksürüğü boğazında düğümlendi kaldı.

Ya şimdi uyanıverirse, uyanıverir de, amanın ayağıma kadar gelmiş şu Koca Halil, babamın kemiğine söven, köylümü pamuğa geç koyan. Bekçi kalk! Şunun ellerini arkasına bağla, bağla da al götür. Demirkıratlıya derse. Bana da bir tek laf ettirmeden, diye düşündü.

Sağ eliyle ağacın kırık bir dalına sıkıca tutundu.

Muhtarın yatakta döndüğünü fark etti. Amanın uyanıyor, dedi kendi kendine. Amanın bre ocağın bata, uyanıyor.

Yere çöküverdi. Gözünü yataktan alamıyordu.

Bir zaman ağacın arkasında büzüldü, sindi, bekledi. Sonra usulca sürünerek karanlığa, arkadaki çalılara kaydı. Elinden geldikçe çıt çıkarmıyordu ama, eli, ayağı bir çalıya değdikçe, ona korkunç bir gürültü çıkarıyormuş gibi geliyordu.

Öteki büyük çalılığa kendini atıncaya kadar yüreği ağzına geldi. Yüreği pat pat göğsünü dövdü.

Çalılığın arkasına gelince azıcık ferahladı ama çok yorgun düştü. Oraya, toprağa ağzı aşağı uzandı. Daha kulağı yerde, Muhtarın gürültüsünden uyanıp uyanmadığını dinliyordu.

Amanın şafak atıyor, komşular. Amanın ocağınıza düştüm.

Kalktı, çalıların arasından bükülerek, görünmemeye çalışarak dereye indi. Dereye inince doğruldu. Artık kurtulmuştu. Ayaklarının altındaki çakıl taşlarıydı. Taşlara bastıkça da, taşlar gecede amma da ses çıkarıyorlardı ha! Uzaklara gitti.

Karnına sancı girmişti. Oracığa oturdu. Şalvarının bağını çözdü. Çömeldi, bir türlü çatlayamıyordu. Korku adamı çatlatmaz, dedi kendi kendine. Ya bir uyansa da düşseydim eline? Şu gece yarısı rezaletin bini bir para. Bereket ki sonradan şu akılsız kafam akıl etti de tatlı canımı kurtardım.

Neden sonra, çatladıktan sonra kendini birkaç çakıl taşıyla iyice sildi. İçine bir kurtuluş sevinci doldu. Neredeyse içinden belalı bir türkü geçecekti.

Sonra, derenin ortasından geçen, birkaç kere içine bastığı suya eğildi, çırpa çırpa bir iyice yüzünü yudu. Kendine biraz daha geldi.

Gökte yıldızlar kaynaşıyordu. Şu Çukurova göğünde de amma çok yıldız var ha! Amma da uzakta. Dünyanın öteki ucunda. Vay ocağın bata senin yıldız gibi.

Tanyeri ışıyıncaya kadar ağır ağır, topallayarak, dereyi yukarı yürüdü. Yere kulağını verip iyice bir dört yanı dinledi. Köylü epey uzaklarda kalmıştı. Bir taşın üstüne çöktü, sakalını sıvazladı. İçindeki sevinç daha da çoğaldı. Delikanlılığa benzer bir taze sevinçti bu.

Doğan gün derenin içine de vurdu. Akan, küçücük suyun dibi aydınlandı. Derken dört bir yan gün içinde kaldı. Az sonra ortalık kızdıracaktı.

"Çok şükür koca Allahım, kurtardın beni. Yoksa o imansız Muhtar beni eli kolu bağlı köylünün ortasına atıverir, köylü de yerdi beni. Elsizlerin, dilsizlerin, belsizlerin yardımcısı, kafama akıl, dizlerime güç verip de beni kurtaran, sana çok şükür!"

Elleri göğe açılmış, ağzı havada, dudakları kıpır kıpır, bir zaman daha dua etti. Sonra da yavaş yavaş elleri sakalına indi, sıvazladı sakalını. Sonra da kırılmışçasına elleri yanlarına düştü. Yüzü gittikçe soldu. İçindeki taze, delikanlılık sevinci de uçtu gitti. Yerine gene ağır, gene kahreden, belalı bir korku, bir dünyanın ortasında tek başına kalmışlığın boşluğu, yalnızlığı, çaresizliği geldi oturdu.

Şimdi köylüden uzak, insanlardan uzak, bir bildik, tanıdık da yok yakınlarda. Şu Allahın kır dağında ağzına atacak bir lokma ekmek de yok. Şimdi nereye gidecek, şu kocayıp dökülmüş bedenle ne yapacaktı?

16

Taşbaşoğlu şafaktan önce uyandı. Karısından, o kaçakçılardan aldığı, yalnız düğünlerde bayramlarda giydiği, ceplerinin yanı işlemeli şalvarını istedi, giydi. Mintanın yırtılmamışını, temizini seçti. Çarığının tozunu sildi, parlattı. Nakışlı çorabını da çıkardı bohçadan. Bu yolculukta ilk olarak yüzünü de sabunla yudu. Şapkasının yamılmış siperini uzun uzun çalışarak düzeltti. Tespihini de bir beze iyice silip pırıl pırıl etti. Bir de sakalını kazıtmalıydı ki... Ama vakit yoktu. Bir el aynasının karşısında uzun zaman, tanyerleri ağarıncaya kadar bıyığını burdu. Gözlerine sert, inanmış bir anlam verdi aynada. Kaşlarını çattı, aynaya gözlerini kırpmadan dimdik baktı. Sonra da yürüyüşünü askerlerin sert yürüyüşlerine benzetmek için oradan oraya gitti gitti geldi.

İyice heybetli göründüğü kanısına varınca, Öksüz Duranı çağırdı:

"Öksüzoğlan, hey bre komşum Öksüzoğlan, seslensene Osmancaya, Kel Aşığa, Vicivici Mustafaya. Kar İsmaile de söyle gelsin. Gömleksizoğlu da gelsin. Tebdilhava, Zalaca Karı, Boklu Hasan da gelsin. Uyuz Mahmut, Çarıksız Murat, Tozo Poyraz da gelsin. Bizden kim varsa, yüreğinde azıcık adamlık olanın hepsi gelsin."

Öksüz Duran:

"Söyledim geliyorlar," dedi.

Az sonra derenin içinde çoluklu çocuklu bir insan kalabalığı toplandı. Arkalarını yara dayayıp çömeldiler oturdular. Taşbaşoğlu, derin bir sessizliğin içinde iri taneli tespihini uzun uzun şaklattıktan sonra ayağa kalktı:

"Sizin elinizden usandım, bıktım," diye söze başladı.

Bir kaynaşma oldu. Her kafadan bir sestir çıktı.

Taşbaşoğlu kalabalık susuncaya kadar tespihini çekerek bekledi.

"Sizden bıktım. Yüzüme gelince benimle birlik olup, Sefere söver, onun yoluna gitmeyeceğinize avrat boşarsınız. Sonra da karşınıza geçer iki laf eder, ona doğru hiç düşünmeden kayar gidersiniz. Şimdi günlerdir burada boş boş bekleyip duruyorsunuz. Önce bizi köyden geç çıkardı. Elin köylüleri yola çıktıktan çok sonra. Bunu Koca Halilin sırtına yükledi sonra da. O fıkara kocanın."

"Koca Halil kaçmış korkusundan. Başını almış da gitmiş. Dağlara düşmüş. Gelini sabahleyin kalkmış bakmış ki, ne görsün. Koca Halil yatağında yok. Akşam da homurdanıp duruyormuş. Sormuşlar soruşturmuşlar, aramış taramışlar, Koca Halili koydunsa bul," diye yarı alaylı, yarı sevinçli bir ses yükseldi.

Taşbaşoğlu:

"Onun zulmundan kaçtı kocacık. Dağa düştü," diye iç çekerek sözünü sürdürdü. "İşte gördünüz, daha da neler göreceksiniz. Sürünür kocacık Çukurun yazılarında. Ya da ölür gider. Şimdi size söyleyim ki, o neden bizi geç koydu?"

Uzun uzun soluk bile almadan, kesmeden büyük bir heyecanla onun köylüyü burada niçin beklettiğini Koca Halile anlattığı gibi anlattı.

"Sözüme inanın," diye bitirdi. "Çok sağlam yerden duydum. Delice Bekirle konuşmuşlar, bu alı köylüye birlik olup etmişler. Haydi, bu yalandır diyelim, öyleyse niçin bekletiyor bizi burada? Hiç düşündünüz mü?"

Hiç kimse başını kaldırıp da bir karşılık vermedi.

Taşbaşoğlu aynı heyecanlı, kesin sözlerle:

"Komşular," dedi, "ben yarın sabah akrabalarımı, bana uyan, güvenen komşularımı yanıma alaraktan Çukurovaya iniyorum. İnip kendimize tarla bulacağım. Tutulmadık tarla da kalmadı ya şimdiye kadar, talihimizi bir sınayacağım. Bu böyle sürüp gidemez. Bu adam yıllar yılı kanımıza ekmek doğradı. Benimle gelen var mı? Gelen gelsin, gelmeyene de uğurlar olsun. Dediklerimi bir iyice anladınız mı?"

Kalabalık birdenbire sustu. Uzun uzun sustu. Sonra birden bir kaynaşma başladı. Taşbaşoğlunun keskin, umutlu gözleri teker teker hepsinin üstündeydi.

Bu kaynaşma, gürültü gün kızdırıncaya kadar sürdü.

Taşbaşoğlu ayaktaydı. Öyle ayakta durmuş, hiçbir söze varmadan, ağzını açmadan onları seyrediyor, tespihini şaklatıyor, sigara üstüne sigara içiyordu.

Sonra Kır İsmail Taşbaşın yanına geldi:

"Arkadaş, bunca zaman Muhtarın tarafını tutuyorum ama, şimdi senden yanayım. Sen haklısın," dedi. "Allah senin yardımcın olsun. Sen doğrusun."

Bu ara kalabalık gene sustu. Gözlerini Taşbaşla Kır İsmaile diktiler. Kır İsmail sözünü bitirince:

"Hep gidiyoruz yarın sabah," diye birden söylediler. "Muhtar ne söylerse söylesin, isterse hepsimizi astırsın. Gidiyoruz."

"Bıçak kemiğe dayandı. Yeter gayrı."

"Elin köylüleri on gündür pamukta."

"Vakit geçti de gitti. Bundan sonra ineceğiz de pamuk toplayacağız da..."

"Heee iflah olacağız."

"Bu köylünün ahı onu iflah etmez."

"Dulların, yetimlerin, saçı bitmedik öksüzlerin. Dinsiz imansız."

"Hak yiyici de kan içici."

"Kendisi bir tane pamuğa elini sürmez de bizden çok para alır götürür köye."

"Bizim kan emeğimiz."

"Yıllar yılı gün göstermedi bu adam bize."

"Gün görmesin inşallah."

"Yata yata iki yanı çürüsün "

"Damarları çekilsin, kanı kurusun."

"Dokuz ay da yatsın bir yan üstüne."

"Yedi yıllık ısıtmadan kurusun."

"Gittiği yer boran olsun, kış olsun."

"Terlemekten çolak olsun kolları."

"Öyle demen, öyle demen hay komşular. İyi adam, has adam amma, bu huyları kötü."

"Hükümet yanında sözü geçkel ama, kesesinden başka yeri gözünün gördüğü yok."

"Yılancıklar çıkarsın da yılın yılın yatsın inşallah. Toprak gibi çürüsün. Gazel olup savrulsun. Yüzüne itler de bakmasın inşallah."

Kabarmış öfkeler daha uzun zaman Muhtara lanetler, kargışlar ettiler. Yarın da toptan Çukurovaya inmek kararıyla birer ikişer oradan ayrıldılar.

Taşbaşoğlu, öyle kargışları, ilenmeleri, sövmeleri çok duymuştu. Ama bu sefer Kır İsmail de kendi tarafına geçince azıcık umutlanmıştı.

Ama isterse bir tek kişi gelmesin ardınca. Bunca Muhtardan ayrılacaktı. Hiçbir şey yapamazsa gidip başka köylüye karışacaktı. Bu kendi köyü için ağırdı. Kendisi için de onur kırıcıydı. Köylüsü kabul etmemiş de, atmış dışarı da, böyle adamdan hayır mı gelir, hırlı mı hırsız mı diyecekler, kötü gözle bakacaklardı. Ama ne olursa olsun.

Hemen o an, konuşmalar olurken Muhtar, Kır İsmailin de o tarafa geçtiğini duymuş, öfkesinden deliye dönmüştü.

"Ulan kızını kim kurtardı delikanlıların altından? Candarmaların altından? Ulan yoksa köy be köy dolaştırırlardı. Üstünden geçmedik bir tek erkek bile kalmazdı Torosta, Uzun Yaylada. Ulan ben olmasam ta Adana kerhanesine kadar düşerdi. Ya da ölüsünü bulurdun bir kaya dibinde. Beş ay dağda elden ele gezen, bir yıl da, beş yıl da gezerdi. Şimdi karnında bir tek piçle geldi. Sonra arkasında beş piçle, bir yığın da babayla gelirdi. Ulan Kır İsmail sen de mi? Getirin şunu buraya, yıkın ayağımın altına. Çekin sakalını, yolun birer birer. Böğürtün öküzler gibi. Mustahakı budur deyyusun."

Gözleri dönmüştü:

"Bekçi!" diye bağırdı.

Bekçi gelip de karşısında hazır ol durunca, öfkesi birden indi, aklı başına geldi. Keskin sirke küpüne zarardı. Ve de öfkeyle kalkan zararla otururdu. İnsan yaratığı öfkeyle değil, fendle idare edilirdi. Babası Hıdır Kahya, hiçbir za-

man öfkeye öfkeyle karşı durulamaz, öfkeyi yumuşaklık yıkar, bu kulağına küpe olsun, demişti. Öfke Muhtarlara değil, derebeylerine, hükümete, Osmanlıya has bir iştir, demişti. Doğruydu.

Bekçiyi, Kır İsmaile göndermekten vazgeçti.

"Bekçibaşı!"

"Buyur Ağam."

"Şimdi kanat takıp, geceyi gündüze katacaksın, ve de esen yel olacaksın. Doğru aşağı inecek, Miralayın oğlunun çiftliğine varacaksın. Delice Bekir Ağayı bulacak, iş işten geçti, yetiş yukarıya diyeceksin. Durmasın gelsin. Tutulmadık tarla kalmışsa da gelsin. Sabahtan önce, bu gece buraya yetişsin. Ağadan bir at alaraktan yetişsin. Haydi marş!"

Vay Kır İsmail vay. İnsanoğluna güvenilmez. O da gidince elinde güvenilir hemen hiç adamı kalmamıştı. Köylünün hepsi değil, yarısı, üçte biri bile ayrılıp gitse koskoca Miralayın çiftliğiyle başa çıkılamazdı. Bir kişinin ayrılması bile onun onuruna halel getirir, itibarını kırardı Ağalar yanında. Herkes onu köylünün babası, sevgilisi, sözünden çıkılamaz bir Ağası biliyordu. Ne yapmalı? Vay ananı avradını, kökünü kömecini viran Taşbaşın oğlu. Aaaah yolda kalıp da gelmeyesi Kuyruk İbrahimin oğlu, hırsızın, mendeburun, tüm Çukurovayı soymuşun, adam kasabının sürtük, pasaklı, saman altından su yürütenin, başını kaldırıp da insan yüzüne bakamaz bir rezilin, Yemen kaçkını, vatan hıyanatı Kel İbrahimin oğlu Uzunca Alicik, sen getirdin bu işleri başıma tüm. Sen çıkardın bunu. Yoksa bu fıkara köylünün aklına mı gelirdi böyle rezillikler. Allah senin atını öldürdü. Canını da alacak. Sana göstermeli gününü. Hele gel o orospu ananla karşıma. Seni bir hallere duçar edeyim ki, ve de süründüreyim ki, aklın başçağızına gelsin. Dur hele. Gel hele. Yukardaki yüce Allah adamını bilir. Ben de bilirim. Senin yüreğiyin başına bir telli kurşun ki, parça parça eylesin. Başkası iktiza etmez arkadaş. Sabrın sonu selamet demişler.

Bu iş artık köylüyü toplayıp avurla zavurla olacak işlerden değildi. Başka bir plan düşünmek gerekti. Köylüden bir tek kişinin ayrılmasına izin verilemezdi. Sonra nasıl çıkılır Miralayın oğlunun karşısına. Nasıl bakılırdı yüzüne. Herif de Demirgıratın hasıydı. Hükümet bir dediğini iki etmiyordu. Etmiyordu ya, tarlaları da amma kıraçtı. Bunca yıl kendisine de bir verimli çiftlik bulamamış mı? Çiftliği kıraç olmasa, ne demeye fazladan para versin. İyi çiftliklerde pamuk toplamaya köylüler can atarlar.

Boyuna elinin ayasını dişliyor, bir çare düşünüyor bulamıyordu. Gene öfkesi kabardı.

Şu deyyusların baş çekenlerini getirmeli şuraya. Çoluk çocuğunun ortasında bir iyice dövmeli. Canlarını çıkarmalı. Ama olmazdı. Köylü kısmını her zaman korkutamazsın. Hele gemi azıya almışken hiç korkmaz. Ya herro, ye merro dedi mi kellesini kessen döndüremezsin.

Miralayın oğluna söyleyip şunları karakola çekmek... Köylü kısmı Allahtan korkar. Amma İsmetin adamları durmazlar ki, particilik kaygısıyla hemen arka çıkarlar köylüye. Babalarının oğlu sanki bizim deyyusların. İşe siyaset karıştı mıydı iş yok onda.

Gözü dönmeyegörsün bu köylü milletinin, hiçbir şeyle korkutamazsın. Ölümüne ölümüne yürür böyle zamanda bunlar.

Şunların yüzlerine bakın. Bakın Allahınızı severseniz. Konan sinek bin parça olur. Aaaaah! Aaaaaah! Başka zamanda geçeydiniz elime. Aaaaaaaaah! Bu suratı sorardım size it herifler.

Eline bir tek çöpü alır da kırmayı denersen, kolayca kırarsın. Amma hepsini birden kıramazsın. İki yüz çöpü bir araya getirince hiç mi hiç kıramazsın. İşte bunlar şimdi, bir araya gelmişler, toplanmışlar. Mümkünü yok kıramazsın.

Teker teker de alacaksın bunları. Yola getireceksin. Öyle değil mi?

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. Bu da makbul bir sözdür. Yumuşacık, ipek gibi olmalı. Sertlik sonra. Onun da sırası gelir. Tüm bu günlerin öcünü fitil fitil burunlarından getirmek gerek. Şimdi candan olmalı. Öylesine candan ki, görenlerin, konuşanların gözlerinden yaş gelmeli.

Demirgırat Fahri Bey ne der? İdarecilik demek, yerine göre hareket etmek demektir. Sırasında katil, eşkıya, canavar gibi. Sırasında melek, evliya, Karatopaklı Hoca gibi.

Bu bir sırdır ki, öyle olur olmaz adamın aklı ermez.

"Avrat," diye seslendi küçük karısına. "Hızmandan pekmezi çıkar. Yağlı ekmek tatlısı yap. Kavurmayı da kızdır. Karnını bir mükemmel doyurmak iktiza eder. Ve Hazreti Alinin cenk donunu giyinmek gerekir. Ve de Hazreti Ali Efendimiz gibi Düldül atına binip, yalın kılıcı ele almak gerektir. Düşmanlarımız dört bir yanımızı kuşatmıştır. Önüne geçmek gerektir. Zorlu savaş olacaktır. Bu savaşta altta kalanın vay haline. Vay haline güzelim."

Kadın bir şaşırdı ki, bu eve geldi geleli kocasının sesini böyle tatlı, böyle candan, yumuşacık duymamıştı. Olduğu yerde durakladı. Sonra da gözleri sevinçle parladı, gülümsedi. Yüzü gamzeliydi. Gamzeleri açıldı.

"Azıcık elini çabuk tutsana Sultan. Çok çok iş var görülecek. Ekmeği de bir iyice kızartasın. Ve de kızarmış ekmek adama güç verir. Yanmış ekmek yemek de talih verir. Öyle mi güzelim? Ne durdun öyle?"

Durmuş gülümsüyor, içinde ılık ılık bir sevgi yeşeriyor, bilmediği bir tatlı duyguya atıyordu onu.

Sözleri eski sözleri aşağı yukarı. Hiçbir değişiklik yok ama ya bu tat ne? Bu ılık ılık içe akan, yeşeren, büyüyen, büyüleyen sihir ne? diye içinden geçiriyordu Sultan. Kocasının daha, daha çok konuşmasını istiyordu.

Bu sesin tadı gitmesin, sihri bozulmasın diye kıpırdamıyordu bile. Olduğu yerden kımıldamadan ötedeki tavayı uzandı aldı. İçine hızınadan yağı boşalttı.

Ateşe sürdü. Yağla pekmez keskin bir koku çıkararak eridi. Ateşin kıyısına çekip içine ekmek doğradı.

Muhtar sözünün sonunu:

"Güzel kokuttun. Eline sağlık avrat," diye bağladı.

Daha bir düş içinde kalmış düşünüyordu kadın. Düşünüp kıvanç içinde gülümsüyordu. Hiçbir zaman, sevişirken bile, öylesi zamanda bile sesi böyle olmamıştı bunun. İçinde yepyeni, duyulmadık bir sevgi mi yeşermişti ola?

Sahana koyduğu yiyeceği sevgiyle kocasının önüne sürdü. Karşısına, uğruna geçti oturdu. Ağzının içine bakmaya başladı. Hep konuşsun, durmadan konuşsun istiyordu. O konuştukça genç kadını taze, hiç duyulmadık bir şehvet sarıyordu. Aaaaah böyle zamanlar gece olmalıydı ki... Yerinde duramıyor, fıkır fıkır kaynıyordu. Gamzesi çukur çukur oluyordu.

Yemeğini yiyip ayağa kalkan Muhtarla kadın da ayağa kalktı. Muhtar obanın içine doğru düşünerek, bir şeyler, derin bir şeyler kurarak ağır ağır yürüdü. Kadın arkasından hayranlıkla baktı. Aşkla, şehvetle.

Sonra kendi kendine mırıldandı:

"Böyle güzel huyların, böyle tatlı dillerin, böyle sıcacık yüreğin var da, her zaman dışarıya, öz avradına, çocuğuyun anasına, ne demeye dışarı vurmazsın ya, tırnağına kurban olduğum?"

İlk iş olaraktan şu korkudan kaçıp dağlara düşen Koca Halili buldurmalı. Aman Halil Emmi, demeli köyün ortasında, insandır hata yapar. Sana ne dedik de başını aldın da yazıya yabana, Allahın kır dağlarına düştün? Bu kocamış, kemiği derisine yapışmış halinle? Korkma, köylü sana hiçbir şey yapmaz. Ben de tüyüne bile dokunmam. Sen köyümüzün biricik kocasısın. Dedemizin yaşındasın. Çok emeğin geçti senin köye. Ha var bir yıl da bizi geç koy. Canın sağ olsun. Sana kimse bir eğri laf edemez.

Köylü kısmı saftır. Çocuğa benzer. Koca Halile karşı gösterilen bu hoşgörürlüğe sevinirler. Amma nasıl bulmalı o kocamış domuzu? Bir saklanır ki, mümkünü yok göremezsin.

Yüksek sesle, tellal çağırır gibi, Koca Halilin oğlunu çağırdı.

"Yanına iki delikanlı al da babanı bul gel! Al getir. De ki ona, köy kurulu ve Muhtarımız seni affeyledi. Cümle suçunu bağışladı. Ve de tüm köylü suçunu bağışladı de. Yanılmaz bir Allahtır, diyorlar de. Korkmasın. Söz verdim. Al getir onu. Bugün akşama kadar bulup getirmelisin," dedi.

Sesi gene öyle içe işleyici, dostlukla doluydu.

Koca Halilin oğlunun, babasına bu kadar ilgiden dolayı gözleri yaşardı.

"Başım üstüne ağam," dedi. "Hem de gözüm üstüne. Arar bulurum babamı."

Muhtar:

"Fıkaracık kaçarken yorulmuştur. Yanına iki delikanlı al da nöbetleşe sırtlaşırsınız. Amanın yürüterek getirmeyin kocayı."

"Başım üstüne."

Köylüler ötelerde durmuşlar, Muhtarın değişik sesine, yumuşak haline, babacan tavırlarına bakıp işin içinde iş olduğunu, bir şeylerin döneceğini sezinliyorlar, bekliyorlardı.

Muhtar da köylünün, her hareketini inceden inceye takip ettiğini, ne düşündüğünü, ne yapacağını kestirdiklerini biliyor, her adımını ölçüyor, her tavrını ayarlıyordu. Arkasını dönünce kir pas içinde, sümüğü akıp ağzına girmiş bir kız çocuğu gördü. Amma da iğrenç yaratık, dedi kendi kendine. Tuh Allah belasını versin böyle ana babanın. Bu köylü milleti hiçbir vakit medeniyete giremez.

Bu kız Sarı Mustafanın kızıydı. Sarı Mustafa yıllar yılı çocuk beklemiş, sonunda Allah bunu vermişti. Heeey Koca Allahım, işine, hikmetine karışılmaz. Sarı Mustafa, çocuğun kız olduğunu duyunca önce sararıp nutku tutulmuş, sonradan derecesiz bir sevince gömülmüştü. Derler ki, kız çocuğuna bu kadar sevinen hiçbir erkek gelmemiştir yeryüzüne. Kız çocuğu el kiri, yıkarsın gider. Gider de el oğlunun ocağını tüttürür. Ya oğlan, oğlan gibi var mı? Ocakların en güzel yalımı. Kıyamete kadar sürdürür ocağını.

Şimşek gibi bir düşünce birden geldi geçti. Kızı hemen yerden aldı, başının üstünde, hooop, diye döndürdükten sonra omzuna oturttu. Sarı Mustafanın evine doğru yürüdü. Kızın saçı başı, kirli bez fistanı gök boncuklarla, düğmeler, sırçalarla bezenmişti. Bir omuzu nazarlıklardan görünmüyordu. Bir baş sarmısak, boncuktan bir akrep, muska gibi dürülmüş bir kara bezin içinde tavuk pisliği, bir çift karayılanın çene kemiği... Şahmeran boynuzu dedikleri ince bir kemik, sonra düğmeler, birkaç renkli deniz kabuğu... Eve gelince kızı omuzundan kucağına indirdi. Kirli yanaklarından iğrenerek öptü. Neredeyse kusacaktı. Gözlerini yumup kızı anasına uzatınca derin bir soluk aldı. Kurtulmuştu.

"Bu kız dünya güzeli, dünya güzeli. Hele büyüsün de bir görelim, yaksın koca bir köyün delikanlısını da babasının başını, şu Sarı Mustafa oğlancığın başını da belaya soksun da görelim."

Vardı kızın saçlarını okşamaya başladı.

"Hele çabuk büyüyesin de, hele kavurasın da ortalığı. Şu Sarı Mustafadan da kızın böyle güzeli çıkar mı? Allahın bir hikmeti, mucizatı canım. Anasının soyu güzel, onlara çekmiş olacak."

Küçücük bir ağaca belini verip oturmuş Sarı Mustafa, Muhtarı görür görmez ayağa kalkmış, sevinmiş, sevincinden ağzı kulaklarına varıyor, ona sevgiyle bakıyor, içinden, "gene bir işin düştü herhalde gavurcuk," diyordu. "Yoksa benim kızı kucağına alır da eve kadar gelir miydin? Yüzüne bile bakar mıydın hay Muhtar Ağam?"

Amma gene de derecesiz kıvanç duyuyordu bundan. Böbürleniyordu.

"Buyur buyur Muhtar Ağam," diyordu ona en güzel, en candan sesiyle.

Muhtar oturmadı, ona tatlı tatlı gülümsedi geçti. Sarı Mustafaya bu kadarı bile çoktu. Mendilini çıkardı, bir iyice ağzını sildi. Artık köyde çoluk çocuk, kadın erkek, önüne kim gelirse hatırını soruyor, okşuyor, öpüşüyordu.

Onu böyle görenler, içlerinden:

"Heeeey bre gavur," diyorlardı, "gene köylüye işin düştü. Sanırsın gökten inmiş bir melaike."

Böylece bir iki saat köyün içini dolaştıktan sonra evine döndü. Büyük karısına bile gülümsüyordu. Bu, son yıllarda hemen hemen hiç olmamıştı. Üstelik elinden de tuttu büyük karının. Amma dört bir yanı kollayarak, küçük karı çocuğuyla uğraşırken.

Küçük karısı çocuğu beşiğe yatırmış ayağa kalkmıştı ki, Sefer Ağa vardı çocuğu beşikten aldı, okşamaya, koklamaya başladı. Uzun uzun... Bu da ender yaptıklarındandı.

Ortalığın durulduğunu, el ayağın ortadan çekildiğini görünce çabuk çabuk Kır İsmailin evine gitti. Onu görünce Kır İsmail çok telaşlandı. Yüzü soldu. Ne diyeceğini bilemedi. Buyur da edemedi. Muhtar işi çakmıştı. Onun buyurunu beklemeden vardı, yığılı yatağın üstüne oturdu.

"Bu ne hal İsmail Ağa? Bize karşı bu yüzüyün yıkkınlığı ne? Babanı mı öldürdük? Şöyle varalım da bizim İsmail Ağa ne yapıyor, görelim dedik hani. Dedik ki, haber verelim de hiç küşüm çekmesin, Çukurovada tarlalarımız tutulmuştur. Delice Bekir Ağa gelir gelmez hemen aşağı inip pamuğa gireceğiz ki... Köylü kısmında sabır olmaz. Bilmezler sabrın sonunun selamet olduğunu. Delice Bekir Ağamız bugün değilse yarın gelir. Bize öyle pamuğu çok tarla bulur ki, kesemize Halil İbrahim Hazretleri efendimizin bereketi. Hey babam heeeey, bir adam günde elli kilov bile toplar. Yaaa İsmail Ağa, büyük teyzemin oğlu. Köylü dediğin iğvalara çabuk kanar."

Kır İsmailin daha telaşının geçmediği yüzünden belliydi. Muhtara hiç bakamıyor, başını da yerden kaldıramıyordu. Ötede durmuş kalmış iki oğlunun, karısının, kızının da başı yerdeydi.

Birden sözünü kesen Muhtar kıza döndü:

"Gel hele yanıma güzel kızım," diye eliyle onu çağırdı. "Gel hele yakınıma. Senin için geldim. Yoksa kellemi kesseler şu teyzemin öz oğlu Kır İsmailin yüzüne dünya bir yüzüne bakmazdım. Ama boynumu büken sensin. Gel şöyle karşıma otur da, bak sana ne diyeceğim. Senin başına o işleri getirenler öyle elimden kolay kolay kurtulamayacaklar. Ay geçer, yıl geçer amma ben hiçbir şeyi, hiçbir kötülüğü unutmam. Unutmam. Onları da unutamadım. Onlar büyük cezalarını çekecekler. Ben her bir işin bir sırasını beklerim. Sırasız iş başsız soğana benzer. Sapı elinde kalır. İşte tam sırası bugün geldi. Unuttu der de bana

gönüllenirsin öyle mi kızım? Gönüllenme, ben bir işi kulağının ardına atanlardan değilim. Benim namusum var kızım. Dağ gibi de alaf almış, yalıma kesmiş yüreğim var. Köyümün ulu namusuna hile getirenleri karıncalar gibi ezerim ha. Ezer ezer ezerim! Ben köyümü, köylümün namusunu, güzel kızlarını yabanın itlerine pespaye ettiremem. Onları ulu cezalara çarptırmadan yüreciğimin başı rahat edemez. Gel şöyle, haaa... Geç karşıma da bir güzelce otur. Sana diyeceğim var. Baban da sanmasın ki ben ona yalvarmaya geldim. Ben koca Allahtan başkasına yalvarmam kızım. Ona da insi cini yarattığı, yerle göğü halkettiği için... Dokuz kat göğün yücesinde durup da alemleri seyrettiği için, azıcık yalvarabilirim ona. Yoksa kul olana mı... Kimse aklından geçirmesin... Ve de onu, ve de öyle şeyleri... Korkmasın. İstediğinin ardınca gitsin o. Ben, öyle şeyler düşünmem. Gel şuraya, otur karşıma. Hah şöyle."

Kız kızarıp bozararak gelmiş onun karşısına toprağın üstüne oturmuş, gözlerini de yere dikmişti.

"Kızım senin başına o işi getirenlerin başlarına öyle bir işler açacağım ki, dünya alem de şaşacak, çarkıfelek de şaşacak. Lal olup kalacaklar. Bu Çukurovada çok yüksek Demirgıratlar, çok büyük, rüşvet yemez akıllı hükümetler var. Senin işin yüreğime dert olduydu. Onları hapse sokturup da gözlerini delikte ışılatmazsam olur mu ki... Gözlerime hiçbir vakit uyku giremez. Varsın Kır İsmail aldırmasın. Namus onun namusu değil, benim namusum, köyümün ulu namusudur. Benden sorulur her bir şeysi köyün. Kızım sen babana bakma. Allah onun belasını vermiş zaten. O aldırmaz. O yutar amma, ben yutamam. Muhtar Sefer Ağa Efendinin köyünden bir kızı götürdük de beş ay oynattık da cezasını görmedik, dediremem. Ulan ocağın bata bu iş beter iş, yarın öbür gün köye gelen gelene. Altımızda avrat koymazlar. Alırlar dağa götürürler. Bunu beş ay gezdirirler, ötekileri on ay gezdirirler. Bizde kız avrat koymazlar. Allah göstermesin. Ben, işte o sebepten bu ettiklerini onların yanına koyamam kızım.

"Şimdi sana geldim ki, şu başından geçenleri bana bir daha, ilk anlattığın günkü gibi, hiçbir yerini, en ufacık bir yerini bile unutmadan bir bir anlatacaksın. Ben de senin o dediklerini Çukurovanın ulu hükümetine bir iyice arzuhal edeceğim ki, okuyan gözyaşını tutamayıp da hüngür hüngür avratlar gibi, çocuklar gibi ağlasın. Aynen senin anlattığın gibi yazdırayım da deftere, okuyanın yüreği ağzına gelsin de parça parça dökülsün. Bir iş gördürecek misin, şehir adamını ağlatacaksın. Yürekleri çok yufka olur batasıcaların. Yürekleri yanaraktan, gelsinler de o gavurları köycek, avrat uşak, kız kızan götürsünler Kozan Ağır Cezasının sarp hapisanesine soksunlar. Soksunlar da bir daha çıkarmasınlar. Kır İsmailin urnurunda mı kızım, seni götürmüşler de dağlarda öldürmüşler. Yanan, acıyan onunki değil ki. O kansız bir adam kızım. Onda kan olsa, teyzesinin oğlunu koyar da, teyzesinin oğluna söver de, elin adamlarıyla bir olur da, onun iğvalarına kanar da bizim yüzürnüze bakmaz da... Heeee onda kan olsa kızım, bu işleri görmez de... Varır senin düşmanları-

nı öldürür de... Sen başla kızım, söyle, söyle bir bir ki, o Kır İsmaili bana ettiğinden utandırayım."

Kızın yüzü kıpkırmızı kesilmiş, başını yere iyice eğmiş kaldıramıyordu. O ezeli işkence gene başlayacaktı. Yüreği kuş gibi çırpınıyordu kafesinde.

Muhtar durmadan konuşuyor, ısrar ediyordu. Kız söylemek için kendini zorluyor ama beceremiyordu. Az bir zamanda vıcık vıcık ter içinde kaldı.

Muhtar sonunda:

"Söyleme," diye gürledi. "Sen de şu Kır İsmailin kızı değil misin? Sizin milletinizde hiçbir vakit kan yoktur. Sen başından geçenleri bir bir anlatmazsan, ben de Çukurova Demirgıratına varıp ne diyebilirim de onları ağlatırım?"

Kızın anası birden ortaya atıldı. Kızın yanına geldi. Yanına oturdu. Öfkeyle omuzundan tuttu sarsmaya başladı. Muhtar kıza hikayeyi her anlattırmaya gelişinde böyle olurdu.

"Ömrü kesilesice seni! Ömrü kesilesice, söyle Sefer Emmine, söyle bir bir," diye bağırdı. Sesi ta obanın öteki ucundan duyuldu. "Söyle de dinsizlerin eline zincir vurdursun. Söylesin büyük Demirgırata da onların soylarını kurutsun. Hükümet kapılarında da sürüm sürüm süründürsün. Söyle Sefer Ağa Emmine. Derdini dökmekten kime zarar gelmiş ki... Bakma babana. O bu evin düşmanı kızım. Onun elinden hiçbir iş gelmez. Onun elinden bir iş gelseydi, o da elin erkekleri gibi erkek olsaydı, onların hepiciğini kurşundan geçirirdi. Geçirirdi de varıp hapislerde yatardı. Ben de onu alnım açık, yüzüm böyle yerde değil, ölene dek içerde gül gibi beslerdim. Söyle başından geçenleri geçen sefer anlattığın gibi. Sefer Emmin onların hakkından gelsin. Ha burada Demirgıratın büyük hükümeti varken. Rüşvet almaz, hak yemez."

Sefer:

"Söyle kızım. Hani seni onların elinden alıp getirdiğim gün nasıl bir bir söylediydin? Hani candarmanın geldiği gün. En güzel son anlattığında söylediydin? Hani söylerken ağlıyor, titriyordun. İşte o günkü gibi anlat. Aaaah benim aklımda hiçbir şey kalmaz ki... O günkü kalsaydı da Çukurova Ağalarına söyleseydim, onlara yapacaklarını bilirlerdi. O gün sen söyledin, ben titredim, ağladıydım. Söyle o günkü gibi."

Kız başını kaldırdı, yalvaran, ıslak gözlerle ona baktı. Sonra anasına, sonra babasına baktı. Sonra da ötede durmuş kalmış iki delikanlı kardeşine.

Kızın bakışları gelip kardeşlerin üstünde durunca, delikanlılar usulca oradan ayrıldılar.

Ana hırsından yerinde duramıyordu.

"Söyle ocağı batasıca sürtük. Utanıyor musun şimdi? Başından geçmiş bir kere. Başka çaresi var mı?"

Muhtar sesini daha yumuşatıp, daha da yanıklaştırarak:

"Çocuk da öldü öyle mi? Ölü doğurdun değil mi? Vay kadersiz yavrum!"

Kız evet makamında başını salladı.

"Vay vay vay! Vay dünya! Benim yüreğim babasız, babası bellisiz, ölü doğan bebeklere yanar. Yanar da dövünür."

Ana iyice kızdı:

"Batasıca, batasıca!" diye kızın omuzunu koparırcasına sarstı. Sırtına da zorlu bir yumruk indirdi. "Kocaman adam, bir dünya kadar kocaman adam gelmiş de ağzıyın içine bakar. Söyle de başına gelenleri, Çukurova Demirgıratlısı onların ağızlarını yırtıversin. Şimdi de tam avucunun içinde onlar Çukurovalının. Tarlalardan alır alır götürürler. Pamuk da toplatmazlar."

Muhtar ağır, tok bir sesle yüzünü kırıştırarak:

"Toplatmazlar," dedi. "Ne pamuk toplatırlar, ne de bir iş gördürürler. Toplarlar, zincire vurup, atarlar deliğe. Çoluk çocukları da perişan olur, yazıda yabanda, Çukurovanın düzünde kalır. Kızlarını da alır, veririm Çukurovalı delikanlıların eline. Tüm Çukurovayı dolaştırır, oynatırlar. Anladınız mı ben niye geldim kapınıza? İşte bunun için. Yüreğinde kin olmayan erkek adam değildir. Yüreğinde öcün yalını yanmayana ben erkek demem. Akraba, hısım, köylü gayreti gütmeyenin de yeri yoktur insanlar arasında. Söyle kızım! Söyle de Çukurova Demirgıratının yüreğini ağzına getireyim. Söyle! Nazlanma! Senin için."

Kır İsmail olduğu yerde kalakalmış, yüzü andan ana değişiyor, bir hoş oluyor, öfkelendiği ikide birde sağ elini sertçe çırpışından anlaşılıyordu. Olduğu yere kayarcasına çöktü. Çömeldi.

Kız başını yeniden kaldırdı. Önce Muhtara, sonra anasına, sonra babasına yalvaran gözlerle baktı. Yüzü pespembeydi. Domur domur terlemişti. Yeniyle yüzünü sildi. Kocaman, kara şalvarının içindeki kalçaları toprağa yayılmıştı. Başörtüsünü düzeltti:

"İşte öyle oldu," diye başladı. "Öyle oldu. Tarladaydım. Babam harmanı savursun diye Ökkeş Emmime gittiydi. Gitti de geciktiydi. İşte öyle oldu."

Kırık dökük söylüyordu. Sonradan coştu:

"İşte öyle oldu. Babam gidince, ben de harman yerini süpürmeye başladım. O köyden Kel Osman var ya. İşte onun oğlu İbrahim. Hep bizim kapımızın önünden geçerdi. Öteki yıl da onların köyleri bizim köyün pamuk topladığı tarlanın yanında pamuk topluyordu. Öyle oldu işte. Ben de onu gördüydüm. Kız, dediydi, babam zengin dediydi. Beni alır mısın? dediydi. Ben de hiçbir şey demediydim. Harman yerini süpürürken alıçlığın içinden iki kişi çıktı. Baktım birisi o gavur. Bana hiçbir şey demediler. Kollarımdan tuttular, beni aldılar götürdüler. Nereye gittiğimizi bilemedim. Gece oldu..."

Tıkanıyordu. Burada sustu. Susunca anası onu dürttü. Muhtarın da yüzü gerilmiş, gözleri parlıyor, yutkunuyordu.

"Gece olunca, beni bir büyük, karanlık, kayış kanat dolu mağaraya soktular. Önce o gavur geldi yanıma. Bağırdım, dövüştüm."

Muhtarı hafif bir titreme almış, kıza doğru eğilmiş gözlerini gözlerinin içine dikmişti:

"Sonra?" dedi. "Burasını iyi anlat. Hiç atlamadan. Utanma! Bu baban, bu anan, ben de baban sayılırım. Babandan da ileri sayılırım. De anlat. Anlat. Burası çok gerek olacak. Bikrin izalesi derler buna. Kanunda. Demirgıratlı yanında cürmü çok büyüktür. Kanunda yeri, yeri vardır. Durma anlat!"

"Bağırdım, çağırdım. Sonra arkadaşı da geldi yanına. Sabah olana dek kendimi teslim etmedim. Şafak atarken bıçağını çekti. Seni öldürmek farz oldu ey orospu, dedi o gavur. Bıçağı taktı donumu, fistanımı baştan ayağa yırttı. Beni çırılçıplak soydu. Anadan doğuk gibi etti. Giyitlerimin yırtıklarını da topladı, götürdü mağaranın ağzında ateşe attı. Ateşin üstüne atıldım ama onları kurtaramadım."

Muhtar, titremesi artarak:

"Burası iyi. Hükümete burasını söyleyeceksin. Kanun tam buradan tutar ki Allah Allah! Allah Allah! Tutar ki, mümkünü yok bırakmaz. Bırakmaz ki bırakmaz. Çok büyük cürümdür bir kızın elbiselerini yakıp, onu anadan üryan koymak. De de bakalım. De bakalım, de! De! De! Söyle!"

Kız anlattıkça utangaçlığı azalmış, sinirliliği geçercesine, kendini sözlerine kaptırmıştı:

"Giyitlerimi kurtaramayınca, kaçtım mağaranın dibine saklandım, büzüldüm oraya. Arkamdan güldü gavur."

Muhtar:

"Vay dinsiz oğlu dinsiz, vay! Olacak iş mi?" Dişlerini gıcırdattı.

"Güldükten sonra bana dedi ki, hey kız, dedi, biz gidiyoruz. Sen de mademki bana teslim olmadın, böyle anadan doğma var git köyüne. Kodular gittiler. Sesleri solukları kesildi. Ben de onlar gitti diye çıktım mağaradan. Köye doğru kaçarken, baktım çalının dibine saklanmışlar bana gülerler. Ben koştum. Arkamdan yetiştiler. Ellerinde yalın bıçak. Tuttular beni gene mağaraya getirdiler. O gavur arkadaşına dedi ki, bu senden ürker de o yüzden teslim olmaz. Yoksa ben onu avrat edeceğim diye aldım kaçırdım. Neden teslim olmasın? Deli mi ki bu kız, dedi. Sen köye git de bize ekmek getir. O koydu gitti. Biz kaldık. Yalvardı bana. Ben gene teslim olmadım. Sonra gözleri deli gözleri gibi oldu. Gözlerini görünce korktum. Yemin etti, seni avrat edeceğim diye. Ben de..."

Yutkundu söyleyemedi.

Muhtar ayağa kalktı, oturdu. Yüzü sararmıştı. Boğuk boğuk:

"Sen de yattın mı altına?"

"Gözlerinden korktum. Ceketini çıkardı yere serdi. Beni zorlan yatırdı."

Muhtar:

"Ağladın mı? Çırpındın mı?"

"Ağladım, çırpındım. Olmaz, dedim. Git beni anamdan, babamdan iste, dedim. Aldırmadı."

"Ne dedi?"

"Deliye dönmüştü. Hiç duymuyordu. Gözlerinden korktum."

"Sonra? İşte burası kötü. Onu ısırmadın mı? Dövüşmedin mi? Öylecene teslim mi oldun?"

Kız başını yere eğdi. Yüzü o anda pembeden sarıya kesti.

"Söyle! Söyle! Söyle ne oldu?"

Muhtar cezbeye tutulmuştu. Öylesine, söyle diyordu ki, kızı ürpertti.

"Söyle ne oldu?"

"Sonra elim ayağım kesildi. Kıpırdayamadım."

"Hiç mi kıpırdamadın? Hiç mi?"

"Gözlerimi yumduğumu, sonra bağırdığımı biliyorum."

"Sonra ne oldu? Burasını bir daha de bakalım. Bir daha. Burası çok gerek."

"Sonra kalktı, yanıma oturdu. Soluyordu. Benim elim ayağım tutmuyordu."

Muhtar:

"Orasını değil," diye bağırdı. "Orasını değil. Yattığın yeri bir daha söyle. Burası esas. Tam kanunun tutacağı yer."

Kız gözlerini kaldırdı, hayretle onun yüzüne baktı, sustu.

Muhtar birkaç kere ayağa kalktı geri oturdu. Yerinde duramıyordu.

"Elin ayağın kesilince üstüne geldi. Öyle mi? Sen çırılçıplak ağzı yukarda yatıyordun. Ellerinle memelerini de kapatmadın mı?"

Kız karşılık vermiyordu sorularına. Anası gene dürttü.

"Söylesene ömrü kesilesi. Olmuş bir iş. Ne utanırsın? Adam hükümetten utanır mı? Her bir şeyi söyleyeceksin ki cezasını versin o gavurların."

Muhtar:

"Doğru doğru. Söyle kızım, söyle ki..."

Kendinden geçmiş gibiydi. "Söyle ki..."

Kız sesi titrek, bozulmuş, korkmuş bir sıkıntı içinde başını kaldırdı, asılacakların bitkin, işkence çekenlerin yorgun, yalvaran, aman dileyen gözleriyle gene baktı.

Anası bir iyice gene dürttü.

Kız ölgün bir sesle duyulur duyulmaz:

"Üstüme geldi. Soluğu tüm her yerimi yaktı. Kavurdu. Kıpırdayamadım. Hiç

elimi bile oynatamadım. Sonra canım bir ağrıdı ki... Bağırdım. Kalktı üstümden. Neden sonra gözümü açtım ki, yanıma oturmuş solur."

"O da çırılçıplak mıydı?"

Kız gene gözlerini yere eğdi:

"Çırılçıplaktı."

"Anadan uryan mı?"

"Uryan."

Muhtarın ağzında tükrüğü kurumuştu. Bir daha, bir daha anlattırdı orasını.

"Ter içinde miydi?" diye sordu. "Tüm bedeni? Sen de terledin mi? Cıpıldak tere batmışsın baktın ki, öyle mi?"

Kız başıyla evet yaptı.

Gerginliği, şehveti azıcık durulan Muhtar, yatağın üstüne iyice yerleşip, sağ ayağını altına çektikten sonra:

"Sonra, sonra ne oldu? Ben bu kadarlığını bilmiyordum. Ya da unutmuşum. Ben onlara yapacağımı biliyorum. Asmalı onları asmalı. Bunu onların yanına koymamalı."

Ana:

"Ya Sefer Ağam, koymamalı," diye inledi. "Daha neler getirmemişler sabinin başına. Söyle kızım."

Kır İsmail olduğu yerde büzülmüş, donmuş kalmıştı. Konuşulanları duymuyor bir hali vardı. Taş gibi kalmıştı oracıkta.

Muhtar sakin bir sesle:

"Sonra? Sonra? Sonra?"

Anası:

"Kızım," dedi, "gece olsa iyi söylerdi, Sefer Emmisi, sen de dinler, yüreğin köz köz olur, yalım alırdı içerini, gider de onları öldürüverirdin."

Muhtar:

"Söyle kızım, söyleyiver. İşim var. İyi bellemeliyim ki..."

Kız daha yavaş, sesi çıkmıyor, boğuluyordu.

"Sonra arkadaşı geldi. Elim ayağım kesilmiş, yerimden kıpırdanamıyorum. Sonra arkadaşı gelince o gavur kaçtı da gitti."

Muhtar sözünü kesti.

"Burasını unutmuşsun. O zaman dediydin ki, arkadaşı gelmeden bir daha üstüme geldi, dediydin, ondan sonra da ölür gibi oldum, hiç kıpırdayamaz oldum, dediydin. Yalan mı yoksa? Aman unutma! İfadeyi bir öyle, bir böyle verirsen olmaz. Onlar sonra kurtuluverirler. Yalan söylüyor, derler."

Kız daha yavaş:

"Öyle olduydu. Ölü gibi olduydum. O gavur kaçıp gidince, arkadaşı geldi üstüme. Etme, eyleme, dedim, ağladım. Etme, ben onun avradı oldum. Yapma bunu bana. Merhamete gelmedi, ağıdıma bakmadı. O da üstüme geldi. Sonra mağarada bir aydan fazla kaldım. Yatak da getirdiler. Bir ay ikisi birden... Giyitim yok ki kaçıp kurtulam. Geceleri biri yatar uyur, biri nöbet bekler."

Muhtarın yavaş yavaş gene ağzı kuruyordu.

"Gözünü açtın baktın ki arkadaşı da yanında anadan uryan öyle mi?"

"Anadan uryan."

"Sonra?"

"Sefer Emmime deyim ki, bir aydan sonra baktım ki dört delikanlı daha geldi. Bana bir fistan giydirdiler. Alakömeç ormanına götürdüler. Onlar da dağda bir dama koydular beni. Gene anadan uryan ettiler. Onlar da çok tuttular orada beni. Sonra beş kişi geldi, beni onlardan aldı. Kımıldar yürür halim kalmamıştı. Sırtlarına aldılar. Kurtkoyağına götürdüler. Kurtkoyağında bir koyun damında döve döve oynattılar beni. Oradan Çitiloğlanlı köyüne verdiler. Çitiloğlanlının delikanlıları dövüş edince biribiriyle, bir tanesi ötekini vurunca, beni candarmaya verdiler. Bir ay da candarmaların yanında kaldım. Oradan o gavur beni geldi, avradımdır diyerekten aldı. Mağaraya gene götürdü koydu. Bana çok yüreği yanıyordu, ağladı. Bana çok iyi baktı. Bal yağ getirdi, yedirdi. Bir ay içinde topladım, iyi oldum. Ama bana gene giyit vermiyordu. Anadan uryandım. Beş ay giyit yüzü görmedi sırtım. Ben iyi olunca köylerden oğlanlar geliyor, beni görüyorlardı. Bir sabah baktım ki sen geldin Sefer Emmi. Seni görür görmez ayağına kapandım. Aklında mı?"

Muhtar, yüzünde belli olan büyük bir kederle:

"Mağaranın kapısında, anadan uryan ayağıma kapanınca ben ne yaptım?"

Kız başını kaldırdı, minnet dolu gözlerle Muhtara baktı:

"Sen de kaputunu çıkardın hemen üstüme örttün. Sonra da giydirdin."

"Sonra?"

"Gece oluncaya kadar dağda bekledik. Sen tabancanı çektin, öyle bekledin beni. Kimse yaklaşamadı bize. Gece olunca da aldın beni eve getirdin."

"Söyle kızım, sen uryanken sana hiç elim değdi mi? Bir şey yaptım mı?"

Kız gene yaş dolu gözlerle, minnetle ona baktı.

"Ben seni gelip bulmasam, ne olurdun? Bir de karnında çocuk?"

Kız:

"Ölürdüm," dedi. "Zaten soğuktan buyuyordum."

Muhtar ayağa kalktı. Kır İsmaile doğru yürüdü. Kır İsmail başını kaldırdı, ona baktı. Yüzünden hiçbir şey anlaşılmıyordu. Öyle donuktu. Yalnız göz çukurlarında birer damla yaş vardı.

Muhtar eğildi, elini omuzuna koydu. Kır İsmail kalkmaya davrandı, kalkamadı. Sonra ellerini yere dayadı, kalktı.

Muhtar gözlerini gözlerinin içine dikti:

"Kızı nasıl ellerinden alıp getirdiysem, onları da öyle bir perişan, perperişan edeceğim ki alem de şaşacak. Cümle alemin parmağı ağzında kalıp Muhtar olunca böyle olmalı, böyle köyün babası, hısımına, akrabasına böyle sadıkana, böyle bağlı insan olmalı. Böyle insan oğlu insan olmalı, diyecekler. Kızın söylediklerini duydun ya, bundan sonra var da git, başkalarıyla birlik ol. Bırak da beni, el içinde yalnız koy da öz teyzenin oğlunu."

Sertçe elini yeniden omuzuna koydu çekti. Kır İsmail bir söze varamadan oradan ayrıldı.

Kadınsa ayağa fırlamış, ayakta kalakalmış kocasının yanına gelmişti:

"Sen var da," diyordu, "Taşbaşın oğluyla git. Ben çocuklarımlan Sefer Efendinin yanında kalacağım. Bak, senin alamadığın öcümüzü o alacak."

Bağırdı:

"Onun bana yaptığı iyilikten sonra kellemi bile kesseler, kanım Muhtarımızdan yana akar. Duydun mu İsmail?"

Bunu Muhtar duydu, sevindi. Yakınlarındaki köylüler de duydular.

Muhtar doğruca Uyuzoğlanın evine gitti. Uyuzoğlan göçünü her zaman obanın dışında, köylünün uzağına kurardı. Gündüz böyle obadan uzaktakileri gezmeliydi. Gece de ötekileri. Daha dişlileri.

Uzaktan seslendi:

"Heeey Mahmut, orada mısın? Yanına geliyorum."

Mahmut ayağa kalktı, sevindi. Köyün koca bir Muhtarı evine, ayağına kadar geliyordu.

"Buradayım Emmi, buyur," diye onu yolda karşıladı.

Mahmudun sevinci Muhtarın gözünden kaçmadı.

"Eeee söyle bakalım, nasılsın Mahmut oğlum? Sen de gittin mi Taşbaşın toplantısına?"

Mahmut heyecanlandı:

"Yoook! Tövbe tövbe! Ben Muhtar Emmimle bileyim. O nerde, ben ordayım. Öl dediği yerde ölür, kal dediği yerde kalırım. Avradım da öyle. Çocuklarım da öyle."

Hart hart kaşınıyordu.

Uyuz Mahmut tamamdı, tamamdı ama varıp evine azıcık oturmalıydı. Hoşuna giderdi fıkaranın. Fıkara kısmına bir parça güleç yüz göster, onlara dünyayı bağışlarsın.

Kondukları yere vardı. Uyuz Mahmudun konağında ağzı kırık bir tencere, bir de yağ dolu rakı şişesinden başka hiçbir şey gözükmüyordu. Çırılçıpak, boydak gelmişti. Köydeki evi de dopdolu değildi ki... O da tamtakır.

Şu fıkara kısmına ne de iyi olur, diye düşündü. Amma ellerine birazcık bir şey geçmesin, bitleri kanlanmasın azıcık, burunları havayı döver. Allah bunlara diş versin de tırnak vermesin. Bunların böyle iyi, böyle masum, böyle tertemiz çocuk gibi kalabilmeleri için gün yüzü görmemeleri gerek. Allah da o sebepten bunlara vermez. Bozulmasınlar diye.

Uyuzun karısı telaşlandı. Evlerine gelen koskoca Muhtarın altına serecek bir palazları da yoktu. Çaresizlik içinde döndü durdu.

Muhtar:

"Oturmayacağım bacım," dedi. "Dedim ki varayım bakayım, şu bizim deli oğlan ne halde. O derdi daha çekiyor musunuz?"

Kadın gözlerini yumdu. Başını eğdi.

"Duydum ki çocuklara da bulaşmış, öyle mi?"

Kadın gene başını eğdi.

Üstü başı paramparçaydı. Kocaman ayakları kapkara, yarık yarıktı. Çocuklar çırılçıplaktılar.

"Sana demeye geldim ki, bu kış, köye dönünce, Şube Reisine gideceğim, yalvaracağım, seni mutlak asker ettireceğim. Olmaz olası baban yaşını küçük yazdırmış. Gerekirse yaşını da büyüteceğim. Sen bu kış mutlak asker olacaksın. Askerliğe gidince de orada seni hastaneye alacaklar, seni bir iyice ilaçlayıp, anadan doğmuş gibi edecekler. Mıstığı bilirsin, Kelçenin oğlunu da bilirsin. Biri on yıllık, birisi on beş yıllık uyuzdu. Karının oğlu da, Külüstür Veli de öyleydi. Uyuz olmayan mı vardı ki... Onları baktım ki, mümkünü yok uyuzları iyi olmayacak, gönderdim askere. Gönderdim askere, uyuzlarını iyi ettiler. Tosun gibi döndüler, askercilikten. Bu uyuz kısmı bir bela hastalık. Askerden başka yerde iyi edilemez. Çok pamuk topla bu yıl, ölmez sağ kalırsam seni asker ederim bu kış. Sonra izinli gelirken, varırsın komutana, böyle böyle hal keyfiyet bizim evde dersin. Avradım çocuklarım da, benden beter dersin. Komutan bir koca şişe ilaç verir sana, getirirsin. Sürersin, sürersin avrada, çocuklara, onlar iyi olurlar. Bu babalığı sana yapacağım. Sen uyuza düşeli altı yıl oldu öyle mi?"

Mahmut kıvançla gülerek:

"Çok oldu," dedi.

Sonra Muhtara yaklaştı:

"Amanın Emmi, tövbe tövbe! Ben senin yolundan sapar mıyım hiç? Sen beni bu yıl bir asker edersen... Bir an önce... Kulun olurum."

Kalın bir sesle, başını sallayarak:

"Ederim, ederim," dedi, yürüdü.

Uyuzun evinin ötesinde Zalacanın evi vardı. Muhtarın sıkı ahbabıydı. Zalaca bir leğende bir şeyler yıkıyordu. Gözü ona ilişti. Kimseyi dinlemez, lafı çok, kimseyi takmaz, kendi başına buyruk bir karıydı Zalaca. Zapt olunacak kalenin zorlu taşlarından biriydi. Malı mülkü, tarlası da vardı. Kocası, çocuğu kimi kimsesi yoktu. Kocasını evlendiğinden bir ay sonra alıp askere götürmüşler, bir daha da dönmemişti. O da bir daha kocaya varmamış, tarlasını kendi sürmüş, ekini kendi biçmiş, ineğini sağmış, yağını bir gramını bile yemeden satmış, para yapmıştı. Bu köyde en paralı oydu. Gömüsü var derlerdi. Gömüsünün yerini kimse bilmezdi. Kardeşlerinin oğulları, kızları vardı ya akraba olarak, onlara hiçbir şey koklatmazdı. Ölünce gömüsü de, varı yoğu da toprakta kalacaktı.

Muhtarı bir hafta öncesine kadar çok sevmişti. Şimdiyse Taşbaşa dönmüştü.

Zalaca Karı gece gündüz düş görürdü. Belki elli yıldır her önüne gelene düşünü anlatır, yorumlatırdı. Muhtar ondan bir şeyler koparabilmek için, kasabadan zırıltı bir düş kitabı almış, arzuhalci Yanık Hakkıya okutmuş, koca kitabı aşağı yukarı ezberine almıştı. Zalaca Karı her düş yorumlatmaya geldiğinde ona birkaç yumurta, biraz para, bir parça yağ, yoğurt getiriyor, düşlerini söylüyor, o da her zaman onun düşünü iyice yoruyordu. Eğer düş çok iyiye yormaya uygunsa, ondan daha çok yumurta, yağ, para istiyordu. Köylü dedikodu yapıyor, bu deli karının kazancı Muhtar için diyorlardı.

Başucunda durdu. Zalaca Karı başını kaldırmadı. Muhtar onun kendisini ta uzaktan görmüş olduğunu biliyordu. Karşısına geçti çömeldi. Zalaca Karı gene başını işinden kaldırmadı.

"Hey bre Zalaca," dedi Muhtar, "ne o? Yüzünü eğersin bize karşı. Babanı mı öldürdük ki? Bir kötülüğümüz mü dokundu size?"

Zalaca başını kaldırdı, soğuk soğuk:

"Yoook bre kardaşım, sana ne demeye yüzümü eğeyim ki, ne yaptın ki bize?"

Başını geri eğdi.

Muhtar onun bu haline gevrek gevrek güldü:

"Köylü seni şişirmiş. Bana karşı seni iyice doldurmuşlar. Ben o kitabı, o düş kitabını sırf senin için, amanın şu avradın güzel düşleri araya gitmesin diye aldıydım. Getiren onu ta Kabeden getirmiş. Peygamber Efendimizin eli değmiş o kitaba. Bir düş kitabına Peygamber Efendimizin eli değmemişse o kitap hiçbir düşü hayra yoramaz. Köylü sana diyor ki, o Muhtar seni soyup soğana çeviriyor, diyor. Sen de inanıyorsun onlara. Bre Hatun bacım, sen de biliyorsun ben o kitabı on sarı altına aldım. İki altın da arzuhalciye verdim, bir ayda okuttum. Senin için bir iyice ezber ettim. Sırf senin için, iki yumurta, azıcık yağ, birkaç kuruş veriyorsun amma... Canını da kurtarıyorsun. Ben senin düşünü yormasaydım o kar yılı, sen de yola çıkar ötekiler gibi kar altında kalmaz mıydın? Ben senin düşünü yormasaydım, o zelzele günü sen de ötekiler gibi içerde yatar, damın altında kalıp ölmez miydin? Ben olmasaydım, sen

o sele girer, boğulup gitmez miydin? Ben o kitabımıza on sarı altın verdim. İki de arzuhalciye. Yıllar yılı senden bu on altını çıkarabildim mi ki? Senden başka da bu kitapta kimin düşüne baktım? Kitabın kızlığı bozulmasın diye sırf senin düşlerine baktım. Öyle değil mi? Üstümüzdeki Koca Allah şahit ki, bir senin düşüne baktım. Saraylar bağışlamış gibi, ne yüzünü eğersin bana? Ben de bundan böyle senin düşüne bakınam anam. Gider öteki köylülerin düşüne bakarım. Etek etek de para kazanırım."

Zalacanın elleri durdu, gözlerini Muhtarın gözlerine dikti. Muhtar anladı ki öteki köylüler sözünü edince, turnayı gözünden vurdu, sözü sürdürdü:

"Amma o zaman kitabın kızlığı gider, senin elinden çıkar o zaman. Belki de doğru söylemez. Gidip ötekilerin düşüne bakayım mı?"

Zalaca soğukça:

"Git bak kardaşım," dedi.

"Peki gider bakarım. Sen hiç düş görmüyorsun bugünlerde herhal. Varsın, kitabın da kızlığı bozulsun. Vay kitap vay! On beş yıldır her Allahın günü senin düşlerini hayra yordu da, bir yanlış bir şey söylemedi. Vay insanoğlu vay! Vay emeklerin vay kitap! İnsanoğluna güven olmaz, çiğ süt emmiştir demedim mi? On beş yıl onun umudu olursun, doğru yolu gösterirsin de, seni kaldırır atarlar demedim mi? Düş görmez olunca da yüzüne bakmazlar demedim mi? Kuşçuoğlunun oğlu kırk altın verdi de vermediydim kitap seni. Sırf köylüm için. Başı sıkışınca köylüm darda kalmasın diye. Şimdi seni satacağım. Günahı onların, gayrı düş görüp işi düşmeyenlerin boynuna. Bir gün gelir de düş görmeye başlarlarsa, bakacaklar ki sen yoksun. O zaman taşlar alıp bağırlarını dövecekler ama, sen o zaman bir kuş olmuş, kafesinden uçmuşsundur."

Koltuğunun altındaki kitabı çıkardı, baktı baktı, evirdi çevirdi, baktı, başını salladı. Acıklı bir sesle:

"Vay kitap vay!" dedi. "Vay kitap vay!"

Kitabı sağ eline aldı, göğsüne bastırdı:

"Allahını seversen Bacı, sen gayrı hiç düş görmez mi oldun?"

Bu sözü söyledikten sonra sustu. Ortalıkta derin bir sessizlik oldu. Zalacanın elleri durmuş, yüzü gittikçe değişiyor, yumuşuyordu.

Muhtarın gözünden kaçmadı. Gülümseyerek:

"Sen düş görmez olur musun sen!" dedi. "Düş görmezsen ölürsün. Amma velakin, ben kitabı satacağım. Sen gördüğün düşü söyle bari de..."

Zalaca leğeni bıraktı Muhtara doğru yaklaştı:

"Satma kurban olduğum Sefer Ağam. Satma kitabı. Ne demeye satarsın. Senden ekmek istemez su istemez."

Muhtar:

"Bir işe yaramazsa, neyleyim ki kitabı?"

Zalacanın dopdolu olduğu belliydi. Bir haftadır düşünü söylememiş, patlayacak hale gelmişti.

"Söyle, söyle bu geceki düşünü söyle bana. Söyle de hayra yorayım."

Zalaca yutkundu:

"Bu gece düşümde," dedi durdu.

Muhtar: "Hayırdır inşallah"ı ekledi.

"Bu gece bir dağ başındaydım, kayalık, sarp dağ başı."

"Sen hiç düş görmez olur musun? Amma ben bilirim, sen köylünün iğvasına uydun. Önce şuradan bir çimdik tuz getir de ver bana. Ondan sonra düşünü hayra yorayım."

Zalaca kalktı, bir torbadan bir çimdik aldı. Muhtara verdi. Muhtar tuzu ağzına attı.

Bir şey almadan o kimsenin düşü yorumlanamazdı. Onun için Muhtar tuz istedi. Ya para, ya yağ, ya bulgur, bir şey almalıydı ki kitap doğru söylesin.

Zalaca sevinçle karşısına geçti. Yüzünde deminki sıkıntıdan eser kalmamıştı.

Alışkanlıkla:

"Dağ başında bir tek kocaman, dünya kadar kocaman açılmış çiçek gördüm. Bir geyik geldi, çiçeğin altına yattı. Geyiğin yanından bir delikanlı çıktı, bana yaklaştı. Elimi tuttu. Yüzüne bakamıyordum. Sonra gözden yitiriverdim onu. Geyik bana baktı. Gözleri bir adamın gözleri gibiydi. Öteden bir yılan çıktı, geyiği yutuverdi. Korktum, bağırdım. Yılan dedi ki bağırma. Bana yumuşacık bir yatak serdi, yat, dedi. Yattım. Yumuşacık yatak. Yatağa gün vurdu. Sonra yılan üstüme geldi. Boğuluyordum. Uyandım ki kan tere batmışım..."

Gözlerini yalvarırcasına Muhtarın gözüne dikti.

Muhtar:

"Buncacık mı?" diye hayretle sordu.

Zalaca:

"Daha çok var ya, şimdi sen bunları söyle."

Muhtar sağ elinde tuttuğu kitabın üstüne sol elini koydu, gözlerini yumdu. Bedeni iki yanına birkaç kere sallandıktan sonra:

"Düşte dağ görmek, dağda makam tuttuğunu görmek büyük bir mülke, Çukurova büyüklüğünde bir mülke sahip olmaya veya büyük bir adamın, Demirgıratın, Muhtarın himayesiyle iyi servete malik olmaya işarettir. Arafat dağına çıkmak, hakka rücu edip, Tanrısını ululadığına işarettir. Yani Tanrı seni çok sevecek demektir. Dağda taşa binmek evlenmesine, evli ise bir işle meşgul olmasına işarettir. Taşa çomak ile vurup su çıkarmak, zengin olacağına ve eğer zengin ise malının ziyadeleşeceğine işarettir. Yani çok çok, dünya kadar malın olacak. Gelelim geyiğe, geyik kutlu bir hayvandır. Görelim bakalım geyik üstüne kitap ne söylemiş, biz ne manalar çıkarmışız."

Zalaca kulak kesilmiş, sevincinden kabına sığamaz bir hal almıştı. Bu da Muhtarın gözünden kaçmadı.

Sesini daha yumuşaklaştırıp, daha içe işlercesine derinden söylemeye başladı. Türkü gibi yanık yanık söylüyordu.

"Mis geyiği görmek, bir kadının güzel olduğuna, Hürü melek olduğuna, ne kadar yaşlı olsa da Allahın onu tüm erkeklerin gözüne güzel göstereceğine işarettir. Geyiği kesmek, bir kadının tuvana bir delikanlıyla yatacağına, o delikanlının onun için yanıp tutuştuğuna işarettir. Çok tatlı bir cimaya işarettir. Tadı damağından uzun zaman gitmeyeceğine de işarettir. Geyik derisi yüzmek, güzel, yabancı bir erkekle dalgündüz cima etmeye, sarılıp koklaşmaya işarettir. Geyik eti yemek on sekizinde, zengin, sana yanmış, sevdalanmış bir kocadan gelecek mala işarettir. Burası çok iyi. Umutlu. Allahtan hiçbir vakit umut kesilmez Zalaca. Bütün bunlar iyi şeylere işarettir.

"Yılan görmek, yılanın koskoca bir geyiği yuttuğunu görmek, çok pamuk toplayacağına, pamuktan aldığın paranın bir taş altında saklandığında, o paranın doğuracağına, çoğalacağına işarettir. Yılan senin üstüne gölge olmuşsa, sana yumuşak yatak yapmışsa, büyük bir kimseyle cima edeceğine işarettir. Çukurovalı bir Ağayla. Sonra senin cennete uçarak gideceğine işarettir. Ağzından yılan çıktığını görmek, yılanın üstüne geldiğini görmek, yatak yaptığını görmek güvendiğin, seni seven birisinin aleyhine attığına işarettir. Onun aleyhinde bir daha bulunursan öleceğine işarettir. Zinhar bir daha o kimsenin aleyhinde atmayacaksın demektir. Ter içinde uyanmak da bu demektir. Ve de Müslüman bir kimseye düşman olduğuna işarettir. Ona kötülükten vazgeçip doğru yola sapacağına işarettir. Ejderha görmek kötü bir adamın peşine düştüğüne işarettir. Senin gördüğün de bir ejderhadır. Ondan hiçbir vakit millete bir fayda gelmeyeceğine işarettir. O adamın köylünün düşmanı olduğuna işarettir. Köylüyü sersebil, perişan edeceğine işarettir. Amma bunların hepsi, sonunda büyük bir iyiliğe, bol aydınlığa işarettir. Yılanın kırmızı olması, senin gördüğün yılanın bir yanı kırmızıydı, gecede iyi fark edemedin, tuvana bir delikanlının gece gündüz senin aşkından yanıp kavrulduğuna, gece gündüz seninle cima edeceğine işarettir. Senin haberin olmadan seninle cima ettiğine işarettir."

Terlemişti. Kitabın üstünden elini çekti, kitabı dudağına götürdükten sonra cebine koydu. Ayağa kalktı. Zalaca da onunla birlikte ayağa kalktı.

"Kurban olduğum," dedi Zalaca, "daha düşüm vardı. Ben biriciğini söyledim ancak."

Muhtar:

"Satıyorum gayrı kitabı. Bir daha düşleri hayra yormak yok. Ha dedim, sana bir son iyilik daha edeyim."

Zalacanın sevinçli yüzü birden keder içinde kaldı. Elinden en sevdiği bir şeyin alınmasıyla kahrolanların acısına düştü.

"Kurban olurum Sefer Ağam, satma şunu. Ben ettim sen etme. Düşman sözüne uydum da, sana gelmedim. O gelmediğim günler ne yapacağımı, ne edeceğimi bilemiyordum. Deli gibiydim. Patlıyordum. İçimde, bağrımın şurasında bir yangın vardı, boğuyordu beni. Şimdi ferahladım. Üstümdeki yük kalktı. Verme kitabımızı ellere. O zaman ben ne eylerim ki? Bir daha da düşmana uyarsam iki gözüm önüme aksın. Kandırdılar beni."

Muhtar Zalacanın duramayacağını biliyordu ama bu kadar çabuk yola geleceğini de kestirememişti.

"Korkma Bacı," dedi, "korkma. Kızgınlığımdan söyledim. Bin altın verseler de kitabımızı satmam. Bu kitabı kim yazdı? Elhac Mısırlı Kamil Efendi Hazretleri getirdi Yemenden, Kabeden. Hiç satılır mı? Bir daha ele mi geçer ki... Amma sen de bir daha öyle itlerin iğvasına kanma. Sonra karışmam ha. Öteki, geriye kalan düşlerini de, aşağıda, Çukurovada tabir ederim. Şimdi sen git köyün içine, gördüğün düşü söyle. Taşbaşın köyü perişan edeceğini söyle. Düşte gördüğün ejderha odur. Köyü yutmak istiyor. Köy de geyik. Anladın mı? Köylüye böyle ilanat ver ki, herkes anlasın işi. Korkma, kitap bizim."

Zalacadan ayrıldığında kendi kendine söyleniyordu:

"Vay Taşbaş vay! Vay yavrum vay! Sen benimlen aşık atabilir misin? Senin arkanda bir adam korsam, Sümüklü Öksüzden başka, bana da Sefer demesinler."

Evine gitti. Komşudaki bir delikanlıya:

"Haydi git de çağır şu Köstüoğlunu," dedi. "Şu deyyusu."

Az sonra Köstüoğlu geldi.

Muhtar onu görür görmez hışımla ayağa fırladı, sağ elinin iki parmağını bir ok gibi gözlerine sokarcasına çaktı:

"Seni," dedi, "seni deyyus. Şu parmaklarımı sokar, gözlerini çıkarıveririm. Ulan, askercilikte, ayağına ayakkabı giymedin. Giymeden bitirdin askerciliği. Kimin yüzünden? Desene gavur. Ben, o anadan doğdu doğalı ayakkabı yüzü görmedi, bizim köylü milleti ayakkabı bilmez, diye arzuhal vermeseydim hükümete, sana ayakkabı giydirmezler miydi? Sana tezkere verirler miydi sanıyorsun. Nankör. Haydi yıkıl karşımdan. Söz istemem!"

Her bir yanı öfkeye kesmişti. Öfkesinden titriyordu.

Köstüoğlu sinmiş, küçülmüş, bir tek kelime söyleyemeden oradan ayrıldı.

Gene sert yanındaki çocuğa:

"Git Tebdilhavayı çağır," diye emir verdi.

Tebdilhava yakınlardaydı. Duyunca ona doğru yürüdü.

Köylü ötelerde durmuş, Muhtarın yaptıklarını uzaktan takip ediyor, işin sonunun neye varacağını merakla bekliyordu. Uyuz, Zalaca, Köstüoğlu, Kır İsmail, sonra da Tebdilhava. Taşbaş da bekliyordu. Bekliyor, deli oluyordu. Bu dey-

yusla başa çıkılamaz, diye düşünüyordu. Kolları sıvadı, işe girişti ki amanallah. Şeytan tüyü var bu herifte. İki lafta kandıramayacağı insan yok.

Tebdilhava geldi, sert bir yüzle:

"Söyle, ne istiyorsun benden Muhtar Emmi?" diye sordu.

Muhtarın deminki öfkesinden hiçbir şey kalmamış, inivermişti. Yüzü güleç, babacan, şefkatlıydı.

"Gel otur hele. Gel otur. Gel yanıma."

Yer gösterdi.

Tebdilhava ikircikli kalakaldı ayakta. Otursa mıydı?

"Canım gel otur. Seni yiyecek değiliz oğlum. Bak, Çukurovaya ineceğiz. Belki sana bir şey yapabilirim. Sen de bu beladan kurtulursun. Yıllar yılı askere gidip gelmekten kurtulursun."

Tebdilhava veremlinin zor soluk alışlarıyla, halsiz oturdu. Bir deri bir kemik kalmış, sapsarıydı.

"Şimdiye kadar niye derdime çare aramadın öyleyse?" diye gene aynı sert sesle sordu.

"O zaman bizimkiler güçlü değildi. Ellerinde hiçbir şey yoktu. Yeni kuvvetlendik, bilmez misin hay oğul? Çukurovaya varınca, bizimkilerin büyüğüne diyeceğim ki, böyle böyle, bu çocuk perişan. Ya askere alın, hasta hasta, bitirsin askerliğini, ya hastaneye sokun iyi edin, ya da çürüğe çıkarın diyeceğim. Hakka reva mı bu çocuğun hali? O kadar çok tebdilhava geldi gitti ki, adını Tebdilhava koydular köyde fıkaranın, diyeceğim. Dayatacağım. Kaç ayın kaldı daha?"

Tebdilhava:

"Beş," dedi.

"Epey var."

"Gene gideceğim. Hastanede iki gün yatırdıktan sonra, gene haydi köye diyecekler."

Muhtar:

"Cık cık cık!" yaptı. "Bu sefer bunun önüne geçmeli. Senin hakkını aramalı. Yarın aşağı iniyoruz. Gel yanıma. Seni Adanaya götürüp, büyüğümüze göstereceğim. Seni bunun için çağırttım. Unutma, pamuğa girip de yerleştikten bir gün sonra gel yanıma da seni Adanaya götüreyim. Olur mu?"

Tebdilhava gene sertçe:

"Olur," dedi kalktı.

Akşam oluyordu. Muhtar düşünüyordu. Kendini kavi tutup, bu sabaha kadar çalışmalıydı. Görsündü o Taşbaş particilik nasıl olurmuş.

Gömleksizoğlu, katil, eski eşkıya. Bir şeye evet dedi miydi, kellesini kessen dönmez. Kimseden de, hiçbir şeycikten de korkmaz. Uzaktan da akraba olurlar-

dı ya, öyle akraba batsın. Ters adam. Böyle adamlarla uğraşılmaz. Ama bir yolunu bulmak gerek. Başında otuzdan fazla ırgadı var. Taşbaşla giderse, köyde büyük bir delik açılır. Onunla gündüz konuşmak münasip düşmez. Adamı köylüye rezil eder. Kovar. Geceyi, ortalıktan el ayağın çekilmesini beklemeli. Sıkıntılıydı.

Bu köylü kısmı iyilik bilmez. Netsen neylesen faydasız. Onlar için paralan, rezil ol, köylümün bir tekinin kılına hile gelmesin diye çarpın, canını ver uğurlarına, bana mısın demezler. Azıcık açık yerini görmesinler, aç kurt gibi üstüne saldırırlar.

Bunların düşük yerini buldun muydu yükleneceksin. Gözünün yaşına bakmayacaksın. Tüm suç hükümette. Hükümet yüz veriyor bunlara. Kimse değil, hükümet.

Tutmuş bir de bunlara oy verdirip hükümet kurduruyorlar. Hükümeti bunlar yapıyormuş! Teh! Tuzlayım da kokma! Bak hele, şu uyuz Mahmudun kurduğu hükümete! Bak hele, nasıl da dediğini, istediğini yapıyorlar Uyuz Mahmudun! Seçim zamanı gelince de yanlarından geçilmez. İki gün kapısına varıp yalvaracaksın da, öyle verecek oyunu. Bunlar oy verince ne oluyor ki? Canım bu hükümetin işi iş değil. Yanlış işler yapıyor. Bunlar kim, hükümet kim arkadaş? Anlatamazsın. Anlatamazsın ki, bunlar üç keçiyi sayamazlar. Güdemezler.

Hep bunlar o İsmetin başının altından çıktı. Bir kocaman, atadan dededen gelme Muhtar bile, benden yana olsunlar diye onlara yüzsuyu döküyor. Ellerinden gelse, muhtarlık yapacak başka birisini bulsalar, vallahi de billahi de çeker oylarını başkasına verirler. Sümüklü Öksüze bile verirler de, onu Muhtar yaparlar. Amma hükümet adamını ağırlayacak, evinde yatıracak, ona güzel sözler edecek kimse yok köyde. Hele bulsunlar birisini. Kaldırır atıverirler soydan muhtarlarını şuraya. Ve de bir daha yüzümüze bakmazlar.

Bu İsmetin çıkardığı bu iş olmasaydı, Taşbaşoğlu böyle ayrı baş çekebilir miydi? Hep onun yüzünden. Bir daha hükümet yüzü görebilir misin İsmet? Başımıza çıkardıklarından bir tek oy alabilir misin İsmet! Benim şu kara canım sağ iken sana zırnık oy verdirmem. Kendi düşen ağlamaz. Sen yaptın, sen çek! Bizi bu belaya koşan sensin. Bak bakalım, şu başımıza adam diye çıkardığın, muhtarlığa karıştırdığın, oy sahibi yapıp da sözüm ona hükümeti ellerine verdiğin ayağı yalınlar, sana bir tek oy veriyorlar mı? Aaaah İsmet! Sende de azıcık akıl varsa, ben şu bıyıklarımı keserim. Paşa olmuşsun, Cumhurbaşkanı olmuşsun ya, boşuna. Adam hiç elindeki düğümü, durup dururken, götürüp de kendi ayağına düğümler mi? Yaşın da geldi geçti derler. Bir daha enseyin kökünü görürsün de Cumhurbaşkanlığını göremezsin. Taşbaşoğlunu başıma adam diye çıkardın mı, çıkarmadın mı, ölsem yitsem de, seni babamdan çok sevsem de, senden yana olmam arkadaş! Koca Cumhurbaşkanlığını, durup dururken, iki yalınayağın oyuyla başkasına veren, koskoca bir milleti idare edemez. Koca bir Paşalığı başkasına verene ben akıllı diyemem, arkadaş. İsterse ünün Firengistanı tutsun. Çok büyük siyasetçi ol! Sen bir işe yaramazsın, arkadaş! Sana da

hiçbir vakit benim gönlüm doğrulmaz, arkadaş! Belli bil. Bu işi yaparken adam hiç yanına yönüne, sadıkana muhtarlarına sormaz mı? Bu millet beni ister mi istemez mi, demez mi? Az daha senin yüzünden perişan olup, köye rezil oluyorduk. Bereket ki hemen karşıya geçtik. Hükümet nerde, millet orda. Sen bunu bilmez misin? Bilmezsen, öğrendin işte arkadaş! Öğrendin ya, iş işten geçti. Taşlar alıp kara bağlarını döversin şimdi ya, devlet dediğin bir kuştur, elinden bir boşanır kaçarsa, bir daha tutamazsın arkadaş! Şimdi de tutacağım diye çırpın dur. Çırpın ha çırpın. Bir daha koklatırlar mı adama? Tüm millet seninle olsa, iki baldırıçıplağın oyuyla, bir daha Reisicumhurluğu sana kaptırırlar mı? Taşbaşoğlu adamı ne bilir, iti ne bilir? Onu sen adam edip karşıma diktin ya, ben onun oyunu bile sana verdirmem. Bunu böylece bilesin de, dövünesin. Aaaah İsmet aaah! Senin zamanında olsaydı... Seni ne yapmalı bilmem ki... Belanı buldun ya, bize de mazarratın dokundu. Bir uyuz dananın kırk köye mazarratı çok olur arkadaş! Belli bil.

Yemek yemeden, soyunmadan yatağa girdi. Hınçlıydı. Uzun zaman gözleri gökyüzündeki yıldızlarda İsmet Paşayı, yaptığı kötü işleri düşündü. Kafası bu işleri, bu İsmet Paşanın işlerini bir türlü alımıyordu. En sonunda şu sonuca vardı ki insan kocayınca böyle olur.

Herkes yatmış uyumuştu. Evlerin önlerindeki ocaklardaki ateşler yavaş yavaş ışıklarını yitiyor, sönüyordu. Öteki uçta bir bebe durmadan ağlıyor, anası kahırlı, uykulu bir sesle nen çalıyordu.

Gömleksizoğluna gitmek ona zor geliyordu. Ya uyandığında bağırır, söver de tüm köyü ayağa kaldırırsa, işte o zaman rezilliğin bini bir para olur, işte o zaman köylünün yüzüne bakamazdı. Ama başka hiçbir çare yoktu. Ne olursa olsun gitmeli, ocağına düşmeliydi.

Aaaah İsmet aah! diye yataktan çıktı. Kovadaki suya eğildi yüzünü yıkadı. Sonra aklına aptes almak geldi. Bir aptes alıp, Tanrıya dualar etti. Usul usul, ses çıkarmadan Gömleksizoğlunun evine vardı. Başucunda durdu. Gömleksizoğlu, yastığını bir çalıya dayamış uyuyordu.

Yanına çömeldi. Omuzundan tuttu. Tutar tutmaz da Gömleksizoğlu yatağın içinden sıçradı doğruldu. Yanında yönünde bir şeyler aranmaya başladı. Silahını arıyordu. Eşkıyalıktan kalma bir alışkanlıktı bu. Muhtar sezdi.

"Kardaş," dedi usulca, "benim, Muhtar Sefer. Ben geldim. Ağzını açmadan, sövmeden, bağırmadan dinle beni. Kusura kalma. Tatlı uykundan uyandırdım."

Gömleksizoğlu daha yanını yönünü, yastığının altını araştırıyordu. Ellerini tuttu.

"Benim. Ben Seferim. Ocağına düşmeye geldim. Dinle beni. Çok büyük işler oldu. Allahaşkına kendine gel."

Gömleksizoğlu durdu, ellerini çekti aldı. Kendine gelmişti.

"Sefer mi?" diye sertçe sordu.

"Benim kardaş!" dedi korkuyla.

Gömleksizoğlu sessiz, öyle kaldı bir ara. Sonra:

"Ne işin var burada bu gece yarısı Sefer?" diye sordu.

Muhtar gene ellerine yapıştı:

"Oğlunu öldürdüm ocağına düştüm. Kovma beni, bağırma bana. Siz ezelden beri soylu bir soysunuz. Öldürdüğünüz adamın, kestiğiniz başın hesabı yok. Siz öyle yüksek bir soysunuz ki, yatakta öleninizi kimse görmemiştir. Kurşundan gitmemişiniz avratlarınızdır. Ben bunu bilirim. Bilirim de, Gömleksiz soyunun önünde saygıyla eğilirim. Sizler insanların kurdusunuz. Alıcı kurt gibi girer içlerine, koyun ağılına kurt girmiş gibi, yarar alırsınız. Benim de övündüğüm, kendimi adamlar içinde adam saydığım Gömleksiz soyuna azıcık bulaşmış olduğumdur. İşte kardaş, sizin evin büyük göreneğinde, düşmanınız da olsa, muradına ermeden, eli boş dönemez. İşte ben de bu gece yarısı, işte ben de bir köyün muhtarı, Demirgıratın Başkanı, İsmet Paşanın düşmanı, soydan kahya Hıdır Kahyanın oğlu ocağına düşmeye geldim. Oğlunu öldürdüm de, senin değil, Gömleksizoğlunun ocağına düştüm."

Ellerini bağrına götürdü, bir iyice bastı. Ellerini sıktı.

"Beni elalem içinde rezil etmeyesin, yalnız komayasın diye geldim. Arkam senin, kalam sensin Gömleksizoğlu. Sen Gömleksizoğlu ocağının ışığısın. Bu evden her kim ne istediyse, eli boş dönmedi. Bana arka ol demeye geldim. Sana sığınmaya geldim. Köylü hep onun tarafına geçti. Ben bir yavru kuşum, kanadının altına al demeye geldim. Ne dersin?"

Gömleksizoğlu öyle durmuş kalmıştı. Hiçbir şey demiyor, susuyordu.

"Benden de bir isteyeceğin olursa, bundan sonra emrin can baş üstüne kardaş. Hı? Ne diyorsun?"

Omuzundan tuttu usulca sarstı:

"Hı? Bir köy içinde yalnız kalmışa, hor görülmüşe, gelip de sana sığınmışa arka olamaz mısın? Gömleksizoğlu ocağı yalnız kalmışlara, kimsesizlere, akrabalarına, küçük düşürülmüşe arkaydı. Sen o ocağı bir daha yakamaz mısın?"

Gömleksizoğlu ağır, okkalı:

"Doğru," dedi sustu. "Gömleksiz soyu yalnızların, ocağına düşmüşlerin yanındadır."

Gene sustu.

Sonra gene başladı.

"Madem bu gece kapıma geldin, ocağıma düştün. Gömleksiz soyunun ne olduğunu iyi bildin. Bu kapıdan eli boş dönmeyeceğini de iyi bildin. Var git rahatça uykunu uyu. Gömleksiz ocağı sana arkadır. Taşbaşoğlu gelip, senden evvel bu ocağa düşseydi, o haklı olduğundan onunla birlik olurdu Gömleksiz

ocağı. Amma sen geldin. Seni boş çeviremez bu ocak. Kimseyi de çevirmedi. Arkam ol diyeni boş göndermedi. Sen haksızsın. Köylünün hakkını yiyor, kıraç tarlalara sokuyordun. Bir daha böyle işler yapma."

Muhtar:

"Yapmam, yapmam! Tövbe, tövbe! Sağ ol! Gömleksizoğlu ocağı daim yansın, tütsün," dedi kalktı. "Hem de senin gibileri varken, daim de tütecek."

Geri evine geldi, yatağına girdi, uzandı. Üstünden ağır bir yük kalkmıştı.

Şimdi, Ökkeş Dağkurdu vardı görüşülecek. Yumuşak adamdı. Dini bütün adamdı. Köyde, namazını hiç terk etmeyen, yıl on iki ay kılan yalnız o vardı. Derdi günü hep Hacca gitmekti. O yüzden köyde, kocamış haliyle en çok pamuk toplayan oydu. Aldığı paranın da bir kuruşunu yemiyor, çocuklarına, karısına üst baş alınıyordu. Evde dokudukları bezler de olmasa çırılçıplak gezeceklerdi.

Amma yıllardır da Hac parası bir türlü tamamlanmıyordu.

"Ökkeş Dağkurdu derler sana. Kutsal bir adamsın. Dini bütün Müslümansın. Kimsenin hakkını yemedin. Şu dünyaya bebeler gibi geldin, bebeler gibi gideceksin. Delikanlılığında bile harama, eşeğe, türlü mahlukatlara uçkur çözmedin. Bu kadar yolu tertemiz geldin, bu ömrü tertemiz yaşadın. Yarın ahrette, Allahın divanına vardığında, varıp yüz sürdüğünde onun sana soracağı hiçbir şeysi bulunmayacak. Ya kulum Ökkeş Dağkurdu diyecek, benim sana soracak hiçbir sualim yoktur. Sana cennetten bir köşk hazırladım ki, Adana tren istasyonu gibi pırıl pırıl ışıklı. Var git köşküne de kurul, safa sür, dem ver, dem al diyecek. Yanına avradını da verecek. Hizmetine de kırk huri verecek ki, dünya güzeli. Daha el değmemiş, kız oğlan kız. Kırk tane de gılman verecek ki, bir dediğini iki etmez. Kevser suyu şarap olup akacak. Bağlık bahçelik göz alabildiğine. Tüm dallar eliyin altında. Dallar olgun meyvalarını ağzına kadar uzatıp bekleyecekler. Her bir meyvayı, yiyeceği, arının balını, kuşun sütünü sabahtan akşama kadar durmadan yiyeceksin. Yiyecek, bu dünyadakiler gibi pis pis, kokulu çıkarmayacaksın. Yediğin yemekleri ter olarak dışarı atacaksın. Ter deyince, öyle pamuk toplarken çıkardığın terlerden değil. Azar azar, hiç habersiz terleyeceksin. Terin bir an miski amber gibi kokacak. Bir an gül, bir an nergis, bir an alıç çiçeği gibi. Bir an yarpuz, bir an da taze çam yaprağı, bir an da yağmur toprağı gibi kokacaksın. Sen o zaman hangi kokuyu istersen öyle kokacak.

"Kaz etleri, yağlı ördekler, bıldırcınlar, nar gibi kızarıp önüne gelecek. Yiyeceksin babam yiyeceksin.

"İdris nebi hülle biçecek. Makassız, dikişsiz. Som ipekten. Renkleri göz alan. Uzunyaylanın çiçekleri gibi balkıyacak giyitlerin. Her gün de değiştireceksin. Değiştirdiğinden haberin olmadan. Gönlün, bu sırtımdaki değişecek derse, hemen bir de bakacaksın ki sırtındakiler değişmiş.

"Yataklar istersen, cümle tüyü yumuşak kuşlar gelip, en yumuşak tüylerini dökecekler kapına. Sana tüm yatak olacak. O yüzden bu dünyada kuru yerde yatmak sevaptır. Emek olmayınca, yemek olmaz arkadaş!

"Bunları bizim gözü körler, kulağı sağırlar bilmezler. Bizler, kör şeytana, canavar nefsimize bu dünyada uyanlar bilmeyiz. Sen bilirsin.

"Orada, senin köşkünde hava ne sıcak, ne soğuktur. Ilıktır. Hani ilk yazın çiçekli, kanı depreştiren havası gibi ılık, güneşlidir. Ol sebepten, bu dünyada çıplak gezmek, bedenini kavi soğuğa, yalım gibi sıcağa karşı tutmak sevaptır. Bunu kimse bilmez, sen bilirsin. O yüzden bu köyün tüm akılsızı bu dünya için çalışır, sen cennetteki köşkün için uğraşırsın. Seni bir de hor görürler.

"Doğrudur. Miralayın oğlunun çiftliği kıraçtır, verimsizdir. Öteki tarlalara bakarsak verimi yarı yarıyadır. Bu öteki köylülerin, Taşbaşın, benim zararımızadır. Bizim gözümüzü dünya kör etmiştir. Biz kolay tarla, çok kazanç ararız. Halbuki sen zor tarla, haklı kazanç ararsın. Senin bol pamuklu yerde pamuk toplaman, kolayca çok para kazanman, oradaki köşküyün bir duvarının yıkılması demektir. Sen Hacca gidecek parayı ötekilerden zor kazanacaksın ki, Allah indinde ötekilerden ayırt olasın. Benim çabam ne? Ben diyorum ki, köyümüzde hiç olmazsa bir kişi var Hacca niyetli, o da pamuğu bol tarlaya girip, kolay kazanmasın. Şu dünyanın pis malı, onun temiz gözlerini bürümesin. Sen de bu benim iyiliğimi unutup, düşersin Taşbaşın ardına, oradaki köşkünü yıkar, yerle bir edersin. Kevser suyunu kurutur, batak eylersin.

"Ben salma salarken, sen para vermeyince neden yatağını aldım? Kuru yerde yatasın diye. Neden yiyeceğini aldım? Aç kalasın diye. Neden ineğini sattırdım yol parası için? Dünya malı seni yolundan ayırmasın diye. Bilirsen ben sana yolunda çok yardım ettim. Amma sen bilmezsin. Herkesten çok gönül gözün açıldığı halde, sen de insanoğlusun.

"Şimdi sana bir akıl öğreteyim. Senin gönlün zengin, gönül gözün ışıklı amma kafan boş, bilgin az.

"Kitabımızda der ki, Allaha karşı gelmeyecek, ona şirk koşmayacaksın. Allah kim? Tövbe tövbe! Emirlerinden dışarı çıkılmaz bir büyüğümüz. Onun yeryüzündeki vekili kim? Hükümetimiz, Demirgıratımız. Hükümetin, Demirgıratın kasabadaki vekilleri kim? Kaymakamla Gödece Tevfik Efendimiz. Kaymakamla Tevfik Efendinin köydeki vekili kim? Muhtarımız. Muhtarımız kim? Ben. Öyleyse bana karşı koymak ne demektir? Söyle ne demektir? Ben söylemeyeceğim. İşte bunun burasını da evire çevire sen düşüneceksin. Düşünecek, yıllar yılı sürüne sürüne, diş ile tırnak ile sersebil, aç çıplak kurduğun güzel köşkünü, bir fiskede yıkmayacaksın. Yıkamazsın arkadaş! Bunca emeciklerine yazık arkadaş. Taşbaşoğlu senin cennetteki köşkünden değerli mi, arkadaş? Ben varıp gidiyorum. Sen düşün kal! Düşün kal da gözlerine sabaha dek uyku girmesin. Günahlarına tövbe et. Doğru yoldan, Allah yolundan, bilmeden sapıttığına Al-

lahı inandır, arkadaş! Bir adam o senin köşkün gibi köşkü bir ömürde kuramaz arkadaş. Yüreği temiz adam nerde şimdi, arkadaş. Sağlıcağla kal. Allah yardımcın olsun. Adı güzel Muhammede salavat."

Sevinçliydi. Çok güzel, yüreğe işler sözler söylemişti Ökkeş Dağkurduna. Ökkeş Dağkurdu, hiç konuşmamış, boyuna dualar mırıldanmış, arada da: "Allah, Allah! Sen kurtar," demişti. O kadar.

"Bre Durduman, ne biçim adamsın sen? Böyle gece yarısı ayağına getirirsin adamı. Tüm tarlalar tutulduktan sonra baş kaldırırsınız. Gelecek yıl siz inin, siz bulun pamuğu. Köylüyü takmışsınız ardınıza, alır götürürsünüz. Ne demek bu? Ulan, iner aşağı da, toplayacak tarla bulamazsanız, ne dersiniz köylüye? Ulan Adil Efendiye üç yıldır borcunu veremiyorsun. Kocamış babanı bindirmek için bir eşek alamıyorsun. Siz toplayacak tarla bulamaz da Çukurovanın ortasında sipsivri, damdazlak kalırsanız sizi tarlama sokmam. O zaman Adil Efendiye ne dersin, Durduman? Köylüye ne dersiniz? Etmeyin bunu, kıymayın ağzı var dili yok köylümüze. Sizin için sonu iyi olmaz. Gelecek yıl olsun, nereye giderseniz gidin. Bu gece yarısı benim canım yok mu, sizin ayaklarınıza kadar geleyim? Bunun sonu iyi olmaz. Bunu böyle bilesiniz. Kanun karşısında cünhalı düşersiniz."

"Atma emmi, atma! Neden kanun bizi cünhalı düşürecekmiş?"

"Çünkü bu bir dolandırıcılıktır. Kanun madde madde yazar. Sen ağzını topla. Köylüyü yoldan çıkartıp, isyan ettiremezsin. Senin için kasabadan iyi demiyorlar zaten. Sen dinimizi hor görür, kötü yollara saparmışsın, diyorlar. Ağzını kapat! Candarmanın senin hakkında bana dediklerini köylüye bir ilan edersem seni havada parçalarlar. Hani o şapka meselesi... Anladın ya... Sen yiğit, akıllı adamsın ya, benim elimden de her bir iş gelir. Hakkında evrak var. Candarma dedi ki, aman duyurma. Senin, güzel milletimiz arasında ne pıropaganda ettiğini beni bilmez mi sanırsın? Bekliyorum. Bir gün ümüğünden bir yakaladım mıydı, anlarsın dünyanın kaç bucak olduğunu. Hükümet her şeyi biliyor. O içtiğiniz su ayrı gitmeyen demirciyi de biliyor. O garibi. Ayağını denk al! Ha köylümdür, dedim, ses çıkarmadım. Köyümüzün şerefi yere düşmesin diye, kimseye bizim köyde böyle bir murtad var diyemedim. Ulan oğlum aykırı gitme. Hak yoluna gel. Bir milletlen başa çıkamazsın. Doğru dur. Yarın Taşbaşlan gitmeyeceksin."

"Giderim. Sen haksızsın. Köylüye yazık ediyorsun. Şu perişan haline bak şu milletin..."

"Bana bak, bu yıl yoldan çıkarmayın köylüyü. Söz verdim. Gelecek yıl, size yardım ederim, çok iyi tarlalar buluruz köye. Şu Miralayın oğlundan ben de usandım. Ağzı kalabalık, pis biri. Ve de seni korurum. Nur gibi çocuk derim. Ve de öyle işlerle hiç ilgisi olamaz derim."

"Hele bir düşünelim emmi. Sabah ola hayır ola. Öyle değil mi?"

"Sen bilirsin oğlum. Sana her bir şeyi söyledim. Halkı isyana teşvik etmenin suçu çok yamandır. Aklın varsa anlarsın. Sağlıcağlan kal, Allah yardımcın olsun."

Osmancayı uyanmış, kendini bekler buldu.

Öteden gelirken:

"Buyur Ağa, hoş geldin, safalar getirdin evimize," dedi. "Seni beklerim akşamdan beri. Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu. Ancak mı geldi sıra bize? Salmada başta ben gelirim."

"Kusuruma bakma Osmanca, sen bizden sayılırsın. Nenemin bacısının öz torunu sensin. Ve de Demirgıratımızın özü, gözbebeği, delegesi sensin. O yüzden sen bizdensin dedim. Saptığın kötü yoldan tez dönersin."

Yanına, döşeğin ucuna ilişti:

"Dediklerini, sayıp döktüklerini hep duydum. Partimizi işe karıştırma. Köy işi başka, particilik başka. Etme bunu. Oy zamanı, senin yüzünden, korkarım ki herkes oyunu İsmet Paşaya verir, hükümeti elimizden kaptırırız. Delice Bekirlen bir olma."

Muhtar ayağa kalktı, geri oturdu.

"İşte tuttum sözünü. Vazgeçtim Bekirden. Ve de konuşmam bir daha. Amma sen de Taşbaşla gitmeyeceğine söz ver, erkek sözü. Benimki söz ki bir söz! Pulattan sağlam. De haydi söz ver. Bu yıl da delege sensin. Bu da benden sana ikinci söz. Tamam mı?"

"Hele bir düşünelim."

"Ve de sen bana söz vermezsen, böyle delege, böyle parti arkadaşlığı olmaz. Parti demek, ve de birisinin ayağının gittiği yere, ve de hepsinin başı gider demektir. Başkanımız ne dedi, aklında mı? Bu iş demirgıraside birinci şart, dedi, anladın mı?"

Osmanca ayaklarını altına çekti:

"Sen Delice Bekirden vazgeçersen, söz," dedi. "Amma sonra caymaca yok."

"Bizde söz var arkadaş," dedi ayağa kalktı. "Bizim kellemiz gider amma, sözümüz yerini bulur. Ne mümkün ona. Yeter ki ağzımızdan bir söz çıkmasın!"

Müthiş bir uykusu vardı. Konuşa konuşa da boğazı ağrımıştı. Ama bu gece varıp da sıcak yatağında yatamazdı. Köylünün çoğu uyanmış onu dinliyor, uğrun uğrun ne yaptığını, ne söylediğini bir bir kovuşturuyordu.

Gömleksizoğluyla konuşmamı kimse duymadı inşallah, diye içinden geçirdi. Duydularsa berbat.

Şimdi mademki uyanmışlar, dinliyor, kovuşturuyorlar, onlara göstermek gerek.

Bir an durdu. Yerde serili, uzanmış yatan köye bir göz gezdirdi. Sonra gene yürüdü.

Başucunda durduğu yatak Kötülemez Alinin yatağıydı. Üstüne eğildi, bağırarak.

"Kalk ulan köpoğlu," dedi. "Meydan meydan, ev ev aleyhime atar, bana söversin, öyle mi? Kalk, cezanı çekeceksin. Seni deyyus seni! Ve de kalk, ve de bana bir ip ver! Bir ip ver ki canını incitmeden kollarını bağlayayım. Ve de doğrul!"

Elinden tuttu, hızla çekti kaldırdı.

Kötülemez Ali bir şeyler mırıldandı ama anlaşılmadı.

"Ulan sana diyorum, nedir bu yaptıkların? Yürü karakola. Bu köyü babayın tarlası mı sandın? Sen kim oluyorsun ulan. Rezil oğlu rezil! Yarın Taşbaş Efendiyle gidecek misin, Ali efendi paşa? Baban ölürken seni bana emanet etti de gitti. Bir köyün Muhtarı, o köyün babası, ve de Reisicumhur Paşası demektir. Size her bir dilediğimi yapabilirim."

Zorlu bir tokat attı Kötülemeze. Tokadın sesi ta uzaklara kadar gitti gecede.

Ali:

"Tövbe emmi, tövbe," diye ellerine sarıldı. "Ben onlardan olmadım, hiç karışmadım onlara."

"Ve de benim iyiliğimi inkar eden köylüler, varsınlar da gitsinler onunla. Benim emeciklerim onların gözlerine dizlerine duracaktır. Mümkünü yok duracaktır. Ama senin gitmene izin veremem. Varsın gitsinler de Çukurova yazılarında işsiz güçsüz sürünsünler, karışmam. Ama sen gidemezsin. Senin borcunu Adil Efendi benden sorar. Haydi yat, uyu! Karışma böyle işlere yavrum. Sizi baştan çıkaranların Allah bin belalarını versin. Suç sizde değil yavrularım, sabilerim. Yarın öbür gün işsiz kalırlarsa benim yüreğim yanar. Onları aldatanlar da bıyıklarını burar, sarı tespihlerini şakırdatır gezerler."

Yorulmuştu. Bundan sonra hiçbir yere uğramadan, doğru yatağına gitti. Yatağın üstüne uzandı. Başı döner gibiydi.

Azıcık dinlenip gene çıkmalı, geriye kalanları da ev ev dolaşmalıydı. İşin bir kötü tarafı da unutulanlar alınırlardı. Şuna şuna gitti de, eşiğine oturdu da, diller döktü de bizi adamdan saymadı, derlerdi. Gönüllenirlerdi. Şimdi uyanmış, çoğu yolunu gözlüyordu.

Hepsini bir bir gezmeli, sabaha karşı da varıp Kel Aşığı bulmalıydı.

Bu planı mademki kurduk, yorulsak da, ölsek de sonuna kadar yerine getirmeliyiz. Planını yarıda koyar da gidersen, hayatta hiçbir işi başaramazsın arkadaş!

Gece yarıyı geçerken uzandığı yerden doğruldu, evlere düştü. Teker teker, herkese suyunca söyledi. Dilinin döndüğünce gücü yettiğince söyledi. İşini bitirdiğinde bahtiyardı. Biliyordu ki, geceki ektiği tohumlar sabah olur olmaz günle birlikte yeşerecek, boy atacaktır.

Kel Aşığa sabaha karşı ancak gelebildi. Gerekeni de, planın istediği de buydu. Kel Aşık köydeki son kişiydi. Konuşmadığı bir tek kişi kalmıştı, o da Taşbaşoğlu. Ona da gidecekti ya, şeytana, nefis şeytanına uydu. Benliğine uydu.

Kel Aşık giyinmiş, yatağının yanındaki ağacın gövdesine sırtını vermiş oturmuştu.

Muhtar, hiçbir şey söylemeden gitti, vardı onun karşısındaki ağaca, onun gibi belini verdi oturdu.

Sonra:

"Heeey turnalar," dedi.

Kel Aşık:

"Heeey telli turnalar," diye karşılık verdi.

"Babamın evinin şenliği, saz çalınca sazının üstüne bülbüller gelip konan Aşığım. Heeeeey turnalar!"

Kel Aşık en çok bu sözden hoşlanırdı.

"Heheeeey telli turnalar!"

"Türkü söyleyince dilinden ballar akan, kurdu kuşu dile getiren, dağı taşı eriten, köyümüzün ünü şanı... Şu Allahın güzel sabahında, ala şafağın tanyerinde avazı olan... Heheey turnalar. Ve de tellice. Çok yoruldum, çok koştum. Tanyerleri ışımadan, senin Hıdır Kahyanın oğlu senden türküler diler ki, gönlü hoş olsun. Başı bunalmış, dört bir yanını düşmanlar çevirmiş, tek başına Yemen çölünde kalmış, iki çal söyle ki yüreğine güç gelsin. Düşmanlarının ettiği kötülüğü unutsun."

Kel Aşığın bozuk bozuk, kırışık içinde kalmış, seyrek kösemsi bir ak sakala bürünmüş yüzü, tanyerinin ışığınca aydınlandı. Yaşlıydı. Yaşını ne kendisi, ne de köyde kimse bilirdi. Herkes onu bildi bileli böyleydi. Çenesindeki iki üç ak kıl salınır dururdu her zaman.

"Doğan güne, uçan kuşa eyvallah!"

Sazı kılıfından çıkardı. Usul usul, elleri titreyerek sazı okşadı. Sonra çalmaya başladı. Havadan havaya geçiyor, saza bağrını veriyor, doğrulup başını sallıyor, bir topacık kalıyor, yumuldukça yumuluyor, sonra dikleşiyor, büyüyordu.

Sazın sesine, uyanmamışlar, uyanıp geri uyumuşlar da uyandı. Esen yelde üstündeki ağacın dalları usul usul sallanıyordu.

Önce çocuklar geldiler. Sonra oymakta bir patırtı kütürtü oldu. Gürültü az sonra kirp diye kesildi. Ondan sonra kadınlar da geldiler. Kel Aşıkla Muhtarın bulunduğu yere halkalandılar. Kimisi oturdu, kimisi ayakta kaldı. Sonra delikanlılar geldiler. Aşığın yanına kadar sokuldular. Yanı başına, biribirlerinin üstüne abanarak oturdular. Erkekler, kocamışlar da gelip toprağa çöktüler. Bu ara bir eşek anırdı, gülüştüler.

Ortalıkta çıt yoktu. Herkes bir soluk kesilmiş, alaca şafakta seher yelleri eserken salkım saçak, Kel Aşığın sazını dinliyorlardı.

Kel Aşık öyle her zaman coşup söyleyen cinsinden değildi. Bu ocağa Kel Aşıklar ocağı derlerdi. Dedesi, dedesinin dedesi, amcası, kardeşleri, kimleri varsa hep-

si aşıktı. Hepsine de Kel Aşık derlerdi. Soylarını sürünce ta Karacaoğlana, Aşık Yunusa dek çıkardı. Bu yanlarda, yıllar yılı, çocukluklarında, delikanlılık, kocalık çağlarında, kızlık, gelinlik, karılık çağlarında Kel Aşık soyunun türküsünden yüreğinde bir angı saklamayan hemen hemen kimse yoktu. Analarının ninnilerini, sevgililerinin tatlı sözlerini, düğünlerini bayramlarını nasıl ansırlarsa, Kel Aşık türkülerini de öyle belirli, öyle tatlı bir düş içinde ansırlardı.

Kel Aşık çaldı çaldı, gene doğruldu. Yüzü sevinç mutluluk içindeydi. Sakalının iki üç telini sıvazladı:

"Şu güzel şafağın alacasında, dünyanın bu ucunda, Çukurovanın berisinde birikip ağaç dibine gelenlere de eyvallah! Ala şafakta çatlayan tomurcuğa, uyanan toprağa, çıtırdayan ota, vızıldayan böceğe, çağlayıp akan ışıklı suya da eyvallah! Heheeey telli turnalar!"

Hep birden gülüşerek:

"Aşığa da eyvallah, Kel Aşık soyuna da eyvallah! Sazının teline de eyvallah! Heheeeeey, heheeeey, heheeey, turnalar!" dediler.

"Çoluğa çocuğa, belekteki bebelere Çukurovanın ak pamuğuna da eyvallah!"

"Eyvallah," dediler gene, gülüşerek.

"Dedem Karacaoğlana, dedem Yunusa, dedem Dadaloğluna, Türkmenin geçmiş eski güzel gününe de eyvallah..."

"Karacaoğlana, Aşık Yunusa, Dadaloğluna, Kul Abdurrahmana da eyvallah," dediler.

Kel Aşık uzun sustu. Bu, her eyvallah dediği aşıktan bir türkü söyleyecek demekti. Heeeey artık düğün bayram, şenlik şadımanlıktı.

Bir kere daha:

"Heheeeeeeey tellice turnalar!" çekti Aşık, sonra başladı.

Önce incecik, öksürüklü, yaşlıydı sesi. Sonra gittikçe gürleşti, gürleşip yanıklaştı.

Bir çift bülbül geldi kondu dikene. Başı da yeşil, ayakları kırmızı. Yeşiller, kırmızılar... Heheeey telli turnalar... Heheeey ışıklar!

Karanlık gecede... Kolum üstüne... Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm... Üç derdim var biribirinden ayrılmaz... Çukurova bayramlığını giyerken... Derdile sevincim yıkışır, dağlar. Heheeey tellice dağlar. Mor menekşeli, yarpuzlu, ak bulutlu dağlar. Kırşehir özüne bir ateş saçtım, yanar oylum oylum duman görünür. Aramızda yıkılası dağlar var... Heheeey turnalar, dağlar, güzeller...

Havanın yüzünde bir leylek, bir leylek. Leyleğin ayağı da kınalı değnek. Var imiş mademki şu dünyada ölmek, yol kalsın gönül kalmasın yarenler. Mezarıma üç taş dikin kırmızı. Beni öldür bas ellerin kanıma. Desinler ki ak elleri kınalı. Deryada dönüyor kıral yesiri... Deryalar, Çukurova deryaları.

Toprağın yeşili, yağmurun güzeli. Nerdesin ebemkuşağı? Yeşilde aklık. Şavkıyan bir ses. Balkıyan dünya. Şafak içinde dönen, kıvılcımlanan dağlar. Yürü bre fıkaralık elinden, dolanıp belime kuşak olursun. Veremler, hastalıklar, uyuzlar. Sevdalar, küsmeler, barışlar, heeeey karasevdalar.

Azrail gelmiş de can talep eyler. Benim can vermeye dermanım mı var? Seherin yelleri şafağın bendi. Şimdi ağzı tutkun on kardeş gerek, şu beyleri sürgün etsem yerinen. Beyler, heeeey Çukurova beyleri... Kaba ağacın gürlemesi dal ilen.

Toprağın altı, toprağın üstü... Acı, dert, bela... Yerinme canım, yerinme. Her tepeden bir gün doğar.

Heeey tellice turnalar!

Sonra bir sevinç, bir şenlik uğultusu doldurdu dünyayı. Kel Aşığın da dediği de gayrı anlaşılmaz oldu. Sevincinden toprak çatlayacaktı neredeyse.

Uğultu birden kılıçla kesilmişçesine, orta yerinden kirp diye kesildi. Kel Aşık her zaman böyle keserdi sazını. Çalar çalar, en doruğuna çıkar sesin, sazın, birdenbire orada bırakıverirdi.

Günün ucu da sesin kesilmesiyle aynı anda göründü.

Kalabalık bir zaman orada oturdu kaldı. Aşığın halsiz kolları yanına sarkıvermiş, sazı kucağından öteye akıvermişti. Her zaman da böyle olurdu. Gençliğinde de...

Aşık ayağa kalktı. Kalabalık da ayağa kalktı. Dağıldılar. Herkesin yüzünde kıvançlı bir gülümseme vardı. Bir kısmının da dudağında bir yarım türkü...

Muhtar elini Aşığın omuzuna koydu.

"Güzel türkülerine ve de güzel avazına, Hazreti Davut avazlım, ve de sazına, sazının teline, senin kardaşlığına ve de güzel yüzüne eyvallah! Kutsal Kel Aşık ocağına da eyvallah!" dedi.

Arkasına döndü, ötede durmuş üç kişiyi gördü. Kendisini beklediklerini anladı. Yanlarına gitti. Birden bir çığlık attı:

"Ne oldu, bulamadınız mı Koca Halili?"

Ötekiler, başlarıyla yok, karşılığını verince:

"İşte böyle," diye başladı. "İşte böyle olur köyün düzeni bozulursa. İşte böyle kocalar bu yaşlarında, ve de el tutmaz ayak tutmaz, ve de korkularından, köylü beni öldürecek diye, ve de başlarını alırlar da ve de ıssız dağlara atarlar kendilerini. Ve de ıssız dağlarda can verip ölürler. Ölüleri de bulunmaz. Kemikleri de... Ve de ak kemikleri... Cesetlerini de sel götürür. Yeşilce sinekler yer cesetlerini. Böcekler, kuşlar yer. Bir güzelce, emınili dayılı cenaze nasip olmaz. Ve de arkadaşlar, bir güzelce Kuran okunmaz başlarında. Köyün düzeni bozulmasaydı ve de başkaldıran bulunmasaydı bu köyde ve de el mi yaman, bey mi yaman de-

meselerdi, bu kocacık ne demeye kaçardı da ve de dağlara düşerdi. Vay kocacık vay... Vaaaaaay... Yiğidim, her bir şeyleri bilenim... Yerin altında, yerin üstünde ne varsa bilen Halil Emmim. Vaaaaaay, kara topraklara karışanım! Senin ölünü bulursam alır götürürüm Çukurovaya. Büyük bir mezarlığa defnederim seni. Mezar taşına da, Valilerin mezar taşına yazdıklarından bir yazı yazdırırım, köy düzensizliğinden ölen Koca Halil Emmi burada yatar, el fatiha, diye. Vaaay gün görmemişim, pamuk yolunda, Çukurova dağında ölenim! Yemenden canını kurtarıp da burada can verenim. Vaaaaaay Halil Emmim, sen benim yanımda babam Hıdır Kahyadan ileriydin. Onun bana tek yadigarıydın. Ya ben yanmayım da, ya ben dövüne dövüne ağlamayayım da kimler ağlasın. Vaaaaaaay, babamın yiğit, akıllı yoldaşı sana da kıydılar."

Sesi o kadar yanık öyle kederliydi ki, kadınlar, kızlar ağlamaya başladılar. Muhtarın da gözünde iki damla yaş birikmişti. Sonra yaşlar yanaklarından aşağı süzülüp bıyıklarına kadar indi.

Bu sırada Taşbaşoğlunun:

"Haydi hazırlanın, ben gidiyorum. Benimle gelen gelsin, gelmeyene uğurlar olsun," sözü duyuldu. Taşbaş bunu birkaç kere daha söyledi.

Muhtar hemen sözünü kesti. Kulak kabarttı.

Ortalıkta derin bir sessizlik oldu.

Taşbaşın evinden yana döndü, ellerini beline dayadı baktı. Orada iyice seçemediği bir kaynaşma oluyordu. Yüklü iki eşek, birkaç kadın, çocuklar gördü. Onlar da Muhtardan yana bakıyorlardı.

Muhtar elleriyle yüzünü kapatıp:

"Vaaaay vay Halil Emmim ölseydim de bu günü gözlerim görmeseydi. Bak bak Halil Emmi, seni öldürdüler de koyup gidiyorlar. Seni dağlara düşürdüler de köyü ikiye bölüp gidiyorlar. Sağlığında sana Emmi diyenler, seni kendi taraflarına çekenler, bak Halil Emmi, kaçıyorlar. Köy düşmanları. Bunlara komşu denir mi, köylü, kardaş, emmi denir mi? Sağ olsaydın da şu sana yapılanı görseydin Halil Emmi, dost kim, bu köyün dostu düşmanı kim anlardın. Vaaaaaaay, vaaay ıssız, kimsesiz dağlarda, yapayalnız ölenim! Oğul dedin de başına gelen oldu mu? Kardaş dedin de varıp sarılanın bulundu mu? Bir kaşıcık su dedin de ölürken veren oldu mu? Yoksa çırnaklarınla yerleri yırtaraktan öyle yalnızca mı verdin tatlı canını? Halil, Halil, Halil, Halil Emmiii..."

Bu sıra yanına birisi sokuldu.

"Aşağıdan," dedi. "Deli Bekirlen, Bekir Ağaylan Bekçibaşı geliyor."

Muhtarın keder içinde, bozulmuş, gözyaşlarından ıslanmış yüzü hemen düzeldi. Ağır ağır evine yollandı.

Biraz sonra Bekçiyle Delice Bekir Muhtarın karşısındaydı. Yorgunluktan soluk soluğaydılar.

Muhtar:

"Tutulmadık hiçbir tarla kalmadı, öyle mi?"

Delice Bekir:

"Sayende bir dönüm bile ırgat gitmemiş tarla kalmadı. Bir tek Miralayın çiftliği bekleyip durur. Başkaca ilaç için arasan boş tarla yok. Yoksa koyar da gelir miydim?"

"Taşbaşın avanesi başkaldırdı. Gidiyorlar."

"Varsın gitsinler. Bu yıl Miralayın çiftliğinin pamuğu bir olmuş ki Allah da bir vermiş ki... Allah seni inandırsın öteki tarlalardan daha iyi. Pampal pampal açmış."

Muhtar:

"Bekçibaşı," dedi kolundan tutarak. "Ve de köylüye zorlu bir tellal çağırıp diyeceksin ki... Miralayın çiftliğinin tarlası bu yıl her yılkinden çok verimli. Öteki çiftliklerin tarlaları yanmış, kavrulmuş. Herkes hazırlansın. Pamuğa iniyoruz. Ve de sürüden ayrılanı kurt kapar. Bir kişi, iki kişi de olsa köyümüzden kimsenin tezikip gitmesini gönlümüz istemez. Sen var tellalını çağır."

Taşbaşoğlu, Öksüz Duran, Veli, birkaç kişi daha oymaktan çıkmışlar, yola aşağı bir çiğirden iniyorlardı. Ama Koca Halil meselesi bellerini bükmüş, onları bir ikircikli halin içine atmıştı. Şurada bir ölü dururken, ya da bir yitik, köylü konur da gidilir miydi? Elalem analarına avratlarına sövmez miydi? Köylüden ayrılıp gitmeyeceklerdi ama, bir kere yola düşmüşlerdi.

Bekçi, gür, kalın sesiyle tellalını çağırdı. Köylünün gürültüsü, patırtısı kesildi. Sonra birden iki üç misli yeniden başladı. Şimdi sevinç havası esiyordu köyün üstünde. Herkes Koca Halili, onun ölüsünü, Muhtarın yanık, ağlar sesini unutmuştu.

Muhtar, çiğirden aşağı gidenlerden gözünü bir türlü alamıyordu. Hıdır Kahyanın Muhtarlık geleneğine bir gedik açılıyordu. Adam olan köylünün birliğini hiçbir zaman bozmazdı. Bozulmasına meydan vermezdi. Köylünün suçu olmazdı. Eğer yanılıp yazılıp kötü bir yollara sapıyorsa suç Muhtardaydı. Ve de öyleydi.

Yükünü yapmakta olan Gömleksizoğluna ilişti gözü bir ara. Kafasında birden şimşek gibi bir düşünce çaktı. Yüksek, halka baş olan kimselerde gönül, kibir olmazdı. Olmamalıydı. Kendini herkesle bir tutacaksın ki, seni sevecek, sayacaklar. Yoksa her insanın yüreğinde bir büyüklük aslanı yatar. Sen benim dersen, o da iki misli, beş misli benim der. Dağdaki iki oğlaklı çoban bile kendince, gönlünce Demirgırat Başkanından üstündür. O yönlerine dokunmayacaksın.

"Gömleksizoğlu Ağa," diye seslendi. "Sen bu köyün evvel soylususun. Sipahi soylusun. Öyle bizim gibi kara köylü değilsin. Bak koskoca köyün içinde söylüyorum. İlanat veriyorum dünyaya. Senin yüksek merhametin ve de vicdanın köyümüzden bazı vetandaşların ayrılıp da gidip şu Çukurova yazısında

sürünmesine razı olamaz. Öyleyse gel benimle birlikte de gidelim döndürelim şunları. Ve de onların başları 1333 doğumlu Anşacadan doğma Yusuf oğlu Memet Taşbaştır. Gel arkadaş."

Gömleksizoğlunu kolundan tuttu çekti. Koşar adımla onların ardınca gittiler. Yetiştiklerinde soluk alacak, konuşacak halleri kalmamıştı.

Gömleksizoğlu eliyle işaret ederek:

"Hele durun hele. Azıcık durun. Kendime geleyim. Size diyeceklerim var."

Yere çöküp oturdular. Ötekiler durmuş onlara bakıyorlardı, için için seviniyorlardı.

Soluklarını toplayınca ayağa kalktılar.

Muhtar:

"Taşbaşoğlu, Taşbaşoğlu! 1333 doğumlu Taşbaşoğlu, iyi ettin de durdun. Ve de bir iki kelamımız var sana."

Taşbaşoğlu onun yüzüne bakmadı. Arkasını dönmüş öyle duruyordu.

"Bak hele döner bakar mı yüzümüze hiç? Kendisini perişan edecek ya, benim yüreğim ona yanmaz. Çocuklarına, sevgili güzel çocuklarına ve de anam bacım olsun, akıllı, namuslu güzel avradına yanar. Beri bak, bana bak Taşbaşoğlu. Ve de ayrılık yüzünden bir kayıp verdik. Yanar yüreğimiz, parça parçadır. Ve de Koca Halili dağlara düşürdük. Böyle bir yaslı günde köylüyü koyup gitmek hiç doğru bir hareket olamaz. Beri dön, bana bak arkadaş!"

Taşbaşoğlu dönmeyince Muhtar vardı onu omuzundan tutup kendine doğru çevirdi. Taşbaşoğlu ona alev alev baktı. Onun gözlerinden korkan Muhtar Gömleksizoğluna:

"Söyle şuna," dedi. "Söyle ki ben ona dost eli uzatıyorum. Kendisi nereye giderse gidebilir, varsın gitsin. Ama çocuklarını perişan edemez. Bir Emmi, bir arkadaş, bir köyün Muhtarı olaraktan buna izin veremem. Bunu söyle ona Gömleksizzadem. Ve de köylümüz için veremez. Ve de Çukurovada tutulmadık tarla kalmadı. 1333 doğumlu Anşacadan doğma Yusuf oğlu Memet Taşbaş bunu yapamaz. Gidip de bir başka köyün sığıncası olamaz. Ve de köyümüzün şerefini ayaklar altına alamaz. Ve de bizim köyde ayrıcalık çıktığını dünya aleme ilanat veremez. Ve de ayrıcalık yüzünden köyün en kocası dağlara düştü, öldü gitti, yitti gitti. Böylece söyle Gömleksizzadem. Bu adam delirmiş de aklını çıvdırmış. Gelecek yıl ben onun gittiği yola gideceğim. Söz. İsterse köyü hepimizi pamuk toplayacağız diye Akçadenize götürsün. Bu deniz değil, pamuk tarlası desin. Gene gittiği yere köylümü alıp götüreceğim. Amma bu yıl köyün birliğini bozamaz. Köy birliğini bozmak ne demektir!"

Gömleksizoğlu geldi Taşbaşın koluna girdi:

"Memet kardaş," dedi. "Bozma köyün düzenini bu yıl. Düzen bozmak iyi değildir. Ben tüm düzenleri bozdum da ne oldu. Başıma gelenler pişmiş tavuk-

ların başına gelmedi. Ne avrat kaldı, ne ocak, ne ev, ne de bark. Tatlı canı zor kurtardım. Öteki köylüler de bakın şunların haline der, başımıza kakarlar. Gelecek yıl ben de seninle bileyim. Benim sözümü bilirsin."

Taşbaşoğlunun yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu. Gözleri dumanlıydı. Elindeki sarı tespihini cebine koydu. Öksüzle göz göze geldiler. Öksüz başını yere eğdi. Taşbaşoğlu da başını yere eğdi.

Onun artık ileri bir adım bile atamayacağını sezen Muhtar:

"Siz burada durun bekleyin, köylü de toparlanıp hemen geliyor. Ya da ağır ağır gidin."

Geri dönmeleri çok zorlarına gidecek, belki de durmayacaklardı. Böylelikle onların o duygularının da önünü almış oluyordu.

"Aramızda geçenleri unutmak gerektir arkadaş. Memet kardaş. Ve de insanlığa bu yakışır. Seni çok severim. Bu köyde en yiğit, sözüne güvenilir adam sensin. Kardaşımdan, öz kardaşımdan ilerisin. Keşke anam senin gibi bir kardaş doğuraydı bana. Dünyalar benim olurdu."

Gömleksizoğlu:

"Ben de Taşbaşzadeyi canımdan çok severim. Yiğit, sözden anlar, akıllı uşak. Kim olsa şimdi onun yerinde dönmez, durmaz giderdi. O gitmez. Çünkü onda derya kadar akıl var. Atalar ne demiş, deli bir dostun olacağına, akıllı bin düşmanın olsun, daha yeğdir."

Köyden gürültüler geliyordu. Bir telaşlanma, bir sevinç, sevinç çığlıkları... Köyün yarısı şimdiden hazırlığını bitirip toparlanmış, yola düşmüştü bile. Eşeklere, atlara, sırtlara yükler sarılmış, bir kısmı da çabuk çabuk sarılıyordu.

Üstü başı yırtık, şalvarının paçasında çamur kurumuş, eli değnekli bir delikanlı gelip karşılarında duruncaya kadar Taşbaşa söz söylediler. Taşbaş ağzını bile açmadı.

"Sığırlar Miralayın çiftliğine indi Ağam. İyi yaylım var. Bu yıl sığırlar iyi et tutacak."

Muhtar delikanlının sırtını sıvazladı:

"Pıravo arkadaş," dedi, sonra da onu kucakladı. "Böylesi köylüye can kurban. Leb demeden leblebiyi anlayan köylüye... Adam böylesi insanlarla cehenneme bile gider de yanmaz. Ve de orasını gül gülistanlık eder. Hazreti Halil İbrahim gibi."

Taşbaşoğlunu orada bırakıp oymağa geri döndüler. Muhtar, tımarlanmış pırıl pırıl kara eşeğine bindi, köylünün önünce sürdü. İlerde, daha orada durmuş kalmış, düşünceli Taşbaşoğlunun yanından hızla geçti, yola düştü.

Az aşağıdaki Çukurova toprağı toz duman içindeydi. Pıtırağı acı acı koktu.

17

Bu uzak nar bahçesi dağların eteğinde, dört yol ağzındadır. Alt yandaki ova sarı gözlü nergis, mavi çiçekli yarpuz, kokusu dünyayı alan limon, portakal çiçekleri, ak pamuk, sarı, sırmalanmış buğdayla balkıyan, geceleri tarlalardaki traktörlerle yıldız yıldız dolan, homurtulu kamyonları, ekini yiyip kusan biçerdöverleri, gürültülü fabrikaları, inanılmayacak kadar büyük şehirleri olan, karınca misali insan kaynayan, tozlu, sıcak, ter içinde ak bulutlu Çukurova toprağıdır.

Nar bahçesi çok eskidir. Küffardan kalmadır derler. Kütükleri kocaman kocamandır. Çok gövdenin yarısı kurumuş, yarısı yeşildir. Yaşlı kabukları çatlamıştır. Dallar eğri büğrüdür. Bahçenin içini yılların selleriyle gelen taşlar doldurmuştur.

Sırtını Torosun yamacına vermiş bahçe uçsuz bucaksızdır.

Çiçek zamanı yer gök, aşağıdaki Çukurova toprağı, toprağın ekini, dibi balıklı, ışıltılı akarsuları, şehirleri, kasabaları, köyleri, insanlarının giyitleri, yüzleri, atları, arabaları, tozlu yolları, otomobilleri, yosun tutmuş pınarları allanır gibi olur. Tarlalar. Torosun ormanı al al dalgalanır gibi gelir insana.

Çiçek zamanı bozuk bahçenin yanından geçemezsin. Uğuldar. Dağların, ovaların, bozkırın, peteklerin, kovanların arıları tüm gelmiş bozuk bahçenin çiçeklerine çokuşmuştur. Her dala, daldaki her al çiçeğe binlerce mavi, sarı, ışıltılı, kırmızı kuşaklı, tüylü, yumuşak ayaklı, türlü türlü, renk renk, büyük küçük arı konmuştur. Dallar, arı oğul verir gibidir. Bir kıpırtı, sonsuz bir kaynaşma içindedir çiçekler. Vızıltıları ta uzaklardan duyulur. Yaklaştıkça uğuldar.

Burası dört yol ağzıdır ama, çok çok kimse geçmez. Dört yol dedikse, dört çığır. Issızlığı bir al, bir arı uğultusu, bir de binlerce arının kanadının pırıltısı doldurur. Başkaca, yer gök yalnız, bomboş. Bahçenin bırakılmışlığı, bozulmuşluğu da artırır ıssızlığı.

Buradan çoğunluk, bu dört yol ağzından Çukurovaya inen çıkanlar geçer. Burada, arada sırada da konaklarlar.

Bozuk bahçenin karayılanları beter olur. Her taşın altında bir karayılan desen, yalan söylemiş olmazsın.

Çiçek zamanı yılanların sevişme zamanıdır. Karayılan al çiçeği sever. Toprak bile ala keser, apal olur.

Güneşe batmıştı dünya. Toprak, nar bahçesi al al buğulanır gibiydi.

Büyük, yarı gövdesinin kabuğu çatlayıp düşmüş bir nar ağacı... Nar ağacının altındaki ak taştan bir karayılan çıktı. Ağır ağır, kuyruğunu oynata oynata yeşil

otların üstünden kaydı. Arada başını kaldırıyor, şöyle bir dört yanına bakınıyordu. Arılar uğulduyordu. Çiçekler acı kokuyordu. Yosun bağlamış pınardan yarpuz kokusu geliyordu. Torosun üstünden gelen bulut küçücük, aktı.

Bir taşın üstüne çıkan yılan orada azıcık durdu, bekledi. Sonra indi. Bir nar ağacının gövdesine dolandı sonra da.

Karayılanı öldürmek, ona dokunmak günahtır. Karayılan, kuyruğuna basmazsan insana değmez.

Ağacın gövdesinden yeşil otların içine girdi, gözden kayboldu. Az sonra kuru bir yere geldi, durdu. Kuyruğunu kıvırdı. Yumak olacak gibi yaptı, vazgeçti. Yürüdü. Bir çiçeğe uzanır gibi etti. Yanından geçti. Bir ses çıkarır gibi etti, duyulmadı. Ne olduğu anlaşılmadı. Dalda birkaç kuş vardı. Yılan altından geçerken, onlar uçup gittiler. Fışıltıya benzer bir ses geldi. Yılan geri döndü. Uzun, mavi çiçeklerin altından başka bir yılan ortaya, çinke taşın yanına süzüldü. Daha uzun, daha kara görünüyordu yeni yılan. İki kulaç belki de. İki yılan yan yana geldiler. İkisi birden taşın üstüne çıktılar. Bellerinden aşağısı dolaştı. Öylece taştan indiler. Otların arasına girdiler. Otların arasından çıktıklarında o ak, küçük bulut bahçenin üstüne gelmiş, geçip gidiyordu. Bir an çiçeklerin alını gölgeledi.

Ayrık otu toprağın derisi gibidir. İnce bir örtü gibi yapışır orada. Uzamaz. Ayrıkların üstüne kadar bir durup, bir akarak geldiler. Sonra durdular, beklediler. Sonra biribirlerine iyice dolandılar, düğüm oldular, yapışmışçasına, kaynaşmışçasına biribirlerine. Kuyrukları şehvetten tir tir ediyordu.

Nar çiçeğinin alı, ayrığın yeşili, göğün mavisi, gelip geçen bulutun akı da aşkla titreşti.

Soluk alamıyordu. Gözlerini yumuyor, açıyor, sevda içindeki karayılanları görüyordu. Daha on yedisinde ya var, ya yoktu.

Gene kayboldular. Rahat bir soluk aldı. Bir görünüp bir kayboluyordular.

Yılanların sevdası insanlara da... Bir yılan bir kıza sevdalanmış, yıllar yılı onu her gittiği yerde kovalamış. Yatağına girer, başını yastığa koyar, onunla birlikte uyurmuş. Habersizce kızla yatarmış bile... Belinden iki kat olup... Kız yılanı her koynunda buldukça korkusundan göklere sıçrarmış. Nerdeyse delirecek. Sonra alışmış. Bağırmaz, sıçramaz olmuş. O uyanınca karayılan akar gidermiş. Yıllardan bir gün, nasılsa yılan kaçamamış, kızın kardeşleri yılanı öldürmüşler. Kız da ağlamış, kederinden deliye dönmüş.

Yılanlar gittikçe daha çok hızlanıyorlar. Daha çor sarmaş dolaş oluyorlar, ayrılıyorlar, biri öbürünü kovalıyor, sarılıyor, yeniden ayrılıyorlar. Hızları artıyor, göz açıp kapayıncaya kadar bahçeyi bir baştan bir başa gidip geliyorlardı.

Bu, öğleye kadar böyle sürdü. Uçarcasına biribirlerini kovaladılar. Sarıldılar, düğüm oldular, bir topak kapkara bir yumak oldular, sonra açıldılar, boşanıp serildiler.

Sonra da ayrıkların açıklıklarına geldiler. Kuyruklarını gene yumak yapıp, karşı karşıya, başlarını havaya kaldırıp sarmaştılar. Belki yarım metre, bir metre ayağa kalkıyorlar, sarmaşıyorlar, toprağa geri düşüyorlardı. Renkleri de gittikçe değişiyor, kırmızıya çalıyordu. Zaman geçtikçe, havada sarılıp toprağa düştükçe daha çok kızışıyorlar, daha çok yükseliyorlar, neredeyse kuyruklarının ucuna dikilecekler.

Ağızları açık, dilleri dışarda, uzamış. Gözleri kıpkırmızı. Başları köz gibi kızarmış. Kırmızılık gittikçe aşağılara doğru yayılıyor.

Nar çiçeklerinde arılar. Çokuşmuş, uğultulu. Arı kuşları gelip geçti. Mavi ışıltılı bir kuş gelip bir taşa kondu. Ayağa kalkıp geri düşen yılanlara bir gözüyle, gözünü iyice yana, yılanlara çevirip baktı, bir şey anlamamış olacak ki uçup gitti.

İkindine kadar böylece ayakta sarmaş dolaş... Düştüler, kalktılar, aktılar geldiler, sarmaştılar. İkide birde şap diye toprağa düşüyorlardı.

Yarı bellerine kadar her bir yerleri kıpkırmızı yalıma kesmişti. Yalım gibi savruluyorlar, biribirlerine dolanıyorlardı. Uzayıp kısalan, esen yelle inip kalkan yalım gibi. Kıvılcımlanan. Nar çiçeği gibi. Belki de bu yüzden, yılanlar nar çiçeği zamanı, nar bahçesinde sevişirler. Bir korunmadır belki.

Sonra halsiz düşmüş olacaklar ki, toprağa son düştüklerinde bir daha ayağa kalkamadılar, orada serilip kaldılar. Biribirlerinin üstünde kımıl kımıl ediyorlardı.

Önce biri çiçeklerin arasına ağır ağır aktı. Onun arkasından da öteki.

On yedisinde ya var, ya yoktu. Dili damağı kurumuştu. Gözleri kocaman kocaman açılmış, boynunu uzatmış, onlar kayboluncaya kadar gözlerini onlardan alamamıştı.

Elif yorgundu, umutsuzdu. Uzak bir dağda bir duman tütüyordu.

"Yılanlar, arılar, kurtlar, kuşlar..." dedi kendi kendine. "Tüm yaratık... Allah kimsenin başına vermemiş böyle bir dirliği."

Bir angı düşü içinde gözlerini açtı. Baktı ki Ali yükü anasının yanına indirmiş, belini de yüke dayamış oturuyor.

Meryemce de yükün öte ucunda, kıpırtısız bir karartı.

Arkasına döndü. Çocuklar gene görünmüyorlardı. Geride kalmışlardı.

Elif durdu, bekledi. Neden sonra, sallanarak, bir adım atıp, bir adım durarak çocuklar göründüler. Elif onları böyle her görüşte bir hoş oluyor, acıdan başı dönüyor, "yoruldular, mahvoldular fıkaracıklar. Bir ayda kendilerine gelemezler. Bu deli herif, ha babam, ha babam beş günlük yolu iki güne indirdi de öldürdü çocukları... Kendi de öldü ya," diyordu. "Öldürdü yavrularımı olmaz olası Ali. Anası da batsın, atı da... Dahası da batsın."

İçi götürmedi onlara doğru yürüdü. Gözlerine ter dolmuş acıyordu. Bu yüzden karşısındaki çocukları hayal meyal görüyordu.

"Az kaldı, az kaldı yavrularım, az kaldı çiftçelerim, az kaldı. Bakın babanız orada."

Eliyle babalarını gösterirken birden eli kalakaldı. Sonra yanına düştü. Ayakta duramadı, yere çöküverdi. Şu arkada görünen yokuş Süleymanlının yokuşu değil miydi?

"Beş günlük yol iki günde alınır amma, Süleymanlının yokuşu çıkılmaz. Bozuk bahçeye ulaşmalı ki... Yılanın, arının..."

Çocuklar da analarının yanına çöktüler. Süzülmüş gitmişler, kararmışlardı. Gözleri kocamandı ikisinin de. Yüzleri kadar.

Az sonra gözlerini açan Elif gene yokuşa baktı. Bir duman içindeki yokuş göğe doğru, bulutlara doğru ağıp gitmişti. Şimdiye kadar nasıl çıkmışlardı bunu! Köylü pamuktan dönünce bunları hasta hasta burada, yokuşun altında bulacak, gerisin geri alıp götürecekti. Meryemcenin de ölüsünü götürürler miydi ola? Yoksa burada, gurbet elde mi koyarlardı fıkaranın cesedini? Meryemce hiç ıssızlığı, yalnızlığı sevmez. Gurbet elde deli olur. Kemikleri sızılar. "Ben," dedi, "ben sırtıma alır da götürürürn ölüsünü, kemiklerini. Şu ıssız dağda komam onu."

Bir bu yana, bir o yana baktı. Akarsuyun çakılları düzlüğü doldurmuştu. Ilgınların kökleri yumuşak kum içindeydi. Su püreninin kokusu geliyordu.

"Yavrularım, yavrularım," dedi en tatlı sesiyle. "Yavrularım."

Hasanı kolundan tuttu kaldırdı. Hasanın sırtında sarılı kiraz çubuklarının ucu bir köke takıldı. Hasan doğrulamadı, yere düştü.

"Yavrum," dedi, çubukları kökten kurtarırken, "şunları atmadın gitti. Biz canımızı götüremiyoruz zaten. At şunları!"

Çubukları çocuğun sırtından çözdü, kaldırdı öteye attı. Hasan hiç ses çıkarmadı ama gözlerini de anasının gözlerine dikti kaldı. Elif başını çevirdi.

"Haydi yürüyün... Ne kaldı ki... İşte babanız oracıkta."

Yürüdüler.

Hasan dönüp dönüp çubuklara bakıyordu. Bir adım atıyor, duruyor bir çubuklara bakıyor, bir anasının gözlerinin içine gözlerini dikiyordu.

Elif tıkandı. Çocukların yanında, karşısında ağlayabilseydi... Koşarak gitti, geride kalmış çubukları aldı, getirdi.

Bacaklarını çemreyip suyu geçtiler. Suyu geçerken Ummahanın ayağı kaydı yuvarlandı. Ipıslak oldu. Elif elinden tuttu, sudan çıkardı onu.

Yükün yanına gelirlerken Ali gözlerini açtı onları gördü. Gözlerini bile kırpamıyordu.

Çocuğun çubuklarını küt diye yere atan Elif vardı kocasının elini tuttu. Eli soğuktu. İçi ürperdi. Oldum olası soğuk elden korkardı.

Yerdeki çubuklara sevgiyle bakan Hasanın yorgun yüzünde bir sevinç belirdi.

Elif:

"Nasılsın Ali?" diye zayıflamış kederli sesiyle sordu.

Ali hiçbir karşılıkta bulunmadı.

"Hasta mısın?"

"Yok!"

"Neyin var ya?"

Ali şaşırdı. Ne diyeceğini bilemedi. Telaş içinde görünüyordu. Usul usul dudakları kıpırdadı ama ne dediği anlaşılmadı.

"Anam nasıl?"

"Bilmem. Bilmem ki... İyi zaar. Belki de... Var bak. Şu Süleymanlının yokuşu da... Hiç, hiç aklıma gelmediydi."

Elif Meryemcenin yanına vardı. Elinden tuttu. Sıcaktı.

"Nasılsın ana?"

Meryemce gözlerini açtı. Boş gözlerle baktı.

"İyisin, iyisin ana. İyisin hatunum. Güzelim, iyisin."

Ali onun bu sözlerine öfkelendi.

"Gelsene buraya," diye söylendi.

Elif hemen geldi.

"Şu Süleymanlının yokuşu da... Hee yokuşu da, hiç aklıma gelmediydi... Hiç mi hiç! Çıkılır mı? Biz burada kaldık işte. Geldik de burada kaldık. Ocağım battı. Vay kara gözlü yavrularım vay!"

Meryemce:

Vay, dedi hınçla. Vay akılsız babanın yavruları. Süleymanlıya mı gelmişiz? Vay, Meryemce ölüyor. Korkmayın bu yokuşu çıkamaz. Aşamaz. Sabaha da bu hal ilen çıkmaz Meryemce. Sevinin, sevinin Meryemceyi götürüp de Körmezarın ortasına koyanlar.

Elif dikeldi. Tüm gücü üstüne geldi.

"Çıkılır," diye bağırdı. "Hem de bir çıkılır ki... Şimdiye kadar kanat takıp uçmadık ya Süleymanlının yokuşundan. Biz çıktık. Gene de çıkarız. Sen yorgunsun Ali. Sabah olsun, bak görürsün, yokuş gözüne böyle görünmez."

Ali onu dinlemiyor, boyuna:

"Vay yavrularım vay," diyor. "Vay bu kış karda kıyamette aç çıplak kalanlarım! Adil Efendi, gözün çıksın Adil Efendi. Olmaz ol gavur, dinsiz."

Elif yeniden:

"Çıkılır," diye bağırdı. Çalı çırpı toplamaya gitti suyun kıyısına. Bedeninin her yerine ateş düşmüş yanıyordu.

"Çıkılır. Sabah ola hayır ola. Yarın akşam konalgamız Bozuk bahçe."

Çalı çırpıyla çabucak ateşi yaktı. Çabucak yükten tencereyi, bulguru, yağ şişesini, tuzu çıkardı, gitti tencereyi çaydan doldurdu, ocağa koydu.

Yükten soğan da çıkardı. Bir baş kocaman kırmızı soğan. Bulgur pilavıyla bir gider ki, baldan tatlı.

Pilav piştikten, üstüne yağını döktükten sonra sofrayı Alinin önüne serdi. Çocukları da ellerinden tuttu, sofranın başına götürdü. Meryemceye geldi:

"Kalk güzel anam," dedi. "Yağlı pilav pişirdim. Acıktın. İki gündür ağzına bir lokma koyduğun yok. Haydi kalk. Kurban olduğum."

Meryemce gözlerini bile açmadı.

Körmezardan sonra Aliye, Elife, çocuklara, herkese düşman kesilmiş, dünyaya, uçan kuşa bile küsmüş, o gün bugündür ağzını kimseye açmadığı gibi bir lokma ekmek de yememişti.

Kendi kendine boyuna, beni öleyim diye Körmezarın içine getirdi de koydu. Başka türlü öldürmeye gücü yetmedi de... Avradı, çocukları hep bir oldular da canıma kastettiler, diyordu.

Körmezardan sonra uzun zaman Alinin sırtına binmemiş, elinde değneği, bir adım yürüyüp, iki durarak, yere düşerek yol almaya çalışmıştı. Son düştüğünde bir daha doğrulamamış, kendinden geçip bayılmış, Ali de öldü diye bildiği bir iki duayı okumuş, ağlamış, onu nasıl, nereye gömeceğini düşünürken Meryemce birden gözlerini açmış, ona soru dolu gözlerle bakmış, doğrulmuş ayağa kalkıvermişti. Neye uğradığını bilemeyen, tüm umutları suya düşen Ali de öfkelenmiş, bakmış ki çaresiz, onu sırtına vurduğu gibi bir gece, bir gündüz, arkasına dönmeden, bakmadan yürümüş, yükü de Elif yüklenmiş ardınca gelmişti.

Ali anasını getirmiş yokuşun dibine koymuş, yokuşu görünce de eli ayağı çözülmüş, hıncından, öfkesinden, umutsuzluktan soluk alamaz olmuş, ama iyice çözülmeye meydan vermeden gerisin geri dönmüş, ayağındaki çuvalların çözülüp düşmesine, yaralarının sızlamasına, yüreğine batmasına bakmamış Elife yetişmiş, sırtındaki yükü alıp aynı hızla geriye dönmüş, işte böylece gelip sırtını yüke verip oturmuştu.

O gelip yokuşun dibine yükü indirdikten bir hayli sonradır ki Elifle çocuklar gelebildiler.

Elif yalvardı yakardı, "açlıktan öleceksin güzel anam," dedi. "Nolursun bir iki lokma at ağzına. Kırmızı, nar gibi bir de soğan var. Vallaha nar gibi..."

Onun aldırmadığını, yemeği yemeyeceğini aklı kesince ağlamaya başladı. Ali, önünde tüten pilav, elinde ekmek onları bekliyor, Meryemcenin gelmediğini, Elifin de işi uzattığını gördükçe öfkeleniyordu. Bekledi bekledi, sonunda hışım gibi bir sesle:

"Gel Elif!" diye bağırdı.

Elif Meryemceyi bıraktı geldi. Eli bir türlü yemeğe gitmiyordu. Ali de, çocuklar da onun gibi tüten bulgur aşının karşısında öylece duruyorlardı.

Birden Elifin yüzü ışıdı. Alinin kulağına eğildi:

"Şimdi sahanı çıkarır, bulguru ikiye böler, sahanı doldurur, yanına bir dürüm ekmekle koyarım. Şimdi yemezse, gece yer."

Ali dişinin arasından ıslık gibi:

"Yer!" dedi. "Zıkkım yesin."

Elif öyle yaptıktan sonra sofraya oturdu. Yemeye başladı. Ali soğanı yumruğuyla kırdı. Elif soğanın bir parçasını da Meryemcenin yemeğinin üstüne koydu.

Çabuk çabuk lokmalamaya başladılar pilavı. Acıkmıştılar.

Hasan azıcık karnı doyunca:

"Ben hiç yorulmadım ki," dedi. Göğsünü yumrukladı. "Hiç yorulur muyum ki... Ummahan yoruldu. Çukurovaya bir bu kadar yol daha olsa gene giderim."

Ummahan:

"Yalancık," dedi. "Amma da yalancık. Sümüğünü çeke çeke ağladı. Ben ölürüm, ölürüm, yürüyemem ölürüm diyen ben miyim?"

"Sendin ya. Hiç yorulmadım. Sen ayağına baktın da bağırdın ya..."

"Diken battı da..."

"Hee diken batmış! Sallanıyordun. Ben, ben hiç yorulmam."

Elif:

"Benim oğlum aslan," dedi. "Hiç yorulur mu?"

Ali baktı, acı acı gülümsedi.

Ummahan:

"Bir yoruldu ki, ağladı buzladı da."

Elif:

"Kes kız," diye tersledi.

"Elif, ayağım kurşun değmiş gibi sızlıyor. Çuvallar düşmüş. O anamın yaptığı ilaçtan var mı?"

Elif:

"Var," dedi sevinçle, ayağa kalktı. "Var. Çuval yok amma saracak bir şey bulunur."

İlacı buldu getirdi. Bir çam kabuğunun içindeydi.

Sofrayı kaldırdı. Yükü açtı, yatakları serdi. Meryemceyi de kaldırdı yatağına yatırdı.

"Ana," dedi, "yemeğini yanına koyuyorum. Kırmızı soğan da üstünde. Canının istediği zaman yersin."

Meryemce içinden aaah dedi, aah sen bir meleksin ya, seni bozan o gavur. Seni yoldan çıkaran...

Alinin ayaklarına bağırtarak ilacı sürdü, bağladı.

Hava artık dağlardaki kadar soğuk değildi. Bu yüzden ateşin gerekliği yoktu. Ateşi öyle bırakıp yatağa girdiler. Çocukların biri Meryemcenin bir yanına, biri öteki yanına girdi yattı.

Hasan daha kendi kendine söyleniyordu.

"Erkekler hiç yorulurlar mı ki... Öyle değil mi? Bakın babama. Hiç... hiç mi hiç yorulmadım. Selamünaleyküm..."

Meryemce onların uyumasını bekledi uzun zaman. Sonra kulak kabartıp Aliyle Elifi dinledi. Onlardan da çıt çıkmayınca yataktan yavaş yavaş sıyrıldı, sofrayı açtı, sahanı ortasına koydu. El yordamıyla soğanı buldu. Pilavın üstünden aldı, birazını kırdı, lokmasının içine koydu. Soğanla pilav amma da güzel kokuyordu ha!

Önce Elif uyandı. Alacakaranlıkta Alinin yüzü seçilmiyordu. Baktı baktı, ama bir şey anlayamadı. Vardı ateşi yaktı. Hava ılıktı. Üşümüyordu. Gene de ellerini ateşe tuttu. Alışkanlık.

Hep düşünüyordu. Düşünüyor, şu dibi başı belirsiz yokuşa bakıyordu. Yokuşun yüzü sıykaldı. Killi, damar damar, mora çalan bir rengi vardı. Bazı yerde yeşilleniyor, yeşilden kırmızıya, açık maviye dönüyordu. Yol dedikleri incecik çiğir, ak bir çizgi gibi dolanarak çıkıyor, uzaklarda, belki de göğün mavisinde kayboluyordu.

Alacakaranlıkta koyu bir mordu. Sonra güneş doğdu. Renkler ortaya çıktı. Yokuş ipiltiye boğuldu.

Mümkünü yok burada kalacaklardı. Ali bu yokuşu, sırtında Meryemceyle çıkamazdı. Meryemcede de yürüyecek adım atacak hal yoktu. Belki de ölmüştü. Yattığı yere koştu, uzaktan yemek sahanının boş olduğunu görünce geriye döndü.

Kuş kanadıyla, yılan beliyle çıkamaz bu yokuşu. Hele yorgun olunca yanına bile yaklaşılmaz. Gözünü yokuştan alamıyordu. Yokuşun karşısında öyle durmuş kalmıştı. Ne yapmalı? Netmeli? Aaah, bu yokuş da olmasaydı, bunca gün çektikleri, yol yol sürüngükleri boşa gitmeyecekti. Olmaz olası yokuş. Neyledin de çıktın karşıya! Tam da yol bitmiş, Çukurovanın kapısına gelmişlerdi. Şu vız vız başında dolanan sivrisinek Çukurovanın müjdecisiydi.

Bozuk bahçede nar vardı, incirler sarı sarıydı. Kim değmemiş, kimse değmemiş. İncirleri eşekarıları çok sever. Bozuk bahçenin yanından geçerken... Kırmızı yılanları daha durur mu ki? Daha öyle düğüm düğüm olurlar mı ki? Biribirlerine sıkıcana sarılıp şap diye aşktan bayılırlar mı ki?

Hallacı Mansur gelmeli. Üfürmeli. Bir üfürmeli ki şu yokuşun yerinde yeller esip dümdüz olmalı. Çukurova uzakta, ak pamuk tarlalarıyla gözükmeli ki...

Parmaklarını saymaya başladı. Gözlerini yumdu. Bir büyük umutsuzluk içinde elleri yanlarına düştü. Oradaki bir taşın üstüne çöktü. Yokuş gözünde

dumanlandı. Büyüdü. Bu yokuş hiçbir vakit çıkılamaz. Burada kalıp köylüyü beklemek gerek. Bir, iki, üç, dört... Köylünün pamuktan dönmesine ne kaldı? Burada beklemeli, onlar gelince geri, birlikte köye dönmeli. Başkaca hiçbir çıkar yolu, çaresi yok.

Aliyi karşısında birden görünce bir hoş oldu. Ne yapacağını bilemedi ayağa kalktı. Zorla gülümsedi.

Alinin gözleri de yokuştaydı. Yokuşun uzak başı dumanlanıyordu. Neredeyse derenin içine güz sıcağı çökecekti.

Karı koca bir zaman öylece ayakta durup gözlerini yokuşun dumanlı başına diktiler.

Alinin yüzü gittikçe bozuldu, acılaştı. Dudakları, ağlamaya hazırlanmış çocukların dudakları gibi sündü, sarktı.

"Çıkılmaz," diye inledi. "Gel buraya kadar da... öle öle gel de, çıkma... Aaaah!"

Elif birden kendini toparladı. Kocaman açılmış gözleri ışıldadı.

"Çıkılır!" diye kesinlikle söyledi. "Bir çıkılır ki... Bizim geldiğimiz yollar buradan beterdi."

Ali karanlığa, umutsuzluğa gömüldü. Suya doğru yürüdü, yüzünü iyice yıkadı. Kulaklarının içini de yıkadı. Yemek hiç aklına düşmüyordu.

Uzaktaki, yatağın yanına yumulmuş oturmuş Meryemceyi gördü. Yanında da çocuklar. Onlar da onun gibi büzülmüşler, kıpırtısız oturuyorlardı.

Ali ağlamaklı oldu.

Bunları burada bırakıp, koşa koşa Çukura inmeli, karışmalı pamuk toplayanlara. Bir toplamalı, bir toplamalı... Beş adam, on adam kadar. Gece gündüz, ölünceye geberinceye kadar.

Yanına doğru gelen Elife:

"Elif," dedi sevinçle, "buldum! Ben sizi burada koyup gideyim. Pamuk bitinceye kadar burada bekleyin. Hiç olmazsa ben toplarım. Ya da köylüden bir at, bir eşek alır gelir sizi buradan çıkarırım."

Elif güvenle:

"Biz çıkarız," dedi. "Bak anam yataktan kalktı. Hali iyi. Akşamki koyduğum bulguru da, soğanı da yemiş. Bir koluna sen girer, bir koluna da ben girerim..."

Ali umutsuzlukla başını salladı.

"Olur mu ki?" diye sordu gene de.

Elif:

"Olur," dedi. "Şimdi tarhanayı ocaktan indireyim, içelim yola düşelim. Anamı götürdükten sonra gelir yükü alırız."

Ali:

"Ya çocuklar? Onlarda da hal kalmadı. Baksana hiç kıpırdamıyorlar."

Elif:

"Onları da teker teker, çıkmazlarsa eğer, sırtıma alır ben çıkarırım."

Ali ikircikliydi. Yumuşacık:

"Elif," dedi, "zor olacak. Siz burada kalsanız da..."

Elif kızdı. Bu kadar kızdığı görülmüş değildi. Bağırdı. Sesi yankılandı.

"Şu derenin içinde iki çocuk, bir koca karıylan, itin köpeğin içinde, hırlının hırsızın ağzında. Bir de yağmur yağarsa, hepimizi sel alır da götürür."

Ali sindi.

Güneş kızdırmıştı. Terliyordu...

Çocukları ellerinden tuttu, sofranın başına getirdi. Çocuklar uykuda gibi, ayakları ayaklarına dolanıyor, düşünüyorlar.

Elif akşamki sahanı doldurdu, biraz ekmekle Meryemcenin yanına götürdü koydu.

"Sarımsak da ezdim, kırmızıbiber de ektim ana. Gördün mü ana, Süleymanlının yokuşuna geldik. Bunun arkası Çukurova. Burayı bir aşarsak, bir aşarsak..."

Meryemce durumunu bile bozmadı. Başını kaldırıp da bakmadı.

Elif çorbadan bir kaşık alıyor, bir Meryemceye bakıyordu. Çorba epeyce yanında tüterek bekledi. Sonra Meryemce uğrun uğrun onlara bakarak bir anda sahanı önüne çekti, kaşıklamaya başladı.

Karı koca yemekten sonra yükü yapmaya başladılar. Derenin içine Çukurova sıcağından beter bir sıcak çöktü. Yüzlerine, kulaklarına, gözlerine mucuk dedikleri sinek çokuşuyordu. Bu mucuk çekilmez, sıcakta insanın burnunun içine kadar girer. Yüzüne, her bir yerine sıvanır ki, çıkaramazsın.

Yüzleri gözleri mucuğa kesmiş, çırpınıyorlardı.

Ali:

"Git söyle de şuna, acep kalkar da yürüyebilir mi? Bir koluna sen, birine de ben girince?"

Elif Meryemcenin yanına vardı oturdu, ellerini elleri arasına aldı.

"İşte geldik. İşte işte iştecik. Burası, şu görünen Süleymanlının yokuşu anacığım. Zor yokuş, bilirsin. Bir kişi seni sırtına alıp da yokuşun başına çıkaramaz. Bir koluna Ali, bir koluna da ben... Azıcık yürüyebilir misin ola?"

Meryemce ne oldu, ne olmadı, birden:

"Aaaah," dedi devrildi.

Elif telaşlandı.

"Ali, Ali! Anan gitti. Yetiş, su yetiştir."

Ali ağır ağır geldi, ağzı yukarı devrilip, soluksuz kalmış anasının başucunda durdu. Yüzü sarıdan aka dönüyor, elleri titriyordu.

Meryemcenin sağ eli Elifin elindeydi.

"Oku," diyordu Aliye. "Oku da murdar gitmesin. Oku oku, çabuk çabuk oku."

Çocuklar da koşarak, topallayarak geldiler. Yorgunluklarını unutmuşlardı.

Ali okumaya başladı.

Elif:

"Su getir," dedi Ummahana, duyulur duyulmaz.

Kız suya koştu.

Elif, su gelince başındaki tülbendi çıkardı suya soktu, usul usul Meryemcenin yüzünü ıslattı.

Ali elinden bir şeyi kaçıracakmışçasına, dili dolaşarak, duaları biribirine karıştırarak çabuk çabuk okuyordu. Bildiği dualar bitince gene aynı hızla baştan başlıyor, okuyor okuyor bitiriyor, bir duanın bir tek sözcüğünü belki on kere söylüyordu.

Meryemce az sonra gözlerini açtı, Aliye baktı. Alinin tüm yorgunluğu geldi üstüne çöktü. Dudağındaki dualar aktı, döküldü. Onu öyle gözleri yıldır yıldır yanar görünce aklı başından gitti. Her şeyi unuttu. Oracığa oturdu.

Meryemce:

"Ölüyorum yavrular," diye inledi. "Ölüyorum, soğucak bir su!"

Ali hınçla, acı acı gülümsedi.

Ummahan çaya su getirmeye koştu.

Bütün mümkünü çareleri kesilmişti. Başparmağını ağzına aldı ısırmaya başladı. Boğazındaki yumruk onu tıkıyordu.

Meryemce suyu içince doğruldu. Ali ağlamaya başladı. Kendini yenemiyordu. Çocukların, Elifin yanında rezil olacaktı. Mendilini ağzına bastırdı. Ayağa kalktı, koşa koşa uzağa, çayın çok aşağısındaki ılgınların içine gitti. Yüzükoyun kumlara uzandı, hıçkırmaya, doya doya ağlamaya başladı. Ağladıkça boşanıyordu.

Elif:

"Ana çok şükür. Bir korkuttun ki..."

Meryemce gülümsedi, içinden acı acı ölsem de siz de kurtulsanız, ben de, diye geçirdi.

Elif:

"Şimdi oğlun gelir, bir koluna o, birine de ben..."

Meryemce, kurnaz, alaylı gözlerini yumdu açtı... İçinden, kendi kendine konuşmaya başladı: Yürüyüm de şu yokuşta öleyim, öleyim, e mi? İkinizin arasında. Öyle mi? Ben yokuş mokuş çıkamam kızım. Çıkamam. Uzunca Alinin avradı. Ölümümü istiyorsunuz, gece gündüz Allaha öleyim diye yalvarıyorsunuz. Öle-

yim diye götürüp Körmezarın orta yerine koyuyorsunuz. Şimdi de Süleymanlının yokuşuna vuracaksınız. Öyle mi? Ben öldüm işte. Canım cesedimden süzüldü. Bir adım, bir tek adım atamam. Sırtınıza alın çıkarın. Yokuşu çıkar sanırsınız, öyle mi? Çıkar da yarı yolda ölür bellersiniz. Ölümüme can atarsınız, öyle mi?

"Sen daha demir gibisin. Demir gibi ana. Eski toprak. Bu kadar yola nasıl dayandın? On beş yaşındakiler gibi..."

Hiç kandırmıa. Ayağa kalkarnam. Alır sırtınıza çıkarırsınız. Bunca yürüdüyse Meryemce eşeklik etti. Öldüm bittim. Vallaha ayağa kalkar halim yok. Siz beni öldürmeye çalışın bakalım. Kara gözlüm yardım edince, kul öldürebilir mi ki... Hiç çabalamayın yokuşu çıkıp da ölemem. Ben devrilirken o Uzunca Alinin yüzü nasıl ışıltı içinde kaldı... Ben öylesi yüzleri bilmez miyim? Dua okurken gördüm yüzünü, neredeyse zil takıp oynayacaktı. Gözümden kaçar mı sandın! Benim iyi olduğumu görünce de...

Gene gözlerini yumdu, devrildi. Elif telaşlanmadı bu sefer. İşi çakmıştı.

"Ana," dedi, sertçe. "Biz senin koluna girip, bugün yokuşu çıkartacağız. Ha dedim, bize azıcık yardımın dokunsun. Ayaklarıyın üstüne bas da kolay çıkalım."

"Ölüyorum, ölüyorum su!"

Elif duyulur duyulmaz:

"Öl!" dedi.

Hasan:

"Öl inşallah!"

Ummahan onlara şaşkın şaşkın bakarak çaya gitti:

"Ölsün de kurtulsun fıkara."

Ilgınlardan bir top kuş kalktı. Ali ağlamış ağlamış kendine gelmişti. Ayağa kalktı ama ayaklarını hiç duymuyordu. Önceleri sızlıyordu hiç olmazsa. Şimdi uyuşmuştu. Her adım attıkça yüreğinde ince, cızz cızzz eden bir şeyler duyuyordu. İşte bu beterdi. Keşki ayağı parçalansa, kıyma gibi doğransa, acısından havaya fırlasa... Keşkiii. Bundan, bu cızzzdan daha iyi. İşte buna dayanılmaz. Başına gelmeyen bilmez. İçinde bir çiğseme, dayanılmaz bir sıkıntı. Sanki iki el yüreğini kavramış sık babam sık, çek babam çek ediyor. Neydi bu başına gelenler? Bu da nereden çıktı?

Hemen akıl etti:

"Elif gel hele," diye bağırdı.

Elif geldi.

"Bana bir şeyler oldu. Ayağını her yere bastıkça bir kusacağım geliyor. Yüreğim bulanıyor. Şu yastıktan azıcık pamuk çıkarsan da... Pamuğu ayağıma sarsam iyice."

Elif hiçbir söze varmadan, yastığı aldı pamuğunu çıkardı. Aliye getirdi verdi. Ali ayaklarını çözdü. Altlarına pamuğu yerleştirdi. Ayakları kızıl ete kesmişti.

İyice çeke çeke sardı. Ayağa kalktı. Ama gene, her adım attıkça yüreği bulanıyordu. Edemedi, bir taşın üstüne oturdu, başını elleri arasına aldı.

Burada kalmalıydı. O namussuz köylüyü beklemeliydi. Aaah... Haa? Az sonra bunları burada koyup yola düşmeli. Sel götürsün, kurt kuş yesin. Eşkıyalar çöksün başlarına. Hiç olmazsa tek başına pamuğa yetişmeliydi.

"Elif, ben gidiyorum."

Elif:

"Delirdin mi? Baksana havaya, yağmur geliyor. Sel götürür bizi. Sel! Anamın koluna girelim. Sürüye sürüye..."

Ali gökyüzüne baktı. Kuzeyden üstlerine doğru gelen bulutun bir parçası kararıp duruyordu.

"Yağmur geliyor," diye bağırdı. "Ana yağmur geliyor. Yokuşu çıkmalıyız. Yoksa sel götürür bizi. Yükü bu sel yatağından yukarı çıkaralım."

Yükün bir yanından Elif, bir yanından Ali tuttu, yokuş yukarı, büyük kayanın üstüne kadar taşıdılar.

"Burası iyi. Burada çocuklara da bir şey olmaz."

Güneş kızdırdıkça kızdırıyor, cayır cayır yakıyordu. Yokuşun renkli taşlaşmış, çakıllaşmış toprağı ocaktaki demir gibi kızmıştı. El değdiremezsin.

Ali:

"Ana," dedi, "seni sırtıma alıp yukarı götürebilsem..."

Meryemce gene yumulmuş, bir topak kalmıştı.

"Çocuklar da yükün yanında kalsın."

Elif Meryemcenin koluna girdi, kaldırdı. Bir iki adım attırmak için gayret etti. Meryemce üstüne yıkıldı, kırılmış kemikleri un ufak olmuş gibi de ayakları sürüklendi.

Ali çocukları yükün yanına götürüp geldi. Anasının koluna girdi. Yokuş yukarı yürüdüler.

Karanlık bulut Aliye güç, umut vermişti. Ayağını duymuyordu artık. Yüreği bulanmıyordu. Bacaklarında bir ağrı ki, dayanılmaz. Tabanları da öyle. Ama Ali bundan memnun. Yüreğindeki o sızlama olmasın da, isterse tüm bedeni domdom kurşunu yarasıyla dolsun.

Meryemce ölü gibi omuzlarına asıldıkça asılıyor, ağırlaştıkça ağırlaşıyordu. Sürüklenen ayakları da yola iki karışık çizgi çiziyordu.

Elif soluk alamaz olmuştu. Ali yoruldukça, Meryemce ağırlaştıkça zorlatıyor, çabuklaşıyordu. Huyuydu. Huyu kurusun.

Şimdi Elifle Meryemceyi, ikisini de arkasına takmış, sürüklüyordu. Elifin omuzu kopuyordu. Soluğu çıkmıyordu ama bir şey de diyemiyordu. Dese bile Ali duymayacaktı. Yüzü korkunçlaşmış, gözleri dışarı uğramıştı. Uzamış boy-

nundaki, kırışmış yüzündeki derisi gerilmiş, sahtiyana dönmüştü. Gözlerinin akı bile ak değildi. Kırmızı mı, kara mı, bir hoş renk.

Birden Alinin elinden Meryemce boşandı. Elif de dengesini tutturamadı, biribiri üstüne yığıldılar. Ali de bir yana düştü. Körük gibi soluyordu.

Meryemce Eliften önce doğruldu, ayağa kalktı. Elifin elinden tuttu çekti. Ali pörtlemiş gözlerle ona baktı. "Geber, geber," dedi içinden. Kırarcasına dişlerini sıktı. Çatırdattı.

Gün tepeye dikilmiş, kavuruyordu. Ali o telaş içinde uzaktaki bir yanı kararmış buluta bakıyor, mırıldanıyordu:

"Bu sıcak yağmur sıcağı... Kavur Allahım kavur. Yıldırımlı, şimşekli... Önüne geleni süpür götür. Süpür süpür götür!"

Elifin elindeki dayanağı değnek öteye düşmüştü. Meryemce eliyle değneği gösterdi. Elif düştü düşecek, bacakları titreyerek gitti aldı getirdi verdi.

Meryemce değneği eline alınca, yönünü yukarı döndü. Bir zaman yokuş yukarı baktı. Parlak, ipiltili toprakta güneş oynaşıyordu. Çukurova anızlarında oynaşır gibi.

Haydi güzelim, yürü bakalım. Çık şu yokuşu da Uzunca Ali görsün. Şu yıkılıp kalan da, körük gibi soluyan. Öleyim diye beni götürüp de Körmezarın orta yerine koyan görsün. Kurban olurum dizim sana. Haydi.

Ali döndü baktı. Anası ağır aksak gidiyordu. Çıkabilir miydi ola? Ulan, bu karı daha pamuk da toplar bu gidişle! İçini bir sevinç bir kıvanç sardı ki, yüzü yavaş yavaş değişti, gülümsedi bile.

Elifle göz göze geldiler. Elif, başıyla aşağıdan, biribirlerinin koluna girmiş yokuşu çıkan çocukları gösterdi.

Sıcağın alnında bekleyip soluklarını topladılar. Çocuklar bu arada yanlarına kadar geldi. Hasan sırtındaki kiraz çubuklarının altında iki büklümdü.

Ali bunu görünce tepesi attı:

"At o sırtındakini it dölü!" diye bağırdı. "Biz kendimizi götüremiyoruz. Bir de kiraz çubuğu..."

Çocuğun sırtındaki çubukları kopardı aldı, uzağa fırlattı. Hasan kıpırtısız kaldı. Ses çıkarmadı. Ummahan ağlamaya başladı.

Elif:

"Anam çıkıyor, çıkmasına. Bizden iyi çıkıyor. Biz de inip, yükü paylaşıp getirsek..."

Ali çocuğun sırtındaki çubukları alıp atınca bir iyice ferahlamıştı. Karısının önüne düştü, aşağı, yüke doğru inmeye başladılar. İnmesi çıkmasından zordu. İkide bir kayıyor, kıç üstü oturuyorlardı.

Yüke geldiler. Kaya yanıyordu. Üstüne oturamadılar. Susamışlardı. Aşağıda su erimiş gümüş pırıltısında akıyordu. İnip içemediler. Yükü ikiye bölüp yüklendiler.

Ali ilk olarak bu kadar yeyni yükle yola çıkıyordu. Durmak olmazdı. Şu yokuş da ne kadarcık bir yokuştu... Anasına baktı. Anası yukarda, ikiye bükülmüş tırmanıyordu. Ardında da çocuklar. Çubuklar gene Hasanın omuzundaydı. Gene biribirlerinin koluna girmişler, uzaktan bir tekmişler gibi gözüküyorlardı.

Az sonra Ali yanlarından hızlı hızlı, soluyarak gelip geçti. Hasan çubuklar gene gidecek diye pustu. Ali onları görmedi bile. Ayağı kayıyor, düşüyor, kalkıyor, aynı hızla yoluna gidiyordu.

Kendini yokuşun başındaki ulu sakızlık ağacının altına attığında gün aşağılara iniyordu. Esen garbi yeli bedenini yumuşattı. Terden gözleri yanıyordu. Yükü attı hemen geriye döndü. Kuzeydeki kararıp gelen buluta bir göz atmayı da unutmadı. Az aşağı inince karşısından Elif geldi.

"Çabuk git," dedi. "Anan yola yıkılmış, şu aşağıda inildeyip durur. Emekler, toprağı cırtar gördüm onu. Sürünüyordu. İlle de çıkacak..."

Soluğu tıkanıyordu.

"Yetiş! İnatçı karı. Dur bekle Aliyi dedim, daha çok uğraşmaya başladı yolla."

Alinin dizleri düşüp kalka kalka gene kan içinde kalmıştı. Kayarak, elleri yırtılarak anasına erişti. Meryemcenin elleri, yüzü gözü gene toprağa belenmişti. Kirpikleri, kınalı saçları çamura batmıştı.

Ali hemen onu tuttu kaldırdı. Önüne çöktü, sırtına aldı. Hızla çıkmaya koyuldu. Bir düze gitti. Sonra kaydı. Boylu boyunca yola serildi. Aşağıda da biraz yuvarlandı. Hemencecik kalktı. Bu sefer anasını sırtına bindirmeyi gözü kesmedi. Koluna girdi, öteki eline değneğini verdi.

"Az kaldı. Az kaldı güzel anam. Yağmur da geliyor."

Çocuklara yetiştiler. Yanlarından geçerlerken, çocuklar durup onlara boş gözlerle baktılar. Sonra Hasanın sırtındaki çubuklar geldi aklına. Babası görmesin diye pustu, Urnmahanın arkasına gizlenmeye çalıştı.

Ummahan:

"Korkma," dedi. "Görmez. O kendi derdinde."

Ana oğul yukarı çıktıklarında gün batıyordu. Karınları bir acıkmıştı ki, zil çalıyor, kazınıyordu.

Elifi, sakızağacının dibine ateş yakmış, çorbayı pişirir gördüler. Ekşi ayran kokusu ortalığı almıştı.

Gün batımı kızarmıştı. Aşağılarda kabaran, buğulanan Çukurova toprağının bir yanı kızarmış gibiydi.

Elif Aliye sordu:

"Gün kavuştu. Siz geldiniz. Ya çocuklar nerede kaldı?"

"Geliyorlar."

18

Gece yarıyı geçerken ta uzaklardan, kuzeyden, bozkırın üstünden bir gök gürültüsü geldi. Ardından da bir şimşek çaktı. Şimşek o kadar uzaklardaydı ki ancak ipiledi.

Az sonra soğuk, ürpertici bir yel esti. Toprak kokusu, çürümüş ağaç kokusu, su kokusu getirdi.

Yağmur yeli gittikçe sertleşti, büyüdü, buz gibi oldu.

Ali ayaklarının, bedeninin sızısından duramıyor, uyuyamıyordu.

Güneyde bir iki yıldız parlıyor, üstündeki sakızağacı zar zor seçilebiliyordu.

Güneydeki yıldızlar silindi. Üstündeki ağacın dalları da karanlığa karıştı. Göz gözü görmez oldu. Duvar gibi, kurşun geçmez bir karanlık çöktü.

İçine sevinçle karışık ağır bir korku düştü. Şu yele bakarsan, şu kara bir çul gibi dünyayı örten karanlığa bakarsan zorlu bir yağmur geliyordu.

Bu gece yarısı sığınacak bir kovuk, bir delik de yok. Netmeli, nişlemeli?

"Elif," diye dürttü.

Elif ona doğru döndü.

"Hıh!" dedi.

"Duyuyor musun geleni?"

Elif büzüldü:

"Bir yağmur geliyor ki... Gök yarılmış dersin. Bir hafta, on gün yağacak. Keşki azıcık daha yürüseydik de Çukurovaya varsaydık. Varsaydık da bu yağmuru yemeseydik. Ben yağacağını biliyordum ama..."

Fırladı ayağa kalktı.

"Aman Ali," dedi, "ağzından yel alsın yağmuru. Bu yağmur iki gün bile sürse çocuklar, hepimiz bir satlıcan oluruz ki, kırfacan oluruz. Hiçbirimiz sağ ulaşamaz Çukurovaya. Aman Ali doğru konuş."

Ali:

"Bir hafta, on gün... Güz yağmurları beter olur Çukurovanın. Beter, beter, beter olur. Çok şükür, kurtulduk avrat. Bu yağmur on gün sürerse, yornuğumuz da çıkar on günde. Ötekilerden, köylüden çok pamuk toplarız."

Yağmur yelleri gittikçe sertleşiyor, sakızağacı dallarını kırarcasına çatırdatıyordu. Yel, yorganları savuruyordu. Çocuklar da, neye uğradıklarını bilemeden uyandılar. Hasanın başı dönüyor, Ummahan ağlıyordu.

Elif:

"Kes kız," dedi. "Kes batasıca. Yağmur geliyor ki kıyamet. Ağlayacak sıra mı?"

Meryemce ilk yağmur yeliyle uyanmış, yataktan çıkmış, sakızağacının köküne gelmiş büzülmüştü.

Şimşekler arkası arkasına çakıyordu. Karşıdaki tepe, Çukura aşağı inen ak yol, uzaktaki değirmenin çinkosu bir an ışığa boğuluyor, sonra bıçakla kesilmiş gibi karanlığa gömülüyordu.

Ali yataktan çıkmamış, yatakta ağzı yukarı öyle kalakalmıştı. Her şimşek çakışta bir irkiliyor, üstündeki ağacın her ışığa batıp çıkışında oya oya aydınlanışını seyrediyor, karmakarışık duygular içinde bocalıyordu. Hiçbir zaman, hiçbir ağacı böyle ışığa keser görmemişti.

Elif ne yapacağını bilemiyor, şaşırmış, öfkesinden soluyor. İkide birde geliyor, kocasının başucunda duruyor:

"Ali bre, Ali bre bu böyle olmaz. Böyle de durulmaz. Eli kolu bağlı. Geliyor, geliyor işte. Ali! Ali bre... Ali nolursun!"

Gidiyor, geliyor, elleriyle dizlerini dövüyor, karanlıkta saçlarını yoluyor.

"Bunu da mı getirecektin başımıza, bunu da mı Koca Allahım?" diye inliyordu.

Döndü, çırpındı, sonunda geldi Alinin üstüne atıldı:

"Bir şey yap kurban olduğum. Bir şey yap, geliyor. Bir geliyor ki, hiç böylesini görmedim."

Şimşekler ortalığı ışığa boğuyor, yokuştan, ak yoldan kalkan kasırga, toz duman bütün hışmıyla gözüküyor, dünyanın üstüne, karanlığın üstüne abanıyordu.

Ali:

"Değme keyfine avrat," diyor. "Değme ki on gün, on beş gün, yirmi gün yağsın. Tüm Çukurovayı sel alsın gitsin. Gel yanıma. Gir yatağa. Başka hiçbir çaresi yok."

Elif kızıyor:

"Ocağı batasıca herif, vurdumduymaz adam, görmüyor musun, sel alıp götürecek hepimizi. Hazır Çukurovaya gelmişken... Yağmur, yağmur... Hışım gibi geliyor."

Gökler çatırdıyor, kulakları sağır eden gürültüler geliyor uzaklardan, şu ötedeki dağın ardından, yokuşun alt başından. Sonra geliyor geliyor, sakızağacının üstünde tuz buz oluyor. Çatırtılar dökülüyor.

"Kalk kaçalım. Bir kovuğa, bir mağaraya, bir köye düşelim. Başımızı sokacak bir delik bulalım."

Ali yorgun yorgun gülümsüyor:

"Sen deli misin avrat," diyor vurdumduymaz, hiç telaşsız sesiyle. "İki adım gitmeden ardımızdan ulaşır. Dur durduğun yerde."

Elifin elleri hep dizlerinde. Boyuna dövünüyor.

"Vay! Vay! Vay! Vaaay kadersiz başım! Ben nereye gideyim, nereye? Nereye bu belalı baş ilen? Vaaay! Kalk Ali, kalk da bir çadır yap şu çocukların üstüne. Kalk! Altındaki çul ilen şu ağacın dallarına bir çadır kuralım. Bir de ateş yakalım. Ölmesinler fıkaracıklar."

"Deli misin avrat, deli misin kız? Bu gelene, bu tosun gibi yağmura, bu kabarıp gelene çadır neyler ki... Bu güzelim yağmura? Bir yağmur geliyor ki... Heeey bre babam heeeey! Yeri göğü almış geliyor. Nuh babamızın büyük Tufanından da beter. On gün, on beş gün... Tüm pamuklar yerde. Bir de ağır çeker ki... Anama bir eşek alacağım ki genç, fidan gibi, dal gibi bir Kıbrıs eşeği. Arap atı gibi bir eşek. Bir de eyer yaptıracağım ki Türkmen Beylerinin atlarına yakışır. Kadirlideki Cemal Ustaya yaptıracağım. Heheey babam heheeeyt! Bir yağacak ki, dereler, ovalar, koyaklar, dağlar almayacak. Deniz derya ortalık... Sen hiç korkma! Tuz değiliz ki azıcık yağmurda eriyelim. Tuz değiliz avrat! Tuz değiliz Elif... Tuz olmak kötü."

Şimşek ışığında Elif onu gülümser, hem de sevinçle, basbayağı gülümser görünce tepesinin tası attı.

"Gavur," dedi. "Ellik gavuru. Çocuklarımın kanlısı. Anasının kanlısı. Atımızın kanlısı..."

Karanlığa karıştı. Koşa koşa uzaklara gitti. Epey sonra soluya soluya kucağında bir yığın çalı çırpıyla geldi.

Odunları ortaya, yatağın yanına attı. Bir odunları düzeltiyor, yerleştiriyor, bir dizlerini dövüyordu.

Çuvalda araya araya kibriti buldu, odunları tutuşturdu. Karanlığa bir daha daldı. Bir kucak daha.

Sakızlığın altı aydınlandı.

Çocuklar biribirlerine iyice sarılmışlar, titreşiyorlardı. Arkalarında da Meryemce habire öne arkaya sallanıyor.

Öfkeden deliye dönen Elif birden Alinin altındaki çula yapıştı, var gücüyle çekti. Çul çıkmadı, elinden kaydı. Elif de arkası üstü yere düştü, yuvarlandı.

Yerden bitkin kalktığında yalvarmaya başladı:

"Kurban olayım, yolunda öleyim Ali kalk! Kalk da çulu çadır edelim."

Ali hiç oralı değil, aldırmıyor, gülümsüyor. Ateşin ışığında tozlu sakalı donuz donuz.

Uzun, göğü, karanlığı bir baştan bir başa yırtan bir şimşek daha çaktı, ortalık, ta Çukurovanın düzüne kadar bir daha aydınlandı. Gök durmadan gürlüyor, aydınlanıp çatırdıyordu. Tam tepelerinde, ağacın doruğuna yakın yerde gibi geldi onlara, bir şimşek daha çaktı. Sonra kocaman, sıcak, ağır damlalar pat pat diye düşmeye başladı.

Elif boğazlıyorlar gibi:

"Aliiii..." diye bir çığlık attı. "Aliiiii... çulu ver! Ocağımı batırdın. Çocuklarımı öldürdün!"

Aliyi, çulu bıraktı. Çuvalları, sepeti, tenekeyi, yatağı, öteberiyi ağacın köküne yığmaya başladı.

Yağmur hızlandı. Elif bir anda su içinde kaldı. Ateş sönmeye yüz tuttu.

Ali yorganı başına çekti. Yatağın içine yumuldu. Hem seviniyor, hem ağrıdan kıvranıyordu.

"Olmaz ol! Olmaz ol! Bat Ali bat! Senin yaptığını gavurlar, kan içiciler, yetmiş iki dinliler yapmaz. Ana, ana kalk da şunun altından çulu çekelim. Benim gücüm yetmiyor ana."

Ali öfkeyle yataktan fırladı:

"Haydi dediğin olsun başımın belası avrat," dedi. "Gözü çıkası. Bu aslan yağmura çadır para eder mi? Sen hiç yağmur görmedin mi?"

Ateşte azıcık bir ipilti kaldı. Neredeyse sönecek. Yağmur düştükçe cızırdıyor.

Meryemce kalktı çula yapıştı. Onu gören Elif de öteki ucundan yapıştı. Çulu ateşin üstüne tuttular. Elif eğildi bir eliyle ateşi ölçerdi. Biraz daha odun koydu. Ateş azıcık daha parladı.

Yağmur, şimşeği, yıldırımı, gürültüsüyle yukardan aşağı karanlık bir ırmak, bir deniz gibi durmadan iniyordu. Bir anda yer göllendi.

"Haydi dediğin olsun. Bakalım para eder mi akılsız avrat. Şu çulu ortasından bir dala bağlamalı. Ben ağaca çıkamam ki... Ayaklarım tutmaz. Şiş. Bağlayacak ip de yok ki..."

Elif elinde tuttuğu çulun ucunu ona verdi.

"İp de var, her bir şey de var. Ağaca da ben çıkarım."

Ağaca çabalaya çabalaya tırmandı. İpin ucunu dala bağladı.

"Ver çulun orta yerini, tam ortasını..."

Onu da bağladı. Aşağı indi.

Çulun dört köşesinde geçen yıldan kalma ipler öyle takılı duruyordu. Bir köşeyi ağacın gövdesine, öteki ucunu da bir çirişe bağladı.

"Bir kazık, bir kazık çak şuraya Ali! Çabuk, çabuk ol!"

Ali öyle durmuş düşünüyor, uyur gibiydi.

Elif çırpınıyordu.

"Bir kazık..."

Edemedi, Aliden umut yoktu, ocaktan yarısı yanmış bir odun çekti, öteye bir taşla çakmaya başladı.

Yağmurun sesi, gürültüsü akan bir çağlayan fışıltısı gibiydi. Hıışşş diye dökülüyordu.

İpin birisini de çaktığı kazığa bağladı. Bir çalı kökü gördü. Öteki ucu da ona.

"Ana, ana! Durma öyle. Gir çadırın altına."

Çocukları da kaldırdı çadırın altına getirdi, ocağın yanına yerleştirdi.

Meryemce çadırın altına girmedi, karanlığa, yağmura gitti.

"Ana nereye? Gitme ana!"

Arkasından koştu, kolundan tuttu çekti. Meryemce kolunu silkti elinden aldı. Yürüdü yağmura, geceye, ötelere. Elif de arkasından gitti. Meryemce hem gidiyor, hem yerde bir şeyler aranıyordu. Elif onun ne yapmak istediğini anladı. O da onun gibi odun toplamaya koyuldu.

Birer kucak odunla cıpıldak suya batmış ağacın altına döndüklerinde Aliyi daha orada, olduğu yerde kımıldamadan öylece dikilmiş kalmış buldular. Çocukları da tir tir titrer gördüler.

Elif, getirdikleri odunların suyunu eliyle alıyor, ocağa atıyor, üflüyordu. Meryemce de ona yardım ediyor. Ateş bu gayrete karşılık daha parladı, bütün bütün sönmekten kurtuldu. Ağacın gövdesinden oluk oluk suyun aktığını gören Elif, öteberiyi oradan çadırın altına çekti. Yarı ıslanmış yorganı da çocukların üstüne örttü.

Ateş odunu yedikçe büyüyordu. Elif gelip ateşin yanına oturunca, Ali de geldi onun yanına oturdu. Alnından, yüzünden, sakalından sular kesilmeden süzülüyordu. Ali daha deliler gibi gülümsüyordu. Elif bundan korktu. Gözleriyle Meryemceye bir şeyler soracak oldu, Meryemce karşılık vermedi. Gözleri bomboştu.

Ali dirseğinin üstüne, göllenmiş suyun içine rahatça uzandı.

Korkunç bir sağnak geldi. Hızlı bir yel yağmurla birlikte ateşin üstünü örttü. Ateşi söndürdü. Sonra çulun iplerinden birisi, arkasından da ötekisi koptu.

Ali:

"Demedim mi," diye söylendi. "Bu yağmura çadır, ateş para eder mi? Bu yağmur sarayları alır götürür. Çukurovanın güz yağmurları beter olur demedim mi? Kibriti ıslanmaz bir yere koy. Ya da bana ver. Ya da boş şişeyi getir. Boş şişe var mı? Şişenin içi kuru öyle mi?"

Elif aranarak şişeyi buldu. Aliye uzattı.

"Göğsümün iki arasında. Uzat da elini, al!"

Elini uzattı. Eli sıcacık iki memenin arasına girince bir hoş, bir tatlı ürperti dolaştı bedeninde. İçinden sevgiye, sevince, aşka benzer bir şeyler geçti. Buğu gibi.

Şişenin tapasını açtı, kibritleri içine boşalttı. Bir de kutunun yanını yırttı, onu da şişenin içine attı. Sıkı sıkıya şişenin ağzını kapattı.

Elif:

"Boşuna yoruldun. Küçük şişede geçen yıldan kalma kibrit vardı. Şimdi aklıma geldi."

"İyi. Bu ıslandıydı zaten."

Yağmur gittikçe bastırdı. Şimdi karanlıkta, ıpıssız, kimsesiz karanlıkta... Hiçbir yerden azıcık bir imdat, umut ışığı yok. Önce Ali çocukları kucağına çekti. Yorganı üstlerinden alıp kendi üstüne örttü. Çocukların üstüne eğildi. Sonra Meryemceyi çekti kucağına. Elif de Meryemceye geldi yapıştı. Gittikçe, yağmur bastırdıkça biribirlerine sokuluyorlar. Neredeyse biribirlerinin içine gireceklerdi.

Yağmur hışırdıyor. Aşağıdan, dereden kopup gelen seslerin gürültüsü duyuluyor.

Solukları biribirinin yüzlerini ısıtıyor.

Önce çocukların dişleri vurmaya başladı. Babalarının kucağında uçacak gibi titriyorlar. Sesleri çıkmıyor. Elifin de dişleri takırdıyor. Ali, belli etmemek için dişlerini sıkıyor ya çaresiz. Meryemce kımıl kımıl ediyor. Elif gittikçe daha çok Meryemceye sarılıyor. Meryemcenin elleri, yüzü buz gibi. Titremeyip kımıl kımıl edişi Elifi korkutuyor.

Çulu, yorganı gittikçe üstlerine çekiyorlar. Öteberileri, çuvalları yanlarına yığıyorlar. Gündüz olsa da, uzaktan birisi onları böyle görse, burada beş kişi var demez. Beş kişi bir olmuş, hep birden titriyorlar. Hep birden çeneleri kurulmuş gibi çarpıyor. Ekşi, kirli, ıslak bir insan kokusu genizlerini yakıyor. Suya batmadık hiçbir yerleri yok. Koltuklarının altı bile su içinde.

Hiç konuşmuyorlar. Konuşacak olsalar bile çeneleri açılacak gibi değil.

Şafağa karşı yağmur azıcık yeynidi.

Gün doğunca donmuş, uyuşmuş Elif zorla ötekilerden ayrılmaya, ayağa kalkmaya çalıştı. Kollarını, bacaklarını kımıldatamıyor, onlardan bir türlü sökülemiyordu. Dişleri bile o ilk çarpmaya başladığı zamanki hızı yitirmiş, bir çarpıyor, bir duruyordu. Sonunda onlardan ayrılıp yere uzanıverdi. Sonra da ayağa kalkabildi.

Ali de üstündeki yorganı, çulu attı, ayağa kalktı. Çocukları da ayağa kaldırdı. Meryemceyse büzülmüş, küçülmüş, hareketsiz. Hiç mi hiç kıpırdamıyor.

Ayağa kalkmış Ali iki büklüm. Gözleri küçülmüş, küçücük kalmış. Ama yüzünde geniş, acı bir rahatlık. Çocuklar ayakta uyur gibi sallanıyorlar. Hasan uyuşmuş sağ elini bir türlü açamıyor.

Kuzey yandan gökyüzü azıcık açıldı. Gittikçe de açılıyor. Duru, tertemiz, yunmuş arınmış bir gökyüzü bütün pırıltısıyla ortaya çıkıyordu. Çukurovada bir yere, bir büyük alana gün vurdu.

Üstlerinden başlarından, ağacın gövdesinden yere oluk oluk sular sızıyordu. Seller koyakları doldurmuş, çağlıyor.

Bükülmüş Ali doğruldu. Deli gibi bir o yana, bir bu yana koşmaya başladı. Elif elini beline dolamış, onu seyreyliyordu.

Yüzleri sapsarı, saman sarısına kesmişti. Giyitleri üstlerine yapışmış bedenlerinin hatlarını olduğu gibi ortaya çıkarmıştı. Elif utancından elleriyle arada bir göğsünü örtüyordu.

Ali koşarak geldi, çocukları ellerinden tutarak beraber koşturmaya başladı.

"Koşun ha, koşun! Yağmur sonu koşmalı ki... Yaaa... Kanın kızışması gerek. Hasta... Hasta... olur ölürsünüz sonra... Yaaaa..."

Elif de onların ardına düşmüş koşuyordu. Bir duruyor utanıyor, sonra gene koşuyordu.

Meryemce başını kaldırdı. Çamura batmış çulun bir ucu üstünde kalmıştı. Gördü ki Aliyle birlikte Elif, çocuklar oradan oraya koşup duruyorlar. Düşüp kalka kalka. Suya, çamura batmışlar. İnsan oldukları belli değil. Ellerini açmaya, ayaklarını oynatmaya çabaladı yapamadı. Çabasını gören Elif ona yaklaştı. Koltuk altlarından tuttu ayağa kaldırdı. Meryemce ayakta duramadı, geri yere yığıldı. Elif yeniden kaldırdı. Birkaç adım yürüttükten sonra bıraktı. Meryemce bu sefer düşmedi. Kendi kendine birkaç adım attı. Sonra durdu. Yönünü Çukurovaya döndü. Gözlerini orada bir noktaya dikmişti. Epeyce böyle kaldı. Onun da giyitleri etine yapışmış, ıslanmış, kanadı kırık bir kuşa benzemişti. Islanıp, kanatlarını düşürmüş, tüyü domur domur, boynunu içine çekmiş bir kuşa.

Eğildi, yerdeki değneğini aldı, değneğe dayandı. Birkaç adım daha attı. Koşanlara döndü baktı. Sonra gene yürüdü, yola düştü.

Ali baktı ki, anası yönünü Çukura dönmüş, yola düşmüş gidiyor.

"Başka çaresi yok," diye Elifi elinden tuttu. "İyi ki bu yoldan geldik. Söğütlüden gelseydik daha ancak iki günde varırdık çiftliğe. Bak değirmen gözüküyor."

Bulutlar kaymış gitmiş, gökyüzü iyice açılmış, gün vurmuştu. Yavaş yavaş, gittikçe de gün kızdırıyor. Topraktan ağır, kalın bir buğu, bir sis kalkıyor. Az sonra Çukurova toprağı duman içinde kaldı.

Elif yükü topluyordu.

"Hepsi ıslanmış. Mıncık mıncık. Suya, çamura batmadık bir şey kalmamış. Un, bulgur, yataklar..."

Ali, Elif yakınır, öteberiyi toplarken, yanında durmuş, elini hiçbir şeye vurmadan onu seyreyliyordu.

"Bu yağmur kesilmez. Gündüz keser, gece başlar. Yiğidim, güzelim aslanım kırkikindi yağmuru. Ver Allahım ver! Ver ki şenelsin dünya. Çayır çimen, kurt kuş da Allah diye çağırıyor. Ver! Sellice ver!"

Elifin elleri durdu, gözleri gene kocaman kocaman açıldı. Daha titriyor, dişleri vuruyordu.

"İmaaav Ali sen bir hoş olmuşsun. Aklını mı çıvdırdın?"

"Ver! Ver ki dünya göğersin. Tüm pamuklar toprağa, çamura belensin."

Elifin durduğunu görünce yükü kendi toplamaya başladı.

"Anam çok akıllı. Her şeyi bilir. Azıcık inatçı ama. Kuruyası o huyu da olmasa, başına taç yap da gez Çukurova çölünü. Burada beklemek olmaz. Bir dam altı bulmak gerek. Şimdi yola düşersek, öğleye kalmaz Çukuru tutarız. Köylüyü buluruz. Onlar gene Miralayın oradalar. Öyle değil mi? Başka yere gidemezler ki..."

Elif:

"Gidemezler."

Sarılmış yükü sırtına almak için önüne oturdu. Üstüne çekti. Kalkmaya davrandı. Çabaladı çabaladı, kalkamadı. Elif yardım etti. Yük gene kalkmadı. Alinin boynu uzadı, tüm bedeni gerildi. Üstünden başından buğular çıkıyordu. Zorlattı. Yük taş gibi, kurşun gibi ağırdı.

Yükü bıraktı, ayağa kalktı. Yükün yanında yönünde dolanmaya başladı. Edemedi, bir yolunu bulamadı. Yükün önüne geldi gene oturdu. Gene var gücünü harcayıp kalkmaya uğraştı.

Ellerini beline verdi. Toprağa elleriyle dayandı sonra da. Edemedi gene ayağa kalktı. Çaresizlekle ellerini çırptı.

"Ooooooof! Of!" dedi. "Ooooooooof! Of!"

Baktı ki Elif yükü çözüyor. Hiç karışmadı.

Meryemce epeyi uzaklaşmış, dereyi aşağı iniyordu.

Hasan:

"Acımdan öldüm," diye söylendi. "Öldüm işte."

Ali:

"Öl!" diye çıkıştı. "Şurada ilerde, değirmende durup yiyeceğiz."

Elif yükü ikiye ayırdı, birisini sarmaya başladı.

Alinin gözleri ışıladı. Ötekini de çabuk çabuk kendisi sardı.

Önce Elif yüklendi, sonra da Ali.

Hasan yerdeki çubuklarını sırtına almak için uğraşıyor, bir türlü beceremiyordu. Anasına baktı. Anası sırtındaki yükle yanına vardı, çubukları omuzuna koydu.

"Haydi düş önüme."

Ali de yüklendi. Bir iki zorlamadan sonra ayağa kalktı. Gülümsüyordu.

"Kul sıkışmayınca Koca Allah imdada yetişir mi ki! Bir yetişir ki, bir gönderdi ki yağmurunu."

Kuzeyde gümüş renkli bulutların gene toplaştığını gördü.

"Bak," dedi Elife. "Bak geliyor! Gene dumanlandı ortalık. Heheeeey geliyor ha."

Elif önde, arkasında Hasanla Ummahan, en arkada da Ali. Az sonra Ali onları geçti, önlerine düştü. Ayakları bileklerine kadar cıvık çamura batıyordu.

Güneş iyice açılmış, giyitlerini kurutuyordu. Titremeleri geçti. Açıldılar.

Yola konmuş tarlakuşları uçuşuyor, yolun kıyısındaki taşlara rahatça uzanmış kertenkeleler güneşliyorlar. Renk renk ibibikler yola konuyor, yaklaşınca pıırrr diye kalkıp uçuyorlar.

Yüzlerine gene mucuk çokuşmaya, ağızlarına burunlarına girmeye, boyunlarına, kulaklarına yapışmaya başladı.

Dereyi inip, üç dutu geçtikten sonra ancak Meryemceye yetişebildiler. Bundan sonra da hep bir arada yürüdüler.

Birden çalılıkların arasından karşılarına, topallaya topallaya birisi çıktı. O da yağmuru yemiş, giyitleri etine yapışmış, yüzü gözü, her bir yeri çamura batmıştı. Yolda durdu, onları bekledi. Ancak iyice yaklaştıktan sonradır ki, bunun Koca Halil olduğunu anladılar. Koca Halilin çocuk gözleri korku, acı içindeydi. Yalvarırcasına da Aliye bakıyordu.

Meryemce tanımaz gibi gözlerinin onun yüzüne dikti, iyice baktı baktı, sonra başını iğrenircesine çevirdi yürüdü. Elif de başını çevirdi.

Hasan Ummahanı dürttü, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Babam onu öldürecek, boğazlayacak," dedi.

Ummahan konuşacak halde değildi. Bir şey söyleyemedi.

Önünden geçerken Ali de hayretle, kızgınlıkla ona baktı baktı, tükürürcesine başını çevirdi.

Koca Halil Aliden bunu hiç beklemiyordu. Kurşunla vurulmuşa döndü. Toprağa, olduğu yere halsiz çöküverdi. Onlar gözden yitinceye kadar da arkalarından gözlerini ayırmadı. Sonra öfkeyle, söverek ayağa kalktı. Arkalarına düştü. Az sonra onlara yetişti. Aralarında on, on beş adım ancak vardı ya, Koca Halil bir türlü varıp da onlara karışamıyordu. Ali arkasına dönüp dönüp daha geliyor mu diye ona bakıyordu. Kızgınlığı, öfkesi, iğrenmesi yüzünden, gözlerinden okunuyordu.

Ali sıkıntı içindeydi. Şu arkalarına düşen Koca Halile ne demeliydi? Ne denirdi? Ali, bu gavura ne yapacak, diye anasının beklediğini anladı. Ettin edeceğini. Bir de ne demeye gelir ardımıza düşersin? Allah belanı versin koca hortlak. Tam da hortlağa dönmüş. Kim bilir neler gelmiş fıkaranın başına da köylüden ayrılmış diye de acımaya başladı. Bir yanda Meryemce, onulmaz inadı, bir yanda perperişan Koca Halil.

Koca Halil de alıp veriyordu. Senin yüzünden dağlara düştüm, şu Muhtara senin için köyde bir tek ben düşman oldum, karşı koydum da, bir de yüzüme bakma öyle mi? Öyle mi kel İbrahimin akılsız oğlu? Yollarını gözledim, günlerce şu dağlarda. Bana bir sıtara olur diye. Bir de yüzüme bakmazsın öyle mi?

Gittikçe umudunu yitiriyor, şaşkınlığından ne yapacağını bilmiyordu. Bundan sonra gidecek, sığınacak bir yeri, bir kimsesi yoktu. Elinden gelse onları da bırakacak, başını alıp adı sanı bilinmedik diyarlara gidecekti. Ama kocalık, aaah kocalık! Kapıya koyacak mal değilsin ama... Dönmek istiyor ama ayakları yapışmış gibi onların ardından gidiyordu. Ayrılmanın, yönünü başka yana dönmenin mümkünü yok. İçi acı. Boz yılanın ağısı gibi.

Değirmenin alt başına geldiklerinde vakit öğleyi geçiyordu.

Yükleri indirdiler. Yatakları, çuvalları, bulguru, hamur olmuş unu, neleri var, neleri yoksa çalıların üstüne, güneşe serdiler. Bir kalıp da sabunları vardı. Onu da bir taşın üstüne koydu Elif.

Giyitleri biraz kurumuş, üstlerinde buruş buruştu. Çamurları kurumuş, yer yer de dökülmüştü.

Elif şişeden çıkardığı kibritle hemen bir ateş yaktı. Ocağa bulgur pilavı koydu. Ekmekleri kalmamıştı. Hamur olmuş undan bir parça aldı yoğurmaya başladı.

Meryemce bir şeyler işaret edip duruyordu. Bir şeyler söyleyecekti ama söyleyemiyordu. Çırpınıyor, serilmiş unun başında duruyordu. Hamur kuruduktan sonra yeniden un olmazdı. Elif neden sonra bunu anladı. Unu topladılar.

Un toplandıktan sonra Meryemce belini çınara dayamış, gözlerini yummuştu. Elifin ekmek yapmaya hazırlandığını anlayınca yanına vardı.

Ocağın bir kıyısına üç tane taş koyup, üstüne bir teneke parçası örttüler. Elif eliyle bir el büyüklüğünde ekmekler yapıyor, tenekenin üstüne koyuyordu. Meryemce de teneke üstündeki ekmeği çeviriyor, sonra oradan, iyice kızarsın diye, ateşin, közün üstüne aktarıyordu.

İlk pişen bazlamayı Hasan kaptı. İkincisini de Ali. Üçüncüyü de Elif Ummahana verdi.

Koca Halil öteye, biraz uzağa oturmuş başını önüne eğmişti. Arada da belli etmeden, kaş altından onlara bakıyordu.

Ekmeği pişirip otların üstüne yığdılar.

Bu arada Elif pişen bulguru ocaktan indirmiş, suyunu çeksin diye, öteye koymuştu. Tavaya bir başparmak büyüklüğünde şişeden çöple biraz yağ aldı koydu. Yağ tavada cızırdayınca pilavın üstüne aktardı. Ortalık mis gibi koktu. Açlıklarını iyice duydular.

Tencereyi kuru bir yere koyup, dört yanına halka oldular.

Ali:

"Bir de soğan ver Elif," dedi.

Elif kalktı, düz taşın üstüne serili soğanlardan birisini aldı verdi ona. Ali soğanı şöyle fiyakalıca yumruğuyla kırdı.

Yufka ekmekleri olmadığından kaşıkla yemek zorundaydılar. Yeteri kadar

da kaşık yoktu. Hiçbir evde de bulunmazdı zaten. Kaşıkları üç taneydi. Üçü de yıpranmış, kenarları kırılmış, sapları yanmıştı.

Kaşıkların birisiyle Meryemce, birisiyle Hasanla Ummahan, ötekiyle de Aliyle Elif yiyordu.

Ali kaşığını uzatıp pilavdan alıyor, kaşığı Elife geri uzatıyor, ötede durmuş kalmış Koca Halile bir göz atmadan da edemiyordu. O öyle bakarken bütün öteki gözler de oraya çevriliyordu ister istemez.

Bir yerde yemek yerken, düşman bile olsa, babayın kanlısı bile olsa yemeye buyur etmeden olmazdı.

Alinin yüzü gittikçe değişiyor, ağzındaki lokmayı gönülsüz çiğniyor, elindeki kaşığı bir zaman öylece tutuyor, Elife vermeyi unutuyordu.

Sonra Elifin verdiği kaşığı alamadı. Kaşık elinden bulgur tenceresinin içine düştü. Bir an bir sessizlik oldu. Hasan kaşığını pilava uzatmışken çekemedi. Meryemce de kaşığını pilava uzatamadı.

Ali bir anasının, bir Elifin gözlerinin içine baktı. Sonra Koca Halilden yana bir göz attı. Sonra gene anasına... Anasının gözlerinden gözlerini bir zaman ayırmadı. Meryemcenin yüzü gittikçe yumuşuyordu. Artık gözlerinde o büyük öfke, tiksinme yoktu. Elifin gözleri de, ben karışmam, nasıl bilirsen öyle yap, diyordu.

Ali yumuşacık, tatlı bir sesle, utanır utanır:

"Halil Emmi bre," diye seslendi. "Ne durmuş oturmuşsun orada öylece? Gel de iki kaşıcık yemek ye. Gel Halil Emmi, gel! Bak neler geldi başımıza."

Koca Halil ellerini yere dayayarak kalktı. Ağır ağır geldi sofraya oturdu. Küçücük yeşil gözlerinin içinde acı bir gülümseme... Yılgın, ürkek.

Ali, tencerenin içindeki kaşığı aldı, ona verdi. Koca Halil, istemezcesine ekmeği kırdı ağzına attı. Üstüne de bir kaşık pilav... Yanına yönüne daha ürkek ürkek bakıyordu.

Ali gülümseyerek bir parça soğan kırdı önündeki soğandan, eline verdi.

Koca Halil elleri titreyerek kaşığı Aliye minnetle uzattı. Gözlerindeki ürkeklik sevince, minnete çevrildi. Sonra Ali kaşığı Elife aktardı. Elif Koca Halile. Kaşık elden ele gidip geliyordu.

Meryemce hiç kimseye, hiçbir yere bakmıyordu. Gözleri kaşığından tencereye, tencereden kaşığına gidip geliyordu. Sıkıntıda olduğu belliydi.

Yemek bitince Koca Halil, Aliyi yeninden çekerek öteye, ilerdeki ulu dutun altına götürdü.

"Gene Miralayın çiftliğine gittiler," diye başladı. "O gavur oğlu Sefere benden başka kimse karşı koymadı köyde. O uyuz Taşbaşın oğlunu dersen, buraya inince Seferin has adamı oldu. Bir tek ben karşı geldim de ona, beni de öldürüyorlardı az daha. Ellerinden zor kurtuldum. Hep bir olup üstüme çullandılar.

Bereket geceydi de kaçtım kurtuldum. Gökte çok yıldız vardı. Ocacığı batsın onun yıldız gibi. Senin yolunu bekledim. Üç gün dağ taş, delik delik aradılar da beni, saklandım, göstermedim kendimi. Tatlı canı kurtardım yavrum. Benim güzel İbrahimimin oğlu. Seni de bulurlarsa asarlar belki. Diyorlar ki, büyük isyanı sen çıkarmışsın hükümete karşı. Öyle diyor o ocacığı batasıca Sefer."

Ali gülümsedi:

"Demek öyle oldu ha?" diye inanmaz inanmaz sordu. "Hiç kimse, hiç kimse köyden ayrılıp da başka yöne gitmedi mi? Başka bir tarlaya?.."

"Bir ben ayrıldım. Bir ben... Bir ben karşı koydum. Aaah bir genç olsaydım onlar gibi. Onlar gibi elim ayağım tutaydı aaah... Duman attırırdım o Sefere. Hem de bu halimle attırırdım bile. Bir sövdüm ki Hıdırın kemiğine, kulaklarını kapadı da kaçtı köyden. Bir ben, günahtır, köylünün hakkını yeme arkadaş, pamuk vermez tarlaya sokma köylüyü, dedim. Bir gece de vardım başucuna şu gavuru boğuvereyim de tüm köylü kurtulsun elinden, dedim. Topladım gırtlağını sık ha, sık! Sık, ha, sık! Altımda kıvranır, ölür... Amma kocalık batsın, iyice sıkmaya, sıkıp da canını almaya gücüm yetmedi. Sen olsaydın yanımda işi tamamdı gavurun. Ölmedi işte. Namussuz köylü de benden yana değil, ondan yana oldu. Bu köyde senden yana olan, sadıkana arkadaş bir ben kaldım. Ayrıldım onlardan. Siz varın da ardından ayrılmayın itinizin, dedim, ben Alimi beklerim dağda taşta... İşte böyle. Duydun mu dediklerimi?"

Aşağıda, büyük yolun üst başındaki uzun ağaçların yanında Miralayın çiftliğinin çinko damları parlıyordu. Yağmur sonu ışıltısında.

Ali gene gülümseyerek:

"Yarın sabah yağmur yağmazsa, varır köylüye ulaşır pamuğa gireriz."

Koca Halil şaşkın:

"Sen de mi varıp köylüye dahil olacaksın? Başka bir çiftliğe gidemez misin? İlle de bizim köylü mü? Ne var domuzun ardında?"

Ali okşar gibi:

"Bre Halil Emmi, bundan sonra başka hangi köylü içine alır bizi!"

Koca Halil dik, kararlı:

"Ben gitmem. Gidip de karışmam o namussuz köylüye. Ben erkeğim oğlum. Bu memlekette erkek olan kalmamış. Bir sen varsın sandımdı. Umudum gözümde kaldı, umudum. Bizi kim istemez içine, hangi köylü istemez? Başlarının üstünde yer verirler. Derler ki, yiğit adamlar bunlar, karşı koymuşlar Muhtarlarına. Yaa öyle işte."

"Onu gelecek yıl yaparız."

Koca Halil ne güzel şeyler kurmuş, yolunu günlerce bunun için beklemişti. Aliye böyle böyle diyecek, Ali de düşünecek, köylüye Muhtara sövecek, şuna aşağıya gidecekler, bol verimli, her dalında yüz pamuk olan bir tarlaya girecek-

ler, bir toplayacaklar, bir toplayacaklar, zengin olacaklar, köye döndüklerinde köylü parmak ısıracaktı. Bakın hele şu kocamış Halilin işine diyeceklerdi. Kaçtı ama kendisini de kurtardı, Uzunca Aliyi de. Bir şalvar alacaktı bacaklarına. Kara şalvar. Bir de kuşak alacaktı nakışlı. Oğluna da on lira verecek, köyde kubara kubara gezecekti.

Aliye içinden sövmeye başladı. Yüzü gerilmiş, gözleri dönmüştü. Vay senin de babayın kemiğini... Vay o sefilce İbrahimin de... Bu köylü tüm namussuz olmuş canım. Hiçbirinde bir gıram erkek kanı kalmamış.

Şaşkınlığı, öfkesi gittikçe büyüyor, zor soluk alarak kesik kesik:

"Sahi mi Alim, sahiden köylüye karışacak mısın?" diye durmadan soruyordu.

Ali başıyla evet deyince de kuduruyordu.

"Bu olmaz. Mümkünü yok olmaz! Sefer senin hakkında zabıta tutmuş, hükümete, candarmaya haber göndermiş ki, benden beter. Aman Allah beterinden saklasın. Benden sayıyorlar seni. Nasıl gider de teslim olursun eline? Hırsız, katılı İbrahimin oğlu demiş, dağda kalmadı. Tüm Çukurovayı soymak için köylüden ayrıldı. Eşkıya oldu, demiş. Atını yalancıktan, eşkıya olmak için öldürdü de demiş, sırf köylüden ayrılmak için hile yaptı, demiş. Tüm köyü de senin üstüne, benim üstüme şahit yazdırdı ki, Allah beterinden saklasın, sana on beş yıl vereler, ya da ipe çekeler. Gel beni dinle de gitme onların içine. Ben sana pamuğu çok bir tarla buldum ki, Yüreğir toprağında. Çocuklar bile gündüz yüz kolav pamuk toplarlar. Zaten Miralayın çiftliğinde toplanmadık pamuk koymadılar ki, Ali gelir de hepsini o uzun boyuyla toplar diye. Bir günde bitiriverdiler. Bir dalında bir koza bile yoktu. Yaaa. Bizim köylü pamuğa gireli bir buçuk ay, iki ayı geçiyor. Yüreğir toprağının pamukları geç açar. Gel, beni dinle de oraya gidelim."

Ali elini omuzuna koyarak:

"Emmi, sen hiç telaş etme! Gelecek yıl Yüreğir toprağına gider, çok çok pamuk toplarız. Korkma bize hiçbir şey yapamazlar."

Koca Halil son bir çareye daha başvurdu:

"Bak," dedi, "yiğitlerin yiğidi, güzel İbrahimimin oğlu, eğer benimlen Yüreğir toprağına gelecek olursan, Yasin Ağanın çiftliğine, ben de bu yıl topladığım pamuğun tüm parasını sana veririm. Atını ben öldürdüm. Anana zorlu bir eşek alırsın. Münasibi de bu."

Gözleri parladı. Bu iyi bir buluştu.

"Sen beni kocamış mı belliyorsun? On beş yaşındaki delikanlılardan, senden, Eliften de daha çok pamuk toplarım. Bize eski toprak demişler, eski! Sizler Çukurovanın sineğine yene yene iliğiniz kurumuş, gücünüz yok. Bizlerde kemik var, ilik var. Gel de Yüreğir toprağına, gör Halil Emmini. Gör ki, parmağın ağzında kalsın. Gel de zengin ol! Anana üç yaşlı bir küheylan al da, köylüler, o dinsiz Sefer hasedinden çatlasınlar. Çatlasınlar da patlasınlar."

Umutla gözlerini gözlerine dikti. Tamamdı artık. Ali yola gelecekti.

Ali, sırtını sıvazladı, kucaklarcasına ona abandı.

"Sağ ol Halil Emmi, bilirim yaparsın. Gelecek yıl."

Koca Halil bunu duyunca sağa sola döndü, bir şeyler söyleyecek oldu, söyleyemedi.

Akşama kadar da ağzını bıçaklar açmadı. Küskün, bir ağacın dibine oturmuş, orada düşündü kaldı. Boynu başını tutamaz gibiydi. Sallanıyordu.

Yatma zamanı gelince, yataklarını kuru yere serip, altlarının çulunu Koca Halile verdiler.

Çok erkenden, çiftliğe inmek için uyandıklarında gördüler ki, çul ötede yığılı duruyor, Koca Halil de yok.

Elif çulu oradan aldı getirdi, yükü yapmaya koyuldu.

Elif uğraşırken Meryemce Elifin yanına sokuldu. Elif işi anladı. Elindekilerini bıraktı. Meryemce ateşi yakmıştı. Bu Elifi sevindirdi. Tencereyi değirmenin suyundan doldurdu, getirdi ocağa vurdu.

"Kına da ister misin ana?" diye sordu.

Meryemce göğsünden bir çıkın çıkardı ona uzattı.

Elif:

"Yeşil başörtünü de kuruttum ana."

Meryemcenin gözlerinin içi güldü.

Çukurovaya her gelişlerinde Meryemce başını iyice yıkar, kınalar, yeşil başörtüsünü bağlar, süslenirdi.

Meryemce bir çıkından bir çift küpe çıkardı, Elife uzattı. Küpeler azıcık lekeliydi.

Elif:

"Şimdi parlatırım," diye ocağa gitti. Ocaktan kül aldı, parlatmaya başladı.

Elif orada küpeleri parlatırken Meryemce de burada boncukları çıkarmış, dolaşmış ipliklerini açıyor, dökülmüşlerini takıyordu. Yeşil, kırmızı, turuncu, mavi boncuklarını kızlığındaki gibi severdi. Bu boncukları ona anasının anası evlenirken vermişti. Bir hoş boncuklardı. Şimdilerde öyle boncuklar yoktu. Boncukları okşayarak boynuna taktı. Elifen bir ayna isteyecekti, isteyemedi. Korkuyordu. Acep yüzü ne biçimdi?

Su ısınıncaya kadar beklediler.

Bu arada Elif küpeleri ovmuş, iyice parlatmıştı. Getirdi Meryemcenin kulaklarına taktı. Suyu da ocaktan aldı getirdi, bir taşın yanına koydu. Başını öne eğdi, ova ova bir güzelce yıkadı. Saçlarını kuruladı. Başında azıcık bir saç kalmıştı. Yumuşacık, tüy gibi.

Başı yıkandıktan sonra kınalamak gerekti. Her yıl böyle olurdu. Ama bu yıl Meryemce kınayı, ilkin isterken, sonradan caydı, istemedi. Elif neden istemediğini hemen anladı. Meryemce bu yıl daha genç, daha yalın, daha güzel görünmek istiyordu. Şimdi başına kınayı vurdursa, başında kocaman bir çarçaput yığını, hiçbir şeye benzemeyecek. Kınanın güzelliği vurduktan üç gün sonradır. Üç gün beklenir mi? Neredeyse köylüye ulaştılar.

Elif başını yıkarken farkına vardı, Meryemce öyle bir hale gelmişti ki, doğru dürüst başını tutamıyordu. Sağa sola cansızmış gibi sallanıyordu başı.

Çocuklar öteye, bir çalının yanına oturmuşlar, kımıldamıyorlar bile. Meryemce, Hasana bakınca, onun kaş altından kendisine baktığını, için için de alay ettiğini sezinledi. İmansız gavurun oğlu, diye söylendi. İğnelemeden edemez.

Çocuklardaysa hiç mi hiçbir kımıltı yoktu. Düşünüyorlar mı, uyukluyorlar mı belli değil.

Ali de uzakta durmuş anasının süslenişini seyrediyor. Bu yıl da mı! Başından bunca işler geçtikten sonra da mı! Buna, anasının sağlığına, dimdik kalışına bir seviniyor ki... Yüzü de öyle solgun, öyle kararmış, büzüş büzüş dağarcığa dönmüş olmasaydı... Yorgun, bitkinken, eli ayağı sızım sızım sızlarken bile içinden, önüne geçilmez bir sevinç seli kabarıp kabarıp geliyor.

Şu Meryemce neden konuşmaz ola? Mezarlıktan bu yana neden ağzından bir söz çıkmaz ola? Hiç mi ağzını açmayacak bundan böyle? Koca Halil nereye kaçtı da gitti ola? Bu düşünceler de olmasa içi iyice rahatlayacaktı.

Çiftlik görünmüş, bütün sıkıntılar bitmişti. Hazır yağmur da geliyordu nasıl olsa. Çiftlik şurada, işte şuracıkta. Elini uzatsa tutacaksın.

Yeşil başörtü, pırıltılı küpeler, boğazında boncuklar, kolunda sırça bilezik... Her yılkinden hiç farkı yok. Yalnız başını öyle dik tutamıyor. Gözleri de ölgün. Ama pamuğu görür görmez dincelecek, gözleri pırıltı içinde kalacak.

Süsünü bitirir bitirmez Meryemce ayağa kalktı, değneğini eline aldı, yönünü çiftliğe döndü. Ötelerde, bir tarlanın içinde pamuk toplayanlar gözüküyordu. Bir yoldan otomobiller, kamyonlar geçiyordu.

Tam üstlerinde, gökte bir gürültü, uğultu koptu. Baktılar ki, birkaç jet Anavarzanın üstüne doğru ağmış gidiyor. Sonra jetler bir an içinde gözden kayboldu.

Meryemce yürüdü. Onlar da az sonra öteberilerini toplayıp onun ardına düştüler.

İkindiye doğru köylünün pamuk topladığı tarlaya vardılar. Pıtırak, toz, pamuk kokuyordu ortalık. Yakındaki çeltik tarlasından da bir bataklık kokusu geliyordu. Fışkırmışçasına.

Ali öndeydi. Tarlanın ortasındaki çalı çırpıdan yapılmış çardaklara, çardakların önünde küçücük pamuk öbeklerine doğru ilerledi.

Onların tarlaya girdiklerini, öte uçta pamuk toplayan köylüler görmüşler işlerinden doğrulmuşlardı.

Ali sırtındaki yükü küt diye yere attı. Vardı, bir çardağın direğine belini verdi oturdu. Tarlayı, bu ot almış, her cılız fidanında bir tek koza bile olmayan tarlayı görünce içindeki sevinç tüm sönüp gitmiş, yüreğinin başına bir ateş düşmüştü. Gözlerini kapadı.

Meryemce de geldi bir pamuk yığınının yanına çöktü. O da tarlanın pamuksuzluğunun farkında olmuştu.

Hasan ötede, sırtındaki çubuklarıyla durmuş kalmıştı. Karşısında da Ummahan.

Elif de geldi kocasının yanına oturdu. Elinde küçük bir pamuk fidanı, ez ha ez ediyordu.

Köylüler teker teker işlerini bırakıp geliyorlardı.

Onları her gören bir irkiliyor, toparlanamıyor, ağzında bir şeyler geveliyor, bir şeyler söyleyecek oluyor, yutkunuyor, hoş geldiniz bile diyemiyordu. Sonra da açılmış kocaman gözlerle onlara bakakalıyorlardı.

Geldiler toplandılar, geldiler toplandılar, dört yanlarına halka oldular. Kimseden bir çıt çıkmıyordu. Koca kalabalık kurumuş kalmış, donmuş kalmıştı. Ne bir kıpırtı, ne de bir söz...

Buraya yağmur da düşmemiş, bir çiselemiş geçmiş.

Gecikmiş Taşbaşoğlu kalabalığı yardı. Bir irkildi önce. Durakladı. Ürker gibi gözleri yuvalarında, korkulu döndü. Sinek kanatlarının sesi duyulur. Sallandı. Gözleri kararır, başı döner gibi oldu. Bir türlü, ileri bir adım atamıyordu. Gözleri yaşla dolmuştu. Boğazına bir el sarılmış sıkıyordu.

Farkında olmadan ayakları gitti, Alinin yanında durdu. Sonra oracığa çöküverdi. Eli gitti Alinin elini tuttu. Okşadı. Boyuna elindeki eli okşuyor, bir söze varamıyordu.

Yutkundu yutkundu, sonunda:

"Hoş... hooooooooş... Hoş geldin kar... daş. İşte... İşte gözlerinle görüyorsun. Hiç canını sıkma. Bizi öyle bir tarlaya soktu ki... Senin halinden iyi değil bizim halimiz de... İşte... işte, işte görüyorsun. Geçen yılkine can kurban. Hiç üzülme. Ne yapalım. Başa gelen çekilir. Beter tarlalar, beter! Beterin beteri. Ot almış. On fidanında bir tek koza bile yok... İşte... İşte, işte görü... görüyorsun. Hiç hiç, hiç hiç canını... Sıkma... Koca çiftliğin dörtte üçünü alıverdik birkaç günde... Pamuk yok. Elimize hiçbir şey geçmedi. Hoş... Hoooos... Hoş hoş geldiniz... İşte işte... İşte, iştecik..."

Sesi titriyordu. Ağlamsı:

"Canını, canını sıkma. Oldu bir kere. İşte, işte, işte... cik."

Daha fazla konuşamadı. Gözlerini Aliden, Meryemceden, Elifden, çocuklardan bir türlü alamıyordu. Ötekiler de öyleydiler. Ne olmuştu bunlara!

Boyuna Alinin elini okşuyor, artık ağzından bir şey çıkmıyordu.

Ortadaki sessizlik de sürdükçe sürüyordu. Kimsede de bu sessizliği bozacak güç yok. Bir sessizlik ki ağır, yoğun, çöktükçe çöküyordu.

Meryemce sağ eliyle sinirli sinirli toprağı dövmeye başladı.

Yanındaki pembe pembe açmış pamuk çiçeğini görünce aklına peri böceği düştü. Yüreği hop etti. Çiçek amma da parlaktı. Böceği arandı. Ak başörtüsündeki düğümdeydi. Başörtüsü beline sokuluydu. Onu oradan çıkardı. Düğümü çözdü, baktı ki peri böceği içinde ya, ölmüş, kurumuş. Kurumuş böceği aldı, usulcana çiçeğin üstüne koydu.

Kendi kendine, "uyu," dedi. "Kadersizim kimsesizim burada uyu!"

Başını kaldırdı sonra da, gözlerini köylünün üstünde, bu kocaman sessizliğin üstünde uzun uzun gezdirdi. Sağ elini birkaç kere hızlı hızlı toprağa vurdu:

"İndik ya!" dedi. "Geldik ya!"

Dağın Öte Yüzü 2

Yer Demir Gök Bakır

1

Hasan önde, Ummahan arkada, meşeliğe doğru usul usul gidiyorlardı. Hasan ellerini koynuna sokmuş, öne doğru yumulmuştu. Ummahan hep ayaklarının ucuna bakıyordu.

Hiç konuşmuyorlardı. Ürkektiler. Bir kuş parlasa ödleri kopacak gibiydiler, tetikte. Gözleri kısılmıştı.

Ortalık kar içindeydi. Kar dereleri tepeleri silme doldurmuştu. Dünya yalnız bir aklıktı. Bu aklığın üstünde en küçük bir leke bile yoktu. Bir kuş, bir sinek lekesi bile. Gökyüzü de apaktı. Yalnızca uzakta, güneyde Torosun ormanlığının üstünde sıcacık yeşile kaçan bir mavilik balkıyordu. Bu duruluk sonsuz aklığın üstüne serilmiş küçücük bir mendile benziyordu. Bir de uzaktan Hasanla Ummahana bakınca yuvadan düşmüş, yuvarlanan, uçmak için kanat çırpan, çabalayan kırlangıç yavrularını görür gibi oluyordu insan.

İşte bu dünyanın aklığına Çukurova güneşi gibi bir de belalı güneş vurmuş, karların üstüne öylesine bir de ipilti çökmüş, göz açıp da bakamazsın.

Bastıkça, donmuş, gıcılaşmış kar çatırdıyor. Ummahanın da ayağı yalın, Hasanın da yalın. Ayakları kızarmış. Kızgın demire basmış gibi oluyorlar. O yüzden de yürüyüşleri bir tuhaf.

Daha meşeliğe çok yol var.

Hasan geriye döndü:

"Baksana bana kız," dedi sertçe.

Ummahan:

"Ne var?" diye yumuşacık sordu.

Hasan:

"Şu ormana varır varmaz..." Sonra sustu.

Ummahan:

"Ormana varır varmaz?" diye sordu.

Hasan:

"Söylemeyeceğim. Vazgeçtim. Varır varmaz işte."

Ummahan:

"Söylemeee..." diye, umursamadı. "Sanki söyleyince ne olacakmış yani?"

Hasan sert:

"Ölüyün körü olur," diye çıkıştı.

Ummahan baktı ki Hasan tam kavga arıyor, sustu.

"Sana diyorum ki ölüyün körü olacak. Anlamadın mı dediğimi?"

Ummahan:

"Anladım kardaşım, anladım. Ne yapayım, söyleme."

Hasan daha da sert:

"Söylemem," diye bağırdı.

Gene önüne eğildi. Çabuk çabuk yürümeye başladı. Ummahan arkasından zor yetişiyordu. Bir zaman, o hale geldi ki neredeyse soluğu taşıp, oracığa yıkılıp kalacak. Sonra, gittikçe gücü azalmaya, geride kalmaya başladı. Hasansa yürüyüşünü hiç bozmuyor, gittikçe arayı açıyordu. Ummahan, "Azıcık yavaşla Hasan, arkandan yetişemiyorum," diyemiyordu. Geride kalırsa, Hasanı gözden yitirirse başına gelecekleri biliyordu. Arkasından koşmaya başladı. Azıcık yakınlaştı. Sonra yoruldu, gene geride kaldı.

Gece uyurken dişlerini gıcırdatıyordu. Uykusunda sıçrayıp, bağırıyordu. Sonra da akşamlara kadar ağzını bıçak açmıyor, somurtuyor. Bir beter oldu bu oğlan. Böyle hep düşünceye dalmış çocukların sonu kötü. Bunları ince hastalıklar alır götürür. Bir çocuğun sabahtan akşama kadar işi gücü düşünmek mi, yandı gitti. Eskiden Hasan kendi kendine durmadan türkü söylerdi. Şimdi hiç mi hiç söylemiyor. Hasan kurumuş bir ağaca benziyor.

"Hasan, kurban olayım, azıcık dursana güzel kardaşım," diye Ummahan arkasından korka korka seslendi. O kadar usul söyledi ki, Hasan duymadı.

"Vay fıkara kardaşım, uğunup gider."

Neden sonra Hasan arkasına dönüp baktı. Ummahanı göremedi. Bir esiğin içinde kalmış olacak. Dişini sıkıp bekledi. Güneş gittikçe kızdırıyor, boynundan sırtından içeri okşar gibi bir sıcaklık doluyordu. Gözünü birkaç kere kırpıştırdı. Elini alnına götürdü, baktı. Karın sonsuzluğunda en küçük bir leke bile yoktu.

"Ummahan, Ummahan," diye bağırdı. Sesi uzaktaki kayalıkta yankılar gibi oldu.

"Nerede kaldın Ummahan?"

Ummahandan incecik bir ses çıktı, karın aklığında dağıldı:

"Geliyorum."

Hasan gerisin geri, ona doğru yürüdü. Bir tepenin üstüne çıkınca durdu. Ummahan aşağıdan, kara bir böcek gibi yola yapışmış geliyordu.

"Gel kız, çabuk gel, batasıca."

Ummahan ter içinde kalmıştı. Var gücünü harcıyordu. Yanına geldiğinde soluk soluğaydı.

"Kız," dedi, "ne oldu sana?"

Ummahan:

"Soluğum taştı."

Hasan geriye döndü, gene aynı hızla yürümeye başladı. Ummahan arkasından:

"Azıcık dursana güzel kardaşım, soluğum bir iyice taştı."

Hasan durdu, onu bekledi. Bir öfke gibi karın üstünde duruyor, gölgesi ayaklarının ucuna düşüyordu.

Ummahan yanına gelince:

"Bilsem seni getirmezdim," dedi. "Kancığılan çıkma yola, başına getirir bela."

Bu sözleri söylerken sesini kalınlaştırdı, yaşlılar gibi elini çenesine götürdü. Bu haliyle boyu bir karış, sakalı yedi karış masalların kocasına benziyordu.

Onun bu hali Ummahana her zaman dokunur, deliye döndürürdü. Şu büyük adamlık taslaması yok mu, çatlatır insanı. Yapmacık! Hasanın her huyu iyi de, işte bu huyu çekilmez. Şimdi kavga etse, artık çok, çok oldu bu oğlan, yaaa, kavga etse, içinden öyle bir de bir kavga etmek geçiyor ki, ama ormanda söyleyeceği şeyi hiçbir zaman söylemezdi ki... Ya da dönse gitse! Sümüklü, pis oğlan işemikli... Yatağına da işer. Yatağı da kokar. Dilinin ucuna gelmişti: "İşemikliii!" Sonra büyük kavga...

Hasan tepinir gibi, öfke içinde dimdik duruyor, arada da elindeki küçük baltanın ağzına başparmağını koyuyor, çöküyordu. Bu hal Ummahanı deli ederdi, biliyordu.

Gene yaşlıların tavrını takındı, Kel Aşık gibi ağır ağır elini çenesine götürdü:

"Yoldaş olma namussuza, arsıza. Akıbet başına bela getirir."

Bunu öyle söyledi ki, hiç şaşmaz, Ummahan, mümkünü yok, kavga çıkarır. Ama bir tuhaf. Ummahan tınmıyor bile. Ya da tınmaz gözüküyor. Ne domuzdur o, ne domuz!

"Yalnız git, yoldaş olma yüzsüze."

Peki, şu yalım gibi Ummahan bu kadar hakarete nasıl dayanır? Başka bir zaman olsaydı, Ummahan bütün bunları hiç yutar mıydı?

"Erkek olmayanın yalanı çoktur."

İşte bu öldürür onu, çıldırtır.

Bekledi. Gözlerini alaylı alaylı yüzüne dikti kızın. Ummahan gene ses çıkarmadı. Yalnızca içini çekti.

"Orospuda iman olmaz, din olmaz."

Bu da mı, bu da mı etkisini göstermez?

Urnmahanın gözlerinin dolduğunu gördü. Bir acıdı ki kıza. Bütün söylediklerine pişman oldu. Vardı, elini tuttu:

"Sen benim güzel bacımsın, can bacımsın," dedi. "O sözleri sana söylemedim ki... Hiç de sana söylemedim. Dedim ki kendi kendime, bakalım o sözleri ona söylemediğimi anlayacak mı? İşte bunun için söyledim."

Ummahan sevindi:

"Anladım," dedi, "bana söylemediğini. Adam hiç bacısına orospu der mi? Bildim ki bana söylemedin."

Hasanın acıması bir anda öfkeye döndü. İçinden söylendi: "Senin gibi orospu bacısı olursa bir adamın, orospu da der, fallik de der."

Birden döndü:

"Haydi yetmedi mi? Soluk koymadın hepsini aldın."

Aynı hızla yürüdü.

Ummahan soluğunu toplamıştı. Kar da ayaklarını yakıyordu. Hasanın ardına düştü.

Epeyce gittikten sonra Hasan durdu, arkasına baktı. Öfke içindeydi. Öfkesini Ummahanın yüzüne kusacaktı. Bir yaklaşsın hele o kız. Bu sefer onun burnundan gelecek. Görsün o.

Ummahan yaklaştı. Başına geleceği biliyordu. Korka korka adım atıyordu. Hasan da avına atılmaya hazırlanmış bir çaylağa benziyordu.

Bıçak gibi bir sesle:

"Ummahan kız," dedi. Sonra birden durdu, gözleri Ummahanın ayaklarına gitmişti. Ummahanın kirden, kermeden üstü pürtük pürtük olup, kertenkele sırtına dönmüş ayaklarında ince titremeler, ürpertiler, seğirmeler seziliyor gibiydi. Kıpkırmızı da kesilmişti.

Hasan yumuşadı:

"Haydi, yürü Ummahan kız," dedi. "Ormana varınca..."

Sesi, usul usul okşayan, sıcak bir el gibi Ummahanın tüm bedenini dolaştı.

Ummahan onun yüzüne bile bakmadı. Kızın yüzüne bakmaması Hasanı gene kızdırdı:

"Ormana varınca..." Dudaklarını sonsuz bir tatla yaladı. "Ormana varınca... Bir varınca! İlk işim..."

Ummahan sahiden bıkmıştı. Neredeyse patlayacaktı ama, hep Hasanın son günlerdeki rahatsız halleri geliyordu gözlerinin önüne. Gene aldırmadı, sustu.

Hasan:

"Ormana varınca," diye yüklendi.

Ummahan kızmaya başlıyordu. Şimdi söyler, diye düşünüyordu. Söylemezse çatlar da patlar.

Hasan geldi, tam Ummahanın karşısında durdu.

"Ormana varınca..." dedi.

Ummahan şöyle bir kurnaz kurnaz gülümsedi:

"Bana ne!"

Hasanın tepesinin tası attı:

"Zaten," dedi, "sen büyüyünce orospu olacaksın."

Hasanın hiç beklemediği bir şey oldu. Ummahan karşısına dikildi:

"Orospu olacağım büyüyünce. Bir orospu olacağım ki... Bir orospu... Ne güzel!"

Hasan kulaklarına inanamadı, önce afalladı, sonra kızdı, içinden onu dövmek geçti. Dövse gider babasına söylerdi. Baba da bugünlerde beter mi beter. Yanına yaklaşılmıyor. Yalım gibi olmuş adam ki, ağzını bıçaklar açmaz.

"Kız," dedi, "seni ayağımın altına almak gerektir ama şükreyle. Ormana varınca..."

Dudaklarını yaladı.

Ummahan dayanamadı, kardeşinin yanına gitti, elinden tuttu:

"Söyle, kurban olduğum Hasan," dedi. "Ormana varınca ne olacak?"

Hasan bir daha dudaklarını şapırdattı, ormana doğru koşmaya başladı.

Ummahan da arkasından:

"Ben gelmiyorum işte," dedi. "Ya durur beklersin, ya da hemen buracıktan geri dönerim. De bir adım daha ileri at!"

Hemen geriye dönüp yürümeye başladı.

Hasan baktı ki Ummahan gidiyor. Tek başına meşeliğe girmekten, girip orada bir zaman kalmaktan korkardı.

"Haydi gel," diye çağırdı. "Haydi gel."

"Gelmem, varırım babama da bir bir anlatırım. Hepsini... Bir bir."

Hasan kızdı:

"Git cehennemin dibine. Babamın zaten canı sıkılıyor. Söylersen, seni şu elimdeki baltayla keserim. Anam avradım olsun keserim. Çabuk gel!"

"Gelmem."

"Bak, karışmam. Yanına gelirsem..."

Ummahan:

"Ormana gidince, ne yapacağını söylersen gelirim."

Hasan:

"Gel, gel hadi gel, onu da söylerim," dedi.

Ummahan:

"Hadi söyle," diye yürüdü.

Hasan kızmıştı. Gene içine gömüldü. Boynunu içine çekip yürüdü.

Üstlerinden, sonsuz aklığın ortasında kara kara lekeler serpiştirilmişçesine boşluğa, bir kuş sürüsü geçti.

Hasanın yüreği burkuluyordu. İçinde bir sıkıntı vardı ki, tarifsiz. Kısılmış gözlerini açıp da azıcık öteye, beş adım ileriye bakamıyordu. Hani insan bir yaz günü, bir ovada uykudan uyanır ya, uyanır ki birdenbire gözlerine, üstüne başına bir güneş dolar. İnsan bütün gücüyle üstüne çöken güneşin ağırlığı altında kımıldayamaz olur, yere kapanır kalır, bir türlü doğrulamaz, gözlerini de açamaz... İşte Hasanın şimdiki hali tam böyleydi. Yalnız, yere kapanmış değil, gözleri kapalı değil, gözleri kısılmış, iki adım ötesine bakmadan yürüyor. Bazı, kendine gelince, gözlerini açıyor, bakıyor, gözleri alışıyor, içine kapanınca uykudan uyanır gibi güneş onu çarpıyor, bir sallanıyor, irkiliyor, sonra gene yürüyor.

O mavi kuştan, yanardöner kuştan... Hani, şu kıyılarındaki yarları yılan deliği gibi deler, çok derinlere kadar deler, ta dibine, toprağın altına gider, oraya yuvasını yapar. Yuvalarının ağzında da her zaman bir çiçek biter. Ya bir yoğurt çiçeği, ya bir pampal, ya ağınağacı çiçeği, ya bir su püreni. O kuş çiçeksiz edemez. İşte o kuştan bir tane tutmalı. Tutulmaz, Allahın belası kuş. O kuşu tutsa tutsa bir tek Koca Halil tutardı. Koca Halil de iyice yaşlandı gayrı. Ocağı batasıca, batasıca da kül ateş olasıca herif. Bu köyün başına bela. Pamukta, Çukurovada ortadan yitince, köylü de hep onu öldü sanmış. Oğlu da üstüne kuran okutmaz mı?

Meryemce tutturur:

"O ölmez. O dünyaya direk çakacak. Ölür mü hiç?" der boyuna.

İşte Koca Halil ne yapar yapar da o yanardöner, yer altı kuşunu yakalar. Kuşun kara, pırıltı içinde, upuzun, güzel bir gagası vardır. Koca Halil o kuşun başını çocukların omuzuna nazarlık olarak takar. Bu kuşun başından nazarlık takan çocuğa hiç mi hiç, nazar değmez. Nazar dediğin onun yanına bile yaklaşamaz.

Hasan ansılar, onun da omuzunda gök boncuklar arasında yılan başı kemiği yanında bir upuzun gagalı kuş başı asılıydı. Onu Meryemceye Koca Halil armağan etmişti.

"Aman Meryemce," der köylüler. "Ocağın bata, insandır, ölmez olur mu?"

Meryemcedir bu, diretmez mi?

"Ona Koca Halil demişler. O Koca Halil mi? O ölür mü o hiç? Cin taifesinden. Dinsiz imansız, zalim, hörtük, dört kitapta katli vacip bir hınzır. Ölmez o, ölmez, komşular."

Omuzuna bu kuşun başı takılmış çocuğun kısmeti bol olur. Hiçbir zaman o çocuk yok yoksulluk bilmez. Atalardan kalma bir sözdür bu.

Atalar... Salıncağın mağarasında geçen yıl çocuklar bir kurukafa bulmuşlar. Gözleri, kulakları, saçları yok. Dişleri ne güzel. Capcanlı. Güler gibi.

Bir çocuk:

"Atalarımız," demişti. "Ölmüş atalarımız."

Hasan ürpermiş, ölüm üstüne düşünmüş, bir gün, demişti, benim de kafam böyle olacak. Bir korkunç yokluğun, çaresizliğin içine düşmüştü. Sonra birden

çocuk olduğu, ölümün de ona çok uzak olduğu aklına gelmişti. Daha delikanlı olacak, orta yaşlı olacak, sonra da Koca Halil gibi olacaktı. Sonra da ölecekti. Bu düşünce yüreğine azıcık su serpmişti ama gene de dertliydi. Kurukafayı uzun zaman unutamamıştı.

Sonra bir umut kapısı daha bulmuştu. İnsan ölünce ne olacaktı? Ölünce toprağa koyacaklardı. Tüm bedeni çürüyecek, kurtlanacaktı. Vığıl vığıl kurtlar gözlerinde. Kemikleri kalıncaya kadar kurtlar onu yiyeceklerdi. Sonra kıyamet kopacaktı. Kıyamet nasıl kopacaktı? Bir yel esecekti yıldızlardan. Sert bir yel. Dünyada son insan da kalmamış. Hiçbir şey yok. Esen yel dağları düz edecek, dereleri dolduracak, gün doğumundan baktığın zaman, gün batımındaki yumurtayı göreceksin. Sonra insanlar yeşil mantarlar gibi topraktan parmak kadar, parmak kadar fışkıracaklar. Hak mizan terazi kurulacak, günahı olanlar cehenneme, olmayanlar cennete gidecekler.

Hasan, kafasını şimdi, insanların topraktan yeniden filizlenmesi ve cennet cehennem üstüne yoruyor. Meryemceye cennete nasıl gidileceği üstüne soru üstüne soru soruyor. Meryemce de ona cenneti cehennemi aşk ile şevk ile anlatıyor.

"Kuran okunur mu o gavura? Mevlüt verilir mi o dinsize? O dört kitaptan kovulmuş iflahsıza?"

Uzunca Ali, eliyle anasının ağzını kapatıyor:

"Aman etme ana, eyleme ana, insan ölü arkasından böyle konuşur mu? Ölü ölüdür ana. Ölü bu dünyadan tümcek elini eteğini çekmiştir. Günahların büyüğünü işleme. Ölmüş adam ne kadar kötü olursa olsun, cümle kötülüğü bırakıp gitmiştir," diyordu.

"Koca Halil ölmez."

Bomboş, kıraç pamuk tarlasının düzlüğünde Koca Halilin oğlu mevlüt okuttu. Bütün köylü mevlüde gitti. Mevlüdü, türkü söyler gibi Kel Aşık söyledi. Kadınlar onun yanık sesine ağladılar. Köyden bir tek kişi gitmemişti mevlüde, o da Meryemceydi. Meryemce köylüden ayrılıp çiftliğin bu yanındaki arkın yanına gitti. Sıcak Çukurova toprağına bağdaş kurup oturdu.

"Kulağım," diyordu, "kulağım duymasın o dört kitapta katli vacip murtada okunan güzelim mevlüdü. Güzel Muhammed Hazretleri babamız bir duyarsa güzel mevlüdünün Koca Halile okunduğunu, gelir de, mezarından kalkar da, ta buralara kadar gelir de mevlüdünü bunların ağzından alır... Alır da gider."

Sonra kalkıp yürüyordu. Kel Aşığın sesi de onu kovalıyordu. Parmaklarını, kanatırcasına kulaklarına bastırıyor, gözlerini yumuyor, düz ovada düşe kalka koşuyordu. Ses azalacağına gürleşiyor, uzaklaşacağına yaklaşıyordu.

Durdu, yere kapandı:

"Allahım," dedi, "koca Allahım, kurtar beni. Kurtar da sana bir tellice horoz kurban edeyim. Bir dinsize senin güzel adamıyın, elçiyin, Muhammediyin mevlüdünü okutuyorlar. Şu Kel Aşığın dilini ağzında durduruversene. Gücün yetmez mi bir Kel Aşığın diline, güzelcem?"

Alnını bir iki kere toprağa dayadı, kaldırdı. Terli alnına toz sıvandı.

"Anamız toprak, şu Kel Aşık günahların büyüğünü işliyor. Dilini ağzında oduna döndürüversene. Güzel Allahımıza kötülük ediyor. Ak sakallıma da, ışık yüzlüme çoook, çooook kötülük ediyor. Anamız toprak, nasıl üstünde barındırırsın bunları? Sen ki her varlığı kabul edersin, etme bunları... Nolursun anamız toprak! Bildim, iyisi de, kötüsü de senin çocuğun. Beş parmağın beşi bir mi ki, kimi uzun, kimi kısa. Senin için kısası da bir uzunu da..."

Ses geliyor, geliyor...

Kalktı. Kulaklarına parmaklarını sokmuş koşuyordu.

Karabucağın büyük büküne gelince kulaklarından parmaklarını çekti. Ses geliyordu ya, o kadar değil, azalmış. Şu ağaçlığı geçince, şu çukura inince... Çukura ses inmez. Bir umut ışığı belirmişti.

Parmaklarını kulağına yeniden soktu. Gözleri kararıyor, başı uğulduyordu. Ağaçlığı dolanır, çukura inerken parmaklarını çekti. Karanlık bir yağmurdan sonra, gün açılır, ışıltı doldurur dünyayı, ıslak yankılı bir ışıltı, işte öyle oldu. Ses durmuştu.

Birden dünya bomboş, ıpıssız geldi ona. Keşki Kel Aşığın sesi hiç bitmeseydi. Bu mevlüt Koca Halile değil de, o murtada, o dört kitap sürgününe değil de, Allahın başka bir kuluna okunsaydı, doyasıya dinlerdi. Dirisi bırakmadı ardını, ölüsü de bırakmıyor. Meryemce kendisine acıdı. Toprağa çöktü, başı uğulduyordu. Şu Meryemce boşluğu, ıssızlığı hiç mi hiç sevmezdi. Ölümden de işte bundan dolayı korkardı.

İncecik, bir çağıltı gibi bir ses, yanıkça, bir de kalabalığın uğultusu gelir gibi oldu kulaklarına. Bu sefer kulaklarını kapatmadı. Ayağa kalktı, el çırptı. İki parmak şakırdatıp, göbek çalkaladı. Sonra da yanına yönüne bakındı. İsterse görsünler, dedi içinden. Varsın bir iyice görsünler. Bir dinsize de mevlüt okunur mu?

Öğleye doğru obaya döndü. Mevlüt bitmişti. Kel Aşıkla karşılaştı. Kel Aşık ona takılmak istedi. Aşığa öylesine bir bakış baktı ki, Kel Aşık ona söz söylediğine söyleyeceğine bin pişman oldu.

Kalabalığın ortasına geldi, ortada dimdik durdu. Bir öfke, bir hışım gibiydi. Boynunun damarları şişmişti. Köylü, Meryemce ne yapacak diye, ona bakıyordu. Sağ elini kaldırdı, indirecek, söze başlayacakken, ayakları titredi, yere çöktü. Sağ elini toprağa vura vura:

"Güzelim kara toprak, varımız yoğumuz ışıklı toprak, buradaki hiç kimseye demiyorum, sana diyorum. Bu köylünün hiçbirisinin yüzüne bakmamak,

atıyla itiyle bile konuşmamak, çocuğuyla bile merhabalaşmamak gerektir. Sana söylüyorum güzelim toprak, akıllım toprak, babam toprak, bu köylü tüm dinden imandan çıkmış. Çıkmış okutur. Okutur da adı güzel, kendi güzel Muhammed Efendimiz Hazretlerinin canını sıkar. Bu, bu köylünün arasında kalmazdım ama... Yaşlılıktır belimi büken. Yoksa durur muydum bu gavur köylünün içinde? Sana diyorum da, bu koca köyden kimseciğe ağzımı açıp da söylemiyorum sultanım toprak! Bir daha, ben ölünceye kadar, bu köyün karıncasına bile ağzımı açmam. İşte sana diyorum, sen duy, Koca Halil ölmedi. Ölse bile ona, o dinsize mevlüt okunmaz. Duydun mu, şahinim toprak?"

Ali uzaklaştı. Koşarak geldi, anasının ağzını kapattı. Meryemce bastı çığlığı.

Köylüler:

"Bu Meryemce bir iyice kudurmuş," dediler. "Tüm köylüye sövüyor."

"Yaşlanmışın da kudurmuşu beter oldu. Eskiden de..."

"Eskiden de kudurgundu ama, şimdi bir beter oldu."

Meryemce ondan sonra bir daha hiçbir zaman köylüyle, köyün karıncasıyla bile konuşmadı.

O yanardöner kuşu nasıl etmeli de yakalamalı? Ağaca taksan meyvesi iki kat olur. Tarlaya atsan bereketi beş kat olur... Çukurova Ağaları bilseler ki böyle bir kuş var!..

"Ormana varır varmaz..."

Ummahan alay ederek güldü:

"Ormana varır da varmaz?"

Hasan:

"Ormana varır varmaz, işte!"

Dişlerini sıktı.

Koşmaya başladılar. Uzakta, kar altındaki köyün her evinin bacasında, göğe doğru ışıklı bir maviye batmış bir duman süzülüyor, dumanlar usulca doğuya doğru dalgalanıyordu.

Ormanın üst yanındaki kayalık da, ta ötelere, Torosa kadar yükselerek uzanıyordu. Az yukarıya çıkınca mağaralara gelinirdi. İşte peri padişahının sarayı bu kayalıkların arkasındaydı. Bu kayalığın arkasında başka ulu kayalar var derlerdi. Hiç kimse de gidip bu kayalıkların arkasını görmemişti. Eşkıyalar bile o kayalıkların arkasına gitmeye korkarlarmış.

Bir gece Koca Halil yolunu şaşırıp da düşmüş kayalığın arkasına... Bir bakmış ki, iki bin bağlama bir yerde, iki bin kaval bir yerde... Türlü çalgılar. Oynayan kızlar. Işık içinde her şey. Kayalar, otlar, ağaçlar, gökyüzü, yeryüzü bile ışığa kesmiş. Yüz binlerce insan ışık içinde, bin türlü renk içinde döner dururlarmış.

Koca Halili görür görmez, bir kaynaşma olmuş. Uzun boylu bir kız gelmiş Koca Halilin karşısında durmuş. Kızın gülüşü, dişleri, tırnakları, gözleri ışık gibi parlıyormuş.

"Niçin geldin buraya insanoğlu?" demiş kız.

Koca Halil kekeleyerek:

"Şaşırdım," demiş.

Kız:

"Hırsızlıktan gelmeseydin, gelebilirdin içimize. Hırsızlığın olmasa sen iyi adamsın, has adamsın. Yoksa..." demiş.

Koca Halil bir iki söz söyleyecek olmuş, ağzını açar, sesi çıkmazmış.

Kız:

"Seni çarpar, kolunu kanadını, un ufak ederdim Koca Halil, ama gençliğine, yiğitliğine acıdım," demiş. "Şimdi yum gözünü."

Koca Halil yummuş gözünü. Birden havalandığını, göklerde süzüldüğünü biliyor. Başkaca bir şeyden haberi yok.

"Aç gözünü insanoğlu," demiş peri kızı. Koca Halil gözünü açmış bakmış ki, köyün ortasında. Köy bir an, şimşek çakmış gibi baştan ayağa aydınlanmış. Her şeyi apaçık görmüş, ama kendini getirip köyün ortasına koyan kız ortalarda yok.

Hasan hemen çalı çırpı topladı. Saçak gibi dışarı sarkmış bir kayanın altını kar tutmamıştı. Orası mağara gibi kayanın köküne gidiyordu. Kayanın kökünün oralar tozlu topraktı. Hasan, getirdiği çırpıları ufak ufak kırdı, üst üste yığdı. Ummahan kayanın kuytusunda biraz durunca titremeye başladı. Güneşe, kara çıksa belki titremesi dururdu.

Çırpıların üstünü eliyle bir iyice bastıran Hasan kibriti çaktı.

Kibrit kutusu yepyeni, ağzına kadar dolu bir kutuydu. Hasan kibriti nereden almıştı? Ummahan soramıyordu, ama korkuyordu da. Bir kurnazlık geldi aklına.

"Ormana gelince, bu kibriti nereden bulduğunu mu söyleyecektin?" diye sordu.

Hasan kızdı:

"Yok," diye bağırdı. "Çok mu merak ediyorsun? Öyleyse söyleyim, hiçbir yerden çalmadım. Alnımın teriyle kazandım. Git söyle babama. Git söyle anama da elimden alsınlar kibritlerimi. Ben de şu baltaylan senin o bitli başını keseyim."

Ummahan güldü:

"Ben biliyorum," dedi, "Nereden bulduğunu bu kibriti."

Hasan ayağa kalktı:

"Bil bakalım," diye bağırdı. "Ama söyleyip de bilmezsen, seni bir iyice döverim. Hem de şuracıkta."

Ummahanın kafasında bir düşünce şimşek gibi çaktı:

"Sen o kestiğin kiraz çubuklarını verip de alınadın mı bunu?"

Hasan bunu hiç beklemiyordu. Vay köpoğlusu, akıllı kız şu Ummahan.

Arada uzun bir sessizlik oldu. Hasan kibriti çakıp, çalıları tutuşturdu. Çalılar birden parladı, usuldan bir sıcaklık yayıldı ortalığa.

"Sen amma da titriyorsun kız Ummahan," dedi Hasan. Ayağa kalktı, uzandı eliyle tuttu kızı. Okşar gibi: "Gel otur şuraya da ısın, olur mu?"

Ummahan yere çöktü. Hasan da vardı yanına oturdu. Omuzları biribirine değiyordu.

Kayada yeşil lekeler vardı. Lekeler kayanın dibine doğru daha genişliyor, büyüyordu. Toprağın tozunda iki tane ak kuş teleği yan yana duruyordu. Toprakta türlü izler vardı. Hasanın gözü bir ara izlere takıldı. Keklik izi... Belli olur. Başka o boy kuşun izine benzemez. Basınca ağır basar, iz de damga gibi kalır. Kartal izi, bir el büyüklüğündedir. Çakal izi, tilki izi, bir de tavşan izi... Tavşan izi toza pamuk düşmüş gibi olur.

Başını kaldırdı:

"Biliyor musun Ummahan? Ama yemin et, kimseye söyleme. Yemin et."

"Vallahi billahi söylemem."

"Anam ölsün ki söylemem de..."

Ummahan bir an ikirciklendi, düşündü. Sonra:

"Anam ölsün ki söylemem," dedi.

Hasan sevindi. Yüzü ışıltı, sevinç içinde kaldı.

"Bu kibritten var ya, daha dokuz tane var. Kiraz çubuklarını verip bunları aldım. Hiç tükenmez. On yıl, on beş yıl gittiğim yerde ateş yakarım, gene de tükenmez."

Ummahan da sevindi.

"Hiç tükenmez. On yıl da gider, yirmi yıl da..." dedi. Sesinde Hasana bir yaranına, yaltaklanma vardı. Hasan bunu sezdi, hoşuna gitti.

"Yaz bahar ayları gelince... Bak," dedi, cebinden çatalını çıkardı. "Bunu da aldım. Yaz bahar ayları gelince bununla öyle çok kuş vururum ki..."

Ummahan:

"Çok vurursun," diye ekledi. "Hem de çok çok."

"Kibritle ateş yakarız."

"Ben yolar, yurum, tuzlarım, pişiririm kuşları."

Hasan:

"Oturup yeriz."

İçlerini sıcacık bir kızarmış, yağlı, kokulu et özlemi sardı. Ummahan içini çekti.

Hasan:

"Hele bir yaz bahar ayları gelsin. Hele bir gelsin, güzel bacım."

Gittikçe biribirlerine sevgileri artıyordu. Ne Ummahanın çekingenliği, ne de Hasanın öfkesi kalmıştı.

Ummahan bu durumdan faydalanmayı kaçırmadı:

"Ormana gelince?.. Neydi o, Hasan?"

Hasan parmağını dudaklarına götürüp:

"Suuuuuusss!" dedi. "Biliyor musun, Ummahan, ben öyle korkuyorum ki... Gelecek diye. Ödüm patlıyor."

Ummahan kocaman, derin, kara gözlerini Hasanın gözlerine dikti. Bir şeyler aradı. Baktı ki, Hasanın gözleri tüm korkuya kesmiş.

"Ben de bir korkuyorum ki," dedi. "Çok çok korkuyorum."

Hasan:

"Fıkara babam, ne yapacağını şaşırmış. O da..."

Ummahan:

"Anam da..."

Hasan:

"Meryemce ebem hiç mi hiçbir şeyden korkmaz."

Ummahan:

"Korkmaz o," dedi övünçle.

Hasan:

"Köylüylen konuşmuyor. Ama ben biliyorum seninlen gizli gizli konuşuyor, öyle mi? Yalan mıyım?"

Ummahan:

"Yok vallahi," dedi. "Hiç konuşmaz benimlen. Yalnız beni sever. Bakışından biliyorum."

Hasan:

"Sen ona bakma. Öfkelenmediği zaman herkese güzel bakar."

Ummahan Hasanı kızdırmaktan korka korka:

"Bana her zaman güzel, sevgili bakar," dedi.

Ama Hasan çatmak istemiyordu ona. Rahattı.

"Belki," dedi, içini çekti. "Belki sana hep güzel bakar. Ama o korkmuyor. Aldırmıyor. Gelecek mi, gelmeyecek mi?"

Ummahan:

"Benim yüreğimi, iki el gelmiş, kavramış, sık ha sık ediyor."

Hasan:

"Şimdi bir iyice ısınalım. İkindiye doğru kalkarız, odunu yaparız. Gün batarken de evde oluruz," dedi. Sesi, Ummahanın hiç alışmadığı, duymadığı bir sıcaklıktaydı.

Ummahan:

"Ben o köyden korkuyorum," diye dudağını ısırdı. "Bir başka... Köye kurt inmiş gibi."

"Ne be!" dedi. "Kurt murt yok demedim mi sana? Sen..."

"Yok Hasan yok, onu demedim," diye Ummahan çabuk çabuk söyledi. Bu tatlı anlaşmanın bozulacağından korkuyordu.

Hasan arkasını döndü. Ayakları sapsarıydı. Yarılmıştı. İs sürülmüş bir sarı. Boynu upuzundu Hasanın. Yüzünde deriden başka bir şey yoktu dersin. Kemiğe yapışmış deri. Dudakları incecik. Üstünü kabuk bağlamış. Azıcık da morarmış dudakları. Dişleri apak, pırıltı içinde. Gözleri kocaman, kara. Sol duluğunda, incecik bir yanık izi var. Bir damar gibi boynuna kadar iniyor. Saçını anası merdiven kesmiş. Tutam tutam, keçi kırkıkları gibi duruyor başında. Hasanın parmakları inanılmayacak kadar uzun, ince. Ayakları da öyle.

Ummahanla biribirlerine çok benziyorlar. İncelikleri, elleri, gözleri. Yalnız Ummahanın dudakları dolgun, kırmızı. Kızın yüzü solgun, bitkin, kederli, akla karışık donuk bir sarı. Kırmızı dudakları bütün bu ölmüş yüz içinde kırmızı, parlak, capcanlı. Bozkırın sarı, yanık güz gazelleri arasında açmış bir çiçek gibi.

"Gün kavuşurken evde oluruz. Ne güzel..."

Hasan:

"Ne güzel," dedi dudaklarını yalayarak. "Ne güzel. Anam bekler, merak eder ya... Varsın etsin."

Ummahan:

"Şu adam gelse de biz de kurtulsak..."

Hasan:

"Gelse de, ne yapacaksa yapsa da kurtulsak..."

Hasan geldi ateşin ucuna, ta içine sokulurcasına oturdu. Bu sefer yan yana değil, karşı karşıyaydılar. Çalılardan parça parça, bir parlak cam kırmızısıyla, aklığı içinde yalımlar ince çubuklarca uzayıp kırılıyordu.

Gözlerini türlü türlü hal alan yalımlara diktiler.

Çalı yalımı başka olur. Bir anda değilse de çabucak yanar geçer. Çalı ateşi yaktın mıydı, yanında çok çalı bulunduracaksın, sönmeye yüz tutar tutmaz bir tutam çalıyı ateşe vereceksin.

Uzun, karışık, belik belik olmuş bir peri saçına benziyor yalım. Hemen değişti. Birden biribirine dolandı, sonra hemencecik toprağa, küllerin arasına yattı, kaybol-

du gitti. Bir kurt sürüsü... Öndeki kurt kulaklarını dikmiş, başı havada, parmaklarının ucuna basmış, öyle uzakları gözetliyor. Arkasından bir kurt, eğilen, bükülen, koşan, yatan, kalkan, boğuşan, meydan savaşında kurtlar. Hooop, baştaki kurt yerle bir... Nereye gitti, ne oldu? Daha şimdi, şimdi eğilip bükülüyor, düşüyor, kalkıyor, kulaklarını dikiyor, kayanın dibine, yeşil beneğine doğru uzanıyor, diliyle, ağarmış diliyle kayanın yeşilini yalıyor, sonra azıcık esen yel, fısıltı gibi esen yel onu tuz buz ediyor. Sonra yalımdan kurt daha kırmızı, daha incelmiş, tel tel ayağa kalkıyor. Sonra öteki kurtlara karışıyor. Kurtlar karmakarış... Bir orman yeşeriyor yalımdan. Orman yanıyor, dağlara taşlara ateş düşmüş, cayır cayır yanıyor.

Sonra her şey kararıyor, duman çöküyor ortalığa. Yalımdan kurtlar yok oluyor. Yanan ormanın yerinde yeller esiyor.

Hasanın gözü bir süre ocağın kalıntılarından çıkan dumanda. Duman bir hoş kokuyor. Yaş, ıslak çalı, önce acı kokar ateşe düşünce. Sonra usul usul azalır koku. Sonra yalımlar sönünce de, salt duman kokar. Çalının dumanı başka, çam ağacının, meşenin, sedirin, döngelenin, kengerin, pürenin dumanı başka başka kokar.

Hasan yanındaki çalılardan bir tutamını daha tüten ocağa sürdü. Üstüne de iki kenger dikeni koydu. Bir süre duman tüttü. Hasanın üstüne geldi. Gözlerini yaşarttı. Ummahan onun gözlerinin yaşardığını görünce eğildi, ateşi üflemeye başladı:

Hasan bağırdı:

"Üfürme kız." Sesi boğuktu

Ummahan suçlu suçlu:

"Gözüne duman gitti de... İki üfürmede parladı." Sonra kızdı: "Sen de bir hoş oluksun, bre Hasan. Hep bağırıp duruyorsun. Ne oldu sana yani? İmav, kardeşim sen de!.." Somurttu. Ayaklarını altına topladı, ocağa da yanını döndü.

Ocaktaki çalılar çatırdadı, koktu, sonra da hemencecik yandı. Kayalığın ta ucuna yukarı incelerek bir yalım söndü. Hasan, bu bir kavak ağacı oldu, dedi. Uzun, gıcım gıcım yalımdan bir kavak ağacı.

Ayağa kalktı, köyün üstünden ta uzaklara baktı. Bozkır bütün aklığıyla serilmiş, parıltı içinde, güneş içinde, aklı altında uzanmış duruyordu. Bir tek kavak ağacı, ama çok uzun bir kavak ağacı salınıp durdu bozkırın boşluğunda. Çok uzaktaydı ama şafağın yeri ışırken o kavak ağacı gözükürdü. Gün doğarken bir yanı ışık içinde kalmış gibi gelirdi insana. Gün atınca azıcık gözükür, iyice gün, kızdırınca da kavak ağacı hiç gözükmez olurdu. Bir güneş, bir aydınlık dumanı içinde kalırdı. Hasan kavağı göremedi. Dünyanın aklığı, güneşin ipiltisi dumandandı.

Bozkırın ipiltili düzlüğünde, ta bir dünya kadar düzlüğünde ince bir maviye çalan bir duman gözükür gibiydi.

Dünyanın öteki ucunda, bu kıyamet aklığın ortasında kim yakar şu öteki ateşi? Orman da yok oralarda. Periler ateş yakarlar mı?

Kayanın ucuna kadar uzamış yalım usul usul indi. Bir ara tam orta yerinden koptu, uçtu gitti, kavağın yarısı kopup gidince yalımlar yayıldı, kaynaşmaya başladı.

Şimdi yere serilmiş yüz binlerce karınca... Yere serilince karıncalar daha da kırmızılaşıp billur ipiltisine kesti. Her bir ipiltisinde yalımdan karıncalar. Amma da çok, amma da kaynaşıyorlar.

Nedense karıncalara sinirlendi. Ateşe bir tutam çalı, üstüne de üçer kenger... Birden, doludizgin, bir yalımdan at fırladı ocaktan, kocaman bir at... Üstünde kıvrılan, atın boynuna yatmış binicisi.

"Ummahan bak. Bak, kaçıyor!" diye bir çığlık attı Hasan. Ummahan irkildi. "Of, ne de güzel..."

Bir anda at ocaktan doludizgin süzüldü, çıktı gitti.

"Gitti," dedi Hasan içini çekerek. "Vay ocağın bata, ben hiç böylesini görmedim. Sıyrıldı gitti. Göz açıp kapayıncaya kadar uçtu da gitti. Vay anasını, ne de güzel, ne de uçan bir attı, kız! Yelesi uçuyordu. Tam kuyruğundan koptu gitti."

Ummahan:

"Gene mi yalım?" diye güldü. "Yalımdan at vardı da ben niye görmedim ya?"

Hasan:

"Sen görmezsin," dedi.

Ummahan:

"Bu gidişle sen aklını çıvdırıp Vurgun Ahmet gibi olacaksın."

"Olacağım işte," diye ayağıyla tozları itti. "Kötü mü Vurgun Ahmet? Nesi var?"

Ummahan düşündü kaldı.

"Deli amma, değil mi?"

Hasan:

"Kim bilir, belki de deli," dedi. "Sen korkma. İnat etmezsen, gözünü iyice dikip bakarsan, atları, kuşları, böcekleri, dağları, taşları, adamları, cinleri, çoook cin var, perileri, çooook peri var, onların hepsini yalımdan görürsün. Yalımdan her şey olur. Su olur, su bile olur. Bir sefer babam ocağa bir kütük koyduydu, on beş gün durmadan yandıydı. İşte o kütükten çıkan yalımlar ak su gibi fışkırıyorlar, sonra da düz bir ovalıkta kıvrıla kıvrıla akıyorlardı. Çukurovadaki sular gibi..."

Ummahan:

"Biliyorum, biliyorum," dedi. "Hepsini bir bir biliyorum."

Hasan:

"Sen benim güzel bacımsın," diye uzanarak elini tuttu. "Sen benim güzel bacım değil misin? Kimseye söylemezsin, değil mi, yalımdan atlar gördüğümü, karıncalar, kuşlar gördüğümü. Vallahi yalan değil. Bir bir görüyorum. Canlı gibi. Ama yalımdan. Dur, bak..."

Kalktı, ocağa biraz çalı, beş tane kenger daha attı.

"Şimdi iyice aç da gözünü bak. Ya bir at fırlar, ya da bir kavak uzar gider."

Ummahan:

"Çok baktım," diye hayıflandı. "Çok baktım ama hiçbir faydası olmadı. İp gibi biribirine dolanan yalımlardan başka bir şey görmedim."

Hasan çığlığı bastı:

"Aç gözünü de bak, bak... Bak! Bak, bak, bak... Bak bir tazı uzadı. İşte gitti."

Ummahan üzgün:

"Göremedim," dedi.

Hasan:

"Tüh, ne de güzel tazıydı," dedi. "Ne de güzel! Bir görseydin..."

Gene Urnmahanın yanına oturdu, elini tuttu, okşarcasına:

"Canını sıkma, bir gün sen de görürsün," dedi.

Güneş batıya, Çukurovanın üstüne doğru sarkıp gidiyordu. Konuşmuyorlardı. Kalmışlardı. Hasan yalımlardan atlar, kuşlar görmüyordu artık. İkisi de aynı şeyi düşünüyordu. Belki de düşünmüyorlardı. Kanlarına, derilerine, iliklerine işlemişti. Soluk alışlarında vardı.

Kimdi bu? Neydi bu? Bir karanlık gecede, bir mezarlık mıydı? Gökleri yırtan bir yağmur şimşeği miydi? Bir dev mi, bir ejder mi? Toprak mı sallanacaktı? Bir ulu sel gelip, bütün evleri mi alıp gidecekti?

Kıyamet günü esen yel?.. Ne ev kalacak, ne köy. Ne de dağlar. Beşik sallar gibi, biri gelip de toprağı mı sallayacak? Meryemce Karı ne diyor? Çok eskiden, karlı dağların arasında bir şehri toprak yutuvermiş. İnsanı, evleri, dükkanları, Çukurovası, pamuk tarlası, karıncaları, suları, dağlarıyla yutuvermiş. Bir de gelip bakmışlar ki, o şehir yok orada.

Kim bu gelen? Kimsecikler adını ağzına alamıyor, kimse kimseye korktuğunu belli etmek istemiyor. Gittikçe de, gün geçtikçe de korku artıyor. Köyün itleri bile ürüşmez oldu. Topalların sarı kancığı bile ürmüyor. Boynunu içine çekmiş gelen geçene korkulu, soru dolu gözlerle bakıyor.

Kuşun gözlerinin üstünde ak bir kaş gibi bir çizgi mi var? Ayakları kara mı, kırmızı mı? Yeşile çalan bir renkte mi? Yemyeşil mi, çimen yeşili gibi? Mavisi gök mavisinden daha mı parlak? Gagası çok mu uzun, çok mu güzel? Bu kuşun başka yerine değil de, gagasına baktıkça bakasın gelir. İşte bu güzel kuş güneşte yanardöner olur ama yağmurlu havalarda som mavi.

İzci Yel Veli varmış eskiden, çok eskiden. Bin yıl önce yaşamış. Bu kuşu bir severmiş ki... Koyarmış karşısına, durmadan, gözlerini kırpmadan seyredermiş. Yağmurlu havalarda daha güzel göründüğünden "yağmurcuk kuşu" demişler.

Bir su akıyor. Hasan tam ortasına gelmiş, su hızlı, alıp götürecek neredeyse. Balıklar uçuşuyor, yukarı doğru. Suyun dibine gün vurmuş. Şu dağın karına nasıl gün vurmuşsa. Suyun dibi ipilti içinde kalmış. Balıkların pulları yıldırdıyor. Hasanın ayağı kayıyor, boylu boyunca suyun içine, iri su taşlarının üstüne kapaklanıyor. Kapaklanmasıyla da ayağa kalkması bir oluyor.

Gözleri yeşil... Burnu azıcık yukarı. Durur, bakar. Küçümseyerek, tepeden bakar. Çiftlik sahibinin torunu. Bembeyaz yüzü var. Hasan ona başka dünyadan gelmiş bir yaratıkmış gibi bakar. O da Hasana. Hasan onunla konuşmak için can atar. Taranmış, ışıl ışıl sapsarı saçları var. Ayağındaki ayakkabısı biraz tozlu ama gene de parlıyor. Pantolonu dize kadar, düzgün. Mintanı lekesiz bulut gibi. Boğazına kırmızı bir şey bağlamış. Bir düğüm çalmış üstüne. Hasan meraktan çatlayacak. Bir konuşabilse, ne biçim bir yaratık bu oğlan? Oğlan da Hasana şaşkınlıkla bakar. Gözünü dikmiş öküz gibi bakar. Ama hiç konuşmaz. Konuşsa Hasan da konuşacak, isterse kiraz çubuklarından birisini de ona verecek. Çocuk arkasını döner, tarlanın keseklerini tekmeleye tekmeleye çeker gider. Yazık değil mi? Her tekme atışta on elma dökülür yere pamuk fidanlarından. Deli mi ne bu oğlan?

Uzun Alinin gözleri fal taşı gibi açılmış. Hasanın bütün bedeni ürperdi. Nedir bu adamın başındaki? Bu köyün başındaki? Sonra titredi. Ocağa bir tutam çalı daha attı.

Ummahan onu dalgınlığından uyandırdı.

"Gün batıyor. Anam deli olur karanlığa kalırsak," dedi.

Gerçekten soğuk da gittikçe artıyordu.

"Karanlığa kalırsak kurtlar gelir de bizi..."

Hasan sözünü ağzında koydu:

"Sus," dedi. "Sana kurt sözü etme benim yanımda demedim mi?"

Hasanın tüyleri diken diken olmuştu.

"Ne varmış onun sözünü edince?" diye direndi kız.

"Suuus! Öldürürüm seni," diye kükredi Hasan.

Ateşe bir tutam çalı, iki tane kenger daha attı.

Sonra kayalığın dibinden bir uçtan bir uca epeyce gitti geldi. Tozlu toprağa ayakları gömülüyor, yerinde derin bir iz kalıyordu. Beş parmağın beşinin izi de.

Epeyce yürüdükten, mavi kuşu düşündükten sonra geldi gene ocağın başına oturdu.

"İçimde bir korku var. O köye hiç gitmek istemiyorum," dedi. Sesi ağlamaklı, yılgındı.

O kuştan bin tane yakalansa... Bin tanesinin etini yiyip, başını nazarlık diye çepeçevre, kazıklara bağlayıp, köyün dört bir yanını çevirseler, bir daha köye hiç uğursuzluk uğrar mı? Neden yapmazlar? Allalem bin tane kuşu yakalamak zor...

İşte düştüğü yerde... Sırılsıklam sudan çıkınca, karşısındaki yarda üç tane delik görmüştü. Bir de bakmıştı ki, ne baksın, fırt diye bir yanardöner yağmurcuk kuşu delikten çıkıp gitmişti.

Ummahan:

"Ben de. Ah anam ağlamasa... Sonra da gece olmasa..." diyerek derinden içini çekti.

Hasan:

"Acıkmasak da."

Ummahan:

"Heye," dedi. "Sahi, hiç acıkmasak..."

Hasan:

"Ah şu boğaz olmasa!"

Ummahan:

"Güne bak, gün batacak Hasan. Çabuk olalım."

Hasan ayağa fırladı, meşeliğe daldı.

Ummahan:

"Kurularını," dedi. "Hem yeyni olur, hem de iyi yanar."

Hasan büyücek bir meşeye varıp, baltayı kuru bir dala vurdu. Balta sesi boşlukta öylesine çınladı ki...

Ortalık usuldan kararıyor, ipiltiler gittikçe donuklaşıyor, ortalık gittikçe buz kesiyordu. Öteden kapkara bir bulut geliyordu, bozkırın üstünden. Kapkara kesilmiş, öfkeli, kudurmuş, yerdeki karı, gökteki aklığı sürükleyerek geliyordu.

Hasan:

"Çabuk topla kestiklerimi. Çabuk çabuk. Yola düşelim hemen. Geliyor."

Hasanın içini her zamankinden de beter bir korku sarmıştı. Baltasını korkuyla gelişigüzel sallıyor, ayakları da yanıyor. Soğuk da arttıkça artıyor.

"Topla topla, ipe sar. Benim de yükümü yap. İpime sar. Anam meraktan çatlar."

İçindeki karanlık gittikçe büyüyor. Köye gitme zamanı yaklaştıkça, büyük bir felakete yaklaşır gibi oluyor.

Gagası güzel kuş... Her meşe dalında bir tane. Şimdi havalansalar...

Baltayı her vurdukça, meşeden donmuş kar parçaları dökülüyordu. Orman, tüm ağaçları, yaprakları, kökleri, gövdeleri, toprağıyla donmuş bir aklıktı.

Ummahan, Hasanın kestiği odunları yerden çabucak alıyor, ipin üstüne diziliyordu. Bir de kırılıp yere düşmüş kuru dalları topluyordu.

"Oldu, Hasan. Tamam." Dedi.

Hasan uykudan uyanırcasına durdu. Ağır ağır, sallanarak geldi, baltayı yükünün üstüne koydu.

"İyice sardın mı?"

"İyicene sardım."

Hasan, kuşkulu:

"Azıcık, bekle," dedi. "Arkamdan da bakma. Benim gittiğim yöne arkanı dön. Geriye dönüp bakarsan seni öldürürüm. İşte şu baltaylan seni, işte şuracıkta kıyık kıyık ederim."

Her ormana gelişlerinde, tam ayrılacakları sıra Hasan hep böyle yapıyordu. Nereye gidiyordu? Uğraşı neydi? İşte bu bir sırdı. Ummahan ne kadar korksa da, göz ucuyla uğrun uğrun onun gittiği yöne bakıyor, ama Hasan taşların arasında gözden yitiyordu. Ummahandı bu... Hasan isterse onu baltayla kıyık kıyık etsin, isterse ölünceye kadar konuşmasın, gene bakardı. Ama, gene de, o gidip gelinceye kadar yerinden kıpırdayamıyordu. Yerine bağlamışlar gibi, orada öyle durup kalmaktan başka bir şey yapamıyordu. Meraktan da ölüyordu.

Hasan, koşarak, taşlardan, kütüklerden atlayarak gitti. Yüreği küt küt atıyordu. Oraya giderken hep öyle olurdu. Bedenini tüm bir ürküntü, kuşku, korkuya benzer, sevince benzer bir duygu sarardı.

Ateş yaktığı yeri geçti, ormanın içinde ada gibi upuzun, dimdik uzamış bir kayanın ardını dolandı, bir zaman yönü kayaya dönük, öyle kalakaldı. Sonra büyücek bir taşı, kutsal bir şeye dokunur gibi, ucundan usulca tuttu dikti, bir zaman taşın yerine baktı, yerde sararmış, kıpır kıpır eden iki üç karıncaya benzer yaratık gördü. Kırılmasından korkar gibi, büyüsü bozulacakmış gibi, taşı usul usul indirdi.

Hasan yaklaşırken, Ummahan:

"Döneyim mi, Hasan?" diye seslendi.

Hasan, güvenli, işini görmüşlerin mutluluğuyla, umursamaz:

"Dön," dedi.

Yükü önce Ummahanın sırtına verdi, sonra da kendi yüklendi.

Gün battı batacak. Gün batmadan köye yetişmeleri gerek.

Ummahan yolda:

"Hasan," dedi.

Hasan durdu. Göz göze geldiler. Bakıştılar.

Hasan:

"Sus!" dedi, yürüdü.

Ummahan:

"Hani ormana varınca söyleyecektin? Beni kandırdın," diye söylendi.

Hasan daha sert:

"Suuuss!" dedi.

2

Ocağın başındaydılar. Meryemce belini duvara vermiş, başını göğsüne eğmişti. Kıpırdamadan öylecene duruyordu. Karşısındaki Ali ikide bir başını kaldırıp anasına bu durgun, bu taş gibi haline bakıyordu. Meryemce gittikçe düzeliyor, kendine geliyordu ama ağzını da bıçaklar açmıyordu. Atın ölümünden önce Meryemce öylesine konuşur, öylesine evin içini şenlikle doldururdu ki, zaman nasıl geçer kimse farkına varmazdı. Kış geceleri öylesine çok şey anlatırdı ki, bitmezdi. Bu kadar anlatacak güzel hikayeyi nasıl bulurdu? Bu dertli günlerde de eskisi gibi olsa... Bir olsa... Şimdi taş gibi, duvar gibi.

Akşam ezanını geçeli ne kadar oldu, ne kadar oldu?.. Kimse konuşmuyor. Çocuklar kendilerine gömülmüşler, durgun, ölü gibi. Elifi dersen, bazı açılıyor, evin içini iki sözde şeneltiyor, ama sonra her şey sönüyor. Ali ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyor.

Dışarda, bozkırdan uğultular geliyordu. Bu uğultular deli ediyordu Aliyi. Eskiden olsa, Meryemce bu uğultular, bozkırdan gelen kurt ulumaları üstüne ne hikayeler anlatmazdı.

Dünyanın düzeni bozuldu da gitti. Köyde de bir tat kalmadı. Herkes kızgın demir üstünde oturuyormuş gibi. Bu yıl kar iyi yağdı. Ürün bol olacak. Gelecek ama...

Ali son bir gayretle:

"Ana," dedi, "dışarda kurt ulumaları..."

Meryemce duymadı bile.

"Ana," dedi Ali sesini yumuşatarak, "şimdi şu soğukta dünya donmuşken, tam buza kesmişken, şu kurtlar ne yer, ne içerler?"

Biliyordu ki Meryemce kurt sözüne dayanamaz, kurtlar üstüne konuşur da konuşur. Ali bir kurnazlık yapıyordu. Meryemceyi can evinden vurmaya çalışıyordu. Meryemce konuşsun da varsın şu ocaktaki ateşe, harlayıp giden yalımlara, şu bacaya konuşsun. Konuşsun da neye isterse ona konuşsun.

Meryemce kurt sözünden de tınmadı.

Ali:

"Ana," dedi. Bu en son başvurduğu hileydi. Bunda konuşmazsa, artık bir daha ölünceye kadar hiç konuşmayacak demekti. "Ana, diyorlar ki, Koca Halil ölmemiş, köylü daha Çukurovadayken, o eve gelip saklanmış, oğlu kapıyı açınca ne görsün, Koca Halil içerde uyuyup durur. Okuttuğu mevlüt de boşa gitti. Öyle değil mi, ana? Sen diyordun ki o Koca Halil ölmez. Sen her bir şeyleri bi-

lirsin. Koca Halil, öyleyse, neden dışarı çıkmıyor, diyeceksin. Köylüyü pamuğa geç koydu da, sefil eyledi diye utanıyormuş. Bir de köylü beni parça parça eder diye korkuyormuş. Oğluna demiş ki, geldiğimi duyarsa köylü, duyurursan köylüye bunu, başımı alır da giderim, diyormuş. Diyormuş ki bu köylü beni görürse mümkünü yok öldürür. Oğlu da yemin etmiş ki, kul olana senin evde olduğunu söylemem. Bunları nerden duyduk diyeceksin. Zala Karı bir gün evlerine girmiş ki, Koca Halil oturup durur. Koca Halil Zalanın ayaklarına kapanmış ki, kimseye söyleme... Hemen koşmuş ambara girmiş. Ben yokum, ben ölüyüm, demiş. İşte böyle ana."

Meryemcede kıpırtı yok.

Bozkır gümbürdüyor. Ummahanla Hasanın getirdiği odunlar evin içini tatlı bir kokuyla sararak, çatırtıyla yanıyor.

Evin arka duvarı toprağa oyulmuş, ön duvarı da çamurla taşlardan gelişigüzel örülmüştü. Damın ağaçları meşedendi, sağlamdı ama, bu ev Alinin ta dedesinin dedesinden kalmıştı. Böyle fırtınalı havalarda Ali ev yıkılacak diye korkardı. Ama bilirdi ki kışın ev yıkılmaz. Bütün ev, duvarı toprağıyla donmuştur. Evler baharın buzlar çözülünce çökerdi. Evin iki el büyüklüğündeki bir penceresi vardı. Hiçbir zaman da bu pencere açılmazdı.

Öteki uçta, karanlıkta, bir tek inekleri, bir danaları, üç keçileri vardı. Bir yanda da saman duruyordu. Ev soğuktu. Malı, ineği, atı, koyunu, keçisi çok olan evler sıcak olurdu. Evleri hayvanların solukları ısıtır. Hayvan en çok ısıtmak için gerektir. Bu yıl iyi bir pamuk tarlası bulurlarsa Ali bir inek, beş tane de keçi alacak, şu çocuklarını böyle üşümekten kurtaracaktı.

"Ana," dedi, "bu yıl çok pamuk toplayacağız. Kar da iyi yağdı bu yıl. Çok ürün olacak. Beş keçi, dört de inek alacağım. Bu evi ısıtmaya yeter de artar bile. Öyle değil mi?"

Meryemce taş gibi. Ne düşünüyor ola? Neler geçiriyor aklından? Ölmeden kendini öldüren Meryemce. Bir insan konuşmazsa, o insan ölü demektir. Şu Meryemcenin şimdi ölüden ne farkı var?

Muhtar gitmiş de konuşmuş onunla. Demiş ki Muhtara, yakın bir gelecekte geleceğim köye, altlarındaki çulu, evlerindeki keçiyi, ineği, hızmanlarındaki yağı, avratlarının bacaklarındaki donu da alıp götüreceğim. Öteki köylüler ne yaptılar ne ettiler de borçlarını ödediler. Onlar köylü de, siz köylü değil misiniz? Onlar gibi Çukurovaya siz de gittiniz. Onlar pamuk topladı, para kazandı da siz neden kazanmadınız? Sizler yalancısınız. Bir daha size bir zırnık bile vermem. Bekleyin, yakında köye geliyorum. Belki yüz yıl var, bu köyler bizimlen alışveriş ederler. Dedem, babam zamanından bu yana. İlk olaraktır ki, bir köylü Çukurova dönüşü borcunu vermiyor. İlk olaraktır ki kapıma uğramıyor. Geleceğim köye. Dur bakalım, o köylü yüzüme nasıl bakacak? Bu dünya yıkılmazsa, ben de şu ellerimi keser de köpeklere atarım. Siz, Yalak köylüleri, ilk

olaraktır ki bozulmaz bir ahdi amanı bozdunuz. Yarın siz Çukura indiğinizde, köyünüz boş kaldığında on kişi gelir de köyünüzü soyar soğana çevirirse, evlerinize ateş verirse, hiç şaşmayın. İlk olarak ahdi amanı bozan sizsiniz. Kötülük tohumunu bu dağlara eken sizsiniz.

Ali başını kaldırdı:

"İşte ana, böyle," dedi.

Meryemce dalıp gitmişti. Kurtların ulumasını dinliyordu. Birden irkildi. Başını kaldırdı, Aliye baktı, sonra başı göğsüne geri indi.

Pencereden bir ses geldi:

"Ali, Ali, aç kapıyı."

"Sen misin Taşbaşoğlu?"

"Benim," dedi dışardaki ses.

Ali kalktı, kapıyı açtı. İçine de bir korku düştü. Taşbaş bu gece yarısı, öyle olur olmaz işler için gelmezdi. Bu işte bir bokluk vardı ya, Allah sonunu hayreylesin.

"Ne var, ne yok, kardaş?"

Taşbaş:

"Kötü," dedi, içini çekti. "Adil Efendi geliyormuş."

Elifin kalktığı yere oturdu: "Nasılsın Meryemce Ana?" diye sordu.

Meryemce aldırmadı, kıpırdamadı bile.

Taşbaşoğlu şaşkınlıkla:

"Ali," diye sordu. "Meryemce Ana daha ağzını açmıyor mu?"

Ali başıyla, açmıyor işareti yaptı.

"Ne zaman geliyormuş?" diye ölgün, bitkin bir sesle de sordu.

"Kim bilir, hiç belli olmaz. Belki şimdi damlar."

Ali:

"Ne yapacağız?"

Taşbaş:

"Yetmiş iki millete rezil olduk. Biz pamuğa gidince gelip köyümüzü tüm yerinden kaldırırsa, bir şey demeye hiç hakkımız yok. Biz bozduk. Ahdi amanı biz bozduk."

Ali:

"Biz bozduk, hiçbir hakkımız yok."

Taşbaşoğlu:

"Varsak desek ki Adil Efendiye, ey Adil Efendi, bir iştir oldu, kötü tarlaya düştük. Üstelik de geç indik Çukura, gelecek yıl iki mislini al, desek?.."

Ali:

"Kabul eder mola?"

Taşbaşoğlu:

"Kabul etse, etse de bizi ele aleme rezil etmese. Göreneği bozduğumuzu yüzümüze vurmasa... Ama kuduruyormuş. Diyormuş ki o köyü zelzeleler götürecek, seller götürecek. O köylünün, dinsiz imansız köylünün başına taşlar yağacak... Yılanlar alacak o köyü, diyormuş. Her biri Vurgun Ahmede dönecek o köylünün, diyormuş."

Ali:

"Ne yapmalı öyleyse, sen bir akıl düşündün mü?" diye çaresizlikle sordu.

Taşbaş:

"Ne akıl düşünülür? Bu yıl gidip de bir metre bez alamadık. Bizim avrat çırılçıplak. Evden dışarı çıkamıyor."

Ali:

"Herkes öyle, tüm köy öyle."

Taşbaşoğlu:

"Bu işi köylünün başına getiren bir Muhtar Sefer, bir de Koca Halil..."

Koca Halil deyince Meryemcenin başı kalktı, dudakları kıpır kıpır etti. Bir şey söyler gibi oldu, söylemedi.

Taşbaşoğlu sözü sürdürdü:

"Biliyor musun? Koca Halil ölmemiş. Bizden önce gelmiş köye, ambarın içinde..."

Ali sözü aldı:

"Biliyorum," dedi.

3

Koca Halil yatağını ambarın içine yapmıştı. Yalnız geceleri çıkıyordu dışarı, o da, çok sıkışınca, çatlamaya çıkıyordu. Başkaca, gecesi gündüzü hep ambarın içinde geçiyordu. Hemen hemen ışık yüzü görmüyordu. Kapının her açılışında irkiliyor, korkusundan bir köşeye sinip, iyice büzülüyordu. Köylünün onu öldüreceğine öylesine inanmıştı ki, oğlunun sözlerine aldırış bile etmiyordu.

Oğlu:

"Baba," diyordu, "sen köylüye bir şey yapmadın ki... Köylüye ne yaptıysa Muhtar yaptı. O geç koydu köylüyü, kötü pamuk tarlasına o soktu köylüyü. Köylü sana bir şey yapmaz. Bir çık bakalım, köylü sana gözüyün üstünde kaşın var derse, o zaman gel saklan. Bir daha da hiç çıkma."

Koca Halil:

"Sen bilmezsin," diye karşılık veriyordu. "Sen daha çocuksun. Bu köylünün fendini bilmezsin. Beni dışarı çıkarttıracaklar, sonra da, işte düşmanımızı bulduk diye parçalayacaklar. Sen bilmezsin onları... Sen de onlardansın. Sen de ölmemi istiyorsun. Ben, ben bilmez miyim sizin fendinizi..."

"Baba, sen delirmişsin. Şu ambarda gün yüzü görmeye görmeye çürüyeceksin. İstersen çıkma. Sen bilirsin."

Koca Halil:

"Burada ölürüm de çıkmam," diyor, yorganı başını çekiyordu.

Son günlerde kulağına bir şeyler çalınır gibi olmuştu. Köyde de bir korku, telaş seziliyordu. Oğlunun yüzünde de elle tutulur bir korku vardı.

Bir an ambardan başını çıkarıp oğlunu çağırdı:

"Gel yavrucuğum, gel," dedi. "Başında bir hal var senin de. Seni de mi öldürecekler? Kim öldürecek? Köylünün de başında bir hal var. Onları da mı öldürecekler? Kim öldürecek? Başlarına taş mı yağacakmış dedin? Köyü yerinden mi oynatacaklarmış? Kulağıma çalındı da... Ya ben ne olacağım? Bunlar benim için böyle yapıyorlar. Beni öldürmek için. Ne var başımızda?"

Oğul ambarın duvarına oturup babasına işi bir bir anlattı.

"İşte zurnanın zartıladığı yer burada. Adil Efendi bugün değilse yarın köye gelecek," diye sözünü bitirdi.

Koca Halil inanmadı ama gene de yüreğine bir ışık girdi, bir su serpildi. Şimdi bir kurtuluş umudu vardı. Belki köylü onu bağışlardı. Yoksa mümkünü yok, bu köylü onu öldürür. Yaşlıdır, elden ayaktan düştü demezler, adamın boğazını sıkıverirler.

Oğluna:

"Yavrucuğum, ben de biliyordum köylünün başında bir hal olduğunu. Büyük bir felaket dolaştığını köylünün üstünde. Göreneği bozdu köylü. Bu köylü gayrı iflah olmaz. Ama bir çaresi var. Bir yolunu bulsun da Koca Halil, köylünün parmağı ağzında kalsın. Eğer beni öldürmeyeceklerse, söz verirlerse, ben de bu işten köylüyü kurtarırım. Ama köyde olduğumu bu köylüye söyleme. İşimi gördürmeden beni parçalarlar."

"Baba sen deli misin, seni kim parçalar?"

"Sen dediğimi iyi dinle. Sen bilmezsin, sen daha çocuksun, aklın ermez."

"Baba, sen deli misin? Ne çocuğu! Ben altmışına merdiven dayadım."

Oğlu böyle söyleyince Koca Halil bir süre sustu düşündü sonra:

"Yok yok," dedi. "Sen çocuksun. Aklın ermez. Senin hiç aklın ermez bu köylülük işine. Benim burada olduğumu söylersen..."

Oğul boş bulundu:

"Biliyorlar," dedi.

Koca Halil birden bir çığlık attı.

"Yandım, öldüm! Şimdi gelirler. Kapat kapıyı. Çabuk sürgüle kapıyı. Şimdi, şimdi..."

Hemen ambarın karanlığına uzandı, çulu da üstüne çekti. Tir tir titriyordu.

"Kanlım oldun, kanlım! Kapaaat kapıyı. Çabuk, çabuk..."

Oğul Koca Halilin delirdiğini sandı, elini bıktım dercesine sallayarak kapıya gitti.

"Kapatıyorum, kapatıyorum. Kapıda da bekler, kimseyi içeriye göndermem," diye kapıdan alaylıca bağırdı.

Koca Halil inliyordu:

"Aaah, aaah," diyordu. "Aaaah, ölümüme sebep olan oğlum. Gözüm diye, gözümün bebeği diye büyüttüğüm oğul, yemeyip yedirdiğim, giymeyip giydirdiğim oğul, ocağımı söndürdün. Evimi başıma yıkan oğul!"

Koca Halil bekliyordu. Yüreği daralarak, bir çıtırdı duyunca irkilerek bekliyordu. Ha geldiler, ha gelecekler. Her şeyin suçunu ona yükleyecekler. Muhtarı, köylüsü, herkes, herkes tüm suçu ona yükleyecek, öldürünce de, işte büyük suçluyu öldürdük, kusura kalma Adil Efendi, diyeceklerdi. Yoksa, o Koca Halil olmasa, bir koca köyün başına böyle bir hal gelir miydi, gelmiş miydi?

Koca Halilin içinde iki duygu çatışıyordu. Biri ölüm... Ölümden çok korkuyordu. Kanlı, parça parça olmuş bedeni geliyordu gözlerinin önüne. Evin önüne birikmiş insanların ellerinde her bir parçası. Bu, hiç gözlerinin önünden gitmiyordu. Çok eskiden, Çukurova'da, kadınların birikip bir ağayı taşlarla öldürdükleri geliyordu gözlerinin önüne. Kadınlar kudurmuş gibiydiler. Ağzı kanlı kan-

cıklara benziyorlardı. Bir ağayı dalgündüz öldüren köylüler, Koca Halili neden öldürmesinler?

Bir de, çok derinlerde, bir kendine önem verme duygusu vardı. Köylü tutup da, bir araya gelip de Muhtar Seferi bile öldürmezdi. Kim oluyordu Sefer? Dünkü çocuk... Ama Koca Halil yaşını başını almış, ömür görmüş bir kişiydi. Hem de Aslan Ağanın hırsızlarbaşı.

Hem korkuyor, hem de şimdi, şimdi kapıyı açmalarını bekliyordu. Önde de, en başta, kudurmuş gibi, saçları süpürge gibi dimdik olmuş Meryemce geliyordu. "Vurun avratlar," diyordu. "Gün bugündür. Vurun kardaşlar, vurun çocuklar. Parça parça edin şu dinsizi. Köyümüzü ele aleme rezil eden dört kitapta katli vacibi. Vurun ha vurun..."

Koca Halil seslice bir:

"Aaah," dedi. "Ah Meryemce! Geçti günler. O İbrahimin, güzel İbrahimin hatırı olmasaydı, seni ne yapardım, biliyor musun? Aaaah Meryemce!"

Bir sonbahar akşamı Çığşardan aşağı iniyordu. Çınar yaprakları kırmızıydı. Ardına gün vurmuş bir kırmızılık... Korkudan sıra buldukça, hep bu geliyordu gözlerinin önüne, kim bilir neden. Bir su akıyordu. Suyun yüzü kırmızı yapraklarla döşeli. Su değil çınar yaprağı akıyor aşağılara.

Bir al at çalmıştı. Yukarı Göksünden. Atın rengi çınar yapraklarına uyuyor. At, altında kanat takmış da uçuyordu. Birden at ürktü. Alışık olmasa böyle işlere, atın tırnağının dibini boylayacaktı. Çalıların içinde kana belenmiş bir adam gördü. Adam yola doğru inleyerek sürünüyordu.

Attan indi, mintanını yırttı, adamın yarasını sardı. Sonra da adamı terkisine alıp sürdü.

Adam:

"Beni şehirlere, doktorlara götürme," dedi. "Bana eşkıyalarbaşı Memo derler."

O da adamı Aslan Ağanın evine götürüp bıraktı.

"Bu da benim kardaşımdır. Yarası iyi olana kadar bir iyice bakın," dedi. "Sizden isterim."

Tekeç dağının eteğinde şimdi kar sepeliyor. Orada bir mağara var. Kalkıp oraya gitmeli, bir ateş yakmalı, bir de kuzu kesmeli. Şimdi geyik yavruları büyümüşlerdir.

Memo dağların alıcı kurduydu. Koca Halilden bir haber gelse, can düşmanını bile bağışlardı. Şimdi sağ olsaydı... Sağ olsaydı da şu köylüye...

Köylü kapıya birikmiş bağrışıyor:

"Çık Koca Halil, çık dinsiz imansız, çıık dört kitapta yeri yok köylü düşmanı!"

Koca Halil kapıyı açar mı? Hele kapıyı kırsınlar! Az sonra oğlan uşak, kız gelin, önlerinde Meryemce domuzu yükleniyorlar kapıya. Kapı çatırdayarak açılıyor, kırılıp yere düşüyor. Kalabalık içeriye girerken kalabalıktan bir çığlıktır ko-

puyor. Geriye dönüyorlar, kaçacaklar, korkularından üst üste yığılıyorlar. Kapının önü bir ana baba günü. Ne olmuş, kapı açılır açılmaz köylüler karşılarında kendilerine dönük üç tüfek ağzı görmüşler. Tepeden tırnağa kurşun sıvalı üç eşkıya. Başlarındaki de Memo.

Koca Halil bağırıyor:

"Boşalt kurşunları Memo! Boşalt şu namussuz köylünün üstüne. Kardaşım değil misin? Boşalt Memo."

Memo güler:

"Kurşunsuz ödleri koptu. Bunun yarısı korkudan sağ kalmaz. Yazık değil mi kurşuna Halil kardaş?"

Sonra köyün içine çıkar, kubara kubara köyü bir uçtan bir uca dolaşır. Köylü konuşmak ister. Bağışla suçumuzu Halil Ağamız ne olursun, kırdırma bizi eşkıyaya...

Kapı açıldı, Koca Halil hopladı, kulak kesildi.

Oğlu:

"Korkma baba, benim," dedi.

Koca Halil yüreği küt küt: "Sen olmaz ol, baba kanlısı," diye geçirdi içinden. "Sen de o dinsiz imansız köylüdensin."

"Adil Efendi bugün mü gelecek?"

"Yok baba. Ne zaman geleceği belli değil."

"Köylüde bir toplanma, kıpırdanma var mı? Kimseye göstermeden beni alır Tekeç dağının eteğine, mağaranın önüne götürür koyar mısın?"

"Boran kış, baba, boran kış! Adam değil Tekeç dağına, şuradan şuraya varıncaya kadar buyar ölür!"

"Sen götür beni oraya, o mağaraya. Can bir arkadaşım Memoyu..." Memo derken yüreğine bir cızırtı düştü. "Aaah, o şimdi sağ olsaydı... Şu köylüyü tüm kurşundan geçirtirdim."

"Baba, sen delirdin mi? Köylünün seni aklına bile getirdiği yok. Köylü başı kayısı olmuş zaten. Kendi derdine düşmüş. El seni neyleyecek? Çık dışarı, elini kolunu sallaya sallaya gez. Görenler boynuna sarılır. Sen yitince Çukurda sana bir mevlüt okuttum da tüm köylü gözyaşı döktü. Demedim mi sana bunu?"

Koca Halil ambardan doğruldu. Gözüne kapıdan gelen ışık vurunca, gözlerini kapattı. Sersem sersem bir süre başını salladı, bağırmaya başladı:

"Ulan sümüklü oğlan, köylü beni hiç adamdan saymıyor mu? Ben onları pamuğa geç götürmedim mi? Ben onların ocağını söndürüp borçlu koymadım mı? Benim yüzümden aç sefil kalmadılar mı? Karınları aç, sırtları çıplak kalmadı mı? Şimdi dışarı çıkarsam, beni öldürmezler mi? Parça parça etmezler mi? Sen deli misin sen, sümüklü Hacı? Köylü beni, demek hiçbir şey saymıyor mu? Demek adamdan saymıyor, ha? Yemeyip yedirdiğim, giymeyip giydirdiğim, aslan oğlum,

çifte yürekli sümüklü Hacım! Vay, vay, vay sana! Kartal gibi Koca Halilin oğlu olacaksın!"

Bir ara sustu. Hacı gülümsüyordu.

"Üşüyorum, üşüyorum. Bir yorgan getir. O orospu avradına söyle de ocağa bir iyice tarhana koysun. Ölmeden sıcak sıcak bir iyice içeyim."

Hacı mırıldanarak:

"İşte şimdi derdini söyledin."

Hacı bu bağırmaların, çağırmaların sonunun neye varacağını çok iyi biliyordu. Sonunun varıp sıcacık, tüten bir tarhana çorbasında biteceğini biliyordu. Herkesin bir derdi olur, değirmencininki de su...

"Hemen söylerim, şimdicik yapar baba. Sen deminde ol."

"Yorganı, yorganı getir, Hacı!"

Koca Halil gene de oğluna inanmıyordu. Köylü onun evde olduğunu bilirdi de nasıl, nasıl olurdu da gelip öldürmezdi? Yalancı Hacı. Söylememiştir. Mümkünü, bunun hiç mümkünü yok.

Üstünde yorgan, titreyerek, kulağı kapının tıkırtısında, ha geldi, ha gelecekler. Geceye kadar yüreği kalkarak bekledi. Olmadı, gelmediler.

"Aaaah, namussuz köylü, aaah!"

Ocaktaki çorbanın tatlı tatlı kokusu geliyor burnuna, içi eziliyordu.

Gelin:

"Baba," diye çağırdı, "çorbayı indirdim. Gel de iç. Seni bekliyoruz."

"Karanlık kavuştu mu? Gece bir iyice çöktü mü?"

Hacı:

"Çöktü baba, çöktü," dedi.

"Çık dışarıya da bir bak, bakalım. Bir yanlışlık olmasın. Amanın ha!"

Hacı sofradan kalkıp, dışarıya çıktı, geri geldi.

"Dışarda bir karanlık, bir karanlık var ki, balta kesmez. Hem de göz gözü görmez."

Koca Halil ambardan bir çocuk çevikliğiyle atladı, geldi sofraya oturdu, hemen kaşığa sarıldı. Kıtlıktan çıkmışçasına yanına yönüne bakmadan yumuldu. Çorbayı deli gibi kaşıklıyordu.

Çorbayı çabucak içti, bir iyice karnını doyurdu, hiçbir şey söylemeden, kimsenin yüzüne bakmadan doğru ambarına gitti, yatağının içine girdi, yorganı da bir iyicene başına çekti. Başını da bir iyicene yastığa yerleştirdikten sonra ellerini sakalının altında kenetledi. Dizlerini çenesine doğru getirdi, büzüldü. Bedeni, arada titrercesine ürperiyordu. Yumulması yatağın sıcaklığını artırmıştı. Kendi sıcaklığını seviyordu Koca Halil.

İnsanın içinde böyle büyük bir korku olursa, işte bu kocaman korkuyu kırk katır gücü içerinden söküp atamaz.

Köylü gelmez mi, vay benim sümüklü, fıkara Hacım vay! Köylü beni ele geçirirse havada yer. Hem de çiğ çiğ, bir ateş yüzü göstermeden. Hacı gibi var mı? Hacı iyi oğlandır. Yaaa, çok çok iyi oğlandır. Adam, babasını köylünün öldüreceğini bile bile, varır gider de, babam evde ey köylü milleti, der mi? Babasının da, anasının da yedi göbekten sülalesinin de kanlısı olur ama, korkar. Memo eşkıyadan bir korkar ki... Memo eşkıya bilse ki sümüklü Hacı bu kadar kötü bir kişi, gelir de onu boğazlayıverir. Sümüklü Hacı inanmaz ki onun ölmediğine. Varsın inanmasın, inanmasın o. Ben de inanmayanı göreyim! Kim görmüş Memonun öldüğünü? Memo dağlarda, Memo hiç ölmedi ki zaten. İki tek ikicik candarmacık, iki yumurtacı onun yanına yaklaşabilirler mi hiç? Memo demişler ona. Kimin kardaşı o? Koca Halilin.

O sümüklü Hacıdır. Daha çocuktur. Bir işin önünü ardını düşünmez. Başını sonunu düşünmez. Dağdaki Memoyu aklına bile getirmez. Köylüye, babam evdedir diye söylemiştir. Söylemiştir o. Kocakarı çenesine benzer çenesi. Yüreğinde hiçbir gizli tutamaz. Akçagözün oluğuna benzer yüreği. O söylememişse, Zalaca Karı söylemiştir. Bir düşe bürüyerek. Hem de doğruca Muhtar Sefere söylemiştir. O söylememişse, Uzun Ali söylemiştir. Bir öksürük duydu. Başını da çevirdi. Bu öksürük kimin öksürüğü, ne yandan geliyor demez mi? Öksürüğü tanıyınca da, varıp o anası olacak geberesiceye söylemez mi? O karşıdan gelen mızmız Abdullah, Lapacı Abdullah, Koca Halil burada, aman yakalayın demez mi? Bütün bunların tümü de söylemedi diyelim. Ya o katran kazanlarında pişesice pasaklı gelin de mi söylemez?

Köylü milleti kurnaz olur. Ne demişler? Köylü milletinin anası sırtlansa, mümkünü yok, babası tilkidir demişler. Yoksa böylesi bir millet hiçbir mahlukattan sadır olamaz. İşte böylece fetva verirdi Karatopaklı Hoca Efendimiz. İşte bu köylü öldürmek için geceyi bekler ki, bir iyice tadını çıkarsın. Gece, adam öldürmek için çok iyidir, birebirdir.

Oğluna seslendi:

"Ben biliyorum, iki gözüm oğul," dedi. "Gözümün çifte ışığı bu köyün yakışığı oğul. Şu alemlerin yakışığı oğul, gece gelecekler beni öldürmeye. Kapının arkasına üç tane ağır kütük koy. Meşeden olsun. Beş tane sürme çek, som çelikten olsun. Alaman çeliğinden. Kurtarabilirsen böyleyin kurtarırsın babanı bu canavar milletin elinden. Ama gene de kurtaramazsın. Onlar geceyi bekliyorlar. Karanlık, ölüm gecesi çöksün üstümüze. Taş gibi ağır bir karanlık düşsün dünyamıza. İşte o zaman, karanlığı tuta tuta, yordamlaya yordamlaya onlar evlerinden çıkacaklar, gelip bizim kapının önünde teker teker duracaklar. Onlar durmakta olsunlar, gelip yığılacaklar, gelip yığılacaklar. Sonracığıma kapıya dayanacaklar. Kapıya dayandılar mı, kapı açılmayacak. Kapı açılmadı mı, daha zorlayacaklar. Gene açılmadı mı, duvarı delecekler. Ben bilirim, sağlam kapıyı açmaya uğraş-

maktansa, duvarı delmek daha kolaydır. Ben bilirim de onlar bilmezler mi, gözümün çifte ışığı oğul? Sonra içeri girince beni bir tavşan enciği gibi boynumdan tutup dışarı çıkaracaklar. Sonra biri bir kolumdan tutacak, biri öbür kolumdan, karın üstüne, gece çıkaracaklar. Ellerinde ışıklar, köylü, çoluk çocuk, sakalıma tükürecekler. Sonra da aç kurtlar gibi üstüme atılacaklar, her bir parçam birisinin elinde kalacak." İçini çekti: "Yaaa, oğul, işte dağlar kartalı Koca Halilin de ölümü böyle olacak. Ne yapalım, kader böyle imiş, der Koca Halil. Köylüye bu kadar ziyanı dokunmuş bir adamı da köylü başka türlü öldüremez ya, aynen Çukurova Ağasını avratlar nasıl parça bölük etmişlerse, öyle öldürür. Adam Koca Halil gibisini öldürünce de böyle öldürmeli. Öyle değil mi oğul? Ama şu kocamış halimde gelip beni öldürmeseler ne olur yani! Öyle değil mi, oğul?"

Hacı ne diyeceğini şaşırmıştı. Öldürecekler dese, Koca Halil korkudan ölüyor, sabaha kadar yatağında tir tir titriyor, küfrediyor, inliyor. "Senden haberleri yok, seni ne yapacaklar, köylü kendi başının derdine düştü," dese, vay, beni adam saymıyorlar mı diyor, daha beter kıyameti kopartıyor.

Hacı gene de yumuşak, aldırmaz:

"Baba, köylünün işi başından aşkın. Kasap yağ derdinde ala keçi can derdinde. Sen deminde ol, ambarında uyu baba. Köylü seni ne yapacak?"

Koca Halil kükredi:

"Bu gece, hemen bu gece gelecekler, beni de öldürecekler. Parça parça edecekler. Sevin sümüklü Hacı, sevin. Yediğim bir lokma ekmekçik de sana kalacak, sümüklü de sümüklü..."

Hacı:

"Bilmem baba," dedi bezginlikle. "Belki de gelirler. Gelirler de bizim duvarı yıkarlar. Köylünün hep çektiği senin yüzünden. Bu yıl köylüyü aç, perişan koyan sensin. Köylü bunu bilmez mi? Bilir de seni parça parça öldürmez mi?"

Koca Halil kıvanç içinde kaldı:

"Öldürürler oğul, öldürürler. Öldürürler gözümün ışığı. Gel yanıma da hakkını helal et. Gel yanıma oğul. Tut elimi avucuna. Gelinim de, torunlarım da gelsinler. Benim südüğümden kim düşmüşse bu köyde, hepsi gelsinler. Gelsinler de, ben gidiyorum gayrı, haklarını helal etsinler. Bu köylü beni sağ komaz. En sonunda, sen de inandın oğul... Değil mi, oğul?"

"İnandım baba, sağ komazlar."

"Gel öyleyse oğul, beni bu sabaha sağ çıkarmaz bu köylü. Şimdiden başladılar kapımızda toplanmaya. Şimdi kapımızı çıkaracaklar. Yok, yok, duvarımızı delecekler. Gözümün çifte bebeği oğul."

Çocuklar, gelin, Hacının bir işareti üstüne bıyık altından gülerek ambardan içeriye atladılar. Hacı gitti babasının elini tuttu. Öteki elini de gelin tuttu.

Koca Halil:

"Hakkınızı helal edin yavrularım," dedi. Sesinde yumuşacık, insanı coşturan sıcacık bir şefkat vardı. Hacı onu bildi bileli babası hiçbir zaman böyle, böyle dost olmamıştı. "Koca Halilin de kaderi böyle imiş. Kendi köylümüzün elinde can vermekmiş akıbetimiz." Hacıyla gelinin ellerinden ellerini çekti, çocukları tuttu. "Siz de hakkınızı helal edin ala gözlülerim." Bir eliyle birinin, bir eliyle ötekinin saçını okşuyordu. Sonra onları bırakıp ötekileri okşuyordu. Koca Halil, Koca Halil oldu olalı hiç kimsenin saçını okşamamıştı. Bu da şaşılacak bir işti. Sahiden Koca Halil ölüyor muydu?

"Hakkınızı helal edin," dedi. "Belki şimdi gelirler. Ha geldiler, ha gelecekler."

Önce Hacı, sonra gelin, sonra çocuklar:

"Helal olsun," dediler, ambardan ayrıldılar, gelip ocağın başına oturdular. Uzun bir süre hiç konuşmadılar. Ambardan Koca Halilin iniltisi, küfürleri geliyordu. Onu dinlediler ve ölümü düşündüler.

Gece yarısının horozları ötüyordu ki, Koca Halilin sesi kesildi. Usul usul, rahat, çocuklar gibi soluk alıp veriyordu.

Gelinin adı Fatmaydı. Fatma kocasına:

"Bu adamı bu dertten kurtarmak gerek," dedi. "Yüreğim acıdı fıkaraya. Sözleri bir de içime dokundu ki, oturup ağlayacaktım az daha. Ellerini öpecektim az daha. Uyku dönek yok fıkaraya. Ben onu bu dertten yarın kurtarırım."

Hacı:

"Nasıl?" diye sordu.

Fatma:

"Yarın görürsün," dedi. "Şimdiye kadar ben onu hiç sevmezdim de varsın çeksin diyordum. Bak, Hacı, bu adam bana bunca yıl çektirdi. İki sözde tüm yüreğimi alıverdi. İçimde ona karşı hiç mi hiçbir kötülük kalmadı. Bir de sevgisini yüreğime sokuverdi. Onu bu korkudan, bu dertten yarın, yarın sabah kurtarırım. Yazık fıkaraya."

Yatağa girdiler, başlarını yastığa koyar koymaz uyudular.

Koca Halil, hiç namaz falan kılmazdı. Kılmazdı ama sabah ezanı okunurken de uyanırdı. Uyanır küllenmiş ocağa ilk odunları Koca Halil atardı. Herkes uyanır bakardı ki ocakta korlu bir ateş, evin içi de ılımanlık.

Ama Koca Halil Çukurovadan döndükten, ambarın karanlığına yerleştikten sonradır ki, bir kere olsun ocağın ateşini yakmadı.

Bugün canı ocağı öyle bir yakmak istiyordu ki... İçine doğan bir şey vardı mutlak. Bir kedi çevikliğiyle ambardan atladı, geldi çabuk çabuk ocağı yaktı, hemencecik ambarına girdi yattı. Bugün amma da soğuk vardı. Ocağı batasıca sümüklü Hacı da bir fıkara, bir fıkara ki şu evi ısıtacak iki baş sığır alamıyor. Sanki

Koca Halil kartalının oğlu değil de, sanki onun belinden düşmüş değil de Lapacının belinden düşmüş.

Koca Halil uyandıktan az sonra da Fatma gelin uyanırdı. O pasaklı, boynu uyuz Velicenin kızı. Sonra da çocuklar, sonra da sümüklü Hacı. Sümüklü Hacı gelinle bir iyice dövüş ederdi. Ama her sabah. Koca Halil de bundan hoşlanırdı. Alışkanlık kudurgunluktan beter.

Koca Halil bekledi, bugün kavga yok. Sabahın son horozu öttü, gün doğdu, kavga yok. Allah Allah, ne oldu bunlara? Olacak iş değil, kavga yok. Bekledi, sabırsızlandı. Çıt yok.

"Fatma, Fatma gelin," diye seslendi. Bekledi. Ses yok. "Hacı yavrum," dedi. "Ne oldu bu geline, nereye gitti?"

"İşi varmış, erkenden çıktı gitti. Çok büyük bir işi varmış. Bir şey mi diyecektin baba?"

Koca Halil:

"Hani diyecektim ki..." dedi, sustu.

"Ne diyecektin baba?"

"Hani..."

Hacı:

"Ooof, sen de! Söyle, ne diyecektin?"

Koca Halil yatağından şöyle bir dikeldi, sakalını tutamladı.

"Sümüklü Hacı, sümüklü Hacı, adam mı oldun da bana çemkiriyorsun? Daha sen dünkü çocuksun, düdüğüm. Hani diyecektim ki, bir hal mi var başınızda?"

"Yok baba, ne hal olsun? Neden olsun? Tüm köyün başındaki hal bizim de başımızda."

"Hani diyecektim ki..."

"Vallahi ne dediğini anlamıyorum baba."

Koca Halil için için gülerek:

"Hacım, yavrum," dedi, bir süre durdu. "Hani dedim ki..." Bir süre daha durdu. Sonra birden söyledi: "Hani bugün gelinlen dövüşmediniz de, başınızda büyük bir hal mi var dedim, meraklandım."

Hacı güldü:

"Yok baba," dedi. "Fırsat bulamadık. Daha gün doğmadan çekmiş de gitmiş."

Birden Koca Halil bir çığlık attı:

"Kapı, kapı! Kapıyı kapat."

Hacı mahsustan:

"Kapı kapalı baba," dedi.

"Yok, yok. Işık geliyor. O ışık nereden geliyor?"

"Pencereden baba."

"Var kapaat!.."

Kapı açıktı. Hacı kapıyı kapattı, geri açtı.

Koca Halil:

"Sağ ol ama, sümüklü Hacı, Koca Halili kandırma. Varıp da kapatıp açtığın kapıyı bir iyice kapat." Sonra delicesine, avazı çıktığı kadar bağırdı: "Geliyorlaaar!.. Sen imdat eyle koca Muhammet. Tatlı canım sana emanet koca Allahım. Beni şefaatinden esirgeme, çölün çiçeği. Tüm günahlarımı bağışla. Ben sana demedim mi?" Ben sana demedim mi derken, sesi sevinç içindeydi. "Ben sana, ben sana demedim mi, bu köylü beni parça parça eder. Kapat kapıyı. Kapaat! Sürmele kapıyı. Arkasına taşları yığ. Duymuyor musun ayak seslerini? Belki bin kişi geliyor. Duymuyor musun? Çoluk çocuk, genç yaşlı, atıyla itiyle tüm köylü beni parçalamaya geliyor. Geliyorlar ha... Yetiş, yetiş imdadıma koca Muhammet. Bozatlı Hızır baba, o yetişmezse sen yetiş." Birden sesi kesildi. Yorganı başına çekti. "Oouuuuvvv!" yapıyordu boyuna.

Derken, Hacı, sesler, çığlıklar, gülmeler duydu. Eve doğru bir kalabalığın geldiği belliydi.

Az sonra kapıyı vurmaya başladılar. Fatma:

"Kapıyı aç Hacı," dedi.

Koca Halil ambardan bağırdı:

"Açma, açma, kurban olam Hacı. Oğul değil misin canım? Bak babanı öldürecekler. Açma Hacı. O avradın olacak orospu getirdi başıma bu işi, açma. Baban sana kurban Hacı, açma. Kul olam sana, açma. Bu yıl Çukurovaya inersem, sana beş adam kadar pamuk toplarım. Hiç cıgara da içmem. Açma Hacı."

Hacı kapıya gitti:

"Ne istiyorsun Fatma, neden açayım kapıyı? Bu kalabalık ne?"

Fatma usulca:

"Aç hele aç sen," dedi.

Koca Halil ambardan fırladı:

"Açma oğul," dedi, ama o zamana kadar Hacı kapıyı açmıştı. Koca Halil kocaman bir kalabalığın karşısında, bol ışığın ortasında bir an kalakaldı. Birkaç kere gözlerini kirpiştirdi, sonra toparlanıp, hoop diye ambarın içine atladı, yatağa girdi, yorganı başına çekti, bir topak oldu.

Arkasından koskocaman bir kalabalığın köyü çınlatan kahkahası koptu. Koca Halil buna bir iyice şaşırdı.

"Etmeyin, etmeyin, kıymayın tatlıca canıma komşular. Bu yıl sizi pamuğa geç götürmem. Bu seferlik bağışlayın beni," diyordu ki, kendine geldi. Ne oluyordu?

Kalabalıktan alaylı, kahkahalarla karışık sözler geliyor, her biri Koca Halilin göğsüne hançer gibi saplanıyordu.

"Seni çiğ çiğ..."

"Çiğ çiğ yiyecek köylü!"

"Koca Halil, Koca Halil."

"Meryemce de geldi, Meryemce de..."

"Kurtar sakalını elinden, Halil Emmi!"

"Çık dışarı, Halil Emmi."

Çocuklar işi daha da azıttılar. Sözleri türküleştirdiler:

"Halil Emmi, Halil Emmi.

Çukurovaya giden mi."

Hep bir ağızdan söylüyorlardı.

"Halil Emmiii,

Kuyruğu telliii..."

Bir zaman sonra hiçbir söyledikleri anlaşılmaz oldu. Öylesine coşkun bir gülmeye kaptırmışlardı ki kendilerini, dur durak bilmiyorlardı.

Gömleksizoğlu:

"Adama iyilik etmeye mi, yoksa onu taşkalaya almaya mı geldik? Susun bakalım," diye öfkeyle bağırdı. Gömleksizoğlu çok ciddiydi. Herkes sustu.

Gömleksizoğlu ağır ağır içeriye girdi, ambara ellerini dayadı:

"Halil Ağa," dedi, "Hiç korkma. Senin korkun boşuna. Köylü seni öldürmez Seni sever. Sen köylü hakkında çok yanlış düşünüyorsun. Bu köylü hep sipahi soyudur. Çık oradan. Sen çıkmazsan, ben gelir seni dışarıya köylüğün içine çıkarırım. Çık, Halil Ağam."

Söyledi, söyledi, Koca Halil çıkmadı. En sonunda Gömleksizoğlu ambarın içine atladı, Koca Halilin üstünü açtı. Koca Halil büzülmüş büzülmüş bir topacık kalmıştı. Gömleksizoğlu bu bir topacık adamı kucağına aldı. Koca Halil kucağında çırpınıyordu. Getirdi, dışarıya karın üstüne koydu. Koca Halil bir süre orada. karın üstünde hiç kıpırdamadan kaldı. Sonra kuşkulu, ölçülü, usul usul kıpırdamaya başladı. Önce sağ elini kara dayadı, azıcık doğruldu. Sonra sol elini dayadı. birkaç kere sağına soluna bakındı, sonra ayağa kalktı. Bir süre ayakta, kalabalığın üstünde gözlerini kirpiştirerek dolaştırdı. Daha kalabalıktan bir hareket, hiç olmazsa dövmelerini bekliyordu. Hiçbir şey yapmayacaklarını artık iyice biliyordu ama gene de bekliyordu.

Bir umut...

Koca Halil kalabalığın ortasında böyle beklerken, Gömleksizoğlu geldi koluna girdi.

"Bak Halil Ağa Emmi, işte gördün. Köylü tam burada, tekmil çoluk çocuk burada. Gözünle gördün, sana bir kimse bir fiske vuramaz. Ve de bir söz diyemez

Gözün üstünde de kaşın var diyemez." Oğlunu çağırdı. "Oğlum Ahmet, gel de Halil dedeyin elini öp."

Çocuk koşarak geldi, tuttu Koca Halilin elini öptü.

"Gel Hacı, sen de öp babayın elini."

Hacı da öptü.

Şimdi genç kızlar, delikanlılar, gülümseyerek geliyorlar, Koca Halilin elini öpüyorlardı.

Gömleksizoğlu:

"Halil Ağa, büyüğümüz, dedemiz ama, yeter şimdi. Soğukta titriyor. Geriye kalanınız gelir yarın öpersiniz elini."

Gerçekten Koca Halil tir tir titriyordu. Gömleksizoğlu onu götürdü, ocağın başındaki, Fatmanın bu arada çabucak yaptığı yatağın içine yatırdı:

"Sağlıcakla kal, Halil Emmi," dedi Gömleksizoğlu. "Sen bu köyün tüm büyük dedesisin. Allah seni başımızdan eksik etmesin."

Kalabalık güle oynaya dağıldı.

Koca Halil bir boşluk içinde kalmıştı. Demek köylü onu hiç mi hiç öldürmeyecekti? Nasıl olurdu bu? Adil Efendi belasını kim sardı onların başına? Pamuklar bittikten, öteki köylüler pamuğa girip yarıladıktan sonra onları Çukura indiren kim? Döngeleye yalan söyleten kim?

Bugün bir oyun oynadılar. Yarın erkenden gelip parçalayacaklar. Ağız tadıyla, güle oynaya parçalayacaklar. O Gömleksizoğlunun gözleri beter.

Yok, yok öldürseler hemen öldürürlerdi. Kıyamete kadar bu işi yapamayacaklar. Bu köylüde kan yok ki. Kanı kurumuş domuzların. Salt cılk suya kesmiş yüreklerindeki. Bu köyün avratlarını al, hepsini çırılçıplak soy, köyün orta yerinde, tam alanın ortasında sabahtan akşama kadar göbek attır, bu köylü gene sesini çıkarmaz. Ne yaparsan yap, ne kötülük edersen et, bu köylü hiçbir vakit sesini çıkarmaz.

Bir düşünün, Çukura geç koyuyorsun, bir damla pamuk toplayamıyorlar, işte bu yüzden Adile borçlarını veremiyorlar. Borçlarını veremeyince de Ezrail bekler gibi korkuyla Adili bekliyorlar. Neredeyse beklemekten topu da delirecek deyyusların, orospuların, sonra da geliyorlar bu işi başlarına getiren adamın, Koca Halilin elini şapur şupur öpüyorlar. Vicdansızlar, namussuzlar, dört kitapta katli vacipler. Bu köyden hiç kimsenin cenazesi kılınmaz.

Müthiş utanıyordu. Oğlu onu iki kere sıcak tarhana çorbası içmeye çağırdı. Koca Halil başını yorganın altından çıkaramadı. Çorba da bir güzel, bir güzel kokuyordu ki... Vay ocağın bata senin çorba gibi!

Onlar çorbayı içip bitirdi. Koca Halil yorganın altından dikizliyordu. Baktı ki

ocağın başında küçük çocuktan başka kimse yok, hemencecik ayağa fırladı, ambarın içine atladı, köşeye sindi.

"Oğlum Hacı," diye inledi. "Şu ocağın başındaki yatağı bana uzat."

Hacı geldi, yatağı kucakladı, ambarın içine getirdi, eski yerine serdi.

"Gel yat baba," dedi.

Koca Halil:

"O sıcak sıcak kokan çorbadan payımı ayırdın mı, oğul?" diye sordu.

Hacı:

"Ayırdım, baba," dedi. "Ayırmaz olur muyum? Ben senin sıcak tarhana çorbasını ne kadar sevdiğini bilmez miyim?"

Koca Halil sabırsızlıkla:

"Getir getir," diye bağırdı.

Çorbayı çabuk çabuk içerken:

"İşte böyle, işte böyle," diyordu. "İşte böyle, oğul Hacı. Sen kansızın birisin. Senin yerinde ben olsam, bu güzelim, bu sıcak tüten çorbayı Koca Halile vermem. Çünküleyin Koca Halil benim can düşmanımdır. Tarlaya beni geç koymuşlar. Ol sebepten Adili Ezrail bekler gibi korkuyla beklerim. Yaaa, oğul, işte böyle. Bu köylü bana bir hal etti ki, öldürmekten beter etti. Ne dedi bana? Dedi ki, Koca Halil sen bize kötülük ettin, aç koydun, rezil ettin, ama biz gene de senin elini öperiz."

Hacı:

"Köylü kabahatı sana bulmuyor, Muhtara buluyor da ondan senin elini öpüyor," diye onu yatıştırmaya çalıştı. Koca Halilin öfkesinin nereden geldiğini artık biliyordu. Köylü onu dövecek, öldürecek kadar önemsememişti.

Aralarında uzun bir sessizlik oldu.

Koca Halil:

"Al şu çorba tasını da başımdan git, sümüklü Hacı," dedi. "Sen de bu namussuz köyden değil misin?"

Hacı:

"Baba, köylü seni suçlu bulsa parçalardı. Bu köylü seni çok sayar," dedi.

Koca Halil:

"Sahi mi söylüyorsun yavru?" diye yalvarırcasına sordu.

Hacı:

"Vallahi," dedi, "doğruyu söylüyorum, baba."

Koca Halil ta yürekten bir dua etti oğluna:

"Allah seni bu dünyada da, o dünyada da yeşil etsin oğul. Yemyeşil..." dedi.

Hacı:

"Amin," diye içini çekti derinden.

Yorganı başına çekti gene. Bir şeylerden korkmaya başladı. Aklına köylünün onu öldüreceğini getirdi. Eskiden, daha dün nasıl korkardı. Şimdi belki bir saat, iki saat uğraştı, kanlı, parça parça bedenini gözlerinin önüne getirdi, hiç tınmadı. Halbuki nasıl ürperirdi, tüm bedeni nasıl çımgışırdı!

Koskocaman bir boşluk içinde kalmıştı. Acı çekiyordu. Bir ağlayabilse... Çoktan beri ağlayamamıştı. Belki on beş yıl oluyordu. Ölüm dedikleri böyle mi olur acep, diye düşündü. Kıvranıyordu. Düşüncesini nereye vardırsa, elini atsa boş çıkıyordu. Çıkıp sabaha kadar durmadan bağırmak istiyordu.

Dışarda, bozkırdan uğultular geliyordu. Esen fırtına başını oradan oraya vuruyordu. Bozkır ıslık sesleriyle doluydu. Ulu bir deniz gibi karlı bozkır, donmuş bozkır kuduruyordu. Bir süre bozkın bütün benliğini verip dinledi. Bozkırdaki yaratıkları düşündü. Bu gecede, dışarda insanoğlu kalamazdı. Kalsa hemen o an donuverir, kaya kesilirdi. Ya kurtlar, tilkiler, aylar neyler ki? Ya kuşlar? Ulu dağların kovuklarındaki kartallar? Ya akça pakça güvercinler? Ya yağmurcuk kuşları?

Seslice:

"Bu borana, kışa hiçbir yaratık dayanamaz. Koca Allahım sen koru," dedi, "şu cümle yaratığı. Onlar senin öz bir yavrularındır. Eliyin emeği, gözüyün nurudur. İyi koru onları."

En ince ayrıntısına kadar kuşları, karıncaları, gözleri boncuk boncuk sansarları, gelincikleri, geyikleri, yaban keçilerini, onların yaşayışlarını, doğuşlarını, yavrularını emzirişlerini, şimdi de kar altında oradan oraya koşuşmalarını gözlerinin önüne getirdi. Sonra gene boşluğa düştü. Eli ayağı kesildi.

Bunalıyor, boğuluyordu. Uzun bir zaman, can çekişir bir durumda, karanlık bir duvar önünde kaldı. Bu bomboşluktan kurtulmaya çabaladı. Çabaladıkça boşluğa, yalnızlığa, kimsesizliğe daha çok batıyordu.

Birden sarılacak bir dal, dolu bir yer buldu. Gözlerinin önünde bir kurtuluş, bir sevinç umudu, bir top ışık gibi patladı. Köylü niçin dövmedi, niçin öldürmedi? Vay namussuz, vay alçak köylü vay! Vay düşman, vay kindar köylü vay! Vay yerin göğün canavarları vay! İşte bu kimsenin, yeraltındaki yedi kat göğün üstündeki şeytanın da aklına gelmezdi.

Ne demek istiyor köylü? Ağama söyleyim, demek istiyor ki, sen öyle alçak, dört kitapta katli vacip, öyle düşük bir yaratıksın ki köylü sana, o pis tenine dokunmaya değmez, diyor. Seni hiçe sayıyor. Seni bir çöp bile saymıyor. Bu da seni öldürmezse, bir ormanlık odun al da derdine yan Koca Halil, diyor.

Bir de ne diyor köylü? Koca Halil, diyor bundan böyle sen koca köyün büyük eğlencesisin. Sen sağ iken gayrı köylü düğünü derneği, eğlenceyi bayramı netsin. Seni söyler, sana gülerler. İşte bu köylü seni öldürmez ama, senden öylesine bir

öç alır ki ölümden de bin beter. Köylü böyle yapmasaydı, seni bin kere öldürseydi, sana böyle bir kötülüğü yapabilir miydi? Yapamazdı.

Şimdi, şu karda kıyamette, alimallah bu köylü uyumuyor. Uyur mu hiç! Hep Koca Halili konuşuyorlar. Onu alaya alıyorlar. Evden eve gidiyorlar, konuşuyorlar, sövüyorlar. Hep hep Koca Halili konuşuyorlar. Dillerinde hep Koca Halil. Bulmuşlar hep konuşacak, öç alacak birisini... Kulaklarının çınlıyor. Bir adamın arkasınca konuşmayınca, o adamın hiç kulakları çınlar mı? Öç almak için hep alay ediyorlar. Neden öldürmediler? Ölünceye kadar, kıyamete kadar alay etsinler diye öldürmediler. Ne domuz köylü! Can düşmanı. Deve kinliler, kinliler. İki dinliler, dinliler!

Şimdi rahatlamıştı. İçindeki boşluk dolmuştu.

Uyudu.

Sabahleyin erkenden uyandı, başını gizlice ambardan çıkardı. Gelin ocağın başına oturmuş, ocakta çorba pişiriyordu. Kokladı, tarhana değildi. Bilirdi Koca Halilin tarhanayı sevdiğini, hiç tarhana pişirir mi? Öç alacak. Bundan böyle artık bu evde tarhana pişmeyecek. Gelinin yüzünde alaylı bir hal var. Hep içinden alay ediyor. Çocuklara bak, çocuklara! İt enikleri! Onların yüzüne bakın, hep bıyık altından gülüyorlar. Koca Halile gülüyorlar.

Az sonra kapıdan Hacı girdi. Sevinç içindeydi. Ağzı kulaklarına varıyordu. Vay sümüklü Hacı vay! O da babasına gülüyor. Vay Hacı vay, kuşsütüyle büyüttüğüm, yemeyip yedirdiğim Hacı, sen de mi bana gülüyorsun?

Tepesinin tası attı. Öfkeyle bağırdı:

"Hacı! Ne gülüyorsun, ne alaya..." Birden sustu, sesini yumuşattı. "Güzel yavrum Hacı," dedi. Sormaya korkuyordu. Ama kendini yenemedi. "Yavrum, Hacım, gelsene yanıma. Baban sana bir şey soracak. Gel benim yüreği som altından oğlum."

Hacı, babasının bu bir anlık değişmesinden şaşırmış, ambara yaklaştı.

Kapıdan kar doluyordu içeriye. Azıcık da ışık.

"Nerden geliyorsun oğul? Bak, kirpiklerin, kaşların, sakalın, tüm donmuş. Bu karda kıyamette dışarda ne dolaşırsın, bre oğul? Sonra üşürsün. Bu soğuklarda öyle çok gezme, sonra hasta olursun, yiğidim canım. Nerden böyle? Adilden bir haber var mı?"

Hacı:

"Köylü hep bekliyor. Adil daha gelmedi."

"Köyü hep dolaştın mı? Kimleri gördün? Ne diyorlar?"

"Ne desinler baba. Oturmuşlar bekliyorlar. Herkes patlıyor. Korkudan da ölüyorlar."

"Taşbaş ne diyor, Memet Taşbaşoğlu?"

"Ne desin baba, hep köylüye sövüp duruyor. Köylüye kara alkışlar ediyor ki, kulaklarını kapatıyor tüm köylü, duymamak için. Bana bir kurşun değsin de, tam

yüreğimin başına bir yağlı kurşun sıksınlar da, Taşbaşoğlunun bir sözünü duymayayım."

Koca Halil oğlunun sözünü kesti:

"Gel hele, azıcık daha yaklaş hele oğlum. Sana bir soracağım var."

Hacı ambara dayandı, babasının üstüne sarktı.

"Buyur baba."

"Oğlum Hacı," dedi tıkanarak Koca Halil, "bu köylü sabaha kadar hep beni konuşmuş. Öyle söylediler. Sabah erkenden elimi öpmeye Mırmırık Dursun geldi de o söyledi. Mırmırık dedi ki, köylü sabaha kadar hiç uyumamış, hep benim üstüme gülmüşler. Sözümü edip edip hep bana gülüyorlar. İşte böylece de benden öçlerini alıyorlarmış. Öyle değil mi?"

"Baba," dedi Hacı, "sen aklını mı kaçırdın?" Hacı bir şeyler sezinliyordu ama, neydi? "Köylü neden hep seni konuşsun, neden hep senin üstüne gülsün? Köylü can derdinde. Köylü Adil gelecek diye, kahrından ölüyor. Köylünün sana gülecek hali mi kalmış? Yeme kendini baba. Sen köylünün nesine gereksin. Köylü seni unuttu gitti bile. Bir yerde, bir tek sözüyün edildiğini duymadım bile. Mırmırık Dursun da ne demeye gelmiş sabah sabah? O bize hiç gelmez ki... Baba, inan ki hiç mi hiç gülmedi köylü sana. Kim ne derse inanma."

Koca Halil, sesinin çıktığınca bağırdı:

"Sus, sümüklü Hacı, yalancı Hacı! Bir daha da benimle konuşma... Git başımdan."

Hacı:

"Baba, sen delirmişsin," dedi, dışarı çıktı.

Koca Halil iyice boşalmıştı. Yatağa serildi. Yok gibi olmuştu. Sağ eliyle, sol elini tuttu, sıktı. Sonra kolunu ısırdı. Kesik kesik soluk alıyor, boyuna kendi kendine söyleniyordu.

Gelin çorba getirdi, Koca Halil yemedi. Müthiş bir küfür savurdu geline. Gelin karşılık vermedi. Bu daha çok deli etti onu.

Akşama kadar Koca Halil, böyle can çekişircesine kıvrandı. Eski günlerini düşündü, hırsızlıklarını, çaldığı atları, pamuk tarlalarını, köylülerin yüzüne tükürüşlerini, her şeyi, her şeyi düşündü, hiçbir yerde kendine tutunacak bir dal bulamadı. Bütün köyü, dünyayı, esen borayı, yağan karı, soğuğu kendine düşman saydı, gene olmadı. Allaha sığındı. Onu kutsadı. Azıcık kendine gelir gibi oldu. Kötülüklerini getirdi gözünün önüne. Cehennemi getirdi. Cehennemde cayır cayır yanışını, sırat köprüsünden geçerken ateş denizinin ortasına düşüşünü... İlle de köylünün onu öldürmeyişi, dövmeyişi, ona gülmeleri koydukça koyuyordu.

Birden bir düşünce korkunç bir tatlılıkla bütün bedenini sardı ayağa fırladı, ambardan çıktı. Gülüyordu. Torunlarını kucakladı, teker teker öptü. Gelinini de öptü. Acından ölüyordu.

"Güzel gelinim, soylu gelinim," dedi, "senden bir şey isteyeceğim. Bir tarhana çorbası yapacaksın ki, üstüne yağ koyacaksın bol bol. Nane de atacaksın bol bol. Öyle bir koksun ki, kokusu tüm köyü alsın. Kırmızı biber bulursan onu da ekele üstüne. Yapar mısın bunu bana, gelinim?"

Fatma:

"Yaparım baba," dedi. "Hem de istediğinden daha da lezzetli yaparım."

Koca Halil sevindi. Saçlarını okşadı:

"Hele ben şu köyün içine bir çıkayım. Çıkayım da bir dolaşayım. Şu karda köy nasıl olurmuş, iyice unuttum. Gidip göreyim," dedi. Gözlerinde mutlu, kurnaz bir ışıltı vardı. Canlanmıştı.

Fatma içinden geçirdi: "Bizimki yirmi yıl önce hep böyleydi," dedi. "Şimdi gene öyle."

Koca Halil çabucak dışarı attı kendini. Fırtına yavaş yavaş çoğalıyordu. Gecede korkunç bir bora vardı. Dışarıda kimsecikler, hiçbir yaratık yoktu. Donmuş karın üstünde ağır ağır ilerledi. Ev aralarında hiçbir canlı görülmüyordu. Alacakaranlıktı.

Köyü baştan ayağa, ev ev dolaştı. Bir tek şey istiyordu. Kapılarda durdu. Gören olmadı. Bir çocuk bile dışarı çıkmıyordu. En sonunda gitti Taşbaşoğlunun kapısını çaldı. Kapıyı Taşbaş açtı. Taşbaşın asık yüzü onu görünce açıldı.

"Buyur Halil Emmi, hoş geldin, safalar getirdin. Ne var, ne yok?" dedi.

Koca Halil:

"Oturmayacağım, oğul," dedi. "Bir şey soracaktım. Köyü dolaşmaya çıktım da... Şu köyü ev ev gezeyim dedim de... Köyü bir canım çekti ki! Bir şey sorayım şu Taşbaşıma, dedim. Taşbaşım beni sever, dedim..."

"Severim Halil Emmi."

"Gelecek mi Adil? Gelip köyü soyacak mı?"

Taşbaşın yüzü karardı. Ocaktaki ateşten yüzünün yarısına ışık vuruyordu.

"Gelecek, Halil Emmi. Gelecek de köyü iğneden ipliğe soyacak, Halil Emmi. Bunun hiçbir mümkünü çaresi yok. Buyursana içeri."

"Şimdi geziyorum, sonra gelirim Taşbaşım. Sonra uğrarım. Hakkını helal et..."

Hakkını helal derken kıvançlıydı. Taşbaşın üstündeki tepkiyi bekliyordu.

Taşbaş umursamazlıkla:

"Bir yere mi gidiyorsun, Halil Emmi?" diye sordu.

Koca Halil, üzüntülü:

"Yok yavrum," dedi. "Bu yaşta, bu kızılca kıyamette nereye gidilir ki? Laf olsun..." Sesinde bir alaylı hava vardı. "Sağlıcakla kal, Taşbaş," diye atıldı. Taşbaşım dememişti. Sesi de kinliydi. Size, sizin hepinize gösteririm der gibiydi. Taşbaş bunu sezdi.

Eve gelirken tarhana kokusunu ta uzaktan aldı. Elleri ayakları, kulakları soğuktan donmuştu. Bıyıklarını da kar tutmuştu. Kapıda üstünü başını kardan çırptı, içeriye girdi.

Fatma:

"Baba," dedi sevinçle, "sana bir tarhana çorbası yaptım ki, ömrümde böyle güzel çorba yapmadım."

Koca Halil, gene onun saçlarını okşadı, öptü. Torunlarını da teker teker bağrına basıp öptü. Oğluna da sarıldı, uzun uzun koklayarak öptü. Sonra da hemencecik sofraya oturdu. Kaşığı her ağzına götürüşte bir "Oooh" çekiyordu. "Oooh, elin dert görmesin kızım. Ben de ömrümde böyle çorba içmedim, kızım."

Çorbayı bitirir bitirmez, hemen ambarına atladı, yatağa girdi, yorganı üstüne çekti.

Gece yarıya geliyordu. Çoktandır Koca Halilin kulağı kirişteydi. Uyusunlar, hele bir iyice uyusunlar. Uyusunlar da Koca Halil ne demekmiş, Koca Halil göstersin onlara.

Koca Halilin kiristeki kulakları, karıncanın ayaklarının sesini bile kaçırmazdı. Kulakları için böylesine övünürdü. O kulaklar ki onu, Aslan Ağanın hırsızlarbaşı yapmıştı. Şimdi de yataktakilerin soluk alışlarını ayarlıyordu. Uyumamışın, az uyumuşun, derin uykulara dalmışın soluk alışları başka olur. Derin uykulara varmışların soluk alışlarını bekliyordu. Sevinci de içinde gittikçe büyüyordu. Hem bekliyor, hem de türkü söylememek, kalkıp oynamamak için kendini zor tutuyordu.

İlk horozlar, yani gece yarısı horozları öterken baktı ki, ortalıkta çıt yok. Herkes derin uykularda. Üstlerine ölü toprağı serpilmişçesine.

"Haydi Koca Halil, gün bugün! Görsünler Koca Halili. Görsünler Koca Halil kim!" Adını söylemek hoşuna gidiyordu. İçinde ılık, incecik bir ürperti vardı.

Ambardan, hiç ses çıkarmadan dışarıya atladı.

Çok eskiden, Aslan Ağanın devrinden kalma Uzun Yayla Kürdü yapması, kimseye el dokundurmadığı bir nakışlı kepeneği vardı. Yüklüğün en altında, çeyizlik çuvalların içindeydi. Vardı, çabucak onu oradan çıkardı. Keçe çizmeleri kapının ardında hazır duruyordu. Onu hemen ayaklarına geçirdi. Bütün bunlar bir anda oldu. Dışarıya çıktı. Dışarı çıkar çıkmaz, onu yere çarparcasına bir bora karşıladı. Borayı yiyince bir iki kere sallandı, sonra kendini tuttu. "Heheyt anam! Koca Halil böyle çok, çoook boran kıştan geriye kalmıştır. Öyle değil mi, güzelim?"

Soğuk dondurucuydu. Yalak köyü değil, bozkırın ucu değil burası, şu ocağı batasıca yer Tekeç dağının başı olmuş.

Değneği içerde kalmıştı. Bir de azık almamıştı. Azıksız, kibritsiz yola çıkan yolcunun başına kötülüklerin büyüğü gelmez mi?

Kapıyı tıkırdatmadan yeniden içeri girdi. Sofradaki ekmeği, küpteki peyniri aldı, bir çıkına sardı, onu da beline bağladı, kapının ardındaki değneği de kaptı, dışarıya sessizce süzüldü.

Bora gittikçe azıtıyordu. Gene taş gibi yüzüne çarptı. Aldırmadı, koşarcasına, arkadan hışım gibi gelen boranın önüne düştü. Koca Halil güneye, hep güneye yürüyecekti. Ambarda uykudakilerin soluklarını dinlerken dışarda belalı bir fırtınanın olduğunu, bozkırın delicesine uluduğunu duymuştu. Ama boranın böyle hışım gibi saldıracağını bilmemişti.

Ortalık silme karanlıktı. Köyün evleri zar zor fark ediliyordu.

Ama olsun. Arkadan kepeneğe vurdu. Bu kepenek ki taş gibidir. Kürtler yapmıştır. İçeriye bir damla soğuk bile sızdırmaz.

Köyü çıkınca, dört bir yandan delicesine savuran boranın ortasında kaldı. Bir süre bir adım bile atamadı. Kafasından şimşek gibi umutsuz bir düşünce geçti, geri dönse mi?

Sonra sevinci gene kabardı. Köylü sabahleyin kalkıp bakacaktı ki... Yaaa, kalkıp bakacaklar ki Koca Halil yok. Bu karda kıyamette nasıl gitti? Gittiyse ölüme gitti. Gitmediyse göğe çekildi. Köylünün şaşkınlığını göz önüne getirdi. İçindeki güç depreşti, sıcak ürpertiler tüm bedenine yayıldı.

"Olsun," dedi seslice, bağırırcasına. "Varsın olsun. Şu tatlı canı bir kere köyün dışına attın ya. Koca Halil, isterse daha beter olsun. İsterse şu ulu gökyüzü tüm kar olup yere düşsün, boran olup yeryüzünden aksın."

Sevinerek yola düştü. Dereye aşağı inerken bora azıcık azaldı. Bu daha çok sevindirdi onu. Ayakları daha çabuklaştı. Bu havalarda çabuk yürümeli. Öyle ölümsek ölümsek yürürsen donar kalırsın.

Derenin dibine doğru bora öylesine esmeye, dört bir yandan savrulmaya başladı ki, gideceği yönü şaşırdı. Bir anda baktı ki gerisin geri köye doğru çıkıyor. Hemen yönünü buldu, aşağı inmeye başladı. Bir zaman yana kaydığının farkına vardı. Şaşırmıştı. Koca Halil şaşırır mı? İşte şaşırmıştı. Dibektaşını bulsa yolu doğrulturdu. Bora da azıcık kesilse... Ama kesileceği yerde, gittikçe azıtıyordu. Varsın azıtsın. Sağa vurdu, sola vurdu, bir adım ilerleyemediğini biliyordu.

İkirciklendi. İçine bir korku düştü. Geri dönse mi? Bu düşünceden öylesine korktu ki, bütün melekelerini topladı. Dibektaşını yönledi, oraya doğru çabuk çabuk yürüdü. Boynundan aşağı gıcılı kar giriyordu. Boynunu içine çekti. Birden bir yere geldi ki, sütlimanlık, bora tutmuyor. Düşündü ki buralarda böyle yerler çok. Burada bir yornuk almak gerek. Karın üstüne oturdu.

Şura aşağı Uzundere, Sümbül Velinin oğlunun ölüsünü baharın, Uzunderede bir kayanın dibinden çıkardılar. Bıyıkları daha yenice terlemişti. Namaz kılar gibi yumulmuş, öylece donup kalmıştı. Yüzünü kardan temizlediler. Güler gibiydi. Öyle terütaze duruyordu. Dürtsen uyanacaktı. Uzunderede donup kalanın hesabı yok.

Gökte bir yıldız vardı. Uzundereye bir kervan düşmüştü. Yolunu şaşırmış bir kervandı bu. Yıldızdan başka yol gösteren yoktu onlara. Yıldıza doğru gittiler ha gittiler. Bir türlü sabah olmadı. Baharın Uzunderede kervanı buldular. Atları, eşekleri, insanlarıyla ayakta yürüyüşe hazırmışçasına öyle duruyorlardı.

Bu kuytu, bu ılımanlık yerden çıkınca aşağıda toprağı sarsan bir borayla karşılaşacağını biliyordu. Burada sabaha kadar beklese de, sabah olunca yola düşse... Olmazdı, olmazdı. Yolcu yolunda gerek.

Ağır ağır ayağa kalktı. Farkına vardı ki usul usul donuyor. İyi ki ayağa kalktım, dedi.

Dibektaşı az aşağıda, onun ötesinde Uzundere. Sabaha kadar böyle yürürse belki Uzundereyi geçebilir. Köylü ne diyecekti? Kendini, diyeceklerdi, ala karlı, ulu fırtınalı delice Uzunderenin ortasına vurmuş, bile bile vurmuş, donmuş da ölmüş, diyeceklerdi. Bulsalar bulsalar, ölüsünü baharın bulacaklardı. Donmuş çont olmuş. Namaz kılar gibi diz çökmüş. Bunu görünce de ne diyeceklerdi? Koca Halil çok Müslüman adam, ermiş insan. Bakın dünyasını bile namaz kılarak değiştirmiş. Halbuki sağlığında hiç de namaz kılmazdı.

Dibektaşının orasını bir türlü doğrultamıyordu. Bir süre oralarda dolandı durdu. Ama Uzunderenin dibine gelmişti.

Geri çıkıp gitse mi? Sabaha kadar indiği yokuşu çıkamazdı ki...

Donup öleceğine, Uzunderenin dibinde bahara kadar karın altında kalacağına kendisini var gücüyle inandırmaya çalışıyordu. Bir an inandı da.

Uzunderenin sol yanında ulu bir çam ormanlığı vardı. Cebinde de daha açılmamış, ağzına kadar dolu bir kibrit kutusu vardı. Kutuyu evden çalmıştı. Fatmanın sakladığı yerden. Hırsızlarbaşı Koca Halil bir kadının hem de evindeki bir kadının sakladığı kibrit kutularını da bulamazsa, ben ona Koca Halil mi derim? Kar da olsa kıyamet de, Koca Halil yeter ki eline bir çalı çırpı geçirsin, ateş yakmasını bilir.

Uzunderenin dibinde, bozkırdan gelen fırtına daha da delirmişti. Bir yaprak gibi onu oradan oraya atıyordu. Dereye inince boranın öyle küçümsenmez, yüzde yüz öldürür, dondurur cinsten olduğunu bir iyice anlamıştı. Bunu anlayınca sevinci bir an doruğuna çıktı. Ama elleri ayakları donmaya yüz tutuyordu. Bu da onu korkuttu.

Birden zınk diye durdu. Artık bir fırtına, kar, bora denizindeydi. Soluk bile alamıyordu. Ağır ağır gelen ölümü ensesinde duydu. Çok korktu. Titreyecek hali bile kalmamıştı. Usuldan, dişsiz çenesi çarpıyordu. Bu bora değil, korku adamı öldürür, dedi kendi kendine. Dereye aşağı, bütün gücünü toplayıp yürüdü. Gökte bir tek yıldız bile olsa yeterdi. O bile yok. Hem de göz gözü görmüyor. Ne demiş de bu deliliği yapmış, sıcacık yatağından kalkmış, kendini bu azgın boranın kucağına atmıştı?

İşte burası tam derenin ortası, ölüm yeri. İşte dereye gidenler tam buraya gelince hiç bir daha dışarıya çıkamamışlardı.

Kafasından hep dönmek, köye geri dönmek, bu gelen ölümden kurtulmak geçiyordu. Tam ölümün kapısına gelmişti. Ölüm zordu. Ölüm en büyük boşluktu. Bunu iliklerinde duydu. Bağırmaya başladı. Uzun uzun bağırdı. Ama dönemiyor, bağırarak derenin çukuruna çukuruna onu arkasından bir güç itiyordu.

Orman nerede kalmıştı? Bütün melekelerini toplayıp ormanın yerini bulmaya çalıştı.

Birden gene durdu. Bütün bedeni bir çımgışma, bir seğirme içinde kaldı.

Çukurovada sıcak bir günde toza batmış bir dut ağacı gölgesinde... Bir gün bir gece bir uyku çekmişti ki... Şimdi canı uyumak istiyordu. Uyuyup kalınca da, öleceğini biliyordu. Ama dayanılmaz bir uyku öylesine bir sarıyordu ki... Soğukta, şuracıkta uyumak. Ama ölüm... Olsun!

Bir ölü bebek geldi gözünün önüne. Ölü bebeğe acır gibi kendisine acıdı.

Oyuktaş var ilerde. Oyuktaşın başında üç ağaç vardı. Dalları kuru. Oyuktaşta bir ateş yakıp, onun yanında uyumak. İşte Oyuktaş şurada, ilerde, ötede.

Bora savuruyor. Uyku, ılık bir su gibi sardıkça sarıyor. Dayanılmaz. Bu gittikçe uykuya varış tadı, tatların en güzeli, en vazgeçilmezi. Koca Halil, yılların Koca Halili, bunca kar, bunca boralardan kalmış Koca Halil bu uykunun bir ölüme gidiş olduğunu bilmez mi? Ama uyuyacak. Koca Halil belki de ömrünün en güzel tadında. Uyku onu ağır ağır tüm tadıyla sarıyor. Bedenine, en ince damarlarına kadar tat yayılıyor. Bora, kar bastırdıkça Koca Halil bir uyku cennetine doğru gidiyor, uçuyor. Bedeni hafifliyor. Ama gene de yürümekte.

Uyku bastırıyor. Çöküp kalacak. Oturmamak, şuraya uzanıp yatmamak için kendini zor tutuyor.

Kepenek var. Kepeneğe iyice sarınmalı. Bacaklarının karnına çekip bir topak olmalı. Öylesine bir topak olmalı ki, dizleri burnuna değmeli. O zaman, işte o zaman dışardan hiçbir soğuk içeriye giremez. Sabahleyin de uykusunu almış Koca Halil, karların, soğukların arkadaşı, sağlam, dinç uyanır.

Ya gece çok kar yağıp da altından çıkamazsa. Kar sıcak tutar insanı.

Eli ayağı kesiliyor. Kesildi... Oturacak, yatacak. Var gücünü bir daha topluyor. Oyuktaşa az kaldı. Allah bin belasını versin, bu karanlıkta, bu borada da Oyuktaşın yolu öyle kolay bulunmaz ki... En iyisi şuracıkta yatmak, uyumak.

Uyurgezerler gibi sallanıyor, oraya buraya yalpa vuruyor. Esen bora onu nereye iterse o yöne gidiyor.

Oyuktaşta ateş yakmak, büyük, koskocaman bir ateş... Oyuktaşın ağaçlarına bir ateş vermek... Sağ eli, koynundaki kibritte. Ateşte ekmek kızarttıktan sonra yemek, sonra uzanıp bir uyku. Deli oluyor.

Kopuk kopuk düşünceler. Artık ne yöne gittiği belli değil. Ayakta yarı uyumuş. Düştü düşecek.

Koca Halil, bir yandan, bir boyluğa düştüğünün ancak farkına varıyor. Kendini sert bir buzun üstünde buluyor. Kolunun ağrıdığını ta yüreğinde duyuyor. Acı, uykunun yerini hemencecik alıyor. Sol eliyle kolunu tutuyor. Kolundan ılık ılık bir kanın eline bulaştığını duyuyor. Acı, dayanılmaz. Hemen ayağa fırlıyor.

Bir sevinç. "Kolum kırıldı, eyvah!" diyor. Ama kendine geliyor.

Esen bora hışım gibi. Boranın korkunçluğunun ilk olarak farkına varıyor. Kepeneğe sıkı sıkı sarılıyor.

4

Zala: "Kurban olduğum Seferim, Sefer Ağam," diyordu. Sorma başıma gelenleri. Düşten gözümü açamaz oldum. Uyku uyumaya korkuyorum. Yatağa girmeye korkuyorum. On gündür bu böyle."

"Çukurun düzündeyim. Yukardan kara bir bulut yağıyor, aşağı doğru. Kara, kapkara, kara kara kapkara bir bulut. Hışım gibi üstüme geliyor. Ben düşmüşüm Çukurun düzüne kaçıyorum. Yel gibi de koşuyorum. Sonra soluğum kesiliyor. Soluğum kesilince topraktan al atlar çıkıyor, sonra da kır atlar çıkıyor. Toprak, çat diye, ortasından ikiye ayrılıyor, içinden dışarıya atlar fırlıyor. Her fırlayan at, doludizgin, başını, kuyruğunu dikip ovalığa aşağı kayıp gidiyor. Akçasazın bataklığına giriyorlar sonra. Ben de atların ardındayım, bulut benim ardımda. Atlara durun, bir taneniz dursun hiç olmazsa, diye bağırıyorum. Yanlan topraktan boyuna nalları parlayan atlar fırlıyor, birisinin yelesine, tam topraktan başı çıkarken elimi doluyorum, at beni bir zaman uçurup götürüyor, azgın bulut gerilerde kalıyor. Nasıl oldu bilmem, at elimde yok oluverdi. Yanım yönüm koşuşan atlarla dolu. Bir atın gözünü gördüm. Kocamandı, ayna gibi de parlıyordu. Güzel gözlü at, beni al nolursun, dedim. Hiçbiri yüzüme bakmadı. Ortalıkta, kaynaşan atların arasında kaldım. Bulut da yaklaştı, üstüme indi inecek. Bir çukura iyice yapıştım. Bulut indikçe ben toprağa yapışıyorum. Derken, topraktan bir tazı fışkırdı. Ben tazının üstündeyim. Nasıl oldu bilmem, atlar, bulut geride kaldı. Bir baktım, tazı da yok ortalarda, çukurun düzlüğünde tek başıma kaldım. Ne ot, ne ağaç, hiçbir şey yok. Siniler sinek yok. Bir düzlük, bir ben. Bulut geliyor. Toprağa gene yapıştım. Bulut geldi, geldi üstüme indi. Her yanım karanlığa kesti. Bir de baktım, bir pencere gibi bir ışık belirdi bulutun ortasında. Pencereden yağmur gibi gün yağmaya başladı. Kara bulutun ortasını delmiş, akar durur bir aydınlık seli. Gözlerim kamaştı. Işık gözlerimi yaktı. Birden, şak diye, bulut ikiye ayrıldı, ortasından bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap çıktı. Korkumdan ölüyorum. Ne olduysa tam bu sırada oldu, Sefer Ağam. Üstümden bir ırmak geçmeye başladı. Suyun dibinde kaldım. Bir de uyandım ki, cıbıldak tere batmışım. Sana on gündür biriktirdiğim yağı getirdim. Yirmi tane de yumurta getirdim. İşte böyle."

Onu can kulağıyla, hiçbir sözünü kaçırmadan dinleyen Muhtar Sefer sordu:

"Daha var mı?"

Zala:

"Daha çok amma, sen bunu söyle."

Sefer:

"Kara bulut kötülüğe işarettir. Topraktan çıkan atlar, yoksul, biçare, kimsesiz

kalmış başıboş, ne yapacağını bilmez köylüye işarettir. Köylünün başına gelecek büyük bir belaya işarettir. Tazı, köylünün kurtuluşu olmadığına işarettir. Kurtuluş çiğ ipliğe bağlıdır. Tazı gibi zayıftır. Sen iyiliğe, kaçan iyiliğe işaretsin. Köylü iyiliğe... Gelen kara bulut Adil Efendiye işarettir. Gelip köyü harap edeceğine işarettir. Bulutun ortasındaki ışık Adil Efendinin yüreğinin iyiliğine, bir de Muhtarınızın, onun yüreğine iyilik sokacağına işarettir. Üstünden akan su, bizi örten kara geceye, bu köylü böyle giderse, Taşbaşın, Uzunca Alinin ardınca giderse bizi boğacak, yok edecek, başımıza taş yağdıracak kötülüğe işarettir. Şimdi o kara bulut köye geldi gelecek. Kara bir atın üstüne binmiş gelecek. Biz de o atlar gibi evimizden çıkıp, kaçıp dağlara düşeceğiz. Adil Efendi, yani kara bulut gelecek, köyde hiç kimseyi bulamayacak benden başka. Yere yatan sen de bana işaretsin. Ben ona yalvaracağım. O gök gibi gürleyecek, bu köy sözünü tutmadı. Kasabada bu köylüyle kimse alışveriş edip ona güvenmeyecek. Bunların hepsi işarettir. Ne yapalım bacım, başa gelen çekilir. Sen ötekileri söyle."

Sabahtı. Zalaca öğleye kadar, köylü Muhtarın evine doluncaya kadar düşlerini söyledi. Muhtar Sefer de her seferinde onun düşlerini hayra yordu. Zalaca sevinç içindeydi ama yüreğine de kara bulutun hışmı çökmüştü.

Dışarı çıkınca ilk önüne gelene:

"Geliyor," dedi. "Kara bulut geliyor. Gelecek, bu köyü batıracak."

"Sen deli misin Zalaca?"

"Gidin Muhtara sorun. Geliyor."

Sonra bir kadın kalabalığına girdi.

"Geliyor, geliyor, saçları kökünden kesilesiceler. Bir geliyor ki hışım gibi. Gidin, gidin Sefere sorun. Adil Efendi geliyor."

Kadınlar gülüştüler:

"Geleceği varsa, göreceği de var," dedi bir kadın.

Zalaca:

"Gülüşün, gülüşün," dedi. "Gülüşün orospular. Başınıza geleceği bilmiyorsunuz. Gelsin de görün. Bir avuç yiyeceğinizi, üstünüzdeki yorganı, altınızdaki çulu alsın da götürsün."

Kadınlar gene gülüştüler ama içlerinde çöreklenmiş korku da büyüdü.

İçlerinden birisi alaylı alaylı:

"Gene düş mü gördün Zalaca?" diye sordu. "Gene koynuna geyiğin erkeği mi girdi? Sonra geyik, postundan sıyrılıp dal gibi bir delikanlı mı oldu? Sonra Adil Efendi geldi de o geyiği öldürdü mü?"

Zalaca öfkeyle:

"Gülün, gülün, imansızlar, yedi düvelin orospuları! Gelsin de görürsünüz. O yılki gibi..."

Boş gözlerle, kara haberi getiren Zalacanın ardından baktılar. İşte, günlerden beri için için bekledikleri korku açığa vurulmuştu. Mümkünü yok gelecek. Gelecek de... Bu yıl zaten ürün olmadı. Sığırı, sıpayı, arpayı, buğdayı alacaktı, kabı kacağı, yorganı yastığı, hasırı çulu alacaktı.

Haber köye bir anda yayıldı. Köyün ortasına çoluk çocuk, kız, kadın, yaşlılar, nineler, bütün kadınlar birikmişler, hiçbirisinden çıt çıkmıyordu. Günlerdir korktukları, hiç kimsenin hiç kimseye açıkça söyleyemediği bela geliyordu. Hışım gibi geliyordu. Bu haberin Zalacadan, onun düşlerinden çıktığının kimse farkında değildi artık. Zalaca yağlı pamuk yığınına bir tutam yalım atmıştı. Kim getirmişti haberi? Kimsenin arayıp sorduğu yoktu.

Adil Efendi geliyordu. Ha geldi, ha gelecek. Başı aşağıdaki kayalığın ardından gözüktü gözükecek. Hakkı değil miydi? Mal vermişti. Üstelik, para da vermişti. Bu kadar iyiliğe karşı, sen de pamuk dönüşü onun hakkını vermezsen...

Adil Efendiye yalvarma yakarma da para etmez.

Ne olacak?

Kadınlarda bir kıpırdanma oldu. Yönlerini bozkırdan yana döndüler. Uzaktan, bozkırın oradan, köyün ucundan değneğine çöke çöke Meryemce geliyordu. İçlerinde bir umut ışığı açıldı. Meryemceyi görünce umutlanmalarının sebebi neydi? Meryemcenin elinden ne gelirdi ki? Hiçbir işin gelmeyeceğini, Adil Efendiye güç yetiştirilemeyeceğini herkes biliyordu. Biliyordu ama Meryemcenin gelişine gene de sevinmişler, ona umut bağlamışlardı.

Meryemce yanlarına gelinceye kadar öyle durdular baktılar. Ne kımıldadılar, ne bir ses çıkardılar. Gözlerini ondan ayırmadılar.

Meryemce geldi karşılarında durdu. Yüzü donmuş gibiydi. Gözleri yumuk gibiydi.

Meryemce gelince kalabalık ikiye ayrıldı. Meryemce ortalarında durdu, gözlerini yere dikti. Herkes Meryemcenin konuşmayacağını biliyordu. Öldürseler ağzını açmayacağını, öylece ölü gibi duracağını biliyorlardı. Öyleyse, o gelince içlerine doğan bu umut, bu sevinç nedendi?

Hiç kimsenin yüzüne bakmadı. Soğuktu. Yalın ayakları donmuş karın üstündeydi. Kar çatırdıyordu. Öyle bir sessizlik çökmüştü ki köyün üstüne, ayaklarının altındaki karın çatırtısından başka ses yoktu.

Meryemcenin dört bir yanına sıkıştılar. Ondan bir çare bekler gibiydiler. İstiyorlardı ki bir kere daha, "Geldik ya, indik ya," desin. Meryemce gözlerinde bir güçtü.

Dört bir yanına kümelendiler. Ona değmek, ondan bir soluk almak, tüm dertlerine derman olacaktı.

Meryemce bir iki adım attı Muhtarın evinden yöne doğru. Kadınlar da öyle yaptılar. Meryemce çenesini değneğine dayadı, gözlerini Muhtarın evine giren

erkeklere dikti. Son erkek de Muhtarın evine girince karın üstüne oturup değneğini yanına koydu. Kadınlar da onun gibi yaptılar. Bir şey, Muhtarın evinden bir umut ışığı bekliyorlardı.

Bir süre böylece sessiz beklediler. Meryemce ayağa kalkınca, hep birden ötekiler de ayağa kalktılar. Meryemce Muhtarın evine doğru yürüdü. Kadınlar da arkasınca yürüdüler.

Muhtarın evi ağzına kadar dolmuştu.

Saçağın altına doluştular.

İçerden, erkeklerden de bir ses çıkmıyordu. Muhtar bile ağzını açmıyordu.

Bir kadın sessizliği bozdu.

"Bu gece Koca Halil kaçmış. Kepeneğini almış. Tekeç dağı mağarasına gitmiş," dedi.

"Oraya ölmeye gitti. Elimi keserim ki köyde el alemin içinde ölmek istemedi," dedi başka bir kadın.

"Konur adam," dedi başka birisi. "Ölüsünü bile kimseye göstermek istemedi. Ben bilirim onu."

Donmuş kalabalık canlandı. Homurtular, mırıltılar ortalığı aldı. Her ağızdan bir söz çıkmaya başladı.

"Korkusundan, ölüm korkusundan dışarı çıkmıyordu. Köylüden değil, ölüm korkusundan..."

"Yaşlı adamdır. Gece yola çıkmışsa şimdi arkasına düşsek buluruz."

Bir genç kadın:

"Buluruz," dedi. "Varıp gidelim. Erkekler arkasına düşüp bulsunlar, ya da biz gidelim."

Başka bir kadın:

"Onun geleceğini, köyü gene soyacağını bildi."

"Bildi de görmemek için başını aldı da gitti."

Kadınlar hep bir ağızdan:

"İçi götürmedi."

Yaşlı bir kadın:

"Allah, Allah," diye bağırdı. "Bizi de öldür de bu günü gösterme."

"Amiiin," dediler.

Sonra Muhtar dışarı çıktı. Yüzü soluktu. Gözlerini kaldırıp da kimsenin yüzüne bakamıyordu.

"Bundan kurtulursak, bu yaz arayıp tarayıp iyi bir tarla bulacağız. Ve de size söz veriyorum. Bu iş inada bindi. Biz kötülüğü elimizle yaptık. Biz kendi kendimize yaptık. Birlik olmadık. Her birimiz ayrı baş çektik. Biribirimize düştük."

"Biribirimize düştük," diye sesler yükseldi.

"Koca Halili gidip bulmalı. Kurda kuşa yem olmasın fıkara."

Muhtar:

"Yem olmasın. Kara Yusuf sen güçlüsün, haydi yola düş. Yeşil Osman, sen de. İki kişi yeter. Koca Halili bulup getirin," diye emir verdi.

Kadınlar:

"Aman, bulup getirin," dediler.

"Adil Efendiyi köye getirmemeli. Gelirse yüzüne nasıl bakarız? Geldikten sonra, isterse her bir şeyimizi alsın. İsterse acımızdan öldürsün. Gelmesi bizi rezil eder."

"Rezil eder," dediler.

Sonra Muhtar gene içeriye girdi. Gene başlar öne düştü.

Yusufla Osman kadınları yararak dışarı çıktılar.

Meryemce onlar dışarı çıkınca gözlerini üstlerine belertti. Meryemcenin gözlerine bakanlar, ne demek istediğini anladılar.

Yusufla Osman köyü çıkıncaya kadar, dereyi aşağı ininceye kadar kadınlar arkalarından baktılar. Koca Halili aramaya çıkanlar, ak karın ışıltısında birer küçük nokta gibi kaldılar. Sonra karın aklığında kayboldular.

Onlar gözden yitince Meryemce kalabalığı yara yara oradan ayrıldı. Onunla birlikte bir umut, bir güç gidiyordu. Şimdi kadınların içinden acı bir ağıt geçiyordu. Bir utanç, bir yılgınlık geçiyordu. Bir şey ölmüştü sanki, bir zelzelede tüm köy yıkılmış, açıkta kalmışlardı.

Çiçekler bu bahar çağrışarak açacak. Tekeç dağının üstünden gelen bulutlar kapkara olacak. Kar ışıltısını yitirecek. Bu bahar yeşil olmayacak. Kuzular melemeyecek, dağlar nennilenmeyecek. Uzun Ali düdük çalamayacak. Bu yıl döngeleler gelmeyecek. Bu yıl bozkır göğermeyecek. Ekinler de yanacak.

Köyde iki düğün var bahara. Sakarcanın oğluyla Deli Sümbülün kızı evlenecek. Kıkır Velinin oğluyla kör Reşidin kızı evlenecek. Düğünün tadı mı olur?

Birden bütün kadınlar aşağı yola döndüler. Önce bir mırıltı koptu. Bir kımıldama. Sonra dondular kaldılar. Muhtar, köylüler hep birden dışarı fırladılar.

Aşağıdan ağır ağır, kara yamçısına sarılmış birisi geliyordu.

Muhtar, ölürcesine, kesik kesik:

"Geliyor," dedi. "Adil Efendidir. Olan oldu. Yanında candarına yok, ama, daha daha kötü."

Hemen içeri girdi, kapısını kapattı.

Kadınlar, erkekler, çocuklar çıt çıkarmadan evlerine dağıldılar. Evlerine girip kapılarını bir iyice sürmelediler.

Köy ıpıssız kalmıştı. Korku, yılgınlık köyün taşına, ağacına bile sinmişti. Dışarda hiçbir yaratık kalmamıştı. Ne kedi, ne köpek, ne tavuk. Sanki bu köyü bin yıl önce boşaltmışlar. Evlerin bacalarından bile duman çıkmıyor.

Yalnız bir tek yaratık dışarda, o da Omarcanın topal sarı köpeği. Taşbaşın evi önünde uzanmış, başını ön ayaklarının üstüne koymuş uyukluyor.

Aşağıdan gelen yamçılı yolcu köye girince köyde bir değişiklik olduğunu hemen anladı. Atını önce Muhtarın evi önüne sürdü. Baktı ki çıt yok. Ama evin önündeki karlar çiğnenmiş, çamurlanmıştı. Karın üstünde taze izler de vardı. Bu köy bu yıl Çukurovadan dönmedi dese, bu izler ne? Ortalıkta hiç kimse yok. Köyü boşaltıp evleri kilitleyip nereye gitmiş olabilirler?

Yolcu atının boynuna uzanıp Muhtarın kapısına seslendi:

"Sefer Efendi, Sefer Efendi..."

İçerden ses sada gelmedi.

"Sefer Efendi, Sefer Efendi!"

Bir tuhaf iş bu. Bir tek kişi bırakmadan köyde, böyle nereye gidebilirler?

Muhtar, atlıya kapalı kapının yarığından, soluğunu kesmiş bakıyordu. Atlıyı hemen tanıdı. On bir yıl önce bir daha gelmişti köye. Ne için gelmişti? Bir parti işi miydi? Küplüzadelerin büyük oğluydu bu. Adil Efendiyle bir ilişkileri olacaktı. Kapıyı açsa mı? Bir zaman içini bir ikircik sardı. Sonra kapıyı açmamaya karar verdi. Adam kasabaya döndüğünde köyü bomboş bulduğunu söyleyecekti. Adil Efendi de köyü boşaltıp Çukurovaya çalışmaya gittiklerini sanacak, bu kış köye uğramayacaktı. Ne güzel iş.

"Sefer Efendi, Sefer Efendi!"

İçerdeki kedi miyavlamaya başladı.

Sefer öfkeyle, dişlerinin arasından:

"Susturun şunu," dedi.

Kadınlar kediyi hemen susturdular.

Atlı bir zaman daha çağırdıktan sonra umudunu kesti, atını köyün içine sürdü. Acaba bir canlıyla karşılaşabilir miydi?

Küplüzadelerin oğlu köyün başındaki belayı biliyordu. Bu yıl pamuk dönüşü Adil Efendiye borçlarını ödeyememişlerdi. Bir köy için borcunu ödeyememek onursuzluğun en büyüğüydü. Geleneği yıkmaktı. Ama başka bir şey vardı, beterin beteri. Kasabadaki hiçbir dükkancı bir daha bu köylüye veresiye vermeyecekti, Adil Efendinin borcunu bir yıl vermediler diye. Bir köy bundan daha büyük suç işleyemezdi.

Adil Efendi bir yılcık borcunu ödeyememenin suçunu ne kadar büyütmüş, bu işi bu hale nasıl getirebilmişti? Demek ki, bu küçücük kasabada bu kadar zengin olabilmenin bir sebebi olacaktı!

Ne korkunç gelenekti bu! Akıl almaz. Köylüler pamuğa gittiklerinde, köyde bir tek canlı kalmıyordu. Her şeyleri yatakları, kapları kacakları, ürünleri, sandıklarında çeyizleri, en değerli öteberileri kalıyordu da, kimse köye girip yerden bir tek çöp bile kaldırmıyordu. Bu gelenek bir köyde değil, bir sürü köyde böylecene sürüp gidiyordu. Bir söz vardı: bu köyler boşken, köyün içine adam boyu altın yığsınlar, bunu da bilmeyen kalmasın, şu dağlar, yollar beller de eşkıyayla, hırsızla dolup taşsın, kul olan bir kişi varıp da o altınların bir tekine bile dokunmazdı. Bu ne iştir yarabbi? Bu insanlar, nasıl insanlar hey iki gözüm?

İşte böyle. Tam bunun gibi. Çukurovadan, pamuk toplamaktan dönen hiçbir köy de borcunu vermemezlik edemezdi. Ya vermezlerse ne olurdu?

Küplüzadelerin oğlunun içinden bir ayaklanma geçti. Bu yıl vermezseler, gelecek yıl verirlerdi. İnsanoğlu bu hale getirilir, cezaların, utançların böyle en büyüğüne çarptırılır mıydı?

Bu Adil korkunç, dedi içinden. Şu köy borcunu ödemek için Çukurovaya inmişti bu kış ortası. Borcu ödeyecek parayı kazanıncaya kadar dönmeyeceklerdi. Kışın ne iş olur Çukurovada? Ne kazanç olur? Adile söylemeli de bu zulmü yapmasın artık şu köylülere. Daha insanca, daha yumuşak davransın. Bir liralık bir bezi beş liraya satıyor. Bu kadarlıkla kalsın.

Bir kişi bulurum umuduyla ev ev dolaştı. Boş, ıssız köy insanın içine bir eziklik, bir ürkeklik, bir korku gibi yerleşiyordu. Bu aydınlıkta, bu güneş vurmuş karın ipiltisinde gittikçe bir karanlığa, karamsarlığa gömülüyordu.

Köy az önce boşaltılmış gibiydi. Her yerde bir insan kokusu vardı. Birden sarı köpeği görünce sevindi. Köpek ölü müydü? Atını köpeğe doğru sürdü. Köpek atın ayak sesini duyunca gözlerini açtı. Bu atlıyı daha çok sevindirdi.

Gene köyü dolaşmaya başladı. Bozkırdan soğuk, dondurucu bir yel esmeye başlamıştı. Gök dupduru bir mavilikteydi. Nerdeyse gök bu esen yele dayanamayacak, kırağı gibi parça parça, bin parça olarak, mavi mavi yukardan aşağıya yağacaktı. Bir an, ak karın üstü binlerce, milyonlarca mavi kırağı parçasıyla dolacaktı.

İçini gittikçe bir keder, bir korku, kuşku sarıyordu. Allah, Allah, bu korku neydi? Boş köyün ıssızlığının verdiği bir duygu muydu?

Dayanamadı. Bir iki dakika daha kalsa boğulacaktı. Boğazına bir şeyler tıkanmıştı. Hemen atını doldurdu, doludizgin bir rüzgar gibi, bir anda köyü çıktı. Atı habire kamçılıyordu. Sanki onu öldürmek, boğmak için kovalıyorlardı.

Kasabanın yoluna düşünceye, köy gözden yitinceye kadar atının başını çekmedi.

Köylüler kapı yarıklarından yolcunun her yaptığını yutarcasına izlemişlerdi. Yüzündeki şaşkınlığı, tuhaflığı, acımayı, ürküntüyü, korkuyu, köpeği görünce sevincini, boğulur gibi olunca yüzünün sarardığını, sonra atını doldurup görünmez bir düşmandan, bir ejderhadan kaçar gibi kaçışını, her bir halini, içinden her geçeni yüzünden okumuşlardı.

Atlı köyden çıkınca, evlerden insanlar sevinç içinde dışarı taştılar. Köy bir düğün havasındaydı. Köy öyle bir sevince, gürültüye boğuldu ki, köy köy oldu olalı böylesini görmemişti. Köpekler ürüyor, koyunlar meliyor, eşekler anırıyor, bebeler ağlıyor, horozlar ötüyordu. Zelzeleden önce bütün hayvanlar ayaklanırlar, köylerin içini korkunç bir gürültü alır ya, köy bir zelzele öncesi halindeydi.

Aylardır gülmeyenler, ağzını bıçaklar açmayanlar, şenlik şadımanlık içindeydiler.

Muhtar:

"Çok şükür koca Allahımıza, şimdilik kurtulduk. Bugünlük kurtulduk. Sonrasına Allah kerim," dedi.

Uzun Ali düdüğünü çıkarmış çalıyor, on, on beş delikanlı da kol kola girmişler halay çekiyorlardı.

5

Gece yarısının horozları ötüyordu. Hüsne daha uyumamıştı. Recep bugün gelecekti. Bir hayli zamandır ne o geliyor, ne de Hüsne onu bekliyordu. Bir acayip hal olmuştu. Halbuki iki gün buluşmasalar ölürlerdi.

Ama bu gece gelmeliydi. Kulağı kirişte bekliyordu. Islık ha çalındı ha çalınacaktı. Babası anası da uyumuyorlardı ki...

Derken, inceden, kuş sesine benzer bir ıslık geldi. Duyulur duyulmaz. Uyanık da olsalar babası anası, bu sesten bir şey anlamazlardı. Yüreği hop etti. Ortalığı dinledi. Babası yatağında dönüyordu. Olmaz olası, her gün ölü gibi uyur da bu gece dönüp duruyor.

Bacaklarını gerdi. Bütün bedeni yalıma kesmişti, kavruluyordu. Bir uyusa... Tam bir ay, bir buçuk ay, yatağa girer girmez uyur da... Bu gece inadı tuttu, olmaz olası adamın. Zulüm işte. Sabırsızlanıyordu.

Islık bir daha geldi. Hüsne yatağından doğruldu. Babasının soluğunu dinledi. Fındık ineğin köşeden geviş getirmesi duyuluyordu. Keçilerde ses yok. Boz eşekten de bir ses soluk çıkmıyor. Ne iyi.

Yatakta titremeye başladı. Babası görse, bilse ne olacak? Gözünün önüne getirdi: Babası onları çırılçıplak yakalamış, bir elinde balta, öteki elinde saçları. Vuruyor boyuna. Kan içinde kalmış tüm bedeni.

Kolları, bacakları bir gerilme, bir bekleme içinde.

Babasının soluğunun başkalaştığını fark etti. Sevincinden çatlayacaktı. Babası uyumuştu. Yataktan, titreyerek, usulca kalktı, kapıyı tıkırdatmadan açtı, dışarı süzüldü.

Kayanın yanındaki evin aralığındaki karartıyı gördü. Recep hep onu orada beklerdi. Koştu. Recep de ayağa kalkıp ona doğru koştu. Aralığın ucunda biribirlerine kavuştular.

Kar geceyi aydınlatıyordu. Bozkırdan keskin, dondurucu bir ayaz esiyordu. Her bir yer donmuştu. Donmuş karın çıtırtısından, bir de soluk alıp verişlerinden başka çıt yoktu.

Hüsne Recebe sarılmış, hem yanıyor, hem titriyordu. Soluğu yüzünü yalım gibi yakıyordu. Öylesine de sarılmıştı ki Hüsne, sanki biribirlerine yapışmışlardı. Onun titremesi az sonra Recebe de geçti. Soğuk üşütmüyordu, yalın ayaklarını kar yakmıyordu bile. Dudaklarında tuzlu kanın tadı vardı. Geceyi, dudaklarının kanını unutmuşlardı.

Neden sonra kendilerine geldiler, çözüldüler, üşümeye başladılar. Recep Hüs-

neyi elinden tuttu. Körce Hasanın boş damına çekti. Yüzlerine bir sıcak dalgası geldi kapıyı açar açmaz. Recep daha önce boş damın ocağını yakmıştı. Geldiler yan yana ocağın başına oturdular. Isındıkça biribirlerine sokuluyorlardı. Recep sol bacağını Hüsnenin bacaklarının üstüne attı, kucakladı. Şimdi Recep titriyordu. Hüsne uysaldı, sokuluyordu.

"Olmaz," dedi, "olmaz. Görürler. Ben gelirken babam uyumuyordu."

Recep, aceleyle, soluk soluğa:

"Varsın uyumasın," dedi. "Varsın görsünler."

Birden çırılçıplak oluverdiler. İki çıplak beden birleşiverdi. Dışardan bir geçen olsaydı, gecede iniltileri duyardı. Büyük bir tat içinde kendilerinden geçtiler. Ter içinde kalmışlardı. Altlarındaki toprak ıpıslak olmuştu.

Ne kadar geçti belli değil. Biri bir yana, biri bir yana düştü. Kesik kesik soluk alıyorlardı.

Önce Recep geldi kendine, sonra Hüsne. Ocağın başına geçtiler. Şimdi delicesine öpüşüyorlardı. Elleri ayakları korlu ocağa giriyor, duymuyorlardı bile. Recep Hüsnenin tepeden tırnağa ıpıslak bedenini öpüyordu. Kızda durgunluk, kesik kesik soluk alış... Derinden ürpermeler. Dolgun, ıslak, ürperen, tat fışkıran bedenlerini harlı ocağın ışığı kırmızıya, kırmızı bakıra döndürüyordu.

Hüsne kendini toparladı. Recebin öpüşlerinden kendini kurtardı, ocağın öteki ucuna sığındı. Recep dur durak bilmiyordu. Orada öpmeye başladı. Bir türlü doymuyordu. Hüsne edemedi kendini öpüşlere bıraktı.

Sevişmeleri, ikisi de yorulup kımıldayamayacak hale gelinceye kadar, sabaha kadar sürdü. Konuşacak halleri bile kalmamıştı.

Karşı karşıya, ocağın kıyısına geçip oturmuşlardı. Hüsne başını kaldırıp Recebin yüzüne bakamıyordu. Her zaman böyle olurdu. Sevişmeden sonra Hüsne ocağın başında bir zaman böyle Recebin yüzüne bakmadan oturur, sonra hemen giyinir kaçar giderdi.

Hüsnenin bedeni sıyrıklar, acılar içindeydi. Tatlı, tattan öldürücü bir acılık. Az sonra giyindi. Recep kaçıp gitmesini bekliyordu ama Hüsne gitmedi, ocağın başına oturdu. Recebin yüzüne gene bakamıyordu.

Recep işin içinde önemli bir şey olduğunu anladı. Uzun uzun, karşı karşıya, Hüsnenin gözleri yerde, Recebin gözleri Hüsnede öyle kaldılar.

Recep:

"Ne var?" diye usuldan sordu. "Bir şey mi oldu?" Sonra şaşkınlıktan ağzı açık kalmış bekledi.

Hüsne, bozuk, utangaç, titrek bir sesle:

"Tam bir ay oluyor," dedi. "Belki de üç ay... Çukurdan döndük döneli..."

Recep:

"Gelemedim," dedi. "Korktum. Bir hal var bu köyde. Bir kötü hal başımızda..."

Hüsne:

"Sana bir şey deyim mi," diye konuştu. Kendi sesinden kendi de ürktü, sustu.

Recep:

"De bakalım," dedi. Ne oluyordu bu kıza böyle?

Hüsne:

"Buradan gidelim," dedi. Sesi öylesine soğuk, ölgün, kederli çıktı ki, ölmekte olan bir insanın sesine benziyordu. Sonra birden sesi değişti. "Bu köyde gayrı durulmaz, yaşanmaz," dedi. "Kimsenin kimseyi gördüğü yok. Korkuyorum. Hemen, şimdi düşüp yola gidelim. Gidelim, olur mu?"

Recep:

"Gidelim ama nereye?"

"Çukurovaya... Kaçalım."

Recep:

"Bu karda kıyamette... Bizi kurtlar parçalar."

Hüsne:

"Parçalasın," dedi, sert. "Hemen gidelim. Kalk gidelim."

Recep:

"Gidelim ama..."

Hüsne:

"Korkuyorum. Başımıza bir hal gelecek. Bu köyün başına gelen hep bizim yüzümüzden. Yıkanmıyoruz bile. Gidelim."

Recep:

"Ben de korkuyorum. Gelecek."

Hüsne:

"Gelecek. Gelmeden. Köyü seller alıp gitmeden."

Recep:

"Sen deli misin?" dedi. "Köyü neden seller alıp gitsin?"

Hüsne:

"Bir zelzele olmadan."

Recep:

"Ama yolda ölürüz."

Hüsne:

"Ölelim, ölelim ama gidelim."

Recep:

"Kar kıyamet... Çukurova yolu da on gün çeker. Yaz değil ki."

Sustular. Çaresizlik içindeydiler. Gerçekten de bu kış kıyamette aklı olan yola çıkmazdı.

Ateş sönmeye yüz tutmuştu.

Hüsne doğruldu. Recebin elini tuttu. Recebin eli buz gibiydi.

"Bu köyün başına gelen bela hep bizim yüzümüzden. Allah, belaları tüm bizim yüzümüzden yağdırıyor bu köyün üstüne."

Recep:

"Sen deli misin kız?" dedi. "Bu işi bir bizim yaptığımızı mı sanıyorsun köyde?"

"Herkes yapıyor ya... Bizim yüzümüzden. Beni kaçırmazsan bir daha gelmem sana. Yaza kadar, evleninceye kadar gelmem." Sesi şaşılacak kadar sert, inatçıydı.

Recep:

"Sen deli mi oldun?" diye bağırdı. "Aklını mı şaşırdın?"

"Gelmem, gelmem. Öldürseler gelmem. İşte böyle."

Sabahın horozları ötmeye başlayınca ikisi birden ayağa fırladı. Korkuyla bakıştılar. Recep Hüsnenin elinden tuttu. Hüsne elini onun elinden aldı, kapıdan sıyrıldı çıktı. Koşa koşa evlerine geldi, yatağına girdi. Büzüldü. Bedeninde daha ürpertiler dolaşıyordu. Başını yorganın altına soktu. Bir şey bekliyordu, bir felaket. Korkuyordu, utanıyordu. Başını yastığın altına soktu.

6

Meryemce erkenden geldi. Muhtar Seferin kapısına dikildi. Gözünü kapıya dikti. Orada öylecene kaldı. Hiç kımıldamıyordu. Değneğine abanırcasına dayanmıştı.

Muhtar kapının aralığından onu gördü, içine bir ürperti yayıldı. Gene ne istiyordu bu Allahın belası? Gözünü de hiç kırpmadan kapıya bakıyor. Bu kadının duruşunda bir iş var. Bir bela gibi duruyor. Şunun duruşuna bak! Bu köy mahvolacaksa bir bu Meryemce domuzunun bir de Taşbaşoğlu dinsizinin yüzünden mahvolacak. Taşbaşın taşbaşlı oğlu olmasaydı, hiçbir vakit de köylünün başına böyle bir hal gelemez, köylü bu kadar kötü tarlaya giremezdi.

Kendi gitse, borcunu verse Adil Efendi ne derdi ola? Demeyecek miydi, hey arkadaş, senin paran var, sen verdin, ya köylülerin? Siz, diyecekti, köylülere bayrak oldunuz. Bundan böyle hiçbir köy Çukurova dönüşü, size bakarak, borcunu vermeyecek. İşte bu, ölümden de beter.

Bundan böyle Çukurovaya inerken, köyde beş tane, on tane bekçi bırakmak gerek. Yoksa köyü soyar soğana çevirirler. Adil Efendi bu yıl köylü Çukurovadayken, köye ateş verir de yakar. Köylü geleneği bozdu ya, borcunu vermedi ya, hırsızlar, soyguncular, uğrular da eşkıyalar, kan içiciler de göreneği bozarlar. Gelirler de köyde taş taş üstünde bırakmazlar. Ve de yerden göğe kadar hakları var. Ve de suçun hepsi Muhtar Seferde... Ve de imansız oğlu imansız Taşbaşta. Bu iki kişi biribirine düşmeseydi...

Yok, yok. Mümkünü yok. Öteki köylülere örnek olsun diye Adil Efendi ne yapar yapar da, bu yıl köyü soydurur. Ve de evlerin kapılarını ateşe verip yakar. Bundan geçtik, bunu yapmadı, diyelim. Bu bir iki gün içinde gelir de köyü tepeden tırnağa kadar soyar gider. Hiç mi hiç gözünün yaşına bakmaz. Her şeyin, akarsuyun, esen yelin, kaynayan zelzelenin önüne geçilir de bunun önüne geçilmez. Ve de hiçbir surette geçemezsin, arkadaş!

Bunun için bir çare, bu belaya karşı koyabilmek için elbirliğiyle bir çare düşünmeli.

Muhtar Sefer o gün bugündür yerin dibine geçiyordu. Ne demekti bu! Şu yüz altmış parça dağ köylüğünün kılıç gibi keskin Muhtarının köylüsü borcunu vermesin de bin yıldır kurulmuş bir göreneği bozsun! Ne demekti bu! Muhtar Sefer kahrolmasın da kimler kahrolsun?

Artık bir daha kasabaya ayak basmak yok! Ölünceye kadar kasaba yüzü görmek yok. Borcunu verememiş köyün Muhtarı! Hem de kim? Ünlü şanlı, yedi köyün kahyası, Hıdır Kahyanın oğlu! Haydi, yanıldı yazıldı, sıkıştı, Kaymakam çağırdı, kasabaya mecburi gitti diyelim, kasabada başı yukarıda gezebilir miydi? İnsan olan insanın yüzüne bakabilir miydi?

Ama, ne olursa olsun, olan olmuştu. Bugün değilse yarın Adil Efendi gelir. Hem de nasıl gelir? Koca bir kartal bir sürü güvercinin içine nasıl dalarsa, güvercinler tüyleri saçılarak, can havliyle oraya buraya nasıl kaçışırlarsa, Adil Efendi köye öyle dalacak. Gelecek, evlerdeki son iğneyi bile alıp götürecek. Başka işler de olacak. Bu köylü milletidir, belli olmaz. Köylü aç kalırsa kuduz köpeğe döner. Köylüyü aç koymamak gerek. Belki o anda Adili parça bölük ediverirler, arkasındaki silahları da...

Kafasında şimşek gibi bir düşünce çaktı:

"Bekçibaşı! Bekçibaşı!" diye bekçisini çağırdı. "Neredesin ulan, çabuk gel!"

Bekçi hemen karşılık verdi:

"Çık köye, bir ilanat ver," dedi Sefer. "Herkes toplansın. Onlara söyleyecek bir iki sözüm var. Bir diyeceğim var."

Bekçi hemen köyün ortasına gitti, başladı bağırmaya:

"Duyduk duymadık demeyin! Muhtarın kapısında beş dakika içinde herkesin toplanması gerekir. Çabuk çabuk. Muhtarımız, Hükümetimizin baş vekili Muhtarımız size büyük akıllar verecektir."

Meryemce gözünü kırpmadan daha orada, öylece kapıya bakıyordu. Değnekli gölgesi karın üstüne düşüyor, sabah güneşi onun gölgesini ta ötelere, köyün alanına kadar uzatıyordu.

Sefer korkuyordu. Bu Allahın belası karı boşu boşuna kapıda böyle durmazdı. Bir oyun var ki bu duruşta, akıllar almaz. Dur bakalım, altından neler çıkacak?

Yanına gitti, yumuşacık:

"Meryemce Ana," dedi, "ayakta dura dura yoruldun. Gel de içeriye, otur."

Meryemce konuşmadı, hiç de durumunu bozmadı.

Sefer bundan daha çok ürktü:

"Bir iştir geldi köylünün başına. Yalnız bizim tarlada değil, tüm Çukurovada pamuk olmadı ki... Bütün köylüler bu yıl borçlu kaldılar Adil Efendiye. Öyle değil mi Meryemce Ana? Analaın anası, köyün temel direği Meryemce Ana... Koca Halil, o oğlun olacak Uzunca Ali sana kurban olsunlar. Ve de kesip attığın bir tırnağına kurban olsunlar. Bir diyeceğin mi var bana? Söyle de, senin her dediğini yerine getirsin oğlun Sefer. Sen benim anamsın ve de öz bir anam, öyle değil mi?"

Köylüler bekçinin çağrısı üstüne, evlerden boşanıyorlar, Muhtarın evi önüne doğru geliyorlardı.

Muhtar gelen köylüleri görünce:

"Bak köylü geliyor ana," dedi sabırsızlıkla. "Bir diyeceğin varsa başım üstüne. İstersen Koca Halili bu köyden sürgün ederim. Kaçtı da gitti ya... Bir daha bu köye gelemez ya... Gel içeri, ana, gel de köylüyle konuşurken yanımda dur."

Meryemcenin kolundan tuttu. Meryemce kolunu hızla silkti, elinden kurtardı. Muhtar öfkelendi:

"Nedir bu bana ettiğiniz?" diye bağırdı. "Ben de bu muhtarlığı bırakırım. Bırakırın da köylü başsız ayaksız kalır. Ne istiyorsunuz benden? Ben olmasam ve de hiç olmasam bu köylü toz olur. Dur burada, dur burada köylünün arasında... Benim yanımda birinci üye gibi durmak varken..."

Köylü evin önünde toplanıyordu. Muhtar evin önüne gitti, toplanan köylüyü seyre başladı. Yılgın, umutsuz, korku içinde geliyorlardı. Hiç konuşmuyorlardı. Bebeler bile ağlamıyordu. Hoh desen, kaçıp gidecek, darmadağın olacak bir halleri vardı.

Muhtar:

"Üyeler yanıma, köy kurulu yanıma gelip dursun," dedi. "Çok önemli bir müzakerette bulunacağım. Kurtuluş çaresini söyleyeceğim."

Köy kurulu hemen geldi, sağ yanına sıralandı. Bütün köy, çoluk çocuk, genç yaşlı gelip evin önüne birikmişti. Bir tek kişi eksikti, o da Taşbaşoğlu.

Muhtar içinden: "Vay namussuz," diye geçirdi. "Köyün hiçbir işine karışmıyor. Ve de hiç konuşmuyor. Konuşmayan adamdan köylü ürker. Taşbaşoğlu yerimize göz dikmiştir. Bu gidişle, bu yıl değilse gelecek yıl muhtarlığı elimizden alacaktır. Alacağı olsun, elbette bizim de kendimize göre tedbirimiz olacaktır. Biz böyle çok fırtınalar atlattık, yavrum Taşbaş!"

Köylü sabırsızlıkla bekliyordu. Kalabalıktan çıt çıkmıyordu...

Sefer, köylüyü usandırmamak gerekir, diye düşündü. Sabrı iyice taşarsa dinlemez. Başladı:

"Köyümüzün üstünde dönen büyük bir felakettir. Böyle bir felaket ikinci seferdir ki başımıza geliyor. Kul olanın köylü olanın başına gelmesin. Ve de insan olanın, vatandaş olanın başına hiç gelmesin. Bilen biliyor, ve de bilirler, bundan tam yirmi beş yıl önce Çukurovada pamuklar yandı. Hem de çok yandı. Çukurova toprağında ot bile bitmedi. İndik Çukurovaya, vardık tarlalara ki ne görelim, kara, ölü, bir tek yeşillik olmayan bir toprak. Amanın nişliyelim derken, döndük, köye eli boş geldik. Adil Efendi o sıralar çok genç. Köylü de ona bir borçlanmış ki... Tüm öteki köylüler de, otuz kadar köy de bizim gibi. Aynen şimdiki gibi. Geldik köye, yattık. Derken efendim, ve de Adil Efendi yirmi candarmaylan köye geldi. Bir de hükümet adamı. Sordular bize, borcunuz var mı Adil Efendiye? Var, dedik. Borç inkar etmek, Allahı inkar etmektir, dedik. Dediler ki, Adil Efendi köyünüzü haciz edecek. Neyiniz var, neyiniz yok götürecek, dediler. Helal olsun, hakkıdır, dedik. Belki çoğunuzun aklında, Adil Efendi köyde ne varsa aldı. Buğday, arpa, un, bulgur, tavuk, horoz, keçi, inek, eşek, at ne varsa aldı. Bir de bir şey yaptı, Kel Mustafanın avradının donunu da aldı. Dedi ki, her şeyi unutursunuz, avratların donunu aldığımı unutmaz-

sınız. Ve bundan dolayı da bir daha borcunuzu ödememezlik etmezsiniz. O yıl, bahara kadar, Adil Efendi kağnılarla, atlarla, eşeklerle kasabaya köylerden mal taşıdı. Köylerde de bir mal varmış ki, bir çokmuş ki, taşıdı taşıdı da bitiremedi. O yıl köylü bu sebepten aç kaldı. Ağaç purçları yedik. Göğ göğ ekinleri, daha başak olmadan yedik. O yıl köyde çok çocuk ölümü oldu. Deli Mustan, açlıktan üç çocuğunun ölümüne dayanamadı da, Adil Efendiyi öldürmeye gitti. Amanın Mustan, ne yapıyorsun, dedik, eline ayağına düştük. Sen onu öldürürsen, köylüye kim borç verir, kim giyecek satar? Hepimiz anadan doğma çıplak kalırız Adil Efendi olmayınca. Ve de Deli Mustan Adil Efendiyi öldürmedi. Allah da ona üç çocuk daha verdi, çocuklarının yerine.

"Şimdi size söylüyorum ki, duydum ki Adil Efendi, arkasında yirmi candarmaylan gene geliyormuş. Gene köyde ne var, ne yok alacakmış. Zaten bu yıl o kadar verim olmadı. Her şeyimizi alırsa çok kötülük olacak köyde. Ve de gelip hepsini alacak. Ve de açlıktan çok ölüm olacak köyde. Bunun için size danışıyorum. Adil Efendiyi köye getirmemenin mümkünü yok. Gelecek çaresiz, ve çaresiz gelecek. Ve soyup soğana çevirecek. Ve de çocuklar, kocalar açlıktan ölecekler. Ve de hepimiz açlıktan kırılacağız. Ve utançların büyüğü yüzümüzde kalacak. Buna karşılık ne yapmalıyız? Sizi çağırdım ki bana bir akıl veresiniz. Söyleyin bakalım."

En arkadan bir yaşlı atıldı.

"Köyü bırakıp gidelim. Adil gelince köyü boş bulsun. Çukurovadan daha dönmemişler desin," dedi.

Muhtarın boynunun damarları şişti:

"Olamaz bu iş. Bu kışta kıyamette köyü bırakıp nereye gideriz? Adil Efendi de köye geldiğimizi, Çukurovadan döndüğümüzü bilmez mi ki? O zaman gelirse, bakarsa ki köy boş, o zaman köye bir ateş vurup yakmaz mı ki? Bu sözde iş yok."

Birkaç ses birden:

"Köyü bırakıp gitmekten başka çaremiz yok," dedi.

"Ben de sizden car umdum. Ve de bizim köylü akıllıdır sandım. Ve de bir akıl verirler dedim. Mademki bir akıl veremediniz, şimdi beni bir iyice kulaklarınızı açıp, bir iyice dinleyin. Ve de dediklerimi yapın. Yapmazsanız, hiç mesuliyeti üstüme alamam. Baharda açlığınızı ve de çocuklarınızın ölümünü, hastalarınızın ölümünü üstüme alamam. Bana bir diyeceğiniz olamaz. Bu aklı bana sabah erkenden kapıma gelen Meryemce Ana verdi."

Herkes Meryemceye baktı. Meryemce uyuklar gibi, değneğinin üstüne yaslanmıştı. Kendi adını duyar duymaz başını kaldırdı, sonra değneğini öfkeyle iki üç kere yere vurdu.

"Ve de Meryemce Ana bu köyde en akıllı, en yiğit, en sağlam bir anadır. Dedi ki bana, güzel oğlum, Muhtar oğlum dedi, Allah seni bu köylünün başına bir er-

miş gibi dikmiş, dedi. Bu söylediklerimi köylüye ulaştır, dedi. Ben de işte şimdi size söylüyorum."

Meryemce değneğini boyuna yere vuruyor, çırpınıyor, vuruyor. Ne yapacağını bilemiyor, dönüyor. Ama bu köylüyle konuşmamaya söz vermiş kendi kendine, konuşamıyor. Muhtar da, ölse bile, onun konuşmayacağını biliyor.

"Şimdi evlere gidip arpanızı, buğdayınızı, atınızı eşeğinizi, ineğinizi öküzünüzü, yatağınızı, bulgurunuzu, kabınızı kacağınızı, evinizde işe yarar neyiniz varsa, hepsini hepsini saklayacaksınız. Nereye mi saklayacaksınız, nereye mi? Ben ne bileyim. Herkes saklayacak yerini bulsun. Ben de bulacağım. Adil Efendinin adamları, candarmaları geldiğinde köyde bir çöp bile bulamasın. Baksın ki köyün hali perişanın perişanı, iki gözü iki çeşme olaraktan köyden gitsin. Köyde bir çöp bile bulamazlarsa, gerisini siz bana bırakın, olur mu? Tamam mı? Oldu mu? Dediğimi yapacak mısınız?"

Donmuş, gıcır gıcır eden karın üstündeki kadın ayaklarının hemen hepsi çıplaktı. Kadınların başlarında renkli hotozları vardı. Fistanları kirli, yamalıydı. Erkeklerin çoğu ceketsizdi. Şalvarları binbir yamalıydı. Paçavra yığını, kavruk, yanmış yüzlüler, alanda durmuşlar kımıldamıyordular. Hepsi de çöp gibi inceydi. Kurumuşlardı.

Muhtar kımıldamadan kalabalığa baktı baktı:

"Komşular, daha ne istiyorsunuz?" dedi.

Arkadan o yaşlı adamın sesi gene geldi:

"Adil Efendiyi bu yıl köye getirmemenin bir mümkünü, çaresi yok mu?" diye sordu.

Kalabalık homurdandı, kıpırdadı, canlandı:

"Yok mu?" diye her ağızdan bir ses çıktı.

Muhtar:

"Bence yok. Ben gidip de ona, bu yıl bizi bağışla, diyemem. Ve de desem ki, yapmaz. Bu yıl bizim köy cümle köylere kötü bir örnek oldu. Gidin, gidin başkaca mümkünü yok, neyiniz var, neyiniz yoksa saklayın. Ben hemencecik saklamaya gidiyorum. Haydi gidip saklayın."

Muhtar arkasını döndü. Meryemce öfkeyle boyuna toprağı dövdüğü değneğini onun ardınca fırlattı. Değnek vardı, evin kapısına değdi, yere düştü.

7

Köyün içini birden bir sevinç dalgası sardı. Herkes gülüyor, şakalaşıyordu. Gülmeyi unutmuş, bıçak açmaz olmuş ağızlar açılmıştı. Bu oyun, Adil Efendi Adil Efendi oldu olalı belki ona yapılmış en güzel oyundu.

İçlerinden Adille alay ederek, bir büyük oyunun tadında evlerine koştular. Herkes, nesi var, nesi yoksa, iğneden ipliğe her bir şeyini saklayacaktı. Öyle bir sevinç deliliğinde, tatlı bir oyunun havasındaydılar ki, bütün köyü evleriyle, ağaçlarıyla saklamak gerek deselerdi, ne yapar yaparlar bir yolunu bulup bütün köyü gözden yok edebilirlerdi. Köye giden de bakar görürdü ki ortada ne köy var, ne de bir şey. Kupkuru, dümdüz, kar altında kalmış bir bozkır parçası.

Koşarcasına eve gelen Meryemce, bir süre evin ortasında dimdik durup düşündü. Saklanacak nesi vardı ve nereye saklamalıydı ki kul olan yerini bilemesin, hem de hiçbir vakit bulamasın?

Tahtalarını kurt yemiş, didik didik, yol yol etmiş, belki yetmiş yıllık çeyiz sandığının önüne oturdu, sandığı açtı, içindekileri eteğine doldurmaya başladı. Bu sırada eve Uzun Ali, karısı, çocukları da girdiler.

Uzun Ali Meryemceyi böyle görünce:

"Ana ne yapıyorsun orada öyle?" dedi.

Meryemce ona öfkeyle dönüp keskin bir bakış fırlattı.

"Ana, senin cıncık boncuğunu almazlar. Onların alacağı çul çuval, yatak yiyecek, bir de hayvanlar, bir de kap kacak. Senin öteberine dokunmazlar bile," diye dayattı. "Onları yerine koy da kapat sandığını."

Meryemce ona bir daha dönüp aynı öfkeyle baktı.

Sandıkta en değerli şeyi, kocası İbrahimin Koca Halille Çerkeslerden çaldıkları bir savatlı gümüş yüzüğü vardı. Üstü yazılıydı. Peygamber sözlerini yazmışlar. Hırsızlık da olsa kutsaldı. Bu yüzüğü kim alır da evine koyarsa, onun evine bereket yağardı. İşte böyle, hem de gümüş bir yüzüğü Adil gelip de almaz mı? Alır alır, saklamalı. Burnuna taktığı gümüş hırızma büyük anasından kalmıştı. Ona da büyük anasından kaldığı su götürmez bir gerçektir. Adil böyle bir hırızmayı almaz mı? Paha biçilmez bir hırızma. Adil akılsız mı?

İki tane ipek krep. Biri turuncu, birisi yeşil. Adil Efendinin gelinlerine yakışmaz mı? Ne diye almasın? Bu kadar akılsız olsaydı Adil Efendi, bu kadar zengin olamazdı.

Bu boncuk gerdanlık, kimse bilmez ne zamandan kalmadır. Avucuna alırsın su gibi akıp, ışıldayıp gider. Adil Efendi bunu görür görmez alimallah vurulur. Ne demeye almasın, değil mi? O kadar akılsız olsa...

Üç tane sırça bilezik. Biri sarı, som altın sarısı, birisi yeşil, birisi de kırmızı, yalım kırmızısı. Adil bunları alıp da ne demeye kızlarının koluna takmasın? Bundan güzel sırça bileziği nerede bulacak?

Çok eskiden gelinliği zamanından kalma bir fistanı vardı. İki üç kere ancak giymişti. Adil bu fistanı alıp da karısına neden giydirmesin?

Çam ağacından oyulmuş, nakışlı, içinde üç tane iğne olan bir iğneliği vardı. Bu da mı, iğne de mi yaramaz Adilin karısının, kızının işine? Hey bre akılsız Uzunca Ali!

Renkli bez parçaları, bir yazma, bir yırtık beyaz başörtüsü çıkardı sandıktan, bir ipe dizilmiş beş tane de mavi boncuk.

Sandığın içi yaban elması kokuyordu.

Yanına yönüne ürküntüyle bakındı, sonra elini hızla sandığın köşesine uzattı, mumlu bezle kaskatı sarılmış, dört parmak genişliğindeki yassı bir parçayı aldı, hemen memelerinin arasına soktu. Uzun Aliyle karısı bu hareketi görmediler. Bu sımsıkı mumlu bezle sarılmış muska gibi parçanın içinde Meryemcenin kefenlik parası, on lirası duruyordu.

Eteğindeki öteberileri, sandığı kapatıp, kapının ağzına getirdi. Yere büyücek bir bez parçası serdi. Bez parçası çok eskiydi. Öteberilerini içine doldurdu. Kıl iple dolaya dolaya, sıkı sıkıya sardı. Öteberiler, kıl ipten bir yumak oldu. Şimdi bunu ne yapacaktı? Bu yumağı nereye koymalıydı ki? Önce bacanın yanına, köşesine asmak geçti içinden. Sonra, görürler, dedi. Görürler de alıp gidiverirler.

Uzun uzun düşündü. Evi, uzun uzun gözleriyle taradı. Bir yer bulamadı. Sonra tıp diye aklına düştü. İşte gözünün önünde durup duruyordu. Kırlangıç yuvasından pislikler düşmesin, düşüp evi de kirletmesin diye, Ali yuvanın altına teneke çakmıştı. İşte şu yumağı oraya koysa kimse görmezdi. Görmezdi ama, onu oraya koymak için de boyu yetişmezdi. Bu tavana yetişse yetişse Uzunca Alinin eli yetişirdi. Bunu Uzunca Aliden nasıl istemeliydi? O gün bugündür, ne Uzun Aliye ne de köylüye bir tek söz etmişti. Ne de kimseden bir şey istemişti. Ama şimdi çaresizdi. Ayağının altına alacak bir şey de yoktu. Bir kütük vardı ama kaldıramazdı.

Yumağı kucağında, gözlerini Uzun Aliye dikti kaldı. Ali ocağın yanındaki köşeyi kazıyor. Eliflen çocuklar da ona yardım ediyorlardı. Buraya unu, bulguru koyacaktı. Onun kendisine, öylece durup baktığını Ali görmüyordu.

Meryemce öylesine sabırsızlanıyordu ki, sanki şimdi gelecekler de kucağındaki bütün varlığını alacaklar. Gittikçe de, farkında olmayarak köşede kazma sallamakta olan Aliye yaklaşıyordu. Gitti gitti, Alinin burnunun dibine girdi. Ali kaldırdığı kazmayı indirseydi bir sakatlık çıkacaktı.

Kazmanın altında Meryemceyi görünce:

"Ana!" diye bağırdı. "Böyle de kazmanın altına girilir mi? Az daha kazma sana değiyordu."

Meryemce hiçbir şey olmamış gibi bir iki adım geriye çekildi. Bir oğluna baktı, bir kucağındakine. Sonra bir daha, birkaç kere daha baktı. Ali ne demek istediğini anlamadı.

Sonra Meryemce bütün gururunu ayaklar altına alarak, vardı oğlunun kolundan tuttu, kırlangıç yuvasının altına götürdü, elindekini oraya koymasını işaretle anlattı.

Ali anasının elindekini gülümseyerek aldı, damın tavanıyla teneke arasına görünmeyecek gibi yerleştirdi.

"İyi mi ana, görünmüyor, değil mi?" diye de sordu.

Mal canın yongası. Meryemce ilk olaraktır ki yenilmiş, oğlundan bir şey istemişti. Yüzünde belli belirsiz bir gülümseme dolaştı. Evin öteki köşesine gidip soyundu. Önceden hazırladığı iğne iplikle, mumlu beze sarılı parasını koltuğunun altına dikti, hemencecik giyindi.

Ali kazdığı derin çukura unu, bulguru, yağ hızmanını, kabı kacağı koydu, üstünü de dallarla örttü. Dalların üstüne de kıl çulu serdi. Çulun üstüne gene dal, sonra toprak attılar. Elif, toprağın üstünü sıvadı. Sıva kurusun diye de hemen sıvanın üstüne ateş yaktılar.

Şimdi sıra ambardaki tahıla gelmişti. Ali düşündü taşındı. Ne yapmalıydı? Kul sıkışmayınca Hızır erişmez. Hemen aklına geldi. Ambarın dibine kuyu kazıp bütün tahılı oraya koymalıydı.

Bir anda ambarın içindeki tahılları dışarı taşıdılar. Bu taşımada onlara Meryemce de yardım etti. Ali öğleye kadar ambarın içine derin bir kuyu kazdı. Kuyunun dibine dal serdi, üstüne de saman serdi. Kalın bir saman tabakasıyla örtüldü kuyunun dibi. Tahılı çuvallarla kuyuya indirdiler. Yoncayla ve samanla yöreleldiler. Yatakları, çeyizlik çuvalları, torbaları, neleri var, neleri yoksa içine koydular. Gene üstünü yoncalayıp toprakla sıvadılar.

Evin içi, sandıklar, sepetler tamtakırdı.

Dışarda, kapının arkasında yeşile çalan, suyu habire sızan bir çam bardak, büyük bir bakır sahan isli bir tencere, iki tahta kaşık, su içmek için bir su kabağı, bir bezin üstünde iki günlük pilav olacak bulgur, bir avuç tuz, yerde çok eski bir kilim kalmıştı.

Eeh, artık gelsin bunları da alırsa alsın Adil Efendi.

Şimdi hayvanları saklamak gerekti. Asıl mesele buradaydı. Ali bunu tek başına halledemezdi. Bütün köylülerle beraber halletmek gerekti.

Elife:

"Hayvanlar için köylüylen konuşmam gerek. Şimdi gelirim," dedi, çıktı gitti.

Asıl telaş, Hasanın telaşıydı. Duvarın kovuğuna saklamıştı kibritlerini. Evi ararlarken, hiç mümkünü yok, ellerini bu duvar kovuğuna sokarlar, kibritlerini hemencecik arar bulurlardı. Hemen koştu, kovuğun önüne yumuldu, kibritlerini aldı, koynuna koydu, dışarıya çıktı. Dışarda usuldan bir kar sepeliyordu.

Şimdi Hasan oradan oraya vuruyor kendini, oradan oraya. Kibritlerini saklayabilecek güvenilir yer arıyordu. Önce damlarının dört bir yanını birkaç kere dolaştı, güvenecek bir yer bulamadı. Ah, şu Meryemce ninesi ne kurnazdı! Öteberilerini nereye saklamıştı? Hiç kimsenin, hiç akıl edemeyeceği bir yere saklamıştı. İşte kibritlerini oraya koymalıydı ki, kimse bulamasın. İşte burada, eli koynundaki kibritlerin üstündeydi, yüz yıl ateş yakabilecek kibrit vardı. Bütün köyü arasan bu kadar kibrit çıkmazdı.

Ödü kopuyordu. Ya kötü bir yere saklar da bir daha kibritlerini bulamazsa, öldü de yandı. Deli olurdu o zaman.

Boş evleri, evlerin arkasındaki kayalığı dolaştı. Oralarda da kibritlerine güvenebilecek bir yer bulamadı. Bu uzak yerlerde kibritleri gömecek, saklayacak yerler çoktu ama nesine gerek, malı gözlerinin önünde olmalıydı.

O da ninesi Meryemce gibi sabırsızlıktan geberiyordu. Hemen, şimdi gelecekler, koynundaki kibritlerini alıvereceklermiş gibi geliyordu. Ter içinde kalmıştı. Bir sıkıntıdaydı ki, tarifsiz.

Köyü dolaşıyordu. Köy arı kovanı gibi işliyordu. Herkes bir şeyini, en değerli malını bulunmaz, güvenilir bir yere saklamak için var gücünü harcıyordu.

Hasan köyde dolaşmadık yer koymamış, değerli malını teslim edecek hiçbir yer bulamamıştı. Saçları kar içinde kalmıştı. Çaresiz, geldi, sepeleyen karın altında, duvarlarının dibinde boynu bükük kalakaldı. Kibritleri öylece koynunda kalsa olmaz mıydı? Elini üstünden hiç çekmezdi. Ya gece yatarken ne olacaktı? Ya anası görür de, bu koynundaki şişkinlik ne Hasan, diye sorarsa, ne diyecekti?

Bu kibritleri ne yapmalı? Kibritler koynunda ateş alev olmuş, tüm bedenini yakıyordu. Birine mi sorsa? Kibritlerini söyleyecek, bu büyük sırrını güvenebilecek hiç kimsesi yoktu köyde. Ummahan? Ummahan da mı yok? O zaten biliyor.

Elleri soğuktan morarmıştı.

Ummahana da güvenilir mi ki? Ummahana söylemekten, kafa kafaya verip, bu işi onunla düşünmekten başka hiçbir çaresi yoktu.

İçeriye girdi. Evin içi alacakaranlıktı. Ocakta üstü küllenmiş hafif bir ateş vardı. Ummahan da ocağın başına oturmuş, başını göğsüne düşürmüş, uyuklar gibi düşünüyordu. Hasan usulca yanına yaklaştı. Omuzuna dokundu:

"Azıcık dışarıya gelsene bacım," dedi. Sesinde bir yalvarma, bir umutsuzluk vardı.

Dışarı çıktılar. Evden epeyce uzaklaştıktan sonra Hasan durdu, Ummahanın elini tuttu:

"Sana bir şey diyeceğim bacım," diye kekeledi. Büyük sırrını söylemek ona ağır geliyordu. "Sen benim bacımsın. Bu dünyada senden başka kimsem yok. Hiç kimsemiz yok bizim, öyle değil mi?"

Hasanın halleri Ummahanı korkutuyordu zaten. Bu hali iyice korkuttu.

"Sana bir şey söyleyeceğim."

Sesini kesinleştirdi. Ummahan, hem ne söyleyeceğini biliyor, hem de sabırsızlıkla bekliyordu.

"Bunu kimseye söylersen, seni öldürürüm. Hem de kıyma gibi kıyarım."

Ummahan bu sözlerin şiddetinden ürperdi. Yavaşça:

"Söylemem," dedi. "Hiç kimseye ağzımı açmam. Benim ağzımın ne kadar sıkı olduğunu sen bilmez misin?"

Hasan:

"Bilirim," diye güvenle ona yaklaştı. Fısıltı gibi: "Şu kibritleri nereye saklayalım? Aradım aradım, köyde bunları koyacak bir yer bulamadım. Adil Efendi görürse hemen alır. Babam anam görürse... Köylüler görürlerse kapışıverirler."

Ummahan da onun kulağına eğildi:

"Kapışıverirler," dedi. "Nereye saklayabiliriz?"

Oracığa karın üstüne çöktüler. Kar sepeliyordu.

Bir süre biribirlerine bakmadılar. Sonra Ummahan başını kaldırdı. Gözleri ürkekti. Sonra gülümsedi.

"Buldum," dedi. Başını sola çevirdi: "İşte!" Avlularının bitişiğindeki çınar ağacını gösteriyordu. "Onun kovuğu kimsenin aklına gelmez."

Hasan sustu, gözleri ağaçta, daldı. Sonra:

"Kimsenin aklına gelmez mi dersin?" diye sordu.

Ummahan:

"Hiç kimsenin," diye pekiştirdi.

Hasan ayağa kalktı:

"Sen burada dur. Ben gidip ağaca bakayım. Biri bana bakıyorsa, hemen haber ver."

Ağaca doğru, saklanarak, ürkek adımlarla gitti. Birkaç kere ağacın dört bir yanını dolandı. Sonra koşarak Ummahanın yanına geldi.

Ummahan övünürcesine:

"Ben o deliği biliyorum da onun için söyledim," dedi.

Bu övünmesi Hasanın zoruna gitti:

"Ben de biliyordum ama güvenemiyordum. Ağaç herkesin gözünün önünde."

Ummahan:

"Gözlerinin önünde olması daha iyi ya. Kibritleri oraya sakladığımız kimsenin aklına gelmez," dedi. Gözleri kurnazca parladı.

Hasan:

"Öyleyse sakladığımızı kimse görmemeli. Ağaca yaklaştığımızı kimse görmemeli."

Ummahan:

"Karanlığın kavuşmasını beklesek nasıl olur?" diye Hasanın gözlerinin içine bakarak sordu.

Hasan:

"Şimdi ağaca hiç yaklaşmayalım da kimse bir şey sezmesin."

Ummahan:

"Gündüzleri de ağacı bekleriz. Kimse yaklaşıyor mu diye. Biri yaklaşırsa, hemen gider kibritlerimizi alır kaçarız."

İki çocuk rahatsız, sabırsız, biribirlerine sokulmuş, bazı gülerek, bazı derin düşüncelere dalarak, bazı korku, bazı sevinç içinde, karanlığı beklemekteydiler. Paylaştıkları büyük sırlarının tadında, ateşindeydiler.

Uzun Ali birkaç saat sonra eve döndü. Karısına:

"Hayvanları saklayacak yeri de bulduk. Peri mağaralarına götüreceğiz. Mağaralar, köyün mallarının hepsini alır da artar bile. Daha beş köyün mallarını da alır da artar bile. Samanları, otları da taşıyacağız. Her gün köyden nöbetleşe beş kişi gidecek, hayvanlara bakacak," dedi.

Elif:

"Ya inekleri nasıl sağacağız?"

Ali:

"Sağmak isteyen gider sağar," diye karşılık verdi. "Onu da düşündük. Malları dışarı çıkar!"

Ve karanlık kavuşuyordu. Köy ıpssız kalmış gibiydi. Ama bu ıssızlıkta kurnaz bir sevinç, Adil Efendiye oynadıkları oyunun sevinci evden eve dalgalanıyordu.

İnsanlardan, kedilerden, köpeklerden başka, köyde hiçbir canlı kalmamıştı. Ne keçi, ne öküz, ne inek, ne at, ne eşek, ne tavuk... Evler de tamtakırdı. Çuvallarda un, bulgur, hızmanlarda yağ yoktu. Yatak yorgan, kapkacak yoktu. Bu kadar yoksul, bu kadar hiçbir şeysiz köy, dünya dünya oldu olalı görülmemişti.

Köyün insanlarının üstü başı yırtık, ayakları yalındı ama, şimdiye kadar, büyük kıtlıklarda bile hiçbirisinin kılığı böyle hırpani, böyle bir iplik çeksen kırk yama dökülür olmamıştı. Çocuklar, yaşlılar, erkekler, yarı çıplaktılar. Ve hepsinin de ayakları yalındı.

Köyde iki kişi kılık değiştirmemişti: Muhtar Seferle Taşbaşoğlu. Muhtar Sefer şayak şalvarını, kaçak malı lacivert ceketini giymiş, ayaklarına her zamankinin aksine çizmesini çekmiş ve gümüş kösteğini boynundan aşağı sallandırmıştı.

Taşbaşoğlu da her zamanki giyim kuşamındaydı. Evi de olduğu gibi duruyordu. Hiçbir şey saklamamıştı. Hayvanlarını bile mağaraya götürmemişti. Buysa köylüyü deli ediyordu. Muhtar da kışkırtıyordu. Şimdi evinden köyün içine çıksa, Taşbaşın kimse yüzüne bakmazdı. Bakmazdı değil, belki başına bir hal getirirler, ona kötülük ederlerdi.

Köylüler diyorlardı ki:

"Biz de Adile deriz ki, işte köyün zenginleri milyonerleri bunlar. Bu Taşbaşoğlu şu Toros ardı köylüklerinin bir milyoneri. Anadoluda kırk katır yükü altını

olan Nemlizade neyse, burada da Taşbaşoğlu o. Muhtar, muhtarken bir bakın evinde bir şey var mı, deriz," diyorlardı. "Taşbaşoğlu gebersin batsın. Batsın da yerin dibine geçsin. O her zaman ayrı baş çeker zaten."

Bir insan bu köye gelsin de bir evin içine girsin, bozulmasın, iki gözü iki çeşme olmasın... İşte bunun mümkünü yok. Eğer o insanın yüreği taştan demirden değilse.

Muhtar köyü ev ev dolaşıyor:

"Pravo," diyordu. "Pravo ki bin pravo. Bir köy böyle ağzı tutkun olunca o köyün sırtı kıyamete dek hiçbir vakit yere gelmez. Böyle bir köye muhtar olmak cennete vali olmaktan daha iyidir. Bu kadar malı mülkü, kabı kacağı, yatağı yorganı, arpayı buğdayı nasıl ettiniz de, yel üfürdü, su götürdü yapabildiniz? Pravo canım. Pravo köylüme. Size yüz bin alkışlar. Adil Efendi gelsin de desin ki, ne kadar fıkaraymışsınız. Borcunuzu bağışladım. Bu yıl vermeyin, gelecek yıl da vermeyin. Öbür yıla da Allah kerim. Yüreğinde insanlık olan adam köyün bu halini görünce hiç başka bir şey diyemez ve de düşünemez."

Gülüyordu. Köylü de onunla birlikte bir sevinç kasırgasına dönüyordu.

"Ve de Adil Efendi gelip bu hali görünce, evet görünce, dileyin benden ne dilerseniz. İstediğiniz kadar veresiye vereyim size. Siz namussuzluğunuzdan değil, yoksulluğunuzdan vermiyorsunuz borcunuzu, diyecek. Şehir adamı azıcık ahmakça olur. Bizim, bütün köyün varını saklayıp böyle dümdüz edebileceğimizi ne bilir ki! Aklının ucuna bile gelmez. Adil Efendi yarın değilse öbür gün damlar. Hazır olun vaktinize. Ve de Adil Efendiye gülün. Gülün ki öcünüz alınsın. İşte sizin böyle bir Muhtarınız var."

O gece evlerde şenlik vardı. Kel Aşık Muhtarın evinde en belalı türkülerine kanat takmış uçuruyordu. Sarı Mustafa bir tenekeyi davul gibi çalıyor, zurnayı da Durduman öttürüyordu. Delikanlılar halay çekiyorlardı.

Öfkeli Meryemce bile kalkıp oğlunun çaldığı düdüğe göbek atacaktı. Az kaldı ağzını açıp oğlu Aliyle, cümle köyle barışacak, konuşacaktı. "Sizi bağışladım. İnsanoğlu ne kadar kötü, ne kadar zalim de olsa bir iyi yanı var," diyecekti. "Şu Koca Halil, şu fıkaracık," diye geçiriyordu içinden, "şu karda kıyametlerde nerelere gitti ki? Bulup getirseler fıkarayı."

Hasan da köyün sevincine katılıyor, oynuyor, gülüyordu ama, bir aklı karanlıkta beze sarıp ağacın kovuğuna koyduğu kibritlerindeydi. Arada bir kalabalıktan gizlice sıyrılıyor, dışarı çıkıyor, sinerek ağaca geliyor, korkarak elini kovuğa uzatıyor, bakıyor ki kibritler yerinde duruyor, koşarak geri geliyor eğlenen kalabalığın sevincine bütün gücüyle katılıyordu.

Gece yarıyı geçiyordu. Daha Hasanı uyku tutmamıştı. Halbuki başını yastığa koyar koymaz uyurdu. Endişeliydi. Neler geçmiyordu ki aklından? Ya birisi saklarken görmüşse... Millet eğlenirken belki on kere dışarı çıkmıştı. Ya birisi takip edip, kibritlerin yerini öğrenmişse? Ummahan kimseye, babasına, anasına söyle-

mez miydi? Yok yok, söylemezdi. İsterse kibritlerden birisi onun olsun. Bu buluşu hoşuna gitti. Ummahan yanı başında uyuyordu. Onu uyandırmaya uğraştı. Kız bir türlü uyanmıyordu. Koluna bir çimdik attı. Kız bağırınca Hasan korktu:

"Suuus, benim," dedi. "Uyan, uyan da sana diyeceğim var."

Epeyce uğraşmadan sonra Ummahan kendine geldi.

Hasan sordu:

"İyicene uyandın mı?"

Ummahan ters:

"Uyandım, nolacak?"

Hasan:

"Kibritlerden birisini, istersen ikisini sana veriyorum. Kimseye söylemezsin, değil mi?"

Ummahan her şeyi unutup kıvanç içinde kaldı.

"Söyler miyim ki hiç?" dedi.

Hasan usulca kulağına:

"Haydi dışarı çıkalım da, bakalım kibritlere, birisi almış olmasın," teklifinde bulundu.

Ummahan:

"Usul usul," diye yataktan çıktı. "Kapıyı tıkırdatmadan açalım. Nenemin kulağı çok duyar. Uyumaz da... Bir duyarsa..."

Kapıyı hiç tıkırdatmadan Ummahan açtı. Bir yel gibi kapıdan dışarıya süzüldüler.

Hasan elini uzattı kibritleri tuttu, okşadı. Orada, sıcacık durup duruyorlardı.

Ummahan:

"Ben de bakayım," dedi.

Hasan:

"Ne bakacaksın, yerlerinde duruyorlar işte. Burada çok durmayalım."

Ummahan:

"Bir bakayım, nasıl duruyorlar orada..."

Ummahanın bu hali Hasanın hoşuna gitmedi. Azıcık kıskandı. Ama kibritlerden birisi de onundu.

"Haydi bak, ama çok uzun olmasın. Çabuk!" diye, kırılmış, söylendi.

Ummahan kovuktan elini çektikten sonra Hasan elini soktu, uzunca bir süre elini kibritlerin üstünde tuttu.

Sabaha kadar uyumadılar. Endişelendiler, sevindiler, korktular, konuştular. Birkaç kere dışarı çıkıp kovuğa ellerini soktular. Ellerini kibritlerin üstünde uzun uzun tuttular.

8

Hüsne duvarın köşesinden bir gölge gibi Recebe doğru koştu. Karın ışığı vurmuş karanlıkta iki beden bir oldu. Biribirlerinin kemiklerini kırarcasına sarılmışlardı.

Çok sonra ayrılıp, boş eve Recep önde, Hüsne arkada girdiler. Ocakta kocaman, kırmızı ışığı bütün evi dolduran bir ateş yanıyordu.

Hüsne hemen soyundu. Elbiselerini ocağın yanına üst üste yığdı. Gülümsüyordu. Bedenine ateşin kırmızı ışığı vuruyor, esmer, ince tüylü bedenini bakır rengine çeviriyordu. Kalçası belinden aşağı incelip genişliyordu. Şu kadarcık bir kırışık yoktu. Memelerini avuçlarına almıştı. Dolgun memeler avuçlarından taşıyordu. Bakıra çalan tenin üstündeki ince tüyler yıldırdıyordu. Epeyce çukur olan göbeği şehvetle gerilmişti, ürperir gibi domur domurdu.

Ateşin kırmızısında öyle, azıcık öne eğilmiş duruyor, öndeki sağ ayağının başparmağı ocağın külleri üstünde birtakım çizgiler çiziyordu.

Recep hiçbir şey yapmadan ona bakıyor, dudaklarında hafif bir gülümseme, bir mutluluk. Bir şeylerden, ağır bir yükten kurtulmuştu. Ama neydi bu ağır yük? Bir türlü bilemiyordu.

Hüsne bir an Recebe baktı. Baktı ki Recep soyunmadı. Ocağın başına yumuldu. Bir beklemenin titremesindeydi. Büyük kara gözlerini açmış Recebe yalvarırcasına bakıyordu.

İki kalın kara beliği kırmızı bakır omuzlarından sırtına aşağı uzayıp dökülmüştü. Bu, Recebi deli ediyordu ama dayanıyordu. Hüsnenin bedeninin tadını, güzelliğini içine sindiriyor, gözünü bu şehvet ateşinden bir türlü ayıramıyordu.

Uzun bir süre tepeden tırnağa kızın bedenine, en ince ayrıntılarına kadar baktı. O baktıkça Hüsnenin titremesi gittikçe artıyordu. Sağlıklı, istekli bir bedenin titremesi. Recep de usuldan titremeye başladı.

Büyük ateş boş evin içini ılık bir yaz havası gibi yapmıştı.

Recep bir anda soyundu, ocağın başına büzülmüş kızı arkadan kucakladı.

Bir gece, Çukurovada da Hüsneyi böyle kucaklamıştı. Pamuk tarlasının yumuşacık, sıcak toprağına bedenlerinin gömüldüğünün farkına varmamışlar, kendilerine geldikleri zaman çamur içinde kaldıklarını görmüşler, yanındaki çaya girip yıkanmışlardı. Bu sefer çayın içinde başlamıştı delilikleri. Onların bu işlerini bütün köy biliyordu. Varsın bilsinler, aldırmıyorlardı.

Recep yumulmuş, tir tir titreyen kızı tepeden tırnağa öpüyordu. Boynunu, yanaklarını, kulaklarını, saçlarının altındaki sırtını, geniş düzgün kalçalarını öpü-

yor, ısınıyordu. Bir an geldi ki kızın titremesi, gerginliği, ürpertisi, her şey bitti. Yalnız derin derin soluk alıyordu. Cansızcasına kucağına serildi. Bir süre böyle kaldı. Sonra Recebe sarıldı.

İkisi de toprağa serilip kalmıştı. Parmaklarını bile kımıldatamıyorlardı. Şiddetleri, şehvetleri ocakta yanan ateşe, altlarındaki terden ıslanmış toprağa sinmişti. Onlarla birlikte yanan ateş, altlarındaki toprak da soluklanıyordu.

Recep Hüsneyi elinden tuttu kaldırdı. Kız ayakta duramıyor, sendeliyordu. Recep onu bir süre omuzlarından kavrayıp ayakta tutmak zorunda kaldı.

Bu haldeyken bile Hüsne dirildi, bedeni büyük bir ürpermeyle gerildi. Recebin kucağına sokuldu. Recep de bu kendini verişe kaptırdı kendisini. Gene yere düştüler.

Şimdi artık iki beden bir olmuştu. Biribirine karışmıştı. Bu iki yapışmış, karışmış beden ölüme kadar, kıyamete kadar biribirinden ayrılmayacaktı. Onun kanı ona, onun kanı ona akıyordu. Elleri ayakları, kimin eli, kimin ayağı belli değildi artık. Kimin yüreğinin kanı kime akıyor belli değildi.

Bedenleri biribirinden ayrıldığı zaman tüy gibiydiler. Bir ince yel esse, ikisini de ak, küçük bir güvercin tüyü gibi alıp uzaklara götürebilecekti.

Recep gene Hüsneyi kucaklayıp kaldırdı. Islak beden, kollarından aşağı birkaç kere kaydı.

Sabaha karşıydı ki kendilerine geldiler. Hüsne hemencecik giyindi. Recep de giyindi. Hüsne gene Recebin yüzüne bakamıyordu. Ona öyle geliyordu ki bu işten sonra Recebin yüzüne baksa bütün büyü, bütün tat bozulacak. İşte bu yüzden buna cesaret edemiyordu. Hiçbir zaman da edemeyecekti. Ölürdü de bu büyüyü bozmazdı.

Recep, giyinir giyinmez Hüsnenin her zamanki gibi kaçıp gideceğini sanıyordu. Baktı ki Hüsne, geçen seferki gibi geldi gene ocağın başında oturdu. Gözlerini ocağın yalımlarına dikti. Uzun kirpikleri yanaklarını gölgelemişi. Terli, domur domur yüzü pespembeydi. Dudakları nar çiçeği kırmızılığında, ateş billurundaydı.

Recep gözünü ondan ayıramıyordu. Oldum olası, Recep, ta çocukluktan bu yana onun yüzüne hep durmadan hayran bakmıştı. Şimdi, geçen seferki gibi onun gene konuşmasını bekliyordu. Konuşmasına da deli oluyordu.

Bekledi, bekledi, Hüsne başını kaldırıp bir söz etmedi.

Recep ne söyleyeceğini bilmiyordu. Bir söz söylemeli, çok güzel bir söz bulup söylemeli ama, ne söylemeli, nasıl söylemeli? En sonunda, yüreği daralarak, çocukça bir kekeleyişle:

"İyi oldu... Köylü hep... Bu yıl pamuktan sonra... Seni alır Çukurovaya..."

Hüsne büyük bir mutluluk içinde gülümseyerek gözlerini ateşten ayırmıyordu.

"Çukurova köyden daha iyi. Bu kış kıyamette gidilmez ki... İstersen, güzün pamuğa gittiğimizde, köye geri dönmeyiz. Ben traktörcülük bellerim. Traktörcüye çok para veriyorlar orda. Ben azıcık bilirim zaten. Hamit Usta dedi ki, ben, dedi, seni iki yılda traktörcü eder çıkarım. Bu kışta kıyamette yola düşülür de gidilir mi? Kurtlar bile inlerinden başlarını dışarıya çıkaramıyorlar. Öyle değil mi? Belki de yolda buyar ölürüz. Bu kış kıyamette, şu koskoca Toros dağı aşılır da sağ salim Çukura varılır mı? Hele bir yaz bahar ayları gelsin de görelim."

Hüsne, gözleri kora kesmiş ateşte, dudaklarında bir mutluluğun gülümsemesi, tatlı tatlı, yumuşacık, sanki yokmuş gibi susuyor.

Recep kalktı, o da gülümsüyordu. Yandaki yığılı odunlardan en kurularını seçti, ocağa attı. Odunlar bir hoş, acı, ıslak koktu. Gene geldi yerine oturdu. Oturduktan sonra kalktı geldi, Hüsneyi kulaklarının altından öptü. Hüsnenin içi ılık ılık kabardı. Delice bir coşkunluğa doğru uçuyordu. Bir büyü gittikçe onu sarıyor, büyüyordu. Ilık, mutluluk dolu bir cennete boyuna kayıyordu.

Recep gülerek:

"Sabahleyin Adil gelecek, arkasından elli candarma. Ev ev köyü gezecek. Bir çöp bulamayacak. Sonra da arkasına baka baka, şaşırmış, deli olmuş dönüp gidecek. Ondan sonra da... İsterse gelecek yıl veresiye vermesin. Başka dükkancı mı yok? Köylü nasıl sakladı her şeyini, değil mi? Bizim saklayacak hiçbir şeyimiz yoktu. Ben saklayacak bir şey aradım, bir iğne bile bulamadım saklayacak. Bir zoruma gitti ki... Yoksulluk şimdiye kadar bana böyle koymamıştı. Baktım ki, aradım ki, Adilden saklayacak hiçbir şeyim yok... Biz de bu kış Çukurovadan dönmeyeceğiz. Traktörcü olacağım. Yatak yorgan alacağım. Bir de aynalı sandık alacağım. Bir de radyo alacağım. Bir de... O köylerin Adil Efendisi, bir gün olur köyü basar da, bizim de saklayacak malımız olur. Öyle değil mi?"

O konuştukça Hüsnenin yüzündeki mutluluk artıyordu. Bunu gören Recep de boyuna konuşuyordu.

Altı aydınlık, ılık, dupduru bir çay. Ulu çınarların altından, ak, pırıl pırıl çakıl taşlarının üstünden akıyor ve bu çayın içine girmiş Hüsne. Bu akan, aydınlık mutluluğun içinde eriyor.

"Çukurovada büyük bahçeler var. Sarı portakallı. Büyük, ulu bahçeler. Bir gece bahçelere kaçarız. Öyle değil mi?"

Hüsnenin terli yüzü pespembe. Gözleri harlayan ateşte. Dudaklarında eksilmeyen bir gülümseme.

"Belki güzü, pamuk zamanını beklemeyiz. Yaz bahar ayları, hıdrellez günü gelir gelmez, el ele verir, düşeriz Çukurun yoluna. Dünya çayır çimen, dünya çiçeğe kesmiş..."

Hüsnenin elini tuttu. Hüsne gözünü ateşten ayırmadan ona döndü. Recep onun yüzünün tüm mutluluğa kestiğini gördü, sevindi. Elindeki eli iyice sıktı. Sıcacık el, avucunda ona doğru aktı, yüreğine girdi.

"Yaz bahar ayları hele bir gelsin," dedi.

Hüsne, bir düş içinde konuşur gibi:

"Hele yaz bahar ayları bir gelsin, bir gelsin," dedi. Sesinde dayanılmaz, önüne geçilmez bir istek vardı.

Sabahın horozları ötüşmeye başladı. Hüsne ayağa kalktı. Gözleri yerdeydi. Kirpiklerinin gölgesi yanağına düşüyordu.

El ele tutuşup, kapıdan dışarıya çıktılar.

"Hele yaz bahar ayları bir gelsin, bir gelsin."

Ayrıldılar.

9

Güneşli, aydınlık bir sabahtı. Gök dupduruydu, lekesiz. En küçük bir yel fısıltisi de yoktu. Bozkırın uçsuz bucaksız karları ipileşiyordu. Gürültülü bir ışık seli akıyor derdin bozkırın üstünden.

Köylüler, köyün ortasına, evlerin önüne, oraya buraya, öbek öbek toplanmışlardı. Söz konuları Adil Efendi. Hep onu konuşuyorlardı. Ha geldi, ha gelecekti. Az sonra Adil Efendinin köye gireceğine öylesine inanmışlardı ki... Bir tanesi bir haber mi getirmişti? Adil Efendi falanca gün falanca saat geliyorum, diye adam mı göndermişti? Yok. Ama geleceğine inanıyorlar, hep gelince nasıl davranacağı üstüne söz ediyorlardı. Gözlerinde kurnaz, kazık atmışların pırıltısı...

"Gelince, köye... Vah fıkara Yalaklılar, vah, diyecek. Size kasabadan devşirme yapıp da öyle gelseydim. Bir köy fakir olur, olur ama bu kadar da olur mu? Borcunuzu istemeye utandım sizden, diyecek."

"Geleneği mi bozdunuz, varın bozun. Helal olsun. Bir köy bu kadar fıkara, evleri bu kadar bomboş olunca, değil geleneği, dinini bile bozar, diyecek."

"İşte Adil, böyle diyecek."

"Bir de ne diyecek? Toplanın başımıza kadersiz kısmetsiz köylüler, toplanın da hep birlikte derdinize bir çare bulalım. Bulalım, diyecek."

"İnsan yüreği bu! Adil Efendinin yüreğinin yerinde taş olsa eritir. Eritir de deler geçer."

Köylüler köyün ortasında bir süre bekleşip konuştuktan sonra, güneye, köyün dışına, kasaba yoluna doğru yöneldiler. Yolun yeri bile belli değildi, kar örtmüştü.

Dereden aşağıdan çıkacak yolcuyu bekliyorlardı.

Meryemce, boynunu uzatmış, bir bekleyiş kesilmişti. Bir taşın üstüne oturmuş, uçmaya hazırlanan bir kartalın hallerine benziyordu halleri.

Taşbaşoğlu da bekliyordu. Bu oyunun sonunun neye varacağını merak ediyordu.

Adil, köyü böyle gördüğünde, köyün böyle tamtakır olduğuna inanacak mıydı? Bunca yılın Adil Efendisi kül yutar mıydı? Köye girer girmez, köyün her bir şeyini sakladığını hemen biliverirdi. Köylü milleti ahmak olur böyle işlerde. Belki de ahmak olmaz ama oyun oynar. Şimdi şu kocaman köy bir çocuk oyununda. Şunlara bakın, oyunları içinde ne kadar da mutlular. Bütün bunları azıcık mutluluk için yapıyorlar. Adil Efendinin köyü bomboş görmesinin vereceği mutluluk için.

Haydi diyelim Adil köyün bu kadar yoksul olduğuna inandı. Böyle bir köye bir daha güvenir de veresiye bir çöp verir mi?

Öğleye kadar konuşarak, eğlenerek, bağırıp çağırarak beklediler. Öğleden sonra onları usanç bastı. Mutlulukları usul usul dağıldı. Köylüler de mutluluklarıyla birlikte bekleme yerini bırakarak, birer ikişer evlerine dağıldılar.

Akşama doğru, yolun ucunda, gözlerini aşağılara dikmiş, boynunu uzatmış bir tek Meryemce kaldı. Meryemce gün batıncaya kadar, sonra karanlık kavuşuncaya kadar orada kaldı.

Umudunu iyice kesince yerinden kalktı, değneğine çöke çöke eve döndü.

"Öyleyse bugün neden gelmedi Adil Efendi?" Kendi kendine gülümsedi. "Bugün gelmesi gerekli değil ya... Malları bugün sakladık diye, bugün gelecek değil ya. Belki yarın gelir. Yarın gelmezse, öbür gün gelir."

Meryemce bugünkü beklemeyi sevmişti.

Bu gece köylü sakin uyudu. Öyle fazla gürültü, patırtı eden olmadı. Evden eve gidip gelmeler, toplantılar da olmadı.

Sabah erkenden gene uyandılar. Bugün mutlaka gelecek diyorlardı. Birkaç kadın, önlerinde Meryemce, gidip köyün dışına, kasaba yolunun ucuna oturdular. Gene akşama doğru Meryemce tek başına orada kaldı. Sonra akşam olup gün kararınca değneğine çöke çöke evine döndü.

Gene:

"Bugün dedik diye, bugün gelecek değil ya, yarın gelir," dedi içinden.

O gece de sakin uyudular.

Sabah oldu. Güneşli, aydınlık bir sabahtı. Gök dupduruydu, lekesiz. Meryemce, yanında çocuklar, yaşlı kadınlar köyün dışına gitti, kasaba yolunun ucuna oturdu.

10

Hayvanlar mağaralara gitti gideli köy bir hoş olmuştu. Bir kere evler ısınmıyordu. Bir şeylerini yitirmişlerdi. Bir de tamtakır evlerden korkuyorlardı. Dağ başında kalmışların, derin ormanlara düşmüşlerin yalnızlığı.

Meryemce morca danayı severdi. Onu çok özlemişti. Bu özlemini öyle açığa vurmuyor, yolu bırakıp mağaralara gitmiyorsa, kırlangıç yuvasında duran hazinesi yüzündendi. Malının mülkünün kırlangıç yuvasında, gözünün önünde durması ona bir güven, içine bir sıcaklık veriyordu.

"Of," diyordu, "şu lanet herif bir gelip gitse de, biz de kurtulsak!"

Bir sabah gene evden çıktı. Herkes onu gene her zamanki gibi yolun ucuna oturacak, gözlerini yola dikecek sanıyordu. Baktılar ki Meryemce yönünü ormana dönmüş, mağaralara doğru ağıp gider. Arkasına çocuklar düştü. Başta da Hasan. Bunu kadınlar gördü. Onlar da Meryemcenin ardınca gittiler.

Meryemce ormanı geçti, Peri mağaralarına vardı. Birkaç kadın inek sağıyor, bir sürü erkek sığırlara, öteki hayvanlara saman, yonca veriyorlardı.

"Bizim mallar hangi mağarada?" diye işaretle inek sağan genç bir kadına sordu. Kadın yolu gösterdi.

Meryemce mağaraya girerken ılık bir hava çarptı yüzüne. Epeydir unuttuğu mayıs kokusu geldi burnuna. Morca dana köşedeydi. Yoncaların üstüne yatmıştı. Bu loş ışıkta daha da güzeldi. Vardı başını kucakladı, iki gözünden ayrı ayrı öptü danayı. Dana ayağa fırladı.

Meryemce bu köyün karıncasıyla bile konuşmamaya yemin etmemiş olsaydı, danayla konuşacak, ona kurban olduğum danam diyecekti. Düşündü. Bu mağaralar kimin? Bu mağaralar koca Allahımızın. Öyleyse mağarayla konuşabilirdi. Peri milleti vardı buralarda. Vurgun Ahmedin karısı da şimdi yancağızında olabilirdi.

"Mağara, mağara," dedi, "koca Allahımızın mağarası! Perilere armağan gelen mağara, ben bu morca danayı çok özledim. Kimseciklere, morca danaya söylemiyorum, sana söylüyorum, morca dananın kokusunu Allah evlerden eksik etmesin. Öyle değil mi mağara? Morca danam da bizi özlemiştir. Öyle değil mi mağara? Mağara, mağara, sana söylüyorum, morca danaya değil, şu adam gelsin gitsin, hemen o gider gitmez, ben de gelirim de morca danamı alır eve götürürüm. Sağlıcakla kal mağara."

Morca danayı bir daha öptü, birkaç kere yanında yönünde döndü.

"Sağlıcakla kal mağara," dedi. "Morca danam sana emanet. Şimdi belki köye gelmiştir o. Varayım da gideyim."

Dışarı çıktı. Sanki bütün köyün kadınları buradaydı.

"Herkesin sevdiği bir morca danası var," dedi, içinden. "Bakın hele nasıl dökülmüşler Perilerin mağarasına. Halbuysam ki, eskiden hiçbir kadın yaklaşamazdı buralara. Korkarlardı. Değil kadınlar, erkekler bile yaklaşamazlardı. Şimdi yurt edindiler. Neredeyse köyü buraya taşıyacaklar."

Yola düştü. Çocuklar arkasındaydılar. Başta da Hasan. Meryemce baktı ki onunla birlikte köyden gelen kadınların hiçbirisi yok arkasında. Elindeki değneğini havada sallayarak, "haydi gelin, gidelim. Belki gelmiştir köye o. Çabuk gidelim," demek istedi. Hiçbir kadının aldırdığı yoktu. Kimi ineğine öküzüne, kimi keçisine, kimi de tavuklarına bakıyordu. Meryemce öfkelendi. "Gelmeyin, gelmeyin," dedi içinden. "İnşallah şimdi gelmiştir. Siz de görmezsiniz. Köye gelir, bir saat bile durmadan geri gider. İnşallah öyle olur."

Yürüdü. Dört bir yanında yürüyen çocuklar cıvıl cıvıldı. "İnsanoğlunun, belki de en güzel yeri çocukluğu. Büyüyesiniz, büyük büyük, uzun ömürlü olasınız çocuklar. Benim ak güvercinlerim." Bunu çocuklara söylemek isterdi ama o olmaz olası yemin ağzını dilini bağlıyordu. Keşki etmeseydi o yemini. Yemini batsın. Sanki ne vardı yemin edecek. Varsın, Koca Halile mevlüt okutsunlar. Ne oldu sanki? Rezil oldular. Koca Halil de kaçtı gitti. Karların altında kaldı. Ama o ölmez. Baharın karlar erir, varır görürler ki Koca Halil karların altından dipdiri çıkmış uyanmış. Ne domuzdur o, ne domuz! O ölüme gider mi hiç? Şimdi köye varıp görürsün ki delikanlılar onu bulup getirmişlerdir.

Ormanı geçerlerken baktı ki Hasan gizlice çocuk kalabalığından sıyrılıp başka bir yöne gidiyor. Onu görmemezlikten geldi. Ne yapacağını da merak etti, gözünü üstünden ayırmadı.

Hasan kayaların arkasına saklana saklana bir yere, gizli bir yere gidiyor. Yüreğine tıp etti. Bu çocuğun da sakladığı bir şeyler vardı. Ama koca köy dururken, neden gelir de buraya saklardı? Bir çocuğun saklayacak neyi olurdu ki?

Hasan vardı uzun kayanın dibinde durdu, eğildi. Meryemce onu iyice görüyordu. Hasan bir taşı tuttu, önce okşar gibi yaptı, sonra var gücünü harcayarak taşı kaldırdı, dikti. Bu çocuk, bir incecik, bir deri bir kemik çocuk o kadar kocaman taşı nasıl kaldırdı da dikti? Hasan taşın altına gözlerini dikmiş bakıyor, yüzü değişiyordu. Az sonra taşı geri yerine indirdi, çabucak oradan uzaklaştı. Ama bu arada Meryemcenin onu gözetlediğinin farkına varmıştı. Korkmadı, varsın görsün, dedi. Ağzı dili yok ki söylesin, ağzı dili yok ki sorsun.

Köye girdiklerinde anladılar ki köyde hiçbir değişiklik yok. Ne gelen var, ne giden. Yalnız Koca Halili aramaya giden delikanlılar, onu bulamamışlar, eli boş dönmüşlerdi. Meryemce iki duygu arasında kaldı. Bu olaya sevinse mi, yerinse mi?

Köyün içinden giderken Muhtar onu karşıladı:

"Sana bir şey deyim de beni iyi dinle, Meryemce Ana. Sen benim anamsın. Ve de öz bir anam. Bu köyde bir ağzı kara var. Bu köyde, bu köyün çok büyük düşmanı var. İşte bu düşman gitmiştir Adil Efendiye, demiştir ki ona, gitme köye. Köylü nesi var, nesi yoksa sakladı... Ve de Muhtarlarının emriyle. Bu ağzı kara kim olabilir, Meryemce Ana?" Kulağına eğildi. "Sana bir şey söyleyim mi? Taşbaşoğlunu dört gündür kim gördü? Dört gündür Taşbaşoğlunu gören var mı? Bütün köylü malını mülkünü sakladı da, o neden saklamadı? Ben bile sakladım. Bir koca köyün Muhtarıyım, ve de koskoca Hıdır Kahyanın oğlunun evinin böyle tamtakır olması ne demektir. Bilir misin bunu? Bana bu bile vız geldi. Köylüm ne yaparsa ben de onu yaparım, dedim. Ve de malımı mülkümü, karılarının altınlarını, babam Hıdırın altın kaplama hançerini sakladım. Bundan büyük utanç olur mu? Köylüm için bu utanca katlandım. Taşbaşoğlu bir zırnığını bile neden saklamadı? Şimdi anladın mı, Adil niçin gelmedi köye? Ve de hiçbir vakit mallarımız saklıyken gelmeyecek. Anladın mı?"

Meryemce, anladım dercesine başını salladı. Taşbaşoğlu bunu yapar mıydı?

Bir anda, Taşbaşoğlunun Adile gidip köye gelme dediği köye yayıldı. Ama bu köyde herkes biribirini öylesine bilirdi ki... Taşbaşoğlu bunu yapar mıydı? Bu soruyu kendi kendine kimse sormadan edemezdi.

Bu söz Muhtar için çıksaydı, Sipahi budalası Gömleksizoğlu için, Delice Bekir için çıksaydı, herkes inanırdı. Ama Taşbaşoğlu? De de, azıcık dur.

11

Muhtar, köyün öfkesini bir yere, Taşbaşoğlunun üstüne yöneltmek istemişti ama beceremeyişti. Bu namussuz köylü ona toz kondurmuyordu. Sefer, Allahı bir bilir gibi biliyordu ki, elinde tuttuğu taşın taş olduğunu bilir gibi biliyordu ki bu işi Taşbaş Memet yapmıştır. Ama köylüyü nasıl inandırsın? Canından bıkmıştı. Pamuğu da batsın, Muhtarı da, borcu da batsın.

İki gün sonra Muhtar bir başka haber aldı ama hiç şaşırmadı. Bütün yakın köyler, bütün kasaba, Yalak köylülerinin neleri var, neleri yok sakladıklarını öğrenmişti. Nasıl öğrenmişlerdi? Kim ulaştırmıştı bu haberi onlara?

Gene Muhtar biliyordu ki bu köylerde hiçbir şey gizli kalmazdı. Utanıyordu. Yaptığı bu işten sıkılıyordu. Tüm Yalak köyü rezil olmuştu. Öteki köyler, kasaba... Artık insanların yüzüne hiç bakamayacaktı. Kasabaya da hiç gidemeyecekti. Onu gören köylüler, kasabalılar üstüne gülecekler, arkasından onunla alay edecekler, anasına avradına söveceklerdi.

Sanki kasabalı saklamıyordu malını, vergi geldiği zaman. Sanki öteki köylüler hayvan vergisi alınacağı zaman dağlara kaçırmıyorlardı. Ama bunu Hükümete yapıyorlardı. Kendileri için can veren Adile değil.

Mutlaka bu işi Adil de duymuştu. Duymuştu da şap diye yere tükürmüştü. Tükürmüştü de: "Şu insanoğlu çiğ süt emmiştir," demişti. "Dünyadaki tekmil yaratık adam olur da, şu insanoğlu adam olmaz. Çünküleyin çiğ süt emmiştir. Yıllar yılı benim şu köylüye ettiğim iyiliğe bakın, bir de onların ettiğine!" Başını yana yöne birkaç kere çevirmiş, birkaç kere daha yere şap diye tükürmüş: "Kusacağım geliyor, kusacağım!" diye bağırmıştı.

Köylü de iyice zıvanadan çıkmıştı. Artık kadınlar yemek pişirmiyorlar, erkekler hayvanlara bakmıyorlardı. Çocuklar oyunlarını bırakmışlardı. Kimsenin eli işe güce varmıyor, ağzını bıçaklar açmıyor. Köy, artık ölü bir köy. Yalnızca gözleri kasabadaki yolda. Yedisinden yetmişine bütün köy soluğunu tutmuş kasaba yolundan gelecek umut ışığını, kara felaketi utanç içinde bekliyor. Kazık atmanın kurnaz sevinci uçmuş da gitmiş.

Herkes Adil Efendiyi konuşuyor, onu düşünüyor. Adil Efendiyi konuşmayanları kimse dinlemez olmuş. Düşlerinde Adil Efendi, hayallerinde Adil Efendi.

Bir gün geliyor, kasaba yolunun ucundaki kayalıkta bir tek kişi, Meryemce kalıyor. Bir gün bakıyorsun bütün köy orada. Birden gözlerine aşağıdan doludizgin gelen atlı hayaletleri ilişiyor. Önce kayalığın üstünde donup kalıyorlar. Kesseler, kimseden bir damla kan akmayacak. Sonra değişiveriyorlar. Kayalığın

üstünden köye, ormana, aşağıdaki koyağa çil yavrusu gibi dağılıyorlar. Göz açıp kapayıncaya kadar kayalıkta kimsecikler kalmıyor.

Bir de bakıyorlar ki ne gelen var, ne giden. Kasaba yolu bomboş. Gözlerini ovuşturuyorlar. Gördükleri düş mü hayal mi?

Sonra gene beklemeye başlıyorlar. Birkaç gün durmadan umutla bekliyorlar. Sonra yeniden beklemekten vazgeçip, evlere kapanıyorlar.

Köyün üstünü kurşun geçmez bir karanlık gibi Adil Efendi örtmüş. Köyün sevgisinde, korkusunda, ağıdında, ekmeğinde aşında, oyununda yalnız Adil Efendi var.

Beklemek belalaşıyor. Dayanılmaz hal alıyor.

Hasanı sorarsanız, onun başı bin belada. Ağacın kovuğundaki kibritleri Ummahanla birlikte her gece birkaç kere yokluyor. Bir keresinde babaları onları yakaladı:

"Nereye bu gece yarısı, nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

Hasan da, Ummahan da tutuldu kaldı. Ağızlarından bir tek söz çıkmadı.

Ali sordu, onlar yalnızca sustular. Sonunda vazgeçti:

"Allahın bin belaları," dedi, "ne haliniz varsa görün. Ben karışmam. Çıkın dışarı, gidin geceye de Koca Halil gibi karda donup ölün."

Hasan karar verdi. Artık kibritlerini dışarda ağacın kovuğunda tutmayacak. İçeriye taşıdı, eski deliğe yerleştirdi. Ama bir türlü içi götürmüyordu. Adil Efendi artık gelmeyecekti, gelmeyecekti ama, ya bir gün gelirse... Şap diye köyün içine düşer de ilk olarak, Meryemcenin evidir diye kendi evlerini ararsa... O da kibritlerini kaçıramazsa...

Birkaç gece kibritini yatağına aldı. Birkaç gün de koynunda taşıdı. Kibritleri şalvarının kemer yerine, beline fırdolayı diziyordu. Ama gene de belli oluyordu. Kibritler bir şişkinlik yapıyordu.

Hasan:

"Şu adam bir gelse de kurtulsak, kurtulsak," diyordu.

Bütün köylü de böyle söylüyordu.

Muhtar da artık bir iyice bunalmış, ne yapacağını bilmez, orada burada söyleniyordu:

"Bu adam artık gelmeyecek mi? Varıp gitsek de ayağına düşsek, tüm söyledikleri yalandır. Yalak köyü çok çok yoksuldur, gel de halini gör, desek. Saklayacak bir çöpümüz yok ki saklayalım Adil Efendi. Gel de köye halimizi gözlerinle gör, desek, gelmez mi ki? Gel de canımızı, çocuklarımızı al, ya da bu yıl bu işten vazgeç, istersen gelecek yıl, pamuk dönüşü tüm kazancımız senin olsun, desek. Yemin etsek ki bu yıl Çukurun en verimli tarlalarını, gece demeyip gündüz demeyip, biz toplayacağız, öteki köylülerin beş misli, on misli toplaya-

cağız, tüm kazancımızı da sana vereceğiz. Ne dersin Adil Efendi? Kul sıkışmayınca Hızır erişmez. Yetiş imdadımıza Hızır gibi, yüreği iyilik dolu Adil Efendi, desek. Bağışlamaz mı ola?"

"Bu köylü lanet yaratıktır Adil Efendi. Bekleye bekleye bir delilik çıkaracak. Bu korku, bu bekleme... İçinde Adil ağısını yutarak bekleme, köylüyü zıvanadan çıkaracak. Şimdiden çoğu zıvanadan çıktı, ağzı kanlı kurda döndü, Adil Efendi!"

Köylüye de kızıyordu. Bu köylünün ağzı sıkı olsa, kim diyebilirdi ki her şeyleri saklanmıştır. Övünmüşlerdir orada burada. Ağızlarını yayarak, gülerek, gelsin Adil Efendi, gelsin de görsün. Gelsin görsün ki, köyde bir tek çöp bile bulamasın. Namussuz köylü! Bu köylüyle iş yapılmaz ki... Alın bakalım, gelmiyor işte. Ve gelmeyecek. Çatlayın, patlayın, geberin. Bekleyin köpekler, bekleyin. Gözünüz dört, gözünüz sekiz, on altı oluncaya kadar bekleyin. Bekleyin kafirler. Bekleyin ha bekleyin!

12

Muhtar köy kurulunu üç gündür toplamış, konuşuyordu. Bundan başka Delice Bekirle, Gömleksizle, Öksüz Duranla, Uzunca Aliyle de konuşmuştu. Korkmasa, kendisiyle konuşacağını bilse Taşbaşoğluyla da konuşacaktı. Önemli bir karar vermesi gerekti. Bu öyle bir karardı ki, bir Muhtar, Cumhurbaşkanı bile olsa tek başına böyle bir karar alamazdı.

Hangi köylüye düşüncesini açsa:

"Ne diyelim Muhtar, sen bilirsin Muhtar," diyorlardı. "Yeter ki gelsin de Adil Efendi, ne yaparsa yapsın. Yeter ki onu getirmenin bir yolunu bul."

Yolu yordamı yok. Bir tek yolu var. Onu da yapmaktan başka çare yok.

Hemen hemen bütün köyün, Taşbaşoğlunun bile, düşüncesini öğrendikten sonra önemli, kesin kararını verdi. Taşbaşoğluna, birinci üye Zekeriyayı göndermişti. Zekeriya Taşbaşın teyzesi oğlu olurdu. Onunla da yetinmemiş Zalacayı göndermişti. Zalaca Taşbaşın karısının teyzesi olurdu.

Bir sabah, gün atarken Muhtar Sefer en güzel elbisesini, kasabaya giderken giydiği pantolonu ceketi giydi. Kravatını da bağladı. Bir iyice de tıraş oldu. Bekçiyi çağırdı.

Bekçi karşısında hazır ol durumuna geçip durdu:

"Buyur efendim."

Sefer:

"Sen var olasın bekçibaşı," diye onu okşadı. "Şu Toros köylüklerinde senin üstüne bir bekçibaşı varsa, ben de kellemi keserim. Ve de bir iyice keserim. Şimdi çok önemli bir çağırma yapacaksın köylüye ki, kimse evinde kalmasın. Herkes bizim kapıya doluşsun. Çoluk çocuk, genç yaşlı. Öyle bir çağırma çağıracaksın ki köyün itleri bile ne var, ne yok, diye bizim eve gelecek. Anladın mı?"

"Anladım Muhtarım."

Bekçi asker gibi rap diye bir selam verdi ve asker gibi dönüş yaparak, köyün içine koştu. Sesi Kel Aşığın sesi gibi yanıktı. Ve bekçi çok güzel bir çağırma yapıyordu.

Bir anda Muhtarın evinin önü doldu. Taşbaşoğlu bile andını bozup gelmişti. Bütün köylüler kulak kesilmişler. Muhtarın konuşmasını bekliyorlardı. İçlerinde güzel bir umut belirtisiyle karışık merak vardı. Koca kalabalıktan çıt bile çıkmıyordu.

Köyün üstünü sanki bir toz bulutu örtmüş. Gök duru, dünya aydınlık, karlara güneş vurmuş. Bir tek leke yok ortalıkta. Her şey, insanların bedenleri, hi-

lim hilim, paçavra giyitleri bile bu aydınlıkta bir iyice yunmuş, arınmış. Ama gene de köyün üstünde bir toz bulutu, ağır bir toz fırtınası varmış gibi geliyor insanlara.

Muhtar evinin kapısından çıkar çıkmaz, bütün başlar ona doğru uzandı. Birden, kalabalıktan sesler yükseldi. Bir anda o derin sessizlik yırtıldı.

"Söyle, söyle Muhtar, söyle, bir güzelce söyle," diye bağrıştılar.

Meryemce en öndeydi. Muhtarın burnu dibinde. Gözlerini açmış, ağzından çıkacakları yutacakmışçasına bekliyordu.

Muhtar boğazını temizledi. Birkaç kere öksürdü. Sonra durdu, gözlerini teker teker kalabalığın üstünde gezdirdi. En sonuncu geldi Taşbaşın üstünde durdu. Bütün sevgisini gözlerine toplayarak ona dostça baktı. Biliyordu ki şimdi köylü bir yarı delilik içindeydi. En küçük bir sürçmede başına olmadık işler açabilirdi. Örneğin, parçalayabilirdi onu. Karın üstüne yatırıp, ayaklarından tutup sürüyerek bütün köyü dolaştırabilirlerdi. Tetikte olmalı ve usturuplu sözler etmeli.

Omuzlarını gerdi, sağ ayağını öne uzatıp birkaç kere yere vurdu. Karatopaklı Hoca gibi çenesini sıvazladı, bir daha, bir daha öksürdü.

Az önceki düşüncesine pişman olmuştu. Bugünlerde de amma korkaklaşmıştı. Bu köyde ona dokunabilecek bir yiğit çıkar mıydı?

Köylü senin korktuğunu bir sezerse, korkarsan hemen de sezer, o zaman tekmil kötülükleri yapar. Azgın bir köpek bile senin ondan korkmadığını anlarsa, üstüne saldıramaz. Korkmak yarı ölmektir. İşte bu köylü salt namus belası, salt korkudan bu hale geldi.

"Ve de arkadaşlar, ve de komşular ve de emmiler. Ve de can bir kardaşlarım, yürekten yoldaşlarım," diye gürledi. Sesinde en küçük bir korku, bir titreme bile yoktu. Sesi dik, şefkatliydi. "Çok müşkil bir hal karşısındayız."

"Karşısındayız," diye bağrıştılar.

Bu, Muhtara daha büyük bir güç, bir zevk verdi.

"Neyimiz var neyimiz yok götürdük sakladık. Hem de bir iyicesine, dışarda bir tek çöp bırakmayıncaya kadar sakladık. Bu iyi güzel, yiğitçe bir iştir. Tüm Türkiye Cumhuriyetinin polisleri, candarmaları, izcibaşıları, hem de kayıptan haber veren ermiş hocaları gelip de köyü arasalardı, bir tek iğne bile bulamayacaklardı. Ben bundan dolayı köylümü övüyorum. Sizleri candan kutluyorum. Böyle sıkı bir köylü değil Toroslarda, dünyanın hiçbir ülkesinde bulunmaz. Ama işler kötü gitti. Dediğimiz olmadı. Attığımız taş, dediğimiz kuşu vurmadı. Bütün kasaba, yakın köyler, herkes bizim köyün bu kahramanlığını duydu. Mallarımızı sakladığımız, buradan ta Çukurovaya kadar duyuldu. Bunu Adil Efendi de duymuştur. Bu yüzden köyümüze gelmedi. Bekledik bekledik, perişan olduk. Onu bekliyoruz. Günler oluyor bekliyoruz, gelmiyor. Beklemekten öldük geberdik."

Kalabalık mırıldandı:

"Öldük geberdik."

"Şimdi namusumuzu kurtarmak gerekir. Herkes bilmeli ki, dünya bilmeli ki Yalak köylüsü alacaklısına alacağını vermemek için hiçbir şey saklamaz. Biz de hiçbir şey saklamadık. Ne diyelim de saklayalım? Gelsin nemiz var, nemiz yoksa Adil Efendi alsın götürsün. Biz, hiçbir şeyimizi saklamadık. Her şeyimiz ortada. Öyle değil mi? Bu yakın köylükler, o kasabadaki parti düşmanlarımız, alnı açık insan içine çıkamayalım diye bu büyük iftirayı bize atıyorlar.

"Bu adam, Adil Efendi, köye gelirdi. Mümkünü yok gelirdi. Ben onu bilirim. Canından vazgeçer de hakkının bir zırnığından vazgeçmez. Amma velakin, üstümüze atılan bu kuru iftirayı duymuştur. Mallarımızı sakladığımızı duymuştur. O da kahır edip gelmemiştir. Fırsat kollamaya, bize bir kötülük yapmaya hazırlanmıştır. Çok çok büyük bir kötülük. Ne kötülük yapabilir, diyeceksiniz. O şehir adamlarının yapacağı kötülük akla mı gelir ki... Belki de bizi utanç içinde kıvrandırmak için böyle yapmıştır. Her ne ise, cümle alem bilsin ki biz hiçbir şeyimizi saklamadık Adil gelsin de neyimiz var, neyimiz yok alsın götürsün. İsterse biz bütün mallarımızı alıp götürelim, götürelim de Adil Efendinin kapısına yığalım. Ama yeter gayrı. Yeter! Çatlayıp öleceğiz. Ya da bir delilik yapacağız."

Kalabalık birden patladı:

"Bir delilik çıkaracağız."

"Bu adamı köye getirmenin çaresini bulmalı. Gelir, belki de hiçbir eşyamızı almaz. Ama bu utanç içinde hiçbir zaman yaşayamayız. Türk milletinin asaletli soyuna bu yakışmaz.

"Gelsin, gelsin de altımızdaki minderi, üstümüzdeki yorganı, kaplığımızdaki sahanı, duvarda asılı un eleğini, yamalık diktiğimiz iğneyi, yal verdiğimiz köpeği de alsın. Yeter ki gelsin. Gelsin de köyde iğneden ipliğe hiçbir şey koymasın. Yeter ki gelsin. Gelsin de bizi bu işkenceden kurtarsın. İsterse çocuklarımızı da alsın. Bir tatlıca canımız var, onu da alsın."

Çok heyecanlanmıştı. Çok, çok söylemek istiyordu ama sözün çoğu da köylüyü bıktırırdı. Şimdi sözü bağlamak gerekti.

"Adili köye getirmek için elimden geleni yapacağım. Köy kurulundan üç kişiyi ona göndereceğim. Ona diyeceğiz ki, ya gel hakkını al, ya da bu yıl gelmeyeceksen gelmeyeceğini söyle. Bizi bu yıl bağışlaman, senin büyük şanından asil kanından beklenen büyük bir insaniyetliktir.

"Şimdi sözümü bağlıyorum. Hemen evlere dağılın. Bilin ki biz alacaklıdan mal kaçırmadık. Ve de hiçbir zaman kaçırmayız. Millet de üşümekten bıktı. Güle güle kardaşlarım, canlarım, emmilerim, hısımlarım benim. Size bir şey söyleyim, Adil hemen bugün bizim ondan mallarımızı hiçbir zaman kaçırmadığımızı öğrenecektir. Ona bu haberi köyün içindeki, köylü düşmanı, o ağzı kalabalık ulaştıracaktır. O, köylüye iyilik etmek istemez. Bu yüzden de haberi Adile ulaştırmazsa, işte ondan sonra ben köy kurulunu Adile yollarım. Haydin selametle."

13

Meryemce koşarcasına eve geldi. Bu iş hiç hoşuna gitmemiş, onu öfkelendirmişti. Köylüye Muhtara, toprağa taşa, kurda kuşa veryansın ediyordu.

Kırlangıç yuvasının altına geldi durdu, gözünü oradaki çıkınına dikti. Sabırsızlıktan çatlıyordu. Adil Efendi sanki şimdi gelecek, köye gelir gelmez de Uzun Alinin evi nerede diye soracak, doğru eve gelecek, elini uzatacak, kırlangıç yuvasındaki öteberileri hemen alacaktı. Çıkınını ne yapıp yapıp bu anda kurtarması gerekti. Ötekiler daha eve gelmemişlerdi. Az sonra Hasan içeriye girdi.

Meryemce Hasana işaret etti.

Hasan:

"Benim boyum oraya yetmez ki," dedi.

Meryemce ellerini kucağına bağlayıp, boynunu büktü kaldı. Gözlerini kırlangıç yuvasından hiç ayırmıyordu. Sanki yukardan görünmez bir el uzanacak, öteberilerini çekip götürecekti. Gözlerini oradan bir ayırsa, kapıp götürecekti.

Hasan içini çekti:

"Ah," dedi, "boyum azıcık daha uzun olsaydı, onları oradan hemen indirirdim. İki yıl sonra olsaydı, boyum azıcık daha uzun olurdu. Babam gelsin de..."

Meryemce homurdandı.

Köşedeki kütüğü gösterdi Hasana. Köşeye gittiler, birisi kütüğün bir ucundan, öbürü öteki ucundan tuttu. Kütüğü yuvanın altına getirip, Meryemce üstüne çıkacak, kırlangıç yuvasındaki çıkınını alacaktı. Çalıştılar çalıştılar kütüğü kaldıramadılar.

Hasan:

"Oraya kadar yuvarlayalım," dedi.

Canlarını dişlerine takıp koca kütüğü yuvarlamaya çalıştılar. Bu sırada da Aliyle Elif içeriye girdi. Ali gülerek:

"Ne yapacaksınız o kütüğü?" dedi. "Yuvadakini mi istiyorsun ana? Hemen indiririm."

Ayak parmaklarının üstüne dikildi, yuvadaki çıkını aldı, soluk soluğa daha kütükle uğraşan anasına uzattı. Meryemce inatla sarıldığı kütüğü hemen bıraktı, çıkınını kucakladı. Özlediği bebeğine kavuşan bir ananın sevincindeydi yüzü.

Kapının eşiğine oturdu. Çıkınını açtı, önce çıkından fistanı aldı, sırtındaki fistanın üstüne hemen giydi. Küpeleri kulaklarına, hırızmayı burnuna, gerdanlığı boynuna taktı. Peygamber sözleri yazılı yüzüğü de parmağına geçirdi. Başındaki

ak başörtüsünü çıkardı, iki ipek krepi üst üste başına bağladı, hemen köyün içine çıktı. Hiçbir eve gitmek niyetinde değildi. Köyü dolaşmak istiyordu.

Onu böylece giyinmiş kuşanmış görenler:

"Meryemce Ana gelin olmuş," diye ona söz attılar.

Ah Meryemce Ana bir konuşabilseydi, bir konuşabilse de ağı gibi sözlerini yüreklerine oturtabilseydi. Ne çare ki... Kader böyle imiş der Meryemce Ana.

Eve döndüğünde Ummahanla Hasanı saç saça, baş başa dövüşür buldu. Aliyle Elif ambardaki tahılı çıkarmaya çalışıyorlar, çocukların dövüşlerine aldırış bile etmiyorlardı.

Ummahan:

"Ver," diyordu. "Benim malım değil mi? Bu kışta kıyamette her gece ben onun için uyumadım. Seninle birlikte gece sabahlara kadar bekledim. Ben beklemesem, sen de korkar dışarıya çıkamazdın. Onları da gelir oradan çıkarırlardı. Ver hakkımı."

Hasan:

"Vermem," diyordu. "Dokuz tanedir. Sekiz tane olursa olmaz. Gene senin olsun da, hepsi bir arada kalsın."

Ummahan:

"Malım değil mi, alır koynuma koyarım. Ver malımı. Vermezsen zorla alırım. Sen uyursun, gece çalarım."

Biribirlerine giriyorlar, dövüşmeye başlıyorlardı.

Meryemce:

"İt enikleri," diyordu içinden, "yiyin bakalım biribirinizi. Aç köpekler gibi parçalayın."

Sonunda dövüşlerine daha fazla dayanamadı, gitti onları ayırdı. Hasanın burnu kanıyordu.

Ali Elife:

"Elif," diyordu, "ne olur ne olmaz, şu tahılın yarıdan çoğu yine kuyuda kalsın. İki sahan, dört de kaşık çıkaralım. Yağı hiç hiç çıkarmayalım, olur mu?"

Elif:

"Olur," diyordu.

Meryemcenin içindeyse bir korku vardı. Adil gelir de bir insanın üstündekileri soyup alabilir miydi? Patlıyordu. İçindeki bu kurt onu yiyip bitiriyordu. Kime sorabilirdi? Muhtara sorsa, kendini bir şey sanır da aleme, Meryemce geldi de bana böyle böyle sordu diye yayardı. Uzunca Aliyeyse ölse sormazdı. Köydeki bütün güvenilir kişileri, aklına güvendiği adamları, gözden geçirdi, en sonunda Taşbaşoğlunda karar kıldı. Hemen Taşbaşoğluna gitti. Taşbaşoğlu ocağının ba-

şında somurtup oturuyor, yüzüne konan sinek bin parça oluyordu. Meryemceyi görünce ayağa kalktı, ona yer gösterdi. Meryemce oturmadı, ona, gel kapının aydınlığına diye bir işaret yaptı. Taşbaşoğlu aydınlığa geldi.

Meryemce bir tuhaf kılıktaydı. Taşbaşın içinden bir gülme taşıp taşıp geliyordu ama kendini tutuyordu. Ona güldüğünü Meryemce bir sezerse, alimallah ölünceye dek onun yüzüne bakmazdı. Niçin böyle giyinmiş, süslenmiş püslenmişti bu kadın? Bu Nuh Aleyhisselamın kaynanası. Bu halde bir olağanüstülük vardı ve Meryemcenin gelişi de sebepsiz değildi.

Meryemce, önce kulaklarındaki küpeyi, sonra kolundaki bileziği, burnundaki hırızmayı, başındaki krepleri, üstündeki fistanı gösterdi. Kulağındaki küpeyi çıkardı, kasabaya döndü yönünü, el kol işaretleriyle Adili anlattı.

Taşbaşoğlu Adilden söz ettiğini anladı ama ne demek istediğini anlamadı.

"Adil gelecek, bunu anladım ama, gelince ne olacak onu anlamadım."

Meryemce üstündeki fistanı gösterdi. Soyunur gibi etti. Sonra üstündekileri toptan soyar gibi etti, bir çıkın yaptı.

Taşbaşoğlu:

"Ana," dedi, "sen köylünün yerdeki karıncasıyla bile konuşmamaya ant içtin. Hakkın var. Ama ben de senin gibiyim. Ben de diyorum ki bu köylünün sidiğine basan uyuz olur. Bu köylü lanetlenmiş bir köylüdür. Ölmüş bitmiş bir köylüdür. Eşek bir köylüdür. Bak bak, dün sakladıkları malları bugün nasıl çıkarıyorlar! Benimlen konuş. Hiç olmazsa ne dediğini anlayım da derdine bir derman olayım. Haydi konuş benimle."

Meryemce başıyla sert bir "olmaz" işareti yaptı. "Hiçbir vakit böyle bir şey olmaz." Yeniden ne demek istediğini uzun uzun anlatmaya koyuldu. Taşbaşoğlu bu sefer anlar gibi olmuştu.

"Yani sen demek istiyorsun ki ana, Adil köye geldiğinde bu üstündekileri soyar alır götürür mü? Öyle demek istiyordun değil mi?"

Meryemce güldü, Taşbaşoğlunun elini tuttu, yüreğinin üstüne götürdü, bastırdı.

Taşbaşoğlu:

"Hiç korkma ana," dedi. "Adil bu yıl bu köye gelmez. Gelemez. Gelse de hiçbir kanun yasasında, töresinde insanı soymak yoktur. Üstün başın altın dolu olsa senin üstünden yarım parçasını bile alamaz. Bu köylü korkudan delirmiş, seni de delirtmişler. Var git keyfine bak güzel anam."

Meryemce rahatladı. Taşbaşoğlunun elini birkaç kere yüreğinin üstüne götürdükten sonra oradan ayrıldı, eve geldi. Geldi ki ne görsün, çocuklar daha dövüşüyorlar. Onları gene ayırdı. Her ikisinin de saçlarını okşadı. Onlara, işaretle, bir daha dövüşürseniz karışmam, dedi.

Ali mallarının bir kısmını, belki onda birini dışarı çıkarttıktan sonra Lapacı Halile gitti. Neden başka yere değil de Lapacı Halile? Uz, yavaş bir adamdı Halil. Malları sakladıkları gün, köylü hemen o gün malını akşama kadar, dışarda bir çöp komamacasına saklamış, rahatlamıştı. Yalnız Halilin eşikliği açması, malları içine koyması, kapaması tam on beş gün sürmüştü. Şimdi de, eşikliğin yanına oturmuş ağır ağır, gözlerini kapamış, elleriyle toprağı söküyordu. Belki bir saatta ancak el kadar bir toprak parçası sıyırabiliyordu kuyunun ağzından. Bu gidişle belki bir yılda mallarını dışarıya çıkaramayacaktı.

"Kolay gelsin Halil Ağa," dedi.

Halil yumuşak, ağır ağır sözler ağzından dökülürcesine:

"Sağ ol kardaş," dedi. "Uğraşıyoruz. Şunu bir çıkaralım bakalım. Yakında geri gömeriz. Öyle değil mi?"

Ali:

"Öyle kardaş," dedi. "Allah kolaylık versin. Hem de bin kolaylık."

Meryemcenin böyle giyindiğini gören kadınlar, yeraltından çıkardıkları en güzel giyitlerini, bayramlıklarını giyindiler, taktılar takıştırdılar, sürdüler sürüştürdüler. Köy bir bayram havasına döndü. Genç kızlar, gelinler, bundan çok memnundular.

Köylü çıkaracağını çıkarmış, saklayacağını saklamıştı. Ama sözüm ona çıkarmışlardı. Gene eski tas eski hamamdı. Her bir şeyleri, pahada ağır, dişe gelen varlıkları hep saklı kalmıştı. Ama kendilerini bile inandırmışlardı ki saklı hiçbir şeyleri, bir zırnık varlıkları bile yeraltında kalmamıştı.

Peri mağarasındaki hayvanlara gelince, onlar oraya alışmışlardı. Artık bundan sonra kıyamete dek köylünün malları mağaralarda kalacaktı. Adil gelirse varsın hayvanları oradan alsın. Sakladıkları yoktu ki...

Hiç konuşmadan böyle bir anlaşmaya varmışlardı.

Şimdi gene Adili bekliyorlardı. Bu sefer gönül rahatlığı ile ve o kadar büyük utanç duymadan bekliyorlardı.

14

Gün, Kel Aşığın günüydü. Altı ayda, yılda, iki yılda Kel Aşığın böyle coşkun günleri olurdu. Böyle günler sazının ucuna üç tane püskül takardı. Her zaman da püskülün biri mavi, biri sarı, birisi de kırmızı olurdu. Başka zamanlar sazın ucundaki püskül bir ak püsküldür. Püskül üçleşince, herkes bilirdi ki Kel Aşık büyük coşkunluğu içindedir. Ve duyulmadık, görülmedik türküler, destanlar söyleyecek, hikayeler anlatacaktır.

Kel Aşığın başı her zaman olduğundan daha kalabalıktı. Üç püskülü gören bu gecede bir olağanüstülük olduğunu biliyordu. Kel Aşık böyle günlerde yerine oturduktan sonra tam bir saat sazına düzen verirdi. Sazını okşar, sazını severdi. Her haliyle sazına tepeden tırnağa tutkun olduğu belli oluyordu.

Bu gece bir ayaz geceydi. Gökte üşümüş yıldızlar, donmuşça bir pırıltıya gömülmüşlerdi, tek tük. On dörtlük bir ay gökyüzünden akıyor, köyün evlerinin, yalnız kalmış ağaçlarının, derimevine, Kel Aşığa gelen insanlarının gölgelerini ak karın üstüne uzatıyordu.

Kel Aşık:

"Ocağa daha çok odun, daha çok atın," dedi. "Ateş harlasın, ateş delirsin."

Bu da onun huylarından birisiydi. Yaz olsun, kış olsun bir yanında büyük bir ateş yanmıyorsa türkülerini en güzel söyleyemezdi.

Ateşe kütük üstüne kütük attılar.

Kel Aşık sazı kucağına yatırdı, dikeldi, sustu kaldı. Böyle bir zaman, gözleri yumulmuş, kendinden geçmiş olarak kalacaktı. Bu, Kel Aşığın bir oyunu değildi. Oyun olsa herkes sezerdi. Birisinde sezmez, ikisinde sezmez, onuncusunda sezerdi.

Neden sonra Kel Aşık sazı usul usul kucağına çekti, bir kere tele dokundu ve başladı. Uzun uzun, kendinden geçmiş, saz çaldı. Birdenbire de kesti:

"Bugün kıssadan hisse almak günüdür. Heheeey, tellice turnalar."

Gözlerini kalabalığın üstünde gezdirdi. Kalabalık bir ağızdan:

"Heheeey, tellice turnalar!" dedi.

"Dedem Karacaoğlanın, dedem Pir Sultanın, dedem Dadaloğlunun başı için. Heheey, tellice turnalar. Bugün de dedem Kürt Aşığı Abdale Zeynikinin başı için... Heheeey, tellice turnalar. Heheey, başı boranlı dağlar!"

"Abdale Zeynikinin başı için. Yolu yordamı için. Heheey, karlı dağlar, tellice turnalar."

Aşık sazına bir el daha vurdu, söze başladı:

"Abdale Zeyniki derler bir er kişi. İki gözden de yoksun büyük bir aşık kişi. Dağa taşa, kurda kuşa türkü söyler. O, başka aşıklara benzemez. Sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar durmadan türkü söyler. Bir akarsu akmaktan hiçbir vakit usanmaz, akması hiçbir zaman durmazsa Abdalın da sözü kesilmez, türküsü durmaz. Yolda belde, ovada kırda, ormanda kayada, insan içinde, her yerde, her yerde durmadan söyler, insan bulamazsa ağaca, suya, çiçeğe, yola, karıncaya, böceğe, dünyada ne yaratık bulursa, onun üstüne söyler.

"Uzun söyler. Bir türkü söyler ki, kırk gün kırk gece söyler de gene bitmez. Abdalın türküsünü, ondan sonra gelen hiçbir aşık başlayıp da bitirememiştir. Türkülerini Kürtçe söyler. Kürtçe söyler ama Türkü de, Arabı, Acemi de, Rusu, İngilizi de ne dediğini anlar. Bu bir sırrı hikmettir kimse bilemez. İşte bu Abdal her gece gün kavuşurken türküye başlar, gün atarken daha günün ucu görünür görünmez sesini keser.

"Bu Abdale Zeynikinin de hiç görmediği, göremediği, elini dokunduramadığı bir sevgilisi var. Türküye başlarken, ne türlü bir türküye başlarsa başlasın, gün batarken sevgilisine bir türkü söyler. Asıl türküsüne ondan sonra geçer. Bir de gece yarısı, hangi türküyü söylerse söylesin, keser türküyü, sevgilisi üstüne söyler. Bir de günün ucu görünmeden az önce türküsünü keser, tam gün atarken, sevgilisinin türküsüne başlar. O gece de böylece biter. Heheey, tellice turnalar."

Kalabalık:

"Heheey, karlıca dağlar," dedi. "Garipçe turnalar."

Kel Aşık saza yumuldu.

Bu ıssız yolda, yordamlayarak yürüyen Abdaldır. Büyük dağların, geniş ovaların, börtü böceğin, iyi insanların, kötü insanların aşığıdır. Bir karanlık gece çökmüştü üstüne. Taş gibi ağır bir gece. Omuzları bu karanlık gecenin ağırlığı altında çökmüştür. Yoğun geceye tutunarak yürür. Bu ıssız ova dümdüzdür. Abdal kördür, yolları göremez. Gecesini yordamlayarak, gecesine tutunarak yürür. İşte bunu da böylece söyler. Issız bir dünyada, yapayalnız kalmıştır. Hiçbir yaratık soluk bile almaz, kıpırdamaz. Abdaldan başka.

Yürür boyuna. Bir elinde gecesi, bir elinde ucu ışıltılı bir bıçak. Gecesini keserek yürür.

Yolunda böylece yürürken, ayağına sıcacık, yumuşak bir canlı değer. Elini uzatır alır. Bakar ki bir kuş. Kuş dediğin uçar. Bunun da başına bir hal gelmiştir. Bunun da omuzlarında taş gibi ağır bir gece. Ne olmuştur ki buna?

Kuşu kucağına alır, bir köye girer. Köylüler onun başına birikirler. Abdal sorar. Bu ne kuşudur? Ne hal gelmiştir başına? Köylüler Abdalın kucağında sıkı sıkıya tuttuğu, bağrına bastığı kuşa bakarlar. Bu bir turnadır derler. Bunun bir kanadı yaralı, bir kanadının da ucu kopmuş, derler. Bu artık ölünceye kadar uçamaz.

Bu hal Abdala çok koyar. Demek ki böyle ha, der. Benim gözlerim yok, göremem. Onun kanatları yok, uçamaz.

Bu dünya dolu dünya. Gözlerim olsa çiçeklerini açtırırdım. Denizlerini dalgalandırır, yağmurlarını yağdırırdım. Yıldızlarını parlatır, gününü doğurturdum. Karlı dağlarına ben karını, ışıltısını verirdim. Böceklerine kanat açtırır, renk verirdim. Uçan kuşlara yuva yapar, yavrularına ben yem verirdim. Halbuki omuzlarımda bir karanlık, ağır gece. Karanlık içinde dönüp durmaktır işim.

Kanatları olsa turnanın, uzak, derin suların üstünden geçerdi. Büyük şehirlerin göğünde kanat çırpar salınırdı. Van gölü onun kanadı olurdu. Çakmaktaşından bir dağ var derler, onun üstüne gider konardı.

Bu turnalar bir ömür boyu bahar yaşarlar. Nerde bahar, oraya taşınırlar. Kış yüzü, yaz yüzü görmezler. Tüyleri bahar kokar.

İşte şimdi, belki ilk olarak kışı görecek. Karı, soğuğu tanıyacak.

İki kader bir yerde birleşmiştir.

Abdal turnayı alır, bir dağa çekilir. Yaz bitmek üzere, güz gelmek üzeredir. Üstlerinden turna katarları çekilir, süzülür, bahar ülkesine gider. Abdal görmez ama çığlık çığlığa turnaların geçişini duyar.

Abdal turnayı karşısına koyar. Gün batarken türküsüne başlar. Günün battığı nasıl bilinir. Abdal bilir. Gözü görmez, elinde duyar. Gün batarken, artık türküye sevgilisiyle başlamaz. Turnayla başlar, turnayla bitirir. Abdal sabahlara kadar, gün atıncaya kadar turna üstüne söyler. Turna için, insanlara, ulu dağlara, anamız toprağa, akarsulara, yerdeki karıncaya, sudaki balığa, gökteki yıldıza söyler. Karanlık gecesine söyler.

Turna karşısında onu dinler.

Bir gün, beş gün, bir ay, iki ay söyler. Durmadan söyler. Ağaçlar, çiçekler, böcekler, anamız toprak dile gelir.

Bir sabah, gün doğar. Abdalın türküsü biterken bir acayip hal olur. Birdenbire Abdalın gözlerinin önünde bir ışık patlar. Abdal ışığın şiddetine dayanamaz. Yıllardır içinden çıkamadığı dönüp durduğu karanlığın paramparça olup yere dökülmesine dayanamaz, toprağa kapaklanır. Korkusundan gözlerini açamaz. Bir süre cansızcasına toprağa kapaklanmış kalır. Sonra usul usul doğrulur, gözlerini açar. Önünde dünya açılır. İlkin uçsuz bucaksız mavi gökyüzünü görür. Hayran kalır. Lalü ebkem kalır. Sonra gözünü indirir, toprağa bakar. Toprakta hiç görmediği karıncalar, çiçekler, otlar. Toprak doğurgan bir ana gibi zengin, şehvetli... Toprağa da hayran bakakalır. Eğilir toprağa, ışığı öper.

Bu arada, turna önündedir, onu hiç görmez. Sonra bir de bakar ki, telli turnası önünde durup durur. Güzel telli turna. Onu tutmak, okşamak, öpmek için elini uzatır. O elini uzatır uzatmaz turna kanat çırpar, havalanır, uzak göklere

gider. Abdal onu uçsuz bucaksız gökte, bir nokta kalıncaya kadar gözler, sonra turnayı gözden yitirir.

Gün atıyordu. Kel Aşık sazına son bir kere daha dokundu.

"Heheeey, tellice turnalar, Abdalın turnaları," dedi. "Bu kıssadan da hisse alanlar övünsün... Dedem Abdalın hikayesidir bu. İşte bundan sonra dedem Kürt Abdal ölünceye kadar ışık üstüne türkü söylemiş. Karanlığı lanetlemiş. Dedem Kürt Abdaldan, bu kıssadan hisse alan övünsün. Heheey ışıklar, heheey, tellice turnalar. Heheeeyt... İnsanoğlu övünsün."

"Övünsün," diye bağırdı kalabalık.

Kel Aşık yorulmuştu. Sazını öptü, yanına koydu. Saz aşağılara, dizinin oraya aşağı kaydı.

15

Daha gün atmadan, tanyerleri ışıyıp gelir, ak karın üstüne kırmızı ışıklarını salarken, köylü tüm uyanmıştı. Sanki bir bayramı, hıdrellezi karşılıyorlardı.

Meryemcenin böyle giyinmesi, öteki kadınlara örnek olmuştu. Hepsi Meryemce gibi en güzel giyitlerini giymişler, takıp takıştırmışlar, köyün alanına doluşmuşlardı.

Gün atarken, köyün içinin renk renk olduğu görülüyordu. Kızlar başlarına küçük aynalar takınışlardı ve doğan günün ışınlarıyla aynalar şavkıyordu.

Delikanlılar kol kola girip Uzun Aliye gitmişler:

"Çıkar düdüğünü de bize bir iki hava çal, Ali Emmi," demişlerdi.

Ali de hemen yerinden fırlamış, köyün alanına gelince düdüğünü belinden çıkarıp çalmaya başlamıştı. Ve delikanlılar halaya durmuşlardı. Kızlar da tef çalıp, türkü söyleyerek başka bir köşede oynuyorlardı.

Dün gece türküsünü söyleyip bitirmiş Kel Aşık da daha hızını alamamış, o da yaşlıları başına toplamış, onlara umutlu, güçlü, gürül gürül eski bir destanı çalıp söylüyordu.

Köylü bunca aylık acısını unutmuş, sıkıntısını üstünden atmış gibiydi.

Bu, ikinci bekleyişin sonuydu. Artık herkes bugün Adil Efendinin geleceğine yüzde yüz inanıyordu. Herkesin malını saklı yerden çıkardığını Adil Efendi duymamış olamazdı. Sakladıklarını o gün duyar da, çıkardıklarını niçin o gün duymasındı? Duyar duymaz da, arkasında candarmaları, niçin köye damlamasın?

Muhtar Sefer diyordu ki:

"Bizim köylü gibi asil bir köylü yok. Ve de yeryüzüne böyle güzel bir köylü milleti, böyle candan insanlar hiç mi hiç gelmemiştir. Canım kurban olsun bu köyün yoluna. Şimdi o, şimdi o Adil gelince ne görecek? Köylüyü iki gözü iki çeşme göreceğine, böyle sevinç içinde görecek."

Arada sırada da içinden bir kötü düşünce geçiriyordu. Ya Adil gelmezse, ya bugün köylünün mallarını saklı yerden çıkardığını duymamışsa? Bu düşünceyi hemencecik kafasından kovuyordu. Gelmemek olmaz. Duymamasının hiçbir mümkünü yok. O köylere ağlarını öylesine kurmuştur ki, burada sabahleyin bir kapıumbağa tıslasa, orada o, öğleye varmadan duyar. Haberi çoktan, daha dün, gün kavuşmadan almıştır ve de yola düşmüştür.

Kendi kendine bile yalan söylediğinin farkında değildi.

Öğleye kadar, gülerek sevinerek beklediler. Tam öğleyin, sevinç çığlıkları ko-

pararak kasaba yoluna doğru döküldüler. Sonra baktılar ki, ne gelen var, ne giden. Neydi, hangi haberdi onları böyle kasaba yoluna koşturan? Elleri boş dönünce sevinçleri azaldı, ama umutları kesilmedi.

Bir de ikindi vakti, "geliyor" diye bir söz duyup irkildiler. Gene boş çıktı. Ama akşam olup gün kavuşuncaya kadar umutları kesilmedi. Karanlık kavuşuncadır ki... İşte o zaman olan oldu, umutları kesildi. Elleri böğürlerinde kalmış, yorgun argın evlerine vardılar. Hiç kimseden çıt çıkmıyordu. Tutup hepsini teker teker kessen bir damla kanları akmayacaktı. Kurumuş kalmışlardı.

Muhtar öfkeden kuduruyor, ellerini beline dayamış, evin bir ucundan öbür ucuna, yılgın gidip geliyordu. Küçük karısı ocağın bir köşesine sinmiş, Çukurova dönüşü doğurduğu çocuğunu pışpışlıyordu. Dışarda fırtına başlamış, bozkırın üstünden gelen boran uluyordu. Donmuş karın çatırtıları büyüyor, dünya sarsılıyordu.

Muhtar boyuna:

"Bu olmadı işte, bu olmadı, Adil," diyordu. "Her şeyin iyi de, işte bunu iyi yapmadın Adil Efendimiz. Köylü milletiylen hiçbir zaman oynanmaz. Bunu böylece bilesin arkadaşım. Sen çok rezil, aşağıların aşağısı bir adamsın biraderim. Sen köylüme işkence ediyorsun. Benim de üstüme gelme ve de canımı sıkma Adil Efendi. Şimdi köylüyü nasıl korkuttumsa, saldımsa yüreklerine alaca korkuyu, yarın da kalkar senin namına bütün borçlarını bağışlarım, Adil Efendi can birader. Bağışlarım da sen avucunu ve de avucunun içini yalarsın. Ben gelenek melenek bilmem. Öyle işler takmam, yiğidim. O kadar da eşek bir yaratık değilim. Ben öyle geleneklerle köylüyü kandırırım. Ve de Çukurovaya giderken boş köye iki bekçi dikerim. Senin de bize hiçbir zararın dokunamaz aslanım. Ve de senin borcunu inkar ederim. Köylü Adil Efendiden bir zırnık bile almadı derim. Ben inkarı basınca, sen de hangi taş büyükse başını oraya vurabilirsin. Ve de hiçbir taştan sana bir imdat gelmez. Ve de gider, bundan sonra da Kırlangıçoğlundan, can bir düşmanından alışveriş ederim. Sen bana komisyon olaraktan yüzde bir veriyorsun Kırlangıçoğlu yüzde üç verir. Ve de bunu benden istedi. Senin bundan haberciğin oldu mu, yüz gözlü, bin kulaklı Adil?"

Sanki Adil Efendi karşısındaydı, ona konuşuyordu. Acaba karşısında olsa böyle açık açık konuşabilir miydi?

"Amma velakin, seninle yenmiş yemeğimiz, içilmiş suyumuz var. Amma velakin sen bugünkü işi çok kötü ettin. Gelmemekle yüreğimde, köylünün yüreğinde onulmaz yaralar açtın. Bari yarın sabah gel. Açtığın yaralar kapanmaz ama gene de bir şey. Sana bir diyeceğim var kardaşım. Sen beni bilirsin. Ben Kırlangıçoğluna yalnız bizim köyü götürmem, arkama takarım on beş köyü, kırk köyü ve altmış köyün tümünü, öyle giderim ona. Sana öteberiyi sakladılar diye kim haber ulaştırdı? Sonra çıkardılar diye gene güzelce haberi kim ulaştırdı? Hemen gelsin diye, sana, hemen bugünden tezi yok gelsin de işini görsün diye, kim haber ulaş-

tırdı? Karşındaki adamın sözü it sözü, eşek sözü değil. İnsanın hatırı yoksa yanında, kırk yıllık dostluğun da mı hatırı yok? Bana bir cevap versene Adil. Koskoca bir Muhtarın sözlerini, şu Toros köylüklerinin biricik Muhtarının sözlerini, sen böyle demez misin ve de sözlerini böyle kulak ardına bir köpek sözü gibi nasıl atarsın? Benim sözlerimi kulak ardına atamazsın. Ne dersem o olacak. Yoksa zararlı, hem de çok zararlı çıkarsın. Kaba ağacın gürlemesi dalı iledir. Bir adamın yanı yöresi olmayınca o adam ne yapabilir ki? Senin, benim gibi dostların olmazsa, sen tek başına ne yapabilirsin ki? Hakçası, sen olmasan bizim de halimiz duman ya... Malın varsa da, dünya kadar paran olsa da ne fayda! Bu olaydan sonra senin ocağına bir incir ağacı dikmek boynuma asılı bir borç olsun. Şimdiye kadar çok kızacak işler yaptın, kızmadım. Sana bu yıl köye gelme, dedim. Köylünün hali duman, dedim. Gelirim, dedin. Gelecek yıl olsun da borcunu öyle al, dedim. Sana yalvardım. Bu yıl gelir de o köylüyü tepeden tırnağa soyarım, dedin. Peki, gel de soy, dedim. Ama çabuk gel. Köylüyü usandırmadan, deli etmeden gel, dedim. Gelmedin. Köylü malını, canını sakladı, gene gelmedin. Şimdi köylü malını çıkardı, gene gelmiyorsun.

"Bak, sana bir şeyler söyleyim kardaş, bu işten sen zararlı çıkacaksın. Hem de mahvolacaksın. Köylü her şeyi kabul eder de kendisiyle oynamayı kabul etmez. Şimdiye kadar bana çok işler, kötülükler yaptın, sana hiçbir sebepten kızmadım. Şimdi sana kızıyorum. Babamın kanlısına öfkelenir gibi öfkeleniyorum. Şimdi seni öldürebilirim. Düşün ki, arkadaşım, bir düşün ki bir köylü milleti, zavallı yaratıklar ki, gelmiş seni beklerler. Kurbanlık koyunlar gibi... Hani kurbanlık koyunların sırtlarını boyarlar, boynuzlarına kırmızı ipler bağlarlar, ondan sonra da keserler. İşte bugün bu köylü milleti böyle kurbanlık koyunlar gibi süslenip püslenip seni bekledi. Ellerinde ne var, ne yok sevinerek, düğün bayram, sana vereceklerdi. Aç kalıp öleceklerdi, ama gene seviniyorlardı, geleceksin diye. Dünya dünya olalı böylesi nerede görülmüştür? Kötü Adil, saygısız Adil, bir dünya kadar malın var. Nereden aldın bu malları? Hiç kimse bilmez, ben de mi bilmem bu kadar serveti nasıl yaptığını? Alın teriyle olur mu bu, Adil? Şimdi sana hakçasını söyleyim mi Adil? Çukurovaya her yıl o dayanılmaz sarı sıcağa, çalışmaya inen, orada çalışmaktan ölen biten, kırılan altmış köyün tüm emeği sende birikir. Bilmez misin bunu sen, Adil? Sen bunu yapmamalıydın. Köylünün bu sevinçli hali, düğün bayramla soyulmaya gidişi, açlığa gidişi... Çok yüreğime dokundu, Adil. Bende yürek var. Ben köylümü severim. Bendeki yürek demircilerin örsü gibidir. İşte bu yürek bile dayanamadı da köylünün bugünkü haline eridi. Gözlerim yaşardı. Yüreğimden kanlar gitti. Al da, bu güzel köylünü yüreğinin içine, en sıcağına sok, Muhtar Sefer, dedim. İşte sen bu durumda gelmedin, Adil. Gelsen de bugün köylüyü iğneden ipliğe soyup soğana çevirseydin, sevincinden deliye dönerdi köylü. İşte şimdi bu köylünün ne yapacağı belli olmaz. Şimdi senin namına borçlarını bağışladım. Adile bir zırnık bile borcunuz yok desem, tüyleri kıpırdamaz, sevinmezler bile. Umutlarını kırdın. Umut kırmak kötü bir iştir

Adil. Sen köylü milletini bilmezsin. Bir gün olur ölüme güle güle giderler, bir gün olur bayramı ağlaya ağlaya karşılarlar. Bu da insanların elindedir. İşte sen bunu bilseydin bugün köye gelmemezlik etmezdin. Ve de ne olursa olsun, ben de bu olaydan sonra borçlarını bağışlayacağım. Ondan sonra da sen bana elinden geleni yap. Köylüyü büyük işkenceler altında yaşatamam. Nasıl mı bağışlarım? Bak Adil, senin sarı defteriyin hiçbir kanuniyesi yoktur. Var mı noterden tasdikli senedimiz? Yok. Öyleyse basarın inkarı. Ve de ondan sonra da çok yükseklerdeki saygılarımı sunar, kara gözlerinden öperim, Adil. Oldu mu?"

Yürüdükçe, gittikçe içine sıkıntı basıyordu. Bir şeyler yapmalıydı. Mümkünü yok, bir işler görmeli. Ne yapmalı? Bu gece köylüyü toplayıp, borçlar silindi, tümden bağışlandı denmez ki.

"Gelsin benden alsın Adil. Vallahi de bağışlayacağım, billahi de! Hem de babamın malını bağışlar gibi bağışlayacağım. Hem de bir güzelce bağışlayacağım. Ya yirmi candarmayla birlikte gelirse? Gelsin be! Muhtarlar kralı Sefer onun bir çaresini bulamaz mı? Bulamazsa öyleyse ne demeye muhtarlar kralı olmuş? Sarı bir defter altı üstü. Ne istersen yazılır. Ben noterden tasdikli senet isterim. Ve de borcumuz yok derim, yerinde kalakalır. Öyle değil mi? Adil de hoplasın, zıplasın. Ulan ne güzel, ulan Sefer, sen muhtarların kralı değil, akılların kralısın. Gözü kör olsun ki feleğin, bu küçücük köye baş olupsun. Yoksa balık gölüne göre büyüdüğüne göre, sen de büyük alemleri idare eden bir baş olurdun."

Bütün bunlar, bağışlama düşüncesi, hem de babasının malını bağışlar gibi bağışlama düşüncesi onu kıvanca gömüyordu ama, mutlu değildi. İçinde bir korku, onulmaz bir sıkıntı vardı.

Haydi borçları bağışladık diyelim, bundan sonra Kırlangıç güvenir de alışveriş eder miydi? Kasabada herkes düşman gözüyle bakmaz mıydı? Adile, kırk yıllık kapılarına bunu yapanlar, bizlere neler yapmaz ki, demezler miydi?

"İt itin kuyruğunu ısırmaz. Ve de hiçbir vakit."

Bu gece şu kocaman Yalak köyü uyumayacaktı. Acıdan, kederden. Bir şey, bir iyilik yapmalı şu köylüye. Evin içinde dört dönüyor, çaresizlik içinde kıvranıyordu. Adımları da gittikçe çabuklaşıyor, bir anda karşı duvara varıp geriye dönüyor. Varıp geriye dönüyor. Varıp...

Ama ağzından da düşmüyor:

"Ne olursa olsun bağışlayacağım. Hem de babamın öz malı gibi. Bağışlayacağım!"

Kendini inandırmaya çalışıyor. Bunun için de var gücünü harcıyor.

"Bağışlayacağım, bağışlayacağım, bağışlayacağım..."

Sıkıntılarını bu sözlerle boşaltıyor ama yetmiyor. Gittikçe bu sözleri ne kadar çabuk söylemek mümkünse o kadar çabuk söylüyor.

Sonunda dili damağı kurudu. Bir yorgunluk geldi üstüne. Korkmaya başladı.

Bundan sonra bu köylüyü tutabilirsen tut. Doğru Taşbaşa akacaklar. Bentlerini yıkmış azgın sular gibi. Bu kadar beklemeden, bugünkü sevinçten sonra bir şeyler olacak. Bir fırtına geliyor, gelecek. Bu kabak Muhtar Sefer Efendinin, akıllar kralının başında bir güzelce patlayacak.

Bir gün, bir gece insanlar için iyi gitmemişse, o günün kendisinden de hayır bekleme. Şu dışardaki esene bak! Neredeyse bozkırı toprağı taşıyla kökünden söküp alıp götürecek. Köyü de havalara kaldırıp Tekeç dağının başına koyacak. Yer sarsılıyor. Bu esen bora ne böyle?

"Bora ne, bu bora ne, bora ne böyle?"

Şimdi de bu uğursuz düşünceye yükleniyor. Ne yaparsa yapsın, içindeki sıkıntı gittikçe büyüyor. Karanlık bir korkuya varıp dayanıyor.

Köylü yarın sabah erkenden kalkmış bakmış ki, ne görsün, Adil Efendi yirmi candarmayla birlikte köyün ortasında durup durur. Köylüler onu orada öylece durmuş bekler bulurlar. Omuzlarına kar yağmış. Önce, içlerine büyük, çok büyük bir korku düşer. Sonra azıcık sevinirler. Sonracığıma efendim, içleri korkudan gene titremeye başlar. Titrer, titrer, titrerler. Sonra titremeleri durur. Usul usul öfkelenmeye başlarlar bu sefer de. Yavaş yavaş bir araya gelirler. Biribirlerine sokulurlar. Koyunlar gibi biribirlerine sokul ha sokul ederler. Sonra daha da sokulurlar. Bir araya, bir araya gelirler, gelirler... Bir iyice, bir topak olduktan sonra kıdırım gibi toparlanıp Adilin üstüne düşerler, orada patlarlar. Dağıldıklarında artık Adil yoktur. Yerde azıcık kan damlası, belki bir bacağın, bir kolun bir parçası, belki burnun yarısı... Koskocaman Adil nereye gitti? Candarmalar nereye giderler? Köylü Adilin başına düşünce, neye uğradıklarını bilemeyen candarmalar başlarını alırlar, bir anda köyü çıkarlar, giderler.

Köylüler yorgun, Adil yok. Köylülerin kolları öylecesine yanlarına sarkmış. Başları da göğüslerine düşmüş. Ne yapacaklarını bilmez bir halde köyün alanında durmuş kalmışlar. Şimdi, eli tüfekli, ya da değnekli on iki yaşında bir çocuk gelse bunların hepsini önüne katıp götürür. Nereye isterse oraya çekip götürür.

"Ulan Adil, ulan namussuz, senin şu köylüye ettiğin... Aaah, ettiğin!"

Bu gece, bu esen borana karşı, çırılçıplak dışarı çıkmalı. Hem de karın altına yatmalı. İnsanın içindeki sıkıntıyı söker de dışarı çıkarır. Ama bu bora insanı dondurur. Kar adamın içini bir daha üşütür. Kanını işlemez eder.

"İşlemez eder, işlemez eder."

Hem söylüyor, hem de daha hızlanarak yürüyor. Boğulacak gibi. Üst üste soluk alıyor. Gözlerini bir karanlık kaplıyor, başı dönüyor, kendini dışarıya atıyor. Karanlık, esen bora şırrak diye yüzüne çarpıyor. Sefer olduğu yerde kalakalıyor.

Karanlık, gıcılı kar... Dondurucu soğuk... Sefer hemencecik kapıyı kapatıp içeriye giriyor.

Biraz açıldı ama gene içinde sıkıntı. Sıkıntısının büyümesinden korkuyor.

İçinden şimşek gibi geçti:

"Kır İsmailin kızı... Çoktandır konuşmadık."

Kır İsmailin kızı derken içine bir titreme girdi. Bir sıcaklık ılık ılık tüm bedenine yayıldı. Sarsılmaya başladı. Elleri titriyordu şimdi. Bütün bedeni tatlı bir ürpermedeydi.

Karısına:

"Yatır, yatır kucağındaki çocuğu da beşiğe. Hemen yatır. Yatır da doğru Kır İsmailin evine git, kızını al getir. O fıkara kıza da bir şey yapamadık. Çabuk al gel!"

Kadın Seferin bu hallerini bilirdi. Çocuğu hemen beşiğe yatırdı, dışarı fırladı. Bir an geç kalsaydı, Sefer onu öldürmekten de beter ederdi.

Sefer arkasından:

"Çabuk çabuk git, hemen al getir," dedi.

Sesindeki şehvet kadını titretti. Boraya karşı var gücünü toplayarak koştu.

Sefer gidip geliyor, içi içine sığmıyor. İliklerine kadar şehvet kesilmiş, her an bedenini bir ürperme dolaşıyor.

"Gelse, gelse..."

İçinde bir de korku var. Ya kız gelmeden şehveti dinerse... Türkü söylemeye başladı. İkide bir kapıyı açıp açıp kapıyordu. Her kapıyı açışta içeriye karla karışık bir boran giriyordu.

Büyük karısı, çocukları ocaklığın dört bir yanına sıralanmışlar, hiç konuşmadan öylecene, gözlerini billura kesmiş közlere dikmişlerdi. Sefer onları öyle süklüm püklüm görünce sinirlendi.

"Haydin bakalım," diye gürledi: "Doğru yataklara. Haydin hiçbirinizi gözüm görmesin."

Kadın usulca:

"Çok bağırma Sefer," dedi. "Derdin ne, işte kalktık, yatmaya gidiyoruz. Derdin ne?"

"Derdim senin ölüyün körü! Git yat!"

Kadın:

"Gene kudurgunluğun üstünde Sefer. Gene ne oldu sana?" diye bir hoş baktı.

Sefer sustu. Birden farkına vardı ki yavaş yavaş çözülüyor. Kendini şöyle bir yokladı, baktı ki ağır ağır bedeninden biraz önceki tat çekiliyor.

"Kır İsmailin kızı... Amanın anam..."

Kapı açıldı, önce kız, arkasından karısı, ikisi ile birlikte bozkırın tüm boranı kışı içeriye girdi.

Sefer kızı elinden tuttu. Eli eline değer değmez de bütün bedenini bir çımgışma aldı. Bir ürperti iliklerine kadar onu titretti.

"Gel," dedi, "gel benim güzel kızım. Gel benim usul boylum. Gel benim öcünü alamayıp da perperişan eylediğim meleğim... Gel, gel de derdine bir çare bulalım. Gel de yarana bir merhem olayım."

Kızı götürdü, ocağın başına oturttu. Kendi de yanına oturdu. Karısına da:

"Sen de," dedi, "git içeriye. Çocuğu al da git. Kızın ifadesini almam gerekiyor."

Kadın çocuğu beşiğiyle kucaklayıp, arkadaki bölmeye taşıdı.

"Söyle, söyle... Çabuk söyle!"

Kız artık alışmıştı. Ne söyleyeceğini biliyordu. Eskisi gibi, yani ilk günler gibi ölürcesine utanmıyordu. Alışmıştı ya, gene de azıcık utanıyordu.

"Söyle kızım söyle! Söyle ceylanım! Söyle, söyle ki..."

Artık söylemek kızın da hoşuna gidiyordu. Seferle birlikte artık o da bir hoş olup kendinden geçiyordu.

"O köyden İbrahim var ya..."

"Geç İbrahimi. Orasının gerekliği yok."

"Onlarla harman komşusuyduk."

"Harmanı da geç."

"Beni kandırdı, seni alacağım diye."

"Geç, geç oralarını da, mağaraya gel. Seni arkadaşıyla birlikte mağaraya getirdiler. Mağara ağzına kadar, baş aşağı asılmış kayışkanatla doluydu. İçeri girdiniz."

"İçeri girdik. İbrahim içeri girer girmez uçkuruma el attı. Ben teslim olmadım. Aramızdaki dövüş geceye kadar sürdü. Sonra arkadaşı geldi, ona da teslim olmadım."

Muhtarın yüzü yanmaya başladı:

"Söyle söyle, çabuk söyle!"

Kız durdu. O da tadını çıkarıyordu. Gözlerini süzdü, gülümsedi. Her yanının şehvete kestiğini derinden duydu.

"Söyle söyle!"

Kız artık işini biliyordu. Aldırmadı. Ağır ağır, yeniden başladı:

"Arkadaşı gitti. Ben gidiyorum bu Allahın beteri kızlan uğraşamam. Sen ne yaparsan yap! Ben bir sevindim ki o gidiyor diye. Benim gözüm İbrahimde. İbrahim üstüme atıldı. Bir de baktım elinde bıçak. Elbisemi kesip bir anda beni çırılçıplak koydu. Mağaranın kapısının ağzında ateş yanıyordu. Elbisemi götürüp ateşe attı. Yanıncaya kadar beni bırakmadı. Sonracığıma bana sarıldı. Ben kendimi ona vermiyordum. O da çırılçıplaktı. Yalım gibi sıcaktı, yanıyordu teni, tenime değdikçe. Bir yakıyordu, uuuf... Bir yakıyordu! Ben yavaş yavaş dayanamıyordum, çözülüyordum. Deli olacaktım."

Sefer titremeye başladı:

"Sonra, sonra? Çabuk çabuk. Sonra ne yaptınız?"

Kız aldırmadı. Aynı rahatlıkla, tadını çıkara çıkara sözünü sürdürdü:

"Deli, deli olacaktım. Bu erkek teninin tadı da hiçbir şeyde yok. Teni tenimi yaktıkça kendimden geçiyordum. Bir bayılırsam üstüme çökecek, bana her şeyi yapacak, kızlığımı alacak. Bayılmadan alsın alırsa da, diyorum içimden. Öyle hoşuma gidiyor ki, kendimi de bırakamıyorum. İbrahim bana sarıldıkça sarılıyor. Kemiklerim çatır çatır ediyor. Derken kendimi koyveriverdim. Bir baktım, mağaranın tozları içine serilmişim. İbrahim sarıldıkça sarılıyor. Sarıl, sarıl, sarıl..."

Kız da titremeye başladı.

Sefer:

"Sarıl, sarıl, sarıl..." diye sabırsızlıkla söylendi.

Kız:

"Sarıl, sarıl, sarıl... Koyvermiyorum, teslim olmuyorum. Yüzü, soluğu yalıma kesmiş, yakıyor. Teni yalıma kesmiş. Gözlerinde bir tat var. Gözlerine dayanamadım. Çözülüverdim. Çözülü, çözülü, çözülü..."

Sefer:

"Yeter," diye bağırdı.

Kızı elinden tuttu, acıtacak kadar sıktı. Sonra kızı kucakladı. Kız onun geniş kollarında bir kuş gibiydi.

Dışarda bozkırın boranı gümbürdüyordu.

16

Uzun Ali ocağın başına oturmuş, karşısındaki anasına:

"Öyle değil mi ana?" diye soruyordu. "Adil efendi ki, malı mülkü bir dünya kadar yeri tutmuş, bir kasabanın çarşısı tüm onun, bizi mi düşünecek? Biz bu yıl vermezsek borcumuzu gelecek yıl veririz. Adamın belki de hiç aklında yokuz. Biz burada kendi kendimize gelin güvey oluyor, mal saklayıp, mal çıkarıyoruz. Bir de aylardır Adili bekliyoruz. Adil gelmez. Gelseydi, şimdiye kadar çoktan gelirdi. Onun gelmesi eskidendi. Onun gelip de beş on kuruş için köyü soyması eskidendi. O zamanlar Adil Efendi baldırı çıplağın birisiydi. Meteliğe kurşun atıyordu. O zamanlar gelir köyü soyardı da, yakardı da... Ya şimdi? Bizim telaşımız boşuna ana. Öyle değil mi? Tavşan dağa küsmüş de dağın haberi olmamış. Ya Adil Efendinin bu olan bitenden hiç haberi yoksa ana? Öyle değil mi?"

Meryemce konuşmuyordu, ağzını açmıyordu. Ama Ali sordukça, o, içinden, kendi kendine karşılık veriyordu.

Fıkara, garip, akılsız oğlum Ali, hiç el hakkından vazgeçer mi? İsterse dünya kadar malı olsun, insanoğlu hiç doyar mı? Adil gelecek, hem de gelip karakuş gibi, bir yalım yağmuru gibi köyün üstüne yağacak. Köyü soyup soğana çevirecek. Ölüme çare var da buna hiçbir çare yok. Akılsız, delibaş oğlum benim. Aaah, dilim dönse de konuşsam, konuşsam da sizin akılsız başınıza bir bir akıl koysam. Dilimi dönmez edenler, olmaz olasılar, gelecek Adil! Haklı hakkından vazgeçer mi? Beklemekten geberecekler. Nedir derdiniz? Bu olacak. Önüne geçemezsin. Batasılar, olacağı, böyle nefesinizi tutmuş ne beklersiniz?

"Öyle mi, ana? Bu kadar zengin adam, yer gök onun, ne diye gelsin de bir fıkara köyü soysun, öyle değil mi ana?"

Soyar soyar. Hem de nasıl soyar! Soyarken de sevincinden patlar.

Ali ayağa kalktı birden. Gittikçe, anasına söyleyip de karşılık alamadıkça bozuluyordu.

Boran kuduruyordu. Bozkırdan Torosa doğru korkunç bir hışıltıyla boranın aktığı duyuluyordu.

Ali ayakta bir zaman ikirciklendi, sonra hızla kapıya gitti, açtı. Yüzüne çarpan rüzgar neredeyse onu yere serecekti! Sendeledikten sonra toparlandı. Koşarak Taşbaşın kapısına vardı. Kapının yanıklarından ışık sızıyordu.

"Ben geldim Memet kardaş," diye içeriye seslendi.

Kapı açıldı:

Ocağın başına bağdaş kurdular karşı karşıya. Meşe odunu ocağa billur kır-

mızısı bir köz bırakmıştı. Bacadan arada bir, bir yel geliyor, közün kırmızısını alıp yerinde apak bir yalım bırakıyordu. Sonra da közler kül bağlıyordu.

Taşbaşın evi bir gözcüktü. Ocağı büyüktü. Kamıştan örtmüştü ocaklığın üstünü. Çamurla sıvamıştı. Duvarları da ak toprakla sıvalıydı. Öteki evlerin örülmüş, gelişigüzel üst üste konmuş duvarlarına hiç benzemiyordu. Yerden beş karış yukarısına kadar da türlü türlü nakışlanmıştı. Uçan turnalar, esen yele dallarını vermiş ağaçlar, çiçeğe durmuş orman, kaçan geyikler, atlar. Taşbaşoğlu bir dünya koymuştu duvarına.

Tam ocaklığın alnında, orta yerinde de büyük bir Mustafa Kemal resmi asılıydı. Başında kalpak vardı. Kaşları kalkıktı. Yüzüne inceden, alay eden bir hal takınmıştı. Taşbaşoğlu ona baktıkça, içinden bir hoş, aya benzer bir duygu geçiyordu. Ona göre Mustafa Kemal iyi adamdı, hem de babayiğit bir kişiydi. Azıcık da alaycı. Bu neden böyleydi? Çok çalışmıştı. Varını yoğunu bu millete vermişti. Hocalar ona karşı koymuşlar, millete gavur diye ilanat vermişlerdi. Çok şey yapmış, çok engeli aşmış... Ama bir eksik yönü vardı, bir yapamadığı işi vardı. Üstesinden gelemediği... Yoksa bir insan böyle inceden inceye oturup da dünyaya gülmezdi. Hiç kimseye belli etmeden.

Taşbaşoğlu Aliye baktı. Sıkıntısı yüzünden belliydi.

Taşbaş:

"Ne o, Ali?" diye sordu. Sesinde alaycı bir hava vardı.

Ali:

"Hayırlar," diye karşılık verdi.

Bir süre gözlerini ocağın közlerine dikip konuşmadılar. En sonunda Ali:

"Bir şey düşünmeli. Bu köylü kahrından, sabırsızlığından ölecek," dedi. "Geldim ki sana, şu köylüyü bu dertten kurtaralım. Adil olacak domuz köyü soymaya bile gelmiyor. Sana geldim ki seninle yarın kasabaya gidelim, varalım Adile, arkadaş diyelim hal keyfiyet böyle böyle. Ya hemen gel, köyde ne var ne yok al götür, ya da alacağını gelecek pamuğa, önümüzdeki pamuğa bırak. Böyle giderse bu köylü başına bir iş getirecek. Delikanlılar eşkıya olacaklar, yaşlılar kavga edecekler. Tüm köylü biribirine düşecek. Şimdiden başladılar. Dün bir dövüş patlak veriyordu ki, başlasaydı önüne bir ayda geçemezdin. Korkuyorum Memet kardaş, yazık olacak köylümüze... Şu adil gelecekse gelsin. Gidip söyleyelim. Ne dersin?"

Taşbaşoğlu ağır ağır doğruldu. Gözlerini Alinin gözlerine dikti. Gözleri tüm karaya kesmişti. Gözlerinde bir onulmaz keder vardı. Dudakları gerilmişti.

"Bu köylü var ya, bu köylünün anasını avradını, darıdan ufağını, çocuğunu çömleğini... Anladın mı Uzun Ali kardaş! Ben bu köylü için tırnağını kesip de atmam. Kendi düşen ağlamaz. Bırak sarhoşu düşene kadar gitsin. Bu köylü benim dediğimi yapsaydı da, Söğütlü geçekte Muhtara karşı gelseydi de, Miralayın oğlunun ot bitmez çiftliğine gitmeseydi, bu haller başına gelmezdi. Var git yolu-

na Ali kardaş, benden bu köye hayır yok. Çatlasın patlasın, varsın biribirini öldürsün bu namussuz köylü. Bundan böyle ben bu köyün hiçbir işine karışmam. Hiç mi hiç karışmam. Bir mümkününü bulsam bu köyde bir gün bile kalmam, kalmayacağım da... Baharı bulur bulmaz, göçüp başka köye gideceğim. Bundan böyle bu köyde insan yaşayamaz. Ben boğuluyorum. Seni bilmem, sen nasılsın ama... Ben..."

Gece yarısının horozları ötünceye kadar bir daha ne o konuştu, ne de o.

Dört beş kere uzakta, bozkırın üstünde top gibi bir gürültünün patladığını duyup irkildiler.

Taşbaşoğlu köylünün Muhtardan yana oluşunu bir türlü yutamamıştı. Deli oluyordu. Beş altı yıl çalış da, Seferin bütün hilelerini getir şu köylünün gözünün içine sok da gene de bir türlü ondan ayrılmasın! Bu ne iştir ki?

Bu köylünün başına çok işler gelecek ki, ne işler!

Ali ayağa kalktı, bacakları uyuşmuştu, yere basamadı bir zaman. Topallayarak kapıya giderken:

"Kal hayır ile kardaş," dedi. "Hakkın var. Hem de yerden göğe kadar."

Taşbaşoğlu öfkesinden patlayacaktı. Bir ağzını açsa sabaha kadar durmadan bağıracak, bu köylüye sövecekti.

"Güle güle Alim," dedi. "Sıkma canını. İpi koparıncaya kadar çeksinler." Aliyi yakasından tuttu: "Bu böyle giderse aklımı kaçıracağım."

Ali:

"Aman kardaş," dedi. "Ne diyorsun sen böyle?"

Bozkırdan esen bora azıttıkça azıtıyordu. Kapıyı Taşbaşın elinden alıp kapadı. Taşbaş kapıyı yeniden açıp:

"Güle güle Alim," dedi. "Sıkma canını. İpi koparıncaya kadar çeksinler."

Ali koşarak evine geldi Elif onu kapıda karşıladı. Bir felaket gelince başlarına, Elif hep böyle kapı arkasında bekler. Alinin eli kapıya değer değmez kapıyı açar, yüzüne bir hoş, gücengin bakardı.

Onu öyle görünce Alinin ödü koptu:

"Ne var, ne oldu?" diye hemen sorup içeriye daldı. Baktı ki anası ocağın yanında yatıyor, yorganı tam gırtlağına kadar çekmiş. Gözleri kapalı, alnında ter taneleri. "Ne oldu?"

"Kapıyı açtı dışarı çıktı. Ben de ayakyoluna çıkıyor dedim. Sonra dalmışım, bir de kendime geldim ki gece yarısı oluyor neredeyse. Baktım ki anam daha gelmedi. Nedir, nerede derken çıktım dışarı. Dışarda bir bora, fırtına, insan ayakta duramıyor. Top gibi patlıyor bora köyün ortasında. Çıktım dışarı, ayakyoluna, oturacak yerlerin hepsine baktım, hiçbir yerde yok. Geldim Hasana haber verdim. Ummahan da bizimlen geldi. Düştük köyün içine, ora senin bura benim,

bütün köyü aradık. Sonra komşulara sorduk. Kimsede, hiçbir yerde yok, anam. Birden aklıma geldi, bu karı köyden kaçmasın, dedim, yola düştüm. Kasaba yolundaki kayalara gelince, sağ yanımda kıpırdayan bir karartı gördüm. Karın üstüne, kayanın kuytusuna büzülmüş. Ana dedim, ses yok. Bir daha, bir daha... Ses yok. Yanına vardım ki, anam büzüldükçe büzülür, titredikçe titrer. Hemen sırtıma aldım, getirdim eve."

Ali anasının yanına oturdu, elini ellerinin içine aldı.

"Geçmiş olsun anam," dedi. "Çok çok geçmişler olsun." Karısına döndü: "Elif," dedi. "Hemen bir tarhana çorbası koy ocağa. Anam içerse kendine gelir."

Bunu duyan Meryemce, usuldan inledi, sağ kolunun üstüne döndü.

17

Dün geceki boradan eser yoktu. Pırıl pırıl, duru bir gün açılmıştı. Donmuş kar, göz açtırmayacak kadar ipileşiyordu. Uzaktaki, ta bozkırın ortasındaki kavak ağacı yanındaymış, elini uzatsan tutacakmışın gibi yakınlaşmıştı. Dallarının üstündeki donmuş karlar, neredeyse, bir yel fısıldese dökülüverecekmiş gibi. Ortalık bir de ılık ki, bir mayıs ortasının çiçekli günlerinden. Neredeyse bahar, tekmil tomurcuklarıyla patlayıverecek, şu donmuş karı silip süpürüp, alıp götürecek.

Hasan içerden gülerek çıktı. Bacaklarını dizlerine kadar çemremişti. Küçük baltası, ipi elindeydi.

Anası:

"Kurban olayım Hasanım, bu seferki odunların azıcık canlı olsun. Ocağa koyar koymaz bitiveriyordu öteki getirdiklerin."

Ummahan:

"Ben de gideceğim," dedi.

Hasan:

"Git," dedi. "Benimle gelme de, kiminle gidersen git. İşte koskocaman orman önünde."

Ummahan ağlamsı ağlamsı:

"Ana," diye burnunu çekti, "ben onunla gitmek istiyorum. Hasanlan gitmek istiyorum. Söylesene!"

Elif sesini dikleştirdi:

"Kızı da birlikte götür. O da bir yük yüklenir. Kötü mü, iki yük odun getirirsiniz."

Hasan:

"Götürürüm ama hiç konuşmasın. Vır vır, başımı şişiriyor."

Ummahan:

"Ağzımı açmam," dedi.

Yola düştüler. Kapılarından ayrılır ayrılmaz komşularının çocukları da onlara katıldı.

Hasan büyük oğlana:

"Nereye böyle?" diye sordu.

Çocuk:

"Ormana oduna gidiyoruz."

Onları böyle toplu gören üç çocuk daha katıldı. Köyü çıkarlarken bir de arkalarına baktılar ki, ne görsünler, köyün tüm çocuğu geliyor.

Hiçbir çocuk konuşmuyor. Ama öylesine çabuk yürüyorlar ki, sanki arkalarından bir canavar sürüsü geliyor. Ormana geldiklerinde soluk soluğaydılar. Hepsinin de ayakları yalındı.

Daha dinlenmeden biribirleriyle güreşmeye başladılar. Erkek çocuklar güreşiyor, kızlar saklambaç oynuyorlardı.

Herkes elinde baltayla, iple gelmişti. İyice kara belendikten, ağızları, burunları şiştikten, bir iyice yorulduktan sonra odun kesmeye başladılar. Öylesine dalmışlardı ki ormana, ne dal ne gövde, hiçbir şey bırakmıyorlardı. Çekirgeler gibi geçiyorlardı ormanın üstünden.

Az bir zamanda herkes yükünü yaptı. Yüklerinin üstüne oturup düşünmeye başladılar. Vakit öğleyi geçiyordu. Birden iki çocuk arasında bir kavga çıktı. Ötekiler çocukları ayırmadılar. Bir süre seyrettiler. Baktı ki çocuklar onları kimse ayırmıyor, onlar da kendiliklerinden kavgayı bıraktılar.

Hasan gitti, gene o kayanın dibine ateş yaktı. Ateşi yakar yakmaz kibritini hemen sakladı. Çocuklar Hasanla birlikte gözlerini ateşe dikip, seyrettiler. Hiçbir şey göremediler:

"Bu ateş de neyimiş ki, hiçbir şey yok. Ne koşan atlar, ne cerenler, ne de açmış pamuk tarlası..." dedi bir çocuk.

Ötekiler de boyun kıvırıp:

"Bu ateş de neyimiş ki!" dediler.

Bunu bu çocuk nasıl, nereden duyar ki, diye Hasan öfkelendi, Ummahana senden çıkmıştır, dercesine baktı.

Ummahan:

"Vallaha..." dedi. "Ben hiç kimseye..."

Hasan:

"Susss," yaptı.

Öfkesini içinde tutarak, ağır ağır, hiç oralı olmayarak ateşi elleri, ayaklarıyla dağıttı. Sonra da kayalığın kuytusundan sine sine, kimseye görünmemeye çalışarak, kuşkuyla yanına yönüne bakınarak ilerlemeye başladı. Çocuklar onun her devinişini olduğu gibi izliyordu. Ummahan da bir ağacın ardına saklanmış, en küçük bir kıpırdayışını bile gözden kaçırmıyordu.

Hasan biliyordu ki, bu kadar kalabalıkta onu bir gören olacak, taşının başına da bu yüzden bir şeyler gelecek. Kayanın dibinde uzun bir süre durdu. Bugün taşın altını görmemesi gerekti. Ama öyle merak ediyordu ki taşın altını görmeden de edemeyecekti. Çelişme uzun sürdü, sonunda Hasan, görürlerse ne olacak yani, dedi. Yalımları görmeyenler, taşın altında ne var ne bilecekler? Sonra da her-

kes kendi havasında. Kimsenin ona baktığı yok ki... Gene de kuşkuyla dört bir yanına bakıyor, kayalığın dibinden sürünerek ilerliyordu.

Onu seyreden çocuklar soluklarını tutmuşlar, sabırsızlıkla onun böyle, nereye gittiğini gözlüyorlardı. Hasanın sürünerek gitmesi çok uzun sürdü. Sonunda büyük kayalığın arkasına kendisini koşarak attı. Çocuklar da hemen onunla birlikte, yaylarına basılmış gibi kayalığın arkasına atladılar, ağaçların, kayaların arasına saklandılar.

Hasan ayağa kalktı, dört bir yanına bakındı, sonra dimdik, kavak gibi uzamış gitmiş bir kayanın altına geldi. Birden eğildi, oradaki büyük taşı kaldırdı, altına baktı. Bir süre gözlerini taşın yerinden ayırmadı. Büyülenmiş gibi orada kalakaldı. Sonra kutsal bir şeyi yerine koyarmışçasına, usulca, okşar gibi taşı yerine indirdi. Kuşkuyla, korkuyla dört bir yanına bakınıp hemen oradan uzaklaştı.

O uzaklaşır uzaklaşmaz da ağaçların ardındaki, çalıların arasındaki çocuklar yerlerinden fırladılar. İlk gelen çocuk taşı büyülenmiş gibi bir kutsallıkla ağır ağır kaldırdı. Çocuklar bir soluk kesilmişler taşın altından çıkacağı bekliyorlardı. Çocuk taşı kaldırdı dikti. Taşın üstündeki karlar yere düştü.

Taşın altından kara bir toprak çıktı. Toprakta damar damar, soluk, sarımtırak, ak kökler vardı. İncecik bir kök dikili duran taştan ayrılmamış, gerili duruyordu. Kara, besili, yağlı toprak kırış kırıştı.

Çocuklar, kocaman açılmış gözlerle baktılar, sonra taşı olduğu gibi dimdik bırakıp çekildiler gittiler.

Çocukları bir düşünce almıştı. Ne vardı acaba bu taşın altında da onlar göremiyorlardı?

Hasan, çocukların taşını kaldırıp altına baktıklarını, büyümüş gözlerle baktıklarını gözlemişti. Çocuklar taşın yanından uzaklaşır uzaklaşmaz, Hasan geldi, bir süre taşın başında durup toprağı seyretti. Sonra okşarcasına elini taşın üstünde birkaç kere gezdirdi. Sonra taşı tuttu, usul usul yere indirdi. Öteki çocuklar gene durmuşlar, Hasanı gözetliyorlardı. Hasan taşı yere indirince, taşın yanına diz çöktü, orada, hiç kıpırdamadan öyle kalakaldı.

Birden çocuklar korkunç çığlıklarla bağırmaya başladılar. Hasan çığlıklara gözlerini açtı. Çocuklar deliler gibi sıçrıyorlar, biribirlerinin sırtına biniyorlar, yerlere, karların içine yuvarlanıyorlar, deliriyorlardı. Hasan ayağa kalktı, taşından uzaklaştı, ellerini beline koyup dalgın dalgın onlara bakmaya başladı. Belki de bir saattan fazla boğuştular. Boğuşanlar arasında Ummahan da vardı.

Hasan içinden: "Ben ona gösteririm," diye geçirdi. "Böyle kocaman kocaman oğlanlarla oynar mı? Hem de bana hiç sormadan. Sonra öteki çocuklarla birlik olup benim taşımı gözetler mi?"

Hasan ormana varıp yükünü sırtladı, hiç kimseye bir şey söylemeden yola düştü. Yüzü asıktı.

Hasanın yola düştüğünü gören çocuklar da odun yüklerinin yanına geldiler, yüklenip hemencecik yola düştüler. Bütün dertleri Hasana yetişmek. Koşaraktan yetiştiler.

Veli, kuru, esmer, incecik bir çocuktu. Omuzları büzüktü. Her an, her şeyden korkar bir hali vardı. Hasana yaklaştı:

"Gördüm," dedi. "Amma da güzel şey. Işıktan gözleri vardı. Başı yıldır yıldır ediyor, balkıyordu. Öteki çocuklar gelince hemen görünmez oldu. Yaa, öyle oldu işte!"

Hasan ona şöyle bir tepeden tırnağa baktı, gülümser gibi yaptı, başını çevirdi.

Veli buna alındı:

"Ne kızıyorsun ulan eşşoğlu," dedi. "İnatçı Meryemcenin pis torunu. Baban da bir uzun ki, uzamış da, kavak gibi, ta göğe kadar gitmiş. Öyle de adam olur mu yani?"

Hasan ayaklarını çabuklaştırdı. İçgüdüsüyle seziyordu ki bu Veliyle şimdi çatışsa tüm çocuklar başına çokuşup onu kemiklerini kırıncaya kadar dövecekler. Veli bunu bilmese ona zaten çatamazdı ki...

Arkasından ulaşan Veli korkuyla:

"Kusura bakma arkadaş," dedi. "Taşın altındakini göremediğimi yüzüme vurdun sandım da... Ben gördüm onu. Öyle değil mi?"

Hasan ses çıkarmadı.

Veli:

"Sana bir şey soracağım," dedi. "Bu kasabadaki adam gelecek mi ki, dersin?"

Hasan bir an durdu, yalım gibi gözlerini onun gözlerine dikti. Veli gözlerini kaçırdı.

"Gelecek," diye öfkeyle söyledi. "Gelecek... Bir gelecek ki, köye de ateş verecek."

Daha bir hızlı yürüdü. Sonra hemen durdu, kulak kabarttı. Köyden inanılmaz bir gürültü geliyordu. Sanki bütün köyü boğazlıyorlardı. Köy öylesine çığlık çığlığaydı.

Veli:

"Adam geldi, Hasan," dedi. "Köyü tüm boğazlıyor."

Bütün çocuklar bir ağızdan:

"Geldi, geldi," dediler. Koyunlar gibi biribirlerine sokuldular. Sonra yüklerini indirdiler, üstüne oturdular.

Kulak kesilmişler, köyden gelen gürültüyü dinliyorlardı.

Güneş batıdaki dağın ardına doğru eğilmişti. Dağ ışıltı içinde kalmıştı. Işıltı

içinde kalmış karlı dağa bakılamıyordu. Bozkırdan soğuk, bıçak gibi bir yel esiyor, gittikçe de hızını artırıyordu.

Çocuklar ne konuşuyorlar, ne de kıpırdıyorlardı. Gittikçe de biribirlerine sokuluyorlar.

Birden, zınk diye, köydeki gürültü, bıçakla kesilircesine kesildi. Ortalığı deli edici bir sessizlik aldı.

Çocuklar biribirlerinin yüzüne bakamıyorlardı.

Veli mırıldandı:

"Hepsini öldürdüler, öyle mi Hasan?"

Hasan içini çekti:

"Öldürdüler," dedi.

18

Öyle oturup kalmışlardı. Güneş batmış gitmiş, ortalığı kütür kütür bir ayaz almıştı. Üşüdükçe büzülüyorlar, büzüldükçe biribirlerine sokuluyorlardı. Kulakları da kirişte. Köyden bir çıt sesi gelse duyacaklar, ama köy inanılmaz bir sessizlik içinde.

Güdül Memedin oğlu dayanamadı:

"Ben gidiyorum arkadaşlar," dedi. "Varsın öldürürlerse beni de öldürsünler. Üşümekten öldüm. Benimle gelen varsa gelsin."

Bir süre bekledi. Baktı ki kimse kıpırdamıyor. Öfkeli, hınçlı bir sesle:

"Gelen varsa gelsin," dedi yeniden.

Gene kimse kıpırdamadı.

Bir süre durdu, gene bekledi.

"Gelen varsa gelsin!"

Ayağını yere vurup köye doğru çabuk çabuk yürüdü. Çocuk kalabalığı geride, uzakta kalınca, karartılar belirsizleşince içine bir korku düştü, olduğu yerde durdu kaldı. Ne bir adım ileriye, ne de geriye gidebiliyorlardı.

Sonra elleri ayakları donmaya başlayınca hiçbir şeyi düşünmeden çocuklara geri döndü, hiçbir şey söylemeden gelip yükünün üstüne oturdu. Ama gittikçe, eli ayağı, bütün bedeni donuyordu... Az sonra dişleri şakırdamaya başladı. Birden bir diş şakırtısı aldı ortalığı. Hemen herkes donuyordu.

Korkunç durumlar geçiyordu gözlerinin önünden.

Hasan bir at leşi görüyordu. Bir sürü, başları ta boyunlarına kadar kana bulanmış köpek bu at leşini parçalıyordu. Sonra yeşil çimenlerin üstünde kırmızı kan lekeleri, bir apak iskelet kalıyordu.

Veli de hep sırıtmış kelleler görüyordu.

Çocuklar bir karanlık, bir ürkünç dünyaya girdikçe giriyorlardı.

Durmuş tam on bir yaşındaydı. Sarı, seyrek saçları dimdikti. Çakır ela gözleri cam gibi, kıpırdamadan bakardı. Şöyle uzaktan bakınca, yalnız iki geniş omuz olarak gözükürdü.

Ayağa fırladı. Karın üstünde çıplak ayaklarıyla tepindi:

"Ben ateş yakacağım," diye bağırdı. "İsterse buraya gelsinler. Gelsinler de görsünler. Donuyoruz be! Ölüyoruz ulan! Sabaha kadar burada hepimiz kıkırdarız."

Hasan da ayağa kalktı:

"Şimdi koşarak geriye, ormana gidelim. Kayaların arkasına ateş yakarız. Kimse de görmez. Odun da çok."

Ummahan, öteki kızlar:

"Odun çok," dediler.

Başka söz eden olmadı. Bir çocuk sürüsü canlarını dişlerine takmışlar, yalın ayaklarıyla donmuş karın üstünde, bozkırdan bıçak gibi esen azgın yelin önünde geriye ormana koşuyorlardı.

Ormana gelir gelmez Durmuş:

"Hasan," dedi, "çıkar kibritini de şu kayaların ortasına, işte şuraya, kuyu gibi yere bir ateş yakalım. Yel de tutmaz. Haydi çocuklar, siz de durmayın, kuru, çok kuru odun toplayın. Çabuk çabuk!"

Hasanın elinden kibritini aldı, ağaçlardan bir iki kuru dal kopardı. Uzun kayayı dolandı, kuyu gibi yere geldi. Burasını ne yönden eserse essin yel tutmazdı.

"Çabuk," diye bağırdı Durmuş.

Birden, kayaların arasındaki küçük alana yağmur gibi kuru odun yağdı. Durmuş küçük küçük kırdığı ince çalıları tutuşturdu. Ateş hemen parladı. Ateşin üstüne çok çok odunlar yığdılar. Üstündeki ateşten karlar cızırdayarak eriyordu.

Çocuklar ateşin içine sokulurcasına karın üstüne kümelenmişlerdi. Gittikçe ısınıyorlar, donmuş ellerine ayaklarına kan yürüyordu. Korkuları, üşümeleri geçtikçe, büyüyordu. Hiçbirisi, hiçbir zaman bir kış gecesi karda kalmamıştı.

Velinin içindeki korku gittikçe büyüyordu. Ama korkusunu söylemek de istemiyordu. Sonra boğulur gibi oldu. Söylemese delirecek. Birden patladı:

"Ya şimdi kurtlar gelir de hepimizi yerse?"

Hasan:

"Kurtlar ateşe gelmez," dedi, kesip attı.

Veli:

"Gelir," diye dayattı.

Bütün çocuklar, hep bir ağızdan:

"Gelemez," diye bağırdılar.

Veli korktu, sustu. Susmasa, hep birden üstüne yükleneceklerdi.

Hep bir ağızdan "gelemez" dediler ama, korktular da... Hepsinin içinde ha kurtlar geldi, ha gelecek diye bir bekleyiş vardı. Uzun bir süre gözlerini yanan ateşe dikip sustular. Odun kalmayınca, sessizce kalkıp odun topladılar. Bir yana kayalar kadar odun yığdılar. Ateş düştükçe, bir tanesi kalkıp ocağa bir kucak odun atıyordu. Ama hiç konuşmuyorlardı. Hepsi birlik bir korkuda, birlik bir yalnızlıktaydı.

Hasanın önünden, yalımdan bir ceren sürüsü, sonra da bir yılkı at geçti. Bunları çocuklara gösterecekti ama baktı ki sırası değil... Baksalar bile görmezler. Görseler bile aldırmazlar.

Kurtlar neredeyse şimdi dökülürler. Çocuk etini kurtlar çok severmiş. Öyle söyler büyükler. Gözleri ışığa alışmış. Arkasına dönüp bakınca, kayanın üstünde uçuşup duran gölgeler görüyor. Bir de karanlıkta, kayaların aralığından sırıtan kurtları, kurtların arkalarında durmuş eli tüfekli adamları... Hasan dönüp dönüp arkasına bakıyor. Öteki çocuklar da hemen hemen öyle.

Birden bir çocuk bağırarak ayağa kalktı:

"Geliyorlar. Duydunuz mu?"

Bütün çocuklar, o anda hemen ayağa fırladılar. Biribirlerinin üstüne kayalığın kuytuluğuna yığılıştılar. Soluyorlardı. Biribirlerinin yüreklerinin atışlarını duyuyorlardı.

Bir iki çocuk ağlamaya başladı. Sonra hep birden ağlaştılar.

Sesler gittikçe yaklaşıyordu.

İnsan sesi duymak onlara güven vermişti. Ağlamaları azaldı. Daha şimdiden birkaç çocuğun ağlaması durmuş, burunlarını çekmeye başlamışlardı.

Birden, kayanın arkasından apaçık bir ses geldi:

"Çocuklar..."

Çocuklar sesi hemen tanıdılar. Bu, Durdumanın sesiydi. Sesi tanır tanımaz, gene hıçkırmaya başladılar.

Sonra Uzun Alinin, arkasından Deli Bekirin, sonra Osmancanın sesi geldi. Sonra da bütün sesler biribirine karıştı. Kayalığı bir sevinç doldurdu. Çocuklar babalarına sarıldılar.

Birden bir sessizlik oldu. Köylüler gelip çocukların yaktıkları ocağın başına sıralandılar. Sigaralarını çıkarıp yaktılar.

Isındılar.

Hiç kimse çocuklara, bu zamana kadar niçin ormanda kaldıklarını sormadı. Çocuklar da söylemediler. Ve hiç kimse çocuklar bu gece niçin ormanda kaldılar öğrenemedi, bilemedi.

Her çocuk kendine göre bir sebep uydurdu. Çocukların çoğunluğu sebep olarak, Hasanın kaldırıp altına baktığı taşı söyledi. Bu taş işini belki Veli, belki de Ramazan uydurmuştu. Belki de başka bir çocuk atmıştı ortaya. Ama bütün çocuklar taşın altında gördüklerine, cankurtaran gibi sarıldılar.

19

Daha gün doğmamıştı. Velinin anası oğlunun üstüne eğilmiş, gözlerini fal taşı gibi açmış, oğlunu dinliyordu.

Ocak yeni tutuşmuştu daha.

"Taşı kaldırdı... Haa, taşa gitmeden önce, Hasan yanına yönüne bakındı, ama bir iyice bakındı. Baktı ki kimse görmüyor. Ben Hasandan, ormana geldikçe hileleniyorum. Bir işi var Hasanın. Hasan gitti gitti, bir kayanın altında durdu, yanına yönüne bakındı, hemen eğildi, taşı kaldırdı, altına bir göz attı, hemencecik de kapattı. Ormandan ayrıldı. Ondan sonra ben gittim, taşı kaldırdım. Birden gözlerimin önünde bir ışık patladı, sonra gözüm hiçbir şey görmez oldu.

"Bunu geldim çocuklara söyledim. Çocuklar da baktılar. Her biri bir şey gördü taşın altında... Taşın altı, altından bir çarşıymış. O taş, altından çarşıya giden yolun kapısıymış. Ben kapıyı göremedim. Göremedim ki, göremezdim de, taşı kaldırır kaldırmaz, ışık bir top oldu da, geldi alnımın ortasında patladı. Hiçbir şey göremedim ben de... Biz de oturduk, sabaha kadar, taşın altındaki kapıdan çıkacakları bekleyelim, dedik. Gelip bizi bulmasalardı, biz de o adamları görürdük."

Kadın daha tarhanayı ocağa koymadan dışarı çıktı, ormana doğru yola düştü.

Ormana gelip, uzun kayanın o yana dönünce ne görsün, köyün bütün kadınlarının, erkeklerinin çoğu orada. Bir tane bile çocuk yok.

Koşarak, kalabalığı yararak, taşın yeri sandığı çukura yürüdü. Baktı ki hiçbir şey yok. Ne taş, ne de başka bir şey. Yalnız karın aklığının ortasında, kapkara, damarlı bir çukur duruyordu. Hiç kimse de gözünü oradan ayıramıyordu.

"Nerde?" diye yanındaki kadınlara sordu.

"Gözün kör mü, işte orada," dediler.

Kadın baktı baktı, sonra sordu:

"Bu taşın yeri," dedi. "Taş nerede?"

Uzun kayanın, uzaktaki dibini gösterdiler.

"İşte o."

Kadın taşa gitti, eğildi, elini okşarcasına taşın üstünde gezdirdi, evirdi çevirdi:

"Bu muymuş? Bu muymuş?" diye dudak büker gibi yaptı. Sonra doğruldu. "Kim getirdi bunu da attı buraya? Günah değil mi? Ne biliyorsunuz bu taşta bir şey olmadığını? Bizim gözümüze gözükmez. Çocuklara gözükürler de, bize gözükmezler. Çocuklar, melek saflığındadır da ondan. Ben kaldıramam, gelin, gelin de taşı yerine koyalım. Amanın başımıza bir iş gelir. Siz deli misiniz?"

Kadınlar ürktüler. Hemen yardımına koştular. Taşı incitmeden kaldırdılar, usulca yerine koydular.

Taşı koydular ama gene de gözlerini oradan ayıramadılar. Taştan bir şey, bir ışık bekliyorlardı.

Meryemce kadınların arkasında kalmıştı. Değneğine çökmüş, taşa değil, kadınların hallerine bakıyordu. Taşa doğru, kadınların arkasından yürüdü. Taşın yanına geldi, bir iki kere değneğiyle dokundu. Dokunurken gülümsüyor, bir şeyler mırıldanıyordu. Ne söylediğini duymak için kadınlar kulak kesildiler.

"Hıh, delice Hasanım da, yiğidim benim. O hep taşlarla, kuşlarla, arılarla oynar. Bilmez ki akılsız köylü!"

Mırıltısından hiç kimse bir şey anlamadı.

Meryemce taşa iki üç kere daha, gülümseyerekten dokunduktan sonra, döndü, köye doğru yollandı.

Birden bir gürültü patladı kalabalıktan. Hem köye doğru yürüyorlar, hem bağırarak tartışıyorlardı. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

Köye yaklaşırlarken, iki kadın arasında bir kavga patlak verdi. Azıcık gayret etseler, durum dünkünden daha kötü olacaktı. Nedense, bugün kadınlar tutuşmak istemiyorlardı. Belki de kavgaya doymuşlardı. Zaten kadınların bıkkın bir halleri vardı.

Çeşmeden dönerken Hıdırın kızının testisinin kulpu kopmuş, yere düşen testi paramparça olmuştu. Bunu Mahmudun karısı görmüş, "Vah," demiş, "ne güzel testiymiş." Bu sözleri duyan testi sahibi kız cin ifrit olmuş, başlamış sövmeye kadına. Kadın da ona sövmüş. Saç saça, baş başa gelmişler hemen. Derken kızın akrabası kadınlar işe girişmişler. Derken kadının akrabası kadınlar arkasından erkekler... Bütün köy biribirine girmiş, yoruluncaya, bayılıncaya kadar, sabahtan akşama kadar dövüşmüşlerdi. Köylülerin çoğu yaralanmıştı. Küçük de olsa, bir sıyrığı olmayan kişi kalmamıştı köyde. İşte çocukların dün duydukları gürültü, bu dövüşün gürültüsüydü.

Köyün kıyısına gelen kadınlar topluluğu orada durdu. Hiçbirisinin köye girmeyi canı istemiyordu. Ama ne yapacaklardı? Köyün ucunda bir süre beklediler, bağrıştılar, tartıştılar. Sonra da koşarcasına köye girdiler. Herkes evine gitti.

"Var, var... O taşın altında bir şeyler var."

Eve varır varmaz, yüzde doksan kadının söylediği buydu.

Velinin anası oğlanı çağırdı:

"Görmediler. Hiç kimse taşın altındaki kapıyı görmedi," dedi sevinerek. "Hele şu işler yatışsın, bir gece seninle, hiç kimseye haber vermeden kalkar, oraya gider, taşı kaldırır, altın kapıyı buluruz."

Veli, gözleri parlayarak:

"Bir iyice buluruz," dedi.

Altın kapı meselesi bir anda bütün köye yayılmıştı. Ve herkes kapıyı görmek için, çocuğunu elinden tutup gecenin karanlığında kimseye gözükmeden, ormana gitmeye hazırlanıyordu. Ama bir olay buna fırsat vermedi. Altın kapı birkaç gün içinde unutuldu gitti. Hiç kimse bir daha ormandaki taşın adını bile anmadı. Taş, kapı, orman, bir varmış bir yokmuşa gömüldü. Bir tek kişi taşı unutmadı, onu yüreğinin sıcaklığında sakladı. Taş aklına geldikçe içini ılık ılık bir bahar sevinci, bir sevda ürpermesi doldurdu. O da Hasandı.

20

Taşbaşoğlu öfkeden kuduruyordu. Dünkü kavgada karısı başından ağırca yaralanmıştı. Kadın ateşler içinde yanıyordu.

Taşbaşoğlunu bir korkudur almıştı. Ya kadın ölürse? Bir sürü çocuk... Kim bakar? Yeniden evlenirdi evlenmesine ama, çocuklara ana gibi kim bakabilir? Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz. Gitmiş, yakı yapsın diye Meryemceyi çağırmıştı. Bu Allahın belası karı da hiç mi hiç konuşmaz. İyi olacak mı, ölecek mi bir söylese... Kuduruyordu. Sanki bu köylünün ettiği yetmiyordu. Üstelik de kavga ediyor, biribirlerini yiyorlar.

Meryemce de iyi yapıyor ya. Gerçekten bu köylüyle bu kadar akılsız insanlarla konuşmaya değmez. Düştüler o Seferin arkasına... Söz verdiler, gene düştüler. Sefer de onları aldı götürdü ot bitmez bir tarlaya. Borçlarını ödeyecek bir tane pamuk bile alamadılar topraktan. Sonra da borçlarını ödemeyip bu hale düştüler. Behey akılsız köylüler, sizi bu hale getiren, sırtınızdan geçinen Seferdir! Daha da onun arkasından ayrılamazsınız. Siz pamuk toplarsanız, o gönenir. Behey alıklar, behey us bahçesine uğramamışlar!

"Meryemce Ana, avradın yarası nasıl?"

Meryemce, iyidir öldürmez gibisine başını salladı.

Çabuk çabuk is bağlamış ocağa gidiyor, ocaktaki is tutmuş, kalayı aşınıp yer yer kırmızı bakın çıkmış tencereye bir şeyler koyup, bir şeyler alıyordu.

Ocaklığın yanında yüklük, yüklüğün önünde çuvallar. Sağ köşede yufka ekmeğin selesi asılı. Ocağın sağında odunlar yığılı. Ocak büyük bir sini gibi çamurdan yapılmış. Sininin içi kül dolu.

Ocakta ateş. Ocağın başında da bir köşeye büzülüp kalmış üç çocuk. Analarının yaralanmasının kederi yüzlerinde.

Kapı, evi ikiye bölüyor. Ocaklık tarafı ev, öbür yanı da ahırlık. Ahırda iki inek, bir tosun, bir dana, öküzler, iki keçi. Sonra da bir köşede tavuk kümesi. Kapının tam karşısında saman yığını.

Ormana gitmeli, şu keçilere biraz dal bulmalı, yoksa acından ölecek fıkaralar.

Evin içi saman, ekşi, tere benzer bir hayvan kokusu. Bir de taze sığır pisliği kokusu.

Kaynayan tencereden bir çam ormanının bahar kokusu geliyor. Şimdi bütün kokuların üstünde Meryemcenin binbir çiçekten, binbir ağaçtan toplayıp bir araya getirip, ocağa koyduğu yakısının kokusu. İnsanın iliklerine kadar işliyor. Şimdi bu koku kapılara, duvarlara, pencerelere, şu köşede yatan hayvanlara, samana,

ocağın küllerine, isli damın tavanına sinse, sinse de bir daha gitmese! Bin yıl, bin beş yüz yıl gitmese. Bütün köy böyle güzel koksa... Yağan kar, esen boran böyle koksa...

Meryemce tencereyi ocaktan indirdi, hastanın yanına getirdi. Bir bez parçasının üstüne sıcak, dumanlı yakıyı çabuk çabuk bir kaşıkla sürdü. Hemencecik elindeki bir bezi yaraya kapattı. Kadın önce bir çığlık attı, sıçradı. Sonra dişlerini sıkıp yüzünü buruşturdu. Yüzünün tüm adaleleri gerildi, öyle kaldı.

"Yanıyorum, ölüyorum," diye inledi.

Taşbaşoğlu:

"Meryemce Ana..." dedi.

Meryemcenin içi tatlı bir ürpermeyle balkıdı.

"Aaah, konuşabilseydim de sana güzel, yürekten, yürek ısıtıcı sözler söyleseydim, Taşbaşım. Bu yakıyı Meryemce Anadan başkası yapamaz bu dağlarda. Bin çiçekten bin deva çıkaramaz kimse, Meryemce Anadan başka yavrum. Kurşun yarası da olsa, ağılı kılıcın yarası da olsa, senin Meryemce Anayın yakısı hemen iyi eder o yarayı. Bizim ocağımız Sarı Tanışmanın yakı ocağıdır. Bu ocağa yakı yapılacak otlar, çiçekler Allah tarafından verilip gelir. Hiç küşüm çekme Taşbaşım, Taşbaşcam. Meryemce Ana sana kurban olsun. Yaaa, Taşbaşcam, benim akıllı oğlum, aaah, konuşabilseydim de sana güzel sözler söyleseydim," diye içinden geçirdi.

Sonra ayağa kalktı, başıyla Taşbaşa sevgiyle, hoşça kal, dedi.

Taşbaş:

"Ne güzel ediyorsun da şu köylüylen konuşmuyorsun ana," dedi. "Bu köylü belasını buldu. Daha da bulacak. Hem de bir bulacak ki... Vay anam vay!"

Meryemce gene başıyla, gözleriyle onu onayladı, çıktı gitti. Taşbaşoğlu arkasından baktı. Daha Meryemce genç kız gibiydi. Yalın ayaklarıyla karın üstünde öylesine de çabuk yürüyordu ki...

"Anaların anası Meryemce Ana, bir tek adama benzer sen varsın bu köyde," dedi arkasından.

Taşbaşın içinde bir sıkıntı vardı. Bazı öfkeye geliyor, çatlayacak gibi oluyor, bazı da öfkesi geçiyor, bu sefer de sıkıntıdan patlıyordu. Dünden beri, karısı yaralandığından bu yana gene korkunç bir öfke içindeydi. Deli, deli oluyordu bu köylüye. Hem Seferin arkasına düşüp kurak tarlaya giriyorlar, hem de işte böyle korku, yılgınlık içinde bekliyorlardı. Gözlerine uyku girmiyor korkudan, köylünün. Neredeyse biribirlerini öldürecekler. Taşbaşın gittikçe öfkesi kabarıyor, bir delilik nöbetine giriyordu. Elinde bir mavzeri olsa, gider köyün ortasında durur, evden her çıkan köylüyü acımadan vururdu.

Karısının başına gitti, elini alnına koydu:

"Nasılsın?" diye sordu.

Kadın inleyerek:

"İyiceyim," dedi.

Peki, bu karısının suçu neydi de, bu namussuz köylü bu hale koymuştu onu? Durun hele, daha biribirine nasıl girecek, biribirlerini nasıl kırıp geçirecekler?

Görenler, bu Taşbaşoğlu bir hoş olmuş diyorlardı. Sahiden de bir tuhaflığı vardı Taşbaşın. Söğütlü geçekte, hani Muhtar bir gecede tüm köylüyü kandırıp kendine çevirmişti ya, işte o zamandan beri Taşbaşoğlu o Taşbaşoğlu değildi.

Bir de Taşbaşoğlu sanki bu köyden değildi, bu köyde yaşamıyordu. Sanki dört bir yanındakiler insan değil, birer taş, birer ağaç, birer parça topraktı.

Dövüşten sonra Muhtarın evinin önünde bütün bir köy, atıyla itiyle toplanmıştı ya, aralarında bir kişi yoktu, o da Taşbaşın ta kendisi. Köye kahreden, köye küsen ki Taşbaşoğludur. Bir yaz gelsin, bu kışı bir savuşturtsun bir daha bu köyde oturmayacak olan Taşbaşoğludur. Şimdiye kadar bu köyden Kel Hasandan başka kimse kaçmamış, böylesine kimse elini ayağını kesmemiştir. Ama Taşbaşoğlu bu işi yapacak. Yaz bahar ayları gelince, bir gece evine ateş verip köyden çıkıp gidecek.

Kalsın köylü, kalsın bu alçaklar Muhtarıyla birlikte. Kalsınlar da başlarına taş yağsın. Daha beter, beterin beteri olsunlar.

Köylünün ne yapacağı, ne edeceği hiç belli olmaz. Bu köylü milleti yedi yaşında bir çocuk gibidir. Ne bir yaş aşağı, ne de yukarı... Tam yedi yaşında.

Önceleri, Taşbaş köylüye yukardan, tepeden bakıyor, ne söyler ederlerse yalnız alay ediyordu.

Verimsiz tarlaya girip de pamuğun çok az olduğunu, hemen hemen hiç olmadığını görünce çocuklar gibi sevinmiş, şapkasını havaya fırlatmış, köylünün gözü önünde kendini yere atıp, pamuk tarlasının sıcak toprağında birkaç kere takla dönmüştü.

Bir de korkunç kahkahalar atarak:

"Ben demedim mi?" diye gürlemişti. "Bu Seferlen, bu Delice Bekir sizin ananızı avradınızı bir iyice düdükler de sizi ot bitmez tarlalara sürer? Haydi bakalım, toplayın bakalım! Bir tek pamuk kozası bulabilirseniz, toplayın!"

Köylüler onun sövmelerine saymalarına kulak tıkamışlar:

"Hakkı var Taşbaşın," demişlerdi. "Hem de yerden göğe kadar hakkı var. Ne etse, ne eylese, ne söylese hakkı var. Hem de onun dediği çıktı. Bu Muhtar sizi ot bitmez tarlalara sürer de, avucunuzu yalarsınız dedi, dediği de çıktı. Her ne dediyse o oldu. Bu Taşbaş kadar... Değmeyin keyfine, ne derse desin."

Yok pamuğu başaklayıp bitirinceye kadar Taşbaş önüne gelen köylüyle, büyük olsun küçük olsun, alay etmişti. Taşbaşoğlu değil, bir yılan. Bir ağı dilli. Her

sözü bir avuç ağı. Damlasını yutan iflah olmaz ama, bu köylü kepazeliğe alışmış, yutuyor.

Pamuk bitip de, kendinin eline, köylünün eline bir şey geçmeyince de Taşbaş olduğu gibi değişmiş, bambaşka bir adam olmuştu. Bir onulmaz kedere kaptırmış kendisini. Ağzını da bıçaklar açmaz.

Güz gelip de köye döndüklerinde, birden umulmadık bir olayla, Adil Efendinin korkusuyla karşılaşmışlar. Taşbaşoğlu bu sefer de bambaşka bir insan olacak kadar değişmiş, dili çözülmüş, konuş ha konuş. Durmadan, sabahlardan akşamlara kadar konuşmuştu. Bu sefer ne alay ediyordu, ne de sitem. Düpedüz saldırıyor. Dilinden durmadan ağılar akıyor, köyde ağılamadık kimse koymuyordu.

"Daha, daha kötü olsun bu namussuz köylü. Beterin beteri olsun," diyordu.

Bazı günler, ta sabahtan köyün ortasına dikiliyor, hıncını, öfkesini kusuyor ha kusuyor.

Köylüler, boyunları bükük onu dinliyorlar. Sonunda:

"Bu Taşbaş gayrı bir iyice kudurmuş," diyorlar, korkuyla onun yanından ayrılıyorlardı. Ellerinden geldiğince de yanına yaklaşmamaya çalışıyorlardı.

Hele dünkü dövüşte de karısı yaralanınca... Bu köylünün artık Taşbaşın dilinden çekeceği var. Taşbaşın ağı dili bundan böyle bu köylüyü iflah eder mi ki...

Bir öfkeye gelmiş ki Taşbaş... Öfke kudurtmuş ki onu...

Ama Taşbaşın hakkı var. Söylesin söyleyebildiği kadar. Bu Taşbaşta bir şeyler var.

Herkesin içine bir şüphe girmişti. Bu Taşbaşta?

"Bu köyün üstünden kuşlar bile geçmez oldu. Sizin yüzünüzden. Köyün taşına bile, otuna, toprağına, yağan karına, kurduna, karıncasına bile bir uğursuzluk çöktü. Sizin yüzünüzden. Var olsun Muhtar Sefer! Sefer yiğit. İşini bilen adam. Bu köyün uğursuzluğuna yerdeki karınca, gökteki kuş, yuvasındaki börtü böcek bile dayanamadı. Allahın ağızsız, dilsiz yaratıkları dayanamadılar da bu köyün haline, başlarını aldılar, çektiler gittiler. Sizin yüzünüzden. Bir atlı görseniz kaçacak delik arıyorsunuz. Aşağı yoldan gelen üç kişi görseniz... Evleri kapatıp da köyü boşaltan sebepsizler!

"Sizin yüzünüzden! Bu köyün toprağına bir daha yağmur düşmeyecek. Karı yalım olaraktan yağacak. Sizin yüzünüzden. Bereket yerine rezillik, güzellik yerine kötülük, varlık yerine yokluk yağacak. Ekinler yanacak. Bu köye bir daha ekmek girmeyecek. Kırmızı buğday yüzü görmeyeceksiniz. Ekinler yanacak. Sizin yüzünüzden! Bu köy bunların hepsine müstahaktır. Bu köyü salgınlar, seller, hörtükler, zelzeleler alıp götürecek. Bir gün bakacaksınız ki şu ulu bozkırdan binbir yeşil baş, binbir çatal dil, binbir kırmızı göz... Yüz bin yılan gelip köyü dolduracak. Adım atamayacaksınız. Adım atsanız bile soluğunuz ağıya kesecek.

Aldığınız hava ağı, içtiğiniz su, yediğiniz ekmek, yattığınız yatak, gezdiğiniz toprak, göğün mavisi, dağların başı, bulutu, yıldızı ağı... Her şey ağıya kesmiş... Sizin yüzünüzden! Köyü öyle bir hale getirdiniz ki, üstünden Allahın kuşları bile geçmez oldu. İki aydır göklerdeki kuşlara baktım. Çok kuş sürüsü gördüm ki, bizim köyün üstüne gelince yollarını değiştirdiler. Neden ki dersen, bu köyde korku var, yılgınlık var, ölüm var, salgın var. Kuş kuşken bile, bilin ki böyle kötü bir durumlara katlanamaz. Çok arı gördüm ki, bizim köye yaklaşınca, ulu bir duvara çarpmış gibi duruyorlar, vızıldaşıp biribiri üstüne yığılıyorlar, sonra yollarını çevirip başka yöne, köyün uzağına gidiyorlardı. Cehennemden kaçar gibi, hem de vızıldaşarak bizim köyden kaçışıyorlardı.

"Oooh, bin kere oh! Oh çekerim size ki, oooh! İnşallah yarın değilse öbür gün Adil gelir de avratlarınızın donunu bacaklarından çeker alır götürür. Hem de elinizden avratlarınızı alır. Malı sakladınız. Sefer efendi, saklayın dedi de sakladınız. Sonra çıkardınız. Sefer Efendi çıkarın dedi de, çıkardınız. Sefer sizinle oynuyor. Siz kendi kendinizle oynuyorsunuz. Daha çatlayacaksınız, patlayacaksınız. Adil hepimizle oynuyor. Altmış köyün, bir kasabanın gözleri önünde.

"Adil avratlarınızı alır götürür de kasabada satar. Hem de yok pahasına satacak. Ooooh çekerim size. Yüz kere oooh! Avratlarınızın kıçı açık kalacak. Bunu gözünüzün önüne getirin bir kere bakalım. Hele bir getirin! Ne göreceksiniz? Kıçı açık bir avrat sürüsü! Adilin arkasında, kasaba çarşısında. Beğendiniz mi? Ne güzel olur, öyle değil mi? Öyle değil mi, Muhtar Seferin akıllı, namuslu köylüleri?

"Siz de evlerinizin köşesine, karanlığa saklanır, utancınızdan avradınızın yüzüne bakamazsınız. Öbür köylülere rezil ki bin rezil olursunuz. Ulan, diyemezsiniz, bu yıl kötü pamuğa düştük. Bu yıl bizden vazgel Adil, diyemezsiniz. Adil de vazgelmezse, o dazlak kafasını iki taşın arasına alıp ezemezsiniz. Hem de akıllı Muhtarın kafasıyla birlikte. Görenek bozulurmuş, varsın bozulsun. Köy boş kaldığında hırsızlar, uğrular, eşkıyalar gelip köyü yeriyle yurduyla götüreceklermiş, varsın götürsünler. İki bekçi dikemez misiniz köye? Görenek batsın. Böyle rezil bir görenek yerin dibine batsın. Bir daha da Adilden alışveriş etmezsiniz. Ne bu korku, bu utanç, bu yılgınlık?

"Bu köyün taşına toprağına, ağacına suyuna, dağına deresine, itine atına, yeraltındaki solucanına, kurduna kuşuna, tilkisine çakalına bir korku sindirdiniz ki her şeyden ürküyor.

"İyi dinleyin behey namussuz köylüler! Bu yıl korkusundan bahar gelmeyecek. Gelse de otlar bitmeyecek. Ağaçlar, çalılar, dağlar, ormanlar tomurcuklanmayacak. Tomurcuklansa da çiçekler açmayacak. Kuşlar yumurtlamayacak. Atlar, koyunlar, keçiler doğurmayacak. Doğursalar da ölü doğuracaklar. Avratlarınız tüm kısır kalacak. Kısır kalmaz doğururlarsa iflah olmayacak doğurdukları. Bu köyün suları akmayacak. Aksa da kan ılık, çamur olup akacak. Daha kötü olun. Beterin beterine uğrayın! Bu Taşbaş size yedi yıldır söyler de söyler. İyiyi de söyler, kötü-

yü de. Siz hep kötüye gidersiniz. Olmaza gidersiniz. Sizin kılavuzunuz karga demedim mi? Şimdi gene söylüyorum. Aldırmayın, varsın gelenek mi, görenek mi, bozulsun. Bozulsun da cehennemin dibine gitsin. O Adil bir korkutmuş ki... Korkunuzdan erkekliğiniz düşecek, kadınlığınız kapanacak. Son olarak söylüyorum size, korkmayın, evlere girip saklanmayın. Atın korkuyu yılgınlığı üstünüzden. İnsan olun. Çukurovada insan gibi insanlar gördünüz. Askercilikte şehirler, ulu denizler gördünüz. Hiç düşündünüz mü bu denizlerin, şu ulu bozkırın sonu nerede biter? Denizlerin arkası nereye dayanır? Gün nasıl doğar, nasıl batar? Günün arkasında ne var? Radyo nasıl söylüyor, kuş nasıl uçuyor, hiç düşündünüz mü?"

Hele karısı da yaralandıktan sonra... Taşbaşın diline dayanabilirsen dayan.

Köylüler, ne söylerse söylesin, Taşbaşa hak veriyorlar. Öfkeleniyorlar, canını almak istiyorlar. Onu boğmayı, öldürmeyi içlerinden geçiriyorlar... Ama...

Taşbaş da şimdi köyde bir ürküntü, bir korku... Yavaş yavaş Adil Efendiyi unutup, Taşbaştan çekecek köylü ne çekecekse. Herkese öyle geliyor. Kutsal bir yaratıktan ürker gibi ürküyorlar artık ondan. O ağzını açar açmaz, sanki bütün dedikleri olacakmış, oluyormuşçasına köylüyü irkiltiyor. Yılan derse, yağacak derse, köylüye öyle geliyor ki, ha yağdı, ha yağacak. Gözlerini gökyüzüne dikip bekleyenler de çıkıyor.

Köylüler Taşbaşı nerde görseler kaçıyorlar. Tek selamet yolu kaçmak.

Bu adamı öldürmeli. Bu adamı...

Bunu böyle düşünmeyen, içinden geçirmeyen bir tek köylü yok köyde. Çocuklar bile oyunlarında bağırarak biribirlerine:

"Bu Taşbaşı öldürmeli! Bu Taşbaşı kesmeli," diyorlar.

Ama hiçbir zaman, hiçbir kişi Taşbaşa dokunamayacak. Sanki ona yaklaşan tutuşup kül olacak. Ellerini kaldırsalar elleri tutmayacak, ona doğru yürüseler bacakları çekmeyecek. Dokunan değil, kötülük etmeyi düşünen değil, onun sözünün üstüne söz koyan bile beterin beterine uğrayacak.

Karısının yarası azdıkça, Taşbaş da azıttıkça azıtıyordu. Ağzından köpükler saçılıyordu.

En iyi arkadaşı Uzun Ali birkaç kere Taşbaşın evine gidip, etme eyleme, reva görme bu ağılı dil zulmünü. Vazgeç bundan, köylü senin başına bir hal getirir, diyecek oldu. Taşbaşın aklı başından gitti, ağzı köpürdü, az daha Aliyi evinden kovacaktı.

Taşbaş konuştukça köylünün ürküntüsü, korkusu, saygısı artıyor, onun sesi, ağılı, acılı sesi kulaklarından gitmiyor. Sanki Taşbaş, bu köy, köy olalı hep böyle konuşur. Taşbaş olmazsa, bu köy de köy olmaz. Öyle geliyor onlara.

Bir yandan Adil Efendinin korkusu, bir yandan Taşbaş. Köy iki cendere arasında. Ezildikçe eziliyor, boğuluyor.

21

Hüsne hemen yataktan fırladı, yordamlayarak kapıya doğru geldi. Bir ara eli öküzün sırtına değdi. Öküz geviş getiriyordu. Kapıyı açarken öküzün boynuzunu tuttu. Dışarda ışıklı bir gece vardı. Ak kara kesmişti her yanı. Gökyüzü bile karın aklığındaydı.

Boş eve koştu. İçerde, ocakta ateş yanıyordu. Ocağın başında Recep onu bekliyordu. Hüsne aşkta deli gibiydi. Parçalarcasına Recebin üstüne atıldı. Bu gece Recep de ondan beterdi. Üç saattır aşktan, Hüsnenin çıplak bedeninden başka bir şey düşünmemişti.

Nasıl oldu, nasıl olmadı, onlar bile farkına varamadılar. İki çıplak beden bir anda birleşti. Bedende tattan çatlayacak bir gerilme. Terlemiş, kızarmış, kıvranan bedenlere yalımlar vuruyor. Bedenler domur domur olmuş kırmızı bakırın tadında.

Hüsne bir ölüm gibi inliyor. Recebin soluğu kesik kesik, bir yalımda.

Recep sıcak, yumuşacık bir toprağı düşünüyor. Bir karpuz tarlası getiriyor göz önüne, karpuz tarlasındaki çardağın altında parçalanmış, doğranmış karpuzlar, karpuz kabukları. Işıltılı, yeşile, maviye, turuncuya çalan kanatlarıyla kırmızı kuşaklı arılar. Arının belden aşağısı, iğnesine kadar incecik, sarı, yumuşacık tüyler içindedir.

Birden, altındaki kadının delirten, çatlatan sıcaklığı, yumuşaklığı...

Recep çok şeyler düşünüyor ve kadın, dudakları aralık, inliyor. Gözleri akmış.

Recep düşünüyor ki, köylü saklarken, saklayacak malı yoktu. Köylü malını yeniden çıkarırken, çıkaracak malı yoktu. Bu ona koydukça koyuyor.

Yalımlar üstlerinden geçiyor.

Sağlıklı, özlemli, korkulu, kütür kütür bir insan birleşmesi. Ve kadın tutamadığı çığlığını bırakır.

Recep Hüsneyi elinden tutup kaldırdı. Hüsnenin dik, sarı tüylü memeleri hiç bozulmamıştı. Recep memeleri böyle capcanlı görünce hiçbir şey yapmamışlar gibi işe yeniden başlamanın coşkunluğunda gene aşklandı. Ve iki beden bir anda birleşti.

Hüsne: "Ben duramam," diyordu. Recebi elinden tutmuş: "Bu köyün, bundan böyle tüm kadınları kısır kalacak. Baharında çiçekler açmayacak. Toprağı yeşermeyecek. Salgınlardan gidecek herkes. Zelzeleler götürecek bu köyü. Haydi, haydi, şimdi, şimdi kaçalım. Kimse öldürmez bizi. Kimse bulamaz bizi. Hemen, çabuk çabuk. Bak bohçamı da getirdim. Dışarda hava da dümdüz, yaz havası gibi.

Bizim için! Sen gelmezsen ben tek başıma giderim. Kadınlar kısır kalacak, kısır, kısır, kısır kalacak! Doğursalar bile ölü doğacak. Ben gayrı bu köyde kalamam. Senin de saklayacak bir çöpün bile olmadı bu köyde. Şimdi şimdi, haydi çabuk gidelim."

Recep bir şeyler söyleyecek oluyor, coşkunluktan taşan, hiçbir şey dinlemeyen, tıkanan Hüsne hemen sözünü kesiyor, ellerine sarılmış titriyor:

"Şimdi şimdi!" diyor. "Bu köye yılanlar yağacak. Kırmızı gözlü bin yılan yağacak, gelip hepimizi... Ekinler kuruyacak, ineklerin sütü kesilecek. Kadınlar kısır, kısır, kısır kalacak. Haydi, çabuk çabuk..."

Recep:

"Bu karda, kışta kıyamette... İki adım gitmeden buyar kalırız. Bahar gelsin de..."

"Bahar gelmeyecek. Haydi, haydi, çabuk çabuk! Kadınlar kısır kalacak."

"Koca Halil?"

"Koca Halil donmadı. Donan bir adamın ölüsü bulunur. Onun ölüsü nerde? Yaşlı bir adam, yaşlı bir adamken, kendini karlara vurdu. Kadınlar kısır... Haydi, çabuk."

"Bahar gelince..."

"Gelmeyecek."

"Karlar eriyince..."

"Erimeyecek. Çabuk ol, çabuk!"

"Koca Halilin karlar altında kalan ölüsü..."

"Çıkmayacak."

Bohçası sağ elindeydi. Öteki eli sıkı sıkıya Recebi tutmuştu. Alnında da terler tomurcuklanmıştı.

Recep birden havaya, Hüsnenin dayanılmaz, dört bir yanlarını sarmış, kaçıp gitmek isteyen havasına kaptırmıştı kendisini. O da gitmek istiyordu ama bu geceden, kardan korkuyordu. Korkuyu bile düşünmez olmuştu şimdi. Hüsne onu nereye çekse alır götürürdü. Bu hava içinde Hüsne cehenneme gitse, ulu denizin ortasına atılmaya gitse, arkasından tıpış tıpış giderdi. Büyülenmiş gibi.

Gene de direten azıcık bir yönü kalmıştı. Bahar gelsin hele, hele bir gelsin. Karlar erir erimez, hava ılır ılımaz... Bu lanetlere uğramış köyde bir gün bile kalınmaz.

"Koca Halil donup öleceğini bilse, gider miydi hiç? Yaşlı bir adam, bu karda... Çabuk, çabuk..." Bir çığlık gibi: "Kısır kalacak, kısır, kısır, kısır kalacak!"

Recebin elinden tuttu dışarıya, geceye sürükledi. Gece aktı, ışıltılıydı. Hiçbir geceye, öteki gecelerin hiçbirisine benzemiyordu. Soğuk, yüzlerine bir bıçak gibi indi.

Yoldalardı. Köyü ne zaman çıktılar, yola ne zaman düştüler, ne zaman bu ka-

dar yol aldılar, farkında bile değillerdi. Hüsne sevinçten taşıyor, Recebin eline sarılıp öpüyordu.

"Gidiyoruz, bu cehennemden kurtuluyoruz. Sana bir şey söyleyim mi, Adil Efendi yarın köye gelecek. Köyün tüm kadınları da kısır kalacak. Hepsi hepsi kısır kalacak."

Recep konuşmuyor, düşünmüyor, büyülenmiş sürükleniyordu.

"Erkenden, erkenden, daha gün ışımadan köye gelecek, soyacak, soyacak. Köyde yiyecek bir parça ekmek bile bırakmayacak. O zaman biz ne yerdik? Bütün köy acından ölecek. Kadınlar da ölene kadar kısır kalacak."

Hüsne, Recebin elini göğsüne çekti, bastırdı:

"Ölecek, kısır kalacaklar," dedi.

Hüsne konuştukça öylesine çabuk yürüyordu ki, Recep arkasından yetişemiyordu. Elleri ayakları üşümüştü ve ayaklarının altındaki karın çıtırtısını duyuyordu.

Alibastıya geldiklerinde gün doğmasaydı, mümkünü yok donar ölürlerdi.

Gün doğarken, Hüsne güne doğru döndü, ellerini göğe açtı, duaya başladı.

"Çok şükür kurtarana," diye de duasını bitirdi.

Karlara, uzaktaki yatık dağlara tanyerinden altın sarısı bir ışık dökülüyordu. Gün azıcık kalkınca, topraktan göğe yukarı, karlardan, dağlardan, koyaklardan, ağaçlardan bir ışık seli fışkırdı.

Karlara iki uzun gölge serildi. Gün arkalarındaydı. Gölgeleri karları oyarak, kapkara, önlerince ilerliyordu.

Hüsne sıkı sıkıya, sanki Recep elinden kaçacakmış da onu bir daha yakalayamayacakmış gibi onun koluna sarılmıştı. Şimdi Recep olmasa, Hüsne ona sarılmasa, bir adım bile atamayacaktı. Öyle yorgundu, öyle bitmişti.

Uzaklarda, yakınlarda bir tek köy bile gözükmüyordu. Tekeç dağının tam altına gelmişlerdi. Acıkmışlardı da. Hüsnenin, o çekip götüren havası yok olmuş, Recep büyüden kurtulmuş, kendine gelmişti. Artık düşünebiliyordu. "Korkma," dedi. "Şu sırtın arkasında köyler var. Kar geliyor, arkası boran ya, kara bulutlardan Tekeç dağı gözükmez oldu ya, korkma. Boran gelmeden, biz bir köyü tutarız. Ben buralarını iyi bilirim."

Hüsne ağlamsı:

"Ama boran ha geldi, ha gelecek. Ortalık gittikçe kararıyor. Benim de dizlerimde derman kalmadı." Tekeç dağının doruğuna doğru başını kaldırdı: "Baksana," dedi.

Recep:

"Köyler de o kadar uzak değil," diye onu güçlendirdi. "Borana tutulsak bile, bir köye ulaşırız."

Hüsne:

"Tutulursak ne yaparız?"

"Ben yolu çıkarırım."

Hüsne kendisini güçlendirmeye çalışıyordu.

"Ölecekler, kısır kalacaklar. Kısır, kısır, kısır."

Habire bunu söylüyordu.

Recep:

"Ne söylüyorsun boyuna Allah aşkına?" diye sordu.

Hüsne:

"Çabuk," dedi, "çabuk. Borana tutulmayalım. Tutulanlar zor kurtulurlar."

Gittikçe ortalık kararıyor. Neredeyse güneş bile kapanacak.

Bir ara ortalık kapkara kesildi. Sonra da açıldı.

Düzlüğün ortasında, Tekeç dağının dibinde yalnızlar ve çaresizler. Ne kuş, ne böcek, ne köpek, ne kurt, iki tek iki insan insafsız doğanın ortasında, sonsuzluğunda.

Birden hava gene karardı.

Recep kızdı:

"Kısır kalacak, kısır kalacak... Ne kısır kalacak? Kim acından ölecek? Sen deli misin, aklını mı kaçırdın? O köy batsın, o Taşbaş batsın."

Hüsne dikleşti, ölgün bir sesle:

"Kısır kalacaklar Recebim, hem de çok kısır kalacaklar. Köylere yaklaştık mı?"

Daha gün atmadan bütün köyün dilinde, Öksüz Recep Hüsneyi kaçırmış. Hüsnenin anası çığlık çığlığa karların üstüne atmış kendisini, beleniyor.

Recebin kimi kimsesi yok ki yasını tutsun.

Köyde bir kaynaşma, bir ağıt havası, azıcık da sevinç. Hain, alttan alta bir sevinç. Meryemce yüzünü değneğine yapıştırmış, uzaklara bakıyor.

Evinden dışarıya çıkmayan Taşbaşoğlu dışarıya iki adım atıyor. Ağıdın altındaki hain sevinç kahrediyor onu.

"Sen yerin dibine bat, sen eey köy! Şu fıkaralar," diyor, "bu karda kıyamette sizin yüzünüzden kaçtılar. Ne zaman çıkınışlarsa çıkmış olsunlar, hiçbir köye ulaşamayacaklar. Bu gece kaçmışlarsa, hiçbir köye ulaşmalarına imkan yok. Kar altında kalacaklar, ölecekler."

Bir anda köyün içine yayıldı:

"Kar altında kalacaklar, donup da ölecekler."

"Sevdalı olduklarını..."

"Böylesine biribirlerine yandıklarını..."

"Bu kara borana, bu kıyamete kendilerini vuracak kadar... Kaçacak kadar..."

"Sevdiklerini..."

"Her gece, boş evde yatıp kalktıklarını bilmeyen yoktu."

"Biribirlerine bu kadar yandıklarını..."

"Kimsecikler bilmiyordu."

Tekeç dağının üstünden ovaya, gündoğuya doğru hışım gibi kara bulutlar sağılıyordu. Kapkara da, yoğun bir yel esiyordu. Bu yel, en deli bir boran yeliydi.

"Bir çift at bulmalı."

"Bir çift iyi at nerede? Bu köyde var mı ki?"

"Karasevdalılara ulaşmalı."

"Ulaşıp da kurtarmalı onları."

"Boran geliyor."

"Gelmese bile, bu gece de onların üstlerinden geçerse donarlar."

"Koca Halilden beter olurlar."

Meryemcenin aylardır ilk olarak sesi duyuldu. Boş bulunmuştu.

"Beter olurlar," dedi, sonra da konuştuğunun farkına varınca dişsiz çenesiyle dudaklarını kanatıncaya kadar çiğnedi.

Nerden çıktıkları, kim oldukları belirsiz, köyün ortasında ata binmiş iki delikanlı duruyordu.

"Şimdi gider, karasevdalıları bulur, getiririz," dediler.

Atları köyün içinden aşağı doludizgin sürdüler. Köyün gözü üstlerindeydi. Bir umut gibi köyün içinden süzüldüler, çıktılar.

Köy sabahtan akşama kadar karasevdalıları düşündü, onları konuştu.

Hüsnenin babası:

"Ahdim olsun," diyordu, "kurtulup gelirlerse, onlara bir tek kötü söz bile etmeyeceğim. Şu alaca danamı da ayaklarının dibinde keseceğim, kurban edeceğim onlara. Onlarla konuşacağım, onlara güleceğim. Yarabbim yeter ki kurtar onları."

Kar, kuşluk vakti başlamış, öğleye doğru daha da artmıştı. Şimdi borana dönmüştü hava. Dondurucu, karanlık, belalı bir boran. Öyle bir boran ki iki metre öteyi göremiyorsun.

Borana bakıp bakıp öfkelenen Taşbaşoğlu:

"Bu köyde kalıp yaşamaktansa, borana atılıp ölmek yeğdir," diyordu. "Bu köyün üstünden..."

Ve başlıyordu korkunç öldürücü nakaratına. Bütün öfkesini köyün suratına kusuyordu.

22

Öylesine bir boran, bir fırtına tutmuştu ki yeryüzünü, gökyüzünü, dışarda kimse kalmamış, herkes evine sığınmıştı. Kapıların yarıklarından, el kadar pencerelerinden dışarıyı seyrediyorlardı. Halbuki köylüler dışarda ne olup biterse bitsin, kar olsun kıyamet olsun, böyle dışarıya bakmazlardı. Bugün göz gözü görmez bir geceye benziyordu. Karşıki ev bile gözükmüyordu. Niçin gözlerini dışarı dikip böyle bakışıyorlardı? Dışarda yağan kardan, esen borandan başka bir şey yok ki...

Önce Gömleksizoğlu gördü. Kapının aralığından, ona görmedi gibi geldi. Gözlerini uğuşturdu, bir daha baktı. Gözlerine inanamadı. İnce, uzun boylu karartı boranın önüne düşmüş, kayarak, yaprak hızında aşağılara doğru uçup gidiyordu.

Gömleksizoğlu:

"Bu köpoğlusu da kudurmuş," dedi.

O öyle konuşurken, karartı geriye döndü, bu sefer de yukarı doğru kaydı gitti.

Gömleksizoğlu:

"Köpoğlusu donacak," dedi. "Ama onu periler korurlar. Belki şimdi bile kanatlarını üstüne germişlerdir."

Derken, bir daha, kayarak aşağı süzüldü karartı. Sonra da iyice gözden ıradı gitti.

Gömleksiz bir süre daha, gözlerini kapı yarığından ayırmadan dışarıya baktı. Ortalık gittikçe kararıyor, boran gittikçe azıtıyordu.

Ateşin karşısına, bacaklarını gerip oturdu.

"Şu Adili varıp öldürmekten başka çaresi yok. Amma velakin çok yaşlıdır Adil. Yaşlı adama el kaldırmak da Gömleksizoğlu soyuna yakışır bir iş değildir. Gömleksizoğlu soyu bunca baş kesmiştir, kellelerden kaleler yüceltmiştir, amma velakin yaşlı bir adama, bir eksik eteğe, bir çocuğa, bir fıkaraya el kaldırmamıştır. Adil büyük bir zulüm ediyor, bu köyü cendereye sıkıştırıyor, sık ha sık ediyor. Katli vaciptir. Hem de onu öldüren hiçbir günaha girmez. Hem de yarın mahşer günü, Adili öldüren sorgusuz sualsiz cennete uçup da gider. Amma velakin Gömleksizoğlu ocağı elli yaşını geçmiş bir yaratığa el süremez. Bu ocak kan ocağıdır. Dededen oğula, şu dağlarda şorul şorul kan akıtmıştır. Adilin işini bitirmek de Gömleksiz soyunun son kalıntısına düşer. Bu köyünden bir tek kişi, bir tek insan bile öldürülmemiştir. Hükümetlerin kralı var, dağların da kralı var. Gömleksiz soyu da bir dağların kralıydı. Amma velakin Adili öldüremez. İki yıl önce olsaydı, ya da on yıl önce, Gömleksiz soyu onun canını cehenneme gönderirdi."

On yaşındaki oğlunu çağırdı.

"Oğlum," dedi, durdu düşündü, sakalını okşadı. "Bu dünyada Gömleksiz soyu kim?"

Oğlan hemen atıldı, kurulmuş gibi:

"Büyük ülkelerin kralı var. Perilerin, cinlerin kralı var. Dağların da bilumum kralı var. Gömleksiz soyu da bilumum dağlar üstüne başkraldır. Ben de Gömleksiz ocağının son büyük ağacıyım. Bilumum dağlar üstüne hükmüm geçer. Fakirin dostu, ağanın düşmanıyım. Gömleksiz soyu zenginden almış fakire vermiştir. Gömleksiz ocağı ta gider de Köroğlunun koçyiğidi Demircioğluna dayanır. Demircioğlu ki, dört nalı iki parmağı arasında ezerekten kırmıştır. Bu Adil Efendinin yaşaması kanun harici, yasadışıdır. Amma velakin Gömleksiz soyu onun kızılca kanını ala toprağın sırtına dökemez. Çünkü Gömleksiz soyu yaşı geçkinlere kıyamaz. Gömleksiz yasasını bozdun mu gözün kör olur, hem de uğursuzluklar gelir başına."

Gömleksizoğlu oğlunun elinden tutup hızla kendine çekti.

"Var ol oğlum," dedi. "Hiçbir vakit, bilesin ki, göl yerinden su eksik olmaz. Hem de bilesin ki, eskiden de kurt eniği kurt olur. Var olasın, sağ olasın oğlum. Adilin kanını içebilseydik Gömleksiz şanı gökleri tutardı."

Çocuk, sözü babasının ağzından aldı:

"Amma velakin Gömleksiz soyu yaşlı kimselere el süremez."

Babası:

"Katiyen el süremez."

Çocuk:

"Ohhooo!" diye övündü. "O Adilin yaşı daha küçük olsaydı, Gömleksiz soyu onu gökyüzünde parçalardı."

Gömleksizoğlu başını bir o yana bir bu yana çevirip:

"Aah" dedi, "büyük bir fırsatı kaçırdı Gömleksizoğlu soyu. Kim koymuş bu olmaz olası yasayı, hangi Gömleksiz koymuş?"

Çocuk:

"Suss," dedi. "Gömleksiz soyu ne istediğini bilir. Sus, baba, günaha girme. Gömleksiz soyu neylerse güzel eyler. Nişlemişse, güzel işlemiş."

Baba:

"Neylerse güzel eyler," dedi, gözlerini kapının yarığına dayadı.

Çocuk biliyordu ki artık susması gerekti. O da öküzün yanına gitti. Öküz yatmıştı. Upuzun boynuzları vardı. Çocuk bu upuzun boynuzları okşamaya başladı. Gömleksizoğlu daha fazla dayanamamış, mağaralardan öküzünü alıp gelmişti. Saklamadan sonra, bu öküz köye gelen ilk hayvandı.

Gömleksiz kapının yarığından gene dışarıya baktı. Baktı ki ne görsün, o de-

minki karartı eve doğru yaklaşıp durur. Bir an içinden geçirdi. Periler ne demişlerdi? Vurgun Ahmet, demişlerdi, var git de Gömleksize misafir ol, o büyük bir soydur. Hem de insan soyunun övüncüdür.

Vurgun Ahmet daha kapıya gelmeden Gömleksiz kapıyı açtı:

"Buyur kardeş," diye bağırdı. "Soylu Gömleksizin evine hoş geldin. Soylu sipahinin evine hoş geldin. Seni bana misafir diye peri milleti gönderiyor. Yoksa sen kimsenin evine misafir olmazsın. Seni bana gönderenler sağ olsunlar, var olsunlar. Başım üstünde, gözüm üstünde yerin var. Hoş gelip safalar getirdin."

Vurgun bu sözlere kulak asmadı. Geldi, kapıdan üç adım içerde durdu. Hilim hilim üstü başı kara batmıştı.

Gömleksizoğlu ona yaklaştı:

"Gelsene kardeş, otursana, buyursana," dedi.

Vurguna daha çok yaklaşamadı. Vurgunun bir bakışı onu olduğu yere çiviledi.

Vurgun başladı:

"Kar altında kaldılar," dedi. "Sevdalılar." Sonra Gömleksize döndü: "Sen de bu köydensin, bu köyün itisin," diye bağırdı. Bunu, böylece bağırarak birkaç kere gene söyledi. Sonra usul usul, alaylı, içe işleyen bir sesle sözünü sürdürdü. "Gömleksiz soyu, it soyu. En aşağılık, palavracı bir soy. İti eşeği, karısı uşağı, genci yaşlısı hepsi palavracı. Sözüm ona Gömleksiz diye neden demişler bu soya? Sözüm ona Gömleksiz ağası hep gömleğini fakir fıkaraya verirmiş de kendi gömleksiz gezermiş. Yıl on iki ay gömleksiz gezermiş. Hepsi yalan! Öylesine fıkaraymış ki, bir ömür sırtına giyecek gömlek alamamış da Gömleksiz demişler. Sipahi soyuymuş! Bu soyun hiçbir vakit atı olmadı ki, sipahi olsun. Yalancı! Gömleksiz soyu, gömleksiz korkak bir it soyu. Kellelerden kale yapmak şöyle dursun, Gömleksizin korkak soyu bir tek karınca bile öldürmemiştir. Daha da iyi etmişler ya. Kellelerden kale yapan soy batsın. Bununla övünen yalancı adamın dili kurusun, gözü görmez olup, sürünsün. Şu çocuğu kandırma. Senin gibi değil, adam gibi olsun. Senin o yalancı, pis, sipahi soyuna, fıkara Gömleksiz soyuna bir şey demiyorum. Başyalancı!"

Arkasını döndü:

"Sevdalılar kaçtılar, kar altında kaldılar," dedi, koşmaya başladı, hemencecik de gözden ıradı. Bora esiyordu. Göz açtırmıyordu.

Gömleksiz, oğluna döndü:

"Delidir," dedi. "Deliler çok yalan söylerler. Gömleksiz soyu da dağlarda adam koymamış, doğramıştır. Bundan dolayıdır ki Gömleksizden çok korkarlar. Yalan, yalan, yalan... Deliler hep yalan söylerler."

Oradan kaçan Vurgun, doğru Köstüoğlunun evine daldı:

"Kar altında kaldılar," dedi. "Sevdalılar buydular. Köstüoğluyu da derseniz, bir sümüklü, bir uyuşuk adamdır. Bu dünyada yaşaması fazladır. Hem de eşek

kafadır. Üstüne giydiği bir gömleği, ayağına diktiği bir çarığı kırk yıl giyer de gene eskitmez. Herkesin iti beş on yıl yaşar. Köstüoğlunun iti kırk yıl yaşar. Hiç kıpırdamaz, elini bile kaldırmaz bir it soyudur. Köstü soyu uyuşuk. Uyuşuk, uyuşuk, uyuşuk... Lapacıdan da uyuşuk. Sevdalılar kaçtılar, kar altında kaldılar!"

Bundan sonra kapısından içeriye rüzgar gibi daldığı ev, Lapacı Halilin eviydi. Lapacı daha eşiklikteki kuyunun üstünü ayıklıyordu. Cımbızla alır gibi toprağı iki parmağıyla alıp yana koyuyordu. Usul usul.

Vurgun:

"Sevdalılar kaçtılar, kar altında buydular," dedi, sonra da Lapacının başında durdu, onun ağır halini seyretti.

"Kolay gelsin," dedi. Sonra da kızdı, alnının ortasına "tuuu" diye kocaman bir tükrük attı.

Lapacı ona şaşkınlıkla bakakaldı. Gözünü ona dikmiş, bir türlü ondan alamıyordu.

Vurgun bu boş bakışlardan tiksindi, hemen fırladı:

"Sevdalılar kaçtılar, kar altında öldüler!"

İşte bu Lapacılar, bu Köstüler böyleydiler. Bunlar kardeş çocuklarıydılar. Çift sürdükleri saban var ya ta dedelerinin dedelerinden kalmıştı. Başka bir insan elinde bu saban üç yıldan fazla dayanamaz, eskir.

Köstüoğlu öylesine ağır, temkinli yürür ki, ayağı bir taşa, bir ağaç köküne takılmaz. Bir karıncaya, bir böceğe, bir yaprağa mümkünü yok basmaz.

Lapacı da öyle.

Ta tan ışımadan evden çıkar, gün öğle olunca tarlaya varır. Öküzü koşar, iki hat çeker ve hemen akşam olur.

Lapacı da öyle.

Köstüoğlunun, Lapacının babaları, dedeleri de böyleydi. Oğulları onlardan da beter çıkacak. Köyün genel kanaati bu.

Evlerinden sabahleyin ayrılacak olsalar, öğlen vakti ancak Muhtarın evine yetişebilirler. Pamukta herkes yirmi kilo pamuk toplar da, bunlar ancak bir kilo toplarlar.

Vurgun Ahmet oradan da Kır İsmaile gitti, içeriye donmuş bir kar parçası halinde girdi. Evdekiler ondan korktular. Uzun, kumral sakalları buz tutmuştu. Kaşları, saçları buz gibiydi.

Vurgun korktuklarını anladı:

"Korkmayın, korkmayın," dedi. "Ben adam yemem. Kar altında kaldılar, sevdalılar öldüler! Sen kızına baksana ulan, benden korkacağına. Boynuzun da amma büyümüş. Muhtar kızını bir şeyler eyliyor. Haberin olmaz olur mu? İki ka-

rının üstüne, üçüncü olarak senin kızını alacak. Sen de buna çok seviniyorsun, kızım Muhtar karısı olacak diye. Siz kötü adamlarsınız. Kızını iki karılı Muhtara vereceğine, Kel Velinin oğluna versene. Fıkara gönensin. Bol bolamadı bir kalça kucaklasın. Bu köy salgınlardan, uyuzlardan, sellerden gidecek. Kar altında kaldılar, sevdalılar öldüler!"

Kır İsmail, karısı, ötekiler ses çıkarmadılar. Vurgun aynı hızla evden dışarıya atıldı. Hemencecik borana karıştı, gözden kayboldu.

Vicivici Mustafanın evi sağ baştaydı, kapısı da açıktı. Vurgun içeriye daldı.

"Sevdalılar öldüler, kar altında kaldılar! Adilden korkanlar, karıncadan ürkenler... Sen de oturmuş ocağın başına, yan gelip durmuşsun. Taşaklarını ateşe vermişsin. Muhtar gavurunun kölesi olmuşsun. Uçan turnayı gözünden, kaçan tavşanı art ayağından vurmuşsun. Sen de bu köylü gibi kötü, kötü köylü olmuşsun. Adamlıktan çıkmışsın. Kar altında kaldılar, sevdalılar buydular!"

Vicivicinin öfkeli bir adam olduğunu, bir eline geçirirse suyunu çıkaracağını biliyordu. Söyler söylemez hemen dışarı fırladı.

"Holo hooo," diye çığlık attı. Başına geleceği biliyor, öylesine kaçıyordu ki! Gene Vicivici arkasından yetişti, bir tokatta onu yere serdi. Boranın altında bırakıp evine döndü.

Az sonra kendine gelen Vurgun Ahmet hemen oradaki ilk eve daldı.

"Kar altında kaldılar, sevdalılar buydular! Allah Vicivicinin belasını versin. Evi barkı, çoluk çocuğu kar altında kalsın. Bu köy yıldırımdan gitsin. Yılanlar yağsın kar yerine."

Bundan sonra Öksüzoğlanın, Tebdilhavanın, Boklu Hasanın, Uzun Alinin, Çarıksız Muradın, köyde kim varsa teker teker herkesin evine gitti. Muhtarın evine gittiğinde karanlık basıyordu. Muhtarı karşısına alıp tam iki saat söyledi. Ta babasından başladı. Kırk yıldır köyde geçen hiçbir olayı unutmamıştı Vurgun. Her olayı inceden inceye anlatıyordu.

"Bu Taşbaş seni öldürecek," dedi en sonunda. Bağırarak: "Kar altında kalacaksın. Taşbaşın elinden gideceksin," diyerek evden fırladı.

Köyde hiçbir ev kalmamıştı uğramadık. Muhtarın evinde de köy kurulundan üç kişi vardı. Öbür köyden de iki misafir.

Şimdi Taşbaşa gidiyordu. Ağır ağır, saygılı bir yürüyüşü vardı. Eve gelince bir an saygıyla kapıda durdu, sonra usul usul üç kere kapıyı öptü. Kapıyı Taşbaşın oğlu açtı. Vurgun içeriye girdi. Vardı, evin ortadireğini de üç kere öptü. Saçı başı, sakalı daha da apak kar içinde kalmıştı. Sakalındaki, saçındaki, bıyıklarındaki buz parçaları daha uzamış, salkımlaşmıştı. Vurgun kara batmıştı. Sanki içeriye bir kardan adam giriyordu.

İçerde, yaralı kadının yanına oturmuş, Meryemce, büyümüş gözlerle Vurguna bakıyordu. Köye döndüler döneli onu hiç görmemişti. Ocağın öteki yanında

Uzun Ali, Zalaca Karı, Ökkeş Dağkurdu, Uyuz Mahmut, Durduman, bir de Kel Aşık oturmuşlar konuşuyorlardı.

Taşbaş köşede, duvara sırtını dayamış, öylecene duruyordu.

Vurgunu görünce, bir hoş oldular. Vurgun Taşbaşa ne söyleyecekti? Muhtara, ötekilere neler söylediğini, hepsini teker teker nasıl giydirdiğini biliyorlardı.

Vurgun, ağır ağır, gözleri yerde, geldi, bir an Taşbaşın karşısında durdu. Başı yerde:

"Kar altında kaldılar, sevdalılar dondular!" dedi. Sesi bir inleme, bir ağıt gibi acılı çıktı. Taşbaşın bu sese, gözleri doldu.

Vurgun gözlerini yerden kaldırdı. Taşbaşın gözlerine dikti:

"Bu köye bahar inmeyecek. Ekinler bitmeyecek. Avratlar kısır kalacak. Bu köyü seller, zelzeleler alıp götürecek. Lanetler, yılanlar yağacak. Bu köy şimdiye kadar ölüp yitmediyse, eey Taşbaşoğlu, senin yüzünden, senin yüzün suyu hürmetine!"

Birden eğildi, üç kere toprağı şapırtıyla öptü, hemen sıçradı, bir anda kapıdan çıktı. Kapıyı kapamadı. Kapıdan içeriye kar, boran, fırtına doldu. Ta ocağa kadar geldi. Ocağın içine kadar düşen kar parçaları cızırdadı.

Uzun bir dalgınlıktan uyanan Taşbaşoğlu, gözleri dolu dolu mırıldandı:

"Ahmedim, yavrum, delim, ermişim, garibim."

Köyü ev ev dolaşıp söven Vurgunun, Taşbaşın evine gelince üç kere Taşbaşın huzurunda yer öptüğü ve söylediği sözler, hemen az sonra bütün köye yayıldı.

O gece köylüler uyumadan, sabaha kadar Taşbaşoğlunu, Vurgunu konuştular.

23

Mümkünü yok bu Taşbaşoğlunda bir iş var. İki elimi ateşe sokarım ki, bu adamda bir şeyler var. Yoksa bütün köye söven Allahın divanesi, Peri Padişahının iç güveysi Vurgun, gelir de onun önünde toprağı öper miydi? Bir de o kutsal sözleri söyler miydi? Bir de Taşbaşın insanı deli eden o sözleri kimin ağzından çıkabilir? Dünya dünya oldu olalı böyle okkalı sözleri hep ermişler etmişlerdir.

İki üç gündür Taşbaşa kimse uğramıyordu. O da dışarı çıkmıyor, karısının yarasıyla uğraşıyordu. Meryemcenin yakısı iyi gelmiş, kadının yaraları iyileşmeye yüz tutmuştu.

Köylü üç gündür Taşbaşa yanaşmıyordu ama uzaktan uzağa onu gözetliyor, onun her devinişini izliyordu. Evinde ne konuştu, karısına, çocuklarına ne söyledi, nasıl oturdu, nasıl kalktı, ne yedi, ne içti, hepsini, hepsini biliyorlardı. Taşbaşa karşı da gittikçe korkuları artıyordu. Gittikçe de ondan başka bir şey konuşmaz, düşünmez oluyorlardı.

Aradan birkaç gün geçti. Artık köylü uğrun uğrun uzaktan onun evini seyrediyordu. Çocuklar soluklarını tutup, ayaklarının ucuna basa basa yaklaşıyorlardı evine. Ve elleri ayakları korkudan zıngır zıngır titreyerek onun evinden uzaklara kaçıyorlardı.

Ve Taşbaşoğlu bir şeyler sezmiş hiç dışarı çıkmıyordu. O da gelen bir felaketin korkusunun ağırlığı altındaydı. Bir şeyler geliyordu, köylüde kendini igilendiren bir hareket vardı ama neydi? Hep kuşkulu, korkulu bakışların altındaydı. Sırtına bıçak gibi saplanan bakışların...

Bir gün evden çıkacak, Uzun Alilere gidecek oldu, yarı yoldan dönmek zorunda kaldı. Öylesine tuhaf bakışların ağırlığı altında kaldı ki, tarifsiz. Büyükler neyse ne, onlar kendilerini tutuyordu. Duygularını, ne de olsa, dizginlemeye, belli etmemeye çalışıyordu. Çocuklar, bu Allahın belası, onu görünce öylesine korkuyordu, siniyorlar, kaçışıyorlar, kaçacak delik arıyorlar ki...

Taşbaşoğlu da düşünüyor ki, bu köylüde bir iş var. Köylünün bir bildiği var. İki elimi ateşe sokarım ki, köylünün bu durumu, tutumu olağan değil. Çocuklar büyüklerin gizlediklerinin aynasıdır. Neden öyle korkuyla bakıp, sonra da çil yavrusu gibi dağılıp kaçışırlar? Hele beklemeli. Sonu neye varacak bunun?

"Bu köyün üstüne taş yağacak, taş yağacak, dedi."

"Nereden biliyor?"

"Şu Toros ülkesinin altmış köyünde de kadınlar kısır kalacak, koyunlar, inekler, kısraklar yavrulamayacak, topraktan hiçbir şey filizlenmeyecek, şu dağların

yeşili uçup gidecek, yerinde yangın gibi kayalar kalacak, kayalar un ufak olacak, bir zehir dumanı içinden dağlar gözükmeyecek, dedi."

"Hıdrellez geldiğinde kar suları akmaz olduğunda esen rüzgar esmez olduğunda, topraktaki tohumun çatlaması durduğunda boy atan filiz kuruduğunda, insan elini ayağını oynatamaz olduğunda, yani dünya döndüğünde, hıdrellez günü, yeni bir dünya kurulmayacak, yeni, taze bir dünya kurulmayacak. Bu dünya mahvolacak, dedi."

"Nereden bildi?"

"Bu Taşbaşoğlunda çok iş var. Çukurovalı pamuk ekmekten vazgeçecek, vazgeçmezse de pamuğun otunu makinaya vurduruyor, toplarken de makinaya toplatacak. Bu, bugün değilse de yarın böyle olacak. Çukurova yok artık. Çukurovadan umudu kesmeli. Kesmeli, başımızın çaresine, bu dağlarda geçim yoluna bakmalıyız, dedi."

"Nereden bildi?"

"İnsanoğlu ışığı sever. Bir lokma ışık için ölür, canını verir. Böyle giderse, üstümüze örttüğümüz, bir bulut gibi tepemizden aşağı ağan bu karanlıklar bitmeyecek. Biz ölene dek karanlık içinde kalacağız, dedi."

"Nereden bildi?"

"Şu boz, şu verimsiz, şu ot bitmez, şu yangın yeri toprak, çat diye çatlayacak. Tam orta yerinden. İçinden yalımlar akıp, şu bozkır göl gibi dolduracak. Bu gölün yangınından Torosun tepesinde de durulmayacak, dedi."

"Nereden bildi?"

"Bu Taşbaşoğlunda bir şeyler var, var ama, ne? Kuşlar, arılar, uçaklar korkularından bu köyün üstünden geçemiyorlar, geçemeyecekler, dedi."

"Nereden bildi?"

"Herkes malını sakladı da, o saklamadı. Adil gelmeyecek, dedi."

"Nereden bildi?"

"Vurgun Ahmet köyün tümüne teker teker, ev ev sövdü, sonra geldi de Taşbaşın evinde üç kere toprağı öptü. Taşbaşın huzurunda. Sevdalıların kaçtıklarını, kar altında kaldıklarını, sonra da buyduklarını söyledi."

"Nereden bildi?"

Yavaş yavaş günler geçtikçe Taşbaş, köylünün kafasında sorulaşıyordu. Sorular gittikçe çoğalıyor, ihtimaller elle tutulacak bir hale geliyordu. Hele Taşbaşın evinden artık çıkmaması, işin tuzu biberi oldu.

Şimdi, şu anda artık Taşbaş köyde, evinde yoktu. Taşbaş bin yıl ötede yaşamış, bu köyün, bu dağların bir ulusuydu. Bu Taşbaş işini, azıcık bir gayret etseler, bir adım daha atsalar, bir sonuca, can attıkları sonuca ulaştıracaklar ama, kimse bu adımı atmak cesaretini kendinde bulamıyor.

Zalaca gecede en az iki kere Taşbaşoğlu üstüne düş görüyordu. Taşbaş üstüne gördüğü düşleri bir iki kere Muhtara anlatacak, hayra yorduracak olmuş, Muhtar tarifsiz kızaraktan onu yanından kovmuş:

"Bir daha Taşbaş üstüne düş görürsen bana gelme. Evime, köyüme bu adamın düşleri uğursuzluk getiriyor," demişti.

O da dayanamamış, düşlerini önüne gelene anlatmaya başlamıştı. Köylüler onun Taşbaş üstüne gördüğü düşleri can kulağıyla dinliyorlardı. Zalaca bundan büyük bir kıvanç duyuyordu. Muhtar Sefer gibi kimse düşünü yoramıyordu ama olsun. Dinlemeleri, böyle candan dinlemeleri çok güzeldi.

"Üstümde bir çadır. Karanlık çadır. Yanımı yönümü bir su gibi bir karanlık sarmış. Karanlık dört bir yanımı sarıyor. Karanlık gökten aşağı inip başıma başıma geçiyor. Ben yumuluyor, yatıyorum, yere upuzun uzanıyorum, karanlık iniyor. İndi, indi yerle bir oldu. Öyle ağır bir karanlık ki soluk alamıyorum. Boğulacağım, elim ayağım kesiliyor, derken karanlık ortadan kılıç gibi kesildi, çat diye iki parçaya bölündü. O aralıktan ben soluk aldım. Kendime gelince, ne göreyim? Karanlığın o kesilen yerinde bir el. Güzelcene bir el. Karanlığı kesen ışık, oradan süzülüp gelir. Amanın bu el kimin eli, bu elin arkasındaki yüz kimin yüzü? Gittikçe yaklaşıyorum, ama yüze bakamıyorum, gözlerim kamaşıyor. Tüm yeşil ışığa kesmiş bir yüz. Saçından tanıyorum. Bu yüz kimin yüzü? Taşbaşoğlunun! Ayaklarına kapanıyorum. Karanlık üstümden bir sel gibi akıp gidiyor, çekiliyor. Sonra da uyanıyorum dışarı çıkıp Taşbaşın evine geliyorum ki, ne görem..."

"Ne gördün?"

İşte Zalaca burasını kimseye söylemiyor, kendine büyük bir sır olarak saklıyor. Köylü de burada bir iş olduğunu anlıyor. Kuşkuları da gittikçe büyüyor.

Taşbaşın evinde gece vakti ne görülür ki? Zalacayı sıkıştırıyorlar ama ağzından bir tek söz alamıyorlar.

Zalaca:

"Susun, susun kurbanınız olayım. Bana söyletmeyin. Sonra ağzım eğrilir. Ellerim kollarım, ayaklarım kuru ağaçlar gibi kuruyup suyu çekilir. Amanın orasını bana söyletmeyin," diyordu.

İşte burası üstüne, Zalaca söylemedikçe her köylünün kafasında bir düş, yarı gerçek, yarı hayal bir dünya hikayeleniyordu. Ve hiç kimse kafasındaki hikayeyi, düşü kimseye söylemiyordu. Günler geçdikçe Taşbaş sağlamlaşıyor, uzaklaşıyor, büyüleşiyor, düşleşiyor.

"Ne dedi? Taşbaş ne dedi? Bir gece bakmışsın ki üstümüzde karanlık yok. Yıldızlar, ay yok. Üstümüzden çekip alıp götürmüşler. Taşbaş ne dedi? Bir sabah kalkmış bakmışız ki üstümüzde mavi gökyüzü yok, çekip almış götürmüşler. Bir gün bakmışız ki şu Torosun ormanı yok, çekip almış götürmüşler. Adile gelince, ya gelir, ya gelmez, dedi."

"Nereden bildi?"

24

Muhtar Seferin başında türlü işler vardı. Kır İsmailin kızı da hiç aklından çıkmıyordu. Artık kızla evlenmeye, onu üçüncü karısı yapmaya bir iyice karar vermişti. Bu karışık, bu kötü, sıkıntılı günlerde bu kız da olmasaydı hali dumandı. Bu karanlık günlerin ışığı olmuştu kız. Başı sıkılınca ya onu çağırtıyor, ya kızın evlerine gidiyordu.

Adil gelmiyordu, gelmeyecekti de. Bu yüzden köyde de işler habire kötüye gidiyordu. Köylü kendisinden adım adım uzaklaşıyordu. Bunu gözüyle görüyor, kulaklarıyla duyuyordu. Bunlar hep Adilin zıpırlığı yüzündendi.

İşte şimdi de başında Taşbaşoğlu olayı. Köylü adamı yavaş yavaş, gün geçtikçe ermişliğe itiyor. Bunun bir tek müsebbibi Adil. Köylü böyle anlarda sarılacak dal arar. Türlü türlü dala sarılır, bırakır. En sonuncu sağlam sandığı bir dala sarılır, sarıldıkça sarılır, her bir şeyini dalın gücüne verir, daha sığınır. Bir dal bulamazsa, kendisi dalı yaratır, sonra da sarılır. Köylü dalsız edemez.

Hiçbir umut kapısı bulamadı. Bulamayınca Taşbaşoğlu kurnaz, akıllı adam, köylünün bu halini hemen anladı. Başladı köylüye kutsal kitap gibi sövmeye, lanetlemeye, köylü de ondan korktu. Bir de divane Vurgun Ahmede öğretti ki, böyle böyle yap, sonra da gel önümde toprağı öp. Ondan sonra köylü ateşi aldı. Varsa da yoksa da Taşbaşoğlu. Bu böyle giderse, böyle de gideceğe benzer, en büyük düşman Taşbaşoğlu kendisini bir ermiş ilan ettirip, şu Toros dağlarının taçsız kralı olur. İnsanlar, öl dediği yerde ölürler, kal dediği yerde kalırlar.

Bir gün bakmışsın ki, böyle giderse. Taşbaşoğlu ne demiş? Demiş ki köylüye, şu Muhtarı bu köyden ve de şu Toros ülkesinden sürgün edeceksiniz. Böyle giderse, hiçbir vakit köylü onun sözünden çıkmayacak. Adil köye gelip iki çift söz etmezse, iş kötüye gidiyor. Hem de çok kötüye. Yakanı Taşbaşın elinden kurtaramazsın. Taşbaş da yakasını köylünün elinden hiçbir vakit kurtaramaz.

Köy kurulu üyeleri, birinci üye Kurt Fakı, ikinci üye Zibidik Muslu, üçüncü üye Kadir Zincirdoğdu, dördüncü üye Halil Kölesizoğlu, bir de Muhtar Sefer oturmuşlar, baş başa vermişler, büyüyüp giden Taşbaşoğlu çığına bakıyorlar, buna bir çare arıyorlardı.

Zibidik Muslu:

"Elimizde hiçbir kanuni takibat yasası için delil yok. Taşbaşoğlu evinden bile çıkmıyor, kimseyi de evine almıyor. Meryemceden başka," dedi.

Sefer:

"Hesaplı adam, kurnaz bir er kişi. İşini biliyor. Ama ben onun akıbetini Mur-

tazanın akıbeti gibi yaparım. Ve de onu İstanbuldan deniz suyu almaya yollarım. Bunu böylece bilsin Taşbaşzadem, acı badem. Ve de acı biberim."

Muslu:

"Elimizde kanuniyet yasası delili yok. Delil olmayınca, şimdilik hiçbir şey yapamayız. Sonracığıma Murtaza gibi değil bu. Murtaza ağzı var dili yok bir fıkara. Taşbaşoğlu öyle mi ya? Bir koca köyün yarısı akrabası, yarısı da ona taptı tapacak. Ondan korkulur. Hepimize bu köyde duman attırır. Hele böyle bir zamanda. Köylü her şeyden bıkmış, dünyadan umudunu kesmişken, ondan korkulur."

Muhtar Sefer, içini çekerek, yılgın:

"Korkulur," dedi. "Bu iş kötüye gidiyor. Köylü her gün biraz daha Taşbaşı ermiş mertebesine çıkarıyor. Bu gidiş, gidiş değil. Bir sabah gözünü açacak, bakacaksın ki Taşbaş ermiş olmuş çıkmış, herkes bastığı yerin toprağını öpüyor. O zaman temizle pirincin taşını, elinden gelirse. Adil mutlaka gelmeli. Köylüye görünmeli. Gelmeli, hiç olmazsa, köylüye demeli ki bu yıl alacağımı istemiyorum. Ben söylersem inanmaz, sen söylersen inanmaz. Taşbaş söylese köylü gene Adilin gelmeyeceğine inanmaz. Alacağını bu yıl bağışladığına inanmaz. Bekler de bekler. Bu işte bir çıkmaza girdim ki, çıkmaz derim sana. İlle de Adil Efendi gelecek. Ben sizinleri Adil Efendimize gelemeyeceğim. Müsait düşmez. Siz gideceksiniz, diyeceksiniz ki, hal keyfiyet böyle böyle. Gelmezse olmaz. En büyük düşmanımız ermişlik payesine yükseltiliyor. Ve Taşbaşoğlu, Taşbaşoğlu bu köyden çıkan ilk kıvılcımdır. Sonradan ateş olup tüm Toros ülkesini saracak. Taşbaş başımıza ermiş olmadan, amanın yetişsin. Aradan üç gün geçip, Taşbaş ermiş ilan edilince, işte o zaman gelse de olur, gelmese de... O zaman isterse hiç gelmesin. Ya da gelip köyü iğneden ipliğe soysun. Bir fark etmez. Haydi sağlıcağlan gidin, sağlıcağlan gelin. Köydeki olanları, müşkül halimizi ve de ona bir bir arz edin. Söyleyin ki onun kutsal ellerinden öperim. Siz de varır varmaz elinden öpmeyi ihmal etmeyin. Hoşuna gider. Güle güle, yolunuz açık olsun. Yarın sabah erkenden..."

Yüzü sararmıştı. Gözlerini habire kirpiştiriyordu. Saklanacak bir yer, bir kuytuluk arayan bir hali vardı. O kadar çok konuşmuştu ki yorulmuştu. Bu Taşbaşoğlu olayı ona o kadar koymuştu ki, bir hafta gece gündüz ondan söz etse gene usanmazdı. İçinden sözler taşıp geliyordu.

Köylüye öfkeleniyordu. Bunca yıl kölesi ol, her bir işlerine köpekler gibi koş, onlar için elini ateşe sok, onlar yüzünden başına olmadık işler gelsin, sonra da sana düşman kesilip, en büyük can düşmanını ermiş yapsınlar!

"Bakın arkadaşlar," diyordu Adil Efendi. "Size söyleyim ki bugünlerde ben hiçbir şekilde köye gelemem. Ne olursa olsun, isterse kıyamet kopsun, gelemem. Gelip köylünün malını mülkünü haczedemem. Gelip, alacağımı bu yıllık bağışladım da diyemem. Ve de işime gelmez. Çünküleyin, efendime söyleyeyim ki... Sizin haberiniz olmadı mı? Nereden olacak? Haberiniz olamaz. Olmaması daha

iyi. Ben de köye niçin gelemem sebebini hiçbir vakit kimseye söyleyemem. Sefer biraderime benden selam söyleyesiniz, diyesiniz ki, Adil diyor ki durumlar çok karışıktır. Ve de kötüdür. O benim ne dediğimi anlar. Köylüye hiç dokunmasın. Yatıştırsın onları. Söyleyin ki ona, Adil Efendi diyor ki, deyin, uyuyan yılanın kuyruğuna basmasın diyor, deyin. Durumumuz çok sarsılıptır. Bir de Yalak köyü meselesi çıkarmasın başımıza. Nasıl bilirse, bu Yalak köyü işini öyle idare etsin. O köylü bu yıl yapılmayacak işler yapmıştır. Her bir geleneği bozmuş, altmış köyün altınışına kötü bir örneklik etmiştir. Sefer de içinde, o köyden kimse pamuk dönüşü yanıma uğramamıştır. Sonra da, ben geleceğim diye korkmuş, malını mülkünü yeraltına, kayalıklara, kuyulara saklamıştır. Hayvanlarını da Peri mağaralarına saklamıştır. Sonracığıma efendim, geri çıkarmıştır. Çıkarmıştır görünüp, hiçbir şey çıkarmamıştıır. Ben o köye, arkamda elli candarma da olsa gidemem. Korkumdan değil. Ben bir can için kimseye minnet etmem. O köye hiçbir vakit ayak basmam. Ben o köye gücendim. Ben Yalak köylüsünü çocuklarım gibi severdim. Ama şimdi sevmiyorum. Hiçbir vakit de sevemem. Onların yüzüne bir daha bakmam. O köyde ne olup, ne bitiyor, ben günü gününe biliyorum. Ve de büyük bir fırsat kolluyorum. Ben Adil oldum olalı, malımı kimseye yedirmedim. Yalak köylüsüne de, bir yıllık için de olsa, yedirmem. Hiçbir vakit Adilin malını kimse yiyemez. Yerse, kemik gibi boğazında kalır. Sefere söyleyin bunun üstünde durmasın ve de her zaman bana, gelsin gelsin diye haber yollamasın. Bugünlerde ben o köye gelemem, niçin gelmediğimin sebebini de söyleyemem. Belki bir ay, belki iki ay sonra, hava bana uygun gelirse köye gelirim. Ve de alıcı kuş gibi o nankör köylünün üstüne inerim. Can biraderim Sefere de söyleyin ki, ona da söyleyecek bir iki sözüm, bir iki sitemim var. Söyleyin ki ona, bir daha benim yüzüme bakabilecek mi? Ben geleceğim zamanı bilirim. Bana her gün haber üstüne haber yollamasın. Gelemem. Niçin gelemem, sebebini de kimseye söyleyemem. Ama Sefer bilir ki ben kimsede öcümü bırakmadım, aldım. Yalak köylüsünden de alacağım. Bir uygun zaman bulur bulmaz hakkımı o ahlaksız köylünün burnundan fitil fitil, fitil de fitil getireceğim. Bu yaptıkları nankörlüğü onlara ödetmesini Adil bilir ve de her zaman bilmiştir. Sefere söyleyin ama bugünlerde hiçbir şey yapamam. Parmağımı bile kıpırdatamam. Sebebini de, kellemi kesseler, kimseye söyleyemem. Ama bir fırsat bulursam, vay babam vay, o köylünün elimden çekeceği var. Sefere söyleyin ki, iki kara gözlerinden hasretle öperim. Ben bugünlerde evimin kapısından dışarı başımı bile uzatamam. Sebebini de sorarsa, hiçbir vakit kimseye söyleyemem. Şimdi size, Sefere soruyorum. Yalak köylüsü bir bayram günü, bir hıdrellez günü gibi giyinip kuşanıp benim yoluma neden döküldü? Bir insan, insan olan bir insan alacaklısını, hacze gelen alacaklısını böyle karşılar mı? Haydi giyindiler, kuşandılar diyelim, o gün akşama kadar neden oyun oynadılar? Sefere söyleyin ki ben o kadar akılsız değilim. Ben onu dost bilirdim. İki gözlerinden öperim, köylüyü yatıştırsın, köylünün önüne geçsin. Herkesten her şeyi beklerdim de, borcunu veremeyince Ya-

lak köylüsünün bu hale geleceğini beklemezdim. Ama ben o köye göstereceğim. Göstereceğim ki göstereceğim! O köy bir gün görecek. Görecek ki, neye uğradığını bilemeyecek.

"Şimdi size söyleyim, Sefere selam edin. İki mübarek kara gözlerinden öperim. Köylüyü yatıştırsın. Köylünün, her köylünün elinde kırılmaz bir meşe sopası varmış. Sonra da her evde bir tabanca varmış. Her gece otuz kırk kişi... Sefer köyü idare edemiyor. Bana Yalaktan her gün kötü haberler geliyor. Ben korkmam hiç korkmam. İsterse Yalak köyünün her evinin önünde bir mitralyöz, bir havan topu olsun, korkmam. Ben o köylüye iyilikten başka ne yaptım ki öyle giyinip kuşanıp, takıp takıştırıp beni bekliyorlar? Köylerine girmemi istiyorlar... Ben köye gelmeyince de kederlerinden çılgına dönüyorlar. Onların ne yapacaklarını ben bilirim, sezerim. Ama zaman beklerim, onların başına kara bir felaket gibi inecek, yurtlarını yuvalarını darmadağınık edecek zamanı beklerim.

"Sefere selam söyleyin, iki kara, güzel, mübarek gözlerinden öperim. Bu yıllık bütün selahiyetimi ona veriyorum. Bu yıl Yalak köylüsü utancından, borcunu veremediğinden alışveriş etmedi. Gelip alışveriş edebilirler. Öteki pamukta da tüm borçlarını ödeyebilirler. Yalnız Sefere söyleyin ki, köylüleri, dükkana ikişer üçer göndermesin. Teker teker gelsinler, istediklerini veririm. İkişer üçer gelirlerse, hele kalabalık gelirse... Aman, nasıl gelirlerse gelsinler. Gelsinler de bu kış çırılçıplak kalmasınlar. Onlar benim köylülerim, kardeşlerim, ben onlar için çalışıyorum. Bunu böylece bilsinler.

"Şükretsinler, dua etsinler, ben arkama yüz tane silahlı adam, eşkıya hepsi de, alırdım, gelirdim köye, ama düşündüm. Düşündüm ki bu köylü benim köylüm. Azıcık nankör ama, kırk yıldır alışveriş ederiz. Kırk yıllık kahvenin hatırı var. Köye gelirdim de. onları, avratlarını, kızlarını bile anadan doğma soyardım, soyardım da köyün içine bırakıverirdim. Onlara yiyecek bir lokma ekmek, bir damla su bırakmazdım. Yatacak yataklarını, altlarındaki kıl çullarını bile alırdım. Karşı koyanları da arkamdaki yüz silahlı eşkıyaya vurdururdum. Canımı sıkmasınlar. Arkamda yüz silahlı eşkıyayla yarın gelirim. Ama zararı yok. Et tırnaktan ayrılmaz. Bu köylü benim köylümdür.

"Sefere selam söyleyin. Ona selahiyet veriyorum. İki mübarek gözlerinden öperim. Köylü beni böyle giyinip kuşanıp, bayram sevincinde ne sebepten beklerdi? Sefere selam söyleyin, o köyün taşı altın olsa, toprağı cevahir olsa, gel al Adil deseler, gelemem. Neden gelemem, sebebini de kimseciklere söyleyemem.

"Evet, şimdi son sözüme geliyorum. Bunu böylece Yalak köylüsüne tebliğ edesiniz. Biliyorum bu yıl pamuk toplayamadılar. Ol sebepten de borçlarını veremediler. Bunda öfkelenecek ne var? Gelsinler, dükkanım onlara açık. Benim Yalak köylülerine umudum tamdır. Siz de şimdi doğru dükkana gidin. İstediğinizi alın. Mutlaka alın. Almazsanız bir daha yüzünüze bakmam. Doğru dükkana. Olur mu?

"Sefere selam söyleyin, gözlerinden öperim, ben hiç kimseden korkmam. Bunu Yalak köylüsü, bütün kasaba böylece bilsin. Korkmam, korkmam!"

İki katlı, aşıboyalı, büyük salonlu, sekiz büyük odalı bir konaktı Adilin konağı. Konağın altı ahırdı ve ahırdan at sidiği kokusu geliyordu.

Adil odanın duvarına sırtını dayamış, ayağında mesti, bacaklarında lacivert pantolonu, yelek cebinde altın kordonlu bir saat.

Adilin dişleri altın. Kocaman bir göbeği, sarkık, kırış kırış gerdanı, küçücük, içeriye gömülmüş gitmiş, yeşile çalan gözleri var. El parmakları kısa, şiş. Ve sinekkaydı tıraş olmuş.

Her hareketinden telaşlı olduğu, bir şeylerden, görünmez bir şeylerden korktuğu besbelli. Bu adam elini eteğini dünyadan çekmiş, mal mülk, dünya varlığı umurunda değil, korkusunun kozanında dönüp duruyor. Korkudan yumulmuş, bir topak olmuş. Bugünlerde onu kim görmüşse, Adil Efendi o kişinin üstünde bu izlenimi bırakmıştır. Bir de bu işten bir kurtulur da selamete erersem... der gibi bir hali var. Ben bu dünyaya gösteririm, der gibi

Şişmiş, morarmış göz altlarına bakarsan, bizim Adil günlerdir uyumamış dersin. Korkunç bir öfkeyle onulmaz bir korku yüzüne çöreklenmiş, orada öylece durup duruyor.

"Sağlıcakla, sağlıcakla gidin kardeşlerim benim. Ben hiç kimseden korkmam. Allahtan başka. Köylüyü sızlatmayın. Zaten aklı başından gitmiş bir köylü. Başımıza büyük işler açarsınız. Amanın nolur, köylüyü sızlatmayın. Gelip benim dükkanımda ne var ne yok alsınlar. Koca Halil Ağa biraderime de selam söyleyin. Onun bu büyük iyiliğini ömrüm oldukça unutmayacağım. Onun da gözlerinden öperim. Onun borçlarını, oğlunun borçlarını bağışladım. Ama unutmayın, köylüye söyleyin, gelsinler, dükkandan canları ne kadar isterse o kadar alsınlar. Nasıl olsa gelecek yıl verirler. Her yıl böyle kesat gitmez ki... Söyleyin hiç üzülmesinler benim tarafımdan. Yalak köylüsü benim öz bir kardeşlerimdir. Güle güle. Doğru dükkana gidin. Söyleyin dükkana sizden kar almasınlar. Deftere sermayesine yazsınlar. Bu yıl bütün Yalak köyüne karsız veriyorum. Başlarına büyük felaket gelen kardeşlerimize bu kadar yardım çok değil. Sefere söyleyin, kara gözlerinden öperim, hiç üstüme varmasın, ben o köye gelemem. Sebebini de sorarsa, kimseciklere söyleyemem."

25

Çarıksız Murat söyledi. Kel Aşık onayladı.

Çarıksız Murat ne diyordu?

"Bu Taşbaş soyu başka bir soydur. Bu köy nankör köydür de Taşbaş soyunun değerini bilmez. Yoksa bu Taşbaş soyu gibi var mı? Bir de büyük bir huyu var bu Taşbaş soyunun. İşte bunu ben bilirim, kimsecikler bilmez. Bu Taşbaşlar bütün erkek çocuklarının adını Memet koyarlar. Bakın size sayayım. Bu Taşbaşın adı Memet. Üç oğlu var, üçünün de adı Memet. Bu Taşbaş Memedin babasının adı, onun da babasının adı, onun da babasının adı Memetti. Taşbaş sülalesi yeryüzüne indi ineli Memettir. Bunda bir iş vardır. Muhtarımızın güzel ağzıyla, ve de bunda bir sırrı hikmet gizlidir. Bu köy aklı başında bir köy olsaydı, bu Taşbaş sülalesinin yakasını bırakmazdı. Hem de hiçbir zaman. Ben de bir şeyleri bilirim ama bu köyde beni kimse dinlemez. Varsın dinlemesinler. Benim de umurumda mı?

"Bu Taşbaşlık nereden gelir bu soya? İşte en önemli yer burası. Bunun üstünde kazık çakıp duracaksın. Hem de çok muhkem duracaksın ki işi anlayasın. Hem de yüreğine su serpile. Şimdi size söyleyim ki bu millete neden Taşbaş milleti demişler. Neden sorup araştırmazsınız, ey budalaca millet? Neden sorup araştırmazsınız da, ayağınızı ona göre denk almazsınız, ey ahmak ademoğulları? Bu Taşbaşlık nereden gelir bunlara?" diyordu.

"Nereden gelir, nereden gelir? Bu Taşbaşlar hep dağlar üstüne çalışırlar. Bunlar yüce dağların ululuları, ermişlerdir. Tüm yüce dağlar üstüne hüküm yürütürler. Kurtlar, kuşlar, tilkiler, çakallar, ayılar, kaplanlar bunlardan sorulur. Bütün bunların ulusu Taşbaş soyudur. Siz bilmezsiniz, ben bilirim. Ben bilirim de, bu sırrı ilahiyi hiç kimseciklere demem. Şimdi sırası geldi de açtım ağzımı. Güzelce adını arıdım Taşbaş soyunun.

"Bir gün dağların ulusu büyük Taşbaş, bunun dedesinin dedesinin dedesi ilk Memetlerden birisi dağa yukarı gidiyormuş. Bir de ne görsün, boğazına kadar taşa kesmiş bir adam. Alt yanı taş, üst yanı konuşan, ağlayan, gülen bir baş. Büyük kara gözleri var. Perçemi alnına düşmüş. Alnı azıcık terli. Bir bahar patlamış ki dağda da bu sırada, bahar derim sana. Dağlar, çiçekler, ağaçlar ninnileniyor.

"Ulu Taşbaş, alt yanı, elleri ayakları, gövdesi taşa kesmiş delikanlıya yaklaşıyor. 'Nedir senin bu halin,' diye soruyor. O da başına geleni anlatıyor. Diyor ki, bir büyücü sevdiğime aşık oldu. Beni bu hale getirip sevdiğimi elimden aldı. Sen ki bu dağların ermişi Ulu Memet Efendimizsin, bul bakalım derdime bir derman. Ulu Memet, bulurum diyor. Elini görünmezlere uzatıp, cennetten bir nar çubuğu koparıyor. Toprağa kapanıyor akşama kadar dua ediyor, dua bittikten sonra

nar çubuğuyla üç kere taş bedene vuruyor. Birden gövde çözülüyor, insan bedeni oluyor, et oluyor. Ulu Memet Efendimiz sevincinden deli oluyor. Sonra bir de bakıyor ki, adamın başı taş olmuş. Kanlı canlı bir gövdeye taştan bir baş. Ulan, daha kötü ettik, diyor Ulu Memet Efendimiz. Toprağa kapanıp sabaha kadar dua ediyor. Sabah yelleri eserken bir de bakıyor ki hiçbir şey olmamış. Karşısındaki taş kafa olduğu gibi durup durur. Ulu Memet Efendimiz kızıyor, diyor ki bu adamın başı taş olmaktan kurtulsun, sevdalısına kavuşsun da benim başım taş olsun. Birden, başı taş oluyor. Sevdalı delikanlı da taşlıktan kurtulup sevdiğine gidiyor, kavuşuyor.

"Şimdi diyeceksiniz ki Ulu Memet Efendimiz, şimdiki bu Taşbaş Memedin dedesinin dedesi ne yaptı diyeceksiniz? Ağzı açılmaz ki dua etsin, gözü yok ki görsün, aklı yok ki düşünsün. Kulağı yok ki işitsin. Dağ başında taş olmuş başıyla kalakalmış. Bereket ki bedeni kutsal beden. Dağın kurdu kuşu, yılanı akrebi, kaplanı ayısı onun bedenine dokunamaz. Bir bakmışlar ki Ulu Memet Efendimizin iki avucunun ortasında iki katmerli gül açmış. Güller kocaman, karanlıktan ağır ağır çıkar gibi durulmuş yaprakları açılıyor. İşte bu güller büyüsüdür. Ulu Memet Efendimiz bir akıl etse de güllü avuçlarını başına sürse, başı hemen taş olmaktan çıkacak. Aklı yok ki düşünsün, bu güller benim avucumda neden bitti, desin. Tam bu sırada başına, o taşın üstüne, gelmiş bir karakuş konmuş, gözlerini gagalamaya başlamış. Gagaladıkça da başını sallarmış. Derken, sağ elini başına götürmüş, gülün bir yaprağının ucu başına değmiş. Değdiği yer taşlıktan çıkmış, kuş gagaladıkça, o elini başına değdirirmiş. Sonra iki eliyle birden başını tutmuş. Baş tümden taş olmaktan kurtulmuş. Ulu Memet Efendimiz de oraya düşüp üç gün üç gece uyumuş. Köye gelmiş, başından geçenleri bir bir anlatmış da kimseyi inandıramamış."

Köylüden bir yaşlı, Tozo Poyraz:

"Bana bak," dedi. "Çarıksız Murat. Allahın bir belası adam. Bu Taşbaşoğlunun başından geçmemiştir, Molla Ahmedin hikayesidir bu. Molla Ahmet dağın tepesinden hiç düze inmezmiş. Bir gün oraya çıkmış, kurda kuşa, cümle dağ yaratığına ermiş olmuş, bir daha da aşağı inmemiş. Yediğini içtiğini ona kurtlar kuşlar, öteki dağ yaratıkları getirirlermiş. İşte bu onun başından geçmiştir. Sen de uydurukçu oğlu uydurukçu, yalancılarbaşı, Taşbaş sülalesine yüklüyorsun!"

Çarıksız Murat:

"Sen bilmezsin, senin aklın ermez. İşte, o dağ başında kalan Molla Ahmet değil, Molla Memettir. Hem de Taşbaşoğullarının birincisidir."

Tozo Poyraz:

"Allah senin belanı versin, yalancı," dedi. "Lafı bol batasıca."

Murat:

"Yalancı sensin," diye karşılık verdi. "Allah senin sülaleyin bin belasını versin." Sonra da köylülere sordu: "Ben mi yalancıyım, Tozo mu?"

Köylüler:

"Sen doğrusun," dediler. "Hem de oklava gibi... Tozo yanlış biliyor. Ya da bilerek yalan söylüyor. De ki ona behey akılsız, kafadan gayri müsellah adam, öyleyse, o dağda böyle bir iş olmamışsa, bu soya neden Taşbaş demişler? Behey, bre gayri müsellahların müsellahları. Haydi söyle bakalım, de Murat."

"O Molla Ahmet değil, adıyla sanıyla Taşbaşoğlu Molla Memettir. Milletin ulu soyunu inkar edince ne geçecek elimize?"

"Hem de bizim Taşbaşoğlunun öz bir atasıdır."

"Bazı kendini bilmezler varsın inkar etsinler. Ne geçecek ellerine bakalım?"

"Hem de yüksek bir atasıdır."

"Bu taş olma işi onun başından geçmedi de, neden bu soya Taşbaş dediler? İnsanda akıl var. Bazı kuş beyinliler düşünmez ki, bizim soyumuza neden Taşbaşlı dememişler?"

"Amenna, biz atamızdan dedemizden bunu böylece duyduk."

Dediler.

Tozo Poyraz baktı ki millet hep Çarıksızın dediği yana. Netse neylese, ağzıyla kuş tutsa aksine kimseyi inandıramayacak.

Taş olma hikayesi bir iyice tuttu. Bu hikayeyi hiç olmazsa bir başkasından iki kere duymayan kalmadı. Herkes de iki üç kere, fırsat buldukça karşısındakine anlattı.

Bu arada, birkaç gün de Erciyesteki evren hikayesi bütün köyü sardı. Çocukların, bebelerin ağzına düştü.

Bu hikayeler Taşbaşoğlunun kulağına kadar da gitti. Taşbaşoğlu:

"Vallahi billahi soyumdan böyle bir adam çıktığını bilmiyorum. Bence bizim soyda böyle bir adam yok. Benim bildiğim o dağlar ulusu Molla Ahmettir. Erciyes dağına çıkan da dedem değil, Lokman Hekimdir. Bunu da cümle alem bilir," dedi.

Taşbaşoğlunun bu sözlerini duyan köylüler önce çok kızıp, salladılar küfürü:

"Kudurmuş bu köpoğlu. Soyuna sopuna kurban olsun o! O adam olsaydı zaten, bu köy bu hale gelmezdi," dediler. Sonra düşünüp yumuşadılar: "Ne diyebilirdi ki fıkara? Benim soyum yeri göğü yaratanın öz bir kardeşi diyemezdi ki... Alçakgönüllü güzelcemiz. İnkar etmekten başka ne gelir fıkaranın elinden?"

Çok eskiden, ama çok eskiden bir Taşbaş Lokman varmış. Onun da adı Memetmiş ama herkes ona hünerlerinden ötürü Lokman diyormuş. İşte bu Lokman Taşbaşoğlu yüzünden dünyada hastalık kalmamış, hepsi kalkmış. O çağda dünya mutlu bir dünya olmuş. Hastalık bilmeden yaşayanların dünyası. Bir şikayet varsa o da ölümdenmiş.

Taşbaş Lokman bu işi nasıl yapar da bütün hastalıkların dermanını bulurmuş? Bunu da yedisinden yetmişine kadar herkes biliyor.

Bu Taşbaş Lokman Memet büyük bir gezginciymiş. Doğudan batıya gezmedik ülke, değmediği toprak kalmamış. Her gittiği yerde otlar, ağaçlar, çiçekler, kökler, topraklar, akarsular, kayalar hep onunla konuşurlarmış. O yanından geçerken bir çiçek başını kaldırır, "azıcık dur Lokman Taşbaş, azıcık dur da kulağına söyleyeceklerim var. Ben tekmil göz hastalıklarına iyi gelirim. Adımı sorarsan..." Adını söylermiş. Nasıl ilaç olacağını söylermiş. Lokman bir yandan çiçeğin adını yazar, bir yandan da o çiçeklerden koparır, hurcuna doldurumuş. Gezdikçe gördükçe, kulaklarında fısıltı. Çiçekler, cümle bitkiler, tekmil doğa konuşuyor.

Taşbaş Lokman bu köyden olurmuş, öteki ataları gibi. En çok da Torosu dolaşırmış. Çünkü cümle dertlere derman bitkilerin hepsi de Torosta varımış.

Lokman Taşbaş çok yorulmuş. Geze geze canı çıkmış. Yelin, sızının ilacını arıyormuş. Her geçtiği yerde dünya ona sesleniyormuş, bütün hastalıklara yüzlerce ilaç bulunuyormuş ama bir türlü yelin, sızının ilacı bulunmuyormuş. O da inat etmiş, bu işin arkasını bırakmamış. O dağ senin, bu ova benim, akarsular, ulu ormanlar geçmiş. Torosun tepesine, kayalığına çökmüş. Yıldızlar iri iri kayalıkların üstüne sarkıyormuş. Taşbaş Lokman yorulmuş, canı çıkmış. Uyuyakalmış. Bir de tanyerleri ışımadan inanılmaz bir gürültüyle uyanmış. Gözünü açmış bakmış ki gökyüzü görünmüyor kartal kanatlarından. Binlerce kartal yukardan aşağı süzülüp iniyor. Orada yakında da suları köpüren büyük bir göz var. Bu gözden aşağı gürültüyle sular dökülüyor, aşağılara inip bir büyük kayalığın kuyusunda gölleşiyor. Yeşil bir göl oluyor. Lokman Taşbaş bakar ki, gökten süzülen kartallar doğru yeşil gölün içine... Batıp çıkıyorlar. Gölün üstü, dört bir yanı, dört bir yanındaki kayalıklar, gökyüzü kapkara, kartaldan gözükmüyor. Ortalığı kanat sesleri, çığlıklar doldurmuş. Göldeki çırpıntı, dalgalar gibi.

Öğleye kadar bu böyle sürüyor. Kartallar süzülüp gelip, kartallar göle giriyor, yıkanıyorlar, sonra da gidiyorlar.

Sonra gökte, kayalıkların sivrisinde kartalların oyunu başlıyor. Bin kartal birden yumuluyor, yuvarlak bir top oluyor, korkunç bir fısıltıyla gökyüzünden yeryüzüne doğru, kurşun hızıyla iniyor. Yere bir on beş yirmi metre kala kanatlarını açıp doğruluyor. Bu hızla kendini toparlayamayıp yere çakılan kartallar da var. Buradaki kartal ölüleri, çoğunlukla böyle ölmüş kartalların ölüleridir.

İkindiye doğru gölün kıyısında, içinde, kayasında, göğünde bir tek kartal bile kalmıyor. Cümle kartallar yuvalarına çekiliyorlar. Ortalık boşalınca Taşbaş Lokman kalkıp gölün kıyısına gidiyor. Göl Taşbaş Lokmanı görünce dile geliyor: "Ya Allahın iyi kulu Lokman, beni iyi dinle. Aradın aradın ama aradığını da sonunda buldun. Benim sularım yele, sızıya iyi gelir. Benim sularıma girip yıkananda yel, sızı kalmaz. İyi dinle beni. Sularıma giren, şu kıyılarındaki kartalların bıraktıkları tüylerin altından dökülen yağları da yabana atmasınlar. O yağdan bir parmak

alıp sızlayan yerlerine sürsünler, sularıma girip çıktıktan sonra." Taşbaş Lokman bunu da yazıyor defterine. İşte şimdiki Torosun kayalığındaki "Kartal Çimek" dedikleri yele, sızıya deva suları Taşbaş Lokman bulmuştur.

Tekmil ilaçları bulan, yeryüzündeki hastalıkların topunu silip süpüren Taşbaş Lokman ölüme de çare aramaya kalkmış, bulmuş da. Yoksulluğa da çare aramaya kalkmış, bulmuş da...

Taşbaş Lokman Sultan, önce Erciyese gitmiş.

Erciyeste bir çiçek var. Erciyesin doruğunun ucunda açar. Bu koskocaman bir çiçektir. Bu çiçeğin saattan saata, andan ana, günden geceye rengi değişir. Çoğunlukla aka çalan bir bal rengi. Arkasından ışıklandırılmış.

Bu çiçeğe yaklaşıp, uzaktan olsun kokusunu alan her insan, her yaratık, hiçbir zaman hastalanmaz. Ölürse de hastalıksız, çok yaşlanınca, küt diye ölür gider. Bu çiçeğe yaklaşabilen her kişi ömrü boyunca büyük mutluluklar dünyasında yaşar. Bir ömür, dünyası cennet olur. Yok, yoksulluk yanına uğrayamaz. Hiçbir insan da bu insana kötülük edemez.

Bu çiçeğin bir hüneri daha vardır. Bu dünyada bu çiçek ölüme bir çaredir. İşte bunu da bilen, bulan Taşbaş Lokmandır. Bu çiçeğin yapraklarından birine dokunan, onun gölgesinde bir an durup ölmezliğe kavuşur. Öyleyse, bütün insanlar neden varıp da yapraklarına dokunmazlar, bir an gölgesinde durmazlar? Bu çiçeği, ulu yapraklarının uzunluğu bir kavak boyunda olan çiçeği bir evren bekler. Bu evren çiçeğin dört bir yanını, dağın doruğunu fırdolayı sarmıştır. Yirmi dört saatın ancak bir anında uyur. Ama bu an ne zamandır, gece midir, gündüz müdür, belli değil. Bu anı bulup da çiçeğe ulaşmak... Şimdiye kadar hiç kimse çiçeğe ulaşamamıştır. Bu evren öldürülemez mi? Hiçbir zaman, hiçbir türlü bu evrene ölüm yoktur. Bir yolunu bulup, parça parça edip, etini değirmende öğütsen, yellere savursan ununu, yakıp kül etsen, küllerini yele versen, geri gelsen ki Erciyese, evren doruğa dolanmış yatar. Dünya kurulduğundan bu yana çiçeğin gölgesinde yatan evren öldürülür mü?

İşte Taşbaş Lokman yıllar yılı bekleyip bu evrenin uyuduğu zamanı bulmuş, çiçeğe dokunmuş. Fakat dokunmuş oradan ayrılacakken, evren onu görmüş. Öldürecekken kıyamamış ama ölüm büyüsünü bozmuş. Evren gözünü biraz daha açmamış olsaymış, Taşbaş Lokman ölümden kurtulacakmış. Şimdi de bizim aramızda olurdu.

Bu Taşbaşoğlunun dedesi, o Taşbaş Lokmanın başka bir işi daha var. Bütün dünyayı gezmiş. Gezerken her çiçek ona kendini söylemiş. Ama o bir çiçek aramış ki, kimseye söyleyemez. Yıllar yılı, kulağı kirişte aramış, aramış... Öyle bir şey söyleyen bir çiçek çıkmamış. Çukurovaya gelmiş, yıllarca orada da aramış. Sonra Torosa çıkmış. Torosa çıkmış ki, ne görsün, bir dünya kadar çeşitli ot, bitki, çiçek. Torosu da taş taş, ot ot, ağaç ağaç aramaya başlamış. Bir gün Tarsusun üst başlarındaki yaylaya gelmiş. Artık da yaşlanmış, yorulmuş. Bir çınar varmış.

Ulu bir çınarmış. Altından bir göz kaynarmış. O sudan içmiş Taşbaş Lokman, çınarın altında, bir taşı yastık yapıp uyumuş.

Tanyeri ışıdı ışıyacak. Taşbaş Lokman erken uyanmış. Ortalık koyu karanlık. Birden çınarın dibinden çat diye bir ses kopmuş. Oradan bir ışık patlamış. Bir an dört yan öyle aydınlanmış ki, karıncanın ayağını görürsün. O aydınlıktan bir ses: "Ben ölümün ilacıyım." Lokman: "Çok şükür," demiş. "Bunun da çaresini bulduk." Ve defterine yazmış. Koşa koşa dağdan inmiş, gelmiş Misis köprüsüne, bütün insanlara ilanat vermiş. "Ölümün çaresini buldum," demiş. İnsanlar birikmişler, birikmişler, yer gök insan olmuş. Taşbaş Lokmanın ağzından çıkacak sözü beklerlermiş. Elindeki deftere yazılıymış, okuyayım derken, ak bir kanat gelip deftere vurmuş, defter Ceyhan ırmağına düşmüş.

Bu Taşbaşoğlunun büyük atası işte bu Taşbaş Lokmandır. Asıl azmaz, yol tezikmez. Eskiden de kurt eniği kurt olur.

Muhtar Sefer işin sonunun nereye varacağını artık bilip duruyordu. Olan olmuştu, bütün bu hikayeler, masallar Taşbaşa varmak içindi. Muhtar Sefer biliyordu ki, bittecrübe sabitti ki bütün ermişler ortalığa kıtlık yılları, salgın yılları çıkarılmışlardır. Son örneği de Murtaza. Fıkara daha tımarhanede. Adamcağızı bu namussuz köylüler bağırta bağırta ermiş ululuğuna çıkarmışlar, başına da bu işi açmışlardı.

Ama bütün bu hikayeleri Taşbaş kendisi çıkarttırıyordu. İş çok kurnazca örülüyordu. Önce bir dedesi taş kesiliyor, sonra öbür dedesi Lokman Hekim oluyordu. Millet de, bile bile, bütün bunlara inanmaya, umut bağlamaya dünden hazırdı.

Gene bittecrübe sabitti ki böyle hallerde, boğuntulu, sıkıntılı günlerde bu işler birdenbire çıkardı. Bir sabah, gözünü açmış bakmışsın ki, olan olmuş, dünya çalkanıyor. Bu sefer dededen başladılar. Bu işte Taşbaşın parmağı olmasaydı, böyle uzun uzun her şey soy sop üstünde dolaşıp durmazdı.

Aaah, Adil bugün gelse de, dese ki, arkadaşlar, bağışladım. Ya da sizi soyacağım dese, Taşbaş hapı hemencecik yutardı.

Şu adamlar hiç olmazsa gelseler. Onlar gelinceye kadar köylüyü oyalamak için bir şey yapılmaz mı? Böyle giderse, bugün değilse yarın iş patlak verecek. Bir çare.

İş başladı. Ermişlik hikayeleri çığ gibi yayılıyor. Bu olmaz olası Zalanın düşleri de işin tuzu biberi. Şu Zalaya bir belalı düş gördürüp de, bir gün, iki gün oyalanamaz mı köylü? Ya da...

26

Bundan iyisi can sağlığı, ama tutar mı? Halk nasıl olsa Kır İsmailin kızıyla ilgili biliyor. Evlenirse, gözleri Taşbaşın üstünden bu yana çekebilir mi? Bu köylü belli olmaz ki, belki çeker. Öylesine önemli işlerle hiç ilgilenmez de bu incir çekirdeğini doldurmaz bir olayla bir yıl, iki yıl uğraşır.

Düğün yapabilseydi, bu evlenmede hiç olmazsa iki gün köylüyü oyalayabilirdi. Bu iki günde de kasabaya gidenler, belki de onlarla birlikte Adil Efendi gelirdi. Ama evlenirken, bütün köylüye bir ziyafet çekmek, hiç de yabana atılır cinsten bir iş değildir.

Kır İsmaili evine çağırdı. Şaşkınlığından, ne yaptığını bilmiyordu. Halbuki Kır İsmailin yanına dünür göndermesi gerekti. Bu kötü günlerde...

"Kusura kalma İsmail Ağa," dedi. "Seni ayağıma çağırdım. Olacak iş değil ama, günler kötü. Ne yaptığımı bilemiyorum. Uzun sözün kısası, Allahın emriyle, peygamberin kavliyle kızını istiyorum. Üçüncü karım olaraktan bana çocuk yapacak. Şimdi bizim büyük avratla Zalacayı senin eve göndereceğim, kızı alıp gelecekler, Kel Aşık da nikahımızı kıyacak. Ne diyorsun bu işe?"

Kır İsmail:

"Allahın emri, peygamberin kavliyse baş üstüne. Ama bu kızı ben büyüttüm. Bunca yıl yedirdim içirdim. Giyitler aldım ona. Bunun için bana birkaç kuruş başlık vermeyecek misin?" diye boynunu büktü.

Muhtar:

"Kızın kız oğlan kız değil ki... Ben de biliyorum, sen de biliyorsun, cümle alem de biliyor. Bu kızı kim alır? Allaha dua et ki üstesine ben senden para istemiyorum," diye sitemli söylendi.

Kır İsmail almayacak diye korktu:

"Allahın emriyse başım üstüne. Peygamberin kavliyse başım üstüne. Bir kızsa, senin ayaklarına kurban ederim," dedi. "Gönder de dünürcülerini, alsın getirsinler kızı."

Muhtar, Kır İsmailin bu yumuşaklığına sevindi:

"Bak," dedi. "İsmail Ağa, senin de şerefin var. Millet anana avradına sövmesin diye, kızıyın başlığı olaraktan sana buzağılı bir inek veriyorum. Bir de beş yüz lira para vermiş oluyorum. İneği baharda bana geri vereceksin. Yani satmış olacaksın. Böylelikle durumu kurtarırız. Bir koskoca Muhtar da meccanen bir kız almış olmaz."

Kır İsmail:

"Sağ ol, sağ ol Muhtarımız, köyümüzün can damarı!" diye ellerine sarıldı. "Kızı hemen alıp gelsinler, gönder de..."

Muhtar:

"Bir de senin kızın için, senin şerefin için köylüye yarın sabah bir büyük ziyafet çekeceğim. Dört keçi keseceğim, on kazan bulgur aşı yaptıracağım, anladın mı? Senin kızın düğünlüden daha düğünle evlenecek. İyi mi?"

Kır İsmail:

"Çok sağ ol, iyi," dedi. "İyi. Babamız..."

O gece Muhtar, iki karısının üstüne üçüncüsüyle gerdeğe girdi. Nikahı kıyan Kel Aşıktı.

Bütün köylü hemen o gün olayı duydu. Ama kimse tınmadı bile. Olağan saydı geçti. Herkes Kır İsmailin kızıyla Muhtarın ilgisini biliyordu. Kızı söyletip aşka gelerek titrediğini, sonra da bir gün iyice coşarak kızı kucağına alıp, karılarının önünde yatağına götürdüğünü herkes biliyordu.

Sabah erkenden keçiler kesildi, ocaklar yandı, kazanlar vuruldu ocaklara. Yemekler pişti. Ziyafete bütün köylü davetliydi. Herkes tıka basa yemek yedi. Yemekte, herkes Taşbaşoğlu ve onun soyu üstüne konuştu. Bu ziyafet gözleri Taşbaşoğlundan başka yöne çevireceği yerde, daha da çok insanları Taşbaşoğlu üstüne itti. Bu ziyafet olmasa, hiçbir zaman bütün köylü böyle bir araya gelip, diz dize Taşbaşoğlunu konuşamazdı.

Muhtar deli oluyordu. Bu da sökmemişti. Sökmediği şöyle dursun, tam aksi olmuş, Taşbaşoğlunun ekmeğine yağ sürmüştü.

Bu Taşbaşoğlundan artık kurtuluş yok. Bu gidişle önce bu köyü, sonra da tekmil Toros köylüklerini ele geçirecek. Köylü onun bir dediğini iki etmeyecek. Karatopaklı Hocadan da beter olacak. Murtaza gibi sapkın, akılsız, saf değil ki iki candarmanın önüne katıp tımarhaneye gönderesin. Bu böyle giderse, yakında Taşbaşoğluna değil Muhtar, iki candarma, tüm Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti bile dokunamaz. Kılına bile değemezler. O zaman işte öldüğün gündür Muhtar Sefer Efendi? Muhtarlık mı? Enseyin kökünü görürsün de muhtarlığı göremezsin. Bir de tatlıca canını kurtaramazsın. Taşbaşoğlu, çağırıp iki köylüyü, ey Müslümanlar, bu Muhtarın katli vaciptir, yarın çaresine bakın desin. Yeter ki böyle bir söz ağzından çıksın, hemen o anda Muhtar değil, İsmet Paşa olsan, seni toz ederler, toz!

Taşbaş soyu üstüne hikayeler çıktıkça, büyüdükçe Seferin korkusu da bu gelişmeyle birlikte büyüyordu. Bunun bir tek yolu vardı, o da Adil hemen şimdi köye gelmeliydi. Başkaca, kurtuluşun hiçbir mümkünü çaresi kalmamıştı.

Muhtar gene de umutsuz gayretlerini sürdürüp götürüyordu. Adamlarına, akrabalarına bütün bu hikayelerin uydurma olduğunu söylettirmek istiyordu. Adamlar onun yanında amenna bu hikayeler uydurmadır, diyorlar, köyün içine çıkınca da onun telaşına, korkusuna gülüyorlardı. Köylüye, "bu Muhtar tüm ak-

lını yitirmiş, bize böyle böyle söyledi," diyorlardı. Bunu haber alan Muhtar da öfkeden küplere biniyor:

"Ahde sadık, ahde sadık bir halis dost kalmamış. Herkes Taşbaşa çalışıyor. Alçak köylü, namussuz köylü, onu ermiş yapın bakalım, ne geçecek elinize? Sizi soysun soğana çevirsin de, görün bakalım," diyor, köyün içine çıkıyor, önüne gelene:

"Yahu bu yalan ne yalan, böyle yalan görülmüş mü? Koskoca Lokman Hekim nasıl Taşbaşın dedesi olurmuş? Dedesi olur da nasıl Erciyesin çiçeğinin yanına varırmış? Siz aklınızı mı kaçırdınız? Taşbaşoğlu sizi kandırıyor," diye söylüyor. Gence yaşlıya, çoluğa çocuğa, önüne kim gelirse, onu tutuyor, konuşuyor, konuşuyor.

Köylüler, onun bu telaşının sebebini anlıyorlar, içten içe buna seviniyorlar, ona, onun bitip tükenmeyen sözlerine hiç karşılık vermeden, boyun kırıp ondan uzaklaşıyorlar.

Aliyi arıyordu. Meryemcenin oğlu, can düşmanı Aliyi. Sabahtan bu yana üç kere evine girmiş bulamamıştı. En sonunda Aliyi köyün ortasında yakaladı:

"Bu ne iştir Ali?" dedi. "Duydun mu neler oluyor?"

Ali Safça:

"Yoook," dedi. "Duymadım. Neler oluyor ki?"

"Aman Ali aklını mı yitirdin sen? Köyün üstüne bir felaket iniyor ki, felaket derim sana. Millet Taşbaşı ermiş yapıyor. Duymadın mı Koca Lokman Hekim, Taşbaşın dedesiymiş. Daha neler de neler. Bütün bunları Taşbaşoğlu kendisi çıkarıyor, köyde adamlarınca yaydırıyor. Köyün üstüne, bütün Toros ülkesinin üstüne Karatopaklı Hocadan da beter olacak. Karatopaklı Hoca hiç olmazsa bizim gibi insandı. Baksana Taşbaşlı soyunda kimler varmış? Lokman Hekim! Yakında bu soya iki üç peygamber de bulmazlarsa şaşarım. Bundan sonra da bu akılsız Taşbaş Memedin sonu ya hapishane, ya tımarhane. Bunu hep beni yok etmek için yapıyor. Ona söyle ki, değil ermiş, peygamber de olsa, ben mahvolmadan onu mahvederim, ben ölmeden onu öldürürüm. Bir de sana söyleyim ki Ali, benim yerime bu köye sen Muhtarsın. Benim yaşım gelip geçti bile. Şurada beş on yılım var. Sen ki çok gençsin. Muhtarlığı sana vereceğim. Bu sana erkek sözü. İstersen Kurana da el basar, yemin ederim. İşte bu sebepten, bu Taşbaşoğlu, senin önüne bir engeldir. Seni Muhtar yapmaz. Bunun önüne geçmek, bu işi daha yol yakınken bitirmek, köylüyü uyarmak, bizim vatani, yüksek, bilumum ödevlerimiz arasındadır. Ve de tam böyledir. Hükümet böyle bir adamın bizim köyden çıktığını duyunca köyü topa tutar. Öyle değil mi?"

Aliyi sol omzundan tuttu, gözlerinin içine gözlerini dikti:

"Söyle," dedi. "Sen akıllı bir adamsın. Söyle, Lokman Hekim Taşbaşın, büyük atası mı? Bunu nereden çıkarıyorlar? Kim söylemiş, hangi kitap yazıyor? Söylesene. Söyle, sen akıllı adamsın."

Ali:

"Bilmem ki..."

"Yahu, sen deli misin? Koca Lokman Hekim bu sümüklü Taşbaşın nasıl Taşbaş dedesi olur? Sen buna inanıyor musun?"

"Bilmem ki..."

"Yahu, ölümün ilacını bulan o ulu kişi böyle bir ayağı yalın kişinin atası olabilir mi?"

"Bilmem ki..."

"Yahu Lokman Hekimin karısı var mıydı ki, bu Taşbaşoğlu gibi rezil, ekmeksiz, utanmaz bir torunu olsun."

Ali kızdı:

"Belki vardı," dedi. "Sen ne biliyorsun? Hangi defterde yazıyor olmadığı?"

"Şimdi Ali, bana bak. Aklını başına al, elini yüce vicdanına koy, şu bizim fıkara Taşbaşoğlu Lokman Hekimin torunu olabilir mi?"

Ali tok bir sesle:

"Belli olmaz," dedi. "Belki olabilir. Aba altında et yatar derler. Kimde ne olduğu bilinmez ki."

Muhtar tuttuğu omuzu öteye itti.

"Hepiniz bir kumpanya olmuşsunuz. Hem de Şeyh Said isyanı hazırlıyorsunuz Hükümete karşı. Siz onu ermiş yapın, milletin başına bela olsun, ben de size ve de ona yapacağımı bilirim."

Ali sakin sakin:

"Elinden geleni ardına koyma," dedi, "Muhtar Sefer Efendi." Oradan uzaklaştı.

Muhtar arkasından:

"Sizin inatçı, deli soyunuz batsın," dedi. "İnatçı Meryemcenin yaban soyu. Görürsünüz başınıza geleceği..."

Hiçbir umut yoktu, Adilden başka. Bir gelse Adil, onların ermişi bir anda toz olurdu.

"Yetiş Adil yetiş babam. Mahvoluyorum. Sen de birlikte mahvoluyorsun. Bu gece de yetişmezsen, iş işten geçecek. Yetiş aslanım. Kul olayım yetiş!"

Bu işe, Taşbaşın ermişliği patlak vermeden, bir çare bulmalı. Yoksa önüne geçilemez. Taşbaş akıllı, tilki gibi kurnaz, yiğit, mert, cesur, hem de gözünü daldan budaktan sakınmayacak kadar cesur bir kişidir. Arkasında tüm Toros ülkesinin köylüsünü kendisine tapar görünce, yapmayacağı yoktur. Değil bir küçücük köy muhtarına, değil Adil gibi bir kasaba tüccarına, koskoca Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine kafa tutar. Kafa tutar da öteye bile geçer. Bu Taşbaş öteki ermişlere benzemez. Başı sıkışırsa tüfeği alır da dağa çıkar. Hem ermiş, hem eşkıya... Vay anam vay! Şu dağlarda değil Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, koskocaman Amerikan Devleti atom bombasıyla gelse gene yakalayamazlar onu. Torosta bir tek canlı kalıncaya kadar onu korurlar, ele vermezler.

Gözünü aç Adil, gözünü aç ey Hükümet, bu gelen Taşbaşoğludur ki, arkasında üç vilayeti, dört yüz köyü, on sekiz kasabası var. Ülkesi de gittikçe büyüyor. Başa çıkamazsın bununla... Patladı patlayacak. Bundan sonra buralarda bize yaşamak haram, arkadaş. Tatlıca canımız ki bugüne dek bir iyice koruduk, bundan sonra alıcı kurtlara pay olacak.

Hiç başka çaresi yok. Bu köylünün gözünü ondan çekmeli. Köyün başına öyle büyük bir iş açmalı ki, öylesine belalı bir iş. Taşbaşı falan unutmalı. Şimdi zelzele olmalı, tüm evler yıkılmalı. Bir hafta, hiç olmazsa bir hafta köylü kendine gelip de Taşbaşı düşünemez. Ama ondan sonra daha bir güçle, ayrılmamasıya sarılır Taşbaşa...

Bir eşkıya çetesi olmalı, bir gece köyü bastırıp, tüm köylünün ayaklarını, ayak parmaklarının arasını yaktırmalı. Taşbaşınkini daha çok yaktırmalı. O zaman gene bir hafta kazanabilir insan. Ama sonra? İş bu kerteye gelince, Taşbaş da köylüyü böylesine körükleyince Taşbaşı bu köylünün elinden alamazsın. Öyleyse, bu gece, hemen bu gece Taşbaşın bir çaresine bakmalı ve de Taşbaşoğlu itlaf edilmeli. Kurtulmanın başkaca hiçbir yolu yok.

Delice Bekire hemen bekçiyi gönderdi. Bu köyde elinden iş gelir, böyle can pazarı oyunu olan işlerde güvenebileceği başka kimsesi yoktu. Bir de has adamı Ali Ömer vardı. Ömer yiğit çocuktu ama her işi ağzına yüzüne bulaştırırdı. Şu Delice Bekir hele bir gelsin bakalım. O ne diyecek bu işe?

"Büyük bir müşkül hal karşısındayız, Bekir kardeş. Tavşan yamacı geçti geçecek. Bir geçerse, o zaman taşlar al da dövün. Hiçbir faydası olmaz."

Delice Bekir:

"Olmaz kardeş," dedi. "Hiç olmaz. Hem de tavşan yamacı geçti geçecek. Başına bir bela geliyor ki, bir yaratığın başına böyle bir bela gelemez."

Sefer açıldı, içini çekerek, acıklı bir sesle:

"Gelemez ki gelemez," dedi. "Şimdi yarın değil, öbür gün, bu iş bir patlak verip resmiyete dökülünce, korkusundan hiç kimse onun kılına bile dokunamaz. Dokunmak ne demek ola ki, kimse yanına bile varamaz. Sen bile, ben bile, onun zibidi Taşbaş olduğunu bildiğimiz halde adını besmelesiz ağzımıza alamayız. Tavşan yamacı geçmeden bu gece Taşbaşı itlaf etmeliyiz. Bu gece Taşbaş öteki dünyayı mutlak boylamalı. O boylamazsa arkadaş, biz boyladık demektir. Ne diyorsun? Bir yolunu bulabilecek miyiz? İkimiz bu işi yapabilir miyiz? Silahın dolu, sen muhkem misin?"

Delice Bekir sapsarı kesildi. Dudakları titremeye başladı.

Muhtar bunu gördü, alaylı alaylı:

"Ne o?" dedi. "Ne o, arkadaşım, sıkmadı mı? Benzin, ölü benzine dönüverdi bir anda. Ne o arkadaşım? Yoksa korkuyor musun Taşbaştan?"

Delice Bekir:

"Korkuyorum," dedi, ölgün.

Muhtar kızdı:

"Nesinden korkuyorsun, o itin?" diye bağırdı.

Delice Bekir:

"Ya sahiden Lokman Hekim soyundan geliyorsa, ya sahiden ermiş falansa, onun Allahı bizi iflah eder mi? Ona kurşun sıkacakken, adamın eli kolu kurursa ya? Adamın eli kolu tutmazsa ya?.."

Muhtar:

"Allah topunuzun belasını versin, avrat yürekliler," diye bağırdı. "Bu olan cümle kötülükler sizin yüzünüzden."

Hıncını alamadı:

"Tuuu sana, tu sana, tuuu sana," diye üç kere yüzüne tükürdü. "Haydi git evine, gir orospu karıyın koynuna. Bu gece benim, bu adamı itlaf etmem vaciptir ve de boynuma borçtur. Ağzından tek söz çıkarsa, seni de itlaf ederim. Ben onu itlaf etmezsem üç gün sonra Taşbaş beni itlaf eder. Haydi, haydi, haydi kalk evine. Yüreksiz deyyuslar!"

Delice Bekir boynunu büktü:

"Korkuyorum ama istersen gene de seninle gelirim. İş resmiyete dökülür de Taşbaş köyün ermişi olursa, ikimizi de öldürür."

Muhtar Delice Bekirin elini tuttu:

"Sen hiç korkar mısın? Sen benim can bir kardaşımsın," dedi.

Delice Bekir, gene korkuyla:

"Hani dedim ki, bu Taşbaşoğlu... Belli olmaz ki insanoğlu... Kimde ne olduğunu kim bilir? Hani dedim ki, ermiş mermiş olur da, onun vebali kökümüzü kurutur. Korkum oydu. Mademki o bizi nasıl olsa öldürecek. Ne yapalım?" dedi.

Muhtar bu sefer daha çok kızdı:

"Defol git buradan. Defol da orospu karıyın koynuna git! Ben de seni adam gibi bir adam saydım da... Defol, gözüm görmesin seni? Taşbaşoğlundan, o mendebur rezilden Allah hiç ermiş yapar mı? O şeytandan hiç ermiş olur mu? Be Allahın akılsız kulu."

Bas bas bağırıyordu.

Muhtarın da içinde, bir türlü yüze çıkarmak istemediği bir korkusu vardı. Murtazayı tımarhaneye götüren candarma, İstanbuldan dönerken Gülek boğazının üstünde bir kazada ölmüştü. Bütün millet de onun ölümünü, Murtazaya ettiği zulme yormuştu.

"Taşbaştan ermiş olmaz, olamaz! Şeytan ne kadar peygamber olursa, o da o kadar ermiş olur. Öyle değil mi? Sen Taşbaşın hiç namaz kıldığını gördün mü?"

"Görmedim ama, bu ermişler namazlarını gizli kılarlarmış."

"Ne yaparsa yapsın. Taşbaş ermiş olamaz, olamaz arkadaş, olamaz!"

Kendini inandırmaya çalışıyordu.

Delice Bekir:

"Sen çıkarıyorsun onun ermişliğini. Kim ona ermiş der ki? Atası Lokman olanın hepsi ermiş mi olurmuş? Nereden çıkarıyorsun ermişi?"

"Nereden mi çıkarıyorum?" dedi Muhtar. Biraz da kendi kendine söyledi. Sahiden nerden çıkarıyordu? Ortada fol yoktu yumurta yoktu. Sahiden nerden çıkarıyordu bunu? Ve de bu telaşı, korkusu neydi?

"Sen Taşbaşa ermiş dediklerini hiç duymadın değil mi? Bir mucizat gösteriyor muymuş? Böyle bir şey kulağına çalındı mı? Ona ermiş gözüyle bakıyorlar mı?"

"Hiç duymadım. Kulağıma çalınmadı. O gözle de hiç bakmıyorlar. Yalnız ondan çok korkuyorlar. Ödleri patlıyor."

Muhtar gene içini çekti:

"İşte bu kötü," dedi. "Korkmak kötü. Oraya doğru gidiyor iş ya, iyi biliyorum ya, hele bir gün daha bekleyelim. Elimizi kana bulamayalım. Yalnız, sen bu gece yanına bizim Ali Ömeri de al, çık köyün dışına, köyün üstüne doğru on, on beş kurşun salla. Kimseye görünme."

Delice Bekir sevinerek:

"Olur," dedi. "Bu köyün üstüne sabaha kadar tetik çakarım."

Delice Bekir gittikten sonra, gene Muhtarı bir korku, bir düşüncedir aldı. Ya yarın hemencecik yayılırsa...

Bu işi Taşbaş yapıyorsa, tez elden bir mucizat çıkarır. Yok, kendisi yaymıyorsa... İmkanı yok kendisi yayıyor. Önce köylüyü lanetleme, sonra Vurgun Ahmedin huzurunda toprağı öpmesi... Bunlar hep kurulu düzen. Tilki Taşbaşın düzeni. Sonra Taşbaşlığın çıkış mucizesi. Kim uydurdu bunu? Kim uydurur Taşbaştan başka? Sonra Lokman Hekim işi. Yağma yok, bu kadar da yutulmaz. Eşek olan eşek gene yutmaz.

Dur bakalım. İnsan gider de Taşbaşoğluyla konuşursa, bu planı o mu çeviriyor, yoksa köylü mü uyduruyor, anlayamaz mı?

Allah bilir ya, belki de köylü uyduruyordur. O fıkara Taşbaşın haberi bile yoktur. Uydururlar, uydururlar bu domuzlar. Başları dara gelince neler uydurmazlar ki... Peygamberi bile mezarından kaldırıp Yalak köyüne getirirler. Uydururlar da şu fıkara Taşbaşın başını nara yakarlar. Ermiş yapıp da fıkarayı perperişan eylerler. Eğer böyle yapıyorlarsa, iş kolay. Kurtuluş kolay. Ama Taşbaş yapıyorsa, o zaman tehlike büyük.

Hemen ayağa kalktı. Acaba Taşbaş kendisine kapıyı açar mıydı? Hele bir gece olsun. Şu namussuz köylü onun evine gittiğini görmesin de... Taşbaş yiğit adamdır. Ne olursa olsun, evine kim gelirse gelsin, ona kapıyı açmamazlık etmez.

Yatsıya doğru evinden çıktı. Taşbaşın evine geldi. Kapıda boğazını temizledi, sesine sevgi, saygı doldurdu:

"Memet kardaş, aç kapıyı. Ben Muhtar Sefer. Seni görmeye, seninle bir iki çift söz etmeye geldim," dedi.

Allah Allah, neydi bu başına gelenler? Heyecandan tıkanıyor, eli ayağı kesiliyordu. Yüreği de küt küt göğsünü dövüyordu.

Taşbaşoğlu:

"Buyur Sefer Ağa," diyerek kapıyı açtı. "Hoş geldin, safalar getirdin." Gülümsüyordu. Gözlerinde de bir merak vardı. Bu gece vakti, bu adamın derdi neydi?

Sefer ocağın başına oturur oturmaz başladı:

"Duydun mu olanı biteni?" dedi. "Bu köylü senin başına bir iş açacak. Arkadaş, ben sana düşman değilim. Allahın hiçbir yarattığına ve de hiçbir Müslümana düşman olamam. Köylüm demek, öz bir kardaşım demektir. Sen de bana akraba olursun. Bugün ol sebepten ben sana geldim. Baktım ki durumun tehlikede, baktım ki güme gidiyorsun, baktım ki bu köylü senin başına büyük felaketler açacak. Varayım dedim, yardım elimi Memet kardaşıma uzatayım, onu bu felaketten kurtarayım, dedim. Vicdanım sızladı da, kendimi tutamadım. Dedim ki kendi kendime, bir adam mahvoluyor, Sefer, bir ocak sönüyor, arkadaş yetiş imdadına Taşbaşın. O seni düşman sayarsa da, daha yenice köylü uçurumun başına getirdi, yuvarlanmadan tut elinden, kurtar onu, dedim. İşte böyle dedim de sana geldim."

Taşbaş şaşkın, kuşkulu, meraklı:

"Hoş geldin, safalar getirdin. Sağ ol kardaş. Bilmez miyim seni?"

Sefer gülümsedi:

"Sahi olandan bitenden haberin yok mu?" diye sordu.

Taşbaş saf saf:

"Yok," dedi. "Ne var ki? Gene bir bela mı geliyor köyün başına?"

Muhtar:

"Bela ki, ne bela! Ne bela ki bela. Hem köyün, hem benim, en büyüğü de senin başına. Sahi, hiçbir şeyden haberin yok mu?"

Taşbaş:

"Vallahi yok," dedi. "Ne ola ki?"

"Avuçlarında çifte güller biten, başı taş olup da avuçlarındaki güller değince gene başı baş olan senin deden Taşbaş değil mi?"

"Eskiden söylerlerdi böyle bir masal," dedi Taşbaş gülerek. "Şimdi neden çıkarıyorlar acep?"

"Bundan haberin yok muydu?"

"Vallahi billahi yok."

"Başka bir şey daha var. Şu ünlü doktorlar piri Lokman Hekim var ya, senin büyük deden olurmuş. Bütün köy çalkalanıyor. Haberin yok mu?"

"Yoook, bunu nereden uyduruyorlar? Bu bir iyicene uyduruk."

Muhtar Sefer onun ellerini tuttu, gözlerini gözlerinin içine dikti:

"Gerçekten haberin yok mu bu olan bitenden? Lokman Hekimden, Taşbaştan, öteki olan bitenden? Bütün bunların, ve de sonunun neye varacağından?" diye sordu.

Taşbaşoğlu:

"Yok," dedi. "Ama ne var bunlarda? Ben öyle büyük bir felaket görmüyorum. Köylüdür, ha söylesinler, de söylesinler. Ne olurmuş ki... Her gün bir ayak üstünde bin yalan uydururlar."

Sefer, Taşbaşın gözlerinin içinde yalana benzer hiçbir belirti göremedi. "Vay anasına avradına yandığımın, domuz köylüsü," diye geçirdi içinden. "Sen ne beter köylüymüşsün!"

"Şimdi kardaş, ben sana bu işi anlatırsam, korkudan dudağın uçuklar da, bu köylü seni nereye götürmek, ne yapmak istiyor anlayınca bu köylüye lanetler yağdırırsın. Bundan sonra sen benim öz bir kardaşımsın. Bu köyün en soylu adamısın. Bak, benim yaşım geldi geçiyor. Beş on yıl sonra benim yerime Muhtar sen olacaksın. Ben elimi sana vereceğim. Sana söz veriyorum, bu yıl pamuk tarlalarını sen bulacaksın. Sen arayacaksın. Delice Bekir değil, sen arayacaksın. Hem de komisyonunu sen alacaksın. Ve de komisyondan bir kuruş istersem, benim gözüme dizime dursun."

Taşbaşoğlu:

"Ben," dedi, "hiçbir şey istemem. Yeter ki köylü bir daha bu hale gelmesin."

Muhtar sesini yükseltti:

"Ve de köylümüz şu benim kara canım sağ iken, hiçbir zaman bir daha bu hale gelmeyecek. Çukurovanın en çok pamuk veren tarlaları bizim olacak. Bu köylü zengin olacak. Bir daha bu köylü Miralayın oğlunun çiftliğine adım atmayacak. Sana ve köylüme ve de namus sözü veriyorum. Şimdi gelelim senin başındaki büyük felakete." Yüzüne acıklı bir hal verdi. Göz çukurlarına iki damla yaş indirdi. Ağlamaklı sesiyle: "Kardaş," dedi, "senin işin çok kötü ve kurtuluşun az. Elinden gelen gayreti göstermezsen yandığın günün resmidir. Bunun önüne yalnız sen geçebilirsin. Ben elimden geleni yaptım, Lokman Hekim Araptır, hiçbir zaman bizim Taşbaşın atası olamaz, dedim. İnanmadılar. Yüzüme güldüler. Bu gidiş kötü gidiş. Bu köylü seni Murtaza gibi yapmak istiyor. Bu hazırlık da onun hazırlığı. Şimdiden önüne geçebilirsen geçersin. Yoksa yandın. Bir patlak verirse, sen değil, peygamber gelse o bile önüne geçemez. Hükümetin, Adilin de gözü üstümüzde. Tarikat kuruyorlar diye, bizi hapse, Mehdi olmuş diye de seni tımarhaneye yollarlar. Köyümüzün gül adı da kötüye çıkar. Bir düşün, bu işin sonunu bir düşün, kardaşım Taşbaş, bir düşün, iki gözüm. Bir düşün ki sonu ne felaket, ölümden beter."

Taşbaş, yüzü sapsarı olmuş:

"Bir şeyler sezinliyordum," dedi. "Sezinliyordum ama, işin bu kadar ilerlediğini, buraya kadar vardığını bilmiyordum. Böyleyse kötü. Ne yapmalıyım, bilmem ki..."

"Git öyleyse. Ortalığa çok söyle. Benim soyumda ulu, ermiş yok de."

Taşbaş:

"İnanmazlar, dedi içini çekerek. "Başka bir yolunu bulmalı."

Muhtar:

"Akıllı, kurnaz adamın hali başka," dedi. "Sonunu hemen gördün. Yaklaşan büyük felaketi gördün. Sen bu köylüyü benden iyi bilirsin. Bütün ermişler kıtlıklarda, salgınlarda, harplerde çıkar. Bizimkiler Sarıkamışta harp ederken bu dağlarda her gün bir Mehdi çıkıyordu ortaya. Sen bilmezsin, sen o günlere erişmedin ama duydun. O günlerde her köyün iki üç Mehdisi vardı. Köylü Allaha değil, onlara sarılmış, tüm umudunu onlara bağlamıştı. Harp bitti, Yunan harbi de sona erdi. Ondan sonra da bütün Mehdiler unutulup gittiler. Kendilerine o günlerde tapılan Mehdiler sonradan köylünün yüzlerine bakmadığını görünce, çoğu kahırlarından öldüler. Geriye kalanı da kaçıp başka diyarlara gittiler. Bir kısmı da adam öldürdü. Bir Mehdi de başına elli kişiyi toplayıp başkaldırdı, Hükümet de yakalayıp hepsini astı. Bak, sana söylüyorum Taşbaş kardaş, bugünler köyün sıkıntılı, ölüm kalım günleri. Sana tutunacak dal diye sarılıyorlar. Seni yüceltirler yüceltirler, başları sıkıntıdan kurtulup, aydınlığı bulunca, ta yukardan ayaklarının dibine, çamurun içine atarlar. Bana baksana, bu domuzlar hiç namaz kılarlar mı? Baksana bugünlere! Cemaat olup, imamsız namaz kılıyorlar. Yarın sıkıntıdan kurtulur kurtulmaz Allahı Ökkeş Dağkurdundan başka aklına getiren kalır mı? Adil gelince, korkuları sıkıntıları biter. Sen de ortada, eğer tımarhaneye, hapishaneye gitmemişsen, dımdızlak kalırsın. Arkandan da ermişe, evliyaya bak, diye gülerler. Ben sana köyüm için, kendim için, senin için söylüyorum. Bunun önüne geç."

Taşbaş, büyük bir düşüncenin ağırlığı altında:

"Bütün bu dediklerin doğru," dedi. "Hem de yerden göğe kadar. Köylü bir bu işi yüreğine, kafasına koymuşsa önüne geçemezsin. Bir çare?"

Karşılıklı düşünceye daldılar. Uzun bir süre sonra Sefer başını kaldırdı, ocaktaki gözlerini Taşbaşın gözlerine dikti:

"Bir tek çare var, o da sen hemen bu geceden tezi yok, bu köyü bırakıp Çukurovaya gideceksin," dedi. "Ben başka bir yol göremiyorum."

Taşbaş güldü:

"O zaman daha kötü olur," dedi. "İşte o zaman gör ermişi... O zaman İsa gibi göğe uçmadığım kalır."

Gene sustular. Taşbaş düşünüyordu ki, "bu Sefer neden bu kadar korkuyor? Bunun bir sebebi olacak. Sebebi de, ben ermiş olunca ona kötülük edeceğimi sanıyor." Buna da içten içe seviniyor, gülüyordu. "Ama o ölür de beni ermiş yaptır-

maz bu köyde. Başıma türlü işler açar. Her bir tehdidini savurdu. Dur bakalım, sonu neye varacak?"

Sefer de düşünüyordu ki, "saflığa vuruyor köpoğlusu. Her şey onun başının altından çıkıyor. Beni mahvetmek için yedi yıldır bütün hünerlerini gösterdi. Bu da son hüneri. Dur bakalım, sonu neye varacak?"

Böylece, gözlerini ocakta yanan ateşe dikmiş, Taşbaşın ermişliğinin önüne geçme çarelerini araştırırken, birden irkildiler. Yakınlarından, evin arkasından iki tüfek patladı. Sonra ateş sürdü gitti.

Muhtar:

"Basıldık, köyü bastılar!" diye ayağa fırladı. "Sende bir tüfek, kurşun yok mu? Git getir. Hemen getir."

Taşbaşoğlu:

"Bende tüfek, kurşun ne gezer," dedi.

"Ben eve gideyim, eve gideyim. Onlara karşı koyayım. Yoksa hepimizi boğazlarlar."

Fırladı.

Muhtarla Delice Bekir arasındaki çarpışma, bu gece bir saattan fazla sürdü. Köylü ne olup bittiğinin farkında değildi. Bu haldeki bir köyü eşkıyalar gelip de basıyorlardı. Borcunu verememiş bir köyü...

Evinin penceresinden karanlığa, nereye olursa olsun ateş ediyordu. Ama bu işten hiçbir olumlu sonuç beklemiyordu. Köylü, bu geceki baskından bir iki saat şöyle bir söz edecek, sonra gene Taşbaşoğluna geçecekti. Sıktığı kurşunlar boşa gidiyordu. Bu geceki iş boştu. Köylüyü Taşbaştan soğutacak daha önemli, çok önemli bir olay geçmeliydi köyde. Ama nasıl bir olay geçmeliydi? Birden, buldum diye ayağa fırladı, elindeki tüfeği yere attı. Taşbaşın evine doğru koştu.

Sefer kurşun sıkmaktan vazgeçince, Deli Bekirle Ömer de kestiler.

Taşbaşoğlunun açılan kapısına bir sevinç boranı gibi giren Sefer:

"Köyü kim basıyorsa," dedi; "işte gördün, yarım saatta sesini soluğunu kestim. İşte gözünle gördün, Memedim, kardaşım. Gözünle gördün ki ben köylüm için canımı veririm. Hem de hiç düşünmeden veririm." Karşısında duran Taşbaşı, vardı büyük bir coşkunlukla kucakladı: "Buldum," dedi, "buldum, Memet kardaşım! Hem de bir iyice buldum. Seni de kendimi de, güzel köylümü de bu beladan kurtardım. Ve de bir iyice kurtardım, canım. Bundan sonra seni kimse ermiş yapamaz. İsteseler de yapamazlar. Ve de ölseler de yapamazlar. Oooh, kurtulduk." Coşkunluktan tıkanıyordu. Taşbaşı bıraktı. "Hele bir oturayım da, kendimi toparlayayım. Kendime geleyim. Bulur bulmaz koşarak geldim. Az daha yıkılıp ölecektim. Bunu bulduğumdan dolayı öylesine burcum bulandı."

Daha soluğunu toparlayamamış, derin derin soluk alıyordu.

Taşbaşoğlu:

"Sağ ol Sefer kardaş," dedi. "Senin köylümüzü, beni düşündüğünü bilirim."

Bu sözlerdeki alayı Sefer sezdi ama aldırmadı. Taşbaşa, arayı soğutmadan, sordu:

"Bir insan ne yapmalı ki, ne kötülük etmeli ki bu dünyada ermişlik mertebesine çıkamasın?"

Gözlerinde kurnaz, tongaya bastırmışların zalim parıltısı vardı.

Taşbaş karşılık verdi. Seferin sözü nereye getireceğini hemen anlamıştı:

"Ne kötülük yaparsa yapsın, bir insanın yaptığı kötülükler Allah indinde bağışlanır. İşte o insan da ermişlik mertebesine, yaptığı iyiliklerden dolayı yükselebilir. Bir Arap..." dedi, sözü Sefer aldı:

"Bunda çok doğrusun," dedi. "Yerden göğe kadar hakkın var. Şimdi ben seni düşünüyorum. Bir kötülük yapasın ki, bu köylü yakanı bıraka... Bir adam hırsızlık yaparsa, bir adam ırza geçerse, bir adam ehli hayvanatla ya da vahşi hayvanatla cima ederse, bir adam katil olursa, bu adamı şimdi, şu bizim köylü ermiş mertebesine çıkarır mı?"

Taşbaş:

"Belli olmaz," diye soğukça karşılık verdi.

Sefer ateşlendi:

"Nasıl belli olmaz? Seni bir eşekle cima ederken yakalasalar, köyden de on kişi seni eşeğin üstünde görse, böylece, seni ermiş mertebesine çıkarırlar mı?"

"Hiç belli olmaz. Çıkaracakları varsa çıkarırlar."

"Sana bir teklifim var. Bu eşek, kısrak, köpek işi pis iş. Gençlik zamanının işi. Bu yaştan sonra adam da öldüremezsin. En kolayı hırsızlık. Ama sen onu da yapamazsın. Geriye ne kaldı? Irza geçmek. İşte bunu yapabilirsin. Yapabilirsin ne demek, bir hoşuna gider ki..." Güldü. "Senin bu yanını köyde bilmeyen var mı? Bu köyde, pamuk tarlalarında koklamadığın kız var mı? İşte tam bu sırada seni cima halinde bir kadınla köy yönetim kuruluyla birlikte baskın ederekten, köylünün gözü önünde yakalarsa, senin ne ermişliğin kalır o zaman, ne bir şeyin. İşte bu yüzden, sen de, ben de, köylü de kurtulur. Sen de hiç olmazsa bir güzelce gün yaşamış olursun. Ve de kadın hazır. Güzeller güzeli, Delice Bekir kardaşımızın avradı. Delice Bekir zaten kadının her bir işini biliyor. Sana da bu yüzden hiçbir vakit düşman olmaz. Bu işi yapmadan önce, Delice Bekire şöyle bir çıtlatırım."

O konuştukça Taşbaşoğlu sararıyor, öfkeden eli ayağı titriyordu. Birden patladı:

"Sende hiç utanma yok mu, Sefer?" dedi. "Sende hiç onur yok mu? Sen hiç insan değil misin? İnsan olmadığını bilirdim ama, bu kadar alçak, aşağılık bir kişi olduğunu bilmezdim. Utanmasan hırsızlık yap, utanmasan katil ol, utanmasan git eşekle, köpekle, kısrakla, dağdaki domuzla cima et, diyeceksin. Dedin ya... Bana bak Sefer. Seni bir telaş almış. Neden korktuğunu iyi biliyorum. Ben ölsem

de, şu köylü içinde onuruma toz konduramam. İsterse köylü beni ermiş değil, peygamber yapsın, Mehdi yapsın. Bu yüzden de başıma ne gelirse gelsin. Başıma sen, ne getirirsen getir. Ben senin neden korktuğunu biliyorum. Hiç canını sıkma, köylü benim gibi bir adamı ermiş yapmaz. O ağzı var, dili yok fıkaraları arar ki istediği yöne çeksin, ona istediğini yaptırsın. Ermiş dediğin azıcık divane, saf olacak. Köylü bana ermiş derse, beni ermişliğime inandırabilir mi? Köylü bunu bilmez mi? Köylü şimdi, varsın Ökkeş Dağkurduna, desin ki, bu gece senin eviyin önünde yanan bir top ışık gördük, sen erdin desin hemen erdiğine inanır fıkara da. Sen hiç üzülme ve de hiç korkma ve de bana böyle pis işler teklif etme. Aramız bozulmasın."

Sefer baktı ki Taşbaş çok öfkelendi, hiçbir teklifini de kabul etmeyecek:

"Ama," dedi, "başına gelecekten, ipten kimse seni kurtaramaz."

Taşbaş:

"Kurtaramasın."

Sefer:

"Köylü senin gibisini ermiş yapmaz ya, bütün o masalları köylünün diline sen veriyorsun. Gece adamlarına ezberletip, gündüz köyün içine yöneltiyorsun."

Taşbaş:

"Yalan!" diye bağırdı.

Sefer:

"Ben doğru olduğunu biliyorum," dedi, ayağa kalktı. "Kendi düşen ağlamaz. Kendi düşen ağlamaz. Yakanı köylünün elinden, boynunu ipten kurtaramayacaksın. Kendi düşen..."

Taşbaş ayağa kalktı. Neredeyse Seferin yakasına yapışıp, onu sarsacak, yakasını yırtıp tokatlayacaktı. Ama Sefer evindeydi. Bu yüzden öfkesini tuttu.

"Bir can değil mi şunun başı sonu? Hepsi bir can. Altı astarı bir can! Veririz biter. Var mı daha bir diyeceğin?"

Sefer:

"İşi buraya kadar getirip dayadıysan, yağlı ipi göze aldıysan, hiçbir diyeceğim olamaz. Ve de köylünün başına karıyın, çocuklarıyın, ve de benim başıma gelecekleri düşünüp hepsini göze aldıysan... Bu köyü sürseler, şu ulu bozkırın ötesine. Anamızın babamızın, sevdiklerimizin mezarları buralarda kalır, kalır da unutulur, yerle bir olur gider. Bunların hepsini göze aldıysan bir diyeceğim yok."

Taşbaşoğlu:

"Aldım," dedi.

Öfkesinden kuduruyordu.

Sefer onun öfkesinin farkındaydı. Gittikçe de büyüdüğünü görüyordu. Bir ara baktı ki artık Taşbaş kendinde değil, kendini dışarı zor attı.

27

Görelim doğan gün neyler, neylerse güzel eyler. Gece sıkılan kurşunların bir tepkisi olacak mıydı?

Sabah erkenden Sefer köyün içine adamlarını yollamıştı. Zalaca Karıya da bir güzelce düş gördürüp, düşü hayra yorup köyün içine salıvermişti. Bu düş Taşbaşoğlu aleyhindeydi ve çirkindi. Zalaca Karı çalışmış çalışmış, bir türlü bu düşü kimseciklere söylemeye dili varmamıştı. Hiçbir zaman da hiç kimseye bu düşü söylemeyecekti. Amaan, bu Sefer de ne biçim adam! Zalaca böyle bir düş görmemişti ki... Böyle bir düşü gerçekten de görse, kimseye söyleyemezdi. Düşündükçe bile utanıyor, Sefere kızıyordu.

Seferin adamları da az buz değildi. Köyün içine girmişler. Taşbaş aleyhine duyulmadık sözler söylüyor, hikayeler uyduruyorlardı. Taşbaş hırsızlık mı yapmamıştı, yetimlerin hakkını mı yememiş, on iki yaşında bir öksüz kızın ırzına mı geçmemişti! Taşbaş gençliğinde yalnız be yalnız hayvanatı vahşiyeyle ve hayvanatı ehliyeyle cima ederdi. Karatopaklı Hoca olmasa, onun bu işten kurtuluşu yoktu. Derler ki bir dişi yaban geyiğine gönlünü kaptırmış, gece gündüz onun ardınca gidermiş. Karatopaklı Hoca dua etmiş de, Taşbaşlı bu pis işlerden yakasını kurtarıp insan soyuyla cima etmeye başlamış. O zaman da sekiz yaşında kızlara musallat olup, anaları babaları taciz eyleyerekten korku içinde yaşatmış. Ve de oğlan çocuklarına tasallut etmiş.

"Böyle bir adamın soyunda ermiş olabilir mi? Böyle adamın dedesi olabilir mi Lokman Hekim? Böyle bir adam insan içinde yaşamaya layık değilken, nasıl olur da..."

Vurgun Ahmedin varıp önünde yeri öpmesi de başka türlü açıklanıyordu.

"Vurgun her eve gitmiş, kusurlarını herkesin yüzlerine vurmuş. Taşbaşa gelince, onun önünde toprağı öpmüş. Ne demekmiş bu? Şu demekmiş ki, bu dünyada herkesin kusuru var. Herkesin kusuru yüzüne vurulabilir ama, seninki vurulamaz. O kadar çok kusurun var ki senin, eeey Taşbaşoğlu, sen sorgusuz sualsiz cehennemliksin. Onun için bu dünyada yalnız be yalnız senin önünde toprak öpülür. Bundan başka senin için bu dünyada hiçbir şey yapılamaz. Sen o dünyada öyle bir hale düşeceksin, öyle acı çekeceksin ki, insan soyu adına, bu dünyada senin önünde toprağı öpmekten başka bir şey yapılamaz,"

Seferin öğretip köyün içine saldığı adamları her evde, her toplantıda, her insana bu minval üzere, bülbül olup şakıyorlardı. Konuşuyorlar, dilleri şişinceye, ağızlarında tükrükleri kuruyuncaya kadar konuşuyorlardı. Bütün bu konuşmalar, uyduruklar köylünün bir kulağından girip, bir kulağından çıkıyordu. Bazı bazı da tam aksi bir etki yaratıyordu.

Görelim, doğan gün neyler, neylerse güzel eyler. Sefer bu doğan güne güveniyordu. Azıcık bir umudu kalmıştı. Ortaya salıverdiği söz ustası adamlar, onların ezberleyip götürdüğü hikayeler... Sonra dün gece sıkılan kurşunların hiç mi bir etkisi olmayacaktı?

Taşbaşın dün geceki davranışı onun yüreğine hançer gibi saplanmıştı. Artık bu sefer savaş başlamıştı. Ama bu seferki savaş ötekilerin hiçbirisine benzemiyordu. Bu bir meydan muharebesiydi. İki yandan birisi ötekini imha edecekti. Bugünler ölüm kalım günleriydi. Allah ya ona, ya ona verecekti. Bugünler kelle oyunu günleriydi. Ve Taşbaş şimdilik güvenli adımlarla zafere yaklaşıyordu... Uzaktan şöyle bir bakarsan, şu anlık zafer onundu.

"Aaah, Adil, yetiş kulun kölen olayım. Yetiş ki, Taşbaşın bu oyunu da sıfıra düşsün. Bugün yetişirsen yetiştin, yetişemezsen... Biliyorum başında çok büyük bir hal var. Yoksa beni kırar mıydın, bir sözümü iki eder miydin? Bilmez miyim seni? Can bir kardaşım, yoldaşım değil misin? Ah, bugün gelebilsen."

Köy Yönetim Kuruluna da ne oluyordu? Gideli kaç gün oluyordu? Ne işleri çıkabilirdi? Niçin gelmezlerdi? Dün geceki boran yolları iyice tıkamış mıydı? Tekeç dağının bulutları yol mu vermezler? Her şeyden umudu kestik. Bari Yönetim Kurulu gelse. Her şeyi bırakıp, kasabaya gitmek, Adilin ayağına kapanmak, her şeyi, büyük meydan muharebesini bir bir söylemek var ama, burası bırakılmaz. Taşbaşoğlu köyde tek başına bir saat bile bırakılmaz. Sonra, Adilin başında bir büyük hal varsa, netsen, neylesen, geleceği yoktur. Hele dur bekleyelim. Ulaklar, dostlar, canlar, arkadaşlar köyün içinden ne haber getirecekler?

Önce Kısacık Musa geldi. Kısacık Musa, Seferin köydeki birinci adamıydı. Öksüz büyümüştü. O bu bakmıştı, askerliğe kadar. Sonra Muhtara sağınmış, Muhtar da onu evlendirmişti. Bir de imeceyle, köylüye onun için bir ev yaptırmıştı. Onun için varsa da Muhtar, yoksa da Muhtar. Muhtar olmasa, Kısacık Musaya bu dünyada yaşanmaz gibi gelirdi.

Sefer:

"Söyle Musam," dedi, "dünkü kurşun sesleri için, köyü basan eşkıya için ne söyleniyor köyde?"

Kısacık Musa sekiz yaşında bir çocuk gibi küçücüktü. Zayıftı, derisi kemiğine yapışmış, avurdu avurduna geçmişti. Yüzü her zaman sarıydı. Her zaman da telaşlı bir hali vardı. Sanki az sonra birisi gelecek, ona kötülüklerin en büyüğünü yapacak. Ateş üstündeydi.

"Diyorlar ki, bu eşkıya da ne biçim eşkıyaymış? Buldu buldu da borçlu köyü mü buldu soyacak? Bu ne ahmak eşkıyaymış ki, ateşsiz ocaktan köz almaya gider? Bundan başka, dün gece sıkılan kurşunlardan hiç söz etmediler. Dünkü kurşunlar, vız gelmiş onlara." İçini çekti: "Bugün de gene herkesin dilindeydi. Varsa da Taşbaş soyu, yoksa da Taşbaş soyu. Bir tanesi de dedi ki... Bunu Ökkeş

Dağkurdu dedi. Ökkeş dedi ki, sülalesi böyle kerametli olanın kendisi de boş olamaz. Olmamak gerekir. Orada ne kadar köylü varsa, amenna doğrudur, sülalesi böyle olan bir adam hiçbir vakit boş olamaz, dediler."

"Demek böyle dediler? İşte en kötüsü bu. Başka bir şey istemez. İlk kıvılcım pamuk yığınına, barut yığınına düşmüştür. Başka bir şey istemez," dedi. "İdam fermanımız yazılıp durur, ipimiz boynumuza geçip durur. Ben adamımı bilirim. Oldum olası bu Ökkeş dedikleri dinsiz, Allahın beş vakit namazlı, üç ay oruçlu kulu, Allahın kulu değil, Taşbaşlının kuludur. Taşbaşlı ilk kıvılcımı kime attıracağını bilir. Bu adamda derya kadar akıl kurnazlık var. Ama karşısındaki de boş değil. Bunu böylece bilsin o. Musam, yavrum, bu getirdiğin havadis iyi. Soyu için çıkan başka masallar var mı? Olacak. Bu çalışma, planlı bir çalışma olduğundan, her gün on tane masal ortaya atılmazsa, bu masal ocağı yanmazsa olmaz, unutulur. Ol sebepten Taşbaşoğlu her gün ortaya yeni birkaç masal sıkmak zorundadır. Söyle bakalım, bugün de hangi ermişler Taşbaşın atasıymış?"

Kısacık Musa:

"Hangi ermiş olduğunu bilmem ama bir dedesi varmış ki Taşbaşın, hiç böylesi dünyaya gelmemiş," dedi gülümsedi.

Sefer:

"Şu sizin söylediklerinize, Taşbaşın hırsızlığına, cimasına, ırza geçmesine ne diyor köylü?" diye onun sözünü keserek sordu.

Kısacık Musa gene içini çekti:

"Ne der bu namussuz köylü, ne diyebilir bu alçak insanlar? Aaah, ne diyebilirler. Taşbaşa toz kondurmuyorlar, bu söylenilenlerin hepsi de uydurma diyorlar. Bir daha o kapıyı hiç kimseye açtırmıyorlar. Köy o hale gelmiş ki, Taşbaş aleyhine bir çocuğa bile bir şey söyleyemiyorsun."

Sefer.

"Olan oldu," dedi. "Gayrı olan oldu. İdam fermanımız yazılıp durur, darağacımız alanda kurulup durur. Bu Taşbaş, eline fırsat geçer geçmez tüm Hıdır Kahya soyunu bu köyden sürgün eder, perişan eder, idam eder."

Kısacık Musa, ötekiler korkuyla, eder diye baş salladılar.

"Kurtuluş yok."

Bu gidişle hiçbir kurtuluş yoktu.

Ökkeş Dağkurdu barut fıçısına ilk kıvılcımı atmıştı. Neredeyse fıçı patladı patlayacak. Ondan sonra seyreyle gümbürtüyü, seyreyle Muhtar Seferin ve akrabalarının ve taraftarlarının ve bu akılsız köylünün başına geleceği.

Sefer, Taşbaş sülalesi üstüne çıkarılan bütün hikayelere bayılıyordu. Öyle güzel hikayeler bulup yakıştırıyorlardı ki bu imansızlar, hikaye derim sana! Bu hikayelerin katline ferman olduğunu bilmese Sefer, önüne gelene anlata anlata bitiremezdi.

Kısacık Musaya:

"Anlat bakalım, Musam," dedi. "Bugün de Taşbaş soyu neler yapmış. Sana bir şey soracağım, bunun üstüne hiç düşündün mü? Bu hikayeleri kim çıkarıyor, ilkin kim yayıyor?"

Kısacık Musa:

"Sen unuttun," dedi. "Bana demiştin ki, ilk öğreneceğim kimse bu hikayeleri çıkaran kimsedir, demiştin. Ben en çok bunla uğraştım, bir türlü hikayeleri kimin çıkardığını bulamadım. Sanki hikayeleri insanların kulağına toprak anlatıyor, kaya, ağaç, esen boran, kopan fırtına, yağan kar anlatıyor. Belki şu ulu bozkırdan çağlayıp esiyor. Bu hikayeleri çıkaranı o kadar çok çalıştım, bulamadım. Bütün dünyanın en akıllı adamları da çalışsalar bulamazlar. Her şeyi bulurlar, bu hikayeleri kimin çıkardığını bulamazlar."

Sefer.

"Bilirim, bulamazlar," dedi. "Türküler de öyle. Onları çıkaranları da kimse bilmez. Bilinenleri herkes bilir de, bilinmeyenleri kimse bilemez."

İşte bu Taşbaşın, şu bizim köyden Taşbaşın Memet var ya, işte onun dedesi.. Dedesinin dedesi... Bütün soyu Taşbaşoğlu derler, bütün soyun erkeklerinin adı da Memettir. Sonuna kadar gidersen, bu soyda belki bin tane Memet bulursun.

Kazdağı derler bir dağ var, batıda, deniz kıyısında. Sarı Kız ermişi orada yatar. İşte bu Kazdağında bir ulu kişi varmış. O zamanlar bu dünyada iki tek iki ulu kişi varmış. Bir tanesi Kazdağında, bir tanesi de şu bizim Torostaki bizim şu Taşbaş Memedin dedesi, Ulu Taşbaş Memet... Öteki de Kazdağındaki Sarı Kız.

O dağdan bu dağa bu iki can haberleşirmiş. Birisi ne yer, ne içer, nasıl yatar, nasıl kalkar, öteki görürmüş.

Sarı Kız kuşların ermişiymiş. Bizim Ulu Taşbaş da geyiklerin. Sarı Kız bir yerden bir yere yürürken, binlerce çeşit, binlerce renk kuş gökyüzünde ulu bir ışık içinde balkırmış. O Kazdağında yürürken, o kadar çok kuş alırmış ki dört bir yanını, yer gök, otlar, ağaçlar, yıldızlar kuştan gözükmez olurmuş.

Sarı Kız, adı da üstünde, sarı altın saçları bir su gibi omuzlarından akarak, Kazdağında dolaşırmış. İri, mavi, ışıklı gözleri varmış ve dudakları nar çiçeği rengindeymiş. Sarı Kız on sekizinde kız oğlan kızmış.

Bizim Taşbaş da gençmiş. Yakışıklıymış. Kumral, kıvırcık sakalları göğsündeymiş. Uzun boylu, gür kaşlı, iri ela gözlü, geniş omuzluymuş.

Bir geyiğin sırtında o dağ senin, bu dağ benim uçarmış. Bir gün gelir geyikler ermişi arkasında binlerce çatal boynuzlu geyikler Çukurovanın düzüne inermiş. Onun geyiklerine hiçbir insan, hiçbir yabancı yaratık dokunamazmış. Geyiklerin yuvalarında yatar, onlarla birlikte yer içermiş. İçtiği, yediği de ne ki, azıcık geyik sütü, yaban balı, bir avuç buğday, iki damla suymuş.

Bir gün bir kuş gelip, geyikler ermişinin karşısına bir kayanın üstüne konmuş. Kuş o kadar güzel, o kadar renkliymiş ki, cennetten çıkmış sanırsın. Ulu Taşbaş bu karşısına gelip konmuş güzel kuştan bir türlü gözünü alamıyormuş. Boyuna da içinden geçiriyormuş, varıp şu güzel kuşa dokunmalı, tüylerini okşamalı, diyormuş. Ama bir yandan da, ya kuş bu okşamadan incinirse, diye korkuyormuş. O böyle düşünedursun, kuş gelip önüne konuyor. Ulu Taşbaş elini uzatıp kuşu tutuyor, güzel kuşun tüylerini okşuyor. Tüyleri okşarken, bir de bakıyor ki, ne görsün, kuşun kanadının altında bir küçücük altın kutu. Kutuyu açıyor ki, içinde bir tutam apak pamuk. Pamuğun altına şöyle bir göz atıyor ki, orada kıvrılmış bir tek sarı saç teli. Ulu Taşbaş bu kuşun nereden, ne için gönderildiğini anlıyor. Kutudan sarı saç telini alıyor, tel upuzun bir tel, bir zeytin yaprağına sarıp boynuna asıyor. Sonra uzanıp kıyamete kadar sönmeyecek Kırklar Ocağından bir köz alıp kutuya, pamuğun üstüne koyuyor. Sonra da kutuyu kuşun kanadına koyup, onu selametliyor. Kırklar Ocağının közü, Sarı Kızın pamuğunu yakmıyor. Geyikler ermişi Ulu Taşbaş bununla demek istiyor ki, siz bana pamuklar gibi yumuşak olduğunuzu söylersiniz, biz de size Kırklar Ocağının ateşi gibi yandığımızı söylemek isteriz. Ama bizim ateşimiz sizin pamuk yumuşaklığındaki aşkınızı yakmaz.

Kuş varıp Sarı Kıza, kutuyu veriyor. Sarı Kız kutuyu açınca lalü ebkem kalıyor. Diyor ki, bu hem bizden daha aşık, hem bizden daha ermiş. Varıp biz onun ayağına gidelim de eşiğine yüz sürelim.

Bu anda da geyikler ermişi gönül gözüyle bakıyor ki, Sarı Kız tekmil kuşlarını başına toplamış, kuşlar gökyüzünde, yeryüzünde kaynaşıyorlar, arkasında ak bir bulut uğunup geliyor. Amanın bu bize yakışır mı ki, diyor, elimizi çabuk tutmazsak, Sarı kıza rezil kepaze olduk demektir. Hem de tekmil yaratığa... Geyiğine atlıyor, geyik kayan bir yıldız gibi dağdan dağa atlayarak yola düşüyor. Kayan bir yıldız gibi. Bir ara Taşbaş Sultan arkasına bakıyor ki, ne görsün, arkasında binlerce geyiklik geyik sürüleri, arkasında yüz binlerce yıldız akıp gelirler. Geyikler yıldıza, yıldızlar geyiklere karışmış. Bir ara, bir daha bakıyor ki arkasına, ne görsün, koca Toros dağı taşı toprağı, kayası, ağacıyla, akarsuları, pınarlarıyla, tekmil yaratıkları, yılanı çıyanıyla düşmüş arkasına, yuvarlanıp gelir. Ulu Taşbaş bakıyor ki, bir koca dünyayı almış arkasına Sarı Kıza karşıcı gidiyor. Böyle olmaz, diyor kendi kendine. Sarı Kızın yüreğine bir şey gelir, bak der, kendisini bana ermişlerin ermişi olaraktan göstermek için dağı taşı yanına katıp da geliyor. Böyle düşünüyor ve Torosa, ya kutsal dağ, sen burada dur, benimle gelmene izin vermiyorum, diyor. Ve Toros orada duruyor. O sebeptendir ki Torosun bir ucu gelmiş İzmire vurmuştur. Gökyüzündeki kaynaşan yıldızlara da, güzel yıldızlar, siz de olduğunuz gökte kalın, diyor. Yıldızlar da oldukları gökte kalakalıyorlar. O sebeptendir ki, Çukurova gökleri yıldızla döşelidir. Yıldızlar üst üste kaynaşıp durur.

Derken iki sevdalı ermiş, Antalyada, Yanartaşta birleşiyorlar. O, gece gündüz yanan Yanartaş, bu büyük buluşmanın kıyamete kadar yanan ateşidir. Yanartaşın

yandığı yerde dünya evine giren sevdalılar Kazdağına gidiyorlar. Torosa geliyorlar. Kuşlar geyikler Kazdağında kaynaşıyorlar onlar gelince, Torosta kaynaşıyorlar.

Geyikler ulusu Taşbaş, Sarı Kıza diyor ki: "Sen ölürsen senin yatırın Kazdağının doruğu, ben ölürsem benimki Torosun doruğu olacak. Senin yerin kuşlarıyın arası, benim yerim geyiklerimin arası."

Böylece kavli karar ediyorlar.

Sarı Kız diyor ki:

"Darılma, gücenme, bizden doğacaklar Torosta kalacakları için, bu Torosa bir armağan etmem gerekiyor."

Ulu Taşbaş:

"Hakkındır, yap!" diyor. "Soyunun büyüyeceği toprağa ne yapsan hakkındır."

Sarı Kız Kazdağından bir avuç toprak alıp Toros eteklerine serpiyor:

"Bu toprağa taş ekseler, taş yeşersin, meyvesini versin," diyor. "Öylesine bereketli olsun ki, yıl on iki ay bu topraklar üstünden ürün eksilmesin."

Ve Çukurova toprağı böyle oluyor.

Bir de Kazdağından bir ceviz fidanı alıyor, getirip Torosun dağına, Çukurova yoluna dikiyor:

"Bu ağaç insan soyu sıkıştıkça yardımcısı, ışıksız kaldıkça, ışığı olsun. İnsanların yardımına Hızırın yetişemediği yerde bu yetişsin," diyor.

Ceviz büyüyor, bazı ışık olup göğe ağıyor. İnsanlar, başları dara geldikçe ondan dilek diliyorlar, ceviz onların yardımcıları oluyor. Bu, kıyamete kadar böyle gidecek.

İşte bu geyikler ulusu, Sarı Kızın kocası Ulu Taşbaş bu bizim Memet Taşbaşın öz atasıdır.

İşte bu yüzdendir ki, şu Toros köylüklerince geyik vurmak günahtır. Neden ki dersen, geyiklerin ulusu bizdendir de ondan.

Sefer:

"Köylüler bu hikayeye inandılar mı?" diye sordu.

Musa:

"Yok," dedi. "Hiç kimse inanmadı. Bu ermiş, dediler, ne Taşbaşın dedesi, ne bir şey... Böyle bir ermiş varmış ama çok eskidenmiş. Üstelik de Sarı Kızlan evlenmemiş. Bu işin yalanı şurada ki Sarı Kız hiçbir zaman evlenmemiş, kız oğlan kız olaraktan Kırklara karışmıştır."

Sefer:

"İşte tam yandık," dedi. "Ölüm fermanımız boynumuza asılıp durur. Buna inansalardı, iş çürüğe doğru gidiyor, demekti. Şimdi muhkemleşti. Dur durabilirsen Taşbaşın önünde. Dur bakalım. Bir ulu sel geliyor ki, hepimizi alıp götürecek."

Orada oturanlara, hepiniz çıkın diye Sefer bir işaret çaktı. Hepsinin yüzü asıktı. Ayağa istemeyerek kalktılar. Sanki bir yas evinden çıkıyorlardı.

Sefer:

"Yavrum Ali Ömer, sen kal," dedi. "Sen kal ki sana bir diyeceğim var."

Ömer geriye döndü, ocağın yanına oturdu. Hep önüne bakıyordu.

Sefer, daha kasabadan gelecek haberi bekliyordu. Adilden umudunu iyice kesmişti ya, gene de bekliyordu. Bu kadar gecikmelerinin bir sebebi olacak, diyordu. Belki Adil onlara, bir iki gün bekleyin de beraber gidelim demişti. Köy Yönetim Kurulu bir iyi muştu getirecek ama ne zaman? Bugün gelseler, iş tamam. Yarına kalırsa, sanırnam ki, artık... Kafesteki kuş uçmuş olacak.

Gün kavuşuncaya kadar umutla bekledi. Fakat görünürlerde kimsecikler yoktu. Ne gelen vardı, ne giden...

Görelim doğan gün neyler, demişti. Neylerse güzel eyler, demişti. Hiç de güzel eylememişti. Gün be gün, saat be saat, her şey her an kötüye gidiyordu. Her an, bu büyük savaşı Taşbaş kazanıyordu.

Akşam olur, gün kavuşur kavuşmaz içine bir korku, büyük bir ölüm korkusu düştü. Taşbaş geceki olup bitenden sonra, hele bundan sonra onu hiçbir zaman bağışlamayacaktı. Tatlı cancağızını alacaktı. Çukurovada köylüler, daha da çok kadınlar, onlara kötülük eden ağaları, hep bir araya gelip parça parça etmiyorlar mıydı? Parçalanan ağadan ortada en küçük bir parça bile, bir damla kan, bir tırnak bile kalmıyordu. Adamı un ufak ediyorlardı. Taşbaş bunu bilmez miydi? Duymamış mıydı? Öyle yaptırmak hoşuna gitmez miydi? Hoşuna gitmez de ne demeye ermiş olmaya kalkıyordu?

Ötekiler gittikten sonra aralarında bir sessizlik oldu. Ömer zaten ağzını açıp da iki tek iki söz etmezdi. Sefer de konuşmadı. Kır İsmailin kızı getirdi akşam yemeği sofrasını önlerine açtı. Bir tek söz etmeden yemeği yediler bitirdiler.

Yemeği yedikten sonra Sefer:

"Ömerim," dedi, "iş başa düştü. Bunca yıl, harıl harıl Kabe ocağı gibi yanan Hıdır Kahya ocağı artık sönecek. Bu güzelim ocağa, bu cümle fakirlere kısmet saçan ocağa, bu şerefli, bu asil kanlı, bu Osmanlı paşalarının indiği ocağa incir dikecekler. Bu ocağı söndürmek için uğraşmayan kalmadı. Bu köyde olsun, başka köylerden olsun, bu ocağı yıkmak için saldıranlar çok çok oldu. Evelallah, bir de Hıdır Kahya ocağının senin gibi yiğitleri sayesinde biz bu saldırıların hepsini bir vuruşta def ettik. Bu Taşbaşoğluna gelince, sen bilirsin ki, tam yedi yıldır bizimle uğraşır. Zaten bu Taşbaş soyu oldum olası bizimle uğraşır. Yedi yıldır bu Taşbaşın saldırılarını tek başıma bertaraf eyledim. Hıdır Kahya soyundan, hiçbirinizden bir tek yardım istemedim şimdiye kadar. Çok şükür Hıdır Kahya soyundan da kötü adam çıkmadı. Bir kale gibi bu ocağın başında birleşip durur.

"İşte şimdi, bugünlerde, düşmanımız, her bir çarelere başvuran düşmanımız, inanılmaz, akla gelmez, büyük bir çareye başvurmuştur. Bu çare, çarelerin en can alıcısıdır. Tek başına yedi yıl benimle başa çıkamayan Taşbaş, bugünlerde fırsatını bulunca, kendisini ermiş ilan ettirecek. Günlerdir, gözlerim birer dağ kartalı gözleri gibi üstündedir. Ermişliği öylesine bir planla hazırlıyor ki, akıllar durur. Ömerim, sen de olup biteni görüyorsun. O ermiş ilan edilince, bütün köyün insanları böylelikle eline geçince, söyle bakalım, bu adam bize ne yapmaz? Bize rahmet okur mu? Hıdır Kahya sülalesini ortadan kaldırır mı, kaldırmaz mı? Söyle!"

Ömer, sert:

"Kaldırır," dedi.

"Öyleyse, o bizi ortadan kaldırmadan..."

Ömer:

"Bizim onu..."

"İyi bildin. Hay bin yaşayasın. Ama bunu ne türlü yapacağız?"

Ömer:

"Gider öldürürüm," dedi. "Sen yeter ki beni Hıdır Kahya soyuna kabul et."

"Kabul ettim gitti. Ve de sen baş Hıdır Kahya soyusun!" Sonra da ekledi: "Hayır Ömer, hayır," dedi. "Karıncayı kullanıp, belini incitmeyeceksin. Saman altından su yürüteceksin ki, kimsenin haberi olmaya... Taşbaşı öyle bir ortadan kaldıracaksın ki, kimseler bilmeye, duymaya."

Ömer:

"Orasını ben bilmem," dedi. "Nasıl dersen, öyle yaparım."

"Bak yavrum Ömer. Ben adam öldürmeyi hiç mi hiç sevmem. İnsan yapısı Allahın özenip bezenip yaptığı en güzel bir yapısıdır. Ben ona kıyamam. Ama başa gelen çekilir. Bana, haydi yalnız bana olsa gene neysem ne, bütün soyuma, bütün ocağıma göz dikmiş bir adamı ben de yaşatamam. Vurgun Ahmet ne dedi? Hani o gün sen de vardın burada. Bu sözün en büyük tanığı sensin. Senin ölümün başka hiçbir şeyden olmayacak, Taşbaşın elinden olacak, dedi. Sen de bunu kulacıklarınla duydun, ben de duydum, tekmil bir koca dünya da duydu. İşte ben bugün şuna karar verdim ki benim ölümüm Taşbaşın elinden olmayacak." Coştu, heyecanlandı, boyun damarları şişti: "Ve de onun ölümü benim elimden olacak. Bu gece onun tatlıca canını, o daha ermişlik tacını giymeden önce cehenneme göndereceğiz," dedi, ayağa kalktı. Ömere: "Gel buraya," dedi.

İçerdeki odaya geçti. Ömer de arkasından yürüdü.

"Şimdi oğlum, ben bu işi kafamda evirdim, çevirdim kurdum. Sen varken bu iş çok kolay. Sonra bu Taşbaşın ermişliğe doğru gidişi de işimize yarar. Sen, sesini Uzunca Alinin sesinin tıpkısı yapabilir misin?"

Ömerin büyük bir marifeti vardı. Sesini değiştirir, kimin sesini isterse onun sesi gibi yapardı sesini. Uzun Alinin, Taşbaşın, Gömleksizin sesi gibi ederdi. İsterse Meryemce gibi, tıpkı onun gibi konuşabilirdi. Dinleyen de bu Ömer mi, Meryemce mi, anlayamazdı.

"Tıpkısını yaparım."

"Oldu. Şimdi biz soyunup, don gömlek kalırız. Korkma korkma, neyimiz var neyimiz yok donun gömleğin altına giyeriz. Üşümeyiz, korkma."

"Ben üşümekten korkmam."

"İstersen, hiç de soyunmayız. Birer ak kefen gibi üstümüze çarşaf sararız. Ama çarşaf elimize ayağımıza dolanır. Yüzümüzü isle boyayıp başımıza birer ak yazma sararız. Gece yarısı olunca varırız Taşbaşın evine. Kapıyı vurursun sen, sesini de Uzunca Alinin sesi gibi yaparsın. Taşbaş kapıyı açar açmaz, şu çuvalı başına geçirir, alır, dereye aşağı götürürüz. Orada boğup, Körkuyuya atarız. Sonra da köye gelip, Kırklar Taşbaşı alıp götürmüşler dedikodusunu yayarız. Oldu mu?"

Ömer.

"Oldu ama," dedi, "karısı ne olacak? Biz Taşbaşı Körkuyuya götürünceye kadar, karısını kapıda tutacak birisi gerek. Karısının ağzına mendili doldurup, samanı otu doldurup tutacak birisi..."

Sefer:

"Amcan senin aklına kurban olsun, yiğidim," dedi. "Haklısın. İkimiz Taşbaşı alıp giderken... Bir kişi de karısının ağzını tutsun ki, köylüye haber verip de kıyameti koparmasın. Böyle işleri yabancıyla yapamazsın. Kendi canından olacak. Kim var Hıdır sülalesinde bu işi becerecek?"

Ömer:

"Hiç kimse yok," dedi, kabararak.

Sefer:

"Ne kısır, ne evliya bir soyumuz varmış ki, koca bir soydan bir kadını tutacak bir kişi bulamıyoruz."

Ömer gene aynı tonla:

"Yok," dedi. "Bir de ben olmasayımışım..."

"Doğru yavrum. Bir de sen olmasaymışın yanmışmışım. Sen olmasaymışın ben de tek başıma bu işi yapamazdım. Taşbaş da soyumuzu kuruturdu."

Ömer:

"Sana bir şey söyleyim mi?" dedi, durdu.

Sefer:

"Söyle, söyle," dedi. "Sende akıl var ki ton kadar."

Ömer:

"Bir üçüncü adamı, kardaşımız da olsa işimize karıştırmayalım."

Sefer:

"Doğru. Can pazarıdır bu."

Ömer:

"Karısını da alır gider, onu da Körkuyuya atarız."

Sefer:

"Yazık değil mi kadına, onun ne suçu günahı var?"

Ömer:

"O da onun karısı olmayaydı. Haydi oldu, diyelim, kocası ermiş olurken önüne geçseydi. Haydi ermiş oldu diyelim, Hıdır Kahya ocağına göz dikmeyeydi."

Sefer konuşmadan, heyecandan yorulmuştu.

"Şu tüfekleri bir iyice yokla bakalım. Bir tutukluk falan etmesin. Sonra da çık havaya bak, nasıl hava? Böylesi günlerde hava çok işe yarar. Hele çık da bak dışarıya."

Ömer çıktı, geri geldi.

"Bozkırdan gümbürtü geliyor. Bu gece hiçbir canlı dışarda barınamaz. Kurt kuş, ayı tilki, hepsi yuvasında."

"Ömer."

"Buyur."

"Şu adam öldürmek çok kötü. Öyle değil mi?"

"Yoook."

"Çok kötü, çok. Ama, neylersin ki... Öyle değil mi?"

"Değiiil."

"Adam öldürmek kötü değil mi?"

"Yoook."

"Sen hiç adam öldürdün mü, Ömer?"

"Öldürmedim. Öldürmedim ama, öyle öldürmek istiyorum ki. Taşbaşı öldürdükten beş altı yıl sonra onu öldürdüğümü herkese söyleyebilirim, öyle değil mi?"

Sefer bağırdı:

"Sen deli misin?" dedi. "Böyle bir şey kul olana söylenir mi? Taşbaşın akrabaları kan davası gütmezler mi? Hükümet bizi yakalamaz mı? Öyleyse, sen ağzı gevşeklik yapacaksan, ben bu işten vazgeçtim."

Ömer:

"Şakacıktan söyledim," dedi. "Bir iyice şakacıktan. Böyle işler ölünceye kadar kimseciklere söylenmez."

Sefer rahatladı:

"Söylenmez yavrum," dedi. "Haydi git de tüfeklere bak, ben azıcık şuraya uzanayım. Gece yarısı horozları öterken gel beni uyandır."

Sedire uzandı, gözlerini yumdu. İçi içine sığmıyordu. Bir ara bütün bedenini bir ürperme aldı. Şu adam öldürmek ne biçim bir iş? Sıkacaksın boğazını, sıkacaksın, sıkacaksın, gözleri dışarıya pörtleyecek. Sonra eli ayağı gerilecek, gerilecek. Çırpınacak. Sonra gene bir iyice gerilecek, gerilecek. Çırpınacak. Sonra gene bir iyice gerilecek. Sonra da birden çözülüverecek. Başlayacak soğumaya. Sonra kaldırıp Körkuyuya atacaksın. Ne var bunda? Ömer yiğit, Ömer gözü pek oğlan. Ömer yapar bu işi. Ama başkası yapamaz. Başkaca bu dünyada bu işi kimsecikler yapamaz. Bir tek Ömer yapar.

Vaz mı geçmeli bu işten? Gidip Taşbaşa yalvarmalı mı? Sen benim canıma, malıma, ırzıma, Muhtarlığıma dokunma, bu ermişlik işinde ben de sana yardım edeyim. Seni yedi cihanın ermişi yapayım çıkayım. Çok inatçı bir mahlukattır. Kabul etmez. Geçen seferki gibi insanı evinden kovar. Rezil eder.

Koyunu kuzuyu, ineği öküzü, kuşu keçiyi, her bir yaratığı boğazlıyorlar da tüyleri bile kıpırdamıyor, bir insan öldürmeye gelince... Gene eli ayağı titremeye, bütün bedeni çözülmeye başladı. Ya Körkuyudan Taşbaşın cesedini çıkarırlarsa... Onu götürürken bir tanesi görürse... Sonra mahpushane... Sonra ip de var bu işin ucunda...

Vazgeçse ne icap eder ki? Varsın Taşbaş yaşasın. Ne zararı dokunur ki? Ne zararı mı dokunur? Ermiş olduğunun daha ilk günü der ki ümmetine: "Varın şu dinsiz Muhtarı parçalayın da gelin." Köylü de gelir, beni evden alırlar, çıkarlar köyün alanına, parça parça, un ufak ederler.

Kaç yıl oluyor? Sefer gözünün önüne getirdi. Zaman pamuk zamanıydı. Belki on beş yıl oluyor. Bir köyde bir Ağanın pamuğunu topluyorlardı. Çukurovanın dağlara yakın yerlerinden birisi. Pamuk tarlası tam köyün kıyıcığındaydı. Köy evlerinin tam duvarlarından başlıyordu tarla. Bu köyün evleri, taşı toprağı, her şeyi, ne varsa köyde Ağanındı. Ağa bu köydekileri çıkarmak istiyor, köylüler de çıkmıyorlardı. Ağayla köylü arasındaki cebelleşme iki yıldır sürüp gidiyordu.

Bütün köy bir ikindiüstü pamuk topluyorlardı. Az önce Ağa gelmiş, onlara, "kolay gelsin" demiş, gitmişti. Ağa, pamuğu köyün alanına kadar, evlerin avlularına, ev aralarına kadar ekmişti. Pamuğu evlerin avlularında topluyorlardı. Birden, köyden bir gürültü koptu. Gürültü değil, yüzlerce insanın çığlığıydı. İşlerini bırakıp doğruldular. Ağa, on adım önde kaçmaya uğraşıyor, arkasında belki üç yüz, beş yüz kadın onu taş yağmuruna tutmuşlar, ona ulaşınaya çalışıyorlar. Sonunda ulaştılar. Kadın kalabalığı birden ağanın üstüne kartallar gibi kapandı. Bir süre böyle kapanık kaldılar. Sonra çığlık çığlığa, kapandıkları gibi açıldılar. Her biri bir yana kaçıyordu şimdi. Sonra ortada öylesine bir sessizlik oldu ki, sinek kanadının sesi duyuluyordu. Vardılar baktılar ki, ne gör-

sünler, Ağadan bir bacak, kan içinde bir kol, bir de daha kanayıp duran, kanı toza bulaşan göğsün yarısı. Öteki parçaları nerede? Mezara koymak için aradılar, aradılar da bulamadılar.

İşte bu, Çukurovada bir köyde, bütün Yalak köylüsünün önünde oldu. Sonradan haber geldi ki Ağayı öldüren köylü kadınlara üçer ay gün vermişler.

Bu olaydan sonra Adil bir daha köylere çıkmamıştı. Şimdi ansılıyordu bunu. Adil, Adil kardaşım?

"Ulan, ulan, bunun, bunun için korkup da gelmemiş olmasın? Olur mu olur. Aradan çok uzun bir zaman geçti. Geçti ama, böylesi yüksek bir olayları insanoğlu unutamaz. Ve de hiçbir vakit aklından çıkaramaz."

İki ay Çukurovada pamuk topladılar. İki ay Ağanın kan sızan, toz içindeki yarım göğsü gözlerinin önünden gitmedi. Ağanın, gözlerinin önünde böyle parça parça edilişini yıllarca unutamadılar.

Vurgun Ahmet ne dedi, arkadaş dedi, senin ölümün Taşbaşın yüzünden olacak, dedi. Divane sözü peygamber sözünden, ermiş sözünden daha makbul bir sözdür. Onun için önüne geçmek gerekir. Parçalanmamak gerekir.

Bu gece ne olacaksa olacak. Başka hiçbir çaremiz yoktur. Hiç hiç yoktur. Kendini kandırma Sefer! Muhkem ol, korkma Sefer! Ya Taşbaş senin tatlıca canını alacak ya sen Taşbaşın canını alacaksın. İş bu kerteye geldi, dayandı. Bunun başkaca yolu yoktur, arkadaş. Ne olursa olsun, bu gece taarruz senin elinde. Adil de hiçbir zaman gelemeyeceğine göre, başka yolu yok. Allah kahretsin, peki bu titreme ne, bu yürek ezikliği ne?

Ağanın kanı sızan yarım göğsünü görünce içi bulanmış, gözleri kararıp başı dönmüş, kulakları uğuldamıştı. Şimdi de öyle oluyordu. Bir de üstüne üstlük öyle bir kusacağı geliyordu ki...

Kendini küçümsüyordu: "Ulan Sefer," diyordu. "Sana mı kaldı adam öldürmek? Üstelik de sen öldürmeyeceksin ya... Ömer öldürecek. Eee, ne istiyorsun? Şu yüreğe bak, yüreğe! Yürek değil, Kürt pınarı... Sallanıp durur."

Vazgeçmeli bu işten. Vazgeçmeli ama Ömere nasıl söylemeli? Söylemesi kolay. Bir ermişe el kalkmaz. El kaldıranın eli kurur. Ömer de zınk diye yerinde durur kalır. Kıpırdayamaz bile.

Bu Taşbaş soyu gerçekten ermiş olmasın! Güldü. Ermiş olsaydı, onda azıcık etmişlik olsaydı, şu yedi yılda neler, neler yapmazdı ona! Taşbaş vicdansız, merhametsiz bir kişidir. İnsanın gözünün yaşına bakmaz.

Ya bugünlerde ermiş olmuşsa? Yok, yok, köpekler ermiş olur da, o olamaz. Hiç namaz kılmaz, üstelik de oruç tutmaz. Karılar gibi beddua etmekle adam ermişlik mertebesine ulaşabilir mi?

Bu kadar akrabası var. Ölüsünün, kayboluşunun arkasını aramazlar mı? Aaah, bu gece öldürmek zorunda olmasaydı onu. Bir hafta, bir haftacık vakti ol-

saydı, gider dağdaki Çello eşkıyayı bulur, ayağına kapanır, bu işi ona yaptırırdı. Zaten eşkıyanın işi ne, adam öldürmek.

Birden baktı ki, ne kusacağı geliyor, ne de başı dönüyor.

Öldürmeli mi?

Vurgun Ahmet ne dedi? Ya o, ya sen?

Hazır, gücü yerindeyken... Yattığı yerden fırladı:

"Ömer!"

"Buyur Ağam."

"Horozlar?"

"Öttü ötecek. Az kaldı."

"Haydi, soyunup giyinelim."

Hemencecik soyundular. Ceketlerini, şalvarlarını alta giyip, donlarını, gömleklerini üste geçirdiler. İs çanağı akşamdan hazırdı. Yüzlerini, ellerini, boyunlarını, kulaklarını bir iyice boyadılar.

Muhtar:

"Ne olur, ne olmaz, birer de ak çarşaf alalım," dedi. "Ak kefen karşısındakinin elini ayağını keser."

Dışarısı öyle bir karanlıktı ki adım atamazdın. Duvar gibi karanlık. Bir de bora, bir de fırtına vardı ki, inanılmaz. Boranın şiddetinden Sefer bir iki kere yere kapaklandı. Ömer onu yerden kaldırdı.

Seferi gene titreme almıştı. Alır ya. Çocuk oyuncağı mı bu, adam öldürmeye gidiyor. Hem de tüm soyu ermiş olan bir adamı öldürmeye gidiyor.

"Elektrik fenerini aldın mı?"

"Yanımda."

"Kurşun aldın mı?"

"Yüz elli tane."

"Benim de var. Feneri hiç yakma. Böyle karanlıkta evi bulabilir misin?"

"Elimle koymuş gibi."

"Ömer."

"Buyur Ağam."

"Biz öldürmezsek, o bizi... Hem de bir koskoca ocağı söndürecek. Vurgun ne dedi?"

"Öldürecek."

Seferin bacakları titriyor. Neredeyse serilip kalacak. Hiç mi hiç canı adam öldürmek istemiyor. Ama Taşbaşın evine yaklaştıkça kini artıyor, öfkesi büyüyor.

Seferin de beklemediği bir şey oldu. O sanıyordu ki Taşbaşın kapısına varır varmaz, korkusundan küt diye yere düşecek. Tam aksi oldu. Kendine geldi, heyecanı kalmadı. Şimdi, şu anda Taşbaşı elceğiziyle boğardı da tüyü bile kıpırdamazdı.

Uzun Alinin sesini duyunca irkildi, tüfeğine sarıldı. Karşısında kapıyı vuran Ömeri görünce işi anladı.

İçerden Taşbaşın karısının sesi geldi:

"Sen misin, Ali kardaş? Memedi mi arıyorsun? Akşamdan beri bekliyorum, gelmedi eve. Başına bir hal mi geldi ola?"

Kapıyı açtı. Elinde çıra vardı. Ak kefene bürünmüş iki kişiyi görür görmez bir çığlık atıp kapıyı yüzlerine kapadı.

Ömer hemen kapıyı omuzlayıp açtı, Sefere de:

"Halil Emmi, şu kapıyı tut da, kimse dışarıya çıkmasın," dedi, içeriye girdi.

Sefer geldi, kapının ortasında durdu. Bir elini bir yanına, öbür elini öteki duvarına dayadı. Ömer:

"Söyle," diyordu içerde, "söyle kancık. O kocan olacak köpek nereye kaçtı?"

Elinde elektrik feneri ambara, yüklüğe, ahıra, her bir yere bakıyordu. En sonunda ocağa eğilip, feneri bacanın içine tuttu, aşağıdan yukarı bacanın içine de baktı, yok.

"Nereye gitti Taşbaş?"

Kadın kurumuş kalmış, karşılık vermiyordu.

"Söyle, nereye gitti? O bize gerek. Söylemezsen öldürürüm."

Bir dipçikle kadını yere serdi. Kadından bir iniltiden başka ses çıkmadı.

Şimdi, Ömeri bir korku almıştı. Hemen dışarı çıktı, kapıyı kapadı.

"Kaçalım," dedi.

O önde, Sefer arkada, Seferin evine kadar koştular. İkisi de öylesine titriyordu ki, üstlerindeki karı silkmeden ocağa sokuldular.

Neden sonra kendilerine geldiler. Ama Ömerin içindeki korku büyüdükçe büyüyordu.

"Her yeri, ambarı, yüklüğü, ahırı, her yeri, yatağı, çuvalların içini, her yeri aradım. Bacanın bile içine baktım, yoktu. Bu gece nereye gider?"

Soluğu taşıyordu. Daha fazla konuşamadı. Gözleri de büyümüştü.

Sefer her şeyi kabullenmişti.

"Gerçekten, bu gece yarısı nereye gider?"

28

"Bu gece, gece yarısı horozlar öterken, kapının tek tıkıyla uyandım. Sonra da kapıdan Uzun Ali Ağamın sesi geldi. Bu gece yarısı Uzun Ali Ağam ne istiyor diye kapıyı açtım. Sırtlarında tüfekler. Yüzleri kömür karası. Gece karası gibi yüzleri. Biri tıpkı Uzun Ali Ağam. Ama onun üç misli, beş misli uzun, iri bir adam. Öteki de Koca Halile benziyor, ama Koca Halilin belki on uzunluğunda bir adam. Ulu bir kavak ağacı gibi uzamış da gitmiş. Korkumdan ağzım dilim tutuldu. Ne söyleyeceğimi şaşırdım. Uzun Ali Ağam, 'Taşbaşoğlu nerede?' diye sordu. Ben de, 'içerde uyuyor,' dedim. İçeriye girdi, yatağa ışık tuttu. Baktım ki Memet yatakta yok. Halbuki az önce teni tenime değiyordu. Yanımda mışıl mışıl uyuyordu. Uzun, dev gibi adama 'şimdi buradaydı' dedim. Adam, 'yok,' dedi, 'işte yok, kaçmış.' Dedim ki, 'nereye kaçar? Biz kapıda duruyorduk, evin kapıdan başka çıkacak yeri yok ki!' Adam, 'öyleyse evi bir iyice aramalıyım,' dedi. Ben de, 'ara bakalım,' dedim. Adamın sırtında kocaman bir tüfek vardı. Adam öylesine uzun, tüfeği öylesine kocamandı ki, evin içinde iki büklüm dolaşıyordu. Evin her yerini, ambarı, ahırı, bacayı, her bir yerini aradı, aramadık bir sıçan deliği koymadı evde. Adam iyi bir adama benzemiyordu. Bulsa Memedi hemen öldürecekti. Bulamadı, nasıl bulamadı. Memet nereye gitti de onu bulamadı? Ben şaştım kaldım buna. Adam, 'aaah,' dedi, 'bulamadım. Bulsaydım onun o tatlı canını cehenneme gönderirdim.' Ben de dedim ki adama, 'bre güzel kardaşım, yüzün kapkara. Sen Uzun Ali Ağamın donunda gelmişsin bizim eve. İn misin, cin misin? İnsen de, cinsen de Uzun Ali Ağamın donunda gelen adam hiç can bir arkadaşı Memedine kıyar mı?' Adam dişlerini gıcırdattı. Dişleri gök gürler gibi gürledi. Ben çok korktum. 'Aaah,' dedi, 'o Taşbaş bu gece elime bir geçseydi...' Sonra dışarıya çıktı. Dışarda öyle bir boran vardı ki, yer gök sallanıyordu. Adamlar Tekeç dağına doğru yollandılar. Öyle uzundular ki, o göz gözü görmez karanlıkta bile karartıları belli oluyordu. Onlar gözden iyice ırayınca ben de eve girdim, evin köşe bucağını, her bir yerini aradım. Bizim Memedi koydunsa bul. Yer yarıldı da yere mi geçti? Üstümüzdeki dam kalktı da göğe mi ağdı? Memet yok. Yatağa girdim ya, beni de uyku tutmaz. Sabaha karşıydı ki, kapı vuruldu. Açmadım. Korkumdan yerimden kalkamadım. Derken Memedin sesi geldi. İçime bir küşüm düştü. Amanın bu da Memet donuna girmişlerden olmasın! Kapı boyuna vuruluyor. Memet boyuna, 'avrat ölü müsün, aç kapıyı!' diye bağırıyordu. Ne olursa olsun dedim sonunda, vardım kapıyı açtım. Açtım ki karşımda bizim Memet. Üşümekten tir tir titriyor. Donmuş. Üstü başı kar içinde. Aynen çocukların yaptıkları kardan adama dönmüş. Kendisini ocağın başına dar attı. Bu gece olanı biteni ona olduğu gibi

anlattım. Derin düşüncelere daldı. Hiçbir şey sormadı, söylemedi, kalktı, dışarıya çıktı. 'Nereye gidiyorsun Memet?' dedim. 'Uzak yere değil' dedi, gitti. Baktım, gün ağarırken geri geldi. Gene kara batmıştı, tir tir titriyordu. Şimdi evde, gözlerini ocağın közlerine dikmiş, kıpırdamadan düşünüp duruyor. Ağzına bir lokma ekmek attığı yok."

Kadın bunu önce Meryemceye, Uzunca Aliye, sonra öteki köylülere anlattı. Önüne gelene anlattı. Bu gelenler, yitikten gelen ulu kişilerdi ama, yitikten gelen ulu kişilerin omuzlarında tüfek ne arar?

"Bu gelenler, başı sıkışmış köye yardım için gelen Taşbaşın dedeleri, atalarıdır."

"Öyleyse Taşbaş neden kaçtı?"

"Bu kadar uzun boylu insanlar olur mu? Ancak görünmezler bu kadar uzun olurlar. İyilik için geldiler."

"Öyleyse sırtlarındaki tüfekler ne?"

"Görünmezler, insanları tüfeklerle öldürmezler, çarpıverirler."

"İyilik için geldilerse Taşbaş neden kaçtı?"

"Bunlar Taşbaşa ne yapacaklar, ne söyleyeceklerdi?"

"Diyeceklerdi ki, arkadaş, bu köylü mazlum, yoksul, ağzı var dili yok bir köylü. Eline vurup ağzından lokmasını alıyorlar. Bu köy sana teslim, sana emanet."

"Öyleyse sırtlarında tüfek ne geziyordu?"

"Belki de görünmezlerin eşkıyası bunlar da."

"İnsanların eşkıyaları olur da, görünmezlerin eşkıyası neden olmasın?"

"Neden olmasın? Akıl var, yakın var."

"Görünmezler Taşbaşı gelip de ararlar mı? Onun nerede olduğunu bilmezler mi?"

"Gerçekten onlar ermiş kişiler, onlar görünmezlerse, onlardan neden kaçar Taşbaş?"

"Ama bu kadar da, on Uzun Ali boyunda da, yüzü de kapkara adam olur mu?"

"İnsanoğlu bu kadar uzayıp irileşip, Koca Halil donuna, Uzun Ali donuna nasıl girer?"

"Herkes biliyor ki Koca Halil kaçtı gitti. O gece Uzun Ali de evindeydi."

"Görünmezlerden başkası olamaz, olamaz."

"Öyleyse Taşbaş neden kaçtı? Neden karlara gömüldü?"

"Bilemediniz. Taşbaş kaçmadı. Bir yerlere de göçmedi. Dışarı çıktı. Görünmezlere de görünmeyip dışarı çıktı."

"Doğru. Sonra görünmezlerle bir olup Tekeç dağına gitti."

"Sonra karlara batmış, geri geldi."

"Sonra gene çağırdılar. O da gitti. Sabaha karşı geri geldi."

"Ona ne söyledilerse görünmezler, gözlerini közlere dikmiş düşünüp durur."

"Böyleleri hep közlere bakarlar."

Bu gece ak libas giyinmiş iki kişi Taşbaşın evine gelmiş, onu ziyaret etmişler. Taşbaşı da görünmez edip aralarına almışlar. Tekeç dağındaki görünmezler sarayına götürmüşler, orada konuşup halleşmişler. Sonra da getirip evinin önüne bırakmışlar. Yalancıktan kan içine sokup çıkarmışlar ki, herkes onun yürüyerek Tekeç dağına gittiğini sansın.

Muhtar bunu duyunca çılgına döndü. Ulan işte o iki kişi benimle Ömerdi, Taşbaşı öldürmeye gittik ama onu evde bulamadık, anası onu kadir gecesi doğurmuş da, tatlıca canı kurtuldu, diyemiyordu. Şu namussuz nasıl kurtulmuştu? Neyi, nasıl sezmişti de dün gece evinden uzaklaşmıştı? Her şeyden de nasıl hemencecik faydalanıyordu? Karısını köyün içine düşürmüş, millete nasıl masallar yutturuyordu?

Muhtar, Taşbaşın dün gece Uzunca Alinin evinde olduğunu bu sabah öğrenmişti. Hem de hiç durmadan, yatmadan sabaha kadar baş başa verip konuştuklarını öğrenmişti. Uzun Aliyi gözlettiği adamı bu sabah gelip olanı biteni en ince ayrıntına kadar ona anlatmıştı. Allah bu köylünün belasını versin. Öldürmeye gider, ak dona bürünürsün, ermiş olursun. Herif Uzunca Alinin evinde sabaha kadar, sıcak yalının başında ısınır, onlar onu görünmez edip Tekeç dağına gönderirler! Yok yok, bu köylüyle başa çıkılmaz. Bu köyü bırakıp gitmeli, kasabada küçücük bir dükkancık açmalı. Ama yazık değil mi?

Bu köyün de şanına yazık değil mi? Millet demez mi ki, koca Hıdır Kahyanın oğlunu barındırmadılar da, fıkara gitti de kasabada dükkancı oldu, demez mi? Bu da bir köylü için ölümden beter değil mi?

Bir adım, bir adım, bir adım kaldı. Köylü o adımı da attı atacak. Taşbaşı öldürmeye gidenleri görünmez yapan namussuz köylü. Taşbaşı ermiş de yapacak, peygamber de...

Bunun bir çaresi. Yetiş bre Adil, yetiş kulun olam! Bir tek ilacı sensin bu işin. Yetiş imdadıma kardaş, nolursun. Eline ayağına düştüm kardaş... Hiç olmazsa bugün Yönetim Kurulu üyeleri gelseler, iyi kötü bir haber getirseler.

Ah şu köy batsa. Taşbaşın dediği gibi, zelzele olsa. Bu köyde taş üstünde taş kalmasa. Baştan başa yıkılmış köy. Yıkık evlerin altından dumanlar çıkıyor. Konuşmayan Meryemce bağırıyor, "beni kurtarın, ben Meryemceyim." Hani sen Meryemceydin, hani sen bu köyün karıncasıyla bile konuşmazdın? Seni kurtarmak yok. Geber orada, kal orada domuz, kal! Ağaçlar damlardan fırlamış, bütün çökmüş damları kar örtmüş. Kurtulan kırk elli kişiyi geçmiyor. O da Seferin akrabaları. Ali Ömer, karıları, çocukları, kardeşleri... Adamları... Hayvanlar kalmış. Peri mağaraları çökmemiş. O da Seferin sayesinde. Be hey namussuz köylü. Sefer söylemeseydi siz hiç akıl eder miydiniz bunu? Hayvanları mağaraya saklamayı? İşte bu zelzelede sizinle birlikte geberirdi. İyilik bilmez köylü.

Ev ev, yıkılmış köyü dolaşıyor. Bir damın altından Köstüoğlunun sesi geliyor. Sefer, bunu kurtarmalı, diyor. Dünyaya o kadar zararlı bir mahlukat değil. Onu kurtarıyorlar. Kar yağıyor. Uzaktan, çok derinlerden, bir damın altından Ökkeş Dağkurdunun iniltisi geliyor. Eeey, Ökkeş Dağkurdu, hani sen cennete gidecektin? Yemez içmez, Hacca gitmek için para biriktirirdin? Yatmaz uyumaz, gece demez gündüz demez, namaz kılar oruç tutardın? İşte güzel cennetine gidiyorsun. Kurtarın diye ne bağırıp duruyorsun? Haydi haydi, bu Ökkeş Dağkurdunu da kurtaralım. Varsın cennetine biraz daha geç gitsin.

Bu gelen kimin sesi? Yarı ölmüş bir adamın sesi. Koskoca damın bütün toprağı üstüne çökmüş. Nasılsa bir köşede kalmış. Az sonra havasızlıktan ya da kıpırdarken üstüne toprak inecek boğulup ölecek. Bu kimin, kimin güzelce iniltisi? Nasıl da kalmış, toprağın altında? Bu benim ermiş Taşbaşımın sesi. Hani sen ermiştin, hani sen her gece Tekeç dağında görünmezlerin sarayında, onların kuşsüdü bile eksik olmayan sofralarındaydın? Halkı böylecene kandırırdın? Neden kaldın da altında? Neden çıkamazsın? Görünmezlerin gelip de neden elceğizinden tutmazlar, yalancıların yalancısı!

Bunu buradan çıkarmak gerekmez. Bu insan soyuna ve de mazarrat bir mahlukattır. Orada kalsın ve ölsün.

Ateşler içinde yanıyor, korkunç bir zelzeleyi, ölümü, aynen olmuşçasına büyük tat içinde iliklerine kadar yaşıyordu.

Bu gece Taşbaşın evine aynı kılıkta gitse, evi kurşunlasa, namussuz köylü bu sefer ne kulp takardı? Görünmezler de kurşun sıkar derler miydi?

"Ömer."

"Buyur."

"Ne yapalım Ömer? Bu adam azıtıyor. Baksana biz bile ermiş, görünmez olduk Taşbaşın evine gidince. Üstelik onu öldürmeye gidince. Ya doğru dürüst, ona dostça gitseydik, peygamber olurduk. Öyle değil mi?"

"Öyle amca."

"Bu gece onu öldürsek, bir yere sıkıştırıp?"

"Bu gece onu hiçbir yerde bulamayız amca."

"Neden?"

"Kaçar."

"Onu öldürmenin hiçbir çaresini bulamayacak mıyız, Ömer? Senin işin bu da, onun için sana soruyorum. Herkes bir işten çok iyi anlar. Sen de adam öldürmek işinden anlarsın. Ne dersin Ömer?"

"Onu öldürmenin mümkünü yok."

"Şimdi varsan da, o ocağın başında otururken sıksan kurşunu yüreciğinin başına, ne olur? İşte şimdi, ocağının başında gözlerini ateşe dikmiş, oturup durur. Ne dersin Ömer?"

"Güpegündüz öyle mi?"

"Ne olacak? Güpegündüz. Ben seni kurtarırım. Bir iki yıl ya yatar, ya yatmazsın. Bütün köyü Allah tanığı gösteririm ki nefsini müdafaa için öldürdün onu. Haydi şimdi. Olmaz mı?"

"Güpegündüz öyle mi? Adam öldürmek ha?"

"O kadar zor mu Ömer?"

"Adam öldürmek bu! Tavuk kesmeye benzer mi?"

"Yoksa Ömer, yoksa sen de mi korkuyorsun? Taşbaşın ermişliğine sen de mi inandın?"

"Yooook."

"Öyleyse?"

"Güpegündüz?"

"Güpegündüz! Ne olur yani?"

Ömer sustu. Sefer sordu sordu, Ömer ona bir karşılık vermedi.

Sefer:

"Korkaklar," diye bağırdı. "İmansızlar. Ulan, yalan olduğunu sen gözünle gördün işte. Seninle beni bile ermiş ettiler. İşte kulağınla duydun. Gece Taşbaş sabaha kadar Uzun Alinin evindeymiş. Daha ne korkuyorsun?"

Ömer karşılık vermiyordu. Başını eğmiş Seferin küfürlerini, bitmeyen tükenmeyen küfürlerini dinliyordu.

Babasından anasından daha çok emeğim geçen Ömer. Karakollarda candarmaların elinden aldığım, salmada defterе yazmadığım, öz oğlum gibi giydirip kuşattığım, yemeyip yedirdiğim, yeryüzünde tek güvencim, tutunduğum dalım, umudum dediğim, ölürken benimle bile ölür bildiğim, gözü pek, yiğitlerin yiğidi sandığım, yavrum Ömerim. Sen de mi?

Öylesine yalnız sanıyordu ki kendisini, neredeyse şak diye yere düşecek, bir daha da doğrulamayacaktı. İnsanın bir yerde, bir işte tek başına kalışı ölümden de beterdi. İşte ölüm dedikleri de buydu. Sonsuz bir yalnızlıktı, çaresizlikti.

Adil onu bırakmıştı. Köylüler onu bırakmışlardı. Akrabaları yan çiziyorlardı. Ömer, Ömerken bile!

Bu dünya yaşamaya değmez, pis, iğrenç bir dünyaydı. Bu kadar alçak insan arasında yaşamaktansa, yaşamamak daha iyiydi. Artık bir tek umudu kalmıştı. O da Yönetim Kurulunun iyi bir haberle gelmesi. Onlar da kötü haberlerle gelirlerse... İşte o zaman...

Ne olurdu, ne olurdu yani, şimdi gitse de ocağının başında Taşbaşı vuruverse? Ne olurdu yani? En azından bir on beş yıl yerdi. On beş yıl da onun için ölüm demekti. O zaman Muhtar kim olurdu? Kim olacak, dil vermez Meryemce-

nin boyu devrilesi oğlu Uzun Ali. Taşbaşın arkasında o var. Taşbaşla bizi biribirimize düşürüp, parsayı o toplayacak. Hesabı bu!

Vay anasını! Ne yapmalı?

Kurda ne demişler, boynun böyle neden kalın, demişler. O da demiş ki kendi işimi kendim görürüm de ol sebepten, demiş. İşte oğlum Sefer, sen de kendi işini kendin göreceksin. Adilden kötü bir haber gelince, o umut kapısı da kapanınca, on beş yılı göze alıp kendi işini kendin göreceksin. Bunun başkaca bir çaresi yok. Meryemcenin oğluna da gelince, onun için de bir kolaylık düşünülür. Ne yapmalı, başa gelen çekilir.

O gece Seferin gözüne bir damla uyku girmedi. Yatakta kıvrandı, kudurdu durdu. Dünyadan, bu kötü, nankör, alçak insanlıktan çıkmış insanlardan iğreniyordu. Bu Taşbaş belasını da bir yolunu bulup atlatırsa, bu insanlara birkaç acı sözü vardı. Ve de düşmanların o zaman elinden çekecekleri vardı.

"Gelin artık, gelin artık," diye söylendi. "İyi haberle mi gelirsiniz, kötü haberle mi? Ama yeter, gelin artık. Gelin de, biz de başımızın bir çaresine, şu Taşbaşın elimizle bir icabına bakalım. Gelin artık kardaşlarım!"

29

Fırtına savuruyordu. Bu sabah dışarda hiçbir canlı yoktu. İnsanlar başlarını kapıdan dışarıya çıkaramıyorlardı. Dışarda ne kedi, ne köpek, hiçbir yaratık kalmamıştı.

Ulu dağların koca kartalları, uzun, uçsuz bucaksız mağaralarına çekilmişler, güçlü başlarını kanatlarının altına alıp, dışarda kopan kıyameti dinliyorlar. Kurtlar, tilkiler inlerindeler. Üst üste kıvrılıp yatmışlardır. Soğuktan tek korunma çareleri. Günlerce aç kalsalar, bu boran da böyle sürüp gitse, hiçbir yaratık dışarı çıkamaz. Her fırtınaya dayanan bozkırdaki o tek kavak ağacı bu sabah, mümkünü yok, kırılmıştır. Ormanın ağaçları uğultulu bir çatırtı içinde.

İnce, daha yağarken buz haline gelmiş karı, fırtına, kum gibi oradan oraya götürüp yığıyor. Buz tozu köyün alanında, bir de bakıyorsun, bir tepe gibi yükselivermiş.

İşte böylesine bir boranda soğukta, boynunu ta omuzlarının hizasına çekmiş bir kişi, gözlerini kapayıp, yıldırım gibi bir kapıdan öteki kapıya koşuyor. Kapıdan kapıya, yumulmuş koşan adamın ta yakınına, bir iki metre yakınına varıp da yüzüne bir iyice bakmazsan, kim olduğunu mümkünü yok anlayamazsın. Bu kişi Memidiktir. İşi gücü avcılıktır. Onun dediğine bakılırsa, kışın yaptığı avcılık sayesinde bu köyde herkesten daha iyi geçinip gidiyor. Koyunu keçisi, atı ineği yok amma, elinde gül gibi zanaatı, avcılığı var. Şu Toros ülkesinde, kendi dediğine bakarsan, ondan daha iyi sansar tuzağı kuran yoktur. Şu koca Torosun tüm sansarını bir tek kişi yakalamıştır, o da Memidik. Memidiğe Çakal Memidik diye, çakala benzediği için dememişler, usta bir sansar avcısı olduğundan dolayı ona bu gereksiz lakabı takmışlardır. Köyün en kısa boylu adamıdır. Kızların, "ne zaman uzayacaksın Memidik? Yaşın aldı başını da gitti. İki parmak daha uzarsan ben de sana varırım Memidik," demelerini hiç duymaz. Başını önüne eğip, uzaklaşıp gider. Memidik bir gün uzayacaktır. Adam bir günde uzamaz ki... Ağır ağır, yavaş yavaş... Zaten Memidik, Uzun Alinin, Gömleksizoğlunun boyu gibi bir boyu da hiçbir zaman istemez. Aman Allah etmesin, onların ki de boy mu? Bir alamet. Yeri göğü tutuyor.

Memidiğin babası, daha Memidik altı aylıkken ölmüş, Memidiğin anası o gün bugündür dul.

Anası Memidiğe der ki:

"Hiç canını sıkma yavrum," der. "Senin baban dal gibi uzun adamdı. Daha senin yaşın ne ki? Sen uzarsın, hem de öyle bir uzarsın ki... Kızların laf atmalarına bakma, onlar boyu kısalara değil, yaşı küçüklere böyle laf atarlar," der.

Memidik buna bir gün, iki gün inanır, sonra şöyle tepeden tırnağa kendisini bir süzer, "yok yok" der, "uzasaydı şimdiye kadar bu boy uzardı. Ne yapalım, bizim boyumuz da kısaysa, sansar avcılığında insanın bir işine yarıyor ki! Bir yere kıvrılıyorsun, ne sansar görüyor, ne de kuş..."

İş hiç de öyle değildi. Kızların takılmaları deli ediyordu onu. Yıllar geçiyordu da, boyu bir parmak değil, yarım parmak bile büyümüyordu. Memidik insan içine gittikçe daha az çıkıyor. Kendisini gittikçe dağına, avına daha çok veriyordu.

Peki, bu karda kıyamette, bu adamın derdi ne? Evden eve kendisini atıyor?

İlkönce gözleri fal taşı gibi açılmış, korkmuş, eve geldi. Anasına hemen, ayakta anlatmaya başladı. Eli ayağı buz kesilmişti. İçine çekilmiş boynu sanki orada donmuş kalmıştı. Memidik üşümekten bir topaktı.

"Gördüm," diyordu. "İşte öyle." Gözleri pörtleyip dışarı uğruyor, dudakları uzuyordu.

Anası:

"Memidik, yavrum," diyordu, "şu üstüyün başıyın karını silk, ocağın başına otur da öyle anlat. Bu kıyamet boranda sabaha kadar üşümekten nasıl öldün, kim bilir?"

Memidik anasının belki on kere döndürüp çevirip söylediği bu sözleri duymuyordu bile.

"Gördüm," diyordu. "İşte öyle. Hilafım varsa iki gözüm önüme aksın."

Parmaklarını gözlerinin üstüne bastırıyor:

"İşte bu gözle gördüm. Bunlarla, bunlarla gördüm. Kim inanır ki, kimse inanmaz ama, işte ben gördüm. Bir gördüm ki, görme derim sana. Nasıl da gördüm. Bir ben gördüm, bir de... Kim gördü, hiç kimse görmedi. Bir ben gördüm. Şu iki gözüm çıksın ki, önüme aksın ki gördüm. Ben gördüm. Bu gece... Akşam olurken, göğün bir yanı patladı. Şak dedi, parladı. Göğün bir yanı. Vay anam vay, dedim. Bunda bir iş var, dedim. İçime korku düştü... Ama bu gece tuzağı kuracağım. Bu koca, yeşile çalan balkıma çok sansar geleceğine işarettir, dedim. Dört yere, dört sansar deliği ağzına dört tuzak kurdum. Bir fırtına başladı. Ben çekildim Periler mağarasına, yaktım ateşi, verdim odunu, yaktım ateşi. Öyle bir fırtına var ki dağda, yer gök biribirine karışıyor. Gece mi gündüz mü belli değildi. Onu gördüm ki, gözlerime inanamadım. Bir iyice açtım gözlerimi, bir daha baktım, gözlerime inanamadım. Bir de ayaz vardı, bir de ayaz ki, ayaz öylesine ayaz işte. Kayalar donmuş, soğuktan kayalar çatır çatır ediyor. Karın aklığı, deliren geceye vurmuştu. Tam sansar günü. Dört sansar yakaladın, Memidik, diyordum içimden. İşte tam bu gözlerle gördüm. Söylerim, herkese, yere göğe, kurda kuşa söylerim. Kellemi kesseler söylerim. Çarpılıp da çont olsam söylerim. İşte bu gözlerleri gördüm. Bir baktım topraktan bir inilti geliyor. Toprağa bakıp korktum. İnsan yalnız olunca toprak inler, inler ama, böylesini görmemiş, duymamıştım.

Bir baktım, kayalıklardan bir uğultu gelmeye başladı. Bir baktım, yerin göğün, kayalıkların, ormanın, esen boranın uğultusu iniltisi biribirine karışmış, kıyamet kopup durur. Öyle bir korktum ki, tarifsiz. Öyle bir korktum ki yüreğim ağzıma geldi. Az daha sürseydi bu uğultu ben korkumdan ölürdüm. Bir de baktım ne uğultu kaldı, ne bir şey... Ne fırtına kaldı, ne bora. Ne ayaz kaldı, ne soğuk. Ortalık ılımanlık, güllük gülistanlık oluverdi. Bir mayıs gecesine benzedi gece. Dört bir yandan taze çiçek kokuları gelmeye başladı. Amanın ne oluyor, bu da nedir derken, aşağıdan yukarı gelen, sıçrayarak gelen, her biri iki adam yüksekliğinde yedi top ışık gördüm. Işıklar köyden aşağı, bayıra yukarı oynayarak gelip durur. Dünya aydınlık içinde, ılımanlık, bahar içinde, koku içinde kalıp durur. Ortalık öylesine aydınlık ki, karıncanın izini görürsün. Derken anama söyleyim, derken derken... İşte, bu gözlerle gördüm. Bu gözlerle görmeseydim, inanmazdım. Derken, derken, yedi top ışık sıçrayarak bana doğru gelmekte olsun, bir de baktım ışıkların önünde ak libaslara bürünmüş, başı yeşil bir adam gelip durur. Adam da dört bir yanına öylesine ışık saçıyordu, yedi top ışık yanında karanlık kalıyor. İşte adam öylesine parlıyor ki... Ulan, aman ha, nedir bu karartı derken ha... Kimdir ki bu karartı derken ha... İşte bu gözlerle gördüm. Bu benim gözlerimle bir iyice baktım. Baktım arkasında yedi top ışık, önde yeşil başlı, ak libaslı adam ışık saçarak bana doğru geliyor. Ha anam ha, ha kardaş ha, başladı elim ayağım zangır zangır titremeye. Bu adamda bir iş var, dedim kendi kendime. Bu bir ermiş kişi olmasın, dedim kendi kendime. Bu, arkasında yedi dağ gibi, yedi top ışığı takıp da gelen, dünyayı bir anda böyle ılımanlık eden er kişi bir ermiş olmaz da ne olur ki... Ulan düş mü görüyorum yoksa ben, dedim. Etime bıçağımın ucuyla bir dokundum, bacağım yandı. Böyle de düş olur mu, Memidik kardaş? dedim. Ben düş mü hayal mi demeye kalmadı, bir de baktım, o yedi top ışık arkasında... O yeşil başlı adam, önümden geçip Tekeç dağına doğru süzülüp gider. Bir de baktım, bir de baktım ki ne göreyim? Adamın yüzü, bütün bedeni ışıklar içinde balkıyıp durur. Birden, gözden yedi top ışığı da, adamı da yitirdim. Dünya öyle bir karanlığa battı ki, böyle bir karanlığı bu dağlar görmüş değil. Öyle bir koyu karanlık ki, nah şu taş gibi ağır. Sonra ne göreyim! İşte bu gözlerle gördüm. Ne düştü, ne de hayaldi. Birden toplar gibi bu ulu karanlığın ortasından bir top ışık patladı. Ben ışığın şiddetinden yere kapaklandım. Bir süre başımı topraktan kaldıramadım. Işıklar öylesine patladı, saçıldı ki, gözüm hiçbir yeri görmez oldu. Gözlerim bir iyicene kör oldu sandım. Yumulduğum yerden bir türlü doğrulamıyordum. Gözlerimi de açmaya korkuyorum. Yüreğim bir atıyor ki, küt küt! Korkudan çatlayacak. Bu karanlığın ortasından bu patlayan ışıklar ne ki? Yer mi yarıldı da, yerden patladı, yıldızlar mı yukardan aşağı ağdı, ne oldu? Nedir ki bu başıma gelen? Kıyamet mi, bir mucizat mı? Ne olursa olsun, ben gözümü açamıyorum. Gözümü şöyle azıcık aralayıp, ucuyla bakmak istiyorum, ya gözlerim kör olmuşsa? Bu beni daha çok korkutuyor. Açayım mı açmayayım mı, derken, gözümün aralığından baktım ki, ne göreyim, arkasında yedi top ışığı, güzellikten

yüzüne bakamayacağın bir adam, karşımda durup durur. İşte bu gözlerle gördüm. Karşımda duran uzun adam. Sonra adam kımıldadı, aşağı köye doğru yürümeye başladı. Uzun bir adam. Ben gene karanlık içinde kaldım. Bir de baktım ki, aşağıdan yukarı doğru ışıklar gene yalımlanarak gelir. Pervazlanarak gelir. Saydım, tam yedi top ışık. Yedi yıldız gibi, yerde sıçrayıp, yedi Arap kısrağın tayı gibi koşarak, oynayarak, adamın ardından gelirler. Her top ışık kocaman. Arka arkaya da sıralanmışlar... En arkadaki en ışıklısı... Işıklar vurdukça yeşil başlı adam, yeşile keser. Adamın içinden, başından, gözlerinden, giyitlerinden, bastığı yerden yeşil bir ışık saçılıp durur.

"Gece, karlar, Tekeç dağının doruğu, kayalar, bir de baktım ki, her bir yan yeşil ışığa kesmiş. Karlardan yeşil ışık fışkırır. Gözlerim kamaşıyor. Kamaşıyor, yeniden yeniden kapatıp açıyorum. Derken, ışık gene bana doğru dönüyor. Vay anam vay! Işıklar bana yaklaşıyor! Kaçsam, kaçıp gitsem, kaçacak zaman yok. Korkumdan dilim boğazıma kaçmış. Öldürseler, bir tek söz edemem. Yerden de kalkamıyorum. Beni bir ter basmış ki... Su içindeyim.

"Bir de baktım ki, karartı tam önümde. Gene eski durduğu yerde durur. Ne göreyim, bir baktım ki, önümde kim? Yüzüne bakamazsın, öyle güzel. Kim? Taşbaş Efendimiz. Yaa Taşbaşoğlu Efendimiz. Arkasında yedi top ışığı, yedi küheylan at gibi. Tüm bedeni de yeşile kesmiş. Her yanından da, yerden gökten de ışıklar yağar. 'Sana kul olayım. Taşbaş Efendimiz, bizi bağışla,' dedim. Dedim ya, sesim çıkmadı. Korkumdan da ne yapacağımı bilemiyorum. Varayım, diyorum, varayım da Taşbaş Efendimizin ayağına kapanayım. Beni, bizi, anamı, köylüyü bağışla kulun olayım, diyeyim. Kalkamadım, dizimin bağı çözülmüş. Önümden poyraz yeli gibi, arkasında süzülüp giden top ışıkları, süzüldü de gitti. Tam poyraza benziyordu. İşte ben bunu böylece, şu gözlerimle gördüm. Tekeç dağının doruğuna doğru süzüldü de, ağdı da gitti. Süzülüp giden Taşbaş Efendimizden gözümü alamadım. Az sonra bir de baktım ki, Tekeç dağının başı yalp yalp eder. İşte koşa koşa eve geldim."

Memidik bunu bitirir bitirmez, anasının "dur Memidik," demesine aldırmadan dışarı fırladı.

Gün kuşluk olmuştu. Fırtına gene sabahki gibiydi ama, köylüler sokaklara dökülmüşler. Evden eve gidip gelmeler, anlatmalar. Dur durak bilmeden Memidiğe yeniden anlattırmalar. Bugün köyün en mutlu günü. Herkes bu hikayenin tadında. İliklerine kadar bu hikayeyi duyuyorlar. Köyün güzel konuşanları, bir, bir daha, bir daha anlatıyorlar. Ocak başlarına toplananlar, birken üç, üçken beş oluyorlar. Ocak başlarındaki topluluklar gittikçe çoğalıyor.

30

Memidik gördüğünü anlatmaya Muhtarın da evine gidiyordu ama Öksüz Duran önüne geçti:

"Sen deli misin Memidik?" dedi. "Muhtar şu söyledikleriyin bir tekini bile duyarsa seni öldürür."

Memidik böylece Muhtarın evini pas geçti.

Hikaye birkaç koldan birden, anında Muhtara ulaştı. Muhtarı çılgına döndürdü. Artık olan olmuş, iş bir iyice patlak vermiş, resmiyete dökülmüştü. Korktuğu başına gelmişti. Arık Adil isterse gelsin, isterse gelmesin. Gelirse cehennemin dibine gelsin, giderse de gene oraya gitsin. Güle güle yolu var.

"Ne yapalım," dedi Sefer kendi kendine. "Çekeceğiz. Başa gelen çekilir. Artık Taşbaşoğlunun önünde boynumuz kıldan ince, pamuktan yumuşaktır. Ne isterse onu bize yapabilir."

Bu Memidiği söyleten kimdi? İşte bu önemli. Memidik öksüz bir çocuk. Taşbaşın da hiç adamı değil. Anası da bize akraba gelir... Bu Memidikle bir iş yapılabilir.

Düşündükçe, düşündükçe Memidiğe karşı içinde öfke büyüyordu.

Bekçiye:

"Çabuk şu Memidiği bana çağır," dedi. "Gelmek istemezse, karakoldan celp var, de... Zorla getir." Ömeri çağırdı. "Belki gelmez," dedi, "o it soyu. Gelmezse, al kucağına getir. Hiç olmazsa bunu yap. Nasıl bildim bugün adamın ermiş olacağını? Yandık mı Ömer, öldük mü, battık mı?"

Ömer, başı yerde, bekçiyle dışarıya çıktı.

Sefer, Memidiği sabırsızlıkla bekliyordu. Şu deyyusu bir ayaklarımın altına almalı, kemiklerini kırıp un ufak etmeli. Nereden çıkardın bunu, nereden çıkardın bu arkası yedi top ışıklı Taşbaşı? Taşbaş mı bu adam, bre sümüklü oğlan? Onun adına Karacadağın ışıklar evliyası demezler mi? Bre sersem oğlu sersem, ışıklar evliyası gece olsun, gündüz olsun arkasında yedi top ışıkla dolaşmaz mı? Taşbaş nereden ışıklar evliyası olmuş, behey sümüklü Memidik! Seni ayağımın altına alıp da ezmek yok mu, behey meymenetsiz öksüz!

Memidik bu ışıklar evliyası hikayesini nereden duyup Taşbaşa uydurmuştu? Taşbaş ezberletmiş olmasın? Bütün bunları bir bir Memidiğin ağzından sökmek var. Yoksa bu öksüz, bu çelimsiz oğlan salt kendini göstermek için mi uydurdu bu hikayeyi? Ya da düş mü gördü? Ya da?.. Ya da?.. Taşbaş onun gözüne ışıklar ermişi suretinde mi gözüktü?

Her ne ise, Memidiğe bir ceza vermek gerek ki, bir daha hiçbir kimse böyle bir yalanı uyduramasın.

Beklerken, Memidiğin incecik boynu, dalgın gözleri, çelimsiz bedeni gözünün önüne gelince öfkesi geçiveriyordu.

Ama onun nesine gerek bu işlere girmek! Bu işlere girip de beni mahveylemek. Sonuç ağır ağır yaklaşıyordu ama, belki birkaç gün daha sürüklenirdi. Memidik olmasaydı. Öyle değil mi?

"Sıçtın ocağıma, mahveyledin beni Memidik. Yaktın Memidik. Bitirdin beni, kül eyledin, Memidik. Boynun ince de olsa, bir deri bir kemik de kalmış bulunsan, cezanı çekeceksin..."

Memidiğin kendisine yaptığı kötülüğü düşündükçe öfkesi artıyor, artıyordu. Ellerini yumruk yapıp, yumruklarını ısırmaya başladı. Öfkesi işte o hale gelmişti.

Tam bu sırada önde Memidik, arkada bekçiyle Ömer kapıyı açıp geldiler. Sefer onu görür görmez ayağa fırladı, Memidiğe gitti. Memidik, Seferin pörtlemiş gözlerini, kararmış yüzünü, öfkeden titreyen dudaklarını, öldürürcesine üstüne yürümesini görünce hemencecik evin köşesine sığındı, oraya büzüldü.

Sefer tam onun yanına varınca kendisine geldi. Eğer yumruğunu indirecek olsaydı, Memidik ölüverirdi. Ya da bir daha kendisine gelemeyecek kadar sakatlanırdı. Kendi kendine: "Aman, aman, ne yapıyorsun Sefer? Bir çuval inciri bok ediyorsun," diye söylendi.

Memidiğin yanına varır varmaz, bir an durdu.

"Yavrum, Memidiğim, hoş geldin evime, kardaşım," dedi. "Adam bütün evleri dolaşır da, Sefer amcasının evine gelmez mi, dedim? Ben de seni çağırdım ki, şu gördüğünü bana bir iyice anlatasın."

Memidik şaşkınlık içinde kalmıştı, ne yapacağını, nasıl davranacağını bir türlü kestiremiyordu. Üstüne hışım gibi gelen adam, bir anda nasıl değişip yumuşacık olmuştu? Korkusundan hala ürpertiler geçiriyordu.

"Ne oldu sana yavrum, ne büzüldün öyle köşeciklere? Gel yavrum gel. Gel de bana şu gördüklerini anlatıver."

Memidik yavaş yavaş kendine geliyor, içine bir güven havası doluyordu. Seferin de yüzü, gözleri gittikçe düzeliyordu.

Onu elinden tuttu, ocağın yanına götürdü:

"Avrat," diye bağırdı. "Kır İsmailin kızı, Memidik oğlumuza bir çay..."

Kadın ocaktaki çaydanlıktan bir bardağa çay döktü, içine de iki şeker atıp kırılmış bir kaşık sapıyla karıştırarak Memidiğe verdi.

Sefer şimdi gülüyor, sevgiyle karşısında çay içmekte olan Memidiğe bakıyordu. Memidik de ona bakıp bakıp gülüyordu. Ve Memidik içinden geçiriyordu: "Hep de yalan. Bu köylü tüm yalan söylüyor zaten. Şimdi şu Sefer amca kötü adam mı? Adamın ondan iyisi can sağlığı... Sefer amca can adam be. İlkin, şöyle uzaktan bakınca insanı korkutuyor, ürkütüyor, ama yanına yaklaşınca görüyorsun, can

adam. Bu köylü de batsın. İşte bu köylü iyi adam değil. Hem de hiç iyi adam değil, bu köylüler. Nesi var yani Sefer amcanın! İşte ne güzel adam. Ne de güzel gülüyor. Böyle güzel gülen adam kötü adam olur mu? Ben de bundan sonra Sefer amcadan yana olmazsam... İşte... Üstelik de Sefer amca bizim akrabamız. Anamın dayısı olurmuş. Yani öz dayısı değil de dayılığı. Olsun, gene akrabamız değil mi?"

Memidik başını kaldırdı, gözleri yaşarmıştı. İçi sevgiyle doluydu. Babası da sağ olsaydı, ancak Sefer amcası kadar severdi babasını. Şimdiki, şu karşısında duran Sefer amcası kadar. İçinden, onun boynuna sarılıp, onu kucaklamak, ellerini öpmek geçiyordu.

Bütün sevgisini gözlerine toplayıp Sefere baktı:

"Sefer amca," dedi, "sen anamın dayısısın, benim de dayımsın. Ben bundan sonra, senden yanayım. Ölünceye kadar sen ne dersen, onu yaparım."

Memidik çocuksulamıştı. Şimdi yedi yaşında bir çocuğu yaşıyordu.

Sefer elini uzattı, onun saçlarını, omzunu okşadı:

"Tabii," dedi, "sen benim öz yiğenimsin. Ama siz bizden uzak durursunuz. Bunun sebebi ne ki ola? Halbuysam ki ben sizi öz bir akrabam diye bağrıma basmışım ki, sana oğul, anana kızım demişim."

Seferin içinde bir şimşek çaktı. Şimdi köylüye bir oyun oynayacaktı ki, felek de maşallah desindi. Bir oyun ki oyun. Memidik, Taşbaşın yedi ışıklı masalını çıkaran Memidik böyle avucunun içinde olunca... Hehey babam. Allahın bu güzelce günü de varmış! Kurban olam akıl veren Allaha. Vay babam vay! Şimdi köylü nasıl dize gelecek! Yaşasın Memidik, oğlum Memidik, Memidiğe büyük sevgiyle bakıyor, omuzlarını okşuyordu.

"Yaa, Memidiğim, benim akıllı, uslu kardaşım, yiğidim, seni benden uzak tutan düşmandır. Düşmanın gözü kör olsun. Et tırnaktan ayrılır mı kardaşım? Sen benim kardaşımsın. Aynı kandan, aynı özdensin, benim özümdensin. Düşman ne derse desin, ne uydurursa uydursun, sen benden ayrılamazsın. Öyle değil mi kardaşım?"

Memidik başını yerden kaldırmadan, başıyla "öyledir" yaptı.

Sevgiden, ilgiden erimişti Memidik. Kanat takmış uçuyordu sevinçten. Hiç kimse ona, adam oldu olalı böylesine davranmamış, ona böyle candan sözler söylememişti. Akraba başkaydı. Tabii, akraba gibi var mı? Düşmanların gözü çıksın ki çıksın. Bu düşmanlar, değil akrabaları biribirinden, eti tırnaktan bile ayırırlar. Babayı oğuldan, anayı kızdan, sevgiliyi sevgiliden ayırırlar. Lanet olsun düşmanlara.

"Kusuruma kalma Sefer amca. Senin bu kadar iyi, bu kadar insan bir adam, bu kadar akraba sever bir insan olduğunu kimse bilmiyor."

Sefer içini çekti:

"Varsın bilmesinler yavrum," dedi. "Üstümüzdeki güzelce Allah biliyor ya..."

Memidik başını kaldırmadan:

"Doğru," dedi. "Biliyor ya."

Sefer:

"Şu gördüğün Taşbaşlı işini bana anlatsana... Neler gördün, neler işittin. Bir bir anlat ki, yavrum, bu iş önemli bir iştir. Bana çok gerektir. Hükümetimize, devletimize Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti demokrasisine çok çok gerekli bir oluşmadır Taşbaşlı işi..."

Memidik sevincinden artık dört köşeydi. Köyün başı, hem de köyün en iyi adamı, hem de öz dayısı Sefer Ağa kendisinden gördüğünü anlatmasını istemişti. Hem de Türkiye Demirkırası Hükümetine çok gerekli bir oluşmadır bu senin anlatacakların, demişti!

Başladı anlatmaya. Anlattıkça coşuyordu. Coştukça bir sel gibi sözcükler ağzından akıyordu. Işıklar iki adam boyuyken kavak kadar uzuyor, yediyken yirmi beş oluyor, elli oluyor. Sonra şu aşağıdaki ova, Tekeç dağının karlı yamaçları binlerce top ışıkla, yüz binlerce top kavak ağacı yüksekliğinde ışıkla donanıyor. Önlerinde ulu Taşbaşoğlu Memet Efendimiz, arkasında yüz binlerce top ışıklı ormanıyla, dağı taşı ovaları, kayalıkları, yamaçları tutmuş ışık ormanıyla Tekeç dağına doğru süzülüp gidiyordu. Işıklar, Taşbaş süzülüp, ağıp gidiyordu.

Elinden gelse, Memidik Taşbaşı da bin tane Taşbaş yapacaktı. Öylesine coşmuştu. Nedense Taşbaş bir tane Taşbaş olarak kaldı. Ama onun da boyu bir iki metre uzadı.

Memidik uzun uzun, en ince ayrıntısına kadar gördüklerini anlatınca rahat bir soluk oldu. Terlemişti:

"İşte böyle oldu, bu işi böylece gördüm Sefer amca," dedi. "Nasıl, beğendin mi?"

Memidik kıvanç içindeydi. Çok güzel, bu sefer hepsinden güzel anlatmıştı. O koskocaman Sefer Ağası da mest, hayran ağzının içine bakıp kalmıştı!

"Çok güzel söyledin. Çok beğendim Memidiğim ya, bu anlattıkların doğru değil."

Memidik şaşırdı, bir hoş oldu. Ona ilk olarak köyde birisi doğru değil bu anlattıkların, diyordu.

"Çok doğru, olduğu gibi söyledim. Nah şu iki gözüm önüme aksın ki, bu gözlerle gördüm, vallahi billahi..."

Sefer:

"Sus, yemin etme Memidiğim, yavrum. Ben senin dayınım. Sen bu anlattıklarını düpedüz uydurdun. Ama ne güzel uydurmuşsun."

Memidik kıpkırmızı kesildi, yüzü yanmaya başladı:

"Vallahi billahi uydurmadım. Na, bu gözlerle gördüm."

Sefer baktı ki bu yoldan olmayacak. Memidiği döndüremeyecek, başka bir yöne çevirdi.

"Oğlum, yiğidim, ben sana bir iyice uydurdun demiyorum. Sen böyle bir düş gördün mağaralarda uyurken. Önünde de ateş yanıyordu, ateşe baktın, ışık oldu. Bir ağaç karartısı vardı ateşin arkasında, onu da adama benzettin, Taşbaş oldu. İşte böyle oldu. Sen düş gördün."

Memidik:

"Ben," dedi, "onu da sınadım. Düş mü görüyorum ola, diye kendi kendime sordum. Tenime bıçağın ucunu soktum, acıdı, kan aktı. Anladım ki sahici dünyadayım, düş de görmüyorum. Karşımdaki Taşbaşoğlu Memet Efendimiz."

Sefer kızdı:

"Efendimiz deme şu ite," dedi.

Memidik:

"Haşa haşa," diyerekten dualar okudu. "Haşa haşa. Sonra ağzın eğilir, Sefer amca, tövbe, tövbe de," dedi.

Sefer korkmuştu. Ya çocuk böylece görmüşse? Ya Taşbaşta bir şeyler varsa?.. Yok, yok, dedi sonra. Olamaz onda, bir şey olamaz.

Gülümsedi:

"Bir şey olmaz yavrum. Taşbaş ermiş olamaz. O kadar çok günahı var ki... Sen düş gördün."

"Düş görmüyorum. Bak, bıçağı soktuğum yer de işte burası..."

Şalvarını çemredi, yarayı gösterdi.

Seferin sabrı taşmıştı:

"Yalan," diye bağırdı.

Memidik inandırıcı, okşar gibi bir sesle:

"Yalan değil amca, yalan değil. Ben sana söylüyorum ki, işte bu gözlerimle gördüm. Hiç yalan olur mu?"

Sefer:

"Yalan," dedi. "Hem de bin kere yalan."

Aralarındaki bu savaş uzun sürdü. Memidik onu inandırmaya çalışıyor, Sefer de bütün bunları onun görmediğini, uydurduğunu, ya da bu gördüklerinin düş olduğunu söylemesini istiyordu.

Sefer en sonunda baktı ki olmayacak, çocuk söylediklerinden dönmeyecek:

"Bak," dedi, "yavrum, haydi bütün bu dediklerini kabul edelim, hepsine inanalım. Ama o ışıkların önündeki Taşbaş değildi, olamazdı. Sen onu Taşbaşa benzettin ama sonradan bir de baktın ki bana benziyor, o yeşil ışık saçan adam. Sonra bir de baktın ki, ne Taşbaşa ne de bana benziyor. O adamı, şimdiye kadar, ne görmüşlüğün, ne de bilmişliğin var."

Memidik, yumuşak, kurnaz, bilmiş:

"Yok, Sefer amca yok," dedi. "O adam tam Taşbaştı. İki gözümlen gördüm."

"Taşbaşsa bile, köylüye ev ev dolaşıp, benim söylediğim gibi söyleyeceksin."

Memidik gülümsedi:

"Söyleyemem amca, söyleyemem," dedi. "O adam Taşbaştı."

Sefer:

"Sen benim yiğenim, canım ciğerim, kardaşıın değil misin, söyleyeceksin. Köylüye böyle söyleyeceksin."

Memidik:

"Ben koca bir köylüye yalan söylemem," dedi. "Sonra bana yalancık oğlu yalancık, derler. Ölünceye kadar da adımı böyle anarlar. Kimsenin yüzüne bir daha bakamam. Ben şimdi gidip de köylüye desem ki, ışık mışık görmedim, öyle bir adam da yok, o adam Taşbaş değildi, dersem, beni öldürüverir köylü. Öldürmeseler de bu köyde koymazlar, bana ite bakar gibi bakarlar. Anam bile benimlen konuşmaz. Ben seni çok sevdim. Babamdan daha çok. Senin için her bir şeyi yaparım, ama bunu benden isteme. İki gözüm önüme aksın ki, işte bu gözlerle gördüm. Sen de günaha girme. O arkasında bir ışık ormanıylan, top top olmuş ışık ormanıylan dağlara doğru akıp giden Taşbaşoğlu Efendimizdi."

Sefer:

"Bana doğru söyle," diye çıkıştı. "Doğrusunu söyle, Memidik. Sen yalan uyduruyorsun." Sonra yumuşadı. "Ben düş gördüm dersen, ne icap eder ki... Ne kaybedersin ki? Köylü de sana hiçbir şey yapmaz. Yavrum, sana söylüyorum, sen bu söylediklerini inkar etmezsen, hiç olmazsa o önündeki adam o değildi demezsen... Hıdır Kahya soyu öldü. Ben de öldüm, sen de öldün..."

Nasıl öldüklerini, öleceklerini Memidiğe bir bir anlattı. Sonra:

"Haydi bizim öldüğümüzden geçtik, ya Hükümetin, ya kasabanın onuru, ya köyümüzün gül adı? Hepimizi bir gün hapse atarlar."

Tarikatın, Mehdilerin, Hükümetin bunlara ne kadar kötü gözle baktığını, böyle şeytana uymuş, Taşbaş gibi bir dinsize kapılmış bir Çukurova köyünün, çoluk çocuk, karısı kızanıyla beş yıl nasıl hapislerde inlediğini anlattı.

"İşte Memidik, köylü Taşbaşa senin anlattığın bu uydurma masaldan sonra kapıldı. Köyün başına böyle bir iş gelirse, Taşbaşı da asarlarsa, bunun hepsi senin uydurduğun bu masal yüzünden olacak. Belki de Hükümet bütün köyü yerle bir eder, yurdunu dağıtır. Duymadın mı hani o köyler gibi yapar. Bu da senin yüzünden olur. Fırsat elde iken, bir yalan söyledim de. Onu da demezsen düş görmüşüm de. Köylüyü de kurtar, Taşbaşın kellesini de."

Memidik, kendisine önem verilmiş kişilerin güveniyle, tepeden:

"Ama ben işte bu gözlerle gördüm. Top top olmuş ışık ormanının önündeki Taşbaş Efendimizdi."

Sefer gittikçe sertleşiyordu. Önce tehdit etti. Onu hapislerde çürüteceğini söyledi. Salt, köylüyü kurtarmak için. Taşbaş fıkarasının bu işte hiçbir günahı yoktu. Onu da kurtarmak gerekirdi. Yazık değil miydi fıkaraya? Bir köy, bir kasaba için bir çocuk, sümüklü bir Memidik hapislerde çürümüş, Muhtarın kulağı mı duyardı. Akrabadır diye, yüreği köz köz olup yanardı ama elinden ne gelirdi?

"Söyleyecek misin, Memidik yavrum, ne dersin? Köyü, kasabayı, Toros ülkesinin onurunu kurtarmayacak mısın?"

Memidik:

"İşte bu gözlerle gördüm," dedi. "Ben yalan söyleyemem. Düş de görmedim." Yarasını gene açtı gösterdi: "Bu da düş görmediğimin tanığı..."

Sefer sertleştikçe sertleşti. Sonra küfretmeye, onu lanetlemeye başladı. Sonra da onu ölümle tehdit etti. Anasının biricik oğlu değil miydi, nasıl kıyacaktı tatlı canına?

Memidik her şeyi göze almış bir tavırla:

"Yapamam," dedi. "Bunu ben hiçbir zaman söylemeyeceğim. Kellem gitse de... İşte bu..."

Sefer yalvarmaya başladı. Ölüler gibi yalvarıyordu. Memidiği yüceltiyor, kutsuyordu.

"Sen genç bir adamsın. Ben geldim geçiyorum. Sen benim çocuğum yaşındasın. İşte bu Sefer senin ocağına düştü Memidiğim. Senin ayaklarıyın altını öper Memidik, Sefer amcan. Ve de oğlunu öldürdüm ocağına düştüm. Etme eyleme. Ne istersen yaparım. Ne istersen veririm," diye bitirdi sözünü.

Memidik:

"Yapamam," diye bir tek sözcükle karşılık verdi.

Şu beş paralık çocuğun bir tek sözüyle hayatı kurtulacaktı. Ama namussuz oğlu namussuz dayatıyordu. Ne vardı sanki... Köylü ona ne yapardı ki? "Korkma," diyordu, "korkma. Köylüden değil, Azrailden bile korkma. Arkanda dağ gibi Sefer amcan var."

Teklifler yaptı, onu everecek oldu. Mal mülk sahibi yapacağını söyledi. En sonunda Muhtarlığı devredeceğini de söyledi.

Memidik gene:

"Yapamam," dedi.

Muhtar durmadı, söyledi söyledi, yel kayadan ne anlar, çocuk Nuh dedi de peygamber demedi.

Sefer baktı ki iyilikle bu çocuğa bu işi yaptırmanın mümkünü yok.

"Yavrum Memidik, kendi düşen ağlamaz. Bu sözü hiç duymuşluğun var mı? Çürük dişi sökerler. Hiç duymuşluğun var mı? Söker atarlar. Kötülüğe kötülükle

karşılık vermeli. Bu makbul sözü de bilmişliğin var mı? Kan kanı temizler. Bu da çok makbul bir sözdür. Yıkar götürür. Duymuşluğun var mı? Karşındaki adamın canı seninkinden de tatlıdır. Bu da güzelce bir sözdür. İşitmişliğin var mı?"

Memidik başını toprağa eğmiş, yüzünde hiçbir kıpırtı yok. Taş kesilmiş, Seferi dinliyor. Seferin de öfkeden eli ayağı titriyor. Ve Sefer düşünüyor. Bir kocaman adamın hayatı şu bir parmak boyundaki sümüklü çocuğun elinde. İki dudağının arasından çıkacak bir iki sözcüğe bağlı. O da nekes olmuş, söylemiyor. O şimdi görür.

"Ömer," diye bağırdı.

Sesteki öfkeden, hışımdan Memidik korktu, büzüldü, başını kaldırdı, umutsuzcasına onun gözlerine baktı.

"Buyur Ağam."

"Ömer yavrum, bu Memidik kardaşımız, güzel Hıdır Kahya soyu can biraderimiz, bizim canımızı, senin, kendisinin, köylümüzün canını kurtarmak için iki tek sözcük söylemeye razı gelmedi. Bu Memidik kardaşımız sana daha yakın akrabadır. İkiniz de çağdaşsınız. Biribirinizin dilinden daha iyi anlarsınız. Al Memidiği, götür en aşağıdaki odaya, orada konuşun. Ama dövüş, kavga istemem. Hele gürültü hiç istemem. Güzel güzel konuşun," dedi Ömere bir işaret çaktı.

Ömer dışarı çıktı, elinde kocaman bir meşe sopasıyla geldi, sertçe, Memidiğin kolundan tuttu:

"Yürü bakalım," diye onu ocağın başından çekti, kaldırdı. "Seninle bir iki laf edelim bakalım, teyze oğlu."

Meşe sopasını, Ömerin sert halini görünce Memidikte şafak attı. Gözlerini Seferin gözlerine dikmiş, ondan bir imdat bekliyordu.

Ömer, bir yandan onu aşağıdaki odaya sürüklüyor, bir yandan da dişlerinin arasından küfrediyordu. Memidiğin gözleri daha Seferde. Can çıkmayınca umut çıkmaz. Bir kurtuluş bekliyor. Odanın kapısına gelince Ömer onu arkasından içeriye öylesine itti ki, Memidik odanın ortasında yere kapaklandı. Ömer, soğukkanlı, vardı Memidiği yerden kaldırdı, cebinden çıkardığı mendili ağzına tıkadı. Buna karşılık Memidik en ufak bir direnmede bulunmadı. Ağzında mendil, ayakta öylece kalakaldı.

Ömer gerildi gerildi, var gücüyle meşe sopasını Memidiğin sırtına indirdi. Sopayı yiyen Memidik, ağzı aşağı yere kapaklandı. Ömer geriniyor, geriniyor, sopayı Memidiğe var gücüyle indiriyordu. Sonra sopayı indirdikçe kızdı, indirdikçe kızdı, artık arka arkaya durmadan indiriyordu. Öylesine çabuk iniyordu ki sopalar, görünmezcesine.

Memidik inliyordu. Ağzına tıkılmış mendili bir türlü çıkaramıyordu. Boğulan bir adamın çıkardığı sesi çıkarıyordu.

Ömer sopayı bırakıp Memidiğin üstünde tepinmeye başladı. Bu da onu do-

yurmadı, sopayı yeniden aldı. Sopalama Memidiğin iniltisi kesilinceye kadar sürdü. Sesi kesilince, terlemiş Ömer durdu:

"Geberdi," dedi. "Varsın gebersin. Peri mağaralarına götürür, atar gelirim. Kim ne bilecek!"

Mendili ağzından çıkarınca Memidik gözlerini açtı, boş gözlerle ne oluyor dercesine Ömere baktı, sonra her şeyi anladı. Bedeni öylesine sızlıyordu ki... Halsizce inlemeye çalıştı. Ama yattığı yerden doğrulmaya hiç gayret etmiyordu. Ömer onu tuttu, hızla doğrulttu, kıçı üstüne oturttu. Memidik kendisini tutamadı, boylu boyunca yere uzandı. Ömer bu sefer onu kaldırdı, sırtını duvara dayadı, öylece de tuttu:

"Söyle bakalım, ışıklar düş müydü, gerçek miydi? Benim elimden kurtuluş yok. Taşbaşoğlu düş müydü, gerçek miydi?"

Memidik boş, dönmüş, yarı ölmüş gözlerle bakıyordu. Bakmıyordu demek daha uygun düşer. Bakarkörler gibiydi.

"Düş mü, gerçek mi?"

Memidik oralı bile değil.

"Ulan soyu boklu, konuşsana. Düş mü, gerçek mi?"

Ölüde ses var, Memidikte ses yok.

"Ulan ben de seni, buradan sağ çıkarırsam. Ulan anam avradım olsun. Düş mü, gerçek mi?"

Taşta ses var, Memidikte ses yok.

"Ulan kardaş, teyze oğlu, sen hiç konuşmayacak mısın? Az önce yalanı atarken, yalanı atıp ocağınızı söndürürken bülbüller gibi şakıyordun. Konuşsana teyze oğlu. Nolursun konuş. Elini ayağını öpeyim konuş, yoksa seni öldüreceğim. Öldürüp de Peri mağaralarına götürüp atacağım leşini. Haydi kardaş, haydi teyzemin güzel oğlu, haydi yiğidim. Nedir, altı üstü, dibi başı bir sözcük... Köylüye varıp diyeceksin ki, ben düş gördüm de gerçek sandım. Taşbaşoğlu da diyecek ki köylüye, bu deli oğlan düş görmüş. Ben evimde horul da horul, mışıl da mışıl uyuyordum, diyecek. Sen yalancı çıkmayacaksın ki... Haydi kardaş, konuşsana ulan. Konuşsana it oğlu. Konuşsana uyuz köpek. Bak, sen aynen bir uyuz ite benziyorsun. Kuyruğunu korkusundan paçasının arasına kıstırmış bir uyuz ite. Titriyorsun korkudan. Haydi kardaş. Söyleyiver nolur? Bir tek söz. Ölür müsün? Senin ağzından çıkacak bir tek sözcükle Hıdır Kahya soyu kurtulacak. Yalan da söylemeyeceksin. Düş görmez mi insan? Ulan yalancı, ulan uydurukçu oğlu uydurukçu, ulan bir adamın arkasında bir ışık ormanı olur mu? O yürüdükçe, şu karda kıyamette ışık ormanı da onun ardınca dağların doruğuna yürür mü?

"Konuşmuyor musun? Ha, konuşmayacak mısın? Ben de, ben de seni öldürürüm kardaş. Derini de yüzerim kardaş. İçine de saman doldururum arkadaş.

Seni parça parça ederim, yiğidim, teyzem oğlu. Sen de beni bilirsin. Ne var yani, nolur söylersen? Sefer amcan içerde, benim için ne diyecek, bir Memidiği yola getiremedi, diyecek. Benim de seni kıyık kıyık etmem gerekir. Ona, bu odadan çıkınca demeliyim ki, ağzından söz getiremedim ama al sana kellesini getirdim."

Memidiği birden bir titreme aldı. Dişleri de biribirine kenetlenmiş açılmıyordu.

"Ağzın mı açılmıyor kardaş, ağzın mı? Sana bir su vereyim mi?"

Gitti bir su getirdi, tası Memidiğin dudaklarına dayadı:

"İç," dedi, "haydi iç. Su iyi gelir. Konuşmazsan, seni kazığa geçiririm, anladın mı? Böyle titreme, bilmem ne para etmez. Aç ağzını..."

Memidik bir iki kere gayret etti, gayret ettiği halinden besbelliydi, ama ağzını açamadı. Ömer, dudaklarını araladı, tası dişlerine değdirdi, saçlarından tutup başını geriye attı, suyu ağzına döktü, olmadı. Su dudaklarından çenesine, boynuna, üstüne aşağı aktı.

Ömer:

"Vay ananı avradını oğlan, sen ne inatçı bir pezevenkmişsin. Ben de bu suyu içtiririm, ağzından da o sözü alırım. Alamazsam da seni sağ koymam."

Ter içinde kalmıştı. Memidiği söyletmeyi öyle bir tutkuyla istiyordu ki... Bütün bedeni yalım yalımdı. Bu ne biçim adamdı, ne biçim bir deliydi ki bir söz için canını veriyordu da ağzını açmıyordu.

"Bak, ben senin ağzını nasıl açarım..."

Öteki odaya geçti, eski bir kör bıçakla geri döndü. Memidiğin dudaklarını açtı, bıçağı dişleri arasına sokmaya çalıştı. Memidik habire titriyor, ağzı bir türlü açılmıyordu. Ömer uğraştı, uğraştı, Memidiğin ağzı kan içinde kaldı, bir türlü dişlerini açtıramadı. Memidiğin ağzından boşanan kan gömleğini, ceketini, şalvarını bile kana boyadı.

Ömer yorulmuştu. Karşısına oturdu. Ağlamaklı bir sesle:

"Yani ne istiyorsun benden Memidik?" dedi. "Neden söylemiyorsun kardaş? Kimden korkuyorsun? Ben sana ne yaptım ki? Söyle be kardaş! Ben seni neden öldüreyim yani? Adam öldürmek iyi bir şey değil ki... Haydi kardaş..."

Yalvardı, yakardı, ne kadar yalvardığını Ömer de bilmiyordu. Birden Memidiğin üstüne saldırdı, onu ısırmaya başladı. Delicesine, kudurmuş bir kurt gibi Memidiğin neresi ağzına geçerse orasını ısırıyordu.

Kendine geldiği zaman, Memidikte ses sada olmadığını gördü, korkuya kapıldı. Bir ara ne yapacağını şaşırıp odada dolandı, durdu. Sonra çabucak öbür odaya geçti, bir kova suyla döndü, kovayı Memidiğin üstüne boca etti. Heyecanla, gözlerini Memidiğin yüzüne dikip bekledi. Memidik neden sonra usulca gözlerini açtı, açar açmaz Ömeri bir sevinç aldı ki sonsuz. Hemen Memidiğin üstüne atıldı, onu öpmeye başladı:

"Kardaş, kardaş," diyordu boyuna onu öperek, "kardaş, kardaş, ölmedin çok şükür. Ölmedin öyle mi? Ölmedin öyle mi? Ölmedin ha? İyi ki ölmedin. İstersen hiç söyleme. Bana ne. Belki de gördün... Taşbaşı öyle gördün. Ben günaha girdim. Belki de çarpılırım. Kardaş, kardaş kusuruma kalma. Sana bir daha bir fiske bile vurmam. Sen yeter ki ölme."

Memidik gözlerini kapayınca Ömerin yüreği ağzına geldi. Bu Memidik ölürse, onu eşek cennetine atarlar, en az, en az, bir on beş yıl verirlerdi. Bir de Taşbaş ermişse o zaman kuru bir ağaç gibi eli ayağı, tüm bedeni kururdu. Ermişlerin kerameti çoktur.

"Kardaş, Memidik kardaş, nolursun aç gözlerini, o güzelce gözlerini. Seni bir daha hiç mi hiç dövmem ki... Nolursun ölme kardaş."

Bekledi. Korku içinde, yürek çarpıntıları içinde... Gözlerini solmuş, kan içindeki yüzden ayıramıyordu. Neden sonra, Memidik gene gözlerini açtı, inlemeye başladı.

Ömer sevinçle:

"Yaşa bre Memidik kardaş," dedi. "Sana bir daha elimi sürersem, elim kırılsın. Ölmeyeceksin ya... Seni azat ettim."

Odadan çıktı. Seferin yanına vardı. Soluk soluğaydı.

"Öldü Memidik," dedi. "Öldü de şimdi, azıcık dirildi. İki üç tane soluk aldı."

Bu sözlerin Muhtar üzerindeki tepkisini bekliyordu.

Sefer gülümsedi:

"Şuna bak," dedi, "şu koca herife! Amma da korkmuşsun be! Nedir bu halin? Ben de, avur zavuruna bakardım da seni yürekli bir şey sanırdım. Sana söyleyim ki, oğlum Ömer, insan kısmı yeryüzündeki tekmil yaratıktan daha dayanıklıdır. Öyle kolay kolay ölmez. Çok mu dövdün?"

Ömer telaşından, az önceki perişan halinden utanmış:

"Öyle çok dövdüm ki, üç kere öldü. Ağzını açmıyor ki... Yalvardım, ayağını öptüm, hiçbir şey para etmedi. Ben de dövdüm."

Sefer gene gülümseyerek:

"Ömerim, yavrum, sen çok acemi bir uşaksın. Çolak bucağının uzatmalı karakol onbaşısı olsaydı senin yerinde, bir avuç içi kadar da adam, iki dakikada onu bülbül gibi öttürürdü. Ve yemin üstüne yemin ettirdi. Sen daha çok acemisin arkadaş. Staj görmen gereklidir. Ve de benim yanımda kurslara gitmen gereklidir. Haydi, düş önüme de görelim, şu taş yürekli Memidiği..."

Memidiğin başucunda durdu, gülümseyerek baktı, sonra yüzü birden değişti, bağırmaya başladı:

"Alçak adam, alçak adam. Öldürmüşsün çocuğu. Ben sana demedim mi kavga etmeyeceksiniz. Şimdi senin elini kolunu bağlatır, karakola gönderirim. Ölünceye kadar orada kalırsın. Yazık değil mi şu gencecik adama? Öldürmüşsün fikarayı."

Ömer neye uğradığını bilememiş, gözlerini kırpıştırıp duruyordu.

Ömerin şaşkınlığını, bu şaşkınlığın altında kendisine doğru yükselen öfkeyi, kini gören Sefer, Ömere gülümseyerek bir göz attı:

"Be alçak, bu hale getirilir mi bu yavru? Üstelik de akrabamız. Ne istersin? Varsın söylemesin yavru... Ne yapalım, bizim akrabamız canımız, dedik. Canınız çıksın, dedi. Ne yapalım? Öyle olsun..."

Eğildi, elini başına koydu, saçlarını okşamaya başladı:

"Vah vah, vah vah, öldürmüşsün yavruyu... Sen bunu çok kötü yaptın. Arkadaş, ben kanun adamıyım, yasa bekçisiyim ve de anayasayı ben korurum. Ol sebepten yaptığın bu fiiliyattan ötürü seni anayasamızın pençesine teslim ederekten inim inim inleteceğim... Hele bu çocuğun başına bir hal gelecek olursa, ben de seni anayasa ağır cezasına vererekten idamlık hükmünü tasdik ve talep eyleyeceğim ki, doğru, dosdoğru ipe gidesin... Ve evet, ve de böyle!"

Saçlarını okşuyor, üzüntüsünü göstermek için elinden gelen numarayı yapıyor, kıvranıyor. Çocuğun gözleri kapalı olmasa, iki gözünden iki damla yaş da dökecek:

"Vay yavrum vay! Bu canavar seni ne hale getirmiş! Vay benim yürekli, akıllı, iyi yavrum vay! Seni böyle canavarların eline teslim etmemeliydim. Suç bende. Suçun asıl büyüğü bende. Beni asmalı, beni öldürmeli Ömer yerine. O canavara böyle gül gibi çocuk teslim edilir mi? A yavrum, yiğidim, yüreklim, sen de istediğini söyleyivereydin ya... İçerde söyleyeydin de, dışarı çıkınca inkar edeydin. Sende hiç akıl yok mu? Adam bu kadar da dayağı yer mi yavrum?"

Ayağa kalktı. Ömerin elinden tuttu. Sevinç içindeydi:

"Bu iş benim evimde oldu. Ben gene de üstüme bir mesliyetçilik alamam. Sen benim evimi lekeledin. Yarın bu iş duyulursa, millet ne diyecek? Diyecekler ki Muhtar evine çocukları çağırıp, ölünceye kadar dövdürüyor." Gene bağırmaya başladı: "Sen benim şerefimle oynayamazsın. Ve de hiçbir zaman arkadaş. Haydi, ağzını gözünü sil çocuğun ve de ilaç yaptır."

Odadan çıktı. Ömer de arkasından gitti.

Sefer:

"Bu it oğlu itte hiçbir şey yok. Çakal öldüye vuruyor namussuz."

Ömer:

"Sahi mi?" diye sevindi.

"Deli misin sen?" diye Sefer göğsünü kabarttı. "Böyleleri Koca Halil soyudurlar. Hiçbir zaman başa çıkamazsın. Attığın dayak yanına kalır. Sence söylemeyecek mi?"

"Hiç söylemeyecek."

"Öyleyse şunun ağzını gözünü iyice sil. Sildikten sonra, azıcık paçavrayı yağa batır ve sonra paçavrayı ayak parmakları arasına sıkıştır."

Ömer:

"Anladım," dedi.

"Duur... Bu kadar değil. Bir de gazete kağıdı al. Onu da öteki ayak parmağı arasına koy, ateşle... Memidik kardaşın gözü hemen açılmazsa, ben de bir şey bilmem. Açılmazsa da korkma. Bu gece, ölüsünü götürür Taşbaşın evinin arkasına atarsın. Belki kanunun yasası yolundan bir şey çıkarırız. Bu iş Taşbaş oğluzademize de bir gözdağı olur. Ateşledikten sonra bana haber ver."

Ömer Memidiğin upuzun yattığı odaya girdi, elinde su dolu bir kova, bir parça bez vardı. Memidiğin ağzındaki yüzündeki, her bir yerindeki kanları sildi, kuruladı. Bu arada Memidik bir iki kere gözlerini açtı kapadı.

Ömer onu hem temizliyor, hem de:

"Duur," diyordu. "Az sonra senin ananı avradını... Azıcık bekle bakalım. Bekle de göresin ki, dünya kaç bucak! Vay uydurukçu vay! Vay Taşbaşın iti vay! Azıcık bekle hele. Bekle ki, neler göresin! Bekle ki, bu Ömer senin şu yalancı, orospu canlı başına ne getirecek! Bekle hele bekle!"

Cebinden bir paçavra çıkardı. Yandaki sahanda azıcık gazyağı vardı, ona buladı. Gazete kağıdını da gaza buladı. Paçavrayı sağ ayağın başparmağı arasına soktu, kağıdı da sol ayağın. Önce sağ ayağı, sonra sol ayağı ateşledi. Paçavra ve kağıt aynı anda parladı. Ömer bekledi. Hiç beklemediği bir şey oldu. Memidik birden, gerilmiş bir yaydan fırlar gibi bağırarak ayağa fırladı, geri yere düştü. Yerde kıvrandı durdu.

Ömer hemen Sefere koştu. Sefer öteki odada bekliyordu. Bağırarak içeriye girdi:

"Ne yaptın bu çocuğa gene, ne yaptın?"

Ömer masum masum:

"Hiçbir şey yapmadım. Bağırdı, ayağa fırladı," dedi. "Sonra da geri düştü."

"Aferin, ağzını gözünü temizlemişsin. İyi bu. Şimdi kaldır onu. Varsın evine gitsin, fıkara. Bir daha da evimde böyle şey istemem."

Ömer, Memidiği elinden tuttu, ayağa kaldırdı. Memidik birkaç kere sallandı ama gene ayakta kaldı, kapıya doğru yürüdü.

Ömer:

"Vay," dedi, "vay! Vay, anasını avradını! Demek evine böyle sağ selamet gidiyorsun? Demek sen düş görmedin? Demek sen Taşbaşın ermişliğini gördün?"

Üstüne yürüdü. Sefer hemen elinden tuttu:

"Dokunma çocuğa. Evimde kavga dövüş istemem," dedi. Memidiği elinden tutup, saçlarını okşadı: "Yiğidim Memidik," diye başladı. "Sen düş gördün değil mi?"

Memidik baktı ki post elden gidecek:

"Beni," dedi, "bu Ömere öldürttürme nolursun Sefer amca!"

Sefer:

"O sana bir şey yapamaz," dedi. "Kellesini keserim onun. Düş gördün değil mi?"

"Bırak amca, bırak da ben anama gideyim. Her bir yanım sızım sızım sızlıyor."

"Vay yavrum vay! Vay vicdansız Ömer vay! Düş gördün değil mi?"

"Bilmiyorum. Ben hiçbir şey görmedim."

"Bunu köylüye söyler misin?"

"Söylerim."

"Kuran üstüne yemin eder misin?"

"Ederim."

"Ben de senin iki kara gözlerinden öperim."

Tuttu, Memidiği iki gözlerinden öptü. Sonra:

"Kuranı getir de el bassın Memidik," dedi.

Ömer hemen Kuranı getirdi.

"Gerçek değil düştü... Taşbaş değil, başka bir adamdı. Bunu yarın sabah köylüye söyleyeceğime, Kuran üstüne el basaraktan yemin ederim. Haydi söyle, elini de bas."

Memidik:

"Söyleyemem," dedi. "Vallahi amca, şu iki gözlerimle gördüm. Basamam."

Sefer başını salladı:

"Demek beni kandırıyordun. Ömerin elinden kurtulmak için yapıyordun..."

Gece sabaha kadar böylecene, Seferle Ömer, çocukla uğraştılar. Memidik bir türlü, öldü bitti, parça parça oldu da, Kurana el basmadı. Sabaha kadar yalvardılar, dövdüler, işkence ettiler, Memidik dediğinden şaşmadı.

Fırsat buldukça Seferi inandırmaya çalışıyordu:

"Arkasında bir ışık ormanı..."

O kadar dayaktan sonra, Sefer ona söyle, der demez, başlıyordu anlatmaya:

"İki gözün önüme aksın, anam ölsün ki bu gözlerle gördüm."

Gece, Memidiğin anası iki kere Seferin evine gelip oğlunu sordu.

Sefer ikisinde de:

"İlk akşamdan geldi," dedi, "masalını, gördüğünü, düşünü anlattı, sonra da ben sansar tuzağına gidiyorum dedi, gitti. Eve hiç mi uğramadı? Çok güzel bir düş görmüş senin oğlun," karşılığını verdi.

31

Ocağın üstünde sac var. Ev duman içinde kalmış. Üç kadın önlerindeki tahtaların üstünde yufka açıyor. Bir kadın da ocaktaki sacın üstüne yufkaları serip pişiriyordu.

Dumandan ötürü kadınların gözleri yaş içinde. Sacın altından dumanla karışık yalımlar dışarıya fışkırıyor. Pişen yufka, yanan un kokusu evin içini almış. Bu koku ta uzaktan bile bir evde ekmek pişirildiğini belli eder.

Ev bugün düğün evi gibi. Kadınların elleri, yüzleri, giyitleri un ve hamur içinde.

Sefer bugün yataktan geç kalktı. Çoktan beri yataktan böylesine geç kalkmamıştı. Demek ki bu gece sabaha kadar hiç uyumamıştı. Gözleri şiş şiş, yüzü kabarmış, sarı.

Hava açmıştı. Sefer dışarıya çıktı, yüzünü yıkadı. Yeniden elindeki havluya yüzünü kurulayarak içeriye girdi. Evin içini doldurmuş duman, gözlerini yaktı.

"Tu Allah bin belasını versin," dedi. "Şu ekmek yapma günü de... İnsan nereye gideceğini bilemiyor. Bu dumandan..."

Kararsız, ne yapacağını, nereye gideceğini bilmez bir halde. Şu Memidik yüzünden, bütün umutları suya düşmüş, sevinci kursağında kalmıştı. Ve de Taşbaş artık ermişler arasına katılmıştı. Onu tahtından bugünlerde ölüm bile indiremezdi. Köyün kutsal ışığı olaraktan, kıyamete kadar yanacaktı.

Seferin içinden acı bir kıskançlık rüzgarı geçti. Bir insanın başına devlet kuşu dediğin işte böyle konar.

Şu Toros köylüklerinin hemen hepsinden seferberlikte, daha önceleri, Yunan savaşı sıralarında çekirge kıtlığında birer ikişer ermiş çıkmıştı da, şu Yalak köyünden böyle bir ulu kişi çıkmamıştı. O sıralar köyde, şimdiki Vurgun Ahmet olaydı, onu hemen ermiş yaparlardı. Hemen hemencecik yaparlardı. Öyleyse şimdi neden Vurgunu seçmediler de Taşbaşı seçtiler? Vurgun Ahmet yarı çıplak, kardan, güneşten yanmış, sağlıklı, güçlü bedeni, büyük, kara, kederli, büyülü gözleri, kıvır kıvır uzamış kumral sakalları ile bu işe bu köyde en uygun kişiydi. Taşbaş nereden çıktı öyleyse?

Bunca yıl, bunca kıtlıklarda, savaşlarda, ermiş çıkmadı da bu köyden, şimdi nerden çıktı? Şu Memidik işi, üstünde durulacak bir iş. Canını verdi de, ölümü seve seve göze aldı da tükürdüğünü yalamadı. Taşbaşına hıyanatlık etmedi. Gözlerinden yalan söylediği belliydi. Işıklı hikayeyi düpedüz uydurduğu, sonra da bir iyice inandığı belliydi. Önce Taşbaşın arkasında yedi top ışık, sonra yirmi beş top ışık... Sonra ışık ormanı... Işıklar gittikçe, Memidik yeniden her anlattıkça

çoğalıyor. Bereket ki sesi sadası kesildi, uzun bir süre ağzını kolay kolay açamaz Memidik. Yoksa, Allah göstermesin, her gün Taşbaşın ardındaki ışık çoğala çoğala, yer gök ışığa keserdi.

Ulan ne olurdu yani, ne olurdu Memidik, bir söyleseydin, ben, ben yalan söyledim deseydin! İşte o zaman Taşbaşın ayağı suya ermişti.

Memidik belki de söylerdi. Bir yolu bulunmadı. Karakolun uzatmalı onbaşısının eline geçseydi o, su gibi söyletirdi. Memidik de köyün ortasına gelir, yalan, yalan söyledim diye bas bas bağırırdı.

Ne talihsiz başı vardı şu Seferin. Bu işte her şey onun kötülüğü için çalışıyordu. Adil, köylü, akrabaları bile, yerdeki karınca, gökteki kuş, sudaki balık bile söz birliği etmişler Taşbaş karşısında yenilsin, beş paralık olsun diye onunla uğraşıyorlardı. Bu kadar gücün karşısına bir insan akılda Eflatunu zaman, güçte Zaloğlu Rüstem, kurnazlıkta İsmet Paşa bile olsa çıkamazdı. Çıksa bile işte böylece rezil olurdu.

Şu Memidiğin ne suçu vardı da oğlanı bu hale, yarı ölü bir hale getirmişti. O deli Ömerin eline verip de çocukcağızı, çont ettirmişti. Şimdi Kır İsmailin kızı, aşağıdaki odada oğlana tabiplik yapıyordu.

Memidiğin bulunduğu odaya girdi. Kır İsmailin kızı çocuğun başucuna oturmuş, onun başına ıslak bez koyuyordu.

Sefer sordu:

"Gözünü hiç açtı mı avrat?" dedi.

Kır İsmailin kızı:

"Açtı," dedi üzüntüyle. "Konuştu da... Ama çok yanıyor. Su istedi, su da verdim. Ölmeyecek."

Sefer:

"Ne yapalım," diye oradan uzaklaştı. "Kendi yaptı, kendi gördü cezasını. Ölürse ölür."

Bu hikayeyi Memidik uydurmasa, sanki başkası uydurmayacak mıydı? Böyle hikayelerin öylesine talibi çoktu ki... İnsan böyle hikayeler uydurmaya, uydurdukları hikayelere inanmaya, inandıktan sonra büyük bir esriklik içinde başkalarına anlatmaya, onları da inandırmaya can atarlardı. Neylersin ki böyle bir uydurukçuluk insanoğlunun huyunda var. Çıkasıca, kuruyasıca huyunda var.

Yazık oldu çocuğa, çok yazık etti. Ama, o da söyleseydi. Bir köy, bir insanı kurtarmak için o da bir insaniyetlik yapsaydı. İki dudağının arasındaydı, söyleyiverseydi, ne yitirmiş olurdu ki, hiç.

İt oğlu it, ölsün ve de bir iyice gebersin.

Bugün hava açık. Belki kasabadakiler gelirler. Günlerden beri şu hava nasıl gitti! İki adım öteni göremezsin. Her şey, hava bile ona karşı. Taşbaşla birlik. "Ulan herif gerçekten ermiş mi ne?"

Hava açık olsaydı, kasabaya gidenler çoktan gelmiş olurlardı. Onlar da adam mı, ortalık cehennem olsa bile, üç parmak öteni bile göremesen, mademki bir adamın yaşaması bir tek habere bağlı, insan ne yapar yapar da o haberi ulaştırır. Neyse, hepsinin alacağı olsun.

İçeriye girdi, öteki odaya geçti. Yatağa bir girse hemen uyuyacaktı. İçinde, yüreğinin şuracığında onu rahatsız eden, boğazını sıkan bir şeyler vardı. Bir şeylerden, görünmez bir şeylerden korkuyor, ağır ağır tuhaf bir korku işliyordu içine. Bu yuttuğu korku ağısı kanına karışıyor, usul usul iliklerine kadar işliyordu.

Birden kendini toparladı. Taşbaştan bu kadar çok mu korkuyordu? Bunu kendi kendine söylemeye utandı. Belki şimdi bile, istediği olsa, şu gidenler iyice bir haberle gelseler, şimdi bile şu Taşbaşın önüne geçilirdi. Bu köylü milletinin sağı solu belli olmaz. Bakarsın ki Adil gelmiş, onlara iyi davranmış, onlar da ikinci gün Taşbaşın ermişliği, Memidiğin hikayesiyle alay etmeye başlamıştır. Bunu düşününce biraz rahatladı. İçi aydınlandı.

"Nerde o günler, aah, nerdee o talih!"

Gene karanlığa, umutsuzluğa düştü. Ne Adil gelecek, ne de köylü bu adamın arkasını bırakacaktı.

Şu kadınlar da hep ekmek yapacak günü ters seçerler. Adam içeriye giremiyor ki... Dumandan deli oluyor.

Duvarın güne gelen yanına oturdu, başını yere eğip düşüncelere daldı. Sonunu düşünüyordu. Taşbaşın bir eline düşerse, Taşbaş onu bağışlar mıydı? Mümkünü yok bağışlamazdı. Ama iyi adamdı o. İyi adam ama, yedi yıl uğraşıp da elde ettiği bir gücü, üstünlüğü insan melek de olsa kullanmazlık eder mi?

Taşbaşın iyiliği üstüne, kötülüğü üstüne dönüp dönüp düşünürken, nedense içinden geçti, başını kaldırdı, baktı. Gözlerine inanamadı. Ayağa kalktı, sallandı. Heyecandan tıkanıyordu. Mutlu mutlu, yüzleri sevinç içinde gülümsüyorlardı.

Sefer, onlara koştu:

"Söyleyin," diye bağırdı. "Özür dilemeyin. Neden geç kaldığınızı biliyorum. İyi mi, kötü mü haber?"

Tıkanıyordu.

Zekeriya:

"İyi, çok çok iyi," dedi, sonra ekledi. "Bu yılki bütün borçlar bağışlandı. Sen de köyde Adil Efendinin vekilisin. Köylü şimdi gidip Adil Efendiden istediği kadar mal alabilecek. İsterlerse Adil borç para da verecek. Adil dedi ki, bu dükkanlar, benim neyim var, neyim yoksa Sefer Efendinin. Yalak köylüsünün emrinde. İşte bak!" Sırtındakini indirdi, bohçayı açtı: "Biz aldık bile," dedi.

Sefer gözlerini bohçadaki bezlere, basmalara dikti. Gözlerini kırpmadan baktı. Baktıkça sararıyor, baktıkça sararıyordu. Dudakları titreyerek:

"Çok şükür Allahıma, çok şükür Allahıma," dedi. "Bugünleri de görecek, böyle bir aydınlığa çıkacak mıydım!"

Döndü, evinin duvarı dibine gelince çömeldi, sırtını duvara dayadı, başını da elleri arasına aldı.

"Çok şükür, çok şükür," diyordu boyuna, "yaradana çok şükür."

Kasabadan gelen Köy Yönetim Kurulu üyeleri de onun gibi duvarın dibine çömelmişler, onun gibi başlarını elleri arasına almışlardı.

Sefer bir süre böyle kaldıktan sonra, yayına basılmışçasına sıçradı, ayağa fırladı, içeriye, Memidiğin yattığı odaya girdi, üstüne eğildi, şefkatle elini alnına koydu:

"Memidiğim, yavrum," dedi, "senin ateşin falan yok. İyileşmişsin. Şimdi seni azat ediyorum. O köpek seni benim evimde azıcık hırpalamışsa kusura kalma. Benim haberim yok. Şimdi sana söylüyorum, bugünden tezi yok, git köye kırk bin tane yalan uydur. De ki, ben Taşbaşı Tekeç dağının başında ve de bilumum Toros dağlarında arkasında yetmiş bin güneşle dolaşır gördüm de, gene para etmez. Haydi, uğur ola. Ne istersen söyle. İki sözle bir kasabayı, bir köyü kurtarabilirdin. Nekeslik ettin. Şimdi sana kimsenin ihtiyacı kalmadı. Haydi, güle güle. Var git anana." Karısına döndü: "Giyinsin, hemen çıkıp gitsin. Söyle ki ona, anası onu kadir gecesinde doğurmuş. Yoksa, şimdiki haber gelmeseydi, ben onu Ömerin elinden alamazdım," dedi. "Hemen anasına gitsin Memidik."

Köy Yönetim Kurulu daha duvarın dibine çömelmiş oturuyordu.

Sefer:

"Ağalar," diye başladı. "Bu verdiğiniz muştu, muştuların en güzeli. Şu dünya, dünya olalı, şu insanoğlu, insanoğlu olalı beri hiçbir insan ve de hiçbir zaman böyle bir muştu almamıştır. İpin altında ve de asılmakta olan bir adama, sen asılmayacaksın, var git evine deselerdi, o adam şimdi benim sevindiğim gibi sevinemezdi. Var olun, sağ olun... Ama arkadaşlar, size bir azıcık küskünüm. İnsan böyle bir haberi alır da aynı gece, ne yapıp yapıp da Seferine yetiştirmez mi?"

Zekeriya:

"Amma velakin," dedi. "Amma velakin, kar yolları örtmüş, kapamıştı. Tipiden gözünü açıp da iki adım öteyi göremezdin. Ben üç kere yola düştüm, varıp da şu havadisi Sefer Ağaya vereyim dedim. Üç kere kar içine, boğazıma kadar gömüldüm. Sonuncusunda az daha ölüyordum, kurtardılar. Hakkın var, kusura kalma. Bu muştuyu sana kasabadan buraya uçan kuş bile getiremezdi," dedi. "Yoksa böyle mutlu bir haberi..."

Sefer:

"Aldırmayın, olan oldu, biten bitti. Şimdi ise köye çok usturuplu bildirmek, öyle tadıyla tuzuyla bildirmek gerektir," dedi.

Zekeriya:

"Öyledir," diye onayladı. "Öyle olmak gerektir."

Sefer:

"Şimdi acele etmeden, beni dinleyin. Bu işe büyük bir şölen gerektir. Köylü deli olacaktır duyunca. Taşbaşın bütün gayretleri yandı, suya düştü ki, suyun dibine battı. Duydunuz mu, ermişliğini resmen ilan etti Taşbaş. Görür o. Ben ona ermiş nasıl olur yakında gösteririm. Şimdi ben bu şölen için bir dana hazırlıyorum. Sizler birer keçiyle katılacaksınız. Bu, Allah bizi bu beladan kurtardı diye. Allahımıza sunduğumuz kurbanımız olacak, hem de köylümüz bol bolamadı yemek yiyecek, et yiyecek... Şimdi köylüye siz hiçbir şey söylemeyin. Yalnız avratlarınızı, akrabalarınızı köyün içine salın. Köy getirdiğiniz önemli haberin ne olduğunu merak etsin. Merak etsin ki, meraktan çatlasın. Ve de ben konuşurken, tüm köylü ağzıma girsin. Haydi evlerinize. Keçileri, hemen bize gönderin. Yarın öğlene yüce bir şölen var."

Köy Yönetim Kurulu koşa koşa evlerine dağıldı. Aldıklarını karılarına, çocuklarına bir an önce göstermek istiyorlardı.

Sefer:

"Bekçibaşı," diye bağırdı.

Bekçi hemen karşısında bitiverdi.

"Buyur Ağam!"

"Duydun mu Yönetim Kurulunun söylediklerini?"

"Bir bir..."

"Öyleyse şimdi çık köye. De ki, de ki... Ha... Sefer Muhtarımızın size bir muştusu var ki, hiçbir muştuya benzemez. Duyunca aklınızı oynatacak, deli divane olacaksınız. Ve de bu muştuyu Seferimizin güzel dilinden yarın sabah, gün ışırken duyacaksınız. Yarını, sabahın ilk ışıklarını bekleyin, diyeceksin."

Bekçi bir koşu köyün içine gitti. Bu haberi vermese zaten çatlar, patlardı. Seferin söylediğini bir güzelce bağırdı. Sonra yeniden yeniden bağırdı. Bıkıp usanmıyordu. Akşam oldu, yatsı oldu, gece yarısı horozları öttü, bekçi ev ev, insan insan söylüyordu.

Bekçinin bu coşkunluğu köylüde merak uyandırmıştı. Bu gece ilk olarak, belki bir an için Taşbaşın maceralarını unutup, Muhtarın muştusu üstünde konuştular.

Daha gün atıp, tanyerleri ışımadan yediden yetmişe, bütün köylü oradaydı. Ömerin eliyle parça parça olmuş Memidik bile oradaydı. Ayakta duracak halde değildi, o başka. Anasına tutunmuştu.

Muhtar gırtlağını temizledi, göğsünü gerdi, sağ ayağını öne attı, başladı konuşmaya. Bu haliyle, düşmanı büyük bir yenilgiye uğratmış kumandana benziyordu.

Adilin gönderdiği haberi ballandıra ballandıra, bire bin katarak anlattı. Anlattıkça coşuyor, coştukça anlatıyordu. Adil bu köyün babası, kardeşi, dostu, her bir şeyiydi.

"İşte böyle," diye sözlerini öğleye yakın bitirdi.

Şu ocakta pişen dananın, keçilerin parasını da Adil verecekti. Kimin hatırı için? Elbette kardeşi öz biraderi Seferin hatırı için.

Köylünün sevincine diyecek yoktu. Muhtar sözlerini bitirir bitirmez kazanların başına üşüştüler. Bu şölen şimdiye kadar görmedikleri bir şölendi. Eti, pilavı bol. Bir köy değil, beş köy yese tükenmez yemekler...

Sefer kalabalığın arasında Taşbaşı arıyor, bir türlü onu bulamıyordu. Bulamadıkça da kızıyor, söyleniyordu:

"Kırdım mı kanadını kolunu Taşbaş! Bitirdim mi seni? Son hünerini de boşa çıkardım mı? Çatla da patla, çatla da patla Taşbaş..."

32

Tam üç gündür Taşbaşın evinin önüne bir ak kuş konmuş, kocaman bir ak kuş, kıpırdamadan duruyor. Ak kuş iki kartal büyüklüğünde var. Bu kuş ne Toroslarda, ne de Çukurovada şimdiye kadar görülmüş değil. Bu ak kuşun bir gözü mavi, bir gözü altın sarısı.

Adilden haber gelir gelmez, ak kuş havalanıp gözden kayboluyor.

"Hıh! Taşbaş olmasaydı da, Adilin o taş, o canavar yüreğini yumuşatıp insan yüreği yapmasaydı..."

"Adil şimdiye kadar o Adil değil miydi?"

"Taşbaş Efendimiz bir soluk saldı kasabaya aşağıya, Adil eriyiverdi."

"Bir gece bir ak güvercin donuna girmiş Taşbaş Efendimiz, varmış Adilin penceresine konmuş, Adil pencereyi açmış ki, ne görsün, orada bir ak güvercin durup durur, gözlerinden de ateş saçar. Güvercin dile gelmiş, demiş ki Adile, eeey, Adil, sen hiç duydun mu? Duydun mu ki Sakarcalığın kadınları bir Çukurova Ağasını bir anda toz ettiler? Sen ki canını seversin, gelme Yalak köyüne. Sen ki, çocuklarını seversin, bu yıl borçlarını bağışla. Sen ki kasabanı seversin, köylü aç çıplak. Dükkanında çok mal var. Haber gönder ki gelip alsınlar. Bu yıl çok pamuk toplayacaklar. İki yılın borcunu birden öderler."

"Sefer de zort atıyor."

"Taşbaşımızın yüzü suyu hürmetine."

"Yüzü suyu..."

"Taşbaş Efendimiz olmasa..."

"Bu köyü yok bilin."

"Ak güvercin, yalım saçan gözleriyle bir bakmış ki Adile Adil korkusundan altına işemiş. Ak güvercine demiş ki, gönder Yalak köylüsünü, dükkanım da, canım da onların. Bunu duyar duymaz, sevincinden kanatlarını çırpmış güvercin, köye uçmuş. Köyün üstüne muştuluk, sevinç saçmış."

"İşte bu sebepten ağalar, analar, bacılar köylü üç günden bu yana bir deliksiz uyku uyuyor ki, uyku derim sana..."

"Taşbaş Efendimiz bu köyde oldukça, bu köye hiçbir musibet giremeyecek."

"Adil gelemeyecek."

"Salgınlar uğramayacak."

"Yılanlar yağmayacak."

"Toprak vermemezlik etmeyecek."

"Çiçekler açacak, otlar bitecek. Toprak da bereketinden çatlayacak."

"Bu köyün kadınları kısır kalmayacak."

"İkiz doğuracak."

"Bir de Sefer kabarır. Ben ettim bu iyiliği köylüye, der."

"Nankör oğlu nankör."

"Taşbaş olmasa..."

"Muzır oğlu muzır."

"Aaah Taşbaş Efendimiz olmasa..."

"Şu Seferin avurundan zavurundan da yanından geçilmiyor."

"Geçilmiyor ki, geçilmiyor."

"O Adil gelseydi de köye, görseydi."

"Görseydi ki dünya kaç bucak, geldiğine de geleceğine de bin pişman olsaydı."

Bütün bu, köyde söylenen sözler, konuşulduktan birkaç dakika sonra, her zamanki gibi Sefere ulaştırılıyordu.

Sefer bu sözlerden her birini duydukça çileden çıkıyor, evin içinde deli gibi dönüyor, köylüye söv ha söv ediyordu.

"Amanın, boğuluyorum, su!" diye bağırdı bir ara. "Yetişin boğuluyorum."

Yüzü mosmordu.

Dışarda tipi vardı. İki adım ileriyi göremezdin.

Yarı bir baygınlık geçiren Sefer:

"Yönetim Kurulunu çağır bekçibaşı," dedi inleyerek.

"Taşbaş Efendimizin himmeti olmasaydı, ondan korkmasaydı Adil gelir altımızdaki çulu, üstümüzdeki yorganı alırdı."

"Eskiden aldıydı."

"Aş pişirdiğimiz tencereyi..."

"Çorba kaşığını..."

"Bir avuç bulgurumuzu alırdı."

"Bir ekmeklik unumuzu..."

"Avradımızın donunu alırdı."

"Almıştı zaten."

Köy Yönetim Kurulu az bir zamanda geldi. Hepsinin üstü başı kar içinde kalmıştı.

Sefer:

"Ben gidiyorum," dedi. "Doğru Adile gidiyorum. Bu böyle olmaz. Bu köylü

deli divane. Ben Adile gideyim de, onlar ak güvercini, Taşbaşlarının kerametini görsünler," dedi.

"Etme, eyleme, köylü bu yıl çok çekti. Kimsenin aklı başında değil," dediler. "Etme, eyleme!"

Sefer:

"Avratlar, gocuğumu getirin. Gözlüğümü, başlığımı verin. Bir sıkıca giyinip, hemen yola düşmeliyim. Gün geçirip, fırsat vermemeli zamana..."

Karıları, Yönetim Kurulu üyeleri yalvardılar, yakardılar. Sefer onların sözlerini duymadı bile.

"Bu karda kıyamette yola düşülür mü? Donar ölürsün... Daha dereyi bile geçemeden. Koca Halil gitti, döndü mü? Hüsneyle Recep gittiler, döndüler mi? Gideceksen, hava açılsın da öyle git," dediler.

Sefer:

"Duramam," diyordu. "Yüreğimin başını bir ateş, bir yalım sarmış ki duramam. Bu köylünün nankörlüğüne karşı bugün Adile erişmeliyim."

Kapıdan hışımla kendisini dışarıya attı, tipinin ortasına daldı, az sonra gözden yitti.

Arkasından karıları ağladılar, çığlık attılar. Kır İsmailin kızı ardınca bir zaman gitti, yerlere uzanıp ayaklarına sarıldı. Sefer aldırmıyor, görmüyor, duymuyor, yürüyordu.

"Taşbaşın yüzü suyu hürmetine ha? Vay alçaklar vay! Vay namussuz köylü vay! Ne yapsan yaranamazsın."

O hızla Uzundereyi buldu. Uzundereden korkuyordu. Burasını çıkınca tipi değil, isterse kıyamet kopsun, vız gelirdi. Ama Uzundere belalı yer, kanlı yer.

Kulakları uğulduyordu. Sanki başının içine bir kovan arıyı doldurmuşlar.

Tanyerleri ışıyordu ki Oyuktaşa geldi. Tipi de azıttıkça azıtmıştı. Duracağa da benzemiyordu.

"Şu Oyuktaşın mağarasına girip bir ateş yakmak, tipinin durmasını beklemek gerektir," diye düşündü.

Dizlerinde güç kalmamıştı. İkirciklendi. Dizlerindeki bu kalan güçle, mağarada dinlenmese, kasabaya ulaşamaz mıydı? Kendini yokladı, bu halle kasabaya ulaşamayacaktı. Mağaraya doğru koşmaya başladı. Arkasından, tipi kırbaç gibi indiriyordu.

Mağaranın içi yarasalarla doluydu. Salkım salkım asılmışlardı. İğrendi.

İçindeki yalım da habire büyüyor, "durma Sefer, yetiş Adile. Şu namussuz köylüye göster göstereceğini," diyordu. Mağarada birazcık bile duramadı, hemen dışarda azıttıkça azıtan tipinin kucağına attı kendisini.

"Demek öyle ha! Demek bütün emekler boşa! O Adil mi? Korkak... Aşağılık! Taşbaş Efendimiz... Bir hayır bin musibeti def eder. Tipi daha azıtmazsa, bu akşam kasabada olmak gerektir. Ak kuş? Adilin taş yüreği... Görsünler, pamuk olan yürek, gene nasıl taş olurmuş!"

Çabuk çabuk gidiyor, o bile yetmiyor, bazan koşuyor, koşunca bazı ayağı kayıyor, yere düşüyor, kalkıyor, düşüyor, koşuyor.

İçindeki yalım, kin, öfke ağısı büyüyor, büyüyor. Sefer bu güçle değil boraya, zelzeleye, üstüne gökten bir deniz boşansa, ona bile karşı koyar.

Şimdi tipi karşıdan, yüzüne yüzüne vuruyor, ve Sefer yan yan, sağ yanını tipiye verip yürüyor.

33

"İşte beni bu hale getirdiler," diye sözünü bitirdi Memidik.

Taşbaşoğlu:

"O, arkasında ışık ormanı olan adam ben miydim, iyi bak yüzüme," dedi.

Memidik, yandan yönden onun yüzüne bir iyice baktı, sonra kesinlikle:

"Sendin," dedi.

Taşbaşoğlu:

"Öyleyse sana bir şey söyleyim, Memidik," dedi, "ben o gece işte şurada, şu Ali kardaşın arkasında, yatağının içinde yatıyordum. Uyudum da, beni uykumda Kırklar alıp götürdüler desem, o gece sabaha kadar da gözüme uyku girmedi. İyi bak yüzüme, bir yanlışlık olmasın. Başka birisini bana benzetmeyesin! Belki ışıklı adam senin çok uzağındaydı da, benim gibi gördün."

Memidik:

"İki adım ötemdeydi," dedi, "hem de tıpkı tıpkısına sendin." Elini uzatıp mintanının yakasını tuttu: "İşte bu çizgili mintan da sırtındaydı. Ama yüzün azıcık solgundu. Yüzünden fışkıran yeşil ışıktan dolayı olsa gerek."

Memidik, Taşbaşın karşısında, ulu bir komutanın, bir evliyanın karşısında durur gibi saygıyla duruyordu. Gözlerini yerden kaldırmıyor, ara sıra, kaçamak, ona bakınca ulu bir dağa bakar gibi bakıyordu.

Uzun Aliyi çocuğun bu hali keyiflendirmişti. İçinden: "Ulan," diyordu, "şu bizim Memet kardaş sahiden ermiş olmasın? İşte çocuk gözleriyle görmüş, ne demeye yalan söylesin?"

"Memet kardaş," diye Ali, sesinde bir başkaldırma atılışıyla sordu: "Memidik neden yalan söylesin? Belki Kırklardan birisi senin donuna girerekten onun gözüne görünmüştür."

Taşbaşoğlu:

"Ben de Memidik yalan söylüyor demedim ki," diye özür diler bir havayla konuştu.

Memidik:

"Ben Memet dayımı işte böylece, olduğu gibi gördüm. Hiç başkası olamaz." Ağlamsı ağlamsı, oyuncağı elinden alınmışçasına konuşuyordu. "O Sefer bana dedi ki, Memidik, dedi, sana, dedi, eğer gördüğün adamın Taşbaşoğlu olmadığını söylersen, dedi, sana iyi bir kız alacağım, tarla vereceğim, ev yapacağım, dedi. Ben de dedim ki, işte bu iki gözümle gördüm, ben yalan söyleyemem. Işık

ormanının önündeki Taşbaşoğluydu. Onlar da beni sabaha kadar dövdüler. İşte bu hale getirdiler. Neden öldürmediler bilmem."

Uzun Ali Taşbaşa:

"Çocuk seni gözleriyle görmüş. Ne yapsın görmüşse, yalan mı söylesin?" diye sitem etti.

Memidik sözü aldı:

"Vallahi Ali dayı, işte buydu. Ben neden yalan söyleyim? Bu Taşbaş dayımı bir günlük yoldan görsem tanırım. İki adım ötemdeydi. Neden yalan söyleyim?" diye üzüntüsünü belirtti. "Düş de görmedim. Etime bıçak soktum. İşte yarası." Bu, dördüncü seferdir ki, yarayı açıp Aliyle Taşbaşa gösteriyordu.

Taşbaş boynunu büktü, gülümseyerek:

"Ne yapalım," dedi, "belki de haberim olmadan ermişlere karışmışım."

Memidik onun üzüntüsünü görünce kederlendi:

"Belki de ermiş olmadın. Oradan bir yere gidiyordun, ışıklar ardına düştüler, sen de arkana dönüp bakmadın. Işıkları da görmedin. Ama bana yalan söyletmeyin, ben işte şu gözlerimle gördüm. İnanın bana. Bana yalan söyletmeyin."

Memidiğin sesinde korku, yalvarma vardı. Arada sırada içinden geçiriyordu: "Bunlar da Sefer gibi yapmasınlar!" O zaman Memidik dayanamaz ki... Ölüverir. Yalan söylese de şunların elinden kurtulsa mı?

"Bana yalan söyletmeseniz iyi olur," dedi. "Bana yalan söyletirseniz, ne geçecek elinize?"

Taşbaşın yüzü gittikçe asılıyordu:

"Başıma ne gelecek, senin bu masalın yüzünden, biliyor musun Memidik?" dedi.

Memidik:

"Ben ölürüm," dedi. "Bir de siz döverseniz beni şimdi, ben yaşamam, ölürüm. Nolursunuz dövmeyin beni, öldürmeyin, yalan söyletmeyin bana. İşte bu gözlerle gördüm."

Taşbaşoğlu içini derin derin çekti:

"Aaah," dedi, "Memidik, aah! Beni mahvettin. Ocağını söndürdün. Yalan söylesen de söylemesen de..."

Memidik onun bu halini görünce iyice korktu, telaşlandı:

"Bana izin verin de gideyim. Hastayım. Her bir yanımı kırdılar. Kırdılar da un ufak ettiler. Ben anama gideceğim," dedi, ayağa zorla kalktı. Gözlerinin içine yalvararak baktı.

Uzun Ali gülümseyerek:

"Git Memidik," dedi. "Madem hastasın, anan da bekliyor, git aslanım."

Demek dövmeyecek, öldürmeyeceklerdi.

Elindeki değneğe çöke çöke, ayaklarını sürüyerek, bütün bedeni acıdan kıvranarak kapıdan dışarı çıktı. Acılarını unutmuş gibiydi.

Ali yüzünü acılaştırarak:

"Şu çocuğun haline bak, ne hale getirmişler fıkarayı! Sefer şu senin ermişliğinden dolayı çıldıracak. Bir korkuyor ki, korkusundan ödü kopuyor. Şu çocuğun haline bak!"

Taşbaş:

"Kasabaya gitmiş. Gitmiş ki, Adil köylünün borcunu bağışlamasın. Gitmiş ki, bu yıl köylüye giyecek vermesin. Köylü benden biliyor. Bu köylü de," dedi. "Deli vallahi."

Ali:

"Bu Sefer de amma akılsız. Senin ermişliğin gözünü bu kadar döndürmese, bu adam, böyle, kendini mahvedecek işlere kalkmaz. Akılsız Sefer senin ermişliğinin önüne geçmek için elinden geleni de gelmeyeni de yapıyor. Akılsız herif bilmiyor ki, bunun önüne, sen de dahil, hiç kimse hiç kimse geçemeyecek. Köylü bir kere takmış kafasına. Memidik deseydi ki, benim şu anlattıklarımın hepsi yalan, hepsini ben canım istedi de uydurdum, siz de ahmaklığınıza doymayın, inanıverdiniz, deseydi, köylüye vız gelirdi. Yahu Memet kardaş," diye gülümsedi, "şu sende sahiden ermişlik olmasın? Yoksa köylü bir adamın üstüne bu kadar düşmez."

Taşbaşın içinden bir tel cızzz etti:

"Ali kardaş," dedi, yumuşacık, "adamı sen de alaya alma. Ben içimden diyorum ki bütün bu işleri Sefer çıkarıyor başıma."

Ali kızdı:

"Sen deli misin?" dedi. "Aklını mı kaçırdın? Sefer korkusundan deli oluyor. Sen ermiş olursun da, şu dinsizin katli dört kitapta vaciptir diye fetva verirsin, diye korkuyor. Hem de böyle bir fetva vereceksin."

Taşbaş:

"Benim başıma büyük işler gelecek. Eğer Sefer böylesine korkuyorsa, o ne yapar yapar da başıma bir iş getirir," dedi. Üzgündü. Durdu, düşündü: "İşte şimdi anlıyorum. Şimdi şimdi anlıyorum, evime gelen silahlıların kimler olduğunu... Ak kefenlilerin..."

Ali:

"Ben de anladım," dedi. "Şimdi anladım. Vay anasını! Bundan böyle, geceleri hep bizde kalacaksın. Bizde kaldığını da kimse bilmeyecek. Evde, dededen kalma bir de mavzerim var. Beşli..."

Taşbaşoğlu:

"Başka çare var mı, Ali kardaş?" dedi.

Uzun Ali:

"Şimdi kasabaya gitti. İşi karıştıracak. Senin, Mehdiliğini ilan ettiğini ona buna söyleyecek. Ya hapishaneye ya da... Allah etmesin... Seni göndertmeye çalışacak," dedi, içini çekti.

Taşbaşoğlu:

"Her bir boku yiyecek," diye çaresizlikle söylendi.

Ali:

"Belki ermişsin de bizim haberimiz yok. Bir dua et de şu namussuz kasabaya ulaşamasın. Kar altında kalsın," dedi, inanmış.

Taşbaşoğlu güldü:

"Adamı alaya alma Allah aşkına Ali kardaş. Ermişlik nerde, bizim gibi mendeburlar nerde!"

Uzun Ali:

"Kim bilir," diye içini çekti gene. "İnsan kendisini bilmez ki... Belki Allah yanında makbul bir yanın vardır. Yüreğin temizdir, hiç kimseye kötülük etmedin. Yedi yıldır da şu adamlan dövüşürsün. Salt köyünün iyiliği için. Sen bir dua et hele. Belki tutar."

Taşbaşoğlu:

"Etme Ali, hiç olmazsa sen etme!" dedi. "Benden ermiş olur mu?"

Bu sırada içeriye Hasan girdi. Yan yan, korkuyla Taşbaşa baktıktan sonra, yutkunarak:

"Baba," dedi, "ben Ummahanla oduna gitmek istiyorum, anam izin vermiyor. Evde de odun kalmadı."

Ali:

"Dışarda hava nasıl?" diye sordu.

Hasan ürküntüyle Taşbaşa bakarak:

"Çok iyi, günlük güneşlik," karşılığını verdi.

"Gidin öyleyse..."

Hasan bir daha Taşbaşa bakıp, koşarak evden çıktı, dışarda, elinde balta ip onu bekleyen Ummahanın yanına geldi:

"Gördüm," dedi. "Taşbaşı gördüm! Erişmiş. Gözleri bir hoş. Babamla karşı karşıya oturmuşlar, hiç konuşmuyorlardı."

Yola düştüler. Ormana doğru koşarcasına yürüyorlardı. Köyü çıkınca yavaşladılar.

Hasan:

"Sefer çok korkuyormuş. Taşbaşın cinlerden bir ordusu varmış ki... Ohooo, kocaman bir ordu. Cinlerin boyu na şu kadarmış yaa, dizime kadarmış yaaa... Çook güçlüymüş cinler. Taşbaş demiş ki, ben cinlerime bir emredersem, şu dağı alır da öteki dağın üstüne koydururum, diyormuş. İstersem Muhtar Seferi, Adil

Efendiyi alır da Tekeç dağının kayalığına asarım, diyormuş. Sen hep ne düşünüyorsun böyle?"

Ummahan:

"Düşünüyorum ki..." dedi, sustu.

Hasan:

"Ne düşünüyorsun, söylesene orospu," dedi. Çok sertti.

Ummahan aldırmadı.

"Düşünüyorum ki, senin o yalımlarda gördüklerin de cin olmasın!"

Hasan onun üstüne atıldı, saçlarını yakaladı:

"Cin olur mu, domuz?" dedi. "Düpedüz yalım! Yalım işte onlar."

Ummahan:

"Bırak beni," diye saçlarını elinden kurtarmaya çalıştı. "Cin değil, yalım."

Hasan:

"Ha öyle söyle," diye saçlarını bıraktı.

Ormana geldiler. Hasan gene o eski ateş yaktığı yere ateş yaktı. Gene gözlerini yalımlara dikmişti. Ummahan en iyi niyetiyle yalımlara bakıyor, yalımların çizdiği hiçbir şekli kaçırmıyordu ama, bir şey de göremiyordu. Sonunda öfkelendi:

"Görmüyorum, görmüyorum işte," diye bağırdı. "Gözümü yırtarcasına açıyorum, kırpmadan da bakıyorum, gene de görmüyorum."

Hasan yüksekten aldı:

"Göremezsin," dedi. "Görmek için göz gerek. Bunlar cin olsaydı görürdün. Çünküleyin sen bir cadısın."

Ummahan:

"Senin anan cadı," dedi.

Hasan:

"Cadı olursa olsun. Varsın olsun. Benim anamsa, senin de anan," diye karşılık verdi. Ayağa kalktı, sertleşti. "Dön arkanı kız," dedi. "Öldürürüm gittiğim yere bakarsan."

Ummahan:

"Hiç canını sıkma," diye, onu umursamaz, konuştu. "Taşın altına bakmaya gidiyorsun. Sanki o taşın altını köyde görmeyen kalmış gibi! Altında iki damar kök var. Azıcık kara toprak var. Bomboş işte."

Hasan elini salladı:

"Azıcık bekle hele, bekle ki göresin. Göresin ki o taşın atından neler çıkacak, neler ki neler!" dedi, dudaklarını lezzetle yaladı.

Koşarak taşın yanına gitti, kaldırdı, altına baktı, taşı gene yerli yerine oraya koydu.

Ummahan:

"Nolursun, ben de bakayım, Hasan," dedi. "Ben senin bacın değil miyim?"

Hasan yumuşak:

"Gel bak," deyince, Ummahan onun boynuna sarıldı. Koşa koşa taşa geldiler. Hasan taşı kaldırdı, dikti. Karşısına geçip oturdular. Sanki çok önemli bir şeyler oluyormuş gibi taşın yerine, gözlerini dikip, ayırmadan bakmaya başladılar.

Bir süre böyle baktıktan sonra, Hasan ayağa kalktı, taşı yerine kapattı. Mutluydular.

Hasan Ummahanı elinden tuttu:

"Kalk Ummahan, akşam oluyor," dedi. "Odunumuzu toplayalım. Soğuk da geliyor. Başka bir gün, bir iyice, sabahtan akşama kadar seyrederiz."

Ummahan:

"Hiç doymadım, seyrederiz," dedi.

Köy gene kaynaşıyordu. Muhtar neden kasabaya gitmişti? Bu işte bir kötülük, bir bit yeniği vardı. Muhtar Sefer demişti ki:

"Köylülerim, ve de kardaşlarım," demişti. "Adil bana haber yolladı ki, dükkana öyle eskisi gibi koca Yalak köyünün tekmil kadınları birikip gelmeyecekler. Bu yıl giyitleri erkekler alacak. Dükkanının kapısında değil bir kadın, beş yaşında bir kız çocuğu bile görsem Yalak köyünün hiçbir adamına bir metre bez bile vermem. Erkekler gelecekler, o da toptan değil. Bir gün on kişi, başka bir gün on beş kişi... Böyle böyle gelip alacaklar. Adil böyle istiyor," demişti. Ne demek istemişti?

Bütün bunlar konuşuluyordu ama küçük bir topluluk da sevinerek kasabaya gitmeye hazırlanıyordu.

Bu iş biraz da kadınların ağırına gidiyordu. Biraz da merak ediyorlardı. Adil bu yıl erkekleri kandıracak mıydı? Fabrika yanığı, çürük malları mı verecekti erkeklere?

Meryemce konuşsa, hemencecik şıp diye söyler, Adil kadınlardan, kadınların onu parçalamasından korkuyor derdi. Adili iyi tanırdı, bunca yıl insanlar üstüne deneyi vardı.

Taşbaş da merak ediyordu. Sefer gitti köylü de gidiyor. Adil bu iki arada ne yapacaktı? Gece sabaha kadar yüreğini temizleyip, Sefer kar altında kalsın, Adilin yanına ulaşamasın diye dua etti. Bu duası kabul edilir de, yolda Seferin başına bir hal gelirse, işte o zaman Memidiğin kendisini ışıklar önünde gördüğüne inanacaktı. Köylü ne diyordu? Ateş olmayan yerden duman çıkmaz diyordu. Eğer Sefer kar altında kalırsa, kendinde, ateşin harıl harıl yandığına inanacaktı. Ve de ermiş olduğunu kabul edecekti.

Acaba ermişler nasıl kişilerdi? Bunu ilk olarak düşündü. Belki de tıpkı kendisi gibi insanlardı. Her ne hal ise, yakında belli olacaktı. Ermiş mi, değil mi?

34

Geceleri Alinin evinde kalacaktı, öyle karar vermişlerdi ya, Taşbaş düşündü taşındı, bundan vazgeçti. Kendi başı bir büyük belaya girmesine girmişti. Kurtuluş yoktu. Varsın Alinin başı belaya girmesin. Sefer de gelip onu öldürürse öldürsün. Bakalım nasıl öldürecek?

Taşbaşın, o burnundan kıl aldırmayan, lanetler savuran öfkesinden de bir iz kalmamıştı. Şimdi kadere rıza diyen bir derviş gibi mütevekkildi. Kendisi için çıkarılanlara uzaktan bir seyirci gibi bakıyor, gülümsüyordu.

Memidik yedi top ışık hikayesini köye yaydığı zaman gülmüş:

"Şimdilik arkamıza yedi top ışık taktılar. Az sonra yedi top ışık bir ışık ormanı oldu. Tekeç dağının tepesinden göğe süzüldük. Memidik sayesinde göklerde uçup duruyoruz," demişti kendi kendine. "Bu iş bununla, Memidikle kalsa iyi. Hele bekleyelim, bakalım daha neler neler çıkacak altından!"

Artık evinden dışarıya hiç çıkmıyor, eve de Aliden, Meryemceden başka kimseyi alırnıyordu. Böyle yapması köylüyü daha çok azdıracaktı ama ne yapsın. Mehdilikten, Hükümetten, deliler damından çok korkuyordu.

En zoruna giden, herkes ona bir tuhaf bakıyordu. Şöyle azıcık çekingen, korkulu, karanlık, büyülü... Karısı, çocukları bile böyle davranıyorlardı.

Taşbaşoğlu karmakarışık duygular içindeydi. Bir an geliyor ne olup ne bittiğini bir türlü kavrayamıyor, sonra kendine gelince kendisiyle köylüyle alay etmeye başlıyordu. "Şu köylü, ne deli köylü," diyordu. "Ocağınız yana adamlar, benim ermişliğim nerede, uçmuşluğum nerede?"

En küçük çocuğunu çok severdi. Onu kucağına alır, saçlarını okşardı. Çocuğu kucağına alıp okşamak istedi. O, elini çocuğa uzatır uzatmaz, çocuk bağırarak kaçtı, kendisini anasının kucağına attı.

Bu olaylardan az sonra kendisine geldi, yanına yönüne şöyle bir bakındı. Karısı, öteki çocukları uzakta durmuşlar, büyümüş gözlerle, şaşkınlık içinde, ürküntüyle, büyük bir saygıyla kendisine bakıyorlar. Bu ona bir dokundu ki... İşte yapayalnız kalmıştı.

Öfkeyle bağırdı:

"Siz deli misiniz?" dedi. "Deli deli misiniz? Siz de mi inanıyorsunuz o yalanlara? O gün, bugündür hiç evden çıktım mı? Karda kıyamette, gece yarısı Tekeç dağının başında ne işim var? Öyle yüzüme pel pel ne bakarsınız? Adam değil bu kış günü, yaz günü çıksa Tekecin başına, donar ölür. O köylü iyicene kudurmuş, aklını oynatmış, siz de mi oynattınız? İşte görüyorsunuz, adam gibi adamım. Ne ışığım var götümde, ne de ormanım. O Memidik deli. Hayal görüyor. Anladınız mı?"

Bu kadar bağırmasına utandı. Ne oluyordu? İstediği kadar bağırsın, hiçbir şeyi değiştiremeyecekti ki...

Bu bağırmadan sonra durgunlaştı, alay etmeye başladı:

"Erdim ben," diyordu. "Bir iyicene erdim ki, öylesine erdim ki, sabah erkenden Tekeç dağını sağ elime alıp götürüyorum. Görmediniz mi? Nasıl görmezsiniz, canım. Tekeç dağını alıp götürüyorum. Çukurovanın düzünün ortasına oturtuyorum. Çukurovalılar, sabah kalkıyorlar, gözlerini açınca bakıyorlar ki karşılarında göğe ağmış gitmiş, ala karlı bir dağ. Şaşırıyorlar. Bu koskocaman dağı kim getirdi de koydu buraya, diye Çukurovada kıyametler kopuyor. Köylüler, kasabalar bu dağı görmeye koşuyorlar. Sonracığıma, akşam olur, gün kavuşurken Tekeç dağını sol elimin üstüne koyup getiriyorum, yerine koyuyorum. Çukurovalılar bir de bakıyorlar ki sabah gelen dağ, akşam uçup gitmiş. Bu işe de çok şaşıyorlar. Ben de bu dağı Çukurovaya kimin taşıdığını hiç kimseye söylemiyorum."

Bu yaptığı şaka, uydurduğu dağ masalı hoşuna gidiyor, hikayeyi anlatırken gülmekten kırılıyordu. Ama karısının bu gülmekten de bir anlam çıkardığının farkında değildi.

Taşbaşoğlu öğrendi ki evde, bu şaka olsun diye söyledikleri, söyleyip güldükleri hemen köye yayılıyor, ciddiye alınıyor. İşte bundan bir iyice ürktü, kızdı.

"Ulan köylü," dedi, "ne yaparsan yap beni hiçbir zaman ermiş yapamayacaksın. Kul Murtaza gibi deliler damına, Vurgun Ahmet gibi dağlara düşmeyeceğim. Öleceğim de böyle olmayacağım."

"Taşbaş Efendimiz demiş ki, demiş ki Taşbaş Efendimiz, ben her sabah Tekeç dağını elimle alır da... Taşbaş Efendimiz demiş ki... Ben akarsuya, akan ulu suya derim ki, dur ya kutsal su, derim. O da olduğu yerde kalakalır. Durur kalır. Bir damla bile akmaz. Kuru deyince de kurur. Toprağın altına girer. Yeri yurdu da belirsiz olur. Çöl ova olur. Taşbaş Efendimiz demiş ki, demiş ki bu yıl bu köye yılan yağıyordu. Dur, yağma ey kutsal yaratık dedim, yağmadı. Kadınlar doğurmayacak, kısır kalacaklardı. Etme ya güzel Allahım dedim, vazgeçti. Adil Efendi gelmesin, demiş Taşbaş Efendimiz, gelirse mümkünü yok yolda ölecek, demiş Taşbaş Efendimiz. Benden selam söyleyin Adile, gelip de bizim köye o tatlıca canından olmasın, demiş."

Bela bir gelince bin gelir. Toptan gelir.

Evde şaka olsun diye söyledikleri köyde, bire bin katılarak...

"Etme eyleme avrat, tırnağına kurban olayım. Sana dedim ki bu köy kudurmuş. Sen de mi? Bizim başımıza bir hal getirecekler bu yalanlarla. Yoncalığın Kul Murtazası gibi deliler damına... Sen de, ne olursun, bu yalan ocağına odun taşıma. Ben ne ermişim, ne bir şey."

Kadın hiç konuşmadan başörtüsünü açtı, başını onun önüne uzattı:

"Ya benim yaram? Elin değer değmez iyileşti. Bu da mı yalan?" dedi.

İşte bunun üstüne Taşbaşın eski öfkeli hali üstüne geldi, küplere bindi:

"Behey Allahın belası karı," diye bağırdı. "Ben mi iyi ettim başını? Meryemcenin ilacı iyi etmedi mi? Gözü kör olası karı. Demek ben ermişim ha?"

Kadın:

"Başım..." dedi.

Taşbaş:

"Başın yerin dibine batsın," dedi. Önündeki açık başı iteledi.

Bu yalan ocağının birinci tutuşturucusu bu kadındı. Onun önüne geçmeliydi ilkin. Öfkesi indi, düşünmeye başladı. Hemencecik de buldu.

Sakin sakin:

"Ben ermişim," dedi. "Bildirmek istemiyorum ama herhalde ben iyice ermiş olacağım ki... Öyle değil mi, karı?"

Kadın kıvançlı:

"Öyle, kurban olduğum Memedim," dedi. "Sen öyle bir ermişsin ki, yedi kat göğün üstüne çıkmışsın. Köylüler diyorlar ki ermişler hiçbir zaman ermişliklerinin farkına varamazlar."

Taşbaş:

"Şimdi öyleyse beni dinle," dedi. "Bundan sonra bu eve Ali kardaştan, Meryemce Anadan başka kimseyi almayacaksın. Olur mu?"

Kadın:

"Olur ama," dedi, "komşudur, nasıl git derim?"

Taşbaş sözünü sürdürdü:

"Dışarda, köyün içinde benden hiç mi hiç söz etmeyeceksin."

"Soruyorlar. Sorunca da..."

"Şimdi sana söylüyorum, karı. Eğer benden söz edersen iyidir, kötüdür, uyudu uyandı gitti geldi, dersen bil ki ben ermişim, seni çarparım, çont ederim, gözlerini de çıkarırım. Öteki dünyada yerini cehennem yaparım."

Kadın korktu. Neredeyse ayağına kapanacaktı:

"Etme bana bunları, Memedim Efendimiz," dedi. "Hiç ağzımı açmam."

Taşbaş bu buluşundan kıvançlı "ermişlik işe yarıyor," dedi içinden. Biliyordu ki artık kadın bir daha ağzını açıp, kendisi için bir yerde bir tek söz bile söyleyemeyecekti.

Taşbaş karısına ermişliğini kendi diliyle söyledikten sonra, kadın iyice başkalaştı. Onun sesini bile duysa bütün bedeni ürpermeler içinde kalıyordu.

Taşbaş gittikçe umutsuzluklara düşüyor, hiçbir kurtuluş yolu bulamıyordu.

Köyde onun ermişliğini istemeyen bir kişi vardı, o da Sefer. İkisi birlik olsalar? Hiçbir şey gelmez miydi ellerinden? Gelmezdi. Bu azgın köylü...

"Varıp da Kırklara karışan Taşbaş Efendimiz, bu dünya, bu alçak dünya, bu pis dünya daha yerinde duruyorsa senin yüzün suyu hürmetinedir. Yaaa, öyle işte, onun yüzünden yıkılmıyor bu dünya. Ulu kimselerden görünmezlerden olan Taşbaş Efendimiz."

"Üç gün üç gece evinin önünde ateşler yanar durur. Yalımları altın olan kutsal ateşler. Biz görmez, biz bilmezmişiz meğer. Oldum olası, anasından doğduğundan bu yana kutsal Taşbaş Efendimizin kutsal evlerinin önünde, hiç sönmeden, kutsal ateşler yanar dururmuş. Bu ateşi kimler yakarmış? Kırk tane ak elbiseli, yeşil sarıklı ermiş yakarmış. Bu ateşler yanarken, yaa, yanarken şu ulu bozkırdan, bozkırın ummanından... Onun evine... Onun evine kimler mi gelirmiş? Her gece bozkırdan, bozkırın karlarından, baharından, çiçeğinden kimler mi çıkarmış? Kimler mi Taşbaş Efendimizin hizmetine gelirmiş? Ak libaslar giyinmiş, ak badem çiçekleri gibi tepeden tırnağa çiçek açmış binlerce... Binlerce kızoğlan kız... Kızların başlarında yıldız gibi çiçekler... Gelirler Taşbaş Efendimizin kapısına. Gelirler evinin önüne, gelirler kutsal ateşin yöresine, sabahlara kadar uçuşarak oynarlarmış. Onlar oynarlarken, ak badem çiçekleri gibi açmış binlerce ergen oğlan da... gelirler... uçuşan kızlara sarılırlarmış. Her gece bozkırdan kopup gelen ak, ışıklı çiçekler kim?"

"Kırk ateşi yakanlar, sabaha kadar kırk ateşin ışığında dönenler kimler?"

"Bir gece, Taşbaş Efendimizin canı cenneti çekmiş. Sen misin canı cenneti çeken? Gözlerini açmış bakmış ki, karşısında uzun kanatlı, üç tane kızoğlan kız. Tutuvermişler elinden, yum gözünü Taşbaş Efendimiz, demişler. Az sonra da aç gözünü Taşbaş Efendimiz, demişler. Gözünü açmış bakmış ki, ne görsün! Taşbaş Efendimiz diyormuş ki, karısı, öz bir karısı söyledi, bu cennetten hiç çıkasım gelmedi diyormuş."

"Gecesi bile gündüz gibi. Her bir yeri ışık içinde. Yağ, bal, süt akar ovalarından, Kenan diyarından üste. Bir de akarsuyu var, hep şarap olaraktan akar. İnsanı, içince esrük yapar. Bir de dalları hep meyve dolu ağaçlar. Bir de hep bahar olurmuş, kışı yazı yok. Taşbaş Efendimiz demiş ki, oradan hiç çıkasım gelmedi. Kanatlı kızları çağırmış, beni hemen köye ulaştırın demiş. Az daha kalsa oradan ayrılamayacakmış. Kanatlı kızlara demiş ki, beni köyüme çabuk ulaştırın. Ben orada olmayınca köyüme yılan yağar, köylümün başına bir hal gelir. Beni çabuk ulaştırın köye. Ben canımı cennete atmış, kurtarmışım, neye yarar, köylüm o perişan halde kalınca... Ol sebepten cenneti, köylüsü için bırakıp gelen Taşbaşımız..."

"Taşbaş Efendimiz akşam buradan kalkıp, gece yarısı Kabeye varıyor. Peygamber Efendimizin türbesine yüz sürüyor, sabaha karşı da köye dönüyor."

"Bir de Taşbaş Efendimizin eli ayağı, tüm bedeni yeşillenmiş. Bahar çimeni gibi. Bu yeşili kim görür? Yüreği temizler, bir de çocuklar. Çocuk gibi arı insanlar."

"Bir gece, hani o ulu ceviz var ya, işte o, tüm ışık olmuş. Hani Sarı Kızın Kazdağından getirip diktiği ceviz. O gece göz gözü görmüyormuş. İşte öylesine silme bir karanlık varmış. Kar da usuldan atıştırıyormuş. Günbatı yönünden çat diye bir şey çatlamış. Dağ ortadan yarılır gibi bir çatırtı. Evlerden dışarıya uğrayıp çatırtıdan yana bakmışlar ki, bir ulu ağaç, ışıktan ulu ağaç karanlığı oyarak süzülüp gelir. Süzülmüş, süzülmüş, sonra da varmış Taşbaş Efendimizin evi üstünde durmuş. Bir süre orada, öylecene süzülmüş kalmış. Orada, öylecene dervişler gibi döner dururmuş. O sırada, Taşbaş Efendimizin evi üstünde salınıp dururken, köylüler de, Kırklar da, bakire bozkır kızları da Allah Allah diye dönerek uçarak dualar ederlermiş."

"Bu gürültüyü patırtıyı duyan Taşbaş Efendimiz dışarı çıkmış. Önce bir duvar gibi karanlık, şak diye yüzüne vurmuş. Sonra başını kaldırmış bakmış ki, ne görsün, tepesinde bir ulu ağaç, kökleri, dalları, gövdesi, yapraklarıyla ışığa kesmiş, dervişler örneği evin az üstünde dönüp durur. 'Ya kutsal ağaç' diyerekten yere kapanmış.

"Hiç başka bir şey çıkmıyormuş ağzından... Hep: Ya kutsal ağaç, diyormuş, Sarı Kız anamızın ağacı!..

"O yere kapanır kapanmaz, havada salınıp duran ağaç gelmiş, başucuna, toprağa inmiş. Taşbaş Efendimize saygıda bulunmuş. Sonra da kalkmış, süzülmüş. Tekeç dağına doğru ağmış, gitmiş."

"Bir gün Taşbaş Efendimizin gönlünden bal geçmiş. Canı öylesine bir bal istemiş ki... Bir de gözünü açmış bakmış ki, önünde bir kovan bal. Taşbaş Efendimiz bu kadar istediği bala elini sürmemiş. Ben seni yiyemem bal, demiş. Köylüm açken, bir ömürde ağzına bir parmak bal sürmemişken ben bal yiyemem."

"Sonra Taşbaş Efendimiz yemek bile yemez olmuş. Yemek yemeye de hiçbir muhtaçlığı kalmamış. Her gün ona Bağdattan bir tek hurma gelirmiş. İşte Taşbaş Efendimiz her gün bu tek hurmayı yermiş. Bir tek hurma ona yetermiş de artarmış."

"Varıp da Kırklara karışan Taşbaşım, sana kurban olayım. Eşiğine yüzümü süreyim. Efendim, Sultanım, güzelim. Bu köy zelzeleden gitmediyse, senin yüzünden... Otlar bitecek, çiçekler açacaksa, ekinler başaklanacak, sular akacaksa, bahar gelecekse..."

"Varıp da Bingöl dağlarına çıkan kim? Taşbaş Efendimiz. Köroğlunun ölmez Kıratını bularaktan, hayat suyunu binbir pınar içinden seçen kim? Varıp da o suyu içen, içtikten sonra da suyun başında bayılıp, üç gün üç gece Bingöl dağının tepesinde kalan kim? Taşbaş Efendimiz. Ayıldıktan sonra da üstünde bir bulut dolanan, geçtiği yerlerde çimen yeşerten, çiçek açtıran, her ayağını attıkça topraktan ışık fışkırtan kim? Bingöl dağından inerekten Kırklar mağarasına varan, orada yeşil libaslı Kırk ermiş, Kırk ölmez tarafından saygıyla karşılanan kim? Kırkların başının ayağa kalkıp da, 'hoş geldin. Bu makam senin makamındır, buyur, gel otur,' diye yerini verdiği kişi kim? Taşbaş Efendimiz."

"Tekeç dağının tam doruğuna perilerin saray yapıp da, hem de sırçadan bir saray yapıp da, buyur, gel otur Efendimiz dediği, Kırkların, ermişlerin başı kim? Kim olacak. Taşbaş Sultanımız."

"Bütün bunlara gülüp de: Bu namussuz köylü beni Vurgun Ahmetten, bir de Kul Murtazadan beter edecek diyen, böylesine alçakgönüllü bir ermiş kişi olan sevgilimiz kim? Yerin göğün, dinimizin direği Taşbaş Efendimiz."

35

"Kulun kurbanın olam Taşbaş Efendimiz," diyordu Fatmaca Karı. "Allah seni bir gönderdi bize, dertlere derman, yoksulluğa umut diye gönderdi. Nekes olma kurban olduğum. Nekes olma güzel Allahımın adamı. Sultanım, güzelim. Allah seni umutsuzlara umut, hastalara ilaç diye gönderdi. Sen de bilirsin ki güzel Taşbaşcam, bu kız çocuğu yedi yıldır yatar. Hiçbir ocak, hiçbir hoca, hiçbir cindar para etmedi. Çukurovanın Gök Doktoru bile gördü, o bile para etmedi, güzel Taşbaşcam. Tam umudum kapanmışken işte, o zaman Allah seni gönderdi. Allah bu fıkara, bu yedi yıldır yataklardan çıkamaz kızın yüzüne güldü de seni gönderdi. Sen de Allahın emrini yerine getirmeyip, nekeslik ediyorsun. Ben biliyorum, Allah seni bu fıkara kızı iyi et diye gönderdi. Sen de Allahın emrini yerine getirmiyorsun. İstersen getirme. O koca Allah gözlerini iyicene açmış, yukardan bakıyor. Bakıyor da senin bu kötü hallerini görüyor. Sen de bu kızı iyi etmezsen, elindeki ermişliğini alıp Ökkeş Dağkurduna verecek. Nekes olma Taşbaşcam. Bu Fatmaca senin o kesip de attığın tırnağa kurbanlar olsun. Şu kızın başına o güzelce, pamuktan yumuşacık da, gülden narin elini koyuver. Koyuver de şu fıkara kızcağız da muradına eriversin, yiğidim. Ne eksilir hazinenden, elini şu kızcağızın başına koyuverirsen? Haydi Taşbaşcam, yap şu iyiliği. Başını yukarıya kaldır da bak, sen görürsün, koca Allahımız güzel gözlerini açmış da sana bakıyor. Aç kapıyı da dışarıya çık, şu kızcağız yolunu bekliyor, kapıyı açsın da, Taşbaşcamız, elini başıma koysun da bu dertten beni kurtarsın, diyor.

"Karın üstündeyim sabahtan bu yana. Ayaklarım üşüdü, donacak. Donup da ölecek. Gün öğle oldu, yıkıldı da gidiyor. Ne olursun gel artık. Ne olursun aç kapıyı. Nekes olma, hazinenden ne gider?"

Fatmaca gün ışırken sırtında on sekiz yaşında kızıyla Taşbaşın evine gelmişti. Taşbaş onu ta uzaktan görmüş kapıyı kapatmıştı. Fatmacanın halini biliyordu. Kızı yıllardan beri hastaydı ve iyileşmiyordu. Taşbaşın ermişliğini duyan Fatmaca, "işte," demişti, "Allah kızımın yüzüne güldü. Derdine derman olaraktan Taşbaşcayı gönderiyor." Taşbaş üstüne çıkan hikayeleri bire bin katarak, köyde aşkla şevkle anlatanlardan birisi de Fatmacaydı. Ve Taşbaşa dört elle sarılmıştı.

İşte bu Taşbaşca da, ermez olasıca, ermiş Taşbaşca da nekeslik ediyor, şu elceğizini kızın başına azıcık koymuyordu. Hem koymuyor, hem de dışarı çıkıp bir tek söz bile etmiyordu.

"Ben fıkarayım diye mi yapmıyorsun bu işi? Bir zengin gelseydi kapına, sen de koşarak gelir, değil elini sürmek, hastasını kucaklardın. Sen bir ermiş kişisin, söylesene, Allah indinde zengin fıkara var mı? Üstelik de günahları çok olduğun-

dan zenginler cehennemde yanacak. Onları cehennemde malları yakacak. Herkes malının çokluğu kadar yanacak. Fıkaralara gelince onlar doğruca cennete gidecekler. Bir de ermiş olmuşsun, sen bunu bilmez misin Taşbaşca?

"Şu kızın başına elini sür de, bu yıl Çukurovada pamuktan kazandığımızın hepsini sana vereyim. İstersen, bir tek ineciğim, Fındık inek var, istersen onu da sana vereyim. Etme bu nekesliği Taşbaşcam."

Taşbaşoğlu içerde, kadın dışarda böylesine konuştukça deliye dönüyor, avaz avaz bağırmamak için kendisini güç tutuyordu. Bazı, kan beynine çıkıyor, kıpkırmızı oluyor, bazı eli ayağı titreyerek sapsarı kesiliyordu. Taşbaşoğlu iyi biliyordu ki, elini kızın başına bir sürse, bir daha köylülerin elinden ölünceye kadar kurtulamayacaktı. Ama kadın da karın üstüne çökmüş, kızın yatağını da duvarın dibine sermiş, oracığa yerleşmiş, gitmiyordu. Gitmiyor, habire yalvarıyordu:

"Taşbaşcam, kul kurban olduğum ermişimiz. Allahımızın güzel ermişi, elçisi, adı güzel Muhammedin öz bir yoldaşı, ne olursun, aç kapıyı. Sen de kapıyı açmazsan, ben de bu kapıdan gitmem. Bir hafta, bir ay gitmem. Bu hasta kız da, ben de şu senin kapında kar altında kalır, buyar ölürüz. Sen de bunun altından kalkamazsın, ermiş Taşbaşcam. Aç kapıyı, nolursun..."

Sonunda, Fatmaca kapıyı yumruklamaya başladı.

Taşbaş artık buna dayanamazdı. Öfkesini yenemedi, kapıyı hızla açıp dışarı fırladı. Niyeti kadını kolundan tutup, uzaklara atmaktı. Kar üstünde iki insanın perişanlığını görünce öfkesi indi. Tam bu sırada kadın da onun ayaklarına atılmış, çarıklarını öpüyordu.

"Fatmaca bacı," diye inledi, "vallahi billahi ben ermiş değilim. Bırak yakamı."

"Güzel sesine kurban olduğum," diye karşılık verdi Fatmaca. "Güzel sesini duydum ya... Ermiş değilsen de ermiş olma, şu kızın başına o kutlu elini koyuver, nolursun..."

Taşbaş:

"Ah, inanmıyorsunuz ki, ah inanmıyorsunuz ki ben ermiş değilim. Çok mendebur, çok rezil, dört kitaptan kovulmuş bir mendeburum. Seferin dediği gibi, türlü türlü hayvanlarla cima ettim, hırsızlık yaptım, kızların ırzına geçtim. Böyle bir adamdan ermiş olur mu?"

Fatmaca:

"Yalan, yalan," diye ayağa kalktı. "Bunların hepsi yalan. Sen Allahın ışığı kadar temizsin. Ak paksın, kurban olduğum. Şu kızın başına elini bir koy, nolursun... İstersen o dedikleriyin hepsi ol, yeter ki elini kızın başına koy. Sana ne istersen veririm. İstersen beş tane horoz kurban ederim."

Taşbaş baktı ki kadının elinden kurtuluş yok, hemen içeriye kaçtı, kapıyı da arkadan sürmeledi.

Fatmaca onu elinden böylece kolaycacık kaçırınca öfkelendi:

"Senin gibi ermiş batsın da yerin dibine geçsin," diye kapıyı yumrukladı. "Seni gavur oğlu gavur, seni din düşmanı, seni domuz. O Allahımız da ne diye böyle bir domuzu ermiş eder de milletin başına bela gönderir?" diye bağırmaya başladı.

Birden kendine geldi. Ermiş bir kişiye böyle söz söylenir miydi? Böyle sövülür müydü? Ermişler nazlı olurlardı. Sabırlı olmak gerekti.

Korktu. Şimdi dili ağzının içinde kuruyup odun olacaktı. Ağlamaya başladı:

"Kurban olayım, kurbanlar olayım, beni bağışla Taşbaşcam! Nolursun Taşbaşcam! Olmadık işler ettim, söylenmeyecek sözler söyledim, yiğidim. Ama sen de çok kızdırdın. Elini kızın başına koymadın. Bağışla beni. Bağışla tabanlarıyın altını öpem, bağışla... Sen de beni bağışlamazsan, ben de kendimi öldürürüm."

Kapıya başını koymuş, hıçkırıyordu. Bağırıyor, çağırıyor, hıçkırıyordu.

Köyün kadınları, çocukları, meraklı erkekleri çepeçevre Taşbaşın evini bir yeniay biçiminde kuşatmışlar, olanı biteni seyrediyorlar, sonunun neye varacağını merakla bekliyorlardı.

Fatmacanın sonunda sesi soluğu kesildi, kapının önüne yığılıverdi. Uzun bir sessizlik oldu, belki yarım saat. Durmuş seyredenler öylecene bekliyorlar, kimse Taşbaşın evine doğru bir adım atıp yaklaşamıyordu. Ne konuşuyorlar, ne kıpırdıyorlar, ne de bir ses çıkarıyorlardı. Bir kısmı çömelmiş, bir kısmı ayakta.

Kendine gelen Fatmaca:

"Sen de bu kızın başına elini sürmezsen, beni de bağışlamazsan, ben de bu kapıdan ölünceye kadar gitmem. Bak, bak Taşbaşcam, bak bak havaya, boran kar geliyor, boran kar... Bu gece bu kızlan ben bu kapıda kalırsak, donar da ölürüz. Sen de Allah indinde bizim kanlımız olursun."

Vır vır, boyuna konuşuyordu. Taşbaşoğlu içerden sanki bir faydası olacakmış gibi: "Vazgeç benden Fatmaca bacı," diyordu. "Vallahi yalan, billahi yalan. İki gözüm önüme aksın ki ben ermiş değilim. Yalancıktan çıkarıyorlar. Etme eyleme, düş yakamdan. Hiçbir faydası olmaz biliyorum."

"Öyleyse sür elini hastamın, kızımın başına..."

Taşbaşla Fatmaca arasındaki savaş böylece sürdü. Sonunda Taşbaş yenilgiyi kabullendi. İnatçı kadın aklına takınıştı bir kere, geceyi bu eşiklikte geçirecek, kızı da kendi de donacaktı. İçinde sorumluluk duydu. Gerçekten bu iki kişinin kanlısı olacaktı. Bir de, belli belirsiz, kendine bile söyleyemediği bir merak duyuyordu. Elini sürünce, kız acaba iyi olacak mıydı?

Öyle bir haldeydi ki neredeyse ağlayacaktı. Kendisini öylesine yalnız, öylesine zavallı sayıyordu ki... Çaresiz kaldı kapıyı açtı, kıza doğru eğildi, elini kızın başına koydu, orada bir zaman tuttu. Kızın saçlarını okşadı. Gözleri doldu. İçinden geçirdi: "Allahım," dedi, "ne olursam olayım, şu kız inanmış gelmiş mademki, sen onu iyileştir."

Dudaklarının kıpırtısını gören Fatmaca ayaklarına kapandı:

"Seni gönderene kurban olayım, Taşbaşcam," dedi. "Seni Allah gönderdi. Kızımın yüzüne güldü de..."

Ayaklarını bıraktı, kalktı ellerine sarıldı. Taşbaş onun elinden kurtulup, eve kaçtı, kapıyı sürmeledi. Ağır bir yükten kurtulmuşçasına rahatladı.

Şimdi artık, iyi olsa da bu kız, iyi olmasa da hastalar akını başlayacaktı. Ne yapmalı, onun önüne nasıl geçmeliydi?

Fatmaca sevinç içinde kızını sırtladı, yatağı kucağına aldı. Taşbaşın kapısını bir daha öptükten sonra oradan ayrıldı.

Fatmaca oradan ayrılır ayrılmaz, Taşbaş dışarıya fırladı. Dışardaki kalabalık daha dağılmamıştı. Kalabalığa karıştı:

"Durun dağılmayın, size bir iki sözüm var," dedi.

Kalabalık donmuşçasına, şaşkın, tuhaf bir yaratığa bakarcasına ona baktı kaldı. Taşbaş bu tuhaf bakışların ağırlığı altında bocaladı, kekeledi, terledi. Bir süre ne yapacağını bilmeden bir o yana bir bu yana yürüdükten sonra, kendini azıcık toparlayabildi:

"Vallahi," dedi, "ben hiç ermiş değilim. Benim için, soyum için çıkarılanların hepsi bir yalan. Bakın hele, sizin gibi bir günahkar kulum. Ömrümde namaz kılmadım. Gizli gizli oruç yedim. Hayvanlarla cima ettim. Çukurovada pamuk hırsızlığı yaptım ki, Koca Halilden beter. Rakı da, şarap da içtim. Irza da geçtim. Her bir boku yiyip, her bir kötülüğü yaptım. Koca Halilden ermiş olur da benden olmaz. Benim yakamı bırakın. Bir ermiş bulun ki, gerçekten ermiş olsun da işimize yarasın. Öylesi de bu köyde var. Adı da Ökkeş Dağkurdu. Günde beş vakit değil, on vakit namaz kılar. Bir ay değil, altı ay oruç tutar. Allahın bir sevgili kulu.

"Kim çıkardı beni ermiş diye? Arkamda yedi ışık varmış da, uçuyormuşum da..."

Güldü:

"Bakın bakalım, nerede ışık? Bakın hele... Bakın hele bakın. Işık değil, çöp bile yok. Beni bırakın. Yakamı bırakın. Sonu kötü olacak. Siz beni seversiniz. Bana kötülük etmeyin. Beni, böyle giderse ya deliler damına atarlar, ya da mahpusaneye götürürler. Ya da ipe çekerler. Yazık değil mi bana?"

Konuştu, konuştu, konuştukça açıldı. Dört yanındaki kalabalık gittikçe büyüyordu. Duyan geliyor, duyan geliyordu. Evlerde kimse kalmamacasına Taşbaşın başına doluşuyor, Taşbaş, bütün inandırma gücünü kullanarak, kendisini yerin dibine batırarak, konuşuyordu. Her sözünü de:

"Böyle bir adamdan ermiş olur mu?" diye sorarak bitiriyordu.

Köylünün onu onaylamasını, amenna, böyle bir adamdan ermiş olmaz demesini bekliyordu. Kimsecik de ağzını açmıyordu.

Gün kavuşuncaya kadar böyle konuştu. Sözünü bitirirken mutluydu. Böyle bir adama da bu köylü ermiş derse desin!

Kalabalığın içinden geçti, evine yollandı. Donmuş kalmış köylüler ona öfkeyle, kinle baktılar. Taşbaş bunun farkına varmıştı. Taşbaşla birlikte, aylardır yapıp donattıkları dünyaları yıkılıp gidiyordu. Büyülü, umutlu, güzel dünyaları... Taşbaş evine girip, kapısını karanlığın yüzüne kapattıktan sonra bile kalabalık olduğu yerden kıpırdamadı. Konuşmadılar da. Bozkırdan soğuk, dondurucu bir yel esmeye başlamıştı. Ne yapacağını, ne edeceğini bilemez, bu Taşbaş karşısında şaşırmış kalabalık susmuş kalmıştı. Bozkırdan gittikçe hızlanarak esen yelin sesinden başka hiçbir yerden çıt çıkmıyordu.

Bir ses, diri bir yaşlı kadın sesi yardıma yetişmeseydi, belki köyün kalabalığı sabaha kadar burada, Taşbaşın evi yanında, kıpırdamadan, böylece durup kalacaktı.

"Siz deli misiniz, hangi ermişin ermiş olduğunu söylediğini duydunuz. Bunların hepsi ermişliklerini inkar ederler. Gönlü alçak kişilerdir bunlar," diyordu kadın.

Bu sözler karanlıklarının üstüne bir ışık gibi döküldü.

"Kim gördü ki şimdiye kadar erişmiş erişmişliğini söylesin?"

"Biz de amma deliymişiz!"

"Taşbaşa inandık da gittiydik."

"Az daha günaha giriyorduk."

Ve Taşbaşa karşı ağızlarından kötü söz çıkaranlar:

"Tövbe tövbe! Bin kere tövbe!" dediler. "Günahımızı bağışla. Sen bizi yanılttın Taşbaş Efendimiz."

"Sen şaşırttın bizi."

"Suçun yarısı bizdeyse, yarısı da sende," dediler.

36

Oooh, artık kurtulmuştu. Bu işten bu kadar kolay kurtulabileceği de hiç aklına gelmiyordu. Canım, ateş olmayan yerden duman çıkar mı? Azıcık ermişlik bulsalar bir adamda hiç yakasını bırakırlar mı onun, köylüler? O kadar konuşmuş konuşmuştu da, o kadar kendisini kötülemişti de, o namussuz köylüden bir tanesi çıkıp da:

"Sen kendini kötülüyorsun, güzel Taşbaşım, sen böyle birisi değilsin, olamazsın da," dememişti. "Biz seni doğduğun günden beri tanırız, karda leke var, sende yok," dememişti.

Kuzu kuzu dinlemişler, ondan hemencecik vazgeçivermişlerdi. Bugünlerde onlara bir ermiş gerekti. Belki şimdiye kadar da bir ermiş bulmuşlardı. Bulamadılarsa, Yağmur Dedenin yatırında bir keramet bulacaklardı.

Yağmur Dedenin yatırı uzakta, bozkırla Toros arasına sıkışmış, kıraç bir tepenin üstündeydi. Yağmur yağmadığı yıllar bozkırın köylüleri gelip ona horoz kurban ederler, ondan yağmur dilerlerdi. Yağmur Dede yalnız horoz kurbanı isterdi, başka bir kurban kesilirse ona, tam dileklerinin aksini yapardı.

Yağmur Dedenin çok işleri, efsaneleri vardı. Yağmur Dede bütün işlerinde bir başka Hızırdı. Doğadaki bütün güçler onun elindeydi. Karı o yağdırır, fırtınayı o gönderir, yağmuru o dindirirdi. Sulan o taşınrdı. Bir de bütün bozkırın bereketini o gönderirdi. Kıtlık yılları, vay Yağmur Dedenin başına gelene! Küfürün bini bir para. Yatırın önünde, dört bir yanından ağlayan, dövünen, ona alkış eden binlerce aç köylü...

Bu yıl neden Yağmur Dedeye sarılmadılar da Taşbaşı seçtiler?

Ya Ökkeş Dağkurdu, ya Yağmur Dede... Ne yaparlarsa yapsınlar, ne halleri varsa görsünler. Taşbaş yakayı ellerinden bir kurtardı ki, pir kurtardı.

Köylü insanı canavara benzer. Az önce göklere çıkarıp, Tanrıya eş ettiğini, işine gelmeyince biraz sonra çamura batırır. Batırır da gözünün yaşına bakmaz. İnsan, bu kadar yüceltip, arkasına top top ışıklardan bir ışık ormanı takıp göklere salıverdiği ermişinin yakasını bir iki sözde bırakıverir mi? Velev bu sözleri söyleyen ermişin ta kendisi de olsa...

Taşbaş, yedi yıllık Muhtar Sefer savaşında bile, bütün yenilgilerine bu köylü sebep olduğu halde bile, onlara bu kadar kızmamıştı. "Ben ırza geçtim," demişti. Bu köylü ırza geçmediğini bilmiyor muydu? "Hırsızlık yaptım, rakı, şarap içtim, hayvanlarla cima ettim," demişti. Bu işleri yapmadığını köylü bilmiyor muydu? Bir tanesi çıkıp da, "kendine kara çalma, seni biz biliriz," dememişti.

Ama her şeye karşın, ne olursa olsun, kurtulmuştu ya... Bir tanesi çıkıp da böyle deseydi, köylü onun yakasını bırakır mıydı! İyi ki söylemedi. Meryemce konuşabilseydi söylerdi. Söylemek değil, kıyameti bile koparırdı. İyi ki konuşamıyor. İyi, iyi, iyi gitmişti işler.

Bir daha böyle bir bela da gelmeyecekti başına. Bunu atlatmıştı ya...

Evin içi karanlıktı. Ocaktaki odunlar yalım veren cinsten değildi. İçin için yanardı bu odunlar.

Bu Toros etekleri köyleri gene iyiydi. Hiç olmazsa ocaklarında ışık yapacak odunları vardı. Bir de ipiltileri vardı, çam çırasından. Şu bozkır köyleri odun bilmezdi. Odun yerine tezek yakarlardı. Tezeğin de yalını olmaz. Bozkır köylüklerinde gün kavuşur kavuşmaz, silme bir karanlık çökerdi dünyaya. Evlerin içi dışı aynı karanlıkta... Hiçbir ışık karanlığı delmezdi. Bir Kürt şairinin dediği gibi, bin yıllık mayalanmış bir karanlık çökerdi gecelerine.

Çam çırası ışığı da ışıktan sayılmaz. Ne kadar yakarsan yak, uzun sürmez ki... Çırayı az yaksan ışık vermez, çok yaksan is bırakır. Işıktan sayılmaz. Yalnız Muhtar Seferin evinde bir gaz lambası vardı.

Karanlıktan yorulmuş Taşbaş:

"Avrat," dedi, "bir iki çam çırası yak da, yüzünü görelim. Yok mu?"

Kadın hiç konuşmadan kalktı, iki parça çırayı tutuşturdu. Tutuşturdu ama gene de biribirlerinin yüzünü göremediler. Taşbaş içinden geçirdi: "O her gece evin üstünde süzülüp duran ağaç gelse de şu bacadan içeriye girse bugün. Ne güzel olur. Gelse de, bu güzel günde çor çocuk bir kere olsun biribirimizin yüzünü iyicene görsek." Kendi kendine güldü. Gelse de ışık ağacı evin üstünde dururdu. İçeriye girmezdi ki...

"Eeee, avrat," dedi, "çok şükür şu ermişlikten de kurtuldum. Köylüylen bir konuştum, bir konuştum, kendimi onların gözünden bir düşürdüm ki, onlar da baktılar ki böyle bir adamdan ermiş olamaz, yakamı bıraktılar. Bugünlük bıraktılar ama şu bizim evin üstüne gelip her gece konan ışık ağacından korkuyoruın. Bu gece gelir de, gene evin üstüne konarsa, onu da köylü görürse, bütün çabam boşa gider, köylü gene yakamı bırakmaz. Ben de işte o zaman o köylüye yapacağımı bilirim. Yok, yok, ne olursa olsun artık köylü beni ermiş yapmaz."

Karısı da köylü gibiydi. Pel pel, başka dünyalardan, şu Toros ormanından çıkıp gelmiş, görülmedik bir yaratığa bakar gibi bakıyordu. Taşbaş karısının kendisine bir tuhaf baktığını biliyordu ama böylesine baktığının farkında değildi.

"Nah, sana, bre avrat," dedi gülerek. "Bu beladan da, deliler damına, eşek cennetine gitmekten de kurtulduk. Adil de imana geldi. Köyü soyacağı yerde, üstelik borç veriyor. Ne işler oldu bu yıl! Sefer de gitti gelmedi. Şu Seferin gidişi hiç de hoşuma gitmedi. Köylünün başına bir iş açacak gibi. Bana öyle gelip durur."

Kızdı:

"Neden konuşmazsın, be kadın?" diye bağırdı. "Dilini yılanlar mı yedi?"

Kadın başını önüne eğdi. Çocuklar da tıpkı anaları gibi bakıyorlardı Taşbaşa. Taşbaş bunların hepsinin gözlerinde bir umutla karışık korku görüyordu.

Acaba köylü ona bundan sonra doğru dürüst, eskisi gibi bakalabilecek miydi?

Taşbaş bu sefer de işin kötüye gittiğini yavaş yavaş anlıyordu. Bu işin ortası yoktu. Artık köylü ona eskisi gibi olağan insan gözüyle bakamazdı. Ya ermiş edip başına taç takacaktı, ya da yerin dibine batıracaktı. Az önce aralarından ayrılırken nasıl bir düşmanlık çemberiyle çevrilmişti! Nasıl da iğreniyorlardı ondan! Bu duyguyu ta ciğerinde duymuştu.

Şimdi ne yapacaktı? Yarın sabah köyün içine çıktığında kimse onun yüzüne bakmayacaktı. Ona sövecekler, onu aşağılayacaklardı. Onu hiçbir zaman bağışlamayacaklar, ona kendilerini aldatmış bir dolandırıcı gözüyle bakacaklardı. Keşki öyle baksalar. Bütün umutlarının yıkıntısı olarak, en güzel şeylerini ellerinden almış, çocuklarını öldürmüş bir kanlı gözüyle bakacaklar, gün geçtikçe de öfkeleri artacaktı. Sonu da bir derede bitecekti. Taşbaşın başı taşla ezilmiş ölüsünü bulacaklardı çobanlar. Ve cinler, periler ezmiş olacaktı bu başı.

Bir tek kurtuluş yolu vardı bundan sonra, o da köylünün Taşbaşı adam yerine koymayıp, onunla alay etmesi... Ama Taşbaş biliyordu ki onunla kimse alay etmeyecekti. Keşki ermiş olarak kalsaydı. Söylediği sözlere bin pişman oldu. "Ulan," diyordu kendi kendine, "ulan eşek kafalı Taşbaş, bir günün beyliği de beylik. Hazır köylü seni ermiş yapmışken, ne der de önüne geçersin? Ulan eşek kafa, sen ne bilirsin kendinin ermiş olup olmadığını. Köylü gözüyle görüp iman etmiş ki sen ermişsin. Ne der de önüne geçersin bunun? İşte o zaman da köylü senin ağzına sıçar, seni bu köyde, bu dünyada yaşatmaz. Ulan eşek kafa, başına bir devlet kuşu konmuş ki, devlet kuşu derim sana... Öyle bir devlet kuşu ki şahın, padişahın, İngiliz kralının başına konmaz. Köylülere de ki, şu Toros dağını alıp Çukurovaya taşıyın de, alıp taşırlar. Elinle yaktın, şu çürüyesi dilinle yıktın, eşek kafa Taşbaş. Eşek kafa, eşşoğlu eşek kafa!"

Günlerdir, kendisiyle, köylüyle savaşmaktan yorulmuştu.

"Aman," dedi, "çekiver kuyruğunu gitsin. Ne olursa olsun artık. İsterse götürüp yarın sabah assınlar."

Bu düşünceye varınca, karanlık yüzü ışıdı. Birden bütün bedeninde tatlı bir ürperme uyandı. Yanına yönüne bakındı, çocuklar uyumuşlardı. Dışarıdan gürültü geldiğini ilk olarak fark etti. Kalabalık daha dağılmamış mıydı? Varsın dağılmasın köpekler. Hem de aç köpekler. Gitti kapıyı sürmeledi. Bedeni gittikçe ılık ılık bir şehvete dalıyordu. Günlerdir, bu başındaki hengamenin içinde, onu unutmuştu. Bir anda karısı gözüne öyle güzel gözüktü ki... Ama karısı sahiden güzel kadındı. Gözleri, kalçaları, hala diri memeleri ne güzeldi! Gözleri çekik, kapkara, derindi.

Kadını arkasından kucakladı. Kadın çırpınarak kendisini onun elinden kurtardı. Fırladı, gitti evin öteki köşesine sığındı. Taşbaş kadının yanına vardı. Kadın köşeye büzülmüş tir tir titriyordu. Halbuki, eskiden Taşbaş ona sarılmayagörsün, kadın yumuşar, erir, sıcacık olur, kendisini Taşbaşa her yanı, eti, kemiği, yüreği, her bir şeyiyle, aşktan iliklerine kadar ıslanmış verirdi.

Taşbaş bu durumun neden ileri geldiğini anlıyor:

"Kız sen deli misin, sen deli misin?" demekten başka bir şey yapamıyordu.

Karısının bu haline hem kızıyor, hem de seviniyordu.

Bir ara gülmeye başladı:

"Kız," dedi, "peygamberler bile karılarıyla yatarlar. Bütün ermişlerin, ermişler ermişi Hızırın bile karısı vardı. Hem de karısıyla öylesine çok yatarmış ki Hızır babamız, karı elinden elaman demiş de kaçmış. Peygamberimiz Efendimizin bir sürü karısı, kırk tane cariyesi vardı. Peygamberimiz de hepsiyle yatardı. Anladın mı?"

Kadına gene sarılmak istedi, kadın gene çevikçe elinden kurtuldu, kapıya doğru kaçtı.

"Kız, deli misin, deli misin sen?"

Taşbaş karısı kaçtıkça azıyordu. Bir ara kadını tuttu, yatırdı, donunun bağını kırdı, memelerini emmeye başladı. Kadın bu haldeyken bile bir yolunu bulup elinden kurtuldu. Ama Taşbaş kadının peşini bırakmıyordu. Aralarında uzun bir cebelleşme oldu. Kadının eli ayağı çözüldü, ağzı köpürdü. Cin tutmuş gibiydi. Kadın o haldeydi ki Taşbaş ölüyor sandı, kadını bıraktı, yüzüne su serpti. Telaşla dört bir yanında döndü. Neden sonradır ki kadın kendine geldi. Taşbaş da rahat bir soluk aldı.

Neydi bu başına gelen yarabbi? Karısı onunla yatmıyor, çocukları ona yaklaşmıyorlardı.

"Yahu karı," diyordu. "Vallahi ne ermişim, ne bir şey. Allah senin gözünü kör etmesin karı. Sen deli mi oldun?"

Kadına azıcık bir yeri dokunsa kadını bir titremedir alıyordu.

Sabaha kadar uyumadılar. Taşbaş sabaha kadar konuştu. Ama karısını bir türlü ermiş olmadığına inandıramadı. Birkaç sözde koca bir köyü inandırmıştı da, şu lanet karıyı bir türlü inandıramıyordu.

Gün ağarır, küçücük, el kadar pencereden içeriye ışıklar sızarken Taşbaş dişini sıkıp:

"Aaaah, bir ermiş olaydım. Aaah, olaydım o zaman gösterirdim sana. Seni çont ederdim. Dilini ağzında odun ederdim. Yetmiş yaşında karı ederdim seni. Hiçbir şey yapmasam, o akılsız başının içine azıcık akıl sokardım. Yazık ki ermiş değilim. Hiçbir gücüm yok. Elimden ne iyilik, ne de kötülük gelir."

Dışarıya çıktı. Dışarıya çıkmasıyla içeri girmesi bir oldu. Yüzü sapsarı kesilmişti.

Ondaki bu değişikliği gören karısı korkuyla sordu:

"Ne oldu, ne var?"

Taşbaş inler gibi:

"Hastalar," dedi.

Kadın dışarıya çıktı. Dışarda duvarın dibine, karın üstüne yataklar serilmiş, birkaç hasta yatırılmıştı. İncecikten bir kar sepeliyordu. Aşağıdan, köyün içinden de kadınların, erkeklerin sırtında birtakım hastalar geliyorlardı.

Kadın sevinçle içeriye döndü. Yüzü mutluluk içindeydi. Gözlerini kocasına dikip bekledi. Taşbaş gözlerini kül bağlamış ocağa dikip kalmıştı. Neden sonra kendine geldi:

"Şu hastaları içeriye al," dedi. "Gene kurtulamadık. Demek ki gene..."

Kadın hastaları içeriye aldı. Az sonra bütün ev yırtık, partal, pis pis kokan insanlarla dolmuştu. Kimi üç, kimi beş yıllık yatalak hastalardı. Kiminin yaşamasından umut kesilmişti. Taşbaşoğlunun da soluğu iyi gelmezse, artık iyileşmelerinin hiçbir mümkünü kalmayacaktı. Taşbaş ellerini kavuşturdu. Sıdk ile candan, Allaha sığınarak, bu zavallıların cümle hastalıklarından arınmaları için dua etti. Teker teker her hastanın başında durdu, duasını yüzlerine üfledi.

O duasını üflerken hastalar gözlerini açıp ona minnetle, sevgiyle, umutla bakıyorlardı. Taşbaş teker teker de onların saçlarını okşadı.

Hastaların sahipleri hediyeler getirmişlerdi. Taşbaş hiçbirisini almadı.

"Bana gelenler bundan sonra bir çimdik tuzdan başka bir şey getirmesinler," dedi. "Yoksa dualarım Allah indinde kabul olmaz."

Bir çimdik tuz bir yüksüğün yarı dolusudur.

37

Meryemce, etekleri esen bozkır borasında, ak başörtüsü dalgalanarak köyün içinden koşuyordu. Köylü bu sabah onun nereye, niçin koştuğunu biliyordu. Onun koştuğunu gören kadınlar, kızlar, gelinler ardına düştüler. Bir anda köyün bütün kadınları köyün alanında toplandı. Meryemce alanda durdu, başına toplanan kadınlara baktı. Her halinden belalı bir öfkede olduğu belliydi. Yere eğildi, karların arasından bir ağır çinke taş aldı. Öteki kadınlar da eğilip çinke taşları aldılar. Genç kadınlar bu taşlarla kucaklarını doldurdular. Meryemce Seferin evine yöneldi, öteki kadınlar da. Hiçbirisinden çıt çıkmıyordu. Durgun, dalgasız bir suya benziyorlardı.

Meryemce bütün hızıyla gitti. Seferin evinin kapısına abandı. Arkasından da kadınlar... Kapı açılmadı. Sefer onların böyle hışımla gelişlerini görmüş, kapıyı sürmeledikten sonra bir de arkasına kocaman bir kütük dayamıştı.

Uzun bir süre kapıyı zorladılar, kapı gene açılmadı. Baktılar ki öyle oldum olası güçle kapı açılmayacak, çekildiler, kapıyı taşlamaya başladılar. Seferin evinin üstüne yağmur gibi taş yağıyordu.

Sefer içerde, mavzeri elinde bekliyor, ödü patlıyordu. Mavzerde beş tane mermi var. Bir anda öldürse öldürse, beş tanesini öldürürdü. Karınca sürüsü gibi kadın. Geriye kalanlar da onu, çocuklarını, karılarını un ufak ederlerdi.

Bir ara, kadınların üstüne yukarı birkaç el ateş etmeyi düşündü. Sonra bundan vazgeçti. Birkaçını öldürüp canını kurtarmayı düşündü, bundan da vazgeçti. Hani kurtların üstüne bir damla kan sıçrarsa biribirlerini yer bitirirlermiş ya, o hesap... O zaman azgın canavarlara dönen kanlı kadınlar Hıdır Kahya sülalesinden taş taş üstünde bırakmazlardı.

En doğrusu, elde tüfek, sonucun neye vaaracağını beklemekti. Kurtuluş yoktu, biliyordu ama gene de can çıkmayınca umut çıkmazdı.

Kırılıp bir yanı açılmış kapının delik yerinden taşlar ocaklığa kadar gidiyordu. Taşlardan birisi Kır İsmailin kızının bacağına değdi. Kadının bacağı şişti. Kırılmışçasına ağrıyor, kadın alkışlar ederek çırpınıyor, dövünüyordu.

Muhtar Sefer kasabaya ulaştıktan bir gün sonra, köylülerden on, on beş kişi Adil Efendinin dükkanına mal almaya gitmişlerdi. Çok seviniyorlardı. Onlar ne beklemişlerdi de, güzel Allah Taşbaşın himmetiyle onlara neler vermişti!

Gülerek dükkana girdiler. Adil Efendinin kardeşinin oğlu Rıza Bey hayretle onların yüzüne bakıp sordu:

"Siz Yalak köylüsü değil misiniz? Eeee, ne için geldiniz? Borcunuzu vermeye mi geldiniz?"

Köylüler kekelediler:

"Hani Adil Efendi haber gönderdi de..."

"Size bir şey deyim mi arkadaşlar? Değil size borç vermek, bahar gelir gelmez, dağlar yeşerir yeşermez, Adil Efendi köyünüze gelecek, avratlarınızın kıçındaki donu da, dona varana kadar her bir şeyinizi, tüm varınızı da soyup alacak. Adil Efendinin gözüne gözükmeden..."

Rıza Efendi sonra köylüleri dükkanın arkasına çekti. Meseleyi onlara olduğu gibi baştan sona kadar anlattı.

Muhtar başına gelecekleri biliyordu ama bu işin bu kadar çabuk patlak vereceğini, her şeyi kendi üstüne bu kadar kolaylıkla yıkacaklarını bilmiyordu. Bu yüzden daha köylüler kasabaya ulaşmadan, o köye döndü. Kadınlar işi duyar duymaz... Önce bir şaşkınlık geçirdiler, sonra Meryemce ortaya çıkınca, yürüdüler...

Sefer, kurtuluş yok, diyordu kendi kendine. Alıcı kurt gibi saldırıyorlar.

"Ben de elimdeki şu beşliylen onların ellisini öldürmeden bu tatlı canı teslim etmem. Gelsinler bakalım. Gelecekleri varsa, görecekleri de var." Bu arada kadınlar Seferin evinin önüne bir adam boyunca bir taş öbeği yapmışlardı. Şimdilik bu öbekteki taşlardan hiç kullanmıyorlardı. Seferin evine attıkları taşlar, hemen oradan yerden aldıkları taşlardı.

Evi taşlama öğleye kadar böylece sürüp gitti. Kapı iyicene kırıldı, sonra da açıldı.

Kapı açılınca, Sefer canını dişine takıp, elindeki mavzeriyle çıktı, kendini kapının sol yanındaki duvarın arkasına attı. Tüfeğin namlusunu kadınlara doğru çevirdi. Hiç kıpırdamadan, duvarın siperinde, tüfeğin arkasında uzanmış duruyordu.

Seferi böyle, her şeyi göze almış gören kadınlar da, ellerinde taşları kalakaldılar. Ve gözleri Seferde, ondan küçücük, bir kıpırdama bekliyorlar. Ve Sefer durumu iyice bildiği için taş kesilmiş, hiç mi hiç kıpırdamıyor. Gözlerini bile kırpmıyor, dersin. Ölü gibi.

İkindi oldu, ne bu yanda en küçük bir kıpırtı, ne de Seferde. Bir yandan biri kıpırdasa her şey bitecek ama yapmıyorlar. Can pazarı.

Sefer batmakta olan günü bekliyordu. Yüreği küt küt atıyordu. Kafası apaydınlık, her şeyi en ince yerine kadar düşünüyordu. İçinden, "inşallah inşallah bir kıpırtı olmaz," diyordu. "Gün batıncaya kadar bir şey olmaz..."

Ölümü bir pamuk ipliğine bağlıydı şimdi. Şimdi gökten çığlık çığlığa bir kuş sürüsü geçse, kadınlar, başlarını kaldırıp ona baksalar, elindeki tüfeği müfeği dinlemezler, gelir onu parçalarlardı. Bir gök gürültüsü, bir boran, bir köpek sesi onları şimdiki durumlarından alabilirdi.

Sefer bir kıpırtı olmasın diye yüreği ağzında, habire dualar okuyordu.

Bir genç adam olsaydı Seferin yerinde, elindeki tüfeğe güvenip kadınların üstüne ateş ederdi. Sanırdı ki, o ateş edince kadınlar kaçacaklar. Sefer bilirdi ki tam bunun tersi olur. İçlerinden biri ikisi vurulsa da, beşi onu ölse de, kaçacakla-

rı yerde üstüne yürüyebilirlerdi. Zamanı, koşulları bilirdi. Belki de bir kurşunda kaçarlardı. Ama çoğunluk yürürlerdi. Kalabalığın böyle kinli işlerde kurşundan döndüğü az görülmüştür.

Arkada, içerde, bir kedi durup durup miyavlıyordu. Bereket ki kadınlar kedi sesini duyacak kadar yakında değillerdi. Seferi deli ediyordu bu ses ama bir türlü de, şunu susturun, diye seslenemiyordu.

Karşıdaki kadın topluluğu keskin bir kılıcın ağzına benziyordu. Gittikçe de büyüyordu kalabalık. Kadınların boyları da uzuyordu.

Bir horoz ötse, bir köpek havlasa, içerlerden bir erkek gelip seslense işi tamamdı.

Bu erkeklere de ne olmuştu? Neredeydiler? Kadınları salıverip ortalığa, kendileri eve saklanmışlardı demek. Bir erkeğin gelip de kadın topluluğuna bir şey söyleyemeyeceğini biliyor. O yönden yüreğini sağlam tutuyordu. Bir korkusu vardı, bu anda Vurgun Ahmedin çıkıp gelmesiydi. Onun bile gelmesi kadınları harekete geçirebilirdi.

Sefer yay gibi gerilmiş, bir güneşe, bir karşısında gittikçe büyüyen, devleşen kadınlara bakıyordu. Kadınlar gittikçe donuyorlardı. Ona öyle geliyordu ki, işte şurada, evinin önünde şu kadınlar Tekeç dağının kayaları gibi donup kalacaklar.

Gün aşağı doğru sarkıyordu. Sefer sabırsızlıktan çatlıyordu.

"Haydi kardaş, haydi güzel güneşim, aslanım, batıver," diyordu. "Haydi bat!"

Tepeden tırnağa ter içinde kalmıştı. Bu soğukta, bu ayazda.

Elinden gelse, şu inmekte olan güneşi Tekeç dağının arkasına çekip indiriverecekti.

Şu kadınların önündeki, bir kaya parçası gibi dimdik, kaskatı duran Meryemce güneşin batışına seyirci mi kalacaktı? Böyle donmuş mu kalacaktı sonuna kadar? Gün batmadan mutlaka bir şey yapacaktı Meryemce. O gözünü daldan budaktan sakınmazdı. Sakınmasın domuz karı. İlk kurşunu, hem de alnının ortasından, o yiyecek.

Meryemce de ilk kurşunu kendisinin yiyeceğini biliyordu da bir türlü kıpırdayamıyordu.

"Allahım," diyordu, "koca Allahım, yüreğime azıcık güç ver. Güç ver de şunun üstüne yürüyüm. İsterse yürürken beni vursun."

Bir yürüyebilse, biliyordu ki Sefer kaç kadın öldürürse öldürsün, gene ondan, çocuklarından, karılarından, evinden bir parça bile kalmayacak, toz olacaktı. Belki de onlar üstüne yürürken, Sefer korkusundan elini tetiğe bile dokundurmayacak, bir tek kurşun bile sıkamayacaktı.

Akkısrağın kadınları ırzlarına geçen Beylerinin üstüne yürümüşler. Adam çekmiş mavzerini, bir hendeğe yatmış. Kadınlar korkmamışlar, yürümüşler üstüne. Bey bir tek kurşun bile sıkamamış, elindeki tüfeği atıp yokuş aşağı, bağırarak kaçmaya başlamış. Kadınlar da arkasından ulaşıp, bir anda parçalayıvermişler.

Seferin neredeyse soluğu kesilecek. Gün geldi Tekeç dağının başına oturdu. Bir türlü aşağı inmek bilmiyor. Tepede oturdu kaldı. Karlara kızıllık vurdu. Karşıdaki kadınlar daha büyüdüler. Şimdi yarı aydınlık içindeler.

Sefer bir ara Meryemceye daldı. Bu kadın kendisine neden bu kadar kin bağlamıştı? Bu kadın her bir şeyi görüyordu. Bin gözü vardı. Birden farkına vardı ki güneş batıyor. Dışarda kızarmış incecik bir parçası kalmış. Batıyor, batıyor... Bu Meryemce olmasaydı, bugün bu kadınlar yürümezler miydi? Yürümezlerdi. Hayvanlar bile baş isterler. Hele insanoğlu hiç başsız olamaz. Bu canavar Meryemce, kan içici Meryemce... Batıyor, batıyor... Battı!

Kadın kalabalığı bir alaca karanlık içinde kaldı. Sefer, kendisini tutmasa, daha tehlikenin durup durduğunu bilmese sevincinden havaya fırlar, şakır şakır göbek atardı.

Bir ara boğulur gibi oldu. Korktu. Bayılıyor muydu? Kesik kesik, üst üste soluk alıyordu. Ağır ağır da kendine geliyordu.

Kadınlar gittikçe karanlık içinde kalıyorlardı. Onlar kıpırdamadıkça, dağılmadıkça, kadınlar onu görmüyorlardı ama hissederlerdi. Onlar dağılmadıkça tehlike ve de berdevamdı!

Kalabalık iyicene karanlığa karıştı. Sonra ince, ölgün sesler gelmeye, karanlıkta kıpırdamalar olmaya başladı. Sonra kara sürtünen yalın ayakların boğuk sesleri geldi. Az zaman sonra da orada, evin önündeki alanda kimsecikler kalmadı.

Sefer:

"Yarabbi! Sana çok şükür," diye ayağa kalktı. Elleri ayakları uyuşmuştu. "Bu beladan da kurtardın beni. Sana, Yağmur Dede yatırında beş tane telli horoz kurbanım olsun."

Gözlerini kıstı, donup kalmış kadın kalabalığının az önce boşalttığı alana baktı. Ortalıkta hiçbir karartı falan yoktu. Demek ki, hemencecik dağılıp gitmişlerdi. Bir incecik karartı sallanıp duruyordu alanda ya, insan olamazdı. İncecik, sallanan karartıya baktı, karanlıkta bir şey seçemedi.

"Bakmaktan, gözlerim öyle bir yorulmuş ki..." diye içinden geçirdi. "Bir tek kadın? Bir tek kadın... Varsın kalırsa kalsın," dedi. "Ne gelir ki elinden. Fırtınayı atlattık."

Halbuki Meryemce olduğu yerden kıpırdamamış, değneğine dayalı, orada öylece kalakalmış, dağılıp giden kadınların gittiklerinden bile haberi olmamıştı. Bu yenilginin suçu tüm kendinin üstündeydi. Azıcık daha yürekli bir kadın olsaydı, tatlıca canına kıyabilseydi, şimdi Seferin yerinde yeller eserdi.

Sefer şimdi, hemen şimdi gidip Yağmur Dede yatırına telli kurbanını kesmek istiyordu. Hemen, bu karlı, bu soğuk gecede gidip... Ama bunun mümkün olmadığını da biliyordu. İçi içine sığmıyordu.

Köylü kadınların bu tam yenilgisiydi. Bir daha böyle bir topluluk onun üstüne gelemeyecekti! Bir insan yenilirse bir daha, bir daha gelirdi... Kalabalık yenilirse, bir daha bir araya gelmesi çok zor olurdu.

38

Sefer bu beladan yakasını kolay kurtarmıştı. Eşeklik etmişti. Hem de eşekliğin büyüğünü etmişti. Taşbaşın önüne geçilmezdi. Fıkara Taşbaş kendisi de köylüye yalvarmış, ben hayvanatı ehliye ve hayvanatı vahşiyeyle, ayılarla kurtlarla cima ederim, benim yakamı bırakın, benden ermiş olmaz, demiş, kendini elinden geldiğince, dilinin döndüğünce aşağılamış ama bu köylü bana mısın dememiş, fıkaranın yakasını bırakmamıştı. Bu da Taşbaşın planı ya... Kendisini aşağılatarak ağıra satmak istiyor ya... Demek istiyor ki, ben böyle külli münayip bir adam olsam bile ermişlik tahtına çıkar otururum. Yerini sağlamlaştırıyor ya...

Ama yazık değil miydi köylüye? Adil hazır alacağından vazgeçmişti. Üstelik de borç veriyordu. Gidip bozmanın bir alemi var mıydı? Köylü de bunu bir daha unutur muydu? Nefsine, hırsına kapılıp çok kötü bir iş yapmıştı. Kötü, kötü...

Ya Adilin karşısındaki hali? Göt öpmekle dudak kirlenmezdi ama... Gene de münasipsiz bir işti.

"Ayaklarına, tırnaklarına kurban olam Adil Efendi. Oğlunu öldürdüm, yücelerden yüce ocağına düştüm Adil Efendi. Beni öldür Adil Efendi. Seni o kadar severim ki, beni öldürsen bile, sevgiden kanım senden yöne akar, Adil Efendi. Bizim köyün borcunu bağışlama. Bu yıl bir daha borç verme. Hem de gel, karılarının donlarına kadar soy köyü. Kulun kurbanın olam Adil Efendi."

Adil Efendi bu teklifi duyunca derecesiz şaşırmış, sebebini sormuştu:

"Sebebini de sorarsan, sana değil, hiç kimseciklere söyleyemem. Bu isteğimi yerine getirmezsen beni de işte şuracıkta öldür. Bu isteğimi yerine getirmezsen, ben de başımı bu eşiğe koyar, alaca kanımı senin eviyin içine akıtırım. Sebebini de sorarsan, sana değil, hiç kimseciklere söyleyemem."

Bir gün akşama kadar Adile yalvarmış, ayaklarını öpmüş, önünde gözyaşı dökmüş, Adili sözünden caydıramamıştı.

"Ben," diyordu Adil, "tükürdüğümü yalamam. Ancak ve ancak yalatırım."

Adilin konuşmalarından büyük bir korkusu olduğunu anlamıştı. Adil köylüden korkuyordu. Hem de az buz korku değil. Dışarıya, çarşıya çıkamayacak kadar korkmuştu.

Bu adam, bunca yılın kurt Adili öyle durup dururken bu mazlum, bu ağzı var dili yok köylüden korkmazdı. Bunda bir iş vardı. Sözünden dönmeyişi insanlığından değil, bu sonsuz korkusundandı. Onu bu korkudan kurtarmak gerekti. Adil bu korkudan kurtulursa, her isteğini yerine getirirdi. Sefer de bütün gayretini bu korkuyu gidermeye harcadı. Bu işi de yoluyla yordamıyla yapmalıydı. Adil

köylüden korktuğunu Seferin sezdiğini bilmemeliydi. Yoksa inatlaşır, sözünden dönmezdi.

"Bu köylüler on para etmez," diye başladı. "Köylü milleti kadar eşek, hayvan bir millet yeryüzüne gelmemiştir. Hiç dostluğu, sadakati yoktur. Adamlığı yoktur. Yediği sofraya bıçağı sokan ki köylü milletidir. Beş kuruş için, bir avuç ot bitmez kıraç toprak için babasını boğazlayan ki köylü milletidir. Yirmi beş kuruşa, kızını karısını satan ki köylü milletidir. Adı güzel Muhammede söven, onu adamdan bile saymayıp, yerine Taşbaşı getirip diken, dinsiz imansız, köylü milletidir. Korkak olan, canavar olan, ahmak olan... Kanı ciğeri beş para etmeyen... Bir tavşanı bilir misin Adil kardaş, bir tavşan kadar ürkek olan, köylü milletidir. Hele bir araya gelip de toplanınca, bir koyun sürüsünden daha sessiz olan, bu pis köylü milletidir. Hele şehirli adamını görünce, ejderha görmüş gibi çarpılan, kaçacak delik arayan bu akılsız köylü milletidir. Eline vurup, yıllar yılı ağzından lokmasını aldığımız alçak insan soyu, kuzu soyu, yumuşak, ezik köylü milletidir. Bunlar bir korkarlar ki, yeryüzündeki hiçbir yaratık bunlar kadar korkmaz. Yılandan, karıncadan, ormandan, topraktan, kardan, fırtınadan, cinden, periden, karanlıktan, yıldızlardan, yıldırımdan, ateşten, akarsudan korkarlar. Kuşlardan bile ürkerler. Hele şehirli adamından? Bunca yıllık tecrüben var. Sen köylüyü benden daha iyi bilirsin."

Daha uzun uzun konuştu, köylülerin alçaklığı, daha da çok korkaklığı üstüne örnekler verdi. Korkak adamdan her bir kötülük beklenirdi. İnsan soyunu korkaklıktan daha çok alçaltan hiçbir şey olmamıştı şimdiye dek. Köylü milleti de insanlar içinde en korkağı olduğundan...

Adil, köylülerin korkaklığını, bu yüzten öteki insanlara kötülük yapamayacaklarını duydukça yüzü ışıyordu.

Ya kadınları? Kadınları korkaklıkta erkeklerden bin kat daha üstündüler. Bir gök gürlemesinde çok kadının dizlerinin bağının çözülüp yere düştüklerini görmüştü. Köylü kadınları, yalnızca biraz fazla gürültü ederler, bu da onları tanımayanları korkuturdu.

Kim bu hale getirmiş, bu korku cehennemine itmişti Adili? Tıp, diye Seferin aklına düştü ve Adile sordu:

"Koca Halil, hani bizim köyden Koca Halil hiç uğradı mı sana Adil kardaş?"

Adil yere baktı, bu soruya karşılık vermedi. Seferin bunu niçin sorduğunu o da anlamıştı.

Acaba, acaba Koca Halil uğramış mıydı? Sefer artık iyice inanmıştı ki uğramıştı.

Korkusu kökünden kesilen Adil ayağa kalktı:

"Sefer kardaş," dedi sonunda, "ben o köylüye gösteririm. Bir zırnık borç vermek değil, onları dükkanın kapısına bile sokmayacağım. Ve de bahara gelerek, karınlarının donuna kadar soyacağım. Hakkım değil mi, alacağımı alacağım."

Bu sonuç Sefer için büyük bir mutluluktu. Taşbaşınız mı yumuşattı Adilin yüreğini? Alın işte yumuşayan yüreği. Sefer, Adilin hemen şimdi gelip köyü soymasını bekilyordu ama Adil bu soğuk havalarda mümkünü yok dışarıya çıkmazdı.

Ne yapalım, varsın bahar olsun. Gelsin de tek, varsın baharda gelsin.

Bu sevinç içinde hiç düşünmemişti. Köylü bunu öğrenince ne yapacak diye aklından geçirmemişti. Belki de geçirmişti ama aldırmamıştı. Köylü kısmının elinden ne gelirdi ki... Sefer köylüden korkmazdı. Onun için köylü dediğin, konuşan bir koyun sürüsüydü. İki sözde istediğin yere çeker götürürdün. İşte Seferin yanlış hesap ettiği buydu. Köylü kadınların tatlıca canını almalarına bir göz açıp kapama süresi kalmıştı.

Nasıl düşmüştü bu tongaya? İnsan hiçbir zaman hırsının, coşup gelen yüreğinin elinde oyuncak olmamalı. Her bir işi akıl terazisine vurmalı.

Bu belayı, bu kabarıp gelen ölümü atlatmıştı ya, Taşbaş ermiş mi olur, evliya, peygamber mi olur, varsın olsun. Tatlı dille yılanı bile deliğinden çıkarırsın, demişler. Köylü kısmı tatlı dili, güzel sözü çok sever. Taşbaşoğlunun karşısında iki külah sallar, sen ermişlerin ermişisin dersin, önünde iki yatıp yuvarlanırsın, eli ayağı çözülüverir. Kırk yıllık düşmanınsa da seni bağışlar.

Bu köylünün kızgınlığının önüne nasıl geçecek? İşte şimdi asıl mesele bu. Şu Adile gitse de bir daha yalvarsa, ne olurdu sanki? Yalvarsa değil, korkutsa... Soluk soluğa gitse de, bu köylüler canavar oldular, hepimizi öldürecekler, benim başıma böyle böyle işler getirdiler, dese... Adil korkusundan donuna eder: "Alın götürün, bütün dükkanlarım sizin olsun," derdi. Alimallah derdi. Öylesine gözü korkmuştu köylüden. Hele kadın sözü, bir araya gelip de saldıran kadın sözü duydu muydu? Hakkı da vardı Adilin, ağzı kanlı canavarlar gibi nasıl da geliyorlardı insanın üstüne?

Sefer korkusundan daha ürperiyordu. Ya bir daha gelirlerse? Bir daha gelirlerse, artık toptan ölümü kabullenerek geliyorlar demektir. O zaman önlerine geçilmez. Ne top, ne tüfek, ne de İsmet Paşanın gökyüzündeki jetleri geçebilir.

Karşıdan üç candarma gözüktü. Eve geliyorlardı. Seferin ödü koptu. Az daha şak diye yere düşecekti. Direğe tutundu. Bütün bu çorapları kendi eliyle örmüştü kendi başına. Taşbaşoğlunu kıskanıyordu. Köylünün ona ermiş gözüyle bakmasına deli oluyordu. Bütün işleri o kıskançlık ejderhası yaptırmıştı ona.

Candarmalar geliyorlar, Taşbaşı alıp götürecekler. Candarmalar Taşbaşı alıp götürünce, bu köyde kadınlarla, ocağı batasıca Meryemce ile baş başa kalmayacak mı? Onlar da bir gün onu dar bir zamanında yakalamazlar mı? Başlarında Meryemce olmasa neysem ne. Meryemce hiçbir zaman yenilgiyi kabul etmez. Güzel bir fırsat kollar, bulunca da yüklenir. Bekleyemez miydi? Karakola gitmiş, candarma komutanı Yüzbaşı Şükrüye Taşbaşın işlerini, onun çıkardığı hikayeleri bir bir anlatmıştı. Yüzbaşı küplere binmiş:

"Demek bu atom çağında da ermiş ha? Demek bu uzay çağında da Mehdi ha? Ben o Mehdinin kemiklerini kırarım da, leşini köpeklere atarım. Bu çağda ha?"

Yüzbaşı nerdeyse öfkesinden ağlayacaktı.

"Şimdi, şimdi candarma gönderip getireceğim onu. Şimdi şimdi... Köylümüzün geriliği bu Taşbaş gibi sömürücülerin, yalancıların yüzünden. Geberteceğim onu. Bu devrim Türkiyesinde Mehdi ha? Osmanlı ermişi ha?"

Yüzbaşının öfkesinden Sefer bile korkmuştu.

İşte bu gelen candarmalar Taşbaşı alıp götürmeye gelen candarmalardı. Taşbaşı alıp götürecekler, karakolda üç gün üç gece, beş gün beş gece döveceklerdi.

Salt Taşbaşın ermişliği yüzünden, bakın hele Seferin başına neler gelmişti. Köylü Adilden dolayı tüm düşman. Bunu atlatmıştı. Bundan sonra da bu yüzden gelecek kötülüklerin önüne geçebilirdi. Memidik yediği bunca dayağı unutacak mıydı? Bu yarım adamların öç almaları çok zalimce olur. Şimdi bir de Taşbaş geliyordu. Taşbaş karakolda dayak yer, ölümden kurtulursa, o tatlıca canını Azrail olur alırdı. Sert olduğu zamanlar, çok sert adamdı Taşbaş.

"Selamünaleyküm Muhtar."

"Aleykümselam Cumali Onbaşı."

"Sizin köyde bir peygamber türemiş, sen onu ihbar etmişsin Muhtar, onu almaya geldik. Demek bizim Taşbaş peygamber olmuş ha? Akıllı adamdı. Böyle sapıtacağını hiç aklıma getirmezdim. Köylerden akın akın hastalar geliyormuş ha? Taşbaşın eli bir değince, o hastalar iyi oluyorlarmış ha?"

Sefer:

"Hele buyurun, oturun hele."

Cumali Onbaşı:

"Yok yok. Oturmanın sırası değil. Yüzbaşı peygamberi hemen istiyor."

Sefer ne yapacağını şaşırmış, ellerini ovuşturuyor.

"Cumali Onbaşı, Taşbaşı götürmesen olmaz mı?" diyordu.

Bu sözleri zor söyledi. Candarmaların Taşbaşı götürmelerini o kadar istiyordu ki... Bunun önüne geçmemeliydi.

"Dün akşam Taşbaş evinden dışarıya çıktı, ermiş olmadığı üstüne, bizim gibi kul olduğu üstüne, köylünün yanıldığı üstüne köylüye bir güzelce ilanat verdi."

Bu sözler de ağzından istemeyerek dökülmüştü.

Cumali Onbaşı:

"Sen deli misin?" dedi. "Hem gider Yüzbaşıya ihbar edersin, hem de şimdi böyle yaparsın. Yüzbaşı kesin emir verdi. Ne pahasına olursa olsun alıp götüreceğim. Yüzbaşı dedi ki, köylü mukavemet edecek olursa hemen bana bildir, bölüğü alıp getiririm."

İşin kesin olduğunu anlayınca Sefer başkalaştı. Ne etse eylese, ne söylese Taş-

başı götüreceklerdi. Bunun önüne hiçbir güç geçemeyecekti. Yüzbaşı kesin emrini vermişti.

"Hayır," diye bağırdı. "Hayır, Cumali Onbaşı. Ben bu köyün Muhtarıyım. Onu elimden alamazsınız. O bu köyün beti bereketidir."

Cumali Onbaşı güldü:

"Anladım Muhtar," dedi. "Ne türlü bir oyun çevirdiğini anladım. Taşbaş gittikten sonra, sen götünden korkuyorsun. Köylü seni yemesin diye. Bir yirmi beş liralık halleder bunu. Yoksa köylüye ilan ederim ki Muhtar ihbar etti Taşbaşı. Yirmi beşi hemen şimdi."

Sefer koşarak içeriye girdi. Elindeki kağıt paraları sıkı sıkıya tutuyordu:

"Al, Onbaşı," dedi. "Anam sütü gibi helal olsun sana."

Cumali Onbaşı:

"Şimdi bağır Muhtar, bağırabildiğin kadar."

Sefer usulca Onbaşının kulağına:

"Taşbaşın evine yollanalım. Orada bağırırım, kıyameti koparırım, ağlar, sızlarım, yerlerde sürünürüm," dedi. "Senden bir ricam var, Onbaşı. Ben sana müdahale ederken, bir iki dipçik salla şöyle omzuma... Ben bayılmış gibi yaparın ama, aldırma..."

Onbaşı:

"Amma da soğuk... Çok üşüdüm be Muhtar," dedi.

Sefer.

"Sağ ol Onbaşım, bunca yıllık tuz ekmeğimiz var. Sağ ol!"

Taşbaşın evine doğru yollandılar.

"Götüremezsiniz," diye bağırıyordu Sefer. "Bu köylü ve de ben size Taşbaşımızı vermeyiz. Canımızı alır, Taşbaşımızı alamazsınız. Siz beni ve de köylümü öldü mü sanıyorsunuz?"

Köylü bir dayansa, bir Taşbaşı vermemeye kalksa... Onbaşıya yüz lira bile verirdi. Yüzbaşı bir bölük candarmayla gelse de tüm köyü hapishaneye doldursa...

Onbaşıya usulca:

"Köylü mukavemet ederse, sana yüz elli lira," dedi.

Onbaşı gülümsedi.

"Sen ettireceksin."

Köylüler kapıların ağzına çıkmışlardı. Taşbaşın kapısına gelince de büyük bir kalabalıkla karşılaştılar.

"Dağılın serseriler," diye çıkıştı Onbaşı. Sonra da:

"Memet oğlu Memet Taşbaş, seni karakoldan istiyorlar, çık dışarı," dedi.

Sefer hemen atıldı:

"Çıkma Taşbaş kardaş, elinde tevkif müzekkeresi, eve girme ilamı yok. Çıkma! Seni alıp götüremez," diye bağırdı.

Köylüler koşarak Taşbaşın kapısına kadar geliyorlar, orada öylece durup kalıyorlardı. Meryemce değneğine dayanmış, bir kadın kalabalığının önünde duruyordu.

Taşbaş, en güzel bayramlık elbisesini giyinmiş kuşanmış, dışarıya çıktı. Yüzünde alaycı bir gülümseme vardı.

"Buyur, Onbaşım," dedi.

"Seni Yüzbaşı istiyor."

"Haydi gidelim."

Sefer:

"Olamaz, olamaz," diye bağırdı. "Bu köyün canını götüremezsin. Sen Taşbaşa dokunamazsın. Dokunursan ellerin kurur, kötü söz söylersen dillerin çürür. Hiçbir kanuni yasa selahiyetin yoktur. Götüremezsin, elimizden alamazsın Taşbaşımızı. Bu bizim köy yaşıyorsa, böyle yerinde duruyorsa, onun yüzü suyu hürmetinedir. Salgınlardan, yılanlardan, zelzelelerden gitmiyorsa, onun yüzü suyu hürmetinedir." Taşbaşı omzundan tuttu: "Ben de onu göndermem," dedi. "Elimden alabilirsen al onu," dedi.

Taşbaş omzunu silkip onun elinden kurtardı.

Taşbaş önde, candarmalar arkada yürümeye başladılar.

Sefer birikmiş köylü kalabalığına döndü:

"Sizde hiç kan, hiç insanlık yok mu? Bakın işte gözümüzün önünde, gözümüzün çiçeğini götürüyorlar. Ne duruyorsunuz? Ne, ne, ne duruyorsunuz?"

Bütün köy, çoluk çocuk birikmişlerdi. Kimseden çıt çıkmadı.

"Ne donmuş bakıyorsunuz öyle? İşte götürüyorlar. Canımızı, Efendimizi götürüyorlar."

Taşbaşın önüne geçti:

"Dur," diye bağırdı. "Dur, gitme Sultanımız. Dur, gitme güzelimiz. Benim ölümün üstünden geçmeden, bu köyden seni kimse karakollara götüremez."

Bu sırada, ona yaklaşan Onbaşı var gücüyle dipçiği omzuna yerleştirdi. Sefer bir çığlık atarak yere düştü, karın üstünde kıvranmaya başladı. Onbaşı öylesine indirmişti ki dipçiği, Sefer yalancıktan değil, gerçekten kıvranıyordu.

O orada kıvranadursun, ötekiler geçip gittiler.

Sefer ayağa kalktı, sallanıyordu:

"Sizde din iman yok mu?" diye candarmaların arkasınca ağır ağır yürümeye başlamış köylülere seslendi. "Sizde ermiş gayreti, köylü gayreti yok mu?" Dişlerini sıkarak, omzunu tutuyordu.

Köylü kalabalığını yararak, önde giden candarmalara gene saldırdı.

"Ölümün üstünden geçmeden..."

Onbaşı gerildi gerildi, zaten güçlü bir adamdı, var gücüyle dipçiği indirdi. Sefer bağırarak yere düştü.

"Öldürdüler beni, öldürdüler. Yetişin köylülerim," dedi.

Onbaşı:

"Bu gidişle seni öldüreceğim, Sefer," diye gülümsedi. Dişlerini sıktı:

"Seni deyyus."

Bir daha gelirse, gerçekten sakat bırakırcasına, onu öldürürcesine vuracaktı.

Sefer kalkamıyor, gerçekten kalkamıyor, yerde sürünüyordu. Köylüler ona acımayla bakıp, yanından yönünden, candarmaların arkasınca akıyorlardı.

"Ne olursunuz, beni kaldırın," diyor, yalvarıyordu. "Kaldırın, kaldırın..."

Bir ara gözü Ömere ilişti:

"Ömer yavrum, sen de mi bu köylü gibi gavur oldun? Beni yerden kaldır. Kaldır da var git Taşbaşımızı, ermişimizi candarmaların elinden al."

Ömer geldi, hiç konuşmadan onu yerden kaldırdı, orada bıraktı gitti. Ömer bu işte onun bir oyun oynadığını biliyordu ama ne oynuyordu anlayamamıştı.

"Göndermeyin, göndermeyin ermişimizi. O giderse bu köy batar. Batar, batar..."

Bir iki kere daha hamle edecek oldu, fakat korktu. Bu Cumali Onbaşı da tüm insafsız bir kişiydi. Vur deyince öldürüyordu. Etraflarında dönüp duruyor, ama onlara bir türlü yaklaşamıyordu. Onbaşıdan gözü korkmuştu. Umudunu da kesmişti. Değil Taşbaşı götürmek, şuracıkta yatırıp kesseler bile, değil mukavemet kimsenin tüyü kıpırdamayacaktı.

O da sessiz sessiz candarmaların ardınca giden kalabalığa katıldı.

Önde Taşbaş, başı dimdikti. Yüzü azıcık sararmıştı ama aldırmaz bir hali vardı. Ne yapalım, başa gelen çekilir, der gibi bir hali vardı. Fütursuz yürüyordu.

Köyün dışına çıkarlarken Sefer bir çığlık daha atıp candarmaların üstüne saldırdı. Cumaliye de, az vur, yavaş vur, diye yalvarırcasına bakıyordu. Bu sondur, diye de Cumali var gücünü koluna toplamıştı. Dipçiği indirdi. Bir çatırdı oldu.

Sefer:

"Of yandım," dedi, gitti.

Bu sefer köylüler varıp onu karların üstünden kaldırdılar. Gözünü açtığında baktı ki köylü onun başında, candarmalar uzaklaşmış gitmişler.

"Gittiler mi? Alıp götürdüler mi?" diye inledi. Ayağa fırladı. Ayakta duramayacak haldeydi. Candarmaların ardınca bağırdı: "Onu götürüyorsunuz, sözümü tutmadınız. Ona bir kötülük etmeyiniz, bir kötü söz söylemeyesiniz, bir fiske vurmayasınız... Yoksa karınız dul kalır, çocuklarınız ölü doğar. Şu Toros ülkesi zelzeleye

uğrar. Seller alır götürür, yangınlara uğrar. Türkiye Cumhuriyeti büyük felaketlere uğrar. Amerikalılar gelir de avratlarımızı alır götürür. Harplere, seferberliklere, kıtlıklara uğrar Türkiye Cumhuriyeti. Ona bir parmağınızı dokunun da sizi göreyim. Muhtar Sefer demedi demeyin... Güzel Taşbaşcam, Efendimiz, güle güle git de, güle güle gel! Canını sıkma, senin tüyüne bile kimsecik dokunamaz."

Sesi zayıfladı, inledi, duyulur duyulmaz:

"Güle güle," dedi. "Güüüle, güüüleee..." Yere, karların üstüne yığılıverdi. İşte bunda yalancıktan bayılmıştı Sefer.

Köylüler karga tulumba yapıp onu karlardan kaldırdılar, evine kadar, çıt çıkarmadan, bir tek söz bile etmeden taşıdılar.

Yalnız, uzakta kalabalıktan ayrı bir yerde topallayarak yürüyen Memidik, Seferin bu hallerini gördükçe, dişlerini sıkarak, kendi kendine, ıslık gibi söyleniyor:

"Bin yüzlü, iki bin yüzlü Sefer, senin Sefer gibi yalancı, ananı, avradını, soyunu sopunu, darıdan ufağını, evrenden büyüğünü..." diyor, sövüyordu.

39

Sefer köyün içine düşmüş yağıp gürlüyordu. Köylüyü kötülüyor, onlara beddualar ediyordu.

"Götürdüler," diyordu. "Koca bir köyün içinden aldılar da götürdüler. Üç candarmacık geldi, gözümüzün önünden canımızı alıp gittiler. Gözümüzün ışığını, ekinimizin bereketini, tarlamızın yağmurunu, ineğimizin sütünü, kovanlarımızın balını, ağaçlarımızın meyvesini, ormanımızın yeşilini, karılarımızın doğurganlığını, Allahın güzelce kulunu aldılar götürdüler. Hem de gözümüzün önünden. Bir ben çırpındım, bir beni öldürdüler."

Sarılı kolunu gösteriyordu. Onbaşının son dipçiğinde kolu çıkmıştı, ve Kel Aşık çıkık kolu yerine koyup sarmıştı. Öyle bir ağrıyordu ki, acısından Seferin gözlerinden yaşlar geliyordu.

"Yüreğime işliyor, acısı yüreğime işliyor," diyordu. "Siz de benimle birlik olsaydınız, o onbaşı olacak, Taşbaşımızı alıp da deliler damına götüremezdi. Böyle etini kıyma edecek kadar dövemezdi. Götürüp de canımızı eşek cennetine atamazdı. Siz adam olsaydınız, eeey, namussuz köylü..."

Bu "eeey namussuz köylü"den sonra Taşbaşoğlunun o ünlü alkışı geliyordu. Hani, "kadınlar kısır kalacak, bu köye yağmur yağmayacak," diyen alkışı. Sefer önüne gelene bu alkışı tattan çatlarcasına, mest olarak söylüyordu. Bekliyordu ki köy, bu alkışı duyunca gene altüst olacak, Taşbaşın boşalan ermişlik tahtına kendisini oturtacak. Ama köylü bana mısın demiyordu.

Ta yürekten, sesinin en güzel yeriyle alkışlar koparıyordu. Ama anlıyordu ki bu namussuz köylünün bir kulağından girip, bir kulağından çıkıyor. Netse neylese faydasız.

Bu köylü Taşbaşta ne görmüştü de ona böyle sarılmıştı? Alkış mı, işte ondan da güzel söylüyordu. Dua mı, ondan güzel ederdi...

"Aaah, Taşbaşımı dünya gözüyle bir daha görsem, onun ayakları dibine yatar, kul köle olurum. Bir ömür boyu, ve de..."

Köy, bir ağız olup, ve de ağzını kapatmıştı. Köyden çıt çıkmıyordu. Köyde en küçük bir kıpırtı bile yoktu. Bütün hayat durmuş, köyün canı çekilmişti. Herkes, köydeki bütün yaratıklar kabuklarına çekilmişler. Ve köyde ev aralarında bozkırdan kaçıp gelen ulu yelin, boranın, karın sesinden başkaca ses yok. Hani kar usul usul yağar ya, böcek kanatlarının biribirine sürtünüşü gibi bir ses çıkarır ya, işte köyde böyle bir sürtünme sesi. Köpekler bile havlamıyorlar. Horozların da öttüğü yok.

"Dünya dünya olalı böyle bir yası görmemiştir. Vay, senin anani avradını köy-

lü gibi... Bir Taşbaş için, bir namussuz, kanı ciğeri on para etmez deliler damı tutuğu için... Bu ne yas, bu yahu?"

Köyün ortasına çıkıp sabahtan akşama kadar bas bas bağırmak istiyordu. Bir iki kere denedi de... Köyün ortasına çıkıp, belki bin birinci kere, Taşbaşoğlunun o ünlü alkışını söyledi. Söyledi söyledi, her bir sözcük ta yüreğinin içinden, derisinden kopuyordu. Kopuyordu ama ortaya bir canlı çıkıp da onu dinlemiyordu. Sefer yırtındı, bağırdı, çağırdı, kimse duymadı bile. Aklı başından gidip köylüye ana avrat bile sövdü, sövünce de ödü koptu, arkasına baka baka evine kaçtı, kapısını sürmeleyip tüfeğini eline alıp bekledi. Ha geldiler, ha geleceklerdi. O belalı öfkesiyle en önde Meryemce gelecek, kapıyı kıracaklar. İşte, bu sefer onu tam haklayacaklardı. Bekledi bekledi, ne gelen oldu, ne giden.

"Bu köylü küsmüş," dedi. "Hükümete, İnönü İsmete, Mustafa Kemale, dağa taşa, Onbaşı Cumaliye, Toros ülkesine, adı güzel Muhammede, Allaha, kitaba, göğe, denize, toprağa, karıncaya ve de Muhtarları Sefere. Bu köylü bir küsmüş ki, Meryemceden beter. Bir daha bu köylünün gönlü bu dünyaya doğrulamaz."

Sefer de kabuğuna çekildi.

"Ne haliniz varsa görün," dedi. "Ve de bundan sonra küskün köylünün işine ben de hiçbir surette karışamam. Varın küsün de dünyaya, geberin köpekler!"

Bu hal nasıl bitecekti, bu köylünün yüzü nasıl gülecekti?

Köyün içinde bazı haberlerin, hikayelerin dolaştığını sanıyordu. Bu hikayeleri, artık ağzına almaya korkuyordu.

Deliler damına atmışlar Taşbaşı... Deliler damında binlerce deli varmış. Derken, efendime söyleyim, deliler damı, bir de bakmışlar ki, ortadan kayboluvermiş. Bütün deliler ayazda kalmışlar. Taşbaşı çıkarınca oradan, dam da gelmiş yerine oturmuş...

Köylünün artık böyle masallara bile aldırdığı yok. Eskiden olsa, mal bulmuş mağribi gibi sarılırlardu bu hikayelere.

Bu köylü bu ölüm uykusundan nasıl uyanacaktı?

Sefer şimdi anlıyordu. Küsmüş insanlardan daha korkuncu yoktu bu dünyada. Şu köy uçsuz bucaksız, sessiz, eski bir mezarlığa benziyordu.

Bir sabah Sefer gözünü gürültüyle açtı. İnsan, kadın, köpek, horoz sesleri biribirine karışmış, karmakarışık sesler köyün yerini göğünü, uzaktaki bozkın doldurmuştu. Hemen yataktan fırladı. Daha gün doğmamıştı. Doğuda, bulutların ucunu sırmalayan ışıcıklar vardı. Bozkırdan ayaz esiyordu.

"Ne olmuş, ne olmuş?"

Ne olacaktı? Ne olduğunu o da biliyordu. Ve işi bildiği için de yüreği çarparak Taşbaşın evine doğru koşuyordu. Taşbaşın evine gelince canlı, hareketli, gülen, sevinçli, bağıran çağıran bir kalabalıkla karşılaştı. Taşbaşın evinin kapısı açıktı. Kalabalığı yararak açık kapıdan içeriye daldı. Taşbaşoğlu ocağın başına

oturmuş, gözlerini ocağın közlerine dikmişti. Sefer hemen kendini yere atıp Taşbaşın ayaklarına kapandı:

"Hoş geldin Efendimiz, ermişimiz, güzelimiz," dedi. "Hoş gelip safalar getirdin, adı güzel Muhammedin elçisi. Hoş geldin dalımızın çiçeği, ormanımızın yeşili, sularımızın çağıltısı!"

Taşbaşoğlu başını şöyle bir ağır ağır kaldırdı, iğrentiyle ona baktı, sonra gözlerini gene ağır ağır çevirdi, közlere dikti.

Kapıdan çıkan köylüler sevindiler:

"Yüz vermedi, konuşmadı," dediler.

Bu, yüz vermedi, konuşmadı sözü ağızdan ağıza bir süre bir sevinç çığlığı gibi dolaştı durdu.

"Taşbaş Efendimiz, o onbaşı senin o güzel tatlıca canını incitti mi? Gülden nazik, ipekten yumuşak tenine dokundular mı, o herifler? Ben de korkumdan ölüyordum. Efendimize, güzümüzün bebeğine bir şey yapacaklar diye. Çok şükür, çok şükür! Sen gittin gideli bu köy öldüydü, yas içindeydi, Efendimiz. Geldin de köylü cana geldi. Yüreğimize kan gibi girdin. Ve de bizi hayata kavuşturdun."

O söylüyor, söylüyor, taş kesilmiş Taşbaş dönüp bakmıyordu bile. Sefer istiyordu ki Taşbaş ona bir tek söz etsin. Bu edeceği bir tek söz bile köydeki durumunu sağlamlaştıracaktı. Ama o nekes olmuştu. Bir tek sözü dişlerinin arasından çıkarmıyordu.

"Ama," dedi sonunda, "ama Taşbaş Efendimiz, seni candarmalar alıp götürürlerken..." Bunu o kadar yavaş söylüyordu ki yalnız Taşbaş duyuyordu. "İşte o zaman yalnız ben ağladım, çırpındım. Bu senin köylüm dediğin köylünün tüyü bile oynamadı. Candarmalar beni dipçikle öylesine dövdüler ki bak koluma, kolum çıktı. Kurban olam tırnağına, bana bir söz et. Söz et de dost olalım. Söz et de beni rezil etme şu kadar köylüye... Ben sana dostum, senin hizmetindeyim bundan sonra. Beni bağışla. Yaptığım tüm kötülükler senin malumun. Bir daha yapmayacağım. İyi, dinine bağlı, köylüsüne dost, yalnız köylüsünü düşünen bir insan olacağım. Haydi, yönünü dön de güzel ağzından bir iki söz çıksın. Çıksın da şu köylü içinde rezil olmayayım. Haydi kunban. Taş mı kesildin? Sende insan yüreği yok mu Efendimiz? Yürek yerine bir demirci örsü mü taşırsın bağrında, Efendimiz? Şimdi konuşmayacak mısın? Sen de konuşmazsan..."

Köylüler kapıdan içeriye girmişler, onun usul usul Taşbaşa ne söylediğini duymak istiyorlardı. Ama o kadar yavaş söylüyordu ki Sefer...

"Konuş benimlen. Sonra senin için kötü olur. Ulan kötü olur, herif, kötü olur. Değil ermiş, peygamber olsan ben de seni yerim Taşbaş. Bu tatlıca canımı da senin uğruna koydum Taşbaş. Bir söz et, bir söz etmezsen, sen de görürsün, Taşbaş Taşbaşoğlu! İşte burasını iyi belle, bundan sonra Allah ya sana verir, ya bana..."

Taşbaşın, ayaklarına sıkı sıkıya sarılmıştı. Hemen bırakıp ayağa fırladı:

"Bana da, bana da Sefer demesinler, senin o ermiş hakkından gelmezsem."

Koşarak, başı yerde, kalabalığı yarıp kendini evden dışarıya attı.

O, söz söylediği sürece olsun, ayağa fırlayıp kaçtığında olsun, Taşbaş bir kere olsun gözünü közlerden alıp ona bakmamış, hiç de kıpırdamamıştı.

Dışardaki köylüler birer oh çektiler.

"Vardı ayaklarını öptü de, dönüp yüzüne bakmadı."

"Bizim Taşbaş Efendimiz..."

Sefer kendisi için bütün söylenecekleri kulağıyla duymuş gibi biliyordu. Bıyıklarını çiğneyerek evine gitti, tüfeğini asılı olduğu yerden indirdi, kucağına aldı, içine kurşunları sürdü... Dışarıya doğru birkaç adım attı, sonra eşiklikte öylece kalakaldı.

Ölüm fermanını işte bugün yazmıştı Taşbaş. Bir daha, bu durumdan sonra köylünün yüzüne nasıl bakacaktı? Taşbaşın da bir ömür boyu ona yapmak istediği rezillik bu değil miydi?

"Cana can," diyordu Sefer. "Beni yaşarken öldüreni, ben de öldürmeliyim... Ama sırası var. Öfkeyle kalkan zararla oturur. Her işi plan dairesinde görmeli. Bak, hükümet bile plan yapmadan bir işe girmiyor. Hükümet, hükümetken..."

Götürdü, tüfeği yerine astı.

Yüzbaşı onu önce hışımla, öldürecek bir öfkeyle karşılamıştı:

"Demek," demişti, "demek sen Mehdiyi zaman oldun? Demek, bu atom bu uzay çağında? Ulan mendebur," diye bağırmıştı, "millet aya gidiyor. Kerametle değil, fenle, bilimle gidiyor. Ulan ayı, sen burada efsaneler uydurup, halkı kandırıyor ve halk bu çamur, bu zillet, bu karanlık, bu yoksulluk, bu cehalet içinde böyle yüzyıllar kalsın diye onlara kerametler gösterip, büyüler yapıyorsun. Ben de seni bu yirminci yüzyılın hatırı için ezerim. Ezim ezim ezerim. Ulan bu halk daha mağara çağını yaşıyor. Ulan, bunlar on bin yıl önceki, elli bin yıl önceki gibi yaşıyorlar. Hiçbir değişiklik yok. Bir de sen çıkıyorsun. Onları büyülerinle Afrika kabilelerinden daha geriye atıyorsun. Yazık değil mi bu millete? Bu kötülüğü, bu millete ne için yapıyorsun? Azıcık faydan için. Öyle değil mi? Birkaç kuruş için. Baksana, dağ gibi adamsın, çalışsana."

İşte bu söz Taşbaşı zıvanadan çıkarmış, ayağa kalkıp bağırmıştı:

"Yüzbaşım, Yüzbaşım," demişti, "böyle ağır, böyle öldürücü konuşma. Bir insanı konuşturmadan asmazlar bile. Sen beni konuştur da asarsan öyle as, kesersen öyle kes, istersen de kurşuna diz. Kanım sana anam sütü gibi helal olsun. Ama beni konuştur. Konuşayım da ben nasıl Mehdi oldum, onun dibini başını anla."

Bu sözler üstüne Yüzbaşının öfkesi inivermiş:

"Öyleyse Muhtar Sefer yalan mı söylüyor?" diye sormuştu. "Anlat bakalım başından geçenleri. Doğru doğru, dosdoğru anlat."

Taşbaş oturmuş, işi başından sonuna kadar, hiçbir yerini atlamadan anlatmıştı.

O anlattıkça Yüzbaşı değişmiş, yumuşamış, sonra da acımaya başlamış:

"Bu işte sana bir yardımım dokunabilir mi, Memet birader?" demişti. "Nasıl kurtulacaksın bu beladan? Senin işin zor bir iş, arkadaş."

Taşbaş boynunu bükmüş:

"Benim kurtuluşum," demiş durmuş. "Benim kurtuluşum?.." demiş durmuştu.

Yüzbaşı:

"Bana bak Memet, ben yasa adamıyım," diye karşılık vermişti. "Sen akıllı bir adama benziyorsun. Bir kere bu belaya sürüklenmiş, sele kaptırmışsın kendini. Bu beladan kurtulmanın da yolunu gene sen bulacaksın. Sana bu işte, senden başka kimse yardım edemez. Sen bu gidişle kötüye gidiyorsun. Ben sana bir öğüt veremem. Ama bir daha böyle karşıma gelirsen, halktan en küçük bir şey bile aldığını duyarsam, seni ezerim. Sana ölümü aratırım. Bunu da böylece bilesin."

Taşbaş, oradan bitmiş, yılmış korku içinde ayrılmıştı. Nasıl kurtaracaktı yakayı?

Köye bu düşünceyle gelmişti ki, ne görsün, evinin önü mahşer. Geleceğini nereden, ne zaman haber almışlardı da hemencecik kapıya birikmişlerdi? Kalabalığı görür görmez, içinden köyü, karısını, çocuklarını bırakıp kaçmak geldi. Ama, o da biliyordu ki kaçamazdı. Köyü bırakabilirdi. Karısını, çocuklarını da... Bir şeyi bırakamazdı, bir tek şeyden vazgeçemezdi... Bir tek, bir tek... Onu kendi kendine bile söylemiyordu.

Kalabalığa yürüdü ve kalabalığın sevgi gösterisine kendini bıraktı. Ayaklarına kapanıyorlar, omuzlarını, ellerini, ayaklarını öpüyorlardı.

"Yüzbaşı, Taşbaş Efendimizi görür görmez ayaklarına kapanmış. Kusurumu bağışla Taşbaş Efendimiz, demiş. Ben de senin için kötü düşünmüştüm. Taşbaş Efendimizin alnından bir top ışık çıkmış, pencereden fırlamış gitmiş. Az sonra üç top ışık olarak gelmiş alnına konmuş. Yüzbaşının gözleri kamaşmış ki, Taşbaşoğlu, sen bu çağın ermişi, umudusun, demiş. Haydi git köyüne güle güle, insanlara umut ver, sağlık ver, bet bereket ver toprağa, demiş. Yüzbaşı çok iyi, temiz süt emmiş bir insanoğluymuş."

İşte, Yüzbaşı bu üç top ışığı duyarsa... Daha gelir gelmez, köye adımını atar atmaz... Hey Allah, ne var bu işte! Neden yakasını bırakmaz bu insanlar?

Baktı ki olacak gibi değil, kapıyı ardına kadar açtı. Sonra da gözlerini közlere dikti. Tam bu sırada da Sefer gelip ayaklarına kapanmaz mı?

Gece basınca, kalabalık dağıldı ama, hastalar gelmeye başladı. Taşbaşoğlu onları içeriye aldı. Hepsiyle teker teker konuştu, hepsine güler yüz gösterdi. Hepsinin teker teker elini tuttu. Elini alınlarına koydu. Sonra da Kıbleye dönüp diz çöktü, bütün bu hastalar iyi olsunlar diye yürekten dua etmeye başladı...

"Koca Allahım," diyordu, "bunlar bana, seni diye gelmişler. Yanında kıl kadar değerim varsa, beni köpeklerinle bir tutuyorsan, mademki bunlar bana gelmişler, ben onlara bir umudum, iyi et onları."

Ve ayağa kalktı, duasını teker teker hastaların yüzlerine üfledi.

Öteki köylerden, Torosun içindeki, bozkırın uzağındaki köylerden, ta uzaklardan hastalar gelmeye başlamıştı Taşbaşın ulu ocağına. Hastalar geliyorlar, dertlerine derman bulup gidiyorlardı. Türlü türlü hastalar, saralılar, romatizmalılar, yelpekliler, sinirliler, yatalaklar, sıtmalılar, yılancık çıkarmışlar, cinliler, veremliler geliyorlardı. Taşbaşoğlu okumaktan öylesine yoruluyordu ki... Hastalara hep gece baktığı için, bütün gece uyuyamayınca gündüzleri uyuyordu. Bu yüzden de artık kimse onun yüzünü kolay kolay göremiyordu. Her hastadan bir cımcık tuz alıyordu ya, bu bir cımcık tuz toplana toplana kocaman bir yığın olmuştu. Hele şu Yalak köyü kötü alışmıştı. Burnu kanayan, dişi ağrıyan, gözü seğiren, ineği, eşeği yiten soluğu Taşbaşta alıyordu.

"Öteki Toros köylüklerinden birinden bir kızoğlan kız getirmişler Taşbaşımıza. Kız sırma saçlı, güzel kara gözlü bir kızmış. Öyleymiş ama, velakin yedi yıldır yataktaymış. Bacakları kuru ağaçlar gibi olmuş, yatarmış öyle. Bacaklarına Taşbaşımız elini sürmüş, bacaklar kupkuru, bana mısın dememişler. Dualar etmiş, koca Allahına yalvarmış, bacaklar gene kupkuru. Sonra çıkmış Tekeç dağının başına, üç gün, üç gece dua etmiş, geri gelmiş bakmış ki kızın bacakları gene öyle. Kıza da bir acımış ki... Bir acımış ki... Kız da bir güzelmiş ki... Taşbaşımız dayanamamış, o kutsal, o Allahtan başka hiç kimsenin önünde yere düşmez, o üç top ışıklı alnını eğilip kızın bacaklarına sürmüş. Taşbaşımızın alnı kızın bacaklarına değer değmez, kız fırlamış ayağa kalkmış, yürüyerek köyüne gitmiş."

"Dilsiz Memet Ali bozkırın ortasındaki Çukurca köyünden bir çoban. Yirmi yaşında ya var ya yok. Bir karlı gecede kurtlar sürüsüne saldırmışlar. Koyunlarını yarıp yemişler. Koyunlarını yedirmemek için kurtlarla, elindeki değneklen boğuşmuş sabahleyin onu baygın bulmuşlar karın üstünde. Uyandırıp sormuşlar ki Memet Ali söylemez. Dili yok ki söylesin. O gün bugündür Memet Ali söylemez. Taşbaşımıza getirmişler, ağzına tükürüvermiş. Başlamış Memet Ali bülbüller gibi konuşmaya..."

"Yedi yıllık sıtmalı Alaca Kemal. Her yıl onu sıtma tutar. Bir gün tutar. Bir gün bırakır, bir gün tutar. Çukurovada, fıkara bu yüzden pamuk toplayamaz. Taşbaş onun burnuna bir tutam pamuğu zeytinyağına batırıp yakmış. O gün bugündür, Alaca Kemali bir daha sıtma tutmamış."

"Yetmiş yaşında. Zalim Mustafa tam tamına yetmiş yaşında. Otuz beş yaşından beri kör. Taşbaşımıza gelmiş. Taşbaşımız söğüt yapraklarını yarasa kanadıyla

karıştırıp üstüne okumuş. Onu da yakmış. Dumanı Zalim Mustafanın gözüne girer girmez, hemencecik gözü açılmış."

Daha böyle bir sürü hikayeler almıştı ortalığı. Bu hikayeler bütün Toros köylerine, bozkıra, kasabaya kadar yayılmıştı. Kasabadan bile çaresiz hastalar geliyordu Taşbaşa. Hükümet adamlarından başka, herkes herkese Taşbaş ermişin macerasını söylüyor, biliyordu. Örneğin Yüzbaşının karısı bütün bunları biliyordu da, Yüzbaşı bilmiyordu.

Taşbaş kendisine gelip de iyi olan hastaları görmeyinceye kadar ermişliğine inanmadı. O yatalak, bacakları kurumuş kızı bir hafta sonra karşısında dimdik, terütaze görünce sevincinden ağladı.

Dilleri çözülenleri, kulakları açılanları gördü. Karnı ağrıyanları, eli değince ağrıların kirp diye kesildiğini gördü. Gördü oğlu gördü. Bütün bunlar azıcık solukla, bir el dokunuşuyla oluyordu.

Ermiş filan değildi, öyle herkes gibi düpedüz insandı ama, öyleyse bunlar neydi? Taşbaşoğlunun beynine giren, onu rahat bırakmayan, bocalatan buydu işte.

Bu kadar köylü, ışıklar görenler, ağaçları, yolları, yılanları görenler, iyi olan hastalar, hep yalan mı söylüyorlardı? Ama çok da iyi biliyordu ki arkasında bir ışık ormanıyla o boranlı gecede Tekeç dağına çıkmamıştı. Çıkmış olsaydı, Tekeç dağının başında yazın bile durulmaz, soğuktan, insan donar ölür, mümkünü yok donar ölürdü. Bir kere, insan bir yere gidip gitmediğini bilmez mi?

Ya her gece gelip evin üstünde duran ışıktan ziyaret cevizi? Bir kişi iki kişi değil, evin üstüne inen ziyaret cevizini ışıktan olarak bütün köy görmüş. Biri ikisi yalan söyledi diyelim, koca bir köyün tüm adamı da yalan söyler mi? Haydi, koca bir köyün adamı da gözünü kör edip yalan söyledi diyelim. Ya ziyaret cevizinin ışık saçarak Torosun başından bu yana ağarak geldiğini gören öteki köylerin köylülerine ne diyelim? Bu işte bir hikmet, bir sırrı ilahi var, ama ne?

Bir adam ermiş olur da kendisinden kendinin haberi olmaz mı? Belki de olmaz. Ama peygamber peygamberliğini, Hızır Hızırlığını bilmiyor muydu? Ermişler ölmezler imiş. Durup beklemeli. Bakalım...

40

Köylüler azıttıkça azıtmışlardı. Acaba Yüzbaşının yüreğine bir iyilik mi serpen olmuştu? Olmuştu da onu bırakmıştı? Şimdiki hali, iyileşen hastaları, her gün gelen giden yüzlerce kişiyi duysa Yüzbaşı ne derdi ola? Ne diyecekti, kemiklerini kırardı. Eşek cennetine atar, sonra da deliler damına gönderirdi.

Bir tehlike daha belirmişti. Evi yıkılacaktı. Eşiğinin altı bir kuyu gibi derinlemesine kazılmıştı. Eve giren artık eşikten atlayarak giriyordu. Böyle giderse Taşbaşoğlunun evine girilemeyecekti bile. Kim çıkarmışsa çıkarmıştı. Çıkarmaz olsunlar. Taşbaşlının eşiğinden bir avuç toprak aldın da tarlana serptin miydi, bire üç veren tarlan bire on, bire yirmi verirdi. Bozkırdan akın akın insanlar gelip bir avuç toprak alıp gidiyorlardı. Yalak köylüleri bir avuç, iki avuç değil, tarlalarına avuçlar dolusu eşik toprağı serpmişlerdi.

Dünya dünya olalı, bir ermişin sonunun iyi olduğunu gören var mı? Ya darağacında can verir, ya da derisini yüzerler. Taşbaşoğlu bunun sonucunu bilip duruyordu ama çekip de gidemiyordu. Sözüm ona bahan bekliyordu. Bahanesi buydu. Ama halkın ona gösterdiği bu kutsallama ilgisi hoşuna gidiyordu.

Hele:

"Kırklara karışan Taşbaş Efendimiz, bu dünya, bu alçak, bu pis dünya yerinde duruyorsa daha, senin yüzün suyun hürmetinedir. Yaaa, öyle işte. Senin yüzünden yıkılmayacak bu dünya. Bu temeli çürümüş dünya... Ulu kimselerden, görünmezlerden olan Taşbaşımız," demiyorlar mı? Taşbaş eriyordu.

Şimdi bu köylü ona tapıyordu. Güzel Muhammedin adını nasıl candan anıyorlarsa, onun da adını öyle kutsallaştırarak, öyle candan anıyorlardı. Bazan dalıyor, içinde bir hafiflik, bir çocuk sevinci... Kuş olup uçuyor gidiyordu.

Parmağını bir kımıldatsa, köylü Muhtar Seferi toz ederdi. Yalnız bu köylü değil, Toros köylüleri, bozkır köylüleri... Şimdi köylüye, toplanın, gidip kasabayı basın, varın Adili öldürün, dese, hemen bir sözünü iki etmeden öldürürlerdi. Şimdilik ne istese, ne söylese yaptırırdı köylüye. Hükümete karşı ayaklanın, dese, öleceğini bile bile köylü ayaklanırdı.

Yakında onun ününü öteki kasabalar, tüm Toros, tüm bozkır köylükleri de duyacaktı. Yedi iklim dört köşeye yayılacaktı ünü. Ünü Halepten Şama, Adanadan İstanbula ulaşacaktı.

Bedeni, bunları düşündükçe büyük erişilmez bir tat içinde kalıyordu. Böyle zamanlarda ne hayaller kurmuyordu! Bir ara dalıyor, iyice dalıyor, kendini basbayağı ermiş sayıyordu. Bu kadar, bu kadar insan yalan mı söylüyordu? Niçin

yalan söylesinler? Bir mecburiyetleri mi var? En küçük de olsa bir bildikleri, gördükleri olmalı bunların. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Bu hoşuna gitti. Habire söyleniyordu:

"Ateş olmayan yerden duman çıkmaz, duman çıkmaz. Çıkmaz da çıkmaz."

Evin üstüne akşamdan sabahlara kadar ışık sağılıyor. Gelip de evin üstünde dönüp duran ziyaret cevizini, ondan başka köyde bunu görmeyen tek kişi kalmamış. Karı da görmüş, çocuklar da. Bütün köylü yalan, uyduruk, diyelim. Bu da mı yalan?

Bir gece dışarda kalıp evin üstüne ışık sağıldığını görmek gerek. Beklemek gerek. Sağılıyor mu, sağılmıyor mu? Sağılıyorsa, tamam. Sağılmıyorsa, işte o zaman... Başının çaresine bakarsın. Sağılmıyorsa bu dirilen hastalar ne? Sağılan ışık önemli, çok önemli, o zaman işte hiç kimseden korkmazsın.

Işık sağılıyor, ona hiç şüphe yok. Ama beklemek, görmek de güzel değil mi? Bir adam evinin üstüne sağılan ışığı görse kötü mü olur? Sağılıyor, inandı, iman etti. Salt sağılıyor, çok mu parlak, bekleyip onu görmek gerek. Yoksa mümkünü mü var, ışık sağılmaz olur mu?

Bir an geliyor içinde ermişliğini bir iyice ilan ediyor. Çıkıp köyün ortasına, köylüyü başına toplayacak, onlara dünya üstüne, yaşamak, sevda, toprak, ışık üstüne altın sözler söyleyecek. Bu düşünce kafasına takılınca kendini zor tutuyor. Köyün ortasına çıkmamak, bu işten kendisini caydırmak, kanatlı sözler söylememek için de kendisini zor tutuyor, öylesine bir güç harcıyor ki, her yanı acıyor. Bu nöbetten sonra da kan ter içinde kalıyor. Bütün bedeni dövülmüş, ezilmiş gibi. Kendini, kendi haline bırakıyor. Bir saat, iki saat ağzı yukarı yatıp, gözlerini isli tavana dikiyor. Bedeni gittikçe yumuşuyor. Gerginliği geçince de içindeki sevinç büyüyor. Bu onun hiçbir zaman tatmadığı, sarhoş eden, deli eden bir sevinçtir.

Ona öyle geliyor ki, elini uzatsa Tekeç dağının doruğunu okşayacak. Işıklı, karlı doruğunu... Tanyerleri ışıyıp gelirken, elini kaldırıp, dur ya kutlu gün, burada, olduğun yerde dur, bugün dünyanın üstüne gitme dese, gitmeyecek. Tanyeri orada öylece, tatlı, ışıltılı, alaca, sisli, kokulu, toprak kokulu, çiğ kokulu kalıverecek. Kıyamete kadar kal dese, gene kalacak.

Şu kış kıyamet günü, şu karda boranda, varsa gitse ötedeki ormana: "Ey orman, yapraklan," dese, orman yapraklanacak. Göz açıp kapayıncaya kadar yapraklanacak. "Güneş ılısın," dese, ortalık günlük güneşlik, bir mayıs günü olacak.

Varsa gitse, şu uzayan, şu kar altındaki bozkıra, elini karların üstüne koysa... Kapatsa gözlerini. "Karlar erisin. Erisin de bozkır toprağı tepeden tırnağa çiçekle donansın, güneşler açsın, kuşlar uçsun," dese, gözünü açınca görüverecek ki dedikleri hep olmuş.

Birden kendini yokladı. "Deliriyorum, deliriyorum," diye söylendi. Hızlı hızlı soluk almaya başladı. Boğazına bir şeyler tıkandı, sonra geçti.

Akşama gene hastalar doluşacaklardı. Bir "ooof," çekti. İçten, derinden. Sonra da uzun zaman kendi kendine güldü.

Yemeyi içmeyi bile unutmuştu. Karısı, çocukları, onun bu delimsek hallerini hiçbir şey kaçırmadan, gözlerini dört açıp izliyorlardı. Gittikçe de korkuları, saygıları büyüyordu.

Karısı onun bu hallerini kimseye anlatamıyordu. Taşbaşoğlu ondan konuşmamasını istemişti. Ve kadın bu gördüklerini anlatamamaktan neredeyse çatlayacaktı. Aaah, Taşbaş izin verse de bir anlatsa, bir anlatabilse... Taşbaşoğlunu dinlemeyip anlatacaktı ama, kendisinin, çocuklarının başına kötü haller geleceğinden, Taşbaşın onları çarpacağından korkuyordu.

41

Taşbaşoğlu içinden: "Bu gece," diyordu, "bu gece, bu işin dibini başını öğreneceğim. Ermişsem ermişliğimi yapacağım, ermiş değilsem başımın çaresine bakacağım. Sonra, bu köylü ayağıma kapandığı günleri unutur da beni alaya alır. Ermiş Memet diye bana ad takar da bir ömür boyu arkamdan gülümser. Ben deli değilim, hem de üstüme kimseyi güldürecek kadar ahmak..."

Geceyi sabırsızlıkla bekliyor, dışarı çıkıyor, içeri giriyordu. Bütün köyün gözünün ağırlığını üstünde duyuyordu. Ne etse, ne yapsa, en küçük kıpırtısını bile izliyorlar, her hareketine türlü anlam veriyorlardı. Onun için de Taşbaşoğlu hiçbir harekette bulunmuyor, öyle eli kolu bağlı durup duruyordu. Gündüzleri evden hiç çıkmıyor, Uzun Aliden başka da kimseyle konuşmuyordu. Uzun Aliye de artık eskisi gibi içini açık açık dökemiyordu. Onun bile gözlerinde bir kuşku görünüyordu. Ali bile, ona yaklaşırken, kutsal bir şeye, Kurana, bir şeyhe, bir ocağa yaklaşır gibi yaklaşıyordu. Alinin bu hale gelmesi onu deli ediyordu ama elinden bir iş gelmiyordu.

Bazan dalıyor, kendini öyle zavallı, öyle kimsesiz, öyle dünyayı kendine düşman, öyle yapayalnız sayıyordu ki, neredeyse oturup, çocuklar gibi burnunu çeke çeke ağlayacaktı. Eli ayağı kesilmiş, kafese konmuş, hiçbir çaresi kalmamış bir aslana benzetiyordu kendisini. Elinden hiçbir şey gelmez, ama ondan gene de korkulur.

Bütün yalnızlıktan, kimsesizlikten, ağlama halinden de birden sıyrılıyor, kendinde büyük bir güç duyuyordu. Ne isterse yapabilirdi. Süleyman gibi kurda, kuşa, akan suya, esen yele, ormana, biten bitkiye, açan çiçeğe, çatlayan tohuma sözü geçebilirdi. İnsanlar, Muhtar Sefer bile, inanmadığı halde, onun ayağının dibinde toprak oluyorlardı. İstese, azıcık aklını harekete geçirse tüm Çukurovayı, Torosu, bozkırı hükmü altına alabilir, insanlara istediğini yaptırabilirdi. İnsanlar ona inanıyorlardı. Elbet bir şey görmüşlerdi de, bir şey biliyorlardı da inanıyorlardı. Yok yere de böyle bir şey çıkmazdı ki ortaya...

Bazı da kendinden ürküyordu. Ya ermişse? İnsan nasıl ererdi acaba? Kim bilir, belki de türlü türlü ererdi. Son zamanlarda hep düş görüyordu. Uzak, hiç bilmediği bir dünyanın düşleriydi bunlar. Ağaçlar, kuşlar, otlar başkaydı. Gökyüzü bir tuhaftı bu düşlerde. Her an bir başka renge boyanıyordu. Ağaçlar başka türlü büyüyorlar, çiçekler hiç görülmedik biçimde açıyorlardı. Düşleri, düşlerinin dünyası ayrı ayrıydı ama bu dünyaların bir ortak yanı vardı. Bu dünyalar, hep ışıktandı. Ağaçların içinden, gövdelerinden, yapraklarından, dallarından ışıklar fışkırıyordu. Türlü renge giren köklerinin arkasından ışıklar geçiyor, toprağından

yukarı doğru durmadan bir ışık seli göğe ağıyordu. Taşbaşoğlu uyandıktan sonra da bu düş dünyasını uzun bir süre yaşıyordu.

Ermiş oldu olalı, bu evde çok horoz sesi duymuştu. Bu kapıda belki günde yirmi otuz tane horoz kurban ediliyordu. Kesilen horozun başını da evin duvarına asıyorlardı. Evin duvarının yüzü türlü renkte, kırmızı ibikli, türlü büyüklükte horoz başıyla dolmuştu. Duvarın yüzü horoz başlarından nakış nakış olmuş, güzel bir kilime benzemişti.

Şu kurban kesen köylüler, nekes domuzlar, horozu kestikten sonra başını duvara asıyorlar, gerisini pişirip yiyorlar, ya da evlerine geri götürüyorlardı. Kurban dediğin böyle mi olurdu? Kesildiği yerde bırakılır, ya da oradaki fıkaralara dağıtılırdı. Kurban kesenlere bunu bildirmeli, ya da kestikleri kurbanın hiçbir faydası olmazdı. Ama kurbanı kesenler öylesine fıkara kimselerdi ki, çoğunun belki de bir tek horozdan başka hiçbir şeyleri yoktu. Taşbaşoğlu kızdı, kendi kendine söylendi: "Öyleyse kurbanı kesmesinler. Kesip de Allahı kandırmasınlar. İkiyüzlülük bu. Kurban etini, kurban edenler yiyemez. Bunu böylece bildireceğim." Bildireceğim derken, içine bir acı çöktü ama kendini yendi. Evin yanında yönünde her gün bir sürü horoz kesiyorlar, gün güneşlikse, öndeki boş samanlıkta pişirip yiyorlar, kendi çocukları da dudaklarını yalayarak, aç gözlerle, her gün bu yenen, bu kesilen horozlara ağızları sulanarak bakıyorlardı. İşte bu insafsızlık, bu zulümdü. Babaları ermiş olmuşsa, bu çocukların suçu neydi?

Hele bu geceyi bir atlatsın, işte o zaman... İşte o zaman yapacağını bilirdi. Eğer ermiş olmuşsa, o çocukların önünde ağızlarını şapırdatarak etleri yiyenlere bir diyeceği olacaktı. O ikiyüzlülere, Allahı kandıranlara. Bir daha kurban ettikleri horozlara dokunamayacaklardı bile.

Hava aydınlıktı. Gökte el kadar bir bulut parçası bile yoktu

Uzakta, Tekeç dağının başına yukarı gökten bir gürültü geldi. Başını kaldırdı, üç tane jet uçağı yan yana, arkalarında çizilmiş gibi dümdüz, ışıklı bir yol bırakarak gidiyorlardı. Az sonra jetler görünmez oldular. Yollar gökte bir süre salındı kaldı.

Taşbaşoğlu gülümsedi:

"Bizim Uzun Ali bunları gördüm'ola?" dedi. "Çok sever bunları. Söyleye söyleye bitiremez hünerlerini."

İkindi oldu. Uzak köylerden sırtlarında, eşeklere bindirilmiş, sallara koyulmuş hastalar akınının ucu göründü. Köylü dışardan gelen hastalar için Taşbaşoğlunun evi yanındaki iki üç samanlığı boşaltmıştı. Gelenler Taşbaşoğluna yük olmasınlar diye. Sülün Derviş de bu evlerden birisinin köşesine hemen bir dükkan açıvermişti. Ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet. Sülün Derviş gelen kalabalığı görür görmez, işi büyütmek için kasabaya gitmiş, üzüm, şeker, pekmez, ıncık cıncık alıp getirmişti. İyi, çok iyi alışveriş ediyordu. Bu iş böyle giderse Sülün Derviş iki yılda kasabada kocaman bir dükkan sahibi olabilirdi. Dükkanı açtı açalı, her sa-

bah köylüye Taşbaşın bir kerametini duyuruyordu. Dışardan gelen her köylüye de, alışveriş etsin etmesin, önce durup dinlenmeden Taşbaşın bir kerametini anlatıyor, onun yüzünden iyi olan hastaların adlarını, nasıl iyi olduklarını sayıp döküyordu.

Sülün Dervişin samanlığın köşesindeki dükkanı Taşbaş sihirinin yandığı, Taşbaş büyüsünün dört bir yana ışık saldığı bir ocak olmuştu.

Taşbaş:

"Ne söylerse söylesinler," diyordu kendi kendine, "ne keramet, ne sihir, ne büyü uydururlarsa uydursunlar, iş bu gecede. Bu gece dediklerim olmazsa, ben de onlara gösteririm ermişi. Onlara da, analarına da gösteririm!"

Bu geceye çok güveniyordu. Bu gece olumlu bir gece olacak, Taşbaş bir daha inmemesine ermişlik tahtına çıkıp oturacaktı.

Gece oldu, hastalar birer ikişer gelmeye başladılar.

Taşbaşoğlu artık tedavi şeklini geliştirmişti. Sülün Dervişe mum ısmarlamış, getirtmişti. Mumu yakıyor, hastanın başı etrafında üç kere döndürüyor, sonra mumda bir tutam pamuk yakıyor, hastaya koklatıyor, sonra da mumu hastaya üfletiyordu.

Daha türlü türlü, her hastaya göre bir türlü tedavi türü uydurmuştu. Suyun içine kocaman bir köz atıyor, köz cızırdadığı sürece bir elinde mum, hastanın gözlerinin içine gözlerini kırpmadan dikiyor, bakıyordu.

Bazı hastaları eşiklikten ocağın başına kadar emekleterek yürütüyor, bazısına tek ayak üstünde evin çevresini dolaştırıyordu. Kimine yarasa ölüsü koklatıyor, kiminin burnuna, alnına yılan boynuzu dediği bir kemik sürüyordu. Bunları ona Meryemce vermiş:

"Bunlar, her derde deva ilaçlardır ki iyi kimselerin elinde can kurtarır," demişti. Meryemce konuşmamıştı, bin türlü işaretlerle yukarıdakileri Taşbaşa anlatmak için belki bir saattan fazla uğraşmıştı.

Taşbaşoğlu ona:

"Konuş ya Meryemce," dese, "andını bozdum artık dilin açılsın," dese, Meryemce konuşurdu. Ama Taşbaş bir saat dişini sıkmış, ona konuş dememişti. Onun da bir sebebi vardı.

Gece yarıyı aştı gitti de daha hastaların ardı arkası kesilmedi. Günler gittikçe de hasta akını çoğalıyordu. Gittikçe de çoğalacaktı. Uzak, daha uzak köylerden duyan gelecek, duyan gelecekti.

Hastalarla birlikte dertliler de gelmeye başlamışlardı. Şimdi az geliyorlardı ama, bir kere yol etmesinler. Onlardan kurtuluş zor olacaktı. Dünya bir dertliler dünyası. Dertsiz insan yok... Baktılar ki bir dert dinlemiyor, işte o zaman... bütün dertliler gelecekler. Yüz bulamamışlar, sevdiklerine kavuşamamışlar, aç yoksul kalmışlar gelecekler. Toprakları bire bir vermeyenler, toprakları akıp kaya kalmış, tüm verimini yitirmişler gelecekler. Katiller, hırsızlar gelecekler.

Taşbaşoğlu günlerdir, gece uykusunu unutmuştu.

Taşbaşoğlu kurmuştu. Gece yarısı horozları öttükten azıcık sonra ortadan yitecek, Uzun Aliye gidip onun kepeneğini, keçe çizmelerini alacak, şu ötedeki örenin içine sinip, kendi evini gözetleyecekti.

Bekleyemedi, tam horozlar öterken, bir yolunu bulup dışarıya fırladı. Dışarda bıçak gibi kesen bir ayaz çarptı yüzüne. Bu ayazda dışarda, kepenekle de olsa, bir saat bile kalınmazdı. Ne yapacaktı? Belki hemen istediğini görür, ayazda bir dakika bile beklemezdi. O da olmazsa, önüne bir ateş yakardı. Ateş yakardı ama ya görürlerse?

"Ali kepeneğini, çizmeni ver," dedi. "Bir iki tane de kibrit ver."

Ali:

"Nereye?" demedi. "Bu soğukta, tilkilerin bakır sıçtığı bu ayazda, bu gece dışarıya çıkılmaz," demedi. "Buyar ölürsün," demedi, hemen getirip kepeneği, çizmeleri verdi. Başlığı aklına düştü, onu da getirip verdi. "Güle güle," bile demedi.

Hasan da uyuyamamıştı. Evlerinde uzak köylerden Taşbaşa umucu gelmiş misafirleri vardı.

Hasan hemen koynundan kibritini çıkardı, ona uzattı. Taşbaş baktı, bu yepyeni, ağzına kadar da kibritle dolu bir kutuydu.

"Bana mı veriyorsun?" diye, Hasanın saçlarını okşayarak gülümsedi. Mutluluk içindeydi.

Hasan titreyen, keskin, dik bir sesle:

"Sana veriyorum," dedi.

Başlığı başına sardı, çizmeleri ayaklarına geçirdi, kepeneği sırtına aldı çıktı gitti.

Ali arkasından:

"Bu bir yerlere gidiyor, Allah vere de üşümese..."

Meryemce, nah sana, o üşür mü ki, dercesine yüzüne baktı, eliyle oğlunun sırtına vurdu.

Hasan:

"Baba," dedi, "onlar ne üşürler, ne de yanarlar, ne onları sel götürür, ne yıldırım çarpar. Onlara hiçbir şey olmaz. Yılan bile sokmaz onları."

Meryemce Hasanı kucakladı, öptü.

Taşbaş geldi, yıkık örenin içine, bir taşın üstüne oturdu. Yönünü de evinden yana döndü. Gözlerini evinin üstüne dikti. Belki ışığı kaçırırım diye gözlerini kırpmıyordu bile. Heyecanla yüreği küt küt atarak evinin üstüne yağan ışığı bekliyordu. Ha yağdı, ha yağacaktı. Bir de, bir de evinin üstünde salınıp duran ışıktan ziyaret ağacını bir görse... Herkes görüyordu da, tekmil köylü görüyordu da, o neden görmesin?

Bir süre böyle baktı kaldı. Gözleri sulandı soğuktan, gözlerini kırptı. Sonra mendilini çıkarıp yanaklarına doğru sızan yaşları sildi. Yaşlar neredeyse yüzünde donup kalacaktı. Daha şimdiden bıyıklarının burnuna yakın yerleri buz tutmuştu.

Eee, nerde ışık? Hani, gece sabaha kadar evin üstüne durmadan sağılan ışık nerde? Hani evin üstünde, geceye oyulmuş gibi duran, pervazlanıp dönerken ışık saçan ziyaret cevizi nerde? Işık yağarken eve, gökten bir kuş sesi gelirmiş. İncecik, ıslık gibi, duyulur duyulmaz bir ıslık sesi... Ziyaret cevizi de evin üstüne salınıp dönerken yılan akması gibi bir fısıltı duyulurmuş.

Elleri, ayakları üşümeye başladı. Gözünü evden ayırmıyordu. Bir de baktı ki evin önünde karartılar, ellerinde kazma kürek, evin eşiğini kazıp duruyorlar.

"Tuh, Allah belanızı versin deyyuslar," dedi. "Evin eşiğinin altını kuyu gibi ettiniz. Böyle giderse, evin ön duvarı tüm çökecek. Bir gün ev de üstüme yıkılıverecek. Çoluk çocuğumla bir ermişlik uğruna... Tuh Allah kahretsin be... Allah Allah, yarabbi sen kurtar beni bu beladan. Ulan ben de bu ışığı, bu ağacı görmezsem... Ulan ben de ermiş olursam bir daha anamı avradımı..."

Uzaktan görüyor ve içi gidiyordu. Eşikliğin toprağını torba torba doldurup götürüyorlardı.

"Hay Allah kahretsin. Ulan bunun bir torbası da bir, bir avucu da... Götürün ulan, istediğiniz kadar götürün. Ermiş olsam da olmasam da bunu iyi bilirim. O ölü topraklara değil ermiş toprağı, peygamber, Allah toprağı da götürseniz, diriltemezsiniz. O topraklar ölmüş, dirilmezler. Akılsızlar," dedi, "akılsızlar. Evimi yıkacaksınız."

Sinirlendi. Üşüdükçe sinirleniyordu. Eşiğin kazıldığını gördükçe sinirleniyordu. Her şeyin önüne geçerdi de, bu eşiklik toprağının çalınmasının önüne nasıl geçerdi?

Öylesine sinirlendi ki, geldi boğazına bir yumruk tıkandı:

"Size gösteririm," diye ayağa kalktı. Oturduğu yeri görmesinler diye yolunu değiştirip evin arkasına doğru dolandı. Birden, evin arkasından karşılarına çıkıverdi. Adamlar, onu görür görmez, donakaldılar, az sonra da kendilerini yere atıp ayaklarına kapandılar.

Taşbaşoğlu en kalın, en güvenli sesiyle:

"Kalkın," dedi. "Size bir diyeceğim var."

Adamlar hemen ayağa fırladılar. On bir kişiydiler. Taşbaş sağ eliyle, teker teker hepsinin alnına dokundu.

"Bu eşik toprağını yerine dökün. Bu bereket toprağı değil. Ben aradım aradım size bir bereket toprağı buldum. Gidin oradan toprak alın. Alın da tarlalarınıza serpin. Ama oradan da hıdrellez günü toprak alacaksınız. Başka bir gün alırsanız işe yaramaz. Hıdrellez günü oradan aldığınız toprağı tarlalarınıza serperseniz, eğer iyi insanlarsanız, bire iki veren toprağınız, bire on verir. Haydi, buradan çekilin..."

Taşbaşoğlu arkasını döndü, karanlığa karıştı gitti.

Bir süre sonra örene geldi, eski yerine oturdu. Şimdi kapıda kimsecikler yoktu. Gözlerini gene evin üstüne dikti. Artık şimdi ışık yağacaktı. Ziyaret cevizi de geldi gelecek. Belki şimdi Tekeç dağının üstünden bu yana süzülüp geliyordu. Ayağa kalktı. Tekeç dağına doğru baktı, ne gelen var ne giden...

Titremeye başladı. Eli de donmuştu. Parmaklarını oynattı. Bir süre sonra uyuşuk parmakları açıldı.

Bir ateş yaksa mı? Bu ışığın yağıp yağacağı yoktu.

Bir iki gün önceden odunu nereden alacağını şavullamıştı. Gitti, bir kucak odun aldı, örene getirdi, çırayı tutuşturdu. Odun hemen yalım almadı. Taşbaş bir süre üfürmek zorunda kaldı. Neden sonradır ki ateş yalımlandı ve Taşbaş ateşi iki bacağının arasına alıp oturdu, gözünü de evinden ayırmıyordu.

Görünmüyor, yağmıyor işte ışık. Yalancılar. Işık iyi kimselere gözükür. Ermiş olan ermiş bir kimse kendi evine yağan ışığı görmez mi?

Ziyaret cevizi çok uzaktan geliyordu. Arada bunca yol var. Işığa gelince... İlk önce şu dağların ardında belirir ışık. O dağlar da buraya çok uzak...

Bu ışığın girmediği yer yok. Uzak, engin suların dibine bile girer. Askerlikte bir su görmüştü. Murat derlerdi adına. Bakır rengi, kırmızı, kıraç, ot bitmez kayaların arasından akıyordu. Derin, derin çok derin kırmızı kayaların ta altından, yeşil yemyeşil akıyordu... Uzaktan bir çimen şeridi gibi gözüküyor, gün vurunca yeşili su gibi parlıyordu.

Ormanlar, Mekke, Medine, hani her gece gittiğimiz yer... Bir de bu ışığın başında görürlerse, mutlak görüyorlardır, yarın kim bilir ne uydururlar? Belli... Yanına yüz bin bakire, ak libaslı kız ekleyip, ortasında ışıktan Taşbaş, kızların kucaklarında!

Bir onbaşı vardı. Muhtar Seferden de beter... İnat için döverdi. Derdi ki, "Bu mangada dayağımı yememiş bir er kalırsa ben ölürüm." Ve herkesi iki günde bir sıra dayağına çekerdi.

Meryemce Karı ne tuhaf bir kadın! Nasıl bakınıştı yüzüne kepeneği isterken?

Bakırların arasından akan Murat suyu bir an gelir, bütün bakırları da yeşillerdi, kırmızı bakırdan kayalar, suyun yeşilinden çıkan ışıklarla yeşillenirdi.

Kulağına bir hışırtı geldi. Yılan akması gibi. Bir de kuş sesi... Işık nerede, ağaç nerede? Toparlandı. Azıcık da sevindi. Neredeyse beklediklerini görecekti. Yüreği küt küt atıyor, sabırsızlığından soluk bile alamıyordu. Bekledi, bütün bedeni gerilmiş bekledi... Işıkları göremedi.

"Benim gözlerimde bir şeyler var," dedi. "Yoksa sesi gelir de kendisi gelmez mi?"

Kulağına boyuna hışıltı, bir de duyulur duyulmaz, kesik kesik bir kuş sesi geliyordu. Kulak kabarttı, bu sesler nereden geliyordu? Bozkırdan bu yana

geliyordu. Yönünü o yana döndü, ışığı göremedi. Gökten, karlı topraktan, evlerden, kasabanın üstünden, Peri mağaralarından, nereye dönse oradan bir hışıltı geliyordu kulağına... Hış hışşş, hış hışşşş... Vay anasını! Ya bunun ışığı nerede?

Önündeki ateşte bir tek köz bile kalmamıştı. Artık titreyecek hali bile yoktu. Bir ara bütün bedeni kaskatı kesildi, sonra da çözüldü. Bir uykusu geldi ki, dayanılmaz. Gözlerini kapasa dalıverecek ve burada yıkık örenin içinde donup ölecek. Sabahleyin onun ölüsünü bulan köylüler de, "Kırklar boğazını sıkıp öldürmüşler," diyecekler.

İstemeyerek, gözlerini evin üstünden ayırmayarak, ağır ağır ayağa kalktı. Dizleri çatırdadı. Eve yollandı. Kulaklarında hışıltı, ama ışık mışık yok görünürlerde...

"Bunda bir iş var," dedi... "Bir şey var. Yoksa bu hışıltı ne? Işıklar ürktü," dedi sonra da. "Eşik kazanlardan ürktü de gözükmedi."

Kapıya geldi. Eşiklik bir kuyu gibiydi. Uzanıp kapıyı çalamazdı. Kuyuya düşerdi. Sabah olsa da şu çukuru doldursa...

"Avrat," diye bağırdı, "aç kapıyı."

Kapı o anda açıldı. Kuyunun üstünden içeriye atladı, ocağa koştu. Neredeyse, ocağın içine girecekti. Közlerin üstüne bedenini getirdi. Tir tir titriyordu.

Karısı:

"Ermişler de bu kadar üşür müymüş?" diye içinden geçirdi. "Tövbe, tövbe!"

42

Gece, dünkü gibi ayaz değildi, aydınlık değildi. Gökyüzünü kara, kapkara bulutlar örtmüş, bozkırdan ağaçları kökünden sökecek güçte bir boran esiyordu. Bu gece hiçbir yaratık, kurt, tilki, sansar, hiçbir yaratık yuvasından dışarıya başını bile uzatamazdı.

Bu karanlık, taş gibi, duvar gibi, çelik gibi bir karanlık. Dünya kurulduğundan berinin karanlığını bir araya yığıp, bu geceye vermişler. Taşbaşoğlu, "Dün aydınlıktı da gece, ışıkları ondan göremedim," diyordu. "Bu gece tamam. Işıklar önüme serilecek. İşte ondan sonra görsün şu Toros ülkesi, görsün ki ermiş nasıl olur!"

Ateş de yakmıyordu. Belki ateşten korkmuşlardı da kaçmışlardı.

Gözleri evin üstünde tam üç saattır bekliyordu. Birden kulağına hışıltı ve kuş sesi geldi. Sevincinden, heyecanından ayağa kalktı. Gıcılı boran ona öyle çarptı ki az daha yere düşüyordu. Işık göründü görünecekti. Haydi... Gözlerinin önünden bir an, kısacık, incecik bir an ışık balkıması geçti... Sonra her şey karardı.

Taşbaş:

"Işık," dedi. "Işık..." Sevindi. "Işık ha?"

Demek bu köylünün söylediklerinin tümü de doğruydu... Demek ermişti ha!

İçindeki kutsal ateş büyüdü, genişledi, ışıklandı. Kendine güveniyordu artık. Sarhoş gibiydi. Evinin üstündeki ışığı görmüştü... Kulakları uğulduyordu, başı dönüyordu. "Hışşş! Hışşş..." Murat suyu yeşil akıyordu. Yeşil bir yılan gibi. Sıcaktan yanıyordu ortalık. Bakır kayalarda karayılanlar vardı. Akıyor, akıyor bitmiyorlardı. Ak bir bulut sıcaktan kavruluyordu. Gölgesi yeşil suyun üstüne düşüyordu. Su aşağı akıyor, bulut gölgesi yukarı doğru akıyordu.

"Hışhış! Hışşş!"

Kendine geldi. Bir an görmüştü. Hani adam zorlu bir tokat yer de gözlerinin önünde şimşek çakar, gözlerinin önüne ışıklar saçılır. İşte öyle.

"Bu olmadı," dedi. "Bir daha, ama daha uzun görürsem, tamam. Demek ki iyice ermişim."

Oturdu yerine. Kepenek, başlık, keçe çizmeler para etmiyordu. Bozkır soğuğu hiçbir şey dinlemiyor, içine işliyordu. Soğuktan donacak, bayılacak hale geldi, gene de bırakıp gitmedi. Gittikçe uyku da bastırıyordu. Uyku bastırdıkça kulaklarındaki uğultu artıyor, başı dönüyordu.

Bir baykuş öttü. Taşbaş buna irkildi. Başına bir kötülük gelecekti. Birden, candarma komutanı aklına düştü. Ona söz vermişti ki, evliyalık etmeyecekti. Halbuki evi dolup taşıyordu. Hastalar sayrılar, dertliler... Yüzbaşı bu sefer onu bir eline alırsa, kemiklerini kıracaktı. Un ufak edecekti. Çok öfkeli bir adamdı.

Ne diyordu? Bu atom devrinde, bu işler! diyordu. Hakkı vardı adamın. Hem de yerden göğe kadar. Bu atom mu ne devrinde, insanlar göklerde yüzerlerken... Sen gel de ışık bekle burada!

Onları da yapan keramet değil mi?

Bu baykuş hayırsız bir iş. Uğursuzun uğursuzu.

Netse neylese, benim suçum yok, evimize doldular dese, Yüzbaşı dinlemezdi. Hiç hiç dinlemez, onu üç gün, üç gece öldüresiye döverdi. Sonra da eşek cennetine atar, daha sonra da deliler damına gönderirdi. Aaaah, şu ışığı iyicene görse, gözleriyle. Ziyaret cevizinin evin üstünde süzüldüğünü görse işte o zaman Yüzbaşı, Hükümet, dünya vız gelirdi. İşte o zaman Yüzbaşı onu kıyık kıyık etsin, derisini yüzsün, tırnaklarını çeksin, bütün mafsallarını kırsın vız gelirdi... Bu dünyada işte ondan sonra insanlar ona ne yaparlarsa yapsınlar, etine, cismine yaparlar, ermişliğine dokunamazlardı. Şu insanların bu yeryüzünde zulmettikleri ermiş yalnız kendisi olmayacaktı ki... Yüzlerce, binlerce, Allahın ermişine insanlar aynı kötülüğü etmemişler miydi? Allahın güzel peygamberi İsa Efendimizi çıkarıp Ağrı dağının başına, bir abanoz ağacına elinden ayağından çivilememişler miydi? Çivilemişler, onu orada, Ağrı dağının soğuğunda bırakıp gitmişlerdi. İsa peygamberimiz de orada, eli ayağı çivili donup kalmıştı. Donup kalmıştı da, hık dememiş, kimseye yalvarmamıştı.

"Aaah, ah! Şu ışığı bir daha iyicene, iki gözümle görebilsem, ben bilirdim yapacağımı..."

Bir ara bedenini şiddetli bir titreme aldı. Sarsılıyordu.

Evin en küçük bir karartısı bile gözükmüyordu. Gölge gibi bile. Her şey karanlığa batmış gitmişti. Ama Taşbaş evin yerini yordamlıyor, gözlerini açabildiği kadar açmış, boynunu uzatmış, çıkıp gelecek ışığı bekliyor.

"Füt, füt! Füt, füt... Hışşş! Hışşş! Hış, hış!"

Kulaklarında, gelen ışıktan bir suyun hışıltısı, kuşun sesi. Bu ses durmadıkça, Taşbaş korkmayacaktı. Bu ses umuttu. Daha ne istiyordu, ışığı görmemiş miydi?

Yok, yok! Bir iyice görmeliydi.

Tanyerleri ışıyıncaya kadar bekledi. Yarı donmuş, yarı baygındı. Eviyle örenin arası ancak üç yüz adım çekerdi. Sürüne sürüne, ancak gün doğduktan sonra evinin kapısına ulaşabildi. Elleri donmuş yanmıştı.

Taşbaşın donduğunu Meryemceye ilettiler. Meryemce koşarak geldi, ellerine ilaç yaptı. Yoksa Taşbaşın pakmakları düşerdi.

Meryemce kendi kendine konuştu:

"Ermişler, ölmezler de donar mıymış? Donar da Meryemcenin ilacından imdat umar mıymış?"

İçine bir kurt düşmüştü. Taşbaş bunu onun gözlerinden anladı.

"Bu gece de bekleyeceğim ışığı. Eğer bir iyice göremezsem, ben de bu ermişlikten vazgeçip, başımı alıp gideceğim. Ya ışığı görürsem Meryemce? İşte o zaman sana da söyleyecek bir iki sözüm var Meryemce..." diye içinden geçirdi.

43

Taşbaş, örende yere kapanmış: "Haydi ya Allah, göster şu ışığı," diyordu. "Sana yalvarıyorum, şu ele güne karşı yüzümüzü kara çıkarma koca Allah. Senin elinden her iş gelir. Gösteriver, ellere gösterdiğin şu ışığı, bana da gösteriver. Ben senin bir ermişin, bir iyi kulunsam göster. Yoksa şu fakir fıkarayı aldatıyorum. Bak, aşağıdaki evler şifa isteyen hastalar, sayrılar, dertlilerle dopdolu. Haydi koca Allahım, göster kocamanlığını. Kocamanların kocamanısın, yeri göğü yaratan, şu Taşbaşı alemler üstüne ermiş edensin, göster ışığını da ermişliğime inanayım, senin iyiliklerini yeryüzündeki insanlara ileteyim.

"Sen de ışığı bana göstermezsen, ben de senin, içime doğan güzelliklerini, iyiliklerini insanlara söylemem. Ermişliğimi de hiçbir zaman kabul etmem. İstifa ederim."

Yönünü kıbleye döndü, namaza durdu, iki rekat namaz kıldıktan sonra ayağa kalktı, ellerini havaya açtı, duaya durdu.

"Haydi koca Allah, göster ışığını da yüreğim inansın."

Uzun uzun dua etti.

Kar fırtınası onu boğacak kadar sert esiyordu. Yüzüne gözüne kırbaç gibi vuruyordu. Bereket versin ki bugün, iyice sarılmış sarmalanmıştı. Donmuş ellerini Meryemce yün çoraplar, bezler, fanila eskileriyle bir iyice sarmıştı.

Duadan sonra işemesi tuttu. Sağ omuzunu duvara dayayıp işedi. Sidiği yere düşer düşmez donuyordu.

Bozkır gümbürdüyordu. Uğultulu bozkırdan top patlar gibi sesler geliyordu.

"Bu gece ya burada donar ölürüm, ya da ışığını görürüm ya Allah. Göster ışığını. Göstermezsen sen bilirsin. Anladın mı?"

Kulağına çok hafif bir "hış hışşş," sesi geldi. Yüreği hopladı. "Haydi!"

Gözlerini karanlıkta pörtletircesine açmıştı ama ışık falan gördüğü yoktu.

Tek başınaydı. Çukurova düzlüğünde yürüyordu. Yanı yönü ekin tarlalarıydı. Ekinler başakta, firikti. Bahar yeli ılık ılık esiyordu. Parlak güneşin altında çekirgeler, renk renk, boy boy uçuşuyordu. Birden gökyüzünü bir karanlık bulut gibi çekirgelerin örttüğünü gördü. Bu köylü yolun kıyısına diz çökmüş, ellerini havaya açmış, dua ediyordu: "Ya Allah," diyordu, "eğer sen Allah gibi Allahsan şu çekirgeleri tarlama uğratma. Bundan başka hiç tarlam, hiç geçimim yok."

İki gün sonra aynı yoldan geri dönüyordu. Çekirgeler bulut buluttu. Bir tek yaprağı, başağı, sapı kalmamış, dipten tıraş edilmiş tarlanın ortasında yüzükoyun bir insan yatıyordu. Çekirgeler bir ekin tarlasına girerlerse işte böyle yaparlar, toprak üstünde en küçük bir yeşillik komazlar.

Yoldan sapıp tarlanın ortasında yatan adamın yanına vardı. Eğildi, toprağa karışmış yüzüne baktı. Yüz ıpıslaktı, çamurluydu. İşi anladı. Allah onun tek geçimine çekirgesini göndermiş, tarlasını bu hale getirmişti. Usulcacık adamın yanından ayrıldı.

Çukurova toprağında kara, boz, sapsarı, altın sarısı gibi incecik, uzun okyılanlara... Ne tuhaf, hiç okyılanı görmemişti o zamana kadar, bir incir ağacı dibinde gördü ilk olarak. İncir ağacının dibinde bir çeşme vardı. Çeşmenin yanı yönü keskin kayalık. Kayalıkta keçiler uyuyor. Birden gözüne bir kayanın dibine uzanmış, aynen altın pırıltısında bir çubuk ilişti. Altına ya da değerli bir madene benzetti. Ona doğru yürüdü, eğildi, elini uzattı, çubuğu alacakken çubuk kımıldadı, kımıldamasıyla, zızzzt diye havada kayması bir oldu. Böylece havada on beş, yirmi metre gitti, kayalıkların arasına düştü, gözden ıradı. Neydi bu acaba? Yılana benziyordu, canlıydı ama bu pırıltısı, rengi, inceliği neydi? Bir buçuk metre boyunca, ok gibi ince. Geldi, başına gelenleri köylülere anlattı.

Köylüler:

"O çeşmenin başında ondan bir iki değil, bir sürü var," dediler. "Onlara okyılanı derler."

Demek okyılanı buydu? Köylüler, bu yüzden o çeşmenin yanına yaklaşmazlar, suyunu içmezler. Bu çeşme de ermiş bir çeşmeydi. Büyük, büyük, hiç toprağı gözükmeyen, üstünde ot bile bitmeyen bir kayalığın dibindeydi çeşme. Kayalık değil, Çukurovanın ortasında yükselmiş kayadan bir dağ.

Sıtmalılar, boğazlarına bir yufkayı ortasından delip geçirirlerse, yufka eriyinceye kadar da çeşmeden su dökünürlerse, sıtmaları geçer. Bu çeşmenin suyu baş ağrısına, yele, öteki bütün ağrılara iyi gelir. On gece bu kayalıkların üstünde çırılçıplak yatanların yanına hiçbir zaman, hiçbir hastalık uğramaz.

Bu çeşmenin o kadar çok hüneri var ki sayınakla bitmez. Bir mağranın içindedir su. Kış olsun, yaz olsun, gece olsun, gündüz olsun, hava güneşli olsun, kapalı olsun, mağrada birikmiş suyun ipiltisi hiç kesilmez, kayalıklara vurur, ışıkça halkalanır.

Kulağına gene hışıltı geldi. Ayağa kalktı. Esen yel onu salladı, kepeneğe vurup açtı. Taşbaşoğlu tuttu kepeneği kapadı. Sıkı sıkıya da sarıldı.

"Hüt hüt," sesi de geldi. Taşbaşın yüreği kütürdedi. Bugün ışık gelecekti. Ayakta bir süre bekledi.

Ziyaret cevizi Tekeç dağının üstünden nasıl süzülüp gelecekti? Haberi olsa da ağacı uzaktan kayıp gelirken görse... Bekledi, bekledi... Tüm bedeni bekleme kesildi.

Bu ışık yağıyordu evinin üstüne. Hem de ulu Çukurova yağmurları gibi. Ceviz ışıklanıp geliyordu. Hem de hiç ayrılmamacasına evinin üstünde salınıp duruyordu.

Adı güzel Muhammedin yürüdüğü topraklar çayır çimen, çiçek açar. Üstünde

her zaman ak bir bulut yürür, o bulutun gölgesi altında gider nereye giderse, adı güzel... Öyleyse bir ermişin evinin üstüne, o da geceleri, neden ışık yağmasın? Ulu ceviz neden gelmesin evine?

Bu dünyaya çok iyi insan gelmiş, çok iyi insan ermişlik mertebesine çıkmıştır. Ermişler gökten inmezler ki... Onlar da bir anadan doğarlar.

Peki, kendinin neyi vardı? Şimdiye kadar hiçbir kötülük yapmamış, Seferden başka hiçbir insanın yüreğini kırmamış, kimseye kötü bir söz bile söylememişti. Elinden geldikçe de herkese iyilik etmişti. İşte yıllardır da Seferin karşısında köylünün yenen hakkı için uğraşıyordu. Böyle temiz, böyle karıncayı bile incitmemiş, Allah yolundan ayrılmamış bir adam neden ermişlik mertebesine yükselmesin? Üstelik de bu kadar köylü yalan mı söylüyordu? Karısı onunla artık yatmıyordu. Akılsız mı karı? Onun canı istemez mi? Cümle alem onun kerametlerini görmüştü. Boyuna da görüyorlardı.

Öyleyse o neden kabullenmiyordu ermişliği? Bir kere Yüzbaşıya söz vermişti. Üstelik de bunun sonucundan çok korkuyordu. Ermişlik iyiydi, hoştu, ele geçmez bir şeydi ama sonu kötü geliyordu. Şimdiye kadar duyduğu bütün ermişlerin sonu ya darağacı ya zindandı. Kiminin de derisini yüzüyorlardı. Dine aykırı diye.

"Ben," dedi, "bir ermiş olsam, ne derimi yüzdürürüm, ne de darağacına giderim. Köylü beni ele vermez ki... Hak, adalet üzere yürümelerini isterim. Çoğun aza eklenmesini isterim. Kimse kimseyi ezmesin, soymasın, hak yerini bulsun isterim."

Bütün ermişler bunu istememişler miydi? İşte kelleleri de bu yüzden gitmişti ya... Zenginden alıp fakire vermek istemeseler, kim onların derisini yüzerdi, kim onların tüylerine dokunurdu?

Kimse onların tüylerine dokunamazdı ama ermiş diye de hiçbir fıkara onların yüzlerine bakmazdı. Ermişi ermiş yapan fıkaradır. Fıkaralar ermişlerden tüm dertlerine, hastalıklarına, sayrılıklarına, yoksulluklarına derman ararlar. Zulümlere, öldürmelere, harplere karşı koysunlar isterler. Ermişlere bu yüzden sarılırlar. Bir ermiş de dediklerini yapmazsa eteğini bırakırlar. Dediklerini yapınca da kelle gider. Hükümetin işine gelmez.

"Korkuyorsun Taşbaş, korkuyorsun oğlum," dedi kendi kendine. "Korkuyorsun da geceler gecesi eviyin üstünde ışık görmeye çıkıyorsun. Sen ermiş olmuşsun oğlum, hem de Allahın bir güzelce ermişi. Sen, sana verilen cennetin kadrini bilmiyorsun, yavrum. Bu dünyada da, o dünyada da... Varsın kellen gitsin, derini yüzsünler. Ne çıkar! Her ermişin başına gelen budur. Ama bu insanlar seni kıyamete kadar yüreklerinin içinde saklarlar. Türbe yaparlar ki, her gün gelip eteğini öperler. Korkma Taşbaş, ermişler sonsuza, ölümsüze varmışlar, ölümden korkmazlar. Varsın Yüzbaşı da... Keşki Yüzbaşıya söz vermeseydin..."

Işığa gelince, ışığı görmüştü işte. Azıcık, azıcık bir balkımasını görmüştü evin üstünde ama... Kim oluyordu da o ermiş oluyordu? Bir sümüklü köylü!

Bir süre, gözünü evin üstünün karanlığından ayırmadan ikircik içinde kaldı. Ermişlikten, sümüklü köylülüğe gitti geldi, gitti geldi. Bir türlü karar veremiyordu. Meryemce Anaya mı sorsaydı acaba?

Bu da nasıl sorulurdu? "Meryemce Ana ben ermiş miyim ola? Ne dersin," denir miydi? Meryemce Ana buna gülmez miydi?

"Hiçbir şey dinlemem," dedi seslice. "Allah beni ermiş yapıp kullarının arasına iyiliğini saçayım diye göndermişse, ışığını da göndersin. Buysam da donsam da gün atıncaya kadar ışığını bekleyeceğim. Işığını görmezse ben de ermişliğimden istifa edip, başımı alır da giderim. Tekmil Toros köylüleri gelsin, yalvarsın yakarsın, isterse bana kanat taksınlar, yüz bin bakire oynatsınlar kapımda, kabul etmem. Işığı bir göreyim. İsterse derimi yüzsünler. İsterlerse her gün bir parçamı kesip itlere atsınlar. Işık görmezsem mümkünü yok kabul etmem, başımı da belaya sokmam. Kaçar giderim. Kimse de beni bulamaz. Bulabilirler mi? Bana inatçı Taşbaş demişler..."

Antep köylükleri nere, burası nere?

Müslüm Çavuş iyi çocuktu. Antebin Kızılkilise köyündendi. Askerlikte koğuşta yatakları yan yanaydı. Çabucak arkadaş olmuşlardı. Birlikte okuryazar olmuşlar, bu sözcüğü yazdıkları gün sevinçlerinden deliye dönmüşlerdi. Sonra çavuş kursuna birlikte gitmişler, sırmaları birlikte takmışlar, sonra da aynı bölüğe verilmişlerdi. Bir gün de kasaturayla parmaklarını kesip, biribirlerinin kanlarını emmişler, kan kardeşi olmuşlardı.

Antebin Kızılkilise köyünden Müslüm Çavuşa gidince kim onu bulabilirdi? Suriye sınırına da yakın, isterlerse kaçakçılık da yaparlardı. Askere alınmadan önce Müslüm kaçakçıymış. Dönünce kaçakçılık yapmayacağım diye yeminler ediyordu. Belli olmaz, insanoğludur bu. Belki de eve gittiği gün kaçakçılığa başlamıştı.

Yüzüne yün başlığı bir iyice bir daha sardı. Boran şiddetlenmiş, hışım gibi bozkırdan bu yanı dövüyordu. Taşbaş bu kadar güçlü bir kişi olmasa önüne katıp, sürükleyerek kasabanın ovasına kadar götürecekti.

Sabaha daha çok vardı. Bu soğukta gün ışıyıncaya kadar beklemek! Eğer bu gece donmazsa, ışık mışık değil, işte o zaman ermiştir. Periler, melekler gelip korumuşlardır.

Uzaktan, büyük, esen yelin önüne düşmüşçesine bir hışıltı geldi kulağına... "Hışşş! Hışşş!"

Taşbaş ışık da arkasından geliyor diye sevindi. Hışıltı gittikçe yaklaşıyor, yaklaştıkça büyüyordu. Taşbaş korktu. Bu gelen bozkırın ulu ejderhası olmasın? Erciyesi bekleyen ulu evren olmasın, diye içinden geçirdi.

Örenden atladı, eve doğru yürüdü, evin dört bir yanını üç dört kere dolandı. Hışıltı büyüyerek geliyordu. Vardı kapının önünde durdu. Eşikliğin kuyusunu daha doldurmamıştı. Kuyu aklına geldi. İçeriye girerken telaşla kuyuya düşmemeliydi.

Bir süre bekledi, hışıltı geliyordu ama ışık görünürlerde yoktu.

"Eyvah!" dedi, "kaçırdık. Işık buradan evin altından görünür mü ki!"

Koşarak örene gitti, gözlerini evin üstünün karanlığına dikti. Hışıltı bir ara kesilir gibi oldu.

"Allah bin belasını versin," diye söylendi. "Tuh, ışığı kaçırdık. Kim bilir bir daha ne zaman gelir!"

Soğuk, kar, boran gittikçe bastırıyordu. Üstündeki kepenek bir yazma gibi incelmişti sanki. Üşüyor, eli ayağı yavaş yavaş donuyordu. Artık dayanamayacaktı. Keskin soğuk ciğerine işliyordu. Bugün de ateş yaksa, ateş bu korkunç boranda yanmazdı ki... Yansa bile ısıtmazdı ki...

Hafif bir hışıltı duydu... İşte geliyordu. Sevindi. Sonra hışıltı kesildi.

"Bu ışık da batsın. Gelecekse gelsin. Amma da nazlanıyor!"

Birden bütün umudunu kesti:

"Ben ermiş olsaydım, bu kadar yalvardım Allaha, değil ışığı, güneyi, ayı, yıldızları bile gönderirdi," dedi usulca. "Varayım gideyim de sıcacık yatağıma yatayım. Ben, hiç hiç ermiş değilim. Ermiş olanlar böylesine donarlar mı? Üşümekten geberirler mi?" Dişleri biribirine çarpmaya başladı. Dişlerini sıkıyor, sıkıyor, bir türlü önüne geçemiyordu titremesinin. "Ermiş olanlar da böyle titrerler mi?"

Kepeneğe iyicene sarılıp, sırtını örenin duvarına dayadı. Ölse de donsa da, ışığı görünceye kadar, gün ışıyıncaya kadar burada bekleyecekti. "Buradan bir yere ayrılanın Allah bin belasını versin?"

Dişlerinin tıkırtısı, titremesi gittikçe azalıyor, bedeni çözülüyordu. Tatlı da bir uyku, ılık bir buğu gibi usul usul dört bir yanından yükseliyor, onu sarıyordu.

Bir şeyler, bir leylek sürüsü, katarı hayalliyordu. Gökyüzünü ılık tatlı leylekler almışlar. Gök, Çukurova göğüdür. Leylekler tüm kapamışlar maviyi. Kocaman. Toros dağı kadar bir top hışıltı ışık içinde yüzüyor leylekler. Kınalı gagaları, ayakları...

Bozkırdan gene bir hışıltı geldi kulaklarına. Taşbaş azıcık canlandı. Evin üstünü şöyle bir araştırdı, bir şey göremeyince gene hışıltılı, leylekli, ışıklı hayallerine daldı. O gökteki Toros dağı kadar kocaman bir top ışığın içine turnalar giriyor, leylekler çıkıyor. Uçaklar gidiyor, pamuk tarlaları çıkıyor. Bir ara o top ışığının içine Torosun kırmızı gövdeli çam ormanı girdi. Sonra ışık, orman, leylekler, her şey silindi. Bir karanlığa gömüldü Taşbaş.

Bir süre böyle karanlıkta kaldı. Bedeni uyuştukça uyuşuyordu.

"Kalkayım da gideyim, sıcak yatağıma gireyim. Bu ışığın gelip geleceği yok," dedi. Ama yerinden doğrulamadı bile.

"Hışşş! Hışşş!" sesleri gittikçe büyüyordu.

Şafağın yerleri attı atacak. Taşbaş büyük bir hışıltıyla gözlerini açtı, birden evinin üstünde, gün doğuda kocaman bir top ışığın balkıdığını gördü.

Artık ışığı da görmüştü, daha ne istiyordu? Çabaladı çabaladı, doğrulamadı bile. Uyku bastırdı. Gözkapaklarının arkasında kocaman bir top ışık, uyudu.

Az sonra da kulağına karısının sesi gelir gibi oldu. Bir düşte miydi? Gene çabaladı. Karısına bir şey söylemeliydi. Kendinden geçti.

Gözünü açtığı zaman öğle oluyordu, ocağın başındaydı. Yanında Meryemce, Uzun Ali, Hasan, Ummahan, kendi çocukları, karısı vardı.

Ali:

"Az daha sabah olmasaymış buyacakmışsın. Sabah olmasa da bacım seni örende bulmasaymış... Geldim ki, sende ses soluk yok. Korktum. Anamı çağırdım. Anam sana sabahtan bu yana ilaç üstüne ilaç yapıyor," dedi.

Taşbaşoğlu mutlu mutlu gülümsedi.

44

Yüzbaşı: "Muhtar Sefer," dedi, "çok iyi biliyorum ki, sen bu adama düşmansın. Onun için söylediğin hiçbir şeye inanmıyorum. Sen o adama o kadar düşmansın ki, elinden gelse hemen şuracıkta, gözümün önünde, dişlerinle gırtlağını parçalayarak öldürürsün. Ama gene de senin söylediklerinde bir gerçek payı var, diyorum. Bunun için en güvendiğim üç candarmayı köylü kılığına sokup, hasta diye, onun evine göndereceğim. O adam bana, ermişlik işine karışmayacağına dair söz vermişti. Yiğit, mert bir adama benziyordu. Akıllı bir adam... Ben birkaç tane ermiş gördüm. Bu adama hiç benzemiyorlardı. Her ne ise... Senin dediklerin çıkarsa, ben o adamı bir daha Toros toprağına ayak basmamak suretiyle buralardan sürgün ederim. Önce kemiklerini bir iyice kırarım. Sonra, bir yolunu bulur hapishaneye... Daha sonra da... Ama Muhtar, bir de dediklerin çıkmazsa gerisini sen düşün. Ona yapacağım kötülüğün iki mislini sana yaparım."

Muhtar Sefer güvenli bir tavırla:

"Razıyım Yüzbaşım, Şükrü Beyim," dedi. "Dediklerimin en küçük bir eksiğini görürlerse candarmaların, vereceğin tüm cezalara candan ve gönülden razıyım."

Sefer bunu Taşbaşa yapmamalıydı ama bir türlü öfkesini yenemiyordu. Ayağına kapanıp da, onun bir tek söz bile söylememesini bir türlü yutamıyor, bağışlayamıyordu. Elindeki bütün kozları oynuyordu. Bitirinceye kadar da oynayacaktı. Artık bunun ötesi yoktu. Ölümden ötede de köy yoktu. Bu iş ya herro ya merroya gelip dayanmıştı. Altta kalanın canı çıksın.

Ama ne olursa olsun Sefer korkuyordu. İçinde bir korku kurdu ki, onu kemir ha kemir ediyordu. Bütün bu ihbarları köylü anlamaz mıydı? Anlar da Meryemcenin başkanlığında üstüne yürümezler miydi? Bir de Taşbaş sakınılır bir kişiydi. Bıçak kemiğe dayanınca ondan korkulurdu. Gözü kızınca her bir kötülüğü yapabilir, adam bile öldürürdü. Bir de bu Taşbaşoğlu ya erişmiş, ya Kırklara karışmış, ölmezler arasına girmiş bir ulu, bir kutsal kişiyse? O zaman iş borma boktu. İşte o zaman Sefere ne bu dünyada, ne öteki dünyada rahat vardı. Bu dünyada ölüm, öteki dünyada da Allahın sevgili, ulu kutsal ermişine saygıda kusur etti diye, zulüm etti diye ölümlerin ölümü.

Sefer gözüyle görmese inanmazdı. Taşbaşın eli değdikten sonra ayağa kalkmış beş tane, tam beş tane yatalak hastayı gözüyle görmüştü. Ya Memidik? Ölünceye, bayılıncaya kadar dayak yemiş, sözünden dönmemişti. Uydursa, yalan söylese, neden sözünden dönmesindi? Ömer bile yemin için ant veriyordu ki Taşbaşın evi üstüne sağılan ışıkları, gürleyip gelen ziyaret cevizini görmüş. Yakını, öz bir arkadaşı, adam, Taşbaşın can düşmanı Kısacık Musa gördüklerini söylemiyordu

ama, Taşbaşın adını besmelesiz ağzına almıyordu. Karıları bile ona, yanlarında Taşbaş için kötü söz söyletmiyorlardı. Bütün bunlarda az da olsa bir gerçek payı yok muydu?

"Aaah," diyordu, "aaah, ah! Olmaz olası Taşbaş, düşmanım olacağına dostum olsaydın ya... Seninle Toros ülkesi üstüne krallığımı ve de sadrazamlığımı ilan etmez miydim? Bir fırsat ki bir ömürde ancak bir kere geçer ele."

Bundan sonra da Taşbaşoğluyla zor barışırdı. Ayağını öpmüş, önünde yerlere kapanmıştı da, değil bir söz söylemek, dönüp yüzüne bakmamıştı.

Eğer ermiş bir kişiyse Taşbaş, önce onu dövecek olan Yüzbaşı Şükrüyü çont eder. Sonra götüren candarmaları. Ondan sonradır ki ona sıra gelir. O zaman da Allah kerim bir yolunu bulur.

İki gün olmuştu kasabadan geleli. Ve candarmalar yırtık pırtık, hasta köylü kılığında bir gece Taşbaşın evine gelmişler, ona okunmuşlardı. Taşbaş yatakta yatıyordu ama candarmalara gene okumuştu. Candarmalar da boşaltılmış evlerde, öteki köylerden gelen köylülerle kalmışlar, Taşbaşın bütün marifetlerini gözleriyle görmüşlerdi.

Seferin gözüne o gün bugündür uyku girmiyordu. Sabahlara kadar, türlü düşüncelerin karanlığında, yatağında durmadan dönerek inliyordu. Ne yönden baksa işi iş değildi ve hali perişandı. Hiçbir kurtuluş yolu da yoktu.

Bir an geliyor, müthiş bir pişmanlık içinde kıvranıyordu. Ne etmiş eylemişti de o günlerde bu Taşbaşı öldürmemişti. O günlerde daha ermiş de değildi Taşbaş. Bu yüzden Allah indinde cünhalı da düşmezdi. Ne bilsindi o, Taşbaşın ermiş olduğunu. O da hepimiz gibi Allahın kulu. Üstelik de günahı büyük bir Allahın kulu. Kimin aklına gelir ki o, ulu, ermiş bir kişi olacak. Hastaları iyileştirip, tarlaları bereket salacak. Akan suları durdurup evinin üstüne ışık yağdıracak.

Bereket ki Taşbaşı götürmeye gene Cumali Onbaşı gelecekti. Bu sefer elli lira verdi miydi Onbaşıya, onun ihbar ettiğini söylemezdi. Üstelik Onbaşıdan Taşbaş uğruna gene bir iyice bir dayak yerdi. Sefer ona tembih edecekti ki, artık öyle öldürürcesine vurmasın. Her işin bir yolu yordamı var. Cumali düşmancasına vuruyordu ona. Fırsatını bulmuştu ya. Adam dediğin adam, dost dediğin dost, şöyle elini hızlı, yüksek kaldırır, ama indirirken yumuşak indirir ki incinmesin. Bunlar dost değil, adam değil. Çoluk çocuk.

Tanyerleri ışırken Cumali karşısındaydı. Arkasında da iki candarma vardı.

"Elli lirayı kabul etmem," diyordu. "Bu kadar iş karşılığı için elli lira az. Yüz elli, tam yüz elli lira isterim. Biliyorum, bu yüz elli lira senin hayatını kurtaracak. Bir kuruş aşağı kabul etmem. Sen bilirsin."

"Etme eyleme, iki ayağımı bir pabuca sokma," diyordu. "Bu kadar tuzumuz ekmeğimiz, içilmiş suyumuz var seninle, Onbaşı!"

"Bir kuruş aşağı olmaz. Neden vermeyesin yüz elliyi? Ben senin canını kurtar-

mıyor muyum? Şimdi senin canın benim elimde değil mi? Bu köylü biz Taşbaşı alıp götürdükten sonra seni parçalamaz mı?"

"Olsa verirdim. Yok ki yüz elli liram."

"Yutturma, Muhtar!"

"Vallahi billahi yok. Anam avradım olsun ki yok."

"Sen bilirsin. Yoksa yok. Benim söyleyeceğim bir şey yok."

"Yüz lira olmaz mı?"

Cumali Onbaşı kızdı:

"Yahu," diye bağırdı, "ben senin canını kurtarıyorum, sen de elli lirayı çok buluyorsun. Elli liraya bir can. Bu kadar da ucuzu, nerede görülmüş?"

Sefer:

"Suss, susss, ayağını öpeyim bağırma," diye Onbaşının koluna yapıştı.

"Öyleyse ver yüz elliyi. Hakkım değil mi? Bağırırın da kıyameti de koparırım. Üstelik bu sefer sana dayak da atmayacağım. Hızlı kaldırıp yumuşak indireceğim dipçiği. Az mı maharet ister?"

Sefer baktı ki olacak gibi değil, içeriye gitti, elinde bir deste parayla döndü, yanına yönüne ürkek ürkek bakındı, parayı usulcacık Onbaşının cebine indirdi.

"Elli lirasını da karıdan borç aldım. Onbaşı, Allahını seversen, o seferki gibi ölümüne vurma. Yavaş yavaş, şöyle yavaş... Öyle usturuplu vur ki herkes benim ölümüme vuruyorsun sanmalı."

Onbaşı gülümsedi. Bu Taşbaş gerçekten erişmiş, ölmez kişilere, Kırklara karışmış bir kutsal, ulu kişi olmalı. Cümle yaratığa iyiliği dokunduğu gibi, Onbaşı Cumaliye de iyiliği dokunuyordu işte.

"Teşekkür ederim," dedi Onbaşı, "Sefer Efendi Ağa, beni fazla yormadın. Düş önüme de... Bak, köylü gene Taşbaşın evi önüne birikmiş. Bütün köy... Neden?"

Sefer:

"Korkma," dedi. "Ağızlarını bile açmazlar, çıt çıkarmazlar. Ermiş Taşbaştan talimat almışlardır."

Cumali:

"Biraz geç gitsek olmaz mı?"

"Bir kahve iç..."

Cumali vazgeçti:

"Taşbaş çoktan içerde hazırlanmış bizi bekliyordur. Bu toplanan köylü?.."

Sefer:

"Hiç korkma, Onbaşım," dedi. "Sana söyledim ya, izin vermez Taşbaş. O izin verseydi, sizi de beni de şimdi burada çoktan parçalardı köylü."

Onbaşı, Taşbaşın evine yürüyordu ama adımlarında korku vardı. Daha eve yaklaşmadan kapıya çıkan Taşbaş onları yolda karşıladı. Ayakta duracak hali yoktu. Onbaşının geldiğini duyar duymaz hemen yataktan fırlamış, bayramlıklarını giyinmiş, Onbaşının eve yönelmesini beklemişti.

Gün ayaz gösteriyordu ya, hava dönecekti, Tekeç dağının doruğu bulut topluyordu.

Taşbaş acı acı gülerek:

"Buyur Onbaşım," dedi, elini uzattı. Onbaşı onun elini sıktı.

"Eeee, Taşbaş Efendi, gene seni götürmeye geldik. Yüzbaşı bu sefer çok kızgın. Sözünü tutmayan evliya diyor da başka bir şey demiyor. Zor kurtulursun bu sefer onun elinden. Haydi, hemen yola düşelim."

Onbaşı candarmanın elindeki kelepçeyi aldı, Taşbaşın bileklerine geçirdi. İşte bu sırada evin önüne birikmiş kalabalıktan bir uğultu koptu. Kalabalıkta olağanüstü bir kaynaşma oldu. Meryemce, elinde değneği, gelip önlerine dikildi.

Taşbaş, Onbaşının kulağına eğildi:

"Aman Onbaşım kelepçeyi çıkar, bunlar azdı, ben bile önüne geçemem. Çabuk, çabuk!.."

Onbaşının yüzü kıpkırmızı kesildi, hemen kelepçeyi çıkardı.

Taşbaş gözlerini kalabalığın üstünde uzun uzun gezdirip, ellerini Onbaşının elinde duran kelepçeye uzattı. O, ellerini uzatır uzatmaz, kalabalıktan gene bir homurtu yükseldi. Onbaşı kelepçeyi arkasındaki candarmaya uzatırken, Taşbaşın elini usulca itti.

Taşbaş önlerine düştü. Yüzü solgundu. Yeni kasketinin altından bir kakül parçası alnına dökülmüştü. Kocaman gözleri kederliydi. Hep önüne bakıyordu.

Onlar yürürlerken, öteki köylerden gelmiş umucular, hastalarını Taşbaşa koşarak getiriyorlar, hastalara dokunmasını, bir şeyler söylemesini, okumasını istiyorlardı. Her hasta geldikçe Taşbaş duruyor, şefkatle hastanın başını okşuyor, elini alnında uzun uzun tutuyor, dualar okuyor, sonra yürüyordu. Yüzü balçık gibi donuk, hareketsiz.

Kalabalık gene eskisi gibi çıt çıkarmadan, önde Meryemce, arkalarından yürüyordu. Köyün alanını geçerken Taşbaş başını yerden kaldırdı, arkaya döndü. Kalabalığın içinde gözleriyle bir araştırma yaptı. Aradığını bulamamış olacak ki, yüzü daha da kararıp kederlenerek, başını önüne eğip yürümesine devam etti.

Ama bir türlü bu halde kalamıyordu. Başını çevirip çevirip araştırıyor, bulamıyor, yüzü gittikçe asılıyor.

Köyden çıkarken yüzü birden aydınlandı. Nerdeyse durup gülecekti. Muhtar Seferi görmüştü. Sefer koşarak, bağırarak kalabalığa doğru geliyordu. Geldi geldi, kendisini kaldırdı Taşbaşın ayaklarına attı, dizini öpmeye başladı. Taşbaş durmuş gülümseyerek, yarı alaycı, onun hallerini seyrediyordu.

Sefer hem ayaklarını öpüyor, hem inleyerek:

"Taşbaşım, efendim, sultanım, şu canımı almadan seni işte bu sefer götüremeyecekler. Vermeyeceğim onlara seni. Onbaşı dedi ki bu gidişin son gidişmiş. Yüzbaşı köye, senin ahvalini öğrenmeye köylü kılığına sokarak üç candarmayı hasta diye göndermiş. Sen de onlara dua etmiş, okumuş, üflemişsin. Candarmayı köylü sanaraktan... Felaket, felaket, felaket! Adam hiç candarmaya okur mu?"

Taşbaş bunu bilmiyordu. Bilse bile artık umurunda değildi. Şimdi bile, Onbaşının önünde kaç hastaya okumuştu! Artık Yüzbaşının elinden kurtuluş yoktu. Atom çağı diyordu da başka bir şey demiyordu. Yüzbaşının elinden kurtulsa bile onun yüzüne nasıl bakacaktı? Söz vermiş, sözünde durmamıştı. Zaten ayakta duracak hali yoktu. Candarma meselesini de duyunca bir iyice bozuldu. Neredeyse yere düşüp karın üstünde uzanıp kalacaktı. Bundan çok korkuyordu. Böyle bir şey olursa candarmaların hali dumandı. Şu kalabalık bir anda candarmaların işini bitiriverirdi. İşte o zaman ayıkla pirincin taşını. Bu tehlike onu kendine getirdi. Ayağını Seferin elinden kurtarıp yürüdü.

Sefer durmuyor, bağırıyor, çağırıyor, söylüyordu. Cumali Onbaşı onun bu halinden iğreniyor, kusacağı geliyordu. Gerildi, gerildi. Yaradana sığınıp Muhtarın belinin ortasına bir dipçik indirdi. Dudaklarının arasından da tükürür gibi:

"Hak etti pezevenk," diye söylendi. "Bel kemiği kırılsın da, aylarca yatsın..."

Sefer hemen yere düştü. Yerde, başı kesilmiş bir tavuk gibi çırpınıyordu. Bir iki köylü varıp onu kaldırdı. Sendeliyordu. Sarsak sarsak yürüyerek, gene arkasına düştü.

"Beni öldürdüler sultanım, efendimiz. Gitme, kaç! Seni öldürecek Yüzbaşı Şükrü. Deliler damına, eşek cennetine gönderecek. Köylüler, alın sultanımızı kurtarın onu..."

Gidip Taşbaşa sarılacaktı ama beli kırılmış gibi dayanılmaz bir acıyla bağırıyor, korkusundan bir türlü onlara yaklaşamıyordu.

"Onbaşı, Cumali Onbaşı, böyle mi konuşmuştuk? Adam bunca yıl evinde ekmek yediği, bu kadar, bu kadar paa... Hiç kıyar mı? Sende din iman yok mu? Öldür beni, öldür beni..."

Bu çığlığı duyan köylüler, bir an irkildiler.

Sefer göğsünü açtı, koşarak candarmaların önüne geçti. Önlerine dikildi:

"Götüremezsiniz. Buna izin vermem. O giderse bu köy iflah olmaz, batar. Viran olur, salgınlardan gider."

Elleri gömleğinin yakasında, göğsünü açtıkça açıyor. Göğsünü germiş, Cumalinin önünde duruyor. Cumali gözlerini kapadı. Yaradana gene sığınıp indirdi. Sağ göğsüne değen dipçik Seferi dört adım uzağa fırlattı ve Sefer orada sağ omzunun üstüne yumulup uğunmaya başladı.

Bir yandan canıyla uğraşırken bir yanda da köylünün hiçbir hareketini göz-

den kaçırmıyordu. Köylü yavaş yavaş ondan yana geçiyor, candarmalara neredeyse saldıracaklar. Biraz daha gayret, az daha ama, bu köpoğlu Cumali de kırmadık yerini bırakmayacak.

Taşbaş da bu hali seziyordu. Seziyor düşünüyordu. Kalabalık birden patlarsa, önüne bir daha geçilmezdi.

Uğunan Sefer, ne olursa olsun bu fırsatı kaçırmayacaktı. Böyle bir fırsat bir daha ele geçmezdi. Canını dişine taktı, bir daha Taşbaşın üstüne atıldı. Köyü çıktı çıkacaklardı. Cumali dipçiği hazırladı. Taşbaş eliyle ona dur işareti yaptı. Seferi de eliyle şöyle bir yana itti. Kalabalığa döndü, eliyle, şöyle dört yanıma halkalanın işareti yaptı. Neredeyse yalımlanacak kalabalık, sessiz, patlamaya hazır kalabalık, onun dediğini yaptı, dört bir yanına duvar gibi halkalandı. Taşbaş Seferi de götürdü, beş altı adım uzağa dikti... Sonra dönerek, gözlerini teker teker köylülerin üstünde gezdirdi. Başını yere eğip bir süre düşündü, sonra başını kaldırdı, ölgün bir sesle:

"Hakkınızı helal edin," dedi. "Beni hoşça tuttunuz, beni kutsayıp sevdiniz, Allah da sizi hoşça tutup sevsin, sevindirsin. Şimdi ben gidiyorum, ya gelirim, ya da bir daha gelemem... Belki sizi bir daha hiç göremem."

Yüzündeki keder elle tutulacak gibi bütün bedenine dağılmış, her bir yerinde çöreklenmişti sanki. Kocaman adam kendini tutmasa ağlayacaktı. Kalabalık da aynı minval üzereydi. Onlara da dokunsan ağlayacaklardı. Başını yere eğmiş Taşbaş bir süre böyle kaldı. Sonra başını kaldırdı. Şimdi yüzünde kederden, ağlamsılıktan eser kalmamış, kaya gibi sertleşmişti.

"Belki sizi bir daha hiç göremem!" Bu sözleri üç kere üst üste söyledi. Sonra sesini yükseltti: "İşte şimdi giderken, sizden bir dileğim var. Bu dileğimi yerine getireceksiniz. Sizden bunu istiyorum. Bu isteğimi yerine getirmezseniz başınıza belalar gelecek, Allahın cehenneminden çıkınamacasına yanacaksınız."

Uzun uzun konuştu. Başlarına gelecek kötülükleri saydı döktü. Karılarınız kısır kalacak, ekinleriniz başaklanmayacak, dedi. Ağzına ne geldiyse söylendi. Gene köylüye öfkelendiği zamanlar gibi coşmuştu. Kalabalık bir kulak kesilmiş onu dinliyordu.

"Dileğim şudur ki, içinizde uygunsuz, dört kitapta katli vacip birisi var. İşte, şimdi ben onun ihbarı üstüne karakollara götürülüyorum."

Bütün gözler Sefere çevrildi.

"Dileğim şudur ki, bu dört kitapta katli vacip kişiyi, dört kitapta katli vacipse de öldürmeyeceksiniz. Bu dört kitapta katli vacip muhtar, yalancı, bin beş yüzlü adam kim? Muhtarınız Sefer Efendi. İşte şurada duruyor."

Kalabalıktan kinli homurtu yükseldi.

"Sizden dileğim şudur ki, ölünceye kadar bu köyün karıncası bile, köpeği kedisi bile onunla konuşmayacak. Karıları, çocukları, akrabaları bile, bu köyden,

başka köylere de duyurun, kasabalılara da söyleyin, benim böyle söylediğimi yeryüzündeki cümle yaratığa söyleyin, başka köylerden de kimsecikler bu lanetli adamla konuşmayacak. Konuşanlar da onun kadar lanetli olacaklar. Kim konuşursa onunla, konuşanla da kimse konuşmayacak. Bir de hiçbir zaman bu lanetli kişi bu köyde Muhtarlık yapamayacak, kabul etmeyeceksiniz. Hükümet, partiler, onu Muhtar yapmak isteyecekler, siz kabul etmeyeceksiniz. Benim dileğim işte bu kadar. Sağlıcakla kalın, hakkınızı helal edin... Bir daha ya gelirim, ya gelemem."

Candarmaların önüne düştü, çevik adımlarla çabuk çabuk yürümeye başladı.

Sefer olduğu yerde, kurumuş kalmıştı. Yüzü apaktı. Gözleri yerlerinden uğamışçasına pörtlemiş, bir delinin gözleri gibi olmuştu.

Kalabalık ona bakınadı bile. Yanından yönünden Taşbaşın arkasınca aktılar.

Taşbaş köyden epeyce uzaklaştıktan sonra, arkasına döndü:

"Hakkınızı helal edin," dedi.

Kalabalık bir ağızdan bağırdı:

"Helal olsun."

Candarmalarla Taşbaş gözden ırayıncaya kadar orada durdular, arkasından baktılar. Sonra köye döndüler.

Sefer olduğu yerde kalakalmış, daha orada cansızcasına dikilip duruyordu.

Köye dönen kalabalıktan bir tek kişi bile ona dönüp bakmadı. Vebadan kaçar gibi, ölümden kaçar gibi ondan uzaklaşıyorlardı.

45

Sıcak bir yel, keskin bir dalga gibi geldi geçti. Hava gittikçe kararıyordu. Cumali Onbaşı yan gözle Taşbaşa baktı. Cin gibi bir adamdı bu. Nerden, nasıl ermiş olmuştu? Hoca falan da değildi. Her insanda, her yaratıkta bir kutsal yan vardı. Vardı ama!

Cumali Onbaşı Sivasın Alevilerindendi. Pos bıyıklı, bir okumuş, bir düşünmüş adamdı.

Yeryüzüne insan yaratığı gibi değerli hiçbir yaratık gelmemişti. Allah bile inan suretinde tecelli ederdi. Allahtan sonra, belki de ondan önce yerin göğün yaratıcısı insandı. Allah bir ışık olarak görünürdü. Ve o ışık tekmil insanlarda vardı. Belki bir gün iyilerin iyisi bir insanda gözükürdü. O yüzdendir ki Aleviler insana ve ışığa secde ederlerdi.

Bunu Taşbaşoğlu da bilirdi. Belki Allahın ışığı ondaydı. Belki köylü onda bu ışığı görmüştü. Belki değil, muhakkak. Yoksa, köylü hiç kimseye, boş yere böylesine sarılmazdı.

Erişmiş olsa da, olmasa da, Taşbaş yüreğinin ta derininde, kendisinin kutsal, dokunulmaz, kendisi olmasa dünya olmaz, bu dünyada ne varsa kendisiyle var duygusunu elle tutulur hale getirmeye çalışıyordu. Ama bir türlü bu duyguya yaklaşamıyordu. Varıyor varıyor, kutsallığın sınırına varınca içinde kanatlı bir mutluluk balkıyordu.

İşte bu sıralar ona Yüzbaşı Şükrü, deliler damı, hapishane vız geliyordu.

Ama Yüzbaşıya söz vermişti. Yüzüne nasıl bakacaktı? Sözünde durmamıştı. İnsan ermiş olsa da olmasa da insandı. İnsan dediğin de sözünde dururdu. Hem candarmaların önünde yürüyor, hem de içindeki utancı gittikçe büyüyordu. Yüzbaşı Şükrünün esmer, bıyıklı yüzü hiç gözlerinin önünden gitmiyordu. Varınca, Yüzbaşıya ne diyecekti? Ben hastalara bakmadım, elimi eteğimi, ayağını öptürmedim, üfürükçülük etmedim mi diyecekti? Diyemezdi. Yalnız bütün bu yaptıklarımın karşılığı olarak bir çimdik tuzdan başkaca bir şey almadım diyebilirdi. Ama Yüzbaşı dinler miydi? Döve döve öldürürdü. Bu Şükrü Bey kasabaya gelmiş en dayakçı yüzbaşıydı. Karakola gidip de kan işemeden çıkan hemen kimse yoktu. Taşbaşoğlu dayak yemeyi de kendine yediremiyordu. Bu hale gelmiş, Allahın, köylülerin gözünde bu mertebeye yükselmiş bir kişinin dayak yemesi, dayaktan kan işemesi, ayaklarının morarması, yürüyemez hale gelmesi olacak şey miydi?

Işığı da görmüştü. Hem de evinin üstünde. Şimdi şu anda ışığı gördüğüne kesinlikle inanıyordu. O gece, ondan sonraki günler, yatakta, ikircikliydi.

Böyle bir adama... Belki Yüzbaşıya da büyük bir kötülük gelirdi. Ne bilsin adam? Işığı gördüğünü söylese inanmazdı.

Köyden bu yana arkalarına kocaman, sarı bir çoban köpeği takılmıştı. Onları bırakmıyordu. Taşbaş bu köpeği görünce sevinmişti. Komşusu Kör Durmuşun köpeğiydi bu ve Taşbaş bu köpeği çok severdi.

Cumali, öteki candarmalar ne biribirleriyle, ne de Taşbaşla, yol boyunca ağızlarını açıp bir tek söz etmemişlerdi. Belli ki Cumali Onbaşı da ondan çekiniyordu. Taşbaş onun kendisine bir hoş baktığını görüyor, buna da ayrıca seviniyordu.

Karamuğun ormanına geldiler. Ağaçların dalları, gövdesi karla sıvanmıştı. Orman ışıklı bir aklıktaydı. O baharın, yazın karanlık ormanı şimdi gün ortasındaydı. Bir ışık harmanıydı. Üstlerinden karanlık bulut gölgeleri geçmeye başladı. Ilık yel gene esti. Tekeç dağının başı karardıkça kararıyordu.

Cumali Onbaşı endişeliydi. Kar birdenbire tutacaktı. O, bu Toros eteklerini iyi bilirdi. İçinden geçirdi, "ulan Taşbaş, ermiş bir ulu kişiysen, geçsene şu karın önüne!" Sonra sevgiyle bakıp gülümsedi.

Ortalıkta hiçbir canlı yoktu. Ne kuş, ne hayvan, ne de bitki... Her şey bir aklıktı. Ortasından geçtikleri orman usuldan hışırdıyor, yaprak döker gibi arada sırada, dallarındaki donmuş karları döküyordu. Parça parça...

Daha ormanı çıkmalarına çok vardı. Bir korkudan kaçarcasına kaçıyorlardı. Birden, üstlerini Tekeç dağının bulutları kara bir çadır gibi örttü, ortalık alacakaranlık oldu. Yalnız ağaçların donmuş gövdelerinde donmuş karların parıltıları...

Gök çatlarcasına gümbürdedi. Sonbahar gökleri gibi. Sağdan, soldan, ortadan, yandan, binbir yönden ılık, serin, donmuş yeller esiyordu. Ormanın dallarındaki karlar savruluyordu. Bu arada da gıcılı bir kar sepelemeye başladı.

Cumali Onbaşı ilk olarak konuştu:

"Yandık, bittik," dedi. "Bu boran başladığı gibi sürerse... İşte o zaman..."

Köpek Taşbaşoğlunun topuğuna basarcasına tam ardından geliyordu.

"Burada hiç mağara falan yok mu? Sen yerlisin, sen bilirsin, Memet dost," dedi Onbaşı Taşbaşa.

Taşbaş içinden geçirdi, "Şu Kızılbaşlar gibi de sıcakkanlı insanlar yok bu dünyada," dedi. "Hak dini, dostluk dini, sevgi dini... Bunlar her bir işlerini sevgi üstüne kuruyorlar. İnsana tapıyoruz, ışığa tapıyoruz diyorlar ama yalandır. Bunlar insan sevgisine, dünya sevgisine tapıyorlar. Dünyanın sevgisi de ışığı değil mi?"

Korkusu büyüdükçe Cumali Onbaşıya güveni artıyordu. Bir türlü Yüzbaşının karşısına çıkmak istemiyordu. Şimdi, Cumali Onbaşıya yalvarsa, beni bırak şurada, Yüzbaşıya götürme dese, bırakır götürmezdi.

Kar başlayınca, "İnşallah," diye geçirmişti içinden, "inşallah kasabaya ulaştırmaz bu boran beni. Kar altında kalırım ve de donar ölürüm."

Bunu yürekten istemişti.

"Var," dedi, "var Onbaşım, çekinme, var. Şu ilerde, Gökburun kayalığının arkasında Körmağara derler bir mağara var. Kar altında kalmadan oraya yetişiriz."

Kar gittikçe hızlanıyor, ortalık gittikçe kararıyor, yeller gittikçe azgınlaşıyordu. Ve yeller sağdan soldan, binbir yönden esiyordu. Kayalıkları tırmanarak, soluk soluğa Körmağaraya çıktılar. Hemen ateş yaktılar, ısındılar. Köpek de ateşin yanına, mağaranın tozuna yatmıştı. Mağaranın içi dumanla doldu. Duman gözlerini yaşarttı.

Cumali Onbaşı:

"İyi ki çok azığımız var," dedi.

Taşbaş gülümsedi:

"Bana üç günlük azık koymuşlar."

Onbaşı:

"Burada üç gün de kalabiliriz, beş gün de," dedi.

Yemeklerini yediler. Kar fırtınaya çevirdi. Fırtına ağaçlardaki, düzlüklerdeki, gökteki karları alıp dağdan dağa savuruyordu. Ormana fırtınadan bir çatırtı düşmüştü. Sanki bütün ormanı kökten söküyorlardı.

Cumali Onbaşı:

"Vay, babam vay," diyordu. "Fırtınanın da böylesini... Böyle giderse bir haftada kurtulamayız. Bu mağarayı da Memet dost göstermeseydi, biz bugün deriyi tuzlamıştık!"

Taşbaş sabırsızlıktan çatlıyordu. Kararını vermişti ve geceyi bekliyordu. O yüzden başını kaldırıp bir kere olsun Onbaşının yüzüne bakamıyordu. Hiç de konuşmuyordu. Candarmalar ona ne söylerse söylesinler, bir iki sözcükle karşılık veriyor, sonra susuyor, kendi dünyasına gömülüyordu.

Mağaranın içini az zamanda odunla doldurmuşlardı. Orta yerde kocaman bir köz yalımlanıp duruyordu. Ateş bu hale gelince duman yapmaz. Mağaranın içi sıcaktı. Kapıyı büyük taşlarla örtüp küçültürler.

Akşam yemeğini de yedikten sonra uyudular.

Taşbaş uyanıktı. Onların uyuduğunu görünce ayağa kalktı, azık çıkınını beline sardı, mağaranın yarı örtülü kapısından dışarıya kaydı. Arkasında bir çıtırtı duydu, döndü baktı ki köpek.

Kendini tutmasa, hızla yüzüne çarpan bora onu yere serecekti. Orman çatır çatır ediyor, uğultu bütün ormanı dolduruyordu. Taşbaşın bu sefer ayaklarında keçe çizmeleri ve sırtında kepeneği yoktu. Boran da, soğuk da köydeki gecelediği zamanların boranı soğuğu gibi değildi. Tekeç dağının eteği ve gecenin boranı!.. Üstelik yeni yataktan kalkmış Taşbaş halsizdi.

Hızla, mağaradan aşağı düzlüğe indi. Düzlükte şaşkına döndü, sağını solunu şaşırdı. Bir süre olduğu yerde dört döndü. Soluk bile alamıyordu. O kadar sert esiyordu boran.

Taşbaş daha kendindeydi:

"Bu benim yaptığım delilik," diyordu. "Buna kendi kendini öldürmek derler."

Sonra her şeyi, yaptığı deliliği kabul ediyordu:

"Yüzbaşının dayağını yiyip insanlıktan çıkmaktansa ele aleme rezil olmaktansa... Böylesi ölüm daha yeğdir..."

Yeğdi ama, ölümü de bir türlü göze alamıyordu. Oracığa diz çöküp duaya başladı. Bu fırtına durup da, sağ kalırsa ermiş bir kişi olduğuna inanacaktı. Yüzde yüz iman edecek, insanlara iyilik, bereket, sağlık dağıtacaktı.

"Allahım," diyordu, "ben senin sevgili, ermiş kulun değil miyim? İstersen beni burada dondur. Sen bilirsin."

Ayağa kalktı. Dizlerinde şu kadarcık derman yoktu. Geri mağaraya, candarmalara gitmeyi düşündü. Boran öyle belalı esiyordu ki, bu boranda mağaraya çıkamazdı. Bu halde, dizleri titreyen hasta bir adam değil, sapasağlam bir adam bile mağaraya çıkamazdı. Çıkmaya gücü yetse bile, mağaranın yolunu mümkünü yok bulamazdı.

Dişleri biribirine vurmaya başlamıştı bile... Bir zaman, yöne falan bakmadan, kararlama, bir tarafa doğru gitti. Buralarda öyle yüksek kayalıklarda değil, kayaların eteğinde, düzlüğün ucunda Buyukların mağarası namında küçük bir mağara daha vardı ki, adı üstünde, insanı korumayan, küçücük bir mağaraydı. Üstelik yakınlarda da olmalıydı. Yakınlardaydı ama, mağara hangi yönde kalmıştı? Bütün yönleri şaşırmıştı. Adım da atamıyordu. Bir bel bulsa da, yönünü bulabilseydi, o zaman ölse de gam yemezdi.

Bulunduğu yer yoldu. Yolun sağı kayalık, solu düzlüktü. Bir yana döndü, yürüdü, yürüdü, yürüdü, yürüdü, ne kayalık, ne bir şey... Geriye döndü, bir kayaya çarpınca sevindi. Şimdi kuzeyi bulmalıydı. Kuzeyden gelip güneye gidiyorlardı. Buyukların mağarası yarın saat ilerdeydi. Orman vardı orman... Ağaçlar güneye eğik olurlar. El yordamıyla beş altı tane ışkını yokladı, yönünü buldu. Şimdi güneye doğru koşuyordu. Soluğu kesiliyor, yere kapaklanıyor, kalkıyor gene koşuyordu. Kapaklanıyor, kalkıyor, koşuyor. Sarı köpek arkasında.

Yüreğinin kanı çekiliyor, dondu donacak... Tam donacakken toparlanıyor, koşuyor... Bir ara kalkacak gücü kendinde bulamadı. Buyuklar mağarasının yakınlarına geldiğini biliyordu ama ayağa kalkıp da mağarayı araştıracak, bulacak halde değildi. İleri doğru, canını dişine takmış, var gücünü toplamış emekliyordu. Köpeğin soluğu ensesindeydi. Bu da ayrıca gücüne güç katıyordu.

Donma alametlerini bedeninde iyice duyuyordu. Bacakları artık uyuşmaya başlamıştı. Bedenini kaldıramıyordu.

Orman uğulduyor, ağaçlar kökten sökülürcesine biribiri üstüne biniyordu. Birden, bir şimşek çaktı, her yan aydınlandı. Taşbaşoğlu sevincinden deli olacaktı. Buyuklar mağarasının sivri kayası görünmüştü. Az ötede, burnunun dibindeydi.

Ipıslaktı bütün bedeni. Bacakları hiç işlemiyor, belden aşağısı tutmuyordu. Donma ağır ağır yukarılara, karnına doğru çıkıyordu. Bir de uyku... Uykuyu canının derinliğinde duyunca, Taşbaşoğlu korktu. Ölüm kapıyı çalıyordu. Üstünü karların örttüğünün farkına varınca kımıldadı, var gücünü topladı, mağaraya doğru sürünmeye başladı.

Köpek yanındaydı, o da onun gibi ağır ağır, sürünürcesine yürüyordu.

Taşbaş cebindeki kibrite dokundu bir ara.

"Bu kibrit Hasanının kibriti. Bana yadigarı," dedi. İçi sıcak bir sevgiyle doldu.

46

Karlar erimeye başladı. Ev aralarındaki sel yataklarından gübreye, samana karışmış sapsarı sular şakırdayarak akıyor, köyün çıplak çocukları bu kirli suların içinde oynuyorlardı.

Köyün içinden pis, kirli, dağların koyaklarından kıpkırmızı, aydınlık, billur kar suları böylece bir süre aktı durdu. Bahar patladı patlayacaktı.

Kar suları dereleri, sel yataklarını, koyakları doldururken, her yıl da evlerdeki unluklar biter, açlık başlardı. Ve köylü Adil korkusundan bin beter, bir de bahar korkusu beklerdi. Adil korkusu bir bu yıllıktı, bahar kokusu her yıl. Bu korkuyu da yürekten söküp atmak için hiçbir güç yetmezdi. Taşbaşoğlunun ermişlik gücü bile.

Evlerdeki unluklar her yıl biraz daha erken biterdi. Bundan üç yıl önce on beş nisanda biten unluk, bu yıl bir nisanda bitiyordu. Bir gün gelecek, artık kış ortasında bitecekti. Yıl yıldan kötü geliyordu. Önce evlerdeki çocuk sayısı, köydeki insan sayısı durmadan artıyordu. Sonra toprak da gittikçe verimini yitiriyordu. Koca Halil ne derdi?

"Babam zamanında bire otuz veren bu toprak, şimdi bire beş bile vermiyor. Torunum zamanında bire bir bile vermeyecek, dünya kötüleşip, insan piçleşiyor," derdi.

Koca Halil azıcık şişiriyordu. Bu topraklar hiçbir zaman bire otuz veremezdi. Ama bu gidişle bire bir vereceği doğruydu. Bire birden sonra da hiç vermeyecek, bu toprak yangın yeri gibi üstünde ot bitirmeyecekti. Bu da önemli bir gerçekti.

Yakınlardaki köylerin hali de böyleydi. Hele içeri, bozkır köylerinin hali beterin beteriydi. Oraların toprağı daha şimdiden aldığı tohumu vermemeye başlamıştı.

Köylüler bundan hiç korkmuyorlardı. Bu işi mesele yapıp üstünde konuşmuyorlardı bile. Çünkü toprak verimini ağır ağır yitiriyordu. Bir gün toprağın hiç vermediğini gördüklerinde apışıp kalacaklardı.

Önce Gömleksizoğlunun unu bitti. Köyün içindeki kar suları daha çekilmemiş, akıp duruyordu. Her yıl, ilk önce hep Gömleksizoğlunun unu biterdi ama, bu yıl çok erken bitmişti. Un bitince, bütün kış Gömleksizoğlunun içinden bir türlü koparıp atamadığı korkusu da bir anda uçup giderdi.

Gömleksizoğlu sırasında akıllı adamdı. Unu biter bitmez öylesine sevindi ki... Bir kuş gibi hafifledi. Neredeyse kanat takıp uçacaktı. Her yıl böyle olurdu.

"Biz," dedi, "bütün kış Adili, Adil korkusunu değil, işte, bugünü, evdeki unun bitim günü korkusunu bekleriz. Adil de bahane."

O kadar bahane değildi Adil ama. Her kış içlerinde büyüyen bahar korkusu belalı bir korkuydu.

Gömleksizoğlu, unu bitince, her bahar gider arkadaşı Köstüoğlundan alırdı. Köstüoğlunun unu bitince, gider Lapacıdan alırdı, Lapacının bitince... Böyle böyle, bütün köyün unu hemen hemen aynı günlerde biterdi. Unlarını saklayıp da başkalarına vermeyenler de vardı, ama bunlar bir azınlıktı. Birkaç kişiydi. Böyle yapanların da unsuz kalmaları muhakkaktı. O zaman açlarından ölseler, kimseden bir avuç un alamazlardı.

Hasat zamanı gelince de herkes aldığı unu, aldığı yere ne bir avuç eksik, ne de bir avuç fazla geri verirdi.

Her bahar önü Meryemceyi büyük bir keder alırdı. Bu yıl kederi çifteydi. Hem bahar geliyordu, hem Adil. Denize mi kaçarsın, domuza mı?

Kıtlık yılları gibi bir yıl bu yıl. Kıtlık yılları gerçekten ne yerlerdi de hasat günlerine ulaşırlardı bu köylüler? Açlıktan öle öle mi? Çok şükür bu yıl açlıktan ölen olmadı. Bahara ulaştılar. Neredeyse toprak yeşerecek. Toprak yeşerene kadar unluğu evde tutabildin mi, korkma. Toprak yeşerince hasada kadar madımak çıkar kaynatır, tuzlar yersin. Kuzu etinden lezzetli olur. Cacık çıkar, kuzukulağı, pancar çıkar... Çam ağaçlarının kabuğunu soyup yalabuk yaparsın. Yalnız bir insanı yaşatmaya doyurmaya kokusu yeter.

Ama bütün bunlar umut kapısı. Karanlık korkularına baharın saldığı ışık. Bilirler ki, ekmeğin, bulgurun yerini hiçbir şey tutmaz. Kıtlık yıllarında, bazı özel ağaçların tomurcuklarını toplayıp ekmek yaparlar. Ekmeğin yerini tutar mı ki... Ne gezer!

Gerçek olan, baharı Adilden daha korkuyla beklediklerdir.

Açlık korkusuyla birlikte kar suları kesildi. Karlar çekilir çekilmez toprağın altından taze, ıslak, sağlıklı, kütür kütür bir yeşillik patladı. Bozkırdan esen yeller güneşlendi. Ilık ılık oldu. Bozkır, boran kış yerine, kokular gönderiyordu.

Koca Halilin ölüsünü Uzunderede arayanlar, onun üstüne en küçük bir iz bile bulamadılar. Ölüsünü kurtlar parçalamış derken, millet buna inandı inanacakken, İncecik köyünden bir haber geldi. Kışın Koca Halil o köye gitmiş, postu bir eski arkadaşının evine sermiş, bir daha da köye dönmek istememişti. Yalak köyüne, köyün taşına toprağına, kızına kısrağına, Muhtarına, Taşbaşına durmadan sövüyormuş. Zor kurtardım tatlıca canımı, diyormuş. Yoksa o köylü beni parça parça edecekti. Parça parça edip de her bir parçamı bir dala asacaklardı, diyormuş. Yook, hakları da var. Kim olsa, hangi köy, hangi insan olsa onların yaptıklarını yapardı. Çünküleyim ki, efendim, gül yüzlüme söyleyeyim ki, ben onları pamuğa geç koyup, Adili başlarına bela ettim, diyormuş. Ama ellerinden kaçtım kurtuldum. Adilden de ben onları kurtardım. Nasıl kurtardım, bir Allah bilir, bir ben bilirim, diyormuş. Bir iki söz söyledim, Adil dize geldi. Ben de o köylüye yaptığımın kefaretini ödedim. Ama o köye gidemem, gitsem gene, köye girer girmez beni gökte pişirip, kurda kuşa pay ederler, diyormuş.

İncecikten gelen haber böyle. Sonra buna benzer bir haber, ta Torosun yamacındaki Sürmeli köyünden geldi. Orada da Koca Halil köylüye atıp tutuyor, Ya-

lak köyünün karıları tüm orospu, her kadını bir doğuruşta dört çocuk doğurur, yaşlılara da bu yüzden yiyecek ekmek, içecek tarhana çorbası kalmaz, diyormuş.

Daha başka köylerden, Kuşlardan, Kargünden, Örencikten ayrı ayrı haberler geliyor, Koca Halil üstüne türlü rivayetler dolaşıyordu. Bir şey vardı ki, bu kadar söylentiye bakarsan, Koca Halil kar altında kalmamış, donup ölmemişti. Ama ölüsünü dirisini de kimsecikler görmemişti.

Hüsneyle Recebe gelince, karların erimeye başladığı günlerde, Buzdere köyünden bir çocuk onları köyün yüz elli metre ötesinde Kıymıklı koyağında görmüş. Saçları upuzun Hüsneyle geniş omuzlu Recep yere diz çöküp oturmuşlar ve böylece biribirlerine sıkı sıkıya sarılmışlar. Çocuk onları böyle görünce sevişmelerini seyretmek için bir çalının ardına saklanmış, beklemiş, onların ne kımıldadığı var, ne de kımıldayacağı... Korkarak çalının arkasından onlara bir iki küçük taş fırlatmış, taşlar yakınlara düştüğü halde onlar gene kıpırdamamışlar. Çocuk da kızmış, onlara boyuna taş atmaya başlamış. Seninkilerde gene ses sada yok. Derken çocuk çalıların arkasından çıkıp yanlarına gelmiş. Gelmiş ki, ne görsün, biribirlerine sıkı sıkıya sarılmış sevdalıların aralarında, kucaklarında daha çözülmemiş buzlar. Koşarak köye gelmiş haber vermiş.

Üç gün önce sevdalıların ölülerini getirdiler. Köyde bu sevda, bu ölüm üstüne türkü yakmayan hiçbir genç kalmadı. Bütün kızlar, gelinler, yaşlı kadınlar birer ağıt söylediler sevdalılara. Meryemce bile kendi kendine bir sürü ağıt mırıldandı ağlayarak...

Taşbaşoğlundansa o gün bugündür bir haber alınmadı. Ne sevdalılar gibi kar altından ölüsü çıktı, ne Koca Halil gibi hakkında rivayetler geldi. İmi timi bellisiz oldu.

Yalnız Cumali Onbaşı Yüzbaşıya, önüne gelene olayı şöyle anlattı:

"Boran tuttu. Ortalık koyu bir karanlığa kesti. Bu anda kulağıma bir ses geldi: Ya Ali, ya Ali... Ya dünyanın ışığı... Taşbaşoğlu önde, biz arkada yürüyorduk. Birden sesle birlikte önümüzde bir ışık patladı. Işık kurşun gibi dağlara doğru aktı. Ben, Taşbaş, Taşbaş, Taşbaş Memet, dedim. Hiç ses yok. Sabaha kadar bağırdım, yok. Orada gün ışıyıncaya kadar bekledim. Taşbaş yok. Şu kadarcık hilafım varsa çoluğumu çocuğumu görmeyim. Ali beni sofrasından kovsun..."

Şimdi bahar önüydü, hava güneşli, ılımanlıktı. Güneşe, bahara serilmiş kadınlar duvarların diplerine öbeklenmişler, ip eğiriyorlardı. Güneşte, parlak renkli, kırmızı, ince bacaklı buzağılar sevinçle oradan oraya koşuşuyorlardı. Yoğurt süt boldu. Aaah, Adil Efendi derdi, aah, un derdi, bulgur derdi de olmasa... Aaah, şu insanda boğaz derdi olmasa...

Evden eve küçük, eski, yırtık teneke parçalarının üstünde kadınlar köz taşıyorlardı. Bu bahar geldi demektir. Evlerde bütün kış sönmeden yanan ocakların söndüğüne alamettir. Köyde en değerli araç kibrittir. O yüzden köylü kadınlar evden eve köz taşıyarak ocaklarını yakarlar. Bu, daha çok alacakaranlıkta böyledir. Akşam üstleri köyün içi yıldız yıldızdır.

47

Bir sabah gözlerini açtılar ki, bahar gelmiş. Bozkırın baharı böyledir, böyle birden geliverir.

Bozkırda bahar çıldırınıştı. Her yılkinden bin beter. Kayalar, sular, dağ taş, yer gök yemyeşildi. Ve orman tepeden tırnağa kokuyordu. Ninnileniyordu. Bir sürü de ak kuş doldurmuştu dalları.

Bozkırın baharı geç gelir. Çiçekleri de daha geç açar. Çiçeklerin sapları bir parmak boyunda var yok, kısa, küt olur. Bozkır çiçeklerinin renkleri alabildiğine parlaktır. Kırmızıysa, böyle bir kırmızı hiçbir yerde görülmüş değildir... Sarısı, mavisi, turuncusu da öyledir. Gece karanlığında bile gözükürler. Kokuları keskindir. Bu yüzden, üstünde çiçek olsun olmasın, eğil, bozkır toprağını kokla, mis gibi kokar. Bir avuç toprak alıp koynuna koy, günlerce, acı, keskin, baş döndürücü bozkır çiçekleriyle kokarsın. İyicene, çıkınamacasına toprağa sinmiştir koku.

Hasan sevincinden yerinde duramıyordu.

"Haydi kız," diyordu Ummahana. "Hadisene kız! Amma da..."

Ummahan:

"Dursana ulan," diye bağırdı içerden. "Çatladın mı?"

"Şimdi dışarıya çıkarsan, o bitli başını..."

"Ben de dışarıya çıkmam."

Hasan yumuşadı:

"Hadi çık," dedi. "Sen benim güzel bacımsın. Hadi çık."

Ummahan:

"Geliyorum ama..."

Hasan:

"Hadi gel... Sana ne istersen veririm."

Bol bir güneş vardı. Topraktan usul usul buğular yükseliyordu. Şimdi toprak kaynaşıyordu. Korkunç bir uyanışın cümbüşündeydi. Böcekler, kuşlar, arılar, kurtlar, tilkiler, kış uykusundan uyanmış ayılar, yılanlar, kaplumbağalar çiftleşiyorlardı. Örümcekler sineklerin, kuşlar örümceklerin, daha büyük kuşlar küçük kuşların ardındaydılar. Yuvalarını açmış karıncalar kıpırtısız güneşe serilmişlerdi. Ağacı, otu, rüzgarı, dalları, yaprakları, böcekleri, kuşları biribirine girmişlerdi. Orman toprağı, bozkır kıracı bir dirilişte, bereketli bir şehvette, bir doğurmadaydı. Doğurmanın, şehvetin, taze taze dirilişin, kaynaşmanın, devinmekten delirmenin sevincinde, gerinmesindeydi toprak.

Bozkırın toprağı, ormanın kayası, ağacı öylesine kendini bırakmışlığın, çözülmenin tadındaydı ki, elini üstlerine değdirsen pamuk yumuşaklığına katardı. Yukardan bir taş atsan kayasının üstüne, kayaya gömülürdü.

Boncuklu arılar, sarıca arılar, balarıları incecik kanatlarıyla güneşin ipiltisinde binlerceydi. Çatladı çatlayacak çiçek tomurcuklarının dört yanında binlerce, yüz binlerce dönüp duruyorlar, uçuyorlar, bir an önce çiçeklerin açılmasını bekliyorlardı. Her tomurcuğun etrafında binlerce arılık birer yumak. Balkıyan, iğne iğne ipileyen kanat titremeleri.

Çocuklar ormana doğru koşuyorlardı.

Hasan:

"Bir deve yapacağım," dedi. "Bir deve ki hiç bozulmayacak. Devemi ağınağacından öreceğim."

Ummahan:

"Bana da yap."

Hasan kızdı:

"Çingene," dedi. "Sen de her gördüğünü istersin!"

Ummahan onun önüne geçti, eliyle göğsünden itip:

"Eşek," dedi. "Sen bir eşeksin. Eşek olmasan benim kibritimi verirdin. Eşek olmasan, o karlı gecelerde uykusuz kalarak kazandığım kibritimi verirdin. Ben olmasam, senin de kibritlerini herkes çalardı."

Hasan boynunu büktü:

"Ne çare ki gene çalacaklar. Adil gene gelip kibritlerimi elimden alacak. Bekledik de ne oldu?" diye içini çekti.

Ummahan:

"Ne biliyorsun?" dedi. Hasanın önünden çekildi.

Hasan:

"Görmüyor musun, babam günlerdir hiç söz etmiyor, önüne bakıp duruyor. Yanına yaklaşılmıyor öfkesinden de..."

Ummahan:

"Yok," dedi. "Adil hiç gelmeyecek. O, baharda gelmezmiş."

Hasan:

"Sus," diye bağırdı. "Sus! Pis kız. Deli etme beni. Adil gelmese babamın yüzü böyle olur mu? Sen onu hiç böyle ölü gibi gördün mü? Adil gelecek, hem de kibritlerimin hepsini alacak." Koynundan iki kibrit çıkardı: "Al," dedi, "ikisi de senin olsun. Adil gelip alacağına senin olsun."

Ummahan inanmayarak, korkarak, bir zaman ikirciklendi. Elini kibritleri almak için uzatsa, Hasan kibritleri geri çeker miydi?

Hasan:

"Alsana kız," dedi.

Ummahan ona bir türlü inanıp elini uzatamıyor, kibritleri alamıyordu. Bunun için bütün kış kavga etmişlerdi de, Hasan değil bir kutu bir tek kibrit bile vermemişti.

"Al," diye gürledi Hasan. "Alsana kız! Adilin olacağına senin olsun."

Ummahan Hasanın gözlerine baktı, orada onunla alay eden bir hal görmedi. Elini usulca uzattı. Aaah, kibritler avucundaydı! Gözleri yaşardı. Bir süre ne yapacağını bilemedi. Kalakaldı. Bir elindeki kibrite, bir Hasana bakıyordu.

"Bunlar iyice benim mi?"

"İyice senin," dedi Hasan, kırgın. "Adilin olacağına..."

Ummahan gülmeye başladı. Gülmesi bir türlü bitmiyordu. Hasan, karşısında durmuş, onun gülmesini seyrediyordu. Yüzü ciddiydi, şaşkınlık içindeydi. Bir ara göz göze geldiler. Hasan da gülmeye başladı. Şimdi iki kardeş karşılıklı gülüyorlardı. Biribirlerine bakışıp bakışıp gülüşüyorlardı. Mutluluk içindeydiler.

Ummahan:

"Sahi, benim mi? ikisi de?"

Hasan:

"İkisi de," dedi.

Koşarak ormana geldiler. Hasan eski ocağının yerine odun taşıyıp üst üste yığdı. Kurumuş dallarla odunları besledi. Şimdi ateşi yakınca ne güzel kokacaktı... Bahar odunları bir başka, bir güzel kokar. Kayanın yanına oturdu. Birkaç günden beri kabına sığamıyor, hep ormana gidelim, gidelim diye tutturuyor. Ummahan da gidelim deyince yüzü asılıyor, sonra da vazgeçiyordu.

O kabına sığmaz hali gene üstündeydi.

Ağır ağır cebinden bir kutu kibrit çıkardı, kutuyu açtı, içindeki kibritleri kucağına döktü. Kucağındaki kibritlerden beşer onar bir araya getiriyor çakıyordu. Beş on kibritin bir araya gelmesinden çıkan yalım büyük oluyordu. Hasan bu yalıma gözlerini dikiyor, kırpmadan, yalım sönünceye kadar seyrediyor, yüzünde bir çeşit mutluluk, acı. Yüzü andan ana değişiyor, bir acıya, bir boşluğa, bir mutluluğa giriyordu.

Birinci kutuyu yaktı bitirdi. İkinci kutuyu da yaktı. Ummahan gözleri kocaman kocaman olmuş, taş kesilmiş ona bakıyordu. Bakıyor, bir şey söyleyemiyordu.

Bir ara:

"Yeter Hasan, yeter kardeşim," diye farkında olmayarak, Hasana yalvardı. Sonra hemen sustu.

Hasan bütün kibritleri yakıp bitirdikten sonra Ummahana:

"Seninkileri de ver," dedi.

Ummahan, yayına basılmışçasına yerinden fırladı:

"Vermem," dedi. "Sen delisin. Delisin, delisin!"

Hasan da aynı çeviklikle yerinden fırlayıp onun üstüne atıldı. Aralarında öldürürcesine bir savaş başladı.

Hasan öylesine bir tutkuyla istiyordu ki kibritleri, kibritler için can verircesine boğuşuyordu ki, az sonra Ummahanın elinden kibritleri aldı. Ummahan bu boğuşmada tırnaklarıyla Hasanın yüzünü gözünü yırtmıştı. Hasanın yüzü kan içindeydi. Durmadan da kanıyordu. Ama onun bu kanlara aldırdığı bile yoktu. Yere gene bağdaş kurup oturdu, kibrit kutularının ikisini de kucağına boşalttı. Soluk soluğaydı. Bu sefer top top yakıyordu. Yalımlar patlar gibi fışkırıyordu. Eli de yanık içindeydi.

Hasan son kalan bir kibritle önündeki ocağı tutuşturdu. Elini çenesine dayayıp yalımlara daldı. Gözleri yalımlarda böyle bir süre kalakaldı.

Birden bir çığlık attı. Dalmış gibi Ummahan irkildi:

"Bak, bak, baksana kız! Ziyaret ağacı! Taşbaş amcanın evinin üstüne inen... Bak bak, bak! Ayrıldı süzüldü gidiyor... Görmedin mi? Görmüyor musun?"

Ummahan küsmüş, kırgın:

"Görmüyorum. Hiç hiç görmüyorum."

Hasan gene daldı. Ateş yandı geçti. Hasanın gözleri ocağa dikiliydi.

Neden sonra kendine geldi. Tüm bedeni dövülmüş gibi ağrıyordu. Ayağa kalktı, bir iyice kollarını uzun uzun açarak gerindi.

"Kalk ayağa Ummahan," dedi. "Arkanı dön. Kıpırdarsan, arkana dönersen, seni öldürürüm."

Kayaların arasından kayarak, sine sine, sivri kayanın yanına vardı. Taşının yanında bir süre dikildi kaldı. Taşına umutla, sevgiyle kutsal bir şeye bakar gibi bakıyordu. Eğildi, taşı birkaç kere okşadı, sonra iki eliyle tuttu kaldırdı. Kaldırır kaldırmaz da vurulmuşçasına yerinde durdu kaldı. Ne yapacağını bilemedi. Taşı dikti. Gözlerini bir türlü taşın yerinden ayıramıyordu. Yüzü gittikçe ışıyor, bir mutluluğa gömülüyordu. Dağlar, taşlar, ağaçlar, kayalar, toprak ışıyor. Hasanın bedeninden mutluluk, sevinç fışkırıyordu.

"Ummahan," diye bağırdı. "Ummahan gel!"

Sesinde öyle bir sevinç vardı ki, Ummahana da geçti. Koşarak geldi. Hasanın baktığı yere baktı. İki kardeş şimdi gözlerini taşın yerine dikmişler, bakıyorlardı. Belki, şimdiye kadar, hiçbir insan yüzü, iyi bir olay karşısında böylesine mutluluğa bürünmemişti.

Taşın yerinde daha yeni açmış üç çiçek, kara toprağın yüzüne yaslanmış duruyordu. Birisi kırmızı, parlak bir billur kırmızısı... Yalım yalım... Uzun boyunlu.

Birisi de sarı, ekin sarısı, güneş sarısı, sapsarı, billur sarısı... Uzun boyunlu. Birisi de mavi, devedikeni mavisi, camgöbeği, gök mavisi, deniz mavisi, yalım mavisi, billur mavisi... Uzun boyunlu.

Hasan Ummahanın gözlerinin içine bakarak sordu:

"Gördün mü?"

"Gördüm."

"Üçünü de?"

"Gördüm."

Dağın Öte Yüzü 3

Ölmez Otu

Memidiğin içindeki öfkenin gün geçtikçe azması, dayanılmaz bir hal alması.

Memidik söğüt yaprağı bıçağını olanca hızıyla kınından çekti, bıçak ay ışığında bir şimşek mavisinde balkıyarak havada geniş bir yay çizdi. Memidiğin bütün bedeni avına atılmaya hazır kaya atmacaları örneği iliklerine kadar gerildi. Olduğu yerde bir sıçradı, sonra gene gergin, gerilmiş bacakları titreyerek öyle kalakaldı. Bedeni tepeden tırnağa ağır bir kurşun kütlesine dönmüştü. Öyle kıpırtısız.

Silme bir ay ışığı vardı. Ağaçlar, otlar, tümsekler, tepeler bu gümüş pırıltısında sallanır, genişler, uzar gibiydi. Dereleri, koyakları ak bir karanlık doldurmuş, Anavarza kayalığının gölgesini güneye Ceyhan ırmağının üstüne düşürmüştü. Ceyhan ırmağı uçsuz bucaksız ovanın üstünde eritilmiş gümüş ışıltısında durgun, sessiz, kımıltısız kayalıkların gölgesinde bir süre yitiyor, kayalıkları geçince de parlak kıvrıltısını yenedin sürdürüp akıyordu.

Karanlık dereden çakıltaşlarını yuvarlayarak gelen ayak sesleri gittikçe yaklaşıyor, yaklaştıkça da Memidiğin gerginliği artıyordu. Çakıltaşlarının uzun, hiç bitmez sesleri dereden bir süre geldi. Bir süre ay ışığı çınladı durdu. Ayak sesleri bir süre çok uzaklardan, derinlerden geliyor, bir süre de şurada, kulağının dibindeymiş gibi ötüyordu.

Bir ara deredeki ayak sesleri kesildi, ortalık tarifsiz bir sessizliğe gömüldü. Ta uzaktan bir çobanaldatan kuşunun bir daldan ötekine atlarken kurumuş çöplerin çıkardıkları çıtırtılar duyuldu. Birden, derenin yanından uzun, kocaman, heybetli bir karartı çıktı. Memidik kendini yandaki çalının arkasına yıldırım gibi attı.

Karartı ağır ağır sallanarak yürüyordu. Yürüdükçe uzuyor, genişliyor, heybetleniyor, yumuluyor, şişiyor, atlıyor, düşüyor kalkıyor, yeniden uzuyor, upuzun seriliyor, sonra birden ayağa fırlıyor, Memidiğin üstüne bir hışım gibi geliyordu. O yaklaştıkça da Memidiğin gerginliği usul usul geçiyor, bedeni çözülüyordu.

Ağır ağır yükselen bir su gibi korku onu sardı. Eli ayağı tutmaz oldu. Akşamdan beri sıkı sıkıya elinde tuttuğu bıçağı yere düştü. Avucu uyuşmuş, kan oturmuştu. Yanıyor, kaşınıyordu. Eğildi, anızların içindeki bıçağını aradı buldu. Bıçak ay ışığına değince birden mavi mavi kıvılcımlandı, balkıdı söndü. Memidiğin elleri uçacakmış gibi titriyordu. Sonra da bütün bedeni titremeye başladı. Karartı daha üstüne üstüne geliyordu. Geldi önünden geçti. Bir ara ortada yalnız geniş adımlar atan uzun, yaylanan bacakları kaldı. Kapkara, uzun bacaklar gidiyor geliyor, yalpalıyordu. Bacaklar geldi bir kapkara duvar gibi önünü kapattı. Memidik artık ayakta duramadı, bacakları bedenini götüremedi, usulca çalının dibine yığılıverdi.

"Hay ananı avradını bıçak," dedi. "Hay ananı avradını bıçak... Hay ananı avradını korku, bu sefer de olmadı."

Karartı uzaklaştıktan çok sonradır ki Memidik kendine gelebildi.

Hep böyle oluyordu. Her zaman böyle oluyor, elleri ayakları bedeni Memidiği dinlemiyorlar, Memidik de Seferi öldüremiyordu. Salt bu yüzden öldüremiyordu.

Karlı bir kış gününü ansıdı. Avdan dönmüş Seferi kapısının önündeki dut ağacının altında beklemişti. Beklemiş beklemiş, avuçları yanmış delicene gerilmiş, Sefer dışarı çıkınca da çözülüvermişti. Gene böyle tepeden tırnağa tere batmış, su içinde kalmıştı.

Çalının içine yumulmuş daha titriyordu. Hem titriyor, hem de söğüt yaprağı bıçağının sapını var gücüyle sıkıyordu.

"Bu gece öldürmeliyim şunu. Bu gece bu gece... Bu gece son... Bu adam ölmezse ben iflah olmam."

Tabanları, hayaları, dizleri sızlar gibi oldu. Bir de içi bulandı kusacağı geldi.

Yediği dayak hiç aklından çıkmıyordu. Hiç mi hiç... Arkasına takılmış yedi kavak boyunda yedi top ışığı olan, geceleri gündüz eden, aydınlık su yüzlü varmış yitmiş de Kırklara karışmış ermiş Taşbaşoğlu yüzünden yemişti bu dayağı. Seferin adamı, zebella boylu Ömerden yemişti dayağı. Dayaktan sonra üç ay yataktan çıkamamış, kan işemişti. Bir adam da böylesine dövülür mü? O canavar Ömerin bile eli varmazdı bu kadarlığına... Taşbaşoğlunun can bir düşmanı Sefer yaptırtmıştı bunu.

Komşuları başına birikmiş:

"Bu dert iflah etmez Memidiği öldürür," demişlerdi. "Gavur Sefer."

Anası hep ağlamıştı.

Memidik ölmedi, ölmedi ama iflah da olmadı. Yataktan çıktıktan sonra köyün içine çıkamadı, kimsenin yüzüne bakamadı. Hep dağlarda, koyaklarda, bozkırda dolaşıyordu. Bereket versin avcıydı da dağlarda tek başına av avlıyordu da insan içine çıkmak gereğini duymuyordu. Anasının da yüzüne bakamıyordu, utancından.

"Sefer ölmeyince ben bu dertten kurtulamam. Onu öldürmeliyim ki insan içine çıkabilmeli, insan yüzüne bakabilmeliyim."

Söğüt yaprağı bıçağını günlerce bileyledi. Bıçak değer değmez kılı keser oldu.

Karlı kış gecelerinde sabahlara kadar Seferin kapısını bekledi. Avucunun içine kan oturdu. Sedef bıçağı elinde buz tuttu. Seferle karlı gecelerde çok karşılaştı, çok burun buruna geldi. Titredi, çözüldü, bıçağı elinden karların üstüne düştü. Sefere bir şey yapamadı. İçindeki öfke de azdıkça azdı.

Sonunda:

"Bu kışta kıyamette, bu donda soğukta, insan beklemekten çözülüyor," dedi. "Çukurovaya indiğimiz gün, onu Çukurova toprağına sermek boynumun borcu olsun."

Çukurovaya inince, elinin ayağının çözülmeyeceğine inanıyordu. İşte gene çözüldü.

Memidik ucu bucağı bulunmaz bir karanlık duvarına geldi dayandı. Umutsuzluğun son ucundaydı.

"Kendi kendimi öldürmeliyim," dedi. "Öldüreceğim."

Ya kendini öldürürken de eli ayağı kesilirse?

Karartının gittiği yöne doğru yürüdü. İki yüz, üç yüz adım gidince bir karaçalılığa düştü. Dikenler bacaklarını daladı, şalvarını azıcık yırttı. Ortalık acı pıtırak kokuyordu. Bir yerlerden bir nane kokusu, bataklık kokusuna karışmış geliyordu. Geceyi kurumuş ekin sapı, sığır kuyruğu çiçeği kokusu almıştı. Kokular, gece, ay ışığı ıpıslaktı.

Memidiğin bedeninden bir an yıldırımla vurulmuşçasına bir ürperti geçti. Bir süre olduğu yerde irkildi kaldı. Sonra yürüdü. Yürüdükçe, kurumuş ekin kokusunu içine çektikçe, ağır ağır kendine geliyor, bedeni de yeniden geriliyordu.

Top dutların yanına vardığında iyice kendine gelmiş, tüm bedeni de gerilmiş, dopdolu olmuştu. Alttaki incecik yoldan dereye indi, sonra da tepeyi çıktı. Tepenin öte yüzü bir eski mezarlıktı, gözlerini yumup oradan uzaklaştı. Başını kaldırdığında gene dereye, derenin apak çakıltaşlarıyla döşenmiş büyük düz bir alan kadar yayılmış geçidine geldiğini gördü, hiç şaşırmadı. Burada su ancak insanın ayak bileklerine kadar çıkıyor, yanardöner karınları parlayarak yukarılara giden balık sürüleri suyun yüzünden fırlayacakmış gibi oluyordu.

Karartı geçitte büyük bir çakıltaşının üstüne oturmuş, ayaklarını suyun içine sokmuştu. Arkası Memidiğe dönüktü. Omuzları amma da genişti! Dev bir adamın omuzlarına benziyordu.

"Muhtar Sefer bu kadar iri değildir," dedi Memidik kendi kendine. "Allalem ay ışığında böyle gözüküyor, karanlıkta insanlar gittikçe büyük, dört misli, beş misli olurmuş. Şimdi belki ben de on misli büyümüşümdür."

Bunu üst üste, seslice birkaç kere tekrar etti. Güven geldi.

Karartının üst başında bir oylum ağınağacı vardı. Ayaklarının ucuna basa basa ağınağacının arkasına kaydı. Bıçağının sapını kavradı, karartının üstüne atılacakken gene çözüldü, bir titreme sıtmasına tutulup yere çöküverdi.

Karartının önünde büyük bir pullu balık gümüş karnı ay ışığında parlayarak üç kere suyun yüzüne atladı. Karartı başını kaldırdı balığa baktı. Sonra balığın fırladığı yere bir çakıltaşı attı.

Memidiğin öfkesi arttıkça artıyor, kendine lanetler yağdırıyordu. Aaah, şimdi eli ayağı bir tutsaydı, içi böylesine üşümese, titremeseydi! Şimdi varsaydı, elindeki bıçağını köküne kadar onun sırtına, tam yüreğinin üstüne saplasaydı... Kanı suyun içine akardı. Akan su kızıl kana keserdi.

Karartıysa hiç kıpırdamıyordu. Ayaklarının ucuna basa basa... Hiç çıtırtı çıkarmadan...

Karartıdan bir "of anam yandım," çığlığı yükseldi. Sonra da Memidiğin kulağına bir yerlerden "of anam yandım," sözleri gelmeye başladı.

Memidik çalının arkasında bir süre çaba harcadı, ama bir türlü ayağa kalkamadı. Sürünerek suya indi, bir iki avuç su içecek oldu, elleri öylesine titriyordu ki avuçladığı azıcık su bile yakasına döküldü. Aldığı suyla ağzını bile ıslatamadı.

Başını sola çevirince baktı ki suyun başındaki adam gitmiş. Göz açıp kapayıncaya kadar yok olmuş. Cin mi, şeytan mı bu adam?

Adam yitince kendine geldi hemen. Titremesi geçti. Ayağa fırladı. Koşmaya başladı. Şimdi, şu anda Sefer eline bir geçseydi, sayısız hançer üşürürdü onun pis, onun alçak bedenine. Suyun kıyısı boyunca çakıltaşlarını dört yana sıçratarak koştu koştu, ortalıkta kimsecikleri göremedi.

"Aaah, bir elime geçse... Şimdi, şimdi..."

Artık ne elleri titreyecek, ne de bedeni çözülecekti.

Tabanları sızlıyor, ayaklarının başparmakları yanıyordu. Sefer ona dayak attığı zaman o bayılmıştı da... Sefer onun başparmağına çakmak tutup yakmıştı. Bayılmışken ayağı yanınca nasıl da fırlamıştı havaya... Ahırın damına değecek kadar.

"Tam tamına bir yıl oldu. Seferin beni öldürdüğü güne," diye düşündü.

Sonra seslice düşüncesini sürdürdü:

"Sefer beni bir yıl üç ay önce öldürdüydü. Tam bir yıl üç ay önce... Beni öldürdü, öldürdü."

Bedenini bir acı, bir sızlama aldı. O günkü gibi. O gün, dayak yediği, öldürüldüğü o gün ne zaman aklına gelse hep böyle olurdu. Olduğu yerde kalakaldı, kıvrandı kaldı. Kasıklarını iki eliyle tuttu, üstüne yumuldu. Bir süre böyle uğundu kaldı.

Kendine geldiğinde inceden bir yel çıkmış, ay bulutların arkasına girmişti. Bir yerlerde bir kamış topu hışırdıyordu.

Ayağa kalktı, gerisin geri dönüp suya aşağı koşmaya başladı.

"Beni Sefer öldürdü... Ben de onu, ben de, ben de onu..."

Geçit yerine geldi. Birden olduğu yerde kalakaldı. Karartı eski yerinde, ayakları gene öyle suyun içinde durup duruyordu. Aralarında elli adım ya var, ya yok.

"Haydi," dedi. "Sefer dünyasından geçmiş. Kıpırdamıyor. Fırsat bu fırsat."

Bu sözleri söyler söylemez gene bedeni çözülüverdi. Yere çöktü. Sefer başını çevirip de ona bakmıyordu.

Seferin önünden bir büyücek balık üç kere sudan dışarıya atladı, gümüş karnı ay ışığında balkıdı söndü.

Sefer kalktı, gerindi, kollarını gerdi. Bedeni çatırdadı. Memidiğin üstünden yürüyerek geçti.

O üstünden geçerken, Memidik elindeki bıçağı kalkıp bu adama saplamak için büyük bir çaba harcadı. Harcadı ama yerinden de kalkamadı. Sefer yürüdü gitti, hıltanların ardında gözden kayboldu.

"Beden, beden," diye bağırdı Memidik. "Ne oluyor, ne oluyor sana böyle? Ananı avradını ulan! Böyle de iş olur mu hiç? Ne yaparsan yap, nasıl çözülürsen çözül, ben de Seferi öldüreceğim."

Derken Sefer geldi gene eski yerine oturdu, önünden uçup giden balıkları taşlamaya başladı.

Memidik ona baktıkça kararta gözünde irileştikçe irileşiyordu. İrileştikçe Memidiğin içindeki korku da büyüyordu.

"Bu Seferde bir sır, bir keramet var. Ne yapayım, ele avuca sığmıyor adam. Su gibi... Şeytan gibi, cin gibi. Ben de onu öldürmem. Ne olacak, öldürmem işte..."

Doğru, bir azıcık dayak attı, kemiklerini kırdı diye bir adam öldürüldüğü nerede görülmüş. Bir dayak için bir can... Fazla değil mi?

"Ama daha kimsenin yüzüne bakamıyorum. İnsanlar bana baktıkça yerin dibine geçiyorum. Zeliha kızın değil yanına varmak, değil Zeliha kıza gönlümü söylemek, yüzüne bile bakamıyorum. Ama çare yok, elimden gelmiyor. Gücüm yetmiyor. Allah Allah, bu nasıl iş? Çözülüyorum, bu ne korku?"

"Korku değil, korku değil," gibi bir ses geldi kulağına. Dinledi. Ses kesildi.

Karşı karşıya kaldılar. Aralarındaki uzaklık silindi, burun buruna geldiler. Suyun çağıltısını dinlediler. Uzaklarda patlayan bir traktör sesi geceyi doldurdu. Farları Anavarzanın kayalıklarını yalayarak bir otomobil geçti. Bir süre ışık içinde kaldılar. İkisinin de gözleri kamaştı, biribirlerini, akarsuyu, kamışlığı, çınar ağaçlarını göremediler.

Üstlerinden, ışığın içinden kara bulut gibi bir kuş sürüsü geçti.

Memidik sıtmaya tutulmuş. Sıtması arttıkça artıyor. Titremekten bedeni yoruldu.

Ay battı. Toprak soluk alır gibi öfkeyle içini çekti, titredi, gerindi, sallandı. Memidiği yaktı.

Sefer karanlıkta daha irileşmiş, ayağa kalktı. Gerindi. Kemiklerinin çatırtısı duyuldu. Gerinirken kollarını ulu bir kartalın kanatları gibi karanlığa açtı. Kanatlarını indirirken de Memidiğin üstüne doğru kocaman bir adım attı. Memidik kıpırdayamadı, kaçamadı, bacaklarının arasında kaldı.

Çınar ağaçlarının dalları karanlık kadar büyümüştü. Memidiğin üstünü, gökyüzünü örtüyordu. Sudaki balık üç kere suyun yüzüne sıçradı. Üç kere bir şimşek uzandı göğe doğru.

Sefer, Memidiğin başında durmuş büyüyordu boyuna. Sonra oradan uzaklaştı.

Uzaklardan bir ses geldi:

"Hişt, hişt! Memidik kardaş! Hişt, hişt! Sen misin? Ne arıyorsun buralarda? Konuşsana benimle! Benimle hiç kimse konuşmuyor. Sen konuşsana! Taşbaşoğlu yasak etti benimle konuşmayı. Hiçbir mahlukat benimle konuşmuyor. Kurt kuş bile. Taşbaşoğlu ermiş değil ki... Hiç ermiş olsaydı boranda kışta donup ölür müydü? Taşbaşoğlu öldü, öldü..."

Memidiğin o anda titremesi geçti, birden ayağa fırladı. Kaya atmacası örneği. Söğüt yaprağı bıçağının sapını sıktı. Avucuna kan oturdu.

"Taşbaşoğlu ölmedi," diye var gücüye bağırdı. "Düş değil, gerçek. Düş değil, düş değil. Ölmedi! Onu ben gördüm. Arkasında yedi dağ gibi yedi top ışık, onu yürür gider gördüm. Arkasındaki ışıklar kaynaşıp durur, onu güler gördüm."

Seferin sesi inceden, yumuşacık, sevgi dolu, okşar gibi:

"Öldü yavrum öldü. Işıklar da öldü. Taşbaşoğlu da... Sen bana inan ve de benimle konuş! Öldü. Işıklar da ölür, toprak da ölür, sular da... Ermişler de ölürler."

Birden büyük, Seferden de büyük bir karartı geldi önüne duvar gibi gerildi. Kolları ulu kartal kanatları gibi geceye düştü. Kartal kanatları gökyüzünü örttü. Gece, kanat, ağaç dalları, ışıklar, karartı biribirine karıştı. Memidik dönemedi, çözülemedi. Elindeki bıçak fırladı, kıvılcımlandı, karanlıkta yalımdan ince, uzun kırmızı bir yay çizdi.

Söğüt yaprağı toprağa uzanmış ses seda vermeyen yumuşacık ete girdi çıktı, girdi çıktı.

Bıçağın ucundan, Memidiğin ellerinden gün ışıyıncaya kadar kumlu toprağa şıp şıp diye kan damladı durdu. Kumlu toprak kanı emdi.

İncecikliler pamuğa inerlerken Koca Halilin altına bir at çektiler. At yaşlı, zayıftı ama olsun. Koca Halili Çukurovaya kadar götürürdü. Ata bir de Çerkes eyeri vurmuşlardı. Eyer eskiydi, derisi yüzülmüş, nakışları dökülmüştü ama gene de yumuşacıktı.

Koca Halil atın üstünde dimdik duruyor, göçün başında gidiyordu. Sol elindeki kırbaç da eskimişti. Kırbaçlı elini sol dizine eski zamanın ünlü atlıları gibi dayamıştı. Kabarıyor, içi sevinçle dolup dolup taşıyordu.

"İşte adam dediğin, yiğit, insan dediğin bunlar, bu İncecik köylüleri gibi olur! Kadrim bilmemişin eline düştüm o alçak köyde. Meryemce orospusunun, yedi düvel orospusunun, sümüklü de alçak Seferin, ahmak Taşbaşın eline düştüm. O köye bir daha gidilmez, tövbe! O köpeklerin yüzüne bir daha bakılmaz, tövbe... Tövbe de tövbe!"

Şimdi şu atın üstünde, şu köyün önündeyken, hiç olmazsa o köyden Meryemce onu görmeliydi. Şu Çukura inerlerken bir kavşakta o köylülerle bir karşılaşsalardı. Ne iyi olurdu! Meryemcenin gözleri faltaşı gibi açılırdı. Belki de karşılaşırlar. İçinde sevinçli bir umutla altındaki kır atı kırbaçladı.

Koca Halilin içindeki umut bir dakika bile sönmeden, o köylülerle de karşılaşmadan Çukurovaya indiler. Kır ata bindiği de, Çerkes eyeri de, kırbacı da, atın üstünde bir sıvgacık dal gibi dimdik duruşu da, hepsi hepsi de boşa gitti...

Kösrelinin oralarda bir ağanın büyük çiftliğine inmişlerdi. İncecik köylüleri ilk olaraktan burada pamuk topluyorlardı. Daha önceleri Yüreğir toprağıydı pamuk topladıkları yer.

Pamuk tarlaları şıkırdım gibiydi. Her pamuk avuç içi kadar kocaman açmıştı. Tekmil ova apaktı, kar yağmış gibi. Koca Halil apak kesilmiş ovaya baktı da:

"Bir hoş oldu bu dünya," dedi. "Değil mi arkadaş? Değil mi Cabbar? Bizim gençliğimizde böyle çok, bu kadar kocaman açsaydı pamuklar, Çukurova böyle tepeden tırnağa apak olsaydı, günde biz yüz kilo toplardık."

Cabbar:

"Dünya çok ilerledi," dedi. "Çukurova adamının boyu bile uzadı. Eskiden her birisi parmak kadar parmak kadardı, değil mi?"

Koca Halil mutlu:

"Şimdi bile bu halimle yirmi kilo toplarım," dedi.

Cabbar:

"Ben de..."

Köyden kaçıp da kendini Uzundereye vurduğunda Koca Halil soluğu İncecikte almıştı. Uzundereyi nasıl geçmiş, donmaktan nasıl kurtulmuş, gece karanlı-

ğında, boran oradan oraya vururken İncecik köyünü nasıl bulmuş, İncecik köyünü buldu diyelim, gelip de arkadaşı Cabbarın kapısında nasıl durmuştu? Hiçbirisini, hiçbirisini ansıyamıyordu.

Gözünü açtığı zaman, üstüne eğilmiş, elinde sıcak, tüten bir çay bardağı, Cabbarın güleç yüzü aklına geliyor.

"Ne olmuş bana Cabbar?"

"Ne olmuş sana Halil?"

"Kaç gündür buradayım?"

"Var bir on beş gün."

Hemen o gün ayağa kalktı. Hemen o gün de bütün İncecik köyü başına birikti. Koca Halil de başladı konuşmaya.

"Delirmiş o köylü. Yediden yetmişe delirmiş. Adil de delirmiş. Taşbaş da delirmiş, Muhtar Sefer de. Hele Meryemce iyice kudurmuş. Yakında duyarsanız ki o köylü hep biribirini yemiş, öldürmüş, bitirmiş, yakında duyarsanız ki o köyde siniler sinek kaplamış, köy bomboş, hiç şaşmayın."

O köyün üstüne her gün bir gülünç hikaye uyduruyor, İnceciklileri gülmekten kırıp geçiriyordu. Ne kadar gülünçleştirirse gülünçleştirsin, Yalak köyüne karşı içindeki öfke büyüdükçe büyüyor, azdıkça azıyordu.

Koca Halili saatlarca konuşturmak için bir Yalak köyü lafı yetiyordu da artıyordu bile.

Her sözünü de:

"Taşbaşın dediği olacak, Taşbaşın dediği olacak. O köye yılanlar, ulu yılanlar yağacak, her bir Yalaklıyı da bir ulu yılan yutacak. Meryemceyi de Taşbaşı da..." diye bitiriyordu.

İncecikliler, Koca Halili deşiyorlar deşiyorlar, Yalaklılara bu bitmez tükenmez düşmanlığının, öfkesinin sebebini bir türlü bulamıyorlardı. Bulamıyorlar:

"Kim bilir, şu onmayası Yalaklılar bu kocacığa ne yaptılar ki bu hale düştü, kendini ölüme, borana kışa attı? Kim bilir?" diyorlar, işin içinden çıkıyorlardı.

Koca Halil postu ocağın başına serdi. Cabbarın evinden dışarıya çıkmaz oldu. İkide birde de kapıya korkuyla bakıyor, irkiliyor, yerinden sıçrıyordu.

"Öldürecekler. Beni Yalaklılar, o alçaklar, firavunlar öldürecekler," diyor da kapıya bacaya sığmıyordu.

Son günlerde uyku da uyumaz oldu. Bütün İncecik köylüleriyle haftada bir kere helallaşıyor:

"Buraya geldim. Yoğurdu sütü bol, ballı ballı, güzel, mor kayalıklı, kamalaklı, kara ardıçlı, adamı ince, adamı gönül kırmaz, adamı dost İncecik köyüne canımı dar attım, gene kurtulamadım. Cabbar benim öz bir kardaşım, canım ciğerim, at hırsızlığında onun üstüne yoktu. Bir onun, bir de benim. İşte geldim de onun evi-

ne sığındım. Gene de kurtulamadım. Tatlı canımı Yalaklıların elinden kurtaramadım gitti. Hakkınızı helal edin, beni bugün değilse yarın öldürecekler," diyordu.

"Siz hiç bilmiyorsunuz o zalımları, hiç! Ben onları pamuğa geç koydum. Onlar da bana at vermedi. Ben bu kocamış hal ilen Çukura kadar nasıl yürürüm, öyle değil mi? Ben de onlan geç götürdüm Çukurovaya. Vardılar ki Çukurovaya, iyi pamuklu tarlaları öteki köylüler paylaşmışlar. Onlar avuçlarını yaladı. Bir kilo bile pamuk toplayamadılar. Öldürmek, parça parça etmek için beni aradılar. Ben kaçtım, geldim köye. Saklandım ambarın içine. Ambarın içinde sümüklü Hacı, sözümona benim oğlum, beni bulmasın mı? Buldu. Bulur bulmaz da tekmil köye, babam gelmiş ambarda saklanıyor, diye ilanat verdi. Köylüler bir başıma biriktiler, bir biriktiler! Çoluk çocuk, avrat uşak... El değer etek değmez beni soyuverdiler. Çırılçıplak kaldım. Bir de baktım, köyün orta yerine büyük, bir harman yeri kadar büyük bir ateş yakmışlar. Beni çırılçıplak ateşin içine atacaklar. Ya Allah, dedim, ateşi görünce, ellerinden kurtuldum, kaçtım. Bütün Yalak köyü, başta yedi düvel orospusu Meryemce arkama düştü. Yetişemediler. Gittim, doğru mağarama saklandım. Sonra da buraya geldim. Saklayın beni, saklayın..."

Kış böyle geçti. Koca Halilin korkusunu İncecikliler de yaşadılar. Onlar da her gece binlerce adamın gelip köyü basacağını, önce Koca Halili, sonra da kendilerini keseceğini hayal eder oldular. Yaz geldi geçti, herkeste bir korku. Korkular büyüdü. Çokları Koca Halilin korkusuyla, kendi korkularıyla alay ediyorlardı ya, gene de korkuyu içlerinden söküp atamıyordular.

Pamuk açmazdan bir hafta önce Çukura indiler. Çukurovaya indiklerinde bütün ova dümdüz, eksiksiz kesiksiz bir aklıktı. Çukurun üstünde bir ak, düz duman sallanıyordu.

Çukura indikleri gece, Koca Halil belki bir yıldır ilk olaraktır ki deliksiz bir uyku çekti. Uyandığında tanyerleri ışıyordu. Gün doğdu doğacak.

Köylüler bir uçtan pamuğa girmişler, elleri makina gibi işliyor. Koca Halil uyanır uyanmaz, daha yüzünü bile yumadan, aptesini bile yapmadan, halbuki canı öylesine bir çatlamak istiyordu ki... Şu suyun kıyısına varmak, şu derenin içinde, ılgınları koklaya koklaya, şöyle bir keyfince çatlamak... Bir saat, iki saat oturarak, kokulu, bayıltıcı ılgın yapraklarını çiğneyerek çatlamak... Her Çukura indiği gün böyle yapardı. İlk olaraktır ki töresini bozdu. Çatlayamadan vardı pamuk toplayanlara katıldı. Elleri en sıkı bağlanmış atları çözmekte, en açılmaz bukağıları açmakta ne kadar hünerliyse, pamuk toplamakta da öylesine hünerliydi. Öğleye kadarki pamuk yığınları içinde en büyük pamuk yığını Koca Halilindi. Herkes bakıp bakıp Koca Halilin el çabukluğuna hayran kalıyordu.

"Bu yaşta, bu hız!"

"Bu yaşta, bu güç."

"Eski toprak..."

Koca Halil üç gün, durmadan, şöyle bir keyfince Çukurova toprağına çatlayamadan pamuk topladı. Üçüncü günün gecesi uyumakta olduğu dereden, ılgınların arasından usulca kaydı, geldi, pamuk yığınlarının dibinde bir süre yere yatmış bekledi, sonra kalktı kendi yığınını arkadaşı Cabbarın yığınının üstüne koydu. Cabbarın iki misli olmuş yığınını bir süre uzakta durup seyrettikten sonra arkasını döndü, yürüdü. Tozlu bir yola düştü. Ayakları, bilek kemiklerine kadar yolun serince tozlarına gömülüyordu.

Hep aklına ağlamaklı bir türkü geliyordu. İçinde bir boşluk, bir kimsesizlik, öksüzlük duyuyordu. Gün doğarken boğazına bir yumruk geldi tıkandı. Gözlerinden bir iki damla yaş aktı. Sonra hemen kesildi.

Gülümsedi, kendi kendine:

"Avrattan kötü oldun, Koca Halil, avrattan," dedi.

Yandaki tarlada giyinişlerinden Toroslu oldukları belli bir köy pamuk topluyordu. Onlara saptı. Ter içinde kalmıştı. Irgatlar da ter içindeydiler. Çok sıcak vardı. Selam verdi. Çalışanların hepsi doğruldu, ona baktı. Sonra gene eğilip işlerine daldılar.

Koca Halil böyle ortada yapayalnız kalınca bir yaşlıya yaklaştı:

"Kardaş," dedi, "sana bir sorum var."

Yaşlı adam pamuktan doğruldu:

"Sor bakalım arkadaş."

Koca Halil gülümsedi. Sonra gülümsemesi birden uçtu. Yüzü acılaştı. Sonra hemen gene mutlu bir gülümseme baştan aşağı yüzünü kapladı.

"Sen Yalak köyünü hiç duydun mu? Bana oradan Koca Halil derler. Köylülerimi arıyordum. Nerede pamuk topluyorlar acaba? Bir haberin var mı?"

Yaşlı adam:

"Sen Koca Halil misin?" diye biraz şaşkınlık, biraz da hayranlıkla sordu. "Açılmaz bukağıları açan, kırılmaz kapıları kıran, şahın padişahın, Köroğlunun bile atını alıp da kaçıran Koca Halil sen misin?"

Adamın Koca Halili böylesine tanıması onu bir hoş etti. Boğazı tıkandı. Bir ağlama geldi, onu sarstı. Ancak:

"Benim," diyebildi. Bir sözcük daha söylese tıkanacaktı. Arkasını döndü, koşar adımla oradan uzaklaştı. Yaşlı adam, öteki pamuk toplayanlar doğrulup, o tarladan çıkıncaya kadar kaçışını seyrettiler. Koca Halil tarladan çıkmış, yola düşmüş daha koşuyordu. Hem koşuyor, hem ağlıyordu.

"Dağlar kartalı Koca Halil bu hale mi gelecekti? Vay dünya vay! Yıkılası dünya vay!"

O böyle uğunup giderken, karşısından gömleğinin bütün düğmeleri çözülmüş, kara kıllı göğsü ortada, kara kıvırcık sakallı, gözleri kocaman, öfkeli, sağlam, güneşte yanmış, bedeninden sağlık taşan bir genç adam geldi. Koca Halil

ona imrendi. Yerleri dürer gibi, toprağı sarsarak, yolun tozlarını dört yana fışkırtarak yürüyordu:

"Eeee, Koca Halil, sen de bir zamanlar böyleydin. Alıcı kuş gibiydin. Kimse yüzüne bile bakmıyor. Kimse seni öldürecek kadar bile adamdan saymıyor. Yakacağım, ateşe verip yakacağım o köyü, daha da adam saymayacaklar mı beni? Daha da..."

Yolcu yaklaştı. Koca Halil yolun kıyısına çekildi. O önünden geçerken en sevgi dolu sesiyle:

"Dur kardaş," dedi.

Yolcu durdu. Uzun boyluydu. Yüzünden kendine güvenmişlik okunuyordu. Bıyığının sağ ucu solundan daha aşağıdaydı, çenesine doğru sarkıyordu. Koca Halilin bu gözüne takıldı. Bir tutam kara perçemi alnına düşmüş, kıvrılmıştı. Kara perçem bu güvenli, sert, öfkeli yüze bir çocuksuluk veriyordu.

Koca Halilin yüreği çarpıyordu. Kendini topladı:

"Sağ ol yolcu, iyi ki durdun. Durduğuna iyi ettin..."

Yolcunun tavrı yumuşadı. Derin derin, terli soluk alıyordu.

"Yalak köyü nerede pamuk topluyor? Ben Yalak köyünden Koca Halilim."

Yolcunun yüzü sertleşti, eski halini aldı.

"Ben Yalak köyü diye bir köy duymadım ki nerede pamuk topladığını bileyim!"

Elini salladı. Sinek kovar gibi bir hareket yaptı.

"Sen, şahın, şahbazın, padişahın, ağaların, beylerin, koç Köroğlunun bile atını çalan, açılmaz kapıları açan, kırılmaz bukağıları kıran Koca Halilin adını da mı duymadın?"

Yalvarırcasına onun yeşili çok, birisine kızmış gibi bakan gözlerinin içine baktı.

Yolcu bir an şaşkınladı, az sonra da toparlandı. Gülümsedi. Geniş, candan:

"Hiç duymadım," dedi. "Ben hiç at hırsızı da görmedim. Bukağı nedir, onu da bilmem."

Elini gene sinek kovar gibi salladı, yürüdü. Eli kapkara yağ içindeydi. Koca Halilin, gözünden kaçmadı.

"Şuna bak, şuna," dedi seslice. "Şuna bak, şuna, şu boyu devrilesi yalancı herife. Şunun yağlı, pis eline bak. Ne Yalak köyünü, ne de Koca Halili duymuş, ne de bukağı görmüş. Bak hele bak, şu eşşeğe bak! Sen bu akıllan ne geziyorsun şu dünyada? Ulan it soyu. İşte böyle bu yollara, tek başına, elin yüzün yağ içinde düşersin... Bu akıl sende oldukça sen çok daha bu yollarda yalnız başına sürtersin. Elin yüzün de yağ içinde. Teh, Yalak köyünü de bilmiyormuş. Koca Halili de hiç duymamış. Ulan, ya akılsızsın, ya da eşek. İşte böylece sürünürsün Çukurova düzünde yüzün gözün yağ içinde. Tek başına..."

Adam gözden uzaklaşıp gözükmez oluncaya kadar Koca Halil arkasından onunla çekişti durdu. Öylesine çekişti ki ağzı köpürdü.

Derken adamın gittiği yönden bir araba geldi. Arabanın içinde on altısında gösteren bir genç oturuyor, bir salkım üzümü tutmuş, tane tane ağzına atıyordu. Koca Halilin önüne gelince:

"Bin amca Haydi atla bakalım," dedi. Koca Halil hemen, bir delikanlı çevikliğiyle arabaya atladı.

"Atının birisi doru, birisi de kır," diye geçirdi içinden. "Kır atla doru atın bir araya gelmesi uğur getirir." Sonra da: "Amma yalan atıyorsun Halil," dedi kendi kendine. "Belki de getirir," dedi sonra da "Şu dünyada ne var, ne yok bilmiyoruz ki. Neyin uğur getirip getirmeyeceğini bilmiyoruz ki."

Delikanlı ona bir salkım üzüm uzatıyordu. Koca Halil üzümü aldı, şöyle bir süzdü. Delikanlı bir duruyor, bir dört yanına bakıyor, sonra da ağzına bir tek üzüm tanesi atıyordu. Koca Halil de tıpkı onun gibi yapmaya başladı.

Delikanlı:

"Nereden gelip nereye gidiyorsun amca?" diye sordu.

Koca Halil, ben Koca Halilim. Yalak köylülerini arıyorum, diyemedi. Bu delikanlıyı çok sevmişti. Aralarında bir kırgınlık olsun istemiyordu. Işıklı, sevinç dolu, umutlu gözleri vardı delikanlının. Parlak gözleri kocamandı. Yüzü tatlı bir sevgiyle ışıklanmıştı. Kulakları, kasketi toz içindeydi. Alnına dökülen saçları güneşten solmuş kırmızı olmuştu.

Koca Halili gittikçe bir öfke kasırgası sarıyordu. O alçak köyde şu delikanlı gibi bir adam olsaydı ölümden kurtulmuş gitmişti.

"Kaçıyorum," dedi. "Beni öldürecekler arkadaş. Kanımı içecek, derimi yüzecekler. Düşman zalim, arkadaş, halim yaman arkadaş..."

Sonra köylünün kendini nasıl çırılçıplak soyduğunu, nasıl ateşe atacaklarını, nasıl İncecik köyüne sığındığını bir bir anlattı. Sonra da İncecik köylülerini anlattı.

"Baktım gece yarısı... Beş zebella gibi adam beni arıyorlar. Beş tane karartı geliyor ki üstüme, aman Allah. Bir tanesi diyor ki, bırakın kocamışı, fıkarayı. Gelmiş bu köye sığınmış. Öteki diyor ki, Yalak köylülerine söz verdik. Mademki söz verdik, bu kocamışı öldürmemiz çok gerekli. Ben hemen yanımdaki ılgın çalısının içine akıverdim. Geldiler, baktılar yerime, kimsecikler yok. O çalıdan ötekine, o çalıdan ötekine kaydım. Böyle kaya kaya sabaha karşı yola çıktım. Yürüyorum işte. Sen geldin arabana bindirdin. Senin gibi iyi adamların hiçbir zaman sırtı yere gelmez. Hızır babamız, iyiliğin ve de iyi adamların her bir vakit yardımcısıdır. Hızır bir adama yardıma karar vermişse sen hiç gerisinden korkma. Sana yardım edecek. Neden belli, diyeceksin. Atıyın biri doru, birisi de kır düşmüş. Bu uğurdur."

Delikanlı:

"Şimdi sen nereye gidiyorsun amca?"

Koca Halil bir durakladı, düşündü. Geniş geniş mutlu güldü:

"Ölümün olmadığı, ölümün ulaşamayacağı bir yer arıyordum," diye inledi. Yüzü anında değişti. Yüze, geldi bir acı, bir hüzün çöreklendi kaldı. Elleri, dudakları titriyordu.

Delikanlı tekrarladı:

"Ölümün ulaşamadığı bir yer?" İçinden çıkamadı, vazgeçti. "Ölümün ulaşamadığı yer neresi ola?"

Koca Halilin gene yüzü ışıdı:

"Bilsem hiç durmaz giderdim," dedi, güldü.

İkisi de salkımlarını yediler bitirdiler.

Koca Halilin içi içini yiyordu. Yalak köyünü şu delikanlıya sorsa mı? İçinden ikirciklenip dururken, kendi kendini yerken, uzakta pamuk toplayan bir sürü ırgat gördü. Kendini hemen arabadan attı.

"Ben," dedi, "şu köylülerin oraya gidiyorum. Belki onların oraya ölüm ulaşamaz."

Delikanlı yanındaki sepetten bir kocaman salkım üzüm aldı, ona uzattı.

"Al," dedi. "Sen çok zayıf kalmışsın. Böyle gidersen ölüm sana çabuk ulaşacak."

Koca Halil döndü üzümü aldı.

"Sağlıcakla git yavrum," dedi. "Ayağına taş değmesin yaşadığın sürece. Gözlerinden öperim."

Tarlaya doğru çabuk çabuk yürüdü.

Yalım kırmızısı döngeleler gelmiş ev aralarını doldurmuştu. Yalak köyü Çukurovaya inmenin hazırlığının telaşındaydı. Köylü yediden yetmişe durmuyor, bir patırtı, bir gürültü, bir gidip gelmeler... Köyde kıyamet kopuyordu. Her yıl Çukura pamuğa inerken köylerde böyle kıyametler kopar.

Bu hırgüre köyde bir tek kişi katılmıyor, uzaktan seyirci kalıyor. O da Uzunca Ali. Elini ılıktan soğuğa vurmuyor, şuradan kalkıp da şuraya oturmuyor. Ne telaşı var, ne bir şeyi. Köyde bir uyurgezer gibi dolanıp duruyor. Kimse de onun bu halinin farkında değil. Herkes işinde gücünde, kimse burnunun ucunu görmüyor ki...

Önce onun bu halini Ökkeş Dağkurdu gördü. Bir besmele çektikten sonra:

"Bu halin ne Ali?" diye sordu. "Yarın sabah gün ışımadan köy yola çıkıyor. Bakıyorum sen elini kolunu bağlamış öylecene duruyorsun. Yoksa Çukurovaya bu yıl gitmiyor musun? Adil insanın derisini yüzer, gözlerini oyar, donunu alır kıçından, gömleğini soyar. Adil köyü başımıza yıkar."

Sonra tekmil köy çalkandı. Uzunca Ali bu yıl Çukura inmiyormuş diye.

Sebep aramaya başladılar. Kurnazlık, kötülük, düşündüler. Ali bir şey düşünüyordu. Elbet bunda bir çıkarı vardı. Köyde kalınca pamuktan kazanacağından mutlak daha çok kazanacaktı. Ama nasıl kazanacaktı? Nerden kazanacaktı? Aradılar taradılar, nasıl kazanacağı üstüne uzak yakın bir şey bulamadılar.

Bir tanesi ortaya en akla yakın bir düşünce attı. Uzuncayla Taşbaşoğlu çok sevişirlerdi. Demek ki Uzunca Ali bu yıl ıssız köyde tek başına kalacak Taşbaş Efendimizi bekleyecekti.

"Taşbaş Efendimiz köylü Çukura inince gelecek, Uzunca Aliye hayırlı kısmetler getirecek."

"Ali onu bekliyor. Beklemez mi, koskocaman bir ermiş kan kardeşi var. Taşbaş Efendimiz anasını, babasını, avradını unutur da Uzunca Ali kardaşını hiçbir vakit unutamaz."

"Arkadaş unutmamak ermişlerin şanındandır."

"Hele beklesin Taşbaşı. Hele gelsin Taşbaş köye. Gelsin de bet bereket getirsin. Sağlık esenlik getirsin. Hele bir gelsin efendimiz."

Bundan başka ne Ali kimseyle konuştu, ne de kimse Aliye bir şey sordu.

Daha tanyerleri ışımadan köyde bir patırdı, bir gürültü patladı. Öyle bir gürültü doldurmuştu ki ortalığı bütün bozkır yankılanıyor, yer yerinden sarsılıyordu. Gürültü eksilmeden bir zaman böyle sürdü gitti. Sonra birden kirp diye kesildi. Şimdi artık aşağıdaki dereden tenekelerin sesleri tek tek, uzak uzak yankılanarak geliyor. Son teneke tıkırtısı da duyulmaz oluncaya kadar Ali kulak verdi dışarıyı dinledi. Sonra ortalığa ıssız, soluksuz bir sessizlik çöktü.

Yataktan kalktı, dışarıya çıktı. Parlak, gündüz gibi bir ay su gibi tepenin dibine kadar parlayan yola baktı. Üst baştaki sivri tepe gölgesini yolun üstüne sermişti. İşte orada, giden göçten kalan ince bir toz bulutu ağır ağır yola iniyordu.

Şafağın yeli inceden yüzünü yaladı. Kendine gelir gibi oldu. Bir taşın üstüne çöktü, başını elleri arasına aldı. Gün ışıyıncaya kadar orada öylecene kaldı.

Elif yatağından kımıldamamış, gün ışıyıncaya kadar Meryemcenin homurtularını, iniltilerini dişlerini sıkarak dinlemişti.

Dışarı çıktığında kocasını taşın üstüne çökmüş, oracığa yumulmuş gördü. Onu dürttü:

"Ali, Ali! Kalk hele!"

Ali ellerini başından çekti, karısından yana döndü:

"Ne diyorsun Elif?" diye sordu. Sesinde hiçbir anlam yoktu. Bomboş, sabah sessizliğinde çınladı.

Elif:

"Anan," dedi, "sabaha kadar inledi durdu. Kulak kabarttım, boyuna fıkara oğlan deyip duruyordu. Benim yüzümden borcunu veremedi. Dünyaya rezil oldu. Bu yıl da benim yüzümden Çukura pamuğa gidemiyor. Çocukları benim yüzümden aç, çıplak kalacak. Öldüreyim de kendimi kurtulayım. Ne diyorsun, onurlu kadındır, kendini öldürür, öldürür. Ha, Ali?"

"Bilmem."

"Gitmezsek Çukura anan kendini öldürecek."

Az sonra değneğine basa basa içerden Meryemce çıktı. Konuşmaları yarıda kaldı. Meryemcenin yüzü çiçek gibi açılmış, gencecik olmuştu. Yüzü tam yirmi beş yıl önceki yüzüydü. Yüzünden sevinç taşıyordu. Beli de doğrulmuş, Meryemce dimdik olmuştu. Elindeki değnek bir alışkanlık gibi eğreti duruyordu.

Geldi, Alinin karşısında durdu.

"Alim," dedi, "kurban olduğum yavrum, bak bak! Baksana bana! Nasılım ha? Dimdik, ceren gibi değil mi anan?"

Ali neye uğradığını bilememişti. Şu dimdik, gelin gibi, ceylan gibi kadın anası mıydı gerçekten? O muydu? Bir türlü gözlerine inanamıyor, gözlerini ovuşturup ovuşturup bakıyordu.

Sevincinden ne yapacağını bilemedi, bir ara kekeledi, bir şeyler söylemek istedi, söylemedi. Sonra çabuk çabuk:

"Ceren gibisin, ceren... Şaştım. Hayat suyu mu içtin anam? Köroğlunun Kıratı gibi? Ceren, ceren gibisin, anam, dimdik."

Meryemce avluda oradan oraya koşarcasına yürüyor, koşuyor, atlıyor, zıplıyordu.

"Alim, yavrum, sen ne sandın ananı. İşte senin garip anacığın böyledir. Ben Çukura kadar da, Akçadeniz gölüne kadar da işte böyle böyle yürürüm. Kalma

benim yüzümden burada. Bir daha senin sırtına yük, başına bela olmam. Giden yılı unut. Adam hiç Çukurovaya gitmez mi? Tüm köylü gider de adam bir başına kalır mı burada? Olur mu yavrum? Bak, bak, anana bak!"

Elinden değneğini de fırlatıp attı, oradan oraya koşarak gidip gelmeye başladı.

"Maşallah deyin, maşallah! Demir gibiyim de som çelik. Kurban olduğum yavrularım. Bakın, hele bakın. Bakın ha, bakın!"

Soluğu taşıyor, yıkılacak, gibi, ölecek gibi oluyor, ama Meryemce canını dişine takmış yaşlılığı, zayıflığı yeniyor. Hiç belli etmemek için bütün gücünü toplamış.

"Gördünüz ya... Gördünüz, gördünüz ya... Ben işte böyle... Böyle işte... Cirit atı gibi inerim Çukurovaya. Geçen yıl bela oldum sana, güzel yavrum, yiğidim. Kocalıktan değildi yük olmam. O canavara, geberesiceye öfkemdendi. Bu yıl hiç yük olur muyum sana..."

Sallandı, soluğu kesildi, düştü düşecek... Göğsü körük gibi inip inip kalkıyor.

"Sana... yük... Bak... Bak... Cirit... Çukur... ova..."

Bir iki adım attı. Dizleri onu taşıyamadı, büküldüler. Meryemce daha yere düşerken iki elini yere dayadı, doğruldu, eve yollandı, içeriye kendini attı. Yarı baygın yatağın üstüne düştü.

Ali dayanamadı:

"Ana, ana," diye bağırdı. "Yeme kendini. Burada kalmam senin yüzünden değil. Kurana el basarım, çocukların üstüne ant içerim ki senin yüzünden değil..."

Anasına sokuldu, ona çok saklı bir sır verir gibi usul usul kulağına söyledi:

"Ana dur, azıcık sabırlı ol. İşin içinde bir iş var. Hele dur."

Sonra yanına yönüne kuşkuyla bakındı, ağzını anasının kulağına dayadı.

"Beni iyi dinle ana," dedi. "Beni iyi dinle de sırrımızı kimseciklere açma. Kurda kuşa, hem de karıncaya..."

Meryemcenin soluması azıcık durdu, telaşı kesildi. Yüzünün kırışıklıkları çözüldü. Solmuş, bulanık gözleri ışıklandı, yanaklarına usuldan, inceden bir pembelik geldi. Meryemce merak kesildi.

Ali:

"Taşbaşı beklerim. Oturmuş burada ermiş Efendimizin yolunu gözlerim. Belki yolu buraya düşer de, şu fıkara halimizi görür de, yüreği acır da bize bir imdat eyler. Bir de Vurgun Ahmet kardaşımızı beklerim."

Meryemce iki eli üstüne doğruldu, gözlerini Uzunca Alinin gözlerinin üstüne dikti. Bir süre hışım gibi oğluna baktı.

"Bana bak, bana bak," diye gürledi. "Sen beni mi kandırıyorsun? Beni mi? Sonra sustu. Gerisin geri, halsiz yatağına yattı. Derin derin, üst üste soluk aldıktan sonra:

"Aaah, aah!" dedi. "Taşbaşoğlu da senin, benim gibi beni adem. Vurgun Ahmet, yavrum, iki gözüm, cerenim. O nerede?"

"Onu bekliyorum ana. Onu işte..."

Meryemce usuldan, belli belirsiz, alaycı güldü.

Ali bu gülüşü gördü. İçine tarif edemediği bir acı, bir utanç oturdu, bir daha da anasının yüzüne bakamadı.

Meryemce hiçbir şeyi yutmamıştı. Ali, başka bir hileye başvurmak zorunda kaldı. Ayağa kalktı, evin içinde bir iki dolandı, elini arkasına bağladı, kasıldı. Kendi kendine güldü. "Hah, hah!" diye gürledi. Meryemce onun bu çocukça hallerini seyreyliyordu.

Elini kaldırdı:

"Ana," dedi. "Hah, hah! Ben niye gitmiyorum Çukurovaya? Niye gitmiyorum da Çukurovaya, kalıyorum? Bil bakalım." Sustu. Birkaç adım daha attı, sonra: "Bil bakalım," diye üsteledi. "Haydi bil bakalım. Bil de niye gitmedim. Bil de..."

Dışarıya çıktı, içeri girdi.

"Bil bakalım."

Durdu, gözlerini sevinçli, müthiş sırlar bilirmiş gibi anasının yüzüne dikti. Sonra sesini yükseltti:

"Bu yıl Çukurovada pamuk olmadı. Tekmil pamukları kurt yedi. Çukurova öylesine kurak kaldı ki, tüm suları kurudu. Bir tek, ilaç için arasan, göz için arasan bir yeşil yaprak bile yok Çukurovada. Bunu ben biliyorum. Köylü de biliyor. Biliyorlar ama gene de gidiyorlar. Biz de mi gidelim, söyle? Biz de gidip o ahmak köylüler gibi perişan mı olalım? Göreceksin, yakında, bu hafta değilse gelecek hafta köylüler hep burada. Permeperişan. Biz de mi gidelim, söyle? Gidelim de eli boş, perişan, ayakları şişmiş geri mi dönelim? Söyle!"

Meryemce gene dirsekleri üstüne doğruldu:

"Gidelim yavrum," dedi. "Yaaa, biz de gidelim. Elilen gelen düğün bayram. Pamuk olmasa da, çeltik bitmese de, sular akmasa da, yansa kavrulsa, yana yana ört olsa da Çukurova Çukurovadır, beti bereketi vardır. Ol sebepten hiç durmamalı. Çukurovaya inmeli yavrum. Gün geçirip fırsat vermemeli zamana."

Ali:

"Gitmem işte," diye var gücüyle bağırdı. "Ben o ahmak köylü gibi deli değilim. Deli, deli, deli değilim. Bu yıl Çukurova boz toprak. Kıraç, boz, bomboz toprak. Boz toprak burada da dolu, maksat boz topraksa..."

Meryemce düşercesine sırtüstü gene yattı.

"Gitmeli," diye inledi. "Bozmamalı göreneği. Boz toprak olsa da gene gitmeli. Ucunda ölüm olsa da gene gitmeli. Gitmekte hayır vardır. Mutlak gitmeli."

Alinin kolları ölücesine iki yanına düştü.

"Oooof ana, oof," dedi. "Oooof..."

Damdan koşarcasına çıktı. Yönünü boz tepelere döndü, yürüdü. Ayakları ayaklarına dolanıyordu. Dereyi yuvarlanırcasına hızla indi. Üstünden bir top kuş

geçti çığlık çığlığa. Durup bir süre dalga dalga bir o yana bir bu yana vuran kuşları gözden ırayıncaya kadar izledi. Kırmızı döngeleler de oradan oraya, kuşlar gibi dalga dalga vuruyorlardı. Öteki tepenin ardı kuytuluktu. İnce bir pınar sızardı yamacından. Pınarın başında çıplak, yapraksız bir ağaç bitmişti. Ağacın ne ağacı olduğunu, kimse bilmiyordu. Ağaç, oldum olası kel, öyle cılızdı. Döndü, pınardan yöne yürüdü. Kınalı bir sırtı geçti. Sonra masmavi topraklı bir koyağa düştü. Koyakta sarı, kırmızı dikenli çiçekler bitmiş, masmavi toprağın üstüne serilmişti. Sivri bir kayalığı tırmandıktan sonra pınara geldi. Sıska ağaca belini verdi oturdu. Gözlerini kapadı. Boz, masmavi, kırmızı yeşil toprakları, sivri kayalıkları, çiçekleri, döngeleleri, kuşları, ak bulutlarıyla dünya başında dönüyordu. Dünya ıssızlık içinde çın çın ötüyordu. İçinden kaçmak, arkasına bakmadan, evi barkı, Meryemceyi, çocukları, kuşları, şırıltılı pınarı, şu uluyan, kızıl döngeleli, kurtlar yatağı bozkırı bırakıp kaçmak, kaçmak geçiyordu.

Korkuyla gözlerini açtı. Bıçak yemiş gibi bir yerleri acıdı. Bir süre gözleri kamaştı, yanına yönüne bakamadı. Sonra tepeye doğru koştu, tepenin başına çıktı. Aşağılar, Çukurovaya kıvrıla kıvrıla giden ak yol duman içinde kalmıştı. İlk defa gördüğü deniz geldi aklına. Deli deli homurdanıyordu deniz. Çok büyük, çok heybetliydi. Tuz kokusu, boz toprağın kokusuna karıştı. Bozkır toprağı da deniz gibi derinden derinden soluk alıyordu. Bozkır toprağı da deniz gibi tuzludur. Bozkır toprağı tıpkı denize benzer.

İkindiye kadar tepenin üstünde dikildi kaldı. Dimdik durmuş, gözlerini yummuştu. Ayaklarının dibinde çıtırdayan yalım kırmızısı döngeleler, güneş, yol, boz toprak, kekik kokulu kayalar... Neden sonra uykudan uyanırcasına uyandı. Sallandı, az daha düşecekti, toparlandı.

Toprağa oturdu. Yarı hayal, yarı gerçek kafasının karanlığında, yüreğine yakın bir yerlerde denizi, tuzu, pamuğu, çeltiği, yağlı traktörleri, binlerce binlerce yalınayak, başıkabak, bir paçavra yığını gibi yollara dökülmüş ırgatları, tozu dumanı, pırıl pırıl otomobilleri, benzin kokusuyla Çukurova geçmeye başladı. İçindeki bıçak acısı, zehir yeşili gibi çökmüş keder bir an dindi. Bu özlemle titredi. Sağ elini sıcak toprağa bastırdı. Çukurovaya giden yol boyuna tozuyordu. Durmadan tozuyor ha tozuyordu. Çukurovaya doğru bir yel akıyor, yoldan kalkan tozlar direk direk oluyor, ormana kadar gidiyor, orada yemyeşil, mavi, mor ormana karışıyordu. Sonra pamuk tarlaları, Çukurova toza dumana batık...

Sararmış ince, uzun, sakallı yüzünde usuldan, tatlı, gülümseyen bir pembelikle hızla tepeden inmeye başladı. Soluk soluğa tepeyi indi, sırtı çıktı bozkıra düştü. Eve geldiğinde ayakta duracak halde değildi.

İçeriye seslendi:

"Elif, Elif! Elif, çık dışarı hele..."

Elif telaşla dışarıya çıktı, kocasının yüzünü görünce şöyle bir irkildi ama belli etmeden toparlandı. Ali onu elinden tuttu, az ötedeki komşusunun damının köşesine çekti.

"Çukurovaya gitmeliyiz, başka çaremiz yok."

"Yok ama, Meryemce anayı ne yapalım? Beraber götürsek bir adım atamaz. Sen de geçen yılki gibi onu sırtında taşıyamazsın."

Alinin sırtından soğuk bir ürperti geçti. Kemikleri sızladı.

"Ben bir yol buldum... Buldum amma..."

Kadın telaşla, sevinçle gözlerini açа açа:

"Nasıl bir yol?" diye bağırdı.

Ali eliyle Elifin ağzını örttü.

"Sus," dedi. "Bağırma o kadar. Yavaş yavaş." Ağzını Elifin kulağına götürdü: "Bana bak, beni iyi dinle. Telaşlanma. İyi düşün. Anamı burada, köyde bırakalım. Biz gelinceye kadar..."

Elif:

"Bir başına! Tek başına, bomboş köyde... El tutmaz, ayak tutmaz. Kurdun kuşun, urlunun uğursuzun içinde... Biz dönene kadar kemikleri bile kalmaz."

Ali başını kederle salladı:

"Gücü yetmez, el ayak tutmaz. Öyleyse vazgeçelim. Olmadı, olmadı. Burada kaldık gitti. Varsın Adil Efendi de canımı alsın."

Elif:

"Burada kalırsa ardımıza düşerse yollarda da ölüp kalmaz mı? Biz onu burada koyar gidersek o bomboş köyde kalmaz. Başını taştan taşa vurur."

Ali:

"Şaştım kaldım."

Elif:

"Şaşırdım. Köylü dönünceye kadar biz de burada delirириz."

Ali:

"Sıkıntıdan. Boş köy mezarlık gibi."

Köy ıpıssızdı. Ölü ıssızlığı. Vızıldayan sineğin sesi duyulur. Yalnız kediler, köpekler azıcık bir canlılık verir gibiydi köye. Yakında onlar da çekilip gidecekler.

Toprak damlar yerden bir metre yüksekliğinde. Bacalar ağaçları kesilmiş orman kalıntıları gibi. Köy bir boz topraklı tepe gibi apak gözüküyor. Döngeleler damların aralarında billur kırmızısı... Doldurmuş. Köy, köy oldu olalı sanki buraya insan ayağı değmemiş. Burası da insan eli değmemiş bir doğa parçası... Bir bozkır kadar yalnız, ıssız, bir dağ başı gibi rüzgarlı. Köpekler, kediler bile durumu değiştirmiyor. Belki de köye biraz daha keder, biraz daha yapayalnızlık veriyorlar. Her halleri, bellerini kamburlaştırıp, tüylerini diken diken ederek gerinmeleri, her halleri buraya uygun. Yalnız kalmış, üşümüş. Bu yer bundan sonra kedilerin, köpeklerin yeri. Dünya kurulduğundan bu yana kediler, köpekler burasını mekan tutup oturmuşlar. Öylesine yerleşmiş bir halleri var. Yerlerine öylesine sahipler.

Ali yemeden içmeden tam üç gün köyün içini, ıssızlığını dolaştı. Düşündü.

Koca Halilin pamuk tarlasının içine çöküp köylüyü beklemesi.

Önce Memidik gördü. Geçen yıldan kalmış, ırgatların unuttuğu saman dolu bir kıl çuval sandı. Ona doğru yaklaştı. Az daha yaklaşınca ışıl ışıl yanan bir çift göz gördü. Bir irkildi, duraladı. Yüreği attı. Gözünün önünden birtakım acayip hayaller geçti. Önce bu iki ışıl ışıl delikli karartının ne olduğunu anlayamadı. Azıcık daha yaklaşınca bunun bir insan olduğunu gördü. İnsandı ama hiç kıpırdamıyordu. Gözlerini bile kırpmıyordu. Memidiğin içine bir korku düştü, geriye döndü, koşarak alaçıkların yanına geldi. Köylü pamuk tarlasının kıyısına alaçıklarını kurmuş, öteberilerini alaçıklara yerleştiriyordu. Gün karardı kararacak.

Soluk soluğa:

"Gördüm," dedi. "İki gözüm önüme aksın ki, işte bu gözlerle gördüm. İşte orada, tarlanın ortasında kapkara bir şey, bir topak. Yalnız, kapkara topakta bir çift göz. Işıl ışıl yanıyor. İşte orada... Orada taş gibi duruyor. Çok korktum."

Tarla kar yağmış gibi apaktı. Buradan ta Ceyhan ırmağının kıyısındaki büklüğe kadar uzuyor, bir tepe gibi yığılmış büklüğün ağaçlarında bitiyordu.

Köylü önce bir durakladı, düşündü. Sonra Gömleksizoğlu ayağa kalktı:

"Ulan," dedi, "gene bir hayal görmeyesin? Karartının arkasında yedi dağ gibi, yedi top ışık da var mıydı?"

Memidik:

"Işıkları göremedim," dedi. "Amma gözleri bir çift ışıktan."

Gömleksizoğlu ellerini beline dayadı, uzun uzun tarlanın üstünden ötelere baktı. Öteki köylüler de öyle yaptılar. Sonra Memidiğin boynundan tuttu:

"Düş önüme uğursuz oğlan," dedi. "Bu bokluklar hep senin başının altından çıkar. Taşbaşoğlu, Gök tüfekli Hocanın tüfeğinin ışkın vermesi, hem de çiçek açması, hem de kış yaz çiçeklen donanması, her dalında yedi renk, yedi türlü çiçek açması hepsinin hepsinin senin başının altından çıkması, hepsi hepsi senin başının altından çıkar. Yürü ulan... Yürü..."

Gömleksizoğlu uzun, dimdik adımlarla tarlanın ortasına yürüdü. Bir eli de Memidiğin boynunda. Tavşan enciği gibi tutmuş çocuğu. Öylesine kavramış boynunu, Memidik can acısıyla yüzünü buruşturmuş, yüz kırış kırış tanınmayacak gibi. Gömleksizoğlu yürüyünce öteki köylüler de çoluk çocuk, genç ihtiyar, işlerini bırakıp Gömleksizoğlunun ardına düştü.

Muhtar Sefer belini bir ağaca dayamış, başı önünde düşünüp duruyordu. Baktı ki köylü tümcek düşmüş tarlaya gidiyor, hemen yerinden fırladı arkalarına düştü.

Gömleksizoğlu uzaktan karartıyı görünce biraz yavaşladı, içine de bir korku düştü. Köylüler de bir göz kesilip gözlerini karartıya diktiler. Şimdi ağır, sakınarak yürüyorlardı.

Birden Gömleksizoğlu durdu. Köylüler de durdular. İrkiliştiler. Gömleksizoğlu kalın, davudi sesiyle olanca gücüyle bağırdı:

"Kimsin sen? Ayağa kalk. Sağ mısın, ölü mü? Ölü mü, sağ mı? Cin misin, peri misin? Şeytan mısın, melek mi? Kalk ayağa!"

Karartı kıpırdamadı bile. Köylülerle karartı öyle karşı karşıya durdular kaldılar. Gömleksizoğlu arada sırada karartıya doğru bir adım atıyor:

"Kalksana ayağa, gelsene bu yana," diyor, sonra Memidiğe dönüyor: "Ulan Memidik kardaş, sen avcılar başısın, geceler gezensin, karanlıklar yoldaşısın. Şu karartı ne biçim bir mahlukattır, gitsene yanına. Gitsene kardaş," diye onu arkasından karartıya doğru itiyordu.

Memidik bir iyice korkmuştu. İçinde büyük bir çalkantı vardı. Karartının ne olacağı üstünde düşünüyor, düşünüyor, bulamıyor, ikide birde aklına Taşbaşoğlu geliyordu. Böyle ışıl ışıl yanan göz olsa olsa Taşbaş Efendimizde olurdu.

Gömleksizin, Memidiğin, köylülerin korkusu gittikçe artıyordu. Kafalarındaki hayaletler gittikçe çoğalıyor, Taşbaştan Gök tüfekli Hocaya, onlardan Çukurova ejderhasına, cinlere, perilere, hortlaklara kadar gidiyordu.

Karanlık çöküyordu. Karartı da usul usul büyümeye, uzamaya başladı.

Gömleksizoğlu:

"Memidik," dedi, "ulan ne korkak adamsın! Böyle mi gezdin dağlar başını? Git şu karartının yanına. Senin gibi bir avcı başı için şuncacık bir karartının yanına gitmek de iş mi?"

Memidiği arkasından karartıya doğru var gücüyle itti. Memidik o hızla karartının ta elli adım önüne kadar vardı. Karartıda şöyle bir kıpırdanma olur gibi oldu. Memidik bağırarak gerisin geri kaçtı.

Gömleksizoğlu öfkeyle onun üstüne yürüdü:

"Korkak, korkak it. Bu kadar canın tatlı da ne demeye avcılar başı olur da dağı taşı dolaşırsın? Dolaşır da böyle olur olmaz işleri köylüye haber verirsin? Değil mi?"

Köylüden çıt çıkmıyordu.

Gömleksizoğlu gür sesiyle karartıya doğru bir şeyler bağırıyor, çırpınıyor, karartıyı tehdit ediyor, ne yaparsa yapsın karartıdan bir karşılık alamıyordu. İkide birde de karartının üstüne yürüyor, sanki bağlıymış gibi bir adım atamıyordu.

Yoruldu. Sesi de kısıldı. Köylüye döndü, usulca, duyulur duyulmaz:

"Bu Çukurova tekin değildir. Bu Çukurovanın her sineği bir cin, her arısı bir şeytan, her yılanı bir ejderhadır. Bu Çukurovaya hiç bulaşmamalı. Hiç mi hiç. Kim bilir bu karartı da hangi mahlukatın hortlağıdır? Siz siz oldunuz da böyle ışıl ışıl yanan şavklı göz gördünüz mü? Böyle gözler ancak cinler padişahında olur," dedi. "Haydi yürüyün kardaşlar. Beklemeyin bu karartıyı. Yarın burada

hiçbir şey kalmaz. Cin padişahları üstlerine gün ışığı doğurtmazlar. Işığı görür görmez erir giderler. Onlar bir tek ışıktan bile korkarlar. Cinlerin padişahları bir de karanlıkların padişahlarıdır. Haydi yürüyün alaçıklara..."

Alaçıklara geldiler. Ateşler yandı. Ateşlerin dört yanına oturmuş insanlar başlarını önlerine eğmişlerdi. Yemekleri pişti. Herkes yemeğe oturdu. Sessiz kıpırtısız yediler. Uzaklardan traktör sesleri geliyor, nadastaki traktörlerin ışıkları geceyi yıldız yıldız damgalıyordu. Hepsi birden bir süre yakındaki bir traktörün pat patını dinlediler.

Herkes durmadan tarlanın ortasındaki gözleri ışıl ışıl yanan karartıyı düşünüyordu. Çukurova tekin değildir. Karartı olmasa da Çukurovaya ilk indiklerinde içlerine bir ürperti, bir yadırgama, bir korku düşer, sonra usul usul buraya alışırlardı. Alışırlardı demek kolay, yadırgamayı, o ezik korkuyu bir türlü içlerinden söküp atamazlardı.

Ne olabilirdi? Gün doğar doğmaz eriyip gidecek miydi karartı? Yoksa beni adem miydi? Beni ademse neden hiç kıpırdamıyor, gözleri yalım gibi parlıyordu. Herkes kafasında tarlanın ortasındaki üstüne bir efsane kurdu, büyüttü, geliştirdi. O gece çocukların dışında kimse doğru dürüst bir uykuya varamadı. Yarı hayal, yarı düş ışıktan gözler herkesin kafasında sabaha kadar çaktı durdu.

Çukurova tekin değildir. Bir uçsuz bucaksız düzlüktür. Bataklıktır, büklüktür, akarsular, ulu denizlerdir. Bulut örneği gelen sivrisinekler... Çukurova bir sonsuz aklıktır. Göğe yükselmiş, ulu devler gibi ayağa kalkmış yürümüş, binbir renkli ulu devlercesine uçan, akan toz direkleridir. Çukurova sarı sıcaktır. Toz dumandır. Otsuz ağaçsız, yan yana ördolmuş bir belalı topraktır. Sıtmadır, hastalıktır. Sızlayan kemik, akan terdir. Otomobildir, traktör, biçerdöver, konuşmayan, sırasında yalnız bağıran, insanüstü bir yaratık, pamuktan el, ipek ten, ibrişim saçtır. Hasır şapka, ak libas, kara gözdür. Tekin değil, tekin değil... Yeşil bir ejderhadır. Bulut örneği gökyüzünden hışılayarak gelir. Çukurdan dönünceye kadar Toros köylüsü rahatsızdır, korku içindedir. İşini bitirip bir gün önce dağına, bozkırına dönmek ister. Daha geldiğinin ikinci günü dağlar özlemi, bozkır özlemi içini yakar, kavurur.

O gece Memidik hiç yatağa girmedi, karartının yöresinde dolandı durdu. Çok uzağından karartıyı izledi. İçinde yenilmez bir korku... Ama merakı korkusuna baskın çıkıyordu. Sanki onu oraya bağlamışlar, bırakmıyorlardı. Bir türlü de karartıya yaklaşamıyordu.

Gün ışırken köylüler pamuk toplamaya kalktılar. Efil efil seher yeli esiyor, çocukların yüzü üşüyordu. Kimse başını çevirip tarlanın ortası yönüne bakamadı. Çocuklar bile. Gün doğuyordu ki Memidik koşarak geldi. Heyecanından soluk alamıyordu.

"Bir insan, bir insan! Ne cin, ne peri, bir insan."

Döndü, yeniden karartıya doğru koşmaya başladı. Köylüler de, önde çocuklar, arkadan genç kızlar, erkekler, yaşlılar karartıya doğru koşmaya başladılar.

Her gelen bir irkiliyor, sonra el kavuşturup saygıyla duruyordu. Karartı küçüldükçe küçülüyor, büzülüp duruyordu. Hem de titriyordu. Gözleri gene öyle ışıl ışıl, her gelenin üstüne bir an dikiliyor, sonra ötekine geçiyordu. Çelik gibi iki pırıltı. Kıpırtısız, dimdik.

Böyle böyle tekmil köylüler geldiler karartının yöresine halka oldular. Uzun bir süre, gün kızdırıncaya kadar böylece sessiz beklediler.

İlk kendine gelen Gömleksizoğlu oldu:

"Allah Allah! Allah Allah! Halil Emmi ölmemiş," dedi, ona doğru yürüdü omzundan tuttu. Yumulmuş, bir topak olmuş Koca Halili kaldırdı, koluna girdi alaçıklar yönüne yürüdü.

"Yahu Halil Emmi, sen ne biçim adamsın böyle, ödümüzü kopardın. Tekmil köylü sabaha kadar gözünü kırpmadı. Çok şükür ölmedin ya, köylüyü de çok korkuttun. Ne biçim göz öyle, eski kurt gözü!"

Köylüler ağır ağır arkasından geliyordu. Sonra kalabalık konuşmaya başlayınca sabahın ıssızlığında ovada birden bir gürültü patladı.

Ummahan ile Hasan her kapıyı açtılar, her eve girip çıktılar. Bir kapı açılmıyordu o da Köstüoğlunun kapısı. Hasan uğraştı uğraştı da kapı bana mısın demedi. Sonunda Köstüoğlunun evine girmekten vazgeçtiler. Ama Hasanın yüreğinde onulmaz bir merak kaldı. Ne vardı şu evin içinde? Ne vardı da Köstüoğlu bu kadar muhkem kapatmış bu kapıyı?

Evlerdeki kırlangıç yuvalarını dolaştılar. Taşbaşın evinin içine tam on altı tane kırlangıç yuva yapmıştı.

Ummahan:

"Herkesin evinde bir tek yuva, Taşbaş Efendimizin evinde on altı tane yuva! Kırlangıçlar da onun ermiş olduğunu biliyorlar."

Hasan, Ummahanın her dediğine karşı çıkardı. Buna da karşı çıkacaktı ama işin içinde Taşbaşoğlu vardı. Ermiş olsa da olmasa da Taşbaş amcasını çok severdi. Şimdi de onu çok özlemişti.

Hasan:

"Keşke ermiş olmayaydı Taşbaşoğlu. Ermiş olmayaydı da köyden gitmeyeydi. Öyle bir özledim ki Taşbaş Emmimi. Burnuma tütüyor. Ne vardı sanki ermiş olmaya! Ne oldu yani ermiş olunca? Hiç... İşte yüzünü bile görmüyoruz. Diyorlar ki Kırklara karışmış. Kırklar mağarasına çekilmiş gitmiş..."

Ummahan:

"O Kırklar var ya, hepsi de yeşil urba giyiyorlarmış, parıl parıl... Elleri, yüzleri, saçları, ayakları da som yeşil olurmuş Kırkların."

Hasan:

"Sus," diye bağırdı. "Sen karışma onların yeşiline. Taşbaşoğlu Emmimi bir canım çekti ki... Şimdi o varıp da Kırklara karışmasaydı, yeşil don giymeseydi bizi bu köyde tek başımıza koymazdı. O da bizimlen köyde kalırdı."

"Tekeç dağının başında her gece, her gece yedi top ışık yanıyormuş ki, şu kavak var ya, onun boyunun üç misli... Hem de som yeşil, yeşil ışık. Ya, nenem söyledi," dedi Ummahan övünerek.

Hasan:

"Yalancı," diye onu iteledi. "Yalancı, yalancı, pis yalancı. Nenem yeminli değil mi? O hiç kimseyle, bu köyün karıncasıyla bile konuşur mu? O, yeminini bozar mı ki seninle konuşsun?"

Ummahan gene aynı övüngen tavırla:

"Nenem benimle her gece konuşur," dedi. "Yatakta fısır fısır her şeyi kulağıma söyler. Nenem dedi ki, ben dedi, köyün içinde kimseyle konuşmamaya ye-

min ettim, dedi. Yatakta torunumla konuşurum hem de sabaha kadar. Yaa, sen ne sanıyorsun? Geçende nenem babamla da konuşmadı mı? Teh, nenem karıncayla konuşmazmış?"

Hasan öfkelendi:

"Git başımdan mendebur kız," dedi. "Allahın bin belası... Nenen de, sen de başımıza bela oldunuz zaten."

Ummahan boynunu büktü:

"Doğru," diye ağlamsı söylendi. "Doğru, başınıza bela olduk. Bizim yüzürnüzden Çukurovaya gidemiyorsunuz. Aç kalacaksınız bütün kış. Bir de Adil gelecek, her şeyimizi alacakmış. Bütün kış yemsiz yiyeceksiz... Bir de çırılçıplak. Bizim yüzümüzden öleceksiniz. Ölsek de biz de kurtulsak, siz de elimizden kurtulsanız. Nenemlen ben ölmek istiyoruz ama... Ölüm zor. Biz ölsek siz de Çukurovaya gidersiniz..."

Urnmahanın böyle konuşması Hasanın zoruna gitti. Ona dokundu. Dokunsan ağlayacaktı.

"Biz bu köyde tek başımıza nenem yüzünden kalmadık. Babam Taşbaşoğlu kardaşını bekliyor. Taşbaş Emmim köylü varken köye gelemezdi. Ermişler köylülere gözükmezler. Babam Taşbaş Efendimizi bekliyor. Söyle neneme hiç canını sıkmasın, olur mu?"

Ummahan sevindi:

"Olur," dedi. "Hemen gider neneme söylerim. O da hiç üzülmez. O da Taşbaş Efendimizi çok sever. Hasan, sana bir şey deyim mi?"

Hasan:

"De," dedi hemen. "Haydi."

Ummahan:

"Sen günaha giriyorsun."

Hasan dikeldi:

"Ne günahı?"

Ummahan, Hasana doğru eğildi, büyük bir sır verircesine.

"Hasanım, kardaşım hiç ermişlere emmi denir mi? Ermişlere Efendimiz denir. Taşbaş Efendimiz, senin eskiden emmindi. Şimdi Efendimiz."

Hasan:

"Çok doğru söylüyorsun Ummahan," dedi. "Ama velakin bir kere ağzım alışmış. Bir kere Efendimiz demeye ağzım alışamadı. Taşbaş emmime Efendimiz demek gerek."

Sonra Taşbaşın evine gidip, duvarın dibine oturdular.

Ummahan:

"Avradı beklemedi Taşbaş Efendimizi. Beklemedi de Çukurovaya gitti. Taşbaş Efendimiz şimdi gelirse onu aramaz mı?"

Hasan, "eksik eteklerde iman olmaz, din olmaz," diyecekti, Ummahanı kızdırmamak için vazgeçti.

"Taşbaş Efendimiz bizi sever. Her bir şeyi yapar bizim için. Kırklara karışanlar kıyamete kadar ölmezlermiş."

Hasanın sırtından soğuk bir ürperti geçti. "Ben de Kırklara karışsam," diye düşündü. "Kırklara karışmak için çok oruç tutmak, çok namaz kılmak gerek. Fakir fıkaraya çok iyilik yapmak gerek. Ben büyüyünce çok oruç, çok namaz, çok iyilik..."

"Taşbaş Efendimiz ermiş olmadan çok namaz kılar mıydı?"

Ummahan:

"Suuus... Günaha girme. Nenem diyor ki ermişlerin işine karışmak olmaz."

Taşbaşın evinin duldasında akşama kadar hayaller kurdular. Taşbaş kaç kere köye geldi. Karanlıklar gündüz gibi oldu. Sofralar yağlı yemeklerle donandı. Bir oda dolusu ayakkabı. Bir oda dolusu da giyit... Bir oda dolusu kiraz çubuğu. Bir oda dolusu da kibrit...

Ummahan:

"Kiraz çubuğunu ne yapacaksın?" diye ona karşı koydu. "Kiraz çubuğunu verip kibrit almayacak mısın? İşte bir ev dolusu kibrit var."

Hasan:

"Olsun," dedi. "Ben kiraz çubuklarını çok severim. Kiraz çubuklarını verirken canım gidiyordu ama neylersin ki kibritleri daha çok istiyordum. Şimdi Taşbaş Efendimiz bana bir ev dolusu kiraz çubuğu vermişken alırım."

Ummahan:

"O başka," dedi. "O başka. Al! Kiraz çubukları güzeldir..."

Bir de Taşbaşoğlu köye gelirken arkasında bin, iki bin, yüz tane bin yağmurcuk kuşuyla geliyordu. Gökyüzü şakır şakır, ustura mavisi, keskin, yanardöner yağmurcuk kuşuyla doluyordu.

"Öyle bir iki tane değil. Bir bulut gibi... Gökyüzü döşeli. Taşbaş Efendimizin arkasında. Bulut gibi göğe ağmış, arkasınca sağılıp durur. Taşbaş Efendimiz gelince böyle gelmeli."

Ummahan:

"Suuus! Gelsin de nasıl gelirse gelsin."

Hasan:

"Nasıl gelirse gelsin," dedi.

Vardı, eğildi Taşbaşın evinin eşiğini öptü.

"Sen de öpsene Ummahan," dedi.

Ummahan da vardı kapının eşiğini eğildi öptü.

"Bir göresim geldi ki Taşbaş emmimi, bir göresim! Burnuma tütüyor... Keşke ermiş olmayaydı da, gidip de Kırklara karışmayaydı. O, babamdan da iyiydi."

Ummahan:

"Susss!" dedi. "Gene günaha giriyorsun. Efendimize emmi diyorsun."

"Ne varmış yani, Efendimiz olunca? O benim emmim değil mi? Bıraksın ermişliği gelsin. O benim emmim. Emmim işte. Haydi benim ağzımı eğsin. Çont etsin beni. Gözümü kör etsin. Ben ona emmi diyorum işte. Ve de Taşbaş diyorum. Haydi, ne duruyor!"

Ummahan bilgiç bilgiç gülümsedi:

"Biliyorsun seni sever. Ne söylersen söyle sana kötülük etmez. Ona güveniyorsun da... Ona hiç güvenme. Ermişlerin sağı solu olmaz."

Hasan yavaşça:

"Olmasın," dedi. "Varsın çarpsın beni."

Bu arada da gözlerinin önüne Taşbaşın tatlı, güleç yumuşak yüzü geldi. Yüz, yeşiller içinde, top top ışıklar arasında balkıyordu.

"Sen hiç üzülme Ummahan," dedi, "ermişlerin sağı solu olmasa da Taşbaş Efendimiz beni canı gibi sever."

Bir masal dünyasının tadındaydılar. Mest olmuşlardı. Taşbaşın kuşlu, çiçekli, kolay, sevgi dolu düş dünyasındaydılar.

Sarhoşlar gibi mest, yalpalayarak, dudaklarında bir sevinç gülümsemesi eve geldiler ve buz gibi suya dalmış gibi ayıktılar. Meryemce yatakta, bir ölüm iniltisinde. Elif durmadan oradan oraya dolaşıp duruyor. Uzunca Ali duvarın köşesine sırtını vermiş, başı cansızca önüne düşmüş kıpırdamıyor bile. Döngeleler gelmiş dizlerine kadar dayanmış, o farkında değil.

Hasanın içinden önüne durulmaz bir kaçmak isteği geçti. Az daha kalsa boğulacaktı.

"Ummahan haydi gidelim," dedi. "Taşbaş Efendimiz gelene kadar hiç eve uğramayalım."

Ummahanın canına minnet, onun hali Hasanın halinden de beterdi.

"Uğramayalım," dedi.

Usulca damın arkasına kaydılar.

Elif erkenden yataktan kalktı. Gece gözlerine bir tutamcık bile uyku girmemişti. Dışarı çıktı. Köydeki hiçbir baca tütmüyordu. Sonra birden aklına düştü ki köyde yalnızlar. Bir sessizlik acısı geldi yüreğinin başına çöreklendi. Tam bu sırada Ali de uyanıp dışarıya çıktı, gitti Körce Hasanın evinin önünden bir kucak odun aldı getirdi ocağa koydu. Bir kucak da kırılmış, ezilmiş döngeleyi aldı geldi,

ateşledi. Sacı ocağın üstüne koydu. Elif de büyük leğene yarın çuval unu boşalttı yuğurmaya başladı. Onu yuğurduktan sonra geriye kalan yarın çuvalı da leğene boşalttı. Onu da yuğurdu.

Meryemce hep durmuş onu seyrediyordu. En küçük bir kıpırdanışta da bulunmuyordu. Elif hamuru açmaya başlayınca geldi, ocağın başına oturdu, evreci eline aldı, Elifin kızgın sac üstüne serdiği yufkayı çevirmeye başladı.

Ortalığı keskin, iç açıcı, acıktıran bir pişmiş yufka kokusu aldı.

Hasan dayanamadı, üçüncü yufkayı sacın üstünden aldı, elinde tuttuğu çökelekle soğanı sıcak yufkanın içine sardı dürüm yaptı.

Elif:

"Ummahan sen de çökeleklen soğan al da gel. Ali sen de. Anama da azıcık yağ getir."

Herkesin elinde bir dürüm vardı. Acıkmışçana yiyorlardı.

Meryemce sevgiyle bir iki kere gelinine baktı, sonra bundan pişman olup vazgeçti.

Tekmil hamur yufka olup bittiğinde gün akşam oluyordu. Meryemce de Elif de kan ter içinde kalmışlardı. Üstlerinin unlarını çırpa çırpa kalktılar.

Meryemce her şeyi anlamıştı, bu yüzden gelinine hiçbir şey sormadı. "Bu kadar yufka ne olacak?" demedi.

Hasan geldi, yufka yığınının yanında durdu:

"Abooooov!" diye bir şaşkınlık çığlığı kopardı. "Boyumdan da büyük."

Oğluyla gelininin şu yaptığı insanlığa hiç yakışmazdı, ama Meryemce onuruna yedirip onlara tek sözcük bile söylemiyordu. Yalnız şu işi nasıl yapacaklar, diye içinde bir merak bekliyordu. Yufkaları seleye koydular ve seleyi damın orta yerine astılar. Meryemce bu işi gözlerini kırpmadan izledi.

Yatsıya kadar hiç kimsenin ağzını bıçaklar açmadı. Çocuklar bile konuşmadılar. Yılgın, kederli orada, köşelerinde kalakaldılar. Bir şey, bir kötülük olduğunu seziyorlardı, ama anlamıyorlardı.

Elif yatakları serdi. Yatağa ilk önce Meryemce girdi. Arkasından Ummahan, onun arkasından da Hasan. Üçü, oldum olası bir yatakta yatarlardı.

Uzun bir süre, karşı karşıya oturup kıpırdamadan orada durdular kaldılar. Sonra, Ökkeş Dağkurdunun kaçıp köyde kalmış horozu ötünce ikisi de ayağa kalktı. Ali vardı, anasının soluğunu dinledi.

"Anam uyumuş Elif," dedi kulağına.

Meryemce bunu duydu, içinden geçirdi:

"Sen uyumuş bil, boyu devrilesi Uzunca Ali. Yediğin her bir boku birem birem biliyorum. Allah ya sana verir, ya da bana..."

Aliyle Elif, Çukurovaya götürecekleri öteberileri toplamaya, denk etmeye başladılar. Meryemce başını yorgandan çıkarmış onlara bakıyordu.

Sabaha kadar çalışıp dengi yaptılar. Ali dengi sırtladı dışarı çıktı.

Ökkeş Dağkurdunun kaçak horozu bir daha öttü.

Elif, Meryemcenin yatağına yaklaştı:

"Ana, ana, ana," diye usuldan seslendi. Meryemce karşılık vermedi. Üstelik de bir horultu koyverdi havaya.

"Ali ana uyuyor. Çocukları usulca kucağından çek. Usullacık. Usul, usul!.."

Meryemce:

"Usullacık, ya usullacık orospu gelin! Demek beni tek başıma, bu karanlığın içine, bu ıssız köyde, kurda kuşa yem olayım diye bırakıp gideceksiniz. Varın gidin. Siz de adımınızı köyün dışına atar atmaz, ben de arkanızdan gelmez miyim, sizden önce de kese yoldan Çukura inmez miyim, inip de herkeslerden çok pamuk toplamaz mıyım?"

Ali, Hasanı Meryemcenin kucağından usulca çekti, dışarıya çıkardı, dut ağacının gövdesine dayadı. Ummahanı da öylece çekti aldı.

"Ali, Uzunca Ali. Al! Çocuklarını da koynumdan al!"

Çocuklar gidince içinde dayanılmaz bir boşluk duydu.

Ali dengi yüklendi. Meryemce içinden, şimdi dengi yüklendi, dedi. Şimdi Elif keçileri ahırdan çıkardı. Çocukların önüne kattı. Çocuklar karanlıkta uykulu sersem yürüyorlar. Gavur Uzunca Ali, uykulu çocuklar nasıl güder keçileri!

Ayak sesleri uzaklaştı. Muhtar Seferin evinin önüne vardılar. Meryemce yataktan fırladı. Bir süre, onların alacakaranlıkta bir hayalet gibi uzamış karartılarına baktı.

"Gidin," dedi seslice. "Cehennemin dibine gidin."

Çocuklar işin farkında değil. Karanlıkta uykulu, sersem yürüyorlar. Daha şafağa epeyi var. Ulu tepenin dibine geldiler. Ulu tepe karanlık. Alinin yüreğindeki acı gittikçe artıyor. Sallanarak karanlıkta ayağı takılarak yürüyor ya, ayakları da geri geri gidiyor. Yüreği köyde, anasının yanında. Dönüverecek, her şeyi bırakıp dönüverecek diye korkuyor.

Koşmaya başladı. Sırtındaki yük hopluyor. Elif de koşuyor. Çocuklar da keçileri koşturuyorlar. Ali hem koşuyor, hem arkasına dönüp dönüp bakıyor.

Ulu tepeyi geçtiler. Dereye indiler, orman yoluna girdiler, sonra Ali kesildi. Soluk soluğa kalmışlardı.

"Uyanmadı, uyanmadı ya onun böyle derin uykuya daldığını hiç görmedim. Mahsustan çakal uykusuna vurmasın?"

Alinin yüreği cızzz etti.

"Belki haberi oldu da mahsustan bize belli etmedi. Onuruna yediremedi."

Elif:

"Belki," diye içini çekti. "Onun böyle derin uyuduğunu on yıldır görmedim."

Ummahan kulak kesilmiş, konuşulanları dinliyor, konuşmalardan bir sonuca varmaya çalışıyor, bir şeyleri anlamak istiyordu. İçindeki boşluğun sebebini şimdi anlamıştı.

"Ana, nenem?.." dedi.

Elif şaşırdı, kızın ağzını kapattı. Hasan önde ıslık çalarak keçileri sürüyordu. Gözü ona ilişti. Telaşla:

"Suuus," dedi. "Hasan duymasın."

Ummahan korkuyla sustu.

Tanyeri aydınlandı. Büyük dağların üstüne çepeçevre bir aydınlık örtüldü. İki dağın arasından bir süre top top ışıklar fışkırdı, sonra da günün ucu gözüktü. Dünya tepeden tırnağa ağardı. Alinin, Elifin, çocukların, keçilerin gölgeleri gün vurunca bir hoş, bir tuhaf toprağa, yolun tozlarına serildi. Gölgesinde bile Alinin acısı belli oluyordu. Uzun, kocaman, taştan taşa seken gölgede bir kıvranma gözüküyordu.

Hasan da işin farkına vardı.

"Nenem nerede, o bizimlen neden gelmedi?" diye ağlamaklı, köyden yöne bakarak sordu.

Anası ona da bir telaş içinde, korkuyla:

"Suuus," yaptı. "Baban duymasın."

Hasan, babasına baktı. Babasının hali hal değildi. Sustu.

Meryemce bir daha söyledi:

"Gidin cehennemin dibine. Dinsizler imansızlar, Allahsızlar, kitapsızlar. Şu dünya dünya oldu olalı hiçbir oğul da anasına bunu yapmış mı? Hiçbir oğul da elsiz ayaksız anasını kurda kuşa yem olsun diye ıssız bir köyde bir başına koymuş mu?"

İçeriye döndü, pamuklu hırkasını giydi. Sandıktan değerli öteberisini koyduğu bohçasını çıkardı koşarcasına yola düştü.

Hem koşuyor, hem kendi kendine söyleniyordu:

"Yavrularım, yavrularım, çiftçelerim, o gavur ananız babanız beni ölüme terk etti de, bıraktı da siz neden bıraktınız? Siz neden ayrıldınız nenenizden? Siz neden, neden?.."

Bir ara arkalarından bağırır gibi oldu sonra vazgeçti. Ulu tepenin oraya kadar soluğu bile taşmadan koşarcasına yürüdü. Ulu tepenin orada bacakları gövdesini çekemedi yere düştü. Yüzü toz, ter, zehir acısına kesmişti.

"Bana yapacağın bu muydu Alim? Nen çalıp da büyüttüğüm, ak süt emzirdiğim Alim, bana bunu mu yapacaktın?"

Öğleye kadar çabaladı çabaladı yerinden kalkamadı. Çabalamaktan vazgeçip bir sekiye oturdu. Bir süre oturduktan sonra ayağa kalkabildi, yönünü Çukurovaya döndü, usul, usturuplu yürümeye başladı.

"Ben de düşerim Çukurova yoluna. Kurda kuşa yem olurum. Ölürüm yolda, ölürüm. Alem sana ne der Alim? Anasını kurda kuşa yem etti, demez mi? Anasını öldürdü de, leşini itlere attı, alem sana kötü söz söylemez mi? İşte ben de böyle böyle giderim Çukura, yolda da ölürüm. Biliyorum ulaşamam Çukurovaya, yolda ölürüm. Senin inadına ölürüm. Dostun var düşmanın var. Düşmanların yüzüne tükürmez mi? Dönmem, tam bu yolun üstünde, şuracıkta ölürüm. Köy de dönünce Çukurdan, kemiklerimden kim olduğumu bilmezler mi? Vay akılsız Alim vay? Sen daha bu akıllan git ki başına daha ne işler gelecek. Ulan beni değneğimden bilmezler mi?"

Daha hızlı, ölümüne yürümeye başladı gene... Uzakta kalmış Yalak köyünde her nedense köpekler hep bir ağızdan ürüştüler.

"Ürüşün Yalak köyün itleri. Ben de bir başıma Çukurovaya gideceğim. Şu ilerideki köyden de ekmek isterim. Beni görünce bir şaşar Elif. Şaşırsın orospu."

Köyden gelen köpeklerin sesi indi, seyreldi, sonunda hiç duyulmaz oldu. Ortalık büyük bir ıssızlığa gömüldü. Sanki dünyada hiçbir yaratık kalmamış, esen yel, kayan yıldız, akan bulut, hışıldayan orman... Her şey ortadan silinmiş gitmişti. Dünya boşalmıştı sanki. Karanlık ulu bir ağaç... Koyu yaprakları gecede... Karanlık. Her şey birbirine karışmış. Karanlık bir gece akıyor. Durmadan akıyor. Karanlık yıldızlar akıyor.

Gün tepenin üstünde kıpkırmızı. Dört bir yanındaki bulutlar da kıpkırmızı. Neredeyse batacak. Meryemce üşüdü.

"Akşam oldu," dedi.

Karnı da çok acıkmıştı. Yürüyemedi. Dizleri artık iyice feldirdiyordu. Yere çöktü. Çukurovaya doğru bir süre emekledi. Emeklemek hoşuna gidiyor.

"Aaah, köylü gelse de... Gelse de şu halimi görse! Uzunca Alinin de Elifin de ağzına bir iyice sıçsa... Onları tefe koyup ölene dek söylese..."

Gün battı, ortalık iyice soğudu. Büyük yıldızlar doldurdu gökyüzünü. O, boyuna Çukurovaya doğru yolun tozları içinde yüzerek sürünüyor. Çakallar, sağdan soldan, ilerdeki ormandan haykırmaya başladılar.

Meryemce ürperdi:

"Ölümü çakallar parçalar... Dönmem ıssız köye. Dönmem!"

Yolun tozlarında... Elleri, ayakları... Yolun tozları soğumuş...

Canı çekiliyordu. Artık elleri ağır bedenini taşıyamıyordu. Durdu, doğrulmak için elleri üstüne yüklendi. Büyük bir çabadan sonra doğrulabildi. Yolun tozları ortasına bağdaş kurdu oturdu. Yumuldu, büzüldü bir topak oldu.

Gövdesi toprağa upuzun ağzı yukarı serilmiş, kolları bacakları alabildiğine yanlara açılmıştı. Kumların üstünde kurumuş, kumun yuttuğu kan birikintisi kabuk bağlamış, yayılmıştı. Gömleği yol yol sağ boynundan göbeğine kadar yırtılmış, esmer kıllı ten keskin bir çizgiyle yarılıp açılmış, yara gibi cerahatlanmış güneşte kuruyordu. Gömleğin sol yanı kandan gözükmüyor, kan kurumuş, donmuş, katılaşmış, gömlek kazık gibi olmuş. Ölünün yüzüne gözüne mucuk çokuşmuş gözlerin içine kadar dolmuş. Birkaç yeşil, iri, kanatları geniş, parıltılı sinek hızla ölünün üstünde dönüyor. Arada bir güneş ışığını yırtıp, uzun bir şimşek çakıyor.

Güneş gittikçe yükseliyor, kızdırıyor. Ölünün iki yanına uzanmış, gepgeniş açılmış elleri ıslak. Çakıltaşları, tozlanmış pıtıraklar, ılgın, çınar, ağınağaçlarının yaprakları ıslak. Kırlaşmış saçları alnına dökülmüş, kıvırcık. Saçlara da mucuk çokuşmuş. Başın yarısı, sağ kulak suyun içinde. Büyücek bir çakıltaşı, damarlı, yastık olmuş. Küçücük balık yavruları sürüyle gelip başın dört yanında dönüyor, kulağı kokluyor, sonra olanca hızlarıyla dağılıp, darmadağın oluyor, sonra yeniden gelip kulağa yapışıyor, sonra göz açıp kapayıncaya kadar... Su durgun. Dibine güneş vurmuş. Çakıltaşlarının sırtı balık sırtları gibi sıykal, cilalanmış, damarlı, yosun bağlamış.

Güneş yükseldikçe ortalık kızdırıyor. Pıtraklardan acı bir koku, sıcak, dört bir yana, suya, ağaçlara, otlara siniyor.

Ölünün üstünden kopan delirmiş, çelik yeşilinde iri bir sinek geldi çat diye Memidiğin şakağına vurdu. Memidik bir hayıt çalısının içine girmiş iyice saklanmış, yumulmuş suyun kıyısındaki çakıllara uzanmış ölüye gözünü kırpmadan bakıyor. Her şeyi en ince yerine kadar görüyor. Ölünün yüzü andan ana değişiyor. Sağ dudağının uykulu, alaycı kıvrımı gittikçe büyüyor aşağıya sarkıyor. Burnunun sivrisine bir ışık düştü, iğne ucu kadar. Üç sinek geldi ışığın düştüğü yere kondu, hemen de geri havalandılar. Çınar ışkınının üstünden top dutlara doğru yan yana uçtular.

Akarsuyun üstündeki buğu salınıp duruyor. Güneş kızdırdıkça açılacağına, daha da yoğunlaşıyor. Işıklı, saydam bir buğu. Ölünün giyitlerinin, ayakkabısının, ellerinin, yüzünün rengi buğu yoğunlaştıkça değişiyor.

Kuşluklayın sıcakta, buğulu yatıyor.

Memidiğin gözü avcı bir kurdun gözü gibi yuvalarından fırlamış. Ölüye bakıyor, tepeden tırnağa orada ne var, ne yok görüyor. Sağ ayakkabısının bağı çözülmüş. Kaç hançer yemiş, sırtında kaç delik var? Beş tane kan yolu, ince kumları aşındırmış, oymuş suya kadar inmiş. Beş tane delik var sırtında.

Kuşluklayın sıcakta yatıyor. Sol elin üstüne kanatları nakışlı, turuncu, çok iri, koskocaman, başı kapkara bir kelebek kondu. İki yelpaze gibi kanatlarını kavuşturdu, elin üstünde uykuya vardı. Dimdik.

Kelebeğin hortumları titredi, düş görür gibi. Kelebek kanatlarını yatırdı, açtı, gerdi. Kanatların gölgesi kapkara, kanın üstüne düştü. Ölünün gözleri çukurda. Göz çukurlarını mucuk doldurmuş, sıvanmış.

Ölü elini kıpırdatır, sallar, kaldırır gibi etti, kelebek bir saldırdı, uçtu, uzağa gitmedi, hemen yandaki bir yaban nanesinin mor çiçeğine kondu, orada sallanmaya başladı.

Sıcak kızdırdıkça kızdırıyor. Her yan, ölü, otlar, ağaçlar, su bir güneş sisi içinde kalıyor, yoğun.

Memidik irkildi. Bir kurbağa sertçe yandaki kaynamış sıcak hendeğe atladı. Kurbağanın sesinden akarsuyun kıyısında güneşlenen, kabukları kurumuş su tosbağaları suya döküldüler.

Memidiğin yüreği çarptı. İnce bacaklı yeşile çalan bir balıkçıl geldi ölünün yanına kondu. Hiç aldırmadan, bakmadan, ölünün başına uzun bacağı sürünürcesine oradan geçti. Uzun gagasını tam ölünün başı yanında suya daldırdı bir süre gagayı orada tuttu.

Güneş sisi koyulaştı, yoğunlaştı. Ölünün üstüne ince bir duman gibi bir şey örttü. Ölü kımıldadı. Memidik ayağa fırladı, ayağa kalkmadan tarlalara doğru iki büklüm koştu. Hem soluk soluğa koşuyor, hem de arkasına dönüp dönüp bakıyordu. Anızları uzun kalmış, diken almış bir buğday tarlasına düştü. Elindeki hançeri güneşte balkıyıp şimşeklendikten sonradır ki kendine geldi, hançeri kınına soktu. Kendi kendine:

"Ulan ne yapıyorsun, ulan Memidik," dedi.

Tarlanın ortasında dikildi kaldı. Hiçbir kimse gözükmüyordu ortalıkta. Dünya boşalmıştı. Bir süre öyle kaldı. Çekirgeler oradan oraya sıçrıyor, sertçe elini yüzüne çarpıyor, pat diye yere düşüyorlardı.

Koşarak suyun kıyısına geldi, eğildi, ölürün bacaklarına yapıştı, ölüyü suya aşağı çekti. Ölünün suyun içine yarı yarıya batmış bedenine, iyice suya gömülmüş, çakıltaşlarına çarpan, çarptıkça inip inip kalkan başına, suda sallanan, yayılan, kıvrılan, açılan saçlarına, büyüyüp küçülen kulaklarına, çarpık çurpuk olan yüzüne bakıyor, bir hoş oluyor, var gücüyle suyun içinden ölüyü aşağılara sürüklüyordu.

Soluğu taşıncaya kadar ölüyü sürükledi.

Belinden ipini çözdü. İp çok yıpranmış, kopuk kopuk, düğümlüydü. Ölürün iki ayağını birden bağladı. Ilgın yeşildi, topraktan, sudan fışkırmıştı. Uzun bir dalı çayın yarısına kadar üstünü örtüyordu. Ölürün ayağına ipi bir daha doladı. Ilgın ağacına dolanmış böğürtlen dalları kırmızı yaprağa dönmüştü. Işıklı bir billur kırmızısı. Memidik iki büklüm oldu. Sürünerek ılgın ağacının köküne daldı. Yarısı çamur, yarısı suydu. Damar damar, sarkmış kökler suyun içinde saçaklanmış. İpin ucunu ılgının gövdesine bağladı. Çekti, çekti. Ayaklar geldi ağacın

gövdesine dayandı. Çekti. Ayaklar, tabanlar havada ılgına tırmandı. Çekti. Bacaklar geldi ılgının gövdesine yapıştı. Ölünün başı suyun içinde. Gözleri kocaman açılmış. Gözler, ışıklı bir dalga vurdukça iki dört beş misli büyüyor çarpılıyor. Birden de hiç gözükmüyor. Gözlerin, suda sallanan başın üstünü kuytu, karanlık bir gölge örtüyor.

"İyi," dedi Memidik. Derin bir soluk aldı. "Burada kimse görmez onu. Sonra gelir toprağa gömerim."

Kim bu adam? Niye bu kadar Sefere benzedi? Niye bir ses çıkarmadı, of bile demedi? Çürük bir çınar gibi yıkıldı gitti. Kimi kimsesi var mı acaba? Belki de Sefer bu, dedi sonra. Ölü diriye benzemez... Sefer bu!

Karşı kıyıya geçti. Islak giyitleri üstüne yapıştı. Buğulandı. Güneş yakıyordu. Üşüdü. Bedeninden ince, sızıya benzer bir ürperti geçti. Az sonra kızgın toprak kıçını yaktı. Dayanamadı, başka bir yere oturdu.

Suyun üstüne uzanmış ılgın dalının altındaki sallanan başı gördü. Saçları tel tel, suyla birlikte akıyor dalgalanıyordu. Bir ara, bir an ölünün donuk, açılmış gözlerini gördü. Kolları kartal gibi açılmış ak suya gerilmiş durmadan sallanıyor, karışıp açılıyordu. Bir boşluğu kucaklıyordu.

Uzun, sivri, pul pul, ışıltılı bir balık suyun yüzüne fırladı, ak, büyük bir kıvılcım parladı söndü. Memidiğin gözleri kamaştı. Bir an için hiçbir şeyi görmedi.

Giyitleri üstünde kurudu. Kuru giyitleri sert, yapış yapış, takırdadı. Ayağa fırladı, ölüyü ılgından çözdü suya aşağı var gücüyle koştu. Suyun içine düşüyor kalkıyor, kalkıyor düşüyordu. Ayakları iri çakıllara takıldı, ölünün üstüne düştü. Ölünün kolu boynuna dolandı. Memidik kendini koldan bir türlü kurtaramıyordu. Su karanlıklaştı, derinleşti. Köpüklü, kara bir büvete döndü. Memidik ölüyle birlikte suya gömüldü, geri çıktı. Ölünün eli elindeydi. Ölü dirilmiş gibiydi. İki canlı dönen, köpüklenen sudan kurtulmaya çalıştılar. Islak kumluğa yan yana serildiler. Bir süre yan yana, ıslak ıslak, güneşin alnında öyle kaldılar. Islak giyitleri bedenlerine yapıştı. Güneş yaktı. Yoğun. Bir anda giyitleri kurudu, takır takır.

Memidik ölüyü sırtına aldı. İnce kumlar tarlalarca serilmişti. Kıyıda bir tek yeşil ot bile yoktu. Salt kumluktu her yan. Kumlarda büyüklü küçüklü kuş ayağı izleri gördü. Su kumluğa yayıldı. İncecik, bir sigara kağıdı inceliğindeki su kumlarda çığıldıyordu. Ta uzaklara, karşıdaki hüyüğe kadar yayılmış ince su, sis gibi, akan, ince sigara kağıdı, sis...

Ölüyü sırtından indirdi. Ölüyü yatırmadı, oturttu. Elini dizinin üstüne koydu. Yanına da oturdu. Ayakları kurudu. Güneş yaktı. Kıçı yandı. Elini kuma koydu, eli yandı. Nereye dokunsa yanıyor.

Elleriyle kumu kazdı. Kumdan su çıktı. Çukuru derinleştirdi. Dize kadar. Ölüyü içine yatırdı. Gitti, uzaktaki tarladan bir kucak çiçekli sığırkuyruğu otu kesti. Getirdi ölünün üstüne koydu, yanı başına da oturdu.

Hasanın Süleymanlı yokuşuna varmadan Kirazlı Koyaktan kiraz çubukları kestiği.

Suyun dibine çökmüş boz bir tortu gibi Kirazlı Koyağa bir pus çökmüştü. Gün doğmuş, pusu daha da koyulaştırmış, ta Kirazlı Koyağın dibine itmişti. Kalın, gece gibi, bulut gibi bir pustu. Yoğun, elle tutulurcana.

Hasan ne zaman kalkmış, ne zaman Kirazlı Koyağa inmiş, ne zaman pusun içinde yitmişti, kimsenin haberi yoktu. Belki ilk ay doğduğunda, belki de ilk akşamdan ormana dalmıştı.

Uzunca Ali daha gün doğmadan, kemiklerini çatırdatarak uyandığında gözleri ilk önce Hasanı aradı. Islak toprağa gelmiş bedeni sabaha kadar kaskatı kesilmiş, donmuştu. Ali uzun bir süre açılamadı.

Aliden sonra Elif de uyandı. Ummahan da. Elifin gözleri şiş şişti. Ayakları da yarılmıştı. Çok yaşlı gözüküyordu. Ummahanın gözleri çapak bağlamıştı. Her uyandığında çapak bağlamış gözlerini açabilmek için uzun bir çaba harcardı. Ummahan anasının arkasından yardaki büyük sedir ağacının kökünden kaynayan, dört yanını diz boyu yarpuz sarmış, ak çakıltaşlı, yosun bağlamış, eğri büğrü çam ağacından uzun oluklu pınara gitti. Elif başını oluğun altına uzatmış boynunu, kulaklarını, uzun, biribirine dolaşmış, çalı gibi olmuş saçlarını yıkıyordu. Elif gün doğuncaya kadar böylesine yıkandı. Ummahan onu orada, ayakta, dikilmiş bekledi.

Ali bir kayaya sırtını vermiş, güne karşı kollarını bacaklarını alabildiğine açmış, başını göğsüne düşürmüş kıpırdamıyordu. Sırtında, ellerinin üstünde, bacaklarında küçücük, yalım dilli kertenkeleler doğan güne karşı, gözle görünmez bir gerinmede dolaşıyorlardı. Uzunca Alinin kertenkelelerden haberi yoktu.

Ummahan da yüzünü yudu. Gözleri açıldı.

"Hasan nerde? Hasan yok," dedi.

Ali başını kaldırdı, gözlerini ovuşturdu, ayağa kalktı, bacaklarını gerdi, kollarını iki yana açtı var gücüyle gerindi. Yanına yönüne, buraları, bu kayaları, yosunlu oluğu, puslu koyağı, karşıdaki ala karlı dağı hiç görmemiş gibi inceden inceye bakındı.

"Hasan nerde?" diye sordu.

Elif çalı çalı olmuş, karmakarış, keçeleşmiş saçlarını güneşe sermişti. Saçları çok uzundu. Uzun, yeşillenen bir siyahlıkta. Güneşte yanıp dönen kuzgun karasında.

Elif de Alinin sorusunu hiç duymamış gibi:

"Hasan nerde?" diye sordu.

Ummahan:

"Ben biliyorum," dedi. "Dün bana diyordu ki... Kiraz çubukları..."

Koyağı aşağı gösterdi.

"Oraya indi."

Ali öfkelendi, bağırdı:

"Zaten benim ayağım şişti, canım çıktı. Bir de bu oğlanın kiraz çubukları! Usandım, canımdan bezdim vallahi. Şimdi bekle ki gelsin. Bela bir değil ki... Südüğündün düşmüş çocuğun bile başına bela."

Ellerini boru gibi ağzına götürdü, koyağa aşağı döndü. Koyaktaki pus gittikçe koyağın dibine çöküyordu. Daha yoğun, daha ipiltili. Koyağın dibindeki ağaçların başları pusun üstüne çıkıyor, geniş, sık ulu bir fırça görüntüsünü alıyordu.

Ali var gücüyle, öfkeyle bağırdı:

"Hasan, Hasaaan! Hasaaan, Hasan! Ses ver."

Sesi koyaktan koyağa, kayadan kayaya uzunca bir süre yankılandı. Ali durdu, sesinin yankısı sönünceye kadar dinledi. Yankı biter bitmez de yeniden:

"Hasan, Hasaaaan!" diye bağırdı. Ve boyuna tekrar etti, sesler çoğalınca sustu, yankıları dinledi. Ses dağdan dağa uzayıp gidiyor, yankılar bir türlü bitmiyordu. Biter bitmez de Ali hemen arkasından, Hasan, Hasaaaanı sallıyordu. Bir ara sesine o kadar kapıldı ki Hasanı unuttu. Bağırıyor, çağırıyor, sesinin tok koygun yankılarını dinliyordu. Bu, anası aklına düşünceye kadar sürdü. Birden gözünün önünden her şey silindi:

"Vay anacığım," sözü ağzından ölürcesine döküldü. "Vay anacığım, şimdi o bomboş köyde, kurdun kuşun arasında neyler ki..."

Birden tepesi attı:

"Yetmezmiş gibi, bir de bu çocuk..."

Var gücüyle bağırdı. Sesi kurşun gibi kayalıklarda yankılandı, tuz buz oldu.

Ellerini dizlerine vurdu:

"Nereye gider, nereye bu çocuk? Kurt parçaladıysa, kuşa yem olduysa ya..."

Ağlamaklıydı. Halsiz, olduğu yere çöktü, sırtını incecik çam ışkınına verdi, ışkın bir yana eğildi gitti. Sustu. Elif üç irice taştan çattığı ocağa tencereyi koymuş tarhana pişiriyordu. Ocağın altındaki yalım öylesine büyüktü ki, yalımdan tencere zor görünüyordu. Az sonra ortalığı mis gibi kokan, iştah açıcı bir kızarmış tereyağı kokusu aldı. Tereyağı kokusuna nane kokusu karıştı. Sonra hepsinin üstüne, hepsiyle birlikte bir tarhana kokusu geldi. Tarhana kokusunu alınca Alinin başı döndü. Öyle bir acıkmıştı ki, sinirleri yatıştı. Hasanı, anasını bir anda unuttu, ayağa fırladı, sahanı kaptığı gibi, Elifin ocaktan daha hemen indirdiği, gün altında dumanlanan, tüten tencereye vardı doldurdu. Elindeki kaşığı kocaman, bir kepçe kadardı.

Elif:

"Çok sıcak," dedi.

Ali:

"Çok sıcak," diye tekrarladı. Çorbayı çabuk çabuk höpürdeterek içmeye başladı.

İnceden bir yel çıktı, bir bulut gölgesi geldi geçti ormanın üstünden. Beş on kartal, biribirinden çok uzakta Kirazlı Koyağın üstünde dönüyor. Koyağın dibine bir tortu gibi çökmüş pusu güneş eritmiş, ya da yel almış götürmüş.

Ali elindeki sahanı yana fırlattı, ayağa sıçradı, sıkılmış dişinin arasından:

"İşte ben gidiyorum. Kalsın o it dölü de gebersin. Anamdan iyi değil ya..."

Yüke gitti, sırtına aldı, o hızla ayağa kalktı:

"Haydi düşün yola. Düşün önüme," dedi, emir verdi, yola atıldı.

Elif, Ummahan öyle kalakaldılar arkasında. Ali bir öfke gibi uğunmuş gidiyordu.

Elif ölü gibi:

"Dur Ali gitme. Dur kurban olayım," diye seslendi.

Ali bir an durdu:

"Geçen yıl öldük zaten, sizin yüzünüzden, aç kaldık. Yetişemedik. Bu yıl da gene..."

Dişlerinin arkasından tükrük gibi:

"Gebersin, ölsün."

Elif:

"Dur kurban olayım, dur. Bir parmak çocuk bu dağda konur da gidilir mi?"

Ali gene yola düştü, koşarcasına.

"Gidilir. Hem de işte böyle gidilir. Kalsın, ölsün. Gidilir işte."

Böyle diyordu ama ayakları da gittikçe yavaşlıyordu. Ayaklar yavaşladı yavaşladı, sonra durdular. Ali ayaklarını sürüyerek Elifin yanına geldi, sırtındaki yükü ayaklarının dibine gürültüyle attı, yükün de dibine çöktü, yorgun, yılgın gözlerini kapadı, sustu. Öyle kaldı, sonra ayağa fırladı, deliler gibi sağa sola koşarak, Hasaaaan, Hasan, diye bağırdı.

"Ben de seni bu dağda bırakır giderdim ama..."

Öfkesi o anda indi:

"Karı," dedi, "bir hal gelmesin çocuğun başına?"

Elif:

"Ben ne bileyim ben. Aah, ben ne bileyim," diye karşılık verdi, o da dizlerinin bağı çözülmüşçesine yılgın yere çöktü. Gün kuşluk oldu, sıcak kızdırdı. Oluktaki su durmadan çığıldadı. Pınar suyunun üstündeki böcekler yüzlerce kez suyun yüzünden şimşek gibi kayarak gidip geldiler.

Arkada kayalığın orada bir çıtırtı duyuldu. Ali başını çevirince Hasanı gördü, hemen ayağa fırladı, öldürürcesine çocuğa saldırdı.

Elif:

"Etme Ali," diye inledi. "Dokunma Hasana."

Ali duymadı. O öfkeyle bir anda çocuğun yanını buldu, elini kaldırdı, çocuk durmuş, boş gözlerle, şaşkınlıkla ona bakıyor, olan bitenden hiçbir şey anlamıyordu. Eli öylece kalakaldı. Hasanın sırtındaki kiraz çubuğu yükü Hasanın bir misli vardı belki. Tere batmış, giyitleri parçalanmış Hasanın. Yüzü kapkara kesilmişti. Ayaklarını, ellerini çalı yırtmış, kan kurumuştu. Hasan zorlu bir harp alanından döner gibiydi.

Ali usulca vardı, Hasanın sırtındaki kiraz çubuklarını iki eliyle aldı, kayanın dibine fırlattı.

"Deli," dedi, "ne yapacaksın bu kadar çubuğu? Adam bu kadar çubuğu değil Çukurovaya, iki adım bile götüremez. Haydi git de bir şeyler ye. Elif, çorba var mı?"

Elif:

"Var," diye sevinçle karşılık verdi.

Ali çorba kaldığına sevindi.

"Şuna bak, şunun şu haline! İki üç çubuk için..."

Hasan hiç konuşmadan tarhana tenceresinin başına çöktü, içmeye başladı, babasının kocaman, kepçe kadar kaşığıyla. Elif, Ummahan, Ali ötede durmuşlar onun makina gibi bir ağzına, bir tarhana tenceresine gidip gelen eline bakıyorlardı.

Hasan tenceredeki son damlayı da kaşığına boşalttıktan sonra Ali yükünü yüklendi:

"Haydi bakalım," diyerek yola düzüldü.

Hasan bir anda çubuklarının bulunduğu kayanın dibine vardı, çubukların dibine çöktü, çalıştı, çalıştı, yükü sırtına alamadı. Yalvarır gözlerle Ummahana baktı, lisanı hal ile sen benim güzel bacım değil misin, diyordu. Ummahan vardı, yükü onun sırtına doğrulttu. Hasan yükün altında iki büklümdü. Sendeleyerek, her adım attıkça bir daha adımını kaldıramayacak duygusunu uyandırarak yürüyordu.

Süleymanlının dibine gün kavuşurken geldiler. Ummahan anasının yanındaydı:

"Ana, neneme ne oldu?" diye yeniden sordu.

Elif telaşla:

"Sus, Hasan duymasın," dedi.

Az sonra yükün altında bitmiş, kapkara marsık olmuş Hasan geldi anasının yanında durdu.

"Neneme ne oldu?" diye o da yüksek sesle sordu.

"Susss! Baban duymasın!"

Hasan da sustu.

Az sonra Ali geldi, yükünü indirdi. Yoğun bir ter kokusu burun direklerini sızlattı. Hasan da yükünü indirdi. O da babası kadar terlemişti.

Ali Hasanın omzuna şöyle bir dokundu:

"İnatçı herif, öle gebere Çukurovaya taşıdığın bu çubukları bu sefer de ne yapacaksın?"

Hasan, belli belirsiz, mutlu, bir gölge gibi gülümsedi:

"Bu çubukları verip kibrit alacağım. Bu sefer tam yirmi kutu."

Ummahanın dilinin ucuna geldi ama kendini tuttu. "Ya Adil Efendi?" diyecekti, diyemedi.

Ortalık gittikçe kararıyor, orman gümbürdüyor, su çağıldıyor, yel esiyordu. Dimdik Süleymanlı yokuşu gittikçe dikelerek, göğe doğru uzuyordu.

Ali:

"Hasan pehlivan," dedi, "yarın sabah, şafakla birlikte şu belayı tırmanmak var. Aklında mı bu yokuş. Süleymanlı yokuşu?"

"Aklımda. Nenem..." dedi, hemen sustu.

Elifin yaktığı ateş o anda parladı, büyüdü, ortalık yanmış çam sakızı koktu. Bir de aşağıdaki akarsuyun kıyısından su püreni kokusu geldi.

Yalak köylülerinin Ceyhan suyu kıyısında güzel, verimli bir tarlada pamuk toplamaları.

Çukurova donuklaşmaya, yer yer de silinmeye başlayan yıldızların altında uyuyordu. Yağmur örneği bir çiy yağmış, Memidik dizlerine kadar suya batmış çıkmış gibiydi. Çıplak ayaklarını yolun serin tozlarının içine sokmuş, buz gibi bir su içinde yürürcesine ayaklarıyla yolun tozlarına iki uzun, sonsuz çizgi çizerek yürüyordu. Ayaklarını okşayan tozlar, iki yana yumuşacık dökülüyor, ağrıyan, sızlayan tabanlarını dinlendiriyordu. At arabalarının ağır, koygun çampara sesleri uzaklardan geliyordu. Bir de nereden geldiği belirsiz, inceden, geceye sıvanan bir türkü geliyor. Yoldan üç homurtulu kamyon geldi geçti. Kamyonların farları yandaki Ceyhan suyunun üstüne yüzlerce ışık yolu çizdi. Suyun yüzü dalgasız dümdüzdü. Su kıpırdamıyordu. Azıcık olsun bir yel de esmiyordu. Memidik ter içindeydi. Yolun kıyısına oturdu. Bir böğürtlen dalını tuttu, sıktı. Dal elini acıttı, kanattı. Memidik dalı bırakmadı. Heyecandan taşıyordu. Birden dalı bıraktı, ayağa fırladı, ayaklarını yumuşacık serin tozlara gömdü, serin. Çizgilerini çizmeye başladı. Başındaki kasketini çıkardı. Ağır, buğulu, ekşi bir ter kokusu, ıslak, yapış yapış havaya dağıldı.

Bir sivrisinek bulutunun içine düştü, kasketini hemen başına geçirdi, iki eliyle de kulaklarını, yüzünü kapattı. Elleri çok büyüktü. Sivrisinekler saldırıyorlardı. Memidik ayaklarını tozdan çıkartıp koşmaya başladı. Yoruluncaya kadar koştu. Sonra durdu, yolun kıyısına tozların içine çöktü oturdu. Saldıran sinekleri elleriyle kovuyor, düşünüyordu. Sırtından ağır bir yük kalkmıştı. Bundan sonra, o öldükten sonra yaşayabilirdi. Üstelik Zelihaya gidip yüreğindeki yangını söyleyebilirdi. O aklına düştükçe, tabanları, sırtı, boynu, bacakları sızlardı. O aklına ne zaman düşse hep kan işerdi. Yataklara düşerdi. O yok gayrı. İnanılmaz bir kıvanç duydu içinde, ta derinlerde. Sivrisinekler gittikçe daha çok saldırıyor, iğnelerini mintanından terine şalvarından bacaklarına geçiriyordu. Sefer yok, Sefer! Sefer öldü! Zaten kimse konuşmuyordu ki onunla. Taşbaşoğlu Efendimiz yitip gitmeden önce, Kırklara karışmada önce, "kimse," dedi, "hiç kimse, kul olan, insan olan, karınca olan, Allahın bir sevgili yaratığı olan ağzını açıp da şu Muhtar Sefere bir çift söz etmeyecek." Onunla kimse bile konuşmuyordu. Çifter çifter karısı var. Herkesin bir tek karısı bile yok. Onun üç karısı var, hem de güzel. Güzel de ne demek. Ulan Kır İsmailin kızı. Kır İsmailin kızı geniş, şehvetli kalçalarıyla çırılçıplak... Memidik kocaman elleriyle yüzünü kapattı. Yüzlerce sivrisinek ellerini, yüzünü o anda iğneledi. Sivrisinekler deliriyor, uğulduyor, yakıyor, saldırıyor.

Kır İsmailin kızının üstünden sayısız erkek geçmiş. Kır İsmailin kızı güçlü ve azgın. Azgın kadınla başa çıkılmaz. Şimdi Kır İsmailin kızı kiminle evlenir acaba? Çok genç, çok güçlü birisi olmalı onun evleneceği erkek. Yoksa gene köy köy dolaşıp tekmil erkeklerle mi yatacak? Kızgın karı. O toprağa basınca yangınından

toprağı bile titretiyordu. Ona yaklaşan erkek değil, köpek, kuş, karınca, böcek, sinek, ona kim yaklaşsa azıyor, çiftleşecek birini bulmak için çıldırıyor.

Taşbaşoğlu Efendimiz Kırklara karışmadan önce dedi ki, kimse konuşmasın bu mendebur köpekle. Ve de onun Allah indinde katli vaciptir... Katli vaciptir. Hiç kimse, Yalak köyün karıncası bile konuşmadı onunla. Avratları bile, akrabaları, kimse bile konuşmadı. Konuşsunlar bakalım! Yürekleri varsa konuşsunlar! Taşbaş Efendimiz Kırklar dağından bir hışımla inip gelir. Gelir de o kafirle kim konuşursa vurur başına, gözlerini kör eder, dilini lal eder, elini kolunu tutmaz eder. Konuşsunlar bakalım. Birden aklına geldi, kimse artık Muhtar Seferle konuşamaz ki... Sefer şimdi nerde, suyun altında, çınar ağacının dibinde, derin bir kuyunun içinde, üstünde insan başı büyüklüğünde otuz tane çakıltaşı. Üstünden su geçiyor. Onu kimse bulamaz. Hiç kimse. Yarın sabah ne diyecekler? Taşbaşoğlu Efendimiz Seferi aldı götürdü, diyecekler. Seferin ne olduğunu kimse bilmeyecek. Bir de kanı fışkırdı. Bir de çok ki, akarsu, çakıltaşları, balıklar, böğürtlen çalıları, çınar ağacı, sığır kuyruğu çiçekleri, karıncalar kana batmış. Seferin mezarına kan dolmuş. Ağacın kökleri kan içinde. Üstünden su geçiyor. Kimse bulamaz. Kimse kimse kimsecik... Bulsalar bile, ölü Sefere benzemiyor ki... Memidik büzüldü. Sırtında binlerce sivrisinek iğnesi... Sinekler vızılıyor. Kulağını sağır edercesine. Sırtı, elleri, ayakları, boynu, burnu, kulakları kanadı. Delicesine ayak bileklerini, bacaklarını, sırtını karıyor. Uzun, kirli tırnakları etini yırtıyor. Ölü diriye benzemez. Değişir. Hiç benzemez. Ölü Sefer, diri Sefere hiç benzemiyor. Hiç! Hiç! Ölüler ölü gibi olurlar. Ölüler ölü gibi...

Sıcak. Soluk alamıyor. Kalktı, soyundu, suya girdi. Su buz gibi geldi ona. Halbuki kan ılık. Titredi. Üşüyor, üşümekten eli ayağı tutmuyor. Titreyerek, suyun içinden aşağılara doğru kaydı. Çınarın altına geldi. Ölü çınara sırtını vermiş, öylece duruyordu. Gözleri de kocaman kocaman açılmış. Ölüyü hemen aldı, götürdü çukura upuzun uzattı. Dallarla üstünü kapatırken bir çıtırtı duydu, arkasına döndü baktı, kocaman kapkara bir insan üstüne eğilmiş, onlara bakıyor. Bir çığlık attı, yere kapandı. Eli ölünün soğuk, vıcık vıcık kan içinde baldırına değdi. Kusacağı geliyor, elini bir türlü beriye çekemiyordu. Birden bir ışık içinde balkıyarak gökyüzünde ay patladı, ortalık gündüz gibi oldu. Memidik çırılçıplak kanlı vıcık vıcık ölüyle tir tir titriyordu. Korkarak, usul usul başını arkasına çevirdi, baktı baktı ki karartı yok olmuş. Ayağa fırladı, çabuk çabuk Muhtar Seferin ölüsünün üstünü kapattı, toprakla, dikenlerle, buğday sapları, sığırkuyruğu çiçekleriyle, küllerle, tozla... Koşarak suya girdi. Bir kurşun külçesi gibi suyun dibine indi, soluk soluğa yüzüne çıktı, giyitlerini giyindi.

Ovayı yağlı, mazot dumanlı, sıcak, buğulu, terli, ışıklı, fırın ağzı gibi, kokulu bir gürültü almış çalkanıyor, Çukurova uyanıyordu. Çukurova yorgundu. Serilmişti. Ağır ağır soluk alıyor, homurdanıyordu. Sıcak, yakıcı, şehvetli, azgın, kudurtucu, uyuşuk, devingen, ele avuca sığmayan bin başlı ejderha... Uyanıyordu. Yağlı, güneşte kavrulan, yanmış bir sarı... Fırın ağzı. Billur kırmızısı yalımı, tozu savrulan.

Pamuk tarlasının ucunda durdu. Tarlada üç tane karartı kıpırdıyordu. Eğilip kalkıyorlar. Yumşak, çekingen, korkulu. Daha çok kıçlarının üstüne oturmuşlar. Dizlerini dikmişler, elleri kıpır kıpır.

Memidik:

"Bu dinsizin birisi Zalaca... Ötekisi Delice Bekirin avradı... Sağdaki de... Sağdaki de..."

Memidik insanları seslerinden, yüzlerinden, boylarından ne kadar tanırsa, devinmelerinden de o kadar tanırdı.

"Sağdaki de Taşbaşoğlu Efendimizin karısı..."

Memidik kendine geldi. Eti, kemiği dirileşti. Doldu. Tekmil bedeni ayaklandı, azdı. Şehvetten titredi. Bedenine sonsuz, acı, ulaşılmaz bir tat yayıldı. Bir ıslık çaldı. Ortadaki kadın ıslıkla birlikte ayağa kalktı. Memidik usuldan, derinden bir ıslık daha çaldı. Kadın Memidiğe doğru koştu. Memidik yerinde duramadı. Derisi gerilmiş çatlayacaktı.

Başka bir zaman olsa ıslığı çalmaya gücü yetmezdi. Şimdi bir hoş olmuştu. Bir daha çaldı. Islık, aşk, şehvet, delilik taşıyordu.

Memidik hiçbir kadınla yatmamıştı. Delice Bekirin karısı, köyde buluğa eren her erkekle yatmıştı.

Kadın titreyen bir sesle:

"Sen misin Memidik?" diye sordu. "Ben de seni bekliyordum. Ne zaman beni isteyecek diye. Deliriyordum..."

Hemen soyundu, giyitlerini toprağa serdi, ağzı yukarı toprağa yattı, bacaklarını gerdi. Dolgun kalçaları toprağa yayılmış, biçimli, ay ışığında daha da dolmuş. Fildişi bacakları dikilmişti. İri göğüsleri diri, sivriydi. Göğsüne yayılmamış, dimdik duruyordu. Memidiğin elleri titriyor, bir türlü soyunamıyordu.

Kadın inledi:

"Çabuk ol Memidik," dedi. "Çabuk ol, çabuk."

Parmaklarını sıcak, yanan, yumuşak, çürümüş toprağa geçirdi, gerindi:

"Çabuk ol."

Memidik kendinden geçti. Kadının üstüne geldi. Kadının eti yanıyordu. Memidiğin bedenini kor gibi yaktı.

Ter toprağı çamur eyledi. Ve Memidik kadını elinden tutup kaldırdığında kadının kalçaları çamura bulanmış, yalım gibi olmuştu. Kadın yanıyordu. Memidiğin dizleri titredi, derin bir tat içinde toprağa çömeldi. Kadın, arkasından geldi, onun arada sırada seyiren bedenini bacakları arasına aldı, sıcak yanan kalçalarını, ıslak, onun omuzlarına, boynuna koydu.

Kadın çırılçıplak suya koştu, kendini suya attı. Daha korkunç bir şehvet inlemesindeydi suyun içinde bile.

"Memidik gel," dedi.

Memidik büyülenmiş, ona gitti. Kadın, sıcak, ıslak, yanmış. Kadının bedeninden buğular çıkıyordu.

"Memidik gel," dedi.

Memidik büyülenmiş. İki beden bir tek beden oldu, birlikte, sonsuz bir tatta seyiriyor, biribirine karışmış. Memidiğin dudakları yandı, kavruldu, çatladı. Kumları deşen sağ dizi, ıslak, suya değdi.

"Memidik gel!"

Memidik bir hummada yanıyordu.

Kadın Memidiği kolları arasına almış sıkıyor, kemiklerini çatırdatıyordu.

Bir kamyon geldi, suyun dibini aydınlattı, birleşmiş, bitişmiş iki bedeni aydınlattı. Hiçbir şeyi duymuyorlardı.

Memidik:

"Her gece bu saatta mı kalkarsın?"

"Her gece."

"Çok mu topluyorsun?"

"Çok. Pamuk için değil. Bekliyorum. Zalaca da..."

"Zalaca?"

"Zalaca uyumaktan, düş görmekten korkuyor. Bir yılan musallat olmuş ona. Her gece koynuna giriyormuş. İki kat olup, Zalacayla yatıyormuş. Zalaca diyor'ki, böyle bir tadı hiçbir erkekte görmedim. Bin erkeğe değişmem yılanımı, diyor."

"Yalan... Yalan o. Yalan, korkuyor. Erkekten korkuyor. Ben gördüm onu."

"Taşbaşın karısı... Hasretlikten delirecek. O da Taşbaşı bekliyor. Üçümüz her gece, gece yarısından sonra..."

"Ben gördüm Taşbaş Efendimizi. Kırklar dağında. Serin, ooh, çok serin. Ne işi var bu sineğin bu sıcağın, bu mucuğun içinde? Gelmem, dedi bana. Ama Çukurovayı serinletirim. İsterseniz yağmur da göndereyim..."

Zalacanın eli makina gibi işliyordu. Üç kocaman sepet kütlü toplamıştı. Memidik de onun gibi. O da iki sepet doldurdu. Delice Bekirin karısı ağzı yukarı yatmış, hiç kıpırdamadan yıldızlara bakıyor, az önceki tadı yeniden yaşıyordu. Taşbaşoğlunun karısı hiç konuşmuyordu. Elleri, ayakları, saçları, memeleri, kalçaları, giyitleri, elindeki pamuk sepetiyle, her şeysiyle düşünüyordu.

"Memidik gel! Kurban olayım Memidik gel! Senin gibisini hiç görmedim Memidik. Gel, gel, gel!"

Zalaca:

"Hayasız karı, sus!" diye bağırdı.

Doğudaki aydınlık çizgisi biraz daha ağardı. İnce bir yel esti. Seher yeli...Yüz-

lerini yaladı. İnsanların içi yeynildi. Uçacak gibi sevinç doldu herkes... Bir türkü duyuldu sevinç dolu.

Tenekesini, sepetini alan pamuğa daldı. Sıralandılar. Ovayı da bu anda bir gürültü doldurdu. Ortalık yavaş yavaş ağarıyordu. Ve çiğli kozaları ırgatlar topluyorlardı. Kıl çuvallar, bez torbalar, sepetler, önlükler doluyordu. Uyku açıldıkça eller de çabuklaşıyordu. En çok pamuk toplayan, en çok para kazanır. En çok pamuğu en eli çabuk insan, en iyi pamuk tarlasından toplar. Ceyhan suyunun kıyısındaki bu tarla Muttalip Beyindi. Belki bin dönüm vardı. Toprak Çukurovada en verimli topraklardandı. Her kozanın büyüklüğü yumruk kadar vardı. Pamuklar dize kadar, göbeğe kadardı. Her pamukta yüzlerce koza. Şıkırdım gibi. Bu yıl bütün Çukurovadaki pamuklar iyiydi. Binbaşının oğlunun çiftliğindeki pamuklar bile iyiydi. Köylü tekmil borcunu ödedikten sonra elinde para da kalacaktı.

Ayakları yumuşacık toprağa gömülüyordu. Islak, açılmış, iri kozalar pamuk fidanlarından ellere, ellerden çuvallara, eteklere, sepetlere akıyordu.

Gece yağan çiğden dolayı pamuk nemlidir. Onun için ırgatlar daha gün ışımadan pamuğu koza olarak toplar, nemli nemli çuvallara basarlar, sonra gün kızdırınca alaçıkların, haymaların gölgesine oturup kozalardan, pamukları çekerler. Kozaların yaprakları, küçük dilleri nemli olduğu için kırılıp pamuğu kirletmez. Pamuk sütbeyaz, lekesiz çıkar. Halbuki sıcakta, nemsiz pamuk toplanıp çuvallara konup da sonra çekilirse yapraklar ufalanır, pamuğu kirletir, kirli pamuk makbul değildir.

Memidik çok çabuk çalışıyordu. Hiçbir zaman elleri bu kadar çabuk değildi. Memidik hiçbir zaman böylesine mutlu olmamıştı.

Irgatlar, uzun bir çizgi, kimi çömelmiş, kimi bükülmüş, kimi dizlerinin üstünde... Öteki uçta, iki büklüm Koca Halili seçti gözleri. Hayal meyal yarı topallar gibiydi. Koca Halilin pamuk öbeği öteki köylülerin öbeklerinin bir misli vardı.

Memidik şimdi, diyordu içinden, şimdi Seferi arayacaklar. Nerde, diye, biribirlerine soracaklar. Arayacaklar, arayacaklar, bulamayacaklar... Üç gün sonra karısı, Kır İsmailin kızı ağlamaya, ağıt yatmaya başlayacak, sonra da Seferin imi timi bellisiz olacak. "Sefer dayanamadı," diyecekler. "Bunca aşağılanmaya dayanamadı, canına kıydı. Kendini dipsiz kör kuyuya attı. Ceyhan suyuna attı... Ölüsü bile bulunmadı..."

Birden bedenini bir titreme aldı, eli ayağı çözüldü. Ya ölüyü o çukurda birisi görmüşse? Ya kartallar, akbabalar, atmacalar üstünde dönüyorsa çukurun? Ya ölüyü gömmemiş, ölü açıkta kalmışsa...

Elleri de uğunuyor, bir anda elindeki sepeti doluyor, sepetini gidiyor çuvala boşaltıyor, sonra gene geliyor, gene bir anda dolduruyor.

Gün kızdırdı. Toprak kuruysa da hala pamuklar ıslak. Gün doğduktan bir iki

saat sonraya kadar pamuklar kurumazlar. Ölüye ne oldu? Görmesinler! Bir görürlerse... Yüreğinin ortasındaki bıçağı tanırlar.

Memidik kendi kendine: "Amma eşeğim be kardaş," dedi. "Bıçağı yüreğinin başında unutmuşum. Kim bilmez o bıçağın benim bıçağım olduğunu?" Sonra eli belindeki bıçağın kınına gitti. Bir hoş oldu.

Güneş, ortalık bir fırın ağzı gibiydi. Gün doğunca sivrisineklerin vızıltısı durmuştu. Sivrisinekler gün doğunca ortalıkta gözükmez, kuytuluklara sığınırlar. Onun yerini mucuk alır. Mucuk, küçücük, iğne ucu kadar kara bir sinektir. Gün kızdırınca binlercesi gelir insanın yüzüne sıvanır. Yüzler mucuktan kapkara olur. Sıyırmakla, öldürmekle mucukla başa çıkılmaz. Atların, eşeklerin, ineklerin, öküzlerin, tekmil iri yaratığın gözlerinin içine girer.

Memidiğin yüzüne, saçlarına safi mucuk sıvanmış, yalnız dişleri ışılıyordu. Memidik hiç farkında değil, korku içinde ölüyü düşünüyor, acaba birisi buldu mu, gördü mü, diye ödü kopuyordu. Her an pamuğu bırakıp ölüye gitmek istiyor ama yapamıyor. Ya birisi onu izlerse! O zaman işte... Ya Ömer? O alçak, o köpek, o Seferin iti? O it oğlu it! "Hele şu Seferi bir saklayayım. Hele şu Sefer bir ortadan kalksın, sıra sende aslanım..."

Köylüler yorgundular. Gün kızdırınca ortalığı bir göğünmüş ot, toprak kokusu alır. Bir de pamuk tarlalarında buna ter kokusu karışır. Bir de pamuk kokusu karışır, acı, güneşte kavrulmuş.

Ter Memidiğin sırtından taşmış, tuz bağlamıştı. Alnından toprağa şıp şıp damlıyor.

Bir kadın gülüşü duyuldu. Deli Bekirin karısı Memidiğe yaklaştı, etekleri Memidiğin başını bir süre örttü. Kadın kokusu Memidiğin başını döndürdü.

"Gel Memidik, gel! Senin gibi erkek görmedim. Çok erkek gördüm, senin gibisini görmedim."

Memidik Zelihayı gördü. Kırmızı yanaklı, kalın, kırmızı yalım dudaklı, dik göğüslü, diri, çekik kara gözlü, ışıltılı şehvetli kalçalı bir kızdı. Yaşı yirmiydi. Dul Eşe Karının kızıydı. Dişilik saçılıyordu kızdan, taşıyordu. Memidik onun için deli olurdu. Ama utanırdı. Yüzüne bakamazdı. Hiç aklından çıkmazdı Zeliha. Düşlerinde kudururdu Memidik.

Ayağa kalktı, yüzündeki mucukları kovalamak aklına gelmedi, bu uçtan öteki uca yürüdü. Burnunda Delice Bekirin karısının bayıltıcı, deli edici dişi kokusu, Zelihaya gitti. İlk olaraktan onun yüzüne, hem de gözlerinin içine baktı. Kız buna çok şaşırdı. Memidik başka bir şey daha yaptı ki, insan yüz yıl düşünse bunu Memidikten ummazdı:

"Zeliha," dedi, dili diline dolaşarak, "Zeliha, ben kozamı topladım. Sana toplayacağım."

Zeliha o kadar şaşkındı ki hiçbir şey söylemedi. Memidik kızın yanına sıraya geçti. Kız durmuş kalmıştı. Uzun kirpikleri kara, yalım gibi gözlerini gölgeliyordu.

Herkes, bütün köy Memidiğin Zelihaya yangın olduğunu, ona yaklaşamadığını, hatta bir kere olsun başını kaldırıp bakamadığını biliyordu. Memidik Zelihanın yanına varınca, hem de onunla konuşunca tekmil pamuk toplayanlar durdular ona baktılar. Memidik oralı bile değil, başını eğmiş. Zelihanın dişiliği içine girmiş, erişilmez bir tada gark olmuş, etinde seyirmeler.

Delice Bekirin karısı geldi sağına girdi. Usuldan hep söyleniyordu.

"Memidik, Memidik, gel bana! Senin gibisini... Memidik, Memidik..."

Zeliha öylece orada kalakalmıştı. Bir ara Memidik başını kaldırdı, kor gibi olmuş gözlerle Zelihaya baktı, mutlu mutlu da gülümsedi. Bir anda elindeki sepet doldu. Kalktı çabucak Zelihanın çuvalına boşalttı, geri geldi. Herkes ona bakıyordu. Sanki çırılçıplakmış gibi. En çok da Zeliha bakıyordu.

Toprak kızmıştı. İnsanın bir yeri değmeye görsün, dağlıyor.

Zeliha iki elini toprağa verdi. Sonra da kızgın toprağa oturdu. Eti toprağa geldi.

"Memidik," dedi mutlu. "Canım, yiğidim Memidik. Bugünleri de görecek miydim!"

Bedeni tutuştu. Altındaki toprak soğuyunca sıcak bir toprağa geçti. Eti, topraktaki elleri yandı.

Yaprak kıpırdamıyor, düz, ağaçsız, pamuk açmış lekesiz bir aklıktaki Çukurova toprağının üstünde güneş ipileşiyor, göz kamaştırıyor, tütüyor, buğulanıyordu. Her şey ak ve sarı. İncecik bir yeşillik şeridi Ceyhan suyu boyunca kıvrılıyor, karanlık bir çukura, Ceyhan suyuna iniyordu. Sağ yanda, batıda ırmağın dirsek yaptığı kıvrıntının çukur düzlüğünde iri ağaçlarıyla bir bucak, bük karışığı orman kararıyordu. Her dem bükün üstünde, bu sıcakta bulut örneği bir buğu yükseliyordu.

Memidiğin beli ağrıdı. Köylülerin çoğu alaçıklarına, çadır, hayma, gölgeliklerine sığınmışlar, çuvallarının ağzını açmışlar, pamuklarını çekmeye başlamışlardı. Memidik iki elini beline dayadı uzaklara baktı. Sonra geri eğildi, pamuk toplamaya başladı.

Zeliha:

"Yeter gayri, yeter! Çok oldu kurbanım... Memidik yeter. Ben bu kadar pamuğu bugün nasıl çekerim? On kişi olsak gene çekemeyiz..."

Memidikin elleri durakaldı, sepet elinden düştü yuvarlandı. Zeliha korktu. Memidiğin yüzü önce sapsarı olmuş, sonra apak, sonra da kül kesilmişti. Elleri titriyordu. Kıç üstü olduğu yere çöküverdi.

Zeliha:

"Su getireyim mi sana?"

Çabucak gitti, arkadaki testiden bir tas su doldurdu, getirdi Memidiğin ağzına dayadı. Memidiğin elleri bir türlü tası tutamıyordu. Gözlerini öteden gelene, Sefere dikmiş ayırmadan bakıyordu. Gözünü bir saniye ondan ayırsa sanki Sefer kaybolup gidecek. Acaba Sefer hortladı mı, diye düşündü. Sonra, kendi kendine belki on beş kere sordu, ölen kimdi, ölen kimdi, kimdi ola?

Sefer bir elinde bir av çiftesi, bir elinde iki turaç, bir tavşan tutuyordu. Kocaman ayaklarındaki ayakkabılarının tabanı otomobil lastiğindendi. Adımlarını kocaman kocaman atarak, heybetli, dimdik, köylülerin arasından geçti, alaçıklara doğru gitti. Şimdi en uçtaki alacığına gidecek, kendi eliyle avlarını temizleyecek, bir ateş yakacak, yağlı avları tuzlayıp közlerin üstüne serecekti. Esen yel kızarmış etin kokusunu, kursaklarına bir yıl, iki yıl et girmemiş köylülerin üstüne getirecek. Kokulu. İnsanı iştahtan deli eden bir koku.

Köylü, o gün bugündür, Taşbaşoğlunun gittiğinden, onunla konuşmayın diye emir verdiğinden bu yana onunla konuşmuyordu. O da öcünü işte böyle alıyordu. Yıllardır et yüzü görmemiş köylünün üstüne yağlı, insanı deli eden, kızarmış et kokulu dumanı salıvererek ve nar gibi kızarmış av etlerini, çoluk çocuk bütün köylülerin gözleri önünde yiyerek. Etlerini kızarttıktan sonra Sefer tüm bir turacı eline alır, döne döne elindeki kızarmış turacı şöyle bir uzun uzun seyreder, sonra yağlı yağlı yemeye başlar. Ellerinden, dudaklarından yağlar sızar, yağlı parmaklarını ikide bir şapırtıyla yalardı. O böylesine, köylülerin gözleri önünde döne döne, dudaklarını şapırdata şapırdata kızarmış av etini yerken beride, köylüler arasında kıyamet kopar, çocuklar, "Bir lokma et, et istiyorum," diye bağırırlardı. Köylüler her gece düşlerinde şapırtıyla kızarmış, yağ sızan turacın etini yerler ve çocukların ağlamaları "ana et istiyorum" çığrışmalarıyla uyanırlardı. Sefer av etinden ne karısına, ne çocuklarına, ne hastalara bir zırnık bile vermez, artanını yasaklar, ya da köylülerin gözlerinin içine baka baka Ceyhan suyuna fırlatır atardı.

Memidik ayağa kalktı, sepeti orada yerde kaldı, alaçıklara doğru yöneldi. Şimdi bir daha artık Zelihanın yüzüne bakamayacak, insan içine çıkamayacaktı. Tekmil bedeni, daha da çok Seferin yaraladığı yerlerin yeri sızlamaya başladı. Sızlıyor, delicesine kaşınıyordu.

"Ölmedi, ama öldüreceğim."

Ama ölen kimdi? Yoksa düş mü görüyordu, yoksa hayal mi kurmuştu?

Pamukları çekiyorlardı. Ocaklarda bulgur pilavı kaynıyordu. Yollardaki tozlar kalkmış, yer yer yolların üstü apak bulutlanmıştı.

Muhtar Sefer kendi kendine bir türkü mırıldanıyor ötede, güneşin alnında ateş yakıyor, turaçları yoluyordu. Şimdi alaçıkların üstünü yağlı, insanı açlıktan öldüren bir duman saracaktı.

Köylüler başlarını bir an yoldan yana çevirdiler, ötede, yükün altında iki büklüm Uzunca Ali, arkasında Elif, Ummahan, Hasan geliyorlardı.

Obayı bir homurtu dolaştı:

"Meryemce yok! Meryemce yok..."

"Uzunca Ali öldürdü Meryemceyi."

"Gömdü de geldi."

Muhtar Sefer turacını, yanan ocağını bıraktı, Uzunca Aliye koştu. Belki telaşla Ali ona bir söz söyler, ondan sonra da herkes bilirdi onunla konuşan ne çont olur, ne de gavur.

"Ne yaptın Meryemceyi?" diye bağırdı. "Öldü mü? Başın sağ olsun."

Ali yükünün altında kapkara kesilmiş, ona baktı baktı, arkasını döndü.

"Selamünaleyküm komşular. Merhabayın."

Hasan bir naylon torbanın içine tam yirmi altı kutu kibrit doldurmuştu. Torbayı kucağında sıkı sıkıya tutuyordu. Kiraz çubukları bu sefer iyi para etmişti. Etmişti ama, Hasanın da o kadar çubuğu getirene kadar canı çıkmıştı. Omuzları yara içindeydi. Sırtı parça parça yarılmış, sancıyordu. Bütün yaz bu yaralar, bu Çukurovada iyi olmazdı.

Zalaca ayağa kalktı:

"Vah vah, Meryemceyi öldürmüşler. Öldürmüşler de buraya gelmişler," dedi. "Zaten olacağı buydu."

Koca Halil kalktı, dizlerine çöke çöke Alinin yanına vardı. Ali yükünü daha indirmemiş şaşkın şaşkın bakınıp duruyordu. Koca Halil yutkundu, konuşamadı.

Gömleksizoğlu ayağa fırladı:

"Bre imansızlar, bre dinsizler," diye başladı, "adam yükünü indirsin de öyle başsağlığı dileyin. Allah rahmet eylesin Ali. Hepimizin anası babası öldü. Dünyaya kazık çakacak değiliz ya..."

Bir ucundan tuttu, yükü indirdiler. Birkaç delikanlı geldi, Aliye bir alaçık kurmaya başladılar. Artmış çalılardan, otlardan...

Memidik başını kaldırdı, uzak gökte yan yana üç tane kartal dönüyordu. Dayanamadı, fırladı, koşmaya başladı.

Çukurovada bol yıldızlı, sivrisinekli, yapış yapış sıcak, boğucu, uyku uyutmayan bir gece.

Tebdilhava akşamdan bu yana bağırıyor, sövüyordu. Gene karnı sancılanmış, aklı başından gitmişti.

"Ulan köylü ulan ananı avradını, darıdan ufağını Toros dağından büyüğünü... Ulan köylü, ne demeye gelirsin her yıl bu cehenneme... Ulan otursana gül gibi, buz gibi sulu, ak çağşaklı pınarı olan köyünde. Ulan alçak köylü... Ulan karnım ağrıyor. Ulan ölüyorum sancıdan. Beni Çukurovadan alın, yaylama götürün. Ulan, ulan, ulan ananızı avradınızı... Ulan ha ulan... Bu yıl pamuk iyi ha... Ah bu sancı beni öldürmese..."

Birer ikişer, yorgun, Tebdilhavanın başına biriktiler. Tebdilhava Çukurovada olsun, köyde olsun haftada bir iki kere hep böyle olurdu. Yalnız Meryemce Ana onun derdine derman olur, yaptığı ilaçlarla sancısını az bir sürede dindirirdi.

Sancısı arttıkça Tebdilhava bağırıyordu:

"Meryemce Ana nerede? Nerede kafirler? Öldürdünüz onu. Fıkara Tebdilhava sancıdan gebersin diye öldürdünüz, değil mi? Ne istedin benden Uzunca Ali Ağa? Ne istedin benden de öldürdün gürümü güvencimi? İşte ölüyorum. Kurtarsana beni... Ulan köylü, ulan ananı avradını, ulan darıdan ufağını... Ulan..."

Sıcak yapış yapış, hiçbir fisilti yok. Yaprak kıpırdamıyor. Karanlık geceyi iri, ışıklı, kıvılcımlanan yıldızların ışığı aydınlatıyor. Ay doğmuş gibi bir hal... Gece böcekleri cikiliyor, uzaktaki bir bataklıktan binlerce kurbağanın bir ağızdan vıraklaması geliyor. Boğucu, ağır bir hava... Sivrisinekler bulut gibi dönüyor havada. Sesleri bir uğultu gibi. Tekmil köy halkı kaşınıyor, inliyor. Böylesi sivrisinek görülmüş değil.

Irgatlar, büyük bir ateş yakmışlar, dört bir yanını almışlardı. Sivrisinekler ateşin dumanına yaklaşamıyorlardı ama ateşin dört bir yanına halkalanmış köylüler ateşte pişiyorlardı. Bir yanda ıslak, vıcık vıcık bir sıcak, önlerinde ateş.

Çarşaflara, yorganlara sarındılar, çuvalların, hararların içine girdiler. Hiçbirisi para etmiyor, ne yanan ateş, ne duman, ne çarşaf, ne girdikleri çuvallar... Tepelerinde bir uğultu, iğne gibi saplanan sivrisinek hortumları, insanı çıldırtan bir kaşıntı.

"Allah Allah," diye bağırıyordu Koca Halil. "Allah Allah... Bu Çukurova yerin dibine batsın. Böyle de memleket mi olurmuş! Allah Allah!"

Hasan çocuk boğuluyordu. Serin dağlardan birdenbire bir cehennem kazanına düşmüştü. Naylon torbasından ilk kibrit kutusunu çıkardı, bacaklarının arasında ilk kibritini çaktı. Kibrit bitinceye kadar yalını hayranlıkla seyretti. Sonra ayağa kalktı, topluluktan uzaklaştı, ötede kendine bir karaçalı topluluğu buldu yolun kıyısında, arkasına sığındı, kibritini yakmaya başladı. Bir kibrit çakıyor,

kendinden geçerek, kibrit çöpü bitinceye, parmakları yanıncaya kadar onu seyrediyordu. Bir de ikide bir ayağa kalkıyor, ona bakıyorlar mı diye köylüleri gözlüyordu. Çekiniyordu, bir gören olsa, kibritleri yakıp da seyreylediğinden dolayı ona deli diyeceklerdi.

Koca Halil, usulca Uzunca Alinin yanına kaydı, onun elini tuttu, sesi ağlamaklıydı.

"Vay Meryemce vay!" dedi. "Beni sevmez görünürdü ama bakma sen. O dış görünüşü. Beni candan, derinden, yürekten severdi. Kendi kendine bile söylemezdi beni yürekten sevdiğini. Ben ölsem, ikinci gün ardımdan ölürdü. Ben de yaşamam bundan böyle... Ben de iflah olmam Meryemcenin ardından..."

Ağlamaya başladı. Hıçkırarak ağlıyor, çocuklar gibi uzun uzun burnunu çekiyor, dövünüyordu.

Köylü sineği, sıcağı unuttu, Koca Halilin başına birikti.

"Fıkara, Meryemce için ağlıyor, kapanmış da dinsiz Uzunca Alinin dizine..."

Bunu diyen Zalaca Karıydı.

"Ben düşümde gördüm. Düşümde gördüm ki, aman ne gördüm! Almış eline Uzunca Ali hançeri, tutmuş Meryemceyi saçlarından, dayamış hançeri ensesine, kesiyor. Üstüne atıldım ama geç kalmışım. Bir kan fışkırdı, Meryemcenin başı bir yana, gövdesi bir yana düştü. Düşümde gördüm, düşümde. Hayıra yordum hayıra. Bir de baktım bir kan gölü içindeyim. Bir güneş doğdu, kan gölünü kuruttu. Toprak dilim dilim çatladı. Kıpırdayamıyorum. Ayağım toprağa yapışmış, çalışıyor çabalıyorum kendimi kurtaramıyorum. Bir baktım, Ali yükünü yüklenmiş, tek başına Çukurova yoluna düşmüş. Elinde de Meryemcenin kanlı başı, saçından, kınalı saçlarından tutmuş, burnunda da altın hırızması. Meryemcenin başı gülüp durur."

Zalaca Karı elleriyle dizini dövüyor, bir uzun ağıda başlıyordu.

"O benim yoldaşımdı, haldaşım, gönüldeşimdi. Yalnız kaldım işte, kuyunun dibindeki taş gibi. Yalnız kaldım, yalnız."

Sivrisinekler yarıyor, parçalıyor, iğnelerini şalvarlardan, ceketlerden, fistanlardan, hırkalardan içeri sokuyor, ırgatların azalmış, kurumuş kanını emiyordu.

Uzunca Ali Koca Halili elinden tuttu kaldırdı:

"Gel hele Halil Emmi," dedi. "Gel hele benimlen şöyle, şu yana. Gel de sana bir diyeceğim var."

Öteye, yola doğru onu sürükledi. Hasanın kibrit yaktığı çalının oraya doğru götürdü.

"Bak Halil Emmi," dedi, "sana bir şey deyim mi hiç üzülme, üzülüp de kendini kahretme. Anam ölmedi."

"Ne? Ölmedi mi?" Alinin ellerine titreyen elleriyle sarıldı.

"Ölmedi ya, ölmedi. Hiç ölür mü? Baktık elden ayaktan düşmüş anam. Çukurovaya inemez. Biz de üç aylık yufka yaptık, koyduk eve. Biz dönünceye kadar yesin içsin. Biz dönünce de... Tek başına da kalmadı köyde. Vurgun Ahmet var. Bir de Kırklar dağından Taşbaşoğlu gelecekmiş. Taşbaş anamı çok severdi. Bilse ki tek başına köyde kaldı, hemen dağdan iner gelir anamın yanına..."

Koca Halilin titreyen elleri durdu, ölü eli gibi soğudu.

"Demek böyle ha, demek Meryemce ölmedi!"

Olduğu yere, çalının dibine çöktü. Bu anda da Hasan bir kibrit çaktı. Kibritin yalımı Koca Halilin ıslak sakalını aydınlattı. Koca Halil iki büklüm olup oturmuş, elleriyle yüzünü kapatmıştı.

Gömleksizoğlunun sesi geceyi dolduruyordu:

"Benim soyum kellelerden kale yapmıştır. Ne demek, benim soyum sırtındaki gömleği fakire vermiş de kendisi çırılçıplak kalmış. Dedem... İşte bundan bizim soya Gömleksiz soyu demişler... Kan döken... Ve kellelerden kale yapan... İşte bu soy bile Alinin Meryemceye yaptığını yapmazdı."

Köstüoğlu:

"Öldürsün," diyordu. "Varsın öldürsün Meryemceyi Ali. Bir yaştan sonra, hele elden ayaktan düşmüş, Çukurovaya inemezken, bir insanın ölmesi şart, yaşaması fazladan..."

Gece yarıyı geçiyordu. İlk akşamdan bu zamana kadar herkes, çoluk çocuk, genç yaşlı, herkes Meryemcenin ölümünü konuşmuştu. Hiç kimse Meryemcenin köyde kaldığına, ölmediğine inanmıyordu. Koca Halilden başka.

Hasan çalının dibinde hem kibritini yakıyor, hem de boyuna düşünüyordu.

"Babam nenemi öldürdü. Çukurovaya kadar sırtında taşımamak için öldürdü. Halbuki nenem onu ne kadar severdi. Öldü gitti işte. Yazık..."

İçin için ağlıyor, artık kibrit yakmıyordu. Yüzü ıpıslak olmuş, sivrisinek bedeninin her yerini kabartmıştı. Bedeni kaşınıyor, kaşıdığı yerler terleyince, yaraya tuz ekmişler gibi yanıyordu. Bir süre böyle ağladıktan sonra, orada öylece uyudu kaldı.

Sonra ortadaki büyük ateş söndü, dedikodu durdu, kaşıyan eller yavaşladı, herkes, ister istemez, bedenini bulut gibi gelen sivrisinek akınına terk etti. Yorgundular. Sıcak toprağa serildiler. Sivrisinekler artık rahat, engelsiz emebildikleri kadar kan emiyorlardı.

İki kişi uyumadı, birisi Uzunca Ali, birisi de Delice Bekirin karısı. Uzunca Ali anasını düşünüyordu. Acaba onlar dönünceye kadar ölmez, yaşar mıydı? Ölürse işi iş değildi. Bu köylü onu çiğ çiğ yer, havada da kebap eder, külünü havaya savururdu. Eğer Meryemceyi dönünce ölmüş bulurlarsa Ali de bu köyde oturamazdı. Alinin içine bir korku düştü. Bu kadar yaşlı, elden ayaktan düşmüş bir kadın iki üç ay tek başına bir köyde yaşayabilir miydi? Yiyecek yok, içecek yok.

Bir kuru ekmek. Hastalansa bir yudum su veren yok. Dayanamaz ölür. Belki de şimdiye kadar ölmüştür bile.

Anasının ölmüş, sıcakta şişmiş ölüsü geldi gözlerinin önüne. Kınalı saçları toprağa serilmiş, toza karışmıştı. İki eli yanlara açılmış, avuçları göğe doğruydu. Yüzlerce yeşil sinek, yanan, parıldayan güneşte, bir çelik yeşili pırıltısında ölünün üstünde, şimşek gibi inip kalkıyorlar.

"Ölmez olur mu? Ölmez olur mu? Mümkünü yok, yaşamaz. Nasıl, nasıl ettim de onu orada kodum geldim..."

Ölürcesine bir pişmanlık içindeydi. Keşki, keşki bırakıp gelmeseydi anasını. Kendisine kızmaya başladı. Anası orada ölmüşse, kendi de burada yaşayamaz ölürdü. Mutlaka ölürdü.

Belki de ölmez. Ekmek var, su da var. Giderken göçten kaçmış horozlar, tavuklar da var. Ökkeş Dağkurdunun bal kovanları da var. Kovanları açmayı akıl eder miydi acaba anası? Dağa çıkıp çamlardan yalabuk soyar mıydı? Gücü yeter mi yalabuk soymaya? Bir akıl etse yalabuk soymayı, bir de gücü yetse, yalabuk onu öldürmez, üstelik de gençleştirir, yirmisinde genç kız gibi yapar onu yalabuk.

Taşbaşoğlu, bizim Memet kardaşımız ermiş mi oldu acaba? Kırklara mı karıştı? Yoksa kar altında kaldı, dondu öldü mü, öldü mü acaba? Ölmemişse eğer, Kırklar dağında, Kırk Ölmezler arasına karışmışsa, Meryemce Anasının darda olduğunu bilir de imdadına koşar mı? Meryemce Anası onu çok severdi. Bir Taşbaşçam, derdi, ağzından bin Taşbaşçam çıkardı... Bir insan ermiş olup da Kırklara karışınca bütün bunları unutur mu acaba? Vurgun Ahmet, Peri Padişahının içgüveysi Ahmedimiz köye gelir de Meryemce Anasını bulur da periler sarayına götürür mü ola?

"Of," dedi kendi kendine. "Ooof, saçmalıyorum."

Gülümsedi.

Peri Padişahının içgüveysi Kırklar dağındaki Taşbaşoğlu... Bütün bunlar olacak iş mi? Fıkara Taşbaş kardaş kim bilir nerede? Belki de deliler damında. Başını yedi bu namussuz köylü, fıkaranın. Son gün, candarmaların onu alıp götürdükleri karlı, boranlı gün geldi aklına. Kurbanlık koyun gibiydi. Cumali Onbaşının önünde. Yalnız köylüye vasiyetini yapar, "bu Muhtarlan kimse, bu köyün atı ve iti bile konuşmayacak," derken, heybetliydi. Dokuz tuğlu bir ulu peygambere benziyordu. Sonra ne oldu? Cumali Onbaşı ne rapor etti Yüzbaşıya? Bir top ışık, bir koca top yalım olmuş da Taşbaş Efendimiz mağaradan dışarıya süzülmüş gitmiş. Bir top ışık, bir koca top ışık... Bir top ağaç gibi... Uçmuş dağlara, süzülmüş gibi. Cumali Onbaşı ne dedi? "Vallahi billahi şu iki gözümle gördüm. Ah, aaah! Bir daha görsem eline ayağına kapanır, ondan şefaat dilerdim. İki gözümü kendi elimlen kör ettim de Taşbaş Efendimizi kaçırdım," dedi.

Taşbaş kardaş ermiş olmasına ermiş ama, ermişler beni ademleri düşünürler mi? Meryemce Analarını hiç akıllarına getirirler mi? "Yetiş imdadıma kardaşım, iki gözümün bebeği Taşbaşım, canım, yetiş!"

Delice Bekirin karısının da etinde Memidiğin genç, sıcak eti. Sıcak, çıldırtıcı, kudurtan. Öylesine kudurmuş bir şehvetle dolup taşıyordu ki... Çırılçıplak, sıcak toprağın üstünde sürünüyor, yuvarlanıyordu.

Şu köyde yatmadığı hiçbir erkek kalmamıştı. Bir yattığı erkeği bir daha istemiyordu ama, bu küçücük, bir karış boylu, kupkuru Memidik deliye çevirmişti onu. Memidikse, Memidik yoktu. Akşamdan bu yana onu arıyor bulamıyordu. Çırılçıplak olmuş, bedenini sivrisinek bulutuna vermişti. Sivrisinekler bedenine sıvanıyor, onu dalıyor, parçalıyor, ama kadın bana mısın demiyor. Bu gece, bu sivrisinekler de olmasa, bu sıcakta Bekirin karısı bunca şehvete, kudurmaya dayanamaz, çat diye ortasından çatlar ölürdü. Sivrisineklerin bedenine üşüşmesinden, kanatmasından, kaşınmaktan hiç olmazsa azıcık doyuyor, kendinden geçmiş kendine geliyordu.

Ali başını kaldırdı, tarlanın ortasında üç karartıyı gördü. Üçünü de tanıdı. Uzaktan da, çok uzaktan, bucağın karanlık ağaçlarının altından da üç karartı geliyordu.

Ali ayağa kalktı, akarsuya doğru yürüdü, yarı aşağı kıyıya indi, çömeldi, uzun uzun orada kaldı, çatladı. Yukardan teneke sesleri, bağırmalar gelince ayağa kalktı, çabucak donunu bağladı bir iki avuç suyu yüzüne çaldı, köylülerin arasına, pamuk tarlasına gitti. Elifin yanına durdu, pamuk toplamaya başladı. Öteki yanındaki de Ökkeş Dağkurduydu. Buna sevindi. Neden sevindiğini kendi de bilmiyordu. Daha dağların başı ağarmamıştı. Yalnız doğudaki bulutların uçlarında incecik pırıltılar vardı. İncecik, uzun, belli belirsiz pırıltılar. Yıldızla döşeli gökyüzünün ışığı ak pamuk tarlasına vuruyor, el yordamıyla pamuk toplayan ırgatların işini kolaylaştırıyordu.

Ali, çok pamuk toplamalıyım, diye düşündü. Çok çabuk. Gece demeden gündüz demeden çalışmalıyım. Hiç olmazsa bir ay sonra köye dönmeliyim. Köylüden bir ay önce... Belki o zamana kadar anam ölmez. Tek başına, insan ne kadar yaşlı da olsa bir ay yaşar.

Elleri uğunmaya başladı. Öyle çabuk pamuk topluyordu ki, kendi de şaştı kaldı. Böylesine hız almış, uğunan elleri kendi elleri miydi?

Memidik çınarın köküne bağladığı, üstünden su akan ölünün yüzünü görmek ister. Ölüyü kaldırır çınar ağacının gövdesine dayar, eğilir yüzüne bakar ama yüzünü bir türlü seçemez. Bütün gece ölüyle uğraşır. Bu işte anlamadığı bir şey vardır. Gün doğunca ölüyü öylece, arkası çınar ağacına dayalı, elleri kucağında bırakır, pamuk tarlasına gelir. Ölünün başında on altı kadar çelik yeşili, parmak büyüklüğünde ölü sineği şimşeklenir, çıldırır. Vızıltıları da tekmil koca çınar ağacının altını tutar. Memidiğin hem tarlada pamuk toplayışı, hem de ölüyü aklından çıkaramayışı... Bir de ölüyü birtakım beyaz giyinmiş, geniş kenarlı hasır şapkalı, simsiyah, benzin kokulu, üstünü toz bağlamış üç otomobilli adamların araması.

Memidik cilpirti çalısının içine büzülmüş, öteden, uzaktan, göz kırpmadan sırtını çınara vermiş, gözlerini kocaman kocaman açmış ölüyü seyrediyordu. Ölüyü, ilk olaraktan mı görüyordu acaba? Ona öyle geliyordu. Şimdiye kadar neden ölüye bakmamıştı acaba? İnce, sarkık bıyıkları vardı, bir şeye şaşmış gibi altdudağını dışarı çıkarmış, büzmüştü. Saçları usuldan yana kaymış, alnının yarısını örtmüştü. Ipıslak, canlı gibi duruyordu. Şimdi ayağa kalkıp yürüyecekti sanki. Bir de, arada bir, ölü tıpkı Sefer oluyor, onun gibi kederli, onun gibi sert, yalancı...

Memidik, bir hoş, bu Sefer olmaya Sefer ya, diyor. Tıpkı tıpkısına... Sefer değilse kim? Seferi de gördük. O da Seferdi.

Adamın giyitleri başka. Ayakkabısı beyaz. Pantolonu gümüş rengi. Ceketi koyu kurşun rengi. Çok uzun, çok uzun bacakları var. Gözleri açık. Büyümüş. Beyaz gömleğinin sağ yanı omuzdan bele kadar kalın bir kan çizgisinde.

Çelik yeşili bir sinek ta çınarın dalına kadar yükseldi, şimşek gibi bir hızla oradan kendini ölünün üstüne bıraktı. Bir süre dalla ölü arasında çelik yeşili bir ışık çizgisi oldu. Sinek habire bu halini sürdürdü. Şimdi ölüyle dal arasında bir ışıktan çelik yeşili ağ gerilmişti. Yeşil sinekler çelikten ışık ağlarını ölüyle dal arasına durmadan geriyorlardı.

Memidik başını kaldırınca çelikten ışık ağı bir anda silindi, onun yerini göz kamaştıran, ipileyen bir sarı sıcak aldı.

Memidik çalının içinden kalktı, ellerini beline dayadı, her bir yanı uyuşmuştu, gerindi. Ölünün yanına yaklaşmak, yakından onun yüzüne bakmak, ölü mü, sağ mı onu görmek istedi. Çınara doğru sallanarak bir iki adım attı, durdu. On altı yeşil sinek, güneşte yeşillenerek çelikleşip şimşeklendi. Bu korkunç hız Memidiğin başını döndürdü, düşecek gibi oldu, gözleri karardı. Çelik yeşili ışık ağı bir yok oluyor, bir ışıklanıyordu. Bir iki adım daha attı, bu sefer ne sallandı, ne düştü. Ölüyü doğruluyor sandı, yüreği ağzına geldi. Yerinden kıpırdayamıyordu... Ne bir adım sağa, ne bir adım sola atabiliyor, ne ileri, ne geri kıpırdayabiliyordu. Oraya çakılmış kalmıştı.

Bir ara ölü doğrulur gibi oldu, üstüne üstüne gelmeye başladı. Memidik gözlerini kapadı, sonra açtı. Baktı ki ölü orada olduğu gibi duruyor. Çınardan büyük, sarı damarlı bir yaprak dolana dolana daldan indi, ölünün sağ ayağı ucuna düştü.

Memidik birden döndü, kendini kurtardı, çalının içine sığındı, büzüldü, iki kat oldu, büzüldü. Yüreği çarpıyordu. Buradan kaçmak kurtulmak istiyordu, ama bir türlü kendini buradan ayırmak gücünü kendinde bulamıyordu. Bir yaklaşabilseydi ölüye, şahadetparmağıyla bir değebilseydi. Sıcak mı, soğuk mu teni bir anlayabilseydi. Can atıyordu ama tüm bedenini tırnaklarına kadar, onu kötürüm eden bir korku sarmıştı.

Sıcaktı. Geniş kenarlı hasır, ak şapkalar giymişlerdi. Pantolonları ütülü, bu sıcakta, güneşin alnında bile kıravat takmış adamlar, her önlerine gelene soruyorlardı. Adamların otomobilleri güneşin alnında toza belenmiş, kara birer ışıltıydılar. Bütün ova toza bulaşmış benzin kokuyordu.

Adamın birisi çok uzundu. Yüzü kırış kırış, çizgileri düz, ta aşağılara, boynuna kadar uzuyordu. Küçücük, bir parmak bıyığı aktı.

İkincisi şişman, şaşı, patlak, kurbağa gözlüydü. Kapkara giyinmişti. Hasır şapkası ötekilerin iki misliydi. Üçüncüsü çok gençti. Bir deri bir kemik kalmış, incecik çeneli yüzü küçücük, avurdu avurduna geçmiş, dudakları incecikti.

"Şevket Beyi gördünüz mü? Şevket Beyi gören var mı? Şevket Bey..."

Bütün ovaya sormuşlardı Şevket Beyi.

Zalaca:

"Hiç görmedim," dedi. "Düşümde gördüm, düşümde... Doğramışlar. Hiç görmedim."

"Hiç görmedik."

"Şevket Bey yahu... Hani kocaman, bıyıklı. Elleri üç el kadar. Şevket Bey yahu."

"Hiç görmedik. Hiç."

Sefere geldiler. Sefer bir çukura sinmiş, karşıki çalılıktan çıkacak tavşanı bekliyordu. Gözü nişangahta. Üç adamı görünce ayağa fırladı.

"Şevket Beyi gördün mü, Şevket Beyi?"

"Şura aşağı gidiyordu Şevket Bey. Ayağında beyaz sandalı, kocaman iki ayağı... Şevket Bey... Taşbaşı da gördüm. O yasak etti. Yasak etti de benimle hiçbir kimse konuşmuyor. Karılarım bile, iki gözümün çiçeği bekçibaşım bile, Ömerim bile... Hiç kimse konuşmuyor benimle köyde. Herkes çarpılacağından korkuyor. Bak siz çarpıldınız mı? Taşbaşoğlu ermiş olsaydı önce sizi çarpardı. O ermiş değil, vallahi de billahi de ermiş değil. Ermiş olur mu hiç! İtin biriydi. Hem de itoğlu itin. Diyorlar ki Kırklar meclisine gitmiş. Mümkünü yok olamaz. Taşbaş bir

top ışık olmuş da göğe ağmış. Cumali Onbaşı iki gözüyle görmüş. Olamaz, olamaz efendim. Evliyalık, bir ışık olacak kadar evliyalık bu kadar kolay mı? Ben inanmam, şimdi karşıma çıksa, gene de yüzüne tükürürüm Taşbaşoğlu ermişinin. Alnının çatına, gözlerinin orta yerine tuuu, der, tükürürüm. Köylü onu zorlan ermiş etti, o fıkara da istemiyordu ya... Zorlan... Başına da iş açtılar. Ben iyi biliyorum, yolda Taşbaşoğlu ya kaçtı, ya da dondu öldü. Cumali Onbaşı da kendini kurtarmak için bir top ışık hikayesini uydurdu. Yahu kardaşlar, bu sümüklü Taşbaş nasıl evliya olur? Olur mu hiç? Olmaz canım. İşte Taşbaş giderken Seferlen konuşursanız, dedi, olmaz. Sizi bir vuruşta çont ederim. Hiç mi hiç bana kimse ağzını açmıyor..."

Sesi ağlamaklı:

"Bana bir iki söz söyleyin kardaşlar. Adımı söyleyin. Bu bile yeter. Azıcık Muhtar Sefer deyin. Bu bile yeter. Vallahi yeter. Bir yıl oldu, belki de geçiyor, kimse bir kere olsun adımı ağzına almadı. Delireceğim. Delirmesem de kendimi öldüreceğim. Bugün benim misafirim olun. Bakın üç tane turaç vurdum, yağlı yağlı."

Turaçları tuttu, teker teker kaldırdı gösterdi.

"İşte böyle, iki de tavşan vururum akşama kadar. Bir büyük şişe de rakı var. İçmelere seza. Ve de kızarmış turaçlan ve de çok iyi gider. Siz bu gece bana misafir gelirseniz, ben de size Şevket Beyi bulurum. Ve de babasını, sülalesini, kızını, kısrağını, tarını takımını bulurum. Nolursunuz gelin. Bakın Şevket Beyi gördüm. Şuraya aşağı gitti, az önce. Şevket Bey, Şevket Bey dedim. Bekle dönüyorum, dedi. Az sonra..."

Adamlar hiç kıpırdamadılar.

"Bekle burada," dedi uzun boylusu. "Pamuk toplamak çok iyidir. Allah Taşbaşın belasını versin. Şevket Bey onu arıyor. Bulacağım da bulacağım, diyor. Allah Taşbaşın bin belasını versin."

Nehrin kıyısına aşağı koşarcasına indiler. Bir bucağı, bir bükü geçtiler.

Memidik onları gördü. Onları görür görmez bedenini bir korku sardı, olduğu yere çöktü. On altı sineğin on altısı da delicesine vızıldamaya, çelik yeşili ışık ağları örmeye başladılar. Karmakarışık ışık iplikleri, çelik. Adamlar yaklaşıyorlardı. Uzun boylusunun ayağının altından top top, bazı da fışkıran bir toz bulutu yükseliyordu.

Memidik var gücünü topladı, açılmış, kocaman, mavi çakır gözlerle ona bakan ölüye doğru uzandı, parmağını baldırına değdirdi, parmak ete gömüldü. Ayak sesleri yaklaşıyordu, kendini kaldırdı çalılığın içine attı gene. Yüreğinin patırtısından başka hiçbir şey duymuyordu.

Adamlar geldiler, çınarın dibinde durdular. Dört bir yana bakındılar. Bir tanesi geldi, Memidiğin büzüldüğü çalılığın üstünde dikildi durdu. İki tanesi ölü-

nün yanında başucunda kaldılar. Ölüye bir şey söylediler. Söylediler, ölüden karşılık alamayınca, orada bir süre dikildiler kaldılar.

Garbi yeli serince esti geçti. Az sonra da hızlandı. Yollardan tozlar yükseldi. Karşıda, Ceyhan ırmağının öteki geçesinde toz direkleri yükseldi. Döne döne dolanmaya başladılar. İpiltiler içinde.

Bir toz direği geldi, maviye çalıyordu, çınarı, ölüyü, çelik yeşili sinekleri, adamları, Memidiği örttü. Toz direği çekilip gittiğinde adamların geniş kenarlı hasır şapkaları yoktu, hamaz şapkaları alıp götürmüştü. Ölü tozdan gözükmüyordu. Çınar yaprakları da apak toza bulanmıştı, tozdan ağaç olmuştu çınar. Sinekler de birer topak toz olmuşlardı. Ne şimşek yeşili, ne güneşe gelince delici bir parıltıyla balkıyan çelik ışıltısı kalmıştı. Bir toz yumağı dallardan ölüye iniyor, ölüden dallara durmadan çıkıyordu.

Uzun boylusu:

"Tuh Allah belasını versin," dedi. "Şevket Bey Taşbaşoğlunu bulamayacak. Mümkünü yok bulamayacak. Taşbaşoğlu dağa çekilmiş. Kırklar dağına. Bir top ışık olmuş uçmuş."

En kısa boylusu:

"Şu adamı yakalasak mı?" diye sordu.

Ötekisi:

"Boş ver," dedi. "Yakalasak ne geçer ki elimize? Şevket Bey geri gelir mi ki?"

Uzun boylusu:

"Gelmez," dedi. "Hele bir şapkaları bulalım da... Bu lanet hamaz da nereden çıktı!"

Gün battı. Adamlar çekildiler gittiler. Pamuk tarlası yıldız ışığı altında ağarıyor, ateşböcekleri yüz binlerce, pamuktan pamuğa uçuyordu. Memidiğin burnuna, kızarmış, mis gibi et kokusu geldi. Arkasından da rakı... Sonra gece ıslak, yapış yapış, su, batak koktu.

"Nereye götüreyim ben bu adamı, ne yapayım," diye yakındı Memidik. "Vallahi başıma bela oldu. Nereye koysam bulacaklar, beni de ipe çekecekler. Dilim bir karış dışarda, morarmış..."

Bir ipte sallanan ölüsünü gördü. Ayakları sarkmıştı. Ayağının sararmış, kirli, tırnakları yarılmış parmakları toprağa uzanmıştı. Ayakları çirkindi, kirliydi, biçimsizdi. Ürperdi.

Ölü sırtında, Ceyhan ırmağına yürüdü. Bükün bu yanında kör bir kuyu vardı. Sabaha karşı kuyuyu buldu. Ağzını ağır bir taşla kapatmışlardı. Gün ışıyıncaya kadar çalıştı, kuyunun ağzındaki taşı bir yana itebildi. Kuyunun karanlık ağzından aşağı ölüyü attı. Attıktan sonra bir oh çekti. İçini bir sevinç doldurdu. Uçar gibi pamuk tarlasına geldi. Anasının yanına girdi, pamuk toplamaya başladı. Soluna döndü ki, solunda Uzunca Ali, elleri görünmüyor, uğunuyor.

Memidik bir acayip şaşkınlık, bir acayip düş içinde çırpınır durur. Bütün bu olup bitenler düş mü, gerçek mi, anlayamaz. Uyuyor mu, uyanık mı, hiç farkında değil. Dehşet bir sıcak var, onu biliyor. Bir de bulut bulut sivrisinek... Bir de başının belası, kuyudaki... Hep aklında. Korkusu gittikçe büyüyor.

Gün battı batacak. Ceyhan suyunun yüzü önce tozlu bir maviye döndü. Sonra usul usul mavi değişti, altından ışıklandırılmış, tatlı, derin koyu bir yalım mavisi oldu. Suyun kıyısındaki otlar, böğürtlenler, bucak, ötedeki büklük, kıyıdaki apak pamuk tarlası da maviye kesti. Ceyhan suyunun yüzünde en küçük bir kırışık bile yoktu, dümdüz, serilmiş bir mavilik. Akmayı unutmuş bir göl gibi. Üstünde buğulanan, tüten, ipileyen ışıklar. Bir ara, güneyden ok gibi, gözle görülmeyecek kadar ince bir ışık geldi, suyun yüzü ışıltılı bir yol oldu, kapandı. Kıpkırmızı. Kırmızı ışık üç kere geldi geçti. Çok sıcak vardı. Gökte karmakarış, kara lekecikler, yüzlerce, oradan oraya serpilmiş, kurşun gibi kırlangıçlar. Memidiğin burnunun dibinde gelip geçiyorlar, fırt fırt. Memidik huylanıyor ama ne yapsın, elden hiçbir şey gelmeyeceğini biliyor. Bir at ne kadar hızlı koşarsa koşsun, inadına kırlangıçlar onun önünden fırt fırt gelir geçerler. At çatlar yorulur da kırlangıçlar yorulmaz. Kırlangıçlar otomobile de aynı şeyi yaparlar. Uçağa ulaşabilirler mi acaba?

"Ölüyü bir uçağa koymalı. Ne bilecekler, giyinmiş, kuşanmış, gözleri de açık, cam gibi gözleri... Kocaman cam gibi. Kırpmadan bakıyorlar. Ayakkabıları da ayağında... Giyitleri azıcık buruşmuş ama, kimse farkına varmaz. Oturur uçağın içine, kurulur, belini dayar duvara... Kim ola bu ölü? Onlardan, ağalardan birisi olacak. Alaylı alaylı, tepeden bir gülüşü var ama gözlerinin yanında, öylece yüzünde. Bıyıkları da sarkık. Bıyıkları Ökkeş Dağkurdunun Müslüman bıyıklarına benziyor. Müslüman, saf, inatçı, doymamış... Uçak alacak onu, çok yüksekten bir ormanın... Yok, yok, bir ulu denizin içine, orta yerine... Yok, yok... bir çölün üstüne... Bir denize, bir çöle, bir ormana...

Memidik iç geçirdi, seslice:

"Uçak nerde ki bre kardaş," dedi. "Aaah, uçak nerde!"

Ölüyü kuyunun içinde kim bulabilir? Herkes bulur. Nasıl bulurlar? Köpekler bulurlar. Bir de candarmalar. Bir de ölü kokarsa, kokusu kör kuyudan tekmil Çukurova toprağına yayılırsa? Tekmil ırgatlar burunlarını tutarlar. Burun direkleri kırılır kokudan. Herkes koşar kuyuya. Bin kişi, iki bin, beş bin, yüz bin kişi. Çukurovada kim varsa, çoluk çocuk, genç yaşlı, herkes birikir kuyunun başına.

Bir kırlangıç ağzındaki çöpü Ceyhan suyunun düz mavisine düşürdü, suyun yüzü inceden bir kırıştı, kırışık ötelere kadar yayıldı.

Kuyu karanlıktı. Memidik ta dipte ayna gibi bir yuvarlak gördü. Yuvarlak Memidik baktıkça büyüyordu. Yuvarlak aynanın tam ortasında sarkık bıyıklı, sapsa-

rı kesilmiş iki de pörtlemiş cam göz. Aydınlığın içinde, ta uzaklardan, kuyunun karanlığından ona bakıyordu. Memidik ürperdi.

"İşte," dedi, "kim bakarsa kuyunun dibine onu görür. Herkes de merak eder kör kuyuları... Kuyuların dibine bakmayan kimse yoktur. Hep yüzlerini seyrederler kuyuların dibinde. Kuyu dibi insan yüzünü aynalardan daha iyi, daha aydınlık gösterir."

Memidik kuyunun dibindeki sarkık bıyıklı adamın başının yanındaki yüzüne baktı. Yüzü küçücük kalmış, kararmış, bir avuç olmuş, avurdu avurduna geçmiş, gözleri çukura kaçmış. Çenesi titriyor.

"Çok korkuyorum," dedi Memidik kuyudaki adama. "Allah senin bin belanı versin, başıma bela oldun. Ben ne yapayım, nereye götüreyim seni? Nereye götürsem seni bulurlar. Ne yapsam, seni benim öldürdüğümü bilirler. Ne yapayım seni, ne yapayım, sen söyle ne yapayım? Söyle nolursun?"

Ağlamaya başladı. Kuyunun dibindeki yansımı da dudaklarını çocuk gibi büzmüş, gözlerini kısmış ağlıyordu. Cam gözleri kocaman açılmış, sarkık bıyıklı kafa da ağlıyordu.

Memidik uzaktan, tozu dumana katmış üç atlının kopup geldiğini gördü. Arkalarında uzun bir süre havada asılı kalan bir toz bulutu bırakıp geliyorlardı. Gölgeleri yemyeşil, akmayı unutmuş bir göl gibi durgun Ceyhan suyuna düştü. Birisi doru, birisi al, birisi de kır atlıydılar. Atlılar ak libaslar içindeydiler. Başlarına kırmızı mendil bağlamışlardı, ayakları da çıplaktı. Atların ne gemi, ne dizgini, ne yuları, ne de eyeri vardı. Atlar çırılçıplak.

Memidik olanca gücüyle kuyunun taş kapağına saldırdı. Taş kapak öyle kolay kolay yerinden kıpırdamıyordu. Memidik çok zorladı. İki eli sıyrıldı, kan içinde kaldı. Atlılar fireze düşmüşler geliyorlar, doludizgin. Atların nalları parlıyor, ayna gibi, ışıklanarak. Firezlerin ipiltisine karışıyor nal ışıltıları.

Memidik ter içinde... Yüzünden, burnundan oluk oluk ter akıyor. Tüm bedeni tere batmış. Giyitleri suya dalıp çıkmış gibi üstüne yapışmış. Atlılar yaklaşıyor, Memidik zorluyor. Bir ara öyle zorladı ki, beli kütürdedi. Belini doğrultamıyor.

Doğru buraya, kuyuya geliyorlar. Memidik taşı kuyunun yanına bıraktığı gibi kendisini kuyunun yanı başındaki ağınağacı kümesinin içine attı, büzüldü. Titriyor, beli de dehşet acıyordu. Atlılar gelip doludizgin üstünden geçtiler. Çok sıcak vardı. Yapış yapış. Atlar terlemişler, terden kapkara olmuşlar, donlarını değiştirmişlerdi. Binicilerin de giyitleri kapkaraydı, giyitleri terden sırtlarına yapışmıştı.

Atlılar geri döndüler, gene doludizgin ağınağacı kümesinin üstünden geçtiler. Sonra kuyunun üstünden atlarını öte geçeye sürdüler.

Bir tanesi, at koşarken kuyunun ağzına fırladı, oraya düştü. Düşer düşmez de eğildi kuyunun dibine bakmaya başladı. Öteki atlılar da ağır ağır atlarından indiler, atlarını ağınağacı kümesine bağladılar, geldiler kuyunun ağzına diz çöktüler, kuyuya eğildiler.

Memidiğin titremesi arttı. Titremekten neredeyse uçacaktı. Gözlerini, ter içinde kalmış, kıçlarını namaz kılar gibi göğe dikmiş, kuyuya başlarını sokmuş, kıpırdamayan adamlara dikmişti. Hazır adamlar böyle taş kesilmişken kaçmalıydı. Ama ayakları çözülmüştü. Allah kahretsin. Sürünerek ağınağacı kümesinin içinden çıktı. Bu anda da bir mucize oldu, ayakları kendine geldi. Memidik ayağa kalktı. Önü Ceyhan ırmağıydı, kendini ırmağa attı. Her yan maviydi ve elleri ayakları maviye kesti. Suyun öte geçesine geçti. Ayakları dizine kadar toza battı, çamur oldu.

Pamuk tarlasına geldi ki, gün batmış, kocaman bir ateş yakmışlar, sıcak yapış yapış. Ağır, acı, kurşun gibi bir pıtrak kokusu sinmiş havaya. Bir de ötelerdeki çeltik tarlasından, yeşil, patlarcasına suya doymuş yeşil çeltik saplarından taze bir ot kokusu, çürümüş batak kokusu geliyor. Sivrisinek uğulduyor. Kel Aşık türkü söylüyor. Çok eski, binlerce yıllık bir kahır türküsü. Toprak kadar eski... Alacakaranlıkta toprak, pamuk öbekleri, tarlalar, yıldıza kesmiş durgun Ceyhan suyu ağarıyor. Bir hoş, bir büyülü dünya...

Benzin kokulu traktör sesleri, kamyon, otomobil sesleri geceyi dolduruyor.

"Durmuş kardaş, nasılsın?"

"Hiç iyi değilim. Başladı gene. Usuldan bu akşam bir titredim, üşüdüm, ama sonra geçti. Hep böyle gelir."

Memidik Durmuşun elini tuttu:

"Haydi su kıyısına gidelim," dedi.

Durmuş:

"Gitmem," diye diretti. "Bıktım topraktan. Delice Bekirin avradına beş gün yalvarırım daha iyi."

Memidik:

"Bir şey konuşacağım seninle. Toprak işi değil. Bugünlerde Delice Bekirin avradı iyi. Hiç kırmıyor insanı. Sen gel hele..."

Daha ikircikliydi. Durmuş en güvenilir can bir arkadaşıydı. Ona her şeyini söylerdi. Memidiğin bilip de Durmuşun bilmediği hiçbir şeyi yoktu.

Suyun kıyısına geldiler, bir ağınağacı kümesinin dibine oturdular.

Memidik:

"Durmuş kardaş," diye başladı. "İki adam gördüm. İki gözüm önüme aksın ki gördüm. Şu çıra gibi yanan iki gözüm. İki adam gördüm."

Durmuş sözünü kesti:

"Taşbaşoğlunu, öyle mi?"

Memidik, durgun, soğukkanlı:

"O değil," diye sürdürdü sözünü," o değil. Bu adamı ne gördüm, ne de adını duydum. Adamın birisi bana benziyor, küçücük, ince, bir deri bir kemik, bir de

korkak ki, ödü kopuyor. Öteki de kocaman. Muhtar Sefer gibi. Bana benzeyen adam bir gece Muhtar Seferi öldürdü. Ben gördüm."

"Suuus, kimseye söyleme. Başına iş açma."

"Gördüm. Küçük adam, bana benzeyen, ölüyü sırtına aldı, götürüyor. Saklayacak. Ne yapsın?"

"Gömsün."

"Gömdü ama içi götürmedi, bulurlar diye çıkardı oradan. Bulurlarsa ölüyü küçük adamı asacaklar. Bana benzeyen adamı..."

Durmuş:

"Asarlar," diye bağırdı. "Hiç de dinlemezler. Ölüyü ne yaptı şimdi?"

"Ölü hep sırtında küçücük adamın."

"Nasıl taşıyor o kadar kocaman ölüyü."

"Taşıyor. Ne yapsın fıkara?"

Durmuş iç geçirdi:

"Ne yapsın! Onun işi zor. Ne yapsın? Yaaa... Ölünceye kadar da sırtında taşıyamaz ya... Birisi görür en sonunda..."

Durmuş düşündü. Küçücük adamın hali ona dokunmuştu.

Memidik durmadan konuşuyor, küçük adamın sırtındaki kocaman adamın ağırlığını anlatıyor, ölüyü nerelere saklayıp çıkardığını, hiçbir yere, iki gözüne bile güvenemediğini sayıp döküyordu.

"Nerede şimdi bu adam?"

Memidik:

"Kuyunun başındalar," dedi, kuyuya eğilmiş üç adamı anlattı. "Kim ola ki adamlar Durmuş?" diye sordu.

Durmuş:

"Onlar öldürülen adamın kardaşları," dedi. "Ölüyü kuyuda bekliyorlar. Onlar biliyorlar ki, küçücük adam gelecek, ölüsünü alacak. Onlar biliyorlar ki küçücük adam ölüsünü iki gözüne bile güvenemez. Bekliyorlar... Küçücük adam gele, onlar yakalayalar, sonra da asalar."

Memidik:

"Aaaah," dedi. "Sonra da asalar... Yüreğim bir yanıyor ki ufak adama... Parça parça oluyor yüreğim."

Durmuş ayağa kalktı:

"Haydi gidelim kuyuya," dedi. "Gidelim de küçücük adama söyleyelim ki onlar gidinceye kadar kuyuya yanaşmasın."

Ceyhan ırmağı safi yıldızdı. Sarı bir ışık gibi kıvrılıyordu. Köprüden geçtiler. Bir kayalığa vardılar. Geçtikleri toprak çok yarılmıştı. Kayalıklar, köz gibi.

El dokunduramazsın. Daha dumanı tütüyor. Yolanlar kayadan kayaya, kovuktan kovuğa.

Kuyuya vardıklarında tanyeri ışıyordu. Üç adam başlarını kuyunun ağzına sokmuşlar, öyle duruyorlar. Atları da, her birisinin önünde bir yığın taze ot, kokusunu havaya yayarak yiyorlar.

Durmuş:

"Hiç kıpırdamıyorlar, ne olmuş bunlara?" diye sordu. "Küçük adam nerede?"

Memidik:

"Şu ağınağacı kümesinin içinde..."

Ağınağacı kümesi ıslak sabah güneşinde bir yığın pembe açmış çiçek harmanıydı. Bir tuhaf, incecik kokuyordu.

Durmuş:

"Söyleyelim şu adama kaçsın," dedi.

Birden üç adamın da doğrulduğunu gördüler, görür görmez de aldılar yatırdılar.

Pamuk topladıkları tarla çok verimli bir tarlaydı. Onlar Çukurovaya inerlerken karşılarına bıyıklı, kısacık, göbekli bir adam çıkmış, "bu yıl benim tarlamı toplayacaksınız," demişti. Köylüler gelmiş tarlayı görmüşler ki, ne görsünler, tarladan bereket taşmış. Her bir koza yumruk kadar. Üstelik de tarla tam bin dönüm. Bu tarladan Taşbaşoğlunun eli geçmiş. Bu adamı köylüye gönderen kim? Taşbaşoğlu. Bu verimli tarlada köylüler çok mutluydular. Sıcak var, sinek var ama gene de mutlular. Mutlu olmayan üç kişi: Bir, kimsenin konuşmadığı karayazılı Sefer, ötekisi karayazılı Memidik, üçüncüsü de karayazılı Uzunca Ali.

Uzunca Alinin bedeni toprakta kaskatı kesilmişti. Bir kere uyanacak oldu, uyanamadı, geri yattı. Düşünde, düşünde değil, bu yarı hayal, yarı düş olacak, uykusu arasında elleri hep pamuk topluyordu. Bedeni sızlıyor, kasları bir türlü işlemiyor, kazık gibi donmuş kalmış.

Ali gözlerini açıtı, tanyerine baktı, tanyerinde en küçük bir aydınlık çizgisi bile yoktu. Yalnız koskocaman kuyrukyıldızı bir güneş parçası gibi, orada, dağların üstünde yalp yalp edip duruyordu.

İnceden seher yeli esti, serin. Alinin yüzünü yaladı. Alinin içini yeynicik bir sevinç doldurdu. Her seher, insanlar ne kadar kötü durumda olurlarsa olsunlar, seherde uyanırlarsa, uyandıklarında yüzlerini serin seher yeli yalarsa içlerini tarifsiz bir sevinç doldurur, yeniden dünyaya gelmiş gibi olurlar.

Ali kendini zorladı, ayağa kalktı, köylüler hep uyuyorlardı. Gömleksizoğlunun alaçığı yanından dehşet bir horultu geliyordu. Zalaca Karı uykusunda dudakları kıpır kıpır habire sayıklıyor. Tebdilhava incecik bir savanın üstüne uzanmış, sırtüstü yatmış, kollarını bacaklarını alabildiğine açmış, serilmiş yatıyor, uykusunda burnunu çeke çeke ağlıyordu. Pamuk tarlası, alacakaranlıkta, karlı bir bozkır gibi ta ötelere kadar ağarıyor, karın ışığı nasıl geceye vurur da ağartır, pamuğun ışığı da geceyi ağartıyordu. Ali, donmuş, kaskatı gerindi Kemikleri kütürdedi. Tarlanın dışına çıktı, hendeğe indi, hendekten derinlemesine, iniltiye benzer bir ses geliyordu. Kulak kabarttı. Delice Bekirin karısının soluğunu tanıdı. Sevişirken hep böyle kesik kesik, ölür gibi, boğulur gibi solurdu. Gene öyle soluyor, sırtüstü toprakta kayıyordu. Erkek kimdi acaba? Kulak kabarttı, erkeği soluğundan bir türlü tanıyamadı. Durdu, dinledi, ama kim olduğunu çıkaramadı. Kadın durmadan kesik kesik soluyor, kendisine doğru kayarak geliyordu. Ali iki metre ötesinde kadının dolgun, dikilmiş bacaklarını gördü, erkeği de kıvırcık saçlarından tanıdı. Erkeği, kadının bacaklarını, hayal meyal görüyordu. Onlarınsa başuçlarında dikilmiş adamdan hiç haberleri yoktu. Durmadan kesik kesik soluyorlardı.

"Şu Memidik yaman oğlan," dedi kendi kendine. "İşini çok iyi beceriyor. Erkek dediğin böyle olmalı."

Kadınla erkek öylesine biribirlerine sarılmışlardı ki bir tek insan olmuşlardı. Ali onlara hayran kaldı. Usulca aradan çekildi, hendeğin öbür yanına, solukları duyamayacağı uzak bir yere gitti. Yönünü kuyrukyıldızına döndü. Sağında iki büklüm bir karartı yumulmuş öyle duruyordu.

"Halil Emmi sen misin?" diye sordu.

Koca Halil hırıltılı sesiyle:

"Benim," dedi, elindeki sigarayı titreyerek sarmaya uğraşıyordu. Sonunda sardı, ağzına götürdü. Cebinden el kadar büyük çakmağını çıkardı, kavı çakmaktaşının üstüne koydu, çaktı. Kav hemencecik ateş aldı. Ateş alan kav sabahın seherine öylesine bir tatlı koku salıverdi ki, Koca Halil de, Uzun Ali de mest oldular.

Koca Halil:

"Yavrum, Alim," diye en şefkatli, sıcak sesiyle konuştu. "Yavrum, Alim, gel hele şuraya da sana bir iki sözüm var."

Seher yelinin efil efil serininde Ceyhanın kıyısına indiler. Yel suyun karanlık, koyu yeşile çalan derin yüzünü inceden kırıştırıyordu.

Koca Halil, Aliyi elinden tuttu, kıyıdaki bir sekinin çimenine oturttu. Sağ elini omzuna attı.

"Yavrum," diye, derinden içini çekti, başladı. "Alim, kardaşım, sen bunu hiç iyi etmedin. Muhtar Sefer senin peşini hiç bırakmaz. Seni eşek cennetine attıracak. Taşbaşoğlu Efendimiz, Kırklara karışmadan önce emir vermiş ki bu dört kitapta katli vacip Seferlen konuşmayacaksınız, demiş. Pravo köylüme! Pravo ki pravo... Hem de yüz bin kere pravo. Köylümün iki kara gözlerinden öperim. Benimle de konuşmuyor köylü. Neden ki dersen, geçen yıl bu alçak köylüyü ben geç koydum pamuğa. Çünküleyin koca bir köy beni bindirecek bir tek at bulamadı. Ya bu yıl İncecik köyü ne yaptı? Bana Arap atı buldu. Bin de git Koca Halil Ağa, Çukura, dediler. Ve de beni Arap atına bindirip teker teker elimi öptüler. Köylüler soyu boklu Muhtar Seferlen konuşmuyor ama, kasabadaki hükümet, ermiş Taşbaşoğlunu dinlemiyor, konuşuyorlar onunla. Varsın konuşsunlar. Taşbaşoğlum onlara, o dinsiz efendilere gösterir. Efendim Taşbaş. Bana bak Ali, Allahaşkına söyle, bizim Taşbaş nasıl ermiş oldu?"

Ali:

"Bilmem," dedi. "Onun orasını Allah bilir."

Koca Halil, Aliye sokuldu, onun kolunu kavradı:

"Bana bak Alim," dedi. "Şimdi Muhtar Sefer gider hükümete, der ki hükümete, ey hükümet kardaş. Uzunca Ali yaşlı anasını öldürdü. Yaşlı anası çünküleyin Çukurovaya inemiyordu. O da anasını öldürdü toprağa gömdü. Hükümet de alır, seni eşek damına atar. Nasıl yaptın bu işi? Neden yaptın? İnsan hiç anasını öldürür mü? Hele insanın Meryemce gibi bir anası olursa, onu hiç öldürür

mü? Yazık değil mi Meryemceye? Nasıl kıydın Meryemceye? Biz onunla kedi köpek gibi elli yıl çekiştik. Çekiştik, ama ne o bensiz yaşayabilirdi şu dünyada ne ben... Nasıl kıydın Alim, nasıl kıydın Meryemceye?"

Koca Halil ağlamaya başladı. Ali bir şeyler söylüyor, Koca Halil duymuyor, boyuna hıçkırarak ağlıyordu. Çocuklar gibi burnunu çekerek. Sakalları ıpıslak oldu yaştan.

Ali, en sonuncu ona sesini duyurabildi:

"Anamı öldürmedim Halil Emmi," dedi. "Anam köyde. Sana geçen gün de söyledim. Neden inanmadın bana? Köyde kendi gönlüyle kaldı. Bana dedi ki, Ali oğlum, dedi, sen var in git Çukurovaya. Bana bir sele ekmek yapın, siz gelinceye kadar ben burada idare ederim, dedi."

Koca Halil düşündü kaldı. Şimdi Meryemcenin sağ olduğunu iyice öğrenmişti. Bozuldu, Alinin ellerine sarıldı:

"Alim," dedi, "senden büyük bir dileğim var. Bu dileğimi yerine getir. Söz ver bana. Ben senin baban İbrahimin en iyi arkadaşıyım. Babanın mezardaki güzel kemiklerinin hatırası için dileğimi yerine getir."

Ali onun iki elini sağ elinin içine aldı, dostça sıktı:

"Halil Emmi, şimdiye kadar sen benden ne istedin de yapmadım?"

Koca Halil sevindi:

"Öyleyse, geçen gün ve de bu gece onun ölümüne ağladığımı Meryemceye söyleme. Olur mu? Söyleme."

"Söylemem," dedi Ali. "Ama köylü?"

"Katti mi? Köylü neye ağladığımı bilmez. Uyutururn köylüyü."

Ali:

"Katti."

Koca Halil:

"Öyleyse yemin et."

Ali:

"Ederim, söyle!"

Koca Halil cebinden bir küçücük Kuran çıkardı:

"Koy elini şunun üstüne?"

"Koydum."

"İki çocuğumun başı için yemin ederim ki Koca Halilin, Meryemcenin ölümüne ağladığını kul olana söylemeyeceğim. Hiç kimse, kurt karınca, börtü böcek, taş ağaç, su, hiçbir kimse bu sözü ağzımdan duymayacak. Yemin ederim. Amin."

Uzun Ali:

"Yemin ederim. Amin," dedi, elini Kuranın üstünden çekti.

Koca Halil derinlemesine bir iç geçirdi, Kuranı koynuna koyarken.

"Biz Çukurdan köye dönünceye kadar, Meryemce ölür, eğer sen gelirken öldürmediysen. Tek başına o köyde kurdun kuşun içinde bu yaşta bir insan iflah olmaz, ölür. Kuru ekmekten başka bir şey yok mu?"

"Azıcık da tarhana kaldı. Anam dedi ki, siz gidin Çukurovaya, ben de Peri Padişahının sarayına gider, Vurgun Ahmedimin çocuklarına bakarım. Belki Vurgun Ahmet gelmiş, onu almış saraya götürmüştür."

Koca Halil:

"Eşşşek," diye dişlerinin arasından tükürdü. "Ananı Peri Padişahının sarayına alırlar mı? Alırlarsa da onu boğup atmazlar mı? Ben gitmedim mi Peri Padişahının sarayına? Canımı zor kurtardım perilerin elinden. Vurgun Ahmet mi, Vurgun Ahmet vizzo. Yalan. Kim yitirmiş de Vurgun Ahmet Peri Padişahının içgüveyliğini bulmuş!"

Uzun Ali, Vurgun Ahmedi Koca Halile karşı savunacaktı, ama vazgeçti.

Koca Halil uzunca süren bir sessizlikten sonra:

"Sen," dedi, "tez günde anana ulaşmalısın. Köy varıncaya kadar oraya, anan ölür, eğer öldürmediysen!"

"Nasıl giderim Halil Emmi?" dedi Ali ağlamsı bir sesle. "Böyle bol pamuğu olan bir tarlayı bırakır da nasıl giderim? On yıldır böyle pamuğu bol bir tarla düşmemişti elimize. Adile bu yıl tüm borcumuzu ödeyeceğiz. Ödeyip de ondan kurtulacağız. Bunu bırakayım da nasıl gideyim Halil Emmi?"

Koca Halil başını kaldırdı:

"Eğer ananı gelirken öldürüp kara topraklara gömmediysen, sana bir iş düşüyor. Ali, herkesin iki misli çalışacaksın. Canını dişine takıp çalışacaksın. Herkesin iki üç beş misli pamuk toplayacak, çok para kazanacak, on beş gün içinde köye döneceksin. On beş günde de Meryemce ölmez, eğer Meryemceyi öldürüp kara topraklara gömmediysen, ona ulaşırsın. Bak, Ali, yemin ettin ha, ananı görünce onun ölümüne ağladığımı söylemeyeceksin. Çocukların üstüne yemin edip, Kurana el bastın. Şimdi bu yıl da ben sana yardım ederim. Bu Koca Halil de bana nasıl yardım edecek deme. Dağların koca kartalı Koca Halil sana çok güzel yardım edecek, sen de gidip ananı ölümden kurtaracaksın, güzel Meryemceyi, altın yürekli, yiğit, onurlu Meryemceyi. Eğer gelirken öldürmediysen..."

Ali, Koca Halilin elini öptü, alnına koydu.

"Sağ ol, var ol Halil Emmi," dedi. "Tez günde pamuğu toplayıp anama ulaşacağım. Ben çok çabuk pamuk toplarım."

Koca Halil:

"Ben de sana yardım ederim."

Yukardan, tarladan bir teneke tıkırtısı geldi, birkaç kişi öksürdü, sonra sesler çoğaldı, gürültü oldu. Uzaktaki çeltik tarlasında da arka arkaya bir on, on beş el silah atıldı.

Koca Halil:

"Haydi çabuk ol," dedi. "Millet uyandı. Canımızı dişimize takmalıyız. Ben bu yıl pamuğumu oğluma, o sümüklü Hacıya vermeyecek sana vereceğim."

Ali onun elini tuttu:

"Olmaz Halil Emmi," dedi. "Senin pamuğun sana, istemem. Ben anama yetişirim. Sen de işte şurada söz ver ki bana pamuk toplamayacaksın. Yoksa anama gitmem."

Koca Halil, Alinin sesini hiç beğenmedi. Ses inatçıydı. Karşı koymak olmazdı.

"Peki," dedi. "Bu yıl sana pamuk toplamayacağım. Ama sen üç misli, beş misli, yüz misli pamuk toplayacaksın."

Ali:

"Toplarım," dedi yürüdü.

"Toplayıp anana bir an önce ulaşacaksın."

Ali:

"Ulaşırım," dedi.

"Ulaşıp, anamı kurtaracaksın. Köylü döndüğünde güzel Meryemcenin ölüsünü bulursa köyde, seni de iflah etmezler. Seni kahrederler. Aman Alim, elini çabuk tut. Ulaş da kurtar anamı."

"Ulaşıp kurtaracağım anamı."

Ali arkasını döndü, uzaklaşırken ayakları ayaklarına dolanıyordu. Gözleri dolmuş, boğazına bir yumruk gelmiş tıkanmıştı.

"İnsanoğlu," diye geçiriyordu içinden, "hiç belli olmaz ki... Herkes de Koca Halil anamlan kanlı bıçaklı sanır. Bildim bileli biribirinin gözlerini oyarlar. Dünyada iki en büyük düşman varsa, insan soyu düşmanlık görmüşse bunların düşmanlığıdır o. Nerdeyse Koca Halil kederinden ölecek. Allah Allah, hay Allah! Sana sığındım, olacak iş mi? Anam ölürse Koca Halil bir gün yaşamaz. Bu böyle..."

Sabahın seher vaktinde, alacakaranlığın içinde sessiz, uykulu kalabalığın kıpırtısı ağırdı. Pamuğu toplayan eller gidip geliyor, torbalar doluyordu. Uzak yollarda, tarlalarda bir hayhuy vardı. Gece yağmış çiğden ırgatların giyitleri, yağmur yağmış gibi ıpıslaktı. Sabahın seher yeli ıslak bedenleri usuldan üşütüyordu. Gavur dağları uçuk bir mavide, bir duman perdesi gibi seçiliyordu. Dağların üstünde üç büyük yıldız, birisi kuyrukyıldızı, yalp yalp ediyordu. Kuyrukyıldızı dönüyor, kıvılcımlanıyor, yalbırdıyordu. Dağların başında, ötelerde incecik, görülür görülmez bir ışık çizgisi, belli belirsiz yayılıyor.

Uzun Ali hışım gibi. Bütün bedeni gerilmiş... Elinde olsa bütün pamuk tarlasını içine çekecek. Öylesine çalışıyor ki, elleri gözükmüyor. Çuvalı bir anda kozayla doluyor, alaçıkların önündeki haymanın altına, hasırın içine boşalıyordu. Bir de iki büklüm olmuş Koca Halil böylesine çalışıyordu. Hiç kimse hırsızlar başı, Meryemce düşmanı, Yemen kaçkını, dört kitapta katli vacip Koca Halili böylesine, canını verircesine pamuk toplar görmemişti.

Irgatlar bazı bazı duruyorlar, şaşkınlıkla Uzunca Alinin uğunan ellerine bakıyorlar. Bu köylüler bunca yıl pamuk topladılar, ne Uzunca Aliyi böyle gördüler, ne de böyle Uzunca Ali gibi çabuk, elleri uğunan pamuk toplayan birisini.

Alinin beli ağrıyor, bedeni dökülüyordu. Şimdi terleyecek, terleyince de bir şeyi kalmayacaktı. Ama teri soğuyunca dayanılmaz ağrılar içinde kıvranacaktı. Alinin korkusu buydu.

Memidik, anasının yanında ağır ağır pamuk topluyor, başını boyuna kaldırıp üstündeki yarı bulutlu göğe bakıyordu. Üstündeki uzak gökte kanat şapırtıları... Büyük, geniş kanatlı kartallar göğün alacakaranlığında Ceyhan ırmağının kıyısına, büklüğün üstüne süzülüyorlar. Akın akın, bir değil, beş değil... Kartalların kanatları biribirine değiyor, şu şapırtı ondan.

Ana, ölgün ölgün, belki kıpırtısız pamuk toplayan oğluna döndü.

"Neyin var yavru?" diye sordu. "Bu yıl her yılkine benzemiyor hallerin. Ne gecen gece, ne gündüzün gündüz."

Her gün bu soruyu ana, oğluna en az bir kere sorardı. Memidik ya karşılık verir, ya vermezdi. Karşılık verdiği zaman da, o anda aklına ne geldiyse onu söyler, anası da hiçbir şey anlamazdı.

"Hiçbir şeyim yok ana, hiç. Taşbaş Efendimizi bir göreceğim geldi ki... Dün gece düşümde gördüm onu. Bir ışık seli içinde balkıyor, bir soğuk, yarpuz kokulu oluğun yanında duruyor, çam ağaçları tepesinde, çayır çimen çiçek açmış, dağlar kokudan nennileniyor. Taşbaş Efendimiz boynu bükük, yüzü azıcık sarı, ölü yüzü gibi, yumuşak. Uyandım ki, oluğun çağıltısı... Apak köpürüyor oluk. Elini içinde göz açıp kapayıncaya kadar tutamazsın. Uyandım ki..."

Anası:

"Ya, öyle mi yavrum?" diye yeniden sordu. "Demek öyle ha... İnşallah tez günde gelir de Taşbaş Efendimiz senin de hasretliğin diner. Tez günde Taşbaş Efendimiz imdadımıza yetişir de... Hiç olmazsa bizi şu sinekten, şu boğan sıcaktan kurtarır."

Anakız Karı yanlarına yanaşmış, hem topluyor, hem onları dinliyordu. Anakız Karı dendiğine bakmayın onun, daha genç. Kocası orman suçundan, ormandan ağaç kesmekten yakalandı da, kaçtı gitti. Terki diyar etti. Bir daha da gözükmedi. Anakızın kocası kadar hapisaneden korkan kimse yoktur. Ve kocası kaçtığı gece, sabahleyin kalktı ki Anakızın saçları apak olmuş. Öylesine

üzgündü ki Anakız, altı ay ne kapısını kimseye açtı, ne de kimsenin kapısına vardı. İnce çeneli, koca çekik kara gözlü, pembe yumuşak, ipek tenli, kanlı, şehvetli dudaklı bir genç kadındı. Anakız. Uzun boylu geniş yuvarlak, hareketli kalçalıydı. Kocasının onu bırakıp gitmesinden dolayı dehşet utanıyordu. Sonra sonra unuttu kocasını... El içine çıktı. Evlenme teklifleri, Yalak köyünden, öteki köylerden Anakıza yağmur gibi yağmaya başladı. Anakız hiçbirisini istemedi. Anakızın oynaş tuttuğu da, bir erkeğe baktığı da olmadı. Kimse böyle bir şeyi ne gördü, ne de duydu.

"On beş yıldır şu yıkılası Çukurda pamuk toplarım, ne böyle bir sıcak, ne de böyle bir sinek gördüm."

Memidik, ağzı havada, gözleri süzülüp giden kartallarda:

"Ne de böyle bir pamuk gördük, Anakız Bacı," diye söylendi. "Böyle pamuk olursa bir yıl, o yıl çok sıcak olur, çok sinek olur. Pamuğu pamuk eden, yağmur bir de sıcaktır. Baksana şu kozalara bacı... Her dalda şıkırdım gibi! Her birisi yumruğum gibi. Her yıl böyle tarla bulsa bizim köylü, her yıl Çukurovada böyle pamuk olsa, bizim köylü zengin olur. Adile hiç de borcumuz kalmaz. Borçsuz olmak... Oooh, ne iyi! İşte bu yıl da pamukları böyle yapan Taşbaş Efendimizdir. Yaaa, ne sandınız! Bundan sonra bizim pamuk topladığımız tarlalar hep böyle olacak."

Anakız:

"İnşallah gözü kör olur o Seferin. İnşallah yılancıklar çıkarır da eti meti ular da dökülür... Kimsecikler konuşmuyor onunla. Üç avradının üçü de konuşmuyor, çocukları da... Hele bir konuşsunlar bakalım. Taşbaş Efendimiz onları çont eder. Tekmil kış Sefer karılarını, çocuklarını, ille de benimle konuşacaksınız diye, sopanın altına yatırdı dövdü de, kemiklerini kırdı da, onlar gene de ağızlarını açıp Sefere bir çift söz etmediler. Bizim komşumuz ya, sabahtan akşama kadar Taşbaş Efendimize sövüp durdu bütün kış. Aman, nasıl sövüyordu! Aman Allah, kulaklar duymamış, ağza alınmadık küfürlerle. Taşbaş Efendimizin sövmedik yerini koymuyordu. Şimdi de ne diyor, biliyor musunuz? Ne diyordu geçen gün şehirden gelen Efendilere, onlara turaç kızartıyor, rakı içiyorlar, kızarmış turaçların yağlı kokusu üstümüze... Diyordu ki, nah işte şu iki kulağımlan duydum... Şu iki... Taşbaşoğlu öldü, dondu da öldü. Biz şu turançları nasıl yiyorsak, kurtlar da Taşbaşı öyle yediler, sonra bir güzelce dağların doruğuna, karların üstüne bıraktılar, diyordu. Diyordu ki bu ahmak köylüler, diyordu, kurdun pisliği Taşbaşa daha tapıyorlar. Taşbaşın kerameti olsa, kurtların boku olmazdı... Kasabalılar baş sallıyor, gülüyorlardı. Diyordu ki kasabalılara, kurtlar yedi, kurtlar sıçtı onu ama, daha yakamı alçak ellerinden kurtaramadım. Tırnaklarını boğazıma bir geçirmiş ki, soluk aldırmıyor. Kasabaya, kasabaya bile gidemez oldum. Orada da herkes bana gülüyor. Çukurovada herkes köylünün benimlen konuşmadığını duymuş. Taşbaşın emri üzre. Taşbaş öldü, Taşbaş geberdi ama bu namussuz

köylü, bu namussuz köylü beni gebertecek! Zaten bu köylü adam değil ki... Aaaah, adam olsaydı köylü, onunla konuşmamak değil, onu parça parça..."

Memidiğin anası susmuş duymuyor gibi, iki ayakları üstüne çömelmiş oturmuş, habire pampal pampal açılmış çiğli ıslak pamuğu topluyor, arada sırada da geriniyordu. Anakıza doğru döndü, ama alacakaranlıkta onun yüzünü seçemedi. Elleri, kolları, yüzleri, dizleri, bacakları, kalçaları çiğden ıpıslak olmuştu.

"Anakız Bacı," dedi sakin, güvenli, "köylü onu parça parça edip de her parçasını bir köpeğin önüne atmaz mıydı sanıyorsun? Atardı ama Taşbaş Efendimiz ne dedi... O itin, dedi, kılına dokunmayacaksınız. Öylesi itlerin kanına elinizi bulamayacaksınız. Onunla konuşmayın, o çatlasın, kendi kendine çatlasın ölsün, dedi. Yoksa parça parça..."

Memidik dişlerinin arasından:

"Yoksa parça parça..."

Elleri sızladı, kendi kendine, bu kartallar nereye gidiyorlar, dedi. Nereye ola? İçinde, yüreğinin bir yerinde bir boşluk vardı.

Hasanla Ummahan pamuk toplayan ırgat çizgisinin en ucundaydılar, sol ucunda. Irgatlar uzun, belki beş yüz metrelik bir çizgi olmuşlardı. Dirsek dirseğe topluyorlardı.

Gömleksizoğlu, Uzunca Aliye çok öfkeleniyordu. Çünkü Alinin sağ yanında topluyordu pamuğu, Ali öylesine çabuk topluyordu ki, onu üç dört metre geride bırakıyor, sonra dönüyor Gömleksizoğlunun önündeki pamukları da alıyordu.

Gömleksizoğlu buna deli oluyor, söyleniyor, homurdanıyor, kızıyor bağırıyor, Ali hiç duymuyordu.

"Herif insan değil, bir alamet. Yutuyor pamukları. Bıraksan tek başına tüm tarlayı toplayacak. Bu adam bu gidişle günde yüz yirmi kilo toplar. Alimallah toplar..."

Kafasından durmadan Alinin günlük kazancını hesap ediyor, deli oluyordu. Bir kilosu yirmi kuruş... Yüz kilo eder yirmi lira... Yirmi kilosu da dört lira... Etti mi yirmi dört lira! Günde yirmi dört lira! Bir aile kadar, bir ev kadar pamuk topluyor bir adam... Bu gidişle günde yüz elli kilo da toplar. O zaman ne kazanır? Tam otuz Türk lirası...

Başını sallıyor:

"Breh, breh, breh!" diyordu bağırarak. "Vay anasını avradını senin herif!"

Sivrisinekler kulaklarının dibinde vızıldıyor, iğnelerini sırtından geçirip canını yakıyorlar. Gömleksizoğlunun mintanı sivrisineklerden dolayı kan içinde kalıyordu. Çok nazik bir teni vardı. Sırtı yara içindeydi.

Anasını öldüren bir heriften hiç hayır gelir mi? Durup dururken adam tutar da anasını öldürürse hiç o heriften insanlık umulur mu?

Her şeye kızan Gömleksizoğlu edemedi:

"Allah bin belasını versin. Ana kanlısı," dedi, torbasını aldı, çizginin sağ ucuna gitti, Deli Bekirin yanına durdu, orada toplamaya başladı.

"Herif adamın kafasını bozuyor, kardaş. Eli el değil, tren... Toplamak değil onunkisi, yutmak! Allah belasını versin."

Delice Bekir gülerek, yüksek sesle:

"Eskiden böyle değildi. Senin benim gibiydi o. Otuz, kırk çok çok elli kilo toplardı. Bir iki günde onun öbeği beş kişilik bir öbek kadar yığıldı. Anasını öldürünce Uzunca Ali değişti."

Sol uçtaki çocukların, Ummahanla Hasanın elleri durdu. Öyle biribirine dönüp bakıştılar kaldılar. Biribirlerinin yüzlerini zor seçiyorlardı.

Hasan:

"Ben biliyordum," diye inledi. "Babamın böyle yapacağını... Geçen yıl nenemi sırtında taşıdıydı da sırtı yağır olduydu. Nenemin sözünü duydukça tüyleri diken diken oluyordu. Yüzü de sapsarı. Vay nenem vay!"

Ummahan:

"Babam, nenemi öldürdü," dedi. "Ben gözümlen gördüm. Yatakta boğdu da öldürdü. İki kocaman eliyle bir sarıldı boynuna... Nenecik hemen ölüverdi, fıkara."

Hasan:

"Neden söylemedin bana o zaman? Belki kurtarırdım nenemi..."

"Öldürürken gördüm. Bir baktım, babam kanlı ellerini nenemin kopmuş boğazından çekiyor."

Hasan içini derin derin çekti. Belli belirsiz, usuldan, kimseye fark ettirmeden için için ağlıyor, yaşlar yanaklarından süzülüp boynuna, oradan göğsüne iniyordu.

Hasan:

"Zalaca Karı da düşünde babamın nenemi öldürüşünü tam böyle görmüş. Teker teker, herkese bunu böyle anlattı. Keşki babam nenemi öldürmeseydi de, biz de bu yıl Çukurovaya inmeseydik."

Ummahan bilgiç bilgiç:

"Babam nenemi insek de inmesek de zaten öldürecekti," dedi. "Anamlan bu kış konuşurlarken duydum. İşte şu kulaklarımla. Babam diyordu ki, bıktım bu kadından. Başıma bela kesildi. Canımdan bezdim. Ölmüyor ki, kurtulam elinden..."

O da ağlamaya başladı.

Hasan:

"Sus Ummahan," dedi, "nenemin ölümüne ağladığımızı kimse duymasın. Sonra babamızı alırlar, hapse götürürler, biz de böyle Çukurun ovasında dımdızlak babasız, kimsiz kimsesiz kalırız."

Ummahan hemen ağıdını kesti, gözlerini kuruladı:

"Kimse duymadı ağladığımı, korkma Hasan," dedi.

Hasan durmadan ağlıyor, ama belli etmiyordu.

"Hiç," dedi. "Bu kadar kibritlerim de hiç işe yaramayacak. Nenem kibritlerimi hiç görmeyecek. Gözünlen gördün, o kadar çubuğu ta dağlardan sırtımda nasıl taşıdım. İki omzumun ikisi de daha yara. Belim bıkınım kırıldı. Ayaklarımın altı şişti, öldüm. Neye yarar ki, nenem olmadıktan sonra, nenem görmedikten sonra... Hepsini atacağım."

Ummahan heyecanla:

"Atma," dedi. "Deli misin. Bana ver."

Hasan:

"Durma!" diye bağırdı. "Ağzın işlesin ama elin durmasın. Bak, nenemi babam bir avuç pamuk için öldürdü. Baksana şunun ellerine, eli ne kadar çabuk işliyor. Anasını öldürdükten sonra... Pamuk için öldürdü ya... Hıncı pamuğa. Bir topluyor, bir topluyor, köylü deli divane oluyor. Kıskançlıktan çatlıyorlar. Babam bir günde beş yüz kilo topluyor. Beş adam kadar."

Ummahan usul usul, korkuyla Hasana yaklaştı, koluna dokundu:

"O adamları gördün mü?" diye sordu. "Gece gündüz demeden dolaşıyorlar. Koca hasırdan şapkalı, ak giyitleri... Bellerinde de tabancaları var. Sefer onlara yağlı turaç kızartması yedirdi. Onlar hükümet gibi adamlar. Atlarının üstünde gördüm üç kere. Üç kere tarlanın içinde... Üç kere suda... Hep arıyorlar. Anasını öldürmüş babamı arıyorlar. Alıp götürecekler babamı. Muhtar da babama düşman..."

Hasan kızdı:

"Eşşek," dedi, "onlar babamı aramıyorlar. Arasalar gece gündüz tarlalarda, sularda, dağlarda ne işleri var! Onlar Şevket Beyi arıyorlar. Yaaa, Şevket Beyi..."

"Şevket Bey kim?"

Hasan celallendi:

"Şevket Bey dedik ya sana," diye bağırdı. "Şevket Bey işte. Haydi, topla pamuğu. Neredeyse gün doğacak, bizim çuvalımız daha boş. Anam ne der sonra!"

Sonra Ummahan sert davrandığına üzüldü. Nenesi ölmüştü zaten fıkaranın. Ağlayıp duruyor zaten işte. Babası da ağlıyor. O, anasını öldürdü ya, anasını canı gibi severdi, kim bilir niye öldürdü acaba? Şu insanların işine akıl ermez ki... Anasını fıkaralıktan öldürdü. Fıkaralık batsın...

"Bana bak Ummahan, yeter, ağlama gayri. Ölenle ölünmez ki bacım. Nenem zaten çok çok yaşlıydı. Bir ayağı çukurda... Biz seninlen yarın sabah büke gide-

lim. Orada geçen yılki kuşumuzun yuvasına bakalım. Bir de kibritlerimizi yakalım. İstersen sana beş tane kutu kibrit de veririm. Nenem olmadıktan sonra..."

Ummahan:

"Nenem," dedi, tıkandı. Durmadan sarsılarak ağlıyordu. Bir taraftan pamuk topluyor, bir yandan ağlıyordu.

Hasan da sarsılarak ağlıyordu. Nenesi gözünün önüne geliyor ağlıyor, onun bir tatlı sözü aklına düşüyor ağlıyordu.

Ummahan, Hasanı dürttü:

"Bak Hasan," dedi. "Üç atlı! Atları yularsız eyersiz. Şevket Beyi arıyorlar."

Üç atlı Ceyhan suyu boyunca uzanan tozlu yoldan doludizgin, çıplak atlarının sırtında kuzeye doğru gidiyorlardı.

Hasan:

"Bulamazlar," diye kendine güvenir bir tavırla konuştu. "Hiç bulamazlar. Şevket Bey saklandı."

Ummahan:

"Saklanmadı Şevket Bey. Şevket Beyi birisi öldürmüş de gömmüş. Zalaca Karı düşünde gördü, düşünde... Şevket Beyi öldürmüş... İki bin tane köpek sarmış dört bir yanını... Her bir köpeğin ağzında iğne ucu gibi biraz Şevket Bey... Düşünde görmüş Zalaca! Üç atlı da..."

Hasan:

"Sus," dedi; "geliyorlar. Şevket Bey saklandı. Saklambaç oynuyorlar."

Üç atlı doludizgin yanlarından geçti. Memidik ayağa fırladı, onlar gözden ırayıp da karanlığa karışıncaya kadar ayak parmaklarının üstüne dikilip arkalarından baktı.

Atlıların ardından Muhtar Sefer gözüktü. Omzunda tüfeği, belinde fişekliği, av çantası, adımlarını büyük büyük açarak köylülerin önünden geçti, gitti.

Memidiğin içinden korkunç, elini ayağını zangır zangır titreten bir öfke geçti.

"Seni... Seni kıyık kıyık etmeli... Seni parça parça... Yazık oldu o adama. Aaah, yazık oldu. Leşini köpeklere... Oh, hiç kimse, kimsecikler konuşmuyor ya seninle..."

Uzakta, ak bulutların altında, bucağın batısında, büklüğün sol ucunda alacakaranlıkta kartallar, kuzgunlar, akbabalar dönüyor. Memidiğin keskin gözleri kıpır kıpır havada dönen kuşları uzaktan bile seçebiliyordu.

Memidiğin içi içine sığmıyor, içinden geçiriyordu: "Bulacaklar, işte bu sefer bulacaklar. Ne dedim de kuyuya soktum fıkarayı... Hiç insanın aklına gelir mi ki kuyudaki ölünün üstünde alıcı kuşlar dönsün? Aaah, bulacaklar, bulacaklar. Sonra kim öldürdü, onu da bulacaklar. İpe çekecekler Muhtar Sefer de yaşayacak."

Dişlerini sıktı. Dişleri gıcırdadı, çatırdadı.

Şimdi kalksa şu alacakaranlıkta ölüyü kuyudan çıkarsa... Bir kere kuyuya yetişinceye kadar ortalık ışırdı. Işımadan yetişse, tez bir sürede nasıl çıkarır, nereye saklardı? Sakladığı yerin üstünde kartallar dönmez miydi?

Epeydir kafasında bir düşünceyi eviriyor çeviriyor, bir türlü yerine getirmek yürekliliğini gösteremiyordu.

"Şu ölüyü şurdan alsam," diyordu, "bir telis çuvala koysam... Telis çuval çabuk çürür, kıl çuvala koysam," diyordu. "Kıl çuvalın ağzını bir iyice diksem... Sonra kocaman, kaldırabileceğim kadar bir taşı çuvala bağlasam. Ceyhan suyunun en derin yerine, Ali Batmadı büvetinin dibine atsam... Orada onu kimsecikler bulamaz. Oradan onu kimsecikler çıkaramaz. Ben de kurtulurum şu adamın elinden."

Bir karar veriyor. Köstüoğlunun kalın, keçi kılı çuvalına gözünü dikmiş nasıl çalacağını düşünüyor, bir gece de çuvalı çalıyor. Sonra da bu düşüncesinden cayıyordu. Bazı bazı bu caymalarına bir sebep buluyor, bazı da hiçbir sebep bulma gereğini duymuyordu. Olmaz, ölüyü suyun dibine, çamurların içine göndermek olmaz, diyor işin içinden çıkıyordu.

Bir de ölüyü görmek, onu bulmak icap etse... Neden icap etsin? Bir ölünün bir insana ne gerekliği var? Yani icap etse, Memidik nasıl çıkarır suyun dibinden ölüyü?

Ama ölüyü şu koskoca Çukurova düzünde nereye saklarsın? Çınarın altına, suyun dibine gömüyorsun olmuyor. Derin mezarlar kazıyorsun, büklüğe, bataklığa götürüyorsun, kuyuya atıyorsun olmuyor. Olmuyor işte. Şu ölü koskocaman Çukurovaya sığmıyor. Sığmıyor işte.

Şimdi de kartallar! Kuyunun dibindeki ölüyü nereden görürsünüz, hay namussuzlar!

Sinekler uğuldayarak saldırıyorlar, ellerini ayaklarını, yüzünü, sırtını yakıyorlar, bitiriyorlar. Delicesine kaşınıyordu Memidik. Kaşındıkça kafası daha çok ölüye gidiyordu.

Köylüler iple gün ışığını çekiyorlardı. Gün doğunca bir sıcak çökecek, çatır çatır, ortalığı kavuracaktı. Çukurova sıcağı insanı öldürür. Öldürür ama, gecesinde de, serin seher vaktinde de dayanılmaz sinekler var.

Memidik yanındaki Taşbaşoğlunun karısına döndü:

"Bacı," dedi, "bu sinekler kemikli. Her bir iğneleri kılıç gibi... On tanesi bir adama yapışsa da on beş dakika emse vallaha billaha adamın damarlarında bir damlacık kan bile komazlar. Kuruturlar."

Bedeni yara olmamış kimse kalmamış köylüler arasında. Bütün Çukurovadaki ırgatların hepsi de öyle.

Taşbaşoğlunun karısı içini acılı, derin derin çekti:

"Sırtüstü uzanamıyorum," dedi. "Sırtım hep yara oldu. Bunca yıl Çukura inerim böyle sineği ne gördüm, ne de duydum."

Ortalık ağır ağır ışıdı, birden gün doğdu, her yan birden ışığa boğuldu. Islak pamuklar, pamuk yaprakları kurudu. Nemli toprak kurudu. Toprak ısındı. Pamuk yapraklarını toz örtmüştü. İlk ışıktan az sonra, çiğli yapraklar kuruyunca toz ortaya çıktı. Yaprakların üstünü ince bir toz tabakası örttü.

Sıcak birden çöktü. Her yanı kavurdu. Toprak köz gibi oldu. Yalınayaklar toprağa basamaz oldular. Şafaktan bu yana ayakkabı giymek gerekliliğini duymayanlar, eski, partal ayakkabılarını giymek zorunluluğunu duydular.

Ceyhanın kıyısında üç at bağlıydı. İkisi kır, birisi yağız. Irgatların başı o yana döndü. Lapacı Ali atların yanından geliyordu.

"Atlar kızıl kana batmış," dedi. "Buranın sineği beter. Elime bakın, atların sırtını sıvazlayayım dedim, elim böyle oldu."

Elini gösterdi. Eli kan içinde kalmıştı.

Kuyunun üstündeki kartallar boyuna çoğalıyorlardı.

Memidik:

"Bu sefer bulacaklar," dedi içindem. "Aaah, bulacaklar."

Güneş kavuruyordu. Güneş değil gökyüzünde bir köz yığınıydı. Çukurovaya bir boz duman çökmüştü. Tüten, ağır, ipiltili bir ışık dumanına batmıştı Çukurova. Anavarza kayalıkları dumanlı, ışıklı bir ipiltiydi. Tütüyordu. Yüz adım ötesi gözükmüyor, tüten bir ipiltiye kesiyor, her yanı kamaş kamaş eyliyordu. Ceyhan ırmağı sıcak, yalp yalp eden erimiş, ışığa kesmiş, tüten, alttan akan, durmuş bir gümüş suyuna benziyordu.

Sıcağın altında terlemiş, terledikçe gece sineklerin yediği yerlerin yarası yanan ırgatlar, ağır, kıpırtısız.

Koca Halil iki büklüm ama elleri sonsuz bir uğunmada. Uzun Alinin de elleri gözükmüyor. Bir de Memidiğin elleri. Elleri pamukta, gözü kartallarda... Tüten, ipileşen, kavuran, göğündüren sıcağın içinde bomboş olmuş dumanlı gökte kara lekeler gibi olmuş kartallar gidiyorlar, geliyorlar, yakınlaşıp uzaklaşıyorlar, ama durmadan çoğalıyorlar. Ağır ağır, güneşte kapkara lekeler, dönüyorlar. Ve Memidik onlara baktıkça yüreği ağzına geliyor. Tüten bir ışığa batmış kapkara lekeler... Dönün, gökyüzüne serpilmiş kara ışıltılar. Gölgeleri nokta nokta yanan toprağa düşüyor yüzlerce... Düşüyor, akıyor, lekeliyor. Işıltılı anızların üstü benek benek...

"Bu sıcakta kim başını çıkarıp da gidip kuyuyu bulacak? Kuyuyu bulup da içinde ölü olduğunu kim akıl edecek?"

Bu düşünce azıcık yüreğine su sepeliyor, onu rahatlatıyor, bir ara ölüyü kuyuda unutup pamuğuna dalıyor, dalıyor ama başka olumsuz bir düşünce yeniden irkiltiyor, yerinden sıçratıyor onu. Sıçratıyor ama elinden de ötelerde, uzakta, büklüğün üstünde dönüp duran kartallara gözünü dikip uzun uzun bakmaktan başka bir şey gelmiyor.

Yüreği daralıyor, Durmuşun yanına varıyor, bir süre ter içinde konuşmadan yan yana pamuk topluyorlar. Durmuş uzun yüzlü, güneşten yanmış derisi ışıltılı, düşünceli gözleri olan, iki kaşının arasında derin bir yara izi olan, yumuşak yüzlü uyaroğlu cinsinden bir delikanlı. Hep dönüp dönüp ter içinde kalmış yüzü, soru dolu kara gözleriyle Memidiğe bakıyor.

Memidik:

"Dinle beni," diyor. "Dinle beni Durmuş. Hani o kuyudaki ölü var ya... Var. O ölüyü kuyuda unuttuk. Unuttuk işte. Kimse bulamaz ölüyü. Ölü orada duruyor. Yüz tane, bin tane kartal, kuzgun, bir de kel kerkez gelir de kuyunun üstünde dönerse, o üç atlı da atlarının sırtında durmadan, habire ölüyü ararlarsa akıl etmezler mi ki ölü kuyunun dibinde?"

Uzakta gökyüzünde dönen kartallardan yana hiç bakmıyor. Durmuş görmesin diye.

Durmuş şaşkın:

"Bilmem," dedi. "Belki akıl ederler, belki akıl etmezler. Kartallar hayvan leşi üstüne de dönerler..." Başını kaldırdı: "Bak," dedi, "orada, ötelerde... Bak, bak, orada işte kartallar dönüyor. Görmedin mi? Bak, bak, orada canım. Yüz tane, bin tane kartal."

Memidik ellerini gözlerine siper etti, kuyudan yana baktı. Kartallar iki üç misli daha çoğalmıştı. İçinden, bulacaklar, bulacaklar ölüyü kuyuda, diye geçti.

"Göremiyorum," dedi. "Nerede kartallar, hiç göremiyorum."

Durmuş:

"Güneş tütüyor," dedi, "ondan göremiyorsun. Bugün çok sıcak olacak. Ortalık çatır çatır yanacak. Bugün soluk alamayacağız."

Güneş çatır çatırdı ama sinek yoktu. Güneşte, ortalıkta bir tek sivrisinek kalmazdı. Kuytuluklara sinerlerdi.

"Bu sıcakta kim arar ölüyü, kim iner kuyuya..."

İkircikli Memidiğin yüzüne baktı. Bu oğlanın başında bir hal olmasın? Hep ölülerden, kuyudan söz ediyor.

Üç atlı doludizgin geldiler Ceyhan kıyısından, arkalarında bir toz bulutu. Tilki bucağından yöne gittiler. Memidiğin yüreği hop etti. Baktı ki atlıların terkilerinde ölüye benzer, insana benzer bir karartı yok, içi açıldı.

"Bu kartallar orada üç gün, bir hafta, on gün döner dururlar. Sonra da birisi gelir oraları arar arar, bir leş bulamaz... Bulamayınca da kuyuya bakar, kuyuda kuyunun aynasında ölünün gözlerini görür cam gibi... Görünce de ölüyü oradan çıkarır. Çıkarınca da kimin öldüğünü anlar. Araştırır. Araştırınca da bulur. Kim gezer buralarda geceleri? Bir Sefer, bir de Memidik. Kim öldürdü ölüyü? Memidik öldürdü."

Güneşe baktı. Daha gün kuşluk bile değildi. Gece ola ki ölüyü kuyudan çıkarsın. Geceye de çok, çok var daha. O zamana kadar biri gelip de ölüyü bulmaz mı?

Gün kuşluk oldu. Dünya kupkuru kesildi, toprak yarıldı, güneş çatır çatır. İncecik bir toz direği kalktı Yumurtalık üstünden. Birkaç kilometre yürüdü, sonra söndü. Kamyonlar, otomobiller, at arabaları, arkası naylon arabalı traktörler, tozu dumana katarak, karşıki Anavarzanın dibindeki yoldan geçiyorlar, bulut bulut toz kaldırıyorlar, durgun, en küçük bir fisilti bile esmeyen havada, sıcağa asılmış, uzun süre havaya asılı öyle duruyorlardı.

Uçsuz bucaksız pamuk tarlalarından güneş değince şimşeklenen, göz kamaştıran tenekelerin pırıltısı.

Sıcakta çuvallardaki kozayı çekip bitiren ırgatlar, ikindiüstü, garbi yeli çıkınca yeniden pamuk toplamaya çıkarlar. Bu sefer pamuğu kozasıyla koparıp çekmek için çuvallara doldurmazlar. Bu sefer pamuğu fidanın üstündeyken çekerler. Pamuk toplanır, şif fidanın üstünde boş kalır. Fidanın üstünden pamuk çekme çalışması ikindiden gün batımına kadar sürer.

Memidik:

"Kuşlar dilleri bir karış dışarıda, havadan tarp diye düşecekler bu öğleüstü! Seninle suya girelim bu öğleüstü."

Durmuş:

"Girelim," dedi.

Gömleksizoğlunun gür sesi duyuldu:

"Haydiyin ırgatlar, pamuk kurudu. Bundan sonra toplanması haramdır. Pislikten pamuk gözükmez, günahtır. Haydi, tamam."

Çuvalını, sepetini, tenekesini alan alaçıklara doğru yöneldi. Zalaca en önde, bir koşu gidiyordu. Onun arkasından da saçları pamuk gibi ak, Ökkeş Dağkurdu.

Irgatlar azıcık dinlendikten sonra çuvalları açtılar, nemli pamuğu çekmeye başladılar. Bu tarladan herkes memnundu. Fidanlar göbeğe kadar. Kozalar yumruk büyüklüğünde. Her fidanda da şıkırdım gibi koza. Herkes sevinçli. Yorgun ve sevinçli. Bu tarlada en kötü elli, en ağır elli bir insan bile otuz kırk kilo toplayabilirdi.

Kel Aşık sazını çekti bir türküye başladı. Sıcak türkü dalga dalga azıcık ilerledi, sonra ağır ağır, bir suyun dibine çöken tortu gibi pamuk tarlalarının toprağına çöktü. İpil ipil sıcakta, türkü bir hoş, bir duyulmuyor gibi. Kel Aşık sustu, sazını yanına koydu.

"Dedem Karacaoğlana merhaba," dedi. "Çukurun cehenneminden, boğan sıcağından, parçalayan sineğinden merhaba! Soğuk sulu pınarlara, ala çamlı yaylalara, merhaba!"

Pamuk çekmeye başladı. Karısı baldızı, altı oğluyla birlikte topluyorlardı. Altı oğlunun altısı da saz çalar, türkü söylerdi.

Pamuk acı, göğünmüş bir kokuyla kokuyor, yanmış, çatlamış toprağın kül kokusuna benzer bir koku salıveren kokusuna karışıyordu. Az sonra ocaklar yandı. Bulgur çorbaları ocağa kondu, tencereler güneşin alnında fıkırdamaya başladı.

Uzunca Ali hiçbir yana bakmıyor, başı önünde, dalgın, düşünceli, ellerinin hızına vermiş kendisini, habire işliyor elleri. Önünde ağzına kadar tıkalı, şişmiş iki kocaman, harar kadar çuval var. İkindiye kadar Ali bu kadar kozayı nasıl çekip bitirecek? Herkes buna şaşıyor.

Her gün Ali bu kadar topluyor, herkes Ali bu kadar kozayı nasıl çekecek, mümkünü yok, diye düşünüyor. Her gün Ali herkesten önce önündeki pamukları çekip bitiriyor, sonra da gidip Koca Halile yardım ediyor.

Memidiğin içi içine sığmıyordu. Çuvalındaki kozayı bir anda çekti bitirdi, çorbasını içmeden Durmuşa gitti:

"Haydi Durmuş," dedi. "Haydi kardaş, gidelim. Gidelim de kendimizi bir soğuk suya atalım."

İki genç daha katıldı onlara. Memidik, siz gelmeyin diyemedi...

Memidik gözlerini kartallardan alamıyordu. Atlıları yoldan doludizgin gider görünce bir daha eli ayağı çözüldü:

"Eyvah," dedi, "eyvah ki eyvah! Bulacaklar, bulacaklar kuyuyu. Geberesi kartallar, bir ölü kokusu almasınlar!"

Önden koşarak gidiyor, ötekiler arkasından yetişemiyorlardı. Suyun kıyısına geldi, hemencecik soyundu, kaldırdı kendini suya attı, karşı kıyıya kadar hızla yüzdü. Soluk soluğaydı. Azıcık toparlanınca geri yüzmeye başladı. Suyun kıyısında güneşlenen çamurlu kaplumbağalar onun gürültüsünden suya döküldüler. Karşı kıyıda kuma yattı, gözleri gökyüzünde. Gökyüzü boz, yanan, tüten bir sıcaklıkta. Tek kalmış bir kartal koca kanatlarını çarpa çarpa kuyuya doğru uçuyordu

Memidik:

"Git," dedi. "Geç kaldın. Git de bul ölümü kuyuda... Bulsunlar da beni öldürsünler."

Boğuk boğuk, suyun toprağın dibinden gelir gibi bir ses duydu:

"Yanıyorum kardaşlar," diye inledi Tebdilhava. Hem tir tir titriyor, hem de: "Yanıyorum," diye bağırıyordu. "Kendimi suya atayım mı?" diye sordu Memidiğe. Memidik, "at," dedi.

Tebdilhava daha soyunmadan kendini suya bırakıverdi. Uzun bir süre kıpırdamadan suda kaldı, sonra çıktı, kıyıdaki yeşil çayırın üstüne yattı. Az sonra da

inlemeye başladı: "Üşüyorum, üşümekten ölüyorum, ölüyorum kardaşlar. Beni kurtarın kardaşlar. Ananızı avradınızı kardaşlar..."

Yüzü gerilmiş, dudakları çatlamış, alnında boncuk boncuk terler, titre ha titre ediyordu. Tebdilhava yumuluyor, açılıyor, geriniyor, titriyordu.

"Kardaşlar beni kurtarın. Kardaşlar, ananızı, avradınızı, soyunuzu, sopunuzu," diyordu. "Kardaşlar..."

Memidik sudan çıktı. İçinde bir korku, bir sıkıntı. Kartallar gittikçe çoğalıyor. Nerdeyse gökyüzünü örtecekler. Bu kadar kartalı bir arada görür de ölünün adamları hiç kuyuya bakmazlar mı?

Zeliha Kız o anda karşısından geldi. Memidik telaşlandı, hemen başını önüne eğdi. Başını önüne eğerken, Zelihanın kendisine candan gülümsemesini gördü.

"Bu kız beni seviyor," dedi. "Seviyor ama..."

Sefer gözlerinin önüne geldi. Tüm bedeni, bedenindeki yara izleri acıdı, derinden sızladı.

Zelihanın yanından hızla geçti. Yüreği deli gibi çarpıyordu. O anda Delice Bekirin karısı geldi gözlerinin önüne, kadın ateşe yalıma kesmiş yanıyordu. Kadın değil, bir yalım. Kütür kütür kadın da onu sevmişti. Bekirin karısının iki kere üst üste yattığı erkek azdır. Hele üç kere hiç yoktur. Bütün onunla yatan erkekler deli divane olurlar ama kadın ikinci olarak pek azıyla yatar. Hele üçüncü...

Memidik kabararak:

"Beni sevdi," dedi. "Üç kere de yatar, elli kere de."

Delice Bekirin alaçığına doğru çekti götürdü onu ayakları... Kadın alaçığının içinde pamuk çekiyordu. Kocası da dizine yatmıştı. Memidik eğildi, çadıra girdi, kadının yanına oturdu. Dizi dizine dayandı.

Kadın:

"Uyy," diye inledi. "Çek dizini dizimden, çek! Kudurtma beni."

Kadının tüm bedeni bir anda kızgın köz gibi oldu. Elini süremezsin.

"Haydi git Memidik. Hemen git. Bu gece şu ağacın altında."

Memidik, kartalları, ölüyü, Seferi, pamuğu, Tebdilhavayı, her bir şeyi unuttu. Oradan ayrıldığında şimdiye kadar hiç söylemediği bir türküyü söylüyordu.

On beş candarma, bir candarma üsteğmeni, altı polis, üç de çıplak ata binmiş büyük şapkalı adam pamuk tarlasına geldiler, köylüleri sorguya çektiler. Köylü ürktü.

İkindiüstüydü. Garbi yeli çıkmış, bir örümcek ağı gibi Çukurovayı sarmış, tozlu yolların tozunu kaldırıyordu. Arada bir yollardan uzun toz direkleri, hamaz yekiniyor, doğuya. Torosa doğru sürüyor, sonra sönüyordu.

Irgatlar, pamukları serince garbi yelinde çekiyorlar, uykudan uyanırcasına kanları kızışıyor, kendilerine geliyorlardı. Kuyunun üstünü kartal kanatları örtüyor, Anavarza kayalıklarından bir kartal akını kuyunun göğüne akıyordu.

Arada tarlaların üstünden, güneyden, Akdenizden bulutların gölgesi geliyor, serin gölgeler tarlaları bir an örtüp Torosa doğru gidiyorlardı.

Uzakta uzun bacaklı, kırmızı gagalı leylekler tarlaların içinde salınarak, oradan oraya dolaşıp duruyorlardı.

Pamuk toplayanlar yönleri kuzeye dönük, aralıklı uzun bir dizi olmuşlar, hiç konuşmuyorlar, içlerine gömülmüşler, sadece elleri dişliyor. Bir tek Memidik başka yerde. Elleri pamukta, aklı kuyuda, kuyunun göğüne ağmış dönüp duran kartallarda. Kartallar azalacağına habire artıyorlar.

Birden, ötedeki Ceyhan kasabası yolundan bir ordu geliyormuşçasına bir toz bulutu yükseldi, bir süre sonra da tozun içinden birisi kırmızı, ötekisi mavi, üstü açık iki kamyon çıktı. Kamyonlarda giyitlerinin maden kısımları parlayan candarmalar, polisler vardı.

Kamyonlar pamuk tarlasının kıyısında durdu. Candarmalar, polisler, her şey toza batmıştı. Tozdan insanların yalnız dişleri ışılıyordu. Kirpikleri tozdan gözükmüyordu. Candarmalar ve öteki insanlar kamyonlardan indikten sonra uzun bir süre üstlerini çırptılar. Un çuvalı gibi tozuyorlardı.

Candarmalar, üsteğmen, başçavuş, siviller, polisler pamuk tarlasına daldılar.

Üsteğmen köylülere:

"Bırakın işi de şöyle toplanın," dedi.

Köylüler korktular, yumuldular, biribirlerine sokuldular. Biribirlerinin kulaklarına fısıldaştılar.

"Anasını öldürür mü! Suçsuz, ağzı var, dili yok Meryemceyi öldürür mü?!"

"Uzunca Aliyi almaya geldiler!"

"Koskocaman Meryemcenin kopar başını, ölüsünü at dağa, kurda kuşa yem et, sonra da gel Çukurovaya pamuk topla. Yağma mı var? Hükümet bilmez mi?"

"Ama kanlısını gelip de Çukurovada bulmazlar mı?"

Başlar hep Aliden yana dönmüştü, onun her kıpırdayışına bir anlam veriyorlar, onun şu gelen candarmalara karşı nasıl davranacağını merak ediyorlar-

dı. Herkes bir araya toplanmış, Ali Üsteğmenin çağrısını duymamıştı bile. O durmadan, elleri uğunarak pamuk topluyordu. Dalmış gitmiş, olan bitenden habersiz.

Üsteğmen kalın, gür, emir vermeye alışmış sesiyle bağırdı:

"Hey, sana diyorum, pamuk toplayan! Hey uzun adam! Gelsene buraya..."

Ali gene duymadı:

"Duyar mı hiç!"

"O değilcikten geliyor."

"Ali kurnaz."

"Meryemcenin kanı yerde kalır mı? Bir Allahın güzel kuluydu Meryemce."

"İnsan olan insan hiç anasının kafasını koparır mı?"

"Bakın hele, bakın şuna, hiç oralı değil! Sanki Meryemceyi kendi öldürmemiş."

Üsteğmen, Aliye kadar vardı, çizmesinin ucuyla Alinin böğrüne şöyle bir vurdu. Ali birden irkildi. Karşısında Üsteğmeni görünce hemen ayağa fırladı, fırlamasıyla esas duruşa geçmesi bir oldu.

"Buyur komutanım," diye bağırdı.

Yüzü şaşkın, allak bullak olmuş, sapsarı, dudakları titriyor.

Üsteğmenin hoşuna gitti Alinin bu şaşkınlığı, karşısında hazırola geçişi."

"Kalabalığa katıl."

Ali esas yürüyüşünü bozmadan, elleri bacaklarına yapışmış, kalabalığa gitti öylece dikildi kaldı.

Üsteğmen bir süre uzun kirpikli, genç, pırıltılı gözlerini bir kral güveni içinde kalabalığın üstünde dolaştırdı.

Bu sırada çıplak atlara binmiş, buralarda dolaşıp duran, büyük hasır şapkalı adamlar da geldiler, attan indiler. Bir tanesi geldi Üsteğmenin yanında durdu, şapkasını çıkardı, boyun kırdı. Kıpkırmızı, güneşte parlayan çıplak başı seğiriyordu. Gözleri çipildi, çimeni yeşil. Kirpiklerin altı kızarmıştı, kan gibi.

"Bunlar komutanım," dedi. "Günlerden beri yaptığımız tahkikat gösteriyor ki... Her şey burada başlayıp burada bitiyor. Teker teker bu insanları, çocuklar da içinde, sorguya çekmeliyiz."

Memidik, Anavarza kayalıklarından kuyunun üstüne boşalan kartal sürüsüne bakıyor, "işte bunu görürler. Allahım gözlerine perde ger şunların!" diye içinden geçiriyordu. "Azıcık azalsalar... Çekilip gitseler hiç olmazsa bir süre için... Sonra bunlar gidince, geri gelseler... Ne kadar çok gelirlerse gelsinler o zaman."

Üsteğmenin gözleri geldi. Uzunca Alinin üstünde durdu. Aliyi çok sevmişti. Bu adam bir şey biliyorsa doğruyu söyleyecek bir adamdı. Ali daha öyle hazırol duruyor. Ellerini sıkı sıkıya bacaklarına yapıştırmış, bacakları titriyor.

"Rahat," dedi Üsteğmen. "Rahat, sen gel."

İki sivil arkada, önde Başçavuş, Ceyhan suyunun kıyısındaki ağacın altına geldiler.

Aliyi sorguya çekmeye başladılar.

Ali:

"Yalan," diyordu, "iftira. Öldürmedim onu. Hiç insan kendi öz..."

"Sana öldürdün demiyoruz," diyordu sivil polis. "Kim öldürdü?"

"Kimse öldürmedi. Hiç kimse... İki aylık ekmek... Hem de kızarmış, nar gibi yufka ekmeği. Bir de kocaman horoz. Koyakta da kirazlar. Elma, armut. Biz ona ulaşıncaya kadar... Onu buraya getirseydim, yolda ölürdü. Vallahi billahi yolda ölürdü. Ben hiç ona kıyar mıyım? Aklımı oynatmadım ki ben! Şimdi gidin, elinizle koymuş gibi bulursunuz..."

"Nerede buluruz?"

"Bizim köyde, bizim evde. Azıcık yalnızlık çekiyor ama, o ağzını açıp da kimseye bir şey söylemiyordu ki zaten..."

"Sizin köy nerde?"

Ali, pus arkasında incecik mavimsi bir duman gibi incelmiş Torosları gösteriyordu.

"Nah işte bizim köy o dağların arkasında. Bizim ev de o köyün içinde..."

Bir acayip konuşuyordu bu adam. Bunlardan hiçbir bilgi edinemezsiniz. Dünyanın en tuhaf mahluklarıdır köylüler. Bir acayip millettir köylü milleti, ketum, taş gibi sağır.

"Şevket Bey," diye bağırdı sivil polis. "Ben ne yapayım senin ananı! Nasıl bırakıp gelmişsen gelmişsin, bana ne! Şevket Beye noldu?"

"Hiç görmedim, bilmedim," diye boynunu büktü Ali. "Ben geç indim Çukurovaya, Şevket Beyi bilmem. Hiç de yüzünü görmedim."

Aliyi bıraktılar. Ali bir tuhaftı. Dehşet korkuyordu. Kalabalığa karışınca azıcık korkusu geçti.

Gömleksizoğlu Üsteğmene konuşuyordu:

"Bana kalırsa öldürdü. Hem de kellesini gövdesinden ayırdı. Yalan o, yalan. Bin kere yalan. Diyor ki ben anamı köyde koydum da geldim. Bir hızman bal, bir hızman yağ, otuz sekiz horoz, tavuk, on altı keçi, iki aylık da yufka ekmeğiyle birlikte köyde koydum da geldim, diyor. İnanma. Zinhar inanma! O anasını öldürdü. Meryemce ölmeyeydi, çoktan yola düşmüş, bulmuştu Çukurovayı. Meryemce öldü. Yazık Meryemceye. Meryemce gibi var mıydı? Bir melek simaydı Meryemce, gül gibi. Bir tanısaydın Meryemceyi, elini öperdin. Dayanamaz öperdin. Öldürdü gitti işte. Güzelce dilleri çürüdü Meryemcenin. Çukurovaya indik ineli, Meryemcenin öldürüldüğünü duyduk duyalı, elimiz pamuğa var-

mıyor. Bir koca köy yas içinde. Herkesin, yediden yetmişe iki gözü iki çeşme. Öldürdü Meryemceyi, pay etti kurda kuşa leşini. Sen bakma boyun büküşüne Uzunca Alinin öyle. İkiyüzlüdür o. Burada huzurunda el pençe durur, bastığın yeri öper. Arkanı dönmeye gör, üstüne bir güler, bir güler şaşarsın. Uy Meryemce, vay Meryemce..."

"Beni sorarsan ben sipahi oğluyum, komutanım. Neden Gömleksizoğlu demişler bize? Sipahiler komutanı büyük derebeyi dedem gömleğini fakir fıkaraya verir de eve öyle yarı çıplak gelirmiş. Bu her zaman böyleymiş. Gözü bir fıkara görmesin dedemin, hemen sırtından gömleğini çıkarır fıkaraya giydirir gelirmiş. İşte ol sebepten komutanım ve de, hem de büyük dedemin sırtı gömlek görmediğinden naşi adına Gömleksiz, soyuna da Gömleksizoğlu demişler. Şimdi bu Gömleksiz soyunu bir başıma sırtıma yüklenmiş ben götürürüm. Ağır bir yük ama ben taşırım kardaş, komutanım..."

"İyi, güzel, Şevket Beyi?"

"Dedemin merhameti derya deniz kadar. Azıcık dur, dedem bitsin. Benim sipahi ve de, hem de Gömleksiz soyum merhametinden Gömleksiz olmuş alicenap, soyum kellelerden kale yüceltmiş ve de donatmıştır. İstersen Uzunca Aliyi asma komutanım, insan asmak iyi değildir. Ammaaa, amma velakin onu hapse gönder. Sen onu hapse göndermezsen, cümle alem anasını öldürür. Herkesin anası başına bela. Yol açılır ki yol açılır! Görenek olur ki sen bile ananı öldürürsün. Ben bile anamı öldürmediğime hayıflanırım."

"Şevket Beyi? Güzel güzel... ya Şevket Beyi?"

"Ha, Şevket Bey mi? Şevket Bey bu tarlaya hiç uğramadı. Bu tarlaya her gelen doğru bizim alaçığa gelir. Başka türlüsü düşünülemez. Hiç mümkünü yok. Çukurovada bile, bu sinek cehenneminde bile, şu yalım yalım yanan sıcak toprakta bile kimse benim evimi ayak altına alıp da başka bir eve misafir gidemez. Demek ki Şevket Bey bu topraklara ayak basmadı. Şevket Bey mi? Ne gördük, ne duyduk, ne de biliriz. Ve de yok, hem de yok. Uzunca Aliyi mi, o burada, ona karışmam."

Memidiğin gözü hep kartallarda. Bir tek, uzun kanatlı bir kartal dönüp duran sürüden ayrıldı, gün doğuya, Gavur dağlarının üstüne doğru tek başına uçtu, kanat çırptı. Kaçar gibi bir hali vardı kartalın. Memidiğin bir gözü de candarmalarda. Candarmanın kısa boylusu, cin gibi bir oğlan. Sevimli, tatlı gülen, yerinde duramayan birisi. En sıkışık anında, en dertli gününde böyle adamların yüzüne bak, bütün gamın kasavetin gider. Umutlanır, bütün dertlerinden arınırsın. Kısa boylu candarma da gözlerini tek başına uçup giden kartala dikmiş. Şu insanlar içinde kartallarla ilgilenen bir tek kişi var, o da kısa boylu candarma. Memidik candarmanın yüzüne baktıkça hem endişeleniyor, hem de umutlanıyor, korkularından arınıyor. Bir de Ali dert olmuş Memidiğe."

"Aliyi asacaklar," diye geçirdi içinden. "Aliyi asacaklar. Anasını öldüren Zur-

na Veliyi nasıl astılardı öteki yıl Maraş çarşısında. Bedestenin önünde, onu da asacaklar."

Bir insan kuyuya eğilmeye görsün. Kuyunun aynasındaki iki pörtlemiş, ışıltılı camdan göz suyun altından dışarıya, güneşe bakıp durur. Sonuna kadar açılmış, koskocaman olmuş. Üstünde dönen binlerce kartal da suyun aynasında. Ölünün gözleri bakıp durur, binlerce kartalın aynasında.

"Bir insan anasını öldürmese, onun ardına bu kadar, bir ordu kadar candarına düşer mi hiç? Değil mi kardeş? Hani Meryemce de öyle inatçı bir karıydı ki... Öldürmeye layık. Kavgacı, mendebur. Aliyi hemen alıp götürün. Sıcakta beyniniz kaynar, hasta olursunuz. Tebdilhavayı gördünüz ya? İşte onun gibi olursunuz. Çabuk, çabuk.. Haydi çabuk, pişersiniz sıcakta. Zehirli sıtma... Güneş bir çarpar sizi, yere serer. Çabuk olun, alışık olmayanları bu güneş öldürür. Taş gibi ağır bir güneş. Bu sinekler sizi parçalar. Binin otomobillerinize, çabuk çabuk canınızı kurtarın. O kartallar mı? Her yerde kartallar döner. Kartallar Çukurova göklerini severler. Güzel, geniş göğü vardır Çukurovanın. Bakın birisi ayrıldı gidiyor. Kartal milleti koyun gibidir. Şimdi dönen kartallar onun ardına düşer, akar giderler. Herhal Gavur dağlarına gidiyorlar. Mor sümbüllü kayalıklarına. Kartallara bakmayın. Ali, Şevket Beyi değil, karıncayı bile öldürmez, sineği bile, solucanı bile, mucuğu bile, hiçbir mahlukatı öldüremez. Anasını öldürdü, o başka. Alın Aliyi götürün. Güneş geçer başınıza, sonra hasta olursunuz. Ali anasını bile öldürmezdi ya, anası zaten can çekişiyordu. Ali de Çukurovaya bizimle birlikte inecekti. İki üç gün anasının başını bekleyemezdi! Can çekişen sen değil, ben değilim. Kartallara bakmayın, kartallar Gavur dağlarına gidiyorlar herhal... Mor kayalıklarına. Can çekişen Meryemcedir. Bir gün de, beş gün de, yüz gün de can çekişir. Canı isterse bir yıl da... Ali neylesin, yaaa, Ali neylesin? Bekleyemez. O inene kadar pamuk bitiverir. Nasıl olsa, bugün değilse yarın, Meryemce ölecek, eee öyleyse Ali boğazını sıkıverdi Meryemcenin şuraya attı. Daha üstünde kartallar döner. Torosun tekmil kartalları. Ali geldi meseleyi bana söyledi. Ben ne dedim? Müstahaktır Ali, dedim. Haklısın. Şevket Beyi, Ali öldüremez ve de öldürmedi. Biz de Şevket Beyi öldürmedik. Şevket Bey dolaşırken üstünde silah var mıydı?"

"Yoktu."

"Bizim köylü silahsız adama el kaldırmaz. Demek ki Şevket Beyi bizim köylü öldürmedi. Baş üstüne komutanım."

Ortalık kaynıyordu. Ağır, kurşun gibiydi. Bir parçasına dokunulmaz. Yaprak kıpırdamıyordu. Ağır, kurşun gibi, soluk aldırmaz, otu, ağaçları, toprağı göğündüren çatır çatır bir sıcak.

Uzunca Ali terliyordu. Ter kulunçlarından dışarı fışkırmış giyitlerindeki tozu çamur etmişti. Alnından, ellerinden, yüzünden, bacaklarından bir ter seli aşağı doğru süzülüyordu.

Üsteğmen de terliyordu. Candarmalar, köylüler, çocuklar, kadınlar, polisler, herkes, her şey terliyordu. Şu kıyıdaki ulu söğüdün gövdesi de terliyor. Birden bir yel parladı, toz direkleri kalktı, ulu bir hamaz oldu, pamuk tarlalarını bir bir dolaştı. Biçilmiş bir buğday tarlasındaki boş sapları, samanları kaldırdı, köylülerin yanını yönünü birkaç kere dolaştıktan sonra üstlerine geldi, köylüleri içine aldı, bir süre öylece döndü sonra çekildi gitti. Hamaz çekilip gittikten sonra insanların her birisi tozdan bir heykel oldu çıktı. Herkes genzini temizliyor, ortalığı acayip, her kafadan başka başka çıkan bir ses dolduruyordu.

Güneş cam gibiydi. Acı, keskin... Parlak. Gözleri kamaştıran. Bulutların gelip geçen gölgeleri koyu. Güneş pamuk tarlasının aklığında daha da yakıcı.

Üsteğmen bir su istedi. Su getirdiler, kaynamış, çamur gibi, batak kokan suyu başına dikti, içemedi. Kusacağı geldi. Polisin birisi bir çalı dibine uzanmış kalkamıyordu. Dili dışarda. Soluyan, harlamış bir köpek gibi.

Zalaca pörsümüş memelerine kadar göğsünü açmış, ince belikli saçları ıpıslak göğsünün kurumuş, kırış kırış derisine yapışmış.

"Gördüm," diyordu. "Şu iki kara güzel gözlerimle gördüm. Karanlıktı. Ben bir geyiğe binmiştim. Bir ışık patladı gecenin ortasında. Kocaman bir adam, bizim Muhtar Sefere benzer, kocaman adam inliyor. Taşbaş Efendimiz bıçağı boğazına dayamış kesiyor onu. Altında adam debeleniyor. Birden kanı oluk gibi göğe yukarı fışkırdı. Adamın elleri, kolları, ayakları gerili kaldı. Dondu kaldı."

"Nerede gördün?"

"Nerede olacak? Çukurovada. Çok sinek vardı. Sivrisinek. Kemikli. Her bir hortumu iğne gibi... Ağılı iğne. Kocaman adamın üstüne üşüştüler. Adam çırılçıplak olmuş. Yediler bitirdiler. Safi kemik kaldı ortada. Bir yığın, apak, şu pamuklar gibi ak kemikler. Sivrisinekler yedi, tüketti."

Akdenizin üstündeki yelken bulutları göğe doğru usul usul yükseliyorlardı. Işıklı bir aklıktı yelken bulutları. Kartallar, bükün üstünden bu yana doğru taşıyorlar. Üç ayrı kartal sürüsü üç ayrı yerde dönüyor. En büyük sürü, üst üste, kuyunun göğünde dönüyor.

"Hep dolaşıyordu. Gün batımından gün doğumuna kadar. Bir, Şevket Bey mi, ne diyorsunuz, o... bir de Muhtar Sefer. İkisi de gece bir adamın üç, dört, beş, altı, on misli büyüyorlardı. Şevket Bey çok büyüdü. Bir gün baktım ki, Şevket Bey almış yatırmış. Kartallar dönüyor üstünde Şevket Bey bir kaçıyor, bir kaçıyor, denize kadar. Üstünden sular akıyor."

"Suya mı girdi?"

"Suya girdi."

"Allah Allah, acayip, Şevket Bey sudan korkardı."

"Oradan çıktı, ağaçların altına, toprağın kuytusuna... Kuyunun... Kuyunun... Bir kartal sürüsü... Akdenize doğru aktı gitti Şevket Bey. Şu gözlerimle gördüm.

Muhtar da ardındaydı. Muhtar Sefer. Bizim köyde Muhtar Seferlen kimse konuşmaz. Taşbaş Efendimiz var ya, arkasında yedi top, yedi ışık, candarmalar onu öylece aldılar götürdüler. Candarmalar, Efendimizi alıp götürürlerken Efendimiz dedi ki, hiçbiriniz ölünceye kadar Sefere ağzınızı açmayacaksınız. Seferi öldürmeyeceksiniz de. Bu ceza ona yeter. Bu ceza ona yetmez! Sefer döve döve Taşbaş Efendimizi öldürmedi ki, üç ay ona kan işetmedi ki... Kan işeyen benim, elalemin yüzüne bakamayan benim. Zelihaya görünemeyen benim. Muhtar Sefer her gece Şevket Beylen konuşuyordu. Sabaha kadar fısır fısır, fısır da fısır. Anavarzanın oradan yüz, iki yüz, bin köpek geldi. Bir sürü. Habire ürüyorlar. Şevket Bey konuşuyordu."

"Allah Allah, acayip, Şevket Bey hiç konuşmazdı ki..."

"Taşbaş Efendimiz, aşağıdan, Osmaniye altından, Gavur dağları eteklerinden bir gece koptu geldi. Arkasında yedi top, her birisi minare boyunca ışık. Şevket Bey ayağa kalktı, Allah Allah dedi, acayip."

"Allah Allah! Acayip."

Hasan söğüt dalını kesti. İki ucundan, parmak kalınlığında. Ondan çalışa çalışa bir güzel sipsi çıkardı. Hasan güzel çaldı sipsiyi. Kel Aşık gibi. Bir tane de Kel Aşığa çıkardı. Hasanın serin, yeşil sipsiye eli değince ortalık serinledi. Güneşin çatır çatırlığı geçti.

"Babam nenemi öldürdü. Ne yapsın fıkara? Şevket Beyi Koca Halil iyi tanır. Benim Taşbaş Amcamı göresim geldi. Bir sipsi de ona yaparım. Bir göresim geldi ki onu... Haşa, Taşbaş Amcam değil, amcam değil Taşbaş Efendimiz. Şimdi soğuk pınarlı yaylalarda, olukları yarpuz kokulu Kırkların içinde. Kırk sakallı adam. Hiç ölmezler. Taşbaş Efendimizin de sakalı ağarmış. Herkes öyle söylüyor. Ben ne bileyim ben... Bir göresim geldi ki Taşbaş Amcamı! Keşki Efendimiz olmasaydı da yanımızda olsaydı. Başımıza gelen kötülüklerin hiçbirisi olmazdı. Efendimiz olmuş da ne olmuş yani? Uzun sakallı olmuş da ne olmuş yanı? Şevket Beyi Koca Halil öldürdü. Bir gece karnına bıçağı soktu, öldürdü. İki gözüm önüme aksın ki gördüm! Şevket Bey, Şevket Bey, dedi Koca Halil, senin ölümün benim elimden olacak. Kaldırdı kolunu, çaktı hançeri... Kocaman bir ağaç gibi devrildi Şevket Bey. Ölüsünü mü ne yaptı? Ahha, aklınıza turp sıkayım! Koca Halil, hırsızlar başı, dört kitapta katli vacip, Yemen kaçkını... Ölünün boğazına bir ip bağladı şu suyun büvetine attı. Şevket Beyi balıklar yedi."

"Şevket Beyi balıklar yemiş. Allah Allah, acayip!"

Sipsinin sesi yarı hüzünlü, yarı sevinçli ta öteki tarlalardan duyuluyor. Öteki tarlaların ırgatları, ellerini bellerine verip doğruluyor bu yöne bakıyorlar. Ne olup ne bitiyor burada diye, sonra gene pamuklarına yumulup topluyorlar. Az sonra, ellerini bellerine verip doğrulacak buraya gene merakla bakacaklar.

Delice Bekirin karısı erkekleri sayıyor. On beş candarma, bir de subay on altı, altı da polis, yirmi iki. Üç de büyük şapkalı, yirmi beş. Eder yirmi beş ge-

ce. İçinde bir tuhaf korku, iğrenme, çekingenlik, aşağılık bir şey... Onlar başka dünyadan gelmişler.

"Şevket Bey mi? Hep uyuyordu. Elimi tuttu, elim yandı. Hep uyuyordu. Sarıldı bana, kemiklerim çatırdadı, hep uyuyordu. Bir anda ikimiz de soyunduk, hep uyuyordu. Toprağa serildik, yattık, biribirimize girdik, sıcak toprak terimizden ıpıslak oldu, altımızda toprak titredi, inledi. Mafsallarımız kopar gibi gerindik, kendimizden geçtik... Hep uyuyordu. Biribirimize kenetlendik, dolduk, boşaldık, titredi titredi... Ben de titredim, hep uyuyordu. Suya girdik, suya battık, hep uyuyordu. Bir daha Şevket Beyi görmedim."

"Allah Allah! Acayip, Şevket Bey hiç uyumazdı..."

Akşam oldu, gün battı. Gece tütüyordu. Toprak acı acı, göğünmüş koktu. Sinekler bulut bulut geldiler. Herkes elleriyle yüzünü örtüyor, çırpınıyor, tepiniyor, çaresiz. Sinekler parçalıyorlar. Önüne geçilmez.

Koca Halil:

"Ellerimi çözün," dedi. "Ellerimi çözün ki bu felakete bir çare bulayım. Ben adam öldürmem. Hırsızlık yaparım. Yemenden kaçarım, yalan söylerim, namaz kılıp oruç tutmam, amma velakin adam öldürmem."

Tekmil köylüler bir ağızdan:

"Koca Halil adam öldürmez," diye bağırdılar.

Koca Halilin elini çözdüler.

"Çabuk," diye bağırdı, "sap getirin. Günebakan sapı, mısır sapı, ekin sapı... Bir harman kadar. Şuraya, şu suyun kıyısına yığın."

Delikanlılar onun dediğini yaptılar.

Suyun kıyısında bir kavak boyu bir ateş parladı. Garbi yeli esiyordu.

Koca Halil:

"Şimdi yelden yana... Yelden yana," dedi. "Sivrisinek dumanı sevmez."

Yelin estiği yana dumanın altına geçtiler. Üstlerine sıcak, boğucu bir duman geliyordu. Sinekler yoktu ama dumanın sıcağı... Beter!

Üsteğmen:

"Tamam," dedi. "Tamam artık. Herkesle konuştuk, demektir. Şevket Bey buraya gelmemiş. Gidelim artık. Boğulacağız."

Koşarak kendilerini kamyonlara attılar. Hemen o anda kamyonlar çalıştı. Yüzlerine değen gece yeli, kamyonların çıkardığı yel yalımdı.

Koca şapkalılar atlarına atladılar, geceye sürdüler.

"Şevket Bey burada," dedi bir tanesi. "Şevket Bey burada değilse, buraya gelmemişse, bize neden para verip burasını aratsınlar?"

Büklüğe sürdüler. Huylarıydı. Sabaha kadar at sürerler, böylece sıcaktan, si-

nekten korunurlardı. Ateş geçmiş, kocaman birkaç söğüt kütüğü üstlerine usul usul duman bırakıyordu. Bir de hızlı yel esiyor, sinekleri dağıtıyordu.

Memidik yorgunluktan ölüyordu. Birkaç kere ayağa kalkıp kuyuya gitmek istedi, ama kalkamadı. Tüm kemikleri un ufak olmuş gibi sızlıyordu. Ama kalkmasa olmazdı. Bugün öyle bir tehlike atlatmıştı ki, onu ya Allah, ya Taşbaş Efendimiz kurtarmıştı. Kartallar çoğalıyorlar... Öyle bir çoğalacaklar ki, bir sivri akıllı kuyuya bakmayı akıl edecek.

Bir daha davrandı, kemikleri çatırdadı, gene kalkamadı.

Kulağına bir ses gelir gibi oldu pamuk tarlasının sol köşesinden. Başını döndürdü, uzun bir karartı kocaman adımlarla azıcık öne eğilmiş yürüyüp gidiyordu. Yüreği hop etti, bu, o olmasındı.

Ayağı fırladı, elli metre kalıncaya kadar, adama doğru koştu. Adam durdu, geriye döndü baktı. Memidik de durdu. Adam yürüdü. Memidik de yürüdü. Gecenin içinde işte böylece adam önde Memidik arkada kuyuya doğru yürüyorlardı. Adam geldi, kuyunun taş teknesinin üstüne oturdu. Memidik de vardı, ötede karşısında dikildi durdu.

Gökte kartallar gittikçe çoğalıyorlar, kanatları biribirine değiyor, kanat sesleri geceyi dolduruyordu.

Uzunca Alinin hali beterin beteri. Herkes gibi o da, neredeyse anasını öldürdüğüne inanacak. Acaba anası, onlar geldikten sonra ölmüş müydü? İçine kurt düşer, onu kıvrandırır. Eli işe güce yetmez olur. Pamuk tarlasının kıyıcığına çöküp gece ay ışığında karısıyla konuştuğudur.

Acı, selli bir pamuk sapını ağzına almış, çiğniyor, sabun yemiş gibi ağzı köpürüyor, sonra Uzunca Ali ağzındaki kaygan köpükleri tükürüyor ve bundan da erişilmez bir zevk alıyordu.

Bütün köy artık işi gücü bırakmış, onu konuşuyordu. Hiç kimse, en yakınları bile artık onun yüzüne bakmıyordu. Bakanlar da çok kötü, bir katile, kötü birisine bakar gibi tepeden, acımayla, daha da çok tiksintiyle bakıyorlardı. Onları el altından, hiç kimsenin konuşmadığı Muhtar Sefer kışkırtıyordu. Kimse Muhtar Sefere, Taşbaşoğlunun vasiyetinden dolayı söz söylemiyordu ama herkes onu dinliyordu. Taşbaşoğlu candarmaların önüne düşmüş giderken, onunla konuşmayacak, ona tek bir söz söylemeyeceksiniz, demişti. Onu dinlemeyecek, ne söylerse duymayacaksınız, dememişti ki... Sefer herkesle konuşuyor, hiç kimseden bir tek sözcükle bile karşılık görmüyordu. Görmüyordu ama istediğini de, istediği kişi üstüne kışkırtıyordu. Bu da herkesten, Aliden de daha çok Memidiği deli ediyordu.

Alinin içini bir korku almıştı. Köylüdeki ona karşı olan kin gün geçtikçe büyüyor, çoğalıyordu. Meryemceyi şeytanı kadar sevmeyenler, onun sözü geçtiği zaman, ne zaman geçmiyordu ki, iki gözleri iki çeşme ağlamaya başlıyorlardı. Ali nasıl, ne biçim işkencelerle Meryemceyi öldürmüş, binbir çeşit rivayet birden Alinin kulağına geliyordu. Her gün bir şey uyduruyorlar, her gün beş, on ölüm çeşidi buluyorlardı Meryemceye. Uydurmalar, Aliye dostluk, sevgi, Meryemceye kin, öfke oranında adamına göre değişiyordu. Ve Zalaca her gece en aşağı üç tane düş görüyordu Meryemcenin ölümü üstüne. Herkes, yediden yetmişe bütün köy Alinin Meryemceyi öldürdüğüne inanıyordu, kuşkusuz. Hiç kimsenin yüreğinden, bu da olur mu, Ali anasını niçin öldürsün gibi en küçük bir ikircik geçmiyordu.

Hele birisi vardı ki Aliyi öfkeden divane ediyordu. Kim uydurmuştu bunu, Ali bir türlü bulamıyordu. Bulsa, ne pahasına olursa olsun onun hakkından gelir, bu belalı yalanın hesabını ona ödetirdi.

"Elif," dedi. "Elif, ne yaptım bu köylüye de bana bunu yapıyorlar?"

Hasanla Ummahana da düşman kesilmiş Ali. Onların da bakışları köylünün bakışları gibi kırgın, düşmancaydı. Koca köyde ona dostça, eskisi gibi sevgiyle bakan iki çift göz vardı. Birisi Halilin düğme kadar, uzun, ak kaşlarının altında kalan gözleri, öteki de Elifin büyük, saf, dost, sevgi dolu ela gözleri.

Elif sustu. Kocasına hiçbir şey diyemiyor, onun derdine derman olamıyor, üzüntüden ölüp gidiyordu.

Ali:

"Biz dönünceye kadar anam dayanamaz ölür mü ki dersin?"

Elif'in yüzü acıydı, yüzünün derin, acılı kırışıklığı ay ışığında bile belli oldu.

"Bence ölmez," dedi. "Ölmez ama kendini öldürür. Bana öyle geliyor ki öldürür kendini. Biz dönünce onun ölüsünü köylünün görebileceği bir yerde buluruz."

"Öldürür mü dersin?"

"Biliyorsa ki, burada köylü senin başına böyle bir hal getirdi, köylü seni didik didik edip, yiyip bitiriyor, kendini öldürür. Yok, bilirse ki köylü de, sen de ona hiç aldırmıyorsunuz, dönünce onu elinlen koymuş gibi bulursun. On beş yaşında kız gibi de gencelmiş."

"Ekmek yeter mi?"

"İsterse yetirir o."

"Kendine yemek yapar mı?"

"İsterse yapar o!"

"Ne yemeği yapar?"

"Köyde şimdi en az on beş, yirmi tane kaçmış tavuk, horoz kaldı. Her gün birisini tutsa kesip pişirse..."

"O yaşta anam tavukları nasıl tutar?"

"İsterse tutar o."

"Evlerin önündeki sebzelikler... Aşağıda, önlerinde bostanlar... Bir de yalabuk soyar ormandan..."

"Hiç korkma Vurgun Ahmet de gelir. Belki onu kayınbabasının sarayına götürür, belki de köye gelir, ona yoldaşlık eder. İkisi de köyde... Birisi deli, birisi yaşlı, iki büklüm... Biz dönünceye kadar tavuk koymazlar köyde."

"Dünyada en çok neyi istiyorum, bilsen Elif..."

"Neyi istiyorsun?" diye merakla sordu, Elif.

"Bana deseler ki, ey Uzunca Ali... Peri Padişahı gelse de, Peygamber Efendimiz gelse de bana dese ki... Taşbaşoğlu kardaşımız gelse de bana dese ki, eeey Allahın sevgili kulu Uzunca Ali, dile benden ne dilersen... Ne dilerdim biliyor musun? Dileğim şudur ki derdim, biz pamuktan dönünce anam bizi köyün altında, hoş geldiniz köylüler, hoş gelip safalar getirdiniz. Bana ne getirdiniz, toprağı bereketli Çukurdan? diye karşılasın."

Elif içini çekti:

"Ben de, ben de dünyada en çok bunu isterdim."

"İşte o zaman teker teker, teker teker köylünün karşısına geçer gözlerinin içine tükürürdüm."

Öylesine dalmıştı ki, sırtını yakan, kanını emen, eline yüzüne sıvanmış sivrisineklerden haberi bile olmuyordu.

Az sonra köylüler Ceyhanın kıyısına büyük ateşlerini yaktılar, yelin, dumanın altına geçip oturdular.

Bugünden sonra bu ateş sabaha kadar yanacak, köylüler dumanın altında uyuyacaklar, sineksiz. Her gece de bir kişi nöbetçi kalacak, ateşi sabaha kadar söndürmeyecekti. İlk günün nöbetçisi Memidikti. Memidik ilk günün nöbetçiliğini kabul etmek istememiş, ama köylülere söz geçirememiş, derdini bir türlü onlara anlatamamıştı.

Memidiğin ateşi yakarken içi gidiyor, korkudan, meraktan yüreği kopuyordu. Bir türlü gözünü kuyunun göğünden alamıyor, kulağına ta oralardan kanat şapırtıları geliyordu. Kuyunun taş teknesine oturmuş kalmış adam daha orada oturuyor mu acaba? Ölüyü çıkardı mı acaba?

Yarın, yarın sabah erkenden kalkmış bakmışsın ki, tüm Çukurova göğü kartala kesmiş. Güneş görünmüyor. Bu gidişle böyle olacak, besbelli. Nereden geldikleri belirsiz, akın akın kartallar doluşuyor Çukurovanın göğüne, dönüyorlar. Ay ışığında kartalların gökte dönmeleri de bir hoş oluyor... Uzun, rüzgarda sallanan dev bir şal gibi dalgalanıyorlar. Pırıltılı. Ay ışığında kanatlarının bir parlak yeri şavkıyor.

"Bağladılar, mahsustan beni buraya bağladılar. Bilerek... Herkes biliyor zaten. Herkes biliyor da, alttan alta, beni seyreyleyip bana gülüyorlar zaten. Bilmemelerinin hiçbir mümkünü çaresi yok. Ne mümkün bilmemek!"

Ali Elifin elinden tuttu:

"Şu köylünün alçaklığına bak. İnsanoğlu bu kadar da alçak olur mu?" dedi. "Şu köylüyü düşündükçe kusacağım geliyor. Hiçbir köylü bunların bana yaptığını hiç kimseye yapmaz. Bunlar alçak. Ve de alçak oğlu alçak. Gittiler de hükümete haber verdiler. Az daha ipte bulacaktım kendimi. Bereket versin ki, Çavuş akıllı bir oğlandı. Köylüye değil de bana inandı. Üsteğmen de sevdi beni."

Elif:

"Nasıl oldu da böyle oldu, şu hükümette de..."

"Çavuş Antepli," dedi Ali. "Antepliler iyi ve de yiğit ve de akıllı olurlar. Keşki Antepli olsaydım, bu kötülüklerin hiçbirisi başıma gelmezdi. Bir de anam ölmüşse... Bir de köye varmışız ki, ne görelim, anam ölmüş, upuzun yatıyor... Bir kolu da bir köpeğin ağzında... İşte o zaman..."

İkisi de sustu.

Gece cikiliyordu. Sivrisinek vızıltıları ortalığı almış, ötüyordu. Yel kesilmiş, yapış yapış, boğucu bir sıcak almıştı geceyi. Topraktan dalga dalga yalım gibi bir hava yayılıyor, yalıyordu yüzlerini.

"Taşbaş kardaş belki de erişmiştir. Belki de şimdi Kırklar mağarasında Kırk

ölümsüzün içindedir. Belki de başında güneş gibi balkıyan ışıktan bir taç. Belki de şimdiye kadar sakalı ağarmış, uzamıştır. Işık gibi göğsüne yağıyordur sakalı. İnşallah Taşbaş Efendimiz Meryemce Anasını kanatları altına almıştır. Şimdi onu koruyordur. Benim şu halimi de biliyordur inşallah... İnşallah etmiş olmuştur kardaşım Taşbaşoğlu..."

Elif çok az öfkelenir, cinleri başına çok az sıçrardı. Öfkelendi, bağırdı. Ali onu böylesine tir tir öfkeli hiç görmemişti.

"Ağzını düzgün aç Ali," diye gürledi. "Efendimiz de ona. Bir zamanlar seninle arkadaşlık etmişse ne olmuş. O ermiş bir kişi, sen beni ademsin. Böyle yapmasan, Taşbaş Efendimize yalvarsan, biz varıncaya kadar Meryemce Anayı kanadının altına da alır, mağarasına da götürürdü. Amma senin şu alafetsiz ağzın hiç durur mu? Taşbaş kardaşım da Taşbaş kardaşım! O senin kardaşın değil, o bizim Efendimiz."

Duman altındakiler, Elifin gürlemesini duydular. Zalaca:

"Düşümde gördüm komşular, düşümde," dedi. "Uzunca Ali anasını öldürdü ya... Elifi de çocuklarını da kıtır kıtır kesiyordu. Yüreğim dayanamadı, bir bağırdım, uyanmışım. İşte Elif de böyle bağırıyordu. Varın da kurtarın şu canavarın elinden Elifi. Varın da kurtarın..."

Hiç kimse yerinden kıpırdamadı.

Ötede, ateşin ilerisinde Seferin cibinliği ince ince esen yelle sütbeyaz sallanıyordu. İçerden Seferin anlaşılmaz, bir mırıltı gibi söylediği türkünün sesi geliyordu. Ve Muhtar Sefer düşünüyordu: İt oğlu Ali... Daha çok gelecek var başına, şu canım sağ oldukça... Şu köylünün, şu akrabalarımın, çoluk çocuğumun, karılarımın, şu bekçibaşımın benimle konuşmamasının acısını burnundan fitil fitil getiririm. Ve de getireceğim. Ve de seni rezil rüsvay edeceğim köye. Biliyorum Meryemceyi öldürmedin, ama Meryemce biz köye dönünceye kadar ölecek... Ölecek, ölecek, Meryemce ölecek! Köylü varacak bakacak ki Meryemce ölmüş... Bir kellesi duruyor, bir de elleri. O domuz karı, o Meryemce ölecek. Sen de, sen de, sen de... Alçak Uzunca Ali... O bok evliyanız, o bok Taşbaş da geberdi, kurda kuşa yem oldu ya... Sen de... Sen de, Uzunca Ali! Sen de öleceksin. Ölecek Meryemce... Bu işkenceyi yaparsınız değil mi bana? Bunun altında hiç kalır mı Muhtar Sefer? Hıdır Kahyanın oğlu... Bütün servetimi vereceğim. Gerekirse kanımı da vereceğim. Öldürteceğim Meryemceyi. Sen derdini Sülaymanlının yokuşunun kayasına anlat o zaman. Ben anamı öldürmedim, diye. Bütün köylü yediden yetmişe üstüne ıspatçılık etmez mi? Eninde sonunda köylü de benimle konuşacak. Konuşturacağım bu köylüyü. Ne olursa olsun, ne pahasına olursa olsun bu köylü benimle konuşacak. Ya konuşacak bu köylü benimle, ya da başına büyük işler gelecek. Ben ki bir kavgaya serimi koymuşum. Önce Taşbaşoğlu demiş onu öldürmüşüm. Şimdi de Uzunca Ali, senin işini görmüşüm. Reva mı, reva mı bana ettiğiniz bu kötülük! Benim gibi bir muhtarı şu Toros ülkesi gördü mü? Siz de

bana bu kötülüğü yapın, olur mu? Ben varımı yoğumu bu köylünün yoluna koyayım, siz de benim başıma bu hali getirin! Evliya çıkarın başıma hiç yoktan. Ulan insan dayanabilir mi buna? Ulan insan yürekten, candan, ısıcacık, kardaşça, ya da düşmanca, söven, öldüren, kinli bir söz duymadan yaşayabilir mi? Taşbaş beni öldürtmedi, ölümden beter olsun yaşamam diye bu işi açtı başıma. Amma, amma velakin konuşturacağım sizi. Ne yapıp yapacağım, konuşturacağım sizi. Uzunca Alinizin başına da bir çorap öreceğim ki, çorap derim sana. Çorap ki çorap! Benimle uğraşmanın ne demek olduğunu anlatacağım, ulan namussuz köylü, sana. Ulan ki ulan... Ulan şu yapılanlar... Ulan reva mı bana? Ulan üç karımın da üçü... üçü de beni canları gibi severler. Ağızlarını açıp bana bir çift söz söylemiyorlar. Cima ederken bile. Ulan cimada bile! Reva mı ulan? Çocuklarım, gül gibi çocuklarım bile... Ağızlarını açmıyorlar. Bir ölüme kurban olayım, bin ölümdür bu, bin ölümdür! Bunu kor muyum yanınıza? Şimdi sen düştün elime Uzunca Ali, seni bitirmez miyim? Bakar mıyım sanıyorsun gözyaşlarına? Bu yıl rastgeldi. Bir daha bu tarla gibi tarla görür mü gözünüz!

Ateşi ölçeren Memidik ürperdi. Uzaktaki bataklıktan kurbağa sesleri geldi sonra sustu. Karanlıkta, iri yıldızlı gökte kıpır kıpır soluk lekeler gibi kartallar dönüyordu.

"Kuyunun taşındaki adam kuyunun aynasındakini göremez mi? Kuyunun taşındaki adam ölüyü..."

Memidik ter içindeydi. Ağır, yapış yapış hava... Bir de yanan ateş, bir de yanan toprak. Sinekler.

Memidik kuyunun taşındaki adam, kuyunun aynasındaki ölüyü görürse ne yapar, diye düşündü. Ne yapardı acaba? Ne yapacak! İçi rahatladı. Bir de kuyunun taşındaki adam ne demeye kuyunun aynasına baksın diye düşündü. "Yarın sabah erkenden... Yok, yarın gece gider, ölüyü kuyunun aynasından çeker alırım," dedi kendi kendine.

Uzunca Ali derinden içini çekti:

"Seferin yüzünü görüyor musun son günlerde, Elif?" diye sordu. "Bana bakıp bakıp gülüyor. Dün de yanımdan geçerken bana laf attı. Diyorlar ki, dedi, Meryemceyi közde kızartıp yemişsin. Senden umulur. Bir şey söyleyemedim ki... Taşbaşoğlu Efendimiz bu işi iyi yapmadı, haşa, o herkese ağzına geleni söylüyor, kimse ağzını açıp da ona bir şey söyleyemiyor. Bence benim için bir şey hazırlıyor o. Sana nasıl geliyor?"

Elif:

"Gülüşü kötü," dedi. "Köylü de onunla birlik. Sen tez ulaşmalısın anamıza. Başına bir hal gelmeden."

Ali:

"Görüyorsun nasıl topluyorum pamuğu, görüyorsun. Ellerimin çabukluğuna ben de şaşıyorum. Bir giriyorum pamuğa, bir bakıyorum, çuvalım dolmuş."

"İşte buna kuduruyorlar, onlardan üç misli, beş misli fazla pamuk topladığına deli oluyorlar. Anamızı öldürdüğünden daha çok ona kızıyorlar. Anamızı öldürdüğün de bahaneleri..."

Ali:

"Ne yaparlarsa yapsınlar. Şu borcumuzu ödeyim de, anama yetişeyim de..."

Herkes uyudu, ateş indi, azıcık bir yalımı kaldı. İnceden bir yel esti. Gece azıcık aydınlandı. Uzaktaki yoldan bir kamyon geçti, geceyi aydınlatarak. Kamyonun sesi Anavarza kayalıklarında yankılandı. Ali kamyonu uzun bir süre izledi. Kamyonun farları bucağın kapkara kesilmiş okaliptüslerini aydınlattı.

"Elif, Elif," dedi, baktı ki Elif uyumuş. "Fıkara," diye söylendi, "gün görmedi ki... Bir yandan yorgunluk, bir yandan köylü belası, bir yandan anamın derdi. İnsan taş olsa dayanamaz."

Anası upuzun yolun tozlarının içine uzanmış. Bir elinde dikenli bir kenger kökü. Sıkı sıkıya kavramış. Bir kolu yok. Kökünden kopmuş. Uzaktan, kıraç, kepir taşlı yörepten aşağı, karnı karnına geçmiş, dili dışarda, yalpalayarak kocamış bir kurt geliyordu. Kokuyu almış. Az sonra Meryemceyi parçalayacaktı.

Ali bu düşünceyi kafasından kovmaya çalıştı. Ölümcül kurdu, anasının ölüsünü kafasından kovuyor, sanki hiçbir şey olmamış gibi kurt gene o kepir taşlı yörepten sallanarak anasının ölüsüne doğru iniyordu. Kepir taşlı, güneş içinde kalmış, çatır çatır kavrulmuş dikenli, yarılmış topraklı yörepten.

Kurt geldi, ölüye yaklaştı, kocaman ağzını açtı, kocaman ak dişleri göründü. Kurt hırladı, ama ölüyü kapamadı. Bu inatçı kurt, her seferinde ölüye yaklaştı, her seferinde kendini, dili bir karış dışarda kepir taşlıklı yamaçta buldu. Kurumuş kengerler arasından yalpalayarak aşağı indi.

"Anama tez zamanda yetişmeliyim," dedi Ali, başını yastığa koydu. "Ölmeden yetişsem, bir yetişsem..." Sonra: "Yarın yola düşsem," diye düşündü. Çarşafı üstüne çekti. Birden uğultuyla bir bulut sivrisinek geldi, üstüne çullandı. Öylesine yorgundu ki, sinekleri kışalayamadı bile, uyudu.

Köylü durmadan Meryemcenin öldürülmesi üstüne hikayeler söyler. Bütün bunlar, çok sıcak, sıcaktan soluk alınamaz bir günde, ikindiüstü pamuk toplarken olur.

Çok sıcak vardı. En küçük bir fisilti yoktu. Akdenizin üstünde yelken bulutları da yoktu. Kamaş kamaş, ipilti içindeki gökyüzü çırılçıplaktı. Bir kuş bile yoktu gökyüzünde. Anavarza kayalıklarından bile bir kuş kalkmıyordu. Anavarza kayalıkları mor bir yalım gibi tütüyordu sıcakta. Yanan toprak, anızlar, Ceyhan suyu, erimiş gümüş parıltısında, keskin, bıçak ağzı gibi şimşekli ak pamuklar tütüyordu.

Toprak köz gibi yanıyordu.

Elif elindeki sepetini bıraktı, ötede tarlanın kıyısındaki fıçıya gitti tasını doldurdu başına dikti. Su kan gibi ılıktı. Çamurluydu, sapsarı, Elif dura dinlene bu sıcak suyu içti.

Irgatlar ağır ağır kıpırdamadan, ellerinin ucuyla kozalardan pamuğu çekiyorlardı. En küçük bir ot bile kıpırdamıyordu. Sanki gün ışığı altında değil, erimiş bir kalay ağırlığı içindeydiler. Alinin elleri bile ağırlaşmış, bu kımıldamayan dünyaya uymuştu. Çukurova bile bugünkü gibi böyle ağır ışıklı bir gün görmemişti.

Elif önündeki pamuk fidanındaki kozaları saydı. Yirmi sekiz tane, dedi kendi kendine. Hay Allah, bin bereket! Teker teker, kımıldamadan yirmi sekiz kozayı da çekti. Ötede, önünde büyük bir domates kökü kızarıp duruyordu. İlk Elif gördü. Kökte çok domates vardı. Baştan ayağa kızarıyordu. Elifin içinden bir sevinç geçti. Pilavı iyi olur... Tam davranıp domatese atılacakken, birden iki kadının domatese doğru fırladığını gördü, olduğu yerde kaldı. Kadınlar bir anda domatesi soyuverdiler. Az önceki kıpkırmızı kökten ortada kapkara, çırılçıplak bir dal kaldı. Bir kök daha gördü Elif. Tam davranacakken, on kadar kadın birden atıldı domatese. İlerledikçe domates kökleri çoğaldı. Hemen hemen tekmil ırgatlar domates topladılar. Hasan olmasa, Elif ha davrandım, ha davranıyorum derken bulgur pilavları bu akşam domatessiz kalacaktı. Bereket versin ki Hasanın önüne uzun, yeşil pamukların arasına gizlenmiş bir domates kökü çıktı da... Hasan da bir anda domates kökünü göz açıp kapayıncaya kadar soyuverdi.

Irgatları domatesler canlandırdı. Daha çabuk pamuk toplamaya başladılar. Herkesin gözü Alinin ellerindeydi. Kuduruyorlardı.

"Anasını öldüren adamın elleri böyle makinalaştırmış zaar," diyorlardı.

Zalacanın kırışmış boynu uzamıştı. Ak başörtüsünü omuzlarına düşürmüş, kınalı, seyrelmiş saçları ortaya çıkmış, sağ, incecik beliği kedi kuyruğu gibi memesine aşağı inmişti. Zalacanın her yanı domur domur terdi.

"Satılmış söyledi. Satılmış askerden kaçtığında köye uğramış. Uğramaz olaydım, diyor. Satılmış dün geldi, bugün gitti. Keşki uğramaz olaydım da, bu belayı görmez olaydım, diyor. Satılmış diyor ki, indim dağlardan aşağı... Bu on altıncı firarım. On iki yıllık askerim. Daha bir aylık askerlik etmişim. Candarma korkusu. Ben dağlardan inmeyim de kimler insin. Bir de susamışım ki yanıyorum. İçim göğünüyor. Güloluk pınarı az ötede. Kimse ona gül demez, ben derim. Ak çağşalık bir pınar. Buz gibi kaynar. Bir karpuzu at içine, bir dakika sonra çat diye orta yerinden çatlar. Bir an bile parmağını içinde tutamazsın, keser. Ben ona Güloluk derim, millet ona Çilikbuyduran pınarı der. İndim Çilikbuydurana, inmez olaydım. Bir baktım ki bir inilti. Donakaldım orada. Ali anasının başını suya sokmuş, çıkarmaz. Meryemce Ananın ayakları gövdesi dışarda debelenip durur. Meryemce Ana gövdesini, bacaklarını oradan oraya atar. Ben de donmuş bakıyorum. Şaşırmışım. Meryemce Ana bir iki kere daha debelendi. Ali çok güçlü bir adam, çook! Meryemcenin başını sudan çıkarmadı. Sonra Satılmış titredi, upuzun yere serildi. Satılmış böyle diyor işte. Keşki şu gözlerim kör olaydı da bu hali görmeyeydim, diyor. Satılmış diyor ki Ali anasının başını sudan çekti, onu pınarın yanına yatırdı, bir süre, ellerini beline dayayıp, dört bir yana bakındı, sonra belindeki sarılı ipi çözdü, anasını ayaklarından bağladı, bayır aşağı sürümeye başladı. Fıkara Meryemcenin başı yere sürünüyor, uzun saçları toza toprağa bulanıyordu. Ben de düşmüşüm arkalarına onlar gider ben giderim. Büyülemişler gibi. Ali arkasına döndü baktı ki, ne görsün, ben arkasındayım. Gözleri döndü. Gözlerini, pörtletmiş gözlerini, kan çanağına dönmüş gözlerini üstüme dikti. Ben korktum aldım yatırdım. O da arkama düştü. Ben kaçarım o kovalar. Böyle böyle bir gece, bir gündüz koştuk. Ben kendimi Narlıbahçenin değirmen abarasına attım da kurtuldum. Biliyordum ki Ali Narlıbahçenin değirmen abarasına yaklaşamaz, korkar. Değirmenin yılanı adamı yutuverir. Ali iki gün Narlıbahçede bekledi, aç susuz. Ben de bekledim. Çıksaydım öldürecekti. Koca bir kara yılan geldi harap abaranın deliğinin önüne çöreklendi. Bir baktım bir yılan da gelmiş abaranın deliğinin önüne çöreklenmiş. Aliden kurtulduk, yılana düştük. Çık çıkabilirsen abaradan, bir ucunda bir yılan, öbür ucunda öteki yılan. İçime bir güzel akıl doğdu, ulan, dedim, Ali gitmiş olmalı, acımdan da karnım karnıma yapışmış, çıkayım ama, nasıl? Derken üstteki yılan başını kaldırdı, gözünün birini kuşlar gibi bana çevirdi, gözlerimin içine dikti, bir süre öylece bana baktı sonra da ağır ağır aktı gitti mübarek... Satılmış diyor ki, abaradan çıktım, ver elini Çukurova. Buraya geldim. Satılmış dün sabah Uzunca Aliyi gördü, tir tir titremeye başladı. Bir iki titremiyor, habire zangır zangır, zangır zangır... Sabahtan akşama titredi. Dişleri de kenetlenmiş, bacaklarını germiş titriyor. Gün batarken başını göğe dikti, bir süre gökyüzüne baktı, sonra birden aldı yatırdı. Aman Allah, diye bağırıyordu kaçarken, imdat Uzunca Ali geliyor. Aman Allah..."

Zalacanın yüzü kırışık içinde. Güneş derisini yakmış, derisi sahtiyan gibi olmuştu. Boynu uzadıkça uzuyordu.

"Bu sıcak batsın," diyordu. "Sıcak neysem ne ya, şu kan ılık çamurlu su insanı öldürüyor. Şu sinek, şu Çukurova batsın. Taşbaş Efendimiz batsın. Hazır Kırklara karışmışken bize bir rızk uydursa da başka yerden, şu Çukurova cehenneminden kurtulsaydık..."

Uzakta, kuzeyde, yatık, çepeçevre ovayı kuşatmış Toros dağları ışığa, dumana batmış, belli belirsiz, kül rengi, solup yitecekmiş gibi, ovaya inmiş, kalkıp gidiverecekmiş gibi, bir ince bulut misali geniş Çukurova toprağının öte ucuna çökmüştü.

Irgatlar ter içinde, hep dilleri dışarda, hep güneye, Akdenizin üstüne bakıyorlardı. Ak yelken bulutları bir türlü yekinmiyor, en küçük bir ak bulut bile ucunu göstermiyordu. Ak yelken bulutlarının göğe ağması, garbi yelinin az sonra esmesi demekti.

Gömleksizoğlu:

"Çok sıcak var ya, çok yandık ya bugün, gözükmez mübarek, esmez mübarek. Bir iki saat daha böyle giderse bir ucumuzdan tutup yanacağız."

Kasketliler kasketlerini, kadınlar başörtülerini, mendilliler mendillerini çıkardılar. Yakalar açıldı. Ağır, yağlı bir ter kokusu sıcağın dibine bir tortu gibi çöktü. Ekşi ter kokusu acı pamuk kokusuna karışıyor sıcağın dibine çöküyordu.

Az ötede bir pamuk dalının üstünde bir parıltı balkıyıp sönüyor, balkıyıp sönüyor, ışıklar saçıyordu. Hasan parıltıya koştu. Bir böcekti. Kalın kabuklu, kocaman, pörtlek gözlü, kabuğu binbir renkte... Yeşil, çatır çatır bir kırmızı çizgi, uzak, billur mavisi, sarılar... İncecik, sert, dokunsan kırılacak. Böceği eline aldı, baktı, evirdi çevirdi. Sonra usulca başka bir pamuk dalına koydu. Böcek o dalda da balkıdı durdu. Hasanın gözleri yaş içinde kaldı.

Kel Aşık saz çalar gibi iki büklüm olmuştu. Hiç yanına yönüne bakmadan, kıpırdamaz gibi, bir heykel gibi pamuk topluyordu. Yakasını açmış, göğsünün uzun ak kılları dışarlara taşmıştı.

Ummahanın gözleri yaş içinde kaldı.

Kır İsmailin kızının yanakları kıpkırmızıydı. Güneşten yanmış, kütür kütür bir tada bürünmüştü. Geniş kalçaları fistanının içinde şehvetle dönüyordu. Sırada ne kadar erkek varsa, gözleri teker teker, bir süre üstlerinde duruyor, bütün bedeni ateşler içinde yanıyordu.

Periler koyağının mağarasında Meryemce yalvarıyordu: "Ali sen oğlum değil misin, şu memelerden süt emmedin mi? Ali, bir insan anasına nasıl kıyar Ali? Öldürme beni Ali! Anasını öldüren iflah olmaz Ali! Öldürme beni Ali! Köyde tek başıma kalırım. Sen gelinceye kadar. Bir sabah öğleye kadar, bir gece sabaha kadar Aliye yalvardı. Ali onu öldürmedi. Öldürmedi, fıkara Meryemceyi mağaranın önündeki çam ağacına sara sara bir iyice bağladı, koca bir kendirle. Ana sen biz Çukurovadan dönünceye kadar burada kal! Dönünce, hemen döndüğü-

müz gün seni bu ağaçtan çözerim. Ali, Ali, bu ölümden beter değil mi Ali? Çöz elimi ayağımı Aliiii! Ali uzaklaşmış gitmiş Meryemcenin yazıyı yabanı tutmuş sesini duymuyordu. Meryemcenin sesinden dağlar yankılanıyor, periler koyağı bir inip bir kalkıyordu. Gece oldu, yıldızlar doğdu, kurtlar uludu. Her dereden bir kurt uluması geldi..."

"Kim görmüş bunu? Hangi alçak? Neden çözmemiş ağaçtan Meryemceyi?"

Uzun, ağır bir ölü sessizliği oldu. Herkes dondu kaldı. Eller durdu.

Bir ses patladı:

"Ben gördüm!"

Bir başka ses:

"Ben gördüm!"

Uzunca Ali azıcık daha canlanmış, elleri eski haline dönmeye başlamıştı. Çuval az sonra kütlüyle olacaktı.

İncirlik Hava Üssünden kalkan savaş uçakları büyük bir hışıltıyla, tekmil havayı yutarak çok alçaktan, üstlerinden geçti. Toroslara doğru uçtular, bir anda da Torosların dumanında yittiler. Arkasından, az sonra bir bölük uçak daha geldi geçti. Her uçak geçişte ırgatlar işi bırakıp ayağa kalkıyorlar, uçaklar Torosların dumanına gömülüp yitinceye kadar arkasından bakıyorlar, uçaklar yitincedir ki işlerine geri dönüyorlardı. Uçaklar gün batıncaya kadar üstlerinden geçti gitti. Torosun dumanına gömüldüler.

Çok sıcak vardı. Irgatların yönü Torosa dönüktü. Toroslar eriyip dumana kesmiş, ışık içinde bir batıyor, kayboluyor, bir soluk, yatık bir kuşak gibi ovayı çeviriyordu. Uçak mavi, ipince... Çok sıcaklarda Toroslar hep böyle olur, bir batar, bir çıkar.

Tek, uzun bir sıraydı ırgatlar. Alacalı bulacalı tespih taneleri gibi... Dümdüz ovada insanlar küçücük karıncalar gibi kalıyorlar. Uzaktan bakınca bu pamuk toplayanlar hiç kımıldamıyorlar, öyle duruyorlar. Öyle, alacalı bulacalı bir çizgi, o kadar. Cansız, kıpırtısız sessiz. Sanki bunların işi yalnız sarıya, koyu yeşile, pırıltıya, toza dumana kesmiş ovayı başka türlü nakışlamak.

"Meryemcenin burnundan kan geliyor. Kan nokta nokta yolun tozlarına damlıyor, şıp şıp. Damlalar toza gömülüyor. Meryemcenin elleri toza gömülmüş, bileklerine kadar. Meryemce emekliyor. Ayakları da bileklerine kadar toza gömülüyor. Meryemcenin yüzü toz içinde. Giyitleri tozdan gözükmüyor. Durmadan oluk oluk burnu kanıyor. Belki de az sonra Meryemcenin bütün kanı burnundan şor diye toza boşalacak. Meryemcenin boğazında bir yular, yuların ucu Vurgun Ahmedin elinde. Bir de boğa aletinden bir kırbaç. Vurgun Ahmet hem Meryemceyi arkasında sürüyor, hem de canı istedikçe dönüp Meryemceyi kırbaçlıyor. Bir kayalığa düştüler. Vurgun Ahmet Meryemceyi kayalıkta sürüklüyor. Meryemcenin elleri kan içinde kaldı. Ellerini sivri kayalar biçti. İkisi birden bir kayadan yuvar-

landılar, Meryemcenin her bir yanı kan içinde, boynundan, kollarından, yarılmış tabanlarından kan akıyor. Meryemcenin ağzı kanlı köpük, Meryemce bir kayanın tepesinden koyağın dibine yuvarlandı, ayağa kalktı, apak bir kayanın üstüne yeniden uzandı, tırnaklarıyla kayayı çırmalıyor, tırnakları kayaya geçmiş. Sonra doğruluyor, gözleri dışarı fırlamış, pörtlemiş, kurbağa gözleri gibi... Beli kırılmış... Yamru yumru... Kan akıyor. Boğazında yular... Vurgun Ahmet ötede bir taşın üstüne çökmüş yaygın yaygın Meryemcenin haline gülüyor. Bir taşın üstünde de dimdik Uzunca Ali duruyor. Meryemce Aliyi gördü. Sesi çıkmıyor. Aliye yalvarıyor ya sesi çıkmıyor. Neden sesi çıkmıyor? Ne diyor Meryemce, yalvarıyor, sesi çıkmıyor. Bir ara duyulur gibi oldu. Kayalar morardıkça morardı, ateşe kesti, kayalara elini süremezsin. Meryemcenin kanı mor kayalara damlıyor, damladığı gibi de duman olup uçuyor. Meryemce yalvarıyor. Vurgun Ahmet öfkeli, alıyor Meryemceyi, ayaklarından tutuyor, vur ha vur, vur ha vur, kayalara çarpıyor Meryemceyi. Vur ha vur! Vur ha vur! Meryemce dipdiri, salt gözleri pörtlemiş dışarı, kurbağa gözleri gibi. Kanı duman olup uçuyor. Meryemce taşın üstüne oturuyor, boğazında kanlı yular Vurgun Ahmedin elinde... Uzunca Ali ötede, elleri koynunda. Meryemce kimseye yalvarmaz, onurludur, yalvarıyor. Can değil mi, can batsın, can çok tatlı. Candan başka ne var ki dünyada, son, ucu. Yalvarır insanoğlu, can için yalvarır. Yalvarmasa daha iyi. Can için bile boyun kırmasa, ne iyi olur. Meryemce yalvarıyor. Sesi çıkmıyor. Vurgun Ahmet çılgınlar gibi gülüyor."

"Ali, Ali, yüreğin var mı Ali?"

"Alinin yüreği taştan demirden."

"Ölmez Meryemce... Başına bela. Senden bunun öcünü almadan ölmez o... Kırarsın, dökersin, yakarsın, yıkarsın, kesersin biçersin ölmez Meryemce, ölmez otudur Meryemce. Ali, Ali, acıman var mı senin?"

"Alinin yüreği taştan demirden."

"Ali, Ali! Ulaşabilir misin Meryemceye? Analar anasıdır o, Meryemcedir. El üstünde taşınmaya layıktır. Hoşça tutulmaya, her sabah, her akşam eli öpülmeye layıktır. Kurda kuşa yem edilir mi Meryemce? Ali, Ali! Yüreğinde azıcık insanlığın kalmış mı?"

"Alinin yüreği taştan demirden."

"Yola düştü, köyde kalmadı. Yolda düşe kaldı. Gece bir ağaca çıktı. Düşe kalka Kör Mezarın içine geldi bir gece. Ziyaret Cevizinin altında uyudu. Gözünü açtı baktı ki, ne görsün, ışığa kesmiş. Ziyaret Cevizi şavkıyarak, balkıyarak, yalp yalp geceyi gündüz gibi etmiş Torostan aşağı başını almış inip gider. Meryemce kör Mezarlığın ortasına düştü, sabah baktı ki mezarlığın ortasında, koşmaya başladı. Koştu koştu, mezarlığı dışarı çıkamadı, üç gün, üç gece koştu koştu, bir karış dışarda dört döndü, dört döndü. Yıkıldı kaldı, ulu bir mezar taşının dibine, gövdesi kovuk bir çınar ağacının altında, çınarın gövdesi incelmiş, bir parmak kalınlığında bir duvar, yemyeşil. Dalları, yaprakları yemyeşil.

Kara bir yılan dolanmış çınarın yemyeşil dalına. Uzun mu uzun bir yılan, kapkara, yılan sarılmış dala, yukardan aşağı iniyor, iniyor, iniyor. Bir kuyruğu kaldı dala dolanmış. Soluğu Meryemcenin yüzünde. Dili dışarda, üç çatal, kırmızı dili. Kırmızı kırmızı yalımlıyor, tütüyor. Meryemce bağırsa bağıramıyor, zaten bitmiş, kaçsa kaçamıyor. Yılanın soluğu yalım gibi yüzünde, yılan bir top oldu, kapkara koca bir yumak, taş gibi, yıldırım gibi geldi Meryemcenin göğsüne düştü. Meryemce hık diyemedi, can verdi... Ali, Aliii, sende hiç, sende hiç, hiç hiç... Din iman, merhamet sevgi yok mu? Ali Aliiii, ananın ak sütü seni iflah eder mi, gözüne dizine durmaz mı?"

"Alinin yüreği taştan demirden."

Akdenizin üstünde küçük küçük, toprağa bitişik gibi birkaç ak yelken bulutu ortaya çıktı. Bir de incecik bir yel parladı, ırgatların tenini azıcık soğuttu, sonra söndü. Örümcek ağı gibi ovayı sarmış inceli kalınlı yollardan incecik bir toz kalktı, sonra geri indi. Bu kadarcık yel bile ırgatların canına can kattı. Durmuş bir türküye başladı, ırgatların eli işledi.

Güneyde, Akdenizin üstünde ak yelken bulutları şişti, büyüdü, çoğaldı, yükseldi.

Koca Halil ak kaşlarını sağ eliyle kaldırdı, güneye baktı:

"Bugün garbi çok serin, hızlı, yüklü olacak. Allalem yağmur da getirecek," dedi.

"Ağzını hayra aç Koca Halil. Çukurovaya yağmur düşmez yaz günü."

Yelken bulutları gittikçe büyüdü, çoğaldı, aydınlandı, yükseldi, tüm Akdenizin üstünü kapladı. Birden bir garbi patladı.

Örümcek ağı gibi yollardan tozlar kalktı, toz direkleri yollar boyunca büyüyerek, uzayarak Torosa yürüdü. Irgatların terleri kurudu.

Uzunca Alinin yüzü uzadı, derisi güneş yanığı, pırıl pırıl, kırışık içinde, acı, ağı gibi bir yüz, gerilmiş, dudakları titriyor. Elleri uçuyor titremekten. Gözleri kan çanağı gibi.

"Anamı öldürmedim," diyor. "Vallahi billahi öldürmedim. İnsan olan hiç anasını öldürür mü?" diyor. "Koyverin benim yakamı. Diri diri yemeyin beni. Beni bunca yıldır tanırsınız, ben hiç anasını öldürecek adam mıyım? Anama dedim ki, ey anam, Meryemce anam, gel benimlen Çukura, gene geçen yılki gibi seni sırtımda taşırırn, yoksa sen köyde kalırsan, köylü beni yer bitirir, gelmedi. Bana ne köylü, dedi, bana ne! Ben köyümde kalırım, bol bolamadı yaşarım. Bu gelenek yerin dibine batsın, yaşlılar gayrı Çukura gitmesin. İşte anam böyle dedi, diretti. Ona iki aylık yufka yaptı Elif, ben de üç kovan bal kestim, iki de sütlü keçi, otuz tane de tavuk buldum getirdim, bir külek de sade, sapsarı inek yağı... Tam yaşlılar için... Elmalar, armutlar da oldu ormanda, bir de çiçekler açtı. Ormanda, yarpuzlar insan boyu pınar başlarında... Anam kaldı köyde. Bir de

Vurgun Ahmet köyde... İki can köyde yer içerler söyleşirler. Bir eli balda anamın bir eli yağda, bir eli de sütte. Anamı öldürmedim ben, bana inanın kardaşlar. Zaten pamuk sonuna kadar da kalmayacağım Çukurovada. Çabuk çabuk toplarım ki pamuğu, canımı dişime takmışım, tez günde anama ulaşayım. Adilin borcunu ödeyecek pamuğu toplayım, yetişirim anama, tez günde. Dağ demez, taş demez, yolları dürer yetişirim anama. Şimdi anam evdedir, pınarın başındadır, yarpuz kokusu içindedir, çamların altındadır, közde tavuğu kızartır, buz gibi ayranı içer, içer ayranı, yer tavuğu, içer ayranı, yer yağlı tavuğu... Çam kokusu, bir serin... Serin bir yel eser. Serin, serincik. Güneş ısıtmaz bile. Sinek de yok. Ooof, kan gibi ılık. İyi ki anam gelmedi. Bir de ermişler ermişi onun ziyaretine gelir. Taşbaş Efendimiz Meryemce Anasının elini öper. Meryemce Anası ona konuşur, çünküleyin Meryemce Anası beni ademle konuşmaz, Kırklarla konuşur. Keşki onun yerinde biz olsaydık, ben olsaydım. Nerdeee!"

Bir toz direği, hamaz geldi, kocaman, uzun, iki üç minare boyu bir hamazdı bu. Irgatlar bir süre hamazın içinde kaldılar. Uzunca Ali durmadan anasını anlatıyordu. Ağzına burnuna, her bir yanına toz dolmuş, boğulacak gibi... Durmadan anlatıyordu. Toz direği geçti gitti. Biraz pamuk yaprağını, biraz mısır yaprağını, kuru olan aldı götürdü. Bir de Fatmalının başörtüsünü aldı götürdü. Ceyhan suyunun yüzüne bıraktı. Irgatlar apaktı. Kaşları, kirpikleri, elleri ayakları, saçları, giyitleri, tepeden tırnağa toza kesmişti, apaktılar.

"Alinin yüreği taştan demirden..."

Sıcak.. Mor kayalara şıp şıp kan damlıyor. Kan kayanın üstüne düşer düşmez duman oluyor.

Muhtar Sefer içindeki onulmaz yarası, hıncıyla Uzunca Aliye, köylülere boyuna kötülükler düşünür, tuzaklar kurar. Bu dünyada insanın kötüsü her zaman insanlara kötülük düşünür, kötülük yapabilir. Kurdukları tuzaklar etkili olur. Bugünkü dünya toprağı kötü insanların ektiği acıların, alçaklığın, aşağılığın bitmesine, gelişmesine elverişli topraktır. Sefer, Uzunca Aliyi kıskıvrak bağlamak, ona son darbeyi indirmek için olmadık kötülüklere başvurur. Köylülerin hesabı sonra görülecektir. Muhtar Sefer ölür de öcünü yerde koymaz. Onunla konuşmayan köylü varsın konuşmasın. Görecekleri var.

"Gel arkamdan," diye gürledi Sefer. "Gel arkamdan ki sana birkaç sözüm var. Bu sefer dediğimi yerine getireceksin. Geçen sefer dediğimi yapsaydın Taşbaşoğlu belası başımıza çıkmazdı. Ve de ben bu hale gelmezdim."

Hem yürüyor, hem konuşuyordu arkasına bakmadan. Ömerse izine basarak onun arkasından geliyor, düşünüyordu. Merak içindeydi. Sefer onu ne zaman böyle çağırıp kuytuluğa çekse, çok önemli bir iş teklif edecek demekti.

Şalvarının paçalarına pıtıraklar yapışıyordu. Pıtıraklığı geçip Ceyhanın kıyısına geldiler. Ceyhan aşağıda durgun, yeşil, koyu bir göl gibiydi. Yemyeşil, bir tuhaf, ağı yeşili gibi bir su, gölgeli. Böğürtlen çalılarını dolanarak yardan aşağı suyun kıyısına kumluğa indiler. Sefer önde, Ömer arkada kıyı boyunca yürüdüler. Kıyıda ayak izleri biribirine karışmıştı. Tavşan, çakal, köpek, su samuru, türlü kuşların ayak izleri... Ömer hep ayak izlerine, daha çok arkasına takılıp yürüdüğü Seferin ayak izlerine bakıyordu.

"Bütün Çukurova meseleyi biliyor, hiç kimsenin yüzüne bakamıyorum. Ve de rezil oldum yeryüzüne. İstanbuldan Ankaraya, Ankaradan Londraya... Ve de yeryüzüne rezil oldum. Rezil ki rezil! Adanada benim halimi anlatıp anlatıp gülüyorlarmış. Nereye varsam, kim benim ben olduğumu anlarsa başlıyor gülmeye. Kasıklarını tuta tuta başlıyorlar gülmeye. Beni şu koca Çukurova toprağında duymayan bilmeyen yok. Yediden yetmişe kadar herkes tanıyor. Dillere destan olmuşum ki, tevatür. Köylüsünün kendisiyle konuşmadığı Muhtar! Avratları, çocukları, akrabaları da ona ağzını açmıyorlarmış. Ermişler ermişi Taşbaş Efendimiz Kırklara karışıp giderken köylüsüne emretmiş ki, zinhar, bu kimseye ağzınızı açıp bir tek söz söylemeyesiniz. İşte böyle ve tüm Çukurova bunu anlatıp anlatıp gülüyor üstüme. Bu namus beni öldürmez mi Ömer? Ve de yiğenim ve de öz bir kardaşım ve tekmil çocuklarım, hem de akrabalarım hem de avratlarım, hem de malım mülküm, hem de her şeyim bir yana, kendi bir yana olan Ömerim, elalemin oyuncağı olmuş dayın, oyuncağı! Duyuyor musun, oyuncak! Ben bunun altından nasıl kalkarım? Böyle kara bir ünün... Kuşaklar kuşaklara götürmeyecekler mi ünümü?

Kimsenin ölünceye kadar konuşmadığı adam, hem de Muhtar demeyecekler mi? Tarihler beni yazmayacaklar mı? Koskoca kitaplar, hükümetler... Çukurovadakiler de benimlen konuşmuyor. Ulan ahmaklar, o sersem Taşbaşoğlu size mi emir verdi, benimle konuşmayın diye, bizim köylülere emir verdi. Ve de ey Çukurovanın itleri, size ne oluyor? Ve de ne oluyor! Ne oluyor ki, ne oluyor! İşte biz o gece Taşbaş Efendimizi öldürseydik..."

Yanına yönüne bakındı, suya döndü, kocaman bir tükürük attı:

"Burada duralım," dedi. "Burada duralım da sana bir iki sözüm var kardaşım, ve iki gözümün bir tek ışığı Ömerim. Ve de soyumun gür fidanı."

Bir sekiye oturdu:

"Gel şuraya otur Ömerim, şöyle karşıma," dedi.

Sesi şefkatli, sıcak, canlandı. Bir insana bir şey mi yaptıracak, sesi her zaman böyle olurdu.

Uzun bir süre gözlerini Ömerin yüzüne dikti, kırpmadan baktı. Bu da onun eski bir huyuydu. Ömerse başını yere eğmiş, bu önemli teklifi merakla, sabırsızlıkla bekliyordu.

Elini uzattı. Ömerin elini tuttu. Eli yalıma kesmiş yanıyordu.

"Ömerim, kardaşım, hiç kimse konuşmuyor benimlen, bari sen konuş. Nolursun konuş. Aklımı oynatacağım, konuş. Konuş da sana bir teklifim var. Bu dünyada yapılacak işimiz var. Haydi konuş, konuş da bana Sefer Dayı de, nolursun."

Sustu, bekledi. Gözlerini gene kırpmadan onun yüzüne dikti. Taşta ses var, Ömerde ses yok.

"Bak Ömer, o Taşbaşoğlu ermiş değildi. Köylü uydurdu onu. Sıkıntıdan sıkıntıdan sarılacak bir dal aradı, o anda da Taşbaş eline geçti, aldı ermişlik tahtına oturttu. Bir iyice de ermiş olduğuna inandı. Ermiş olan donar da ölür mü? De bakalım, ölür mü?"

Ömer onunla konuşsaydı, Taşbaş Efendimiz ölmedi diye bağıracaktı. Cumali Onbaşıyı duymadın mı ne dedi, bir ışık olmuş da dağlara yukarı ağmış gitmiş diyecekti. İçinde kaldı. Ömer de buna öfkelendi.

Sefer bekledi, konuştu. Konuştu, bekledi, tahrik etti, Ömer ona ağzını açmadı.

"Konuşmayacaksın, anlaşıldı," diye Sefer ağlamsı içini çekti. "Herkes bana düşman kesilmiş, kendimi öldüreyim de kurtulayım..."

Ömer bu hale acıdı: "Kartal gibiydi bir zaman Sefer Dayım. İnsan ermişlerle uğraşır mı? Hiç insan ermişlerin tekerlerine taş koyar mı? İşte ermişler insanı böyle dünyada rezil rüsvay ederler. Böyle canından bezdirirler adamı. Ölünceye kadar kimse seninlen konuşamaz emmim Sefer. Sen bu işi iyi yapmadın ve de Allahın büyük bir ermişine hakaret ettin. Gül yüzlü Sultanımızı aşağıladın."

Sefer baktı ki, sözleri Ömeri etkiledi, delikanlının yüzü değişti, sözünü sürdürdü:

"Şimdiye kadar kendimi öldürmeliydim ve de böyle aşağılık bir yaşamaya dayanmamalıydım ama, can tatlı... Can batsın, can tatlıdır geçilmiyor. Aaah, kendimi öldürmeliydim."

Baktı ki Ömerin gözleri yaş ile doldu. Gözleri yaş ile doldu ama gene de konuşmuyor. Şu Taşbaşoğlunun gücüne bak!

Birden içinde bir korku büyüdü. Taşbaşoğlu gerçekten ermiş olmasın! Ermişse Taşbaş, o dünyada da, bu dünyada da beş paralık olduk. İtler bile yüzümüze tükürmez. Bu düşüncesini bıçak gibi kesti. Allah yazdıysa bozsun. Bir an, bütün düşündüklerini Ömerin duyduğunu sandı. Telaşla bağırdı:

"Taşbaştan ermiş olamaz. O köpekten, o mendeburdan, o alçaktan ermiş olamaz! Olamaz! Olamaz!"

Öfkesi büyüdü, eli ayağı titredi:

"Olamaz! Mümkünü yok, olamaz."

İnce ince, kesik kesik yavaşça: "Olamaz! Olamaz!" diyordu boyuna. Duyulur duyulmaz, içinden: "Olamaz! Olamaz!" diyordu. Kendini az önceki düşünceden kurtarabilmek için, bu "olamaz" sözcüğüne cankurtaran gibi sarılıyordu.

Başını kaldırdı, gülümsedi:

"Olamaz efendim. Ve de hiç olamaz! Olamaz!"

Yatıştı. Terini sildi. Yandaki hayıt çalısından bir çöp kopardı, ağzına attı, çiğnedi.

Bir süre öyle sustular. Ömer bundan sonra önemli bir şeyin geleceğini deneyleriyle biliyordu. Biliyor, merakla bekliyordu. Muhtar Seferin uzun sarı yüzü biraz daha uzamış, sararmıştı.

Başını kaldırdı, ağzındakini tükürdü, sağ elini sinek kovar gibi salladı, yutkundu, başını gene yere eğdi, bir süre düşündü, gene başını kaldırdı, gözlerini Ömerin gözlerinin içine dikti. Ayırmadan uzun bir süre Ömerin gözlerinin içine baktı, sert, delici. Ömer birkaç kere gözlerini kaçırdı ama bir şey değişmedi. Gözleri hep Ömerin üstünde, aynı etkide.

Ilgın ağacı suyun yüzünü süpürüyordu. Ağacın kıyıya gelen dallarında sarıcaarı petekleri, üst üste arıyla uğulduyordu.

Sefer elini yere vurdu:

"Ömer kardaş," dedi, "Meryemceyi köye gidip öldüreceksin. Bunu senden istiyorum. Meryemceyi Ali öldürmedi. Meryemce şimdi köyde. Bizi bekliyor. Bir canlı bekliyor. Şimdi köye gideceksin. Meryemceyi öldürüp geriye döneceksin. Senin düğününü ben yapacağım bu kış. Sana bir de öküz vereceğim. Bir kocakarı altı üstü. Bir de yüz lira veririm. Senin buradan ayrıldığını kimse bilme-

yecek, sezmeyecek. Yılan gibi kayacak, göz açıp kapayıncaya kadar köye gidip döneceksin. Ölüyü öyle yola bele atma. Kurt kuş yemesin. Bize Meryemcenin ölüsü gerek. Meryemcenin ölüsünü Uzunca Alinin damına kilitleyeceksin ki, ölü işe yarasın. Pamuk dönüşü millet ölüyü görsün, görsün de Uzunca Aliyi ipe göndersin. Haydi, yol hazırlığı yap."

Ayağa kalktı, arkasının kumlarını çırptı, yola düzüldü.

"Sen geride kal. İkimizi bir arada görmesinler."

Ömer orada bir süre öyle kaldı, sonra usulca ayağa kalktı, kemikleri çatırdadı. Tüm bedeni dövülmüş gibi ağrıyordu.

Huzursuzluk gittikçe artıyor, hava her an daha ağırlaşıyordu. Sanki bu ağır havanın tüm sebebi Uzunca Aliydi. Her şey ona yükletiliyordu. Sivrisinek, sıcak, dolaşan candarmalar, Şevket Bey olayı hep sanki Uzunca Ali yüzündendi. Uzunca Alinin her hareketi onları kudurtuyordu. Canım derse, canın çıksın der gibi geliyordu onlara. Bu ağır havada herkes boğuluyordu ya, Hasanla Ummahanın hali bin beter.

Ummahan Hasanı dürttü, babasını gösterdi. Ali yumulmuş, habire çuvaldan pamukları çekiyor, yanındaki kütlü öbeğini büyütüyordu. Karıncadan az daha küçük, karacık pamuk böcekleri kozalardan dökülüyor, telaşla oradan oraya koşuşup duruyorlardı. Uzunca Alinin ellerinin üstü, tırlık şalvarı, şalvarının önü hep karacık pamuk böcekleriyle doluyordu.

İlerde güneşin altında isten kapkara kesilmiş bir tencere kaynıyor, parlak güneşte incecik, ak bir buğu yükseliyordu ocaktan. Yanan ateşlerin dumanları gözükmüyordu. Taşbaşın karısı toprağın üstüne çömelmiş, kendi tenceresindeki kaynayan suyu elindeki tahta kaşıkla durmadan savuruyordu. Uzunca Ali hem pamuğu çekiyor, hem de sıcak suyu buğulatarak savuran kadına gözlerini dikmiş bakıyordu. Kadın usuldan yanık, içe işleyen bir ağıt söylüyordu.

Çok sıcak vardı. Ortalıkta dolaşan sivrisinekler artık yuvalarına çekilmişlerdi.

Muhtar Sefer en uçta, iri kütüklerle bir ateş yakmış, bir yığın köz yapmıştı. Közler güneş altında renksiz, ak bir yığındı. Muhtar Sefer bir iri turacı yamyassı etti, tuzladı, biberledi közlerin üstüne attı. Turaç köze düşer düşmez cızırdadı, kokusu da ortalığa yayıldı. Köylülerin burun kanatları iştahla titredi. Kendinde olmayarak Uzunca Alinin elleri birden duruverdi, havayı derin derin kokladı. Kalın bir et dumanı, yağlı yağlı bütün tarlaya çöktü. En küçük bir fısıltı yoktu, koku bir süre havada asılı kaldı, sonra yavaş yavaş, yağlı, toprağa çöktü. Ummahan Hasanı gene dürttü, babasını gösterdi. Uzunca Alinin elleri durmuş, farkında olmadan, boş gözlerini Muhtar Seferin elindeki parçalanmış turaç kanadına dikmişti. Yutkunuyordu. Muhtar Seferin ağzının yanlarından yağlar boynuna doğru süzülüyor, Sefer güçlü çenesiyle turaç etini çiğniyor, kaş altından da öteki insanların durumlarını inceden inceye gözlüyor, seviniyordu. Çünkü herkes yutkunuyor, herkesin burun delikleri titriyordu. Alaçıklardan dışarıya, pamuk çuvallarıyla birlikte taşmış, sıcakta kalmış, yarık, irili ufaklı ayaklar mahzun, birer taş parçasıymış gibi duruyorlardı. Ayaklara sinekler konuyordu.

Uzunca Ali birkaç gün içinde zayıflamış, boynu uzamış, gözleri çukura kaçmış, derisi kırış kırış olmuş, süzülmüştü. Elleri titriyordu. Neden sonra kendine gelen Ali, olanca hızıyla, yıldırım gibi kozalara saldırdı. Kütlü bir yana, şif bir yana hızla akıyordu Alinin ellerinden.

Ortadaki öbeklerin en büyüğü Alinindi. Sonra Koca Halilin öbeği geliyordu ve Koca Halil öbeklere baktıkça sevincinden dört köşe oluyordu. Koca Halil bu öbeği ne yapacağını biliyor, şimdiden kıvanç içinde geriniyordu.

Ve alaçıklardan hiç türkü sesi gelmiyordu.

Memidik ikide birde alaçıktan dışarı fırlıyor, ellerini alnına siper edip ötelere, kuyuya bakıyordu. Kuyunun üstündeki dönen kartallar, kuyunun bir minare boyu yüksekliğinden başlayıp, direk gibi, üst üste dönerek göğün ta görünmezine kadar çıkıyorlardı. Memidik: "Allah Allah," diye içinden geçirdi. "Allah Allah! Ne oldu bunlara? Daha dün tüm göğü tutmuş, güneşi göstermez olmuşlardı. Kara bir bulut gibi çökmüşlerdi Çukurova güneşine. Şimdi kara bir direk gibi, uzun, uçsuz bucaksız ağmışlar Çukurova göğüne dikilmişler direk gibi."

Kara bir direk gibi... Kuyunun üstüne çakılmışlar, dönerek dönerek yükseliyorlar.

Memidik hayal meyal bir gölge daha gördü. Kuyunun taşına oturmuş adam, orada öylece oturup kalmış, güneşte erimiş bir gölge olmuştu. Bir kara leke. "Allah Allah, bu adam kudurmuş," dedi Memidik. "Hiç acıkmaz mı, hiçbir haceti olmaz mı, hiçbir yeri uyuşmaz mı? Ne biçim adam bu? Kalkmıyor ki oradan, varıp da ölümüzü çıkaralım o cehennem kuyudan. Başına bir kaza gelmeden ölümüzün, kartallar yiyip bitirmeden."

Dişlerini sıktı, öfkeden tir tir titredi: "Kalkmayacak, kalkmayacak namussuz, kuyunun taşından. Kırk kat zincirlen bağlamışlar oraya sanki o it oğlunu. Ben onu oradan kaldırmasını bilirim. Bilirim de öteye de geçerim. Bu adamın yüzünden neredeyse ölümüz çürüyecek kuyuda. Allah, Allah, çürüyecek! Hiç başka işin yok mu be mendebur? Çıkmışsın kuyunun taşına, oturmuşsun oraya. Götün mü yapıştı kuyunun taşına? Kartallar da çivilenmiş gibi gökyüzüne. Bir bildiğiniz var sizin bu kuyuda. Ya ölümüzü kuyuda çürütecek, ya yiyip bitireceksiniz."

Çıplak ayaklarını kızgın, köz gibi toprak yaktı. Başı da dönüyordu, hemen alaçığın içine kaçtı, pamuk çuvalına saldırdı. Çiğli, serin pamuklar parmaklarına değince kendine geldi.

"Hiçbir yıl böyle olmamıştı bu köylünün hali. Böyle ağır, neşesiz. Çok tuhaf. Taşbaş Efendimizin yokluğundan. Köylü umudunu yitirdi. Taşbaş efendimizle bile. Bak hiç adını anan var mı bir kere olsun, Efendimizin?"

Ummahan Hasanı dürttü, gene babasını gösterdi.

Hasan Ummahanın kulağına eğildi.

"Çok daldı," dedi. "Az sonra çuvanda çekilmedik koza kalmaz, biz de çıkar büklüğe gideriz. Haydi çabuk çeksene! Ne durdu öyle pis ellerin?"

Ummahan:

"Ellerim çekiyor, sen hiç canını sıkma," diye gülümsedi.

Hasan:

"Geçen yılki yuvamızı buluruz. Bir de pamuk deliğine gideriz. Bir de bir böğürtlen yeriz. Bir de... Geçen yıl aklında mı?"

Ummahan:

"Geçen yılki geldiğimiz yer burası değil ki geçen yılki yuvamızı bulalım! Geçen yıl Akdenizin dibinde pamuk toplamadık mı?"

Hasan bıçak gibi:

"Sus," dedi. "Orospu, sus. Geçen yılki bük, bu bük. Sen gelmezsen, cehennemin dibine gel! Ben tek başıma gider yuvamı bulurum."

Bereket ki babaları duymadı. Çok dalgındı ve gözü dünyayı görmüyordu, pamuk çekmekten başka.

Ummahan:

"Kızma Hasan," dedi. "Seni kızdırmak için söylemedim. Senin yuvan bu bükün içinde. Hem de geçen yılki yuvan. Porsuk deliğin de duruyor. Şimdi yemeği yer yemez, bunlar uyur uyumaz..."

Hasan gülümsedi:

"Uyur uyumaz."

Elif dışarda sıcakta ocağa bulgur pilavı vurmuş, domatesli bulgur pilavı pişiriyordu. Az sonra tavadaki yağ cızırdadı. Onunla birlikte birçok tavadaki yağ da cızırdadı. Yağ kokusu sıcak ağır havaya sindi.

Elif tüten bulgur pilavını koşarak alaçığa getirdi, küçücük siniye devirdi:

"De çalın kaşığı. Domatesi de çok, lezzetli."

Dördü dört yerden pilava saldırdılar.

Yemek biter bitmez, Ali sol elini yastık yaptı, hemen uykuya vardı.

Ummahan:

"Ana," dedi, "siz uyurken biz Hasanla su kıyısına gidip böğürtlen toplayacağız, Hasan geçen yılki yuvasını arayacak."

Geçen yılki yuvasını derken üstüne bastı, anasının gözlerinin içine baktı. Anası oralı bile olmayınca tekrarladı:

"Hasan geçen yılki yuvasını bulacak, kuşu kaç tane civciv yapmış ona bakacak. Geçen yılki yuvasını..."

Elif:

"Gidin ama çok uzaklara gitmeyin. Ağaçlara da çıkmayın, düşersiniz. İkindiüstü garbi yeli de parlar parlamaz hemen dönün. Çok, çok çabuk pamuk toplamamız gerek, ellerin iki üç misli. Babanız bu günlerde köye hemen dönmezse, neneniz de ölür. Neneniz ölürse de köylü bizi çiğ çiğ yer. Bak şimdiden ne hal getiriyorlar başımıza. Çabuk gelin."

O da başını bir yere koydu, hemen kendinden geçti.

Hasanla Ummahan oradan ayrıldılar. Herkes, bütün köy uyuyordu. Çıt yoktu ortalıkta. Sıcağın, güneşin, böceklerin, bir de cırlavukların sesi dolduruyordu ovayı.

Suyun kıyısına ilerlediler. Bir pıtıraklığı geçtiler, bir zincarlığa, bir hıltanlığa, bir böğürtlenliğe düştüler, bir çaykaradan buz gibi bir su içtikten sonra Ceyhanın kıyısındaki küçücük büke vardılar.

Hasan:

"Bak, bak, Ummahan," diye onu kolundan çekti. "Gördün mü Memidiği, nasıl koşuyor? Her gün böyle. Bir yerlere koşarak gidiyor, gene koşarak dönüyor. Yüzünü gördün mü, erimiş bitmiş fıkara," dedi, acıdı.

Ummahan içini çekti:

"Eridi bitti, fıkara," dedi. "Diyorlar ki Delice Bekirin avradı onu böyle yapmış. Her gece her gece beraber oluyorlarmış. Hiç uyku uyuyamıyormuş fıkara. Zaten ne kadarcık canı var ki Memidiğin. Yazzık!"

Hasan:

"Yazık fıkaraya," diye öfkelendi. "Bu Delice Bekirin avradı da bela köyün başına. Öldürmeli de elinden kurtulmalı. Yoksa köyün gençleri hep verem olacak."

Ummahan:

"Aaah, ah! Verem olacaklar. Nasıl da koşuyor! Nereye gider ola her gün böyle?"

Hasan:

"Bir derdi var," diye kuruldu. "Bir derdi var ki dert derim sana."

Ummahan:

"Bak Hasan," dedi, bir an durdu. "Sana bir şey deyim mi? Gel biz de ardına düşelim Memidiğin, bakalım nereye gidiyor, ne yapıyor öğrenelim."

Hasan bir süre ikirciklendi, ayağının ucuyla kızgın toprağı eşeledi, düşündü. Sonunda:

"Haydi gidelim," dedi. Memidiğin gittiği yöne yürüdüler. "Bak Ummahan, Memidik bizi görmeyecek ki, ne yapıyor öğrenelim. Bizi görürse yapacağını yapmaz. Ya saklanır, ya kaçar."

Ummahan:

"Gizli gizli," diye yürüyüşünü çabuklaştırdı.

Memidik tozu dumana katmış olanca hızıyla koşuyordu. Çocuklar da aşağı yukarı onun hızındaydılar. Memidik düz, tozlu yoldan gidiyor, çocuklarsa çalıların arasından koşuyorlardı.

Bir ara Memidik tozların ardında kaldı, kayboldu. Çocuklar korktular. Gittikçe merakları büyüyordu. Sonra Memidik gene ortaya çıktı, sevindiler. Şimdi Memidik daha da hızlı koşuyordu. Koştu koştu, bir yere gelince zınk diye dur-

du. Durdu ve olduğu yerden kıpırdamadı. Çocuklar bir pıtıraklığa girdiler. Pıtıraklığın az ilerisinde küçük bir karaçalılık kararıyordu. Çocuklar soluk soluğa karaçalılığa ulaştılar. Yere çömeldiler. Soluklarını tutuyorlardı. Çünkü Memidik yüz adım kadar ötelerindeydi. Az ilerde de bir kuyu vardı. Yıkılmış bir kuyu olduğu her yerinden belliydi. Ağaçları, çıkrığı kalmış, kovası yoktu. Üstünün taşları yer yer sökülmüştü, mor kayadan yalağı bir yana devrilmişti. İncecik bir dut ağacı yalağın orada toza batmış, yapraksızcana duruyordu.

Ummahan soluğunu tutup fısıldadı:

"Kuyuya bakıyor, kuyuda bir şey var..."

Hasanın birden yüzü sapsarı kesildi. Ayağa kalktı, sallandı, geri oturdu, burnunu tuttu.

"Bir hoş oldum Ummahan... Bu koku... Nereden?"

Ummahan da:

"Bu koku?.." diye yüzünü buruşturdu. "Burnumun direğini kırdı."

Memidik durdu durdu, bir an kıpırdadı, kuyuya doğru çabuk çabuk birkaç adım attı, zınk diye gene durdu.

Hasan kustu birden. Ummahan onu kustuğu yerden çekti, az ileriye götürdü. Bir eliyle de burnunu tutuyordu.

Ummahan:

"Haydi kaçalım buradan. Bu koku öldürecek bizi."

Bütün dünya çürümüş, yoğun, acı, sası, iğrenç, kusturucu, baş döndürücü, elle tutulurcasına koyu bir kokuyla kokuyordu. Bu ağır koku şu gün ışığına, sıcak toprağa, ota, ağaca, suya, çalılara, uçan kuşlara sinmiş, her şeyi, ışığı bile çürütmüş kokuyordu. Kurtlu düşmüş, irin olmuş, şişmiş bedenlerin kokusu...

Memidik birkaç adım daha yürüdü koşarak, kuyunun başında durdu. Dimdik durdu. Hiç kıpırdamadı. Güneş ağırdı. Gölgesini, koyu, kopkoyu bir kara yuvarlağı ayaklarının dibine düşürüyordu.

İkisi iki yerden öksürmeye başladılar. Gözleri Memidikte. Öksürüklerini ellerinden geldiğince tutmaya çalışıyorlar ama boşuna. Genizlerinde bir şey, iğrenç, yağlı, sürtünen, deli eden bir koku yapışmış, sülük gibi. Emiyor. Çocuklar da Memidik gibi donmuşlar, kıpırdayamıyorlar.

Güneş sallanır gibi oldu. Koku daha da koyulaştı. Şimdi ikisinin de gözleri kararıyordu. Çalılar büyüdü. Toprak bir hoş oldu. Memidiğin bu anda kuyunun ağzına yattığını gördüler.

Hasan:

"Öldü," dedi. "Kokuya dayanamadı, öldü! Yazık oldu Memidiğe. Haydi gidelim."

Ama yerinden kıpırdamadı. Birkaç kere "haydi gidelim," dedi, hiçbirisinde

de yerinden bir adım atamadı. Kuyunun taşına yatmış, başını kuyunun içine sarkıtmış Memidikten de gözlerini ayıramadı.

Birden bir büyü gerçekleşti Memidik hop diye ayağa kalktı, kuyunun içine fırlattı kendini. Az sonra suya batmış giyitleri üstüne yapışmış, kuyudan çıktı, ovaya aşağı Ceyhan kıyısına aldı yatırdı. Öyle bir koşuyordu ki ayaklarını göremezsin.

Hasan:

"Kaçtı," dedi. "Haydi biz de bakalım Ummahan, kuyuya," diye onu kolundan çekti.

Ummahan diretti:

"Kaçalım," dedi. "Ben ölüyorum. Burnumun direği kırıldı. Elim ayağım, ağzım, saçlarım, her yerim ulmuş kokuyor."

Hasan kızdı:

"İstersen gelme," diye onu itti, kuyuya koştu. Vardı, Memidik gibi kuyunun başında kıpırdamadan bir süre durdu. Sonra Memidik gibi kuyunun ağzına yattı, içeriye baktı. Kuyunun aynasında kendisini gördü. Dimdik, kirpi oku gibi olmuş, güneşten rengini yitirip kırmızıya çalmış saçlarını, yarılmış kabuk bağlamış dudaklarını, iri gözlerini gördü. Şu suya dalsın mı Memidik gibi? Ne var ola içinde? Neden daldı Memidik? diye geçirdi içinden. Başı döndü. Kuyuya kayıp düşeceğini sandı, korktu. Zorla ayağa kalktı, orada durup duran Ummahana doğru koştu, elinden tuttu, ormana doğru, canlarını dişlerine taktılar... Koku peşlerini bırakmıyor, onları boğuyordu. Büklüğün yanına gelince koku azıcık azaldı, kendilerine geldiler, yere ikisi de aynı anda, bitmiş, sağılıverdiler. İkisinin de yüzü sapsarıydı.

Neden sonradır ki, derin, ağır bir karanlıktan sıyrılırcasına kendilerine geldiler. Bir yoğun kabustan çıktılar.

Hasan:

"Sus," dedi, "kokuyor. Memidik..."

Büklüğün dibindeydiler. Hasan önde Ummahan arkada içeriye yürüdüler. Hasan büyük dalları bulut gibi açılmış bir çınar ağacının altında durdu:

"Bizim yuvamız burda olacak. Geçen yılki yuvamız," dedi, kırmızı postallarını çıkartıp ağaca tırmandı. Dal dal, yaprak yaprak çınarı arıyor, aşağıda da Ummahan sabırsız ha bire soruyordu:

"Daha bulamadın mı? O dalın kovuğunda olacaktı. Yok yok, şu dalın."

Hasan yukardan bir çığlık attı:

"Ummahan, bak buldum!"

İri, yüksekçe bir dala uçarcasına atıldı. Dalın kırılmış, büyük bir ur yapmış köşesinde bir yuva duruyordu.

Hasanın "buldum," demesiyle, "aaah" demesi bir oldu.

"Bu yuva bizim geçen yılki yuvamız değil... İçinde civcivler yok."

Soluk soluğa çınardan sıyrılarak indi.

"Amma da çok benziyordu bizim yuvamıza! Bir de içindeki civcivleri olsaydı, tamamdı. Bizim yuvamıza ne oldu dersin?"

Hasan tepeden tırnağa bir öfke gibi durdu:

"Yuva bizim yuvamız ya, civcivler uçmuş. Büyümüşler, kuş olmuşlar uçmuş gitmişler. Kuş dediğin büyür uçar. Belki de yılanlar yemiş civcivlerimizi, yılanlar civcivleri yiyince kuş da yuvasını terk etmiş gitmiş. Ne yapsın fıkara kuş, o da gitmiş kendisine ulu bir ağacın tepesine yılan ulaşamaz bir yuva yapmış. Şimdi biz yuvamızı başka bir ağaçta arayalım."

Ummahan, "bizim geçen yıl pamuk topladığımız yer mi burası?" diyecek oldu. "Bizim yuvamız kırlangıç yuvasıydı," diyecek oldu, Hasan duymadı, dinlemedi bile.

Büklükte yürüdüler. Acayip, iri çiçekler açmıştı, çiçek azmanı. Hasan iri bir çınarın altına gelince hemen gene tırmandı, bir süre çınarın dallarında dolaştı durdu. Sonunda:

"Çok yuva var," diye çınardan sıyrıldı indi. "Çok yuva var ama hepsi boş. Tüm civcivleri yılanlar yemiş. Kuşlar da yuvalarını terk etmişler kaçmışlar. Burada bu büklükte kuş yaşamaz. Ve de hiç yaşamaz. Hükümet buna bir çare bulmalı. Ve de yılanların tümünü imha etmeli. Ve de bu hükümet bizim hükümetimiz ama azıcık ihmalci. Kuşları yiyen yılanlara bir çare bulamadı gitti."

Başka bir çınara tırmandı, boynu bükük, dudakları uzamış, kederli indi. Önüne gelen ağaca tırmanıyor, öfkeyle iniyordu.

"Yılanlar kuşların hepsini yemiş," dedi, o böyle der demez de Ummahan ağlamaya başladı. Ummahan olduğu yere çöktü, yüzünü elleri arasına aldı, titreyerek hıçkırmaya başladı.

Hem ağlıyor, hem de:

"Korkuyorum," diyordu. "Korkuyorum, korkuyorum. Bizi de yılanlar yiyecek..."

Hasan onun yanına oturdu, bir şeyler söyleyecek oldu, vazgeçti. Saçını okşadı, elini tuttu. Ummahan durmadan ağlıyordu. Hasan onun korkusunu yenebilmek için bir şey arıyor, bulamıyordu. Sonunda:

"Yılanlar kuşları yediler, gittiler. Bu büklükteki kuşları tükettiler, sonra başka büklüğe gittiler. Şimdi o büklüğün kuşlarını yiyorlar. O bükün kuşlarını da bitirecek, başka büklüğe gidecekler. Sonra orasını da..."

Ummahanın titremesi, ağlaması yavaşladı:

"Aaah," diye inledi, "aah, şu dünyada hiç kuş kalmayacak bu yılanlar var-

ken. Gidip haber versek olmaz mı, yılanlar kuşları yiyorlar, desek de köylüler yılanları öldürseler, kuşları kurtarsalar..."

Hasan içini çekti:

"Kim uğraşacak yılanlarla? Yılanlar da kuşlarımızı yiyip bitirecekler. Dünya da kuşsuz kalacak. Kuşsuz... Yazık. Haydi kalk da gidelim."

Ummahan kalktı, yeniyle gözlerini sildi, el ele tutuştular. Her zaman böyle el ele tutuşmazlardı. Ancak çok dost oldukları zaman Hasan elini uzatır, Ummahanın küçücük elini avucuna alırdı. Bu, Ummahanın en çok sevdiği anlardı. Ummahan bunu bilir, sevinçten dört köşe olurdu.

Bir çaykaradan su içtiler, çiçek topladılar. Dışardaki çatır çatır sıcak burada hiç duyulmuyordu. Suyu içtikten sonra bir eski suyolu kemerine geldiler. Hasan kemeri görünce Ummahanın elini bıraktı oraya doğru koştu. Oraya varınca:

"Yetiş," diye bağırdı, "yetiş Ummahan. Yuvamız burada. Hem de içinde kuşu var."

Ummahan koşarken eski kemerden bir yanardöner kuş fırt diye fırladı, ok gibi uçtu gitti.

Hasan sevincinden tepiniyor, deli gibi gülüyordu. Ummahan da onun sel gibi akan, deli sevincine katıldı. Büklük çocuk gülüşleriyle epeyi bir zaman çınladı.

Hasan:

"Bulduk ya, yılan yememiş bir kuşu. Bulduk ya... Kuşlar kurnaz olurlar. Her kuşu yılanlar yiyemez."

Ummahan:

"Çok şükür yiyemez," dedi.

Hasan belini kemerin duvarına dayadı oturdu, bir süre gözlerini kapayıp öyle kaldı. Sonra:

"Gel Ummahan şöyle yanıma otur," diye yorgun söylendi. Yüzü keder içinde kaldı, yılgın.

Ummahan yanına oturdu, elini uzattı, elini tuttu. Hasan elini çekmedi.

Korkarak ona baktı:

"Bir kurtulsak Ummahan," dedi. "Babam kahırından ölecek."

"Ölecek," dedi Ummahan.

Hasanın içinde bir boşluk vardı. Elle tutulacak gibi bir boşluk. "Halbuki," diyordu, "yuvamızı da, kuşumuzu da bulduk. Daha ne!" Bir şey unutmuş gibi aranıp duruyor. Bir şey, bir şey unutmuş...

"Ya da babamı, başına çokuşup da bu köylü öldürecek. Deli oluyorlar babama. Onlardan daha çok topluyorlar ya... Bir Koca Halil seviyor babamı."

"Bir Koca Halil," dedi Ummahan. "İyi adam, yüzü de çok nurlu."

Hasan:

"Sus," dedi korkuyla. "Nenem duymasın böyle dediğini."

Ummahan:

"Nenemi babam öldürdü. Hem de parça parça etti. Nenemin kolu bir kurdun ağzında."

İkisi de iki yerden kirp diye sustular.

Neden sonra Hasan:

"Taşbaş Amcam bir gelse," dedi. "Başka hiçbir çaremiz yok. Gelse de babamı da, bizi de, köylümüzü de kurtarsa!"

Ummahan:

"Hasan, ona amca deme. Bir insan ermiş olunca amcalık gider. Ona Efendimiz de de, günaha girme," dedi, çok çok yumuşak söyledi.

Hasan:

"Taşbaş Efendimiz bir gelse de..."

Durdu, düşündü, sonra gözleri yaş doldu.

"Ama ben onu öyle çok, öyle çok özledim ki... Bir gelse Taşbaş Amcam!"

Ummahan:

"Kuşları da kurtarsa yılanların elinden."

Hasan:

"Ya o gelse, ya beni alsa Kırklar mağarasına. Onların suyunu getirir, kahvelerini yapardım," dedi, sesi karıncalandı, titredi.

Ummahan:

"Oraya beni de götür. Bir de kız gerek onlara."

Hasan:

"Bir de kız," dedi. "Taşbaş Amcam gibi iyi bir adam yoktu ki bu dünyada. Çocukları seven... Bilse ki biz burada sıkışmışız, bu haldeyiz, hemen gelir. Hemen gelir de..."

Arkasını getiremedi, boğazına yumruk gibi bir şey tıkandı.

"Bilse ki ne haldeyiz..."

Koca Halil hep düşünür. Nasıl etseler de Uzunca Ali bir gün önce köye Meryemceye yetişse? Hep bunun üstünde kafa yorar. Sonunda bir yolunu bulur ve Uzunca Aliye teklif eder. Uzunca Alinin ikircikli günleridir.

Koca Halilin içi içine sığmıyordu. Hemen yataktan fırladı. Zaten soyunmamış, öylece, kuru otların üstüne serdiği savana uzanmış, başka bir savanı da üstüne çekmişti. Bu gece ırgatlar ateş yakmamışlar, erkenden uyumuşlardı. Garbi yeli bugün sabahtan esmeye başlamış, hızlandıkça hızlanmıştı. Bu gece hiç sivrisinek yoktu. Hızlı esen yellerde sivrisinek barınamaz. Sivrisinek basık havalarda, fisilti esmeyen gecelerde bulut gibi ovanın üstüne çöker. İşte böyle havalarda ırgatlar başlarını koyar koymaz uykuya dalarlar. Ne sinek, ne sıcak, sepserin. Böyle geceler olmasa pamuk ırgatları Çukurovaya dayanamaz, düşerler. Kırfacana dönerler. Bazı yıllar, o yıllar Toros köylüklerinde ünlüdür, Çukurovada ırgatların kırıldığı yıl diye anılır, işte öyle yıllar, bütün geceler günler garbisiz, basık geçer.

Koca Halil bir tüy gibi ayak parmaklarının ucuna basarak, Muhtar Seferin esen yelde savrulan cibinliğinin yanından geçerek Alinin alaçığına vardı. Irgatlar ay ışığına serilmişler, sere serpe uyuyorlardı öbeklerinin yanı başında. Kimi boğulur gibi horluyor, kimi türkü söyler gibi, kimi derin derin geriniyordu. Gerinenler hep gençlerdi. Kimi de inceden bir ses çıkarıyordu, ağlar gibi.

Pamuk öbekleri ay ışığında biraz daha büyüyor, biraz daha sütbeyaz oluyor, ışılıyorlardı. Öbeklerin karanlık gölgeleri doğuya uzuyordu. Ova ay ışığında dumanlı, ak, bir büyülü, süt mavisi gibi buğulu, inceden... Esen yelle dalgalanıyordu. Anavarza kayalıkları, çalkalanan bu ışıkta bir tuhaf cevher gibi yanıp sönüyordu. Binbir canavarın saklandığı viran olmuş evler, yıkılmış surlar, duvarlar. Beş insan büyüklüğünde bir kocaman adam, yedi yüz yaşında kayalıklardan iniyordu.

Koca Halil kuru toprağa kıvrılıp bir topak olaraktan yatmış, büzüldükçe büzülmüş, iki kat olmuş, küçücük, bir yumruk kalmış Uzunca Alinin başucunda durdu. Bir süre acıyarak Aliyi seyreyledi. Uzunca Ali iyi bir adam diye düşündü. Çok iyi çok. O mendebur Meryemce olmasaydı, beni sırtında bile taşırdı Ali. Ben elden ayaktan düşünce oğlum olacak sümüklü Hacı bana bakmaz da... Ben ölünce oğlum olacak o it Hacı, benim ölümü yıkatmadan gömer de... İşte bana şu yatan bakar, işte benim cenazemi, üstüme Kuran okutarak, hem de üç Fakıya birden Kuran okutarak bu yatan kaldırtır bir de şu kara günlerinde ben onun elinden tutarsam beni eli üstünde taşır. Belki de beni o sümüklü Hacının evinde koymaz da evine götürür. Şu düşmanlar arasında ona dost, ona baba elini uzatırsam benim bu iyiliğimi Uzunca kardaş hiç unutmaz. Bir elim yağda olur, bir elim balda.

Koca Halil eğildi usuldan, tatlı bir sesle:

"Ali kardaş, Ali kardaş, uyansana Ali kardaş," dedi. Ali oralı bile olmadı.

Alinin yanına diz çöktü, elini alnına koydu, okşadı.

"Uyansana yavrum Ali. Uyansana oğulcuğum. Kalk bakalım, sana bir diyeceğim var. Buldun, buldun da sivrisineksiz serin geceyi uyursun, değil mi? Hem de mışıl mışıl ve de mışıl da mışıl. Uyan hele bir bak, Koca Halil sana neler söyleyecek, ne güzel akıllar verecek ki, akıl ki akıl. Kalk uyan yavrum."

Hep Aliyi okşuyor, onu uyandırmaya kıyamıyordu. Sesiyle de okşuyordu. Ninni gibi. Ali inleyerek bir yandan bir yana dönerken Koca Halilin gözleri doldu. Şuna bakın, diye düşündü. Bu bir çocuk. Adam bunca zulmü reva görür mü fıkara Uzunca Alime!

"Kalk uyan, altın yürekli yiğidim. Sana bir iki sözüm var, şu belalı Çukurova toprağının üstünde, şu delirmiş gecede, şu mübarek ve kutsal ay ışığı içinde... Bir uyan ki uyan sana ne diyecek Koca Halil ağan."

Bu ara Elif uyandı, kalktı, hemen oturuverdi. Boş, uykulu gözlerini Koca Halilden yana çevirdi, öylece kalakaldı.

Koca Halil:

"Kızım korkma, benim, Koca Halil," dedi, elini uzattı. Elifin elini tuttu.

Elif:

"Halil Ağam sen misin? Hoş geldin," dedi, ayağa kalktı. Koca Halil de onunla birlikte ayağa kalktı.

"Kızım uyandır hele Aliyi birkaç kelamım var. Çok iyi, çok hayırlı bir akıl buldum."

Elif eğildi, hemencecik Aliyi uyandırdı.

"Ali, kalk. Halil Emmi senin için gelmiş. Kalk hele."

Ali gözlerini uğuşturur gerinirken:

"Hoş geldin Halil Emmi," dedi. "Safalar getirdin."

Koca Halil:

"Kalk Ali," diye güvenli onun yanına yaklaştı. Senin için çok makbule geçecek bir akıl düşündüm ki, sevincinden çat diye orta yerinden çatlarsın. Düş arkama da gel Ceyhanın kıyısına. Ses çıkarma amanın. Amanın yavaş yürü! Amanın kimse duymasın. Amanın şu itlerden birisi uyanık olur da bizi dinler. Amanın ha..."

Ceyhan kıyısına doğru yürüdü. Hafif, kayar gibi, çabucak. Elifle Ali de arkasınca yürüdüler. Uzakta Anavarzanın dibinde birkaç çakal pavkırdı.

Koca Halil bir ağınağacı çalısının ardına sinmiş, alttan, duyulur duyulmaz bir sesle onları çağırıyordu.

"Gelin, gelin buraya gelin. Sizi kimse görmedi ya? Çabuk olun."

Ali ona yaklaşınca elinden tuttu, kendine çekti:

"Otur hele şuraya, otur Elif sen de bak bakalım, kimse gelmiyor ya?"

Elif:

"Kimse görmedi, kimse duymadı bizi. Millet ölü gibi uyuyor. İlk bugün böyle yel esti, sinek olmadı. Ölü gibi," dedi, yanlarına çöktü.

Karşı kıyıdaki yoldan bir otomobil geçti, otomobilin ışığı içinde bir süre kaldılar.

Koca Halil:

"İşte," dedi, "işte yakalandık."

Ali:

"O otomobil karşı kıyıda Halil Emmi," dedi. "Hiç korkma sen."

Gene de Koca Halil otomobilin ışığı üstlerinden çekilip gidinceye kadar öyle kaskatı kesildi kaldı.

Işık çekildikten sonra Koca Halil ayağa kalktı, yana yöne bakındıktan sonra söze başladı:

"Yaşlı insanların canı pamuk ipliğinden çürük, ışıktan incedir. Bunu böylece bil Alim. Meryemceye de benim onun ölüsüne ağladığımı söylemeyeceğine söz verdin, arkadaş, söylemeyeceksin. Sana inanırım yavrum Ali. Bir yel esse yaşlılar ölüverirler, aaah ölüverirler! Birkaç gün daha anana ulaşmazsan anan tek başına o köyde yaşayamaz, ölüverir. Onun için bir akıl düşündüm Alim. Sen de pamuğu toplamadan, Adilin borcunu ödemeden, anan ölse de anana gidemezsin. Onun için bir akıl düşündüm ki, sen hem tez günde pamuğu toplayasın, hem de tez günde anana gidesin. Meryemceyi de ölümden, kendi boynunu da ipten kurtarasın. Şimdi bulduğum akıl şu: Millet uyuyor değil mi, uyuyor. Ben, sen, bir de Elif millet uyanmadan önce, gece yarısından az sonra, millet derin uykulara gömülmüşken biz üçümüz kalkacağız, tarlanın en iyi yerine gideceğiz, başlayacağız pamuk toplamaya. Toplayacağız, toplayacağız... Millet uyanmadan az önce gelip öbeğimize boşaltacağız... Şafakta gene milletle birlikte toplayacağız. İki misli, üç misli, dört misli..."

Koca Halil heyecanlanmış, durmadan konuşuyor, ayağa kalkıyor, oturuyor, konuşuyor, aklını övüyor, konuşuyor, yaşlılığı övüyor, konuşuyordu. Sonunda akıl edip Aliye sordu:

"Ne diyorsun bu aklıma Ali?" dedi.

Ali:

"Çok iyi bir akıl ya, Halil Emmi, olmaz," dedi. "Köylü bizi gece pamuk toplarken bir yakalarsa döve döve öldürür."

Koca Halil, Aliden hiç böyle bir karşılık beklemiyor, onun, aklını duyar duymaz ağlayarak boynuna sarılacağını elini ayağını öpeceğini sanıyordu. Çok şaşırdı, çok kızdı:

"Sen deli misin, deli mi Ali?" dedi. "Aklını mı oynattın? Kim görecek bizi, kim görecek bizi, kim görecek de parçalayacak bizi, kim? Korkma Ali."

Ali, hep:

"İyi akıl aklın ama, günah," diyordu. "Köylülerin de hakkı var, parçalamasalar bile bizi. Bu hırsızlık gibi bir şey..."

Koca Halil daha uzun dil döktü. Köylüye, Aliye herkes ağzına geleni söyledi. Aliyi gece pamuk toplamaya razı edemedi.

"Korkma," diyordu. "Korkma! Bizi kimse göremez. Ta şu uçta toplarız geceleri, herkes kan uykuda iken."

Olmuyordu. Şu it oğlu yola gelmiyordu.

"Öyleyse, biz ulaşmadan anan ölecek! Eğer sen öldürmediysen. Köylü de seni... Görüyorsun işte. İşte o zaman parça parça edecek. Anan ölecek, anan ölecek, ölecek, ölecek..."

Fırladı gitti.

"Varsın ölsün," diyordu. "Varsın ölsün de... O zaman gününü görürsün, kaz boyunlu Uzunca Ali. Öldürmediysen ananı."

Alaçıkların orada öfkesi azıcık yatışmış geriye döndü. Aliyle Elif ağınağacı çalısının dibinde öyle kalakalmış oturuyorlardı. Elif, "Koca Halil Ağanın aklı iyi akıl," diyor, Aliyi kandırmaya çalışıyordu.

Koca Halil, Alinin elini tuttu, yalvarmaya başladı. Aliden ses yok. Bu yalvarmalara Elif de katıldı. Ali dönmedi.

En sonuncu Koca Halil baktı ki olmayacak, Alinin suratına kocaman bir tükürük attı, yürüdü.

"Anasını öldüren adamdan ne hayır umarsın ki! Anasını... Öldür... Köpek!"

Meryemce Yalak köyünde tek başına. İn yok, cin yok köyde. Oğluna karşı, köylüye karşı yumuşar öfkelenir, öfkelenir yumuşar. Bu minval üzere gözü Çukurova yolunda bir canlı beklemektedir. Bir de Taşbaşoğlunu, Vurgun Ahmedi, perileri beklemektedir.

Evin günden yanına oturdu. Belini duvara dayadı, sağ ayağını uzattı. Sol ayağı altına kıvrılıydı. Belli belirsiz, incecikten bir yel esiyordu. Meryemce gözlerini kapadı. Güz güneşi onu sarmış ısıtıyor, kanını depreştiriyordu. Yumuşak, şefkatli bir zamanıydı. Çoğunlukla, ılık sabah güneşinde böyle oluyordu.

Pamuk tarlalarını düşünüyordu. Çukurova geçiyordu gözlerinin önünden olduğu gibi. Bir tatlı, bir sihirli. Başka türlü. Mor Anavarza kayalıkları, kayalıkların üstünde hayal meyal seçilen yıkıntılar. Yeşil, durgun, ince ince kırışıklarla ürperen Ceyhan suyu, mavi, deliren, kuduran dalgalarıyla, safi ak köpük kesilen gürültülü Akdeniz. İpileşen güneş, ipileşen güneş... Güneş altında bembeyaz kesilmiş Çukurova toprağı. Yağlı traktörler, kamyonlar, durmadan tozutan örümcek ağı yollar, renk renk ışıktan doz direkleri, Torosa doğru durmadan koşan, büyüyen toz direkleri... Tarlalar dolusu, yollar dolusu ırgatlar... Gözleri keder içinde, yoksul, aç, elleri kocaman karıncalar gibi Çukurova düzünde kaynaşan ırgatlar...

Ali geldi dikildi gözlerinin önüne. Azıcık öne eğilmiş, yüzü acı içinde kırışmış, gözleri yumuk, iki elini beline vermiş.

"Dayan ana," diyor. "Kulun kurbanın olam, dayan ana. Köy Çukurdan dönünceye kadar dayan, ölme ana. Bu alçak köylü köye dönüp de senin ölünü görünce neler getirecek başıma. Biliyorsun ana. Ölme ana. Nolursun ana. Bir insanın yalnız, kimsesiz can vermesi zordur. Bir kaşıcık su veren de bulunmaz. Nolursun ana..."

Meryemce sağ elini Aliye doğru uzattı:

"Ölmem oğlum, ölmem yiğidim, ölmem sen gelene dek. Bilirim o köylüyü senden de daha iyi. Başına ne hal getirecekler benim ölümü bulunca evde bilirim yavrum, bilirim. Neden öleyim yavrum, aç kalmadım, susuz kalmadım. Bırakıp gittiğin ekmek daha öyle duruyor. Her şey var, yem var yiyecek var. Yalnız Alim, Allah kimsenin başına vermesin insansızlığı. Bir insan olsaydı şimdi yanımda, ya Hasanım, ya Ummahanım bir teki olsaydı, bir yıl da, on yıl da beklerdim köyde tek başıma. Neden akıl etmedin çocukların birisini yanımda bırakmayı? Hakkın var, yavrum, bir çocuk bir günde yirmi kilo pamuk toplar, öyle değil mi? Şimdi bir tek bir canlı olsaydı tek başıma kalmazdım, Taşbaşoğlu da gelmedi. Gittim, çıktım dağlara Taşbaşım, Memedim, dedim, yavrum, evliyalar evliyası, Kırk Ermişlerin gözbebeği yavrum, dedim, gel yanıma köylü Çukurun düzünden dönünceye kadar. Pahal oldu, ne geldi, ne göründü. O elme-

sin, şu dünya gözüyle onu bir görmez miyim, bir elime geçmez mi? Gösteririm ben ona, bilirim söyleyeceklerimi ben ona."

Ayağa kalktı, değneğini eline aldı:

"Sen korkma Alim, ölmem. Ölüp de seni o namussuz, o alçak köylüye rezil rüsvay etmem. Ölürsem de o köylünün gözü önünde ölürüm. Çatlasınlar da patlasınlar. Bilsinler ki, Meryemce oğlunu canından da ileri sever. Ah, aah, ah! Bir insan olsaydı. Bir tek. İsterse Muhtar Sefer olsun, isterse o dört kitapta katli vacip, hırsızlar başı, Yemen kaçkını, hükümete, hem de Allaha asi, insanın kötüsü Koca Halil olsun. Ağzımı açar da konuşurdum. İsterse babamı öldüren olsun. Gene de konuşurdum. İsterse iki dinli gavur olsun. İsterse kim olursa olsun. İnsansızlıktan beteri yok. İnsansızlık beter Alim. Köylü dönsün Çukurdan, bir dönsün, bir dönsün. Varıp teker teker herkeslen konuşacağım. Hırlısıyla hırsızıylan konuşacağım. İtiylen köpeğiylen konuşacağım. Ondan beteri yok. İnsansızlık beter Alim. Beter beter, beter. Köylü dönsün Çukurdan varıp herkesin boynuna sarılacağım. Koklayacağım, koklayacağım bir iyice doyana dek koklayacağım. İnsansız kal da gör insanlığı. Ne bela bir işmiş, gör Alim."

Değneğini salladı:

"Var git işine, var git Çukurun düzüne, sen insan değilsin ki kokun ola. Sen bir düşsün Alim. Sen bir düşsün..."

Köylü dönsün, hele bir dönsün. Meryemce kimseyi incitmeyecek. Herkesi, Koca Halili bile öz yavrusu Hasan kadar sevecek. Köylüylen konuşmamak, onlara buğzetmek ne demek. İşte insanlara sen böyle yaparsan, Allah da seni bir tek insan kokusuna hasret kor. Koca Halilin kokusunu bile sana mumla aratır. Allah demişler buna, mavi gözlü, koca sakallı Allah!

Ocakta tarhana kaynıyor, sıcakta isten kapkara olan tencerenin buğusu tütüyor, güneşe karışıyordu. Meryemce tarhanayı bekliyordu. Çabucak pişsin de, Meryemce içsin de işine gitsin. Hiç vakti yoktu.

Tencereyi ocaktan indirdi. "Yeter piştiği," dedi. "Karnımı delecek değil ya!"

Kocaman sahana boşalttı, bir eliyle sofrayı açtı, sahanı sofraya koydu, kocaman tahta kaşığı çorbaya daldırdı, buğulanan kaşıktaki çorbayı üfledi üfledi içti. Gene de ağzı yandı. Ama yansın. Meryemcenin acelesi vardı.

Ağzının içi barut gibi yanarak değneğini kaptı, yola düştü, Köstüoğlunun evine geldi, ahır kapısının önünde durdu. Usulca... Usulca... Sanki ayaklarının üstüne basmıyordu. Sağ kulağını kapıya dayadı uzun uzun içeriyi dinledi. İçerde çıt bile yoktu. Uyuyor, diye geçirdi içinden. Uyuyor çil gavur. Onu bu sefer yakalamak kolay. Çünkü dalmış derin uykulara. Durmadı bu gece, akşamdan sabaha kadar öttü. Göç, Çukura inerken, köyün dışında Köstüoğlunun çil horozu kurtulmuş kaçmış, kovalamışlar kovalamışlar, yakalayamamış bırakıp gitmişlerdi. Meryemce köye döndüğü günün sabahı uykudan bir horoz sesiyle sıç-

ramış sevinmişti. O gün bu gündür Meryemce çil horozu yakalamak istiyordu. Horozu yakalamak için ne kılıklara girmemiş, ne kurnazlıklar düşünmemişti. Gece gündüz, horoz uyurken saldırmış yakalayamamıştı. İki kere yakalamış, o da çok güçlü horoz çırpınmış, elinden kaçmıştı. Bu sefer eline bir geçirse horozu, artık onu nasıl tutacağını biliyor, talimli. Bir daha kaçamaz. Horoz o kadar kart da değil, taze. Bir de yağlı ki, eti bir hafta yeter Meryemceye. Kuzu kadar.

Kapıyı tıkırdatmadan açtı, içeriye bir gölge gibi süzüldü. Hiç mi hiç ses çıkarmıyordu. Bir süre ahırın ortasında gözlerini kapadı durdu. Sonra açtı, gözleri karanlığa alıştı. Horoz sağ köşede bir yemliğin tahtasına tünemiş, kanatlarını düşürmüş uyukluyordu. Meryemcenin yüreği hop etti, hiç telaşa kapılmadan horoza yürüdü. Üç adım kadar ilerisine geldi horozun. Huyunu biliyordu çil gavurun. Böyle yaklaştırır yaklaştırır, elini uzatınca kayar giderdi.

Meryemce gerildi, tüm gücünü topladı, bir adım daha attı durdu. Horoz uyukluyordu. Birden çelik bir yay gibi boşaldı, horozun üstüne atıldı, eli horoza değdi, horoz bir anda kanat çırptı kaçtı. Ortalık toz, tüy içinde kaldı, çil horoz kurtuldu, açık kapıdan kaçtı gitti. Meryemce de boylu boyunca yere serildi. Sağ kolu kırılmış gibi ağrıyor, ağza alınmaz küfürlerle çil horoza sövüyordu. Zor zor ayağa kalktı, aradı değneğini buldu, dışarı çıktı.

"Keşki üstüne atılmasam da elimdeki değnekle vursam düşürseydim çil gavuru. Hem de çil çil gavuru. Yarın görür o..."

Yarın ya da bu gece o uyurken yaklaşacak, yaklaşacak, duracak, değneğini horozun kafasına indirecek, horoz yerde debelenirken tutacak kesip şuraya atacaktı. Sonra da horozu yolacak, bir güzelce yıkayıp tuzlayacak, bir de güzel ateş yakacak, bir yığın, bir koca kırmızı yığın köz olacak, horozu kırmızı közün üstüne atacak, bir kokacak... Kızarmış, nar gibi horoz eti, yağlı... "Aaah," diye içinden geçirdi Meryemce, "zıkkım olsun bana, yavrularım Çukurun sıcağında yanar, sineğine yenirken, ben burada yaylanın serininde yağlı, kızarmış horoz eti yiyorum. Zıkkım zehir olsun bana."

Ağzını şapırdattı, dudaklarını somurdu, yalandı yalandı. Güneşe baktı, daha epeyi var akşama, dedi kendi kendine, varayım gideyim de periler koyağına Vurgun Ahmedime bir ses edeyim, belki bugün gelmiştir de sesimi duyar.

Koyağa yürüdü.

Yarın değil, öbürsü gün perşembe. Perşembe gecesi deri gecesidir. İyi kimseler, Kırklar, o gece dağ başlarında bir araya gelirler. Taşbaş da, ermiş olmaz olası, o Taşbaş da iyi kimse değil mi, o da bir dağ başında meşveret kurar ermiş yarenleriyle. Hangi dağ başında? İşte Meryemce bu dağ başını kestiremiyordu. Her gün bir dağ başına karar veriyor, sonra cayıyordu. Taşbaşoğlu insanlığında, yani ermiş olmadan önce hangi dağı, hangi tepeyi severdi, kafasını yokluyor, yokluyor bir türlü aklına getiremiyordu. Bir bulsa o tepeyi, bir de geçirse eline Taşbaşı... İki çift, iki söz söyleyecekti ona, o kadar.

Umut içindeydi. Periler koyağına geldiğinde ikindiyi geçiyordu. Her zamanki oturduğu kayanın dibine oturdu, belini kayaya dayadı, gözlerini yumdu, ta aşağılarda çatlayarak akan suyun sesini dinledi. Koyak çam, sedir, yarpuz, peryavşan, orman kokuyordu. Orman kokusuna hafif de bir toprak kokusu karışıyordu. Meryemce dünyada en çok bu kokuyu seviyor, ormanda yaşayan perilere salt bu yüzden gıpta ediyor, onları kıskanıyordu. Bir süre dinlendikten sonra gözlerini açtı, ayağa kalktı koyağa aşağı bağırdı. Her gün böyle bağırırdı.

"Vurgun Ahmedim, yavrum beni köyde bir başıma bıraktılar gittiler, gel köye... Meryemce Anan seni bekliyor. Sana muhtaçlığım var. Gel, Ahmedim, gel! Gel de beni kayınbabanın sarayına götür. Periler sarayına götür. Seni utandırmam, yüzünü kara çıkarmam, öteki insanoğulları gibi değilim ben. Değilim ben. Köylü, Çukurun düzünden dönünceye kadar çocuklarına bakarım. Korkma, ben perilerlen iyi geçinirim. Öteki insanlara hiç benzemem. Peri padişahı da duysun bu sözlerimi. O da bellesin ki Meryemce Ana başka insanlara benzemez. Ses ver Ahmedim, ses ver. Ahmet, Ahmet, Ahmeeet..."

Kulak verdi, dinledi. Birkaç kere yankılandı koyak, sonra eski sessizliğine döndü. Suyun şarıltısından, yaprakların hışırtısından başka bir ses duyulmadı.

Meryemce sesini indirdi, kurnaz, gülümsedi:

"Bak oğlum, Ahmedim, sen bana gelmek istiyorsun da seni periler mi göndermiyorlar, gizli gel bana, bir gece onlar uyuyunca gizli gel bana. Seni çok göresim geldi Ahmedim. Bil ki çok göresim geldi."

Kulak verdi, uzun bir süre dinledi baktı Ahmetten ses seda yok, değneğine çöke çöke koyağın yokuşunu tırmandı. Akşam sisi ağır ağır koyağın dibine çöküyordu. Gün battı batacak.

Memidik başının belası ölüyü kuyuda da saklayamaz. Dünyanın bütün kartalları neredeyse gelip Çukurovanın göklerini dolduracak, güneşi örtecek. Bu kadar insan da eşek değil ya, bir tanesi kartalların üstünde döndüğü kuyuyu, kuyunun içindeki gözleri pörtlek ölüyü akıl edecek, sonra da bulacaklar. Memidiğin ölüyü kuyudan çıkardığıdır.

Memidik ekin yığınlarının yanına geldi. Ekin yığını ay ışığında küçücük bir dağ gibi kabarıyordu. Üç dört harman yeri büyüklüğünde bir alanı tutmuştu.

Memidik içinden geçirdi, bu harman ekin harmanı mı, yoksa sap mı? Bu zamana ekin kalmaz ki, neden ekin olsun? Saman yapılacak saptır belki.

Harmandan bir iki deste çekti, ay ışığına serdi. Ekindi. Hem de kıpkızıl, güzel başaklı, karakılçık Çukurova buğdayıydı. Memidik, bu harmanın buğdayı bir köyü doyurur, diye düşündü.

"Vay ekin vay!" diye söylendi, sonra da. Hasanın naylon torbasından netmiş neylemiş, kaşla göz arası bir kutu kibritini aşırıvermişti. Böylesine bir hüneri olduğuna övünerek şaşıyordu. Elini şalvar cebine soktu, kibriti yokladı, kibrit cebin dibinde duruyordu.

Birden sarsıldı, ürperdi. Gökyüzüne baktı. Kartallar simsiyah bütün gökyüzünü kapamışlar, biribirine sürtünen kanatlarının sesi geliyordu gecede. Gökyüzünde bir tuhaf, büyülü bir kaynaşma. Gökyüzü uçuyormuş gibi. Gecede gökyüzünün kıpır kıpır kaynaşan, yüzen yüz binlerce kanadı.

Memidik koştu. Soluk soluğa kuyuya vardığında yatsıyı geçiyordu. Hemen soyundu, kuyuya inmek için kuyunun başına vardı, durdu. Bir korkuyordu ki, eli ayağı çözüldü, olduğu yere çöktü. Başı dönüyor, felce uğramışçana hiçbir yeri tutmuyordu. Sık sık soluk alıyordu, durmadan. Böyle bir süre çözülmüş bekledi, sonra birden kendine geldi, hemen kuyuya atladı, çözülmeye fırsat bulamadan kuyunun dibine yığılmış ölüye indi. Ölü kocaman olmuştu. Kollarına girdi, ölüyü ayağa kaldırdı, dikti. Ayaktaki ölü bütün kuyuyu doldurdu. Memidiğe kuyuda kıpırdayacak yer kalmadı. Ölüyü bacaklarından yakaladı, on parmağı da ölünün yumuşacık etine girdi. Memidik böğürdü, kustu. Elleri ölünün etine gömülmüş duruyordu. Memidik vıcık vıcık etten parmaklarını bir süre çekemedi. Başı dönüyordu. Eğildi, suya battı, ölünün bacakları arasına girdi, ölünün bir bacağını bir omzundan, öteki bacağını öteki omzundan aşağı sarkıttı. Ölüyü boynuna oturttu. Memidik, böylece, bacakları, elleri gerilmiş kuyunun duvarında tırmanmaya başladı. Ölü çok ağırdı. Çok zor tırmanabiliyordu. Önce bir bacağını kuyu duvarının bir kovuğuna yerleştiriyor, sonra da öteki ayağını, sonra eline bir tutanak arıyor, buluyor, kendini yukarı çekiyor, böyle böyle tırmanıyordu. Yukarda da, yeryüzünde de bir hayhuydur, bir kanat şapırtısıdır, kıyamet kopuyordu. Kuyunun ağzına yaklaştıkça gürültü artıyordu.

Tam kuyunun ağzına geldikleri sıra, ölünün başı göğsüne kadar dışarı çıkmışken korkunç bir şapırtı oldu binlerce kanadın şapırtısı.. Gök gürültüsü gibi. Bir dağ devrilmiş gibi her yan sarsıldı. Ölü kaydı, yandan sıyrıldı kuyunun dibine düştü. Su fışkırdı bir adam boyu. Memidik yüzlerce kapkara kartal gagasının üstüne geldiğini gördü. Yüzlerce simsiyah, havada kanat. Kartallar yere inmişler, kuyunun ağzına doğru sekiyor, sıkışıyorlardı. Üst üste. Memidik hemen başını içeri çekmeseydi kartal gagaları bir anda başını koparacaktı.

Gene indi. Gene ölüyü omzuna aldı. Daha zor, daha belalı, daha kan ter içinde kuyunun ağzına getirdi. Gene kartallar üşüştü. Memidik ölüyü gene düşürdü kuyunun dibine. Kuyudan bir insan boyu su fışkırdı kuyunun ağzından yukarı. Dışarda bekleşen kartalları ıslattı.

Memidik üç kere ölüyü kuyunun ağzına çıkardı, ölü üç kere kuyunun dibine düştü.

Kartallar ıpıslak.

Sonunda Memidik ölüyü çıkardı. Arkasında bir kartallar sürüsü, koşarak harmana geldi. Ölüyü hemen sapların arasına gömdü. Harmanın üstü kanat şapırtılarıyla doldu, binlerce kartal ay ışığını örttü, ayı gözükmez ettiler.

Memidik bir koşu kuyuya geldi, giyitlerini giydi, harmana döndü. Döndü ki, ne görsün, kartallar, yüzlerce, harmanın üstüne inmişler, harmanı didikliyorlar. Binlerce kartal da gökte dönüyor. Yerde gökte bir kaynaşma, bir kartal hercümerci.

Memidik cebinden kibritini çıkardı, çaktı, harmanı tutuşurdu. Birden kuru ekinler alıştı, top gibi patladı yalımlar. Kartallar hemen havalanmasalardı tutuşacaklardı. Kaçtılar. Yalım harmanın az bir sürede her yanını sardı. Kocaman iki minare boyunda bir yalım dağı Çukurova düzünde yükseldi.

Memidik:

"Yanıyor, yanıyor, kurtuldum," derken habire, birden içinde dayanılmaz bir boşluk, bir yalnızlık duydu, ölüyü koyduğu yere doğru yalımlara atıldı, ölüyü çıkardı, sırtladı. Ceyhan ırmağına aşağı koştu, suyun kıyısına yakın bir çukura geldi. Harmanın ışığı her yanı aydınlatıyor, ortalığı gündüz gibi ediyordu. Memidik bir ara ölünün yüzünü gördü. Yüz büyümüştü. Gözler de iki üç misli büyümüştü. Yüz kıpkırmızı olmuştu. Bakır rengi. Ölüyü çukura yatırdı, üstüne yandaki hayıt çalısından kırdığı dalları döşedi. Kumla çabuk çabuk örttü.

Mezarın yanındaki bir sekiye ilişti, her yan ışığa boğulmuş, her şey ayan beyan gözüküyordu. Gözünü açınca ölünün bir kundurasının tekini ötede gördü. Kalktı, kundurayı aldı, suya atacakken vazgeçti, mezarın ayakucunu kazdı, kundurayı ölünün ayağına geçirdi, üstünü geri örttü.

Aynı sekiye yeniden oturdu:

"Nerdeyse, nerdeyse ölümü yakıyordum..." diye söylendi. "Nerdeyse... Ne eşeklik. Ne eşeklik. Ya ölüm yansaydı!"

Mutlu bir yorgunluktaydı, ayağa kalktı, yardan yukarı çıktı. Harmanın ateşi gittikçe büyüyor. Yalımları ta göğe savruluyor, ta Anavarzanın dibine kadar büyük bir alanı gündüz gibi eyliyordu.

Pamuk tarlasına geldiğinde neredeyse şafak atıyordu. Köylülerin hepsini uyanık buldu, yavaşça, hiçbir şey olmamış gibi, şalvarının uçkurunu bağlayarak aralarına girdi, o da onlar gibi yönünü yanan harmana döndü. Hiç kimse hiçbir şey konuşmuyor, gözleri uzayan, uzadıkça kopup geceye karışan yalımlarda.

"Bu gece hiç uyumadık, hiç kimse uyumadı, çocuklar bile."

Koca Halil, o gün bugündür her şafak vakti gelir Uzunca Aliyi uyandırır, onu köylüler daha uyanmadan, tarlanın en iyi yerinden pamuk toplamaya zorlar. Ali direnir, Koca Halilin tekliflerini kabul etmez. Koca Halilin Uzunca Aliyi bir daha uyandırdığıdır.

"Kalk hele kalk Ali," dedi Koca Halil. "Bırakmam yakanı Ali."

Ali artık Koca Halilin geleceği saatta kendiliğinden uyanıyordu. Bir alışkanlık olmuştu.

Doğruldu, gözlerini ovuşturdu. Bu sırada Elif de uyandı, çocuklar da... Birkaç gündür hep öyle oluyordu. Koca Halil gene aynı sözleri tekrarladı:

"Anan şimdi köyde can çekişiyordur. Kalk da pamuğunu toplayalım da yetiş gül yüzlü Meryemceye. Yetiş de kurtar gül yüzlü Meryemcemi."

Burnunu çeke çeke ağlamaya başladı:

"Öyle bir pamuk var ki şu köşede deli değirmen taşı gibi ağır bir insan bile saatta on beş kilo pamuk toplar. Biz de her gece, her gece böyle erken kalkarız. Köylünün şeytanı bile duymaz. Usulca işte şu köşeye gideriz, toplarız toplarız, sen de borcunu verecek parayı kazandıktan başka bir de para artırırsın. Dört beş gün sonra da doğru köye, yola düşersin, varır anacığını gül yüzlü Meryemcemizi ölümden kurtarırsın. Böyle giderse sen köylüylen beraber ancak dönersin köye. Borcun çok senin. Dönersin ki ne göresin, gül yüzlü Meryemcenin kemikleri kalmamış. O zaman elalem ne der sana? Söyle, ne der? Söylesene akılsız Ali, Uzuncam benim. Söylesene!"

Elif:

"İşte şurada pamuk. Ben de gördüm. Her bir pamuk pampal pampal açılmış. Doğru söylüyor Halil Ağa."

Ali:

"Gidemem," dedi, inler gibi. Her günkü gibi gene arkaüstü uzandı, sonra da yüzükoyun döndü.

Ay batmıştı. Yarı aydınlık, yarı karanlık, çok uzaktan, arkadan aydınlatılmış bir karanlık. Daha dağların üstündeki geceyle gündüzü bölen çizgi yok. Gavur dağlarının üstündeki gökte kuyrukyıldızı bir yalım harmanı gibi balkıyıp savruluyor. Gece aydınlığın aklığın üstünde sallanır gibi. Esen ince seher yelinde dalgalanır gibi. Hiç ses yok. Her şey durgun, sessiz. Öylesine sessiz ki ortalık Koca Halilin öksürüğü top gibi patlıyor düzlükte. Bulutların, yukarda hiç kıpırdamayan ak, küme küme bulutların aklığı geceye vurmuş.

Koca Halil, Alinin bileğini kavradı:

"Kalk ulan köpek soyu," diye öfkeyle bağırdı.

Alinin babası aklına gelmişti. Bu da Koca Halili çok sevindirdi. Alinin huyu hiç babasına benzemez miydi? Benzerdi. Öyleyse Ali de sertlikten alacaktı.

"Kalk ulan Allahın belası, sıçan kafalı Ali. Kalk bakalım. Kalkmazsan ben de şimdi kıyameti koparırım. Bu gece yarısı köylüyü başına toplarım."

Ali doğruldu yeniden:

"Ama," dedi, "ama Halil Ağa şu bizim yaptığımız hırsızlık değil mi?"

Koca Halil:

"Anan ölüyor dağda," diye kükredi. "Gül yüzlü Meryemce ölüyor. Hırsızlık olsun, ya da olmasın, bana ne. Hırsızlık olursa daha iyi ya. Varsın hırsızlık olsun."

Ayağa kalktı. Alinin bileği elindeydi. Ali de onunla birlikte ayağa kalktı. Koca Halil, Aliyi köşeye doğru usulca çekti. Hiç çıtırdı bile çıkarmıyordu. Yılan gibi kayıyordu tarlanın köşesine doğru.

"Usul usul," dedi arkalarından gelen Elife. "Usul usul... Çuvalları, sepetleri de alın. Çuvalları, sepetleri..."

Elif çuvalları sepetleri almıştı çoktan. Çocukların ellerine de sepet sıkıştırmıştı.

Koca Halil, Alinin elini bırakmadan iki büklüm, yanında Ali de iki büklüm Ceyhanın kıyısına çıktılar. Koca Halil:

"Şimdi serbestsiniz," dedi. Gavur dağlarına döndü baktı: "Daha sabaha çok var. Dört beş gün böyle pamuk toplarsak, sana güle güle demek düşer bize. Ulan Ali, kök söktürdün bana. Hırsızlık... Dünyada hırsız olmayan hiçbir mahlukat yok. Hırsızlık başkadır. Taşbaşoğlu Efendimiz bile azılı, azgın hırsızın birisi. Bizim adımız hırsıza çıkmış. Sinekler, balıklar, solucanlar, kartallar, güzel gözlü cerenler, kurtlar, karıncalar, her şey, herkes hırsız şu dünyada bre akılsız Uzunca Ali. Herkes hırsız olduğundan dolayı hırsızlık bir kutsal iştir. Hırsızların biri de peygamberler peygamberi Halil İbrahimdir. Halil İbrahim hem bereketin piri, hem de hırsızların. Dinle beni, herkes cehennemde yanacak, hırsızlığı meslek edinmişler doğru cennete. Adı hırsıza çıkmışlar, hırsızlıktan dolayı zulüm görmüşler, Hazreti Yusuf makamında oturmuşlar sorgusuz sualsiz doğru cennete. Onun için durma hırsızlık et Ali. Şu şimdiki yapacağımız hırsızlık seni cennete götürecek kutsallıkta mübarek bir hırsızlıktır. Haydi, nerdeyse gün ışıyacak. Sana çok söz söylerdim ama gün ışıyacak."

Koşarcasına köşeye geldiler, tarlaya girdiler. Elif pamukların üstüne atıldı. Her bir yanı sızlıyordu ama terleyince geçti. Ali zaten ter içinde kalmıştı. Ömründe ilk olarak bir hırsızlık yapıyordu, bu pamuk toplama hırsızlık sayılırsa. Mademki, diye geçirdi içinden, mademki çıktım bu işe, hiç olmazsa çalışmalıyım. Koca Halilin de hakkı var zaten. Mendebur bir adam ama akıllı. Dünyanın iyiliği, kötülüğü üstüne çok düşünmüş. Nasıl da topluyor, elleri de nasıl işliyor bu karanlıkta, bu yaşta! Yaşı yüz, iki yüz var, diye düşündü.

Koca Halil:

"Topladıklarınızı bir çuvala doldurun," dedi. "Öbeğe ben götürürüm. Kimsenin tüyü duymadan ben pamuğu öbeğe boşaltır gelirim. Sizi bir görürse köylü öldürür. Onun için ben..."

Bir anda beş kişinin topladığı kütlüyle kocaman çuval doldu. Koca Halil çuvalı yüklendi öbeğe gitti geldi, sevinçten uçuyordu.

Elif pamuğu toplarken elleri durdu, doğruldu. Alinin kolundan tuttu.

"Bak Ali, bak," dedi, az ileriyi gösterdi. İlerde karartılar kıpırdanıyordu. "Onlar da bizim gibi Ali!"

Koca Halil kütlü dolu çuvalla bir daha gidip geldi.

Çiğden giyitleri ıpıslak olmuştu. Pamuğun içinde önlerine iki tane kocaman ballı karpuz çıkmış, birisini orda kesip yemişlerdi. Kokusu daha damaklarındaydı ve serin serin soğutuyordu onları. Bir hoş soğuk, tatlı bir koku.

Koca Halil ikide birde:

"Çabuk olun, elinizi çabuk tutun, nerdeyse gün ışıyacak," diyordu. "Yarın da, öbür gün de bu köşeye geliriz."

Ortalık azıcık daha aydınlandı.

Koca Halil:

"Tamam," dedi. "Az tamah çok zarar getirir. Haydi çekilelim köylü uyanmadan. Çekilelim de o ahmak köylüylen birlikte gene uyanalım da, gene pamuk toplayalım. Haydi uyuyalım da kemiklerimiz azıcık dinlensin. İnsanoğluna, cümle mahlukatın hırsızlar başına azıcık dinlenmek gerek. Yoksa o nazik kemikleri sızlar köpeklerin. Şimdi ben pamuk çuvalını alıyorum, önden gidiyorum, beni yakalarlarsa bir şey yapmazlar. Yaparlarsa da vizzo... Vız gelir."

Sırtına aldığı çuvalı geri indirdi:

"Siz oturun buraya," dedi. "Ben şu karartılara gidip bir bakayım, kimlermiş. Çok merak ettim."

Gitti, gitmesiyle dönmesi de bir oldu.

"Hey Allah hey," dedi. "Hey Allah hey! Ökkeş Dağkurdu, avradı, çocukları... Onların ötelerinde de Muhtar Seferin avratları, çocukları... Köylünün yarısı uyanık.. Yarısı, yarısından pamuk hırsızlıyor. Ökkeş Dağkurdu ayağıma kapandı. Etme Halil Ağam, diye ayaklarımı öptü. Allah yoluna yapıyorum bu hırsızlığı, dedi, ağladı. Bu yıl da Hacca gidemezsem, gayri ölene dek gidemem, böyle murdar ölürüm, diyor ağlıyordu. Kimseye söyleme bunu, diyor ağlıyordu. Hiç ağlama Ökkeş, dedim. İster hacca git, ister gitme. Sana cennet-i aladan bir köşk hazır ki, tüm elmastan, inci mercandan ve de sırçadan. Yetmiş tane de Huri yazılmış sana. Her birisi koca kalçalı. Mademki hırsızlık yaptın, hırsızların piri Halil İbrahim Efendimizdir. Ve de hırsızlığı böylecene sürdür. Cennet hırsızın ayağının altındadır. Haydi mübarek adam, hırsızlar piri Halil İbrahim Efendi-

miz seni korusun. Bir de Muhtar Sefer pamuk topluyordu. Biz onu bunca yıl pamuk toplarken hiç görmedik. Gördün mü Ali?"

"Görmedik."

"Demek gece toplayıp gündüz uyuyormuş mübarek adam. Bunca yıl. Biz de onu elini ılıktan soğuğa vurmaz sanırdık. Ben yoz köylüler gibi çalışmam der, kostaklanırdı. Demek bizden daha zormuş çalışması, karanlıkta."

Ali:

"Karanlıkta," dedi, içini çekti.

"Haydi, haydi çabuk..."

Alaçıklara yürüdü, kütlüyü Alinin yığınının üstüne boşalttı, şöyle ileri gitti. Alinin öbeğini uzun uzun seyreyledi. Öbek, bütün öteki öbeklerin iki üç misli gözüküyordu.

"Çok iyi, çok!" dedi seslice.

Hemen yatağına girdi savanı başına çekti.

Meryemce ölmüş müydü, ölecek miydi acaba? Ya da şimdi köyde, yarpuz kokulu, ağ çağşaklı, soğuk sulu pınarların başında kalça mı kıvırıyordu? Bu gidişle Ali ulaşacaktı gül yüzlü Meryemceye. Birden içinden şimşek gibi geçti: Meryemce ölürse ben yaşamam. Kendi kendine gülümsedi. Başı sağ kolunun üstündeydi, soluna döndü. Ben ölürsem Meryemce de benim ardımdan bir gün yaşayamaz, ölüverir. Şu Meryemce ölmezse ben de kurban olaraktan bir koca horoz, hem de tellice, keseceğim. Bir ölmesin, onu dünya gözüyle bir daha göreyim, kocaman Allahım...

Uzunca Ali arkaüstü uzanmış uyuyamıyor, yıldızlara bakıyordu. Çiğden ıpıslak olmuştu. Usuldan titriyor, üşüyordu. Bedeninde boydan boya bir ürperti dolaştı. Köylünün yarısı hırsızlık yapsa da, gene hırsızlık ağrına gidiyordu. Bir yandan da seviniyordu. Böyle giderse, bu tarla biter bitmez borcunu ödeyecek parayı kazanır, yola düşebilirdi.

Çocuklarlan Elif yatağa girer girmez uyumuşlardı.

Alinin hasta, dökülmüş, anası geliyordu gözlerinin önüne. Nasıl yaptım bu işi, diyordu, olacak iş mi? Bir ıssız köyde, kurdun kuşun içine bir yaşlı kadın bırakılır da gelinir mi? Tek başına. El tutmaz ayak tutmaz, od yok, ocak yok.

"Aaaah, ölmeden, hastalanmadan ona bir ulaşsam... El üstünde taşırdım analar anası Meryemceyi. Anaların en güzelini. İyi gün göstermediğimi. Nasıl, nasıl, nasıl yaptım bu işi?"

Dirseklerinin üstünde doğruldu, uyanmakta olan, gerinen, gözlerini ovuşturan ırgatlara baktı alacakaranlıkta. Gavur dağlarının üstündeki ışık çizgisi yeşilimtırak, gittikçe genişliyordu.

"Ama hiç başka bir şey de yapamazdım. Onunla birlikte köyde kalsam, o da, biz de, hepimiz birlikte acımızdan ölürdük."

Irgatlar sessiz, uykulu, tarlaya yürüyorlardı, ellerinde sepetler çuvallar...

"Elif kalk," diye usuldan söylendi onu dürterek. Elif sıçradı. "Irgatlar tarlaya gidiyorlar."

Elif de çocukları uyandırmaya çalıştı.

Ali:

"Bırak onlar kalsın, fıkaralar," dedi, çocukların saçlarını kocaman eliyle okşadı.

Elif:

"Olmaz," diye diretti. "Gün bugündür. Şimdi çalışıp bize yardım etmezlerse, ne zaman işimize yarayacaklar?"

Çocukları sertçe dürttü:

"Hasan, Ummahan!"

Çocuklar uyandılar.

Elifin yüreği acıdan cızz etti.

Uzunca Alinin gece kalkıp tarlanın en güzel yerinden pamuk toplaması hemen bütün köyde duyuldu. Halbuki ırgatlar arasında gece kalkıp da hırsızlama pamuk toplamayan belki de hiç kimse yoktu. Birkaç yaşlının, birkaç çocuğun dışında. Köylüler Alinin hırsızlama pamuk toplamasına tarifsiz öfkelendiler. Sanki bu köyde hırsızlama ilk pamuk toplayan Uzunca Aliydi. Alinin hırsızlığını andıkça herkes dehşet bir öfkeye giriyordu. Ağızları köpürürcesine. Irgatların Aliyi suçüstü yakalamak için alttan alta giriştikleri hazırlık, verdikleri karardır.

Delice Bekirin karısı:

"Gördüm," dedi. "Su dökmeye kalkmıştım, bir de ne göreyim, Koca Halil, bir de Uzunca Ali, bir de Elif, bir de çocukları girmişler tarlanın en pampal açmış yerine bir pamuk topluyorlar, bir pamuk, amanın bir pamuk... Uzunca Ali tekmil tarlayı yutacak gibi! Yaa, işte böyle. Öbeği bir insan boyu. Gece hırsızlama pamuk toplamasa olur mu, olur mu böyle?"

"Öbeği bir insan boyu," dedi Zalaca. "Hırsızcık oğlu hırsız."

Gömleksizoğlu gürledi:

"Harmanını da yakmışlar Şevket Beyin. Anlaşıldı kimin geceleri gezdiği. Kimin köylünün başına bela olduğu. Bizim de çoluk çocuğumuz var, bizim de borcumuz var. Üstelik biz anamızı da öldürmedik. Öldürüp de kurusun diye Yalak köyün kayalıklarına asmadık. Bu adama bir dur diyecek yok mu bu köyde? Hakkını arayacak hiçbir insan yok mu?"

Muhtar Sefer eliyle işaret edip Vicikvicik Aptiyi çağırdı. Bir de bekçibaşını. İkisi de arkasına düşüp yürüdüler. Muhtar Sefer, Ceyhan kıyısındaki ılgın çalılıklarına gelince durdu.

"İki gözümün iki çiçeği, kardaşlarım, biliyorum Taşbaş emretti diye benimle konuşmazsınız ama, beni seversiniz ki candan ileri..." diye söze başladı. "Çünküleyim ben de sizi severim candan ileri. Bilirim, benimlen konuşmazsınız ama, bir dediğimi de iki etmezsiniz."

İkisi iki yerden gözleriyle onun sözlerini onayladılar.

"Şimdi kardaşlarım dün gece uyku tutmadı beni, kalktım, şöyle bir dolaşayım, dedim, bir de baktım ne göreyim, o Uzunca Ali olacak, sümüklü ermiş Taşbaşın can bir arkadaşı, girmiş pamuğa, pamukları toplamaz mı! Vay vicdansız vay! Vay vicdansız vay, dedim. Zaten anasını öldürenden bir hayır gelir mi ki, bir hayır! Bir kişi ki anasını öldürüyor, o kişi cümle mahlukattan aşağı bir kişidir. Bakın, ben size söylüyorum, elimlen koymuş gibi onu bu gece orada bulursunuz. Yayın ki köylüye bir zalim pamukları, yani bizim toplama hakkımızı topluyor. Bunun cezası nedir? O her gece pamuk toplayacaktır. Kulağı duymasın yoksa korkar toplamaz. Sonra o pamuk toplarken yakalayın, ama siz ona bir fiske vurmayın, uzakta du-

run. Köylü onun icabına bakar. Ve de iflahını keser. Yalnız köylüyü iyice kudurtun. Tamam mı?"

İkisi iki yerden başlarını salladılar. Bu iş onların işiydi. Köylüyü Alinin üstüne nasıl kışkırtacak, nasıl kızgın demire döndürecek, nasıl kudurtacaklardı! Toz edecekti Uzunca Aliyi köylü. Anasını öldüren o insan azmanı canavarı. Bunu elleri kolları, yüzleri gözleriyle Sefere anlattılar. Sen karışma gerisine Sayın Muhtarımız, dediler, lisanı hal ile.

Sefer:

"Sana güvenirim Apti kardaş," dedi. "İki kara gözlerinden öperim Bekçibaşı, sen ki Torosun en ünlü bekçibaşısısın. Ünün şanın yürümüş düveller üzre. Ve de İngilize ve Kırmızı Çine ve de şanlı Kastıro toprağına kadar. Benimle konuşmuyorsunuz, varın konuşmayın. Ama siz benim iki gözümsünüz. Haydi Allah kolaylık versin ve başarılar. Bugün gideyim de size birer tane yağlı turaç vurayım. Vurayım da kızıl közde pişirin turaçları. Köylünün ağzının suyu aksın. Karşılarında dudaklarınızı şapırdatarak yiyin ki... Haydi güle güle..."

Aptiyle bekçibaşı hemen işe girişiler. Irgatlar sıra olmuşlar, durmadan fısır fısır hep bunu konuşuyorlar.

Vicikvicik:

"Belli etmeyin," diyordu boyuna. "Belli etmeyin ki şüphelenmesin. Şüphelenmesin ki onu suçüstü yakalayalım."

Ali azıcık şüphelendi ama aldırmadı, çünkü geldiği günden bu yana herkes ona böyle düşmanca bakıyordu. Homurtuları, düşmanca öfkeli bakışları, onu görünce toprağa nefretle tükürüşleri olağandı.

Sıcak vardı. Ağırdı, ipiltiliydi. Devingen, yerinde duramaz bir beden gibiydi ırgatlar. Bir kıvılcım bekliyorlardı, küçük bir kıvılcım. Aliyi paramparça etmek için. Gökte bir tek bulut yoktu. Gökyüzü yalıma kesmiş, boz bir duman içinde yanıyordu. Irgatlar terlemiş, sersemlemişlerdi.

Vicikvicik:

"Bu gece," diyordu herkesin kulağına. "Amanın sabırlı olun. Bu gece onu yakalayacak, hakkını avucuna koyacağız. Bir patırtı çıkarmayın şimdi. Amanın..."

Kulaktan kulağa fısıldandı:

"Herkes öfkesini yensin."

"Bir patırtı çıkarmayın amanın."

"Bu gece o kafir pamuk toparken..."

Uzakta üç tüfek patladı. Boz barut dumanı üç top bulut gibi sıcağa asıldı kaldı. Irgatlar arasında olağanüstü bir kaynaşma, bir kızgınlık büyüyordu.

Homurtular, ırgatlar alaçıklara çekilinceye kadar sürdü. Irgatlar, sıcak iyice kızdırıp da alaçıklara çekilince gidip gelmeler başladı. Alaçıklardan bağırtılar, küfürler duyuluyordu.

Derken, belindeki kemere iki turaç asılı Sefer geldi. Hep gülüyordu. Alaçıklardan başını içeri uzatıyor, "kolay gelsin," diyor, başka bir şey söylemiyor, ak dişlerini göstererek gülüyordu.

Üstlerinden, İncirlik Hava Üstünden kalkan Amerikan jetleri toprağa sürünürcesine geçtiler. Başka bir zamanda olsaydı, bütün alaçıktakiler dışarı fırlarlar, uçaklar gözden kaybolunca kadar arkalarından bakarlardı. Şimdi hiç kimse başını bile kaldırmadı. Uçakların gölgeleri Çukurovanın düz toprağında son hızla kaydılar, aydınlık toprağa kapkara yollar çizerek...

Memidik gözünü kuyunun üstündeki göğe dikmiş, ayırmadan kartallara bakıyordu. Kartallar bir toparlanıyor, gökyüzünde koskocaman bir yumak oluyor, kaynaşıyor, sonra birden sürüsüne kurt dalmış koyun gibi parça parça bölünüyor, uçsuz bucaksız Anavarza göğüne tane tane saçılıyorlardı. Böylesine dağılıp toparlanma bir süre sürdü.

Memidik durmuş, eli işe varmıyor, bu açılıp kapanan kartal oyununu seyreyliyor, tuhaf sabırsız bir merakla bu oyunun sonunu bekliyordu. Ne olacaktı şimdi, kartallar kuyunun göğünü bırakıp gidecekler miydi? Kartal sürüsü bir ara toprağa değecek kadar yere yakın indi. Konacaklarmış gibi bir süre toprağa yakın uçtular durdular. Bir iki tanesi de indi. Sekerek, kanatları dikili, kuyunun başında dolaştılar, sonra hemen, kanatlarını bile indirmeden uçtular. Göğe yukarı ağır, nazlı, ağdılar, ta göğün derinliğine vardılar, bir top. Sonra saçılarak Anavarza kayalıklarının hizasına kadar geldiler. Kartalların gün batıdaki sol ucu kara bir bayrak gibi çırpındı, bir parçası koptu. Dumlu üstüne doğru toparlanıp saçılarak uçup gitti, koyu, yanan boz ışık içinde kapkara kayboldu gitti.

Memidiğin içini bir sevinç sardı:

"Gidiyorlar," dedi kendi kendine. "Ölüyü gömdüğüm yerin üstünde dönmeyecekler artık."

Birden içini bir keder bastı. Ne oldu acaba ölüye, gene gömerken nasıl gömmüştü? Hayal meyal ansıyordu dünkü geceyi, kuyuyu, ölüyü, yanan harmanı, harmandan canını atıp ölüyü kurtarışını bir düş gibi uzak ansıyordu. Harman daha için için yanıyor, çıkan duman ta gökyüzüne kadar dimdik süzülüyor, ötede, yücede dik dumanın başı kırılıyor, duman ince bir bulut gibi dağılıyor, gökyüzüne karışıyordu.

"Ya ölüye bir şey olmuşsa? Ya gömülü yerdeki toprak yığını, taze, yeni kazılmış toprak ölüyü ele verirse?"

Kartallar, ölü, bir tuzak hazırlamakta olan homurtulu köylüler... Hep bugün bir sabırsızlık, bir delilik içinde kıvrandırıyordu Memidiği... Ya, ya, ya ölüyü taze toprağından bulurlarsa? Ya kartallar taze mezarın üstüne inip, ölüyü mezarından çıkarırlarsa? Ya, ya, ya ölüyü? Ölüyü... Ne etmiş eylemişti de ölüyü yangından çekip almıştı. Şimdiye yanmış gitmiş o da kurtulmuştu. Sardın mı şimdi başına belayı Memidik! Taşbaşoğlu Efendimiz bile seni kurtaramaz. Ölüyü, ölünün

mezarını hiç olmazsa şu anda görmezse delirecekti. Bir delice şehvette gerindi, kemikleri çatırdadı, kıvrandı.

Kartallar, Anavarzadan Akdenize doğru uzun, kapkara ip gibi bir çizgi olmuşlar, güneye akıp gidiyorlardı.

Memidik:

"Bu kartallar iyice delirmişler," diye söylendi. "Anam avradım olsun, kartalın da böyle ip gibi uzayanını dünya dünya olalı hiç kimse görmemiştir."

Kulağının dibinde bir ses duydu, döndü.

Koca Halil:

"Görmemiştir," diye tekrarladı. "Ben kendimi bildim bileli böyle ip gibi uçan bir kartal sürüsü görmedim. Turnalar böyle ip gibi uçarlar. Bir de yabankazları, bir de yabanördekleri. Kartallar durmadan toprağın üstünde döner dururlar. Döner, döner, döner dururlar."

Memidik:

"Ben şaşırdım bu kartallara Halil Emmi," dedi.

Koca Halil:

"Ben de..."

İp gibi kartallar ortadan koptular, deniz yanındaki ip toplandı, yumak oldu, azıcık yükselmiş olan ak yelken bulutlarını benekleldiler, bulutların ardında gözden yittiler. Öteki parça Anavarza üstüne uçtu. Memidik o sürünün teker teker, ağır ağır süzülerek Anavarza kayalıklarına doğru indiğini gördü.

Gökyüzü dupduru, tertemizdi. En küçük bir leke bile gökyüzünün bu lekesizliğini bozmuyordu.

Memidik başını sağa çevirince gökte, Hemite dağının oralardan kanat çırpa çırpa gelen tezikmiş, yorgun bir tek kartal gördü. Çok büyük, yaşlı, ağır bir kartal olduğu belliydi.

Kartal ikindiye doğru geldi, epeyce alçaktan üstlerinden geçti. Yanlarından geçen kara gölgesinden gerçekten de bu kartalın çok iri olduğu görülüyordu. Memidik yanılmamıştı. Kartal, Dumlu üstüne uçtu gitti. Dumlukale üstüne varınca ordan tersyüz edip geriye döndü. Akdenize gidiyordu, yönü orayaydı.

Koca Halil:

"Bu kartal tezikmiş bir kartaldır. Memidik oğlum. Bin yaşında kartallar işte hep böyle tezikirler," dedi, sakalını sıvazlayarak kartalın gökte çizdiği yola baktı. "Bu tek başına kalmış kartal, kartal soyunun kendine en güveneni, yalnızlıktan korkmayanıdır. Şu gördüğün tek başına kalmış, yaşlı, ulu kartal bir daha kartallar sürüsüne karışmaz. Ölene dek tek başına geniş gökte dolanır durur. Hiçbir yaratık bir daha bu ulu kartalın yanına yanaşamaz. Bu ulu kartal bir daha da hiçbir yere konmaz. Ne bir ağaca, ne bir kayaya, ne de toprağa... Ben yaşlı, tezikmiş kartallara çok hürmet ederim, anladın mı oğul Memidik? Bu ulu kartallar

gökte ölürler. Ölümleri yaklaşınca süzülürler, süzülürler ağarlar göğe yukarı. Yedi kat göğe kadar çıkarlar, işte orada göğün en yüce yerinde can verirler. Ölmüş olaraktan, göğün en yücesinden toprağa düşerler. Çukurova toprağına boylu boyunca serilirler. İşte göğün en derinine ağıncaya kadar bu ulu kartallar durmadan durmadan uçarlar, geniş göğün safasını sürerler. Kanatları göğün en yücesinde, mavinin en derininde duruncaya kadar uçarlar. Gökyüzünü de mağrıptan maşrıka, maşrıktan mağrıba bir uçtan öbür uca gezerler. Yaşlı kartallar gökte, en uzak gökte ölürler Memidiğim, yıldızların orada. İnsanoğlunun yaşlısı da solucan gibi sürünerek ölür oğul, Memidik, sürünerek. Kartal dediğine de böyle ölüm layık, yerde değil, ulu gökte ölmeli. Allaha da, yere de göğe de, insana da, cümle yaratığa karşı da ayıptır. Kartallara iyi bak, Memidik oğlum, gözünü kartallardan ayırma, soylu bir yaratıklardır."

Memidiğin yanından ayrıldı, öteki uca. Gömleksizoğlunun yanına vardı. Gömleksizoğluyla Zalacanın arasına girdi. Gömleksizoğlu ona arkasını döndü. Zalaca da öyle yaptı.

Koca Halil onlara kızdı:

"Vay ananızı, avradınızı, soyunuzu sopunuzu... Vay ulan! Ben ne yaptım ki size imansızlar?" diye homurdandı, sepetini çuvalını aldı, en uca, ırgatların dışına gitti, tek başına pamuğunu orada topladı.

Memidik kuşkulandı köylülerin halinden. Bir şey saklar, bir şeyler bekler halleri aşikardı. Hiç, diye geçiriyordu Memidik içinden, hiç! Hiç şaşmaz. Ölüyü buldular. İlk günden beri herkesin her şeyden haberi var. Durmuşlar beni seyreyliyorlar o gün bugündür. Durmuşlar beni... Gülüyorlar üstüme. Şimdi ölüyü nereye gömdüğümü de biliyorlar. Koca Halil kartallara neden baktığını ne bildi? Bilirler ya, elin adamı ahmak mı? Aaah, ah, aah! Bu ölen Muhtar Sefer olsaydı da ölene dek sırtımda taşıyaydım, aah! Köylü de beni ölene dek böyle seyreyleyeydi...

Bir şeyler dönüyordu şu köylü arasında ama anlayamıyordu Memidik. Ya kendi üstüne alıyordu bunu, ya da anasını öldürmüş Uzunca Ali üstüne. Bir şeyler, bir şeyler vardı, vardı ama...

İşte ölü orada kendisi burada. Ne kendi gidebiliyor ölüsüne, ne de ölü kendisine gelebiliyor. Yüreği çat diye orta yerinden çatlayacak meraktan. Ne oldu ölüye? Elindeki sepeti bıraktı, anasının dalgın, sararmış, öfkeli yüzü onu ürpertti. Her pamuğu bırakıp bırakıp gidiyor, anasını tek başına koyuyordu. Günlerdir anasıyla göz göze gelemiyor, anasının yüzüne bakamıyordu. Bir de Zelihayla göz göze gelemiyordu. Nerde görse Zelihayı yolunu değiştiriyordu. Bir gece Zeliha yatağına gelmiş, Memidiği uyandırmak istemiş, çalışmış, çalışmış, Memidik uyanmamıştı. Çakal uykusuna vurmuştu Memidik. Uyansın da ne desindi Zelihaya... Sefer yerine, kemiklerimi kıran, bana altı ay kan işeten, öldüren, aşağılayan Sefer yerine bilmediğim bir adamı mı öldürdüm, desindi? İşte o da başıma bela oldu mu desindi? Zeliha gece yarısından şafağa kadar uğraşmış, yalvarmış, kocaman memelerini yüzünün üstüne koymuş, sıcacık, ürpertili... Memidiği de-

liye çevirmiş. Memidik, tir tir titremiş şehvetten, etleri kemikleri koparcasına gerinmiş, ama uyanmamıştı. Gün ışırken Zeliha perperişan gitmişti. Memidik sadece arkasından bakmıştı. Alacakaranlıkta, usul boyluydu Zeliha. Omuzları sarsılıyordu, ağlıyor olacak. Memidiğin yüreğine hançer gibi saplandı Zelihanın bu hali. Kendi kendine bir daha ant verdi: Seferi öldüreceğim, işte o zaman Zelihanın elini tutacağım, uzak bir diyara alıp götüreceğim.

Irgatlar, kimi gözaltından, belli etmeden, kimisi de açıktan açığa gözlerini Alinin üstüne dikmişler bakıyorlardı. Ali tedirgindi. Ne yapsın, hep tedirgindi. Çocuklar da, Elif de daha beter tedirgindiler. Aliye bir kurbanlığa, bir ölüye bakar gibi bakıyordu herkes. Hiç kimseden çıt çıkmıyordu. Derin, taş gibi bir sessizlik. Kimse öksürmüyordu bile. Yalnız, eller daha çabuk işliyordu. En çok da Alinin eli. Düşmanca, bıçak gibi gözler Alinin ellerinde, üstünde.

Gün kavuşuyordu ki Hasan:

"Ana bir hoş oluyorum," dedi. "İzin ver de Ceyhanın kıyısına gidelim."

Elif içini çekti:

"Haydi gidin," dedi.

Çocuklar koşarak suyun kıyısına, ılgın çalılığına vardılar. Hasanın gözleri kocaman kocaman olmuştu.

"Babamı öldürecekler," dedi.

Ummahan ağlamaya başladı.

O gece köylünün çoğunun gözüne uyku girmedi. Alinin kalkıp tarlaya gireceği, pamuğu toplayacağı zamanı beklediler.

Koca Halil şafaktan önce, her zaman Alinin yanına vardığı sıra gene Alinin yanına vardı sokuldu. Bu sırada köylülerin uyuyanları da uyandı, dört gözle, Alinin tarlaya girmesini beklediler. Bugün hiç kimse, Aliyi bekledikleri için, hırsızlama pamuğa kalkmamıştı.

Koca Halil:

"Ben geldim Ali," dedi. "Kusura kalma geç kaldım. Köylü bizi bekliyor, bizim pamuğa kalkmamızı... Yakalayacaklar. Anladın mı?"

Ali:

"Anladım."

"Bizi yakalayıp ne yapacaklar, biliyor musun?"

"Biliyorum. Başımıza üşüşüp parçalayacaklar."

Koca Halil:

"Kudurmuşlar," diye içini çekti. "Ama dağlar kartalı Koca Halil hiç yutar mı? Onların ne yapacaklarını gözlerinden anladım. Ve de hiç uyanma Ali, demeye gel-

dim. Ben gidiyorum, sen uyu, hem de derince, güzelce bir uykuya dal ki çatlasınlar bu köylü köpekleri. Sağlıcakla kal. Yarın sabaha, o da olmazsa, öbür sabaha..."

Koca Hali! gene karanlıkta sürünerek yatağına gitti.

Köylü bir beden kesilmiş, kulağını açmış, gözlerini dikmiş, Aliden bir kıpırdama bekliyordu. Soluklarını tutmuşlar.

Gün ışıyıp, Gavur dağlarından aşağıya doğru bir aydınlık seli boşanıncaya kadar beklediler. Baktılar ki ne uyanan var, ne de hırsızlama pamuğuna giden.

Vicikvicik:

"Sezdi," diye hayıflandı. "Kurt gibi adam. Kurt gibi adam olmasa hiç anasını öldürebilir miydi? Biz niye anamızı öldüremiyoruz, değil mi? O bir daha hırsızlama pamuğa çıkmaz."

Öbekler, tarlanın toplanmamış yerinde açmış pamuklar, dağlardan gelen buğulu ışıkta hayal meyal ağarıyorlardı. Taze, sıcak, yoğun bir yanmış ot kokusu ortalığı almıştı.

Irgatlar şimdiye kadar yürek çarpıntıları içinde beklemişler, yorulmuşlar, beklemeleri boş çıkınca da bir an çözülmüşler, uyuklamışlardı.

Gömleksizoğlunun sesi çınladı:

"Haydiyin ırgatlar, işbaşına. Haydiyin, tembellik yok!"

Açıkgözler hemen tarlaya daldılar. Ali de hemen çoraplarını ayağına çekti, çarığını bağladı, yüzüne bir iki avuç su çarptı:

"Haydi Elif," dedi. "Çocuklar, uyandınız mı?"

Ne Ummahan, ne Hasan bu gece hiç uyumamışlardı. Gözlerine bir damla uyku girmemiş, babalarının nasıl öldürüleceğini beklemişlerdi.

Uzun Ali tarlaya yürürken köylüler durdular, hiç tanımadıkları, görmedikleri bir tuhaf yaratıkmış gibi uzun bir süre gözlerini üstünden ayırmadan ona baktılar.

Gün kızdırdı. Pamuk toplayanlar uzun bir sıraydı. Herkes öfkeden kuduruyordu. En küçük bir hareket olsa, Aliyi parçalayacaklardı. Ali bunun korkunç ağırlığını üstünde duyuyor, ne yapacağını, nereye gideceğini bilemiyor, sadece korkuyor, korkudan kendinden geçiyor, eli işliyordu. Bu, ırgatları daha çok öfkelendiriyor, kudurtuyordu.

Koca Halil, Alinin yanına sokuldu:

"Ali," dedi, "kalk, alaçığa git! Bugün pamuk toplama. Delirdi köylü. Başına iş açacaklar."

Koluna girdi:

"Ali hastalanmış," dedi, alaçıklara doğru, ayakları biribirine dolanarak yürüyen Aliyi sürükledi.

Uzun bir süre köylülerin elleri durdu, gözleri Alinin içine girdiği alaçığın üstüne dikildi.

Memidik kasaba yoluna düşer, yarı yürür, yarı koşar, kasabaya doğru ilerler. Ölüden kurtulmanın hiçbir çaresi yoktur, varıp hükümete teslim olmaktan başka. Varıp hükümete diyecek ki, ben bir ölü buldum, teslim alın, ölünüzü. İyilikse de kötülükse de epeyce korudum ölünüzü. Hem kasabaya yürür, hem de gözü gökteki tezikmiş kartaldadır. Hem de ölüyü merak eder. Dönünceye kadar ölüye ne olacak acaba? Verdiği karardan dolayı sırtından ağır bir yük kalkmış, Memidik kuş gibi yeynimiştir.

Şevket Bey uyurgezer. Kime kimseye hiçbir kötülüğü yok. Üç karısı vardı. Bir gün kafası kızdı, üçünü de boşadı. Altı çocuğu var, dördü İstanbulda özel okullarda okur. Kasabada evi yok, kirada oturur. Çiftlik evi de hangar gibi bir evdir. Odaları kocamandır. Çiftlik, Anavarza ovasında, Ceyhanın Akdeniz geçesindedir. Şevket Bey için derler ki, gençliğinde üç kişi öldürmüş, derler. Birisi bir yanaşma, birisi de sevgilisi. Birisi de bunları öldürürken, cinayeti gören Kürt hizmetçi Turna. Turnanın oğlu askerdeymiş anası öldürüldüğünde. Anasının öldürüldüğünü duyunca silaha sarılıp kaçmış çıkmış dağa. Şevket Beyi öldürmek için. İki üç gün içinde de o Şevket Beyi öldüremeden başkaları onu öldürüvermişler. Şevket Beyin beş kardeşi var, ikisi kız. Kızın bir tanesi Çukurovanın en zengin kadını. Soylu bir zenginle evli ve çok dişli bir kadın. Kardeşleri de irili ufaklı çiftlik sahipleri. Şevket Bey uyurgezer olmuş üç kişiyi öldürdükten sonra. On bin dönümlüktür çiftliği ve çok verimlidir. Babadan kalmadır. Şevket Bey geniş, sıcak Çukurova toprağında geceleri dolaşır, gündüzleri de durmadan övünür ve yalan söylerdi. Kaç yaşında olduğunu kendisi de, kimse de pek bilmezdi. Çok genç gösterirdi. Çok da cömertti. Parasını nereye harcadığını ne kendisi, ne de başkası bilirdi. Çiftlikten çok para gelirdi her hasat. Ama para çabuk biterdi. Yakışıklıydı. Uyurgezerken çok daha yakışıklı olur, yüzü ışıklanırdı. Beş gün, beş gün ortada gözükmemesini kimse fark etmedi. Sonunda bir yanaşma sordu:

"Şevket Beye ne oldu?"

Sonra başkaları da sordular:

"Şevket Bey nerede?"

Adamları, kardeşleri, çocukları, akrabaları, kardeş çocukları düştüler ovaya, aradılar Şevket Beyi. Anavarza dibinde bakmadık yer, sormadık canlı koymadılar. Şevket bulunmadı. Polise, candarmaya haber verdiler. "Büyük bir çiftlik sahibi kayboldu. Şevket Beyin cinayete kurban gittiği sanılıyor," diye gazetelerde yazdılar. Şevket Beyin boy boy fotoğraflarını da koydular. Şevket Bey sağ olsa da, gazetelerdeki fotoğraflarını görseydi, sevincinden aklını oynatırdı.

Daha Şevket Beyi arıyorlar, atlılar, yayalar, polisler, candarmalar, bulamıyorlar.

Harman yangını iyice ortalığı karıştırıp, her şeyi altüst etti.

Şevket Beyin yitikliğini traktör makinistinin çırağı Nevzattan biliyorlardı. Şüpheler çoğunlukla onun üstündeydi. Çok uzun boyunlu, kaz gibi bakan bir oğlandı Nevzat. Şevket Bey dört beş ay önce Nevzatı bir dövmüş, bir dövmüş ona kan işetmişti. Harman yanınca iş değişti, Nevzatın üstündeki şüpheler kalktı, az da olsa. Bu işi yapsalar yapsalar, yakın köylerdeki topraksız, düşman, kinli köylüler yaparlardı. Şimdi o köylerin içi dolup taşıyor. Candarmalar, polisler, Şevket Beyin akrabaları, adamları, çocukları... Hele çocukları heyecanlı bir cinayet hikayesi yaşar gibi izliyorlardı babalarının yitikliğini.

"Şevket Beyin evi nerede? Oğlu uşağı, avradı yok mu? Onları görmeye gidiyorum."

"Şevket Bey öldü," diye bir karşılık aldı Memidik.

Kasaba köprüsünde durmuş, çok yukardan suya bakıyordu. Suda aksi hayal meyaldi. Sallanıyordu. Ağınağaçları çiçek açmıştı. Pespembe. Suyun kıyısında, çakıltaşlarının içinde yüzlerce ağınağacı çalısı. Bir küçük orman gibi.

Bir sarı, kehribar rengi bir top arı oğul vermiş, bir dut ağacının dalına sıvanmışlardı. Su aydınlıktı. Suyun şavkı köprünün ak taşlarına vuruyordu. Balarısı yumağı çözüldü havalandı, bir top... Güneşte ışıklandı, zikzaklar çizerek ağır ağır uçtu kasabanın üstüne.

"Şevket Beyin evi?"

"Şevket Beyi öldürdüler. Harmanını da yaktılar. Harmanı bir köyün kışlık yiyeceğine yeterdi de artardı bile. Öldürdüklerine iyi ettiler."

"İyi mi ettiler?"

"Ya ne sandın, iyi ettiler ya! İstanbulda üç apartmanı var. Yılkı yılkı atları var. Bankalarda parası var, hükümette eli... Sekiz tane de kapatması. Sofrasında kuş sütü var. Dostu var, düşmanı var. Harmanı da daha tütüyor. Her gün de yeni bir çift ayakkabı giyerdi. Bir giydiğini de bir daha giymezdi. Uyurken öldürmüşler. Gece gündüz hep uyurdu zaten. İnsan uyurken öldürülürse hiç farkına varmaz. Onun için onu iyi kimseler öldürdüler. İyi de ettiler."

Suya baktı. Suyun dibinde balıklar yukarı doğru güneş ışığında uçuyorlardı. Bir balık, kocaman, bilek kalınlığında, üç kere suyun yüzüne sıçradı. Memidiğin gözleri kamaştı balığın parlaklığından. Gözlerinin önünden bulanık gölgeler uçuştular, balık suretinde.

Çok sıcak vardı. Köprünün taşları Memidiğin ellerini yakıyordu değince. Gölgesi karanlıktı. Üç eşek otluyordu karşıki harap olmuş bahçede. Kasaba toz içindeydi. Hiçbir canlı gözükmüyordu ortalıkta, kasabanın sokakları ıpıssız.

İncir ağacının yaprakları toz içinde. Gölgesi, kokusu ağır, sıcak, yoğun. Baş döndürücü.

"Şevket Beyin evi burası mı?"

"Şevket Bey evde yok. Onun harmanını yaktılar dün gece."

"Hay Allah... Hay Allah! Bir adamın üstüne de bela geliyorum demesin. Bir gelirse pir gelir."

"Kimi kimsesi yok mu evde?"

"Harmana gittiler. Harmanı yanıyor, söndürecekler."

Yumruk büyüklüğünde yarı kurumuş kadife çiçeğiyle ağzına kadar doluydu bahçe. Yabanıl, insanın içini ezen bir ağırlığı vardı, yarı kurumuş, kocaman, her birisi çiçek azmanı olan kadifelerin.

"Selam ederim Şevket Beye."

Çok acı koktu kadifeler. Ağır. Sıcak. Yarı yarıya toz örtmüştü çiçekleri, bir katı sıvasız evin çatısını, pencerelerdeki camlarını, üstüne cam kırıkları çakılmış avlu duvarını.

Karakol iki katlı, sıvasız. Taşları, ağaçları, merdiveni hep dışarda. Geniş avluda boydan boya eşek incirleri, eşek hıyarı tevekleri, çakırdikenleri. Arkasında civcivleriyle karakol komutanının tavukları. Orta yerde bir eski, çok eski bir mermer taş, nakışlı. Üstünde suretler var. Eli kalkanlı, yarı çıplak adamlar. Taş lekesiz bir aklıkta. Belki dünya dünya oldu olalı daha ak bir şey görmemiştir, bu taştan.

Memidik taşın üstüne çöktü. Pencereden, arkası ona dönük, geniş omuzlu, kalın enseli bir subayı görüyor. Subay hiç kıpırdamıyor, durmuş orada öylece, taş gibi. Kulakları tozlu. Bir ara sağ omzunu oynattı, Memidiğin yüreği hop etti. Bir candarma tahta merdivenleri koşarak, kırarcasına çatırdatarak indi. Ayaklarının altındaki yarık tahtalardan yapılmış eski, boz merdiven yaylandı.

Candarma koşarak avluyu dışarı çıktı, az sonra koşarak yanında iki kişiyle geriye geldi. Hepsi soluk soluğaydılar. Subayın bulunduğu odaya girdiklerini Memidik öteki pencereden gördü, yandaki.

Memidik güneşin altında zırıl zırıl terliyordu. Terler parmaklarının ucundan, burnundan damlıyordu. Çarığının içindeki ayakları suya girmiş çıkmış gibi oldu.

Penceredeki subayın sol omzu da oynadı, gene Memidiğin yüreği hop etti.

Bir kelepçeli adam getirdiler. İki başparmağından kelepçelemişlerdi. Adam iki büklümdü. Geniş şalvarı liyme liyme, içindeki yırtık donu apak gözüküyordu. Toz içindeki adamın yüzündeki kan kurumuştu. Durmadan gözlerini kirpiştiriyordu.

"Şevket Beyi ben biliyorum. Niçin mi oturuyorum? Kime zararım var? Otururum. Canım nereyi isterse oraya otururum. Üstelik de komutanı göreceğim. Başkomutanı."

"Sen hiç askerlik yaptın mı? Yaptıysan nerede ve hangi sınıftan? Künyeni okuyabilir misin?"

"Yaptım, onbaşıyım, istihkamım. Künyem... Osman Delibaş oğlu 1940 doğumlu Memidik Delibaş. Delibaş mı? Herkes soyadımı sorar... Bakkal Mustafa vermiş onu babama. Al Osman demiş, sen deli başın birisisin. Hükümetin defterine de adın Delibaş olarak geçsin. Atatürk çok büyük, o emreyledi. Herkesin bir soyadı olsun, diye. Bir soyadı vermişler Kör Hacıya... Burada söylenmesi ayıp. Az daha Muhtar Seferi öldürüyormuş öfkesinden. Bana bu soyadını mı layık gördün, diyormuş da başka bir şey demiyormuş! Şevket Beyin soyadı ne? Çeliköz. Zorlu, zorlu bir soyadı."

Bir kadın, memeleri dışarda, giyitleri paramparça sarkıyor, yüzü kan içinde. Durmadan tırnaklarıyla kan içindeki yüzünü yoluyor. Çığlık çığlığa kadın. Ayakları yalın. Her bastıkça bir avuç kan kalıyor izinde. Kadın da komutanın odasına girdi. Komutanın sağ omzu bir daha oynadı, başkaca hiç kıpırdamadı.

Az sonra çığlık çığlığa kadın merdivenlere atıldı, merdivenlerde duramadı, yukardan aşağı kaydı, merdivenin dibine yığıldı, sesi soluğu kesildi.

"Bilmiyorum, hiç yüzünü görmedim Şevket Beyin. Kim mi? Ne bileyim ben? Neden mi? Bilmem. Vallahi bilmem efendim. İstersen öldürün beni. İpe çekin. Bildiğimi bildiğim gibi, bildiğim kadarını söylüyorum. Ben kendi ayağımla gelmedim mi? Yoksa siz ne bilecektiniz?"

Bir kapı açıldı, kollarından biribirlerine zincirlenmiş on beş kadar paçavra içinde adam çıktı, yandaki demir parmaklıklı kapıyı açıp adamları hemen içeri ittiler. İki tane nöbetçi demir kapının üstündeki duvarda gidip geliyordu. İkisi de sıcaktan terlemiş, terler sırtlarından dışarıya fışkırmıştı. İkisinin de yüzü zenci yüzü gibi kapkaraydı, terden ışılıyordu.

Memidik oturduğu taştan kalktı, karakola doğru yürüdü. Gözü hep penceredeki komutandaydı. Ağır ağır, korkarak atıyordu adımını.

Birden bir serince yel esti, yerde ne kadar toz varsa kaldırdı. Memidik tozdan yöresini seçemedi. Olduğu yerde durdu. Yel büyüdü, daha da serinledi, Memidiği üşüttü, bu anda da kuzeyden, Torosların üstünden dev gibi koskocaman bir bulut geldi, Çukurovanın göğünü örttü. Her yer karardı. Yağmur yeli durunca ağır, iri birkaç damla pat pat diye toprağa düştü. Havaya asılıp kalmış tozlar usul usul inmeye başladı. Gökler uzakta, yakında gümbürdedi, şimşek çaktı üst üste, evlerin camları zangırdadı. Sert, ağır, toprağı oyan bir yağmur kasabanın evlerinin çinkodan çatılarını döverek boşandı.

Memidik olduğu yerde dikildi kaldı. Ne bir adım ileri atabiliyor, ne bir adım geri... Komutanın kocaman bedeni kıpırdadı. Memidiğin yüreği hop etti. Komutan ayağa kalktı, pencereye döndü. Memidiğin yüreği ağzına geldi. Tüm bedeni çözüldü, arkasını komutana döndü, bacakları bükülerek, feldirdeyerek, yürümeyi unutmuş bir yatalak gibi, yumulmuş, karakoldan uzaklaştı. Avluyu

çıkar çıkmaz kendine geldi, pencereye bir göz attı, komutan pencereye gerilmiş avluya bakıyordu. Memidik aldı yatırdı. Hışım gibi yağıyordu yağmur.

"Şevket, Şevket Bey... Şevket, Şevket Bey..."

Kulakları uğulduyordu.

"Ölü," diyordu Memidik. "Ölü! Bu yağmurda ölü... Başına bir hal gelmesin fıkaranın. Yarın gelir komutana her şeyi bir bir anlatırım. Ben anlatmasam bile onlar her şeyi biliyorlar, biliyorlar. Ne yapacağım diye bekliyorlar, beni izliyorlar. Ölüye, ölüye ne oldu ola bu yağmurda? Fıkara. Üstünde o kadar da toprak yok. Ne yağmur!"

Hışım gibi, gökten ırmaklar boşanmış gibi yağıyordu yağmur. Memidik kasabayı dışarı çıktı.

Ömer yola düşmüş, Savrungözünü çoktan arkada bırakmış Çamurluyu tutmuştu. Büyük, gök görünmez bir ormandan geçerken yağmura tutuldu. İvedisi vardı. Köye çabuk gidip Meryemcenin işini görmesi, tez günde geriye dönmesi gerekti. Onun için bir yere sığınmadı, yağmurun dinmesini beklemedi, yürüdü.

Koyakları seller doldurmuştu. Ağaçları, kayaları, önüne ne gelirse torlayıp toplamış almış götürüyordu. Yapraklardan, ağaçların gövdelerinden, kayalardan durmadan sular akıyordu. Dağlar ulu bir denizin altında kalmış gibi. Durmadan yana yöne, kayaların sivrisine, ulu ağaçların tepelerine yıldırımlar düşüyor, kocaman ağaçları çatırtıyla yere seriyordu. Ömerin giyitlerdi bedenine yapışmıştı. Ayakları vıcık vıcık su içinde. Çarıkları ayaklarından çıkıyor, arkada kalıyor, Ömer onları yeniden giyiyor, bağlarını sıkı sıkıya bağlıyordu. Sırtından duman çıkıyordu. Yağmur durmuyordu.

Bir koyağı sel ağzına kadar doldurmuştu, geçmenin mümkünü yoktu, ama Ömerin ivedisi vardı. Coşkun akan sele giriverdi. Ömer olağanüstü güçlü bir insan olmasaydı sel onu alır götürürdü. Karşıya geçtiğinde yarı baygındı, kayalıkların üstüne serildi. Bir süre orada serilmiş kaldı. Sonra üşümeye başladı. Daha çok kalsaydı kayada, iyice donacaktı. Çok soğuk vardı. Orman gümbürdüyordu. Bir gürültü düşmüştü ki ormana, kulakları sağır eden. Orman taşıyla toprağıyla Çukurovaya yürüyordu sanki. Kalktı, silkindi. Giyitleri ağırlaşmış, bedeninden aşağı sular dökülüyordu. Az yürüyünce giyitler etine yapıştı.

Göz gözü görmez gibiydi. Gökten bir sel akıyordu, yağmur yerine. Sudan bir duvar örülüyordu. Ömer iki adım ötesini göremiyor, el yordamıyla yürür gibi yağmuru yordamlıyordu. Yağmur koyu, yoğun ak bir dumanla karışmıştı. Ömer gecede yürür gibiydi. Üst üste çakan şimşekler de olmasa, tam gecede yürüyormuş gibi.

Bir mağaraya sığınsam mı, diye düşündü. Sonra, bir saat bile durmamak gerek, diye fikrini değiştirdi. İşimizi çabuk görüp, çabuk dönmeliyiz Çukura. Belalı, sinekli, öldüren Çukura.

Bu iş olmasa hiçbir zaman evlenemezdi. Kim evlenebilmiş ki köyden, o evlensin. Kız sahipleri analarının nikahını istiyorlar. İsterler! İstemezler mi! Kız büyütmüşler. Muhtar Sefer yüz lira verecek, bir. Bir çift öküz verecek, iki... Buna inanılmaz. İşte kendisinin bir çift öküzü yok. Eşek koşuyor. Nereden verecek öküzü? Varsın öküzü vermesin. Yüz lirayı verir. Çok parası var. Yüz de verir, isterse iki yüz de verir. Kızı da alır verir bana. Para verir alır, korkutur alır. Köylü Taşbaşoğlundan korkar, ermiş diye korkar. Ama hiç belli etmeden Muhtar Seferden de korkar. Bir dediğini iki etmezler. Köylü Seferi hiç sevmez. Ellerine geçse Sefer, onu kıtır kıtır keserler ama korkarlar da... Taşbaş, konuşmayın

onunla, dedi Kırklara karışırken. Kimse Seferle konuşmuyor ama ödleri de kopuyor bir şey yapacak diye. Köylüyü de istediği zaman, istediği yere çekiyor. Uzunca Aliye takmış, er geç Uzunca Ali belasını bulacak.

Düğünü de yapacak. Sefer Ağa iyi düğünler yapar. İyi düğün yapmak onun harcıdır. Yüz liranın elli lirasına dört tane dişi keçi... Dört tane kınalı keçi. Kınalı keçilerin sütü bol olur. Bir de eşek, bir de inek gerek, bir de... Yüz lira hepsine yetmez ki! Hiç borç yok. Ya pamuktan kazandığı para? İnşallah Çukurovaya bu yağmur yağmamıştır. Yoksa tekmil pamuklar yandı. Pamuklar toprağa belenmiş. Ağır çeker ama pamuklar, onlar da toplama ücretini yarıya indirirler.

Kel Aşık soyu Ömeri hiç sevmez. Nedense oldum bittim sevmezler. Onları geç, düğünde türkü söylemezler. Kel Aşıkların bir düğünde türkü söylememeleri uğursuzluk sayılır. Bak, benim düğünde türkü söylemesinler! Evlerini başlarına yıkılmış bilsinler, haa! Sefer emir verir, çal ulan Kel, sazını çal yiğenim Ömerin düğününde. Türkünü söyle. O benim iki gözümün bebeğidir. Anladın mı Allahın mendebur Keli! De bakalım söylemesin türküyü! De bakalım!

Bedriye başucunda uyuyordu. Uyku arasında, yarı uykuda, yarı da mahsustan elini uzattı. Bedriyenin ayağını tuttu. Bedriyenin ayağı yalım gibi yanıyordu. Bütün bedeni depreşti. O gece sabaha kadar uyuyamadı. O gün bugündür, ne zaman Bedriyeyi görse eli ayağı kesilir, bedenini bir çıngışma alır. Köyde herkes bilir Bedriyeyi sevdiğini, herkes. Uçan kuşlar bile bilir. Bu yüzden Bedriyeyle bir araya gelemezler, yalnız kalamazlar. Nasıl öğrendi köylü onun Bedriyeye yangın olduğunu? Kimseye söylemedi ki... Köylü bu, bilir. Köylü beladır, adamın yüreğinden geçeni bilir. Bilirler de insanın yüzüne vurmazlar. Şimdi Meryemceyi kimin öldürdüğünü bilmeyecekler mi, bilecekler. Ama kendi kendilerine bile söylemeyecekler. Bilecekler, söylemeyecekler. Köylüler yalnız aşikar olan şeyleri söylerler. Gerisi yüreklerinde çöreklenir kalır. Alinin anasını öldürmediğini bilmiyorlar mı, biliyorlar. Öyleyse neden böyle ölümüne öfkeleniyorlar Aliye? Anasını öldürseydi, hem de gözlerinin önünde yapsaydı bu işi gene böyle öfkelenirler miydi? Tüyleri bile kıpırdamazdı. Öfkelenmeleri gerekti, Aliyi buldular. O olmazsa öfkelenecek başka bir insan bulurlardı. Öfkelenecek bir insan bulamadılar mı, kendi kendilerine hiçbir şeysiz öfkelenirlerdi.

Ömer, inceden, belli belirsiz gülümsedi, yüzünden akan suları eliyle sildi. Akan su gözlerine doluyordu.

Düğüne çok insan gelecek. İnce yapılı bir kızdır Bedriye. Usul boylu. Anası ne demiş, ölürüm de kızımı o öksüze vermem, demiş. Vermesin bakalım. Muhtar Sefer onu yedi düvel toprağından sürgün eder.

Bedeni de kar gibidir. Yumuşacıktır. Ayağı o kadar sıcak olanın, kim bilir öteki yerleri nasıl olur? Bir ürperti Ömerin ıslak bedenini baştan ayağa dolaştı. Bedriye çıplak kalçalarıyla geldi gözlerinin önüne. Hiç ayrılmadı. Gittik-

çe doluyor, derin, onulmaz bir şehvete kesiyordu bedeni. Az kalmıştı. Şunun şurasında ne kalmıştı? Pamuktan dönünce hemen düğün kurulacaktı.

"Yaşasın Meryemce Ana," diye söylendi Ömer. "Yaşasın vallaha. O olmasa sittin sene ben karı yüzü göremezdim. Son bir iyilik etti. Hem de iyiliğin büyüğünü. İyi insanların ölümü bile başkasına yararlı olur. Meryemce Ana iyilerin iyisi, hasların hasıdır. Biraz inatçı, kimseyle konuşmaz bir bela karıdır ama yiğittir. Kimseye kötülük ettiği görülmemiştir. Kurda kuşa, karıncaya, cümle mahlukata yardım eder. Şimdi de bana yardım ediyor, o da ölürken. Bir insana yardım için ölüyor. Öyle beleşine değil... Yaşasın Meryemce Ana! Onun gibisi var mı?"

Şimdi varınca, kapıyı açınca bakmışsın, Meryemce Ana uzanıvermiş, ölmüş. Üstünde yeşil sinekler. Bir değil, beş değil. Yeşil sinekten yüzü gözükmüyor Meryemce Ananın. Karıncalar gözlerini oymuş. Bir de şişmiş ki, davul gibi. Sarıca karıncalar, sıçanlar... Sarıca karıncalar diline üşüşmüşler. Ölülerin ağızları açık kalır. Kulaklarını da sıçanlar yemiş. Yerde kan kurumuş. Toprak kanı emmiş. Sonra da yarılmış. Bir kocaman örümcek, kınalı saçlarıyla duvar arasında kocaman bir ağ kurmuş. Ağa yüzlerce yeşil sinek takılmış, binlerce sarıca karınca. Ak çizgili, kocaman bir örümcek.

Görür görmez hemen kapıyı kaparsın. Hiç dokunmazsın. Kokusu da köyü almıştır zaten. Zaten köye yaklaşır yaklaşmaz kokusu gelir.

"Keşki," dedi seslice, "keşki öyle olsa..."

Tez günde köye varmalı da, tez günde geriye dönmeli. Durmak olmaz.

Önünde, tam on adım ilerisindeki kayanın üstünde bir şimşek patladı, gözlerini kör edercesine ışığa boğdu ortalığı. Bir süre Ömerin gözü hiçbir şeyi görmedi, olduğu yere, dizleri bükülüp çöktü. Yanına yönüne durmadan yıldırımlar düşüyor, şimşekler çakıyordu bütün ormanı alır götürür gibi bir gürültüyle.

Ömer korkuyla gözlerini açtı, geri yumdu, usulca ovuşturdu, gene açtı. Hışım gibi yağan, yoğun dumanlı yağmurdan yakınındaki ağaçları bile ancak hayal meyal seçebiliyordu. Yağmur dininceye kadar bir yere sığınsa da beklese... Ama bu yağmur ne zaman durur ki? Öylesine yağıyor ki hiç duracağa benzemez.

Eğer Meryemce Ana ölmüşse, Çukurdan döndükten sonra elalem onun ölüsünü gördükten sonra, ona bir türbe yapmalı ki Hasan Dede türbesi gibi. Ondan da daha iyi. Bir de düş görmeli, Meryemce Ana Kırklara karışmış diye, elalem her zaman gitsin de üstünde dua edip, horoz kessin, diye.

Ne oldu, ne olmadı birden bir sele kapıldı. Sel onu aldı, kayalara çarpa çarpa götürdü. Ağaçların köklerine, kayalara sarılıyor, sel öylesine sert ki hiçbirisi para etmiyor, sel onu sürüklüyordu.

"Ölüyorum, ölüyorum," diye bağırıyordu. Suçsuz bir insanı öldürmeye gider misin, işte Allah da seni böyle eder! "Ölüyorum, ölüyorum. İmdaaat."

Hiçbir yerden imdat gelemeyeceğini biliyordu. Azgın sel onu kayadan kayaya, ağaçtan ağaca çarpıyordu. Birden ulu bir ağacın köküne bir bacağı takıldı, sel üstünden geçmeye başladı. Az daha boğuluyordu ki eline gövdenin bir budağı geçti. Ömer kendisini dallara yukarı çekti, bir dala sarıldı, öyle asılı kaldı. Tir tir titriyor, durmadan dişleri biribirine vuruyordu. Bir mağara, bir mağara bulmalı. Bu ağaçtan nasıl sıyrılmalı? Alttan kudurmuş bir sel kayaları, taşı toprağı önüne katmış almış başını gidiyor. Yanını yönünü hayal meyal seçebiliyordu. Ötede, uç dalın altında düz bir kaya parçası gördü, oraya kendini atarsa kurtulacaktı. Ama dalın ucuna nasıl varacaktı. O daha uca varmadan dal kırılıverirse? Dalın üstüne yattı, uca doğru tırmandı. Sedir ağacının dalı sağlamdı, uca kadar Ömeri taşıdı, uçta, Ömer aşağı sarkarken küçük bir dal koptu, Ömer kayanın düzlüğüne indi. Kırılan sedir dalı insanı sarhoş eden yağmursu bir kokuyla koktu.

Titremekten uçacaktı. Bir kovuk aradı, az ötede buldu. Oraya canını dar attı. Naylon torbadan kavını, kibriti çıkardı, kibrit hiç ıslanmamıştı. Kovuğun derinliğindeki kurumuş çalı çırpıyı tutuşturdu. Çalılar bir anda yalımlandı. Ömer azıcık ısındı. Isındıkça içine korku giriyordu. Acaba Allah?.. Hemencecik bu düşünceyi kafasından kovdu. Dışarı, yağmura çıktı, odunlar topladı getirdi ateşe attı. Ateş harlandı. Ömer soyundu, giyitlerini kayaya serdi. Giyitlerden duman fışkırıyordu.

Yağmur gittikçe büyüyor, sağa sola, ormana, kayalara yıldırım yağıyordu. Isındı. Isınınca da düşlere, bir büyülü dünyaya girdi.

Meryemce Ana ölmemişti. İşte bu, felaket. Onu öldürmek gerekecek.

Ömer mutlu mutlu gülümsedi:

"Ölsen ne olurdu yani, Meryemce Ana!" dedi. "Ölsen de sana bir türbe yapsam. Çiçeklerle, çaputlarla donatsam. Bana yaptığın bu iyilikten dolayı. Güzelim anacık, ne demeye ölmezsin, ne demeye öldürmedi seni Uzunca Ali?"

İyi bir insanı uykuda öldürmek gerek. Derin bir uykudayken... Hık deyip boğazını sıkacaksın, bir anda, derin uykulardayken can verecek. Öldü mü uyuyor mu bilemeyecek. Kıyamete dek öldüğünü bilmeyecek. Hep hep uyuyorum sanacak. Ne güzel ölüm! İyiler iyisi Meryemce Anaya da böyle bir ölüm layık. Meryemce Ana ölmesin, hep uyusun.

Böyle düşününce de rahatladı.

Çok sıcak vardı. Şimdiye kadar böyle sıcak bir gün olmamıştı. Çukurovada bir yılda, iki yılda bir böyle korkunç sıcaklar olur. Böyle cehennem gibi, soluk aldırmaz. Uzunca Ali bugün korku, yılgınlık içindeydi, eli işe varmıyordu. Hangi yöne baksa, kendisine kızgınlıkla tiksintiyle çevrilmiş bir sürü gözler görüyordu. Her günkünden daha kızgın, daha iğrenen.

Koca Halil bir pamuk topluyor, başını kaldırıp yana yöne bakınıyor, korkuyordu. "Bugün bunlar bir bok yiyecekler," diye düşünüyordu. Hiç kimseden çıt çıkmıyordu. Ortalıkta ağır, için için kaynayan, kuduran bir hava vardı. Her şey bugünkü gün gibi ağırdı. Ağır ağır kımıldanan köylülerin ağzı acıydı. Böylesi çatır çatır ağır, sıcak günlerde insanın ağzının içi ağı yutmuş gibi olur ve insanlar sonsuz bir umutsuzluğa düşerler.

Koca Halil endişeliydi. "Oğlanı öldürecekler," diye düşünüyordu. "Suç üstünde yakalayamadılar. Biliyorlar, bir daha da yakalayamayacaklar. Candarma da alıp götürmedi Aliyi. Kuduruyorlar. Hiç sebep yokken de Aliye yüklenemiyorlar, kudurdukça kuduruyorlar. Öldürecekler oğlanı."

Usul usul Aliye doğru kayıyordu. Her nedense bugün Alinin eli durmuş, hemen hemen hiç pamuk toplamıyor. Köylülerin de eli durmuş. Alinin eli işlerken, ona kızan, onun ellerinin hızına kahrolan köylülerin de, kendinde olmadan, elleri duruyordu. İster istemez Alinin ellerinin hızına, köylülerin ellerinin hızı da uyuyordu. Şöyle bakınca hiç kimse kıpırdamıyor derdin. İnsanlar öylesine ölü gibiydiler. Hiçbir kuş, hiçbir böcek sesi de yoktu ortalıkta. Taş gibi ağırlaşmış güneş sanki bütün sesleri toprağa bastırmıştı. Çukurova daha düz bir hal almıştı. Hiçbir patırtı da yoktu. Başka günlerde Çukurova parıltı içinde kalır, renkli, sert, yaldızlı bir böcek kabuğu gibi yanar sönerdi. Bir tek yaprak bile kıpırdamıyor, ovayı çepeçevre kuşatmış dağlar hiç gözükmüyordu. Sanki büyülü koskocaman bir el gelmiş dağları yerlerinden sökmüş almış götürmüştü. Ova, Orta Anadolu bozkırına kadar silme düzlük olmuştu.

Gökte bir tek canlı vardı, o da kocaman kartal. Yönünü doğuya dönmüş, kanatlarını germiş, öylece gerilmiş kalmış, hiç kıpırdamadan havada duruyordu. İnsan, onun yerdeki kapkara, bir adam boyundaki gölgesine bakıncadır ki ancak havada uçtuğunu anlayabilirdi. Gölge belli belirsiz, usul usul doğuya doğru kayıyor, sonra da gene hiç belli etmeden büyük bir halka çiziyordu toprakta. İki üç kavak boyu yükseklikte süzülüyordu kartal. Oraya çakılmış kalmış gibi. Yapıştırılmış gibi.

Koca Halil kimseye belli etmeden sonunda Alinin yanına girdi, bir süre onunla hiç konuşmadan orada pamuk topladı.

"Ali, Ali, bana bak, dinle beni! İyi dinle! Seni öldürecekler. Kaç buradan. Bir yolunu bul, kaç buradan. Seni öldürecekler! Ben bilirim bunları. Sözümü tut! Hemen kaç. Belli etme onlara, sıvışıver."

Alinin yanından öteki uca kayıverdi.

Ali ürperdi, titredi. O da bu sessizliğin kendisine öfkeden olduğunu biliyordu. Biliyor, korkuyordu.

"Nereye gideyim, nereye kaçayım?" diye düşündü. "Öldürürlerse öldürsünler," diye yılgın, mırıldanarak toprağa çöktü.

Elif, incecik, duyulur duyulmaz korku dolu bir sesle:

"Ne oldu sana Ali?" diye sordu.

Ali bir baygınlıktan uyanırcasına:

"Öldürürlerse öldürsünler. Şuradan şuraya bir tek adımımı atmam. Öldürsünler de kurtulayım," dedi.

Yılgındı, bitkindi.

Titreyen parmaklarıyla bir kozaya dokundu, iki parmağıyla pamuğunu çekti.

Birden, kuzeyden buz gibi ince bir yel esti. Terli bedenleri serinletti. Kartalın donmuş gövdesinde bir kımıldama oldu, sarsıldı, yalpaladı, sonra gene yele karşı süzülmeye başladı, olduğu yerde. Yel sağdan, soldan, batıdan, doğudan, güneyden esmeye başladı. Karıştıkça karışıyor, hızlandıkça hızlanıyor, bir soğuk, buz gibi bir dalgayla geliyor ovayı üşütüyor, bir yalım gibi bir dalgayla geliyor ortalığı kavuruyordu. Az sonra göz gözü görmez oldu tozdan. Havada süzülen koca kartal olduğu yerde süzülüyor, bir toz bulutuna batıyor, bir çıkıyordu.

Yel azıttıkça azıttı. Kadınların başörtülerini, kimi alaçıkları, çadırları aldı götürdü. Ağaçların dallarını kırdı. Bir göl gibi durgun Ceyhan ırmağı dalgalandı, köpürdü. Dalgalar kıyıya yüklendiler. Esen yel bir su direğini aldı, yardan yukarı fışkırttı. Çukurova delirdi, uçtu. Harmanlar, saplar, pamuk öbekleri karmakarış... Her şey karman çorman. Tozdan bir karanlık, hiç kimse yanındakini göremiyor. Irgatlar oldukları yerde kalakaldılar. Hiç kimseden çıt çıkmadı. Herkes olduğu yere çöküverdi.

Uzaktan, kuzeyden, Toros üstünden, kapkara zifiri bir gece gibi kesilmiş bir bulut geldi. Bulut bütün göğü örtmüş, doludizgin Akdeniz üstüne doğru sağılıyordu. Göğü baştan başa kesen birkaç şimşek çaktı, yeri sarsarcasına gök gürledi ve ilk damlalar iri, sıcak, tap tap diye Çukurova toprağına düştü ve her damla düştüğü yeri oydu. Sonra yalım gibi bir sıcak yel geldi... Onun arkasından soğuk, buz gibi bir yel. Yağmur başladı. Gökten bir anda boşandı. Gökten su duvarları iniyordu. Irgatlar ne kaçtılar, ne kıpırdadılar. Oldukları yerde, yağmurun altında durdular kaldılar. Bu yağmur ırgadın ölümüydü. Pamuk ırgadı için bundan daha beteri olamazdı. Şimdi bütün pamukları yağmur toprağa dökecek, çamura, toprağa bulayacaktı. Çamura, toprağa bulanmış pamuk, ne kadar temizlersen temizle ağır çekerdi, çekerdi ama, bir kere toplaması zor olur, ikincisi, tarla sahibi artık kilosuna yirmi kuruş vermezdi. Ya ona, ya on beşe inerdi. Artık insafına kalmış. Verimli, bol pamuklu tarlaların yerinde yeller esiyordu

şimdi. Hiç kimsenin ağzını bıçaklar açmıyordu. Hiç kimsenin kıpırdamak aklından geçmiyordu. Bir akarsuya girip çıkmışlardı sanki. Bir anda öyle ıslanmışlardı.

Koca kartal olduğu yerde ıslak, kocaman kanatlarıyla süzülüp duruyordu. Sel gibi yağan yağmura aldırmıyordu bile.

Az bir sürede yağmur yere göllendi. Her pamuk fidanının altı bir küçük gölek oldu.

İkindiye doğruydu ki hendekler, çukurlar, göl yerleri, su yatakları ağızlarına kadar suyla doldular. Koskoca ovayı seller kapladı. Seller küçük hüyüklerin, ağaçların yarısına kadar yükseldi. Tepelerin, Anavarza, Hemite kayalığının üstlerinden bile seller akıyordu. İkindiüstü azıcık bir kara parçasını göremezdin artık. Yağmur da gittikçe hızlanıyor, göz açtırmıyordu. Uzun bacaklı güz yağmurlarının tıpkısıydı.

Uzunca Ali iki uzun kollarını gererek, kemiklerini çatırdattı. Donmuş, kendinden geçmiş bedenini çalıştırmak, şu yağmurdan faydalanıp, kaçıp kurtulmak istedi. Bu yağmurun, yağmurdan sonraki işsiz günlerin yaratacağı boşluğun hep kendi başında patlayacağını seziyordu.

Karanlık gölgeler düşmüştü yağmura. Ortalık kararmaya başlamıştı. Herkesin başı önündeydi. Ali biliyordu ki şu anda herkes kendini düşünüyordu. Düşünüp ona öfkeleniyorlardı. Bu suskun öfkenin korkunçluğunu biliyordu Ali. İnsanı bu öfke bir yakalarsa, ister haklı, ister haksız olsun un ufak ederdi.

Koca Halilin ödü koptu. Aliyi öyle kollarını açmış gerinir görünce.

"Amanın," dedi kendi kendine, "amanın, indir kollarını! İnşallah görmemiştir bir tanesi. Zaten bir kıpırdamanı bekliyorlar yüklenmek için... Azıcık kımıldamanı."

Ali tam bu sırada ayağa kalktı, Ceyhana doğru yürüdü. Birden bir ses duyuldu:

"Tutun kaçıyor!"

Zembereklerine basılmış gibi sesi duyan köylüler birden fırladılar. Ali de koştu Ceyhana doğru. Bir anda Alinin önünü aldılar, üstüne çullandılar. Bir top, kapkara, bir tepe gibi kalabalık, bir süre orada bir yumak gibi açıldı kapandı, açıldı kapandı. Yağmurun sesinden başka ortalıkta hiçbir ses yoktu. Sonra bir anda kalabalık dağıldı, ortada çamurdan, upuzun serilmiş insan karartısı kaldı. Bu kadar kalabalık ne oldu bir anda, nereye gittiler, Koca Halil de şaşırdı. Hemen Alinin üstüne eğildi, kulağını göğsüne dayadı, sevinçle Elifin kulağına fısıldadı:

"Öldürememişler, yaşıyor," dedi.

Hasanla Ummahan ağlamayı, korkmayı unutmuşlar, öyle kurumuşlar, çamura bulanmış, çamurdan adam olmuş, upuzun Çukurova toprağına serilmiş babalarına bakıyorlardı.

"Elif, kaldır Aliyi, bir koluna sen, birisine de ben girelim, haydi. Alaçığa götürüp temizleyip kurulayalım."

Aliyi kaldırdılar. Ali yumuşacıktı. Bir ölüden hiç de farkı yoktu. Ağırlaşmıştı. Aliyi sürüklerlerken Gömleksizoğlu çıkageldi. Elifi şöyle bir yana itip Alinin koluna girdi.

"Ölmüş mü, Halil Emmi?" diye kederle sordu. "Çok iyi insandı Alicik. Kader..."

Halbuki kaçan Aliyi arkasından koşup ilk yakalayan, onun kafasına ilk yumruğu indiren Gömleksizoğluydu. Şimdi acısından deli oluyor, kahroluyordu. Bin pişman.

Koca Halil:

"Sen de iyi yakaladın Aliyi, tepesine yumruğu iyi indirdin! Kanlısı sensin Alinin."

Alaçığa getirdiler, ama alaçık çoktan uçmuştu.

Gömleksizoğlu:

"Bu böyle olmaz," dedi. "Varıp şu çınarın altına sığınalım, oraya bir çadır kuralım, bir ateş yakalım."

Ali yağmurun altında, gecenin içinde upuzun yatıyordu. Çukurovada, Ceyhan ırmağına son hızla akan seller uğulduyordu.

Çınarın altında birkaç saat içinde Gömleksizoğlu bir çadır kurdu, çadırın içine bir ateş yaktılar. Bir tarhana çorbası pişirdiler. Aliye içirdiler. Ali zor soluk alıyor, konuşamıyordu.

Gömleksizoğlu sabaha kadar başını bekledi. Sabaha kadar deli bir yağmur yağdı, gecede seller uğuldadı.

Yağmur altında Memidik durmadan koşar. Koşar gelir ki, ne görsün... Ceyhan ırmağı taşmış, tarlaları, dereleri doldurmuş. Yağmur hışım gibi inmektedir. Topraktan kalın bir bulut örneği buğu yükselir. Ve Memidiğin bu yağmur içinde arandığıdır.

Çamurların içine çöktü oturdu.

"Burası olacak," dedi kendi kendine, yanına yönüne bakındı, yağmurdan bir adım ötesini göremedi. "İyi bir tarla bulmuş, bol bolamadı pamuk topluyorduk. Adile de borcumuzu ödeyecektik. Bir de para kalacaktı yanımızda. On beş yıldır böyle bir tarlaya düşmemişti köylü. İşte şimdi bu yağmur yıktı ocağımızı... İşte ölümüzü de bulamıyoruz. Ben ne yapayım ben," diye de arkasından söylendi.

Ayağa kalktı, ölüyü gömdüğü yeri şöyle ansımaya çalıştı. Ölünün başucunda bir incecik dut ağacı vardı, dut ağacının yöresini bir böğürtlen çalısı öbeği kuşatıyordu. Uzun bir süre, böğürtlen öbeğinden böğürtlen öbeğine koştu. Hiçbirisi aradığı öbek değildi. Bir sel yatağına düştü, sel yatağı ağzına kadar doluydu. Yatağın kıyısınca yürüdü. Bir karaçalılığa düştü, bir hıltanlığa, bir pıtıraklığa geldi. Aradığı öbek az ilerisindeydi. Öbeğe bir iki renkli bez parçası bağlamışlardı. Hemen ölüyü gömdüğü yere atıldı. Ölüyü gömdüğü yeri sel basmıştı. Ölü yoktu ve çukura yarı yarıya su dolmuştu. Memidik çukura atladı, eliyle çukuru yokladı, ölü yoktu.

Ne oldu, ne olmadı birden bir sevinç kasırgasına tutuldu. Sevinçten ne yapacağını bilemiyordu.

"İyi ki yağmur yağdı, yağmur yağdı da komutana çıkamadım. Çıkıp da Şevket Beyi öldüren benim diyemedim. Alın ölünüzü diyemedim. Ölü nerede Memidik, demez miydi?"

Çukurun yanına çöktü. Sırtından çok ağır bir yük kalkmıştı. Zeliha geldi aklına. Zelihayla oynaştı. Şu ölüden kurtulmuştu ya... Ölüden kurtulana... Pravo Memidiğe! Şu yağmur, şu sel olmasa Memidik ölünceye kadar bu ölüden, şu fıkara Şevket Beyden kurtulamayacaktı. Bu yağmur köylüyü mahvetmişse de Memidiği kurtarmıştı.

Gerçekten sel imdada yetişmeseydi ne yapacaktı ölüyü? Pamuk bitip de yukarı köye dönerlerken kime bırakacaktı ölüsünü?

Memidik kendi kendine gülümsedi. Ne yapacaktım, kime bırakacaktım, itlere atacaktım ölüyü. Ölü babamın oğlu değil ya... Dur bakalım gitti mi ölü? Başımın belası. Belki şuna aşağı bir çalıya takılmış kalmış, beni beklemektedir. İki gözümün çift çiçeği, canım ciğerim, sevgili Şevket Bey, sen benim yakamı bırakır mısın hiç?

Ellerini yere bastırdı, elleri toprağa gömüldü. Ayağa kalktı. Bütün bedeni havanda dövülmüş gibiydi. Sırtı da tutulmuştu. Yağmur gittikçe artıyordu. Seller boyunca Ceyhan ırmağına aşağı, her çalıya, her ağaca, her çukura bakarak yürüdü. Ceyhan ırmağına geldi.

Ceyhan ırmağı kıpkırmızı akıyordu. Üstünde otlar, çöpler, köpükler, irili ufaklı çam ağaçları kabukları, kökünden sökülmüş, dallı yapraklı ağaçlar... Coşmuş Ceyhan ırmağı beraberinde taşıyla toprağıyla bir dünyayı taşıyordu. Memidiğin burnuna acı, delici bir çamur kokusu geldi. Ceyhan ırmağı hep taşkınlarda böyle, yarı bataklık, yarı su, yarı çürümüş ağaç kokusuyla keskin kokardı.

Birkaç sığır ölüsü geçti. Sırtüstü yatmışlar, şişmiş, gerilmiş bacaklarıyla. Dört yanlarını çam kabukları, samanlar, çöpler, kırmızı köpükler sarmış. Aktılar gittiler.

"Şevket Bey de böyle şişmiş, elleri ayakları gerilmiş, böyle denize karıştı," diye mırıldandı Memidik.

Ceyhan ırmağı gittikçe kabarıyor, kıyılara taşıyordu. Memidik gittikçe kuduran yağmur altında Ceyhanın andan ana kabarışını seyrediyordu. Böyle kabarırsa bu su geceye yandaki tarlaları, köyleri, ovanın büyük bir kısmını basacaktı.

Yağmur taneleri Ceyhanın kırmızı sularına düştükçe, suyun yüzünden binlerce kabarcıklar fışkırıyor, suyun yüzü durmadan şişip inen kabarcıklarla nakışlanıyordu.

Memidik ellerini açtı:

"Bu da bitti işte," dedi. "Ölümüz başını aldı da, bizi bıraktı gitti."

Bunu der demez de içini derin, acı bir keder kapladı. Yağmurun altında, Çukurova düzünde, dünyanın ortasında kimsiz kimsesiz kaldı. Bir boşluk, yüreğinin başına bir ağı tortusu gibi çöktü. Yanında yönünde bir şeyler aramaya başladı. Bir şeyi, olmazsa edilemez bir şeyi yitirmişti ama, neydi? Arandı arandı bulamadı. Ama ayakları onu Ceyhana aşağı farkında olmayarak çekti götürdü. Gözleri suyun üstünde, bu kıyısında, öteki kıyısında, bir şeyleri ısrarla arıyordu. Birden anladı ki içini bomboş koyan yitirdiği ölüsüydü. Şimdi, kıyıdaki bir çalıya, bir ağaca, bir oyuğa takılmış bir karartı görmesin, can havliyle oraya koşuyordu, koşuyor, bakıyordu ki ölü değil, ya bir kütük, ya bir sepet, ya bir eşek, sığır, keçi, at ölüsü.

Gece oldu, her yan zifiri, ışık geçmez bir karanlık. Memidiğin karnı açlıktan zil çalıyor, Memidik suyun uzak kıyısından tarlalar içinden yağmurun, suyun korkunç uğultusunu dinleyerek, akan suya aşağı yürüyordu.

Ceyhan ırmağı Akdenize dökülür. Ölüyü bir kıyıya atmazsa, götürür Akdenize verir. Akdenizde de balıklar bir anda ölüyü kemiğiyle birlikte sömürürler. Ölü ölür gider işte o zaman...

Şafak açıldığında yağmur daha yağıyordu. Bir köye geldi. Köy bomboştu ve köyü yarı yarıya sel basmıştı. Köylüler de karşıki hüyüğe çekilip gitmişlerdi. Köyü ev ev dolaştı. Bir eve girdi, biraz ekmek, bir kocaman tencere yoğurt buldu, bir anda yoğurdu sömürdü. Bir ateş yaktı, kurundu. Canı öyle bir uyumak istiyordu ki, kendini bıraksa üç gün uyurdu, biliyordu. Uyumadı. Dışarı çıktı-

ğında gene yağmur yağıyordu. Ceyhanın kırmızı, üstü kap kacak, sepet, kabuk, sap saman, kökleri havada ağaçlarla dolmuş suları biraz daha kabarmış, ovaya yayılmıştı. Sonsuz bir deniz gibi gözüküyordu.

Su kıyısınca o gün akşama kadar da yürüdü. Akşama doğruydu ki yağmur dindi, güneş açıldı. Gavur dağlarından Gülek boğazı üstüne yedi rengini de apaçık gösteren bir gökkuşağı gerildi. Ovayı çeviren dağlar, burnunun ucuna geldi, elini uzatsan tutulur. Çukurova az sonra bir bulut dumanı içinde kaldı.

Memidik dizlerine kadar çamura batıyordu. Çamur su gibi yumuşaktı bereket versin, Memidik kolaylıkla yürüyebiliyordu.

Bir kilometre ötesindeki köye girdi. Orada da yiyecek buldu, yedi, ateş yaktı. İki katlı, sağlam, çimentodan yapılmış bir ev seçmişti kendine. Evin bir metre kadar yeri suyun içinde kalmıştı. Memidik, yağmur durdu, bu sel de bu evi yıkamaz, dedi. Tarhana pişirdi, sıcak sıcak tüten, içti. Giyitlerini çıkardı, ocaktaki ateşte kuruttu. Yataklıktan kalın bir döşek, bir de güllü yorgan, bir de güllü yastık seçti, serdi, hava serindi. İçinde onulmaz, durulmaz, insanı hoplatan bir boşlukta uyudu.

Sabahleyin gün ışırken uyandı, uyanır uyanmaz da içindeki dayanılmaz boşluğu duydu, yola düştü. Su azıcık çekilmişti. Düz ova kırmızı çamurla kaplanmış, ışılıyordu. Yönünü yukarı döndü. Belki ölü bir yere takılıp kalmıştır, diye. İçindeki boşluk büyüye büyüye... Kızgın bir gün doğdu. Cıvık, çamurlu, yapış yapış, tüten, insanın elini ayağını kesen, kusturan bir yağmur sonu vıcık vıcık Çukurova havası.

Bulanık sis gibi yoğun havanın içine düşmüş yürüyordu. Yorgundu. Sanki bedeni kendinde değildi. Yarı düş. Yarı hayal içindeydi. Gene Taşbaşoğlunu görmüştü. Gene arkasında yedi kavak büyüklüğünde yedi top ışık vardı. Bütün ovayı basmış aydınlık Ceyhan suyunun üstünde yürüyordu. Arkasında ışığı batmış binlerce güzel gözlü ceren, üstünde uçuşan binlerce ak güvercin, leylekler, kartallar, yağmurcuk kuşları, sığırcıklar, üveyikler, daha nice nice kuşlar... Cerenlerin yanında kurtlar, çakallar, ayılar, geyikler, parslar, daha nice nice hayvanlar, güzel atlar, Arap atları, al, doru, yağız, demirkır... Binicisiz, güzel... Hepsi de ışık içinde. Sırtları yanardöner böcekler, binbir renkte bir insan boyunda kocaman kelebekler ulu kanatlarını göğe germişler. Sarı, yeşil, mavi, turuncu, kırmızı, ak... Gökyüzünü binbir pırıltıya, renge boğuyorlar. Taşbaşoğlu Efendimiz bu kaynaşan kalabalık içinde Çukurova düzünde yürüyor. Işık gibi gülüyor. Düş değil gerçek... Geliyor Memidiğin karşısında duruyor, ışık gibi, balkıyan bir ışık gibi gülüyor.

"Memidik!"

"Buyur efendimiz."

"Köylüden memnunum. Onunla konuşmadılar. Var söyle köylüye. Ölü gitti Akdenize, balıklar yedi onu. Şevket Beyin ölmesi gerekti. Uykuda yaşayan insanın ölüden ne farkı var? Sen ona hiç üzülme."

"Üzülmem Taşbaşoğlum."

"Memidik, sana bir çift sözüm var."

"Başım üstüne."

"O gavuru ortadan kaldıracaksın. O yaşadıkça sen ölü demeksin, ben de..."

"Başım üstüne."

"Gözüm senin üstünde. Elim senin elindir. Ver elini."

Memidik elini uzattı.

"Şevket Beyin de öldürülmesi gerekti. Onu da ben çıkardım karşına. Seferi öldür, ölüsünü kuyuya at. Çukurdan köye dönerken...

Son gün. Kimse görmez. Kimse de senden şüphe etmez."

"Başım üstüne."

"Elimi sana verdim Memidik. Benim elimlen öldüreceksin, Seferi. Onu öldüren el, benim elim."

"Senin elin Taşbaşoğlum."

"Zeliha Kız, sana yangın. Hiç anlamıyor senin ona neden bakmadığını. Hiç anlamıyor. Sefer ölmeden onun ve de dünyanın yüzüne bakamayacağını. Seferi öldür, tut elini Zelihanın, al evine götür. Bu kış sansar avlayacak, çok para kazanacaksın. Elim senin elin."

Memidik gene elini uzattı. Taşbaşoğlunun elini tuttu.

"Beni gördüğünü istersen herkese söyle. Ama Sefer için elimi sana verdiğimi, onu öldüreceğini kimseye söyleme. Köylüme söyle ki bir gün köyüme geleceğim. Bet bereket, mutluluk getireceğim köye. Hastalıklar, sayrılıklar olmayacak. Yoksulluklar, ayrılıklar olmayacak. Zulümler olmayacak. Kimse kimseyi aşağılamayacak. Kardeşlikler getireceğim. Köylüme söyle bir gün böyle geleceğim köyüme. Bir gün geleceğim, bir gün geleceğim, bir gün... Hele azıcık bekleyin."

Sanki dünyanın kurulduğu ilk gündü. Sanki kıyamet kopuyordu. Sanki yeryüzünün bütün yaratığıyla bayramıydı. Kaynaşan, kanat çırpan, ışıklarda balkıyan, sayısız yaratıklarıyla Taşbaşoğlu tatlı gülerek, yedi top ışığıyla Akdeniz üstüne çekildi gitti. Bir yeşil don giymişti. Öyle bir yeşili dünya görmemiştir.

"Dostluk getireceğim... Hiç kimse, aç, yoksul kalmayacak. Giyitsiz kalmayacak. Halil İbrahim bereketi getireceğim. Halil İbrahim Bereketi..."

Akdenizin üstünde bir ışık patladı. Akdenizin üstü, o yöreler, ak yelken bulutları uzun bir süre ışık içinde çalkandı durdu.

Memidik yorgunluktan sarhoşlar gibi yalpalayarak tarlaya geldi. Herkes alaçığının önüne oturmuştu. Kıpırdamıyorlardı. Hiç de konuşmuyorlardı. Şaşkınlıkla kendine baktıklarını gördü Memidik. Gözlerini dikmişler kırpmadan Memidiğe bakıyorlardı. Memidik onlara gülümsedi. Onların yüzünde en küçük

bir kıpırtı bile olmadı. Hepsi ıslanmış, giyitleri bedenlerine yapışmıştı. Güneşte kurunuyorlar. Saçları başları karmakarış. Islak, keskin, tere benzer bir koku almış ortalığı. Pamukları da sermişler güneşe. Toprak, insanlar, pamuk, güneş, pamuk fidanları, Ceyhan ırmağı buğulanıyor. Ceyhanın üstüne bir bulut çökmüş, uzun. Ta Akdenize kadar.

Anası, Memidiği bu sefer çok kötü karşıladı.

"Mendebur avcı, nerdeydin? Domuzun dölü, nerdeydin? Bu yağmurda selde adam kocamış anasını böyle çöl Çukurovanın ortasında koyar da gider mi?" diye bağırdı, söylendi.

Memidik sadece:

"Gördüm," diye karşılık verdi sevinçle. "Gene ben gördüm. Işık gibi gülüyordu."

Mutlu mutlu gülümsüyordu. Büyük bir sır bilip de açıklamayanların gülüşüyle gülüyordu.

Anası:

"Acıkmışsındır mendebur avcı," dedi. "Şu çorbayı iç hele."

Memidik gülerek kaşığı çorbaya daldırdı.

"Gördüm," dedi.

Komşular başına birikmiştiler.

Anası sordu:

"Kimi gördün?"

Memidik güldü, karşılık vermedi.

Kalabalık ilk olarak mırıldandı:

"Kimi görmüş?"

Anası yeniden sordu:

"Kimi gördün?"

Kalabalık merakla bekledi.

Memidik yeniden:

"Gördüm," dedi.

Çorbasını çabuk çabuk içti, bir telis çuvalı başının altına aldı, uzandı. Uzanır uzanmaz da uyudu.

Kalabalık gittikçe büyüyor, her gelen soruyordu.

"Ne olmuş?"

Karşılık veriyorlardı:

"Memidik görmüş. Memidik görmüş."

Usuldan da bir sır bilir de saklarcana, Memidik gibi gülüyorlardı.

Daha gün doğmadan köylüler uyuyan Memidiğin başına birikirler, ona hiç dokunmadan uyanmasını beklerler. Giyitleri buruş buruştur, yarı kurumuş çamura bulanmıştır. Yüzlerinden tarifsiz bir umutsuzluk akar. Hiç konuşmazlar, sadece elleri koyunlarında, bir yas içindeymiş gibi öylece durup dururlar. Uyanacak Memidikten bir imdat umarlar.

Kel Aşık kendi aleminde bir kişiydi. Öyle olur olmaz işlere burnunu sokmaz, kalabalığa karışmazdı. Türküleri dışında köyde yok gibiydi. Bugün, gözleri faltaşı gibi açılmış, heyecandan eli ayağı titreyerek uyuyan Memidiğin başında o da bekliyordu. Gidiyor, gidiyor, ellerini uğuşturuyor, derin derin soluk alan Memidiğin üstüne eğiliyor, onun soluğunu dinliyor, yerinde duramıyordu. Sonunda dayanamadı, Memidiğin başucuna dizleri üstüne çöktü.

"Oğul Memidik, Allahın sevgili güzel kulu, yiğidim uyan!" dedi. "Uyan da bize haber ver alemler mübareği, arkası yedi ışıklı Taşbaş Efendimizden. Uyan yiğidim, uyan!"

Usul usul, sağ eliyle Memidiğin saçlarını okşuyordu.

Memidik bir ara gözlerini açtı, sonra geri yumdu, uyumasını öylece sürdürdü.

Durmuş hiç kıpırdamadan Memidiği bekleyenlerin tümünün de giyitleri buruş buruştu. Çamura bulanmıştı. Saçları, başlıkları, başörtüleri hep çamura bulanmıştı. Daha çoğunun da giyitleri kurumamış, yarı ıslaktı. Büzülmüşler, ellerini koyunlarına sokmuşlardı, iki büklüm. Hiç konuşmuyorlardı. Gözleri Memidiğin üstündeydi. Toprağa bir ak bulut çökmüş gibi, ağır bir buğu tekmil Çukurova düzünün üstüne çökmüş, yavaş yavaş yükseliyor. Ağaçların tepeleri buğunun dışında kalmış. Büklük de bir tuhaf, suya batmış çalılıklar gibi.

Memidik birden gözlerini açtı, şaşkın şaşkın, hiçbir şey anlamadan yanına yönüne baktı, sonra hemen gerilmiş bir yay gibi korkuyla ayağa fırladı, bir yerlere kaçıp kurtulmak istedi. Köylüler yöresine halka olmuşlar, gözlerini üstüne dikmişlerdi. Kaçamayacağını anladı, kalabalığa şaşkın şaşkın gülümsedi, bir araba üstüne bağlı olan fıçıya gitti, bir maşrapa su aldı, yüzünü yıkadı. Kirli, buruş buruş mendilini çıkardı yüzünü kuruladı. Mendil yarı ıslaktı zaten, yüzü yaş kaldı.

Pamuklar, hep toprağa dökülmüştü. Dökülmeyenlere de çamur sıçramış, sıvaşmıştı. Bundan sonra Çukurovadaki tarlalarda pamuk toplamak bir işkence olacaktı. Toprağa karışmış pamuğu al, temizle, al sepete koy, sonra da kilosuna yarı yarıya para al! Bir umutsuz işti. Bugün de yarın da daha pamuk toplanamazdı. Çünkü bu toprak ancak iki günde kururdu. Güneş, Çukurova güneşi de olsa, böyle bir yağmurdan sonra toprağı ancak iki günde kurutabilirdi.

Memidik her şeyi çakmış, tadını çıkarıyordu. Köylü geceden beri onun başını beklemişti. Uyanmasını dört gözle beklemişlerdi. Ne güzel! Bu köylüyü böyle üç gün, dört gün bekletmeliydi ama ne çare ki buna Memidik kendisi dayanamazdı. Bir dayanabilseydi. Aman ne güzel olurdu, aman! Bu da iyi, bu da iyi.

Hasırın üstüne, toprağa bağdaş kurdu oturdu, anasının önüne getirip koyduğu tüten tarhana çorbası tabağına kaşığını daldırdı, yöresindeki beklemekten sabırtaşı kesilmiş kalabalığa bakmadan ağır ağır çorbasını içti bitirdi, ayağa kalktı. Ne yapacağını bilemez bir tavır takındı. Kalabalık ona bakıyor, o kalabalığa bakıyordu.

Kel Aşık halkadan ayrıldı. Memidiğe doğru üç adım attı. Memidik başını kaldırdı, gökte kanatları parlayan kartalı gördü. Amma da kocaman, amma da heybetli bir kartaldı! Memidiğin yüzü sapsarı kesildi.

Kel Aşık:

"Söyle bakalım avcılar başı, ne gördün? Dün geceden bu yana şu kalabalık seni bekliyor, senin ağzının içine bakıyor, sen de ossura ossura uyuyorsun. Söyle, ne gördün?"

Memidik gözlerini kalabalığın üstünde dolaştırdı. Muhtar Sefer uzakta durmuş, onun konuşmasını bekliyordu. Dişleri öfkeden kenetlenmişti. Yüz etlerinin gerilmesinden Memidik bunu böyle anladı. Seferi deli etmek, kudurtmak için konuştu. Alçaklar alçağı Muhtar Sefer, dercesine konuştu:

"Efendimizi gördüm," diye başladı, gırtlağını temizledi, çamurlu, bulut içinde kalmış, tüten toprağa bir kocaman tükürük fırlattı. "Şu iki gözüm kör olsun, önüme aksın ki Taşbaşoğlu Efendimizi, ermişler ermişi, sultanlar sultanını gördüm." Sultanlar sultanını derken, gözleri Seferi deliyordu. "Başımı aldım gittim Akdenize doğru. Yağmur hışım gibi yağıyor, ben yürüyorum. Ama nereye yürüyorum, ayaklarımı alıp götüren nedir, kimdir haberim yok. Durmadan, hiç yorulmadan, koşar gibi, uçar gibi, ayağım yere değmeden, şu Ceyhan ırmağı kıyısından aşağılara yürüyorum. Yağmur yağıyor, Ceyhan taşmış kıpkırmızı akıyor. Gece bastırdı. Bir baktım ki gümbürtü koptu, yeri göğü sallayan. Açtım gözümü karşımda Akdeniz, dalgaları minare boyu. Dalgalar toprağa, geceye yüklenmiş. Bir yel esiyor denizden, tuzlu. Dalgalar üst üste. Her toprağa düşen dalga, toprakta zelzele yapıyor. Tıpkı zelzele. Yağmur durmuş. Birden esen ulu yel de durdu. Akdenizin dalgaları da durdu. Deniz serildi kaldı. Uyudu kaldı. Birdenbire böyle oldu dünya. Bir baktım denizin üstünden, orta yerinden bana doğru ışıklar geliyor. Bir saydım, her birisi bir kavak boyunda kırk top ışık. Akdenizin üstünden kayıp gelirler, uçup gelirler. Gökyüzüne baktım, gökyüzü kaynaşıyor, bin, iki bin, on bin, yüz bin, ne kadar sayarsan o kadar kuş. Düşmüşler ışıkların ardına. Bir daha baktım, tekmil yaratık, ne kadar sayarsan o kadar, kurdu, cereni, geyiği, çakalı, atı, devesi, börtü böceği... Dünya tekmil yaratığıyla cem olmuş gelmiş kırk top ışığın yanına yörelenmiş. Akdenizin üstünden ışıklar kavak boyu kayıp gelir, akıp gelir. Işıklar yaklaştı, denizin kıyısına sıralandılar. Dünya gündüz gibi oldu. Kırk tane güneş doğmuş, ortalık öyle aydınlık. Çat diye ortadan çatladı gökyüzü, deniz ikiye bölündü. İnce bir ışık yeri, göğü ikiye ayırıverdi. Ben yere kapanmışım... Gözümü açtım baktım ki, kırk kavak boyundaki kırk ışık da toprağa kapanmış. Kuşlar, cümle yaratıklar toprağa kapanmışlar. Çıt

çıkmıyor. Ses soluk yok. Sinek vızıldamıyor. Bir baktım, yerin göğün ikiye biçildiği yerden uzun sakalı, yeşil ışıktan giyitleriyle Taşbaş Efendimiz süzüldü çıktı. Elini başıma koydu. Işık gibi gülüyordu. Kalk Memidik, dedi bana. Elimden tuttu kaldırdı. Yere kapanmış kırk kavak boyundaki kırk top ışık da ayağa kalktı. Kuşlar uçuştular, öteki yaratıklar da yekindiler. Var köylüme söyle Memidik, dedi, ben onlara Halil İbrahim Bereketi göndereceğim. Yok yoksulluk görmeyecekler. Benim gezdiğim yerlerde insan insana kıymayacak. İnsan insanı... İnsan insanı... Ben onlara cennet eyleyeceğim dünyayı. Bu dünyası cennet olmayanın, öteki dünyası da cennet olmaz. Var git söyle köylüme bir gün geleceğim, ben geldikten sonra da insanoğlu yok yoksulluk görmeyecek... Bir baktım, beni ovanın düzünde tek başıma koymuş da gidiyor Efendimiz. Elimi uzattım, elim boşta kaldı. Beni bekleyin, bir gün geleceğim Memidik, dedi de gitti. Bir baktım kırk top ışık Gavur dağı yamaçlarına varmış. Önlerindeki üç ışık, Efendimiz, üç misli, beş misli, yüz misli daha parlıyor. Gavur dağı yamaçlarında kırk yıldız balkıyor. İşte bu gözlerle gördüm... Beni bekleyin, bir gün geleceğim, dedi."

Kel Aşık:

"Gelecek," diye imanla söyledi. "O bir gün gelecek. Dertlere deva, yarelere derman olacak. Heey, ermişler ermişi, sultanlar sultanı Taşbaş Efendimiz..."

Umudu kırık, yağmurdan yorgun, bitmiş kalabalığın yüreğine su serpildi.

Ökkeş Dağkurdu:

"Mucizat yok," diye söylendi. "Taşbaşoğlu bir beni ademdir. Ermiş değildir. Değildir ama, bu Memidik kardaş çok güzel söylüyor. İyi uyduruyor. Taşbaşoğlu hiçbir zaman ermiş olamaz, ama ister istemez ben de bekliyorum yolunu."

Kimse Ökkeş Dağkurdunu duymadı, duyanlar ne diyor bu adam, diye hayretle yüzüne baktılar.

Gömleksizoğlu:

"Ben demedim mi size, her zaman demez miydim ki Taşbaş Efendimiz bizi bu yağmurda, bu sinekte yalnız bırakmaz? O dar günlerin ermişidir. Bizim köyümüzden çıkmış, bizim köyümüzde erişmiş, bizim köyürnüzden Kırklara karışmıştır. Taşbaş gelecektir. Bir daha Çukurova düzüne indiğimizde pamuklar, üç misli bereketli olacaktır. Çukurova toprağı sivrisinek yüzü görmeyecektir. Sinek elinden neler çektiğimizi gören Taşbaş Efendimiz tüm sinek neslini yok edecektir. Yerle bir..." diye övündü ve muhkem imanını söyledi.

Kalabalık küme küme olmuş Taşbaş üstüne konuşurken, Memidik ordular bozmuş bir komutan gibi dimdik yürüdü, kalabalıktan çıktı, doğruca Uzunca Alinin yattığı yere gitti. Ali upuzun yatmıştı. Üstünde çamurlanmış kirli bir savan örtülüydü. Savanın üstündeki elleri sapsarı, kehribar gibi olmuştu. Bir gözü sargı içindeydi, öteki göz sargıda değildi ama şişmişti. Şişmiş gözünü zorlan azıcık açtı. Memidiğe baktı.

"Geçmiş olsun Ali Ağam," dedi Memidik. "Bu canavarların böyle yapacakları belliydi zaten. Senin ellerine kuduruyorlardı. Ananı öldürmeyeceğini bu köylü

bilmez mi? Herkes anasını öldürür de, Taşbaş Efendimiz bile, sen ananı öldürmezsin, bilmezler mi? Senin ellerini çekemediler, işte seni böyle öldürdüler."

Sonra oturdu Alinin yanına, bir bir Taşbaşı nasıl gördüğünü anlattı. Dışarda köylülere anlattığına bin katarak.

Bu sırada alaçığın yöresini köylüler sarmışlardı. Kadınlar toprağa oturmuşlar, erkekler ayakta. Memidik dışarı çıkarken Zalaca sordu:

"Nasıl Ali?"

Memidik:

"Hiç iyi görünmüyor," dedi.

Zalaca:

"İşte, işte ben perişan eyledim oğlanı. Ben kemiklerini kırdım Alinin, şu kuruyup da çont olası el ile."

İçeri girdi:

"Geçmiş olsun, kardaş Ali, köylü canından bezmişti, öfkesini senden aldı. Kusura kalma."

Alinin yatağının üstüne buruşmuş ama hoş kokulu bir dağ elması koydu.

Ali, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Sağ ol bacı, Zalaca bacı," dedi. İnceden gülümsedi, acı.

Sonra birer ikişer, onu en çok dövenler, ölümüne vuranlar, yanına girip yatağına oturdular, geçmiş olsun kardaş, dediler, olur böyle şeyler, köylüye gönüllenme... Her gelen büyük küçük bir hediye getiriyordu Aliye, sararmış elini tutup, gözünün içine bakıp, geçmiş olsun, gönüllenme bize, deyip özür diliyorlardı.

Ali çok kıvançlıydı şimdi. Bu dönüşü köylünün niçin yaptığını bir türlü anlayamıyordu. Düşünüyor sebebini bulamıyor, bulamayınca, bundan sonra öldürmeye gelecekler de ondan böyle davranıyorlar diye korkuyordu.

Koca Halil girdi alaçığa, yüksek sesle:

"Anasını, avradını... Darıdan ufağını, Toros dağından büyüğünü, ulan sütünü zümmetini, ulan köylü!.. Hem adamı döve döve öldürür, kemiklerini kırar, sakat eylersiniz, hem de gelir baş sağlığı diler, geçmiş olsun dersiniz. Oğlum Ali, ben gidiyorum. Birkaç gün sonra geleceğim. Gelmezsem bil ki öteyi boylamışım. Tahtalı köyü. İşte o zaman bana hakkını helal et. Şu alçak köylü var ya, onlara ne selam veririm, ne helallik isterim. Varsınlar bana haklarını helal etmesinler. Ben de onlara etmem. Sağlıcakla... İyi ol. Bir şey olmaz sana."

Döndü, alaçıktan çıktı, koşarcasına tarlayı geçti. Ceyhanın kıyısındaki yola düştü. Yalınayaktı ve ayakkabıları elindeydi. Ayrılırken ne iyiliğine, ne kötülüğüne hiçbir köylünün yüzüne bakmamıştı.

Gökte ağır, uyuşmuş kartal, yavaş yavaş dönüyor, buğulu toprağa gerilmiş, kara bir gölge düşüyordu.

Vurgun Ahmet epeyi bir süreden bu yana köyün içinden yıldırım gibi geçer, dağlara doğru kayar gider. Her seferinde Meryemce onun arkasından bağırır, durması için, Meryemce Anasının yanına gelmesi için yalvarır. Meryemce Anası ona bir şey söyleyecektir ki... Vurgun Ahmet aldırmaz, arkasına bile dönüp bakmaz. Partallar içinde salkım saçak, bozkırda dönüp durur.

Güzel bir gündü. Gökte bir parça bile bulut yoktu. Göky-üzü dümdüz, pırıltılı bir maviydi. Bozkırdan sıcak, ince bir yel esiyordu. Horoz, Lapacı Alinin samanlığının köşesinde kımıldamadan duruyor, telli, salkım kuyruğu renk renk ışılıyordu. Başı dimdikti, hiç yere bakmıyordu. Meryemce de damın arkasından sine sine ona doğru geliyor, içinden: "İşte seni bu sefer yakaladım çil horozum. Yakaladım da boynunu kopardım, o güzel allıca tüylerini yoldum. Seni güzelce, yağlıca, ala közde pişirdim. Nar gibi kızarttım... İki gün seni yedim, doydum, çillice horozum. Dur hele!" diye geçiriyor, hem de horoza yaklaşıyordu. O ne kadar yaklaşırsa yaklaşsın horoz aldırmıyor, kıpırdamıyordu. Meryemce tam köşeyi döndü, aralarında üç adımlık bir yer kaldı. Meryemce usulca bir adım daha attı. Horoz bunu da görmedi. Meryemce, fıkaram, dedi, canından bezmiş de, her gün kovalanmaktan bıkmış da teslim oluyor, tatlı canını vermek için.

Bir adım daha attı, atar atmaz da horoza saldırdı, horoza eli bile değmedi, boylu boyunca yere serilirken horoz sıçradı gitti, az ilerde Bayramın damının köşesinde durdu. Gene hiç kıpırdamıyor, taş gibi dikilmiş, öyle duruyordu.

"Beni kandırıyorsun, benimle oynuyorsun öyle mi? Alçak köylünün alçak horozu. Sana gösteririm. Benimle oyun nasıl oynanırmış, alaca közün üstünde yağların cızırdayınca, hem de dumanlanınca görürsün oynamayı. Ben de seni yakalamaz mıyım? Oyna, oyna bakalım. Oyna, oyna bakalım!"

Belki bu sefer görmez. İki adım yaklaşınca daha hızlı horoza doğru uzanmalı. Domuz horoz, çobanaldatan kurşundan bellemiş bu huyu. Domuzun dölü! Dur bakalım sen! Şimdi, şimdi bekle!

Gene sine sine, sessiz, soluğunu tutarak horoza doğru gitmeye başladı. Bayramın evinin köşesini dönünce karşı karşıya kaldı horozla, hemen o anda üstüne atıldı, o düşerken horoz sıçradı gitti. Meryemce bütün hızı, ağırlığıyla serildi kaldı. Düşerken sağ kolu üstüne düşmüş, dirseğine bir taş gelmişti. Tarifsiz acıdı ve Meryemce avazı çıktığı kadar bağırdı. Alkışlar ediyor, durmadan çığlık çığlığa, köyü, bozkırı, koyakları bağırtısıyla dolduruyordu.

O öfkeyle yerden kalktı, kocaman bir taş aldı, az ilerde dikilmiş horoza fırlattı. Taş o kadar büyüktü ki horoza yaklaşmadı bile. Başka bir taş, başka başka taşlar... Horozun yanına yönüne taşlar yağıyordu. Meryemce acıdan deli oluyor, horoza saldırıyor, horoza sövüyordu. Ve horoz yerinden kıpırdamaz gibiydi.

Çok yakınına, beş adım ilerisine bir taş düşünceye kadar böyle dikildi kaldı, sonra kıpırdadı, ağır ağır öteye gitti, orada da kütüğün üstüne çıktı, dikildi kaldı. Meryemce horoza doğru koşmaya başladı. Yerlerden taşlar topluyor, horoza atıyor, koşuyordu. Horozu önüne kattı. Horoz kaçıyor, o kovalıyordu. Soluk soluğa kalıp, yere yıkılıncaya kadar hem horozu taşladı, hem de kovaladı.

Ökkeş Dağkurdunun kapısı önüne yıkılmış, ter içinde, toza toprağa belenmiş, soluğu kesilmiş yatıyordu. Uzun bir süre kendine gelemedi, orada, güneşin altında yattı kaldı. Horoz az ileride durmuş, onu seyreder gibiydi. Bir, birkaç adım gidiyor, bir dönüp yere serilmiş Meryemceye bakıyordu. Bu da kudurtuyordu Meryemceyi.

"Ulan sana gösteririm, alçak köylünün yamuk burunlu horozu. O Taşbaşoğlu da batsın. Ermiş olmuş da itin dölü sümüklü Taşbaş, semtimize bile uğramaz. Ulan oğlum Taşbaş, mademki ermiş olmuşsun, baksana şu alçak köylünün alçak horozu başıma neler getiriyor. Mademki ermiş olmuşsun görsene halimi de, insene Kırklar dağından da şu bana karşı gelen benimlen oynayan horozu tutsana. Gelsene ulan köpeğin oğlu ermiş. Vallahi de billahi de, gelir de horozu tutarsan bir güzel ateş yakarım, yaparım kocaman bir ocak dolu köz harmanı, kızartırım çil horozu nar gibi, nar gibi Taşbaşçam, nar gibi. Yağları üstünden süzülür, nar gibi. Vallahi de billahi de senin o güzelce, o ermişler ermişi başın üstüne yemin ederim ki bir lokmasını, bir zırnığını bile yemem, çil horozun hepsini sana yediririm. Ermiş olmuşsun ama, Kırklara karışmışsın ama, sen bir uysal kişisin, eline vur ekmeğini ağzından alın birisin. Orada, o dağlarda aç yoksul kalmışsındır. Gel Taşbaşçam, gel! Gel ermişim gel de senin karnını bir güzelce doyurayım, gel! Gel sana neler anlatacak Meryemce Anan gel! Hiç mi canın sıkılmaz, o uğursuz, o hiç ölmemiş, hiç ölmeyecek Kırk belanın içinde? Kim bilir o Kırk ölümsüz arkadaşlarıyın, kim bilir nasıl da burunları büyük, hiç ölmedik, hiç ölmeyeceğiz diye. Senin de burnun büyüdü mü? Herhalde çok büyümüş ki dönüp de Meryemce Ananın haline hiç bakmıyorsun. Adam ermiş olunca Taşbaşlıktan çıkar mı? Adamlıktan çıkar mı?"

Nedense Taşbaşa birden acıdı. Taşbaşın candarmaların önünde, başı yerde, elleri bağlı, kelepçeli, gerçekten ellerini bağlamışlar mıydı, hali gözünün önüne geldi. Yüzü sapsarıydı, safran gibi. Ölüme, asılmaya gider gibi bir hali vardı. Hiç mi hiç, bir ermişe benzemiyordu. Dövülmüş, suç işlemiş bir çocuk gibi dudaklarını sarkıtmıştı. Yalnız Sefere dönüp de, öldürmeyeceksiniz, kılına dokunmayacaksınız, ama ölünceye kadar bununla konuşmayacaksınız, diye köylüye emir verdiğinde heybetlenmiş, kocaman olmuş, bir ermişe işte o zaman benzemişti. Sonra candarmalar, onu aldılar götürdüler, köylüler arkasından ağlaştılar, ağıt yaktılar. Bir daha görünmedi, imi timi bellisiz oldu. Kimi soğuktan donmuş ölmüş dedi. Kimi de Kırklara karışmış. Kırklar dağında safa sürüyor, diyor.

Yeşiller giyinmiş. Baş ermiş olmuş. Bir ak sakalı varmış Taşbaşın, amanın aman! Amanın aman, bir su gibi yukardan aşağı, dizine kadar süzülüyormuş.

Boyu da uzamış, büyümüş. Bastığı yerde çayır çimen bitiyormuş. Baktığı yerlerde iri iri şafak gülleri açıyormuş. Şafak gülü de ne ki, ne bileyim ben, ermiş gülü zaar. Yazda kışta üstünde bir akça bulut, o nereye giderse oraya gidiyormuş. Güne göstermiyormuş.

Şimdi Taşbaşoğlu, o yedi karış ak sakalı, üstünde bulutu, yeşil giysileriyle gelse, Meryemcenin karşısında dursa, Meryemce güle güle ölür. Böyle bir kılığa girmiş Taşbaşçaya kim gülmez. Taşbaşça kendi de kendini görse güler. Bir gelse, karşı karşıya gül babam gül ederler. Köyde kimse yok ki Taşbaşın ermişliğine halel gelsin.

"Ulan Taşbaşım gelsene. Allahın mendebur ermişi gelsene!"

Bir de arkasında yedi top ışık varmış, yedi top minare boyunca. O, gece karanlığında nereye giderse, bağlı it gibi ışıkları da onunla birlik gidermiş. İşte böyle.

Kolu çok ağrıyordu. Ayağa zorla kalktı. Kırılmışsa bağların, iyi bir yakı yaparım, diye düşündü. Kırılmamışsa az sonra geçer. Ağrı epeydir eski şiddetinde değildi.

Çukurova yönünden gelen yolun ucuna doğru yürüdü. Oraya saklanacak, Vurgun Ahmet oradan geçerken üstüne atılacak, yakalayacaktı. Çünkü, pusu kuracağı yer dar bir çukurdu. Vurgun Ahmet aşağıdan da gelse, yukarıdan da oradan geçmek zorundaydı.

Yolun çukurunun kıyısında bir çınar kökü kovuğu vardı. Eski, ulu bir çınar kalıntısı. Çınar göçmüş gitmiş, ancak gövdesinin yarısı kalmıştı ama her bahar bu yarım gövdeden bir tek uzun dal fışkırır, kışınsa kururdu. Her bahar, her bahar bir yeşil dal... Meryemce eve gitti, bir çökelek sokumu yaptı, yufkayı çökeleğe sıkı sıkıya sarmış iştahla yiyordu. Yiyerek çınarın köküne geldi, oradaki çeşmeden çökeleğin üstüne güzelce bir su içtikten sonra, çınar gövdesinin kovuğuna girdi oturdu: "Şimdi kurtul elimden kurtulabilirsen, Peri Padişahının içgüveysi. Kurtar yakanı elimden."

Belini gövdeye dayadı. Çınarın içi ıslak, çürük ağaç kokuyordu, keskin. Az sonra kokuya alıştı, koku hoşuna gitti.

Tutacağım Vurgunu. Tutmalı...

Vurgunu kandırıp, peri sarayına nasıl gideceğini, ışık içindeki padişah kızı, Vurgunun karısıyla nasıl tanışacağını, çocuklarına nasıl bakacağını kuruyordu.

Bir gün de Peri Padişahıyla tanışıyordu. Padişah bir duyuyor ki bir de beni adem gelmiş periler ülkesine. Ahmedin de anasıymış. Öz bir anası değil ama, yiğit bir karı olduğundan tekmil Toros ülkesi, Çukurova toprağı ona ana dermiş. Padişah Ahmede, Ahmet, diyor, ben de duydum Meryemce Ananın ününü. Padişah da ana diyor Meryemceye. Yaaa, o da ana diyor. İnce Memedin Hürü Anasından daha yiğit bir karıymış, diyor. Şu insan soyunda iş yok iş olmaya ya, di-

yor. Onlar harp ederler, diyor, onlar biribirlerini öldürürler, diyor, biribirlerinin gözlerini oyarlar. Onlar hak yerler, zulmederler, kötülük ederler, biribirlerini aç yoksul bırakırlar, onlar korkaktırlar, yiğitlere bunca hayranlıkları da hep korkak olduklarındandır, onlar düşkünü ezerler, zorluya boyun eğerler. İler tutar yerleri yoktur ama içlerinde Meryemce Ana gibileri de var, onurlu. Ahmet, getir bakalım, şu Meryemce ne biçim anaymış, biz de görelim. Dilerse sarayımızın yanında ona bir saray verelim. Saygıda bulunalım. İki mübarek ellerinden öpelim.

Sonunda Padişahla karşılaşırlar. Padişah, ışık içindedir. Her yeri, her şeyi insana benzer. Uzun boylu, yakışıklı bir adamdır. Yüzü, kocası İbrahimin yüzü gibi güzel, yumuşacıktır. Peri Padişahının yalnız burnunun direği yoktur. O da belli belirsiz. İyice bakmadan burnunun direği var mı yok mu bilemezsin. Peri Padişahı onu tahtının yanına oturtur. Altın tahtının! Elinden tutar, elini öper. Sen insan soyunun yüz akısın, sen kötülüklere başkaldıransın. Bundan dolayı insanlar içinde yalnız sana saygı duyarım ana, der. Az sonra kocaman, belki yüz kişilik bir sofra kurulur. Tüten, kızartılmış bıldırcınlar, kazlar, ördekler. Domates dolması... Bir de tahin helvası... Sofra baştan aşağı tahin helvası dolu. Bir de ekmekler, kar gibi ak, şehir ekmeği. Sofrada kuş sütü eksik. Her şey var ama, ekmek, bir de tahin helvası...

Canı bir tahin helvası istedi ki Meryemcenin, derin derin içini çekti. Padişah yüzüğünü bir yaladı, o sofra kayboldu, bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir Arap dikildi karşısına. Padişah emir verdi Araba...

Derken aşağıdan Vurgun Ahmet gözüktü. Saçı sakalına karışmıştı. Topallıyordu. Yaklaşıyordu ağır ağır, geldi çeşmenin önündeki taşa oturdu. Meryemcenin yüreği hop etti. Şalvarı dizden aşağı yırtılmış, salkım saçak sarkıyordu. Ayakları yara içindeydi. Gömleği yok denecek kadar yırtık pırtıktı. Bir iki paçavra oradan buradan sarkıyordu. Meryemcenin yüreği, Vurgunun bu haline acıdı. Peri Padişahının içgüveyliğiyle Vurgunun bu halini bağdaştıramadı. Yoksa, yoksa bütün söylenenler yalan mıydı? Bu düşünce hiç hoşuna gitmedi hemen kafasından uzaklaştırdı. Belki de Peri Padişahlarının içgüveyleri böyle giyinirler. Belki de öyle giyitleri vardır ki beni adem göremez.

Yüreği daralarak yerinden çıktı. Ahmedin ona arkası dönüktü, parçalanmış ayaklarına bakıyordu. Usulcana, ayaklarının ucuna basa basa yürüdü, vardı Ahmedin kolundan tuttu.

"Dur Ahmedim yavrum dur! Ben senin ananım."

Ahmet hiç kıpırdamadı. Şaşkın, iri, ışıl ışıl kara gözleriyle ona baktı durdu. Sonra gülümsedi, sonra yüzünü, gözünü bir korku gerilmesi kapladı, gene gülümsedi, gene korktu. Korkudan titredi. Sonra birden ağlamaya başladı:

"Ben sana ne yaptım, ana da bana bunu yapıyorsun, bana bunu, bana bunu, bana bana, bana..."

Ağladıkça ağlıyor, hıçkırdıkça sümüğünü çekiyor, sümüğünü çektikçe hıç-

kırıyordu. Meryemce, onun saçlarını okşuyor, teselli ediyordu. Beş yaşında bir çocuğa konuşur gibi konuşuyordu.

"Ağlama yavru, ağlama," diyordu. "Başa gelen çekilir. Bak beni de tek başıma burada bıraktılar gittiler. O alçak Uzunca Ali ben öleyim, kurda kuşa yem olayım diye beni bıraktı da gitti. Yaaa yavru, ağlama. Sana periler bir şeyler mi yaptılar? Kayınbaban Padişahlan aran mı açıldı?"

Meryemce onu okşadıkça, konuştukça yavaş yavaş ağlaması azalıyordu Ahmedin. En sonunda ağlaması kesildi. Ahmet mutlu mutlu, geniş, aydınlık, çocuksu gülmeye başladı. Meryemce sevindi.

"Bak oğlum, kayınbaban sana bir şey söylediyse hiç üzülme, kayınbabandır. Peri Padişahı da olsa atandır. Canını sıkma. Çocukların nasıl büyüdüler mi? Avradın iyi mi? Seni seviyor ya, aldırma gerisine."

Ahmet gevşemiş, sevgiden erimiş bitmişti. Meryemcenin konuşması ona bir ninni gibi geliyordu.

"Beni al götür periler ülkesine, kayınbabanın sarayına. Karını, çocuklarını göreyim. Kayınbabanı göreyim. Benden korkma, ben Meryemce Anayım. Sarayda da, köyde de oturmasını bilirim. Ben Çukurovada bir çiftlikte kaldıındı ya gençliğimde. Abla ne dediydi bana, sen padişah sarayında da kendini saydırırsın, dediydi. Korkma, seni perilere karşı, karına karşı mahçup etmem, iki gün içinde periler ülkesinin yolunu, yordamını öğrenirim. Çocuklarına insanlık öğretirim. Yarıları periyseler, yarıları da insandır. Yarın bir gün padişah kayınbaban ölür de, insan diye, seni de çocuklarını da, karını da periler ülkesinden kovarlarsa ne olur? Söyle, ne olur, ne olur?" Sesini yükseltti, Ahmedi dürttü. Heyecanlanmıştı. "Söyle ne olur, ne olur? Ne, ne, ne olur?" Bir daha dürttü. Ahmet irkildi. "Söyle!"

Ahmet:

"Ne olur?" diye avazı çıktığı kadar bağırdı.

"Sus," dedi Meryemce. "Duyan da taşağını buruyorlar sanır! Ne mi olur? İnsanlar içinde hiçbir şey bilmeden periler gibi dolaşır, açlarından ölürler."

"Ölürler mi?" dedi Ahmet yumuşacık.

Meryemce onu elinden tuttu:

"Ölürler ya Ahmedim, yavrum, ölürler ya. Bunun için, çocuklarının hatırı için Meryemce Anam, periler sarayına götür. Köy Çukurovadan dönene dek orada kalayım."

Ahmedin gözleri faltaşı gibi kocaman açılmış, şaşkın.

"Götür oraya beni."

Birden yüzü sapsarı kesildi, eli ayağı titredi, dudakları mosmor oldu. Ayağa fırladı, yandaki uzun değneğine atıldı, değneğe bindi, başını yukarı kaldırdı, değneğini kırbaçladı. Uzun uzun at gibi kişnedi. Sesi bütün bozkırı çınlattı.

"Vırvır lülü, vırvır lülü, vırvır lülü," diye bağırarak, köyün içine sürdü değneğini.

Meryemce arkasından:

"Ahmedim yavrum, şu çil horozu tut da bana, öyle git. Nereye gidersen git. Ahmedim, yavrum dur, sana bir çift sözüm var. Horozun etinin yarısını sana veririm. Tüyünü padişah babana götür. Yastık yapar. Padişahlar kuştüyü yastığı severler."

Ahmet koşuyor, Meryemce arkasında, düşüyor, kalkıyor, yalvarıyor, ona ulaşmaya çalışıyordu.

Vurgun Ahmet, değnekten atının üstünde kişneyerek, şahlanarak bir süre köyün içini dolaştı, sonra atını kamçıladı, doludizgin köyden çıktı, gitti, gözden ıradı. Arkasından Meryemce dizleri kesilmiş, ter içinde kalmış, soluk soluğa Seferin evinin önündeki binek taşının üstünde oturdu kaldı.

"Horoz yerine zıkkımın kökünü ye it soyu. O Taşbaşoğlu olacak ermişler domuzu da horoz yerine zıkkımın kökünü yesin. Ağının hasını. Senin kayınbaban da, periler boku da kuştüyü yastıkta uyuyacağına gübreliğe koysun da başını uyusun. Senin gibi it soyunu kocaman bir peri boku da güvey alırsa, işte böyle olur. Bir daha, bir daha elime geçersen sümüklü domuz! Bir daha..."

Taşın üstünde gün ikindin oluncaya kadar, bu minval üzre söylendi, durdu.

"Ipıslaktı bütün bedeni. Bacakları hiç işlemiyor, belden aşağısı tutmuyordu. Donma ağır ağır yukarılara, karnına doğru çıkıyordu. Bir de uyku... Uykuyu canının derinliğinde duyunca. Taşbaşoğlu korktu. Ölüm kapıyı çalıyordu. Üstünü karların örttüğünün farkına varınca kımıldadı, var gücünü ellerine topladı, mağaraya doğru sürünmeye başladı. Köpek yakınındaydı, o da onun gibi ağır ağır, sürünürcesine yürüyordu. Taşbaş cebindeki kibrite dokundu bir ara. Bu kibrit Hasanımın kibriti. Bana yadigarı, dedi. İçi sıcacık bir sevgiyle doldu."

Taşbaşoğlu her zaman bu ölüm gecesini, gözlerini yumar yumar ansır, bütün bedeni bir ürpermede seğirirdi. Bir cehennem gecesiydi. O gece ölmüş, sonra da dirilmişti. Mağaranın önüne gelip, düştüğünü ansıyor, o kadar. Ondan sonrası bir yoğun, kapkara karanlık bir delik. O günü, köylülerin onu uğurlayışını, ağlayarak, dövünerek, susarak arkasından köyün çok uzağına kadar gelişlerini, Muhtar Seferi, Cumali Onbaşının kemiklerini kırarcasına dipçikleyişini, Muhtar Seferin iğrenç bir maske gibi yalancı yüzünü, Hasanı, Hasanın ona getirip bir kutu kibrit verişini, kendisinin duygular içinde kalışını, ermiş miyim, diye ikirciklenişini, böylesi duygular içinde ezilip bitmişliğini, bir cehennemde çalkalanışını, yüzbaşıya ne diyeceğini, onun edeceği hakaretleri düşünüp, gece sığındıkları mağaradan Cumali Onbaşıyı uyur bırakıp kaçışını ve kendisini karın, boranın içine ölüme atışını bir bir ansıyor... Boranda, fırtınada yolu yitirişini, sarı köpeği, kuzeye, güneye, oradan oraya koşmasını, Buyuklar mağarasını bulmak için canını dişine takışını... Mağaranın önüne düşüşünü. Kendini ağır ağır uykuya, ölüme bırakışını... Birin birin ansıyor. Gerisi sonsuz bir kara delik.

Sonra bir isli tavan geliyor gözünün önüne. Kapkara, salkım salkım örümcek ağları, iri bir ustun... Bir adam kalınlığında. Nakışlı bir ortadirek. Çok eski. Nakışların aralarını kurt yemiş. Kocaman bir ocak, ocağın içi tepeleme billur gibi köz dolu. Ak sakallı, uzun boylu, ışık yüzlü, sevgi dolu gözlü bir adam. Genç, güzel bir kız... Delikanlılar, çocuklar. Bir tanesi Hasana benzer çocuğun. Hasan gibi kocaman gözlü, keder dolu bakışlı, hayret dolu bir çocuk.

Üstüne eğilen uzun yüzlü delikanlıya beni nerede buldunuz, diyemiyor.

Buyuklar mağarasının önü geliyor gözlerinin önüne.

Orada bir iki ay yatıyor. Ona çok iyi bakıyorlar. Yalnız bu evler değil, bütün köy ona yiyecek taşıyor. Bir gün fark ediyor ki içeri her giren eğilip eşikliği öpüyor. Karşısında da herkes elpençe divan. Donduğundan dolayı azıcık saygılarını yitirmişler ama gene de onu görünce bir ermişe gösterilen saygıyı gösteriyorlar.

Buyuklar mağarasının ağzında gücü bitip de kendini ölüme bıraktığında, köpek mağaraya giriyor, mağarada kocaman bir közün önünde, daha oraya sa-

bahtan sığınmış olan Ese, ıslak bacaklarını germiş, közlerini bacakları arasına almış, sonra kavalını çalmak niyetinde. Köpek geliyor Esenin yeninden tutuyor dişleriyle. Sonradan ant içerek olayı Ese böyle anlatıyor. Ese, kocaman, donmuş bu sarı köpeği önce ayı sanıyor, sonra bakıyor ki bir uysal, evcil çoban köpeği. Sığınmış o da benim gibi, diyor. Dursun varsın içerde, o da ısınsın. Köpek durmuyor, habire yeninden dişleriyle onu dışarı çekiyor. Ese işi anlıyor, dışarda bir adam var, diyor. Kepeneğini alıp dışarı çıkıyor ki, tam mağaranın kapısına bir adam düşmüş, upuzun serilmiş yatmış orada. Ese adamı içeriye sürüklüyor, bakıyor ki, az da olsa adam soluk alıyor. Adam ısındıkça kendine geliyor, ısındıkça kendine geliyor ama bir türlü gözlerini açamıyor. Ese diyor ki, ben bu adamı tanıyorum ama, nereden? Düşünüyor, düşünüyor, sonra kim olduğunu buluyor. Adamın yüzünden durmadan kılıç ağzı gibi keskin ışıklar geçiyormuş. O zaman Esenin eli ayağı titremeye başlamış. Bu Yalak köyünden ermişler ermişi Taşbaş Efendimiz değil mi? Yanındaki sarı it de Kıtmir değil mi? Az sonra, Taşbaş Efendimizin eli ayağı yemyeşil kesilmiş, mağaranın içini de yemyeşil, bahar çimeni gibi bir ışık doldurmuş. Ese eğilmiş onun ayaklarını öpmüş.

Sabah olmuş, bir sıcak gün doğmuş. Ne fırtına, ne boran. Dün geceden en küçük bir eser bile yok. Ese yüklenmiş Taşbaşoğlunu sırtına, köpek de arkasında köye getirmiş. "Yerlicik köylüleri," demiş, "alın size bir iyilik ettim ki, beni kıyamete kadar unutmayacaksınız, alın ermişler ermişi Taşbaşoğlunu, size getirdim. Alın işte!" Köylüler Taşbaşoğlunu paylaşamamışlar, sonunda en rahat ev Ümmet Ağanın evi olduğu için, ermişi oraya misafir etmeye karar vermişler. En ünlü cerrahları, donuk ustalarını en uzak köylerden çağırmışlar. Taşbaşoğlu, üç gün sonra gözünü açmış. Bir iki ayda ancak kendine gelmiş. Taşbaşoğlu kendine gelince gene hastalar, sayrılar yağmaya başlamış. Taşbaşoğlu ne yapsın. O da bir iyice ermişliğine inanmış. Öylesi bir donmadan bir insanı kurtarsa kurtarsa ancak Allah kurtarır. Ancak ermişler böylesine donmuşluktan kurtulabilirler.

Bahar gelmiş. Taşbaşoğlu ne yapsın, köylüler azıttıkça azıtmışlar, yakın uzak köylerden de duymuşlar ermişi, gelen gelene. Hastalar, dindarlar, görmeye gelenler. Yerlicik köyü dolup taşmaya, Taşbaşoğlu gene korkmaya başlamış. Hem kaçak, hem yeniden ermiş. Yüzbaşı bir duyarsa... Peygamber olsa da Yüzbaşının elinden kurtuluş yok.

Taşbaşoğlu bir gece yatağının dört yanını çam çıralarıyla çeviriyor, çıraların üstüne de kocaman kocaman közler döküyor ve çıraları tutuşturup kaçıyor. Onun yatağını ışık içinde gören Ümmet Ağa gidip bakıyor ki yatak boş.

O anda olay bütün köye yayılıyor. Yayılır yayılmaz da Taşbaşoğlu üstüne, ışıklar üstüne birçok rivayetler çıkarılıyor.

Kel Veli diyor ki: İki gözüm önüme aksın ki doğru, bu gözlerle gördüm. Köyün altındaki düzlükte yiten eşeğimi arıyordum, ovaya aşağı bir baktım, binlerce yalımdan kurt, bir ışık dağına koşuyorlar. Işık dağının dibinde zümrüt yeşili

bir adam yalbırdıyor. Yanına vardım, vardım gördüm ki bizim Taşbaş Efendimiz. Elinde değneği, yanında sarı iti. Yalımdan kurtlar gelip gelip ayağına yüz sürüyorlar. Taşbaş Efendimiz çoban olmuş. Yalımdan kurtlar çobanı. Yüzlerce, binlerce yalım kesilmiş kurt, karanlık gece içinde doldurmuşlar ovayı. Çobanları da Taşbaş Efendimiz...

Telli Karı anlatıyordu: Böylesi de olur muymuş, diyordu, her sözünün başı. Şafağa karşıydı, yürüyordum gedikten. Gökte bir hışıltı duydum. Başımı kaldırdım, bir ejderha! Gökten önüme doğru süzülüyor. Böyle de olur muymuş? Geldi önüme indi. Bir harman yeri kadar büyük bir yere çöktü. Benim ödüm koptu. Bir baktım, ejderha don değiştiriyor. Gözümü ayıramıyordum ondan. Az sonra, bir bakıyorum, yeşil bir adam çıkıyor ejderhadan. Böyle de olur muymuş! Bir bakıyorum, balkıyan yeşil adam Taşbaş Efendimiz. Ayaklarına kapanıyorum. Başımı kaldırıyorum, Taşbaş Efendimiz yok. Yitmiş gitmiş...

Mustafa çocuk anlatıyor: Elimden tuttu benim, kim? Taşbaşoğlu, ermiş. Göğe doğru fırlattı. Uç Mustafa, dedi. Uç bakalım. Uçtum uçtum, bir kartal yuvasına düştüm. Her yan kayalıktı. Kartal beni boynuna bindirdi. Bir baktım yeşil adam yanımda. Elime on tane ceviz verdi. Cevizleri kırdım yedim, kırdım yedim, on ceviz daha verdi, kırdım yedim, kırdım yedim, on ceviz daha... Adam, ne kadar ceviz istesem o kadar verdi...

Molla Ahmet anlatıyordu: Dün gece dağdan sansar tuzağı kurmaktan geliyordum, tam karşıma çıktı, yel gibi esiyordu. Uğur ola, nereye, dedim. Sağ ol Ahmet, dedi, gidiyorum. Beni istediler, duramam, dedi. Bir anda gözden yitti, ıradı gitti. Az sonra bir baktım, gene karşımda. Sesi aynı, yüzü aynı, giyitleri değişmiş. Ak libaslar içinde. Gene konuştuk, gülümsedi. Yel gibi esiyordu. Bir anda karşıki tepeyi aştığını gördüm. Az sonra başka bir dona girmiş, gene yel gibi esiyordu. Gene tepenin dibinde yitti. En sonunda kırmızı yalımlara bürünmüş. Gecede yalımlar dalgalanıyor. Taşbaş Efendimiz içinde... Gene benimle konuştu. Yel gibi esiyordu. O anda kırk tane ak güvercinin havalandığını gördüm. Taşbaş Efendimiz yok ortada. Bayılmışım. Ayıktım baktım ki, ne göreyim, tuzağıma üç sansar birden düşmüş! İşte üçü de.

Taşbaşoğlu kaçtı da bütün bunları duymadı. Zaten aklı kıştan bu yana karmakarışıktı.

Dağlardan düze indi. Çukurovaya. Ünü buralara kadar yayılmıştı. Torosta bir ermişin çıktığını, ermişin mucizeler gösterdiğini herkes duymuştu ama, Taşbaşoğlu, o benim dese, üstüne gülerler, onu deli yerine koyarlardı. Akdeniz kıyısında bir ağanın yanına seyis durdu. Attan azıcık anlardı. Ağa ona, üç atına baksın diye, ayda yedi buçuk lira veriyor, bu para da ancak sigarasına yetiyordu. Bu köyde de her gün Torosta Kırklara karışan ermiş konuşuluyordu. Sonunda, Torosta böyle bir ermiş çıktığına, nerdeyse Taşbaşoğlu da inanacaktı. Ama bu ermişin kendisi olması da hoşuna gidiyordu. Kulağına türlü efsaneler geliyor,

Taşbaşoğlunun koltukları kabarıyordu. Her gece yatağına giriyor, duyduğu efsaneleri gözünün önüne getiriyor, işte o benim, diyor, böyle mutlu uyuyordu.

Pamuk zamanı gelince, köylüler Torostan pamuğa dökülünce içine bir ateş düştü, duramaz oldu. Köylülerini göresi gelmişti. Ama başına geleceği de biliyordu. Burada Yüzbaşı yoktu ama başka yüzbaşılar vardı. Ya da köylü rahat durmaz, onun başına başka oyunlar açardı. Belki ölümüne sebep olacaktı, yeniden köylülerine gidip karışması. Ama yapamıyordu. Bir el onu yüreğinden yakalamış, köylüye doğru çekip götürüyordu. Karısını da özlemişti. Deli gibi. Arada sırada bir iyice kendini ermiş sayıyor, Allahın onu insanlar üstüne gönderdiğine inanıyor, ermiş oluyor, kendine geliyor, dikleşiyor, mutlulanıyor, kıvanç içinde kalıyordu.

Bu sıralar, çok dikkat etmişti, insanlar da kendisine başka türlü davranıyorlardı. Sonra birden ermişlikten çıkıyor, düşük, ezilmiş, korkak bir köylü oluyor, bu sefer insanlar da ona öyle davranıyorlardı.

Bir gece Ağanın da ahırından kaçtı, düştü pamuk tarlalarına, köylülerini tarla tarla aramaya başladı. Üç gün durmadan dolaştı. Ancak iki kere yemek yedi. Çok zayıflamıştı. İki kere üst üste donması onu bitirmişti. Üstü başı paramparça, giyitleri üstünden dökülüyor. Boynu uzamış, kırış kırış. Yüzü uzun, sapsarı. Avurtları avurtlarına geçmiş. Gözleri çukura kaçmış. Dudakları mor. Bir çocuk gibi küçülmüş, acınacak bir halde. Yaşlanmış, çökmüş. Şöyle ilk bakışta, bunun Taşbaşoğlu olduğuna kimse inanmaz.

Taşbaşoğlu dün geceden beri bir ağınağacı çalısının içine sığınmış bekliyordu. Açlıktan midesi kazınıyor, kusacağı geliyordu. Bir türlü tarlaya girmek yürekliliğini gösteremiyor, kuruyor kuruyor, ayağa kalkıyor, tarlanın kıyısına kadar geliyor, orada dikilip kalıyor, bir adım daha ileri atamıyordu. Öldür Allah atamıyordu. Bir saat, iki saat orada dalgın, bir ağaç gibi tarlanın kıyısına dikilmiş duruyor, sonra ayakları gövdesini taşıyamaz olunca ağınağacı çalısının içine geri dönüyor, orada düşüncelere dalıyordu.

Bir süre yüreği umutlu, aydınlık oluyor, yüreği yiğitlikle doluyordu. Şimdi varınca, diyordu, şaşırıp kalacak bütün köylü. Yediden yetmişe sevinç çığlıkları koparırarak üstüme atılacaklar, elimi ayağını öpecekler, bir kurtarıcı, bir peygamber gibi karşılayacaklar. Köylü beni ölmüş biliyor, nasıl da şaşıracaklar. Belki de şaşkınlıktan ağızlarını açamayacak, kuruyup kalacaklar. Sonra yavaş yavaş uyanacaklar. Ben ermiş miyim? Belki de ermişim. Ermiş olmasam Buyukların mağarasında ateş yakmış çobana rastlar mıydım? Çoban ne diyordu? Ömrümde, diyordu, ilk olaraktan o mağaraya girdim, ilk olaraktan ateşi yaktım. Baktım, bora fırtına diniverdi. Ortalık sütlimanlık oluverdi. Bir yaz havası ormanı sarıverdi. Bir baktım, bir ışık kaynaşıverdi, gece gündüze dönüverdi. Dışarı çıktım, diyor-

du, Taşbaşoğlu Efendimiz sereserpe uzanıvermiş. Böyle bir adam ermiş olmaz mı? Böyle bir adam hiç donar mı? Donanlar ermiş mi olur? Yüce dağların başında Kırk Ölmezlerin mağaraları yok mu?

Bir kötülük mü yaptım, Allaha asi mi oldum da bunca kötülükleri başıma getiriyor, beni oyuncak ediyor elaleme? Ermiş diye tapıyorlar bana, ermiş olmadan. Bu da Allahın bir cezası. Yurdumdan, yuvamdan oldum, acımdan öldüm, iki kere de dondum, ölümlerden kurtuldum, elin ahırlarında süründüm, namussuz Ağa sabahtan akşama kadar bana ağza alınmayacak sövmelerle din iman, Allah kitap sövdü. Demek ki Allahın bir uğursuz kuluyum. Şimdi tarlaya girersem, aklı başına gelmiş köylü benimle oynarsa, ermiş olmuş sümüklü mendebur Taşbaş diye benimle alay ederse, kan çıkmaz mı elimden?

Başımı alıp gitsem mi? Başka hiçbir mümkünü çaresi yok. Bir daha bu köylünün gözüne görünmemek... Bu köye yeniden bulaşmak, yeniden Yüzbaşı... Ya deliler damı, ya eşek cenneti. İkisinin birisi. Avradı da bir göreceğim geldi ki... Şöyle bir, şöyle bir... Eğer beni alaya alırlarsa, sen de bir zamanlar ermiştin, eeey ermişler ermişi Taşbaş, derlerse... Yüzüme bakıp bakıp gülerlerse, arkamdan koğlarlarsa... Ya birisini, ya kendimi öldürürüm. Ben ermiş de olamam, bir bok da... Ama ışığı gördüm, evimin üstünde kocaman ziyaret cevizi gelmiş duruyordu. Işıklar sağılıyordu evimin üstüne gece karanlığında... Hepsini iki gözümle görmedim mi? Bütün köylü de, Meryemce Ana da görmedi mi? Ermiş olmayan bir adamın evinin üstüne gece karanlığında ışık sağılır mı? Hele de her gece... Bana bir cezadır. Ermişlik cezasıdır. Elbette bir kötülüğüm olmuştur da, bütün bunları başıma getirdi Allah... Ele aleme rezil rüsvay etti. Ermişlik mi, ermişlik? Ermişlik ha! Ermişlik nerdeee, ben nerdeee! Ben nerde! Yarabbi kurtar beni bu rezaletten. Ben ermişim, ermiş oldum. Gideyim, ermişliğimi bir iyice ilan edeyim, oturayım ermişlik tahtına. Şu kılıkla gidilir mi köylünün arasına? Tanımazlar bile. Kimse tanımaz beni bu halde, karım bile, kimse, kimse tanımaz.

Tarlaya girmekten vazgeçiyor, Ceyhana aşağı yürüyor, yarım saat, bir saat gidiyor, sonra duruyordu, ileriye bir adım bile atamıyor, orada kızgın güneşin alnında dimdik dikilip kalıyor, geriye ağınağacı çalısının içine dönüyordu.

Tarladan sesler geliyordu. En çok Seferin sesini duyuyordu. Pişman oluyordu, ne ettim de şunu parça parça edin demedim köylüye, diyor, kahroluyordu. Bir de Zalaca konuşuyordu durmadan. Durmadan da kulağına Taşbaş, Taşbaş sözü çalınıyordu. Ne diyorlardı, anlayamıyordu. Kulak kesilmiş, sesler içinden, candan özlediği karısının sesini ayırt etmek, duymak istiyor, bir türlü duyamıyordu. Birden içini bir ışık gibi bir sevinç doldurdu. Karısının sesini duymuştu, kederli, yılgın.

Ayağa kalktı, hızla tarlaya yürüdü. Dehşet bir gürültü vardı tarlada, bağırmalar, ağlaşmalar.

Çok sıcak vardı. Güneşte kuruyordu Taşbaşoğlu. Hiç terlemiyordu. Midesi ağrıyordu, kusacağı geliyordu. Midesinin üstüne yumuldu, tarlanın kıyısında iki kat olmuş, öylecene kaldı. Çok sıcak vardı, çok güneş. Yere basamıyordu. Ağınağacı çalısına süründü.

Bir toz yeli esti, bir yalım gibiydi. Sonra Toros üstünden gelen bulutlar bütün Çukurovanın üstünü örttü bir anda. Buz gibi bir yel daha esti tozu dumana katarak. Sonra ağır, iri damlalar tozlu toprağa düştü, gömüldü.

Taşbaşoğlu dimdik, orada tarlanın kıyısında durmuş bekliyordu. Gene kulağına tarladan bağırmalar geldi, dehşet bir gürültü aldı ortalığı. Gürültü birden sustu. Gökten ırmaklar boşanıyordu. Bir anda her yan göl oldu.

Gökte yaşlı bir kartal yağmurun, hızlı esen yelin içinde çırpınıp duruyordu ama bir yere çekip gitmeyi ve konmayı akıl etmiyordu.

Ne kadar sürdü yağmur, Taşbaşoğlu hiç farkında olmadı. Burada dimdik ne kadar süre kaldı, yağmur ne kadar çok yağdı, ne zaman dindi hiç farkında olmadı. Yalnız bir şeyi biliyor, tarlanın içine yürüdüğünü...

Ayak bileklerine kadar çamura gömülerek yürüdü. Giyitleri bedenine yapışmış, bütün kemikleri ortaya çıkmıştı. Tutsan dökülüverecekmiş gibi bir iskelet. Irgat kalabalığına girdi, gülümsüyordu. Kimi görse gülümsüyor, bir yakınlık gösterisinde bulunuyor, kimse aldırmıyordu. Zalacaya geldi, onun önünde durdu, gülümsedi. Onun bir hoş geldin demesini bekledi. Zalaca onun yüzüne şaşkın şaşkın baktı, baktı, bir şey demeden arkasını döndü. Muhtar Sefer onu gördü. Onu görür görmez de, içten bir kinle, üstünlükle, bu sen misin ermiş Taşbaş, dercesine gülümsedi. Taşbaşoğlu ona döndü, buna döndü, gülümsemesi dudağında dondu kaldı. Karısını gözleriyle araştırdı, ta uçta duruyor, kendisine bakıyordu. Ona doğru yürüdü, yanına vardı. Kadında hiçbir kıpırdanma olmadı. Taşbaş karısına bir şeyler söyleyecek oldu, sözleri boğazında düğümlendi kaldı. Öylece sustu. Karısı hiç kendisine bakmıyordu. Kimse de bakmıyordu. Taşbaşoğlu, tarlayı bırakıp bir daha gelmemeye, köye dönmemeye ant içip gidecekti. Gitmeye, tarladan ayrılmaya gücü yetmedi. İçinden beni tanımadınız mı, ahmaklar, ben ermişler ermişi Taşbaşım, size geldim. Kırlar mağarasından çekildim de geldim. Baktım ki çok sıkışmışsınız, yetiştim size, diye bağırmak geçti, bağıramadı.

Karanlık bastı, her alaçığın önünde ateşler yandı, isli tarhana tencerelerini ocağa koydular.

Taşbaşın karısı da alaçığının önüne bir ateş yakmaya çalışıyor, beceremiyordu. Bütün çalılar yaştı. Taşbaşoğlu çırpıları karısının elinden aldı ve hemen ocağı tutuşturdu. Kadın ocağa isli tencereyi koydu ve tarhana pişirdi. Sofrayı çamurlu toprağa serdi, ekmekler ıslanmış, yamyaş olmuştu, sıcak tarhanayı içtiler. Taşbaşoğlu kendine geldi.

"Avrat, beni tanımadın mı? Ben Memedim," dedi. "Başıma çok şeyler geldi ama, anladım ki ben ermişim, evliya olmuşum."

Kadın ona bakınadı bi'e. Bir tek söz bile söylemedi.

Yatakları da ıslanmıştı. Alaçığın içi de ıslanmıştı. Taşbaş alaçığın içinin yaşını dışarıya çekti, toprağın kurusunu buluncaya kadar.

"Yatak ıslandı mı? Islanmamışsa getir de şu kuru yere ser."

Kadın hasırın altından bir incecik savan, bir de küçücük minder çıkardı. Uzun yastığın bir ucu ıslanmıştı, kuru yere serdi.

Taşbaşoğlu çırılçıplak oldu, minderin üstüne uzandı, savanı üstüne çekti, hemencecik de uyudu. Karısı bir çam çırası yaktı, çıra yanıp tükeninceye kadar onun uzamış, avurdu avurduna geçmiş, kirpi oku gibi seyrek, dik, uzamış sakallı yüzüne baktı. Burnu incelmişti. Boynu da öyle. Kadın korktu. Böylesi yüzler, ölümün damgasını yemiş yüzlerdir.

Babaları geldi geleli, üç çocuğunun üçü de oldukları yerde oturmuşlar kalmışlar, büyülenmiş gibi. Kocaman açılmış şaşkın gözlerini de babalarının üstünden hiç ayırmıyorlar. Taşbaşoğlu gelir gelmez, onları okşamış, üçünü de bağrına basmıştı. Çocuklar büyülenmiş gibi bakmışlar, yerlerinden hiç kıpırdamamışlardı. Babaları uyur uyumaz onlar da oldukları yerde uyudular kaldılar, üst üste. Anaları onları soydu, babalarının yanına yatırdı.

Çok yorgundu, şaşkındı. Taşbaşoğlu suretinde birisinin gelip, ölmüş bitmiş, hastalıklı birisinin gelip sofrasına oturması onu bitirmişti. Adamı kovamıyor, sen Taşbaşoğlu değilsin, ben senin karın değilim, bunlar da senin çocukların değil, diyemiyordu. Ohhooo, Taşbaşoğlu kim, sen kim, diyemiyordu. Taşbaş Efendimiz şimdi Kırklar dağında, soğuk sulu pınarların başında, mor menekşe dize çıkmış, sütünü kaymağını, bıçak kesmez ormanlarda, Kırk Ölmezler arasında... Sen kiiim, Taşbaşoğlu kim, sümüklü fıkara! Şu Taşbaşa benzer adama, yemeğini yedin işte, ben dul bir kadınım, başka yere git de yat orada uyu, diyememişti. Niçin diyememişti? Diyememiş de yatağına almıştı? Benziyordu benziyordu Memede, hık demiş burnundan düşmüş gibi benziyordu ama, Taşbaş Efendimiz nerdeee, bu sümüklü nerde!

"Yorulmuş fıkara... Çorbayı nasıl sömürüyordu! Kırk günlük aç gibi. Sabah olur olmaz, ben kocası yanında olmayan bir kadınım, var git başka yere kardaşım, diyeceğim ona. Taşbaş Efendimize benziyorsun ama seni yatağıma alamam. Alaçığıma alamam. Efendimiz çarpar beni. Sabah olur olmaz, kalk kardaş, ben kocası burada olmayan bir kadınım, başka yere misafir ol..."

Bu sözleri durmadan mırıl mırıl tekrarlıyordu.

Karmakarışık, ağır, korkulu, ikircikli duygular cehenneminde, kara düşler içinde, al basmış, sayıklayarak, Taşbaşın başucunda kıvrandı durdu sabaha dek.

Çocuklar bir kocaman yaşlı kartalı yakalamış, boğazına ip bağlamışlar, almışlar ırgatların arasına getirmişlerdir. Kartal ıpıslaktır, düşmüş, uçları çamura basmış kanatları sürünür.

Hasan:

"Babam onlardan çok pamuk topluyordu da çekemediler, karınları yemedi. Onun için öldürüyorlardı. Bir büyürsem, bir büyürsem, hepsini teker teker yakalayacağım, teker teker öldüreceğim. Bir büyüyüm de gör sen! Ben bir büyüyüm de görsün onlar adam nasıl öldürülürmüş!"

Öfkeden dişlerini sıkıyor, dişleri gıcır gıcır ediyordu.

Ummahan:

"Bak Hasan," dedi. "Ökkeş Dağkurdunu öldürme. Herkes vurdu da, o vurmadı babama. Bir tek o vurmadı."

Hasan dikleşti, kabardı. Öfkeden kıvranıyordu. Gözleri kıpkırmızı olmuş, yaş ile dolmuştu.

"Öldürmem Ökkeş Dağkurdunu," dedi. "Varsın o yaşasın."

"Bir de Zalacayı çok öldür. Dişlerini babamın kulağına geçirmiş ısırıyordu. Bir de babamın üstüne çıktı, tepindi durdu."

"Onu da nasıl öldüreceğim, büyüyünceye kadar düşünürüm."

Ummahan:

"Ben de düşünürüm. Belki benim de aklıma onu bir iyi öldürmek gelir."

Hasan:

"Sen de düşün," diye ona izin verdi. "El elden üstündür ta arşa kadar."

Giyitleri kurumuştu. Tozlu, kurumuş çamurlu bir kirdeydi giyitleri. Yarın dibine, ağınağacı çalılarının yanına oturmuşlar, ortalığı doldurmuş iri, yağmur sonu sineklerinden korunuyorlardı. Ceyhan ırmağı kırmızı, çamur gibi akıyordu. Arada sırada üstünde bir çam kabuğu, bir görünüp sonra yitip gidiyordu. Akarsu hiç alışmadıkları ekşimiş bir çamur kokusuyla kokuyordu. Su da çürümüş ağaç, çürümüş kabuk, yaprak, ot kokusuyla kokuyordu. Koyu, yoğun, sıcak bir sis içindeydiler. Ovaya ak, yoğun, ağır, kalkmaya hiç niyeti olmayan bir bulut çökmüştü. En küçük bir fisilti bile yoktu. Sıcak yapış yapış kızdırıyordu, kızdırdıkça ovanın düz, ıslak toprağından buğular fışkırıyordu. Gökyüzü açık, ak, boz bir mavilikteydi. Ötedeki hayal meyal gözüken Toroslar, heybetli Gavur dağları da boz bir mavilikteydi. Dağlar da, gökyüzü de yoğun bir buğuda tütüyordu. Sıcak güneş öyle harlamış kızıl köz gibi değil, yoğun buğunun arkasında hayal meyal...

Ummahan ağzını Hasanın kulağına götürürken elindeki çöpü kırdı:

"O geleni tanıdın mı?" diye sordu. "Herkes tanıdı ama hiç oralı olmuyorlar. Korkuyorlar. Taşbaş Efendimize benzemiyor mu? Hani uzun, ak sakalları

yoktu ya, o zamanlar yeşillenmemişti saçları daha... Daha Kırklara karışmamıştı. Ermiş olmuştu daha yenice. İşte bu gelen adam var ya, azıcık o zamanki Taşbaş Efendimize benziyor. Değil mi? Sonra da Taşbaş Efendimizin evine gitti. Diyorlar ki Taşbaş Efendimizin karısının alaçığında uyumuş. Duymadın mı? Herkes diyor ki, yazık Taşbaş Efendimizin avradına, bir yabanı evine almış. Taşbaş Efendimiz onu sınamak için, karım beni bekliyor mu, beklemiyor mu diye onu sınamaya, kendine bir adamı benzetmiş de göndermiş buraya. Bir de diyorlar ki, Kırklar onu kovmuşlar, beğenmemişler de kovmuşlar. Seni insan ermiş yapmışlar, biz kabul etmiyoruz, demişler, kovmuşlar... O da kahrından işte böyle hasta olmuş, kan işemiş de böyle olmuş. Kırkların başı onu yatırmış sopanın altına kan işetmiş, öldürüyorlarmış da kurtarmışlar. Öyle diyorlar. Memidik kan işetmişler diyor..."

Hasan düşünüyordu. Birden Ummahanın sözünü kesti, dik, inanmış:

"O hem Taşbaş Efendimiz, hem de Taşbaş Amcam benim. Taşbaşoğlu Emmim benim. Anladın mı? O da çok pamuk topluyormuş orada... Kırkların içinde. Onlar da Taşbaş amcamı dövmüşler. Babam gibi etmişler onu da. Büyüyünce, o Kırkların yerini sorarım Taşbaş amcamdan. Varırım yanlarına, ormanlarına bir ateş veririm. Ormanın içinde cayır cayır yanarlar. Döverler mi Taşbaş amcamı... Bu adam Taşbaş Efendimiz. Öteki ermişler çekemedi onu, karınları yemedi. Gece geldi, Taşbaş Efendimiz beni uyandırdı. Ben, benim Hasan, dedi. Ne derlerse desinler, ben benim. İnanma kimseye, ben benim. Sabaha kadar başından geçenleri söyledi bana... Beni okşadı sevdi. Sığırcıklara fak kurmuştuk birinde de, faka üç sığırcık birden düşmüştü. Onu ansıdık. Aklında. Taşbaş Efendimiz olmasaydı bu adam ne bilirdi sığırcık tuttuğumuzu, ha ne bilirdi? Ne bilirdi? Onun için Ummahan, sen günaha girme bir daha, olur mu? Bu köylü gavur olmuş zaten tümden. Onun için sen sen ol, günaha..."

Ummahan:

"Girmem," dedi çabucak.

Hasan, Taşbaşın geldiği gün varıp onun eline sarılmak, onunla konuşmak, başlarına gelenleri bir bir söylemek istemiş, can atmıştı ama bir türlü onların alaçıklarına gitmeyi göze alamamıştı. Alaçığa gidemeyince, ha şimdi gelir, ha birazdan diyerek, Taşbaşı gözünü kırpmadan sabaha kadar beklemiş, onun üstüne düşler, olmadık hayaller kurmuştu.

Yukarda tarlada bir gürültüdür koptu, hemen yarın üstüne fırladılar. Çocuklar kocaman bir kartalı yakalamışlar, boğazına bir ip bağlamışlar, kocaman kartalı çamur içinde oradan oraya sürükleyip duruyorlardı bağrışarak. Kartalın kanatları aşağıya iyice sarkmış, yerdeydi. Gagası kenetlenmiş açılmıyordu. Başı bir çocuk başı büyüklüğündeydi. Büyük gözleri dumanlıydı, kaymıştı. Ölmek üzere olan bir cerenin kederli, kara, yumuşak gözlerine

benziyordu. Yaşlı kartal ağlar gibiydi. Çocuklar gagasından, kanatlarından, kuyruğundan çekiştiriyorlar, üstüne biniyorlardı. Koca kartal bunların hiçbirisine aldırmıyor, vakur, çamur içinde, sanki bütün bu yapılanlar kendisine değilmişçesine durgun oralı bile olmadan ya uçmayı, ya da ölümü fütursuz bekliyordu. Taş gibi sakindi kartal... Bir çocuk gözüne çöp sokuncaya kadar kartalın bu sessizliği sürdü. Çocuk gözüne çöpü sokuncadır ki çırpındı, kanatlarını kurtardı, başını çekti, ipi kopardı, çocukların çağrışmaları arasında üç kere kanat çırptı, sekti, havalanamadı, geri düştü, boylu boyunca toprağa serildi. Sonra çocuklar gene başına birikiştiler, ipi bağladılar, ayağa kaldırdılar, alaçıklara doğru sürüklediler.

Memidik, gözleri Taşbaşın alaçığında, derin düşüncelere dalmıştı, yerdeki kartalı gördü, yüreği cız etti, içine bir korku düştü. Umutsuzca gökyüzüne baktı. Gökteki kartalı göremedi. Koca Halilin sözü düştü aklına: "Tezikmiş, yaşlı kartallar yerde ölmezler. Uçarlar göğün yedi katına, orada can verip, ölü olaraktan toprağa düşerler." Korkusu büyüdü. Çocuklara öfkelendi. Gökyüzünü araştırdı. Gökyüzü bomboştu. Lekesiz, boz, buğulu bir mavilik... Öfkesi kabardıkça kabarıyor, eli ayağı titriyordu. Çocuklara doğru, var gücüyle bağırarak koştu: "Koyverin onu! Koyverin!" Çocuklar o anda kartalı bırakıp kaçtılar. Kartal orada, çamurlu toprağın üstünde, başı ayaklarına düşmüş, kanatları yerde, kalakaldı. Memidik bir kartala, bir gökyüzüne bakıyordu. Kuzeye, güneye, doğuya, batıya bakıyordu. Bakıyor, umutsuzlanıyordu. Ayağının ucunda ıslak, çamur içinde, tüyleri yolunmuş, tüyleri karmakarışık, perperişan bir koca kartal... Neredeyse kartalın başına oturup ağlayacaktı. Çocuklar uzakta durmuşlar, suçlu, yaramaz, yorgun, onun kartala ne yapacağına bakıyorlardı.

Başını kaldırınca içi hop etti, içini ışık seli gibi bir sevinç doldurdu. Anavarza üstünden kanatlarını geniş geniş çırparak iri bir kartal geliyordu. Memidik yerdeki kartalı unuttu, gökteki kartal Anavarza üstünden kopup Hemite kalesine varıncaya kadar gözünü gökten ayırmadı. Sonra, rahat, kollarını sallaya sallaya alaçıklara yürüdü. Kadınlar öbek öbek alaçıkların önünde ateş yakmışlar, yufka yapıyorlardı. Puslu ovayı pişmiş yufka kokusu almıştı. Taze, iç açıcı.

Memidik çekilir çekilmez, bir koşu çocuklar kartala geldiler, yeniden sürüklemeye başladılar.

Memidik, Kel Aşığa koştu:

"Aşık Ağam, söyle sen. Sen söyle, insan insana benzer, benzemez mi? İnsanlar bu dünyada çift yaratılır. Allah hiçbir vakit hiçbir yaratığı tek yaratmamıştır. Çift yaratır. Tıpkı tıpkısına her yaratığı çift yaratır, bir örnek. Çünküleyim Allah tektir, biriciktir ve de hiçbir benzeri olamaz. Bu gelen adam, azıcık Taşbaşa benziyor ama... Azıcık... Daha dün gördüm ben Efendimizi. Bir göreydin Aşık Ağam, üstüne bin tane türkü çıkarırdın ki dillere düşerdi. Görsen bir Efendimizi! Bu sümüklü nerdeee, Taşbaş Efendimiz nerde! Diyorlar ki, Efendimiz kendi suretinde birisini göndermiş ki karısını deneye... Sen söyle Aşık Ağam, sen söyle!"

Kel Aşık elini göğsüne götürdü. Yaşlılıktan çökmüş bağrına bastırdı:

"Bu daha doğru," dedi. "Ermişler türlü türlü kılıklara girip insanları denerler. Bu bir denemedir. Yolak köyü gözünü açmalı, bu denemeden yüzünün akıyla çıkmalı. Taşbaş Efendimiz bizi daha çok deneyecek. Ondan sonra ışık gibi bereket, bolluk yağacak üstümüze. Efendimizin eski karısına söylemeli ki, malum a, ermişlerin karıları olmaz, söylemeli ki kavi dursun. Efendimizin suretine teslim olmasın. Yoksa Efendimiz evimizi başımıza yıkar. Teslim olmasın ama misafirin de gönlünü hoş tutsun. Çünküleyim, Efendimiz onu kendi suretinde ve de evine misafir olaraktan göndermiş."

Memidik, Kel Aşığın da kendisi gibi düşündüğünü öğrenince sevindi:

"Bu dediğin hepsinden doğru," diye bağırdı. "Varır gider, Efendimizin eski karısına söylerim hepsini bir bir. Ne demiş bakalım adam ona? Ben Taşbaş mıyım, ben ermiş miyim demiş, ne demiş?"

Başını kaldırdı göğe baktı, tek kartal yükselmiş, Hemite dağının doruğunu bir o kadar daha aşmış, süzülüp bu yana geliyordu. Gök boz bir durulukta, buğulanıyor. Sıcak kaynatıyor.

Yufka sacları büyücek bir kalkan gibidir. Üç taşın üstüne konur ve altına ateş yakılır. Kızınca, bir tahta üstünde açılan yufka kızgın ateş üstüne serilir. Evreç yassı bir kılıç gibidir, tahtadandır. Evreçlen çevrile çevrile pişirilir.

Yufka yapan kadınların saçlarının altından yalımlar fışkırıyordu. Ve kadınlar, Taşbaş suretinde gelen adamdan konuşuyorlardı. Şaşkınlık içindeydiler. Taşbaş suretinde, Taşbaşın evine konuk gelen adam o kadar da Taşbaşa benzemiyordu ya... Azıcık da benziyor. Hiç de yüzünde ermiş ışığı yok. Kararmış, buruş buruş olmuş, sarkmış, kurumuş bir yüz. Tam yılgın, kederli, acılı bir köylü yüzü. Yüz bin yıl gün altında kalmış.

Kadınlar bir de Taşbaşın karısının bu adamla yatıp yatmadığını merak ediyorlar, bunu biribirlerine söylemiyorlardı ama hepsi de düşünüyordu. Aynı alaçıkta, çırılçıplak, hiç yatmazlar mı? Eğer yatmışlarsa, Kırklar dağındaki, kırk yeşil sakallı ermiş içindeki Taşbaş Efendimiz ne derdi buna?

Belki de ermiş Taşbaşın ta kendisiydi bu adam. Yorulmuş, yılmış, hükümetten dayak yemiş, aç kalmış da bu hale gelmiş bir Taşbaştı. Yüreklerinin ta derininde, bu adamın öz bir Taşbaş Memet olduğu vardı. Herkes içinden böyle düşünüyor ama tam tersine inanmak için kendisini zorluyordu. Gene de şaşkınlık içindeydiler, ikircikliydiler. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Belki de, belki de bu Taşbaşın hiç ermişliği falan yoktu. Taşbaşın evinin üstüne sağılan o ışık uydurmaydı. Kim görmüştü ışığı? Kendi bile demiyor muydu, bende iş yok, benim gibi bir günahkardan ermiş olur mu? Ermiş olan hiç buyar da donar mı? Ne düşünüyorlarsa, o an ona inanıyorlardı.

Kadınlar böyleydi de, iki gündür işsiz kalmış erkekler başka mıydı? Onlar da kadınların yaşadıkları aynı duyguları yaşıyorlardı. Yalnız Muhtar Sefer

bambaşka düşünüyordu. O, sevinç içindeydi. Bu gelen Taşbaşın ta kendisiydi. Yorulmuş, bitmiş, ölüm vurmuştu damgasını alnına. Taşbaşoğlu, köylünün bu davranışını hiç beklemiyordu köye geldiğinde. O, artık ermişliğine inanmış bir ermiş olarak köye geliyordu. Ve köylünün eskisinden bin kat daha kendisine tapacağını, ayaklarına kapanacağını sanıyordu. Köylünün aldırmaması Taşbaşı öldürmüştü.

Sefer bundan sonra olacakları da bir bir biliyordu. Gelecek olayların bir kısmı kendiliğinden oluşacak, bir kısmını kendisi destekleyecek, bir kısmını da yaratacaktı.

"Avucumun içindesin Taşbaşoğlu, sultanlar sultanı, ermişler ermişi, Efendimiz Taşbaş, anamı avradımı ermiş kadar belledim mi şimdi? Ağzına sıçtım mı ermiş kadar! Ermiş olur da cümle köylünün benimlen konuşmasını yasak eder misin? Köylüyü kendine taptırır mısın? Sen benim tatlı canıma kıymadın, ben de senin canına kıymayacağım. Ama seni sürüm sürüm süründüreceğim. Benim halimden bin beter edeceğim seni. Rezil rüsvay edeceğim. Düştün mü avucumun içine bir yaralı kuş gibi! Uzunca Ali de düştü mü avucumun içine?"

Avını yemiş bir kedi gibi yalandı. Şimdiye kadar Meryemceyi öldürmüştü Ömer, aslan Ömer, oğul Ömer. Ömerler Ömeri Ömer. Bir düğünü olacak Ömerin, görenin on parmağı da ağzında kalacak.

"Dedim ki Ömere kes kafasını Meryemcenin, o mendebur bela karının. Başını götünün ağzına koy. Ölüsünü Uzunca Ali deyyusunun kapısının ağzına uzat, kapıyı da üstüne çek ki... Uzunca Aliyi candarmalar götürüp ipe çeksinler. Ana katillerini ipe çekerler... Ve de ipe çekerler. Ana katillerinin yaşına bakmazlar. Ve de Maraşta koca bedestenin önünde. Gidip asılırken Aliyi göreceğim. Bana karşı gelmek ne imiş anlasın. Taşbaş, anlasın Uzunca Ali... Anlasınlar köpekler... Ve de köppekler!"

Dişini sıktı, çenesi kütürdedi.

"Köppekler! Bunları bana yapar mısınız?"

Taşbaşoğlunu öldüremeyeceğine hayıflanıyordu.

Çocuklar dehşet bir gürültüyle yarı ölü kartalı sürükleyerek önünden geçtiler. Kartal çocukların arkasından koşturuyordu. Yere düşmemek, sürünmemek için var gücünü harcadığı belliydi. Ağzı, bütün başı kan içinde kalmıştı. Çamura batmamış yeri yoktu. Çocuklar kartalın kanatlarını, tüylerini yolmuşlar, çamur içinde çıplak bir beden kalmıştı. Yer yer tüylü, kel... Yolunmuş kartal kadar zavallı hiçbir yaratık yoktur.

Sefer candan bir kahkahayla güldü.

"İşte böyle, işte böyle eyleyeceğim seni de Taşbaşım, Sultanım, Efendimiz, anladın mı? Anamı avradımı..."

Yarı bellerine kadar çamur içinde kalmış çocuklar Ceyhan ırmağı kıyısına, kumluğa indiler, içlerindeki en büyük çocuk kartalı götürdü ırmağın boz bulanık sularına bıraktı. Çocuklar var güçleriyle bağrıştılar. Sular yarı canlı kartalı sürükleyip götürdü, kartal bir ara battı, sonra çıktı.

Yukardan çocukları seyreden Sefer:

"Aferin size çocuklar," dedi. "Bu alçak kartallara böylesi gerek."

Hasan düşünüyordu. Taşbaş amcamı bekledim bu gece gözümü kırpmadan sabaha kadar, ne bana geldi, ne de babamı yokladı. Hiçbir yana bakmıyor, hep yere bakıyor. Babamı çiğnediklerini duymadı mı acaba? Babam onun arkadaşı değil mi? Köylü ondan korkuyor, ona yaklaşmaya çekiniyorlar. Ortada kaldı fıkaracık. Bir de, bir de kendi kendilerini kandırıyorlar. Yalancılar. Taşbaş ermişi kendi benzerini gönderdi köye diyorlar. Ben bu gece Taşbaş Efendimizin, Taşbaş amcamın yanına gideceğim, gece yarısı, herkes uyuyunca onu uyandıracağım. Bir özledim ki onu, bir canım çekiyor ki... İyi ki geldi. Ne var yani ermişlikte, Kırklara karışacaktı da ne geçecekti eline! Şimdi böyle daha iyi...

Zeliha büyülenmiş gibidir. Memidiğin davranışlarını bir türlü anlayamaz. İçine dert olmuştur. Gittikçe de Memidiğe sevdası artar. Memidiğin arkasına farkında olmadan takılır, o nereye giderse kendisi de oraya gider.

Gökte büyük, güneşli, çok ak bulutlar oradan oraya gidiyorlardı. En sıcak günlerden birisine yağmur sıcağı çöktü. Ve ak bulutlar durmadan akıyorlardı, sıcak. Gölgeleri duman içinde kalmış, tüten Çukurova düzünü yalayıp geçiyordu. Uzun bacaklı leylekler, dumanlı bir pırıltıya boğulmuş, firezli tarlalarda boyunlarını uzatıp çekerek, gergin dolaşıyorlardı, çabuk çabuk. Kapkara bir yılan yeşillenerek çiçekli bir hıltan otunun gölgesine upuzun serilmiş uyukluyordu. Az sonra bu yılanı yaylanarak yürüyen bir leylek kapıp havalanacak. Bulut gölgeleri koyu, sıcak, ağır, azıcık da serinletici, kayıyorlar. Yer yer, ovayı benekliyorlar. Koyu, yoğun, apak. İncecik bir yel bile esmiyor. Güneş, gökyüzünde ak bir gümüş yuvarlağı.

Ak bulutların arasında yan yatmış koca kartal... Önünden geçip giden bulutlara kanatlarını germiş. Gölgesi iri, toprakta pırıltılı firezlerin üstünde öyle duruyor, süzülmüş, kapkara. Sonra, bir yanı ak, her yanı ışığa boğulmuş bulutun altında kuzeye doğru uçuyor, az sonra yolunu değiştiriyor. Akdeniz üstüne gidiyor, sonra gelip Anavarza üstünde duruyor, yönü kuzeye dönük, kanatlarını germiş, öyle süzülüyor. Geniş yuvarlaklar çizerek göğe yukarı ağıyor, ağıyor, bir iki ak bulutun arkasına girip gözden yitiyor, sonra geri çıkıyor, halkasını çizerek yükseliyor. Boyuna halkalar çiziyor, ağır, belli belirsiz. Duru, çok aydınlık, ak bulutların pırıltısı göğün mavisine vuruyor. Yunmuş arınmış, terütaze bir mavi. Mavide halkalar, halkalar çizerek dolaşan kartal. Kartal halkalarını çizerek gene ağır, dolaşarak aşağı iniyor, gelip pamuk tarlasının üstünde duruyor.

Sıcak iplik iplik olmuş. Çok sert sıcaklar böyledir. Binlerce, milyonlarca ak iplikler gerilir gibi olur. İplikler sallanır havada. Bu, en son sıcaktır.

Irgatlar bir dizi olmuşlar. Uzun, belki üç yüz metrelik bir dizi. Bu üç yüz metrelik diziden dört dizi var tarlada. Boz, toprağa batmış, toprak rengi olmuş insanlar. Ağır güneşte öyle duruyorlar, hiç kıpırdamıyorlar gibi. Dizinin bu yandakinde, yani Ceyhan ırmağına yakın olan kısımdakinde, Taşbaşoğlu, Memidik, Gömleksizoğlu, Zalaca da var. Ölgün, bitkin ırgatlar kuruyup yarılmış tarladan, yağmurun yere döktüğü, toprağa bulanmış pamukları cansız, istemez topluyorlar. Yerden aldıkları pamukları silkerek, toprağından temizleyerek sepetlere koyuyorlar. İkindiüstü ve Ağanın adamları arkalarında... Yerde bir tek pamuk kalırsa kıyameti koparıyorlar. Ağızlarına ne gelirse sövüp sayıyorlar. Toprağa karışmış, toza, kurumuş çamura sıvanmış, bir paçavra yığını ırgatların arkasında ak ayakkabılı, ütülü ak giyitleriyle, geniş hasır şapkalı, geniş kara şemsiyeli adamlar. Birer komutan gibi. Küçük dağları ben yarattım der gibi... Sürünerek pamuk toplayan bu yığına öfkeyle, tiksinerek bakıyorlar. Arkada,

toprağa gömülmüş bir pamuk bırakmışsa bir ırgat, koltuk boşluğuna amansız bir tekmeyi yiyor.

Yağan yağmurdan sonra, pamuk fidanları boy atmış, çiçek dökmüştü. Sarı, kırmızı, mor, ak çiçekler göbeğe kadar çıkmış fidanların üstünde, hiç pamuk açmamış tarlaların çiçekleri kadar boldu.

Irgatları, o ağır, belli belirsiz kıpırtıları da olmasa bir hendeğin kıyısındaki toprak çizgisinden ayırt edemezsin.

Gömleksizoğlu, yanındaki Vicikviciğe önündeki fidanı gösterdi:

"Bak," dedi, "şuna. Bak hele Allah nasıl vermiş!"

Koyu yeşil yapraklı bele kadar uzamış fidanda yağmurun dökemediği yere doğru sarkmış pamuklar, daha yeni patlamış yumruk gibi elmalar. Kırmızı çizgili, tatlı bir yeşilde. Açıldı açılacak... Sonra şıkırdım gibi çiçekler. Sapsarı, dibinden aydınlatılmış bir billur sarısında büyük çiçekler.

"Bunun ikinci ağzı da birincisi gibi olacak. Dön arkanı da ilk topladığımız yerlere bak. İlk ağız gibi açmış. Biz bu yıl ancak kışa döneceğiz. Üçüncü ağız da ilk ağız gibi olacak. Allah vermiş ki. Ben bunca yıl Çukurovaya gider gelirim, böyle bir tarla görmedim. Eğer bu yağmur da yağmasaydı... Topraklı pamukları ötekilere katmayalım. Belki topraklı pamuk ağır çeker diye, kilosuna daha az verir Ağamız."

Vicikvicik:

"Ben Ağayı gördüm," dedi. "Çok iyi bir adam. Yüzü nurlu. Bana dedi ki, topraklısı da yirmi kuruş, topraksızı da... Hepsi bir. Topraklıya on sekiz kuruş vereceğim de zengin mi olacağım? Zengin mi, dedi. İşte bana böyle dedi Ağamız. İyi adam."

Gömleksizoğlu:

"Ulan batasıca, nerde gördün de Ağayı bu yalanları vırlatıyorsun?" diye Vicikviciği küçümsedi. "Tarlaya girdik gireli sen bir dakika yanımdan ayrılmadın. Ağa da buraya gelmedi. Hey yalancı, nereden duydun?"

Vicikvicik:

"Doğrudur," dedi. "Bu kadar güzel tarlası olan adam yirmi kuruşa kesmişse kilosunu... Yirmi kuruş verir. Yağmuru biz yağdırıp da pamuğunu toprağa biz gömmedik ya... Bak nasıl temizliyorum pamuğu. Bak..."

Uzunca Ali alaçıkta yatıyor, her yeri hurdahaş olmuş, kımıldayamıyor. Bir soluk alışta bin yeri acıyor. Yorgun, bitkin, acılı... Ummahan başucunda. Susadıkça ona su veriyor, yüzüne konan kocaman iri yağmur sıcağı sineklerini kovuyor. Bu acıda bile Alinin elleri durmuyor. Elifin getirip önüne yığdığı kozaları çekiyor. Her kozayı çekişte can verircesine bir acı duyuyor ama gene de çekiyor.

Ummahan:

"Taşbaş Efendimiz geldi," diyor, belki onuncu kez.

O aldırmıyor.

"Erimiş bitmiş. Bir avuç kalmış. Hasta. Şimdi pamuk topluyor karısının yanında. Karısı da, hiç kimse de yüzüne bakmıyor. Diyorlar ki esas Taşbaş Efendimiz kendine bir örnek adam yapmış. Kendi gibi göndermiş ki köye karısını da, köylüyü de deneye..."

Ali, Ummahan Taşbaştan her söz edişinde azıcık gülümsüyor, ama kız bunu görmüyor.

Taşbaş, Zalacayla karısı arasında pamuk topluyordu. Bir dalıyor, elleri duruyor, taş gibi donuyor, sonra birden aklına düşüyor, çabuk çabuk bir an topluyor, üfürerek yerden aldığı pamuğu temizliyor, sonra üfürdüğü pamuğu elinde unutuyor, öyle kalakalıyordu.

Köylülerin ilk şaşkınlığı geçmiş, şimdi ona herkes, belli etmeden, göz ucuyla, korkuyla bakıyordu. Hiçbir hareketini gözden kaçırmıyor, her kıpırdayışına bir anlam yakıştırıyorlardı.

Bu arada ırgatların önünde Muhtar Sefer göründü. Çok güzel, tertemiz giyinmiş, kara bıyıklarını kara üzümle burmuş, parlatmıştı. Boyanmış çizmelerini kara kadifeden külot pantolonunun üstüne çekmiş, kaçakçılardan aldığı İngiliz kumaşı kalın ceketini giymiş, çizgili gömleğini kırmızı kıravatını takmıştı. Av çantasını sol uyluğunun üstüne sarkıtmış, tüfeğini omzuna asmıştı. Terliyordu. Geldi ırgatların karşısına dikildi. Bacaklarını gerip, sağ elini beline verdi, sol eliyle de cıgarasını içti, dumanını, ağzını yukarı dikerek havaya savurdu. Böyle bir süre durumunu hiç bozmadan ırgatların önünde durdu, sonra ağır ağır adımlarını geniş geniş açarak Taşbaşoğluna yürüdü, geldi karşısına dikildi, tepeden gümbür gümbür bir sesle:

"Hoş gelmiş safalar getirmişsin Taşbaşoğlu Efendimiz," diye çın çın bağırdı. Sesinde korkunç bir öç alma, alay vardı. Taşbaşın içine işledi. "Demek Memet Efendimiz gece aramıza geldin? Demek gene evliyalığını ilan edeceksin?" Güldü. "Sen gittin gideli köylü benimle hiç konuşmadı. Avratlarım, çocuklarım bile. Bana büyük kötülük ettin Taşbaş Efendimiz. Duydum ki Yüzbaşı seni çok dövmüş. Bir hafta sopanın altına yatırmış, on beş candarma durmadan sana sopa sallamışlar. Altı ay kan işemişsin. Sonra seni eşek cennetine atmışlar, sonra da deliler damına. Ben öyle duydum. Nasıl kaçtın da buraya geldin? Şimdi candarına gelir de seni burada bulmaz mı? O güzel bileklerini de kelepçelemez mi? Ne dersin Taşbaş ermişim! Bak kimse benimlen konuşmuyor, senin mucizatın da bu! Gücün bana yetiyor. Bak, köylü yüzüne bakıyor mu? Bir tanesi, avradın bile sana sahip çıktı mı? Bir merhaba diyen oldu mu sana? Ben daha önce sana demedim mi, tekmil başına gelecekleri bir bir söylemedim mi? Şimdi ayağa kalksan da, Muhtar Sefer iyi adamdır, has adamdır, ben yanılmışım desen, konuşun onunla desen seni dinlerler mi sanıyorsun? Şimdi kalksan da Seferi

öldürün desen, tüyleri kıpırdar mı sanıyorsun? Senin beyliğin o zamandı, şimdi vizzo. Ne diyorlar biliyor musun? Bu gelen Taşbaşın bir sureti, tasviri diyorlar. Efendimiz Taşbaş Kırklar dağında diyorlar. Var şimdi inandır inandırabilirsen senin Taşbaş Memet olduğuna köylüyü. İnandır bakalım. Sağlıcakla kal. Seni belaların belası bekliyor. Benden bilme!"

Herkes durmuş bir konuşan Sefere, bir donmuş kalmış Taşbaşa bakıyorlardı.

Sefer geniş adımlarla Ceyhan kıyısına doğru uzaklaştı

Memidik herkesin duymasını istediğinden bağırdı:

"Bizi kandırıyorlar, ben daha dün gördüm Efendimizi. Hiç bu adama benzemiyordu. Bu işin içinde bir oyun var."

Korkuyla baktılar Taşbaşa. Öteki sıralar da durmuşlar, Seferin konuşmasını dinlemişlerdi. Memidiğin konuşmasını da

Vicikvicik atıldı ortaya. Taşbaşın yanına vardı:

"Ulan ibne," diye bağırdı, "Taşbaş donuna girmişsin. Hiç de Taşbaşa benzemezsin. Taşbaş olsan ne olur ulan ibne? Bak, ermiş bir kişiysen beni burada dondursana. Çont etsene beni haydi. Öldür, öldür beni haydi!"

Hem söylüyor, hem de az sonra ölecekmiş gibi korkuyordu. Yüzü sapsarı kesilmişti. Titriyordu. Cezbeye tutulmuştu:

"Ermiş misin ulan sümüklü? Ermişler kendilerine böyle sövdürür mü? De öldür beni. Oduna döndür ağzımda dilimi. Haydi, haydi, haydi..."

Hasta bir kahkaha savurdu.

"Sende iş yok, iş yok arkadaş. Bir beni öldüremiyorsun. Senin mucizatın nerde?"

Konuştu konuştu... Her an ölmeyi, felç olmayı, ağzının eğilmesini bekledi, korkudan çıldırdı, çıldırdıkça Taşbaşı tahrik etti. Hiçbir şey olmuyordu. Ter içinde kalmış, yorulmuş, sesi çıkmıyordu. Arkasını döndü, yere tükürdü, koşarak Seferin arkasından gitti, Sefer onu yarın altında bekliyordu.

"Aferin sana Vicik Apti Ağa," dedi. "Hak ettin bir paket sigarayı. Güle güle iç."

Vicikvicik bir tümseğe çöktü, soluk soluğaydı, daha tüm bedeni zangır zangır titriyordu, paketten bir sigara çekti, yaktı, somurmaya başladı.

Sefer:

"Amma da korkmuşsun heriften," dedi. "Ya ermiş çıkarsa diye."

Gömleksizoğlunun sesi geliyordu tarladan:

"Ayıp ettiler," diyordu. "Bu adam Taşbaşoğluysa eğer onların da ocağına sıçtı, evlerini başına yıktı, durup bu hali seyreden bizim de anamızı belledi. Yok eğer Taşbaş Efendimiz bizi denemeye bir tasvirini, örneğini, benzerini göndermişse hal daha kötü. Hiçbirisi değil de bu adam bir garipse, gelmiş de bize sı-

ğınmışsa o zaman daha kötü. Bir garibe, bir yoksula, bir sığınmışa insan böyle mi davranır! Söyleyin böyle mi davranmak gerek?"

Taşbaşoğlunun önüne geldi, dizleri üstüne çöktü:

"Kardaş kim olursan ol, ister ermiş Taşbaş efendimiz ol, ister onun tasviri, istersen bir garip ol, şu insanların yaptıklarından dolayı bizi bağışla!"

Taşbaşoğlu ona minnetle baktı. Gözleri yaş içindeydi, yutkundu.

Gömleksizoğlu ayağa fırladı:

"Bakın bakın," diye geniş kollarını açarak ırgatları kucakladı, "adam ağlıyor. Ağlıyor ya... Bu kadar hakaret size de edilse, siz de ağlarsınız. İnşallah bu adam ermiş olur da o Sefer de görür gününü, siz de..."

Göğe baktı, Toros üstünden bir kara bulut oynamış geliyordu. İnceden de serince bir yel dalgası parladı, söndü.

"Bakın işte bakın! Söver misiniz garibe? Yağmur geliyor! Uzun bacaklı Çukurova yağmurları bir başlasın da toplayın bakalım pamuğu! Ölmeyin bakalım. Sövün bakalım, sövün gariplere, sığınmışlara..."

İçinden, iyi yaptım, diye geçiriyordu. Taşbaşoğlu beni severdi ya, şimdi bir iyice sevdi, bundan sonra, o Kırklar dağına çekilince, ya da burada kalınca benim için yok yok artık, diyordu.

Coştu:

"Siz adam değilsiniz. Siz adam olsanız ermişlere, sığınmışlara böyle davranmazsınız. Görmüyor musunuz fıkaranın halini? Kırk gün aç kalmış gibi. Yedi yıl hastalanmış gibi. Siz iflah olmazsınız. Sizin merhametiniz yok. Özbe öz Taşbaşoğlu buysa ne yapacaksınız şimdi? Başınıza taş yağdırmaz mı? Onun soyuna Taşbaşoğlu diye neden demişler, zalimlerin, hak yiyenlerin, kötülük edenlerin başına taş yağdırdığı için... Yalnız bu Taşbaşoğlu değil, onun yüce soyu ulular ulusu ermişler ermişidir."

Yeniden Taşbaşın önüne diz çöktü:

"Kardaş," diye konuştu, "yiğidim kardaş, beni ve de soyumu bağışla. Bize bir kötülük düşünme. Kim olursan ol kardaş."

Ağlamsı, yıkılmış, uzun boyuyla geniş geniş sallanarak ayağa kalktı:

"Bakın bakın," diye kuzeydeki karanlık dağların üstünü gösterdi. "Bakın geliyor! Hem de ne geliyor! Bir yağmur geliyor ki, sağnak bile olsa, bir hafta pamuk toplatmaz. O zaman da yandı gitti dağlılar. Siz daha sövün köyümüze sığınmış bir garibe."

Kel Aşık kocaman elini toprağa bastırıp yekindi. Tel tel sakalı tozlanmış, kirlenmişti. Sesi ağır, boğuk çıktı:

"Yağmur geliyor. Yağmur gelirse, bir yağmur daha bizim için ölüm olur. Haydi kalkın ayağa da bir yağmursuzluk duası edelim. Kalkın ayağa," diye bir daha

var gücüyle bağırdı. "Ceyhanın kıyısına yürüyün. Herkes yerden bir taş parçası, bir de kesek alsın. Düş önüme Gömleksiz. Sen de kalk ayağa, ermiş tasviri."

Gömleksiz yere eğildi, yerden bir taş parçası bir de kesek aldı. Kel Aşığa döndü:

"Taşlar küçük, keseklerde de iş yok, hemen ufalanıveriyorlar."

Kel Aşık:

"Birer elma koparın fidanlardan öyleyse. İri olsun."

Herkes birer elma koparıp yola düştü. Öteki üç sıra da aynını yaptı. Gömleksizoğluyla Taşbaşoğlu yan yanaydı. Taşbaşoğlunun bacakları biribirine dolaşıyordu. Üfürsen yıkılacak. Yarın ucuna geldiler, Taşbaşoğlu daha fazla ayakta kalamadı, olduğu yere çöküverdi. Köylüler geldiler, tam yarın kıyısına uzun bir sıra oldular. Hiç konuşmuyorlardı. Her birinin elinde daha açmamış bir pamuk elması vardı. Aşağıda Ceyhan ırmağı koyu kırmızı akıyordu, durgun. Taşkınlığı inmiş, kıyıda ince millerin, kumların üstünde bir çam kabuğu, çubuk, yonga, saman ve dallardan ak kenarlı birikinti çizgisi kalmıştı.

Kel Aşık yönünü kuzeye, dağlara döndü. Kapkara kocaman bir bulut dağların üstünden kaynayıp geliyor. Çukurova göğünün kuzeyini, yarısını tutmuş kabardıkça kabarıyordu. Bir uçtan bir uca da durmadan bir koca, karanlık bulutu şimşekler kesiyordu.

"Bir yağmur geliyor ki aman ne yağmur! Aman ha aman, yağmur ha yağmur! Bir yağmur ki Çukurova bile böyle bir yağmuru görmemiştir. Şimdi diz çökün bakalım, yönünüzü coşup gelen buluta dönün, ellerinizi de havaya açın, bildiğiniz duaları da içinizden okuyun. Dua bilmeyenler de, Allah şu yağmuru kes, şu bulutu gerisin geri dağların arkasına götür diye söylesinler."

Kel Aşık böyle dedi, ellerini göğe açıp yönünü kuzeye döndü, gözlerini kabarıp gelen buluta dikti, birtakım anlaşılmaz, Arapçaya benzer dualar okumaya başladı gür sesiyle. Duaları da türkü söyler gibi yanık, candan, içli bir sesle okuyor, diz çöküp el açmış, yönlerini kuzeye dönmüş köylüleri coşturuyordu. Can-ı yürekten dua ediyorlardı. Bu yağmur bir gelirse, bir de iki üç gün durmadan doğru dürüst pamuk toplayamayacaklardı. Pamukların hepsi yerde. Bu gelen yağmur ölümdü.

Kel Aşık uzun, insana hiç bitmeyecek gibi gelen duasını bitirdi, elini yüzüne götürdü, yüzünü sıvazladı. Irgatlar da tıpkı onun gibi yaptılar.

Kel Aşık gürledi:

"Ayağa kalkın. Bakın bulut ne kadar çabuk geliyor. Doludizgin geliyor. Bir iki saata kalmaz bizim üstümüze gelir. Ellerinizi açın. Ben ne söylersem arkamdan olduğu gibi siz de söyleyin. Hay Allah!"

Kalabalık arkasından, "Hay Allah," diye gümbürdedi. Sesler bütün ovada dalgalandı, gitti ta Anavarza kayalıklarına çarptı, yankılandı.

Kel Aşık:

"Hay Allah! Hay Allah! Hay Allah!" diye derin, içleri titreten bir sesle bağırdı. Onun arkasından kalabalık gökleri çınlattı. Anavarza kayalıkları inildedi.

"Adı güzel Muhammedin aşkına. Adı güzel Muhammedin aşkına... Adı güzel Muhammedin aşkına..."

Kalabalık vecd içinde var gücünü sesine verdi. Bütün yakın uzak tarlalardaki ırgatlar durmuşlar, Yalaklıları dinliyorlardı.

"Gelmiş geçmiş cümle peygamberler aşkına..."

Kalabalık üç kere tekrarladı.

"Kırklar pirler aşkına, Hızır aşkına..."

Kalabalık üç kere tekrarladı.

Kel Aşık durdu, gırtlağını temizledi. Elleri havaya açılmış, dağlardan kopup gelen bulutu kucaklar gibiydi. Ya da düz ovada tam uçmaya hazırlanmış, kanadını açmış büyük bir kuşa benziyordu. Kalabalık da onun gibiydi. Taşbaşoğlu iki büklüm olmuştu, ama o da onlara uyuyor, kollarını uzun bir süre havada tutamıyordu ya, indiriyordu ya, azıcık dinlenince geri kaldırıyordu. Gözünü merakla, dehşetle Kel Aşığın ağzına dikmişti.

Aşık kollarını kapadı, açtı. Kalabalık da kollarını kapadı açtı. Taşbaşoğlu da... Söze daha bir şevkle başladı:

"Arkasında yedi top ışıkla dolaşan... Arkasında yedi... Yedi top..."

Kalabalık aşkla şevkle, büyülü bir tutku içinde tekrarladı, beş kere..."

"Her bir top ışığının yüksekliği bir minare boyu olan..."

Kalabalık tekrarladı, beş kere...

"Yeşil ışıktan libaslar içinde..."

Kalabalık:

"Yeşil ışıktan libaslar içinde..."

Kalabalık coştu. Beş kere, on kere tekrarladı. Taşbaşoğlu da halsiz onlarla birlikte tekrarlıyor, bir de kalabalık bana bakıyor mu diye dört bir yanı kolaçan ediyordu. Gördü ki hiç kimse kendisine bakmıyor. Var mı yok mu, hiç kimse farkında bile değil. Coşmuş, kükremiş kalabalığın gözleri gelen, geldikçe büyüyen koskocaman bulutta.

"Gidip Kırklar dağına Kırklar meclisinin başkanı seçilen... Akçadeniz üstünde çöl ovada yürür gibi yürüyen, cümle mahlukatı, kurdu kuşu, börtü böceği, yılanı çıyanı, karıncayı, atı eşeği, sırtlanı cereni ve de sığırcıkları ve de sansarları arkasına takmış, cümle mahlukatı sürüyen, dur deyince akarsuları bir sözüyle durduran, ölüme çare bulan, adı güzel Muhammedin el verdiği, tekmil meleklerin gelip kapısında elpençe divan durduğu, yeryüzünün yakışığı, kırk günlük

yolda adını duyan hastaların iyileştiği, Pir Lokmanlar soyu, Sultanlar Sultanı, ermişler ermişi Taşbaş Efendimiz aşkına. Taşbaş Efendimiz aşkına... Aşkına..."

Kel Aşığın güzel sesi arkasınca kalabalık her cümleyi, her sözcüğü canı istediği kadar tekrarlıyordu. Taşbaş adına gelince kalabalık coştu, delirdi, kudurdu, sesleri ortalığı inletti. Anavarza kayalıkları var olduklarından bu yana böyle coşku, candan sesler duymamıştı.

Kel Aşık da durmadan söylüyor, halkı kudurtuyordu.

"Taşbaş Efendimiz yüzü suyu hürmetine... Taşbaş Efendimiz aşkına, al götür şu gelen kara bulutu. Al götür. Al götür, al götür..."

Taşbaşoğlu iyice şaşırmıştı. Artık ayakta duracak, konuşacak gücü de kalmamıştı. Usulcana, cansız, "Taşbaş Efendimiz..." derken yere yığılıverdi, oturdu... Kimse bunun farkına varmadı.

Kel Aşık ve kalabalık artık bağırmaktan yorulmuşlardı. Kimsenin ayakta duracak hali yoktu. Dehşet bir ter kokusu doldurmuştu havayı. Hiç yel esmiyordu. Yapış yapış sıcak boğucuydu. Kara bulut dört yandan gürleyerek, şimşeklenerek göğü sarıyordu.

"Yönünüzü suya dönün!"

Kalabalık yönünü suya döndü.

"Elinizdeki elmaları, al bulutunu, diyerek suya atın. Hep birden."

"Al bulutunu!"

Suyun yüzünde atılan yüzlerce elmadan bir şapırtı koptu.

Tam bu sırada da ağır, sıcak, iri damlara dökülmeye başladı.

Kel Aşık:

"Çabuk olun, para etmedi. Geç kaldık. Bu sabaha duaya başlasaydık Taşbaş Efendimiz bulutu çeker götürürdü, geç kaldık. Belki duamız işe yarar da yağmur bir sağanaklık olur da gelir geçer. Çabuk olun, gidin alaçıkların üstünü çullayın, hasırlayın."

Zaten köylüler hazırlıklıydılar, elden geldiğince alaçıkların üstünü yapmışlardı. Gene de koşuştular, alaçıkların açık kalmış yerlerini otladılar. Örtülmemiş alaçıkları, çul, savan, hasırla örttüler.

Taşbaşoğlu oturduğu yerden kalkamamış, olduğu yerde kalakalmıştı. Karısından başka hiç kimse onun orada kalakaldığının farkında bile değildi. Karısı hem alaçığının üstüne kara çulu seriyor, hem de acıyarak kocasına bakıyordu. Gitse, koluna girse, onu eve getirse elalem ne derdi acaba? Hele bir karanlık bassın bakalım, dedi içinden, eğer o zamana kadar kalkıp gelemezse alıp getiririm. Mecburi.

Yağmur önce iri tanelerle seyrek dökülürken birden bastırdı. Ortalık kapkaranlık kesildi. Göğün dibi delinmişçene bir yağmur boşandı.

Kadın eğildi, Taşbaşı kaldırdı koluna girdi. Taşbaşın ayakları sürükleniyordu. Alaçığa gelinceye kadar ıpıslak oldular. Kadın alaçıkta hemen onu soydu, kuruladı, yatağa yatırdı. Taşbaş hummaya tutulmuş gibi titriyordu.

"Karı," dedi, "benim halim yitik. Beni yediler bitirdiler. Beni bu köylü öldürdü. Ben Memedim, bilemedin mi beni? Hepsi de benim ben olduğumu biliyor. Sefer söylemedi mi? Biliyorlar ama delirmişler. Şaştım kaldım. Hele bugünkü işe hiç aklım ermedi. Ben, sen de biliyorsun ki tasvir falan değilim. Kimsenin sureti de değilim. Yalan. Bir garip de değilim. Düpedüz Taşbaşoğlu Memedim. Candarmalar beni o zaman götürmeselerdi de bana yapacakları gene buydu. Sen de biliyorsun ki ben benim. Değil mi kız?"

Kadın karşılık vermedi. Tutmak için elini uzattı, kadın elini çekti.

"Kız deli misin kız! Hep bir olmuşsunuz, öldürüyorsunuz beni. Yarabbi benim taksiratım neydi, güzel Allahım! Çoluğuma, çocuğuma, avradıma, akrabama beni düşman eyledin. Beni elaleme, koca dünyaya rezil rüsvay eyledin. Düş yakamdan yarabbi! Bırak yakamı! Ben ne yapayım, ben ne yapayım..."

Dehşet bir şimşek ortalığı uzun bir süre aydınlattı. Gök gürledi, yağmur fışıldadı, çok yakınlarına yeri sarsan bir yıldırım düştü.

Kadın, koca bir sahanda tüten sıcak bir çorba getirdi Taşbaşoğlunun yorganının üstüne koydu, eline de kocaman, yarısı yanmış tahta bir kaşık tutuşturdu.

Üç çocuğunun üçü de köşeye büzülmüşler, korkuyla onun aç bir kurt gibi çorba içişine bakıyorlardı.

Yağmur yağıyordu.

Fatmaca karı, Hasan çocuk, bir de Memidik bütün gece uyumazlar, Taşbaşoğlu üstüne düşünürler. Taşbaşoğlu da uyumaz. Kendi hali, dünya hali üstüne derin düşüncelere dalar. Hiçbir çıkar yol bulamaz. Çoktan beri karanlık, kurşun işlemez, soluk aldırmaz, dört duvar arasındadır. Diline pelesenk etmiştir: "Bana yer demir oldu, gök bakır. Gök bakır. Gök bakır." Bu yer demir gök bakır halinden kurtulamaz. Sıkışmış, gücünü yitirmiş, varmış en karanlık umutsuzluk taşına başını vurmuş bir adamdır. Hele köylünün, bin düşünse aklına getiremeyeceği, ona karşı olan şu davranışları. Şaşkın, yıkılmış, kafasından tuhaf, şimdiye kadar hiç aklından geçmemiş düşünceler geçer. Deli düşünceler.

Fatmaca gece yarısını geçe uyuyan kızını uyandırdı:

"Kalk sürmelim kalk," dedi. "Anan seni kadir gecesi doğurmuş, hem de talihin varmış. Gene Taşbaşoğlu Efendimizi gönderdi güzel gözlü Allah."

Yıllardır felçli yatan kız uyandı, inledi. Kolları, sol yanı hiç tutmuyordu.

"Geçen yıl bana kök söktürdü bu ermiş olmayası ermiş. Elini senin başına koydurmak için akı karayı seçtim. Nasıl da rahatladıydın... Gene, gene gelmiş."

Kız:

"O Taşbaş Efendimiz değilmiş ki... Efendimiz tasvirini göndermiş," dedi. "Tasvirin ne hayrı olur ki bana! Sen esas Efendimizi bul da beni öyle götür. Memidik dedi ki, Kırklar dağında..."

Fatmaca:

"Susss!" diye öfkelendi. "Başından büyük bok yeme. Ben Taşbaş Efendimizi bilmez miyim, bunca yılın komşusunu? Ta şu kadarcıkkenden bu yana birlikte büyüdük. Ta şu kadarcıkkenden... Sefer çıkardı onu. Efendimizin tasviri olur mu, ta kendisi! Haydi kalk seni götüreyim de elini bir başına koysun da görürsün, Efendimizin tasviri mi aslı mı? Gözlerine hiç bakmadın mı, gözleri yalp yalp ediyor, kıvılcımlanıyor. Bir tasvirin böyle gözleri olur mu, kör olası? Ermiş tasviri de olsa... Yüreğini temiz tut. Yoksa iyi olmazsın. Bu adam Efendimiz Taşbaşın ta kendisidir. Haydi temizle yüreğini."

Fatmaca kuşağını sıkı sıkıya beline sardı, kızını sırtına aldı alaçıktan dışarı çıktı. Yağmur bir iki saat gök delinmişçesine yağmış, sonra hemen kesmişti. Gök mavileşen iri, yalp yalp eden, dönen, fışkıran yıldızlarla doluydu. Gece bile duru, bulutsuz, lekesiz göğün ince mavisi gözükür gibiydi. Yıldızlar silme billur mavisinde pırıl pırıldılar. Gecede hiç ses yoktu. Fatmaca, sırtında kız, Taşbaşın alaçığına doğru yollandı. Parmaklarının ucuna basmaya gayret ediyor, Taşbaşa kızını götürdüğünü hiç kimsenin görmesini istemiyordu. Kızı sırtından Taşbaşın alaçığı önünde indirdi, içeriye duyulur duyulmaz seslendi: "Kulun kurbanın

olam Efendimiz. Senin görür gözünü uyku bile kapatamaz, uyanıksın, biliyorum. Taşbaşım, Efendim, Allah seni bir gönderdi gene bize, dertlere derman, yoksulluğa umut diye yolladı gene..."

Alaçığın kapısına, çamura diz çökmüş, sallanarak, bir ağıt söyler gibi konuşuyor, onu içerden Taşbaşoğlu kıvançla dinliyor, konuşmasını sürdürmesini candan istiyor, bu yüzden de sesini çıkarmıyordu.

"Seni candarmalar götürmeden yedi yıllık kötürüm kızının başına elini bir sürdün dirilip kalkıverdi ayağa. İşte kendi burada. Seni candarmalar alıp götürünce, aynı gün gene düştü yataklara. Büyü bozuldu. Allah o Seferin bin belasını versin. Kimse onunla konuşmuyor, kimse onun o domuz yüzüne bakmıyor, sen gittikten sonra. Sana diyorlar ki, o, ya bir yaban, ya da Taşbaş Efendimizin bizi sınamaya gönderdiği bir tasviri. Sen hiç tasvir olur musun, kurban olduğum? Sen Taşbaş Efendimizin ta kendisisin. Kimse senin sen olduğuna inanmıyor. Varsın inanmasınlar. Sen sensin, kulu olduğum, güzel gözlü Allahımızın ermişi Taşbaşçam. Geçen seferki gibi nekes olma, çık dışarı da kızımın başına elini koy..."

Konuştu konuştu, Taşbaştan ses soluk yok. Öfkelendi:

"Ulan Taşbaş, çıksana dışarı," diye bağırdı. "Ulan yarın seni elaleme rezil etmez miyin, yalancı Taşbaş diye. Çıksana Allahın belası, ermiş olmayasıca ermiş! Nekes, adam olmaz! Sen de azıcık adam olsaydın, sende bu ermişlik var iken zaten bütün bu belalar başına gelmezdi. Ben seni çocukluktan bilirim, inatçı, söz anlamaz, dik kafanın birisiydin. Şu Allahım ne dedi de seni ermiş yaptı. Bak, ya şimdi çıkar kızımın başına elini koyarsın, ya da yarın sabah erkenden seni elaleme rezil rüsvay ederim. Haydi çık. Bağırmıyorum elalem duyacak diye. Yoksa şimdi şu gece yarısı köyün hepsini başına yığardım. Çık dışarı ermişliğe yakışmaz, nekes ermiş. Bağırıyorum, çık dışarı..."

Taşbaşoğlunun yüreği heyecanından, sevincinden küt küt atıyordu. Demek köylü kendisini tanımış, ermişliğine iman etmişti. Fatmaca bunun güzel bir örneğiydi.

Sürünerek alaçıktan dışarı çıktı, ayağa kalktı, gecede bir süre dimdik durdu. Doğudaki kuyrukyıldızına gözlerini dikti. Kuyrukyıldızı büyümüş, bir güneş kadar olmuştu. Dönüyor, yalazlanıyordu. Yıldızdan binlerce ipiltili yalazlar fışkırıyordu. Fatmaca onun dizlerine kapandı, çıt çıkarmadan dizlerine öyle sarılı kaldı.

Taşbaşoğlu ta yürekten, içerden aşkla şevkle konuştu:

"Allahım," diye başladı, "şu ıssız gecede beni iyi duy. Ben seni çok sınadım. Ermiş miyim, değil miyim, kendimi çok sınadım. Ermiş olduğumu bir iyice anladım. Sen beni hastalara derman, yoksullara umut, güçsüzlere güç olaraktan gönderdin, elçin olaraktan. Bana büyük ödevler verdin. Ben de verdiğin ödevlerden kaçınca sen de başıma olmadık işler açtın. İyi yaptın. Aklımı başıma top-

ladım ama iş işten geçti. İnsanlar bana asi oldular. Sana, hem de bana. Bir tek bu Fatmaca Bacı kaldı benim ben olduğuma inanan."

Fatmaca onun sözünü kesti:

"Hee, kardaş bir ben kaldım," dedi. Ağlıyordu. "Bir ben yitirmedim sana güvencimi. Bir ben inandım sana iman ettim, hem de senden bile önce."

"Allahım, bu iyi, temiz yürekli bacının..."

Fatmaca gene sözünü kesti:

"Hemi de, çok, çok, çok temiz..."

"Kızını iyileştir. On yıldır kötürüm yatar."

"Sekiz yıl."

"Sekiz yıl," diye düzeltti Taşbaş. "Kötürüm yatar. Onu iyileştir. Ben senin ışık gönderip de kutladığın ermişim. Kırk Ölmezlere karışmışın değil miyim, kırma beni. İyileştir şu kızı nolursun! Hiç mi hatırın yok yanında, karagözlüm, ışık yüzlüm? Amin, amin! Dağları taşları, kurtları kuşları, yeri göğü, hem de cümle mahlukatı yaratan... Amin, amin, amin..."

Fatmaca da, o amin dedikçe arkasından tekrarlıyordu.

"Amin, amin, amin!"

Taşbaşoğlu yorulmuştu, ayakta sallanıyordu. Mutlu, kıvançlıydı. İçi sevinçten taşıyordu. Fatmacayı omzundan usulca okşar gibi tuttu ayağa kaldırdı.

"Kızın iyi olacak," dedi. Fatmaca:

"Olmaz," diye diretti. "Benim kızım böyle hiçbir zaman iyi olamaz."

Taşbaşoğlunun başından aşağı kaynar sular döküldü.

"Neden?"

"Çünküleyim sen gül kızımın başına o kutlu elini koyup, o güzel nefesini üstüne salmadın."

Taşbaşoğlu gülümsedi, sevindi.

"İyi ki aklıma düşürdün Fatmaca. Hakkın var."

Eğildi, kızın başına elini koydu, bütün bedenine geniş geniş soluk alarak üfledi.

Fatmaca kızını sırtlarken:

"Al," dedi, Taşbaşoğlunun eline bir cımcık tuz uzattı, geceye yürüdü.

Hasanın karşısından sırtında kızı Fatmaca geldi. Hasan hemen Fatmaca onu görmesin diye, bir çalının ardına saklandı.

"Gene kızını götürmüş Taşbaşoğlunun tasvirine, iyileştirmek için," diye içinden geçirdi. "Halbuki bir tasvir aslı kadar iş göremez Fatmaca cin gibidir.

Bunu herkesten iyi bilir, bilir ama kızını gene de götürür. O kızını herkese götürür. Bütün yıl kız sırtında köy köy, ermiş ermiş, hoca hoca, ziyaret ziyaret dolaşır. Göktüfekli Hocaya ayda dört beş kere gidiyor, kötürüm kızına okutuyormuş. Bu adam Taşbaş Efendimizin tasviri de olmasa gene kızını götürürdü, bir yaban da olsa..."

Çalının arkasından çıktı. Taşbaşların alaçığına geldi, alaçığın kapısının iki üç adım ötesinde durdu. Ne yapacağını bilemiyordu. Bir iki kere güçlüce öksürdü. İçerden hiçbir karşılık gelmedi. Bir daha, bir daha öksürdü, aldıran yok. Başladı yüksek sesle bir türkü söylemeye. Yönünü Anavarzaya dönmüş, ağzını havaya dikmiş ver ediyordu türküye. İncecik, bıçak gibi sesiyle. Türküyü bırakın, uzun, kulakları yırtan, üst üste üç kere ay ışığı çekti. O da para etmedi. Kapıya, yüreği titreyerek yanaştı:

"Taşbaş Efendimiz, Taşbaş Efendimiz çık hele dışarı, azıcık," dedi. "Sana bir iki kelamım var. Sana bir iki söz söylemeye geldim Taşbaş Efendimiz. Adımı sorarsan Hasan, Uzunca Alinin oğlu Hasan."

Taşbaşoğlu Hasan sözünü duyunca yatağından kapıya kaydı, dışarı çıktı. Hasan küçücük bir karartıydı.

"Hasan, sen misin?" diye sordu Taşbaşoğlu usulca.

Hasan:

"Benim," dedi. "Taşbaş Efendimiz."

Taşbaşoğlu kıvançla, sevinç dolu bir sesle:

"Amma da çok yağmur yağdı, öyle değil mi Hasan? Bizim dağlarda böyle yağmurlar yağmaz."

Hasan ona doğru iki adım attı:

"Taşbaş Efendimiz, bilmez misin ki bu yağmurlar Çukurovaya mahsustur?"

Hasan, "Taşbaş Efendimiz," dedikçe, öyle ciddi, candan bir sesle söylüyordu ki, Taşbaşın içinden bir gülme taşıyordu. Mutlu, kuş gibi hafif ediyordu Taşbaşı.

"Bilirim Hasan," dedi Taşbaş.

Ortalık serindi. Gece ıslak ot, acı pamuk, pıtırak, yeni açmış pamuk çiçeği kokuyordu.

"Söyle bakalım Hasan!"

"Seni çok göreceğim geldi Taşbaş Efendimiz."

"Benim de Hasan, yavrum. Haydi şuna aşağı, şu suyun kıyısına, çınarlara aşağı gidelim de konuşalım."

Ceyhan çınarların dibine kadar geniş bir alana çakıltaşlarını sermişti. Vardılar, çakıltaşlarının üstüne yüksekçe bir yere sekilendiler.

Hasan söze ilk başladı:

"Hani Taşbaş Efendimiz aklında mı, seninle tarlaya fak kurmuştuk da sığırcık yakalamıştık? Kaç taneydi hele?"

Taşbaşoğlu sığırcığın sayısını Hasanın neden sorduğunu anladı. Sığırcığın sayısı aklındaydı.

"Sekiz tane," dedi.

"Doğru Efendimiz, sekiz taneydi," diye heyecanla onu onayladı. "Periler koyağında..."

"Ateşi sen yaktıydın Hasan. Ben de koca bir kütük... Bir köz harmanı, kızardıydı sığırcıklar... Yağlı..."

Hasanın içi kanmadı. Belki bu birinciyi bilirdi. Köyde sekiz sığırcığın hikayesini kim bilmiyordu ki...

"Bir zurba kekliğe rast geldiydik bozkırda, kınalı ayaklı..."

Taşbaşoğlu:

"Bir kere kaldırdık. Gittiler ileriye indiler, bir kar çukuruna. Sen benden önce yetişecektin kekliklere. Kekliklere varırım derken, sen boğazına kadar kara gömüldün."

"Yetişmesen ölüyordum. Gittikçe gömülüyordum kara... Derin..."

Hasan kurnazlığını, Taşbaş Hasanın niyetini unuttu, anıların sıcacık yumuşaklığına kendilerini bıraktılar.

"Keklikler gene uçtu. Sıcak bir güneş vardı. Çukurova güneşi gibi, insanın gözünü alıyordu, karlar ipileşiyordu."

"Senin battığın çukurdan gene havalandılar keklikler. Bu sefer uzak gidemediler. Sen gene benden önce ulaştın kekliklere."

"Sen gelinceye kadar, ben kekliklerin başını bekledim. Sen gelince abanı kekliklerin üstüne attın. Abayı kaldırdık baktık ki altında altı tane keklik."

"Sonra keklikleri teker teker topladık. Tam kırk üç tane..."

Uzak anılara daldılar. Birinde ikisi birden, hiç uyumadan iki gün iki gece bir deliğe giren sansar yavrusunu, deliğin ağzına oturmuşlar beklemişlerdi. Sansar yavrusunun çıkıp kaçtığını görebildiler ancak. Ay ışıklı bir gecede.

Hasan sonunda bu adamın Taşbaşoğlu olduğuna inandı iman etti. Ama niçin bu adam, böyle bir adam bu hale düşmüştü? İşte bunu anlayamıyordu. Soramadı. Sorulmazdı da...

Taşbaşoğlu, Hasana uzun uzun başından geçenleri anlattı. Karda donuşunu, çobanları, köylüyü arayışını bir bir anlattı. Hasan da ona, o köyden gittikten sonra köyde olup bitenleri bir bir söyledi. Muhtar Seferin iki ay, candarmadan yediği dayaktan ötürü yataktan çıkamadığını, hükümet adamlarının bile onunla konuşmadıklarını söyledi. Onun bir top ışık olup dağların yüce doruğuna ağdığını, Cumali Onbaşının anlattığını duyduklarını da söyledi. Memidiğin

şimdiye kadar onu beş kere gördüğünü, gelip köyde söylediğini de söyledi. Sonra babasının dövülmesine geldi, onu da sesi kırılarak, ağlaması anlattı.

"Babamın pamuk toplamasını çekemediler, karınları yemedi, kemiklerini kırdılar. Yarın sabah git de elini babamın kemiklerine sürüver, belki ermişliğine verir de Allah babamı iyileştirir. Sen de kendini iyi kolla, köylü senin de ermişliğini çekemiyor. Çekemiyorlar da sana neler neler yakıştırıyorlar. Ben bile senin Taşbaş Efendimizin tasviri olduğuna inandım. Konuştum baktım ki, sen bizim öz bir Taşbaş Efendimizsin. Belki tasvirin başka yere gitmiştir. Onun için sen seni kolla Taşbaş Efendimiz."

Taşbaşın sabrı taştı, gülerekten:

"Bre Hasan," dedi, "durmadan bana Taşbaş Efendimiz diyorsun. Adam emmisine hiç efendimiz der mi?"

Hasan atıldı:

"Ben de, ben de demiyordum ama, hep emmi diyordum amma, bana dediler ki günahtır, adam ermişe emmi demez, dediler. İşte şimdi de seni tanımıyorlar. Varsınlar tanımasınlar. Sen ermiş bir kişisin ya... Kırklar dağında Kırk Ermişlere baş oldun ya... Sen ermiş bir kişisin değil mi Memet Emmi?"

Taşbaşoğlu:

"Ben ermiş bir kişiyim Hasanım," diyerek karşılık verdi.

"Kırklar dağına çıktın değil mi?"

"Çıkmadım ama çıkacağım."

"Yeşil, sırmalı giyitlerin oldu mu?"

"Olmadı ama olacak."

"Kırklara seni baş seçmişler."

"Seçmediler ama seçecekler."

"Arkanda yedi bin top ışık, öyle gezermişsin dünyayı."

"Gezmedim ama gezeceğim."

"Kurda kuşa, karıncaya, akan suya, esen yele, yağan yağmura, kayan yılana hükmün geçermiş."

"Geçmedi ama geçecek."

"Cümle mahlukatın dilini konuşan senmişsin."

"Ben değilim amma ben olacağım."

Hasan içini çekti.

Taşbaşoğlu:

"Hasanım," dedi, "neden içini çektin?"

"Hiç," dedi Hasan.

"Söyle be kardaş," diye yalvardı Taşbaş. "Ben senin ermiş amcan değil miyim?"

Hasan uzandı, onun elini tuttu:

"Sen bütün bunları olana kadar köylüler seni öldürecekler. Parça parça edecekler seni?" Ağlamaya başladı: "Ben biliyorum, duydum," dedi. "Senden köylü çok korkuyor. Seni candarmalar götürdükten sonra köylünün gözüne hiç uyku girmedi. Sabaha kadar ocakların başına oturup seni konuşuyorlar, seni bekliyorlardı. Sonra babam dedi ki, koca bıyıklı Cumali Onbaşı gelmiş demiş ki, senin için, o bir top kocaman ışık oldu, göklere ağdı. Herkes senden korkuyor, seni konuşuyor, seni bekliyordu. Nenem demiş ki Ummahana, bana Ummahan ormanda söyledi, inşallah Taşbaş köye geri dönmez. Dönerse köylü onu öldürür, demiş."

"Neden öldürecekmiş köylü beni, nenen onu söylememiş mi?"

Hasan bir ara düşündü kaldı. Taşbaş onu sabırsızlıkla bekliyordu. Sonunda Hasan düşündüğünü buldu.

"Nenem diyormuş ki, köylü bir adamdan bu kadar korkunca, ermiş de olsa, sonunda onu öldürür, diyormuş. Köylü de senden bir korkuyor, bir korkuyor, bir korkuyormuş ki..."

Taşbaş sesini alçalttı:

"Neneni görmedim, nenene ne oldu, nerede?"

Hasan ağzını onun kulağına dayadı:

"Babam nenemi öldürdü. Nenem çok yaşlandı. Ayakları da tutmuyordu. Çukurovaya gelemezdi. Babam da uyurken boynunu sıktı öldürdü. Ben gördüm. Ama bunu sana söylediğimi hiç kimseye söyleme, olur mu? Sen ermiş de olsan benim Memet emmimsin, bunu da unutma, olur mu?"

Taşbaş:

"Hiç kimseye söylemem," diye Hasana güven verdi. "Ne yiğit, ne onurlu, ne iyi insandı şu Meryemce, Allah rahmet eylesin."

Hasan:

"Allah rahmet eylesin," diye ona katıldı.

Aralarında uzun bir sessizlik oldu. Dağların başı usuldan ağarmaya başlamıştı. Sessizliği Hasan bozdu.

"Sen çok sürünmüşsün Memet Emmi," dedi.

Taşbaşoğlu:

"Çok süründüm Hasan..."

"Hiç de paran yok. Halinden öyle anlaşılıyor."

"Hiç yok."

"Al öyleyse," dedi, "bunları sana veriyorum. İçinde tam yirmi tane kutu kibrit var. Çok para eder. Satar cıgara alırsın. Sana veriyorum. Ben kibriti ne yapayım ki bundan sonra. Sana daha çok gerek."

Naylon torbadaki kutuları Taşbaşa uzattı. Taşbaş alınamazlık edemezdi, elini uzattı torbayı aldı:

"Sağ ol Hasan," dedi, başka konuşamadı, boğazına bir yumruk geldi tıkandı, kendini tutamadı, ağlamaya başladı. Hasanı kucakladı, bağrına bastı. Yüreğine sıcak, hiç bilmediği, bir anı bile bir ömürlük mutluluk veren bir sevgi oturdu.

Hasan:

"Taşbaş Emmi nolursun kendine mukayyet ol, nolursun. Sen geldin geleli korkusundan hiç kimse uyku uyumuyor. Hep seni kolluyorlar. Kaş altından hep hep sana bakıyorlar. Korkularından deli olacaklar. Mukayyet ol e mi?"

Taşbaş Hasanı yeniden kucakladı:

"Benim deli oğlum," dedi. "Olur, kendime mukayyet olurum."

Alaçıklardan sesler geldi, birkaç ateş parladı alaçıkların önünde, dağların başı usuldan ağarıyordu.

İri bir çiçek azmanı çiçek turuncu yapraklarını yeşil çimenli bataklık kıyısı toprağına yaymış, tuhaf, alışılmamış bir kokuyla kokuyordu. Çiçek o kadar iriydi ki kucaklayamazsın. Çiçeğin ortasına, turuncu tozlar yapışmış tacının içine arılar giriyor, tacın içinde yitip gidiyorlar. Çiçeğin turuncu yaprakları parıltı içindeydi ve domur domur terlemişti. Sapsarı, kehribara kesmiş bir balarısı tacın içinden çıkıyor, bir an durup dört bir yanı dinliyor, sonra hemen kırmızı damarlı kanatlarını gerip uçup gidiyordu. Çiçeğin az ilerisindeki toprak incecik dil dil yarılmıştı. Az ötede de çınar ağacının kökünden bir çaykara kaynıyor, soğuk, şıkır şıkır çakıltaşlı, aydınlık. İri çiçeğin turuncu yankısı çaykaranın aydınlık gölcüğüne vurmuş, suyun bir ucunu turunculamış. Çaykaranın üstünde kaygan böcekleri suyun yüzünde ölü gibi duruyorlar, gölgeleri çakıltaşlarının üstüne vuruyor, suyun dibini noktalıyorlar. Sonra kaygan böceği ölü gibi dururken, birden bu uçtan öbür uca görülmedik bir hızla kayıyor. Arkasından ölü gibi, uzun, ince bacaklarını suyun yüzüne yaymış başka birisi olanca hızıyla, gözükür gözükmez kayıyor. Çakılların üstüne ince iplik iplik karışık, ama dosdoğru, cetvelle çizilmiş binlerce gölge ipliği çiziyorlar. Kaygan böcekleri gidiyor, geliyorlar.

Gittikçe arı vızıltıları artıyor, iri çiçeğin yöresinde. Bir anda iri çiçeğin tacının üstü kanatları titreyen yüzlerce arıylan örtülüyor, pul pul... Uzak çeltik tarlasından yeşil bir buğu yükseliyor, yeşil, patlamaya hazır bir buğu. Sonra buğunun üstünü geliyor bir toz örtüyor. Ortalık bataklık, tuhaf bir çiçek, pıtırak, benzin, yanmış kavrulmuş anız, kurumuş ot, ter, toz, çürümüş su kokuyor. Memidiğin başı dönüyor.

Ovanın öteki ucundan bu yana ağır ağır bir bulutun gölgesi pamuk tarlalarını, biçilip anızı kalmış ekin tarlalarını, günebakanları, susamları, portakal bahçelerini örterek geliyor. Çok ağır geliyor. Gökteki bulutun kenarları salt ışıktan. Gökteki bulut hiç kıpırdamıyor ama yerdeki gölgesi belli belirsiz yürüyor. Uzun bacaklı leylekler ovaya serilmiş, dolaşıyorlar. Anavarza kayalıklarının, Akçasaz bataklığının üstünde ipiltili, sıcak bir duman salınmış kalmış.

Memidik soluyor. Ter içinde.

"Etme Zeliha ben senin yüzüne bakamam. Özrüm büyük. Gelme üstüme, kulun kurbanın olam."

Dudakları oynuyor mu, ağzından ses çıkıyor mu, Memidik bilemiyor. Büyülü bir düş içinde, Zelihaya karşı. İri memeleri inip inip kalkıyor. İri, yuvarlak, kapkara gözleri var, süzülmüş, güneş yanığı yüzünde uzun, gelgeli kirpikleri. Gözleri dumanlanıyor. Ve uzun boylu. Yürürken ceren gibi. Bedeninde güzel bir uygunluk var. Ve çok güzel...

Memidik kendine geldi, ayağa kalktı, yarı koşar yürüdü. Arkasına baktı. Zeliha da geliyordu. Yürüdü. Karabucak bükünü geçti. Kuru Ceyhana düştü. Toprak burada bin türlü biçimde yarılmıştı. Kuru Ceyhan geniş, çok uzun bir çukurdu. Eski Ceyhanın yatağı. Dibinde devedikeni bitmişti. Top top, tarla tarla... Devedikeni çiçekleri mosmor açılmıştı. Her birisi güneşe bulaşmış. Her birisi mosmor... Kuru Ceyhanın dibi mor bir çağıltıdaydı. Eritilmiş mor bir çelik çağıltısı. Yanardöner bir morluk, göz alan. Kuru Ceyhanın yarılmış dibinden eritilmiş çelik moru akıyor. Bulutun ağır gölgesi geldi, bir süre çelik çağıltısının üstünde durdu. Çiçeklerin güneşteki renkleri değişti bir an. Mor daha koyulaştı, yumuşadı. Bir an morun akması durdu. Bulut gölgesi çekilince yeniden, sonsuz bir hızla Ceyhanın yatağında güneşe batmış, tüten bir erimiş çelik moru çağıldamaya başladı.

Yalınayak Memidik, ayağını yere kolay basamıyor, basınca hemen, o anda geri çekiyordu. Toprak köz gibiydi. Bu yüzden Memidiğin yürümesi bir acayip halaya benziyordu. Ardından gelen Zelihanın da yürümesi böyleydi. Yazın yalınayaklar Çukurovada hep böyle bir tuhaf, sıçraya sıçraya halay çeker gibi yürürler.

Koca bir yılan aktı devedikenliğin içine. Arkadan bir yılan daha. Ağzında büyük bir kurbağa vardı. Yılanların ikisi de üç metreden daha uzundu ve ikisi de mosmordu. Sırtları ışıl ışıl yanıyordu.

"Gelme Zeliha," diye inledi Memidik.

Devedikenliğine girdi. Çıktığında bacakları kan içinde kalmıştı.

"Özrüm var, yaklaşma bana. Sana bir gün gelirim."

Kısılmış gözleri... Sıkı sıkıya kapalı dudakları.

"Utancımdan yerin dibine geçiyorum seni görünce. Kemiklerim sızlıyor, etimi çekiyorlar, çekip koparıyorlar. Kan işiyorum. Sana elimi süremem. Sana yan-

gınım Zeliha. Kim adamdan sayar ki beni sen sayasın. Adamlığımı yüreciğimin başından Muhtar Sefer aldı Zeliha. Kopardı da aldı. Adamlığımı geri almadan sana dokunamam."

Çok uzak gökte kartal kara küçük bir lekeydi. İyice bakınca kartalın kımıldadığı, önce küçük, sonra gittikçe genişleyen halkalar çizerek ağır ağır, dönerek yere doğru indiği görülüyordu.

Kuru Ceyhanın öteki ucunda bir kocaman çınar vardı. Göğe doğru ağmış gitmiş. Memidik ona yetişti. Zeliha gene arkasındaydı. Memidik azıcık yornuğunu alıyordu ki Zeliha geldi karşısına dikildi.

Akşam oldu, gün kavuştu. Memidik Ceyhanın ovaya serildiği tepenin ardındaydı. Salkım söğütler iri dallarıyla süzülmüşlerdi. Tepenin dibinden bir pınar kaynıyordu. Düz büyük bir alana çakıltaşları serilmişti, cilalanmış. Çakıltaşlarının arasında ılgınlar, güzel kokulu hayıtlar bitmişti yer yer. Bir de Memidiğin boyunca yarpuz büyümüştü, çakıltaşlarından başlayıp tepelere kadar. Kaynayan pınarın başında bitmiş yarpuzlar insan boyunu geçiyordu. Mavi çiçekliydi. Dehşet kokuyor, kokusu beş metre öteden geçen yoldan dalga dalga duyuluyordu.

Memidik soğuk pınarda yüzünü yudu. Oraya, arkaüstü serildi. Şimdi her şey tatlı bir mavideydi. Gökyüzü, yeşil yarpuzlar, serili çakıltaşları, tepe, ak su, boz toprak, ağaçlar, otlar, asılı kalmış toz bulutu, bulutlar, her şey tatlı laciverdi bir kadife mavisi yumuşaklığındaydı. Zeliha da geldi yüzünü yudu. Memidiğin yanına uzandı. Memidiğin elini tuttu. Memidiğin bedeni gittikçe diriliyor, ateşleniyordu. Bir anda yorgunluğunu unuttu. Döndü Zelihayı öptü. Sonra kucakladı. Soyundular. Mavi gittikçe koyulaştı. Memidiğin eli Zelihanın kalçasındaydı. Zeliha delicene ürperiyordu. Memidik gerindi, kemikleri çatırdadı. Zeliha da gerindi. Bedenler biribirlerine dolandı. Bir aşk çılgınlığında birleştiler. Yorgun serildiler. Ezilmiş yarpuz keskin koktu. Islaktılar. Sonra gene ürpertiler geçirdiler, gene kavuştular, bedenler birleşti. Ürpermeleri, kor kesilmiş bedenlerinde uzun sürdü. Üç kere kavuşup çok uzun ürperdiler. Gerindiler. Aşkta eridiler, bir tek beden oldular. Üç kere yere bitkin, tüy gibi hafif, yorgun serildiler. Bedenlerin ezdiği yarpuz çiçeği koktu. Terleri kurudu.

Memidik kendine gelince yenilmez bir utanç duydu:

"Kusura kalma Zeliha," dedi. "Sana bu kadar yangın olmasaydım, dokunamazdım. Senin dengin değilim, hiç kimsenin dengi değilim, adamlığımı Seferden alıncaya kadar."

Zeliha:

"Adamlığını Seferden al öyleyse. Adamlığını alıncaya kadar seni bekleyeceğim. Yüz yaşına varsam da..."

Memidiğin kemikleri kırılmışçasına sızladı. Yara yerleri ağrıdı, kasığı sancılandı. Kıvrandı.

"Ölümden de beter. Az daha adamlığımı alıyordum. Başkası..."

Hemen ayağa fırladı, koşmaya başladı. Yara aşağı indi, kıyıdan koştu. Uzun bir süre böyle koştu, arkasına baktı, Zeliha yoktu. Zeliha yarpuzluğun içine öyle çırılçıplak uzanmış, ağzı yukarı. Soluyordu. Bedeni yalıma kesmiş, Memidiği bekliyordu. Ürpermeler, seyirmeler içinde.

"Memidik, sev beni," diyor, inliyordu. "Memidik sev beni."

Yardan yukarı çıktı, yola düştü, karşıdan doludizgin gelen üç atlıyı gördü. Gecede atlarda, atlılar da uzamış, irileşmiş birer dev olmuşlardı. Atlılar yanına gelince atların başını çektiler atlardan indiler.

Memidik gülümsedi:

"Buldunuz mu?"

Atlılar:

"Bulamadık ama bulacağız."

Memidik:

"Suya aşağı aktı gitti," dedi. "Ay ışığında, kocaman. Çelikten dondurulmuş yirmi altı tane yeşil sinek üstünde."

"Bulunmalı," dedi birincisi.

"Çukurova yanıyor," dedi üçüncüsü.

"Atlar soluyor, atların kantarmaları köpük içinde," dedi birincisi.

"Bu atlarla şu suyu geçmeliyiz," dedi üçüncüsü, "doludizgin."

"Gene yağmur yağacak," dedi birincisi. "Şevket Bey de gelmedi ki... Kim bilir nerede şimdi?"

Atlarına bindiler, Ceyhan ırmağının karanlık sularına sürdüler. Bulutun içinde yittiler.

Ceyhan ırmağı boz bulanık aktı. Gün ışıdı. Irmak boyunca, ırmağın üstüne ak bulutlar konmuştu, akıyordu. Salınmış ak bulutlar ırmağın üstüne konmuşlar Akdenize gidiyorlardı, düş içinde, sabah aydınlığında. Akıyor, hiç bitmiyorlar.

Ova boyunca ırgatların sabah ateşlerinin dumanı tüttü. Uzun, ince, süzülen, çok yükseğe kadar çıkan.

Kel Aşık gecede büyüktü. Bir dağ gibi oturmuştu gecenin ortasına, dimdik, kıpırdamıyordu. Yüzü uzamıştı, acı içinde kırışıklar içindeydi.

Çiçek zamanı çiçek biraz daha irileşti, turunculadı.

Gece pul pul ışıklıydı. Her adımını kaldırdıkça izinde bir ışık gölü kalıyordu. Her yanın ışıktandı. Yağmur yağdı, ışıktandı, ıslatmadı. Bir ışık böldü geceyi, ortasından. Dağları, geceyi ikiye biçti. Alnın kırışmıştı. Derin düşünüyordun. Köylüler geldiler başına birikiştiler. Bizi kurtar dediler. Bin yıldır köleyiz.

Elimizi kolumuzu bağladılar. Tarlalardan geçtik, bahçelere uğradık, ormanlara girdik... Bin top ışık arkamızda, bin balkıma, bin yalbırdı. Dünya çiçek açıyordu biz bastıkça. Eski dünya yenileşiyordu. Dünya yeni doğmuş gibi, pırıl pırıl, taze bir dünya... Daha bu sabah yaratılmış sanki, öyle yeni. Tarlalar da başak verdi, ekinler başakları çekemez, bir karış boyunda karakılçık başaklar. Kovanlar, kaya kovukları, yaşlı ağaç gövdeleri kehribar, güneşli balla doldu. Her kovan arı beş kere oğul verdi. Her ağaç dalında binlerce telaşlı kanatla bir oğul. İncirler ballı, narlar kocaman, yarılmış, kırmızı billur taneler. Toprak işlenmiş, dost. Herkes mutluluk içinde. Doğurgan toprak uzanmış, terlemiş yatıyor. Kimse yalınayak değil, kimse sıtmalı değil, kimse zulüm görmüyor. Kimse kimseyi dövüp de kan işetmiyor. Kimse kimseyi aşağılamıyor, adamlığını elinden alamıyor. Dağları geçtik, yol ettik. Sıcak çölde bir tutam bulut vardı, gölgesi üstümüze düşmüş. Senin aşkına, senin yüzün suyu hürmetine. Ben seni böylece gördüm. Çöl çayır, çimen, oldu. Sular şıkırdadı.

"İlk devinen ben değilim, ilk doğan ben. Sen beni çok gördün... Çok."

Bir şafak vakti Akçadeniz üstüne yürüdün. Yel oldun estin, bulut oldun ağdın. Şu gözlerimle gördüm. Bir sürmeli ceren dizine yatmış ağlıyordu. Kaç, sürmeli ceren, dedin.

Ağaçları kökünden söktüler, kuşları dallarından, göklerden topladılar, suları kuruttular, insanları hasta ettiler, sen geldin, arkanda bir top ışık bir minare boyu.

"İlk görünen ben değilim, ilk doğan ben. Sen beni çok gördün."

Bir ormana düştük yol belli değil, köylüler seni öldürdüler. Az sonra seni geri dirilttiler, işte bu gözlerle gördüm.

"İlk ölen ben değilim, ilk doğan ben..."

Kel Aşığın yüzü uzadı, uzun kırışıklar yukardan aşağı bedenini sardı. Yeryüzü yoktu, gökyüzü yoktu. Toprak, su yoktu. Böcekler, insanlar, karıncalar, cinler periler yoktu, hiç kimse yoktu. Sen de yoktun, ben de yoktum. Gece yoktu, gündüz yoktu... Hiçbir şey yoktu.

Karanlığın kökü, ışığın kökü.

Hiçbir şey, hiçbir şey yoktu.

Kel Aşığın yüzünün bir yanı karanlık oldu, bir yanı aydınlık. Sesi dalga dalga ovaya yayıldı. Korkunç, sıcak, gittikçe büyüyen bir dev çığlığı. Seslerin kökü de yoktu. Anavarza kayalıklarında yankılandı. Kayalıklar da yoktu.

Var olan bir top ışıktı. Hiç bakamazsın, bakınca gözlerini kör eyler. On milyon yıl, yüz milyon, milyon milyon yıl dolandı boşlukta bu yumruk kadar olan, bakınca gözleri kör eden ışık. Boşluk da yoktu.

Sazdaki altı telden üçü kırıldı. Saz yere düştü. Bulutlar toprağa ağdı.

"Ben seni gördüm. İki gözüm önüme aksın ki gördüm. İşte bu gözlerle."

"Sen beni çok gördün kardaş, çok."

Memidik oturdu, ağladı. Yaraları sızladı, sancılandı, kemikleri ağrıdı.

Taşbaşoğlunun elini tuttu.

"O sensin," dedi. "İşte şu gözlerimle gördüm."

Kel Aşık boş evren türküsünü bir daha söyledi.

Taşbaşoğlu şaştı kaldı.

Memidik azıman çiçeğinin yanındaydı. Azıman çiçek gittikçe terliyor, parlaklaşıyor, turunculaşıyordu.

Taşbaşoğlu daha çok şaşırdı.

"Hiç mi hiç görmedin sen beni?"

Yağmur yağıyordu, çok. Sen yağmur altında yürüyordun. Üstüne bir tek yağmur damlası düşmüyordu. Kupkuru, yürüdüğün tozlu yoldu. İşte bu gözlerle...

"Sen beni hiç mi hiç görmedin."

Bir yılkı yaban atı, yüzlerce, ovada oradan oraya koşuyordu. Delirmişler gibi. Hiç kimse yaklaşamıyordu onlara. Senin yanına geldiler, teker teker durdular.

"Hiç mi hiç görmedin sen beni?"

Bir fiske vurdun kova kayaya, bir ak su fışkırdı kayadan, buz gibi süt gibi ak. İşte bu gözlerle...

"Hiç mi hiçbir şey görmedin sen?"

Bir nar kopardın dalından, ağzı yarılmış. Nar açıldı. Bütün bir köy yedi bitiremedi.

"Hiç mi hiç..."

"Bir ekin ektik toprağa. Ekin gürledi yekindi. Harmanlar taştı. Ovalar pamuğu almaz odu. İşte şu gözlerle...

"Hiç mi hiç..."

Kuştüyü yorgan, kuştüyü yastık.

"Hiç mi hiç..."

Çiçek azmanı çiçek daha da turunculaştı, terledi. Tacının içindeki arılar yüzlerce... Kanatlarda ipiltiler.

Akşam oldu, gün kavuştu.

"Hiç mi hiç..."

Kel Aşık kollarını karanlığa kanat gibi açtı, kapadı. Eli sazının göğsüne yumruk gibi indi. Memidik ortaparmağını usulca tuttu, sıktı, sonra elini öptü, aldı başına koydu.

Çiçek azmanı çiçek daha da turunculaştı, boşluğa düştü, bir başına.

Meryemce korkusuyla, yıldızlarla bir de Vurgun Ahmetle uğraşır. Bir de çok eski bir eşkıyayı düşünür. Şafak vakti horoz üst üste üç kere öter. Ta karşıki köyden üç horoz ona karşılık verirler.

Akşam oldu, gün kavuştu. Meryemce seleden kuru yufkaları aldı, suladı, sofraya serdi. Yufka yarılamıştı. Meryemce, köy dönünceye kadar yufkalar bana yeter diye düşündü. Ocaktaki bulgur pilavı kaynıyordu. Meryemce bir baş soğanı yumruğuyla kırdı. Soğanı yumrukla kırmak gerek. Kesince acısından yenmez, soğanı yumrukla ezmek acısını alır.

Meryemce öğleyin yemek yememiş, sadece ormanda yalabuk emmişti. Hem yalabuk emiyor, güç kazanıyor, hem de ormanda eğleniyordu. Gene de bir epeyi acıkmıştı.

Yağ kalmamıştı. Yağsız pilavı kaşıkladı.

Yatağını tam eşikliğin ağzına serer, kapı yarı açık, yarı kapalı orada öylece uyurdu. Bugün korkuyordu. Damın üstüne çıktı. Alaca gölgeler dökülmüştü bozkıra. Yarı aydınlık, yarı bir hoş karanlık. Ormanın ağaçlarının dibi yoğun bir karanlıkta, başı silme bir pırıltılı aydınlıkta. Gece sessiz, ağır ağır basıyor. Gölgeler dağlardan düz bozkıra doğru yürüyor. Issızlık. Gün kavuşurken, Meryemce şu dünyanın ortasında yapayalnızdı. İşte evler, işte ağaçlar, orman, su... İşte çağıltı, işte kuşlar, işte binbir çiçeğiyle zengin toprak, karıncalar yılanlar, cümle yaratıklar... Dünya kıvıl kıvıl, dünya sonsuz bir devinmede, dopdolu. Dünya binbir ayak. Her şey var. Renk, ışık, gece, sesler, yıldızlar, her şey var. Dünya sonsuz bir çeşitlilikte, sonsuz bir kaynaşmada. Gel gör ki dünya şimdi bomboş. Hiçbir ses, ışık, renk, devinme, hiçbir çiçek, hiçbir canlı yok gibi ıssızlıkta.

Köyde, her evde bir sürü kırlangıç yuvası... Kırlangıçlar sürüyle gelip evlere giriyorlar. Kırlangıçlar dost. İnsana yakın bir yerleri var. İnce sivri kanatlarıyla havayı biçiyorlar. Siniler sinek yok. Otlarda böcekler, arılar, kokular... Hiç hiçbir şey yok.

Meryemce ıssızlığın yamanlığını ta yüreğinin başında duydu. Dünyanın bomboşluğunu. Her şeyi var, ağzına kadar dopdolu, kıvıl kıvıl dünya, bomboş, ıpıssız, ölü gibi. İnsansızlığı yüreğinin başında duydu. İnsansızlık ta yüreğine işledi, bir kara hançer gibi. Demek dünyayı dolduran insanmış. Her şey, her şey, bütün dünya insanmış. İnsan yoksa dünya yokmuş.

Yönünü batıya, batan güne dönmüş damın üstündeki Meryemce, sıcacık insan sesiyle bağırdı:

"Kokusuna kurban olduğum insanoğlu, kokusuna kurban olduğum insanoğlu, kokusuna kurban olduğum insanoğlu."

Ve Meryemcenin sesi bir dev sesi gibi dünyayı doldurdu, uzun bir süre ormanda, bozkırda, koyaklarda, derelerde yankılandı durdu.

"Kokusuna kurban olduğum insanoğlu."

Şimdi kelce bir çocuk olsaydı Meryemcenin yanında ıssızlık, boşluk kesiliverirdi. Dünya dolar, dopdolu olurdu. Bir kelcecik, sümüklü bir oğlan...

"Cenneti tümden verseler insansızsa vizzo istemem, Cehenneme atsınlar, insan varsa can kurban. İnsansız dünya batsın."

Zulmeder, kötülür eder, insanı aşağılar, hak yer, insanı öldürür, yalan söyler, tüm kötülükler ona mahsustur. Dünyaya gelmiş hiçbir yaratık insan kadar biribirine ve de dünyadaki öteki yaratıklara kötülük düşünemez ve de iyilik. Dünya yoktu, hiçbir şey yoktu, hava, su yoktu, boşluk bile yoktu, der Kel Aşık... Hiçbir şey yoktu, el kadar bir ışık parçası vardı bütün evrende. Bütün evreni şavkıyla dolduran. El kadar ışık o kadar keskin bir ışıktı ki hiçbir göz ona bakamazdı, bakacak göz de yoktu ki, kör olurdu. İşte bu ışık insandı. İşte bu ışık insanlıktı. Her insanın içinde bu ışık yanar. İnsanoğlu bu bir tutam ışıktan halkolunmadır. Allah önce Ademi çamurdan insan suretinde yaptı, sonra içine bu ışığı soktu.

"Kokusuna kurban olduğum."

Meryemce korkmaya başladı. Orman, periler koyağı, kayalar, ıssız bozkır, hepsi ayağa kalkmış yürüyordu. Dev gölgeler. Dünya uğulduyordu. Meryemce damın üstünde ayakta kalakalmış bu uğuldayan ıpıssız dünyayı seyreyliyordu. Uğuldayan, yürüyen, akan, uçan dünyayı. Bomboş dünyayı.

Kurtlar, çakallar, sesini bilmediği başka hayvanlar bağrışıyorlar, sesleri biribirine karışıyordu. Yılan sesleri, baykuş sesleri... Bir an dünya türlü türlü sesle doluyor, sonra birden bıçakla kesilmişçene sesler kirp diye kesiliyordu. Meryemce büyük korkusunun içinde yapayalnızdı. Bu yalnızlık ona türlü, tuhaf, kendine bile söylemediği bir şeyler duyuruyor ama dile getiremiyordu. Taşbaşoğlu aklına geldi.

"Belki Taşbaşoğlunda olan bende de var," dedi.

Kendini tüm yaratıkların üstünde görüyor, dehşet bir güç duyuyordu kendinde.

"Deliriyorum belki yalnızlıktan da kendimi, haşa, bin kere haşa, işte ondan sayıyorum."

Çelişik duygular içinde çırpındı durdu bir süre.

"Bu gece, bu gece uyuyamaz Meryemce. Meryemce inip varmalı, yatağını damın üstüne çıkarmalı. Öyle değil mi? Öyle ama Meryemce bacı, sen şimdi aşağıya inebilir misin?"

Ödü kopuyordu. Aşağıda sanki ağzını açmış yüz bin ejderha onu bekliyordu. "Meryemce de bu gece damın üstünde yataksız uyur. Meryemce bir gece uyumasa da olur."

Kendisine Meryemce derken sanki yanında başka birisi daha varmış gibi geliyordu. Onun için her sözün başı bir Meryemce.

Bir iki kere aşağıya inmeyi denedi, sonra bir köz harmanına basmış gibi ayağını geriye çekti. Dama dayalı merdiven aklına gelince sıçradı, hemen merdiveni yukarı aldı.

"Meryemce, sen ne eşeksin sen Meryemce," dedi. "Meryemce, Meryemce sen akılsızın birisin. Kurt kuş, peri cin o merdivenden yukarı çıkmaz mı Meryemce?"

Korkusundan büzüldü. Oturdu damın köşesine. Korktukça büzüldü, büzüldükçe korktu, bir topacık oldu. Gökyüzü bu gece duruydu. Yıldızla döşeliydi. Durmadan sağa sola yıldızlar akıyordu. Her yıldız akışında Meryemce bir kere yerinden hopluyor, sonra yürek çarpıntıları içinde geri yerine düşüyordu. Gökyüzüne bakınadı bir süre. Fakat dayanamıyordu. Her yıldız bir insandı. Her kayan yıldız da bir insan ölümüydü. Gökyüzüne bakamıyordu ama kayan yıldızların hepsini de görüyor, kayan yıldızla bir ayağa kalkıyor, yıldız düşünce geri oturuyordu.

Sabaha karşı azıcık uyukladı, sonra horozun sesiyle geri uyandı. Karşıki köyün horozu ona karşılık veriyordu. Gün iyice doğuncaya kadar damdan aşağı inmedi, sonra indi, acıkmıştı, tam bir yufkanın içine çökelek sardı, yiyerekten ormana yollandı. Canı bir et istiyordu ki... Horozun köz üstünde tüten yağlı, kızarmış butları gözlerinin önüne geldi.

Pınarın dibine gün vurmuştu. Eğildi, çökeleğin üstüne güneşli soğuk pınardan su içti. Su yabannanesi koktu. Dün ince uzun bir çam görmüştü. İnce uzun çamların yalabuğu güzel olur. Yumuşak, kokulu. Meryemce yalabuk çıkarmayı, hem de kolaylıkla, artık iyi biliyordu. Bir kol boyunca ucu yassı bir ağaç yontmuştu. Ağacın kabuğunu bir alttan, bir de üstten iki karış uzunluğunda, bir karış eninde kesiyor, sonra da kesilmiş yere elindeki ağacı dayıyor, arkasından taşla vura vura kabuğu gövdeden bir güzelce ayırıyordu. Ayırıyor, keskin Maraş çakısıyla kabuğun içindeki ince zarı alıyor, küçük küçük kesiyor ağzına atıp çiğniyordu. Üstüne soğuk bir pınar suyu içince tadına doyum olmuyordu yalabuğun, tadına doyum olmuyor tadı kokusu uzun bir süre ağzında kalıyordu.

Öğleye kadar yalabuk soydu, yedi. Damarlarında taze orman aktı, kokusuyla tadıyla Meryemce yalabuktan sonra su içince hep on beş yaşındaki gibi olur, sevinçten dolup taşar, kuş gibi hafiflerdi. Ağzından kokular çıkıyordu, orman kokuları... Bütün ormanın tadı, kokusu yalabukta birikmişti.

Meryemce bir kucak mavi çiçekli yarpuz, bir de yabannanesi topladı. Yalabuk soyarken çingeneler aklına gelmişti. Çingeneler ve olmaz olası mendebur, Allahın yeryüzüne saldığı en kötü kul olan Koca Halil. Çingeneler ve Koca Halil bir tavuğu, horozu nasıl yakalardı, bir sağlam ipe mısır dizerek...

Meryemce eve geldi, kucağında yarpuzla naneyle. Bir sağlam kınnap buldu, mısırları dizdi. Horoz, karşıdaki Kör Alinin gübreliğinde, gübrenin tepesinde, bir ayağını karnına çekmiş dimdik duruyordu. Bu dünyanın sultanı benim der gibi. Sultanı benim. Meryemce de tebam...

Meryemce onun bu haline öfkelendi:

"Yürü gidinin alçağı," dedi. "Şimdi görürsün gününü. Sana sultanlığı da padişahlığı da şimdi gösteririm. Seni alçak seni. Meryemce senin canına sıçacak, anladın mı lapacı?"

"Geh geh," diye horozu çağırdı ve elindeki ipe dizili mısırları yere attı. Horoz koşarak geldi, hemen yemin üstüne atıldı, ilk mısırı yuttu. Meryemce aldırmadı. O durmadan mısırları yutuyordu. Bu arada yay gibi gerilmiş Meryemce ter içinde kaldı. Birden ipe asıldı, asılmasıyla horoz çırpındı, kıyameti kopardı ama boşanamadı. Tüy, kanat, toz biribirine karıştı, Meryemce hemen horozun üstüne atıldı, yakaladı. Horoz teslim olmuyor, Meryemcenin kucağında bile çırpınıyordu. Güçlü bir horozdu. Meryemcenin kolları bir süre sonra yoruldu, horoz yorulmadı. Sonunda Meryemce horozu tuttuğu ipin öteki ucuyla ayaklarından bağladı, yere attı.

"Meryemce senin ayaklarını bağladı ki demirden muhkem. Haydi çırpın çırpınabildiğin kadar. Meryemce seni kesecek. Bir köz yakacak bugün, vay, vay, vay anam vay! Meryemce seni közde kızartacak."

Havayı kokladı, kızarmış horozun kokusu burnuna geldi.

"Şimdiden kızarmış kokunu duyuyorum horozcuk. Sen Meryemceye bir hafta yetersin. Meryemce seni kokutmaz, kurutur. Bak, horozcuk, seni bitirdikten sonra, her sabah konuştuğun öteki köydeki arkadaşın var ya, onu da... Şimdi Meryemce Kör Alinin kurumuş odunlarını yakacak... Kurumuş kor gibi olmuş."

Odunları kucak kucak yığdı, ateşi bastı. Odunlar bir anda yalımlandı. Meryemce eski ocağa odunları yığdıkça yığıyordu. Az bir sürede odunlar yandı, eski ocağın içi ışıl ışıl, kocaman bir köz yığınıyla doldu. Tepeleme bir köz yığını. İçerden kösre taşını aldı, cebinden çakısını çıkardı, çakısını kösrelemeye başladı, çakı kılı keser oldu. Horozu dibek taşının yanındaki taşlığa yatırdı. Horoz ona şaşkın, yalvaran gözlerle baktı. Meryemce horozun bağlı ayaklarına sağ ayağını bastı, kanatlarına da sol ayağını. Başını da sol avucuna aldı, çekti. Horozun boynu uzadı, Meryemce çakının ağzıyla tüyleri sıvazladı, çakıyı boynuna çalacakken eli duruverdi. Yüreğine bir acı geldi oturdu, içi acıdı, horozun başını bıraktı, hemen ayaklarını çözdü, boğazındaki ipi çekti çıkardı, horozu bıraktı. Horoz birkaç kere çırpındı, kaçtı öteki ağıla çıktı, uzun uzun öttü.

Meryemce bir ocaktaki tepeleme köze baktı, bir ağılın üstündeki horoza:

"Horozcuk, horozcuk," dedi. "Meryemcenin şu darı dünyadaki tek yoldaşı, acından ölse de Meryemce seni kesip yiyemeyecek. Allah güzel sesini eksik etmesin Meryemcenin kulaklarından. Horozcuk, horozcuk, güzel sesli, güzel tüylü horozcuk... Meryemcenin can bir yoldaşı..."

Memidiğin öfkesi burnundan çıkar. Dayanılmaz bir hal alır. Memidik artık duramaz olur. Zelihayı düşünür hep. Sefer varken Zeliha olmayacak, bunu iyice bilir. Yaşamındaki her engel Seferdir. Sefer olmasa dünya onun için bir cennettir. Her istediği, istediği an olacaktır. Gün geçtikçe öfkesi büyür, bedeni, düşünceleri hep öfkeye keser. Öfke yer, öfke içer.

Memidik söğüt yaprağı bıçağını olanca hızıyla kınından çekti. Bıçak mavi mavi kıvılcımlanarak havada geniş bir yay çizdi. Memidik gerilmiş bekledi. Bütün bedeni bir demir külçesi gibiydi, kıpırtısız. Hiç titremiyordu. Bu sefer olacak, dedi içinden Memidik. Bu sefer olacak.

Silme bir ay ışığı vardı. Durgun akan suyu yaldızlıyordu. Ağaçların gölgeleri suya varmıştı. Burnuna uzaktaki çeltik tarlasından çamur kokuları geliyordu. Çeltik bekçileri yabandomuzlarına durmadan kurşun sıkıyorlardı. Kurşun sesleri Anavarza kayalıklarında yankılanıyordu. Ağaçlar, çalılar, otlar büyümüştü. Ateşböcekleri bir çalının altında yangın gibiydi.

Memidik başını göğe kaldırdı, tam koca kartal kanatlarını çırpa çırpa üstünden geçiyordu. Kartal bir hayal gibiydi ay ışığında. Kocamandı, bir kartalın üç dört misli büyümüştü. Kartal geri döndü gittiği yönden, Durmlukaleye doğru aktı.

Seferin başı çukurdan bir fakısiki otunun üstünden gözüktü. Sefer bu yöne geliyordu. Gövdesinin yarısı gözüktü, sonra da bütünüyle ortaya çıktı Sefer. Kocamandı. O da büyümüş, dev bir adam olmuştu. Memidik onu görünce elinin ayağının titreyeceğini sanıyordu. Hiçbir şey olmadı. Öyle gerilmiş kalakaldı. Sefer kocaman karartısıyla üstüne geliyordu. Memidik ancak onun dizine kadar gelirdi. Elinde de tüfeği vardı. Memidiğin içine bir korku düştü, acaba o da kendini mi arıyordu, öldürmek için? Memidik sağ elini gerdi arkaya doğru. Tam önünden geçerken bıçağı var gücüyle saplayacaktı. O zamana kadar bütün bedeni çözülüp yere yığılmazsa...

Sefer geldi, tam bir adım önünden geçti. Memidik çözülmedi. Gerilmiş, bıçağı sıkan eli havada öyle kalakaldı, donmuş kaldı. Sefer uzaklaştı gitti, küçük çayın koyağına girdi. Geniş adımlarla çakıltaşlarının üstünde yürüdü. Bastıkça çakıltaşlarından sesler geliyordu. Vardı, suyun kıyısına, bir sekiye oturdu. Çakıltaşlarını alıp alıp suya atıyordu. Ay ışığında akarsuyun dibi gözüküyordu. Seferin gölgesi suya düşmüş, kapkara... Suyun öteki geçesine kadar uzamış. Bir büyük balık üç kere suyun yüzüne atladı, şapırtılarla geriye düştü.

Memidik düşündü, bu Sefer de hep niye böyle geceleri sabaha kadar dolaşır, deli mi? Ya da beni mi sınıyor?

Hayıt çalısının içinden çıktı. Hayıt çalısı taze bir kokuyla ay ışığında koktu. Toprak, otlar, ağaçlar gecede hep hayıt kokusuyla koktular. Memidiğin bütün bedeni, elindeki söğüt yaprağı bıçak da koktu.

Bu adamda bir büyü, bir sihir var, dedi Memidik. Öldürüyorum, öldürüyorum, ölmüyor. Can atıyorum onu öldürmeye olmuyor. Çok korkak adamım. Herkes adam öldürüyor. Bir ben ya çözülüyor, ya donup kalıyorum. Yeryüzüne gelmiş ilk adam öldüren ben değilim ki! Korkuyorum, korkuyorum, korkuyorum, korkuyorum.

Yarın başında durdu. Balık ta yükseğe atlayıp, şap diye suya geri düşünce irkildi. Eli ayağı çözüldü, ter içinde kaldı, yere çöktü. Seferin sırtı ona dönüktü, öfkeden kuduruyor, deli oluyordu. Şimdi şu anda ayağa kalksa bütün hızıyla Seferin üstüne atılsa, bir, bir daha, bir, bir daha... Bıçağı soksa çekse, soksa çekse... Sefer yerinden kalkamasa. Kızıl kanı şorlasa, çay kızıl kan aksa. Seferin başı suya gömülse... Sabah erkenden onun ölüsünü böyle bulsalar. Kimse bilmez kimin öldürdüğünü. Bok yoluna gider. Ama kimse bilmezse kimin öldürdüğünü onun ölmesi neye yarar ki... Herkes bilmeli kimin öldürdüğünü ki, ölümü bir işe yarasın. Herkes kimin dövüp de, ayaklarını kimin yaktığını, kimin kan işettiğini bildi, bunun öcünün alındığını da gözleriyle görmeliler.

"İnsan yüzüne bakamadık, aylarca sevdiğimizin elini tutamadık, kahrettik kızı. El kızı yüzümüzden helak oldu."

Onu kimin öldürdüğünü cümle alem bilmeli, görmeli, gazeteler yazmalı. Ama o zaman da eşek cennetine gitmek var, hükümetin ipi var. Memidik ayağa kalktı, elindeki bıçağın sapını sıktı, tam bu sırada Sefer de ayağa kalktı, yürüdü suya aşağı. Memidik de ardınca yürüdü. Gölgesi uzundu. Suyun öte geçesine kadar uzanıyordu. Kıyıdaki bir söğütlüğün içine girdi. Memidik korktu, giremedi. Yılan olur, çıyan olur, dedi, yukardan dolaştı, söğüdün arkasına geçti. Sefer söğütlüğün içinden bir kaplan gibi çıktı, karşı karşıya geldiler. Sefer irkildi. Memidiğin de sırtından soğuk soğuk bir şeyler geçti. Eli bıçağındaydı, kıpırdatamadı.

"Kimsin sen?" diye sordu Sefer, sonra hemen kim olduğunu anladı. "Sensin öyle mi, avcılar başı Memidik? Gece Çukurovada ne avlanır ki?"

Memidik kendine geldi:

"Benim ağa," dedi. "Belki bir çakal, bir domuz, bir su samuru yakalarım dedim, olmuyor."

Sefer:

"Su samurunun yatağı işte bu söğütlüktür," dedi. "Gir içine de bekle. Korkarsın değil mi söğütlükten?"

Birden uzandı gırtlağından yakaladı, iki eliyle gırtlağını sıkmaya başladı. Sıktı, sıktı, sıktı. Memidikten bir hırıltıdan başka bir şey çıkmıyordu. Gözlerinin önünde güneşler çakıyordu.

"Bir daha böyle arkama düşer de beni izlersen, canını alırım. Anladın mı?"

Memidiği bir paçavra gibi silkeledi attı. Memidik yere düştü. Başı suyun içine girdi, az daha kendine gelmeseydi boğulacaktı.

Kocaman balık üç kere suyun yüzüne atladı, yanardöner karnı üç kere bir ışık parçası gibi gecede balkıdı.

Memidik uyandı. Seferin ardına yeniden düştü. Seferi elli adım kadar arkadan izliyordu. Seferin tüfeğinin kundağı gümüş savatlıydı, ay ışığında parlıyordu. Koca balık yanında üç kere daha suyun yüzüne fırladı. Çay çağıldıyor, iri çakıltaşlarının arasından akarken türlü türlü ışıklanıyordu.

Sefer başını döndürüp atlayan balığa baktı. Çağıldayan, türlü türlü ışıklanan suya baktı, yürüdü.

Memidik ter kokuyordu. Uzakta bir harman yangını gördü. Harman yangını gökleri apaydınlık etmişti. Yangının aydınlığından kanatlarını çırparak kartal geçti. Gölgesi yalımlara düştü.

Memidiğin bıçağı tutan sağ eli hafifledi, sevinçlendi. Kartalın görüntüsü Memidiği yüreklendirmişti. Sefere doğru koştu, elini kaldırdı, bütün gücüyle indirecekken kolu havada asılı kalakaldı. Başını arkaya çevirdi, çıplak atlara binmiş üç kişi arkasındaydı. Elini tutan da onlardan birisiydi. Sefer kaçıyordu. Kaçıyor suya giriyordu. Sonunda yardan aşağı sarkmış bir ılgının altına girdi, büzüldü. Korkudan titriyordu. Ölümü atlatmıştı.

Elini tutan atlı onu bıraktı?

"Söyle, Şevket Bey nerede?"

"Şevket Bey mi?"

Yangının ışığı gözlerine vurdu.

"Şevket Bey ya! Biz onu arıyoruz, düştük Çukurova çölüne."

Sivrisinekler bulut gibi çullandı üstlerine, parçalayacaklar. Vızıltıları uğultu oldu. Memidik adamların yüzünü göremiyor.

"Şevket Bey mi? Ne olmuş Şevket Beye?"

"Ölüyün körü olmuş."

Yanan harmandan üstlerine yalımlar geliyor, atlıların dev gölgeleri ta uzaklara kadar büyüyor, genişliyordu.

"Şevket Bey ölmüş."

Memidik boynunu büktü:

"Ben onu hiç görmedim," dedi. "Kuyuya bakın. On beş gün kuyunun üstünde kartallar döndü durdu. Dünyanın bütün kartalları."

"Biz kartalları gördük. Şevket Bey yok. Şevket Bey nereye gitti?"

"Suya aşağı. Akdenize gitti. Bir kartal ölüsünün ardından."

Memidik çok terlemişti.

"Şevket Bey burada. Yalancı."

Memidik kollarını geniş geniş açarak yanan harmanı gösterdi. Sıcağı ta buraya kadar geliyor.

"Bakın kartal dönüyor yangının tam üstünde. İki karış üstünde yalımların. Kokusu geliyor Şevket Beyin. Şevket Bey koktu. Tutun burnunuzu bayılırsınız."

Muhtar Sefer ılgının altından çıktı, koşarak onlara geldi.

"Tutun bunu," diye bağırdı, sesi Anavarza kayalıklarında yankılandı. "Döve döve kemiklerini kırın. Şevket Beyin yerini koca Çukurovada yalnız bu bilir. Kırın kırın kemiklerini, kan işetin Memidiğe. Kan işetin, kan işetin, kan işetin."

Atlılar kahkahayla güldüler. Baştaki atlı Memidiğin elini bıraktı. Atlar doludizgin suyu geçtiler. Sular, ta atların yelelerine sıçradı.

Memidik elindeki bıçağı üç kere savurdu, bıçak havada üç kere yalımdan, kıvılcımlı geniş yaylar çizdi, üç yayın üçü de ay ışığında mavi mavi balkıdı, şimşeklendi, Muhtar Sefer üç kere tökezledi, üç kere, ağzı aşağı yere kapaklandı, geri kalktı. Gölgesi koyu, büyük, uzundu ta suyun öte geçesine kadar.

Gün kavuştuktan sonra Memidik alaçıklara sırtında bir çuval karpuzla gelir. Bunu Lapacı görür, bostanın yerini sorar. Sümüklü Hacı, Vicikvicik, Fatmaca, bütün köy bir anda duyarlar. Herkes çuvalını çeker bostana koşar. Bostan bekçisi ulu bir çınarın dalına yapmıştır yatağını, aşağıda kıyamet kopsa, inemez, ödü kopar. Dalın üstünden sadece aşağıya bağırır ve tüfeğini patlatır. Bunun böyle olduğunu Memidik üç günde öğrenir, öğrenince de, işte!

Bostanlığa daldılar. Bostan Karabucak büklüğünün bu yanındaydı. Yalak köylülerin pamuk topladıkları tarlaya epeyce uzaktı. Memidik buraya niçin gelmiş, nasıl bulmuştu burayı, onun orasını bir Memidik bilir. Çınar dalında yatağı olan bekçi bar bar bağırıyor, dünyayı ayağa kaldırıyordu. Arada bir de çiftesinin iki gözünü birden boşluğa patlatıyordu.

Onlarla birlikte gelmiş Memidik, korkanlara:

"Hiç aldırmayın," diyordu. "O orada bağırır çağırır, durur. Aşağıya inemez, korkar. Bakın isterseniz onu susturayım."

Yerden bir kesek aldı, öteki çınara fırlattı, kesek vardı çınarın üst dallarına değdi, bekçi susuverdi. Sanki az önceki kıyameti koparan dama havaya karışmış toz olmuş gitmişti. Ses soluk yok. Bundan sonra adam bağırmaya, tüfeğini patlatmaya başlayacak, o başlar başlamaz da çınara kesekler yağacak, bekçi de kirp diye sesini kesecekti.

Karpuz hırsızları gece yarıyı az geçe döndüler. Çuvalları doluydu. Bu gece de dehşet bir sivrisinek vardı. Bulut bulut uğulduyor, yarıyor, parçalıyordu ama kimse farkında değildi. Herkes soluğunu tutmuş karpuz hırsızlarını göz kırpmadan bekliyordu. İki evden hiç kimse hırsızlığa gitmemişti. Taşbaşla Ökkeş Dağkurdunun evinden. Ökkeş Dağkurdu namaz hasırını tarlanın sağ kıyısına sermiş, durmadan eğilip kalka kalka namaz kılıyor, dualar ediyordu. Taşbaşoğluysa alaçığına büzülmüş, düşünüyordu. Karpuz hırsızlığına gitse mi, gitmese mi?

Ökkeş Dağkurdu ve karısı, çocukları, panzehir olsa da bu karpuzdan tadamazlardı. Çünkü haramdı ve Müslümanlıkta hırsızlık mala el sürmek yoktu.

Taşbaşoğlu kendine yediremiyordu. Bir ermiş kişi hiç gider de karpuz hırsızlığı yapar mıydı? Evinin üstüne ışıklar yağan... Bu ışıkları da cümle alem görmüştü, yediden yetmişe kadar. Bütün Toros duymuştu. Ya karpuz tarlasında suçüstü yakalarlarsa? Yalak köyün üstüne ışık yağan ermişi, gidip de Kırk Ölmezlere karışmışı Çukurovada hırsızlık yaparken, hem de karpuz çalarken yakalandı, kıyameti koparmazlar mıydı? Yedi düvele rezil etmezler miydi adamı? Haydi yakalanmadı diyelim, köylünün yüzüne nasıl bakmalı? Zaten ermişten saymıyorlar artık, bir de karpuz hırsızlığı üstüne tuz biber ekmez mi?

Bütün bunlar olur. Arkasında yedi minare boyu yedi top ışıkla dolaşan, yeşil ışıktan libaslar giyen Taşbaş ermişi hırsızlığa gidemez. Ya üç çocuğu? Ya karısı? Bütün köy karpuz yerken onlar elin ağzının içine bakmaz mı? İnsan olanın buna yüreği dayanır mı?

Taşbaşoğlu düşünüp terliyor, terleyip bir sonuca varamıyordu. Bir cehennem azabı içindeydi. Şu ermiş oldu olalı, şu kara başına neler, neler gelmemişti. Ama bu, beterin beteriydi. Eli kolu bağlı.

Birden bir gürültü, bağırtı çağırtı koptu, sonra diniverdi. Karpuz hırsızları dolu çuvallarla gelmişlerdi. Gürültü patırtı karpuz hırsızlarını bekleyenlerin sevinç sesleriydi. Çuvalları açıp hemen bıçaklara sarıldılar. Bir ağız şapırtısıdır aldı geceyi.

Ökkeş Dağkurdu, tarlanın kıyısında daha eğilip eğilip kalkıyor, namaz kılıyordu.

Taşbaşoğlunun üç çocuğu da uyanık... Kulak kabartmışlar, az ilerilerinde şapırtıyla karpuz yiyen Kel Osmanın çocuklarının ağız şapırtılarını dinliyorlar.

Kel Osman:

"Oh," diyor, "ooh, Çukurovada bu karpuz olmasa insan ölür! Ekenlerin babasına rahmet, oooh! Bedenim yumuşadı, kuş gibi oldum, oooh... Çok büyük bir tarla, uçsuz bucaksız. Allah Memidik kardeşten razı olsun. Oooh, bal gibi, bal gibi... Ooooh!"

Bir ara karısı bir şey söylemiş olacak ki Kel Osman oh ohunu kesti, öfkeli bir sesle söylendi:

"Bir zırnık bile vermem. Zıkkımın kökünü yesinler. Verınem arkadaş. Ben bu karpuzları bir günlük yoldan sırtımda getirdim. Çocuklarım için, kendim için... Sırtım yağar oldu. Ermişlik taslayacağına gitsin de çocuklarına karpuz hırsızlasın da, çocuklarını elin gözünün içine baktırmasın. O, ermiş olduğu zamanlar..."

Karısı:

"Susss, sus kurban olduğum Osman... Belki daha ermiştir. Başımıza bir hal getirmesin..."

"Ne ermişi be?" dedi Osman. "Ondan ermiş olur mu? Eşşek köylü, başı dara gelince... O ermiş olunca azıcık yüzüme baktı mı? Yanına yaklaştırmıyordu. Oooh, oh, bal gibi karpuz, soğuk, cana can katan. Kimseye bir dilim veremem. Veremem avrat. Ermiş değil, karagözlü güzel Allah da gelse bir dilim veremem. Bir günlük yoldan sırtımda... Oh!"

Taşbaşın karısı alaçığın kapısına oturmuş, hiç kıpırdamıyordu. Neden sonra konuştu:

"Kimimiz kimsemiz yok ki bizim," dedi duyulur duyumaz. Taşbaşoğlu duyuyordu. O da zaten Taşbaşoğlu duysun diye söylüyordu. "Yok ki... Çocuklarımız elin eline bakmasın, böyle yalanmasın... Çocuklarım umsunuk olacaklar, uy Allah. Biz kimsesiz kaldık. Şu ermişlik olmaz olaydı. Yıkıldı yuvamız, öldük

bittik. Ne hayrı oldu ermişliğin bize, Koca Allah? Süründürmekten başka... Hey Koca Allah..."

Kadın vır vır durmadan yakınıyordu. İçerde Taşbaşoğlu çıldırıyor, kuduruyordu.

"Sıçayım ermişliğin içine," dedi, sürünerek alaçığın kapısından çıktı. Karısı onun sözlerini duymuştu, elindeki çuvalı Taşbaşa uzattı. Taşbaş çuvalı aldı, yola düştü.

İçinde, yenemediği bir utançla, korkuyla karpuz tarlasına geldi, onun karartısını gören çınarın dalı üstündeki bekçi tüfeğinin iki gözünü de birden boşalttı. Taşbaşoğlu kendinde olmadan yere düştü, bir süre yerde kaldı. Bekçi avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Eli, ayağı titreyerek ayağa kalktı, karpuzları toplamaya başladı. Çınarın altına doğru yerlerde iri karpuzlar kalmıştı. Bekçi vurur diye korkmadan çınarın dibine kadar gitti, oradakileri topladı, çuvalını doldurdu, yüklendi. Arkasından top patlar gibi bir silah sesi daha geldi.

"Vursunlar da kurtulayım," diyordu durmadan. "Keşki vursa da kurtulsam. Canımdan bezdim. Ermişlik batsın, hem de yerin yedi kat dibine. Geçimimden oldum, insanlığımdan oldum. Rezil oldum. Vursa da... Keşki vursa..."

Sonra gülen bir düşünceyle gülmeye başladı. Karpuz tarlasının ortasında upuzun serilmiş ölüsü. Kendi köylüsü, öteki dağ köylüleri, ününü duymuş Çukurova köylüleri... Ermişi vurmuşlar diye gülüyorlar. Herkes bir ölüye acır, ölüden korkar, bu ölüye herkes gülüyor. Karpuz hırsızlığına gelip de, hırsızlıkta vurulan ermiş. Kim bilir neler yakıştıracaklardı! İyisine, hem de kötüsüne. Gülerek, sırtındaki ağır karpuz yükünün altında bacakları bükülerek, tarlayı dışarı çıktı. Artık tarla içinde vurulmaktan kurtulmuştu. Bekçinin sesi çınarın üstünden geliyordu. Bekçi deli gibi çırpınıyordu.

Taşbaşoğlu, Ceyhanın kıyısına kadar durmadan yürüdü ama bitmişti. Ceyhanın kıyısında yükünü sırtından indirdi. Teri soğuyunca bütün bedeni çözüldü, hiç gücü kalmadı. Sırtını karpuz çuvalına dayamış, öyle duruyordu. Duruyordu ya, kalkıp karpuzları sırtına almalı, gün doğmadan alaçıklara yetişmeliydi.

Uzun bir uğraşmadan sonra çuvalı sırtına alabildi ve bacakları bükülerek yola düştü. Az biraz yürüdükten sonra gene terledi, terleyince gücü yerine geldi ama bacakları bükülüyor, titriyordu. İki kere kapaklandı, çuvaldaki karpuzları topladı, çuvalı yüklendi.

Gücü kalmamıştı ama canını dişine takmıştı. Gün doğmadan köylü uykudayken alaçıklara varmalıydı. Bu alçak köylünün onu karpuz hırsızlığından gelir görünce ne yapacağı hiç belli olmazdı. İnsanın başına olmadık, akla gelmedik işler açabilirlerdi.

Ancak bütün gücü kesilincedir ki karpuz çuvalının altına çöküveriyor, azıcık dinlenince hemen gene yola koyuluyordu.

Ağırlığa dayanamadı, yolda üç tane karpuzu bir çalının içine sakladı. Çuval biraz daha yeynimişti.

Su kıyısında yürürken birden bir düşünce geldi kafasına çakıldı kaldı:

"Kurtulamayacağım," diyordu, "bu beladan. Hakaretlerden, küçülmekten, her gün, her gün öldürülmekten... Şu Ceyhana kendimi atsam da hepsinden kurtulsam..."

İçinde öyle bir rahatlama özlemi duydu ki, bir an durdu, suya baktı. Karanlıktı, durgundu. Şöyle, şu anda çuvalı atıp, suyun içine, derinine bir yürüyüvermek... Yöresindeki her şey silindi, yapayalnız, korkunç bir karanlıkta kaldı, korktu, yüreği küt küt, göğsünü yırtarcasına vurdu, birden silkindi, karanlık bitti. Yürüdü.

Doğuya baktı. Dağların başı ağarıyordu. Bir karpuzu daha bir çalının içine sakladı, yükü biraz daha yeynidi, ayakları azıcık daha hızlandı. Gün ağardı ağaracak, ırgatlar uyandı uyanacak... Koşar adım yürüdü.

Gün doğdu. Güneş bir fırın ağzı gibi yalımlandı. Taşbaşoğlu başını kaldırdı, uzun bir sıra olmuş, eğilmiş pamuk toplayan ırgatları gördü. Irgatlar yirmi adım ilerisindeydi. Onu görünce hepsi birden doğruldular.

Gömleksizoğlu birden gürledi, gülerek:

"Evliyaya bakın," dedi. "Karpuz hırsızlığından geliyor. Elin adamı gece hırsızlar, bizim evliya gündüz... Ulan evliyalar başı, kapkara kesilmiş, bitmişsin. Ulan evliyalar başı... Ahır zaman evliyası kimdir?"

Deli bir sağnak gibi bir kahkaha yükseldi kalabalıktan. Taşbaşoğlu şaşkınlıkla gözlerini kirpiştirdi.

Gömleksizoğlu iyice sevindi:

"Kimdir, kimdir? Söyleyin millet, kimdir?"

Kahkaha tufanı bir an durdu.

"Gündüz karpuz hırsızlığı yapandır."

Kahkaha sağnağı gene başladı.

"Taşbaşoğlu ışık içinde kalmış bir baykuşa benziyordu. Sırtında çuvalı, ne ileri, ne geri, ne sağa, ne sola gidebiliyor, şaşkınlıkla başını bir oraya bir buraya çeviriyor, bakıyor görmüyordu.

"Evinin üstüne her gece, her gece ışıklar yağan kimdir?"

Kahkaha tufanının ardından, uğultulu, hep bir ağızdan gürlemeler:

"Dal gündüz karpuz hırsızlığı yapandır."

"Arkasında yedi minare boyunca, yedi top ışık olan kimdir?"

"Gündüz gözüne Çukurda karpuz hırsızlığı yapandır."

Kahkahalar, gürlemeler arasında şaşkına dönmüş, ne yapacağını bilemez Taşbaşoğlunun bacakları çözüldü, yere yığılıverdi. Karpuz çuvalı elinden kaydı, karpuzlardan birkaçı yere yuvarlandı.

Tam bu sırada Sefer, Vicikvicike bir işaret çaktı. Vicikvicik yıldırım gibi sıradan çıktı, çıkmasıyla Taşbaşın yanına varması, böğrüne bir tekme savurması bir oldu.

"Ulan kerametin varsa, ulan sihirbazlığın, ermişliğin varsa, ulan kırsana şu ayağımı, ulan odun etsene beni. Ulan hırsız ermişi. Ulan mendebur bok, hırsızdan hiç ermiş olur mu? Olur ya, senin gibi ırz düşmanı, alçak bir adamdan ermiş olursa olur ya..."

Hem tekmeliyor alay ediyor, hem de gülüyordu. Seyirciler de gülüyorlardı.

"Ulan senin namusun yok, şerefin yok, ırzın yok, hiçbir şeyin yok! Ulan sen hırsızlıkta yakalansaydın Yalak köyünün şerefi ne olurdu? Demezler miydi ki Yalak köyün evliyası bir hırsız? Bizim köyün şerefine ne olurdu Çukurovada? Söylesene boklu evliya?"

Köylüler bu hale içten, derinden gülüyorlardı. Tam bu sırada Hasan kalabalıktan fırladı, yerden bir küçük taş aldı, Vicikvicikin başına vurdu. Vicikin başı kanadı. Vicik döndü Hasanın karnına bir tekme savurdu. Hasan onun ayağını tuttu. Vicik ayağını silkeledi, Taşbaşa döndü, tekmelemeye başladı.

"Ulan evliya boku, hani kerametin? Ulan ağzına sıçtığım..."

Kıçını getirdi, Taşbaşın ağzına koydu:

"İşte böyle böyle evliya ağzına sıçtığım çarpsana beni, haydi çarp, düzenci..."

Kalabalıkta gülmeler durmuş, bir acıma başlamıştı. Taşbaşın karısı için için ağlıyor, çocukları kıyameti koparıyor, akrabaları susuyorlardı. Kalabalık homurdandı.

Gömleksizoğlu bağırdı:

"Bu kadarı da vicdansızlık," dedi. "Köpoğlu köpek öldürdü herifi..."

Kalabalıktan homurtular yükseldi:

"Öldürdü herifi."

"Kim karpuz hırsızı değil?"

Kalabalıktan:

"Kim değil?"

Homurtular gittikçe artıyor, ayakta şaşkın kalakalmış Vicikvicikin üstüne yürüyordu ki... Vicikvicikin ayakları dibinde soluksuz Taşbaşoğlu yatıyordu ki...

"Günah değil mi?"

"Yazık değil mi?"

"Garipçik."

"Hey gidi Memet Taşbaşoğlu, hey... Sen böyle hareketlere layık mıydın?"

Birden Sefer ortaya fırladı, Vicikvicikin kolundan tuttu, var gücüyle onu öteye fırlattı:

"Seni vicdansız köpek seni," diye bağırıyordu. "Öldürdün adamı. Öldürdün. Ya bir ermiş kişiyse bu adam? Ermişler sabırlıdır. Kerametlerini hemen göstermezler."

O yürüyor, Vicikvicik kaçıyordu. Sefer adamını böylelikle uzaklaştırdı, kalabalığın öfkesinden kurtardı.

"Kaç ulan," dedi usulca. "Seni parçalayacaklar."

Vicikvicik kaçarken o yerdeki Taşbaşa döndü, kaldırdı, koluna girdi, alaçığına götürdü:

"Eeee, Taşbaşzadem," dedi kinle, "ben sana demedim miydi bu kış? Demedim mi ki bu köylü insana böyle yapar? İşine gelince başına taç eder geçirir, ermiş yapar, peygamber yapar, işi bitince de vurur götüne tekmeyi işte böyle rezil rüsvay yapar. Ermiş kardaşım, daha yeni başlıyor senin belan..."

Birkaç kadın, bitkin Taşbaşı alaçığın içine soktular, yatırdılar. Hasan onun elini tutmuş durmadan ağlıyordu.

Memidik Taşbaşoğlunun başına gelenlere çok üzülür. Bir de korkar. İnsanlığına dokunur, ağrına gider. Onun dövülmesiyle içinde bir şeyler yıkılır. Bütün bu olanın bitenin de Seferin başının altından çıktığını bilir. Taşbaştan kendisi için dua etmesini ister. Dilekte bulunur.

Sazlardan, dallardan yapılmış, ancak iki yatak sığacak genişlikteki, en çok bir metre yüksekliğindeki alaçıkların önünde karpuz kabukları yığılıydı. Karpuz kabuklarının üstü eşekarıları, balarıları, sarıcaarılarla örtülüydü. İyice kemirilmiş kabuklara arılar bir bulut gibi ipileyerek inip kalkıyorlardı. Alaçıkların önü arı oğul verir gibiydi. Öylesine arı uğultusu vardı ortalıkta. Eşekarıları çok büyük, kanatları çok parlak ve çok kırmızıydılar. Bir uçak gibi süzülerek, ağır ağır iniyorlardı kabukların üstüne. Güneş, toprağı gene kızgın demire döndürmüştü. Irgatlar gölgelere çekilmişler, topladıkları kozaları gönülsüz, yorgun, bitkin çekiyorlardı. Çocukların bütün bedenleri yara içindeydi, irinlenmişti yaralar. Sivrisinekler büyükleri de aşağı yukarı çocuklara benzetmişti. Bütün köy uyuz olmuş gibi bir kaşıntıdaydı. Bir pamuk çekiyorlar, bir kaşınıyorlardı. Belleri kırılmış gibi ağrıyor, köyden tek kişi şöyle bir dosdoğru kıçının üstüne oturamıyordu. Her bir mafsalları da havanda dövülmüş, un ufak edilmiş gibi ağrıyordu. Çoğunun parmaklarının ucu korkmuştu. Parmak ucu derisi incelmiş, nerdeyse kanları dışarı fışkıracak. En korkuncu da parmak korkmasıdır. Bir şeye dokunurken insanın içi ezilir, kusacağı gelir, ölümden beterdir.

Uzunca Ali yeni yeni iyileşmişti ama parmakları korkmuştu. Bunun ilacını bir tek insan bilirdi, o da anası... Anası da yok. Kahrolsun zulüm. Gene de herkesten çok pamuk çekiyordu Ali.

Ağır, puslu, basık bir sıcak çökmüştü. Sıcak gittikçe de ağırlaşıyor, soluk aldırmaz oluyordu. Uzunca Ali gökyüzüne baktı, bu bir yağmur sıcağına benziyordu.

"Yarabbi," dedi, "güzel Allahım, yağdırma yağmurunu! Yağdırma nolursun. Hiç olmazsa bu tarla bitinceye kadar."

Bir ikircik geçirdi. Acaba Taşbaşoğlunun yüzü suyu hürmetine, aşkına dese miydi? Sonra vazgeçti. Taşbaşoğlunun başına gelenleri duymuştu. Eskiden olsa, Allaha yalvarırken, her zaman ermişliğiyle övündüğü en yakın arkadaşının adını anmamazlık edemezdi. Mutlaka, Taşbaş Efendimiz aşkına, derdi. İnansın inanmasın. Hasan her şeyleri ona bir bir söylüyordu.

"Vallahi de billahi de bu adam Taşbaşoğlu Memet emmim. Ne onun fotoğrafı, ne bir şey. Ne sureti, ne de tasviri. Ben konuştum onunla, ta kendisi. Her şeyi biliyor. Beraber sığırcık tuttuğumuzu, yalabuk soyduğumuzu, her şeyi biliyor. O Taşbaş emmi olmasa, ne bilsin bunları? Bir de dünyanın en iyi adamı. O ko-

nuşurken insan sevincinden kanatlanır da havada uçar. Taşbaş emmiden başka böyle sıcakkanlı adam olabilir mi? Hiç olamaz. Adamı sevinçten uçuracak başka adam gördün mü sen? O her şeyi de biliyor. Başına geleceklerin hepsini de biliyordu. Başka bir adam bilebilir mi?"

"Ermiş olduğunu da sana söyledi mi?"

"Söyledi ya... Ben ermişim ki, dedi, öyle bir ermişim ki üstüme yok."

"Başka ne dedi?"

"Vicikvicik, Seferin kışkırtmasından, ona para vermesinden dolayı beni dövecek, belki de öldürecek, dedi. Ben çok yorulmuşum, hastayım, dedi. Baban da hasta, dedi, güldü. Varsın dövsün, dedi."

Ali dişlerini gıcırdattı:

"Elbet bu günler de geçer. Başka?"

"Dedi ki, köylü beni ermiş etti ya, darlıkta etti. Pamuk iyi olunca, köylü çok pamuk toplayınca, Adil Efendi korkusunu, açlık korkusunu arkaya atınca, dedi..."

"Başka, başka... Başka ne dedi?"

"Atınca, dedi, beni tutup ermiş yaptıklarına utandılar. Bana yaptıklarına utandılar. Beni kendilerine uydurdular sanıyorlar. Halbuki uydurmadılar. Ermiş uydurulmaz. Ben düpedüz ermişimdir de onlar farkında değil!"

"Başka ne dedi?"

"Çok utanıyorlar. Gene bana ya eskisi gibi tapacaklar, ya da beni yok edecekler. Varlığıma dayanamıyorlar. Taşbaş emmim dedi ki, beni, beni yok edecekler. Gelecek tarla da böyle verimliyse..."

Ali:

"Senin Taşbaş emmin hiçbir şeyi bilmiyor," dedi. "Onu ermişlik tahtından kimse indiremez. O Taşbaş ermiş bir kişidir. Ama o seninle konuşan senin Taşbaş emmindir, ermiş Taşbaş değildir. Ermiş Taşbaş Kırk Ölmezler arasına, Kırklar dağına çekildi gitti. Başka?"

"Çok hasta... Kan işiyor. Sapsarı, eli ayağı titriyor."

"Söyle de bir gece, hiç kimse görmeden benim yanıma gelsin."

Sıcak boğucuydu, pustan iki adım ilerisi gözükmüyordu. Otlar terliyordu. Ağaçlar, pamuk fidanları, insanlar, pamuklar, kuşlar, arılar, böcekler, çalılar, çiçekler, kurumuş anızlar her şey terliyordu. Toprak su dolu bir testi gibi domur domur terliyordu. Her şey vıcık vıcık terliyordu. Keskin, acı, yakan, ekşi bir ter kokusu alaçıkların üstünden göğe doğru fışkırıyordu. Baş döndürücü.

Öteki uçtaki alaçıklardan birisinden bir çığlık yükseldi. Bir kadın çığlığıydı.

"Kel Osmanın karısı," dediler. "Oğlu titriyormuş."

Kadınlar, çoluk çocuk Kel Osmanın alaçığının önüne doluştular. Çocuk yedi

yaşındaydı. Bacaklarını karnına çekmiş, yumulmuş, uçarcana titriyordu. Titriyor, dişleri biribirine vuruyordu.

Bir yaşlı:

"Bir semer bulun da çocuğu semerin içine yatırın, belki geçer," dedi. "Oğlanlık tutmuş."

Hemen öyle yaptılar. Çocuğu semerin içine yatırdılar.

"Bir doktor, bir doktor," diye inliyordu Kel. "Bir doktor..."

Gerçekten bir doktor olsaydı çocuk kurtulacaktı. Önceki yıllarda, Adana yakınında, Karşıyakada pamuk topladıklarında on dört çocuk böyle titremeye tutulmuş, doktorlar çocukları bir iğnede kurtarmışlar, hastalığın adına da zehirli sıtma demişlerdi.

Köylülerin hepsi de işi bırakmışlar, çocuğun başına toplanmışlar, elleri koynunda, çaresiz, çatır çatır, terleyen sıcağın alnında bekleşiyorlardı. Çocuk öğlene kadar titredi, titredi semerin içinde, sonra durdu, kasıldı, az daha titredi, gene kasıldı, bir daha kıpırdamadı, öldü.

Kadınlar çocuğun yöresine halkalandılar, çığlık çığlık seslerle ağıda başladılar.

İkindiüstü çocuğu yıkadılar. Karşıdaki köyden bir imam geldi. Cenaze namazını sıcağın altında kıldılar. Çocuğu bir yorgan yüzüne sarmışlardı.

Ceyhan yarının az ötesinde bir tümseğe gömdüler. Kel Osman küçücük mezarın etrafını büyücek çakıltaşlarıyla çevirdi. Yalak köylüsünün yarısının ölüsü böyle Çukurova tümseklerine gömülüydü. Alıştıkları bir şeydi bu, o kadar çok üzülmediler.

Vakit gece yarıyı çoktan geçmişti. Taşbaşoğlu alaçığın önünde pamuk yığınının duldasında Memidiği dinliyordu. Memidik onun önüne diz çökmüş, elpençe divan durmuştu.

"Ermişim, Efendimiz," diyordu, "bana akıl ver. İşte seni taneyledi de ne oldu. Kelin başına geleni herkes gördü. O Vicikvicik iti de görecek. Haşa huzurdan. Ben sana inandım iman ettim. Arkasında yedi ışıklan gördüğüm senin iki üç misli irilikteydi ama, o sendin. Yüzü de ışık içinde yalp yalp yanıyordu ama, o sendin. İnandım, iman ettim."

Taşbaşoğlu hiçbir söze varmıyor, öyle dimdik ayakta duruyor, tepede Memidiğe bakıyordu. Ay ışığı gölgesini doğuya götürmüş, ötelere uzatmıştı.

"Efendimiz, bıçağını alıyor, yolunu gözlüyorum. Sefer geliyor, o gelince elim ayağım çözülüyor, azıcık gücüm bile kalmıyor, yere yığılıyorum. Belki on kere sınadım, olmadı. Ya dondum, ya çözüldüm. Bu adamı öldürmezsem bu dünya bana haram. Yaşayamıyorum. O adamı gördükçe ağı yiyip ağı içiyorum. Keşki ölebilsem. Yaşamak ağrıma gidiyor. Seni inkar edeyim diye, biliyorsun, kemiklerimi kırdı. Öldürmeliyim onu, ermişler ermişi Efendimiz." Dizlerine sarıldı,

öptü. "Bir çare bul da, bir dua et de onu öldürmeye gittiğimde bedenim çözülmesin."

Taşbaşoğlu onu elinden tuttu kaldırdı, sağ elini başına koydu, uzun bir süre tuttu, sonra arkasını döndü, onu beklemekte olan Uzunca Aliye doğru yürüdü. Ali onu bir pamuk öbeğinin üstüne oturmuş bekliyordu, geldiğini görünce ayağa kalktı. Şaşırmıştı. Taşbaş erimiş bitmiş, küçük bir çocuk kadar kalmıştı. Gecede bile belli oluyordu. Elinden tuttu.

"Haydin dereye aşağı inelim," dedi. "Orada daha rahat konuşuruz."

Ceyhanın yarına indiler, bir hayıt çalısının sekisine yan yana oturdular.

Ali:

"Hoş geldin kardaş," dedi.

Öteki:

"Hoş bulduk."

"Başından geçenleri sonra anlatırsın. Çocuğun ölümünden sonra senden daha çok korkacaklar. Ödleri patlamış. Senin alaçıktan yana köylü başını çevirip bakamıyor, korkudan. Bir daha senin ermişliğine de dönemezler. Gerçek bir ermiş de değilsin, uydurma."

Taşbaş, sert:

"Gerçek bir ermişim. Uydurma değil. Çok denedim. Anladım ki uydurma değil."

"Bizim Hasan dedi de inanmadım. Demek sen ermiş oldun, Memet kardaş?"

"Oldum Ali."

"İyi," dedi Ali. "İyi ama, bu sefer de köylü senin ermişliğini kabul etmiyor. Taşbaşoğlunu kabul ediyor da seni etmiyor. Keşki gelmeseydin. Şimdi ne yapacaksın? Halin kötü."

"Halim kötü."

"Buradan gitmelisin. Köylü başına iş açacak. Kudurmuşlar."

"Bir yere gidemem," diye inledi Taşbaş. "Görüyorsun halimi. Çok kötü bir durumdayım. Bir adım atacak halim yok. Çok hastalık çektim. Yoksa Vicikvicik yanıma yaklaşabilir miydi?"

"Çok korkuyorlar senden kardaş. Bu korku onlara her şeyi yaptırır."

"Yaptırır," dedi Taşbaş

"Öldürseler iyi ama hakaret ederler. Dayanamazsın."

"Dayanamam," dedi Taşbaş.

Muhtar Sefer, Vicikvicik Taşbaşı dövdükten sonra büyünün bozulduğunu sandı. Artık köylü benimle konuşur, diyordu. Memidiği de tuzağa düşürmüş, ağzından sözler almıştı. Konuşursa köylü, şimdi konuşurdu onunla. Kırılırsa Taşbaş ermişin efsanesi şimdi kırılabilirdi ancak. "Gün geçirip fırsat verme zamana," diyordu boyuna. Taşbaş da zeki adamdır, ne yapacağı belli olmaz.

Muhtar Sefer en güzel giyitlerini giymişti, sinek kaydı tıraş olmuştu. Bıyıklarını da kara üzümle burmuş, sipsivri eylemişti. Piz gibi. Bugün ırgatlar belki bin metrelik uzun iki sıra olmuşlardı. Elleri bile oynamıyordu. Hava durgundu, yaprak kımıldamıyordu. Buğulu bir toz kaplamıştı bütün ovayı. Sıcak tütüyordu. Göz kamaştırıcı, kör edici bir sıcak. Çok mucuk vardı ve ırgatların yüzleri, elleri mucuktan kapkaraydı. Bir kocaman el yüzündeki mucukları sıyırıp atıyor, o atar atmaz da bir top sinek gelip yüze yeniden sıvanıyordu. Uzunca Ali de bugün topluyordu. Gün kuşluktu. Yerdeki pamukları alıp, toprağını silkeliyor, üflüyorlar, ağır, sepetlerine öyle koyuyorlardı. Artık, yağmurdan sonra pamuğu o kadar çok koza olaraktan toplayıp sonra çekmiyorlardı. Daha çok üstünde çekiyorlardı kozaları. Bir de yağmurun yere döküp de toprağa karıştırdığı pamukları alıyor, silkeliyorlardı. Korkulu bir düştü topraklı pamuk. Ya tarla sahibi, topraklıdır diye bütün pamuğun toplama fiyatını indirse emekleri boşa giderdi. Bu yüzden yağmur sonu pamuğunu herkes ayrı öbek yapıyordu. Daldaki pamuklar apak, yere düşmüş pamuklar kirli bir gümüş rengiydi. Bir de ırgatlar her iki pamuğu karıştırmaya kıyamıyorlardı. Uzun sıralar, sıcak gölgede bir yılan ağırlığında zorla kımıldıyorlardı. Bu ağırlıkla her insan günde ancak beş kilo pamuk toplayabilirdi. Ve bu gidişle de tarla bitmezdi. Kimsenin cebine para girmezdi. Ama günlerden bu yana durmadan, har har çalışıyorlardı. Elleri korkmuş, belleri kırılıyordu. Birkaç gün bu ağırlıkta toplayacaklardı ki pamuğu, kendilerine geleler, sonra hızlanalar.

Memidiğin elleri hiç işlemiyordu, dalgındı. Hep, durmadan, sürünürcesine toprağa yapışmış, herkesten çok pamuk toplamaya çalışan Taşbaşoğluna bakıyordu. Taşbaşoğlu görmüyor, el yordamıyla topluyordu. Olan bitenden sanki hiç haberi yoktu. Beli kırılmış, arka ayaklarını cansız, arkasında sürükleyen bir kediye benziyordu. Kalın kaşlarının altındaki kara gözlerini görmek mümkün değildi. Hiç kimseye, hiçbir yere bakmıyordu. Sanki yoktu, sanki bu dünyadan değildi, sanki büyülemişlerdi onu. Memidik sepetini aldı, vardı onun yanına durdu. O, farkında bile olmadı. Yüzü uzamış, kırışmış, kara sarı, yeşilimtırak bir renk almıştı. Bıyıkları düşmüş, karmakarıştı. Memidik onu yakından alıcı gözle süzüyordu. Taşbaşoğlu bu olmasına buydu ama her bir yeri, sesi, şekli, şemali, her bir yeri Taşbaşoğluna benziyordu ama, bu küçücük, bir avuç bir adamdı. Taşbaşoğlu kocamandı. İki metre boyunda. Hem de ışıklı. Gözlerinden

yalım saçılan, hay Allah! Belki sınamak için milleti böyle gelmiştir köye. Böyle ölümcül, el ayak tutmaz. Eğer öyleyse, yandı köylü. Herkes yandı. Vicikvicik, cehennemde bile kendisine yer bulamaz.

Birden Muhtar Seferin sesi sıcağın ortasında top gibi patladı:

"Gel buraya Vicikvicik kardaş," dedi. "Gel ki sana bir çift sözüm var."

Irgatların elleri durdu. Bir göz, bir kulak kesildiler. Vicikvicik hemen sıradan çıkıp Seferin yanına geldi durdu. Taşbaş, hiçbir şeyi duymamış gibi, durumunu hiç bozmamıştı. Elleri ağır ağır pamuk topluyordu, dünyadan, topladığı pamuktan habersiz.

"Bu adam bizim köydeki Memet Taşbaşoğlu mu, değil mi?"

Irgatlar soluk soluğa kaldılar. Acaba Vicikvicik ermişin sözünü beş paralık sayıp da Muhtarla konuşacak mıydı?"

Vicikvicik taş gibi olduğu yerde kalakaldı.

"Ulan sana diyorum, it ölüsü Vicik, bu adam Taşbaş mı değil mi? Ulan konuşsana! Bu adam ermiş Taşbaşoğlu mu, değil mi? Sen dün bir iyice dövmedin mi ermişi, ağzına sıçmadın mı? Onu ermişliğinin vizzo olduğunu anlamadın mı? Ulan bu adam bizim köylü Kel Taşbaş değil mi, eliyle, ayağıyla, bıyığı, saçı, sesiyle! Ulan hiçbir adamın sureti, tasviri olur mu canlı? Suret kağıt üstünde olur. Ulaş Taşbaş rezili budur. Tımarhaneden kaçmış gelmiş buraya. Uyuz ite dönmüş. Ermiş olsa elin kurumaz mıydı? Demek ki kurumadı. Kurumayınca bu Taşbaş da ermiş değil, senin benim gibi adam. O zaman niçin konuşmuyorsunuz benimle? Sebep ne? Ermiş olsaydı anlardım. Emretti ermiş, benimlen konuşulmaz, konuşmak yakışık almaz. Ama işte Taşbaş rezili, beli kırılmış uyuz it gibi karşımda sürünüyor. Hayrı olsa, kendine olurdu. Ulan bu adam Taşbaş mı değil mi, onu söyle bana. Madem konuşmuyorsun, işaretle söyle!"

Söyledi, konuştu, kudurdu, tehdit etti, kudurdu ama taş kesilmişti Vicikvicik! Ne bir ses, ne bir kıpırtı. Hiç beklemiyordu bunu Vicikvicikten. Kendisiyle konuşur sanıyordu. Vicikvicik konuşacak, dövdüğü, aşağıladığı adamın öz bir Taşbaşoğlu olduğunu söyleyecek, ondan sonra da bütün köylü onunla konuşacaktı. Tutmadı.

Sefer, Vicikvicikin kulağına:

"Ulan it soyu," dedi dişlerini gıcırdatarak, "sana bir kuruş vermem ermişi dövdüğün için. Evlendirmem de seni. Haydi, siktirol git."

Vicikvicik yerine gitti.

Muhtar umutsuz, sonra Memidiği çağırdı. Memidik her gezip konuştuğu yerde bu adamın Taşbaşoğluna benzediğini söylemişti. Şimdi de inat için bir söylese.

Yumuşak konuştu:

"Memidik kardaş..." dedi. "Bu adam Taşbaşoğlu mu, değil mi? Bana odur demiştin de..."

Konuştu, konuştu, Memidik de hiçbir söze varmadı. Sefer ondan da umudunu kesti.

Sonra Taşbaşın karısına sordu, çocuklarına sordu, önüne gelene sordu, kimse onunla konuşmadı, öfkelendi, vardı Taşbaşın başucunda durdu:

"Ulan," dedi, "ulan Taşbaş Efendi, sıçtın ağzıma. Hem kendi ağzına sıçtın, hem de benim ağzıma... İşte ölünceye kadar kimse bana ağzını açmayacak, çocuklarım, karılarım bile. Seninle de alay edecekler, aşağılayacaklar, küçümseyecekler seni de... Mahvedecekler seni. Sen bir oyuncaksın bundan sonra Taşbaş. Sen bir köylü oyuncağısın. Şimdi ağzına sıçarlar, üç gün sonra sıkışırlar, gene ermiş yaparlar seni, taparlar. Sonra bolluğa erişirler, götüne parmak atarlar, çünkü sana tapmaları ağırlarına gider... Sen bir kocaman, ölmez oyuncaksın. Tuu sana, tuu sana... Ölüm gibisin, ölüm gibisin uyuz it! Tuuu..."

Taşbaşın önüne kocaman bir tükrük attı yürüdü. Yüzü acıdan bumburuşuktu. Ağlıyor gibiydi. Başını önüne eğdi, Ceyhana aşağı yürüdü. Su durulmuştu, uyuyordu.

Umutsuzdu, bütün gayreti boşa gitmişti, bir karanlık içindeydi.

Akşam oldu, gün kavuştu. Sivrisinekler, uğultuyla geldiler, köylülerin üstüne çullandılar. Kaşınmaktan yara olmuş, yaraları kabuk bağlamış köylülerin yaraları gene kaşındı ve kanadı.

Yatsıdan çok sonra başladı garbi yeli. Yatsıya kadar sinekten sıcaktan boğulan ırgatlar, azıcık kendilerine geldiler ve uyudular. Yel şiddetli esiyor, sivrisinekleri uzaklara savuruyordu. Herkes uyudu. Uyuyamayan iki kişi vardı, birisi Taşbaşoğlu, öteki de Sefer. Üç dört gündür Taşbaşoğunun gözüne bir damla uyku girmiyordu. Bir hoş olmuş, başı dönüyor, bir koca karanlığa batıp batıp çıkıyor, ölünceye kadar hiç uyuyamayacakmış gibi geliyordu ona.

Muhtar Sefer korkuyordu. Köylü bu sefer de ermiş yapacaktı Taşbaşı. Bu sefer hiç kurtuluş yoktu Taşbaşın elinden. Hele Vicikvicikin dayağını da yedikten sonra hiç bağışlamazdı onu, köylüler parça parça ettirirdi. Ve de ettirecekti. Bir küçücük kıvılcıma bakar, köylünün Taşbaşın ayağına kapanması. Ömerden de bir haber gelmedi, Ömer çoktan dağlardan buraya dönmeliydi. O da mı yoksa, o da mı? Tepeden tırnağa tere battı.

Memidik yatağından sıçrayarak uyandı, ayağa kalktı, eli söğüt yaprağı bıçağına gitti. Gökyüzünde bir hışıltı duydu, baktı. Kartal da yücelerden bir kara top gibi yumulmuş, hışım gibi yere doğru akıyordu, bir kurşun hızında. Bir ağaç boyu toprağa yaklaşınca kartal, geniş kanatları birden açıldı, düz ovanın yüzünü yalayarak, ay ışığında Akdenize doğru uçtu gitti. Akdenizin üstündeki ak, ışıklı bulutlara doğru.

Koca Halilden gittiği günden beri hiçbir ses seda çıkmadı. Hiç kimse de, oğlu bile, Uzunca Ali bile ne oldu bu adama diye onu bir kere olsun düşünmediler. Koca Halil bir varmış bir yokmuş oldu. Sanki böyle bir adam hiç dünyaya gelmemişti. Koca Halil bunu bilseydi kahrından hık der ölürdü.

Koca Halilin arkasına sarı, iri bir çoban köpeği takılmıştı. Çukurovada köpekler ne cins olurlarsa olsunlar, böyle irileşemezler güdük, piç kalırlar, insanları gibi. Çukurovanın yalnız bir işe yaramaz otları başlarını alır giderler, bir de sivrisinekleri. Her bir sineği kemikli, iğneleri de çelikten, Torosun ölümü Çukurovadan. Sarı köpek kırmızıya çalıyordu. Kuyruğundan başına kadar onu kırmızı bir çizgi yaldızlıyordu. Koçaman dili dışardaydı. Koca Halil oldum olası köpekleri sevmez, onlardan korkardı. Bir uğursuzluk sayardı köpeği. Bu yüzden hiç köpek beslemezdi. Birkaç kere sarı köpeği kovaladı, sarı köpek durdu, öfkeyle onun yüzüne baktı, hiç kıpırdamadı, o yürüyünce, o da yürüdü.

Koca Halil:

"Bunda bir iş var ama, bu köpekte, Allah encamımı hayra tebdil eyleye," dedi.

Yanık sarı otlar, otlar güneşten kavrulmuş, renk değiştirmişlerdi. Büyük, ağaç gibi otların da üstünde çiçekleri kurumuştu. Çukurova çatır çatır ediyordu. Çukurova kor gibiydi. Bir kibrit çaksan bütün ova birden alışacaktı.

Kanatları çok uzun, boynu da uzun gümüş renkli bir kuş bir adam boyu yükseklikte, kanatlarını germiş uçuyor, mavi bir duman gibi tüten Toroslara doğru kayıp gidiyordu. Sanki durmadan toprakta bir şey arar halli bu kuştan da korkuyordu Koca Halil. Bu kuşlar uçmaya, ovanın üstünde bir adam boyu yükseklikte kaymaya, ağır ağır, ta Akdenizin kıyısından başlar. Torosa varırlar, oradan geriye dönerler, yeniden Akdenize gelirler. Azıcık da Akdenizin üstünde kayarlar. Deniz de Çukurova gibi düzdür. Deniz mi ova mı fark etmezler. Sonra bakarlar ki ot yok, ağaç yok, gene geriye dönerler, şaşkın. Koca Halil bu kuşu da uğursuzluk saydı.

Gün kavuşuyordu. Bugün başka bir hal vardı şu yıkılan Çukurovada. Bir an her şey, taş toprak, akarsu, ağaçlar, Anavarza kayalıkları, pamuk öbekleri, harmanlar, atlar, sığırlar, kamyonlar, traktörler, Akdenizin üstündeki kabarmış ak yelken bulutları, bütün dünya ışıltılı bir kırmızıya kesti. Ustura ağzı gibi bir kırmızı. Koca Halil bu keskin kırmızıdan da ürktü. Sonra her şey mavileşti. Billur mavisine kesti, insanın içini sevinçle dolduran. Toros dağları ta yakına geldi, elini uzatsan tutacaksın, ağacının bir dalını koparacaksın... Toroslar, bir ışık mavisinde tüttü, ipiltili. Koca Halil bundan da ürktü. Arkasından gelen köpek masmavi olmuştu. Sırtında ince, çok mavi bir ışık çizgisi. Ustura ağzı gibi. Koca Halil daha çok ürktü. Durdu, köpek de durdu. Koca Halil bağırıp çağırarak yerden kesekler aldı, köpeğe fırlattı. Köpek durduğu yerden hiç kıpırdamadı.

Köpek, bir köpek heykeli gibiydi. Koca Halil bağırıp çağırmaktan, köpeğin üstüne kesek yağdırmaktan yoruldu. Köpeğe yaklaşmaktan da korkuyordu, yürüdü. Köpek de hiçbir şey olmamış gibi altı adım arkasından yürüdü.

Koca Halil başını kaldırdı. Son ışıklar Anavarza kayalıklarında, örenlerinde yansıyordu. Anavarza düz, gölge basmış, yer yer duman tüten, kararmış ovanın ortasında ışıklı bir ada gibiydi. Üstünde çok eskiden kalma büyük bir şehrin örenleri daha gözüküyordu. Suyolları, kemerleri, sur yıkıntıları. Ve gece, hele ay ışığında, denizde ulu bir kalyona benziyordu. Anavarza. Yelkenlerini açmış, yelkenlerine rüzgar doldurmuş, şişmiş, baş döndürücü bir hızla kayan... Anavarzada çok kaya yılanı vardır. Sırtı toprak benekli, paslanmış, demir pasında. Kaynaşırlar kayalıklarda. Gözleri canlı, cana yakın, sıcak, yıldız gibi. Soğuk yılanın gözleri kadar cana yakın hiçbir yaratığın gözleri yok. Sıcak, Çukurova göğü yıldızı gibi.

Koca Halil sırtını bir ağaca dayadı. Terlemişti. Karşısında büyük bir pamuk öbeği duruyordu. Köpek de geldi, onun ayağının ucuna, başını ön bacaklarının üstüne koyup yattı. Koca Halil bu sefer köpeğe kızmadı. Bunda da belki bir hayır var, dedi içinden. Şimdi ırgatlar uyusunlar. Ya da pamuk bekçisi. Böyle büyük pamuk öbekleri, eğer kocaman bir tepe gibi tam tarlanın ortasına yığılmışsalar, tarla sahiplerinin ırgatlardan toplama ücretlerini verip aldıkları pamuklardı. Koca Halil yalnız böylesi pamuklardan çalmıştı bütün ömründe. Hiçbir zaman ırgadın sarı sıcak altında canını dişine takarak topladığı pamuktan çalmamıştı. Ve bununla da övünürdü. Irgadın hakkı, bir kuruş da olsa ağırdır, yiyeni iflah etmez. Koca Halil elli yıldır hırsızlık yapardı. Daha da çok pamuk hırsızlığı. Altı yıldır yapamıyordu. Uzunca Alinin kötü durumu olmasa, Meryemce dağda kalmasa bunu da yapmazdı. Bir çuval pamuğun parası güzelce Meryemcenin tatlı canını kurtarırdı.

Gün battı, Koca Halil ayağa kalktı, köpek de arkasından. Koca öbeğe ikisi de en küçük bir çıtırtı çıkarmadan vardılar. Koca Halil omzundaki çuvalı indirdi, pamuğu basmaya başladı. Pamuk bekçisi ötede, bir ağacın altında çorbasını içiyordu. Koca Halil bunu, sağ kolunun kalkıp kalkıp inmesinden anladı.

Koca Halil bir anda çuvalı doldurdu, sırtladı, tarladan çıktı. Tam tarlanın kıyısındayken bekçi haberlendi. Koca Halil kendisini büyük bir ılgın çalısı topluluğunun içine attı. Köpek de geldi yanına sokuldu. Bekçi, yanında üç kişiyle Koca Halili arıyordu. Bir iki kere üstüne bastı geçti de göremedi. Koca Halil yanına yatmış köpeğin dostça başını okşadı. Köpek öylesine sokulmuş ki, çalının dibine, soluk bile almıyor. Koca Halil içinden çok vartalardan geçmiş bir hırsız köpeğidir bu, diye geçirdi.

Durmadan arıyorlardı. Koca Halil baktı ki bulacaklar, çalının içinden aşağı dereye doğru kaydı, köpek de arkasında. Pamuk çuvalı çalıların arasında kaldı.

Bekçi:

"Gördüm onu öbekten doldururken. Hele doldursun dedim, ben çorbamı içeyim, sonra onu yakalarım dedim. Ne zaman doldurdu, ne zaman kaçtı kayboldu! İn mi, cin mi bu adam? Böyle bir hırsız görmedim, kırk yıldır pamuk beklerim burada."

Haymaya çekildiler, gittiler. Koca Halil indiği yarın dibinden yukarı çıktı, çalılara, çuvalı bıraktığı yere geldi, baktı ki çuval yok. Aradı taradı yok. Koca Halil, Koca Halil oldu olalı başına böyle bir iş gelmemişti. Köpekle birlikte çalıların köklerini koklamaya başladı. Koca Halilin inanılmaz bir koku alması vardı. Neyi nereye koymuşsa koklayarak bulurdu. Çalı dipleri çürümüş, güneşte yanmış keskin bir kokuyla kokuyordu. Hiçbir yerden ne pamuk, ne de çuval kokusu geliyordu. Köpeğin burnu da çuvalın kokusunu alamadı.

Koca Halil deli oluyordu. Sabaha karşı mutlaka buralardan uzaklaşmalı, kasabayı tutmalıydı. Düz ovada bir yakalanırsa, sırtındaki çuvalla... Evelallah şimdiye kadar hiç yakalanmamıştı. Yakalanma ne kelime, evelallah, Koca Halil derler onun adına! Bir kamyonun farı geldi üstünde durdu. Koca Halil hemen yere yattı. Köpek de... Far üstünden hiç gitmedi. Işık bir kurşun külçesi gibi bütün ağırlığıyla üstünde. Koca Halil bu çelik külçesi ışığın altında soluk bile alamıyor.

Birkaç adam birden güldü. Gülüşleri Anavarza kayalıklarında yankılandı. Yanı başında birkaç ayak sesi duydu. Toprağa yapıştıkça yapışıyordu. Mengene gibi bir el bileğine yapıştı, onu kaldırdı. Gözlerine ışık geldi, bileğine yapışmış elin adamını göremedi. Gözlerini uzun bir süre kirpiştirdikten sonra görebildi. İri, genç bir adamdı. Arkasında da beş kişi daha vardı. En yaşlıları hem gülüyor, hem konuşuyordu:

"Cin oldu adam. Üç kişi aradık aradık bulamadık. Kamyonun farları olmasa gene bulamazdık. Nasıl da yapışmış yere! Toprak olmuş."

Genç adam bileğini bırakmadan:

"Amma da yaşlı bu be!" dedi. "Çok pamuk hırsızı gördüm şimdiye kadar, böyle yaşlısını görmedim. Yüz yaşından da fazla bunun yaşı be!"

Koca Halil:

"Fazla," dedi. "Beni bırakın çocuklarım."

Uzun ak sakalları utanmış, hüzünlü, bol ışıkta göğsüne aşağı aktı.

"Altı yıldır hırsızlık yapmıyordum, hayırlı bir iş için yapacaktım bunu da..."

"Oğlunu mu everecektin?"

Onunla boyuna alay ediyorlardı. Koca Halil onlara sabaha kadar bırakmaları için yalvardı, onlar onunla alay ettiler.

"Çukurova seninle çok eğlenecek," diyorlardı. "Çok pamuk hırsızı görmüştür Çukurova ama senin gibi yaşlı bir kudurmuşu hiç görmemiştir."

Gülerek, iteleye kakalaya, onun elini ayağını bağladılar, getirdiler pamuk öbeğinin dibine yuvarladılar, pamuk çuvalını da yanına yatırdılar.

Koca Halil durmadan yanık yanık inliyor, yalvarıyordu.

"Sus artık kocamış köpek," dediler. "Uyu. Uyu ki yarın sana çok iş düşecek, çok yorulacaksın."

Köpek de geldi Koca Halilin yanına uzandı. Koca Halilin içinden şimdiye kadar bilmediği yoğun bir acıma geçti.

Gün doğar doğmaz sivri burunlu, yüzü lekeli, dimdik saçları güneşten solmuş, uçları nerdeyse ağarmış, yeşil gözlü delikanlı Süllü, Koca Halili omuzlarından tuttu, ta yukarı kaldırdı, bıraktı. Koca Halilin bacakları büküldü ama, yaşlı kişi yere yığılmadı. Delikanlı onun ellerini çözdü, boğazına bir yuları iyice çeke çeke bağladı, sırtına da çaldığı pamukları verdi, yollara düştüler.

İlk köye geldiklerinde güneş bir minare boyu yükselmişti ve köyün kerpiç evlerinin dumanları uzun uzun, göğün bir yarısına kadar tütüyordu.

Delikanlı, Koca Halili yularından tutmuş çekiyordu. Koca Halil yükünün altında iki büklümdü. Köpek de epeyce arkadan geliyordu. Başı yerde. Onları görür görmez köyde bir vaveyladır koptu. Bir anda köyde ne kadar çocuk varsa, çığlık çığlığa Koca Halilin üstüne çullandılar. Ona taş, sığır mayısı, tezek, kesek fırlattılar. Bu bittikten sonra teker teker Koca Halilin yüzüne tükürmeye başladılar. Bir hayhuy arasında Süllü, Koca Halilin yularını çekti, altında peykeler bulunan yaprakları tozdan apak olmuş ulu bir dut ağacının altına getirdi. Yaşlılar, öteki köylüler oturmuşlar çay içiyorlardı. Koca Halili görür görmez ayağa fırladılar yüzüne teker teker tükürmeye başladılar. Evlerden kadınlar çıktı, yaşlılar, kızlar çıktı, çocuklar, hastalar, yatalaklar, kim varsa dut ağacının altına geldiler birer ikişer Koca Halilin yüzüne tükürdüler. Her tükrükte Koca Halilin yüzü bir geriliyor, kırışıyor, sağ elmacık kemiğinin üstü de durmadan seyiriyordu. Sapsarı, uzamış yüz az bir sürede ak tükrük içinde kaldı. Koca Halilin yüzü karmakarışık, şaşkın, acı çeken bir çocuğun yüzü umutsuzluğunda. Püskül püskül ak kaşlarının altındaki gözlerini kamaşmış gibi, durmadan kirpiştiriyor.

Sövmeler, saymalar, beddualar. Köy sevinçli bir bayramdaydı. Arada birkaç kişi: "Ulan etmeyin ulan, yaşlıdır, etmeyin günahtır," diyordu ama sözlerini duyan bile olmuyordu.

Süllü, Koca Halilin yuları elinde, arkasında köyün tekmil çocukları köyün sokaklarını çığlık çığlığa dolaştılar. Süllünün dudaklarında bir zafer gülümsemesi köyden çıktılar. Çocuklar ta köyün dışına, karacan ağaçlarının oraya kadar onları uğurladılar. Süllü, Koca Halil, bir de kocaman, hüzünlü sarı köpek yola düştüler.

Koca Halilin ayakları yalındı ve köz gibi olmuş tozlar ayaklarını yakıyordu. Her yere bastıkça kızgın demire basmış gibi hopluyordu. Dizleri de titremeye başlamıştı.

Çok sıcak vardı. Gökten ateş yağıyordu bugün. Ve Koca Halilin sırtındaki ağır yük gittikçe de ağırlaşıyordu.

İkinci köye daha girerken Süllü bağırmaya başladı:

"Pamuk hırsızı, pamuk hırsızı..."

Köyün içinde hiç kimse yoktu. Herkes sıcaktan evlere çekilmişlerdi, sesi duyanlar, çoluk çocuk, yaşlı genç dışarıya uğradılar. Koca Halil bir süre toz duman içinde yitti. Bağırmalar, çağırmalar, sövmeler, vurmalar.

Birden sesler durdu, tükürmeler, kaynaşmalar durdu, toz bulutu ağır ağır indi. Koca Halil toz bulutunun içinden çıktı. Namaz kılar gibi diz çökmüştü. Pamuk çuvalı yana yatmış, ağzı açılmıştı ama pamuklar dökülmemişti. Koca Halilin giyitleri hilim hilimdi, çamura sığır mayısına, tükürüğe bulanmıştı. Koca Halil bir insana değil, topraktan, kirden, tükürükten, toz içinde kalmış, bu dünyanın şimdiye dek hiç görmediği tuhaf bir yaratığa benziyordu. Tükürük ve çamurlu toz içinde kalmış, gözükmeyen gözlerini kirpiştiriyordu durmadan. Gözlerinin kirpişmesi de olmasa Koca Halile kimse canlı demezdi.

Birkaç yaşlı, birkaç kadın:

"İnsandır, bu kadar ileri gitmeyin," dediler.

Bir çocuk, yedi yaşlarında, durmadan ağlıyor:

"Dedemi, dedemi öldürdüler, babam gelirse söylerim, söylerim," diyordu.

Süllü yuları hızla çekti. Koca Halil yüzükoyun tozların içine yuvarlandı, uzun çamurlu sakalları toza yayıldı.

Çok sıcak vardı, gökten ateş yağıyordu.

Süllü, Koca Halili doğrulttu, ayağa kaldırdı. Koca Halilin ayakta duracak hali yoktu, bacakları titriyordu. Ayakta durmak, şu insanın alçağı Çukurlulara daha fazla rezil olmamak istiyordu. Biliyordu ki bir yere düşerse, onu it leşi sürür gibi yerde sürükleyecekler. Yakalanmış çok pamuk hırsızının başına geleni görmüştü, gülmüştü.

Süllü, iki delikanlı daha kaldırdılar pamuk çuvalını Koca Halilin sırtına yüklediler. Koca Halilin dengesi bozuldu, çuvalla birlikte yere yuvarlandı. Kalabalıktan, o yere düşer düşmez, top patlar gibi bir gülme yükseldi.

"Kalk bakalım koca köpek," dedi Süllü. "Çukurovada pamuk hırsızlamak kolay mı? Biz bir pamuk fidanı için bir tas ter döküyoruz. Sen soğuk pınarlı yayladan gel, bizim terimizi hırsızla... Kalk bakalım moruk."

Omuzlarından tuttu kaldırdı. Pamuğu da sırtına verdi, yuları çekti.

Köylüler:

"Sen bu moruğu üç köy daha dolaştıramazsın, çöker kalır bu be," dediler.

Süllü:

"Gittiği yere kadar. Sonra sürürüm."

Arkasında çocuklar, köyün ateş içindeki kerpiç evlerini geçtiler. Koca Halil kendini bırakmıştı. Artık ayaklarını cayır cayır yakan toza basınca hoplamıyordu.

İki köy daha dolaştılar. Artık Koca Halil, gözlerini bile kirpiştiremez olmuştu. Serildiği tozların içinden kalkamıyordu. Süllü kaldırıyor, o yere boylu boyunca seriliyordu.

Köyün ağası, Süllüye sordu:

"Bunun, bu mendebur kudurmuşun yerini biliyor musun?"

Süllü:

"Biliyorum, sorup öğrendik," diye karşılık verdi.

"Bu herifte hal kalmamış, düşüp ölürse başına bela olur, götür köylüsünün üstüne at. Bindir bizim arabaya."

Süllü:

"Aah," dedi, "aah! On köy daha dolaştırmalıydım ki bunu... Nasıl da gözlerini kirpiştiriyordu, nasıl da..."

Koca Halili arabaya fırlatıp atıverdiler. Koca Halil öylesine bitmişti ki inleyemedi bile.

Doludizgin Yalak köylülerinin pamuk topladıkları yere geldiler. Gün batıya iyice yıkılmış, sıcak kırılmıştı.

Süllü, Koca Haili arabadan aşağı bırakıverdi. Koca Halil toprağa yığıldı. Köpek geldi, onu kokladı, az ileriye gitti yattı. Sinirli sinirli kuyruğunu sallıyordu.

Süllü:

"Bunun adı Koca Halildir," dedi. "Pamuk çalarken yakaladık. Buyrun alın, işte." Atları kırbaçladı, bir toz bulutu içinde oradan uzaklaştı.

Koca Halilin başına birikti bütün köy, yürekleri paralandı. Ona sarıldılar, ağlaştılar. Onu iyice yıkadılar, neden sonra Koca Halil gözlerini açtı. Uzunca Aliyi başucunda görünce gülümsedi:

"Bu sefer başaramadık oğul," dedi, ölü bir sesle. "Olmadı. Yakalandık." Sonra yüzü kızardı. "Bak," dedi, "Uzunca Ali, bu başıma gelenleri Meryemceye söylemeyeceğine söz ver. Onun yüzünden öldüğümü ona söyleme. Söz mü?"

"Söz."

"Hemen durma git, ulaş güzel Meryemceye. Söz mü?"

"Söz!"

Meryemceye bir korku, bir bıkkınlık gelmişti. Ne Taşbaştan bir haber, ne Vurgun Ahmetten. Periler de semtine uğramıyordu. Bu uğursuz köyün içinden eşkıyalar, uğrular bile geçmiyordu. Epeydir bir süre, Meryemce gün doğar doğmaz ormana koşuyor, mantar, it burnu, yabanelması topluyordu, gül kokulu.

Ormanın içi koyu gölgelikti, ıslaktı. Gün doğuyu, bulutların arasından geçen ince bir pırıltı çizgisi kuşatıyordu. Daha güneş gözükmemişti. Meryemce, ormanda mantar topluyordu. Ormanların mantarı çok lezzetli olurdu. Hele közlemesi. Meryemce kuşluğa kadar mantar topladı, elindeki sepet iri mantarlarla doldu. Azıcık beli ağrımıştı. Beli ağrıyınca aklına Çukurova düştü. Sarı sıcakta pamuk toplayanlar düştü. Beli bir iyice daha sızladı. Şimdi, Çukurovada pamuk toplayanlar hiç bellerini tutamıyorlardır. Belleri kırılmış kedi gibi ayaklarını sürüyerek yürüyorlardır. Bir de sinekler bütün bedenlerini yara etmiştir. Parmaklarının ucu da beter olur. Hiçbir şeye dokunamazsın. Bir de ne sıcak, ne sıcak! Hasanla Ummahan geldi gözünün önüne. İçi sızladı. İçini özlemli bir duygu doldurdu. Çocuklar geldiler karşısına dikildiler...

Köye geldiğinde öğlene daha çok vardı. Başını kaldırınca öyle kalakaldı. Elindeki sepet yere düştü, içindeki mantarlar yola dağıldı. Meryemce bir türlü gözlerine inanamıyordu. Gözlerini ovuşturdu. Hayal miydi, düş müşdü bu? Bir daha, bir daha baktı. Ne hayaldi, ne düştü, düpedüz bir adamdı gelen.

Önce Taşbaşoğlumdur bu gelen, dedi, sevindi. Sonra Vurgun Ahmettir, dedi. Sonra ikisinin de olamayacağını anladı. Bir eşkıya olabilirdi bir hırsız, bir kaçakçı. Bir düşman, bir dost. Kim olursa olsun, bir insandı ve geliyordu. Meryemce hemen yerdeki mantarları topladı, sepete doldurdu, eve yürüdü sepeti yere koydu. İçeriye girmedi. Uzaktan gelen adamın seyrine doyamıyordu. Sevincinden de ne yapacağını bilemiyordu. Önce bir uzun uzun güldü, sonra parmak şaklatıp üç kere üst üste göbek attı. Gelenden hiç gözünü alamıyordu. Dünya, boş dünya bir anda doluvermişti. Ağaçlar başka, kuşlar, çiçekler, ören gibi duran şu yıkık evler bambaşkaydı artık. Her şey insanın yüzüne gülüyordu. Sevincinden, bir çalının üstüne tüneyip yönünü yoldan gelene dikmiş horoz bile üç kere öttü. O da biliyordu dünyanın dolduğunu, dünyanın bir insanla dolduğunu. Gelen karartıyı gözleriyle, bütün sevgisini gözlerine toplamış, geleni gözleriyle okşuyordu.

"Gel," dedi gülümseyerek, "gel! Kim olursan ol gel! Hırsız ol, gavur ol, kanlı katil, kim olursan ol, yeter ki gel! Allahım, karagözlüm, sürmelim, sen kimseyi, kul olanı insansızlıkla terbiye etme. Benim başıma verdiğini kimsenin başına vermi. İnsansızlık düşmanın başına bile değil... Gel kurban olduğum, çabuk yürü. Kim bilir nereden, ne uzak bir yoldan geliyordur. Kim bilir ne kadar yorulmuşsundur. Gel, ayaklarının altına kurban olduğum, çabuk!"

Meryemce birden telaşlandı, hayran baktığı yolcudan gözlerini aldı:

"Meryemce," dedi, "kara yazılı Meryemce, daha durmuş da bakıyorsun, aslanın geliyor da sen öyle dikilmiş duruyorsun! Akılsız kadın."

Hemen içeriye girdi, bayramlık, yeşil pazenden fistanını sandıktan çıkardı, hemen giydi. Bu fistanı şimdiye kadar üç kere daha giymişti. Sandığın dibindeki küpelerini, hırızmasını, mercandan gerdanlığını çıkardı, taktı takıştırdı. Bir de yeşil ipekli başörtüsünü bağladı. Beyaz çorabını çekti. Sandığın dibindeki, bilmem kaç sene önce Çukurovadaki ablasının kendisine verdiği kundurasını giymeye korkuyordu. Ne zaman giymişse bu ayakkabıyı ayakları yara olmuştu. Ama şimdi, ne olursa olsun, gene giyecekti. Aşağıdan, oğulcuğu Meryemce deyip geliyordu.

Dışarı çıktığında gördü ki yolcu, epeyce yaklaşmıştı. Heyecandan yerinde duramadı, bekleyemedi, yola aşağı hızla yürüdü. Kollarını açmış bir sevinç kasırgası gibi yolcuya aşağı akıyor:

"Yarabbi, Yarabbi, sürmelim," diye mırıldanıyordu boyuna. "İnsanoğlunu insansızlıkla terbiye etme. Hiç tadı kalmıyor dünyanın, hiç tadı."

Yaklaşınca, Meryemce bu gelenin bir bildik kişi olduğunu anladı ama kimdi? Bu kocaman, uzun boylu bir delikanlı. Hemen o anda da kim olduğunu buldu:

"Yavrum, yiğidim, Ömerim," diye boynuna atıldı. "Yavrum, yiğidim, Ömerim hoş geldin Meryemce Anana. Hoş gelip safalar getirdin. Başım üstüne geldin, gözüm üstüne."

Ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Bu taşkın sevgiye karşı Ömer de ne yapacağını, ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Meryemcenin yüzüne hiç bakamıyordu. Kendini bildi bileli hiç kimse ona böyle davranmamış, hiç kimse onu böyle taşkın bir sevgiyle karşılamamış, okşamamıştı. Onu böyle candan hiçbir kimse öpmemişti. O da Meryemceyi öpmek istiyor, onu kucaklamak istiyor, bir türlü ne yüzüne bakabiliyor, ne de eğilip onun elini öpebiliyordu. Bir tuhaf, şimdiye kadar hiç bilmediği bir duygu içinde kalmıştı. Boğazına bir yumruk düğümlenmişti. Ağlayamıyordu bile.

Meryemce Ömerin durumunun hiç farkında değildi, sevincinden uçuyordu. Elinden tuttu onu köye çekti. İçeri girdi bir çul, bir de döşek, yastık çıkardı serdi.

"Otur yavru, otur canım, yavrum Ömerim," dedi. "Ayşemin biricik oğlu. Babayiğidim otur. Uzak yerden gelmişsindir."

Döşeğin üstüne oturttu onu. Hemen ibriği, sabunu, havluyu aldı geldi:

"Çıkar ayaklarını," dedi. "Uzak yoldan gelmişsin. Çıkar da yıkayım."

Ömer daha doğrulmadan ayakkabılarını çıkardı, ayaklarını leğene aldı, bir güzelce sabunlayıp yıkadı, kuruladı. Sonra da eline su döktü, Ömer de elini yüzünü bir iyice yıkadı.

Ömer, bu Meryemce Ana hep böyle sıcak kanlı, dost yüzlü, sevgi doludur, diye düşündü. O hep herkese karşı, her zaman böyledir. Beni başkalarından azıcık fazla sever ya... Rahmetli anamı çok severmiş. Kızı gibi.

Meryemce:

"Sen azıcık şöyle köskel yornuğunu çıkar," dedi. "Acıkmışsındır, ben ateş yakayım."

Ocaklığa odunu doldurdu, yaktı. Ocak iyice yalımlanınca, gitti mısır dizili ipi aldı, horoza gitti. Horoz, Hacının evinin önünde geziniyordu, ipi attı, horoz hemen mısırı yuttu.

Meryemce:

"Ahmak herif," dedi, "ne çabuk unuttun, geçende de seni böyle yakalamamış mıydım?"

Horoz çırpındı. Ortalığı bir tüy bulutu aldı, Meryemce sonunda horozu kucakladı getirdi:

"Ömerim," dedi, "şunu kesiver de sana pişireyim. Uzak yoldan geldin, karnın açtır. Gücün tükenmiştir."

Ömer kalktı horozu Meryemcenin elinden aldı, belindeki uzun Çerkes hançerini çıkardı, sağ ayağıyla horozun ayaklarına, sol ayağıyala kanatlarına bastı, keskin hançer horozun başını bir anda kopardı. Kesik başla horoz bir süre ortada hopladı durdu, azıcık yürüdü de... Sonra düştü.

Meryemce horozu aldı, bir anda yoldu, yıkadı tuzladı.

"Kimse kimsenin kısmetini yiyemez," diyordu. "Bu sabah ormandan kocaman kocaman mantarlar topladım, bir sepet. Bak yavru, ağzına layık."

Köz bir harman olmuştu ki, kıpkırmızı. Meryemce közü serdi. Mantarları da tuzladı. Közün bir yanına horozu, bir yanına da mantarları koydu. Yağlı et cızırdadı.

Ömer ilk olarak başını kaldırabildi, Meryemceye baktı. Ocağın közlerinin ışığı yüzüne, akşam güneşiyle birlikte vuruyor, onu bir başkalaştırıyordu. Meryemce, Ömerin kendisini izlediğinin farkında değildi. Meryemcenin boynu ipincecikti ve kırış kırıştı. Tutsan kopacak. Ömerin ilk defa bu gece Meryemceyi, bu boynuna basarak boğacağı aklına geldi.

İç geçirdi:

"Meryemce Ana beni de çok sever, hele anamı ne kadar çok severdi," dedi içinden. Ve bunu çok tekrarladı.

Kızgın közün üstünde horozun yanan yağları tütüyor, kokuyordu. Ömer içinde dehşet bir açlık duydu.

Köylüler kıvançlıydılar. Tarlanın birinci ağzını toplayıp bitirmişlerdi ve bu tarla öyle iyi bir tarlaydı ki, herkes yeterince pamuk toplamıştı. Daha şimdiden Adile borçlarını verebilecek parayı kazanmışlardı.

Genellikle koza dört beş parçalıdır. Altı yedi parça olanı da olur. Üç parçalı olanı da. Yalnız iki parçalı koza pek yoktur. Binde bir bulunur. Bu iki parçalı kozaya eşek adını verirler. Bir ırgat eşek bulursa onun içinin pamuğunu çekmez, öylecene saklar. Sonradan bu eşek törenle tarla sahibine verilir. Tarla sahibi ya eşeği bulana, ya da bütün ırgatlara armağanlar verir, şölenler çeker. O, tarla sahibinin elinin açıklığına bağlıdır.

Zalaca karı tarlaya girdiklerinin üçüncü günü bir eşek bulmuş, içini çekmemişti. Eşeği başörtüsünün bir ucuna bağlamış, tarla sahibinin gelmesini bekliyordu. Zalacanın bir eşek bulduğunu ve başörtüsünde çıkılı olduğunu bütün köy de biliyor, bekliyorlardı.

Tarla, dün akşam bitmişti. Herkes bu sabah gene erkenden uyandı. Kirli giyitlerini çıkarıp, olduğu kadar herkes temiz, yeni giyitler giydi. Kadınlar da neleri var, neleri yok taktılar takıştırdılar.

Delikanlılar, genç kızlar öbek aralarında tembel, gururlu, iş yapmışın mutluluğu, yorgunluğu içinde dolaşıyorlar, en çok kimin pamuk topladığını, kimin en çok para kazanacağını tartışıyorlardı. En büyük öbek Uzunca Alinin öbeğiydi. Alinin elinin çabukluğuna şaşıyorlardı. Çukurova Çukurova oldu olalı böyle bir çabuk el görmemişti. Az sonra basküller gelip kurulacaktı tarlaya ve kantarcılar bu kadar pamuğu bir adamın topladığına inanmayacaklardı.

Tarla bitirmenin sevinci olmasa bu elleri ağrımaktan kırılan köylüler oturdukları yerden üç gün üç gece kalkamayacaklardı. Hepsinin parmak uçları korkmuştu. Bir yere dokunsalar yüreklerinin başından bir sızıltı kopuyordu. İnsanı bayıltan. Sineklerin yediği bedenleri kabuk bağlamıştı, yaraları irinlenmişti, kaşıntı yerleri. Hele çocukların hali bin beterdi. Yanmış gibi ağrıyor, sızlıyordu bedenleri.

Ama pamuğu bitirmişlerdi, aldırmıyorlardı. Duymuyorlardı bile sızıları, ağrıları.

Önce toza batmış siyah bir Mercedes otomobil geldi durdu. Son modeldi ve daha bir ay önce Almanyadan getirtilmişti. Otomobilden önce kısa boylu, göbekli, çok esmer, gözlerinin altı morarmış, sarkmış, yuvarlak yüzlü, saçları ağarmış, beyaz keten elbise giymiş, hasır şapkası elinde, altın kösteğini göbeğinin üstüne salmış birisi indi. Sonra onun ardından kara gözlü, genç bir adam. Genç adam göbeklinin karşısında el kavuşturmuş, saygılıca duruyordu. Bir şey söylese hemen, o anda yetişiyordu.

Muhtar Sefer gitti, önünde eğildi, kendini tanıttı. O tanıtır tanıtmaz adam

gülmeye başladı. Sefer de ellerini önüne kavuşturmuş duruyor, o da onun gülmesini, beceriksiz, utangaç, karşılamaya çalışıyordu.

"Demek seninle kimse konuşmuyor ha? İnsan çatlar be! Şimdi ben seninle konuştum diye, yani gavur mu oldum, başıma bir felaket mi gelecek? Karıların, çocukların, akrabaların da konuşmuyorlarmış seninle, öyle mi?"

"Konuşmuyorlar. Hiç kimse bir yıldır bir tek sözcük bile söylemedi."

"O senin ermiş de gelmiş ha, seninle konuşmayı yasak eden. Senin düşmanın. Sizin ermiş masalını Çukurovada duymayan kalmadı."

Göbeğini tuta tuta, içtenlikle, gözleri parlayarak gülüyordu.

Köylüler başlarına toplanmışlar, uzaktan kıpırtısız, anlamsız yüzlerle, azıcık mutlu onlara bakıyorlardı.

Sefer:

"Muttalip Bey," dedi, "tekmil bu toprakların sahibi ve de tekmil Çukurovanın ve de en büyük beyi... Bizim ve de büyük nimetimiz."

Muttalip Bey:

"Yahu," dedi, "köylüler, bu fıkarayla neden konuşmazsınız? Ermiş mi yasak etti? Yahu köylüler, bu devirde hiç ermiş olur mu? Yahu köylüler, İncirlik Hava üssünden kalkıp üstümüzden geçip giden jetleri görmez misiniz? Yahu köylüler, insanoğlu uzaya gitti, şimdi hiç ermiş olur mu? Yahu köylüler..."

Uygarlık üstüne köylülere uzun bir söylev çektikten sonra:

"Duydum ki ermişiniz Kırklar dağından inip gelmiş içinize pamuk toplamaya. Hanginiz ermiş? Yahu köylüler, çağırın bakalım şu ermişinizi de görelim, huzuruna varalım."

Sefer yanındaki bekçiye:

"Var git, al getir şu ermişi," dedi. "Anlat ki ona, onu kanun çağırıyor. Muttalip Bey gelmiş. Parti Başkanı."

Tam bu sırada Zalaca büzülerek Muttalip Beye yanaştı, başörtüsünün ucundaki düğümü elleri titreyerek çözdü. Beye uzattı.

Muttalip Bey:

"Sağ ol hatun, teşekkür ederim, var ol," dedi, eşeği Zalacanın elinden aldı.

Zalaca uzandı, onu yeniden tuttu çekti:

"Düşümde gördüm," dedi. "Seni düşümde. Işıklar içindeydin. Dört yeşil kartal, yeşil ışıktan kanatları... Senin başının üstünde dolanıyordu. Birisi gelip kanadını senin başına sürüyor gidiyor, sonra ötekisi geliyordu. Dört bir yana yeşil kıvılcımlar saçıyorlardı. Büyük bir şehire böyle girdiniz. Kartallardan en büyüğü geldi başına kondu. Yeşil, kıvılcım saçan kanatlarını çırptı. Bir kalabalık, bir kalabalık... Senin dört bir yanında... Adam tam sendin... Kalabalık çok sevinç-

liydi, el çırpıyorlardı. Kartalın yeşil kanatlarından yeşil kıvılcımlar saçılıyordu kalabalığın üstüne..."

Muttalip Bey küçümseyen, inanmayan bir gülümsemeyle dimdik duruyor, bu düşten hem hoşlandığını, hem de düşe inanmadığını belli ediyordu.

Zalacayı sonuna kadar dinledikten sonra:

"Düşün hayrola," dedi.

Zalaca:

"Düşümde gördüm, düşümde. Hayıra yordum hayıra," diye karşılık verdi.

Muttalip Bey ağır ağır cüzdanını çıkardı, açtı, bir elliliği iki parmağının ucuyla cüzdanından çekti Zalacaya uzattı. Sonra da kara gözlü delikanlıya döndü:

"Kasabaya hemen git, köylülerimize yedi sandık yaş üzüm al getir, dağıt."

Gömleksizoğlu, Zalacanın elindeki elliliği görünce:

"Bey," dedi, "sen bu işi hiç iyi etmedin."

"Ne işini?" diye bozularak hemen sordu Muttalip Bey.

"Bu elli lirayı Zalacaya vermek işini. Gün yirmi dört saat düş görür bundan sonra Zalaca. Eskiden geceleri görüyordu. Şimdi gündüzleri de görür..."

Gülüştüler.

Tam bu sırada iki büklüm, karnı ağrır gibi yumulmuş, yüzü acı içinde, bir çocuk gibi küçülmüş, gözleri çukura batmış Taşbaşoğlu bekçinin önünde geldi. Muttalip Beyin karşısında suçlu suçlu durdu.

Muttalip Bey gülerek Taşbaşoğluna doğru bir adım attı:

"Yahu evliyalar başı, ne bu hal? Sen hasta mısın?"

Taşbaşoğlu başını kaldırmadı, karşılık vermedi.

"Yahu ermişler padişahı. Kırk Ermişler yoldaşı... Yahu sen yasak etmişsin... Kimse konuşmayacakmış Muhtar Sefer Beyle? Doğru mu? Sebep ne buna?"

Taşbaşoğlu gene başını kaldırmadı.

"Yahu ermişler başı, senin ünün ta Çukurovaya indi de bütün Türkiyeyi sardı. Evinin üstünde bir ışıktan ulu ağaç, karanlığa oyulmuş, gelirmiş de her gece balkırmış, öyle mi?"

Taşbaşoğlu büzüldükçe büzülüyor, renkten renge giriyor, sağ ayağı titriyordu.

"Yahu ermişler başı senin dilin yok mu? Yahu senin dilini sıçanlar mı yedi?"

Baktı ki Taşbaşoğlu konuşacak değil:

"Bu ermişler, evliyalar, Kırklara karışmışlar bizim gibi kullarla, ölümlülerle konuşacak değiller ya..." dedi, arkasını döndü, sinirli gülerek.

Bu sırada da tarlaya kamyonlar, arkasına naylon araba takılmış traktör-

ler girdi. Mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, sarı kamyonlar, traktörler. Üstlerini toz bağlamış, parlak renkler yarı yarıya toz altında kalıp bozlaşmış.

Üç tane baskül indirildi bir kamyondan. Üç ayrı yere kuruldu. Üç kantarcı genç hemen tartmaya koyuldular. Tartılanlar hemen hararlara basılıyor, kamyonlara, naylon arabalara yükletiliyorlardı.

Muttalip Bey, Muhtar Seferle birlikte ulu çınarın altına soğuk çaykaranın başına gitmişlerdi. Muttalip Bey ermişin macerasını öğrenmek istiyordu. Nasıl ermiş olmuş, ne kerametler göstermiş, bu hale nasıl gelmişti? Bir insanla, hem de köyün muhtarıyla bir köylüyü toptan konuşturmayacak kadar etkisinin sebebi neydi? Hele hele, asıl istediği, bu ermiş hangi partiyi tutuyordu? Gide gide bu ermiş bütün Torosta, bütün Çukurovada etkili olabilirdi. Şu sümüklü, şu zavallı, elleri koynunda, boynu bükük, yarı ölü adam nasıl ermiş olmuştu, bunu öğrenmeli, parti merkezine bildirmeliydi. Bu ermiş ya karşı partilerdense?

Çaykaranın başında o sordu, Sefer anlattı. Sefer, Muttalip Beyin hangi partiden olduğunu, ağzını aramış, Taşbaşoğlunu karşı partinin en büyük militanı yapmış, çıkmıştı.

İkindiüstü tarlaya geri döndüklerinde tartı bitmiş, kavruk yüzlü, kırmızı kıravatlı bir muhasebeci teker teker ırgatların adını okuyor, paralarını veriyordu.

Muhasebeci, Muttalip gelirken:

"En çok toplayan şu uzun adam," dedi. "Görülmüş değil. İnanmadım, sordum soruşturdum, kendisi toplamış. Hırsızlık da yapmazmış geceleri. Bir kere toplamaya kalkmış geceleyin, onda da köylüler yakalayıp kemiklerini kırmışlar. En az toplayan da şu evliya. Çocuklar bile ondan çok toplamışlar."

Muttalip Bey:

"Uzun adam gel bakalım," dedi, elini cüzdanına attı, gene bir elliliği ucundan tuttu, ona uzattı. Ali karşısında hazırol duruyordu. Durumunu hiç bozmadan sağ elini uzattı, parayı aldı, selam çaktı.

"Sağ ol komutanım," dedi. "Var ol, Allah bin bereket versin. Halil İbrahim bereketi. Tarlalar dolup taşsın pamuktan."

Bir selam daha çakıp, uygun adım huzurdan uzaklaştı.

"Ermiş nerde?"

Ötede, bir hendeğin içinde oturuyordu Taşbaşoğlu. Gösterdiler.

"Gel buraya ermiş!"

Taşbaşoğlu gönülsüz gönülsüz kalktı, korkarak, ayakları ayaklarına dolanarak geldi. Muttalip Beyin karşısında durdu. Muttalip Bey parayı gene iki parmağının ucuyla tutup çekerken:

"Yahu ermişler başı, sen hiç pamuk toplayamamışsın. Bir çocuk kadar bile. Nedir bu hal? Yoksa ermişler pamuk toplamazlar mı? Bir keramet gösterip, bir sihir yapıp bütün tarlayı göz açıp kapayıncaya kadar toplamak olmaz mıydı?"

Güldü, köylüler de onunla birlikte güldüler.

"Ermişlik bir saatta bin dönüm tarlayı toplamakla olur, zart atmakla, milleti kandırmakla değil."

Güldü, köylüler de onunla birlikte güldüler. Taşbaşoğlunun yüzü kırıştı, mosmor kesildi. Başını eğdikçe eğdi. Sol eli sağ elinin içindeydi, sıkıyordu.

"Yahu ermişler başı, mademki bir ulu ermişsin sen, senin yeşil sarıklı görünmezleri çağıraydın da bir anda bütün tarlanın pamuğunu toplataydın! Ermişlik palavrayla olmaz ki..."

İçten, candan kahkahayla güldü. Köylüler de ondan belki yüz misli daha içten, candan güldüler.

Çoktandır ucundan tutuğu elli liralığı Taşbaşoğluna uzattı. Taşbaşoğlu parayı gördü, elini uzatmadı, arkasına döndü, ayağını sürükleyerek uzaklaştı.

Muttalip Bey şaşırdı, utandı, onuruna dokundu, ne yapacağını bilemedi. Koca Halil gözüne ilişince durumunu kurtaracak bir çare diye ona sarıldı.

"Sen, sen, ihtiyar!" dedi. "Adın ne?"

"Koca Halil derler bana."

"Al bunu. Helal olsun."

Koca Halil havada kaptı elliliği, sevinçten deli divane:

"Sağ ol, var ol," dedi. Uzun Aliye koştu topallayarak. O gün bugündür topallıyordu.

"Al bunu," dedi, elliliği Aliye verdi. "Ulaş Meryemceye. Daha ölmemiştir Meryemce. Bu para yeter sana. Bak söz verdin ha! Söyleme Meryemceye, benim onun ölümüne ağladığımı... Hem de hırsızlık yaptığımı onun için. Hem de elli lira verdiğimi. Söz."

Şaşkınlığı az zamanda geçen Muttalip Bey:

"Ermiş olmuş dolandırıcılar, ermiş olmuş dolandırıcılar," diye güldü. "Işık yağarmış üstüne, sen ışığa kurban ol yahu! Sümüklü! Şu uyuza bak."

"Şu uyuza bak!" diye ekledi birkaç köylü. "Şu uyuza..."

Kahkahalar yükseldi:

"Uyuz ermiş. Uyuz it ermiş."

Muttalip kıvançlı. Taşbaşın gidişine bakıyor, onunla canı gönülden alay ediyordu.

Taşbaşın yürürken başı dönüyordu. Nerdeyse yere yığılacaktı. Bu kadar insanın, bu kadar alçağın gözü önünde yere yığılmak istemiyordu. Arkadan gelen her söz, her gülme uğultusu, onun tepesine çekiç gibi iniyordu. Ama canını dişine takmış dayanıyor, yere düşmüyordu. Alaçığının kapısına kadar dayandı, orada tükendi yere yığıldı.

Çok sıcak vardı, gökten ateş yağıyordu.

Kızlar, oğlanlar, gençler, yaşlılar, Ceyhana inmişler, çırılçıplak suya girmişlerdi. Yaralı, kabuk bağlamış, kurumuş bedenler. Yanmış. Çöp gibi kollar, bacaklar. Buruş buruş karınlar, pörsümüş, ta göbeğe kadar inmiş dağarcık memeler. Ve pırıl pırıl, dolgun, ama sıyrıklı, yaralı, çıbanlı, güzel genç kız bedenleri. Güzel yanık bedenli delikanlılar, sırım gibi. Yaralı...

Akşama doğru Akdenizin üstünden ak yelken bulutları kalktı. Garbi patladı. Hamazlar dönmeye başladı, pırıltılı. Yollardan toz kalktı, yollar boyunca havaya asılı kaldı.

Kel Aşık sazını çekti, bir oyun havası vurdu, delikanlılar halaya durdular. Az sonra bir kamyon dolusu üzüm geldi. Muttalip Bey, yağmur pamuğu olaraktan haklarını da kesmemişti. Toplanılan her kilo pamuk için yirmi kuruş vermişti, eskisi gibi. Bu da sevinçlerine sevinç kattı. Sinsin ateşi yaktılar, yandaki buğday tarlasına.

Köyde Taşbaştan başka iki tane okuryazar vardı, birisi Uzunca Ali, ötekisi de Memidik. Uzunca Ali okumayı yazmayı askerlikte öğrenmişti, köye gelen bütün mektupları o okur, köyden giden bütün mektupları o yazardı. Bir de Memidik yıllar yılı çalışmış çabalamış üç tane harf öğrenmişti, a, b, c... Bu harfleri durmadan pamuk bekleyen kamyonların tozlarının üstüne yazıyordu. Kırmızı, mavi, yeşil, sarı, harfler toz içinde parlıyorlardı.

Çok sıcak vardı, gökten ateş yağıyordu.

Alaçığının içine uzanmış Taşbaşoğlu tir tir titriyor, dişleri biribirine çarpıyordu.

Ve Memidik terliyordu. Terden su içinde kalmıştı.

Memidik tepeden tırnağa öfkelenir. Çelik bir tel gibi gerilmiştir, tir tir eder. Memidiğin bu yerinde duramaz halini herkes sezer, görür. Memidik tarlaların içinde dört döner.

Memidik söğüt yaprağı bıçağını olanca hızıyla kınından çekti, bıçak havada üç kere döndü, üç tane büyük, ışıktan, kıvılcımdan çelik mavisi yay çizdi. Yaylar parladı söndü.

Çelik yeşili sinekler, yüzlerce, ışıktan örümcek ağı gerdiler. Karpuzlara konmuş eşekarılarının, sarıca, balarılarının kanatları ipileşti, tir tir. Uzak tarlalar, tarlalarda anızlar ipileşti, tüttü. Uçaklar havada erimiş gümüşten izler bırakarak Akdeniz üstüne uçtular. İzleri karmakarış, yol yol bütün gün gökte salındı kaldı.

Yağmur sonu toprağının üstünü kaymak bağlamıştı. Kaymak bağlamış toprak, yüz binlerce örümcek ağı, örümcek ağı yarılmıştı. Memidik, bastıkça yayılıyordu. Başına mendilini bağlamıştı. Güneş gölgesini ayaklarının dibine koyu, kapkara bir yuvarlak gibi düşürüyor, her bastıkça ayaklarının altındaki toprak çatır çatır kırılıyordu. Ovanın ipiltisi gözlerini yakıyordu. Kızgın güneş, milyonlarca cam kırığı dökülmüş gibi güneşi yansıtan anızlar, saman parçaları...

Hızlı yürüyordu. Ter içindeydi. Sırtına, yüzüne yapışan tozlar bir anda çamur oluyordu. Dudakları çatlamıştı. Susuzluktan da ölüyordu ya, bir yerde durup da su içmek aklına gelmiyordu.

Gökteki tek kartal sıcağın içinde daha kapkara kesilmiş, erimiş gümüş mavisine dönüşmüş gökte oradan oraya, oradan oraya delirmiş gibi savruluyordu. Kanatları daha da uzamıştı. Birden aynı savrulan hızla halkalar çizerek göğe yükselmeye başladı. Ta uzak göğe gitti, küçücük bir nokta kaldı orada. Sonra yumuldu, tortop oldu, dehşet bir hızla inmeye başladı. Memidik ıslık çalan bir hışıltı duydu gökte, başını kaldırdı, kapkara bir top kurşun gibi yere doğru iniyordu. Kartal bir kavak boyu yere yaklaşınca kanatlarını açtı, hızla Dumlukale yönüne doğru bir ağaç boyu üstten kaymaya başladı. Memidik onu Anavarza kayalıklarının ardında yitene kadar gözleriyle izledi.

Memidik yürüyordu, uğunmuş. Büke girdi, arandı. Bataklığa girdi, bataklık kaynamış, köpürmüştü, geriye döndü. Kuru Ceyhanın dibinden bir tüfek sesi geldi. Memidik kuru Ceyhanın dibine, devedikenlerinin morunun içine girdi bekledi. Tüfekli adam önünden geçti. Uzun boyunlu bir kuş vurmuştu. Kemerine asılı. Kuşun başı sallanıyor, kederli. Bir tüfek daha patladı, gene önünden bir adam geçti. Yeşile çalan masmavi kuşlar vurmuştu, yanardöner. Ayaklarından bir ipe bağlamış, başları sarkıyor.

Yanda yönde tüfekler patlıyordu.

Gözleri kısılmış, yüzü biraz daha küçülüp kararmıştı. Alnının kırışıklarına çamur dolmuştu.

Devedikenlerinin içinden çıktı, Ceyhanın kıyısına kadar koşarcasına yürüdü. Kartal Anavarzanın ardından dönmüş, çok ağır, kanatlarını sallamadan, gerilmiş, göğe doğru yükselerek uçuyor, bu yana geliyordu. Ceyhanın kıyısından top ağaçlara yürüdü. Ayağının biri bir yarığa girdi burkuldu, acısını bile duymadı. Güneş etini kızgın demir gibi dağladı.

Soluk alamaz oldu, durdu. Top ağaçlarda belini bir ağaca verdi, yorgun oturdu. Azıcık bir yel fisildedi. Ağaçtaki birkaç kuş cıvıldadı.

Gözünü açtığı zaman güneş batmıştı. Ayağa kalktı. Az sonra ayı gördü. Gölgeler büyüdü. Gökteki kartal da büyümüş birkaç misli olmuştu. Küçük suyun başına geldi, hayıt çalısının içine girdi oturdu. Ne gelen vardı, ne giden. Ortalık ıssızlıktan çın çın ediyordu. Hemencecik, o anda, ilerdeki dutluktan cırcırböceklerinin sesi başladı. Başlayıp kesiliyor, başlayıp kesiliyordu.

Memidik cırcırböceklerinin sesinin ne zaman bittiğini hiç anlamadı. Gece böcekleri cikiliyordu. Tepeden aşağı üç uzun gölgeli adam geliyordu. Arkalarından üç kocaman köpek. Adamlar duruyor konuşuyorlar, yürüyor konuşuyorlar. Onlar durdukça köpekler de duruyor, yürüdükçe izlerine basarak köpekler de yürüyorlar. Memidik saydı, adamların üstünden sekiz tane atmaca geçti. Karanlıkta bir uçağın ışığı gökte, uzakta yandı söndü. Sonra uçağın gürültüsü geldi. Uçaklar gökte, ayın altında kırmızı çizgiler çizdiler. Sonra da yitip gittiler.

Bir büyük tilki, uzun, kırmızı kuyruğunu savura savura Memidiğin burnunun dibinden geçti. Memidik elini uzatsa tutacaktı. Tilki geçtiği yolu iki kere kokladı. Bir yaramazlık sezmiş olacak ki aldı yatırdı.

Kuşlar geçti çığlık çığlığa. Bir an ince ince ışıklar yağdı, kar gibi. Bulutlar geçiyordu gökten. Bir an her yer ışığa kesti. Bir kamyonun farı onu yalayıp geçmişti. Hemite dağının doruğundan aydınlık bir bulut yere doğru sarktı.

Gelen üç adam, üç köpekle birlikte tepenin eteğinde gözden yittiler. Yol öyle ak, dümdüz, boş kaldı. Beklemekten, boşluktan canı sıkıldı Memidiğin. Suyun kıyısına indi. Bir kumsalda ayakları ince, serin kuma gömüldü. Az zamanda kendisine bir çaykara kazdı. Suyu buz gibiydi, içti serinledi. Gece gene yapış yapış, soluk aldırmaz, boğucu bir sıcaklıktaydı. Ay ışığı pusluydu.

Memidik sağ ayağını üç kere yere vurdu. Taşbaşoğlu geldi aklına. Bir de tepeden tırnağa yara kesilen Eyüp Hazretleri. Eyüp Hazretleri yaralarının yere düşen kurtlarını alıp geri yarasına koyuyormuş. Taşbaşı Allah bir Eyüp Hazretleri gibi sınamasın? Ses çıkarıyor mu, çıkarmıyor mu diye...

Taşbaş da Allah için hiç mi hiç ses çıkarmıyor. Alay ediyorlar, dövüyorlar, gülüyorlar, aşağılıyorlar, o, bana mısın demiyor. Eski Taşbaş olsaydı, ona böyle yapsalardı, bütün köyü ateşe vurur da yakardı. Bu adam ışıklar içindeki Taşbaştır. Tebdili kıyafet etmiştir. Bu köylünün başına gelecek var. Daha bu köpeğin ardından gidiyorlar. Bu köpeğin, bu köpeğin, bu alçağın...

Bıçağının sapını sıktı, avucuna kan oturdu. Yarın üstüne çıktı, dört bir yanı araştırdı, ne gelen var, ne giden. Yardan aşağı yuvarlanırcasına indi, ayakları acıdı. Çınara sırtını dayadı, orada duramadı, karaçalılığa girdi.

Kartal daha da büyümüş, ayın altında kapkara dönüyordu. Suyun yüzüne kıpkırmızı bir ışık düştü. Büyük bir yalım suyun yüzünü yaladı, geçti.

Memidik:

"Uzun Aliden sonra en çok pamuğu ben topladım," dedi kendi kendine. "Ama kaç para eder, böyle ölü dolaştıkça. Memidik, sen ölüsün, sen ölüsün. Ölüsün, ölü... Bu adam iki ayağı üstünde dolaşıp gezdikçe ve de soluk aldıkça... Kuştan korkan, gölgeden ürken yüreksiz, ermişine sövdüren, Allahın sevgilisini dövdüren, alçak Memidik!"

Yanından uzun, kara bir hamaz geldi geçti hışıltıyla. Ay ışığı toza battı bir süre. Toz tanecikleri suyun yüzünde ipiledi. Kaygan böcekleri durmadan mekik dokudular, suyun durgununda, söğütlerin altında...

Bir leylek boynunu uzata uzata bir kurbağa kaptı. Üç kere yutkundu. Suya cop diye bir şey düştü. Cırlavuk böcekleri bir an ötmeye başladılar, sonra hemen kestiler.

Bir an her yer karardı, kapkaranlık oldu. Derinden de bir uğultu geldi.

Memidik çakıltaşlarının üstünden yarpuzlu tepeye kadar koştu. Soluk soluğa kaldı. Bu gece bu adam mutlaka gelecekti, gelmezse olmazdı. Ay batıya yıkılmıştı ki, yorgun geldi çakıltaşlarının üstüne oturdu. Bir balık üç kere suyun yüzüne fırladı, düştü. İri bir balık. Suyun dibindeki yosunlu çakıltaşları gümüşlendi. Balığın gümüş karnı bütün ışıltısını suyun dibine götürdü.

Memidik bir yay gibi gerildi. Öfkeden kudurmuştu. Yüreği göğsünü yırtacakmış gibi dövüyordu.

Arkasını dönünce Seferle karşı karşıya kaldı. Sefer iki misli, üç misli büyümüştü. Memidiğin öfkesi yatışıverdi. O anda öfkesi birden korkuya dönüştü, eli ayağı çözüldü, hiç yerinden kıpırdayamadı. Sefer ona şöyle bir tepeden baktı, sonra gülümsedi, sonra da bir iyice güldü. Taşbaşoğluna nasıl güldüyse, ona da öyle güldü. Kabadayı, onurlu, dimdik, korkusuz yürüdü, suyun kıyısına vardı, ayaklarını suya sokup oturdu. Bir çakmak çaktı, çakmağın sesi ıssızlıkta çınladı, bir yalım fışkırdı. Sigara yandı söndü, yandı söndü.

Memidiğin sağ dizi yerdeydi. Karnı gümüşten balık üç kere daha fırladı suyun yüzüne, üç kere daha suyun yüzünde çok parlak üç ışık parçası kaldı.

Sefer kalktı, omzu karanlık bir duvar gibi genişti. Adımlarını çok geniş açarak, kararan ıslak söğütlerin oraya vardı, ağzı yukarı söğüdün dalının altına uzandı.

Memidik bıçağı elinde, kendine gelmeye, fırlamaya hazır bekliyordu. Şimşek gibi fırlayacak, elinin ayağının çözülmesine zaman bırakmadan işini görecekti.

Söğütlerin altından kalkan Sefer, geldi tam Memidiğin önündeki tümseğin üstüne oturdu, ayaklarını da suya saldı. Ayakları suyun içinde büyüyor, küçülüyor, kırılıyor, suyla birlikte akıp gidiyor, gene sonra koskocaman bir ayak oluyordu.

Memidik fırladı, o fırlar fırlamaz da çıplak atlılar, hasır şapkalılar geldiler, karşılarına dikildiler.

"Şevket beyi bulamadık," dedi birincisi, kır atlı olanı.

Doru atlısı:

"Akdeniz kıyısında da göremedik."

Yağız atlısı, hım hım konuşanı:

"Kuyunun dibinde de yok."

Kır atlısı:

"Şevket Beyin yerini senden başka bilen yok," diye bağırdı. Sesi Anavarza kayalıklarında yankılandı. "Bilen yok, bilen yok."

Doru atlısı:

"Bütün Ceyhanın kıyısını, Ceyhanın dibini ta Akdenize kadar aradık. Yok işte, yok. Göster Şevket Beyi bize."

Memidik usulca:

"Şevket Bey öldü," dedi. "Fıkara, yazık!"

Yağız atlısı şıkır şıkır bir kelepçe aldı atın boynundan:

"Uzat ellerini," dedi. "Biz bu işi anlamadık, sen var derdini hükümete anlat. Ay yıldızlılara."

Memidik kollarını uzattı, kelepçe şıkır şıkırdı.

Kır atlısı:

"Vazgeç," dedi. "Allah belasını versin, bu da adam mı, sümüklünün birisi, korkak, yüreksiz, kelepçene değmez. Haydi gel, Şevket Beyi şu büklükte arayalım."

Atlarına bindiler, kelepçe şıkırtılarıyla uzaklaştılar. Atların üçü de çıplaktı, üçü de uzun belliydi. Üçünün de sağrısı ay ışığında sıcacıktı.

Sefer ayağa fırladı, su bulandı, balıklar sıçradı. Gümüş karınları Memidiğin gözünü kamaştırdı, yaktı. Suyun dibine bir yıldız düştü. İri çakıltaşının yanında böyle durdu kaldı.

Sıcak yapış yapış, boğucu.

Memidik söğüt yaprağı bıçağını kınından çekti, olanca gücüyle savurdu. Bıçak havada üç kızıl, yanları sırmalanmış ışıktan yay çizdi. Üç yay üç çelik çizgi gibi ay ışığında balkıdı.

Yeni bir tarlaya geçerler. Bu tarla da Muttalip Beyin tarlasıdır. Ötekinden daha da verimli bir tarladır. Her bir koza yumruk kadar. İçlerinden taşmış, kabarmış pamuklar. Tarlayı görünce Kel Aşık çok eski, köylünün şimdiye kadar duymadığı, insanı yerinde durdurmayan bir sevinç türküsü söyler. Bu gece sinek de yoktur. Köylü rahat uyur. Taşbaşoğlunun sıska bedenindeki yıkıntı büyümüş, öldürücü bir yere gelmiştir. Böylesine bir yıkıntıya sonuna kadar dayanacak değildir Taşbaşoğlu...

Yelken bulutları bir anda Akdenizin üstünde kümelendiler, apak, köpürmüş. Sağdan soldan yeller esmeye, Torosun üstündeki gümüş renkli bulutlar kaynamaya başladı. İrili ufaklı hamazlar göğe doğru direkleyip dönmeye başladılar, ince ince ipiltili. Yumurtalık üstünden, Dumludan, Ceyhan kasabasından, Yılankaleden, Bodrum yöresinden. Hemite dağı üstüne hamazlar direklemiş, renk renk geliyorlardı. Esen yel pamukları biribirine katıyor, fidanların dallarını çatırdatıyordu. Ceyhan suyu göğe yukarı bir savruluyor, sonra yatağına gümbürtüyle dökülüyordu. Çukurova, ot, çalı, ağaçlar, kurumuş çiçekler, çeltik tarlalarının doymuş, fışkırmış yeşili, traktörler, kamyonlar, atlar eşekler, böcekler, arılar, toz duman her şey biribirine girmişti. Havada ekin sapları, kurumuş pamuklar uçuşuyordu. Bütün Çukurova bir toz bulutunun içindeydi. Kadınların başörtülerini, erkeklerin yağlı, yırtık kasketlerini alıp götürüyordu hamazlar. Yoğun bir toz bulutu ovada dönüp duruyor, çalkanıyor.

Yorgun Taşbaşoğlu zorla kalktı, sürünerek alaçığından çıktı, ağzı acıydı, ağı yemiş gibiydi. Pamuk toplayanlara yöneldi. İki elini beline koydu, ırgatların elli adım kadar ilerisinde durdu. Irgatlar da durdular onun bu haline baktılar. Tam köyde öfkelendiği zamanki gibi durmuştu. Büyümüş, heybetlenmişti. Çok köylünün yüreğine korku düştü. Bir kısmı hemen o anda içindeki ikirciği attı, bunlar on beş, yirmi kişiydi zaten.

"Taşbaşoğlu Efendimizin ta kendisi," dediler. "Kutsal kişi köyde de böyle elini beline koyar, öyle öfkeli dururdu."

Taşbaşoğlu son öfkedeydi, sağ ayağını öne attı, konuşmaya başlayacaktı, bir iki yutkundu, vazgeçti.

Irgatların hepsi bir kulak kesilmişler, onu dinlemeye hazırlanmışlardı. Yarı korkulu, alaylı, pişman, çok meraklı gözlerini ona dikmişlerdi. Konuşmadı. Bir süre öyle durdu bekledi, sonra gözlerini teker teker ırgatların üstünde dolaştırdı, onlara hiç değişmeyen bir yüzle baktı. Hoşgörü vardı belki yüzünde. Belki biraz hüzün, derinden gelen, aydınlık bir hüzün. Gözleri en çok karısının, çocuklarının üstünde kaldı. Hasana gelince belli belirsiz mutlu, ona bir gülümsedi. Hasan da ona gülümsedi.

Taşbaşoğlu bir süre başını yere dikti, durdu, sonra arkasını döndü ağır ak-

sak uzaklaştı. Irgatlar bir süre arkasından baktılar, sonra yeniden hiçbir şey olmamış gibi işlerine koyuldular.

Hasan onun ardından tarlayı çıkarken yetişti, elinden tuttu:

"Gitme Memet Emmi," dedi. "Ben büyüyünce senin öcünü o Vicikvicikten de, köylüden de alırım. Haydi, gitme kal!"

Taşbaşoğlu Hasanı yerden kaldırdı, bağrına bastı, öptü, gülümsedi, yere koydu, hiçbir şey demeden yürüdü.

Memidik esen fırtınanın içinde, gökte bana mısın demeden rahat, kanatlarını açmış uçan kartalı gördü, kanatlarını esen yele karşı germiş ağır ağır süzülüyordu. Taşbaşoğlu da kartala baktı. Memidiğe öyle geldi. Şimdiye kadar hiç bilmediği bir acı, bir öfke geldi yüreğinin başına bir dağ gibi çöreklendi.

Hasanın verdiği kibritler sol elindeki sıkı sıkıya tuttuğu naylon torbanın içindeydi. Elindeki torbayı sallaya sallaya Taşbaşoğlu Ceyhan kıyısına indi, gözden yitti.

Kasırga, toprağı, ağaçları, suları, bataklığı, büklüğü, gökyüzünü beşik gibi sallıyordu. Ceyhan ırmağı yatağından bir boşalıyor, bir doluyordu. Savruluyor fışkırıyordu. Deniz gibi de derinden gümbürdüyordu...

Taşbaşoğlu ırmağa aşağı yürüyor, burnuna şimdiye kadar hiç koklamadığı nefis kokular geliyordu, keskin, sarhoş edici, bayıltıcı. Yarı düş, yarı gerçek içindeydi. Bütün gücünü toplamış, son gücünü de harcıyor, yürüyordu. Gözünün önünden türlü ışıklar geçiyordu. Ak kara vurmuş, renk renk ışıklar. Çalkanan, kabaran su üstüne üstüne geliyordu. Bulutlar salkım saçak, otlar, ağaçlar, ekin sapları, tozlar karmakarış bir kaynaşma, bir çalkantı içinde. Kuşlar korkularından yuvalarından dışarı uğramışlar, hayvanlar, arılar, börtü böcek deliklerinden kaçmışlardı.

Gökyüzü de darmadağındı. Ay, yıldızlar, göğün mavisi, ışıltısı, sarısı, yeşili biribirine girmişti. Yıldızlar bir uçtan bir uca savruluyorlardı.

Taşbaşoğlu yarı beline kadar suya batmıştı. Üstüne üstüne gelen su onu serinletiyordu. Arkasına döndü, arkasından büyük bir köpeğin geldiğini gördü, gülümsedi.

Sular sarsıldı, yandaki ağaçlar, yar sarsıldı. Taşbaşoğlunun ayağı altındaki toprak kayıyordu. Yeşil, yağlı. Düş içinde. Yarılmış örümcek ağları, çelik ışıltısında ipler, ışıklar her şey kayıyor, çiçekler, yeşil yapraklar, sular, bataklık köpürüyor, kayıyor. Yıldızlar kaynaşıyor, sonsuz bir çalkantıda oradan oraya savruluyorlar. Savruluyorlar. Taşbaşoğlu yorgun başını bir hayıt çalısı köküne koydu. Hayıtlar çiçek açmıştı. Derinden korktu. Bir ulu düş... Sular ayağına inceden ince değiyordu. Serin.

Taşbaşın böylesine çekip gitmesi beklemedikleri bir şeydir. Önce Taşbaş olayı üstünde hiç konuşmazlar, ağızlarını bıçaklar açmaz, sonra yavaş yavaş çözülürler. İkircik içindedirler.

İyi bir pamuk tarlasının ucuna dikilir de şöyle bir bakarsan salt yeşil yapraklar görürsün. Yeşil yapraklar arasından patlamış ak ak pamuklar. Böylesi bir tarlanın her bir fidanı insanın yarı beline gelir. Ve yeşil dallar arasındaki patlamış kozalar yumruk kadar, yumruk kadardır. İyi olmayan, ya da orta verimdeki bir pamuk tarlasındaki pamuk fidanlarının yaprakları dökülmüş, salt pamuk kalmıştır fidanların üstünde. Tarla, kar yağmış da ortalığı örtmüş gibi olur, lekesiz. Bir de çiçeksiz. Verimli, iyi pamuk tarlası büyük bir çiçek bahçesine benzer, binlerce, renk renk çiçekli. Ve böyle bir tarla sıcağı azıcık kırar.

Sular ılıktır, kan gibi, içilmez. Çamurludur. Böyle bir tarlada azıcık serinler. Böyle bir tarlaya düşen yorgun ırgatlar kendilerine gelirler. Düştükleri tarla böyle bir tarla olmasaydı Taşbaşın gitmesi onlara daha çok koyardı, onları deli divane ederdi. Yorgun bedenleri biraz daha yorulurdu.

Renk renk açılmış çiçekler, az sonra dökecekler, elma olacaklar, elmalar patlayacak, her bir elmadan ak bulutlar gibi, gün görmemiş pamuklar fışkıracak. Irgatlar toplayacak yeniden. Ve sevinecekler. "Birinci ağız kadar verdi ikinci ağız da... Üçüncü ağız da böyle olacak," diyecekler. Irgatlar böyle tarlalarda bütün yorgunluklarını unutacak, Muttalip Beyin geçmişine hayır dualar okuyacaklar.

Muttalip Bey siyah, toz içindeki Mercedesiyle sabah erkenden tarlaya geldi. O gece onu uyku tutmamış, hep pamuk tarlasındaki ermişi düşünmüştü. Adamın iki büklüm önünden yumulmuş gidişi hiç gözlerinin önünden gitmemişti. Hele parayı kabul etmemesi... Bu insanlar şaşılacak insanlardı. Ermişe yaptığı kabalığa çok pişman olmuştu. Bir ermişe, adı ermişe çıkmışa böyle davranılır mıydı, bir kaba köylüye davranır gibi? Bir hırsıza, bir yolsuza davranır gibi?

Otomobilden iner inmez Seferi çağırdı:

"Beni ermişe götür," dedi. "Onu hemen görmeliyim."

Sefer bir süre karşılık vermedi. Öteki köylüler de sustular. Muttalip Bey çok heyecanlandı, yüzüne bir korkunun gölgesi geldi düştü.

"Ermişe ne oldu?" dedi.

Hasan çocuk:

"O gitti," dedi. "Küstü de gitti. Hepinize küstü. Kırklar dağına gitti. Bana dedi ki, ben oraya gidiyorum, dedi. Korkmasınlar, onlara kötülük edecek değilim. Onların kötülüğü yanlarına kalsın. Amma onlara iyilik de etmeyeceğim, dedi. Böyle dedi de gitti."

"Ne yana gitti?"

Hasan elini Ceyhana aşağı uzattı:

"İşte oraya, başını aldı da gitti."

Muttalip Bey durdu, sarardı, konuşmadı, hemen otomobiline atladı çekti gitti. Memidik alelacele otomobilin arkasına, toza parmağıyla "a b c"sini yazmıştı.

Muttalip Bey hayıflanıyordu:

"Kaçırdık ermişi," diyor gülüyordu. "Kaçırdık ki biz kaçırdık. Durun bakalım nerede bulacağız? Bulacağız da kerametlerini göreceğiz."

Muttalip Bey gittikten sonra ırgatlar fısıldaşmaya başladılar.

"Ne dedi Muttalip Bey?"

"Eyvah kaçırdım, dedi, ahır zaman ermişini. Eyvah ki eyvah."

"Muttalip Bey ne dedi, ne dedi?"

"Eyvah ki eyvah, dedi, kendi elimlen kendi evimi başıma yıkan benim, ahır zaman ermişini küstüren benim, kara başlı, Tanrı katında kara yüzlü olan benim."

"Muttalip Bey ne dedi, ne dedi?"

"Bir bulup da, akılsızlığımdan dolayı bir yitiren uğursuz insan benim."

"Ne dedi, ne dedi?"

"Benim bu tarlalarım şimdiye kadar böyle pamuk ne demek, yarısını, onda birisini vermedi. Bu yıl tarlalarım doldu taştı pamuktan. Ahır zaman ermişi yüzünden. Kendi eliyle iki gözünü kör eden benim."

"Ne dedi."

"Dedi ki Muttalip Bey, bir daha elime geçse Taşbaş Efendimiz, güzelce yüzünü bir daha görsem onun, onu çiçek yapar da başıma sokarım. Hiçbir vakit de başımdan indirmem."

Garbi yeli çıkıncaya kadar Muttalip Beyi konuştular. Muttalip Bey bu arada üç kere daha geldi tarlanın ucunda durdu otomobiliyle. Irgatların önünden geçti. Yüzü kararmış, ağzını bıçaklar açmıyordu.

Gömleksizoğlu uzun boyu, iri bedeniyle ikide birde ayağa kalkıyor:

"Gene gelecek," diyordu. "Ermişler hiçbir zaman kullara güvenmezler, kızmazlar, küsmezler. Hasana bakmayın, küstü dediğine aldırmayın. Çocuk milleti kadar yalancı bir millet hiçbir vakit bu dünyaya gelmemiştir, her zaman yalan söylerler. Ermişimiz bize küsmedi."

Sefer hiç işe karışmıyor, hiçbir söze varımıyordu. Vicikvicik durmadan sövüyordu. Ödü kopuyor, ödü koptukça da Taşbaşa, ermişlere, Sefere, ağaca, kuşa, buluta, her şeye durmadan sövüyordu.

"Öldürsünler beni. Haydi öldürsünler. Yok etsinler, süründürsünler. Ne duruyorlar? Ulan o Allahın da gücü varsa, işte buradayım, ne duruyor, ne duruyor?"

Tepiniyor, çırpınıyor, deliriyor, ağzından tükürükler saçıyordu. Yüzü sapsarı, gekilmiş.

Zalaca:

"Düşümde gördüm Efendimizi," diye başladı, onu hemen susturdular.

"Düşün batsın," dediler.

Koca Halil dövünüyordu. İki gözü iki çeşme.

"Kimin, adam olan hangi insanın kıymetini bilir ki bu alçaklar, senin kıymetini bilsinler yiğidim, yavrum. Taşbaşoğlu ermiş Memedim..."

Arkası boydan boya yırtılmış şalvarını bacaklarına kadar çemremiş, bütün ırgatları dolaşıyor, "kimin?" diye herkese soruyordu.

Ökkeş Dağkurdu, cennetteki köşkünü hiç aklından çıkarmadan, kırçıl sakalını sıvazlayarak, namazını kılıyor, duasını ediyor, yanındakilere üfleyerek:

"Haşa, sümme haşa!" diyordu. "Bizim dinimizde sihir, keramet yoktur. Taşbaş Memet iyi bir adamdı. Adamı dinden imandan çıkardılar, sonra da etmediklerini komadılar, fıkarayı dağa düşürdüler. Haşa, haşa, sümme haşa."

Uzunca Ali hiç konuşmuyor, için için ağlıyordu.

Hasan:

"Ben onun yanına gideceğim," diyordu, "şu Düldül dağının tepesine."

Ve karlı Düldül dağı sivri tepesi, ala karlı gövdesiyle Çukurovadan, güzel, serinletici, mavinin üstüne yapıştırılmış apak gözüküyordu.

Kel Aşık:

"Azdırdınız fıkarayı," diye sabahtan bu yana bir sürü düşünce değiştirip konuşuyordu. "Azdırdınız, deli ettiniz. Ermişse de delirttiniz fıkarayı, değilse de... Hastaydı zaten fıkara. Ayakta duramıyordu. İki adım atacak hali yoktu. Belki ermiş bir kişiydi. Belki de bizim gibi. Adım atamıyordu. Gidin bulun fıkarayı. Arayın yakınları. Buralardadır. Yıkılmış, bir çalı dibinde inildiyordur. Gidin bulun fıkarayı, imdadına yetişin. Taşbaşoğlu buna layık değildir. Ermişse düştüğü yerden bir ışık çıkar, ışığa gidin, elinizle koymuş gibi bulursunuz fıkarayı. Haydi çabuk olun. Ermiş değilse ne ışık, ne bir şey... Bu kadar akrabasınız. Eskiden bir dediğini iki etmezdiniz. Gidin arayın Taşbaşı. Yarım köy akrabasınız."

Kadınlar, genç kızlar Taşbaşoğlunun karısının başına birikmişlerdi.

"Hiç sana dokundu mu Taşbaş Efendimiz?" diye soruyordu Delice Bekirin karısı. "Efendimiz seninle hiç yattı mı, ooh, ne güzel!"

Kadın karşılık vermiyordu. Karşılık vermeyince aralarında konuşuyorlardı.

"Taşbaş," diyordu Zalaca, "kudurmuş, boğa gibi bir erkektir. Eline bir kadın düşerse, isterse kendi karısı olsun, pestilini çıkarmadan bırakır mı?"

"Boğa gibi..."

"Ne boğası, ayakta sallanıyordu fıkara!"

"Öyle gözüküyordu."

"Kim bilir ermişler nasıl sevişirler..."

Delice Bekirin karısı:

"Her bir ermiş bir köz parçasıdır. Elini süremez, kudurur, deli olursun. Taşbaşı ben çok gördüm."

Sevinçli bir gülüş bıraktı ortalığa, çın çın.

Tebdilhava inliyordu, toprakta bir uçtan bir uca titreyerek debeleniyordu, bir deri bir kemik kalmış.

"O da gitti, o da gitti," diye durmadan tekrarlıyordu.

Fatmaca:

"Onun kesip attığı tırnağa kurban olurum, hem de bütün köyü, bütün dağları, bütün Çukurovayı, hem de dünyayı onun tırnağına kurban ederim. Bakınsana yedi yıllık yatalak kızımı nasıl ayağa kaldırdı! Bakın bakın, bakın işte."

"Söylesene Allahın belası karı, dilini mi yuttun? Taşbaş seninle yattı mı, yatmadı mı? Yattıysa nasıl yattı, yatmadıysa nasıl yatmadı? Söyle kız, anlat kız!"

Muhtarın karısı Kır İsmailin kızı durmadan soruyordu. En sonunda kadın elinden kurtulamadı:

"Git bacım başımdan," dedi. "Git başımdan. Benim derdim bana yeter. Yetiyor da artıyor bile. Hiç insan ermişlen yatabilir mi? Bir ermiş hışım gibidir. İnsanın yüreğine korku düşer ki, eli ayağı çözülür, yatmak şöyle dursun."

"Yatmak istedi mi?"

"Git bacım, git benim derdim bana yeter."

"Kudurdu mu, delirdi mi?"

Kır İsmailin kızı titriyordu.

"Elini tuttu mu?"

Kollarını açtı, geniş geniş gerindi.

"Kucakladı, kucakladı, kucakladı mı?"

Yerden bir avuç toprak aldı, avucunda sıktı. Toprak köz gibiydi.

"Kemiklerini kırdı mı?"

Yüzü kıpkırmızıydı, yalım gibi yanıyordu. Toprağa oturmuş, sıkı sıkıya yapışmıştı çıplak teni yanan toprağa. Gözleri kaydı, bir an kendinden geçti.

"Etine değdi mi?"

"Git bacım git, benim derdim başımdan aşkın."

Öteden bir gürültü koptu. Büyük bir kalabalık biribirine düşmüşler, taş, sopa, kesek dövüşüyorlardı. Dövüş bir saat kadar sürdü. Ve köyden dövüşe Ökkeş Dağkurdu, Tebdilhava, Sefer, Taşbaşın karısı ve Kel Aşıktan başka hemen herkes katıldı.

Ortalık ter koktu. Her yer toza kesti.

Sığırtmaç uzun değneğini havaya kaldırdı. Kocaman bir adamdı. Dimdik durdu.

"Sığırlardan, koyunlardan keçilerden, atlardan, eşeklerden bir tane bile eksik yok. Şu aşağıdaki bucakta hepsi. Suya vurdum. Ne kavga ediyorsunuz öyle? Haydi toparlanın bakalım."

Köylüler sürüde bir eksikliğin olmamasına sevindiler, bir anda Taşbaşı unuttular. Dövüşü de...

Sığırtmaç:

"Duydum ki tuzunuz kuru. Çok iyi bir tarlaya düşmüş, çok pamuk toplamış, çok para kazanmışsınız. Sığırlar da bu yıl iyi. İyi bir otlak buldum. Öyle tavlandılar, öyle tavlandılar ki görseniz tanıyamazsınız. Hazırlanın bakalım."

Hazırlanın bakalım demenin ne demek olduğunu herkes bilirdi, çıkınlarından, ceplerinden birer lira çıkardılar teker teker sığırtmacın önünden, açılmış avucuna liralığı bıraktılar geçtiler, bıraktılar geçtiler.

O gece çok sıcak vardı, çok sinek. Sabaha kadar yandaki tarladan taşıdıkları susam saplarını yaktılar. Tarla yıldız yıldız oldu.

Ömer, günlerdir Meryemceyle birliktedir, yerler içerler, ormanı dolaşır, mantar toplarlar. Ömer ava gider kuş, tavşan vurur. Her gece de Meryemceyi öldürmek ister. Tam onu boğacakken birden: "Bir gece daha yaşasın Meryemce Anacık, ne güzel de uyuyor," der, eli ayağı tir tir, heyecandan boğularak vazgeçer. Her gece, her gece erişilmez heyecanlar ve öldürmenin, öldürmekten vazgeçmenin tadını, şehvetini yoğun yoğun yaşar. "Bu gece değil, yarın gece. Mümkünü yok yarın gece boğacağım anacığı."

Meryemce Anacık büzülmüş, kapkara, incecik dudaklarını bir çocuk gibi sündürerek uyuyordu. Ortalık aydınlıktı ama daha gün doğmamıştı. Buruş buruş olmuş Meryemce Anacık uykusunda gülümsüyordu. Amma da sevgi dolu bir kadındı. Ömer kendini bildi bileli saçından, gözlerinden, her bir sözünden, her kıpırdanışından, yürümesinden böyle sevgi taşan sıcacık bir insan görmemişti. İnsanın anası, babası, kardeşleri, can bir yangılısı hiç kimse Meryemce Anacığın sevdiği gibi bir insanı sevemezdi.

Ömerin gözleri yaşardı. Meryemce Anacığın ayakları yorganın dışına çıkmıştı dilim dilim yarılmış tabanlar, Ömer tabanları öptü:

"Bu gece, bu gece boğacağım anacık seni," dedi. "Ne yapayım hiçbir çarem yok. Elimden geleni yaptım. Uzatabildiğim kadar uzattım bu işi anacık, salt senin gül hatırın için. Bugün üç tane keklik avlayacağım anacık, çok yalabuk çıkaracağım anacık, şu dünyadan giderken bir iyice doyarak git anacık. Mutlu git güzelim. Beni çok iyi ağırladın. Anam olsaydı, beni bu kadar candan sevemezdi, anacık. Allah senden bin razı olsun anacık. Bu gece son. Kusura bakma. Nerdeyse pamuk bitecek Çukurda, köylüler dağlara döndü dönecekler. Sonra Sefer benim paramı vermez. Bu gece son. Kara bağrıma taşlar basacağım. Ne yapayım anacık. Fıkaralık batsın. Bu kadar fıkara olmasaydım, bir çift öküzüm olsaydı, Bedriye de benim olsaydı, seni hiç öldürür müydüm, sana hiç kıyar mıydım gülüm anacık? Alırdım evime, elini ılıktan soğuğa vurdurmazdım. Ne yapayım hiçbir mümkünüm çarem yok. Hiç de vaktim kalmadı."

İki büyük damla yaş Ömerin gözlerinden aşağı yuvarlandı, ta boynuna kadar süzüldü aktı. Sonra yaşlar biribirini izledi.

Ömer Meryemce Ananın yüzüne bakmaya doyamıyor, içinde, "yarın sabah, yarın sabah hiç olmayacak anacık," diyordu. "Böyle bebeler gibi melaikeler onu güldürmeyecek uykusunda."

Bu sırada Meryemce uyandı, uyanmasıyla:

"Ömerim, yavrum, yiğidim," demesi bir oldu. Ömere sarıldı. "Neyin var yiğidim? Meryemce Anan sana kurban olsun! Bir derdin mi var bana söylemediğin? Söyle anana, anan onun hakkından gelir. Neyin var da böyle sabah aydın-

lığında ağlıyorsun? Söyle kurban olduğum yavrum, anlat Meryemce Anana, ben senin için her bir şeyin çaresini bulurum. Bulurum yavrum. Söyle derdini."

Ömer hem ağlıyordu, hem de şaşkınlık içindeydi. Hemen kendini toparladı gülümsedi:

"Hiçbir şeyim yok, can güzelim, anacağım," dedi. "İşte, öyle canım sıkıldı da..."

Gülümseyerek gözyaşlarını yeniyle sildi.

Meryemce damdan aşağı indi, çabucak. Çok sertti. Aşağıda yüzünü yudu, saçlarını düzeltti.

Damdan inen Ömeri karşıladı, uzandı sağ elinin serçeparmağından tuttu:

"Hiç," dedi, "mümkünü yok, derdini bana söyleyeceksin. Birlikte, ikimiz birlikte senin derdine çare arayacağız. Hiç, söyleyeceksin bana. Yakanı bırakmam. Dünyayı sana zindan ederim, seni ağlatan derdi öğrenirim. Söyle yavru, söyle anacığına da, anacığın bilsin. Bilsin de seni ağlatan bu pis derde bir çare bulsun. Ya beni öldür, ya söyle."

Ömer gülerek:

"Ana," dedi, "bu gece sana söyleyeceğim. Şimdi ava gidiyorum. Şimdi benim yakamı bırak. Bu gece yarısı öğreneceksin."

Elini onun elinden kurtardı, ormana koşarcana yürüdü.

"Sen kal anacık," dedi. "Kal da iyi bir ateş yak da, köz olsun. Üç tane keklik, bir sepet de mantar getireceğim. Bir de yalabuk. Gece yarısı da her şeyi öğreneceksin."

Meryemce uzaklaşıp gitmiş Ömerin ardından bağırdı:

"Haydi git, yolun açık olsun, yavru, avın bol olsun. Hem de kısmetin."

Ve ilk olarak Ömer üstünde düşündü. Şimdiye kadar o kadar Ömerin sevinciyle doluydu. Ömer üstüne, onun köye niçin geldiği üstüne bir kere bile düşünmemişti. Ne Ömere, ne de kendine bir soru sormak aklının köşeciğinden geçmemişti.

Niçin gelmişti ola bu oğlan, pamuğun en civcivli zamanında, derdi neydi, başına büyük bir iş mi gelmişti, birinden, bir şeyden mi saklanıyor, hükümetten mi kaçıyordu?

"Ah," diyordu Meryemce, "aaah, delibaş karı, bir kere olsun oğlana derdin nedir diye sormadın. Oğlan da söylemedi. Şimdi de küstü işte. Sormadığın zoruna gitti de küstü işte. Küsmez mi ya, sen geldi geleli bir kere olsun, halin ne, derdin ne yavru, diye sormazsın, o da küser işte. Söylemez işte. Onun yerinde kim olursa olsun onur eder de söylemez. Akılsız karı, akılsız Meryemce."

Uzun bir süre Meryemce kendi kendini suçladı durdu. Nerdeyse öfkesinden saçını başını yolup kendini paralayacaktı.

"Taş yürekli Meryemce, taş yürekli, taş yürekli," diye bağırdı.

Sonunda inatla kestirdi attı:

"Ben de ona derdini söyleteceğim. İstediği kadar onur etsin. Hem de derdine derman olacağım, isterse şu tatlıca canımı Ömerimin yoluna kurban edeceğim. Kurban kurban, kurban edeceğim."

Ömer ikindiye doğru elinde üç keklikle geldi. Bir elinde de bir sepet dolusu iri iri mantarlar vardı. Ağzı kulaklarında Ömer, hep gülüyordu.

"Tuzak kurdum kekliklere, düşü düşüverdiler. Mantarlar da iri. O kayanın dibindeki mantarlar hep iri olurlar. Haydi ana, şunları yol, temizle. Bir de yalabuk... Ateşi de yakmamışsın ana, ben yakayım."

Meryemce dimdik dikildi, sert kaya gibi:

"Şuradan şuraya bir adım atmam, derdini bana söylemezsen."

İki adım attı, vardı Ömerin yakasına yapıştı:

"Söyle bana derdini," dedi. "Derdine ben derman olurum, gerekirse yoluna da ölürüm. Bu tatlıca canı da Ömerime kurban ederim. Sen de derdini söylemezsen ben de senin avladığın kekliklere elimi sürmem, acımdan ölürüm de bir lokmasını yemem. Akılsız başım, akılsız başım, aklıma gelmedi, aklıma... Senin büyük bir derdin olacağı."

Meryemce diretti, ilendi, konuştu, keklikler orada, yerde durup durdular. Mantarlar sepette. Yalabuklar kabukların içinde.

Ömer Meryemcenin elinden kurtulmanın yolunu bir türlü bulamıyordu. Meryemce de azıttıkça azıtıyor, yakasını bir türlü bırakmıyordu.

Gece basıncaya kadar bu cebelleşme böylece sürdü. Ömer baktı ki olmayacak:

"Dur ana, dur," dedi. "Sana büyük derdimi söyleyim ama, elinden bir şey gelmez."

Meryemce:

"Gelir!" diye kestirdi attı.

"Ana," dedi, "sen Bedriyeyi bilirsin. Ben ona sevdalandım. Sevdadan aklımı oynattım. Anası babası verimkar olmadı bana. Ben de kendimi yitirdim. Dağlara yollara düşmüşüm. Bir de baktım köye gelmişim. Bir de baktım sen köydesin. Aşağıda biz seni öldü biliyorduk. Sen de beni kurtardın. Derdim bu işte. Bu sabah Bedriye aklıma düştü de, ben onu hiçbir zaman alamayacağım diye düşündüm de, ağladım. Bir öksüze kim kız verir..."

Meryemce kıvanç içinde ve çok sakin:

"Bu Meryemce Anan sağken Bedriye de senin olacak. Mal isterse babası mal veririm, para isterse para. Hiçbiri olmazsa, zorlan alırın kızı sana. Sen öksüz değilsin, sen Meryemcenin öz bir oğlusun. Haydi onu hiç düşünme. Köy döner dönmez, düğünü kurarım. Bedriye senin olur."

Ömerin içi, sevinçten pır pır etti:

"Sahi mi ana!" dedi.

Büyük bir ateş yaktı, az sonra ocakta közler kümelendi. Meryemce keklikleri yoldu, yıkadı, tuzladı.

"Şuna bak, şunun da derdine! Keşke bütün dertler senin derdin gibi kolay olsaydı. Ömerim, yavrum, Meryemce Anan yağdan kıl çeker gibi yapar Bedriye işini."

Oturdular, keklikleri, mantarları bir iyice yediler doydular, damın üstüne çıktılar, yataklara oturdular.

Ömer anasının babasının hikayesini kendini bildi bileli her gün, her gün, herkesten dinlemişti. Anası babası üstüne çıkmış türküyü her gün her gün herkesten, Kel Aşıktan dinliyordu.

Meryemce başladı:

"Senin anan yavrum, güzel atlar yetiştiren Binboğalarda Kırkısrak köyünden olurdu. Binboğaların alabalığı derde dermandır. Balı püren kokar, şifadır. Çiçekli bir topraktır. Binboğalar, durmadan çiçek kokar. Toprak nennilenir. İnsanı kadar güzel insan bu yeryüzüne gelmemiştir. Kadını erkeği insanoğlunun yakışığıdır. Dünyanın yakışığıdır. Baban bizim köydendi. Binboğalara gitmiş, ananı görmüş. Baban güzel atlar bakıcısıymış. Anan bir Türkmen beyinin kızıymış. Türkmen beyinin çok güzel atları varmış. Baban atlara öyle bir bakmış ki usta seyis baban, atlar daha da güzelleşmişler. Baban Türkmen beyinin gözünün bebeği olmuş. Derken senin anana, Türkmen beyinin kızı anana yangılanmış. Türkmen beyi bunu anlamış, babanı kovmuş. Baban köyden ayrılamaz, köyün yöresinde aç susuz, perperişan döner dururmuş. Kız bir gece babana gelmiş: "Al götür beni," demiş. "Beni alır götürürsen babam ikimizi de öldürür. Kaçalım biz. Öyle de öldük, böyle de. Bari koyun koyuna, el ele, biribirimizin olduktan sonra ölelim. Baban da, doğru demiş, kızı elinden tutmuş, getirmiş köye. Sen doğduktan üç yıl sonra bir sabahtı, köy çalkalandı birden. Bir kaynaşma, bir çığrışma. Köylü sizin evden yana koşuyor. Ben de koştum. Kapıyı açtım girdim ki ne göreyim. Ananı da babanı da kesmişler, başlarını gövdelerinden ayırmışlar. Sen ikisinin arasında elin yüzün kana bulanmış, onların kelleleriyle oynuyorsun. Ondan sonra sana köylüler baktılar. Sen gün görmedin yavrum. Anan üstüne türkü çıkardılar. Zalim Türkmen beyi üstüne..."

Gökte yıldızlar, yıldızlar durmadan akıyordu. Ve yıldızların altında belalı bir türkü, güzel bir erkek sesi gecede bozkıra yayılıyordu.

Bin yıllık bahar toprağının üstüne oturduk, diyordu türkü. Yüz bin yıllık aşka geldik. Toprak kadar eski. Aşkta buluştuk, ölümde buluştuk, yüz bin yıllık bahar toprağının üstüne oturduk. Aşka geldik. Ala kanımız biribirine karışıcak, karıştı, diyordu. Ve türkü uzuyor, uzadıkça uzaklaşıyordu.

Meryemce uyudu, türkü uzaklara gitti. Usul usul, bir bebek gibi soluk alıyordu.

Ömer iki kere:

"Ana, ana," dedi, Meryemce iyice uyumuştu, ses soluk yok.

Ömer Meryemcenin elini tuttu, sıcacıktı. Ne de ince boynu var, diye düşündü Ömer. Bir sıkınca canı çıkıverecek. Ellerini usul usul boynuna doğru uzatıyordu, gerilmiş. Elleri Meryemcenin boğazına geldi, sıcacık, yumuşak, kırışmış. Bedenini birden soğuk terler bastı, elleri uyuştu, yüreği göğsünü parçalarcasına küt küt attı. Elleri Meryemcenin sıcacık boynunda. İçinden bir ses: Haydi sık, haydi sık, sıkıver de bitsin, diyordu. Sıkıver, sıkıver... Gittikçe de terliyordu.

Ellerini Meryemcenin boynundan, sıcaklığından çekti. Rahatladı, çözüldü. Gitti yatağına oturdu. Bütün bedeni havanda dövülmüş gibi ağrıyordu.

"Bugün de, bu gece de olmadı," dedi kendi kendine. "Yarın gece mutlaka mutlaka sıkacağım boynunu. Sefer de şimdi benim yolumu gözlüyor, deli oluyordur. Adama rezil olduk. Nolacak," dedi sesli, "bir gün daha yaşasın Meryemce Anacık. Bir gün daha. Canım anacık. Bir gün daha yaşasa, bir gün daha görse güzel dünyayı... Yarın ona üç keklik daha vuracağım, onları da yesin, bir iyice doymuş gitsin öteki dünyaya."

Ömer yavaş yavaş kendine geldi. Yarı uykuda yarı düşte...

Beklemedikleri bir olaydır bu, köylüleri allak bullak eder, onları dehşet bir korkuya salar. Sonra, sonra ateş küllenir gibi olur.

Aşağıdan, bucağın altındaki top söğütlerin oradan bir kadın çığlığı geldi. Uzun, ince, keskin bir çığlık ovayı doldurdu, ovanın ortasında bir ada gibi kalmış, pus içindeki Anavarza kayalıklarında yankılandı. Çığlık, ovadaki bütün ırgatları ürpertti. Alışılmamış, duyulmamış uzun bir çığlıktı bu.

Söğütlerin altına gün vurmuştu. Ölünün şalvarının paçası, çarığının ipi söğüdün dalına budağına dolanmıştı. Bir kolu kırık bir kuş kanadı gibi açılmış, suyla birlikte aşağı doğru akıyordu. Öteki eli tam göğsünün üstündeydi, sıkı sıkıya Hasanın verdiği kibrit dolu naylon torbayı tutuyordu. Saçlarını da sular dalgalandırıyor, alıp aşığıya götürüyordu. Kara gözleri açıktı, canlı gibiydi, büyüktü. Suyun altındaki gözleri açılır kapanır gibi oluyordu. Ölü azıcık da gülümsüyordu. Azıcık da üstünde yarı düş görür, yarı hayalde, yarı uykuda bir hal vardı. Upuzun gölgesi suyun dibine, çakıltaşlarının üstüne düşmüş, gölge de usul usul suyun dibinde sallanıyordu sabah güneşinde. Kaygan böcekleri bir kıyıdan ölüye, bir ölüden kıyıya şimşek gibi gidip geliyorlardı. Büyük bir yeşil sinek de suyun altındaki ölünün üstünde dolanıyor, şaşkın, suyun yüzüne yaklaşıyor, pırıltısı suyun yüzünde parlayıp sönüyordu. Ama bir türlü ölünün üstüne konmanın yolunu bulamıyor, öfkeleniyor, vızıldıyor, suyun yüzüne pike yapıyor, suya gelince yukarı doğru olanca hızıyla, hışım gibi yükseliyordu. Dizinden aşağısı yırtılmıştı şalvarının, yırtığı su alıp götürüyordu. Ak çakıltaşlarının üstünde sallanan gölgenin üstünden bir balık yavrusu sürüsü geçti, balıklar geldiler, bir ara ölünün kulaklarına, saçlarına, yüzüne, bir anlık sülükler gibi yapıştılar. Sonra küçük bir kıpırtıdan, o anda darmadağın oldular. Sonra gene sürü sürü geldiler, sonra gene darmadağın oldular.

İnce, uzun, keskin çığlık üç kere daha ovayı doldurdu, üç kere daha Anavarza kayalıklarında çınladı, çın çın.

Gömleksizoğlu Taşbaşın kendinden geçmiş, çığlık üstüne çığlık atan karısının koluna girmiş, onun suya girip Taşbaşın ölüsü üstüne atılmasını önlüyor:

"Başa gelen çekilir bacı," diyordu. "Başa gelen çekilir. Allah beterin beterinden saklasın. Yaa, beterin beteri de var. Öldü işte fıkara. Yerlerin göklerin ermişi Taşbaş Efendimiz öldü işte. Allah sana sabırlar versin bacı. Bizim Taşbaş fıkaramız ermiş olduğunda ölmüştü zaten. Şimdi de iyice öldü işte."

Kadın üst üste üç çığlık daha koyverdi. Kulakları sağır eden. Gömleksizoğlunun elinden kurtulmaya çalıştı, adam onu güçlü kollarıyla kucakladı, bırakmadı.

Kadın:

"Ermişim, evliyam, Kırklara karışmışım, karınları yemedi seni, çekemediler ermişliğini, işte bu hale getirdiler seni..." diye durmadan, kesik kesik konu-

şuyor, ağlıyor, arada bir de çığlıklarını uçsuz bucaksız Çukurovanın toprağına salıveriyordu.

Bütün Yalak köylüleri yarın kıyısına dizilmişler, orada öyle hiç kıpırdamadan duruyor, gözlerini suyun içinde usul usul sallanan ölüye, ölünün suyun dibindeki uzamış gitmiş gölgesine dikmişler bakıyorlardı. Donmuş kalmış gibiydiler. Ta ötede, köylülerden üç yüz adım aşağıda, suyun kıyısında, çakıltaşlarının üstünde de Sefer durmuştu. Yönü güneşe dönüktü. Güneş bir kavak boyu yekinmişti. Sefer sapsarı kesilmiş, dudaklarındaki bütün kanı çekilmişti. Belli belirsiz bir şeyler düşünüyordu. Bir umutsuzluk, karanlık içine usul usul düşüyor, Taşbaşoğlunun kocaman kocaman açılmış ölü gözlerine bakıyordu. Bakıyor, şu anda ne yapılması gerektiğini hiç bilemiyordu. Yukardaki durmuş kalmış köylüler de ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Öyle kalakalmışlar. Bir korku içlerinde gittikçe boy atıyordu. Gün kuşluğa kadar böyle kaldılar.

Sonunda Koca Halil Durmuşu kolundan tuttu:

"Gel," dedi, "benimlen. Gel de şu fıkaranın ölüsünü suyun içinden çıkaralım. Dirisine gün göstermediniz fıkaranın ölüsünden korkuyorsunuz. Korkarsınız ya... Ölüsünü rezil edersiniz fıkaranın. Kımıldanın itler. Memidik sen de düş önüme."

Delikanlılar çekindiler, korktular ama Koca Halile de karşı koyamadılar, önüne düşüp yardan aşağı söğütlere indiler. Koca Halil bacaklarını çemredi, önce suya girdi, Taşbaşoğlunun söğüde dolanmış çarığının bağını çözdü, sonra şalvarı takıldığı budaktan kurtardı. Ölü kurtulunca suya aşağı akmaya başladı.

Koca Halil telaşla:

"Tutun ulan, boşandı ulan, tutun ölüyü," diye bağırdı.

Memidik yarı beline kadar suya girdi, Taşbaşoğlunu kolundan tuttu dışarı çekti, çakıltaşlarının üstüne yatırdı. Tam burada da Taşbaşoğlunun karısı Gömleksizin elinden boşandı koşarak geldi. Taşbaşın ölüsü üstüne kapandı.

"Memedim, Taşbaşım, yiğidim kıydılar sana," diye ölüyü kucakladı.

Köylüler de kıpırdadılar, yardan aşağı inip ölünün yöresinde büyük bir halka oldular. Gömleksizoğlu geldi kadını kocasının üstünden aldı:

"Sabırlı ol, bacı, sabırlı ol! Ölen ile birlikte ölünmez," dedi, kadını daha birçok öğütledi.

Kel Aşık halkayı yardı ağır ağır ölüye ilerledi:

"Onun bedeni burda, kendi Kırklar dağında. Bunu böylece bilesiniz kardaşlar," diye gürledi tok sesiyle.

Vardı ölünün ayak ucunda durdu. Gölgesi ölünün üstüne düştü.

İçi kibrit dolu naylon torba göğsünün üstündeydi ve içine su girmemişti. Sıkı sıkıya tutuyordu. Sol eliyle.

Hasan da halkadan çıktı, geldi ölünün az ötesinde durdu. Gözleri yaş içindeydi. Bir ara eğildi ölünün yüzüne baktı, sarkmış elini okşadı.

Güneş gittikçe kızdırdı, ölü kurudu. Taşbaşoğlu güneş altında çok yalnızdı.

Karısı üç kere üst üste bir çığlık daha attı, ölüye koştu, bırakmadılar. Sonunda sekiye çömeldi, güzel, dertli, yanık sesiyle bir ağıt tutturdu.

"Ne yatarsın sevdiceğim, kuşluklayın ısıcakta," diyordu. "Seni bekliyorum, gene gel," diyordu. "Ne yatarsın sevdiceğim, kuşluklayın ısıcakta? Hazerine hüzerine, ışık yağmış mezarına, ne yatarsın kuşluklayın, gün altında ısıcakta, bin kır atın üzerine," diyordu.

Birkaç kadın daha geldi katıldılar ağıt söyleyen kadına. Biri durup öteki söylüyor, biri durup biri söylüyordu.

Koca kartal Aladağ üstünden geldi ovanın üstünde bir geniş halka çizerek dolandı, akarsu boyunca aşağı indi, gölgesi aydınlık suyun dibine düştü. Sonra yukarı çıktı su boyunca. Sonra da geldi, koca kanatlarını güneşe vererek kalabalığın üstünde durdu, buğulu maviliğe kanatlarını verdi, süzüldü. Gökyüzünde kıpırdamadan öyle kaldı.

Ölü ortada öyle durup duruyordu.

Kel Aşık:

"Bu ölüyü yıkamak istemez, çünkü sudan çıktı," dedi bilgece. Bilgece kuruldu, iki elini göğsüne bastırdı. "Bu ölü kefen istemez, üstünde giyitleri var. Bizde de kefen yok. Duasını ben yaparım, namazını şimdi, şurada kılarız. Türbesini de şu karşı tepede yaparız. Zaten Taşbaşoğlu mezarında duracak değil. Bu gece Kırklar dağına çekilir gider. Bu ölü hiçbir şey istemez."

Hemen imam oldu, cemaat arkasına sıralandı, namazı kıldılar.

"Kaldırın ölüyü delikanlılar, alın sırtınıza. Memidik, haydi."

Muhtar Sefer olduğu yerden hiç kımıldamamış yüzü sapsarı öyle duruyordu.

Dört delikanlı ölüyü kaldırdılar, elleri üstüne aldılar, bir tabutu taşır gibi az ilerdeki etekleri yarpuz kokan tepeye götürdüler. Köylü tümüyle ölünün ardından tepeye kadar geldi. Ağır ağır, korkulu, yaslı.

Bir anda mezarı kazdılar, köylüler yolda gelirlerken kucak kucak yarpuz toplamışlardı, küçücük mavi mineli çiçekler, mezara yarpuzları serdiler. Taşbaşı üstüne indirdiler.

Bütün bu olan bitenler karşısında köylülerden çıt çıkmadı. Sefer daha öyle suyun kıyısında dikilmiş kalmıştı.

Bugün ırgatlar pamuk toplamadılar. Kadınlar akşamki ölü şöleni için ye-

mekler pişirdiler. Tarhanalar, domatesli bulgur pilavları... Kadınlar bir bostandan bamyalar, patlıcanlar toplamışlardı. Memidik de iki turaç, üç üveyik vurmuştu.

Bütün yemekleri ikindiüstü Taşbaşın karısının alaçığına taşıdılar. Gün aşağı sarkarken sofralar kuruldu, kadınlar ayrı, erkekler ayrı, sofralara bağdaş kurup oturdular.

Bir yemeğe başlamadan, bir de yemek bitince Taşbaşoğlunun ruhuna dualar okudu Kel Aşık. Yatsı ezanı bir dua daha okudu. Duaya herkes katıldı.

Ve:

"Allah sabırlar versin bacı," dediler Taşbaşın karısına. "Ölenle ölünmez. Allah rahmet eylesin, iyi adamdı, kimseye bir zararı dokunmadı," dediler.

Teker teker, bu sözleri söyleyip oradan ayrıldılar.

Şölenden bitkin dönen Seferi sabaha kadar uyku tutmadı. İçinde bir eziklik, sebebini bulamadığı bir korku vardı.

Daha gün doğmadan Kel Aşığın sesiyle uyandılar, doğrulup yatakların içine oturdular. Kel Aşık heybetli sesiyle çalıp söylüyordu.

Akarsuların akması durdu, diyordu. Kılıçla kesilmiş gibi kirp diye kesildi durdu, diyordu. Akarsular akmaz oldu dondu, diyordu. Çeşmeler, pınarlar akmadı. Yeller esmedi o anda, yaprak kıpırdamadı, kuş uçmadı, kanatları kıpırdamadı, otlar büyümedi, çiçekler açmadı, denizler, göller dalgalanmadı. Işıklar akmadı. Işıklar da durdu. Gece gitmedi, gece gelmedi. Karanlıklar da durdu. Yıldızlar akmadı, çalkalanmadı, balkımadı. Yıldızlar da durdu. Ormanlar hışırdamadı, karıncalar yürümedi, insanların yürekleri de atmadı o anda. Yeryüzünde ne varsa, gökyüzünde ne varsa durdu. Hiçbir şey kıpırdamadı. Tomurcuklar çatlamadı, ateşler yanmadı, dağlar uyanmadı, buğu tütmedi. Taşbaşoğlu Efendimiz öldüğü an, tatlı canını verdiği an, evren saygısından sustu, hiçbir şey yerinden kıpırdamadı. Çıt da çıkmadı.

Ve geceydi, çok karanlık vardı. Kurşun işlemez, göz gözü görmez, taş gibi. Ötelerden, uzaklardan çığlık çığlığa kuşlar geldi, küçücük küçücük, her birisi bir başparmak iriliğinde, milyonlarca milyonlarca ışıktan kuş. Çığlık çığlığa geldiler, gökyüzünü, geceyi tuttular, pul pul ışıktan, milyonlarca, Taşbaşın türbesine, tepeye döküldüler. Gökyüzünde, gecede sabaha kadar balkıdılar, ışık seli, pul pul sağıldılar. Sabaha kadar.

Gün doğarken Kel Aşığın elindeki saz kucağından sıcak toprağa kaydı, pamuk fidanlarının arasına boylu boyunca serildi.

Kel Aşık gün kuşluk oluncaya kadar kıpırdamadan, oturduğu yerde dimdik durdu kaldı. Donmuş gibi, kaskatı. Onu böyle bir korku olaraktan görenler ürperdiler.

Neden sonra doğruldu, sazını yerden aldı, alaçığa götürdü, vardı pamuk toplayanların safına katıldı, ilk pamuğu kozadan çekince içini bir sevinç doldurdu.

Milyonlarca, milyonlarca pul pul ışık günün battığı yere çekildi gitti. Gece durdu, ışık durdu, aydınlık, karanlık durdu. Çığlık çığlığa, pul pul ışık.

Kel Aşığın yüzünde terler domur domurdu. Yüzü sapsarı, safran gibi.

Koca kartal duru gökte üç kere döndü. Sol kanadı üstüne yatmış gibiydi. Yan yan uçuyordu.

Çok sıcak vardı. Kuşları havadan tap diye yere düşüren, kör edici bir sıcak. Gün kuşluktu. Yorgun ırgatlar pamuk topluyorlardı, ağır. Sefer geldi karşılarına dikildi. Tüfeği omzundaydı. En güzel, yeni giyitlerini giymişti. Körüklü çizme, külot pantolon, siyah ceket, beyaz gömlek, kırmızı kıravat ve fötr şapka. Bir elinde kırbacı ve kırbaçlı eli beline dayadı. Köylülerin karşısında öyle duruyor, mutlu gözükme çabasında. Yüzü uzamış, safran sarısı... Boynunda uzun kırışıklar. Yüzü acılaştırıyor. Gözleri korkunun gözleri, fıldır fıldır, dudakları beyaz, kansız, kaşları tozlu. Bir heybet gibi dikilmiş. Gölgesi uzun, gün batıya uzamış gitmiş. Yüzü andan ana değişiyor. Yaslı, ölü, durgun, yırtıcı, canavar, çocuksu, bitkin, korkak, yürekli. Yaygın yaygın gülümsüyor, bütün bunları örtmek için ve meydan okurcasına bir heybet, öyle duruyor, sağ ayağı önde.

Memidiğin pamuk toplayan elleri durdu, birden yıldırım gibi fırladı. Öyle çabuk fırladı ki, nereden, ne zaman, nasıl fırladığını kimsecikler göremedi. Varmasıyla Sefere çullanması bir oldu. Sağ eli güneşte üç kere parladı, kıvılcımlandı, indi kalktı, indi kalktı.

Sefer:

"Ah, anam yandım," diye böğürdü, yere boylu boyunca serildi, birkaç kere dizlerini karnına çekti, titredi, sonra upuzun gerildi kaldı.

Köylüler yerlerinden hiç kıpırdamadılar. Bir süre öyle kalakaldılar. Memidik de ölünün başucunda öyle dikilmiş kalmıştı, elinde kanlı bıçağı. Kanlı elini Seferin üstüne silkeledi, elindeki bıçak ölünün yanına yumuşak toprağa, mavi çiçekli pamuk fidanının dibine düştü. Yüzü bembeyazdı, arkasını köylülere döndü, ağır ağır Anavarzaya doğru yürüdü, Kuru Ceyhana indi, mor devedikenlerinin içine düştü.

Seferden daha ığıl ığıl kan akıyordu. Kan sıcakta göllendi, tüttü. Kanın üstünde çelik yeşili üç sinek üç kere çaktı.

Neden sonradır ki, Memidik gözden ırayıp yitincedir ki köylülerin dilleri çözüldü, konuştular.

"Memidik neden öldürdü ki Seferi?"

"Memidik neden..."

"Neden?"

Memidik Seferi öldürdü. Kanı sıcak toprağa göllendi. Kan sıcakta köpürdü, koyulaştı, karardı, üstünü kaymak bağladı. Ölü orada gün altında iki gün kaldı. Yeşil sinekler, sıcakta çelik yeşili, arı oğul verir gibi Seferin ölüsü üstünde binlerce çaktılar.

Yalak köylüleri Muttalip Beyin tarlalarından başka, Kizir Ali Ağanın da beş tarlasını topladılar. Topladıkları tarla toplamı on dördü buldu. Tarlaların ikinci üçüncü ağızları da çok çiçek dökmüş, çok pamuk açmıştı. İkinci üçüncü ağızlardan da hemen hemen birinci ağız kadar pamuk aldılar. Bu arada iki kere yağmur yağdı. Memidiği mahpushaneye attılar. Seferin son karısı, Kır İsmailin kızı, kocasının ölümünden üç gün sonra Durmuşla evlendi. Köylüler iki kere mahkemeye gidip Memidik için ifade verdiler. Zeliha Kız Memidiği üç kere hapiste ziyaret edip on beş paket köylü sigarası, bir mendil dolusu yaş üzüm götürdü.

Yağmur yağıyordu. Çukurovanın o ıyıp kesmeyen güz yağmurları gene başlamış, gökten denizler boşanır gibi boşanıyordu.

Ve pamuk ırgatları, çeltik ırgatları çamurlu Çukurova yollarına düşmüşler, karınca katarları gibi dağlara çekiliyorlardı. Ceplerinde inanamayacakları kadar para vardı bu yıl. Ürün iyi gitmişti.

Kasabanın iri çakıltaşlarından örülmüş sokaklarında, kaldırımlarında kocaman, nasırlı, yarılmış çıplak ayaklar. Üstlerinden sular süzülerek dükkandan dükkana giriyorlar çıkıyorlar, alışveriş ediyorlardı. Kadınların, erkeklerin bacakları dizlerine kadar çemrekti.

Bu karınca gibi insan katarları, yağmur altında sıtmalı, hastalanmış, içleri bozulmuş, iki büklüm, sırtlarından buğular fışkırarak günlerce günlerce yolları belleri doldurarak Torosa çekileceklerdi. Ama mutlulardı. Para kazanmışlardı. Bu yıl Adil korkusu yoktu. Ve yukarda, dağlarda düğünler başlayacaktı. Düğünlerde, bayramlarda kasaba çarşısından aldıkları ucuz, renkli giyitlerini giyeceklerdi. Ve sinek, ve sıcak, sıtma, kan gibi ılık çamurlu su unutulacaktı. Gelecek yıla kadar.

Uzunca Ali kasabada bir an bile durmadan, yanını yönünü görmeden, bacakları çemrek, giyitleri bedenine yapışmış, dağlara doğru yel gibi gidiyordu.

"Anam," diyordu, "Meryemcem," diyordu. "Seni bu sefer bir sağ bulmalıyım ki... Bir daha gözümden ayırmam."

Ve gözünün önüne anası geliyordu. Kapının önüne, güz güneşine yatmış uyumuş. Kucağında bir kedi yavrusu. "Ana, ana, ana, biz geldik." Meryemce onun boynuna sarılıyordu. Mutlu.

"Ana, ana, ana, biz geldik!"

Meryemce sevinecek gülecek, ama onlarla bir daha ağzını açıp konuşmayacaktı.

Ve gözünün önüne anası geliyordu. Kapıyı açıyor, bir koku, bir koku... Kıv-

rılmış, şişmiş. Meryemce... Çürümüş. Kokusu bütün köyü almış. Üstünde bir sürü yeşil sinek... Bir de sarıca karıncalar gözlerini oymuşlar, burnunu, dudaklarını yemişler.

Uzunca Ali yarı baygın, burnunu tutuyordu.

Uyumuş Meryemcenin koynunda kedi yerine palazlaşmış, gagası ayakları kızarmaya yüz tutmuş bir keklik yavrusu.

Uzunca Ali soluk soluğa bir koşu...

Zeliha Kız alışverişten sonra mahpushaneye Memidiğe gitti. Ona ipekliden bir mendil verdi, beyaz. Mendil ıslanmıştı. Bir de yeşil onluk uzattı, ıslanmıştı. Memidik almadı. Memidik uzandı Zelihanın elini tuttu, demir parmaklıklar arkasındaki yüreğinin üstüne koydu. Yüreği çok atıyordu, eli sıcaktı. Hiç konuşmadılar. Zelihanın gözleri yaşardı, sonra Memidiğe bakıp mutluluk içinde güldü.

Zeliha ayrılırken, Hasan çocuk geldi. Zelihanın giyitleri ince, uzun bedenine yapışmıştı. İnce uzun bir kadın hayali kaldı Memidiğin gözlerinde.

Hasan gülümsedi, bir naylon torbanın içine koyduğu üç kibrit kutusunu Memidiğe uzattı. Memidik en çok buna sevindi. Hasan beni Taşbaşoğluyla bir tutuyor diye düşündü.

Hasan büyük bir adam tavrıyla:

"Geçmiş olsun Memidik," dedi.

Memidik:

"Sağ ol kardaş," diye karşılık verdi.

Hasan:

"Sana gene kibrit getiririm. Seni içerde hiç kibritsiz koymam," dedi.

Memidik:

"Sağ ol kardaş, var ol," diye kıvancını bildirdi.

Sonra çok gizli bir sır sorarcasına usuldan:

"Sana bir sualim var Hasan," dedi. "Ben ayrıldıktan sonra Taşbaş Efendimiz ne yaptı? Ondan ne haber?"

Şimdiye kadar yanına gelip giden hiçbir köylüden Taşbaşoğlunu sormamıştı.

"İyi," dedi Hasan, şaşkın, kekeleyerek. "İyi. Orada, o tepede yatıyor."

Memidik Taşbaşoğlu üstüne daha başka sorular da soracaktı ama vazgeçti.

Hasanın ardından topallayarak oraya Koca Halil geldi.

"Geçmiş olsun deli oğlan," dedi. "Eline sağlık. Elin ışıklansın."

"Sağ ol emmi," dedi Memidik.

Sonra Koca Halil Memidiğe gökyüzünü gösterdi:

"Bak," dedi, "bak, Memidik."

Memidik baktı, mutlu mutlu güldü.

Köresinden boşanmış karıncalar gibi yolları belleri doldurmuş ırgatlar bacakları çemrek, giyitleri üstlerine yapışmış, sırtları dumanlanarak gökten sel sel inen yağmur altında dağlara doğru çekiliyorlardı.

Koca Halil:

"Bak," dedi. "Bak Memidik."

Gene gökyüzünü gösterdi.

Memidik baktı gülümsedi.

Koca kartal gökyüzünde kanatları ıslak, ağır, azıcık büzülmüş, göğün yamacına yapışmış gibi uzak dağlara uçuyordu. Çukurovanın ucunda üç kere döndü, sonra Aladağdan yana yön değiştirdi, süzüldü gitti.

Başı dara düşenler, yarattıkları düş dünyasında bulurlar yollarını. Ayakta kalabilmek için sığındıkları bu dünya bir yandan onları yaşatırken, bir yandan da hikâyelerini örer. *Dağın Öte Yüzü* üçlüsü darda kalanların yarattıkları düş dünyasının büyük ve görkemli hikâyesidir.

Üçlünün ilk kitabı *Ortadirek*'te uzun ve zorlu yolda yürüyenler anlatılır. Bir çile yürüyüşüdür bu; varacakları yerde onları sadece ayakta kalma mücadelesi bekliyor olsa da, her yürüyüş bir umuttur. Pamuklar toplanmadan Çukurova'ya ulaşmak, çileye ve umuda da ulaşmaktır.

İkinci kitabı *Yer Demir Gök Bakır* bütün mümkünlerini yitirmiş köylülerin kendi yarattıkları ermişin işaret ettiklerine bakarak hayatta kalmalarını anlatır. Roman kendi mitini yaratmanın tanığı, düş dünyasının gücünün kanıtıdır.

Üçüncü kitabı *Ölmez Otu* Toros Dağları'ndan Çukurova'ya uzanan bir toprakta yeşerir. Pamuk toplamaya inen Yalak köylülerine kendi yarattıkları efsane eşlik eder. Ancak mitin yıkılışını anlatan satırlar, vahşi olduğu kadar olağanüstü bir türkü gibi içimize işler.

"Birden bu barok kişilerin harikulade serüvenine kapılırsınız, acımasız gerçekle efsane arasında gider gelirsiniz. Yaşar Kemal ya da bir halkın dehası."

Martine Bauer, *Le Matin de Paris*, Fransa

"Bir halkın ve bir yaşama biçiminin portresi olarak bundan daha iyisi ortaya konulamazdı."

The New York Times Book Review, ABD

"*Ölmez Otu*'nda şehvet, kan, şiddet, cinayet hepsi vardır ve hepsi olağanüstü boyutlardadır."

Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*

"Türk romancısı Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanı edebiyatın büyük insan manzaralarından biridir. Bu roman aslında *Savaş ve Barış* ve *Moby Dick* boyutlarında bir yapıttır."

Michel Cournot, *Le Monde*, Fransa

"Buna dikkat çekici bir eser değil, bir şaheser demek daha doğru olur."

Bulletin Critique du Livre Français, Fransa

"Bugüne kadar okuduğum en mükemmel Türk romanıdır *Ortadirek*."

Fethi Naci, *Bir Romancı: Yaşar Kemal*

ISBN: 978-975-08-3276-5

9 789750 832765

80 TL

THG
0824727
DEC